

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ РЕЄСТРАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

ДЖЕРЕЛО
DJERELO

UKRAINIAN
JOURNAL
OF ABSTRACTS

FOUNDED IN 1995
PUBLISHED 6 TIMES PER YEAR

УКРАЇНСЬКИЙ РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

Журнал засновано 1995 року
Виходить 6 разів на рік

3 • 2023

травень-червень

СЕРІЯ 3

Соціальні та гуманітарні науки
Мистецтво

Соціологія. Демографія

Історія. Історичні науки

Економіка. Економічні науки

Політика. Політичні науки

Держава і право. Юридичні науки

Культура. Наука. Освіта

Філологічні науки

Мистецтво. Мистецтвознавство

Релігія

Філософія. Психологія

Зміст

Соціологія. Демографія	3
Соціальна робота	3
Соціологія	5
Методологія соціології	7
Типи суспільства. Соціальні системи. Історична та регіональна соціологія	7
Соціальні процеси і стани	8
Соціальні групи	10
Індивід. Особа. Соціологія	14
Сфери громадського життя	15
Статистика	27
Демографія	27
Історія. Історичні науки	31
Історія історичної науки	31
Джерелознавство. Спеціальні історичні дисципліни	32
Історія	32
Історія Європи	33
Історія Азії	42
Історія Америки	42
Археологія	42
Етнографія	44
Економіка. Економічні науки	45
Економічна освіта	47
Теоретична економіка. Основи економічної теорії	48
Загальні основи економічного розвитку та формування ринку	49
Економічна географія	55
Економічна статистика. Облік. Економічний аналіз	61
Облік. Аудит	61
Світова економіка	65
Спеціальні та галузеві економіки	68
Міжнародні економічні відносини та зв'язки	76
Економіка Європи	80
Економіка України	81
Бізнес	82
Економічна політика. Економічні реформи	83
Землеустрій	83
Інноваційна діяльність	84
Інвестиції	87
Матеріальний добробут населення	88
Відтворення	89
Економічні ризики	89
Управління. Менеджмент. Маркетинг	90
Економіка праці	91
Фінанси. Грошовий обіг. Кредит. Страхування	94
Забезпечення працевздатних. Взаємодопомога. Благодійність	103
Економіка охорони навколишнього середовища	104
Економіка підприємства	105
Економіка промисловості	111
Економіка будівництва	115
Економіка сільського господарства	116
Економіка лісового господарства. Економіка лісоексплуатації	119
Економіка транспорту	120
Економіка зв'язку	122
Економіка інформатики	122
Економіка заготівель продуктів сільського господарства та сировини	122
Економіка внутрішньої торгівлі.	123
Економіка громадського харчування	123
Економіка житлово-комунального господарства.	127
Економіка побутового обслуговування населення	127
Економіка галузей невиробничої сфери	127
Міжнародні економічні відносини і зв'язки	128
Економіка Азії	128
Економіка Америки	129
Політика. Політичні науки	130
Історія політичних вчень	130
Внутрішня політика. Внутрішнє становище	130
Зовнішня політика. Міжнародні відносини. Дипломатія	131
Національна політика. Національні відносини.	132
Національно-визвольний рух	132
Політичні партії	132
Держава та право. Юридичні науки	133
Загальна теорія держави та права	134
Вчення про державу	135
Теорія права	135
Історія держави та права	140
Історія держави та права України	141
Держава та право України	141
Державне (конституційне) право	145
Державне управління. Адміністративне право	149
Фінансове право	168
Цивільне та торгове право	170
Інформаційне право	177
Екологічне право	179
Трудове право	180
Кримінальне право. Кримінологія. Пенітенціарія	182
Судоустрій (судова система)	189
Цивільно-процесуальне право	192
Кримінально-процесуальне право (кримінальний процес)	193
Криміналістика	199
Держава та право країн світу	200
Міжнародне право	203
Питання території в міжнародному праві	204
Міжнародні конференції. Міжнародні організації	205
Міжнародне співробітництво зі спеціальних питань	206
Воєнна наука. Військова справа	208
Збройні сили	209
Служба з питань надзвичайних ситуацій. Цивільна оборона	211
Культура. Наука. Освіта	214
Наука. Науково-дослідна робота	215
Історія науки	217
Вчені. Наукові працівники	218
Документознавство	219
Освіта. Педагогічні науки	219
Загальна педагогіка	220
Історія освіти та педагогічної думки	221
Дошкільне виховання. Дошкільна педагогіка	222
Спеціальні школи. Дефектологія	228
Професійна і спеціальна освіта	228
Професійно-технічна освіта	230
Вища освіта	231
Фізична культура та спорт	235
Теорія та методика фізичного виховання	236
Організація фізичної культури	237
Ігри	237
Спорт	238
Друк	238
Преса	239
Видавнича справа	239
Засоби масової інформації	240
Радіомовлення. Телебачення	242
Культурно-освітня робота. Самодіяльна творчість	242
Бібліотечна справа. Бібліотекознавство	242
Бібліографія. Бібліографознавство	244
Музейна справа. Музеєзнавство	244
Архівна справа. Архівознавство	245
Філологічні науки	246
Мовознавство	246
Фольклор. Фольклористика	251
Літературознавство	252
Ораторське мистецтво	256
Дитяча та юнацька література	256
Мистецтво. Мистецтвознавство	257
Образотворче мистецтво	257
Архітектура	258
Декоративно-прикладне мистецтво	258
Живопис	259
Музика та видовищні мистецтва	259
Музика	262
Танець. Хореографія	264
Театр	265
Кіномистецтво	266
Релігія. Релігієзнавство	267
Окремі релігії	267
Філософські науки. Психологія	270
Філософія	270
Гносеологія (епістемологія)	271
Філософія та методологія науки	271
Історія філософії	272
Логіка	272
Етика	272
Психологія	273
Загальна психологія	274
Галузева (прикладна) психологія.	280
Психологія окремих видів діяльності	280
Соціальна (суспільна) психологія	286
Дитяча психологія	289
Авторський покажчик	292
Покажчик періодичних та продовжуваних видань	298

3.С.1. Актуальні проблеми сучасного управління в соціально-економічних, гуманітарних та технічних системах: зб. наук. пр. за матеріалами XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., 17 листоп. 2022 р. / ред.: О. Ф. Каракасіди, О. М. Капля, А. О. Нерубаська, Топалова, В. М. Пьохов, О. А. Золотарьова; МАУП, НАН України, Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України. — Одеса: Лерадрук, 2022. — 266 с.: іл., рис. — укр.

Розглянуто питання сучасного управління в різних сферах: проблеми бінарного зв'язку економіки та управління, стан та перспективи української економіки у післявоєнний період, роль інформаційних систем та технологій у діяльності компаній, перспективи управління інфраструктурними проектами в сфері водного транспорту у повоєнний час, моніторинг сучасних трендів ринку яєць і яєчних продуктів під час війни та у післявоєнний час, вплив інформаційно-комунікаційного середовища на управління бізнес-процесами на регіональному рівні. Досліджено політико-правові і психологічні проблеми, зокрема в умовах воєнного стану: реформування ООН, питання гуманітарної допомоги Євросоюзу Україні під час війни, роль інституту радників міського голови у розвитку місцевого самоврядування в умовах воєнного стану на прикладі міста Миколаєва, розвиток тенденцій сучасного правового регулювання діяльності державних службовців під час воєнного стану в Україні, сучасні зміни в земельному законодавстві України, інститут призупинення трудових відносин в умовах воєнного стану в Україні, питання культури емоцій та почуттів підлітків під час війни, психологічні особливості конспірологічного мислення, розвиток риторичної науки в Києво-Могилянській академії. Досліджено особливості трудових відносин в умовах воєнного стану, проблеми захисту інформаційно-технічних систем під час війни в Україні, цінову стратегію готельних підприємств міста Хмельницького, особливості запровадження в Україні Судової реформи 1864 р., риторичну діяльність Ф. Прокоповича.

Шифр НБУВ: ВА859420

3.С.2. Гуманітаристика: роль особистості в історії: матеріали наук.-практ. конф., 18 — 19 груд. 2020 р. / ред.: І. В. Малиновська, С. В. Таранов, В. В. Устенко; Громадська організація «Психологи без кордонів», НАН України. — Київ: Гельветика, 2021. — 135 с. — укр.

Розглянуто історію філософії як культурологію. Увагу приділено гуманітарному повороту як необхідності історії. Досліджено філософську критику: підхід Г. В. Ф. Гегеля у контексті сучасного стану філософського мислення. Визначено перспективи застосування окремих ідей В. М. Бехтерева про «психічні епідемії» для аналізу медичних і соціальних проблем сучасного суспільства. Увагу приділено цифровим виданням у сучасному інформаційному просторі. Розглянуто цінності як головний чинник розвитку особистості. Висвітлено комплексний погляд на людину А. Адлера. Розглянуто лінгвальний профіль В. В. Акуленка як суб'єкта філологічного, поліглотного, енциклопедичного дискурсу.

Шифр НБУВ: ВА860010

3.С.3. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / А. Д. Череп; ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаніка». — Івано-Франківськ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Обрунтовано теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи. Розроблено зміст орієнтовно-методичного забезпечення процесу формування готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання старшокласників. З'ясовано структурні компоненти, критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи. Обрунтовано низку педагогічних умов і доведено, що їхня реалізація забезпечує ефективну підготовку майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи та впроваджено її в практику діяльності закладів вищої освіти. Експериментально підтверджено ефективність розробленої моделі та запропонованих педагогічних умов.

Шифр НБУВ: РА452984

Див. також: 3.С.21, 3.С.25, 3.Т.207, 3.У.244, 3.Ч.1308, 3.Ч.1445

Соціальна робота

3.С.4. Безумовний базовий дохід у дзеркалі нової соціоекономічної та епідеміологічної реальності / А. М. Колот, О. О. Герасименко // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 103-124. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Висвітлено проблематику безумовного базового доходу як інституту у царині соціального захисту та компоненти нового суспільного договору в координатах нової соціоекономічної та епідеміологічної реальності. Актуальність дослідження підтверджується необхідністю підвищення рівня соціальної якості в умовах загострення ризиків та загроз, що продукуються драйверами нової (цифрової) економіки та масштабуванням коронакризи. Під впливом викликів, що породжені «великим вибухом-1» та «великим вибухом-2», з'являються нові небезпеки та обмеження соціально-трудового розвитку, що спричиняє пошук нових «опор» розподільних відносин і соціальної політики. Мета статті — наукова аргументація інституту соціально-трудової реальності-XXI — безумовного базового доходу — в контексті розбудови нової системи соціального захисту на постіндустріальних засадах, з дотриманням принципів узгодженості, доступності, прозорості та справедливості з метою забезпечення суспільно прийняттого рівня та якості життя. Елементами новизни статті є авторський концепт безумовного базового доходу як однієї з провідних компонентного суспільного договору; розкриття соціально-економічної сутності та обґрунтування науково-прикладного значення безумовного базового доходу в умовах розбудови нової (цифрової) економіки та мережевого суспільства. Для реалізації мети дослідження використано системний та міждисциплінарний підходи; загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень — історичний і логічний, аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення, абстрактно-логічний, індукції та дедукції, порівняльного аналізу, системний, синтезу, декомпозиції. Квінтесенція статті — науково-прикладне обґрунтування вимірів безумовного базового доходу, з одного боку, як інституту, за яким закріплюється позитивна роль у царині розподільних відносин — захист доходів за відсутності гарантій зайнятості, з іншого боку, — як соціального проекту, що має стати основою нової парадигми соціального захисту за розбудови «суспільства без праці». Розкрито основні принципи запровадження безумовного базового доходу; висвітлено причини, які зумовлюють необхідність та доцільність запровадження безумовного базового доходу; окреслено нові можливості та потенційні ризики в разі запровадження безумовного базового доходу; наведено узагальнення світових практик запровадження елементів безумовного базового доходу та авторське бачення детермінант передумов для широкомасштабного пілотного проекту із безумовного базового доходу в Україні.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.5. Дайджест опитувань U-Report: I квартал 2022 р. (національне кіно, цифрові професії, молодь в умовах війни: безпека та волонтерство, фінансова допомога) / В. С. Демчук // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 123-134. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Показано результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за січень — березень 2022 р.: національне кіно, цифрові професії, молодь в умовах війни: безпека та волонтерство, фінансова допомога.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.6. Концептуально-технологічна модель підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери: монографія / Т. Василюк, І. Лисоконь, І. Размолодчикова, І. Шимко; упоряд.: І. Лисоконь; Криворізький держ. пед. ун-т. — Кривий Ріг: КДПУ, 2022. — 182 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено актуальні питання вітчизняної соціальної освіти. Розкрито проблеми формування професійної компетентності майбутніх соціально-педагогічних фахівців, особливості їх соціалізації у процесі практичної підготовки та реалізації інноваційних методик професійної підготовки до роботи з окремими групами клієнтів. Увагу приділено формуванню професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів в умовах євроінтеграції освіти.

Шифр НБУВ: ВА860022

3.С.7. Нормативно-правове забезпечення системи соціальних послуг в Україні / Г. В. Коваль, В. К. Смик // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 158-163. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета дослідження — визначення особливостей упровадження інновацій у сфері надання соціальних послуг населенню та з'ясування можливостей нормативно-правового забезпечення системи соціальних послуг. Дослідження ґрунтується на сукупості наукових принципів, форм і способів осмислення системи надання соціальних послуг в Україні та її нормативно-правового забезпечення. Проаналізовано сучасний стан нормативно-правового забезпечення системи соціальних послуг та стратегію розвитку соціальної роботи в Україні; окреслено проблеми еволюції системи соціального захисту (соціальних послуг), соціальної політики щодо незахищених верств суспільства, сучасний рівень інноваційного соціального захисту населення, механізми реформування системи соціальних послуг. Наукова новизна результатів дослідження: виявлено кроки модернізації системи надання соціальних послуг; запропоновано нові методи роботи, такі як мультидисциплінарна команда, аутсорсинг послуг; визначено, що модернізація системи надання соціальних послуг в Україні суттєво вплинула на засади реалізації соціальної політики країни, зобов'язавши відмовитись від звичного дотаційного характеру соціального забезпечення категорій осіб, що потрапили у складні життєві обставини. Модернізація інфраструктури системи надання соціальних послуг в Україні та її нормативно-правового забезпечення передбачає проведення деінституціалізації наявної мережі, оскільки значний період часу соціальні установи й заклади були підпорядковані різним міністерствам і відомствам, що зумовлювало відсутність єдиного підходу до їх фінансування. Так, видатки на стаціонарні заклади, підпорядковані Міністерству охорони здоров'я, визначаються структурою населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці, водночас видатки для закладів, які підпорядковані Міністерству соціальної політики та Міністерству освіти і науки, — кількістю осіб, що перебувають у цих закладах, або кількістю осіб, які одержують від них послуги. Виокремлено основні державні заходи щодо стратегічного планування інноваційних підходів до підвищення ефективності надання соціальних послуг в Україні.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.8. Освітній та реабілітаційний супровід студентів з особливими потребами в умовах закладу вищої освіти: навч. посіб. / уклад.: О. О. Кравченко, Н. В. Левченко, І. А. Жеребко, І. Г. Резніченко, О. Р. Поліщук, К. О. Чупіна, Н. І. Зінченко; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. — Умань: Ямчинський О. В., 2022. — 245 с.: рис., табл. — Бібліогр. с. 237-244. — укр.

Розкрито нормативно-правове забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами (ООП); закордонний та вітчизняний досвід ЗВО щодо освітнього та реабілітаційного супроводу здобувачів з ООП. Окреслено психолого-педагогічну характеристику здобувачів з інвалідністю за різними нозологіями, особливості освітнього процесу здобувачів вищої освіти з інвалідністю за різними нозологіями, організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами в умовах дистанційного навчання на період карантину. Детально висвітлено організацію соціально-психологічного супроводу здобувачів з інвалідністю за різними нозологіями у закладі вищої освіти.

Шифр НБУВ: ВА859864

3.С.9. Пенсійне забезпечення в українських губерніях у XIX — на початку XX ст.: загальноросійське законодавство та місцеві особливості / В. Мазур // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 44-58. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета статті — дослідження розвитку пенсійного забезпечення в українських губерніях Російської імперії упродовж XIX — початку XX ст. Методологія передбачає використання принципів історизму, системності та науковості. Ключову роль відіграли історико-порівняльний метод, який уможливив проведення паралелей між загальнодержавним законодавством та регіональними прецедентами, суміжні методи юридичних наук і соціології, зважаючи на вивчення правового поля та суспільних відносин. Науковою новизною формує об'ємне джерелознавче підґрунтя, розгляд пенсійного забезпечення як результату закономірної еволюції ставлення держави до різних професійних категорій і впливу кон'юнктурних чинників, які зумовлювали надмірний ріст витрат та незавершеність реформаційних процесів. Мало і невідомі приклади, які стосувалися українських губерній, забезпечили створення комплексної картини і виявлення низки негативних явищ. Висновки: починаючи із кінця XVIII ст., Російська імперія почала проводити цілеспрямовану політику задля на лежного соціального забезпечення військовослужбовців та чиновників. Започатковане у цей період заохочення за вислугу років поступово набуло форми масових пенсійних виплат, які нерівномірно розподілялися між різними категоріями населення, з деформованими проявами привілейованого становища керівних кадрів, окремими відомчими касами, підвищеними платежами того. Український контекст вирізнявся більшою увагою до прикордонних територій та правобережних губерній, власними проектами великих міст (Київ, Одеса, Харків), масштабністю відповідної діяльності земських органів.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.С.10. Політика соціальної якості: теорія та міжнародні підходи в контексті завдань повоевненої реконструкції України

/ Т. В. Бурлай, Д. А. Дмитрук, В. І. Костриця, Р. Я. Левін // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 9-30. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Показано доцільність формування та реалізації державної політики повоевненої України відповідно до основ наукової концепції соціальної якості, застосовуваної для поліпшення соціальних параметрів розвитку Євросоюзу. Наведено загальнотеоретичне підґрунтя концепції соціальної якості, основні віхи її розвитку, ключові засади та поняття, а також пропонувані Економічною і соціальною радою ООН, Європейською економічною комісією ООН, Міжнародною організацією праці, Міжнародною асоціацією соціальної якості підходи до забезпечення сучасними суспільствами соціальної якості життя, її кількісної та якісної оцінки. Акцентовано увагу на доцільності повоевненого впровадження в систему державного управління України підходу соціальної якості, що може допомогти політикам і громадянам переосмислити стратегію розвитку українського суспільства в європейському напрямі на засадах соціально-економічної безпеки, соціальної згуртованості, соціальної інклюзії, гарантованих соціальних можливостей, а також укорінити соціальні цінності рівності, солідарності, соціальної справедливості та людської гідності. Визначено актуальність потреби адаптації прийнятних міжнародних підходів соціальної якості до впровадження в практику функціонування та розвитку вітчизняної системи державного управління в умовах відновлення повоевненої України, орієнтуючись, насамперед, на подолання наслідків війни. Показано критичну важливість зусиль, які з початку війни докладає Україна для підтримки інституційної та фінансової стійкості національної системи соціального захисту населення та реалізації заходів державної політики щодо сприяння зайнятості та недопущення руйнування національного ринку праці. Аргументовано, що впровадження в систему державного управління повоевненої України адаптованої до вітчизняних умов концепції соціальної якості має сприяти «суспільному договору» про поступове знаходження розумного балансу між двома пріоритетами: одночасним нарощуванням зусиль щодо системної ліквідації загроз зовнішньої агресії та прискореним відновленням національного соціально-економічного простору на принципах сталого інклюзивного розвитку.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.11. Послуги з догляду за дитиною як складова сімейної політики у великому місті / Б. О. Крімер // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2. — С. 78-94. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Пошук балансу між зайнятістю та сімейним життям у наш час є значним викликом для сімей з дітьми, а відтак й одним з головних питань сімейної політики, надзвичайно актуальним для великих міст. Доступність якісного догляду за дітьми, особливо для дітей віком до 3 років, має вирішальне значення для участі батьків на ринку праці, зменшує ризики бідності для сімей з дітьми та має позитивний вплив на народжуваність. Ця робота виконана в руслі викладеної у попередніх публікаціях ідеї про виняткову важливість сфери послуг з догляду за дитиною в умовах сучасних великих міст й в контексті подібності процесів народжуваності у великих містах України та у великих містах інших країн Європи. Мета публікації — аналіз сфери послуг з догляду за дитиною в розвинених країнах і в Україні, визначення основних проблем розвитку та пошук шляхів удосконалення сімейної політики України на рівні великих міст через вивчення розвитку сфери дошкільних закладів в інших країнах та містах. Використано методи наукового дослідження: порівняння, аналізу, узагальнення та індукції, залучено елементи графічного аналізу. Вивчення сімейної політики розвинених країн, її ефективності й можливості застосування в Україні здійснено за допомогою історичної аналогії та системного підходу, для формулювання висновків — абстрактно-логічного методу. Новизна полягає у вивченні функціонування сфери послуг з догляду за дитиною в контексті демографічного розвитку великих міст, та у формулюванні бачення розвитку сімейної політики України в цьому контексті й на основі вивчення досвіду реалізації сімейної політики в країнах Європи, зокрема у великих містах. У великих містах України, на тлі відносно низького охоплення послугами з догляду за дитиною, гостро залишається проблема перевантаження дошкільних закладів. Охоплення дітей дошкільними закладами в Україні помітно нижче ніж у більшості країн Європи, особливо щодо дітей віком до двох років, де відсутня помітна динаміка до зростання. Актуальними проблемами у великих містах є низький рівень якості послуг з догляду за дитиною, незручність для батьків та низький рівень оплати персоналу. Серед корисного досвіду розвитку сімейної політики у великих містах розвинених країн слід виділити: сприяння збільшенню кількості доступних місць у дошкільних закладах (зокрема, для дітей віком до трьох років), цільова фінансова підтримка або зниження податкового навантаження для сімей з дітьми при використанні послуг з догляду за дитиною, більш широка підтримка вразливих груп сімей із дітьми, розвиток сфери індивідуального догляду за дітьми.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.12. Соціальна геронтологія: підручник / Ж. Д. Малахова, В. І. Лисенко; ред.: Н. М. Сурядна, С. С. Павленко;

Мелітопольський інститут екології та соціальних технологій, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». — Херсон: Олді-Плюс, 2021. — 193 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 162-168 та в кінці розд. — укр.

Надано визначення геронтології як науки та розкрито історію її розвитку, визначено основні поняття дисципліни, загальні закономірності її існуючої теорії старіння, обґрунтовано роль і місце старості в онтогенезі людини. Розглянуто історію розвитку соціальної геронтології, визначено об'єкт і предмет соціальної геронтології, розкрито старіння населення планети як соціально-демографічний процес. Висвітлено Конституцію, Закони України та підзаконні акти стосовно літніх та старих людей, історію розвитку пенсійного забезпечення у різних країнах світу, нову реформу сучасної України. Досліджено медичні проблеми людей похилого й старечого віку, підкреслено необхідність дотримання правильного способу життя для продовження життя людини. Розкрито феномен самотності, показано різницю між самотністю й самотою, необхідність забезпечення окремої кімнати у квартирі для старої людини. Охарактеризовано сімейні відносини й взаємодопомогу поколінь, роль домашнього догляду за старими людьми й відносини «батьків і дітей». Описано ставлення до смерті й евтаназії, показано вищі психічні функції людини і їх розлад у старості. Представлено рекомендації родичам та співробітникам соціальних служб щодо догляду за старими немічними людьми, які приковані до ліжка. Викладено питання адаптації до старості, шляхи психічної підготовки до переходу людини на пенсію, описано професійне, передчасне старіння, принципи реабілітації у передпенсійному віці й адаптацію до пенсійного періоду життя. Висвітлено особливості профілактики старіння: відмова від шкідливих звичок, раціональний спосіб життя, перевага у культурі харчування, культурі дихання, культурі рухів й емоцій літньої людини, проблеми довголіття. Описано принципи й механізми соціального захисту населення літнього й старечого віку, вимоги до соціального робітника, що працює з людьми похилого й старечого віку.

Шифр НБУВ: ВА859820

3.С.13. Теоретичні та практичні аспекти застосування методів медіаграмотності й медіаосвіти в підготовці майбутніх соціальних працівників / А. Солнишкіна // Соціол. студії. — 2022. — № 2. — С. 68-78. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розкрито актуальність та необхідність теоретичних досліджень і практичної імплементації технологій медіаграмотності в діяльність фахівців соціальної сфери та в освітню підготовку майбутніх соціальних працівників. Увагу акцентовано на вивченні й науковому аналізі таких теоретичних підходів, як протекціоністський, підхід медіамистецької освіти, феміністичні теорії, концепції медіаграмотності, рух медіаграмотності тощо. Саме ці підходи мають креативний та інноваційний потенціал для впровадження в практику головних концептів медіаграмотності і їх застосування в соціальній сфері. Велику увагу приділено практичним аспектам навчання майбутніх соціальних працівників навичок та компетенцій у галузі медіаграмотності. Досліджено методи й форми вивчення теоретичних і практичних аспектів медіаграмотності (складові компоненти, етичні принципи, правові аспекти, інноваційні методи викладання). Розкрито досвід упровадження в практичну діяльність компонентів медіаосвіти (тренінги, лекторії тощо). Нами активно впроваджено елементи медіаграмотності й медіаосвіти в підготовку соціальних працівників. Тренінги з медіаграмотності, лекції з протидії фейкам, майстер-класи використовуються в практичній діяльності. Дано рекомендації щодо дотримання етичних стандартів і кодексів професійної поведінки соціальних працівників.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.14. Теорія і методика формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05 / І. І. Сидорук; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. — Тернопіль, 2021. — 36 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто й обґрунтовано теоретичні та методичні основи формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Визначено сутність, складники соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників; розроблено критерії, показники, рівні її сформованості в студентів та діагностичний інструментарій для визначення стану сформованості соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників. Розроблено модель соціально компетентного соціального працівника. Обґрунтовано концепцію формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників. Створено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено систему формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки.

Шифр НБУВ: РА452967

3.С.15. Теорія і практика соціальної роботи у спадщині Мері Елен Річмонд: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Л. Ю. Петрухан-Шербакова; Київський університет імені Бориса Грінченка. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Наведено існуючі теоретичні підходи до розуміння основних чинників розвитку ідей соціальної роботи в США. Запропонува-

но основні групи чинників, що впливали на формування і розвиток М. Е. Річмонд та її науково-практичної спадщини. Теоретично обґрунтовано періодизацію життя та діяльності Мері Елен Річмонд: допрофесійний етап, етап професійного становлення, етап професійного авторитету. Визначено і охарактеризовано соціально-педагогічний контент праць дослідниці (у роботі з клієнтами, при підготовці соціальних працівників). Розкрито рівні соціального оточення клієнта та послідовність їх залучення до вирішення його кризової ситуації. Описано розуміння дослідницею критеріїв ефективності роботи працівників благодійної сфери; досліджено та систематизовано роботу благодійних організацій кінця XIX — початку XX ст. Виявлено проблеми функціонування благодійних організацій та визначено їх вплив на формування соціальної політики в США обраного періоду. Виявлено у процесі аналізу джерел три основні суб'єктно-функціональні лінії, на яких зосереджувалася діяльність М. Е. Річмонд: людина, соціальний працівник, діяльність благодійних організацій. З'ясовано перспективні шляхи актуалізації ідей соціальної роботи Мері Елен Річмонд у вітчизняній соціальній роботі на трьох рівнях: методологічному, організаційному та практичному.

Шифр НБУВ: РА453118

Див. також: 3.С.19, 3.С.53, 3.У.558, 3.У.606, 3.Ю.1677

Соціологія

3.С.16. Екзистенціальна соціологія: проблема ідентифікації парадигмальної специфіки: монографія / А. С. Мельніков. — Київ: Ліра-К, 2022. — 361 с. — Бібліогр.: с. 328-361. — укр.

Висвітлено історико-теоретичне дослідження виникнення, становлення та розвитку парадигми екзистенціальної соціології. Подано загальну характеристику сучасного соціологічного знання та окреслено його метапарадигмальну структуру, філософські передумови виникнення екзистенціальної соціології й кризи класичної епістемології. Викладено внутрішньодисциплінарні засади формування екзистенціально-соціологічного підходу. Розкрито специфіку основних категорій, концепцій, напрямів і теорій екзистенціальної соціології, охарактеризовано погляди її головних представників. Здійснено генералізацію і концептуалізацію інтелектуальної спадщини та новітніх досягнень даної парадигми, а також відображено її інтегративний потенціал у ширшому контексті історії і теорії соціологічної науки. Окреслено перспективи подальших досліджень у галузі екзистенціальної соціології, зокрема щодо соціальної проблематики сучасного українського суспільства.

Шифр НБУВ: ВА859440

3.С.17. Жільбер Дюран: філософ і герой / Л. В. Сердечна // Укр. соціум. — 2022. — № 2. — С. 134-143. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Досліджено та систематизовано бібліографічні дані щодо біографії, життєвого шляху та наукової діяльності сучасного французького вченого Ж. Дюрана, зосереджено увагу на видатній персоналії сучасної соціологічної науки, зокрема соціології уявного. З огляду на дослідження інформаційних джерел, переважно електронних ресурсів університетів, організацій, фундатором або членом якого був зокрема Ж. Дюран, французької Асоціації друзів Жільбера Дюрана, міжнародного інтелектуального співтовариства «Еранос» тощо, складено життєпис вченого, зроблено огляд його наукової діяльності та наукових праць. Книги, монографії, статті Ж. Дюрана популярні не тільки в науковому середовищі, вони вже понад шістьдесят років перекладаються на різні мови та видаються в різних країнах світу, поширюються електронні видання його праць, їх популярність у контексті сучасних трансформацій зростає, розширюється коло дослідників і послідовників. Зокрема, у 2021 р. за ініціативою та безпосередньою участю Української школи архетипіки в Україні здійснено переклад і видання його фундаментальної праці «Антропологічні структури уявного» українською мовою. Українська наука спільно активно долучилася до міжнародних заходів з нагоди 100-річного ювілею вченого у 2021 р., які стали не тільки даною поваги великому французькому мислителю, але й внеском у подальший розвиток і популяризацію його ідей в Україні.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.18. Психосемантична репрезентація колективного суб'єкта волонтерської діяльності в структурі суб'єктивного досвіду / Г. Коваль // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 188-213. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Проведено теоретичне та емпіричне обґрунтування концептуальних засад дослідження «критерію» як специфічного психічного утворення в контексті розробки питання щодо варіативності соціально-психологічних форм психічного. Дослідження було реалізовано шляхом заповнення індивідуального бланку питальника волонтера. Для виконання мети та завдань дослідження використано такі методи: «Семантичний диференціал» Ч. Осгуда; «Тест смисло-життєвих орієнтацій» (СЖО) Д. Леонтьєва, «Портретний опитувальник цінностей» (PVQ) Ш. Шварца в адаптації І. Семків; «Модифікований опитувальник цінностей

інглетарта» (МТЦ) Хабибуліна й Дейнеки. Вибірку дослідження склали 302 волонтери віком від 17 до 80 років з понад 15-ти міст України. Показано наявність специфіки обумовлення взаємозв'язку між різними предметними областями оцінки. Зокрема, з'ясовано особливості взаємозв'язку між оцінкою осмисленості волонтерської діяльності та оцінкою значущості певної ціннісно-мотиваційної тенденції. Спостерігається існування осередка взаємозв'язку, яке наочно зосереджено у високій щільності позитивної кореляції «сміслових» шкал з цінностями «самостійність» й «стимуляція» та поступовому спади щільності відносно інших ціннісно-мотиваційних тенденцій. Для взаємозв'язку між оцінкою значущості ціннісно-мотиваційної тенденції та семантичною оцінкою образу волонтерської спільноти характерним є полярне протиставлення. Опозиція у розподілі показників семантичних шкал спостерігається на осі блоку «збереження» (консерватизм) відносно індивідуальної цінності «самостійність». Окрім того, з'ясовано наявність специфіки взаємозв'язку між оцінкою суб'єктності волонтерської спільноти та оцінкою джерел осмисленості. Спостерігається їх поєднаний вплив на оцінку значущості ціннісно-мотиваційних тенденцій. Висновки: у цілому, отримані дані дозволяють дійти висновку щодо наявності цілісного підґрунтя, яке проявляє себе в обумовленні специфіки взаємозв'язку різних предметних областей оцінки. Указані області оцінки виступають як взаємоповнюючі при психосемантичній репрезентації конструювання колективної суб'єктності суб'єктом психічної самоорганізації.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.С.19. Розвиток центрів реабілітації дітей та молоді з інвалідністю в Україні (90-ті рр. XX — початок XXI століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Л. І. Остролюцька; Київський університет імені Бориса Грінченка. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Охарактеризовано теоретичні засади вивчення розвитку центрів реабілітації дітей та молоді з інвалідністю в Україні. Вперше визначено поняття «центри реабілітації дітей та молоді з інвалідністю». Висвітлено етапи розвитку центрів реабілітації дітей та молоді з інвалідністю за часів незалежності України. Репрезентовано аналіз концепцій реабілітації дітей і молоді з інвалідністю та її суспільно-історичні зміни: від ізоляції до інтеграції і включення; здійснено структурно-функціональний аналіз системи реабілітації дітей та молоді у контексті діяльності різних міністерств; розглянуто громадський рух як індикатор суспільних потреб у реабілітації дітей та молоді з інвалідністю; охарактеризовано змістово-організаційні аспекти розвитку центрів реабілітації дітей та молоді з інвалідністю. Представлено перспективи розвитку центрів реабілітації дітей та молоді у системі надання соціальних послуг в Україні. Подальшого розвитку набули положення інституційного розвитку оптимізації процесу соціально-педагогічної роботи з реабілітації дітей та молоді з інвалідністю в умовах реформування державного управління та розбудови громадянського суспільства.

Шифр НБУВ: РА452141

3.С.20. Соціалізація та соціальна якість як інструменти державної політики соціально-економічного розвитку / В. М. Геєць // Економіка України. — 2020. — № 10. — С. 3-18. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Показано можливості та напрями розвитку європейської політики соціальної якості як сучасного інструменту державного управління на основі трансформації профілів соціалізації в перехідному суспільстві.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.С.21. Соціально-комунікаційні технології радянських практик соціального інжинірингу: регіознавчі студії / І. С. Бондаренко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 90-95. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета дослідження — актуалізація унікального досвіду українських учених у царині наукової організації праці/соціального інжинірингу у 20-ті — 30-ті рр. XX ст. Об'єктом дослідження стало грандіозне спорудження Дніпровської ГЕС протягом 1927 — 1932 рр. Для аналізу комунікаційних технологій соціального інжинірингу обрано широку фактологічну базу — засекречені архівні матеріали, у яких подано реальну картину будівництва найбільшого промислового об'єкта СРСР, і періодику тієї доби. Спираючись на методику історико-системного, історико-порівняльного аналізу й соціально-комунікаційного методу оцінювання історичних фактів, визначено справжній соціально-економічні й комунікаційні алгоритми стимулювання продуктивності праці радянських робітників. Доведено, що здобутки української школи соціальної інженерії щодо оптимізації виробництва й продуктивності праці, психотехнічні розробки радянських науковців, у яких оригінально вивчено психологію й соціологію праці, залишилися незатребуваними в радянських практиках соціального інжинірингу. Подано дотепер недосліджені факти діяльності відділів агітації і пропаганди щодо ідеологічної обробки громадської думки трударів Дніпробуду: масова й індивідуальна агітація, проведення різноманітних заходів й урочистостей, пропаганда у масмедіа, зосібна, у професійно-виробничій пресі. Магістральним висновком наукової розвідки постає теза, що НОП

як науково-прикладна система заходів індустріального розвитку поступово трансформувалася в ідеологічний фасад соціалістичного будівництва, зводячи міцний фундамент для утопічної соціальної інженерії держави.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.22. Соціологічна архетипіка: аналіз теоретико-методологічних засад та постмодерної практики в Україні / Н. М. Гордієнко // Укр. соціум. — 2022. — № 2. — С. 32-41. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

На основі комплексного аналізу теоретико-наукознавчого статусу соціологічної архетипіки в системі сучасних соціогуманітарних знань обґрунтовано її концептуально-методологічні засади, репрезентовані у концептосистемі базових положень про: предметну спрямованість наукових досліджень за напрямом соціологічної архетипіки на суспільство, як колективний суб'єкт, життєдіяльність якого на імпліцитному рівні колективного несвідомого великою мірою визначається архетипами; діалектику трансформації концептуально-методологічних засад соціологічної архетипіки завдяки інтеграції нових компонентів, серед яких найвагоміший інноваційний потенціал має концепція Ж. Дюрана, що передбачає оновлення традиційної методології (обґрунтування методологічного психологізму та методу конвергенції) і введення в дослідницький дискурс додаткових архетипічних символів (теріоморфних, ніктоморфних, катоморфних, деретичних, інверсійних, світло-зорових і циклічних символів); методологічну паритетність онтологічної та епістемологічної функцій архетипу; методологічну ревізію ключових концептів та ідей соціологічної архетипіки з позицій сучасної постмодерністської соціології, що характеризується актуалізацією дослідницького інтересу до традиційної культури на якісно новому теоретичному рівні (М. Маффесолі). Теоретично екслюдовано аналітично-інтерпретаційні тенденції сучасної соціологічної архетипіки, серед яких провідними є: полісемія концепту «архетип» і дискусійність трактування його дефініційних маркерів; широка теоретична функціональність концепту «архетип», що репрезентує тенденцію актуалізації дослідницького інтересу до традиційної культури; специфікація досліджень глибоких архетипових засад української культури та ментальності для соціологічного аналізу сучасного суспільства, насамперед, для діагностики трансформаційних змін української свідомості та дослідження психосоціальних засад сучасної постмодерної цивілізаційної ідентичності, що віддержує теоретичну наступність традиційної та постмодерної інтерпретації сутності архетипу від юнгіанської концептуальної парадигми; поширення в науковій літературі аналітичного підходу, заснованого на розумінні архетипу як найменування певного типу особистості у персонології.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.23. Суспільне уявне як сучасний механізм солідаризації української нації / Т. В. Новаченко // Укр. соціум. — 2022. — № 2. — С. 51-58. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто актуальну проблему щодо визначення сучасних механізмів солідаризації української нації, одним з яких постає суспільне уявне. Методологічною основою представленої розвідки постає науковий доробок Г. Юнга, фундатора однієї з філософських концепцій колективного несвідомого; праці французьких учених — Ж. Дюрана, автора концепції імажинера — уявний, який наголошує, що оточуючий світ є результатом вільної гри уяви та сучасного французького вченого соціолога М. Маффесолі, наскрізною проблемою досліджень якого також постає феномен соціального уявного, його втілення в соціальних і символічних формах та низки українських вчених-архетипістів, зокрема, Е. Афоніна, Д. Зайця, А. Мартинова, В. Плюща та В. Танчера. За підсумками аналізу представлених напрацювань отримали основи для розгортання особливої «онтології імажинера» — уявного образу, який завжди є конкретним. Певне «забарвлення» уявного образу надають ті смислові значення, що запам'ятовуються людиною відповідно до певних об'єктів реальності, зокрема політичних, а також узагальненого уявного образу як ідеалу дій, думок, почуттів і поведінки, що відповідає архетипу «Самість», визначає психологічну цілісність окремого індивіда. Підтверджено, що людина утримує у пам'яті лише найважливіші характеристики об'єкта, які складають «завершений» уявний образ, однак він може втрачати зв'язок з конкретним об'єктом, зберігаючи його типові риси. Саме цей факт надає змогу констатувати, що тип узагальненого уявного образу постає як суспільне уявне, що впливає на творення реальності. Водночас завдяки горизонтальним соціальним зв'язкам і різноманіттю індивідуального уявного, досягається «органічна» (за Е. Дюркеймом) солідарність, що постає своєрідною стратегією мобілізації соціуму, особливо в період серйозних криз або загроз. Суспільна уява складає «завершений» уявний образ, який може втрачати зв'язок з конкретним об'єктом, проте зберігати його типові риси, що дозволяє визначати її архетипною матрицею та сучасним механізмом солідаризації української нації.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.24. The value dimension of public opinion in Ukraine during the full scale war and its role for post-war reconstruction / S. Dembitskyi, R. Kyrychenko, S. Salnikova, M. Sydorov

// Соціол. студії. — 2022. — № 2. — С. 42-56. — Бібліогр.: 24 назв. — англ.

Досліджено актуальність соціетальних цінностей ліберально-демократичних суспільств під час війни, їх структурні особливості та ролі в післявоєнній відбудові України. Емпірична частина дослідження ґрунтується на результатах онлайн-опитування (липень 2022). Структура вибірки (N = 2350; жінки — 51,3 %, чоловіки — 48,7 %) повторює структуру міського населення України у віці від 18 до 55 років на початок війни в населених пунктах від 50 тис. жителів та більше, за винятком окупованих регіонів. Установлено рейтинг соціетальних цінностей (метод Кондорсе): безпека (80,5 %), сила (63,8 %), порядок (61,3 %), нормативність (58,9 %), рівність (53,6 %), свобода (48,4 %), стабільність (44,0 %), самостійність (37,4 %), розвиток (35,6 %), різноманіття (34,1 %), селективність (32,3 %). У структурі соціетальних цінностей ідентифіковано два кластери. Перший упереджене потребує внутрішньої рівноваги, що є принциповою запорукою національної стійкості під час російсько-української війни, оскільки зберігає можливість суспільства генерувати додаткові ресурси, необхідні державі. Другий кластер пов'язаний із тією частиною національної стійкості, що відповідає за реагування на зовнішні кризи та виклики. Зроблено прогноз щодо першочергової актуальності майже всіх соціетальних цінностей у період післявоєнної відбудови, за винятком цінності самостійності (останнє пов'язано з необхідністю інтеграції до західних політичних та оборонних структур).

Шифр НБУВ: Ж100935

Див. також: 3.С.32, 3.С.38, 3.С.120, 3.С.150, 3.У.244, 3.У.462, 3.Ч.1309

Методологія соціології

3.С.25. Дайджест опитувань U-Report: III квартал 2022 р. (повернення українців з-за кордону, торгівля людьми, управління відходами) / В. С. Демчук // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 130-140. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Показано результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за липень — вересень 2022 р.: повернення українців з-за кордону, торгівля людьми, управління відходами.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.26. Міжнародні макросоціальні показники: потенціал соціологічної компаративістики / С. Сальнікова, О. Мурадян, Д. Яшкіна // Соціол. студії. — 2021. — № 2. — С. 63-78. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Продовжено розгляд низки ініційованих міжнародними інституціями проектів, які є джерелом системи показників для порівняльного вивчення суспільств на глобальному рівні, а також розширюють спектр методичних й аналітичних інструментів у соціології. Дослідницька розвідка є змістовим продовженням статті з аналізу міжнародних макросоціальних показників як аналітичних інструментів у соціології, вони поєднані актуальністю та обґрунтуванням окремих положень і повинні розглядатися в сукупності. Виокремлено обмеження під час використання даних міжнародних порівняльних проектів (порівнюваність, інтерпретація й рейтингування) отримують додаткові інтерпретації, спричинені різною кількістю країн-учасниць, проектів через пандемію коронавірусу, а також темпоральними змінами в структурі показників. Продемонстровано обчислення індексів, візуальні відмінності даних у темпоральному та просторовому вимірах. Частина дослідження, аналогічно до попередньої, також акумулює достатній обсяг електронних посилань про міжнародні проекти в межах одного джерела. Потрібно зауважити, що кількість і тематична варіативність міжнародних макросоціальних показників не вичерпується цим дослідженням.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.27. Типологія задач машинного аналізу текстів у сучасній соціології / Р. Кириченко // Соціол. студії. — 2021. — № 2. — С. 53-62. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Розглянуто можливості використання сучасних методів обробки текстів для соціологічного аналізу. Увагу приділено трьом завданням, які наразі можна виконати засобами обчислювального аналізу текстів: аналіз змістовної близькості, моделювання тем та настрою-аналіз (аналіз тональностей). В останні роки методи обробки природної мови настільки прогресували, що це дає змогу соціологам автоматично фіксувати семантику текстів, порівнювати її в часі, групувати на підставі схожості. Також це уможливило масштабування аналізу великих масивів документів, що відкриває нову сторінку в розвитку контент-аналізу, за якої ми наближаємося до відмови від ручного кодування документів, а дослідники зможуть сконцентруватися на аналізі. Подемонстровано ці можливості на прикладі аналізу новин із ресурсу «Українська правда» за 2001 — 2020 рр. Застосовані методи надали змогу повністю автоматизовано виявити, які семантичні зрушення щодо слів, пов'язаних із діяльністю правоохоронних органів, відбувалися під дією соціальних факторів протягом останніх двадцяти років. Згруповано новини за основними тема-

ми повідомлень про поліцію в матеріалах видання й проаналізували, чи змінювалося ставлення до неї протягом його існування.

Шифр НБУВ: Ж100935

Див. також: 3.С.5, 3.У.758

Типи суспільства. Соціальні системи. Історична та регіональна соціологія

3.С.28. Вплив соціально-просторових особливостей регіону на відтворення соціальних практик молоді / Я. В. Зоська, Д. А. Матюхін, А. Г. Стадник, О. Ф. Ванюшина // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 149-157. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Мета дослідження — розкрити специфіку впливу соціального простору регіону на конструювання різних форм соціальних практик у молодіжному середовищі. Методологічну основу становлять загальнонаукові методи пізнання соціальних явищ і процесів та соціологічні методи одержання емпіричних даних. У ході дослідження використано такі методи: логіко-історичного, структурно-функціонального й порівняльного аналізу — для виявлення етапів еволюційного розвитку наукових підходів до трактування концепту «соціальна практика» в соціологічній науці та сучасного його інтерпретування. Розкрито концептуальний зміст поняття «регіон» у контексті формування й відтворення соціальних практик локальних спільнот. Визначено, що соціологічна інтерпретація поняття «регіон» пов'язана, насамперед, з його просторовою суттю: у концепціях класичного соціологічного періоду просторова детермінанта регіону домінує, причому особливу увагу приділяють соціальним характеристикам регіону як території та соціальним спільнотам у локальному середовищі, позиціям і статусам індивідів у соціальному просторі регіону та інтегральній ролі соціального простору регіону у формуванні й відтворенні соціальних практик регіональної спільноти; у сучасній зарубіжній соціології соціальний простір регіону пов'язують зі спільними моделями соціальної поведінки й соціальних практик, сформованістю регіональної ідентичності. Удосконалено визначення регіону як соціально-територіальної спільноти, онтогенетично локалізованої в соціальному просторі, якій притаманна певна специфічна конфігурація етнокультурних ідентичностей, спільність економічних умов та соціальної організації, схожість відтворювальних соціальних практик, інституціоналізація яких відбувається за умови сформованості регіональної ідентичності територіальної спільноти.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.29. Дотаційність бюджетів територіальних громад як фінансовий механізм інклюзивного сільського розвитку / О. В. Риковська // Укр. соціум. — 2022. — № 4. — С. 61-75. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проблематика вирівнювання фінансової спроможності різних населених пунктів і територій перебувала у пріоритеті уваги державної влади на всіх етапах розвитку. В умовах децентралізованих перетворень і спрямованості на досягнення цілей сталого інклюзивного розвитку змінено принципи горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій і запроваджено нову модель бюджетних відносин. Проаналізовано результати впровадження нової моделі, досліджено трансфертну залежність місцевих бюджетів у розрізі громад з центрами у селах, селищах і містах, розглянуто дотаційність як механізм інклюзивного сільського розвитку. Визначено, що внаслідок фінансової децентралізації та посилення фіскальної спроможності громад завдяки збільшенню податкових надходжень у середньому на 27 % частка дотаційних місцевих бюджетів знизилася з 95 % у дореформений період до 75 % у 2021 р. Оцінено, що сільські територіальні громади є найбільш трансфертно залежними і серед отримувачів базової дотації як інструменту підтримки податкоспроможності територій їх частка становить 45,3 %; серед селищних громад — 31 %, серед громад з центром у містах — 21,9 %. Обґрунтовано, що недостатність власних фінансових ресурсів і значна залежність від підтримки центрального бюджету спричинена нерозвинутістю сільського ринку праці та переважанням неформальної зайнятості (працевлаштування без сплати податків). А розосередженість сільської поселенської мережі, вища вартість послуг на душу населення, тривалий занепад інфраструктури і, відповідно, вища вартість її відновлення потребують додаткових субвенцій для підтримки багатофункціональності сільських територій. Це підкреслює необхідність запровадження спеціальних механізмів фінансової підтримки села з урахуванням недосконалостей минулорічних субвенцій. На прикладі субвенції на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад, обсяг якої залежав від кількості сільського населення, доведено невідповідність розподілу коштів принципам інклюзії. У подальшому об'єктом дослідження будуть фінансові ресурси громад та розроблення механізмів справедливого їх розподілу і використання між всіма поселенськими одиницями для підвищення інклюзивності сільського розвитку.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.30. Соціокультурні особливості господарсько-економічної діяльності в життєвих стратегіях глобалізованого суспільства / Е. М. Герасимова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 5-9. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Сучасний світ сьогодні характеризується стрімкими змінами у життєвих стратегіях глобалізованого суспільства, що обумовлює вимоги до рівня соціально-філософських досліджень господарсько-економічної діяльності, яка визначається глибинними джерелами соціокультурної динаміки та пошуком гармонізації і взаємодії в суспільстві. Відповідно, змінюється історичний характер теоретико-методологічних концепцій пізнання господарсько-економічного буття, у яких простежується тенденція формування своєрідного інтелектуального стилю та способів його прояву, з урахуванням соціокультурних особливостей світосприйняття.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

3.С.31. Capitalism as the global social order: a critical perspective / А. Ivanova // Соціол. студії. — 2021. — № 2. — С. 31-40. — Бібліогр.: 26 назв. — англ.

Розглянуто концепцію глобального соціального порядку як предмета соціологічних досліджень. Автор починає із вказівки на зміни в структурі та в характері нинішнього глобального соціального порядку, що полягають у прискоренні темпів обмінів і потоків, зниканні єдиної гегемонії та формуванні мультиполарності. Запропоновано розглядати глобальний соціальний порядок як приклад глобального предмета, який порізному може потрапити у фокус соціологічних досліджень. Для цього дається визначення поняття соціального порядку й глобального соціального порядку, а також наводиться декілька класифікацій підходів до вивчення глобального світового порядку, після чого виділяються його основні складові частини. Капіталізм розглянуто як особливу форму світового порядку, а також запропоновано аналізувати імперіалізм і неоколоніалізм як, з одного боку, продукти цього порядку, а з іншого — як інструменти його легітимації та гегемонії. У подальших дослідженнях запропонована модель може бути використана, по-перше, для вдосконалення вивчення предмета соціології в глобальному масштабі, а по-друге — для поглиблення знань про процес (від)творення глобального світового порядку.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.32. Society management as a topological diversity / Yu. Kharchenko // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 23-27. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Показано, що соціум як онтологічне багатоманіття фіксує в своєму просторі гранично широкий спектр параметричних можливостей. Соціум конструюється за допомогою застосування параметричного моделювання з використанням параметрів елементів ідеальної моделі та співвідношень між ними. Вступ. Соціум розуміється як певний гранично повний «гіперпростір», в якому взаємодіють і постійно змінюються соціальні системи; а також як множина з додатковими структурами певного типу. Мета дослідження — концептуалізація соціуму як топологічного багатоманіття і мінливості складності в термінах філософської онтології, соціальної філософії та топології. Завдання дослідження — аналіз механізмів управління соціумом як топологічним багатоманіттям. Методологія дослідження. Топологія як методологічний принцип використовується при порівнянні онтологічного багатоманіття з топологічним багатоманіттям, а також при описі соціуму як складності, в якій перетинаються онтологічні простори культури, цивілізації, політики, економіки, мистецтва, релігії, історії, науки, техніки, комунікації, духовності, віртуума, де кожна сфера є підмножиною в онтологічному просторовому багатоманітті. Підтверджено, що управління соціумом як онтологічним багатоманіттям передбачає: побудову ідеальної моделі досліджуваного соціального простору; порівняння параметрів ідеальної та реальної моделей; формування висновків і рекомендацій щодо корекції управлінських механізмів, що впливають на соціальний простір, соціальний об'єкт, стосунків між суб'єктами; побудову прогнозу щодо подальшого функціонування соціального простору. Обговорення Обґрунтовано, що соціум як складне багатоманіття є чимось набагато більшим, ніж будь-яке топологічне різноманіття. Управління цією онтологічною складністю як єдиним цілим є проблематичним через нескінченну кількість змінних, які впливають на соціальні події. Висновки: соціальне управління охоплює матеріальну, інтелектуальну, демографічну, культурну сфери.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

Соціальні процеси і стани

3.С.33. Документно-комунікативні технології у діяльності об'єднаних територіальних громад / Л. Божук // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 181-208. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Розкрито актуальну проблему використання документно-комунікативних технологій у діяльності об'єднаних територіальних громад України. У зв'язку з проведенням адміністративно-тери-

торіальної реформи, яка супроводжується децентралізацією та створенням дієвих інститутів місцевого самоврядування — об'єднаних територіальних громад, на місцеву владу покладається низка нових функцій та повноважень. Серед них, чи не найбільш вагомими, є організаційні, забезпечення соціального захисту та створення умов для сталого розвитку місцевих громад. Особливо нагальною в означеному контексті постає проблема документно-комунікативного забезпечення діяльності об'єднаних територіальних громад, що, у свою чергу, залежить від правильної організації та ефективного функціонування як внутрішньо організаційних зв'язків з обміну інформацією та документами, так і зовнішніх — налагодження ефективної комунікації з усіма учасниками комунікативної взаємодії: державними органами влади, жителями ОТГ, широкою громадськістю тощо. З'ясовано, що за умов становлення та розвитку цифрового суспільства, впровадження інноваційно-комунікативних технологій, відбуваються кардинальні зміни в інформаційній діяльності та веденні організаційної роботи органами публічного управління. Відтак об'єктом дослідження стали документно-комунікативні технології у діяльності органів місцевого самоврядування. Здійснено спробу проаналізувати сучасний стан, позитивні сторони документно-комунікативної діяльності органів місцевого самоврядування та результативність використання ними інноваційних технологій. З'ясовано, що основними комунікативними інструментами взаємодії більшістю об'єднаних територіальних громад з громадськістю є: функціонування каналів прийому звернень громадян (особистий прийом громадян, надання інформації за запитами на інформацію, електронні звернення); традиційні інформаційні стенди та оголошення; взаємодія із засобами масової інформації; висвітлення інформації у місцевих друкованих виданнях, на офіційному вебсайті, у мережі «Інтернет», соціальних мережах та відеохостингу Ютуб. Проведене дослідження встановило, що саме сайти та сторінки ОТГ у соціальних мережах є наразі одними з найбільш використовуваних комунікативних інструментів для підтримання зв'язку з органами влади, засобами масової інформації, громадськістю тощо.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.С.34. Застосування інтен-аналізу в дослідженнях дискурсу мережевої комунікації / Н. В. Варех // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 91-96. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета дослідження — виявлення методологічного потенціалу інтен-аналізу для вивчення дискурсу мережевої комунікації в його рецептивному аспекті. Мета й завдання роботи зумовили вибір релевантних загальнонаукових методів дослідження — аналізу та синтезу, узагальнення запропонованих у різних наукових царинах напрямів застосування інтен-аналізу й екстраполяції одержаних результатів у площину соціальних комунікацій. Валідними виявилися також метод спостереження, що надав змогу ідентифікувати провідні інтенції мережевого дискурсу, та метод систематизації виявлених модусів інтенціонального поля комунікантів. На теоретичному рівні визначено методологічний потенціал інтен-аналізу в дослідженнях дискурсу мережевої комунікації. Узагальнення напрямів застосування інтен-аналізу у релевантних соціальних комунікаціях царинах надало змогу дійти висновків про евристичний потенціал зазначеного методу в дослідженнях мережевого дискурсу як продукту стихійної комунікації, що характеризується високим рівнем рефлексивності й емоційності. Вивчення рецептивного аспекту мережевого спілкування, на відміну від професійних форм міжлюдської взаємодії, неможливе без урахування інтенціонального складника комунікації. Мережеве середовище надає дослідникам значне предметно-тематичне поле для вивчення емоційних відгуків широкого загалу на питання сьогодення. Найбільшою вираженістю при цьому набувають інтенції самопрезентації та знецінення, що демонструють суб'єкт-об'єктні та об'єкт-суб'єктні виміри мережевої взаємодії й оприявнюють найпоширеніші комунікаційні стратегії. Уперше запропоновано застосовувати інтен-аналіз для вивчення дискурсу мережевої комунікації в його рецептивному аспекті, акцентовано на дискурсивних характеристиках соціальних мереж, що потребують інтенціонального потракування. Результати та висновки можуть бути застосовані для оптимізації методологічної бази в дослідженнях мережевої комунікації, виявлення її маніпулятивного потенціалу, технологічного використання соціальних мереж в іміджевих програмах держави, покращання інформаційного клімату суспільства.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.35. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Соціальні комунікації: теорія і практика сучасної науки», 23–24 квітня 2021 р.: [зб. доп.] / Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. — Київ: Гельветика, 2021. — 82 с.: рис. — укр.

Висвітлено тенденції розвитку Інтернет-журналістики в Україні. Досліджено медіарелейшнз як інструмент реалізації комунікаційного менеджменту. Увагу приділено соціальним медіа як інструменту поширення дезінформації. Наведено застосування інструментів гібридної інформаційної війни у сучасному документальному кіно. Розглянуто фотоілюстрацію як засіб візуалізації образу в друкованих ЗМІ (на прикладі журналу «Vogue»).

Досліджено дотримання етичного кодексу журналіста при висвітленні подій Революції Гідності (за матеріалами українських друкованих ЗМІ «Громадське» та «Українська правда»).

Шифр НБУВ: BA859532

3.С.36. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Соціальні комунікації: фундаментальні парадигми розвитку», 24 — 25 вересня 2021 р.: [збірник] / Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. — Київ: Гельветика, 2021. — 80 с.: рис. — укр.

Розглянуто історію, теорію та закономірності розвитку комунікаційної системи суспільства. Досліджено трансформацію літературної критики в системі соціальних комунікацій. Увагу приділено соціокомунікативним технологіям в інформаційному суспільстві. Проаналізовано невербальну комунікацію в інтернет-середовищі. Розглянуто маніпуляцію у соціальних мережах як засіб взаємодії. Визначено ефективність використання соціальних мереж для популяризації науки. Досліджено феномен брендової комунікаційної моделі у соціальній онлайн-мережі Тік-Ток. Висвітлено питання вакцинації в аспекті державних кризових комунікацій у соціальній мережі Facebook. Розглянуто також проблеми висвітлення вакцинації в соціальних мережах і ЗМІ. Акцентовано на сучасній телевізійній аналітиці в період карантину. Розглянуто наукову комунікацію як складову комунікаційного процесу.

Шифр НБУВ: BA859792

3.С.37. Метод розрахунку захисту персональних даних від розширення соціальних мереж / В. М. Ахрамович, С. В. Лазаренко, Т. В. Німченко, Л. В. Рябова // Науком. технології. — 2022. — № 1. — С. 1-12. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Обчислення або оцінка величини розширення мережі може дати уявлення про вплив та поширення несанкціонованої інформації зловмисними користувачами. Після того, як шкідливий вузол додається до списку контактів, він може отримати доступ до чутливих даних і розкривати їх, використовуючи засоби соціальної мережі, такі як розміщення об'яв, публікація зображень тощо. Такий вплив можливо виміряти, обчисливши середнє співвідношення друзів, яке може отримати конфіденційну інформацію, розкрити зловмисником. Виконане дослідження лінійної моделі захисту від розширення мережі дозволило отримати систему лінійних рівнянь захисту інформації в соціальних мережах (СМ) залежно від типу та параметрів розширення мережі. Знайдено умови позиції стаціонарності системи, вирішено систему рівнянь методом «малих відхилень», отримані графічні залежності, проведено ітерацію коливальних системи захисту. Застосування методу диференціювання функції захисту дозволило дослідити поведінку системи. Рівняння захисту інформації є рівнянням гармонічного осцилятора з затухаючою амплітудою, яке розкладається на три випадки: до резонансної зони, резонансної та зарезонансної. Отримані власні та вимушені частоти коливальних системи, період коливальності, коефіцієнт затухання. У дорезонансній зоні коливання системи захисту носять лінійний характер (крім перехідного процесу), показник захисту найбільший, в резонансній зоні коливання системи захисту нелінійний, захист відсутній, в зарезонансній зоні коливання системи захисту нелінійний, захист мінімальний. Отримані результати вказують на нелінійність системи захисту в соціальних мережах.

Шифр НБУВ: Ж100325

3.С.38. Міфоаналітична трансформація лідерства у сучасному світі: соціологічний підхід Ж. Дюрана / О. А. Ключко // Укр. соціум. — 2022. — № 2. — С. 42-50. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Проаналізовано міфоаналітичну трансформацію лідерства у контексті сучасних концепцій. Українське суспільство постійно розвивається, що потребує нових лідерів, які здатні забезпечити конструктивні зміни. У сфері публічного управління особливої уваги потребує питання лідерства, яке пов'язане з питаннями генерування інновацій та їх реалізації, а також з ресурсними питаннями самоорганізації. Розглянуто теоретичні основи лідерства з урахуванням основних архетипних теорій. Охарактеризовано типологію лідерства М. Вебера, яка ґрунтується на сенсі соціального схвалення та виявленої довіри і розкриває такі типи лідерської легітимності: традиційний харизматичний і раціонально-законний. Виокремлено головні відмінності між поняттями «лідер» і «керівник». Окреслено типологію О. Нойбергер архетипових патернів лідерства, розкрито їх позачасові структурні прояви та детермінанти взаємодії. Виявлено можливості застосування основних ідей соціології Ж. Дюрана у сучасних концепціях лідерства через уявлення символічних структур, які створюють смисли, структурують базові орієнтири отриманого досвіду та дії залежно від індивідуальних інтерпретативних здібностей і безперервного обміну між людиною та культурою, демонструють потужний психоенергетичний потенціал. Обґрунтовано можливість використання соціологічного підходу для окреслення детермінант лідерської активності. Такий підхід побудований на ідеях психоаналізу глибинної психології структурної та політичної антропології феноменології, а також етології. Зазначено, що ключовим концептом теорії уяви Ж. Дюрана постає імажінер. Розглянуто особливості застосування міфоаналізу до сфери публічного управління в контексті трансформаційного лідерства.

Розглянуто когнітивні та емоційні активи лідерства з метою обґрунтування джерел інноваційного та самореалізаційного потенціалу сучасних лідерів. Представлено особливості міфокритичного та міфоаналітичного методу Ж. Дюрана.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.39. Підхід до виявлення аномалій в потоках текстових даних / Ю. О. Олійник, О. Є. Афанасьева, Г. Д. Аршакян // Систем. технології. — 2020. — № 2. — С. 126-139. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Звільнення потоків інформації веде за собою необхідність розробки спеціалізованих інтелектуальних засобів і методів для обробки величезної кількості даних. Так популярність соціальних мереж, різного роду месенджерів вимагає створення спеціалізованих засобів для обробки потоку текстових повідомлень. У даному дослідженні досліджено та розроблено метод виявлення аномальних елементів в потоках текстових даних. Увагу приділено підтримці україномовних текстів.

Шифр НБУВ: Ж69472

3.С.40. Поняття «інформаційний простір» у сучасному суспільстві / Т. О. Серга, Т. Й. Мудрик // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 170-175. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлення суті поняття «інформаційний простір» та розкриття його особливостей. У ході дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: аналізу, синтезу, індукції, дедукції, типологізації, операціоналізації, інтерпретації, абстрагування, узагальнення, а також методи логіко-історичного, системного, порівняльного та структурно-функціонального аналізу. Головним емпіричним методом виступив аналіз наукової літератури, за допомогою якого розкрито суть поняття «інформаційний простір» та окреслено основні ознаки інформаційного суспільства; завдяки методу моделювання розроблено технологічну схему національної інформаційної інфраструктури. Проаналізовано суть поняття «інформаційний простір» та окреслено загальну спрямованість і характер його розвитку. Акцентовано на нових характеристиках інформаційного простору, які пов'язані зі зміною технологій та поширенням глобальних інформаційних систем. Розкрито суть «інформаційної революції», наслідки якої виявляються, зокрема, у тому, що рівень розвитку інформаційного простору вирішальним чином впливає на цінності основних соціальних груп населення, змінюючи їх світосприйняття та створюючи нові відносини між людьми. Основні вимоги, які ставляться перед Україною сьогодні, — це забезпечення суспільства розвитком у цифровій та інформаційній сферах, що може підвищувати рівень життя населення та економічну стабільність України в цілому, це надасть змогу задовольнити інтереси людини, суспільства та держави загалом. Окреслено основні, фундаментальні ознаки інформаційного суспільства з огляду на сучасний стан українського суспільства та розроблено технологічну схему національної інформаційної інфраструктури. Практичне значення одержаних результатів полягає в збагаченні української соціології теоретичним і методичним обґрунтуванням поняття «інформаційний простір», що розкриває можливості для подальшого вироблення нових підходів до вирішення соціальних та економічних проблем людства.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.41. Прикладні соціально-комунікаційні технології: концепт лекцій для студентів спец. 061 «Журналістика» другого (магістер.) рівня вищ. освіти / Д. О. Виставкіна; Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. — Одеса: SIMEX, 2021. — 71 с. — Бібліогр.: с. 51-53. — укр.

Представлено концепт лекцій, розкрито особливості впровадження соціальних технологій комунікаційними засобами та висвітлено специфіку аналізу застосування соціально-комунікаційних технологій сучасними ЗМІ. Орієнтовано на здобувачів II магістерського рівня спеціальності 061 «Журналістика» та корисно для I бакалаврського рівня спеціальності 061 «Журналістика», студентів та аспірантів соціальних дисциплін.

Шифр НБУВ: BA859063

3.С.42. Психологічні чинники інтолерантного ставлення громадян до корупції: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / О. М. Лозинський; Інститут соціальної та політичної психології. — Київ, 2021. — 18 с.: табл. — укр.

Подано теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення наукової проблеми ідентифікації психологічних чинників інтолерантного ставлення громадян до корупції. Інтолерантне ставлення до корупції проявляється у емоційно-ціннісному несприйнятті особистістю корупції та спроб залучити її до корупційних дій, що формує у неї психологічний потенціал (антикорупційну спроможність) для антикорупційних способів поведінки. Ідентифіковано індивідуально-психологічні чинники інтолерантного ставлення до корупції: самоврядний рівень розвитку я-ідентичності особистості, що проявляється у критичності в ухваленні рішень; сублімації патерналістських настанов; зменшенні самоталітаризму; зменшенні толерантності до аморальності в діловій сфері; укріпленні морально-етичної відповідальності особистості, зменшенні амбівалентності до корупційних ситуацій, збільшенні загальної самоефективності та антикорупційної спроможності. Також ідентифіковано демократичну організаційну культуру як

соціально-психологічний чинник інтолерантного ставлення громадян до корупції.

Шифр НБУВ: РА452297

3.С.43. Соціальна комунікація як важлива складова інформаційно-комунікаційного простору / І. Левченко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 253-265. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Обґрунтовано нову роль соціальної комунікації у сучасному інформаційно-комунікаційному просторі. З'ясовано обмеженість використання у соціологічному дискурсі теорії «інформаційного суспільства», пропонуючи нові підходи у визначенні сутності соціальної комунікації та її впливу на процеси трансформації світової спільноти. Аналіз тематики сучасних наукових досліджень призводить до висновку про необхідність приділити увагу змісту комунікаційних процесів у діяльності соціальних інститутів та соціальних практик, що зароджуються, на основі новітніх комунікаційних технологій, що надалі дозволить посилити практичну значимість соціологічної науки в цілому. Розглянуто багатогранний і багатогранний соціальний феномен, пов'язаний з інформаційними та комунікаційними технологіями, що інтенсивно змінюються. Аналізується історичний процес формування ІКТ першим елементом якого виступала людська мова, як перший канал соціальної комунікації, що виникла в ході трудової діяльності первісних людей. Згадується мовний канал соціальної комунікації як ефективний засіб взаємодії у відносинах людей. У дослідженні акцентується увага на важливих функціях розвитку суспільства, зокрема: пізнання та розуміння, пояснення та передбачення, самовираження та саморозуміння, соціальне пізнання та вплив, розвиток основних форм відносин у людському колективі, соціалізація, переконання та ін. Разом з цим, розглядаються головні функції соціальної комунікації: досягнення поставленої мети; підтримка її внутрішньої структури в динамічному та гнучкому стані; адаптація до зовнішнього середовища; здатність змінюватись або навіть удосконалюватись. У процесі дослідження було з'ясовано, що людська мова в інформаційно-комунікаційному просторі виступає як окрема структурна одиниця, і як окремий канал комунікації.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.С.44. Формування соціально-комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах дистанційної освіти / О. Плузник // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 266-284. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено поняття соціальних комунікацій, які через пандемію та стрімкий розвиток і масове використання інформаційних технологій, зазнали значних змін у нинішньому суспільстві. З'ясовано, що сьогодні конкурентоспроможний фахівець будь-якого профілю має досконало володіти фаховими компетентностями, вміння ефективно здійснювати різновиди соціальних дій, виконувати соціальні функції, встановлювати нормальні соціальні відносини, дотримуватись норм соціальної поведінки, взаємодіяти, а отже, бути соціально орієнтованою особою. Щоб зрозуміти сутність соціально-комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, було проаналізовано та узагальнено наукові визначення даного поняття та його складових. Слід зазначити, що науковці здебільшого розглядають соціальну та комунікативну компетентність окремо, але визнають їх взаємозумовленість та взаємозалежність. На нашу думку, соціально-комунікативна компетентність — є невід'ємною складовою професійних якостей будь-якого фахівця та виявляється у здатності успішно й ефективно взаємодіяти з конкретними людьми або групами, досягати поставлених цілей. Підкреслено, що сучасна вища освіта переходить до нових форматів освіти, які зумовлені глобальною пандемією, тому змінюються і підходи до способів обміну інформацією між викладачем та студентом, а також між студентами. Акцентовано увагу на значне місце соціальних мереж у освітньому процесі під час дистанційного навчання. Розглянуто окремі платформи соціальних мереж, які викладачі можуть використовувати як інструменти навчання. З'ясовано, що для сучасних викладачів та педагогів в соціальних мережах корисними можуть стати такі функції, як: забезпечення відеозв'язку; спілкування та обмін файлами у створених групах, чатах; можливість групової діяльності; публікація навчальних матеріалів; обговорення публікацій, фото та відео; організація опитувань, анкетування та голосувань; пошук освітніх заходів, подій чи конференцій тощо.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.С.45. Social polarization: towards the text mining study / R. Kyrychenko // Соціол. студії. — 2022. — № 1. — С. 17-24. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Запропоновано спосіб конкретизації поняття соціальної поляризації, який буде найбільш придатним для: емпіричної операціоналізації; повного опису наявних соціальних конфліктів; відповідності соціологічним теоріям. Реалізація такого завдання відкриває шлях до вивчення цього явища методом інтелектуального аналізу тексту. Є дві основні проблеми з концепцією соціальної поляризації в соціології: соціальна поляризація використовується як красива метафора для опису сучасних політичних ситуацій, а не як сильна операціоналізована концепція. Концеп-

ція повинна створити широкі можливості для вивчення соціальної реальності, інтерпретації більшої кількості процесів; математичне тлумачення соціальної поляризації проводиться на дещо ідеалізованих розподілах; відсутня реальна перевірка емпіричних даних. Ці дві проблеми також створюють іншу велику проблему: математична концептуалізація соціальної поляризації та емпіричні дослідження соціальної поляризації не пов'язані. Запропоновано шлях розв'язання цієї проблеми шляхом побудови власної теоретичної основи соціальної поляризації через конкретизацію соціальної поляризації та її зв'язок із соціологічними теоріями конфлікту. Ключова ідея статті полягає в тому, щоб показати, що це поняття придатне для операціоналізації з двох причин: через його здатність описувати причини й природу соціальних конфліктів та його вимірність.

Шифр НБУВ: Ж100935

Див. також: 3.С.23, 3.У.469, 3.Ч.1251, 3.Ч.1428, 3.Ч.1445, 3.Э.1609, 3.Ю.1640, 3.Ю.1714

Соціальні групи

3.С.46. Висвітлення теми сексуального насильства над дітьми в ЗМІ як проблема журналістської етики / Н. М. Дзьомба // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 18-30. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Мета дослідження — окреслити алгоритм(-и) висвітлення в ЗМІ теми сексуального насильства над дітьми, прописаний(-и) у тих чи інших документах із журналістської етики; а також встановити рівень психологічної та правової коректності цих моральних імперативів. Завданнями є аналіз кодексів журналістської етики на предмет регулювання діяльності журналістів при висвітленні теми сексуального насильства над неповнолітніми, порівняння положень відповідних документів, врешті проведення правової та психологічної верифікації етичних рекомендацій. Наукова робота здійснювалася головним чином за застосування контент-аналізу як спеціального наукового методу дослідження в галузі соціальних комунікацій, а також низки загальнонаукових методів: аналізу, синтезу, індукції, абстрагування. Увагу сконцентровано на проблемі морального висвітлення в засобах масової інформації теми сексуального насильства над дітьми. Для її розв'язання міжнародні, зарубіжні й українські документи із журналістської етики проаналізовано на предмет наявності та змісту положень про роботу журналістів над темами, що стосуються дітей загалом і сексуальних злочинів щодо них зокрема. Визначено найбільш проблемні моменти, з якими стикаються кореспонденти, висвітлюючи відповідну проблему в новинах чи репортажах. Розкрито етичний механізм морального поведіння журналіста в таких ситуаціях. На основі низки вивчених документів із журналістської етики окреслено цілісний алгоритм морального повідомлення в ЗМІ про сексуальне насильство над дітьми. Звернено увагу на малоінформативні місяця-лакуни в його структурі. Проблему сексуальних злочинів щодо дітей подано як макроремі, актуальними в межах якої є низка питань. Наголошено на важливості використання з боку журналістів адекватного тезаурусу теми як при написанні матеріалу, так і на етапі збору інформації — під час інтерв'ювання дитини. Наведено поняття, якими варто послуговуватися при розповіді про такі події та їх учасників. Визначено ракурс, з якого найдоцільніше описувати проблему, а також пафос текстів такої тематики. Встановлений алгоритм психологічно і юридично верифіковано, доведено його правомірність. Сексуальне насильство над дітьми доведено як тему, по-перше, актуальну та популярну в ЗМІ України, по-друге, найскладнішу з-поміж усіх тем, що стосуються дітей, висвітлення якої часто супроводжується нехтуванням журналістської етики та прав дитини. Наведено найбільш резонансні приклади таких порушень, а низький рівень професійних культур комунікації із дітьми в Україні визначено як тенденційне явище.

3.С.47. Гендерна рівність як складова благополуччя на робочому місці / О. В. Шатілова, М. В. Яковенко // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 141-149. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Останні дослідження у сфері управління бізнесом показують, що проблеми працівників бізнес-організації тісно пов'язані з проблемами самих бізнес-організацій. Від благополуччя персоналу безпосередньо залежить ефективність діяльності бізнес-організації загалом і продуктивність її працівників зокрема. На шляху до досягнення цілей сталого розвитку зростає роль гендерної рівності в бізнес-організаціях. Розглянуто гендерні аспекти концепції благополуччя працівників бізнес-організації на робочому місці як комплексного підходу до управління бізнес-організаціями, орієнтованого на досягнення цілей сталого розвитку. Мета роботи — обґрунтування гендерної рівності як основи добробуту працівників бізнес-організації. Для досягнення цієї мети було визначено зв'язок між сталим розвитком організації бізнесу та благополуччям працівників бізнес-організації. Під сталим розвитком слід розуміти економічне зростання, яке не завдає шкоди навколишньому середовищу і сприяє вирішенню соціальних проблем, знаходженню балансу між економічним, екологічним і

соціальним розвитком. Сталий розвиток бізнес-організації ґрунтується на принципі відповідального ведення бізнесу й інноваційному потенціалі, що відкриває нові можливості бізнесу для економічного зростання, а також екологічного та соціального благополуччя. Виділяються цифрові та нецифрові складові благополуччя працівників бізнес-організації. Нецифровими складовими благополуччя є психічне благополуччя, фізичне благополуччя, соціальне благополуччя, фінансове благополуччя. У контексті цифрової трансформації пропонується доповнити цей список цифровим благополуччям персоналу. Обґрунтовано, що гендерна рівність є одним із елементів програм благополуччя персоналу. Проаналізовано ключові гендерні проблеми у трудових відносинах, які яскраво виражаються у доступі до роботи, професійному зростанні та просуванні по службі, а також у представництві жінок на різних рівнях управління. На основі порівняльного аналізу стилів керівництва жінок і чоловіків та їх поведінки в організації було виявлено, що ефективність працівників організації визначається набором професійних знань і навичок, а не статтю.

Шифр НБУВ: Ж100620

3.С.48. Гендерні установки та практики в родині Б. Грінченка за его-документами / Ю. Беззуб, Н. Клименко, О. Дудар // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 119-133. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

У сучасній історичній науці зростає потреба нового бачення минулого, в якому йдеться не тільки про «зовнішню» історію важливих процесів та явищ, а й про «внутрішню» — суб'єктивну, «людську» історію. Джерела особового походження родини Грінченків дозволяють глибше зрозуміти причини та особливості включення видатних персоналії у боротьбу за права жіноцтва в кінці XIX — на початку XX ст. Мета дослідження — визначення ролі впливових інтелегентських родин Наддніпрянської України у процесах формування нової гендерної парадигми в українських землях наприкінці XIX — на початку XX ст. на основі его-документів Бориса, Марії та Анастасії Грінченків. Методологія базується на деконструкції текстів его-документів та індивідуально-біографічному й суб'єктивно-діяльському підходах, які дозволяють окреслити роль конкретних особистостей у становленні жіночого питання в Наддніпрянській (підросійській) і Західній (підавстрійській) Україні в обраний період. Наукова новизна полягає в комплексному дослідженні его-документів, що дало змогу деталізувати особливості становища жіноцтва та розгорнути рух за гендерну рівність, які важко цілісно охарактеризувати винятково на основі залучення масових документальних джерел. Висновки: впродовж окресленого хронологічного періоду українське суспільство продовжувало зберігати консервативні уявлення про побутові жіночі практики в родині та громадському житті. Сім'я Грінченків є прикладом важливих історичних змін, які відбувалися в колі інтелегентських родин. Его-документи демонструють важливу єдність поглядів Бориса, Марії та Анастасії Грінченків на гендерну проблематику, що висловлювалися публічно, та щоденних рутин, які повністю відповідали їх світотлумачним позиціям. Саме завдяки таким практикам відбувалися поступові зміни в гендерній парадигмі від патріархального домінування до розширення жіночих прав.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.С.49. Громадські організації української діаспори в Естонії / М. Г. Касячук // Укр. соціум. — 2022. — № 2. — С. 144-154. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Проаналізовано кількісні та якісні дані щодо діяльності громадських об'єднань українців в Естонії до 2022 р., зокрема, особливості структури парасолевих організацій, джерела фінансування, частоту культурно-масових заходів, їх зміст і відвідуваність. Завдяки порівнянню чисельності членів неформальних мережевих об'єднань українців Естонії та офіційної демографічної статистики виявлено значне недоохоплення української громади послугами діаспорних організацій українців в Естонії. На підставі проведеного опитування членів неформальних мережевих об'єднань українців Естонії показано, що попри загальну обізнаність з цілями формальних об'єднань, переважно молоді іммігранти з невеликим стажем проживання в країні відчували дисонанс між діяльністю цих об'єднань і своїми потребами, що призводило до переважно негативних оцінок активності організацій української діаспори Естонії та слабкої залученості в життя місцевої громади. Водночас розгалужена мережа діаспорних організацій в країні, наявність у діаспорних організацій базового фінансування від уряду Естонії та матеріально-технічної бази, тривалого досвіду діяльності та актуальності пов'язаних з українською громадою питань в естонському суспільстві стали необхідною передумовою швидкої та позитивної реакції естонського суспільства на значний приплив українських біженців, які прибули після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, активної мобілізації естонського суспільства на допомогу жертвам війни.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.50. Еволюція гендеру: проблематизація гендерних інверсій: автореф. дис. ... канд. культурології: 26.00.01 / Н. О. Кошлява; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. — Київ, 2021. — 19 с. — укр.

Здійснено комплексне культурологічне дослідження гендерної проблематики культури через виявлення взаємовпливу гендерних інверсій і культурної влади як чинників гендерних змін у контексті соціокультурних трансформацій. Висвітлено особливості еволюції гендеру через проблематизацію і послідовне завоювання культурою гендерних інверсій та інваріантів у періоди кризи культурної парадигми. Взаємодія культурної влади та гендерних інверсій представлено у контексті боротьби традиції і новації. Гендерні інверсії та інваріанти, присутні у соціокультурних практиках, виконують функції акумуляції, проблематизації і трансляції нового соціокультурного досвіду. Розглянуто історико-культурні способи подолання культурної влади над гендером через різні варіації культурного конструкту андрогіна, до якого зводяться гендерні інверсії та інваріанти. Актуалізовано проблему дослідження сучасних мистецьких практик, зокрема в українській культурі, як способів подолання культурної влади над гендером. Зазначено, що проведений аналіз дозволив виявити основні напрямки осмислення та презентації гендерних інверсій, зокрема інверсії тіла, в художніх і соціокультурних практиках кінця XX — початку XXI ст.

Шифр НБУВ: РА452245

3.С.51. Інституційні аспекти залучення сільських спільнот до інклюзивного розвитку територіальних громад / І. В. Прокопа // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 106-116. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Післявоєнне відновлення України має включати не лише відбудову зруйнованих і пошкоджених під час бойових дій інфраструктури, матеріальних об'єктів виробничої та соціальної сфер, усі інші аспекти повернення населення до повноцінного життя в мирних умовах, але й удосконалення суспільних відносин, зокрема, взаємин між органами влади та самоврядування і населенням. У цьому контексті продовження реформи децентралізації повинно привести до завершення формування умов, за яких жителі усіх поселень, що входять до складу територіальних громад, могли впливати на вирішення питань їх життєдіяльності. Мета статті — висвітлення інституційних обмежень для інклюзивного розвитку сільських спільнот, пов'язаних з представництвом і реалізацією їхніх інтересів у територіальних громадах та обґрунтування пропозицій щодо їх подолання. Використано методи дослідження: логіко-історичний (при висвітленні контроверсійності процесу становлення інституту старост в Україні), діалектичний та абстрактно-логічний (при аналізі інституційних обмежень для реалізації інтересів сільських спільнот у складі територіальних громад і обґрунтуванні напрямку їх подолання), монографічний (при аналізі складу старостинських округів). Розкрито прояви централізації функцій місцевого самоврядування на рівні територіальних громад, наслідком чого стало звуження прав жителів сільських поселень, особливо малих і віддалених, на представництво і участь у вирішенні їх проблем; встановлено наявність старостинських округів з великою кількістю сіл і, відповідно, обмеженими умовами розвитку сільських спільнот. Висвітлено польський досвід організації інклюзивного місцевого самоврядування у низовій ланці адміністративно-територіального устрою та обґрунтовано доцільність його повнішого використання в Україні: центральне місце тут мало б належати наділенню старостинських округів, розукрупнених до рівня поселенських (зокрема, сільських) спільнот певними повноваженнями щодо розв'язання проблем їх життєдіяльності та правом використовувати для цього місцеві ресурси.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.52. Онлайн фокус-групи: особливості організації та проведення / О. Олійник // Соціол. студії. — 2022. — № 1. — С. 32-40. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Здійснено аналіз ключових аспектів організації та проведення онлайн-фокус-груп, визначено можливості й обмеження методу, шляхи усунення/пом'якшення можливих проблем, із якими може зіткнутися дослідник, використовуючи зазначений метод. Власний досвід та досвід колег, котрі стали активно використовувати онлайн-фокус-групи в період карантину, систематизовано за такими визначальними характеристиками, як: доцільність використання цього методу (залежно від теми дослідження й специфіки цільової аудиторії); зазначено, що онлайн-фокус-групи «працюють» на користь таких досліджень, цільовою аудиторією яких є активні користувачі інтернету та/або закриті, важкодоступні групи, групи експертів, що є нечисленними й водночас розпорощеними територіально; шляхи та особливості здійснення рекрутингу учасників; підкреслено, що рекрутинг здійснюється не лише через онлайн-панелі та методом снігової кулі, але й через пошук у групах за інтересами в соціальних мережах з обов'язковою попередньою бесідою задля з'ясування істинних мотивів участі в дослідженні певної людини, а також технічної готовності потенційного учасника до онлайн-формату проведення фокус-групи; зазначено, що, за потреби, здійснюється додаткова попередня підготовка учасників; специфіка гайду для онлайн-фокус-груп, що вимагає ретельної деталізації всіх питань і вказівок з урахуванням виникнення різноманітних нестандартних ситуацій, технічних проблем; проблеми й способи підтримання групової динаміки, які тяжіють у бік максимального наближення до офлайн-формату, імітації його умов, урізноманітнення

періоду із соціальними медіа неодноразово аналізували вітчизняні та зарубіжні науковці. Зокрема, у більшості випадків доведено деструктивний її вплив на особистість підлітків. Результати підтвердили факт активної інтеграції підлітків із соціальними мережами та надали змогу відповідно до вікових параметрів диференціювати їх уподобання щодо того чи іншого медійного ресурсу. Крім того, встановлено кореляційний зв'язок між типом перцептивної модальності та особливостями поведінки респондентів у соціальних мережах.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.59. «Старі — нові» урбаноніми в комунікативному просторі Дніпра: до проблеми рецепції / Л. В. Темченко, І. С. Бучарська // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 139-147. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити урбаноніми міста Дніпра як факт історичної комунікації, у якій повернуті та сформовані сучасним суспільством цінності передаються наступним поколінням через номінацію просторових одиниць культури (час через простір); простежити процес декомунізації в м. Дніпро як факт соціальної комунікації, який надає змогу визначити її сучасну якість і ступінь прозорості. Теоретичним підґрунтям стала розроблена сучасним гуманітарним знанням теорія хронотопу (М. М. Бахтін, 1975) у його соціальному вимірі, коли «соціальний простір породжує соціальний час, який виявляє себе через соціальний простір»; ціннісний аспект сучасних урбанонімів визначено за методом порівняння з історичними назвами міського простору. Результати дослідження надають змогу визнати, що процес декомунізації міського простору в постмайданний час був дещо хаотичним і спонтанним. Наукова база процесу перейменувань площ і вулиць м. Дніпро була добре розроблена істориками, але не завжди ефективно використовувалася міською владою. Процес комунікації між трьома групами: влада, історики, містяни і не був оптимально організований, що призводило якщо не до відторгнення нових назв площ і вулиць мешканцями міста, то до відсутності зацікавленості у процесі декомунізації і, як наслідок, до небажання змінювати свої мовні звички. Наукова новизна полягає в розгляді урбанонімів як, з одного боку, дискусійного сюжету для сучасного комунікативного простору України, з іншого — як послання наступним поколінням про українські цінності, сформовані першими тридцятьма роками української незалежності. Практичне значення дослідження полягає у виявленні складності й суперечностей багаторівневого процесу декомунізації, який проходить країна на сучасному етапі розвитку.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.60. Сучасні концептуальні підходи до визначення поняття «етноцентризм» у двовимірному полі міжетнічного роз'єднання та інтеграції / І. А. Семенець-Орлова // Укр. соціум. — 2022. — № 2. — С. 116-133. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Вивчено та класифіковано основні теоретичні підходи до визначення поняття етноцентризму, визначено місце етноцентризму серед процесів етнічного розмежування та об'єднання, з'ясовано кореляцію тенденції посилення політизації етнічностей, детерміновано причини та функції етноцентризму, розглянуто та проаналізовано етноцентризм у вимірі соціально-психологічного феномену. Сформульовано дефініцію етноцентристської доктрини В. Самнера. Здійснено спробу позитивного аналізу кореляції нововведених В. Самнером понять «ми-група» і «вони-група», визначених у результаті дослідження вченим так званих «примітивних суспільств». Вивчено чималу кількість доступних етноцентристських концепцій сучасних західних політологів і соціологів, визначено їхнє споглядання причинно-функціонального навантаження на це явище як властивість індивіда, соціальних груп і спільнот (як носіїв етнічної самосвідомості) сприймати й оцінювати життєві явища крізь призму традицій і цінностей власної етнічної спільноти, що є певним загальним еталоном або оптимумом. Важливою цінністю постають зібрані, накопичені та систематизовані під час дослідження емпіричні дані, що свідчать про наявність етноцентристських тенденцій несприйняття серед загальної сучасної українства як титульного народу-етносу представників певних етногруп від неповнісного позитивного сприйняття аж до цілісного негативного сприйняття. Це породжує обмеженість етнокультурних контактів і спричиняє наростання ворожих настроїв на етнополітичному полі. Наголошено, що джерела та причини етноцентризму прості, криються у некрітичному сприйнятті інформації та негативних установках щодо власної й іншої етногрупи. Зазначено, що майбутнє, без етноцентризму, слід пов'язати з виваженою політикою держави у сфері поглиблення та поширення міжетнічних контактів.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.61. Теорія і практика формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05 / О. Ю. Ступак; Донбаський державний педагогічний університет. — Слов'янськ, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Представлено теоретичні засади вивчення соціальної активності молоді, розглянуто методологічні підходи до процесу формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського

суспільства, репрезентовано результати експериментального дослідження упровадження системи формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства. Установлено, що сучасні наукові підходи до визначення соціальної активності рунтються на позиції особистісної змістовності, способу діяльності та орієнтації на середовище. Структуру соціальної активності молоді визначено як єдність мотиваційно-ціннісного, змістовно-когнітивного, соціально-діяльничого, рефлексивно-оцінного компонентів. Визначено, що процес формування соціальної активності молоді передбачає застосування низки методів соціально-педагогічної роботи з молоддю відповідно до напрямів діяльності інститутів громадянського суспільства: проектна, громадсько-політична, освітньо-наукова, волонтерсько-благодійна, дозвілєва діяльності, молодіжна політика. Змодельовано систему формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства з компонентами: цільовим (мета, завдання, принципи, результат); суб'єкт-об'єктивним (характеристика суб'єктів і об'єктів); змістовно-процесуальним (технологія формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства передбачає застосування низки форм і методів соціально-педагогічної роботи з молоддю); середовищним (ресурсне забезпечення, взаємодія інститутів громадянського суспільства). Експериментально перевірено ефективність системи формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства та проаналізовано її ефективність. Упровадження системи проходило такі етапи: інформаційний, просвітницький, діяльничий. Представлено кількісний та якісний аналіз результатів діагностики експериментальної та контрольної групи до та після проведення формувального експерименту, який продемонстрував стійке зростання рівня сформованості соціальної активності молоді в експериментальній групі, що підтверджує ефективність запропонованої системи формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства.

Шифр НБУВ: PA453302

3.С.62. Трансгендерні люди в Україні — «спільнота, що складається зі спільнот» (результати експертного опитування) / М. Г. Касянчук, О. В. Трофименко, С. П. Шеремет // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 99-115. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Трансгендерні люди зазнають стигматизації, дискримінації, насильства та мають гірший доступ до соціальних і медичних послуг громадського здоров'я, є важкодоступною для дослідників групою. Відповідно, через відсутність достатніх можливостей для проведення досліджень, особливо репрезентативних, складно спланувати якісні та ефективні інтервенції, що допомогли б подолати ту саму стигму та дискримінацію, й попередити прояви насильства щодо цієї групи. Вживані методи рекрутингу респондентів серед важкодоступних груп ґрунтуються на припущенні про можливість виходу на довільні менш видимі підгрупи через доступні більш видимі. Дані, свідчать про нев'язність соціальних мереж трансгендерних і небінарних людей, зумовлену стигмою та дискримінацією. Головні емпіричні знахідки зводяться до опису нестійкості соціальних зв'язків усередині групи трансгендерних і небінарних людей, імовірних пояснень причин цієї нестійкості, головних ліній фрагментації спільноти. Особистий травматичний досвід трансгендерних людей і розпорюшеність спільноти позначаються також на слабкому її залученні у громадський активізм. Описано явище, що має арготичну назву «стелс»: трансгендерна людина в певний період часу, досягнувши бажаного результату в питанні трансгендерного переходу, дистанціюється від спільноти, прагнучи жити в суспільстві звичайним життям вже в новому гендері. Відповідно, такі люди втрачають всі або більшість своїх соціальних зв'язків з іншими трансгендерними та/або небінарними людьми і є недоступними як для досліджень, спрямованих саме на цю цільову групу, так і для різноманітних соціальних програм. Базуючись на описаному матеріалі, можемо говорити про відсутність в Україні єдиної спільноти трансгендерних і небінарних людей та про потребу використовувати цей термін щодо трансгендерних і небінарних людей у формі множини, а не одиниці, оскільки кожна підгрупа всередині сукупності трансгендерних і небінарних людей є окремою спільнотою. Водночас описуються наявні форми стійких зв'язків, такі як громадські організації, мережі фіктивної спорідненості тощо. Ця стаття буде корисною для дослідників, а також проектних менеджерів, увага яких спрямована на трансгендерних і небінарних людей в Україні.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.63. Фемінітиви в текстах масмедіа як гендерний маркер авторства (на прикладі «Авторської колонки» проекту «Deutsche Welle») / А. О. Бессараб, Г. М. Волинець, Л. Г. Пономаренко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 89-99. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Мета дослідження — виявити та характеризувати фемінітиви в текстах масмедіа як гендерний маркер авторства на прикладі «Авторської колонки» проекту «Deutsche Welle» за період 3 червня 2019 р. — 1 липня 2021 р. Використано комплекс методів, зокрема: аналізу та синтезу — для визначення кола вчених та їх публікацій щодо словотворення фемінітивів як в історичному аспекті, так і на сучасному етапі; роботи з документальними

джерелами та моніторингу — для виявлення в публікаціях фемінітивів; описовий — для надання характеристики особливостей вживання фемінітивів і їх реалізації письменниками та письменницями і учасниками проекту «Deutsche Welle»; порівняльний — для визначення продуктивних словотвірних моделей, за допомогою яких утворюються фемінітиви; групування та систематизації — для відображення тенденцій втілення в авторських текстах мовної картини світу за допомогою фемінітивів; узагальнення — для формулювання висновків щодо вживання фемінітивів та їх реалізації як гендерного маркера авторства. Словотворення й використання фемінітивів неодноразово ставали предметом наукових досліджень, однак сьогодні ми є свідками значної трансформації української мови (поява великої кількості запозичень, реактуалізація застарілих слів, упродовження в нормативний обіг слів-діалектизмів тощо), а з-поміж іншого — й активізація новостворених фемінітивів як потреба сучасного світу. Оскільки це явище лише починає набувати обертів, то воно ще не має глибокого ґрунтового осмислення. У досліджуваних текстах найчастіше натрапляємо на нейтральні зі стилістичного погляду фемінітиви із суфіксами -к-а, -иц-я, -ин-я. Зазвичай, це назви осіб жіночої статі за професією, за родом діяльності, за місцем мешкання. Особливу зацікавленість викликає практика використання фемінітивів у множині з чітким розмежуванням осіб чоловічої та жіночої статі. Когнітивно-конотативна характеристика фемінітивів в авторських колонках «Deutsche Welle» залежить як від гендерної приналежності автора (у чоловіків вони практично завжди стилістично нейтральні), так і від індивідуального стилю авторок, а також від тематики допису та актуальності (злободенності та «пекучості») теми для них самих. На матеріалі авторських колонок проекту «Deutsche Welle» охарактеризовано особливості використання фемінітивів у мові масмедіа. Здійснено аналіз і опис новотворів на позначення осіб жіночої статі, зокрема як гендерного маркера авторства. Вивчення функціоналу фемінітивної лексики в медіатекстах надає змогу визначити основні здобутки сучасної української мови, з'ясувати механізми творення фемінітивів та використання їх у мові медіа.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.64. Group nominations as an instrument of electoral struggle: Ukrainian discourse of 2019 parliamentary elections / D. Boyko, R. Zaporozhchenko, A. Lytovchenko, O. Nakhayenko, D. Yashkina // Соціол. студії. — 2021. — № 2. — С. 41-52. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Розглянуто проблему впливу електорального дискурсу на соціальну дійсність, яку він відображає, зокрема на соціальні конфлікти, розколи та розмежування. Представлено результати соціологічного аналізу функцій групових номінацій у виборчій боротьбі в поділених суспільствах. Емпіричною базою є авторське дослідження електорального дискурсу парламентських виборів в Україні 2019 р., проведене в рамках міжнародного дослідницького проекту ARDU, а також масове опитування, проведене в межах того ж проекту. Аналіз результатів досліджень демонструє взаємозв'язок між номінаціями дискурсивних груп й об'єктивними соціальними розколами (квіважами). Групові номінації в електоральному дискурсі відтворюють регіональний та ідеологічний макросоціальний поділ, надаючи йому технологічного виміру. Розподіл суспільства на конфліктні групи використовується як дискурсивний інструмент для сегментації виборчої аудиторії, а також для консолідації та поглиблення наявних соціальних поділів.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.65. Solo living outside home: case of Ukrainian migrants / D. Yashkina // Соціол. студії. — 2022. — № 2. — С. 33-41. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Досліджено категорію мігрантів-соло, тобто людей, які виїхали з України без сімей і близьких друзів. Розглянуто значущість цієї категорії мігрантів, з одного боку, з іншого — виокремлено унікальні проблеми, із якими вони стикаються. Пілотне дослідження проведено методом напівструктурованих інтерв'ю. Аналіз інтерв'ю дав підставу виокремити найбільш значущі проблеми, серед яких наріжним каменем є категорія відповідальності. Зроблено висновок щодо існування двох основних груп біженців-соло: ті, які остаточно вирішили залишитись у новій країні, та ті, які планують повернутись в Україну. Та категорія біженців, котрі остаточно вирішили залишитись у країнах прийому, відчуває себе більш упевнено й комфортно. У рамках дослідження також виокремлено перспективи подальших досліджень.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.66. Status characteristics and peculiarities of accommodation of Ukrainian war refugees in Germany (Konstanz) / M. Sydorov, Ye. Kovalska // Соціол. студії. — 2022. — № 2. — С. 20-32. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

Криза вимушених переселенців з України у зв'язку із війною стала однією з найбільших у Європі у XX — XXI ст. Велике зростання кількості біженців через війну в Україні сталося після початку активної фази бойових дій 24 лютого 2022 р. Німеччина залишається однією з країн, що прийняла найбільшу кількість вимушених переселенців з України. Актуальним є вивчення умов життя, зайнятості, побуту, дозвілля, добробуту та планів

на майбутнє вимушених переселенців з України в Німеччині (на прикладі м. Констанц). Нами проведено розвідувальне вебдослідження: респондентів опитано за допомогою формалізованої анкети з низкою відкритих запитань, реалізованої на онлайн-платформі Lime Survey. За результатами аналізу виявлено основні проблеми, які постають перед українськими біженцями у м. Констанц: це умови проживання та відсутність місць у дитячих садах. Обидві проблеми є характерними для цього міста протягом багатьох років до війни в Україні. Серед основних особливостей, що вирізняють вимушених переселенців з України у зв'язку з війною, є велика частка висококваліфікованих осіб та осіб із закінченою вищою освітою. На особливу увагу заслуговують плани на подальше перебування в Німеччині або повернення в Україну. Так, близько половини респондентів відзначило, що планують назавжди залишитися в Німеччині, а всі інші — повернутися в Україну, щойно це стане можливим. Ця інформація також приносить нові виклики для міграційної політики країни та потребує подальшого обговорення. Виявлено високу сенситивність до запитань стосовно майнового та фінансового статусу в Україні до початку нападу росії у 2022 р.

Шифр НБУВ: Ж100935

Див. також: 3.С.40, 3.С.76, 3.С.78, 3.С.141, 3.С.155, 3.С.156, 3.У.369

Індивід. Особа. Соціологія

3.С.67. Культура способу життя учнівської молоді в історії української педагогіки другої половини XX століття: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / М. А. Яссін; Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. — Чернігів, 2021. — 20, [1] с. — укр.

Звернено увагу на актуальну і практично важливу проблему формування культури способу життя учнівської молоді. Окреслено науково-теоретичні основи формування культури способу життя в контексті цивілізаційного та культурологічного підходів з урахуванням особливостей українського націєтворення. Охарактеризовано особливості формування культури способу життя учнівської молоді в другій половині XX ст. в радянську (1959 — 1991 рр., предметно-змістовий аспект) та пострадянську (1991 — 2002 рр.; функціональний аспект) добу з екстраполяцією продуктивного досвіду з метою його впровадження в сучасні заклади освіти (соціокультурний та інформаційно-комунікаційний аспект). Наведено рекомендації для арабських країн, зокрема Йорданії, щодо покращення стану здоров'я учнівської молоді та формування культури її способу життя. Визначено змістову сутність культури способу життя учнівської молоді шляхом уточнення поняття культура способу життя як рівня вдосконалення різноманітних сфер людського життя і діяльності, в яких подані гідні умови життя носія (або суб'єкта способу життя), що постійно змінюються, а фундаментом ціннісної орієнтації та мотивації поведінки виступають моральні цінності, що апелюють до вільного вибору особистості і підкріплюються внутрішньоособистими формами самоконтролю й самоствердження. Виокремлено основні поняття (культура, спосіб життя, здоров'я, діяльність, соціальний добробут, здоровий спосіб життя), критерії та показники культури способу життя учнівської молоді.

Шифр НБУВ: РА452462

3.С.68. Проблематика суб'єкта в сучасному українському соціальному процесі / Ю. Ємельянова // Соціол. студії. — 2022. — № 1. — С. 58-64. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто проблематику суб'єктності як психокультурний комплекс особистості та її значення в процесі масштабних соціальних перетворень у сучасній Україні. Акцентовано на зв'язку суб'єктності й ідентифікації індивіда з науково обґрунтованим образом людини як такої, котру формують у свідомості філософія та соціально-гуманітарні науки. Спираючись на факти сучасного стану країни, науковці роблять припущення, що в українському суспільстві не сформований образ людини-суб'єкта й обмаль знань щодо потенціалу людини загалом. Мета статті — указати на проблему репрезентації людини в навчальних текстах вищої школи як головного компонента соціалізації в сучасному суспільстві. Обґрунтовано необхідність суб'єктно-орієнтованих знань у підручниках із філософії й соціогуманітарної сфери, збільшення такої концептуальної та понятійної складових частин, що пояснює значення суб'єктності й шляхи її реалізації в сучасному полісуб'єктному суспільстві. Знання значної частини громадян країни образу та інтегрованого потенціалу людини стає підґрунтям формування індивідуальної активності й суб'єктності та передумовою набуття суб'єктності країною.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.69. Система формування національної самосвідомості студентської молоді в процесі громадської діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07 / О. М. Кін; Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. — Старобільськ, 2021. — 40 с.: рис. — укр.

Проведено теоретико-експериментальне дослідження проблеми формування національної самосвідомості студентської молоді у

процесі громадської діяльності. Висвітлено енезу ідеї формування національної самосвідомості особистості, розкрито суть, структуру та зміст національної самосвідомості студентської молоді. Розкрито сенс і педагогічний потенціал громадської діяльності, визначено особливості, основні напрями, методи, форми її організації як засобу формування національної самосвідомості студентів, а також засоби та види цієї діяльності. Обґрунтовано авторську систему формування національної самосвідомості студентської молоді у процесі громадської діяльності, що складається з цілового, концептуально-методологічного, змістовно-діяльнісного та діагностично-результативного блоків. Розроблено науково-методичне забезпечення реалізації цієї системи, експериментально перевірено її ефективність.

Шифр НБУВ: RA452566
Див. також: 3.Ю.1653

Сфери громадського життя

3.С.70. Авторська колонка в жанровій парадигмі сучасних ЗМІ / І. В. Зайцева // *Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації.* — 2021. — № 2. — С. 35-42. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета дослідження — аналіз впливу авторської колонки на образ сучасної газети. Основною дослідження є інформаційний, аксіологічний, культурологічний, системний, діяльнісний підходи; використано такі методи: аналізу, синтезу, узагальнення — для з'ясування авторської інтенції, що фігурує в медіатексті й співвідноситься зі стандартами журналістики. Окреслено особливості матеріалів авторської колонки в жанровій парадигмі сучасних ЗМІ. Досліджено теоретичний базис формування та фігурування колонки в жанровій парадигмі з практичною реалізацією цієї текстової форми в медіаплощині. Акцентовано, що сьогодні авторська колонка — одна з найбільш затребуваних на сторінках ЗМІ текстових форм, яка повною мірою відзеркалює процеси, що відбуваються в сучасному інформаційному просторі, і вибирає в себе елементи різних жанрів, намагаючись знайти свою нішу. З'ясовано, що специфіка колонки — в авторській рефлексії, на якій тримається розповідь. Автор, що веде колонку, може вибрати зручну для нього форму самовираження, і доволі часто ця форма продиктована процесом жанрової дифузії. Колонка як жанр має свої ознаки: предмет колонки, функцію, метод, зміст та форму. Сформульовано авторську інтенцію Віталія Жежери (інформаційний портал «Gazeta.ua») при написанні колонки, а також охарактеризовано засоби виразності створеного ним тексту. Результати дослідження можуть бути використані у практичній медіадіяльності та у процесі вивчення професійно орієнтованих курсів спеціальності «Журналістика».

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.71. Архетипіка багатополарного світу: від війни до миру / Е. А. Афонін, А. Ю. Мартинов // *Укр. соціум.* — 2022. — № 2. — С. 15-31. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

За допомогою архетипної методології проаналізовано проблему становлення багатополарної системи міжнародних відносин, яка відбувається на фоні повномасштабної збройної агресії Росії проти України. Зосереджено увагу на феномені безпеки як передумови індивідуальної та колективної діяльності, яка слугує хранителем еволюції світової історії, якій відомі різні міжнародні системи відносин, їх класифікації та типологізації: однополарна, біполарна та багатополарна. Зазначено, що після розпаду СРСР в Росії вже тривалий час культивується ресентимент з приводу американоцентричного світу як слідство радянської поразки в холодній війні. Остання, на думку авторів статті, є проявом війни ідентичностей, якщо розглядати їх як ієрархію цінностей. Таким чином, нинішнє відтворення передумов попередньої холодної війни по суті стає наслідком процесу суспільних змін і, насамперед, самосвідомості українського суспільства, які беруть початок від «Помаранчевої революції» (2004 р.). За даними авторського моніторингу (1992 — 2022 рр.), відбулися сутнісні зміни в самосвідомості українців: колективістські цінності поступилися місцем індивідуалістській самосвідомості, внаслідок чого відбулися радикальні інституційні зміни в суспільстві. Водночас нереалізовано в цілому суспільних очікувань упродовж буквально одного (2005 р.) року каталізувала інверсію суспільної свідомості та її патопсихологічний стан, проявом чого став феномен «нонконформізму» часів «Революції Гідності» (2013 — 2014 рр.). Сутнісно посилили патопсихологічний стан впливи екологічного та реформаторського факторів. Російсько-українська війна (2014 — 2022 рр.) стала завершальним акордом трансформації суспільної свідомості українського суспільства. На нашу думку, завершення трансформаційних змін в Україні після війни відбуватиметься одночасно з переходом світу до постмодерної багатополарної системи міжнародних відносин. При цьому, якщо для періоду модерну був характерний блоковий підхід до забезпечення національної безпеки, то в умовах постмодерної системи міжнародної безпеки ця проблема вирішуватиметься за допомогою поєднання ієрархічних і мережевих властивостей нової — багатополарної міжнародної системи. При

цьому головними залишаться питання контролю за комунікаціями, джерелами постачання ресурсів і технологій. Постмодерна багатополарна система міжнародних відносин складатиметься з кількох ієрархічних структур.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.72. Архетипні засади правової ідеології українського суспільства / М. П. Недюха // *Укр. соціум.* — 2022. — № 2. — С. 76-84. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Обґрунтовано архетипні засади правової ідеології українського суспільства на двох основних рівнях її функціонування — повсякденно-побутовому (емоційно-вольовому) та теоретико-правовому як відображення Міфу та Логосу. Це дозволило розглянути правову ідеологію як системну єдність двох нерозривно пов'язаних між собою складових — масових настроїв, емоцій, очікувань і переживань, з одного боку, та сукупність правових ідей, теорій, поглядів і норм, які відображають, оцінюють і цілеорієнтують процес соціальних змін, сприяють зміцненню правомірних засад функціонування держави та суспільства, забезпеченню прав і свобод людини та громадянина, позиціонуванню країни в європейському та світовому просторі, з іншого боку. Зазначені складові утворюють, відповідно, нижній і верхній рівні прояву сутності правової ідеології як відображення її змістовного втілення Логосу та Міфу, Свободи та Блага, Слова, Хаосу та Порядку як визначальних архетипів буття українського народу. Архетипні засади буття українського етносу втілюються у раціональні й емоційні, наукові та психологічні компоненти правової ідеології як складові цілісного теоретико-правового феномену. Архетипні засади правової ідеології українського суспільства доводять нетотожність державно-корпоративного та муніципального права як сутностей, що мають різну суб'єктну визначеність і різноспрямоване функціональне призначення. Це дозволяє наголосити на важливості забезпечення умов їх взаємодоповнюваності у межах єдиної держави: державне управління як цілераціональна діяльність має бути збалансоване самоорганізаційним потенціалом територіальних громад відповідно до архетипів Логосу та Міфу.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.73. Вирівнювання можливостей для жінок та чоловіків versus криза маскулітності (українська специфіка) / І. Грабовська // *Соціол. студії.* — 2022. — № 2. — С. 6-13. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Виконано аналіз ролі гендерних трансформацій у сучасному українському соціумі та їх впливу на реформи в Збройних силах України. Розглянуто поняття «криза маскулітності» й «криза фемінності» відповідно до воєнних реалій сучасності — неспровокованої збройної агресії путінської неоімперії кремля проти суверенної України. Акцентовано увагу на стереотипах масової свідомості щодо гендерних ролей у сучасному українському соціумі та проведено дослідження процесів гендеризації, які відбуваються в українському соціальному просторі, насамперед у ЗСУ. Доведено, що вибір європейського шляху розвитку та прагнення України вступити в НАТО передбачають обов'язковою умовою проведення серйозних гендерних перетворень в українському соціумі, спрямованих на вирівнювання соціальних, кар'єрних, статусних можливостей для жінок і чоловіків. Відзначається, що цей процес найефективніше відбувається й продовжує відбуватися в українській армії. У лавах ЗСУ сьогодні служать близько 38 тисяч жінок-військових. Із них близько 7 тисяч воюють на «нулі». У результаті проведеного гендерного аналізу реальних процесів, пов'язаних із воєнними діями проти рашистів на території України, зроблено висновок, що в українському соціумі ні криза маскулітності, ні криза фемінності не є основними індикаторами його життєздатності та стійкості. Навпаки, відбуваються позитивні гендерні трансформації, які забезпечують ефективну взаємодію між жінками й чоловіками та є реальним підґрунтям для утвердження прав людини й паритетної (гендерної) демократії в Україні.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.74. Дайджест опитувань U-Report: IV квартал 2022 р. (медіаграмотність, молодіжні ради, бонуси від волонтерства) / В. С. Демчук // *Укр. соціум.* — 2022. — № 4. — С. 92-104. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Показано результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за жовтень — грудень 2022 р.: медіаграмотність, молодіжні ради, бонуси від волонтерства.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.75. Документальна і фактична інформація: функціонування та інтерпретація в соціальних комунікаціях: автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій: 27.00.01 / М. В. Комова; Київський національний університет імені Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 35 с. — укр.

Досліджено функціональні характеристики документальної та фактичної інформації в структурі соціальних комунікацій. Доведено кореляцію документальної та фактичної інформації, яка функціонує в соціальних комунікаціях, з картиною світу користувачів. Зауважено, що вона розкрита та підтверджена в контексті теоретичних і практичних аспектів ідентифікації, типологізації, прагматики, дисфункційності інформації, поширюваної в медіа. Розроблено авторську модель класифікації медіа, блогів.

Зазначено, що метод документальної реконструкції дозволив систематизувати інформацію, розпорошену в документних ресурсах, сформувати систематизоване наукове знання. Метод постулатної екстраполяції дозволив сформувати комунікаційну модель кореляції професійної належності блогерів, кількісних і якісних характеристик їхньої публікаційної активності. Зауважено, що концепція факту встановлює дефініційні та класифікаційні особливості функціонування фактичної інформації. Акцентовано, що у межах соціальнокомунікаційних полів інтерпретована та поширена в медіа інформація набуває рис інструментарію для управління суспільною свідомістю.

Шифр НБУВ: RA452842

3.С.76. Експлікація національної ідентичності української громади у відчитах на радіо Північної Америки у 1933 р. / Т. С. Гіріна // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 26-31. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — простежити особливості розмовних радіопрограм, організовуваних українцями в країнах Північної Америки в 1933 р. Методологія дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових методів аналізу, синтезу, а також дедуктивного та спостереження; імплементації історіографічного, методу моніторингу архівних джерел, клінінгу окремих повідомлень за заданими параметрами пошуку, контент-аналізі майже ста виявлених матеріалів за темою розвідки. Встановлено пріоритетність музичного контенту над розмовним в ефірі радіопрограм, створюваних українцями в США та Канаді в 1933 р. Серед тематички поодиноких неперіодичних відчитів і військова звитяга українців на різних етапах національної боротьби, жертвність та героїзм окремих українців, творча спадщина відомих в Україні та поза її межами митців (найчастіше письменників і композиторів). Особливу увагу приділяють подіям на Батьківщині, актуалізації українського порядку денного на глобальній політичній арені, що особливо загострилося голодом у країні. Рідше в ефірі таких радіопрограм можна було почути жартівливі сценки у формі скетчів на розважальну чи гостру соціально-політичну тематику. Осмислено критику таких радіопрограм дописувачами тогочасної періодики та наголошено на видимому процесі інституціоналізації українських радіогодин в ефірі радіостанцій інших країн. Детально проаналізовано тематичний, жанровий, змістовий потенціал розмовних українських радіопрограм в інформаційному просторі Північної Америки в 1933 р.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.77. Інтернет-мем як складник медіареальності / Л. В. Чернявська, О. С. Кутова // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 69-82. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета дослідження — розглянути мем як складник медіареальності в науковому дискурсі та з'ясувати перспективи мемовочотості в українському медіапросторі. Для дослідження мемів використано методи систематизації, аналізу й синтезу, інтерпретації. Зроблено огляд наукового дискурсу про мемовочотість як комунікаційну гру й одиницю інформації. Наукові публікації про мему, зокрема їх класифікації, функції та комунікаційні ефекти, систематизовано та проілюстровано. Для аналізу залучено мему, які поширювалися у соціальних мережах, зокрема Facebook, підбірки мемів українських масмедіа, медійні проекти, які створюють та поширюють мему, зокрема «Новинач». Інтерпретаційний метод продемонстрував залежність популярності мемів від актуальності інформації, емоційного складника. На основі аналізу наукової літератури виділено характеристику мему як візуального образу медіареальності та комунікаційної одиниці. Виділено та обґрунтовано функції мемів і перспективи мемовочотості як форми взаємодії з аудиторією. Журналістські матеріали сьогодні не обмежуються традиційними формами, журналісти залучають такий вид медіатекстів, як новинний мем. Оскільки форма мемів надає змогу стисло й влучно охарактеризувати явище, факт, подію, то такі візуальні образи беруть участь у формуванні медіареальності. Розглянуто мемовочотість таких медіапроектів, як «Телебачення Торонто» та «Новинач», кожен з яких формує порядок денний українського медіапростору та створює суспільний резонанс подій. Виділено ті компоненти успішності мему, які сприяють найбільшій його популярності. Життя мему можливе лише за участю користувачів, які його поширюють, коментують, а його завдання — викликати реакцію, спонукати аудиторію до взаємодії.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.78. Інформаційна політика у сфері дискримінації та роботи з дітьми в Україні / О. І. Зіненко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 43-49. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження інформаційної політики в Україні стосовно дискримінації загалом та дітей зокрема через законодавство та роботу громадських організацій. Проаналізувавши чинні норми, можна встановити їх доцільність, повноту, недоліки для подальшого їх розвитку та успішної імплементації, адже саме вони становлять основу творення толерантного суспільства. У процесі дослідження було застосовано методи аналізу, синтезу інформації для вивчення кожної структурної одиниці документа й узагальнення одержаних висновків; порівняння для виявлення

спільних та унікальних рис документів; абстрагування, щоб виокремити положення, які стосуються роботи з дітьми; дедуктивний метод для підбиття підсумків. Проаналізовано державні норми інформаційної політики, що стосуються дискримінації вразливих груп (зокрема дітей), роботу Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення, громадських організацій та Комісії з журналістської етики. Розглянуто підручники та посібники для журналістів, які є ефективним допоміжним елементом у створенні толерантного контенту та роботи з героями. Результатом дослідження можна вважати повну картину інформаційної політики України щодо дискримінації, її висвітлення та журналістської роботи з темою. Хоча увагу на інформаційну політику українські науковці звертали й раніше, досліджень, пов'язаних з дискримінацією, наразі проведено не було. Зважаючи на актуальність теми й суспільний запит на неї, робота вперше узагальнює наявну нормативну базу із цього питання. Акумулявавши інформацію про нормативну основу роботи з дітьми як уразливою групою, можна йти в напрямі її покращання та повноцінної практичної реалізації в роботі журналістів.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.79. Книжкова преса «Друг читача»: від газети радянського взірця до сучасного мережевого ресурсу / О. І. Скібан // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 113-122. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета дослідження — виявити та охарактеризувати тенденції формування функціональних, жанрово-тематичних особливостей українського книжкового пресодруку «Друг читача», що виходив на злам ХХ — ХХІ ст., та його промоміційний потенціал. Використано комплекс методів, зокрема: історичний — для визначення характеру трансформації преси як об'єкта вивчення в українському журналістикознавстві, для реконструювання української історії формування преси означеного типу (книжкової преси); контекстуальний — для визначення впливу соціально-політичних, культурних, ринкових факторів на формування системи тематико-рубрикаційних комплексів газети «Друг читача»; аналітико-синтетичного опрацювання — для виявлення типологічних, функціональних і структурних особливостей газети «Друг читача»; контент-аналіз з елементами дискурсивного аналізу — для встановлення взаємозалежності між типологічними характеристиками й рубрикаційною організацією пресодруку, їх контентом; для окреслення та інтерпретації масиву текстів різних жанрів і різної тематики, на основі яких розглядаються основні тенденції формування тогочасного літературно-видавничого процесу та книжкового ринку загалом; порівняльний — для аналізу річників книжкової газети «Друг читача» різних років; описово-аналітичний — для ідентифікації факторів, характерних для журналістського способу рефлексії на визначальні явища та процеси тогочасного книжкового ринку; системний — для визначення місця аналізованого часопису в системі книжкової періодики, книжкової періодики в системі тогочасної української преси загалом, їх ролі у формуванні фундаменту для сучасних тематично спеціалізованих медіа. Обґрунтовано приналежність газети «Друг читача» до книжкової преси (підстави: спеціалізація на комплексній книжковій тематичці як одному з напрямів журналістики культурно-просвітницького спрямування; звернення до широкої читачкої аудиторії (непрофесіоналів та професіоналів) з посиленою орієнтацією на певний вид інформаційного продукту (бібліофілів). Введено концепт «книжкова преса» як сукупність спеціалізованих друкованих медіа (пресодруків), визначальним критерієм спеціалізації яких обрано тематичну спрямованість, на відміну від поширеного в журналістикознавстві трактування поняття «спеціалізованої преси» як фахової, адресованої, спеціалістам певної галузі. «Книжковими» означено пресодруки (зокрема, на прикладі газети «Друг читача»), що спеціалізуються на висвітленні широкого спектра проблематики, пов'язаної з функціонуванням книги в соціумі.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.80. Коеволюція системи «людина — суспільство — природа» / Г. М. Клепня // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 32-38. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Осміслено місце людини у системі «людина — суспільство — природа» в аксіологічному просторі постсучасності, об'язаному економічними, соціальними та політичними кризами глобалізованого світу, що обумовлюють різноманітні екологічні загрози. Суперечності всередині досліджуваної системи виявляються в хибній ціннісній орієнтації людини, спрямованій виключно на задоволення власних потреб. Здійснена спроба переосмислення біологічної ролі людства як частини природи та оновлення на цих засадах світоглядно-аксіологічних установок відповідно до викликів сучасності.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

3.С.81. Коментаративні медіапрактики в період пандемії / О. В. Гудошник // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 29-34. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — на прикладі колективних медійних усноісторичних проектів презентувати новітні тенденції збереження сучасного пандемічного дискурсу пам'яті. Методологічною основою роботи є міждисциплінарний підхід до дослідження тематичного сегмента сучасного інформаційного простору.

Задіяно методи аналізу та узагальнення для встановлення подібності представлення усноісторичних матеріалів як журналістськими засобами, так і мультимедійними системами. Залучення різноманітних комораторивних практик активізувалось під час пандемії й набуло масового характеру, а технологічні засоби їх фіксації та збереження через мобільні застосунки, мультимедійні платформи та глобальні проекти змушує науковців шукати нестандартні підходи до аналізу вказаних явищ. У роботі зазначено увагу на змінах традиційного журналістського тексту, який під впливом поліфонії споминів, свідчень і життєвих історій усе більше набуває сторителінгових форм і тяжіє до нарративних технік. Медіатизований усноісторичний дискурс також трансформується й пропонує все більше новацій у відтворенні повсякденних реалій через заархівовані життєві історії; на зміну розлогому інтерв'ю приходять дистанційний метод «збору швидких реакцій», що змінює практики одержання та поширення інформації. Міждисциплінарний підхід до представленості усноісторичних свідчень медійними засобами уточнює методіку аналізу та дефініції нового порядку денного (new normal) сучасного інформаційного простору. Практичне значення полягає в розширенні практик представлення споминів та життєвих історій у сучасному інформаційному просторі з урахуванням новітніх методів збору, зберігання й обміну на мультимедійних платформах.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.82. Концептосфера сучасності крізь призму авторської журналістики в Інтернет-виданні Gazeta.ua / С. А. Панченко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 45-52. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — спроба виявити сукупність концептів, що становлять концептосферу сучасності, репрезентовану авторськими колонками (блогами) відомих авторів-публіцистів українського суспільно-політичного Інтернет-видання Gazeta.ua; з'ясувати особливості формування образів-концептів у журналістських текстах Андрія Бондаря, відомого поета, колумніста, перекладача; Оксани Забужко, талановитої української письменниці, публіцистки, громадської діячки; Віталія Портникова, журналіста з ім'ям, колумніста. Використано методи концептуального аналізу, вільного асоціативного експерименту, лінгвістичного аналізу, спостереження та інтерпретації даних, що надало змогу провести об'єктивний аналіз функціонування концептів в авторській журналістиці Інтернет-видання Gazeta.ua. Особистості потрібно розуміння формування соціальних зв'язків, усвідомлення своєї причетності до життєдіяльності спільноти, своєї ролі у функціонуванні сучасного соціокультурного простору. Це покликано забезпечити авторська журналістика через продукування якісного, унікального контенту, позначеного високим ступенем довіри широкої аудиторії Інтернет-ЗМІ. Саме такий контент пропонує українське суспільно-політичне Інтернет-видання Gazeta.ua, засноване у 2006 р. відомих українськими журналістом Володимиром Рубаном. На сайті цього видання у рубриці «Блоги» представлено авторські колонки відомих українських публіцистів: Андрія Бондаря, Оксани Забужко та Віталія Портникова. Концептосфера сучасності, репрезентована медіатекстами зазначених авторів, складається з таких лексем, як «Культура», «Травма», «Велика трагедія», «Абсурд», «Крим», «Донбас». Формування і функціонування цих концептів у журналістських текстах зазначених авторів забезпечується шляхом актуалізації суспільно важливих подій і проблем сучасного українського суспільства. Багатокомпонентність кожного концепту, поєднання в ньому як раціонального, так і емоційного компонентів, сприяє наявності в журналістських матеріалах асоціативних і образних оцінок, актуальних для нації проблем, важливих політичних реалій. Концепти формуються в конкретних історичних умовах, у певному культурному контексті. Концепт виступає не тільки частиною думки, але він є одночасно відбитком відчуття, переживання. Концептосфера сучасності, репрезентована унікальними журналістськими текстами лідерів думок українського суспільно-політичного Інтернет-видання Gazeta.ua, відображає конкретний історичний етап розвитку українського суспільства, ціннісні орієнтації сучасного соціуму. Зроблено спробу аналізу сукупності концептів, що становлять концептосферу сучасності, репрезентовану авторськими колонками (блогами) відомих авторів-публіцистів українського суспільно-політичного Інтернет-видання Gazeta.ua; з'ясовано особливості формування образів-концептів у журналістських текстах.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.83. Медійні маніпуляції довірою цільової аудиторії / Х. Р. Білограць // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 66-72. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Для формування громадської думки недоброчесні медіа використовують маніпулятивний вплив. У деяких випадках його можна вважати ефективним. Мета дослідження — проаналізувати особливості сприйняття цільової аудиторії, для якої створено контент, та потенційну довіру цієї аудиторії до опублікованого. Застосовано загальнонауковий метод аналізу літератури з досліджуваного питання, а саме довіри цільової аудиторії та методів маніпуляції реципієнтами ЗМІ; емпіричні методи спостереження за об'єктом дослідження та порівняння одержаних результатів

опитування; методи аналізу та синтезу для інтерпретації одержаних результатів. Дослідник О. Федоров стверджував, що маніпуляції можна знешкодити трьома шляхами критичного аналізу, який залежить від рівнів сприйняття інформації цільовою аудиторією: найвно-примітивного (фабульного (емоційного), сюжетно-мотиваційного (сенсорного), креативного/комплексної ідентифікації (розумового). Це твердження було взято за основу в опитуванні 212 осіб для того, щоб дізнатися, як реципієнти реагують на опубліковане, і що саме може на них вплинути. Для цього було поставлено три питання щодо рівнів сприйняття інформації. Перше питання стосувалося того, чи погодяться реципієнти зі сказаним, якщо ведучий чи ведуча будуть емоційно висловлюватися під час телепередачі, друге — про сюжет загалом та обґрунтування поданої в ньому інформації, третє — про важливість аргументів і фактів. Визначено, що найефективніше можна маніпулювати аудиторією за допомогою: емоційного подання інформації; підлаштування доказів, тобто маніпулюванням інформацією, порушуючи журналістські стандарти; ефективним способом подачі інформації; повільним та послідовним впливом через опубліковані матеріали; використовуваним підтекстом в опублікованих, на перший погляд, аргументованих логічних матеріалах. Визначено найефективніші маніпуляції цільовою аудиторією, які можуть здійснювати ЗМІ, також запропоновано способи виявлення впливу недоброчесних медіа.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.84. Менеджмент телевізійної галузі в трансформації цифрової доби: автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій: 27.00.01 / І. В. Черемних; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — Київ, 2021. — 36 с.: іл. — укр.

Досліджено менеджмент телевізійної галузі, що обумовлена трансформаційними конвергентними процесами цифрової доби. Простежено енезу зародження й розвитку зарубіжного й українського менеджменту телевізійної галузі. Завдяки проаналізованому масиву емпіричних даних, джерельної бази зарубіжних й українських наукових праць у монографії окреслено спектр цифрових трансформацій менеджменту телевізійної галузі. За підсумками теоретичного масиву даних та результатами чотирьох вимірювань із метою підвищення кваліфікації медіаспеціалістів, менеджерів телевізійної сфери розроблено точково-спіральною моделлю управління працівників медіагалузі, модель-формулу створення кросмедійного товару, бізнес-план креативного Hub-простору Horizon та ін., упровадження яких сприятиме об'єднанню українських телемовців навколо конкурентних конвергентних медіаплатформ завдяки новітнім менеджерським ініціативам. Визначено характер конвергентних, кросплатформних інструментів, бізнес-моделей, бізнес-проектів, формул, що сприятимуть диверсифікації прибутків телевізійної галузі.

Шифр НБУВ: РА452941

3.С.85. Мистецтво як комунікативна технологія дипломатичного церемоніалу (поч. 20-х — поч. 90-х років ХХ ст.): монографія / О. Ю. Захарова; Національна академія мистецтв України, Інститут проблем сучасного мистецтва. — Ніжин: Лисенко М. М., 2022. — 447 с.: іл. — Бібліогр.: с. 383-403. — укр.

Зазначено, що в даний час спостерігається підвищений інтерес до церемоніалу культури в цілому та до етикету як компонента церемоніалу. Розкрито причини такого інтересу, зокрема це їх особлива роль у процесах комунікації в суспільстві, нове розуміння самих процесів комунікації та поведінки. Визначено саме поняття церемоніалу, як свого роду культурного послання від однієї соціальної групи людей іншій. Визначено основну ідею поведінки, внутрішній сенс світського церемоніалу, які закладено у церковних ритуалах, а зовнішні форми поведінки — запозичено із традицій повсякденного світського життя. Проведено комплексне дослідження комунікативних функцій дипломатичного церемоніалу в міжнародному спілкуванні на основі аналізу та узагальнення нових фактів із залученням архівних матеріалів та інших джерел, введених вперше у науковий обіг. Розглянуто мистецтво з погляду комунікативного чинника дипломатичного церемоніалу. Запроваджено в обіг, вперше, такий термін, як «дипломатична контркультура». Визначено особливе місце формуванню дипломатичного церемоніалу на території України, зокрема церемонії інаугурації українського Президента як чинника публічної дипломатії.

Шифр НБУВ: ВА861257

3.С.86. Мобільний дискурс комунікаційних платформ / А. К. Досенко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 112-116. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — окреслення нового явища «мобільний дискурс комунікаційних платформ» та виокремлення рис, притаманних зазначеному типові дискурсу. Використано індуктивно-дедуктивний метод для формування теоретичних аспектів вивчення Інтернет-дискурсу; описово-аналітичний — для визначення власного терміна «мобільний дискурс комунікаційних платформ» та його характеристик; соціологічне опитування — для з'ясування думки аудиторії щодо контенту. Соціологічним опитуванням охоплено 203 особи, серед яких 116 — жінки, 87 — чоловіки. У часи Інтернет-спілкування виникає потреба по-новому дивитися

на склад типологічних одиниць. Формування феномену дискурсу та його типології нині є актуальним питанням. У роботі запропоновано авторське бачення Інтернет-дискурсу, описано основні підходи до глумачення його існування. Запропоновано визначення мобільного дискурсу, що формується на комунікаційних платформах в умовах стрімкого розвитку мобільної журналістики. Ґрунтовно вивчено контент соціальних мереж та шляхи формування мобільного дискурсу як теоретичного явища. Результати роботи можуть бути використані для викладання в ЗВО навчальної дисципліни «Мобільна та Інтернет-журналістика».

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.87. Модифікований SERVPERF: аналіз пунктів методики / Р. Москотіна, М. Сидоров // Соціол. студії. — 2022. — № 1. — С. 25-31. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто модифікований SERVPERF як методику, призначену для вимірювання якості освітніх послуг, що надаються закладами вищої освіти (ЗВО). Вона складається з 26 пунктів, об'єднаних у п'ять блоків і включена до моніторингового опитування студентів UNiDOS, що проводиться факультетом соціології КНУ імені Тараса Шевченка. Мета статті — виявити такі звані «проблемні» пункти: ті, що є незрозумілими для респондентів та/або стосуються ситуацій, із якими вони не стикалися. імовірно, їх потрібно трансформувати в модифікованому SERVPERF без погіршення валідності інструментарію. Проаналізовано відсоток студентів, які не визначилися з відповіддю для кожного з 26 пунктів методики, та проведено конфірматорний факторний аналіз. У результаті встановлено, що пункт «Ставлення викладачів із розумінням до студентів з інвалідністю» потрібно трансформувати. За поточного формулювання цього пункту понад половина респондентів не може оцінити ставлення викладачів до студентів з інвалідністю. Найімовірніше, це відбувається через малу частку студентів, котрі мають інвалідність; через переважну «дистанційність» навчання й те, що «ставлення з розумінням» є природним і не позиціонується як щось особливе та надзвичайне. Також після тимчасового видалення пункту «Ставлення викладачів із розумінням до студентів з інвалідністю» з методики відповідність моделі даним дещо поліпшується.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.88. Особливості медіаспоживання українців під час пандемії / Б. В. Іваницька, К. Є. Балабанова // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 31-38. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — деталізоване науково-практичне обґрунтування особливостей медіаспоживання українців під час пандемії та проведення опитування для встановлення, якими засобами масової інформації користуються українці до та під час пандемії COVID-19. Дослідження передбачає всебічний аналіз особливостей медіаспоживання українців під час пандемії COVID-19. Для цього використано теоретико-методологічні підходи, що включають порівняльний аналіз, систематизацію, узагальнення та опитування. Результати дослідження продемонстрували, що серед соціальних мереж як джерел новин Фейсбук очолює список кілька років поспіль, YouTube став альтернативою телебаченню, а Телеграм найчастіше використовують для одержання коротких новин. Респонденти зазначили, що найбільше переглядали новини за допомогою таких пристроїв, як: мобільний телефон, комп'ютер та телевізор. У 2020 р. відбулося найбільше падіння рівня довіри до телебачення. Головними причинами відсутності довіри є недостовірна інформація та політична упередженість у телевізійних новинах. Частка українських користувачів Інтернету зросла з 71 % у 2015 р. до 90 % українців у 2020 р. Для молодшої демографічної групи віком 18 — 35 років ця цифра зростає до 100 %. Відповідно, онлайн-медіа та соціальні мережі є більш популярними серед українців віком 18 — 35 років, тоді як українці віком від 46 років віддають перевагу телебаченню. Наукова новизна зумовлена вирішенням важливого наукового завдання, яке полягає в напрацьованні практичних результатів щодо особливостей медіаспоживання українців під час пандемії COVID-19. Встановлено, якими соціальними мережами, засобами масової інформації найчастіше користуються українці, визначено, чи довіряють українці новинам та яким тематичним рубрикам новин вони віддають перевагу.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.89. Особливості подачі інформації про пандемію COVID-19 на Instagram-акаунтах сучасних українських медіа (на прикладі профілів телеканалів «НТА» та «Україна 24») / Н. Ф. Семен // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 130-135. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — проаналізувати особливості подачі інформації про пандемію COVID-19 на акаунтах провідних українських телеканалів «НТА» та «Україна 24» в соціальній мережі Instagram. Використано методи аналогій, порівняння, аналізу для характеристики інформації про пандемію COVID-19 у профілях телеканалів «НТА» та «Україна 24» в Instagram. Публікації про COVID-19 з Instagram досліджуваних телеканалів було відібрано за допомогою методу контент-аналізу. Метод узагальнення надав змогу дійти ґрунтовних висновків та окреслити специфіку роботи українських медіа в Instagram, зокрема кана-

лів «НТА» та «Україна 24», під час висвітлення інформації про COVID-19. Проаналізовано матеріали про пандемію COVID-19 в Instagram телеканалів «НТА» та «Україна 24» та встановлено, що з початку поширення коронавірусу опубліковано 340 дописів загалом (87 на сторінці «НТА» та 253 у профілі «Україна 24»). Аналізовані сторінки каналів оновлюють інформацію про коронавірус щодня. Однак «Україна 24» частіше публікує контент на цю тему, а «НТА» — менш оперативний в Instagram, бо більше зосереджений на Facebook та YouTube. Пандемія COVID-19 сколихнула всю Україну ще на початку 2020-х р. У такі складні для людства часи доступ до оперативної та правдивої інформації надзвичайно потрібний та рятівний, адже поінформованість про вірус допомагає боротися з ним. Оскільки сьогодні в соціальних мережах зареєстровано майже кожному людину, ці ресурси стали потужним засобом інформування аудиторії та вираження її думки. Виникає гостра потреба досліджувати соцмережі, а також особливості роботи медіа на цих майданчиках.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.90. Особливості функціонування публічних Telegram-каналів як кросмедійної платформи / І. Ю. Тонкіх // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 47-54. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — визначення особливостей функціонування публічних Telegram-каналів, адресованих масовій аудиторії, та окреслення перспектив їх використання як сучасної кросмедійної платформи в журналістській діяльності. Застосування методів спостереження, інтерпретації даних, типології та класифікації, описового методу надало змогу визначити види публічних Telegram-каналів та охарактеризувати їх формат, функції й особливості контенту, а також з'ясувати проблеми використання цих ресурсів у журналістській діяльності, сформулювати перспективи подальшого розвитку. Встановлено, що месенджер Telegram сьогодні перебуває в процесі трансформації зі стандартного каналу міжособистісної комунікації в кросмедійну платформу, яку журналісти мають використовувати в професійній діяльності. Виявлено проблеми функціонування публічних Telegram-каналів: анонімність авторства, поширення фейкових каналів, порушення юридичних та етичних норм. Визначено функції журналістських Telegram-каналів: інформаційна, комунікативна, ґносеологічна, культурно-виховна, розважальна, експресивна та соціальної організації. Встановлено, що найбільш популярними серед аудиторії стали ті Telegram-канали, які функціонують як кросмедійні платформи («ТСН новини», «Обозrevatel.ua», «Громадське телебачення»). Новизна одержаних результатів дослідження полягає у спробі визначити проблеми та перспективи використання публічних Telegram-каналів у журналістській діяльності, надати рекомендації щодо оптимального формування контенту цих каналів як кросмедійної платформи з урахуванням професійних стандартів журналістської діяльності. Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності журналістів для розширення кількості медіаплатформ та покращання якості їх контенту, стати основою подальших досліджень у галузі кросмедіа, а також застосовані в навчальній діяльності під час викладання дисциплін «Інтернет-журналістика», «Кросмедіа» тощо.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.91. Проблематика соціально-філософського складника вищої освіти: український аспект / Ю. Ємельянова // Соціол. студії. — 2021. — № 2. — С. 14-20. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Здійснено аналіз ролі філософії й соціології як двох головних векторів формування світогляду сучасної людини в європейській культурі і їх сьогодишнього стану в програмах підготовки студентів закладів вищої освіти в Україні. Скорочення часу вивчення основ філософії та соціології, відмова деяких негуманітарних факультетів від цих курсів у навчальних планах підготовки студентів оцінено як не лише помітну тенденцію в українській освіті. Зміст цього процесу розглянуто в контексті функціонування й розвитку українського суспільства та Української держави: освіта є фундаментом соціальним інститутом і повинна забезпечити індивіда фундаментальними орієнтирами в просторі й часі, у межах етнічної та національної культури, індивідуальної й громадянської етики, політичних духовних та інших цінностей. Курс на забезпечення індивіда лише професійними компетенціями з позиції філософії й соціології видається хибним, безперспективним. Такий курс, якщо він стає основним орієнтиром і критерієм оцінки ролі освіти в суспільстві, на нашу думку, призведе до знецінення національної освіти й збіднення людського потенціалу країни. Доведено, що вже зараз майбутні перспективи «звуженої» вищої освіти помітні в українському соціальному процесі і всіх його аспектах. Відсутність або зменшення обсягу світоглядної освіти в молодого покоління українських громадян становить стратегічну небезпеку для України.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.92. Проблеми та перспективи розвитку кіберспортивного журналістики в сучасному медіапросторі / Б. В. Іваницька // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 50-56. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлення проблем і перспектив розвитку кіберспортивної журналістики в сучасному медіапросторі. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження: наукової абстракції, аналізу, синтезу, систематизації та узагальнення під час опрацювання спеціальної наукової літератури й Інтернет-ресурсів щодо окремих теоретичних положень. Висвітлено феномен кіберспорту як фундаментального елементу сучасної цифрової культури. Продемонстровано прогноз динаміки світового ринку кіберспорту та популярність кіберспортивних подій на прикладі зростання кількості їх переглядів, аудиторії, призових фондів, які розігрують на турнірах, і доходів від трансляцій в умовах сьогодення. Вказано місце нашої країни у світовій сфері кіберспорту. Проаналізовано основні аспекти розвитку культури кіберспорту в Україні. Розглянуто ємність українського ринку кіберспорту та можливості для його розвитку як реальної індустрії на межі спорту, медіа та розваг. Відокремлено підходи до монетизації популярності кіберспорту як головного напрямку його розвитку в умовах сьогодення. Головною проблемою розвитку кіберспортивної журналістики в умовах сьогодення є те, що на фоні активного розвитку культури світового кіберспорту в нашій країні спостерігається його неформованість як повноцінної рубрики спорту. Новизна розробки цієї теми полягає в аналізі феномену кіберспортивної журналістики, що є вкрай мало вивченим в умовах сьогодення. Специфічний характер кіберспортивної журналістики — одна з причин низького інтересу науковців до цієї сфери журналістики. У цьому аспекті новим є теоретичне висвітлення не тільки проблем, а й перспектив розвитку феномену кіберспортивної журналістики в медіапросторі сучасності.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.93. Професійні вимоги до журналістського фаху: компетентнісний підхід / М. В. Бугиріна, М. П. Анікеєнко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 80-88. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета дослідження передбачала виявлення мейнстрімних журналістських компетенцій, затребуваних сьогодня ринком праці. За допомогою контент-аналізу оголошень про вакансії журналістів виявлено найбільш частотні фахові вимоги роботодавців для претендентів на відповідні посади. Вибірку становлять оголошення з двох популярних сайтів пошуку роботи work.ua та ua.jooble.org загальною кількістю 70 текстових одиниць. Хронологічні межі вибірки — 1 міс. Територіальні межі — міста Дніпро та Київ. Виявлено фахові вимоги систематизовано на основі компетентнісної моделі З. Вайшенберга, яку було доповнено новітніми журналістськими компетенціями, що актуалізувалися останнім часом у зв'язку з потребами медіагалузії. Для інтерпретації результатів контент-аналітичного дослідження застосовано методи аналізу, синтезу та узагальнення. Проведене контент-аналітичне дослідження надало змогу дійти висновків про співвідношення усталених та новітніх компетенцій, характерних для журналістської професії. Виявлено, що журналістська майстерність, представлена низкою інструментальних навичок, визначає всі види журналістських посад незалежно від спеціалізації та функціональних особливостей. Результати контент-аналізу також надали змогу констатувати безумовний інтерес роботодавців до навичок, затребуваних при роботі в кросмедіа та в соціальних мережах. Вища освіта як вимога до кандидатів була представлена менше ніж у 50 % оголошень, натомість до свід був актуалізований майже у 80 % проаналізованих вакансій. Наведені дані корелюють із популярними сьогодня підходами до деакадемізації журналістської освіти, переведення її в практично-прикладну площину. Цей підхід у США, зокрема, презентований моделлю освіти як teaching hospital, у Німеччині і Дортмундської моделлю. В Україні також поступово впроваджується практика відкриття шкіл журналістики на базі медіаорганізацій. Уперше систематизовано фахові вимоги до журналістів на основі контент-аналізу оголошень про відповідні вакансії. Виявлено компетентнісні пріоритетні роботодавців.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.94. Реінтеграція дітей: концепція і сутність / О. М. Міщенко, Є. О. Сівакова // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 164-169. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлення проблеми соціального сирітства в Україні як основного напрямку реформування державної соціальної політики, спрямованої на захист прав та інтересів дитини. Дослідження ґрунтується на комплексі наукових принципів, форм і способів осмислення реінтеграції дітей у біологічні сім'ї. Проаналізовано процес реінтеграції, який відбувається на трьох соціальних рівнях: чуттєво-емоційному; емоційно-соціальному; соціально-інституційному. Соціальна компетентність виявляється в здатності до співпраці, умінні розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях, комунікативних навичках та навичках взаєморозуміння, активній участі в житті громади тощо (принципи реінтеграції дітей у біологічні сім'ї). Виявлено, що основними завданнями щодо реінтеграційної роботи є забезпечення прав дітей, створення сприятливого соціально-виховного середовища, ефективних умов для реалізації дитиною всього потенціалу, який надасть їй можливість без перешкод обрати пра-

вильний шлях у самостійному житті. Встановлено, що першочерговими завданнями при здійсненні реінтеграції є відновлення та зміцнення стосунків вихованців інтернатних закладів із батьками, родичами. Реформування системи інституційного догляду та виховання дітей передбачає також реінтеграцію їх у біологічні сім'ї. Проте, незважаючи на важливість якісно організованого процесу реінтеграції дітей у сім'ю, сьогодні в Україні дуже мало досліджень і практичних рекомендацій із цього питання. Матеріали дослідження будуть корисними для підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, а також у роботі соціальних працівників, психологів. Результати дослідження сприятимуть забезпеченню та закріпленню контактів між дитиною й родиною; підготовці вихованця інтернатного закладу до виходу в нове середовище, що передбачає завчасність, плановість, урахування індивідуальних особливостей дитини, міжвідомче партнерство та мультидисциплінарний підхід до ведення конкретного випадку.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.95. Релігійні меншини в Україні: актуальні проблеми / Н. П. Пивоварова, В. В. Титаренко, Л. О. Филипович // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 43-62. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Наведено результати соціологічного дослідження щодо актуальних для релігійних меншин проблем їх функціонування в сучасній Україні. Відповідно до отриманих даних, головними є юридичні аспекти щодо законодавства, насамперед, майнових прав, державної реєстрації, набуття статусу юридичної особи, отримання або придбання землі в користування або побудову культурного споруду тощо. Серед актуальних проблем, з якими стикаються релігійні меншини, є економічні, соціальні, гуманітарні (зокрема, освітні). Респондентами (вірянами релігійних меншин) зазначалося про порушення права на забезпечення релігійних потреб вірян під час військової служби (зокрема, капеланство); утиски в реалізації права на участь у добровільній діяльності (наприклад, волонтерство, робота з групами ризику — споживачами наркотичних засобів і психотропних речовин, алкогольних напоїв, колишніми в'язнями тощо); труднощі з реалізацією права на придбання та використання предметів релігійного призначення, зокрема, обмеження переліку предметів, дозволених для ввезення християнською, переважно православною традицією тощо; порушення права вірян релігійних меншин на самовираження та/або упереджене ставлення громадськості та/або відмова у працевлаштуванні через зовнішній вигляд вірян, відповідно до вимог віри; подання невизірної або заангажованої інформації про релігійні меншини в ЗМІ як джерело формування негативної громадської думки у ставленні до релігійних меншин. Виявлено, що державна політика у релігійній сфері щодо релігійних меншин є недостатньо розробленою, і це гальмує процес інтеграції України в європейське міжнародне співтовариство та підсилює маргіналізованість самих релігійних меншин, уможливує конфліктогенність суспільства, ускладнює участь релігійних меншин у міжрелігійному та державно-конфесійному діалозі. Реалізація прав і свобод релігійних меншин потребує кооперації експертів, державних службовців, ЗМІ та самих вірян релігійних меншин.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.96. Світоглядна публіцистика: від збірки «Нерви ланцюга» (2003) до Zbruc-есеїстики / Л. В. Темченко, І. С. Бучарська // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 63-70. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета дослідження — порівняльний аналіз есеїв українських письменників-публіцистів, у яких літературно розробляється (ліструється) філософська категорія «свобода» (збірка «Нерви ланцюга», 2003); спроба спостереження подальшого розвитку сформульованих авторами ідей щодо національної та особистої свободи (рубрика «Дискурси» Інтернет-видання «Zbruc», засноване 2013). Аналіз категорії свобода проведено на всій генеральній сукупності текстів збірки есеїв «Нерви ланцюга» (2003). Додатково з метою утворення відповідного контексту для глибокого опрацювання теми проаналізовано тексти рубрики «Дискурси» Інтернет-видання «Zbruc». Під час дослідження використано такі загальнонаукові методи: описовий, аналіз, синтез та узагальнення, які надали змогу висвітлити ретроспективу й сучасний стан питання. Крізь призму комунікаційної парадигми подано смисловорчі чинники категорії свобода в публіцистичних текстах сучасних авторів. Сьогодні жанр есею, який тривалий час перебував на маргінесі, динамічно розвивається й посідає лідерські позиції серед інших журналістських жанрів. Есеїстика стала найпопулярнішою формою самовираження в медіа-дискурсі й осмислення вічних категорій, як-от свобода. Проведений аналіз довів, що матеріали збірки «Нерви ланцюга» та рубрики «Дискурси» Інтернет-видання «Zbruc» є зразком філософської есеїстики. Погляди на свободу, висловлені в 25 варіантах, зумовлені різним історичним контекстом, суб'єктивними підходами, філософською оптикою авторів. Осмислення категорії свободи й співвіднесеність її з національною формою життя уможливує появу дискусій, продукує нові тексти та формулює нові смисли, що є свідченням постійної присутності теми свободи в комунікативному просторі України. Публіцистичні тексти авторів, присвячені розгляду й осмисленню категорії свободи,

мають комунікативну спрямованість. Есеїстичний дискурс демонструє уявну умовлядну письменницьку дискусію стосовно концептуальних засад суспільного життя, що має зацікавити читача-інтелектуала. Есей надає простір для свободи думки. Зроблено спробу дослідити ідейну еволюцію есеїстичного дискурсу сучасних українських літераторів, «сконструювати» міжавторський діалог з приводу фундаментальних для української культури питань (віра, історія, традиції, звичаї), визначити «ключові» позиції авторів, константні тези, з якими вони виходять до інтелектуальної аудиторії.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.97. Соціальні медіа: академічна доброчесність у системі наукової комунікації / А. І. Петрушка // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 73-79. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета дослідження — моніторинг інформаційного простору Фейсбуку щодо представлення контенту з питань академічної доброчесності та публікаційної етики як інструменту запобігання використанню недоброчесних практик у системі поширення наукового контенту. Основу методології дослідження становлять методи несущільного статистичного спостереження та контент-аналізу. За допомогою несущільного статистичного спостереження сформовано масив даних щодо постингу в межах офіційних Фейсбук-сторінок академічних спільнот. Шляхом контент-аналізу обраних офіційних Фейсбук-сторінок академічних спільнот за період січень 2020 р. — липень 2021 р. здійснено якісне оцінювання тематики постингу, ідентифіковано контент щодо академічної доброчесності та особливості його представлення. Допоміжний апарат методології дослідження становлять методи групування, стратифікації, описовий та візуалізаційний. Сформовано масив даних для визначення загальних показників постингу офіційних Фейсбук-сторінок академічних спільнот. Шляхом стратифікації визначено три рівні постингу академічних спільнот за загальною кількістю постів та частотою постингу. Проведено якісне оцінювання тематики постингу обраних соціальних платформ академічних спільнот та ідентифіковано контент щодо академічної доброчесності. Визначено загальні кількісні показники постингу щодо академічної доброчесності та загальні рівні таргетованості постів за представленням контенту різних видів. Новизна одержаних результатів дослідження полягає у представленні соціальних медіа академічних спільнот як інструменту подання таргетованого контенту щодо академічної доброчесності та запобігання використанню недоброчесних практик. Одержані результати можуть слугувати базою для актуалізації контентного наповнення соціальних медіа академічних спільнот, розробки стратегії постингу щодо диверсифікації тематики таргетованого контенту та розширення охоплення цільової аудиторії.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.98. Суспільні комунікації в контексті трансформації медіасередовища / Н. О. Коцацька, О. М. Ятчук, О. В. Лєсюк // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 3-9. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — аналіз та систематизація об'єктивних умов, які визначають зміст сучасних комунікаційних процесів у контексті трансформації медіасередовища як важливої складової суспільних комунікацій. Використано порівняльно-історичний метод для аналізу та систематизації даних щодо розвитку суспільних комунікацій. Для визначення особливостей та чинників виникнення регіональної складової комунікативних процесів на міжкультурному рівні застосовано систематизацію та класифікацію. Розглянуто комунікації як системний процес взаємодії, в якому можна простежити різні способи створення, передачі та декодування інформації (повідомлення) з метою впливу на дії, поведінку, стан суб'єкта. Здійснено огляд новітніх тенденцій у сфері медіа-комунікацій, які визначено як професійну діяльність у медіасередовищі з метою формування певних усвідомлень у масовій аудиторії, які поширюються в інформаційному просторі з використанням специфічних мовних кодів. Залежно від типу відправлень виділено друковані, аудіовізуальні та цифрові комунікації в медіа. Проведено аналіз складових елементів масової комунікації та визначено її особливості. Розглянуто таку ознаку сучасного інформаційного простору, як інтерактивність і момент, коли створення та поширення контенту збігаються та надають змогу активно залучати аудиторію до реагування на контент або до взаємодії у створенні повідомлень. Проаналізовано аудиторію як сукупність споживачів інформації в медіапросторі, що виникає на основі задоволення їх потреб через використання певного каналу комунікації та форми повідомлення, а також є ознакою будь-якого комунікаційного каналу. Головним завданням медіа-комунікації визначено взаємодію між медіакомунікатором та аудиторією з метою налагодження ефективного каналу комунікації або окремих ефективних взаємодій як окремих акцій. Виділено характерні риси медіакомунікації: наявність професійного комунікатора; використання професійної технології для поширення інформації; масова аудиторія; кодування та декодування повідомлення за допомогою специфічних знаків; спільний простір; використання медіа як соціального інституту. Здійснено аналіз новітніх тенденцій у сфері медіакомунікацій та виділено ха-

рактерні риси медіасередовища як важливої складової масової комунікації.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.99. Телебачення в умовах диджиталізації / В. В. Андрушків // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 18-25. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета дослідження — інтерпретація процесів диджиталізації українського телебачення. Для дослідження розвитку телебачення в умовах диджиталізації використано такі методи, як спостереження, аналіз, порівняння, опис, системний підхід. Суспільство інформації — це новий рівень історії людської цивілізації. Диджиталізація сприяла не лише виникненню та оптимізації процесів життєдіяльності, а й появі нового покоління — міленіалів. Нове покоління швидше сприймає новий цифровий світ, ніж старші люди (ідеться про народжених до 90-х рр. ХХ ст.), яким довелося опанувати нову комп'ютерну епоху. А от люди, які народилися після ХХ ст., перейшли до технологічної ери, сприйняли дану епоху майже інтуїтивно. Сучасне людство саме себе розвиває, саме себе навчає адаптуватися до нових умов існування. Ми все ще перебуваємо на етапі трансформації, зараз у світі ще триває перехід до абсолютно цифрового стилю життя. У роботі проаналізовано інтерпретацію процесів диджиталізації українського телебачення. Зокрема, увагу зосереджено на понятті диджиталізації в науковому дискурсі та змінах, які відбулися на теренах українського телебачення за допомогою диджиталізації. Подано огляд платформ та методів, якими користуються редакції телеканалів зараз. Постульовано ідею тенденцій та перспектив розвитку диджиталізації на українських телеканалах. Диджиталізація призвела до трансформації традиційних медіа та сприяла появі нових медіа, які існують лише в Інтернеті. Поки традиційні медіа та Інтернет-медіа співіснують, але диджиталізація прогресує та вже має свої здобутки. Зміни, спричинені диджиталізацією, вже є незворотними.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.100. Трансформація прийомів інфотейнменту в контенті всеукраїнських телеканалів / І. С. Пуцята // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 40-46. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження шляхів трансформації прийомів інфотейнменту, які нині використовують у новинних сюжетах та новинних передачах усеукраїнських телеканалів. Методологія дослідження ґрунтується на вивченні та узагальненні теоретичного осмислення явища інфотейнменту в науковій літературі; використанні реферативно-аналітичного, індуктивно-дедуктивного, порівняльного методів для структурування теоретичного матеріалу, а також методів аналізу та синтезу при роботі з контентом новин; описового методу під час характеристики прийомів інфотейнменту в журналістиці новин. Результатами дослідження є опис прийомів інфотейнменту, визначення перспектив розвитку. Досліджено, що в Україні інфотейнмент у найбільш завершених формі існує у двох форматах: інформаційно-розважальному (ранкові шоу, авторські телепередачі новин) та інформаційно-публіцистичному (власне випуски новин, різні журналістські розслідування та журналістські проекти). При цьому інфотейнмент у практичному аспекті перебуває у процесі постійної трансформації, створюючи нові форми не лише подання, а й одержання інформації. У зв'язку із цим інфотейнмент має низку прийомів, які в сукупності утворюють саме досліджуване явище, трансформуючи його в соціально-комунікативний феномен, що визначає форму та зміст сучасного новинного телевізійного дискурсу. Елементи новизни виявляються в класифікації та описі форм подання новинних матеріалів, що виникли внаслідок трансформації інфотейнменту, а також визначенні шляхів його подальшого розвитку в українському телевізійному просторі новин.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.101. Українські соціальні мережі: стан та перспективи для ЗМІ / І. М. Мудра // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 124-129. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета дослідження — визначити, чи українські соціальні мережі є перспективним ринком для українських ЗМІ. Під час дослідження використано загальнонаукові методи: узагальнення, синтез, аналіз, абстрагування, типологізацію, і які надали можливість проаналізувати українські соціальні мережі, а також з'ясувати їх перспективи для популяризації контенту ЗМІ. Для пошуку українських соціальних мереж стали у пригоді пошуковик Google, Вікіпедія та згадки в публікаціях масмедіа. Знайдено та проаналізовано 14 українських соціальних мереж. Соціальні мережі є перспективним та популярним ринком для популяризації та просування журналістського контенту. Адаже на одній платформі можна зібрати мільярдну аудиторію, яка прийшла у пошуку контенту, і масмедіа є тим, хто може задовольнити їх потребу в інформації. Українські соціальні мережі не можуть конкурувати зі світовими платформами для спілкування, але, незважаючи на це, вони є перспективними для популяризації контенту ЗМІ. Соціальні мережі зараз перебувають на піку своєї популярності, вони мають мільярдну аудиторію, тому є перспективним напрямом для бізнесу. Усі провідні компанії та масмедіа просувають там свою продукцію. Не є винятком і

Україна та вітчизняні масмедіа. Соціальні мережі є невід'ємною частиною для розповсюдження контенту українських ЗМІ. Масмедіа давно побачили перспективи в соціальних мережах для популяризації контенту і збільшення трафіку на сайт. Тому провідні українські масмедіа використовують найпопулярніші соціальні платформи для залучення аудиторії: Facebook, Youtube, FB Messenger, Instagram, TikTok, Telegram, Twitter та Pinterest. Але разом з провідними соціальними мережами в Україні створюють і працюють наші українські соціальні платформи для спілкування, які розраховані на локальну аудиторію та виключно на українців. Вони не мають такої великої аудиторії, і їм конкурувати з соціальними гігантами складно. Менш популярні соціальні мережі є перспективною платформою для розкручування свого бізнесу, адже алгоритми українських соціальних мереж не є настільки комерціалізованими, як у популярних гігантів, тому можуть бути перспективним майданчиком для розвитку.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.102. Цифрова нерівність в інформаційному суспільстві / І. Довжук // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 233-252. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Проаналізовано проблеми цифрової нерівності або цифрового розриву в сучасному інформаційному суспільстві через призму міждисциплінарного інформаційно-комунікаційного підходу. Цифрова нерівність розглядається на міжнародному рівні та рівні соціуму як складний і багатоаспектний процес. Показано специфіку digital divide через поведінку «інфобогатих» і «інфобідних». Охарактеризовано основні соціальні чинники впливу на цифрову нерівність і специфіку їхнього прояву в Україні. Інформаційна нерівність як вид соціальної нерівності існувала завжди в усіх суспільствах і є їх невід'ємною характеристикою. Більшу частину своєї історії населення розділялось на освічену, інформаційно обізану еліту й малоосвічену масу. Можливості доступу до знань/інформації мали переважно вихідці з вищих прошарків. Останнє відповідало їхньому статусу і відгороджувало від маси. Digital divide тією чи іншою мірою присутній в усіх суспільствах і вважається однією з головних соціально-економічних проблем, яку мають долати на національному і міжнародному рівнях. Без телекомунікаційних технологій сьогодні неможливо досягнути економічного зростання. Поширення товарів і послуг через інтернет, безпаперові трансакції, безмежна оперативна інформація, безліч освітніх і науково-дослідних платформ значно змінюють світ. Доступ до інтернету, використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), соціальних мереж, такі як Twitter, Facebook, створюють онлайн-групи зі схожими інтересами та проблемами. Інтернет і ІКТ певним чином видозмінюють суспільство, покращуючи взаєморозуміння, привчаючи людей знайомитись з новими ідеями, здійснювати ділові операції, оцінювати новини тощо, що певним чином, відсторонює, ізолює групи, не підключені до Інтернету. Інформаційна нерівність пояснюється також особистісно-соціальними чинниками, куди відноситься нерівні можливості соціальної адаптації до нових процесів і реалізації природних здібностей, світоглядні, психологічні (брак мотивації, потреби), мовні тощо.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.С.103. Collaborative journalism: why media unite for co-projects on digital platforms / К. Horsa // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 104-111. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Мета дослідження — оцінювання потенціалу співпраці між медіа в українському медіасекторі, наскільки такі практики можуть допомогти окремим редакціям у вирішенні стратегічних завдань і планів розвитку, а також які переваги, в тому числі й соціальні ефекти, може мати таке партнерство. Представлені результати є частиною масштабного дослідження практик співпраці в медіа. Проведені опитування 116 представників медіа та 12 глибоких напівструктурованих інтерв'ю з представниками професії, чий медіа вже мали досвід партнерських проєктів, надали змогу з'ясувати, у яких сферах переважно відбувається співпраця. Також дослідження надало змогу глибше зрозуміти, які очікування редакцій від партнерства, що мотивує їх до співпраці, і які ризики впливають на прийняття рішення щодо майбутньої співпраці. Результати дослідження продемонстрували, що головним мотиватором співпраці для медіа є бажання збільшити охоплення аудиторії. Водночас ризики, пов'язані з конкуренцією й відсутністю розуміння чітких механізмів паритетного співробітництва, як і раніше, є стримувальними чинниками для зазначених практик. Дослідження сприяли переосмисленню підходів до журналістської співпраці в цифровому медіапросторі. Практичне значення полягає в необхідності актуалізації як професійного, так і наукового дискурсу щодо питання ефективного впровадження практик співпраці між медіа. Розуміння проблем, з якими стикаються редакції у процесі організації співробітництва, може послугувати новим поштовхом для поширення цих практик.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.104. Concerts of Ukrainian music groups in the national radio space of the USA (experience of 1933) / Т. Hirina

// Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 12-17. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Мета дослідження полягає в осмисленні системи світового українськомовного радіомовлення, в поліфонії його становлення та поступу на різних історичних етапах до сьогодення. Методологічне підґрунтя дослідження спирається на імплементацію методу архівного дослідження 303 чисел оцифрованих газет найстарішої українськомовної газети у США «Свобода» в 1933 р.; використання історичного методу розширене методом аналогій у часі, індуктивного методу та моніторингу змісту пресових видань зазначеного періоду; якісний контент-аналіз надав змогу проаналізувати зміст 98 різножанрових матеріалів з тематики становлення українськомовного радіомовлення в інонаціональному медіапросторі Північної Америки. Досліджено періодичність, жанрову складову, програмний план, зміст перших українськомовних радіопрограм в ефірі національних радіостанцій у США в 1933 р. Охарактеризовано критерії успішності таких програм, проаналізовано підходи до визначення рейтингових показників передач за участю українців в інформаційному просторі США. Встановлено, що перші програми українською, які почули північноамериканські радіослухачі були радіоконцерти у формі виступів українських хорів та оркестрів. Проаналізовано й викладено задокументовану полеміку в сучасних медіа в контексті визначення оптимальних підходів до розвитку радіомовлення українською в іномовному медіасередовищі. Констатовано відсутність єдиної думки щодо шляхів становлення радіопрограм, вибору контенту, презентованого в ефірі, рівні підготовки музичних колективів для роботи на широку радіоаудиторію. Наголошено на значенні живої дискусії в суспільстві в контексті якості розроблених радіопрограм для поступу української радіосправи. Уперше документально вивчено та глибоко осмислено місце українських радіопрограм у національному радіопросторі США в 1933 р.; проаналізовано конкурентні переваги та вектори розвитку таких програм у період «золотого століття» світового радіо.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.105. Genre differentiation of service-expert programs within the general genre-specific division of Ukrainian television / А. М. Tregub // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 55-61. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Мета дослідження — визначити загальну жанрово-видову приналежність та жанрові доміанти сервісно-експертних програм на українському телебаченні. У процесі дослідження використано методи аналізу, синтезу, абстрагування та узагальнення, а також моніторинг, контент-аналіз для визначення жанрової приналежності сервісно-експертних програм власного виробництва рейтингових загальнонаціональних телеканалів та жанрових доміант, притаманних цьому типу журналістики. Розглянуто жанрову диференціацію сучасного українського телебачення, яку закріплено в Законі України «Про телебачення і радіомовлення», у рекомендаціях ліцензіатам від Національної ради з питань телебачення і радіомовлення та запропоновано журналістськознавчі. Спираючись на теоретично обґрунтовані характеристики телевізійних жанрів та їх груп, а також на емпіричні дані моніторингу загальнонаціонального ефірного наповнення, визначено спільні риси сервісно-експертних програм із документальними (інформаційно-аналітичними, художньо-аналітичними), розважальними та пізнавальними. Водночас у сервісно-експертних програмах можуть комплексно поєднуватись риси, притаманні й документальному, і пізнавальному, і розважальному телебаченню. Встановлено жанрову приналежність сервісно-експертних програм, представлених на українському рейтинговому телебаченні та їх жанрові доміанти. Уперше досліджено місце сервісно-експертних програм у загальному жанрово-видовому поділлі телевізійного мовлення та емпірично визначено жанрові доміанти.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.106. Instruments and perspectives of coping with pandemic Covid-19 in the assessments of medical workers of the Kharkiv region / А. Lytovchenko, D. Boyko, M. Baieva, H. Ostapenko // Соціол. студії. — 2021. — № 2. — С. 79-86. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Центральна проблема статті — перспективи, можливі канали та агенти просування протипандемічних заходів у «ковідний» період. Представлено дослідження колективної свідомості медичних працівників Харківської області щодо оцінок засобів і перспектив боротьби проти пандемії КОВІД-19. Вирішується дослідницьке питання про потенціал специфічних груп як агентів соціального просування вакцинації та інших протипандемічних інструментів; мета статті — охарактеризувати цей потенціал стосовно медичних працівників як особливої групи. Для досягнення мети проведено масове анкетування (n = 797) лікарів та молодшого медичного персоналу. Опінку перспектив вакцинації здійснювали за допомогою побічного індикатора — оцінки готовності до вакцинації найближчого оточення. Результати дослідження свідчать про те, що близько половини медичних працівників (із вищою освітою, включені до «ковідної» тематики інформаційного простору, упевнені в необхідності масової вакцинації) можуть становити агентне ядро, яке можна задіювати задля

інформаційного просування вакцинації й інших протипандемічних заходів.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.C.107. Pragmatic value of service-expert programs in Ukrainian television space / A. Tregub // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 15-21. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Мета дослідження — емпіричним шляхом визначити перелік прагматичних цінностей сервісно-експертних програм власного виробництва та виробництва за спеціальним замовленням рейтингових загальнонаціональних телеканалів України. Використано методи аналізу, синтезу, абстрагування та узагальнення, а також опитування, реалізоване шляхом заочного масового анкетування в електронному (письмовому) вигляді за допомогою Google-інструментів. У результаті проведеного опитування шляхом анкетування телевізійних глядачів було розроблено, емпірично підтверджено та доповнено перелік прагматичних цінностей за кожною з тематичних категорій сервісно-експертних програм власного виробництва та виробництва за спеціальним замовленням рейтингових телеканалів України загальнонаціонального мовлення, а саме за такими: «подорожі», «облаштування житлового середовища», «психологія стосунків», «медичина та здоров'я», «кулінарія», «побут», «краса», «мода та стиль», «сфера обслуговування». За відповідями респондентів на додаткові запитання анкети було визначено п'ятірку тематичних категорій сервісно-експертних програм, що базуються на позачасових цінностях: «подорожі», «кулінарія», «психологія стосунків», «медичина та здоров'я», «сфера обслуговування», — які становлять пріоритет щодо перегляду архівних випусків, а також ретрансляції одержаної корисної інформації для більше ніж половини опитаних телеглядачів. Уперше визначено та емпірично підтверджено прагматичну цінність сервісно-експертних програм для телевізійного глядача.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.C.108. Promotion of Ukrainian-language radio programs in the information space of the USA (experience of 1930 — 1932) / T. Hirina // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 22-28. — Бібліогр.: 30 назв. — англ.

Промоушн українськомовних радіопрограм в інформаційному просторі США (досвід 1930 — 1932 рр.). Мета дослідження — впровадження в науковий дискурс та інформаційне поле науково-популярної літератури інформації про історію становлення світового українськомовного радіомовлення, зокрема в контексті його міжнародного сектора. Дослідження спирається на використання історичного методу, методу архівного дослідження, поглиблене бібліографічно-описовим, за методом порівняння в часі, індукції та акцентування. За допомогою методу моніторингу вивчено зміст 913 чисел найстарішої українськомовної газети у США «Свобода» у 1930 — 1932 рр.; застосування якісного контент-аналізу вдало змогу осягнути зміст 375 різножанрових матеріалів, у яких збережено цінну інформацію аналізованої тематики. З'ясовано способи промотування українськомовних радіо-годин у медіапросторі США у 1930 — 1932 рр. Встановлено, що основними способами просування медіасправи українців були особиста комунікація та публікація повідомлень рекламного змісту в пресі. Досліджено завдання, види й ефективність тематичних подієвих атракцій, серед яких змагання на звання кращих музичних колективів, радіопікніки, радіобали, радіобали-забави, розіграші, а пізніше конкурси краси. Наголошено на значенні народної творчості в контексті акумулювання інтересу до українських радіоініціатив серед місцевої громади. Вивчено жанрову різноманітність тематичних повідомлень у пресі, зокрема використання анонсів, звітів, оголошень, відгуків, публікацію листів слухачів. Надано оцінку рекламній складовій українськомовного радіопростору США, проаналізовано першу комерційну програму, яка складалася виключно з оголошень. Осмислено потенціал радіо у промотуванні українських музичних колективів, окремих музикантів та дикторів. Уперше ретельно досліджено та документально відстежено методи просування українських радіогодин в інформаційному полі США у 1930 — 1932 рр., осмислено конкурентні переваги та змістовий потенціал таких програм в умовах бурхливого становлення світового радіопростору.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.C.109. Representation of service-expert programs in the broadcast of highly rated national-wide TV channels of Ukraine / A. Tregub // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 59-65. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Мета дослідження — визначити ступінь представленості сервісно-експертних програм власного виробництва та виробництва за спеціальним замовленням в ефірному наповненні рейтингових загальнонаціональних телеканалів України. Використано методи аналізу, синтезу, абстрагування та узагальнення, а також контент-аналіз для визначення представленості та переліку сервісно-експертних програм в українському загальнонаціональному телевізійному просторі. Наукове зацікавлення в межах цього дослідження становили програми власного виробництва телеканалів або виробництва за спеціальне замовлення телеканалу в дочірніх та партнерських продюсерських центрах і студіях. Джерелом для дослідження стали офіційні веб-ресурси українських телека-

налів загальнонаціонального мовлення, а саме: «1+1», «Україна», «ICTV», «СТБ», «Новий канал», «Інтер», «2+2», «ТЕТ», «НТН», що входять до топ-10 за даними провідних рейтингових агентств, таких як BIG DATA UA та індустріальний телевізійний комітет, результати моніторингів яких офіційно визнаються та репрезентуються Національною радою з питань телебачення та радіомовлення. Переглянуто і проаналізовано за критеріями шонайменше по чотири випуски з 273 програм власного виробництва загальнонаціональних телеканалів та визначено серед них 94 сервісно-експертні програми, які відповідають чотирьом і більше відмінним критеріям. Визначено, що сервісно-експертні програми — це широка група телевізійних програм, об'єднаних спільними рисами, яка становить третю частину від загального обсягу програм власного виробництва телеканалів. Уперше визначено ступінь представленості сервісно-експертних програм власного виробництва та виробництва за спеціальним замовленням в ефірному наповненні рейтингових загальнонаціональних телеканалів України.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.C.110. Specifics of convergent media content in Ukraine on the example of Radio Liberty / M. Kitsa // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 57-62. — Бібліогр.: 6 назв. — англ.

Мета дослідження — з'ясувати роль конвергентної журналістики в сучасному українському медіапросторі. У науковій розвідці використано емпіричні та теоретичні методи дослідження, метод соціологічного дослідження, описовий та аналітичний методи під час вивчення наукової літератури, системний аналіз і синтез, проблемно-тематичний та порівняльний аналіз під час вивчення матеріалів ЗМІ. Для висвітлення теми спочатку проведено аналіз теоретичних джерел. Наступний крок — це аналіз контенту конвергентних медіа на прикладі радіо «Свобода». Розроблено рекомендації для журналістів та для споживачів інформації. Суспільство вступило в нову фазу розвитку інформаційних та комунікативних технологій. Інформація посилено впливає на прогрес людства, швидкість одержання, обсяг та якість інформації стають фактором стійкого та ефективного функціонування соціально-економічних систем. Журналістика стала глобальним явищем. Стрімкий розвиток новітніх цифрових технологій вимагає від журналістів нових підходів до поширення та подання інформації. Медіа потребують ефективних редакційних колективів, які будуть відповідати сучасним вимогам. Споживач інформації не хоче звертатись до трьох видів ЗМІ (радіо, преса, ТВ) по черзі, йому потрібно все й одразу. Цифрові технології ставлять у жорсткі рамки журналістів і вимагають від них не тільки професіоналізму, а й універсальності. Відтак радіо «Свобода» є зразком конвергентної редакції, з якого варто брати приклад іншим ЗМІ, які хочуть йти в ногу із часом. Базуючись на результатах дослідження, можна заявити, що перехід від традиційного ЗМІ до конвергентного все ж варто робити. Адже, як свідчить дослідження, сучасна аудиторія потребує нових підходів у поданні інформації. Варто створювати додатки для платформ Android, IOS, працювати в соціальних мережах і робити офіційні акаунти, розробляти сайт максимально інтерактивним, обов'язково з можливістю коментувати та поширювати новини.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.C.111. System of concepts communications of state institutions and society as the basis of national security and socio-economic stability / V. Beglytsia, L. Antonova, L. Kozlova, O. Datsii, N. Datsii // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 549-556. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Проаналізовано процес комунікації державних інституцій і суспільства. У ході дослідження встановлено, що всі аспекти комунікації державних інституцій і суспільства, сьогодні набувають ознаки цифрової комунікації. Це означає, що для процесу комунікації «влада — суспільство» актуальними стають його інтерактивність, мультимедійність, оперативність, екстериторіальність і т. ін. Характерним також є те, що комунікація державних інституцій і суспільства отримує певні системні властивості — емерджентність, інгерентність, цілісність. Встановлено наявність значної диспропорції в доступі різних груп населення до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і, як наслідок, формування різних рівнів їх засвоєння вказаними групами населення. Тому для збільшення ефективності комунікацій суб'єкти комунікаційного процесу мають використовувати систему різних каналів передавання інформації та використовувати не єдину концепцію, а систему концепцій комунікації для гарантування національної безпеки та соціально-економічної стабільності. Доведено, що основою та запорукою утворення та запровадження системного концептуального підходу до практичного застосування ІКТ державних інституцій і суспільства є наскрізна цифровізація України. Процес цифровізації призведе до зміни соціальної та політичної діяльності громадян, формування суспільної страти, яка є зародком інформаційного суспільства, і вимагатиме інтелектуальної комунікації. Наявність системи концепцій комунікації зумовило використання системного підходу для створення алгоритму формування та впровадження ефективної комунікації державних інституцій і суспільства. Сформовано

комплекс вимог до вказаної системи комунікацій. Ця система має бути спрямована на узгодження та гармонізацію інтересів і позицій спільнот громадян; інтеграцію соціальних спільнот, оптимізацію управлінської діяльності на основі демократичних цінностей і дотримання прав громадян.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.C.112. The phenomenon of media continuum / О. О. Populit // *Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації.* — 2021. — № 4. — С. 10-17. — Бібліогр.: 27 назв. — англ.

Мета дослідження — артикулювати поняття «медіаконтинуум» у ракурсі соціально-комунікаційних пріоритетів XXI ст. Реалізація окресленої мети зумовила постановку та розв'язання таких завдань: проаналізувати смислові навантаження термінів «медіапростір», «масмедійний простір» і похідних; окреслити наукову рецепцію понять «хронотоп» і «континуум». Використано низку методів: метод аналізу — для виокремлення сутнісних характеристик категорій «медіапростір», «масмедійний простір», «хронотоп», «континуум»; метод синтезу — для окреслення смислових вузлів міждисциплінарного ракурсу дослідження категорій «простір» і «час»; аксіоматичний метод — для використання низки понять, концепцій як сталих аксіом і постулатів; метод дедукції — для артикулювання інтегрального бачення концепту медіаконтинуум. Спираючись на дослідницькі традиції трактування поняття континуум — неперервно-протяжне утворення — у дисциплінах соціально-комунікаційного циклу, враховуючи акцентування науковців на суттєвій ролі нових медіа у моделюванні й форматуванні простору і часу сучасності, беручи до уваги зумовленість вибору просторово-часових координат буття та повсякдення позицією особистості, що перебуває разом з іншими в єдиному часі-просторі, має можливість керувати візуально-звуковими середовищами в межах «електронної системи» й у такий спосіб бере участь у одночасній і спільній праці, і доречно для позначення єдності, «возз'єднання простору й часу» новітніх соціально-комунікаційних практик використовувати термін медіаконтинуум і пластична просторово-часова модель чуттєво-знакової реальності, яка, у свою чергу, інспірована соціально-культурним, інформаційно-комунікаційним, технологічним, екстериторіальним, темпоральним потенціалом нових медіа. У науковий обіг введено термін медіаконтинуум, структурований відповідно до просторово-часових орієнтирів і соціально-комунікаційних пріоритетів сучасності, з урахуванням інтенсифікації технологічних інновацій, насиченості соціальними смислами тощо. Усвідомлення факту «возз'єднання простору і часу» сучасності, актуалізація часового параметра надають змогу визначити основні параметри роботи професійного медійника з і у форматі медіаконтинууму.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.C.113. The phenomenon of the multimodal service media text of the communication platform / А. К. Dosenko // *Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації.* — 2021. — № 4. — С. 97-101. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

Мета роботи — дослідження питання мультимодального медіатексту, що нині є популярним серед авторів та творців контенту комунікаційних платформ. Використано описовий метод для окреслення сучасних актуальних наукових підходів до вивчення питання, порівняльний — для зіставлення наукових поглядів та формулювання авторського бачення. Наведено визначення сучасних науковців і запропоновано авторське бачення концепції поняття «мультимодальний медіатекст» та похідного від нього — «мультимодальний сервісний медіатекст». Акцентовано на потребах ідентифікації терміна для галузі «Прикладні соціально-комунікаційні технології» та класифікації, що зумовлено поширенням Інтернет-комунікацій і зростанням популярності комунікаційних платформ. Відзначено потребу вивчення мультимодального сервісного медіатексту з огляду на його багатогранність, політематичність, різноструктурованість та інші риси, притаманні медійним текстам мережі. Приділено увагу різнокатегоріальним механізмам сприйняття візуальної складової сервісного медіатексту. Подано мультимодальний сервісний медіатекст як прикладну одиницю сучасних комунікаційних процесів. Розкрито його інформативно-комунікативні властивості. Окреслено шляхи формування комунікаційної модальності сучасних Інтернет-платформ. Описано сучасний феномен мультимодальності, що формується з огляду на два фактори: комунікаційні процеси та гіпертекст. Обґрунтовано необхідність правильної побудови контенту комунікаційних платформ з урахуванням мультимедійності тексту. Досліджено механізм функціонування комунікаційних платформ, що здатні синтезувати в собі різні види модального контенту (відео, аудіо, фото, анімаційний, текстовий). Комунікаційна мультимодальність позиціонується в роботі як складне утворення символів і синтезу кодів різних категорій: мовними та позамовними чинниками. Усе це надає підстави вивчати мультимодальний медіатекст у соціальних комунікаціях Інтернет-сфери, де текст нині є мультимедійним. Запропоновано класифікувати та структурувати різновиди мультимодального контенту за тематичною спрямованістю комунікаційної платформи: культура, спорт, політика, б'юти індустрія, тревел-тематика тощо.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.C.114. The role of manipulative technologies in commercial advertising / А. Petersons // *Соціол. студії.* — 2022. — № 1. — С. 50-57. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Мета статті — вивчення ролі маніпулятивних технологій комерційної реклами в спонуканні особистості до масового споживання, спрощенні сприйняття соціальної реальності та формуванні сталої некритичної споживацької поведінки. Зазначена проблема набуває все більшої актуальності через неконтрольоване поширення методів маніпулятивних впливів у сучасному суспільстві, що, на нашу думку, відбувається завдяки інтенсивній цифровізації й виступає в ролі деструктивного чинника, який порушує ключові процеси соціалізації. Оскільки ця проблема недостатньо досліджена, ми зробили спробу аналізу ключових наукових парадигм щодо розробки та впровадження маніпулятивних технологій у комерційній рекламі, а також ролі в цьому ЗМІ, соціальних та Інтернет-мереж. Особливо висвітлено види й канали розповсюдження комерційної реклами, описано схему навіязування споживачу думки щодо прийняття остаточного рішення про здійснення покупки. Увагу приділено вивченню ключових засад маніпулятивних технологій, зокрема можливі стратегії та тактики рекламних впливів.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.C.115. Who is suffering gender-based violence in Ukraine? A snapshot of domestic violence during war and a global pandemic / L. Iesue, O. Lozovska, A. Timmer, A. Jawaid // *Укр. соціум.* — 2022. — № 3. — С. 52-63. — Бібліогр.: 48 назв. — англ.

За даними дослідження, ризик насильницької віктимізації, зокрема, різних форм жорстокого поводження та сексуального насильства, є високим серед осіб, які змушені залишити свої домівки внаслідок війни, надзвичайних гуманітарних ситуацій і конфліктів. На жаль, мало відомо про таку критичну проблему, як домашнє насильство, оскільки більшість досліджень під час глобальних криз фокусуються на насильстві поза домом. З огляду на те, що дім залишається одним з найнебезпечніших місць для вразливих осіб під час війни, в такий час дуже важливо звернути увагу на людей, які є найбільш вразливими до того, щоб стати жертвою домашнього насильства в суспільствах, охоплених війною, наприклад, в Україні. Крім того, необхідно визначити характеристики домашнього насильства, яке відбувається на «перетині» війни та глобальної пандемії. Використано первинні дані опитування з міжнародного дослідницького проекту «Міжнародне дослідження глобальної пандемії, девіантної поведінки та здоров'я» для того, щоб краще зрозуміти домашнє насильство в сучасному українському суспільстві та проаналізувати характеристики домашнього насильства (психологічного та фізичного), яке відбувалося під час російського вторгнення в Україну та глобальної пандемії. Зокрема, у дослідженні розглядаються такі питання: яким є рівень домашнього насильства (фізичного та психологічного) під час «перетину» війни та пандемії, а також хто найімовірніше стає жертвою домашнього насильства в цій ситуації. За результатами моделей логістичної регресії, порівняно з неодруженими особами в Україні, люди, які проживають разом зі своїми партнерами, піддаються більшому ризику психологічного насильства, водночас шлюби є формою «захисного» фактора проти фізичного насильства. Крім того, вищий соціально-економічний статус значно знижує ризик психологічного насильства з боку інтимного партнера. Результати показують, що шанси зазнати фізичного насильства є вищими для чоловіків, ніж для жінок.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 3.C.11, 3.C.46, 3.C.63, 3.C.126, 3.C.131, 3.C.139, 3.У.296, 3.Ю.1623, 3.Ю.1632, 3.Ю.1652, 3.Ю.1704, 3.Ю.1707, 3.Ю.1712

Економічна соціологія

3.C.116. Витрати на робочу силу: соціальні інвестиції для сталого людського розвитку / І. М. Новак // *Демографія та соц. економіка.* — 2022. — № 1. — С. 125-141. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Досліджено соціальні інвестиції як елементи витрат на робочу силу для забезпечення сталого людського розвитку на корпоративному рівні. На основі узагальнення підходів до розуміння та оцінювання соціальних інвестицій, концепції сталого людського розвитку і соціальної відповідальності організації запропоновано розглядати окремі елементи витрат на робочу силу як внутрішні соціальні інвестиції для забезпечення сталого людського розвитку. Мета дослідження — аналіз внутрішніх соціальних інвестицій в структурі витрат на робочу силу, визначення основних проблем і напрямів їх удосконалення для забезпечення сталого людського розвитку на корпоративному рівні. Науковою новизною даної роботи є обґрунтування методологічного підходу до дослідження витрат на робочу силу з точки зору виокремлення в їх структурі внутрішніх соціальних інвестицій для забезпечення сталого людського розвитку в контексті концепції соціальної відповідальності організації. Це дає змогу проаналізувати загальну динаміку та структуру, галузеві й регіональні диспропорції внутрішніх

соціальних інвестицій компанії як елементів витрат на роботу сил, визначити основні проблеми соціального інвестування сталого людського розвитку на корпоративному рівні та запропонувати напрями удосконалення статистики витрат на роботу сил, зокрема для підвищення результативності механізмів соціального діалогу в частині укладення колективних договорів і угод. Застосовані такі методи дослідження: порівняльного та статистичного аналізу даних, графічного методу подання результатів — для кількісного оцінювання та дослідження динаміки витрат на роботу сил; методів системного підходу, логічного аналізу, індукції та дедукції, узагальнення й аналогії — при обґрунтуванні й розробці методологічного підходу до визначення внутрішніх соціальних інвестицій на корпоративному рівні як елементів витрат на роботу сил. Узагальнено світові та європейські підходи до розуміння соціальних інвестицій, сталого людського розвитку, соціальної відповідальності організації й витрат на роботу сил. На основі національних і міжнародних статистичних даних проаналізована динаміка та структура витрат на роботу сил за видами економічної діяльності, розміром підприємств і регіонами України, їх галузеві та регіональні диспропорції та визначені основні проблеми соціального інвестування сталого людського розвитку на корпоративному рівні.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.117. Дайджест опитувань U-Report: II квартал 2022 р. (зайнятість молоді під час війни, молодь Львівщини у воєнний час) / В. С. Демчук, Д. І. Бурак // Укр. соціум. — 2022. — № 2. — С. 181-190. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Показано результати опитувань інноваційного молодіжного проекту U-Report за квітень — червень 2022 р.: зайнятість молоді під час війни, молодь Львівщини у воєнний час.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.118. Споживання в стилі життя мешканців сіл: автореф. дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Н. Ю. Лінцова; НАН України, Інститут соціології. — Київ, 2021. — 16 с. — укр.

Дисертація присвячена розробленню конструкту стилю споживання як показника трансформації сучасного стилю життя сільських мешканців і емпіричній експлікації основних стилів споживання мешканців сіл. Операціоналізовано зміст поняття сільського способу життя, проведено змістовну структурування показників даного способу життя й побудовано відповідну систему індикаторів. Виокремлено аграрний, неаграрний та проміжний (комбінований) способи життя, які прямо пов'язані з формами зайнятості. Розглянуто сільський стиль життя в його культуральному й габітуальному вимірах та уточнено зміст габітуального виміру стилів життя відповідно до об'єкта дослідження — сільських мешканців. Виокремлено й описано габітуси сільського стилю життя (дла землі, длабля землі, лвід землі, дло землі) й уточнено специфіку стилів споживання сільських мешканців у межах кожного габітусу.

Шифр НБУВ: РА452961

3.С.119. Сучасні підходи до оцінювання корпоративної соціальної відповідальності підприємств / Н. С. Станасюк, І. І. Пасінович, А. Р. Томашевська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 2. — С. 109-120. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто ключові характеристики корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Доведено, що КСВ поступово трансформуються у систему екологічних, соціальних та управлінських параметрів — ESG. Наведено показники, за якими можна здійснювати оцінювання цих напрямів діяльності підприємства. Виділено 3 групи підходів до оцінювання КСВ. Сформувано систему індикаторів для оцінювання вигоди від реалізації КСВ-активностей. Наведено найпоширеніші фондові індекси, які визначають на підставі оцінювання ESG-показників компанії.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.С.120. Цінність «домашній комфорт» у структурі цінностей індивідуальної життєдіяльності / О. В. Жульєнова // Укр. соціум. — 2022. — № 4. — С. 28-46. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Наведено інтерпретацію цінності «домашній комфорт» та досліджено її місце в структурі факторів індивідуального життя людини разом з іншими індивідуальними цінностями. Запропоновано концептуалізацію індивідуальної цінності «домашній комфорт», з огляду на психологічний і соціологічний спосіб її розуміння. Емпірична частина статті ґрунтується на результатах двох онлайн-опитувань. Перше було проведено у березні 2020 р. серед студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка (N = 417), друге — серед жителів Київської області у червні та липні 2021 р. (N = 728). Як ключову методику вимірювання індивідуальних цінностей використано соціологічний тест «Індивідуальні цінності та інтереси — 13». Цінність «домашній комфорт» розглянуто через матеріальну й емоційну складову: як хороші умови за місцем проживання (матеріальна складова) і домашній затишок (що відповідає за емоційну складову). Домашній комфорт неможливий без емоційного, психологічного комфорту, який є суб'єктивним і для кожної людини може проявлятися по-різному, залежно від її особистої системи цінностей. Для статистичного аналізу використано метод Кондорсе (для виявлення сукупного рейтингу ціннос-

тей), критерій незалежності хі-квадрат (для аналізу взаємозв'язків із зовнішніми факторами), Z-тест для однієї вибірки у застосуванні до модельованих даних (для аналізу взаємозв'язків з іншими цінностями). За даними емпіричних досліджень, у структурі запропонованих індивідуальних цінностей «домашній комфорт» посідає 6-те місце серед жителів Київської області (2021 р.) і 8-ме місце серед студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2020 р.), поступаючись місцем таким цінностям, як «фізичне здоров'я», «міжособистісні стосунки», «психологічний комфорт», «особиста свобода», «моральність». Зафіксовано слабкий позитивний зв'язок рівня значущості цінності «домашній комфорт» з рівнем освіти, сімейним станом, способом проведення вільного часу.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.121. The impact of digital technologies on the labor market of Belarusian youth / L. Titarenko, E. Rezanova // Соціол. студії. — 2021. — № 2. — С. 87-95. — Бібліогр.: 37 назв. — англ.

Досліджено вплив сучасних процесів цифровізації на молодіжний ринок праці в Білорусі з позиції теорії ризику. На емпіричній базі даних двох досліджень молоді виокремлено позитивні та негативні наслідки впливу цифровізації на ринок праці, охарактеризовано професійні траєкторії молоді й трудових цінностей, розглянуто можливість для розвитку підприємницьких ініціатив. Описано інформаційно-комунікаційне середовище, у якому формуються цінності білоруської молоді. Особливу увагу приділено аналізу зовнішніх і внутрішніх ризиків на молодіжному ринку праці, створених цифровізацією: дисбаланс попиту й пропозиції, структурне безробіття, нестабільні форми трудових відносин. Зниження цих ризиків може сприяти оптимізації ринку праці молоді. Зроблено висновок про необхідність модернізації системи освіти відповідно до вимог цифрової трансформації економіки (цілеспрямоване формування цифрових компетенцій молоді, упровадження дистанційних технологій в освітній процес), а також реформування законодавчих основ формування ринку праці молоді (відмова від системи розподілу, поліпшення інституційних умов ведення бізнесу та ін.). Запропоновано стратегії, спрямовані на допомогу молоді за допомогою зниження потенційних ризиків цифровізації ринку праці.

Шифр НБУВ: Ж100935

Див. також: 3.С.21, 3.У.278

Політична соціологія

3.С.122. Війна в Україні: сприйняття населенням та її вплив на якість життя / О. М. Балакірева, Д. А. Дмитрук // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 116-122. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

За даними загальнонаціонального опитування проаналізовано внутрішню та зовнішню міграцію, психологічні резерви та відчуття населенням України підтримки. Досліджено надання допомоги захисникам і сприйняття перспектив перемоги. Визначено рівень довіри до Президента України.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.123. Вразливість уяви соціальних аналітиків про війни: можливості подолання / Л. М. Хижняк, В. В. Сичова, О. В. Хижняк // Укр. соціум. — 2022. — № 2. — С. 85-99. — Бібліогр.: 52 назв. — укр.

Робота присвячена соціальній аналітиці з проблем війни та розбудови миру. На основі використання аналітико-описового, компаративістського методів, а також методу класифікацій війни досліджено як феномен, поняття, практику цифрової суспільства, соціальну проблему. Узагальнено концептуалізацію війни в оптиці основних теоретико-методологічних підходів: філософського, історичного, соціологічного, економічного, соціально-психологічного, політичного, етико-культурного. Виокремлено спільні риси цих підходів. По-перше, практично в усіх зазначених підходах робиться спроба аналітичної уяви про війни. По-друге, тема війни розглядається в системній дихотомії «війна — мир». По-третє, зосереджено увагу на гібридності сучасних форм війни та миру. По-четверте, відбувається активний пошук механізмів переходу від «культури війни» до «культури миру». Такими механізмами, насамперед, є протидія милітаризованому світогляду завдяки поширенню ідеї миру, знань про мир і активної толерантності; формування нового світо порядку та його інституційного оформлення; професіоналізація аналітичних спільнот; медіатизація результатів аналітичної діяльності в умовах цифровізації різних сфер суспільного життя. Результат і новизна дослідження полягає у визначенні авторами таких основних типів вразливості уяви аналітиків про війни: вразливість, зумовлена неготовністю (як професійно кваліфікаційною, так і особистісною) експертів співпрацювати в міждисциплінарному просторі; інформаційно-комунікативна вразливість; вразливість соціально-технологічна; вразливість, зумовлена неформованістю аналітичних спільнот і слабкою їх затребуваністю й інституційною підтримкою. Розроблено вимоги до аналітиків з питань війни та миру як фахівців у сфері інформаційно-аналітичної

діяльності. Сфери застосування результатів – інформаційний консалтинг, освіта, державне управління, мас-медіа.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.124. Особливості розвитку української соціології в умовах російсько-української війни / Н. Й. Черниш // Укр. соціум. – 2022. – № 4. – С. 9-27. – Бібліогр.: 18 назв. – укр.

Стаття побудована на заповідях О. О. Якуби щодо аналізу особливостей розвитку соціологічного знання на всіх його трьох рівнях: загальносоціологічної теорії, теорії середнього рівня і даних емпіричних досліджень. Слід не тільки добре розуміти структурованість соціологічного знання, але й взаємозв'язок всіх складових, а також потребу взаємозв'язку теорії та релевантних їй методів. Показано, що особливості розвитку соціологічного знання в українській соціології на початку ХХІ ст. характеризувалися порушенням цього органічного зв'язку, диспропорціями у будові соціологічного знання. Водночас нині успішно триває пошук нових немарксистських пояснень на найвищому рівні як вступ до розробки нової загальної теорії. За термінологією Дж. Рітцера, можна оцінити ці кондиції як *Mr*, тобто «метатеоретизування-прелюд», з якої українській соціології слід переходити на кондиції *Ma*, тобто на створення арочної метатеорії. На цьому рівні Україна сьогодні (локальне утворення) висувається у центр глобального, що вимагає переосмислення традиційного соціологічного канону. На рівні теорії середнього рівня в умовах триваючого повномасштабного вторгнення Росії в Україну найбільшої значущості набувають такі дві теорії, як соціологія війни та соціологія нації. Охарактеризовано головні особливості сучасної соціології війни в українській соціології та показано відмінності у двобій двох різних суспільних систем: демократичної та авторитарної, а також головні характеристики сучасної соціології війни, яка неминуче закінчиться перемогою України. На рівні емпіричних досліджень маємо нині найбільші успіхи: від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну і до середини червня 2022 р. представники шести провідних соціологічних центрів країни здійснили вже 35 загальнонаціональних соціологічних досліджень різного характеру; нині їх результати українські соціологи активно представляють у публікаціях та на міжнародних наукових конференціях. Таким чином, структура сучасного соціологічного знання в Україні, за яку так активно виступала професор О. О. Якуба, все ще залишається незавершеною, але можна фіксувати вагомий науковий доробок на сучасному етапі на всіх трьох рівнях.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.125. Проблема закритості інститутів публічної влади в цифровому суспільстві: порівняльний аналіз країн пострадянського простору / О. Клименко // Соціол. студії. – 2022. – № 1. – С. 41-49. – Бібліогр.: 14 назв. – укр.

Мета статті – вивчення особливостей функціонування сучасних політичних систем пострадянського простору на прикладі Росії та України, за допомогою аналізу таких елементів, як відкритість, закритість інститутів публічної влади й рівень довіри до влади з боку громадян. Проаналізовано проблему існування сучасного політичного суспільства Росії та України через прояв таких тенденцій, як закритість публічної влади, розвиток корупції, зниження рівня довіри влади; зроблено спробу співвіднести категорії «диктатури» як форми реалізації політичної влади й «демократії» як народовладдя. Описано один із характерних проявів, що підтверджує відсутність реальної демократії – прогресуючий розрив у суспільстві між владою та громадянами, причини якого визначено як багатопланові та комплексні (економічного, історичного, соціального, ідеологічного контексту), але вони дають змогу інститутам влади абстрагуватися від джерела своїх владних повноважень – народу. Серед багатьох ознак, які характеризують органи влади демократичної системи, однією з найважливіших є відкритість їхньої роботи, передумови котрої детально проаналізовано й висвітлено в статті. Це набуває особливої актуальності для органів представницької влади.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.126. Проблема сталого розвитку в кризових умовах і місце в ній питань ментальності й архетипіки / О. С. Макаренко // Укр. соціум. – 2022. – № 2. – С. 100-115. – Бібліогр.: 13 назв. – укр.

Досліджено, як змінюється розгляд проблеми сталого розвитку в умовах кризових ситуацій (зокрема, в умовах війни), та оцінено, як змінюються постановки завдань дослідження сталого розвитку і які модифікації інструментарію потрібні для математичного моделювання цих процесів у такому випадку. Розглянуто приклади можливої модифікації пунктів таких завдань у сучасних умовах. В основу запропонованих досліджень покладено попередні нароби авторів зі сталого розвитку, моделювання соціальних та економічних систем, завдань освіти та науки. Зокрема, виокремлено можливість застосування моделей та класу звичайних диференціальних рівнянь, їх систем, клітинних автоматів, нейромереж, мультиагентних систем, системної динаміки та теорії мереж, а також різноманітних баз даних і геоінформаційних систем. Головною особистістю підходу є врахування можливості формалізації запропонованих завдань сталого розвитку, особливо в кризових умовах. Отримано нові знання про відповідні

процеси, постановки завдань і вибір математичних моделей та методів для їх дослідження. Запропоновані дослідження та розробки допоможуть розглядати специфічні завдання сталого розвитку функціонування України, зокрема завдань освіти та науки і багато іншого. Такі дослідження допоможуть у забезпеченні сталого розвитку України з урахуванням умов війни. Серед розділів концепції сталого розвитку важливими є питання впливу ролі та людського фактору на поведінку великих соціальних систем. Назвемо це умовно питаннями ментальності. Серед них важливими є питання архетипіки. Архетипікою умовно можна назвати галузь досліджень, яка розглядає глибинні структури свідомості, їх стабільність і можливі зміни. У кризових умовах дедалі більшого значення набувають дослідження впливу ментальних конструкцій і можливих їх змін.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.127. Роль та функції ЗМІ в політичній соціалізації актора / Г. В. Сухаревська // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. – 2021. – № 2. – С. 176-180. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.

Мета дослідження – проаналізувати роль ЗМІ в політичній соціалізації актора. Відповідно до мети, процес дослідження потребував комплексного застосування таких методів, як: описово-аналітичний – для аналізу принципів реалізації впливу з подальшим зіставленням й узагальненням одержаних результатів; індуктивно-дедуктивний – для спостереження та опису виокремлених характеристик впливу ЗМІ; бібліографічний – для збору та опрацювання літератури за темою дослідження. Вивчення політичної соціалізації ґрунтується на двох головних принципах. Першим є «принцип первинності», відповідно до якого найкраще навчаються того, чого навчаються першим. Другим є «структуруючий принцип». Він полягає в тому, що первинне навчання структурує навчання подальше. Унаслідок цього головна увага дослідників політичної соціалізації концентрувалася на вивченні первинних соціалізаційних механізмів та інституцій – сім'ї та школи. Це власне й спричинило недостатню увагу до соціалізаційної функції ЗМІ. Головним чинником, сприятливим для розмивання претензій ЗМІ на «інтелектуальну» самостійність і водночас для забезпечення їх діяльності в сучасних суспільствах, став ринковий тип відносин. ЗМІ виступають відносно ринку як головний засіб стимуляції споживання – не тільки у сфері реклами, а і як транслятор різних стилів життя, що задаються певним типом споживання. Найважливіші системні орієнтації мають справу з розподіленою підтримкою складових політичної системи, а саме з підтримкою політичної влади, політичного режиму й політичної спільноти. Проаналізовано основні підходи до впливу ЗМІ на політичну соціалізацію актора, визначено специфіку цієї соціалізації на теренах пострадянського простору.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.128. Російсько-українська війна: теорія та практика соціологічного осмислення / Т. Д. Лапан, О. С. Химович, Н. Й. Черниш // Укр. соціум. – 2022. – № 3. – С. 31-51. – Бібліогр.: 35 назв. – укр.

Акцентовано увагу на основних проблемних питаннях у формуванні соціологічного дискурсу щодо війни та російсько-української війни. Реалізовано спроби наукових відповідей на нові виклики, пов'язані з війною, які з'являються значно повільніше, ніж медійні. Обґрунтовано думку про те, що питання війни актуалізується лише тоді, коли з'являється реальна війна, а не її потенційна загроза. Окреслено, що війна у світовій історії – це норма, мир – це переважно виняток. Визначено, що крихкий характер миру і постійна воєнна загроза з боку Росії (зараз і у подальшому) потребує превентивного та постійного аналізу. Запропоновано концептуальну схему розмежування двох гілок соціологічного знання щодо мілітарної проблематики у вигляді соціології війни та соціології війська/армії. Здійснено адаптацію чотирирівневої моделі соціологічного аналізу Н. Дж. Смелзера до вивчення війни та війська за двома критеріями. Аргументовано, що ці чотири рівні вимагають своєї конкретизації в теоретичному плані і в обранні релевантних методик емпіричних досліджень проблем війни в цілому та триваючої російсько-української війни зокрема. Наведено узагальнену таблицю реалізованих провідними соціологічними центрами країни емпіричних досліджень з початку гострої фази російської агресії з висновком про значне переважання макрорівня їх здійснення та домінантного використання кількісних методик. Запропоновано тематику наукового пошуку на інших трьох рівнях соціологічної аналітики. Наведено приклади міжнародних проектів дослідження компанії «YouGov» щодо оцінки рівня допомоги українським біженцям. Представлено результати досліджень, які проводяться в Україні та Росії паралельно, оскільки це дає можливість проаналізувати дзеркальність ситуації як в Україні, так і в суспільстві країни-агресора. Виявлено, що більшість досліджень, проведених в Україні за час повномасштабної війни, розкривають лише певні аспекти сучасної війни та війська (оцінку рівня довіри до Збройних сил України, підтримку дій Президента України, готовність громадян до захисту Батьківщини, зовнішньополітичні орієнтири, соціальну адаптацію населення, рівень їх стресостійкості тощо), що не дає наразі можливості

формування цілісної архітектури соціологічного знання в значущій сфері. За даними досліджень, проведених за час повномасштабної агресії Росії в Україні, виокремлено головні тематичні блоки та розкрито їх значення у формуванні основ соціології війни та соціології війська/армії.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.129. Соціологія міжнародних відносин: навч. посіб. / Т. М. Іванець; Маріупольський державний університет. — Київ: Ліра-К, 2021. — 231 с. — укр.

Розглянуто теоретичні засади й основні поняттєві категорії соціології міжнародних відносин. Приділено увагу особливостям її формування та становлення. Проаналізовано тенденції розвитку світової спільноти на сучасному етапі, у тому числі досліджено основні міжнародні процеси (інтеграція, глобалізація, регіоналізація). Розглянуто соціальний вимір таких феноменів як міжнародне співробітництво, міжнародний конфлікт, міжнародна безпека. Подано інформацію про історичні типи та сучасні тенденції розвитку міжнародного порядку.

Шифр НБУВ: ВА859344

3.С.130. Стилістика локального політичного дискурсу в соціальній мережі (на прикладі сторінок дніпровських політиків у мережі Фейсбук) / В. М. Дрешпак, І. А. Авраменко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 100-108. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета дослідження — виявити мовностилістичні особливості сучасного політичного дискурсу в соціальних мережах на локальному рівні та найбільш поширені стилістичні прийоми різних авторів. Ключовими методами дослідження є дискурс-аналіз та стилістичний аналіз текстів. Емпіричною базою дослідження стали публікації за період з листопада 2020 р. до 15 жовтня 2021 р. на особистих сторінках у мережі Фейсбук дніпровських політиків: Бориса Філатова, Геннадія Корбана, Загіда Краснова, Андрія Денисенка, Максима Бужанського, Олександра Вілкула. Встановлено, що автори дописів використовують у своїх текстах широкий набір стилістичних засобів. Переважно застосовують епітети, метафори, іронію. Виявлено особливості авторської стилістики: елементи розмовного стилю переважно використовують Б. Філатов та З. Краснов, прийоми художньо-публіцистичного стилю характерні для А. Денисенка та М. Бужанського, переважно публіцистичним є стиль Г. Корбана, містить елементи офіційно-ділового стилю О. Вілкула. Стилістика коментарів підписників сторінок до текстів політиків, що є складовою політичного дискурсу в соціальних мережах, здебільшого відповідає стилю дописів, які коментуються. Уточнено суть поняття «локальний політичний дискурс», обґрунтовано, що під час стилістичного аналізу дискурсу в соціальних мережах потрібно досліджувати комплексно тексти дописів і коментарів до них. Виявлено основні стилістичні фігури, якими послуговуються автори дописів. Узагальнені теоретико-методологічні підходи та виявлені стилістичні особливості локального політичного дискурсу в соціальних мережах на прикладі м. Дніпро можуть бути основою подальших порівняльних досліджень, а також використані в навчальному процесі.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.131. Українське суспільство в умовах війни 2022: [колект. моногр.] / Л. Бевзенко, О. Беленко, Н. Бойко, В. Бурлачук, О. Бузова, Є. Головаха, А. Горбачик, С. Дембіцький, О. Жульєнова, О. Злобіна, О. Іваненко, О. Івашенко, М. Касянчук, Н. Костенко, Т. Любима, С. Макеєв, О. Максименко, Л. Малиш, І. Мацко-Демиденко, Н. Отрешко, М. Паращевін, О. Рахманов, В. Резнік, О. Резнік, О. Симончук, Л. Скокова, В. Смакота, А. Соболев, Н. Соболева, І. Соколовський, С. Солодько, О. Стегній, В. Степаненко, Н. Толстих, Г. Чепурко, С. Шевченко, М. Шульга, Р. Шульга; ред.: Є. Головаха, С. Макеєв; НАН України, Інститут соціології. — Київ: Ін-т соціології НАН України, 2022. — 408, [1] с.: табл., рис. — укр.

Наведено результати соціологічних спостережень за змінами в українському суспільстві та його підсистемах унаслідок агресії РФ. Розглянуто глобальні та локальні аспекти війни, трансформації інституціональної та соціально-групової структури, зсуви в настроях, очікуваннях, ціннісних орієнтаціях громадян, соціально-психологічному стані населення. Зазначено, що емпіричну базу становлять дані моніторингу Інституту соціології НАН України за роки, що передували 2022-му, окремих порівняльних міжнародних досліджень, ініціативні опитування у мережі та інтерв'ю, що їх виконали співробітники Інституту соціології, дані Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), соціологічної групи «Рейтинг».

Шифр НБУВ: ВА860100

3.С.132. Фактори, що впливають на електоральний вибір: потенціал факторіального дизайну / Д. Каракай, М. Сидоров, О. Серета // Соціол. студії. — 2022. — № 1. — С. 6-16. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розглянуто пізнавальні можливості факторіального дизайну під час дослідження факторів, що впливають на електоральний вибір кандидата в депутати Верховної Ради по мажоритарному округу. У фокусі статті перебуває розгляд теоретичних концепцій електорального вибору та виокремлення його детермінантів. На прикладі емпіричних досліджень, що були проведені в Ук-

раїні, проілюстровано доцільність використання встановлених факторів для дослідження електорального вибору українських виборців. Відображено результати пілотного дослідження, реалізованого за допомогою методу факторіального опитування, що встановило значущість таких факторів вибору кандидата, як ставлення виборця до партії, що підтримує кандидата; особиста симпатія до кандидата; оцінка спроможності кандидата якнайкраще розв'язати проблеми округу; та шансів кандидата на перемогу. Водночас ми не знайшли підтвердження значущості впливу фактора схвалення найближчого оточення на вибір кандидата в депутати. Наведено свідчення можливої гетерогенності впливу встановлених факторів у розрізі груп із різним рівнем зацікавленості політикою й частою обговорення політичних питань із близькими. Запропоновано можливі напрями продовження дослідження факторів електорального вибору.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.133. Формування мережевого інструментарію інформаційної війни (на прикладі агресії Росії проти України) / В. В. Брадов // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 96-103. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета дослідження — визначення особливостей формування в медіапросторі Донбасу Інтернет-ресурсів з антиукраїнським пропагандистським контентом і використання їх як інструментарію інформаційної агресії з боку РФ на сході України. Використано методи: моніторингу, групування розрізаних даних, узагальнення — для визначення сукупності та особливостей формування Інтернет-ресурсів у медіапросторі тимчасово окупованої частини Донбасу; контент-аналіз — для визначення характеристик їх вмісту; експертний — для визначення їх аудиторної спрямованості. Визначено особливості формування в структурі медіапростору регіону Інтернет-ресурсів з антиукраїнським пропагандистським контентом, які в подальшому використовувалися країною-агресором для впливу на конкретно визначені аудиторії. Численність, різноплановість створених сайтів і міністерств і відомств, державних фондів «ДНР» забезпечувалися за рахунок адміністративних рішень та вказівок окупаційної влади. На кількісний показник формування сегмента вплинув також патерналистський підхід т. з. «ДНР» до функціонування в Інтернеті представництв «громадських рухів» відповідної спрямованості. Формування пропагандистського пулу відбувалося й за рахунок відверто маніпулятивних дій з адміністрування груповими комунікаційними платформами в соціальних мережах. Головною умовою функціонування створених Інтернет-ресурсів була і є безальтернативна антиукраїнська спрямованість їх контенту, виконання ролі пропагандистських рупорів. Новизна результатів дослідження — у визначенні особливостей практики формування мережевого сегмента медіасфери «ДНР» як інструментарію розповсюдження пропагандистського контенту.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.С.134. Цифрова трансформація України як механізм ефектизації комунікації влади з народом / Л. Шимченко, Д. Мірошніченко, Д. Костенко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 304-322. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено цифрову трансформацію України в ракурсі ефектизації комунікації влади з народом. За рахунок цифрових технологій забезпечується механізм відкритості інформаційного поля, доступності у використанні інформації як ресурсу. Акцентовано увагу як на позитивних сторонах цифрової трансформації (наблизження до світових технологічних змін, поліпшення в сфері послуг для населення, зниження рівня корумпованості державних органів влади та ін.), так і на негативні у формі зростання можливостей до цілеспрямованої обробки масової свідомості людей з послідовними негативними проявами: девальвацією цінностей, гіпердевіантною поведінкою частини населення, асоціальними діями. Увага звернута на негативні впливи на молоді, підлітків з послідовними невротизаційними проявами. Зважаючи на масові прояви негативних проявів, увагу звернуто на механізми ефективної кіберсоціалізації молоді, людей з особливими потребами, осіб старшого віку. Акцентовано увагу на розробці та шляхах до реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні. Рівень нових використовуваних форм комунікації настільки високий, що автори взяли на себе сміливість погодитися з думкою частини науковців про комунікативну революцію, про цифрову комунікацію як стратегічний засіб розвитку сучасного суспільства. На користь думки про цифрову комунікацію як базис для соціальної революції в статті наводяться аргументи: рівня, кількості і якості електронних послуг; участі людини в системі електронних платежів; поширення мережі інтернет, зростання цифрової грамотності та ін. Для проведення ефективної соціальної революції увагу звернуто на «правильне насичення» інформаційного поля, на необхідності формування моделі публічного управління з базовою цифровою платформою, електронним урядуванням та загальною цифровізацією соціуму. Звернута увага на підготовці спеціалістів, відповідальних за комунікації в державних органах.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.С.135. NEET — нове соціально-економічне явище / В. В. Липчук // Економіка України. — 2020. — № 1. — С. 56-67. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто суть такого соціально-економічного явища, як поява категорії молоді, котра не навчається, не працює, не хоче вдосконаливатися або доучуватись (NEET). Показано, що в Україні воно набуває особливої значущості з огляду на посилення демографічної кризи, старіння населення та міграцію молоді. Досліджено причини його виникнення, стан молоді категорії NEET у країнах Європейського Союзу, запропоновано деякі напрями вдосконалення молодіжної політики, скерованої на пом'якшення цього явища.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.С.136. The research on public activists' values under the conditions of current transformations in Ukraine / A. V. Rus-Poltavskaya // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 26-42. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

Наведено результати дослідження цінностей учасників громадського руху «Центри громадянських ініціатив», проведеного в Україні восени 2021 р. Діяльність громадського руху «Центри громадянських ініціатив» здійснюється завдяки самоорганізації громадян на місцях. Виявлення соціально значущих проблем, постановка та реалізація завдань здійснюється силами самих активістів. Дослідження у таких громадських організаціях (масштаб, самоорганізація, самокупність) раніше не проводилися. У цьому унікальності даного дослідження. Нині це найбільш розгалужена громадська організація, центри якої розташовані по всій Україні. Географія дослідження охоплює 10 областей України і м. Київ. У цьому дослідженні передбачалося, що відібрані для опитування респонденти (керівники та рядові члени організації) є найбільш свідомою та рішучою часткою українців, які своїми діями претендують на вирішення складних проблем соціального будівництва в умовах загальної соціально-економічної кризи. Тому вони були обрані постачальниками інформації з питань, що вивчаються. Дослідження проведено на основі методики М. Рокіча (перелік термінальних та інструментальних цінностей), показує ієрархію цінностей опитаних. Більшість учасників громадського руху «Центри громадянських ініціатив» вважають, що система цінностей — це моральні норми та пріоритети особистості, які є мотивуючим фактором у їхньому житті. На думку респондентів у першу десятку входять такі цінності: здоров'я, матеріальне благополуччя, сім'я, любов, життєва мудрість, відповідальність, ефективність у справах, чесність, чуйність, життєрадісність. У дослідженні акцентовано увагу на тому, що громадські організації (наприклад, громадський рух «Центри громадянських ініціатив») необхідні в умовах глобальних соціально-економічних перетворень, оскільки їхня діяльність спрямована на захист інтересів країни та окремих груп громадян, має практичне значення та дає соціально-значущі результати на місцях. Зазначено, що для реалізації суспільно значущих завдань необхідно, щоб людина, яка бере участь у громадській діяльності, мала домінуючі надособистісні (альтруїстичні), а не індивідуальні цінності. Запропонована робоча гіпотеза, що у громадянських активістів для успішної реалізації соціально значущих завдань надособистісні цінності (відповідальність, чуйність, щастя інших) домінують над індивідуальними. Наведено співвідношення надособистісних та індивідуальних цінностей, які увійшли до першої десятки пріоритетних цінностей учасників громадського руху «Центри громадянських ініціатив»; визначення понять «система цінностей», «надособистісні цінності».

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 3.Ю.1636

Статистика

3.С.137. Економічна статистика: навч. посіб. для студентів екон. спец. першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти усіх форм навчання / Л. С. Стригуль, Т. Ю. Чайка, В. О. Александрова, В. В. Мартинова; ред.: Л. С. Стригуль; Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». — Дрогобич: Коло, 2022. — 332 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 303-308. — укр.

Висвітлено питання формування та застосування підходів до обчислення статистичних показників, необхідних для проведення комплексного аналізу явищ і процесів, діяльності підприємств, організацій і установ різноманітних сфер діяльності. Подано інформацію про види та завдання статистичних групувань, принципи вибору груповальної ознаки й утворення груп, види та функції статистичних показників, індекси в економічній статистиці. Охарактеризовано індексний метод і його роль в аналізі соціально-економічних явищ.

Шифр НБУВ: ВА859720

3.С.138. Статистика в управлінні економікою будівництва і нерухомості: навч. посіб. для студентів галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спец. 051 «Економіка» / Л. В. Со-

рокіна, А. Ф. Гойко, С. П. Стеценко, І. О. Шапошникова, В. Я. Гаврилюк; Київський національний університет будівництва і архітектури. — Київ: КНУБА, 2022. — 167 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 164-165. — укр.

Розглянуто проблеми застосування методів статистичного аналізу даних в процесі розв'язування наукових та практичних задач, що виникають під час управління розвитком будівельних підприємств та дослідження ринків нерухомості. Наведено приклади використання статистичних методів для розв'язання практичних ситуацій.

Шифр НБУВ: ВА860208

3.С.139. Статистичне оцінювання розвитку соціальних медіа в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.10 / О. О. Туманов; Державна служба статистики України, Національна академія статистики, обліку та аудиту. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтованню теоретико-методичних засад статистичного оцінювання розвитку соціальних медіа. Надано теоретичне обґрунтування терміна «соціальні медіа», виділено їх структурні елементи. Сформовано систему статистичних показників оцінювання розвитку соціальних медіа в Україні. Досліджено особливості розвитку соціальних медіа залежно від щільності покриття території країни швидкісною мережею мобільного інтернету. Встановлено зв'язок між віковими групами населення України та інтенсивністю використання соціальних медіа. Проведено багатовимірне групування регіонів України за показниками ІКТ інфраструктури. Для прогнозування частки вітчизняних користувачів мережі Facebook побудовано модель використання цієї соціальної мережі населенням України. Із застосування мови програмування R та програмного середовища RStudio спрогнозовано частку інтернет-користувачів в Україні, які використовують мобільні пристрої для виходу до інтернету.

Шифр НБУВ: РА452154

3.С.140. International indices: measurement and usage issues / I. A. Sierova // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 416-423. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Рассмотрены вопросы корректности построения международных индексов и возможности их использования в аналитической практике. Отслежена взаимосвязь понятий: оценка точности исходной информации — оценка накопления ошибок при ее обработке — оценка точности полученных количественных оценок на основе анализа базовых достоинств и недостатков международных индексов. Сделан акцент на шкалировании как методе, позволяющем объединить общие принципы математического анализа и специфические приемы сбора данных. Определена целесообразность подбора метода преобразования данных при переходе от шкалы порядка к шкале интервалов, что является необходимым условием возможной сопоставимости рейтинговых позиций при наличии различных целей исследования и массивов собранных данных. Рассмотрена взаимосвязь методов типологии данных как основы их первичной систематизации. Использован метод перекрестной кластеризации для определения возможности сопоставления международных индексов с учетом общей характеристики кластера и динамики изменения в пределах кластера. Затронуты вопросы корректности агрегированных оценок. Подтверждена ошибочность выявления закономерности динамики при невыполнении условия, когда качество используемых инструментов исследования определяется их обоснованностью и надежностью, а качество полученных результатов — точностью проводимых измерений. Определено, что устойчивость социально-экономической системы должна подтверждаться статистической устойчивостью показателей, которые эту систему характеризуют. Предложена схема взаимосвязи требований к данным при построении международных индексов.

Шифр НБУВ: Ж100602

Див. також: 3.У.393

Демографія

3.С.141. Великий вихід українського народу (феномен переміщених осіб 2022 року) / І. П. Рущенко // Укр. соціум. — 2022. — № 2. — С. 155-168. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Здійснено соціологічний аналіз унікальної історичної події — масового «виходу» цивільних українців під впливом російського наступу 2022 р. З 24.02.2022 р. почала формуватись унікальна соціальна група — переміщені особи 2022, яка нараховувала на кінець травня близько 15 млн осіб і поділялася на дві складові: внутрішньо переміщені особи (= 8 млн осіб) і українці, що знайшли тимчасовий притулок у країнах Європи (= 7 млн осіб). Це велика соціальна статистична група, члени якої об'єднані спільним статусом переміщених осіб і загальними проблемами, що є характерними для біженців. Розглянуто внутрішню структуру групи, а також п'ять «хвиль» вимушених переселенців, що відрізняються часом виходу з місць постійного проживання, соціальним складом і психологічними настановами біженців. Визначено низку категорій громадян, які відмовлялися від виходу

й залишались у своїх оселях. Розглянуто ставлення сторін воєнного конфлікту до цивільних у межах класичної тринітарної війни, що розгорнулася на території України. Агресор, по-перше, розглядав цивільних як заручників й інструмент шантажу; по-друге, провокував масовий вихід для тиску на країни Європи; по-третє, використовував місцеві громади як джерело забезпечення своїх військових; по-четверте, використовував як біомасу для вирішення власних демографічних проблем шляхом перетворення українців на росіян. З огляду на це, важливу роль у недопущенні паніки, хаосу та соціальної катастрофи під час виходу зіграло накопичення соціального капіталу у попередні десятиліття української незалежності. Запропоновано: в мирні часи більш продуктивно розв'язувати питання цивільного захисту, зокрема, розробити комп'ютерні моделі масового виходу з великих міст і окремих регіонів, які можна було б використати на практиці під час катастрофічних явищ.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.С.142. Вплив зрушень у структурі причин смерті на тривалість життя у великих містах України / Н. М. Левчук, П. Є. Шевчук // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 3-20. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Великі міста часто виявляються в авангарді змін у суспільному житті не тільки свого регіону, а й усієї країни. Тому дослідження тенденцій їх демографічного розвитку, зокрема смертності населення за причинами смерті, є актуальним не лише саме по собі, а у контексті загальних демографічних перспектив країни. Мета роботи — порівняльний аналіз приросту тривалості життя в Дніпрі, Києві, Львові, Одесі та Харкові за період 2005 — 2019 рр. та оцінка внеску в цей приріст зміни рівня смертності населення від основних причин (класів) смерті. Вперше здійснено декомпозицію зрушень у тривалості життя в п'яти найбільших містах України не лише за віком і статтю, а й за причинами смерті. Використано методи статистики населення: розрахунок і аналіз демографічних показників, таблиць смертності, графічний метод, метод декомпозиції. За розглянутий період середня очікувана тривалість життя при народженні зросла в усіх містах, найбільше — за рахунок змін у смертності від хвороб системи кровообігу, що забезпечили від 1 року приросту тривалості життя серед чоловіків Одеси до майже 2,5 року серед жінок Харкова. Хоча у Харкові такий значний внесок, ймовірно, є результатом потрапляння частини смертей до класу неточно визначених причин, смертність від яких істотно зросла у цьому місті. Зовнішні причини смерті посідають друге місце за своїм впливом на збільшення тривалості життя: від 0,3 року приросту серед жінок Львова до майже 1,9 року у жінок Одеси. Найбільшу вигоду внаслідок зниження смертності від інфекційних хвороб отримали чоловіки Одеси (+2 роки). В окремих випадках істотний позитивний вплив мало також скорочення смертності від хвороб органів травлення (+0,5 року в чоловіків Дніпра). Зниження рівня смертності від новоутворень мало додатний вплив на приріст тривалості в усіх містах, окрім Харкова. Назагал приріст тривалості життя чоловіків відбувся за рахунок зниження смертності у більш молодому віці, ніж у жінок. Зокрема, спільним для всіх п'яти міст інтервалом віку, в якому чоловіки отримали найбільший вигрив у тривалості життя, є 45 — 59 років, тоді як у жінок — 65 — 79 років. У чоловіків зниження смертності у 45 — 59 років визначило приріст тривалості життя при народженні від 24,4 % в Одесі до майже 46 % у Львові та Харкові, головним чином, за рахунок скорочення рівня смертності від хвороб системи кровообігу та зовнішніх причин. У жінок зменшення смертності у віці 65 — 79 років забезпечило 30,3 — 34,8 % приросту тривалості життя у Дніпрі, Києві та Львові; натомість в Одесі — лише 19,4, у Харкові — майже 54,3 %, що видається неправдоподібним через збільшення частки неточно визначених причин смерті. Упродовж 2005 — 2013 рр. основним трендом у містах було переважно зниження смертності від усіх основних класів причин смерті, тоді як період 2013 — 2019 рр. вирізнявся турбулентністю, коли смертність від різних причин змінювалася в різному напрямі навіть у тому самому місті.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.143. Демографічна платформа формування модельного бюджету охорони здоров'я (реформаційне значення та актуарна оцінка) / В. М. Новіков // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2. — С. 18-36. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Практика соціального бюджетування в Україні у сфері охорони здоров'я потребує певного удосконалення. Це визначено низкою чинників, як-от: обмеженістю принципів і спрощеним механізмом формування бюджетів медичних закладів, неврахуванням демографічних факторів, значення яких зростає в умовах наслідків пандемії COVID-19 та проведенням військових заходів на території України. Визначено теоретичні основи організації соціального бюджету охорони здоров'я та інституціональні характеристики його удосконалення. Розглянуто процес бюджетування в системі охорони здоров'я країни, включаючи історію реформування охорони здоров'я, і відзначається його невідповідність потребам населення у медичному лікуванні. Ризики у бюджетному процесі охорони здоров'я передусім виникають то-

му, що не враховуються демографічні фактори захворюваності населення, вплив яких на бюджетування значно зростає в умовах сучасної кризової ситуації України. Отже, актуальною є проблема збалансування місцевих бюджетів та визначення обсягів фінансової допомоги на основі удосконаленого нормативного підходу. Мета роботи — реалізація проблеми фінансової стабілізації системи охорони здоров'я на основі еластичності витрат залежно від демографічних факторів. Новизною — теоретичне обґрунтування та моделювання фінансових процесів із врахуванням статево-вікової структури населення. Поряд із дедуктивним використано ймовірнісний метод дослідження. В якості нових підходів до організації соціального бюджету охорони здоров'я пропонується модель фінансування за статево-віковими ознаками. Розроблена медико-демографічна матриця, завдяки чому можливо здійснювати різні оперативні фінансові розрахунки і визначати вартість лікування населення залежно від структури та динаміки демографічних факторів.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.144. Демографічний вимір пострадянської регіоналізації в Україні крізь призму концепту регіоналізації / О. К. Гаврилюк // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 21-37. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Викладено результати тестування концепту регіоналізації в контексті демографічного розвитку регіонів України. Концепт регіоналізації має потужний прикладний потенціал для потреб регіональної політики та політики регіонів, особливо в рамках розробки Генеральної схеми планування території України. Мета статті — виявлення просторово-часових особливостей перебігу процесів регіоналізації в регіонах України та визначення демографічних патернів цих процесів упродовж 1989 — 2021 рр. Новизна статті полягає у глибокому вивченні демографічного аспекту процесів регіоналізації у різні періоди розвитку регіонів України з фокусом на дослідженні індивідуальних траєкторій розвитку регіоналізації. Емпіричну базу даних становлять офіційні дані переписів населення 1989 та 2001 рр., а також оціночні дані Державної служби статистики України. Для досягнення мети статті використано ряд методів: метод типізації, елементи описової статистики та інші. Емпіричні результати показали, що демографічні патерни процесів регіоналізації в Україні відображають наявну соціально-економічну асиметрію регіонального розвитку країни. Обґрунтовано, що при виділенні «опорного каркасу» регіоналізації важливим є вертикальний (моно- або поліцентричні регіони) і горизонтальний (моно- або поліцентричні регіоналізації) просторовий вимір. Встановлено, що впродовж 1989 — 2021 рр. більше половини регіоналізації України були згасаючими, причому більшість складала великі та середні регіональні центри. З'ясовано, що в результаті нашарування низки екзогенних та ендегенних соціально-економічних негариздів у регіонах з вичерпуванням демографічного потенціалу периферійних територій регіонів відбувається регресивна регіоналізація, яка є панівним типом регіоналізації в Україні. Іншою проблемою є моноцентричні регіони, оскільки така надмірна концентрація трудових ресурсів та капіталу в їх регіональних центрах (де концентрується щонайменше 40 % населення регіону) призводить до посилення внутрішньорегіональних диспропорцій та поляризації.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.145. Демографічні трансформації болгарської спільноти Південної Бессарабії (XIX — початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.06 / О. І. Ганчев; Запорізький національний університет. — Запоріжжя, 2020. — 37 с. — укр.

Виявлено історичні обставини формування спільноти болгар Південної Бессарабії та особливості її демографічних трансформацій у просторово-часовому континуумі. На прикладі динаміки розвитку етногрупи протягом двох століть продемонстровано евристичні можливості корпусу історичних джерел для виконання теоретичних і практичних завдань науки. На підставі обробки й аналізу даних із різноманітних джерел комплексно висвітлено ключові аспекти історії формування, механізмів адаптації та багатовекторності реакції на зовнішні виклики болгарського соціуму. Введено до наукового обігу й узагальнено фактаж, що міститься у фондах двох архівних установ, виявлено майже 150 одиниць археографічних масових джерел. Під час експедиційних виїздів оцифровано понад 200 погосподарських книг 6-ох сільських рад (створена база даних налічує 80829 осіб), записано значну кількість інтерв'ю з метою фіксації історичної пам'яті болгар на теренах Південної України. Визначено детермінанти між формами та характером історичних міграцій і їх впливом на процеси демографічного розвитку спільноти. Проаналізовано етнокультурну варіативність народжуваності та зміни у структурі й історичну специфіку смертності серед болгарського населення Будажа протягом двох століть. Виявлено взаємозв'язок трансформаційних процесів показників, створено їх періодизацію. На підставі змін інституту шлюбу та сім'ї у болгар Південної Бессарабії ХІХ — початку ХХІ ст. виявлено три етапи їх розвитку. Розглянуто сталість і рухливість статево-вікової структури населення, динаміку чисельності, чинники та моделі приросту населення протягом двох століть, обґрунтовано теорію двох демографічних переходів. Удосконалено інструментарій кількісної

кореляції між даними різних типів джерел. Покращено принципи осмислення ролі демографічних ознак у практиці відтворення спільноти. Вдосконалено наукові підходи до вивчення складників адаптивних стратегій і демографічного потенціалу традиційного соціуму.

Шифр НБУВ: РА452230

3.С.146. Державна міграційна політика України: концептуальні аспекти формування / О. Т. Риндзак // Економіка України. — 2020. — № 9. — С. 66-79. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проаналізовано різні визначення міграційної політики, на основі чого виокремлено такі підходи: інфлюативний (політика як вплив на міграційну сферу), інструментальний (політика як засіб впливу) та інтерактивний (політика як взаємодія суб'єктів для досягнення поставлених цілей). Запропоновано комплексне визначення міграційної політики. Сформульовано мету, п'ять пріоритетних цілей і низку завдань (у межах кожної цілі) міграційної політики України, які відповідають викликам сьогодення.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.С.147. Ефекти віку, періоду та когорти у довгостроковій динаміці смертності в Україні / Н. М. Левчук // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2. — С. 3-17. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — оцінка ефектів віку, календарного періоду та когорти у довготривалій динаміці смертності населення України. Вперше такий комплексний аналіз проведено з використанням АРС-методу, що дав змогу розкласти загальну варіацію показників смертності на три складові: ефекти віку, календарного періоду та когорти й, таким чином, оцінити вплив історичних факторів минулого та сучасних факторів (на певний момент часу). Використано методи статистики населення: розрахунок коефіцієнтів смертності методом умовного та реального покоління; АРС-модель. Модель, побудована для смертності населення України за період з 1850 до 2011 рр. та для когорти 1850 — 1923 рр. народження показала, по-перше, сильніший вплив на довготривалу динаміку смертності населення ефектів календарного періоду, ніж когорти; по-друге, більш вагомі ефекти у чоловіків порівняно з жінками. Виявлено міжпоколінну диференціацію у смертності населення України та ознаки її інверсії, коли представники молодших поколінь мають показники дожиття гірші, ніж у старших. Зокрема, майже усі покоління, народжені упродовж першої половини ХХ ст., відзначаються смертністю вищою ніж у референтній когорти 1900-го рока народження, тоді як нижча смертність характерна лише для тих, хто народився після 1945 р. Разом з тим загальне зниження смертності серед когорти, народжених після 1945 р., відбувалося неоднаково у розрізі різних вікових груп: якщо у віці до 15 років смертність знижувалася із кожним новим поколінням, то у віці 45 — 60 років, навпаки, смертність серед молодших поколінь ставала вищою ніж у старших. Народжені в 1915 — 1925 рр. і особливо у 1917 — 1921 рр. є найбільш неблагополучними та постраждалими когортами в Україні у контексті впливу соціальних катастроф на життєздатність поколінь. Порівняльний аналіз ймовірності померти в укрупнених вікових інтервалах для різних поколінь показав, що, по-перше, серед когорти дорослих чоловіків, які брали участь у Другій світовій війні, найбільше постраждали ті, хто народився в 1915 — 1925 рр.; по-друге, під час Першої світової війни, української революції 1917 — 1921 рр. і голоду 1921 — 1923 рр. найбільш втрати понесли чоловіки молодого та середнього віку 1880 — 1890 рр. народження, тоді як під час Голодомору 1932 — 1933 рр. найвища смертність спостерігалася серед дітей та підлітків, а також осіб старшого віку, які народилися в 1870-х роках.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.148. Масштаб та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації / Е. М. Лібанова, О. В. Позняк, О. І. Цимбал // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2. — С. 37-57. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Оцінено масштаби та наслідки вимушених зовнішніх та внутрішньодержавних міграцій внаслідок активної фази російсько-української війни. Актуальність роботи обумовлена необхідністю наукового осмислення міграційних тенденцій, сформованих після 24 лютого 2022 р. і відсутністю аналітичних досліджень із проблематики міграцій населення в цей період. Мета статті — формування оцінки масштабів вимушених міграцій населення України як всередині держави, так і за кордон. Новизна дослідження полягає у виявленні наслідків масштабних міграційних переміщень, що розпочалися 24 лютого 2022 р. та розробленні рекомендацій щодо їх регулювання. Методологія дослідження спирається на використання доволі еkleктичної інформації з відкритих джерел, експертні міркування та оцінки тощо, в умовах, коли продукування офіційної статистики зупинене, проведення вибіркового обстеження, принаймні «face to face», украй ускладнене. Здійснено оцінку тенденцій вимушеної міграції всередині України та за кордон. Встановлено, що активний виїзд населення з України спостерігався в перші тижні відкритої фази війни, після чого кількість вибухів уповільнилася. За оцінками ІДСД ім. М. В. Птухи НАН України, які спираються на дані Держ-

прикордонслужби, кількість утікачів від війни з України становить на кінець березня 3,1 — 3,2 млн осіб, однак існує ризик їх значного збільшення. Можливі обсяги незворотних міграційних втрат залежно від дії військових та економічних чинників становитимуть від 600 — 700 тис. до 5,0 — 5,5 млн осіб. Чисельність тих, хто вимушено змінив місце проживання у межах України, сягає 5,0 — 5,5 млн осіб. Виявлено чинники повернення вимушених мігрантів до України, оцінено наслідки цих масштабних міграцій, запропоновано рекомендації щодо їх регулювання. Зроблено висновок, що більш коректне оцінювання чисельності внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та вимушених зовнішніх мігрантів потребує розроблення комплексної методики, яка враховуватиме дані різних джерел й адекватного інформаційного забезпечення (зокрема, запровадження вибіркового опитувань в Україні і за кордоном на регулярній основі).

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.149. Мігранти із неврегульованим статусом в Україні: спроба кількісної оцінки / О. В. Позняк // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 55-69. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Україна, як і багато інших країн, стикається з викликом оцінювання чисельності мігрантів із неврегульованим статусом на своїй території. За відсутності обґрунтованих оцінок державні органи не можуть чітко планувати заходи з протидії неврегульованій міграції в державі, у т. ч. розробку програм з регуляризації. Крім того, відсутність якісного оцінювання також призводить до розповсюдження перебільшеної інформації про кількість мігрантів із неврегульованим статусом, сприяє поширенню неприємного ставлення до мігрантів, використанню проблематики неврегульованої міграції в політичній боротьбі. Мета статті — формування оцінки чисельності мігрантів (іноземних громадян та осіб без громадянства), які перебувають в Україні, не маючи на те законних підстав. Новизна дослідження полягає у створенні науково обґрунтованого алгоритму оцінювання чисельності мігрантів із неврегульованим статусом. Представлена оцінка спирається на дані офіційної статистики органів виконавчої влади України із використанням досягнень міжнародного досвіду та результатів опитувань, здійснених під час дослідження, реалізованого Міжнародною організацією з міграцій у 2020 р. Методи дослідження: аналіз документів — нормативно-правових актів, статистичних даних, матеріалів наукових досліджень; метод опитування; метод напівструктурованих інтерв'ю; соціологічні методи; система методів оцінки обсягів неврегульованої міграції (методи мультиплікації, коефіцієнтів, демографічний метод, метод повторного обліку, метод нарощування соціальних мереж тощо); порівняльний метод. Здійснено оцінку тенденцій неврегульованої міграції в Україні на основі офіційних даних. Встановлено, що в Україні спостерігається помітне зростання кількості виявлених Державною міграційною службою України мігрантів із неврегульованим статусом, збільшення кількості неопущених органами Державної прикордонної служби потенційних мігрантів із неврегульованим статусом та тенденція до стабілізації чисельності затриманих за незаконне перетинання державного кордону. Запропоновано систему методів для оцінювання чисельності мігрантів із неврегульованим статусом, на основі її застосування встановлено, що відповідна чисельність в Україні на кінець 2019 р. становила від 37,7 до 60,9 тис. осіб.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.150. Міграційна мобільність населення в економічних дослідженнях: теоретичні аспекти / М. М. Біль // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 88-102. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Міграційна проблематика потребує ширшого розкриття у фундаментальних дослідженнях. Одним із важливих завдань є конкретизація понятійно-термінологічного апарату дослідження міграції та усунення дискусій у міграційному тезаурусі, зокрема щодо змісту міграції як форми мобільності. Мета статті — обґрунтування змісту міграційної мобільності населення як фундаментальної економічної категорії, що формує теоретичні основи міграційних досліджень з виокремленням нової науки міграціології. Наукова новизна полягає в аргументації базових положень міграціології та конкретизації її міграційного тезаурусу в частині специфікації змісту міграційної мобільності. Методологічною основою дослідження стали діалектичний підхід, абстрактно-логічний метод, метод систематизації й узагальнення, застосування яких дало змогу сформулювати базові положення міграціології та уточнити її понятійно-термінологічний апарат. Формування міграціології підтверджують висновки провідних економістів і демографів. Міграціологія акумулює знання, підходи до аналізування та практичні рекомендації з питань регулювання міграції. Зважаючи на складність природи міграції, міграціологія формується як наука — міждисциплінарний синтез на перетині соціоекономіки, демографії, просторології і регіоналістики. Проблематика досліджень міграціології розвиває напрями: фундаментальної міграціології, яка, базуючись на міграційних теоріях, концептах, принципах, міграційній термінології, визначає засадничі положення щодо розуміння міграції в індикаторно-факторному комплексі; аналітичної міграціології, що розкриває методологію аналізування міграції з погляду причин, стану,

тенденцій; міграційної кваліології, яка акцентує на методології кількісно-якісної оцінки впливу міграції на різні явища і процеси. Основними галузями знань міграціології визначено економічну, демографічну, соціальну і політичну, результати досліджень їх цілісно розкривають можливості вирішення міграційної проблеми на шляху забезпечення позитивної наслідковості для людини, суспільства й держави. Розвиток міграційних досліджень потребує поглиблення й осучаснення методології аналізування міграції з коректним застосуванням термінології. У міграційному тезаурусі існує низка схожих за змістом понять, кожне з яких має специфіку. Беручи до уваги термінологічні протиріччя, узагальнено основні підходи до розуміння міграції — як явища, процесу, системи, ознаки і форми мобільності. Багатоаспектність поняття міграційної мобільності населення піднімає наукову і практичну цінність його дослідження.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.151. Міграційні чинники та прояви нестабільності соціально-економічного розвитку // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 161-177. — укр.

Періоди нестабільності є невід'ємною частиною розвитку людства. Хоча міграція, як будь-яке явище, є нейтральною за своєю природою, періоди нестабільності, що наразі переживає Україна, перетворюють міграційні процеси переважно на негативні для держави явища, оскільки спричинюють посилення виїзду активної частини населення у пошуках заробітку і кращого життя, і в той же час створюють сприятливі умови для порушень, трудової експлуатації і торгівлі людьми.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.152. Міграція українців до Словаччини: тенденції та перспективи / О. А. Малиновська // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 70-87. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Останніми роками серед країн призначення українських мігрантів помітно зростає роль сусідніх центральноєвропейських країн. Викликані пандемією COVID-19 карантинні обмеження обумовили посилення цієї тенденції, оскільки поїздки до суміжних держав, у т. ч. до Словаччини, виявилися більш безпечними і легше здійснюваними. Хоча за обсягами міграції до Словаччини значно поступається тим, які спостерігаються між Україною та іншими державами Вишеградської групи, це доволі показовий для аналізу загальних тенденцій міграції в регіоні приклад. Вона швидко зростає внаслідок територіальної та культурної близькості, збільшення потреб сусідньої країни в додаткових робочих руках з-за кордону, поступової лібералізації її міграційної політики. Громадяни України виїжджають до Словаччини передусім з метою працевлаштування, збільшується освітня міграція до сусідньої держави, певна частина переміщень носить торговий характер. Наслідки міграції українців до Словаччини неоднозначні. З одного боку, вона сприяє більш тісним міжнародним стосункам, розвитку взаємодії, трансферу знань та досвіду, проте, з другого, веде до втрати Україною частини трудового потенціалу, зниження трудової активності на Батьківщині, працевлаштування наших співгромадян у неформальній економіці за кордоном, ризиків порушення їх трудових прав, відсутності соціального захисту. Мета статті — аналіз тенденцій та визначення особливостей міграції українців до Словаччини з обґрунтуванням пріоритетів взаємовигідного для обох країн співробітництва щодо регулювання мобільності (трудової, освітньої, торгової) населення. Для її досягнення застосовані загальнонаукові методи пізнання: системний, порівняльний, структурно-функціональний. Новизна дослідження забезпечується виявленням сучасних особливостей міграційних процесів між Україною та Словаччиною з використання найновіших доступних статистичних та фактичних даних. За його результатами зроблено висновок про те, що обидві держави зацікавлені у переведенні транскордонної міграції у правову площину, забезпеченні впорядкованого та безпечного пересування людей. Водночас для України основний інтерес полягає в тому, щоб активна мобільність населення не провокувала подальше поглиблення диспропорцій у рівнях життя сусідніх держав, сприяла динамізації розвитку.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.С.153. Моделювання інтенсивності зовнішньої міграції населення України в умовах посилення середовища виштовхування / О. О. Левицька, О. П. Мульська // Економіка України. — 2020. — № 9. — С. 48-65. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Запропоновано новий методичний підхід до оцінювання рівня «агресивності» середовища виштовхування населення за кордон

на основі розрахунку інтегрального індексу середовища, в якому формуються сучасні міграційні процеси. Здійснено моделювання інтенсивності зовнішньої міграції населення України та прикордонного регіону. Виявлено та обґрунтовано залежність міграційних процесів від зміни умов соціально-економічного розвитку в різних часових лагах.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.С.154. Причини і наслідки інтелектуальної міграції в Україні / Л. В. Дідківська // Економіка України. — 2020. — № 3. — С. 65-76. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

З'ясовано причини та наслідки поширення міграційних настроїв в інтелектуальному середовищі України. Виявлено загрози і переваги інтелектуальної міграції в контексті становлення економіки знань. Запропоновано механізми стримування еміграції вчених. Узагальнено способи використання позитивних екстерналій у процесі наростаючої в сучасних умовах циркуляції наукових кадрів для збереження інтелектуального потенціалу України та забезпечення її соціально-економічного розвитку.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.С.155. Проблема міграції дітей без супроводу дорослих / О. Клименко // Соціол. студії. — 2021. — № 2. — С. 21-30. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета статті — дослідження проблеми міграції дітей без супроводу дорослих, в умовах сучасної міграційної кризи. Проаналізовано ключові тенденції світової міграції та визначено роль у ній дітей як специфічної соціально-демографічної групи з особливими потребами й правовими гарантіями. Досліджено ключові напрями міграції та наведено статистичну інформацію щодо динаміки міжнародної міграції дітей за останні 30 років, а також конкретизовано розподіл дітей-мігрантів за регіонами прибуття. Окремо проведено аналіз гендерних особливостей участі дітей у міграційних процесах. Зокрема, визначено, що діти і жіночої, і чоловічої статі на міграційному шляху стикаються з безліччю ризиків, характер яких прямо залежить від статі дитини-мігранта. Увагу приділено висвітленню наукових теорій щодо участі дітей у міграційних процесах, зокрема асиміляції, інтеграції, інкорпорації, мультикультуралізму.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.С.156. Analysis of demographic characteristics based on e-demography data / F. F. Yusifov, N. E. Akhundova // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 38-54. — Бібліогр.: 30 назв. — англ.

Впровадження цифрових технологій, Інтернету та соціальних медіа до сучасного життя дає нову інформацію та джерела даних для вивчення демографічної поведінки. Проведено аналіз демографічних характеристик на основі електронних демографічних даних. Створення електронної демографічної системи є одним з актуальних питань для демографічних досліджень, управління демографічними процесами та вивчення демографічної поведінки. Презентовано міжнародний досвід у сфері електронної демографії, аналізується сучасний стан досліджень у сфері створення єдиного реєстру населення. З метою побудови електронної демографічної системи запропоновано інтегрувати державні реєстри в різних сферах до єдиної платформи через особистий ідентифікаційний номер. Демографічний аналіз може проводитись у соціальних мережах, мобільних телефонах, банківських системах, страхових компаніях за допомогою слідів у різних пошукових браузерах. Проаналізовано дані експерименту щодо демографічних характеристик випускників, які навчалися за кордоном, на основі електронних демографічних даних. Демографічний аналіз проводився відповідно до віку, статі, сімейного стану, рівня освіти, спеціальності, країни навчання та інших показників випускників. Модель K-Means була використана для поділу випускників на різні групи. Випускників, які навчалися за кордоном, можна поділити на вікові групи, а випускників кожного кластеру — обстежити за іншими демографічними показниками. Електронна демографія створює нові можливості для соціальних досліджень та моніторингу даних про населення. Створення електронної демографічної системи дасть змогу проводити статистику населення, онлайн-моніторинг перепису, поглиблений аналіз демографічних процесів та вивчення демографічної поведінки. Громадяни кожного кластеру будуть спроможні проводити різні аналізи за доходами, сферою роботи, освітою та іншими показниками. Дослідження пропонує побудувати електронну демографічну систему на основі єдиного державного реєстру. У майбутніх дослідженнях дані у різних реєстрах будуть усебічно проаналізовані.

Шифр НБУВ: Ж25188

Див. також: 3.У.541

Історія. Історичні науки

(реферати 3.Т.157 — 3.Т.238)

3.Т.157. Методика викладання історії у закладі вищої освіти: навч.-метод. посіб. / Г. М. Маринченко; Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. — Миколаїв: Олді Плюс, 2021. — 290 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 288-290. — укр.

Розглянуто наукові основи методики викладання історії у закладах вищої освіти. Висвітлено історію розвитку університетської історичної освіти в Україні та за кордоном. Охарактеризовано форми організації навчання історичних дисциплін, методику підготовки і проведення лекційних та семінарських занять. Описано технології та методи викладання історії у вищій школі. Викладено особливості самостійної роботи здобувачів з історичних дисциплін, організації науково-дослідної діяльності здобувачів під час вивчення історії. Розглянуто аспекти контролю і оцінювання знань з історичних дисциплін, технології дистанційної освіти.

Шифр НБУВ: BA859629

3.Т.158. Мультимедійні презентації та їх використання при вивченні шкільних курсів історії / Т. Ткаченко, Т. Соловійова, О. Ткаченко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 139-157. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Проаналізовано особливості використання мультимедійних презентацій як засобу навчання, з'ясовуються їх навчально-виховні можливості у проведенні уроків історії. У шкільній практиці вчителів історії, яка нараховує значну різноманітність видів використання інформаційних технологій при проведенні навчальних занять, найбільш розповсюдженим варіантом залишаються уроки історії з використанням презентацій, зміст яких сконцентрований на демонстрації школярам ключових моментів теми уроку. Провідною метою включення презентацій в практику проведення шкільних занять залишається забезпечення вирішення питання наочності при поясненні та закріпленні історичних знань. Уроки історії, які проводяться з демонстрацією значної кількості ілюстративного матеріалу, завжди відзначалися послідовною активізацією уваги учнів. Неосяжні можливості презентацій дозволяють вирішувати ті освітні й виховні завдання, що сьогодні постають перед шкільними заняттями. Розвинуто думку, що підготовлені належним чином презентації дозволяють реалізувати різноманітні навчально-виховні можливості на уроці історії. Вони можуть бути використані на всіх етапах уроку. Включення їх в навчальну діяльність школярів сприяє раціональному використанню часу на уроці, надаючи йому інтенсивного характеру та динамічності проведення. Серед переваг використання мультимедійних презентацій на уроках історії слід, також, відзначити забезпечення учнів високою якістю демонстрації зображень. Сучасний урок історії у вигляді презентації отримує потужний засіб унаочнення навчального матеріалу, який значно підвищує рівень усвідомлення учнями історичної інформації. Мультимедійні презентації на уроках завжди справляють на учнів позитивний емоційний вплив, що сприятливо позначається на загальній пізнавальній діяльності класу. Зроблено висновки, що мультимедійні презентації як засіб керування пізнавальною діяльністю учнів у поєднанні з перевіреними часом дієвими методами вивчення історії в школі створюють потужний потенціал для забезпечення високого рівня якості знань учнів. Використання нових інформаційних можливостей забезпечує суттєве поглиблення змісту історичного матеріалу, а застосування нетрадиційних методик навчання допомагає процесу формування практичних умінь і навичок учнів у засвоєнні знань, створює посилену зацікавленість предметом.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.Т.159. Формування особистісних компетентностей учнів на уроках історії та правознавства шляхом залучення документальних джерел / О. Ткаченко, В. Грукач, Т. Ткаченко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 116-138. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Перед учителем сьогодні стоїть завдання підвищення життєвих компетентностей учнівської молоді. Компетентності базуються на знаннях, цінностях, котрі формуються в процесі навчання, досвіду. Здатність застосовувати отримані знання у повсякденному житті, у конкретній ситуації є показником успішності учнівської молоді. Одним із вагомих чинників формування важливих компетентностей є вивчення історії та правознавства у ЗЗСО. Сучасні підходи до вивчення цих предметів мають базуватися на особистісно орієнтованому навчанні, а навчальні технології повинні бути зосереджені на вихованні свідомого громадянина України, соціально адаптованого, котрий здатен творчо вирішувати проблеми у процесі самореалізації. Пріоритетним на уроках іс-

торії стає формування критичного мислення, орієнтація учнів не стільки на знання, скільки на шляхи отримання інформації. Активізації пізнавальної діяльності сприяє навчально-дослідницька діяльність. Формування дослідницьких умінь на уроках історії та правознавства можливе у процесі використання документальних, зокрема архівних джерел. Технологія роботи з історичними текстами, як модель навчання історії і правознавства у ЗЗСО, базується на дослідженні текстів із їх подальшим використанням учнями і формуванні історичного мислення. На сучасному етапі в Україні вирішуються складні завдання розбудови української правової держави та громадянського суспільства в основі яких повинна лежати розвинута ринкова економіка. У зв'язку з цим актуальним є вивчення на уроках історії у 9 класі у ЗЗСО соціально-економічної проблематики взагалі, і розвитку цукрового виробництва в Україні у другій половині XIX — на початку XX ст. зокрема. Адже цукрове виробництво у цей період було найбільш розвиненим і поширеним у багатьох українських губерніях. На їх територіях було розташовано близько 80 % цукрових заводів Російської імперії. Проаналізовано документи сімейного архівного фонду родини Терещенків, що знаходяться у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві і є цінним джерелом для вивчення соціально-економічного та культурного розвитку в Україні у другій половині XIX — на початку XX ст. Мета роботи — дослідження, узагальнення архівних джерел сімейного фонду Терещенків і аналіз процесу формування особистісних компетентностей, дослідницьких умінь учнів на уроках історії та правознавства у ЗЗСО у процесі використання документальних, зокрема архівних джерел. Вивчення діяльності цукропромисловців Терещенків у процесі використання архівних джерел сприятиме формуванню дослідницьких умінь на уроках історії та правознавства. Документальні джерела сімейного архівного фонду Терещенків не лише дають учням можливість відтворити соціально-економічний розвиток України у другій половині XIX — на початку XX ст.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

Див. також: 3.Т.235, 3.Т.236

Історія історичної науки

3.Т.160. Історія українського Китаєзнавства (XVIII — початок XXI століття): монографія / В. О. Кітченко; ред.: І. В. Отрошенко; НАН України, Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського. — Вид. 2-ге, допов. — Київ: Гельветика, 2021. — 482, [1] с.: іл., рис. — Бібліогр.: с. 314-455. — укр.

На основі дослідження широкого кола джерел зроблено спробу реконструкції й аналізу історії розвитку українського Китаєзнавства від зародження дотепер як частини загального процесу розвитку Китаєзнавства у Східній Європі. Визначено походження, закономірності та напрямки розвитку українського Китаєзнавства шляхом створення відповідної бібліографії та визначення інституційних процесів. Детально проаналізовано основні напрямки розвитку цієї галузі знань, що пов'язано із вивченням внеску українських вчених у дослідження історії, філософії, культури, мови, літератури, соціально-економічного та політичного розвитку Китаю. Особливу увагу приділено встановленню відповідних ліній наступності в українському Китаєзнавстві. Для реконструкції історії українського Китаєзнавства використані невідомі та маловідомі архівні матеріали та наукові публікації українських вчених, присвячені Китаю.

Шифр НБУВ: BA859637

3.Т.161. Тюркологічні студії. Листування. Матеріали / Є. Завалинський; упоряд.: А. Фелонюк; НАН України, Інститут української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Наукове товариство ім. Шевченка. — Львів: Львів. від-ня ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України, 2022. — 383, [24] с.: іл. — укр.

Наведено праці українського сходознавця-тюрколога Євгена Завалинського (1911 — 1993), листування та матеріали, що стосуються його біографії та творчості. Зазначено, що вчений є вихованцем польської орієнталістичної школи 1930-х рр., представником українського сходознавчого середовища Львова початку 1940-х рр. і яскравим взірцем інтелектуала з великим творчим потенціалом, який прагнув реалізувати себе у складних обставинах середини XX ст., проте був змушений відійти від науки. Зауважено, що його студії, серед яких дві надруковано

вперше, присвячені українсько-турецьким відносинам у домодечний період, образу України та Польщі в османських хроніках XV — XVIII ст., турецьким джерелам до історії України. Опубліковано листи науковця до Владислава Котвича, Стефана Стасяка, Тадеуша Ковальського, Агатангела Кримського, Володимира Яніпа, взаємне листування з Омеляном Прицаком. Біографічні документи Є. Завалинського охоплюють 1929 — 1981 рр. і висвітлюють, з-поміж іншого, його контакти з НТШ і австралійськими університетами. Зауважено, що ці матеріали взято з архівних збірок Львова, Києва, Варшави, Кракова, а також приватного архіву вченого, що зберігається в Мельбурні (Австралія).

Шифр НБУВ: ВС6793

3.Т.162. Byzantino-Ucrainica. Т. 1 / ред.: Г. Папакін, О. Маврін, В. Корнієнко, О. Кашук, М. Домбровський, Д. Гордієнко; НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського. — Б. м., 2022. — 506, [1] с.: мал. — укр.

Звернено увагу на історію та перспективи української візантиністики. Розглянуто етноісторичну концепцію твору «Повість минулих літ» і свідчення К. Багрянородного в трактаті «Про управління імперією». Проаналізовано суперечності у свідченнях джерел щодо відновлення Софії Київської єпископом Методієм. Висвітлено діяльність українського візантиніста Володимира Сас-Залозецького в музейно-бібліотечній комісії товариства «Просвіта» в Ужгороді (1922 — 1924 рр.). Розглянуто питання про походження темового устрою Візантійської імперії, а також про північні перекази про княгиню Ольгу.

Шифр НБУВ: В359100/1

Див. також: 3.Т.168, 3.Ч.1269, 3.Э.1607

Джерелознавство. Спеціальні історичні дисципліни

3.Т.163. Допоміжні історичні дисципліни: підсумки та перспективи студій (закінч.) / В. Перкун // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 150-164. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета статті — актуалізація таких питань, як генеза допоміжних історичних дисциплін в європейській науці XVIII ст., формування понятійного апарату, спроба акцентування уваги на потребі синхронного розвитку цього напрямку досліджень з європейськими традиціями у частині методології, понятійної номенклатури, інтердисциплінарності, стан допоміжних історичних дисциплін у системі викладання на історичних факультетах, траєкторії їх вивчення в українській історіографії. Методологія полягає в компаративістському підході щодо осмислення ролі та місця допоміжних історичних дисциплін із застосуванням результатів таких гуманітарних наук і напрямів, як культурна антропологія, історія ідей, соціологія та акцентування на інтердисциплінарному підході при вирішенні дослідницьких завдань. Здійснено синтетичний огляд розвитку допоміжних історичних дисциплін в Україні з аналізом їх актуального стану та проєкцією на європейський досвід. Висновки: наведений матеріал актуалізує кроки й завдання, які слід реалізувати задля виведення допоміжних історичних дисциплін на якісно новий рівень. Насамперед ідеться про системні зміни в підготовці фахівців. Пріоритетом має бути вивчення класичних та європейських мов, палеографії, дипломатики, що дасть змогу розуміти письмовий документ, дешифрувати культурні коди різних історичних періодів. Наступним кроком має стати сприйняття різних методологічних пропозицій в осмисленні того, чим є історична наука, який ефект має нести наукове дослідження, вихід із замкнутого кола позитивізму. Украй важливо стежити за актуальною закордонною фаховою літературою, підтримувати контакти із зарубіжними колегами, розуміти тенденції розвитку сучасної науки. Усе це дозволить системно змінити українську історичну науку та її фундамент, яким є допоміжні історичні дисципліни.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.164. Іменування та письмове означення осіб у пізньосередньовічних документах на прикладі двомовного акта від 19 жовтня 1404 р. / В. Михайловський // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 137-153. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета дослідження — на прикладі унікального двомовного документа показати іменування осіб, що зібралися 19 жовтня 1404 р. в Медичі біля Перемишля для вирішення земельної суперечки між королем Владиславом II Ягайлом та Ядвігою Пилецькою і її донькою Ельжбетою Грановською. Представлено означення 42 персон, їх імена, прізвиська та прізвища у двох мовних версіях акта — латинської та руської. Методологія полягає у використанні порівняльного, просопографічного, лінувістичного, антропологічного методів для представлення й аналізу імен, прізвищ, прізвищ учасників суперечки. Уперше використано двомовний документ для представлення способів означення осіб, що присутні в публічно-правових актах другої половини XIV — першої половини XV ст. походженням з українських земель.

Висновки: на численних прикладах показано залежність використання форми імені, варіанту прізвиська і прізвища від письмової традиції тієї чи іншої мови в означенні осіб. Виразно видно усталеність латинськомовного формуляра документа та чіткість представлення в ньому, особливо, коли йдеться про земських і гродських урядників. Натомість руськомовний варіант дає інший підхід до означення, адже писар дуже добре позначив місцевих русинів і тих, хто давно проживав у руських землях. Коли ж йшлося про коронну шляхту, що супроводжувала монарха, то він скорочував або намагався адаптувати імена, прізвиська, прізвища до руського письма і власних уподобань форми представлення певних персон. Загалом двомовний документ демонструє цілком різні способи означення, що побутували в той час у латинсько-й руськомовній писемних культурах.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.165. Тестаменти волинських міщан ранньомодерного часу: евристичні можливості джерел та дослідницький інструментарій / Н. Білоус // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 4-15. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Мета дослідження — окреслити нові підходи в студіях тестаментарної проблематики та евристичні можливості актів останньої волі жителів міст Волинського воєводства ранньомодерного часу. Розглянуто різні методи дослідження тестаментарної проблематики в руслі «нової соціальної історії»: історичної, культурної й соціальної антропології, порівняльно-історичний, мікроісторичний, історії повсякдення. Вперше в українській історіографії окреслено методологічний інструментарій вивчення тестаментарної проблематики та розкрито потенційні можливості цих джерел. Висновки: тестаменти як багатоаспектні джерела придатні для досліджень не тільки низки базових проблем соціальної й економічної історії, але і значно ширшої тематики. В арсеналі фахівців із тестаментарної проблематики — методологічний інструментарій, представлений різними напрямками нової соціальної історії. Завдяки своїй міждисциплінарності ця тематика швидко перетворилася на місце активного діалогу представників різних напрямів гуманітаристики в європейській історіографії, але український матеріал у цьому багатоманітті практично не представлений. Окреслено перспективи подальших студій, показано, що українська тестаментологія має неабиякі перспективи й широке дослідницьке поле.

Шифр НБУВ: Ж27630

Історія

3.Т.166. Міжнародна наукова конференція «Пам'ять Бабиного Яру і Голокосту: наукові та суспільно-політичні виміри» (до 80-х роковин початку розстрілів у Бабиному Яру) / О. Лисенко, В. Нахманович, Т. Пастушенко // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 165-199. — укр.

Захід відбувся 23 — 24 вересня 2021 р. в Києві. Організаторами виступили Український інститут національної пам'яті, Інститут історії України НАНУ, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Український центр вивчення історії Голокосту. Головну мету проведення конференції обумовила потреба обговорити у професійному колі широкий контекст проблем, пов'язаних із меморіалізацією Бабиного Яру, порушений у Концепції комплексного розвитку (меморіалізації) Бабиного Яру з розширенням меж Національного історико-меморіального заповідника «Бабин Яр», підготовлений у 2019 — 2021 рр. спеціальною Робочою групою при Інституті історії України НАНУ. Текст концепції розміщений на сайті Інституту історії України НАНУ. До участі в конференції було запрошено членів авторського колективу та істориків, які виступили її респондентами. Окрім дослідників з України, свої доповіді виголосили фахівці з Ізраїлю, Канади, Німеччини, Польщі, Південної Кореї, США. Конференція відбулася у приміщенні Національного університету ім. Тараса Шевченка за особистої присутності доповідачів і слухачів, а також частина спікерів долучилися онлайн, велася онлайн-трансляція виступів і дискусій на YouTube-каналі Українського інституту національної пам'яті.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.167. Французька військова місія у Херсоні 1919 р. та її наслідки / Н. Кузовова, В. Пархоменко // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 75-86. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Місія Антанти на Півдні України — важлива військово-політична подія, що вплинула на українсько-французькі відносини під час Паризької мирної конференції 1919 — 1920 рр. і, зрештою, на подальшу долю УНР. Однак її оцінки різняться як серед учасників, так і в історіографії. Доступність значного джерельного матеріалу завдяки створенню електронних архівів дозволяє розглянути цю подію різнобічно, без превалювання одних груп джерел над іншими. Основною метою є встановлення часової шкали висадки десанту Антанти у Херсоні та оцінка події в історичному процесі. Використано методи архівної евристики, критичного аналізу джерел, історіографічного аналізу. Наукову новизну становлять результати, що дозволяють установити події

кінця 1918 — початку 1919 рр. на Півдні України з позиції всіх сторін — їх учасників, визначити, чи справді опір місцевого населення, що призвів до поразки місії, мав більшовицьке коріння. Висновки: з'ясовано, що, подступившись засадами тимчасово-публіканськими принципами на догоду тимчасовим політичним інтересам, французька військова місія як на Херсонщині, так і у цілому в Південній Україні не виконала поставленої задачі — встановлення в регіоні громадського порядку. Це вилалося в репресії проти місцевого населення, безпідставно звинуваченого в підтримці більшовиків, а також у зростання антисемітизму та знищення великого числа заручників при відступі з Херсона. Подібні дії знівельовали всі досягнення місії Антанти й, відповідно, позначилися на ставленні мешканців до союзників, що стало козирем у руках більшовиків. Урешті-решт результатом була тимчасова стабілізація ситуації, яка завершилася з переходом отамана Н. Григор'єва на бік більшовиків. Із припиненням військової місії на Півдні України зросло воєнне протистояння та, як наслідок, відбулося остаточне руйнування економіки регіону й утвердження більшовицької влади в умовах масштабного голоду 1921 — 1923 рр.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.168. "Хозарський міф" в історичній думці та національно-дискурсі кримських караїмів (кінець XVIII — початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / М. М. Мартин; Дрогобицький державний педагогічний університет імені І. Франка. — Дрогобич, 2021. — 16 с. — укр.

Дисертацію присвячено комплексному міждисциплінарному дослідженню функціонування так званої хозарської теорії походження кримських караїмів як історіографічної концепції та інтегральної частини національної ідентичності кримських караїмів. Досліджено траєкторію розвитку хозарської теорії в історичній думці від домінування в історіографії до критики і, зрештою, повної ревізії та заперечення. Визначено особливу роль, яку відіграв А. Фіркович у розвитку хозарської теорії. Теорію деконструйовано як історіографічний міф, що існував упродовж кількох десятиліть винятково завдяки усталеній традиції, без урахування даних відомих джерел. Досліджено момент переходу історичного концепту з академічної сфери у сферу групової (національної) ідентичності, функціонування та розвитку у її межах практично незалежно від історіографічного процесу. Дослідження здійснено на джерельній базі, яку склала історіографія хозарської проблематики, караїмська періодика й історична публіцистика ХІХ — ХХІ ст. Роботу написано в рамках напрямку історії ідей.

Шифр НБУВ: РА45296

Історія Європи

3.Т.169. Політичні ідеї конституційного роялізму доби Англійської революції середини XVII ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / О. С. Івченко; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці, 2021. — 16 с. — укр.

Досліджено особливості роялістської політичної думки Англії середини XVII ст., а саме — виявлено та вивчено новий для вітчизняного англознавства напрямок — конституційний роялізм, що остаточно сформувався напередодні Англійської революції в середині XVII ст., а саме в 1641 — 1642 рр., хоча витoki його сягають ще XV ст. Досліджено вперше у вітчизняній історіографії такі нарративні джерела, як політичні трактати Джона Бремхола, Генрі Ферна, Джона Спелмена та Філіпа Ханта, що дозволило скласти порівняльну характеристику поглядів конституційних роялістів та парламентаристів на основні проблеми державного устрою Англії. Виявлено, що представники ідеї конституційного роялізму висловлювали ряд схожих ідей стосовно системи управління державою, прав та обов'язків як короля, так і його підданих, однак політичного об'єднання, окремої партії створити їм не вдалося. Уточнено основні ідеї, що дають можливість визначити належність окремих мислителів до групи конституційних роялістів. Досліджено причини та передумови формування цього напрямку політичної думки.

Шифр НБУВ: РА452637

3.Т.170. Польсько-більшовицька війна 1920 р. у звітах західних спостерігачів / М. Миколайчик, О. Морозова // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 87-102. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета дослідження — показати, як представники західних країн (дипломати та військовики) оцінювали перебіг польсько-більшовицької війни 1920 р. безпосередньо в момент подій та по їх завершенні, з'ясувати, чи вплинули на політику урядів країн Західної Європи щодо польської держави доповіді прямих спостерігачів, змалювати загальний образ Польщі й поляків цього періоду на основі аналізованих джерел, а також настрої польського суспільства, котрі швидко змінювалися від занепокоєння та байдужості до страху перед наступом червоних. Методологія базується на методах філологічного аналізу досліджуваних текстів, а також на порівняльному. Уперше проведено аналіз польсько-більшовицької війни 1920 р. на основі спогадів, особистих

записок, доповідей, листів західних спостерігачів. Висновки: іноземні дипломати та військовики доволі критично оцінювали рішення, дії польської влади як у політичних, так й оборонних питаннях. Вони переважно звертали увагу на хаос, політичні суперечки, а також на помилки командування. Однак у більшості випадків вони очікували, що їх уряди нададуть Польщі багато вагомому підтримку. Перебуваючи у Варшаві, вони розуміли значення цього міста набагато краще, ніж політики в Лондоні чи Парижі. У рапортах і доповідях дипломатів, військовиків домінувала песимістична оцінка можливостей захисту столиці Польщі, висловлювалося переконання щодо її неминучої втрати, розглядалися можливості переїзду органів влади до інших міст. Водночас у доповідях наголошувалося на патріотичному піднесенні серед поляків, на їх упевненості у власних силах. Часто згадувався Ю. Пілсудський. З одного боку, підкреслювалася його велич у порівнянні з іншими польськими політиками, але, з іншого, не бракувало й критичних коментарів щодо рис характеру чи недостатності військових знань.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.171. Становище Української греко-католицької церкви та її вірних у Польській Народній Республіці (кінець 1940 — початок 1990-х рр.) / Р. Дрозд // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 119-126. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлення основних напрямів діяльності духовництва та вірян УГКЦ після депортації українського населення на західні та північні землі Польщі в 1947 р. Використано методи історичного дослідження, зокрема критичний (щодо архівних та опублікованих джерел), усталених поглядів у сучасній історіографії, бібліографічний аналіз (в основному щодо польської історіографії), а також статистичні, географічні, соціологічні. У сучасній Україні обмаль праць, в яких висвітлюється становище греко-католиків у Польській Народній Республіці та їх прагнення до відновлення діяльності Української греко-католицької церкви. У Польщі цією темою цікавляться історики українського походження. Однак цілісного висвітлення долі греко-католицької конфесії в період комуністичного правління немає. Висновки: по Другій світовій війні польська влада наслідувала приклад СРСР, прагнути ліквідувати на своїй території Українську греко-католицьку церкву. Після акції «Вісла» поширилося уявлення щодо остаточного розв'язання проблеми УГКЦ. Юридично влада її не визнавала, утім вона існувала фактично — без структур, ієрархії, майна. Вірні та окремі священники намагалися відновити діяльність своєї церкви не тільки на нових місцях поселення після депортації, але також і на рідних землях. Однак комуністична держава чинила перешкоди, допомагаючи Польській православній церкві «перехоплювати» греко-католиків. Натомість римо-католицьке духовництво та ієрархи ставилися до греко-католицького питання по-різному: одні виступали за ліквідацію цього обряду, а інші допомагали в його відродженні. Велику роль відіграв особисто Папа Римський Іван Павло II, який сприяв греко-католикам, а також деякі римо-католицькі ієрархи і священники. Завдяки цим факторам стало можливе не тільки юридичне відновлення Української греко-католицької церкви в Польщі після 1989 р., але також її розвиток.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.172. The Soviet and British governments' policies concerning participation of women in paramilitary organizations of the interwar period / N. Zaliotok // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 127-136. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Мета статті — порівняння політик британського й радянського урядів щодо залучення жінок до парамілітарних організацій міжвоєнного періоду. Методологія дослідження базується на принципах історизму та системності. Застосовано як загальнонаукові (аналізу, синтезу, абстрагування, системного аналізу, узагальнення), так і спеціально-історичні (критичний аналіз джерел, ретроспективний, історико-порівняльний) методи, а також гендерний підхід. Уперше здійснено порівняння особливостей участі радянських і британських жінок у парамілітарних організаціях міжвоєнного періоду в контексті державної політики у цій сфері. Висновки: підходи влади до залучення британських та радянських жінок до парамілітарних організацій суттєво відрізнялись й безпосередньо залежали від зовнішньої політики країн. У СРСР, де, незважаючи на пацифістські заяви міжвоєнного періоду, поступово готувалися до війни, ще в 1920-х рр. почали здійснювати конкретні кроки для організації військової підготовки населення незалежно від статі. Натомість у Великобританії на тлі економічної кризи та особливостей зовнішньої політики жінки впродовж тривалого часу були позбавлені такої підготовки. Зафіксовано суттєві відмінності в моделях поведінки жінок, що їх нав'язували уряди й суспільства обох країн. Якщо у британському публічному дискурсі жінок представляли небойовою, допоміжною силою під час війни, намагалися підкреслити жіночність членок жіночих парамілітарних організацій, то нав'язувана модель поведінки жінок у СРСР була протилежною — тут їм наполегливо рекомендували наслідувати чоловічий приклад; часто підкреслювалася можливість їх прямої участі у війні. Водночас обидві держави мали спільні аргументи при

агітації жінок до вступу у воєнізовані організації та проводили публічні заходи задля пропаганди таких організацій.

Шифр НБУВ: Ж27630

Історія України

3.Т.173. Крим у координатах історії: матеріали другого наук. семінару (Київ, 1 жовт. 2021 р.) / наук. ред.: О. Поницалюк; упоряд.: І. Степанець, О. Машевський, О. Купчик; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — Київ: Київський університет, 2022. — 255 с. — укр.

Видання постало як результат семінару «Крим у координатах історії» (присвяченого підтримці дипломатичної ініціативи України «Кримська платформа»), який відбувся на кафедрі нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Вміщено статті українських істориків, політологів, юристів, які розглянули історію та сучасність Криму, його суспільно-політичний, соціально-економічний та культурно-духовний розвиток від давніх часів до сьогодення в межах історії України на тлі світових процесів, у координатах всесвітньої історії загалом. Особливу увагу присвячено подіям напередодні та під час анексії українського Криму Російською Федерацією, репресії окупаційної влади проти незгодних, грубим порушенням міжнародного права, територіальної цілісності України, передусім акцентовано увагу на трагічній долі корінного населення Криму — кримськотатарського народу. Окреслено участь НАТО у вирішенні проблеми деокупації Криму. Проаналізовано політику провідних держав світу щодо злочинних дій Росії стосовно до кримського півострова, підтримку світовою спільнотою України в боротьбі із зовнішньою агресією.

Шифр НБУВ: BA859544

3.Т.174. Рибальська галузь господарства Ольвійського поліса: традиції метрополії та місцева специфіка / О. Одрін // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 30-43. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета дослідження — комплексне вивчення рибальської галузі господарства Ольвії в контексті дослідження давньогрецького рибальства загалом. Проаналізовано рибні ресурси Нижнього Побужжя, а також технології та експортний потенціал місцевого рибальства. Методологія — аналіз інформації низки історичних і природничих дисциплін (археологія, археохімія, іхтіологія, палеогеографія, етнографія) з метою одержання інтегрованої картини структури рибальського промислу Ольвії. Вперше в історіографії рибальство античних держав північного узбережжя Чорного моря розглянуто не ізольовано, а в контексті давньогрецького рибальства загалом. Виявлено специфіку ольвійського рибальства як складової відповідного промислу Давньої Греції. Порівняльний аналіз ольвійського рибальства та рибальства полісів басейну Егейського моря дозволяє зробити висновки про значні відмінності між ними. Це було викликано якісною різницею у структурі вилуви, яка, своєю чергою, стала наслідком неподібності природних умов Нижнього Побужжя з його великими річками, лиманами та опрісненою морською акваторією з одного боку й басейну Егейського моря з його фауною солоних вод — з іншого. Відмінності змушували ольвійських рибалок модернізувати принесені з метрополії рибальські технології, адаптуючи їх до місцевих умов. Загалом у водах Нижнього Побужжя вилувлювали риб цінніших порід, ніж на Середземномор'ї. Тут інтенсивно добували, зокрема, осетрових і сомів. Це створювало значний експортний потенціал місцевого рибальства. Проаналізовано технології риболовлі (використання сіток, гачкових снастей, ударних знарядь) та способи переробки рибальської продукції. Вказано на специфіку переробки осетрових (засолка, копчення).

Шифр НБУВ: Ж27630

Середньовічна історія України (VI — XVI ст.)

3.Т.175. Меморандум Ярослава Осмомисла (Про походження ранніх галицьких звісток Київського літопису XII ст.) / В. Ричка // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 4-20. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто комплекс ранніх галицьких звісток Київського літопису XII ст. Мета статті — встановлення їх походження та ймовірних шляхів проникнення до літописного зводу. Методологічну основу дослідження визначає універсальний принцип історизму з притаманними йому методами герменевтичних процедур і контент-аналізу мовного коду літописних текстів. Висунуто гіпотезу про походження галицьких письмових свідчень 1144 — 1158 рр. Київського літопису зі складеної в Галичі наприкінці 1150-х рр. підбірки текстів, умовно названої «меморандумом Ярослава Осмомисла». Висновки: спонукою до створення серії розрізаних пам'ятних записів були домагання галицького князя покласти край претензіям свого двоюрідного брата Івана Ростиславича (Берладника) на належну йому частку володінь у Галицькій землі. Заручившись підтримкою впливових руських і

польських князів та угорського короля Ярослав відправив до Києва 1159 р. свого посланця Ізбінгева Івачевича з метою домогтися екстрадиції Івана Берладника. Ця місія вимагала від нього укладення серії задокументованих свідочств для підтвердження власницьких прав Ярослава Володимировича на утримувані ним галицькі волості. Усним їх обрамленням мали стати свідчення послів, делегованих до участі в київському трибуналі поважними володарями. Хоча ретельно підготовлена Ярославом Осмомислом акція провалилася, представлено його посланцем у Києві «досє» не було, як уявляється, приречене на безвісність. Ним скористався укладач Київського літопису, ушільнівши його у серію галицьких звісток на хронологічному проміжку 1144 — 1158 рр. Контекстуалізовані серед інших повістевих сюжетів літописного твору, вони не демонструють слідів імпровізаційної словесної техніки, притаманної природі «усних джерел».

Шифр НБУВ: Ж27630

Нова історія України (XVI — XIX ст.)

3.Т.176. «...де Хмельниченко лежить» (до питання останніх років життя та місця поховання Ю. Хмельницького) / С. Шу-мило, В. Ластовський // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 142-157. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Мета статті — проаналізувати наявні версії щодо останніх років життя, смерті й місця поховання українського гетьмана Юрія Хмельницького та спробувати визначити найбільш реальну з них. Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні принципів історизму, системності, науковості, міждисциплінарності. Використано загальноісторичні методи історіографічного аналізу, історико-генетичний, порівняльний. Наукова новизна полягає в актуалізації в науковому обігу деяких історичних джерел, які раніше не бралися до уваги. На їх основі здійснено спробу визначити імовірне місце смерті та поховання Ю. Хмельницького. Висновки: на сьогодні певнено можна стверджувати, що майже всі версії щодо останніх років життя і смерті гетьмана виявилися хибними й безпідставними. Детальний аналіз ряду джерел, у тому числі маловідомих для істориків, дозволяє стверджувати, що його життя після відставки в 1681 р. закінчилося мирно, у сані ченця та, найімовірніше, він був похований у місті Геліболу на Галліполійському півострові.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.177. «Вера наша старожитная»: до питання про конфесійний фактор ідентичності в Гетьманщині (друга половина XVII — XVIII ст.) / А. Бовгира // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 17-29. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Впродовж існування Гетьманщини як політичного організму на її теренах відбувався процес конструювання ідентичності, визначне місце в якому займала релігія, конфесійна належність. Їх роль і функції в націогенезі не були сталими та залежали від конкретних соціально-політичних умов, а також текстів, що репрезентували історичну пам'ять козацької доби, включаючи актові й наративні. Мета статті — визначення місця та ролі конфесійного фактора в процесі конструювання ідентичності спільноти, котра мешкала на теренах Гетьманщини зазначеного часу. Методологія дослідження базується на деконструкції текстів — актових і наративних, порівнянні в них усталених топосів та їх інтерпретації. Здійснено комплексний аналіз корпусу текстових джерел періоду Гетьманщини, на основі якого вдалося простежити динаміку використання віри, конфесії як інструменту для вибудовування колективної ідентичності. Висновки: етнокультурна ідентичність, яка склалася в Гетьманщині у XVII — XVIII ст., не ґрунтувалася лише на вірі. Confessio виконувало кілька функцій, серед яких унормування відносин із сусідами — поляками й московитами. Для кожного з них в текстах вибудовувався окремий сценарій, головну роль у котрому відіграла віра. Православ'я давало можливість позиціонувати власну рівність, або навіть перевагу, стверджуючи про глибшу історичну легітимність «своєї» віри, вписуючи себе, через її посередництво, в руське чи навіть ранньосередньовічне минуле.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.178. Вкладники монастирів Гетьманщини: соціальний портрет / О. Прокоп'юк // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 30-45. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Мета статті — відтворення соціального складу/соціального портрету вкладників монастирів Гетьманщини, задля виявлення інтересів різних соціальних станів до тієї чи іншої обителі; визначення ареалу поширення впливу конкретного монастиря, а отже окреслення соціальних, географічних та просторових «вимірів» віри. Методологія дослідження базується на тотальному аналізі даних про вкладників, уміщених у ризичних описах монастирських храмів, застосуванні кількісно-статистичних та просографічних методів. Наукова новизна полягає у вивченні ризичних описів як цілісного комплексу унікальних джерел, що дозволяють відтворити статистичну картину соціального складу вкладників монастирів Гетьманщини, створюють підґрунтя для подальших інтерпретацій. Висновки: соціальний портрет вкладників монастирів Гетьманщини насамперед залежав від статусу, місцезнаходження обителі, наявності шанованих святинь,

урешті від активності, яку проявляв сам монастир у комунікації з потенційними вкладниками. Кожна обитель вирізнялася особливим, характерним лише для неї соціальним складом вкладників, хоча окремі дарителі могли жертвувати до кількох монастирів. Для всіх обителей спостерігається домінування серед вкладників чорного духівництва. «Елітними» за соціальним складом жертвodawців виглядають насамперед Києво-Печерська лавра та Свято-Софійський кафедральний монастир. Безумовно, Київ з його монастирями мав статус сакральної столиці Гетьманщини; у XVIII ст. став важливим сакральним центром і для російського соціуму. Монастирі поза межами Києва за соціальним складом вкладників справляють враження локальних сакральних центрів, а їх можливе вивернення мало ситуативний і тимчасовий характер.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.179. Інтеграційний проект Г. Галагана середини XIX ст. / О. Журба, Т. Литвинова // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 194-204. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета публікації — введення до наукового обігу та аналіз пам'ятки суспільної думки 1857 р., що належить перу одного з найвпливовіших громадських діячів того часу Г. Галагана. Методологічною рамкою представленого тексту стали підходи того сегменту інтелектуальної історії, який націлює на виявлення біографії значимих суспільних та індивідуальних ідей, їх генези, поширення і впливу на громадське середовище у широкому соціальному й культурному контексті. Наукова новизна визначена винятковим місцем в історії української суспільної думки автора тексту, що вперше вводиться в науковий обіг. Пам'ятка представляє собою звернення до уряду проект програми реформ, спрямованих на поступове вирішення питання формування національної території шляхом адміністративної консолідації етнічноукраїнських регіонів. Проект Г. Галагана яскраво свідчить про напружені пошуки українською елітою нових, етнічних, обширів своєї Батьківщини, про використання нею для цього потенціалу державної влади, а також про новий етап в усвідомленні ролі й місця польського питання у творенні модерної національної ідентичності. Публікація дозволяє суттєво розширити уявлення щодо різноманітних і конкурентних варіантів конструювання та інтелектуальних стратегій творення українського модерного проекту у середині XIX ст. Поліфонічний за своїм змістом текст пропозицій Г. Галагана може бути поставлений у широкі дослідницькі контексти — від створення інтелектуальної біографії самого автора до вивчення проблем взаємодії, взаємовпливу, співіснування на українських землях різних національних проектів, а також того, як уявлення про організацію простору, території впливають і відображають процес формування національної самосвідомості та постановки національних програм.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.180. Михайло Грушевський: життєпис на тлі доби: [нарис] / Р. Я. Пиріг, В. Тельвак. — Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. — 570 с.: іл., фот. — укр.

На великому історіографічному та джерельному матеріалі відтворено життєпис видатного українського інтелектуала, громадсько-політичного та державного діяча М. Грушевського. Висвітлено наукову, видавничу й організаційську роботу вченого, його різнопланову громадську та політичну працю, послідовне обстоювання своїх світоглядних позицій, вимушене балансування між історією і політикою. Життєпис ученого реконструйовано в контексті еволюції тогочасного українського суспільства та на тлі бурхливих подій минулого Центрально-Східної Європи XIX першої третини XX століття.

Шифр НБУВ: ВС69780

3.Т.181. Модернізація системи освіти в Україні у другій половині 1860 — 1870-х рр. (на прикладі навчальних округів) / В. Милько // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 29-43. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета статті — аналіз особливостей управління закладами освіти Київського, Харківського та Одеського навчальних округів у другій половині 1860 — 1870-х рр. крізь призму модернізаційних змін. Методологічну основу сформували історико-системний (посприяв розгляду досліджуваних процесів як взаємопов'язаних, а окремих типів навчальних закладів — як частини цілісної системи освіти), історико-порівняльний (забезпечив з'ясування спільних і відмінних рис міністерської політики на прикладі різних регіонів) та історико-генетичний (дозволив послідовно розкрити управлінські зміни з погляду причинно-наслідкових зв'язків) підходи. Визначено створенням системної картини управління та модернізації освіти крізь призму характеристики імплементації міністерської політики на прикладі навчальних округів в Україні. Акцент на особливостях і наслідках втілення відповідних ініціатив дозволив відійти від поширеної стереотипної характеристики процесів із сучасного ракурсу та, водночас, звернути увагу на політизацію рішень. Висновки: прискорений соціально-економічний розвиток формував запит суспільства на зростання мережі навчальних закладів усіх рівнів, адже здобуття якісної освіти почало розглядатися навіть незаможним населенням як дієвий метод самореалізації особистості. Натомість міністерський курс перебував під впливом політичної кон'юнктури й обмеженості фінансових ресурсів, а праг-

нення до централізації не дозволяло враховувати локальні особливості та стимулювало посилення інспекторського нагляду. В українських регіонах домінували процеси російщення, поєднуючись із побоюванням польського впливу на Правобережжі, більшою увагою до торгово-економічних губерній Півдня та високою ініціативністю місцевої громадськості на Лівобережжі. У сукупності це сприяло надмірній концентрації закладів освіти у великих адміністративних (Київ, Одеса, Харків), і навпаки, продукувало неефективні рішення щодо їх розташування у віддалених провінційних центрах.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.182. Невідома перемога: перший значний епізод у кар'єрі І. Богуна / Т. Таїрова-Яковлева // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 21-28. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлення на основі архівних матеріалів раніше невідомого епізоду з життя І. Богуна. Методологія базується на використанні загальнонаукового, конкретно-історичного, а також порівняльного методів. Уперше досліджується досі незнаний бій, що відбувся 1643 р. на Казанському перевозі через р. Дон. Детально зображено його перебіг, причини, результати, а також роль у подіях І. Богуна. Висновки: бій на Казанському перевозі став найпершим із тих, що тепер відомі історичній науці, у кар'єрі майбутнього козацького полководця. Тоді козаки під орудою І. Богуна розбили загін донців і російських стрільців, котрі захищали «городок», що перешкоджав вільному переходу через Дон. І. Богуна у той час служив отаманом у фортеці Кодак і мав під своєю рукою до 200 вояків. Він зарекомендував себе талановитим, відважним командиром, схильним до рішучих, а то й зухвалих дій, швидких, нестандартних рішень. Перемога біля Казанського перевозу принесла І. Богунові популярність у козацькому середовищі. Ця був перший випадок, коли він застосував «фортель», що надалі стане його «фірмовим» стилем. Звитяга І. Богуна викликала різку реакцію в Москві, спричинивши спеціальне розслідування.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.183. Періодизація розвитку маєткової культури України (XVIII — початок XX ст.) / М. Казьмирчук, Н. Мех // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 134-141. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета дослідження — створення періодизації розвитку маєткової культури на території України, що входила до складу Російської імперії у XVIII — на початку XX ст. Використано як загальнонаукові, так і спеціально-наукові методи, зокрема історіографічного аналізу та хронологічний. Вперше проаналізовано періодизаційні схеми розвитку маєткової культури, які було створено за радянських часів, запропоновано власний варіант такої періодизації. Висновки: у радянські часи періодизації розвитку маєткової культури на території України не було приділено значної уваги. Відомі лише дві: Д. Щербаківського (1924 р.) та архітектора В. Козюліна (1955 р.), яка стосується вивчення особливостей композиційних рішень палацовомаєткових комплексів Лівобережної України. Сучасні дослідники здебільшого аналізують маєтки як культурний феномен та мало звертають увагу на періодизацію розвитку маєткової культури, тому існує нагальна потреба ще раз розглянути цю проблему. Наприкінці XVIII ст. маєток став осередком розвитку української провінційної культури, на їх основі здійснювалося вираження та задоволення духовних, освітніх потреб як вищого суспільного прошарку, так і селянства, а також відбувалося поєднання професійних та народних форм і взаємозв'язок різних видів мистецтв. Завдяки цьому маєткове мистецтво зазнало найбільшого розквіту в першій половині XIX ст. У другій половині XIX ст. відбувалася трансформація маєткової культури, коли старі «дворянські гнізда» отримували нових власників — буржуазію і творчу інтелігенцію, формувалися нові характерні риси маєткової культури. Після приходу до влади більшовиків маєткова культура як явище зникла. Доцільно виділити три етапи її розвитку в межах підросійської України: період маєтківекономії (до кінця XVIII ст.); період «дворянських» маєтків як осередків мистецтва (кінець XVIII ст. — перша половина XIX ст.); період маєтків у власності буржуазії та інтелігенції (друга половина XIX — початок XX ст.).

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.184. Поховання гетьмана Б. Хмельницького у Суботіві: візії та реалії / В. Лазуренко // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 175-193. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Мета дослідження — з'ясування місця поховання гетьмана України Б. Хмельницького та його старшого сина Тимоша. Акцентовано увагу на актуальності комплексного аналізу проблеми в контексті новітніх пошуків крипти Б. Хмельницького та версії російської дослідниці Т. Таїрової-Яковлевої. Наукова новизна визначається залученням й опрацюванням широкого кола джерел із порушеної проблеми, новітнім і критичним, ідеологічно незаангажованим поглядом на проблему. Історична традиція спирається на ряд джерел, які вказують на поховання Б. Хмельницького саме в Іллінській церкві Суботова, що на Чигиринщині. Факт захоронення гетьмана в Михайлівській церкві відверто дискусійний. Нотатки П. Алепського стосовно його перебування у Суботіві в 1656 р. потребують лінгвістичних уточнень з

огляду на множинність списків і перекладів. Територія біля Іллінської церкви більше відповідає призначенню ринкової площі, з урахуванням топографії й топоніміки місцевості, ніж імовірні локації поблизу Михайлівської. Доведено уб'єктивізм о. М. Грушевського у вибіркового висвітленні при публікації суботівських легенд і переказів епізодів щодо поховання Б. Хмельницького. Враховуючи виявлені 2019 р. всередині Іллінської церкви аномалії, новітні публікації та джерельні відомості, перспективними на сьогодні видаються пошуки місця поховання гетьмана й, можливо, його сина Тимоша саме під цим храмом. З огляду на наведені факти, що засвідчують періодизацію історії Михайлівської церкви, підтверджено думку щодо функціонування її як парафіяльної, а Іллінської — як родової усипальниці Хмельницьких. Практичне значення досягнутих результатів. Дослідження дає змогу знизити невизначеність при вирішенні проблеми поховання Б. Хмельницького і привернути увагу істориків та краєзнавців до окресленої проблематики.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.185. Промисловці Півдня України та їхні підприємницькі практики наприкінці XIX — на початку XX ст. / О. Шляхов, О. Донік // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 59-80. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Мета дослідження — з'ясування кількісного, майнового, соціального й етнічного складу фабрикантів та заводчиків Півдня України наприкінці XIX — на початку XX ст., висвітлення основних ділянок їх ділових інтересів і рівня прибутковості закладів, а також місця та ролі жіноцтва у підприємницьких практиках модерного часу. Методологія ґрунтується на принципах історизму, системності й науковості. Використано такі методи, як історико-генетичний, аналітико-синтетичний, метод порівняльного аналізу, ретроспективний, історико-типологічний, метод локальної історії. Запропоновано регіонально-галузевий підхід вивчення підприємництва в Україні в імперську добу, розглянуто його і як складову вітчизняної економічної історії, і як своєрідний соціальний інститут, який мав на собі всі характерні відбитки тогочасної епохи. Висновки: зазначено, що активізація підприємництва наприкінці XIX — на початку XX ст. стосувалася насамперед південноукраїнських губерній Російської імперії — Херсонської, Катеринославської, Таврійської. З'ясовано, що лідером промислового виробництва в регіоні була Херсонська, де беззастережно домінувала Одеса, оскільки на її частку припадало більше третини, до того ж найбільших індустріальних, підприємств губернії. Натомість у Катеринославській концентрувалися великі металургійні та гірничорудні підприємства, які були засновані переважно іноземцями. За соціальними ознаками серед промисловців Півдня України на початку XX ст. зі значним відривом від інших лідували представники купецького стану. Визначено зростаючу роль єврейських і німецьких підприємців у розвитку промисловості всього регіону (на Херсонщині перші становили більше половини всіх промисловців губернії, а на Катеринославщині — третину). Німецькомовні промисловці — переважно купці та поселяни-власники — вмילו реалізувати свої ділові інтереси у царині обробки металу та виготовлення сільськогосподарських землеробських машин. Частина українців серед фабрикантів і заводчиків Півдня становила у середньому 5 % від їх загального числа по кожній із трьох губерній, а їх підприємства здебільшого були дрібними та середніми. Наголошено, що у великому й середньому виробництві зростала роль жінок, котрі становили близько 7 % від усіх власників зафіксованих промислових закладів Півдня України.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.186. Реєстр testamentів козацької старшини XVIII ст. / Ір. Кривошея, Ір. Кривошея // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 151-174. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Мета дослідження — укласти та проаналізувати реєстр testamentів козацької старшини XVIII ст. Методологія спирається на принципи системності, науковості, міждисциплінарності. Використано такі загальноісторичні методи: аналізу й синтезу, історико-генетичний, термінологічного аналізу, компаративний. Вперше укладено реєстр збережених testamentів української козацької старшини XVIII ст., проаналізовано причини малої збереженості дувинців із цього періоду та інформаційний потенціал джерел. Висновки: заповіти козацької старшини — це важливе джерело дослідження української історії XVIII ст. Інформація testamentів придатна для аналізу різних проблем, хоча й з певними застереженнями через особливості документів. У вітчизняній історіографії посилюється інтерес до заповітів як джерела, історики їх активно використовують і публікують. Обсяг сучасного інформаційного навантаження часто не дозволяє відстежити всі публікації дувинців, тому перелік слугуватиме ефективним інструментом для дослідників. Результатом пошуків стало укладення початкового реєстру збережених заповітів козацької старшини XVIII ст. На цей момент до нього включено 159 testamentів (108 чоловічих і 51 жіночий). Розширений реєстр попереднього століття нині нараховує 55 дувинців (із них 10 жіночих та 1 спільний). Разом у списку заповітів старшини XVII — XVIII ст. налічується 214 документів (із них 61 жіночий). Внесені до реєстру testamentи дозволяють поглянути на еволюцію їх форми і змісту, простежити зміни в

ментальності й релігійності, генеалогію та родинні зв'язки, стосунки в родині, події життя особи та суспільні (війни, епідемії, взаємодія з владою тощо).

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.187. Творення «пам'яті» про Хотин-1621 у київських церковних текстах і козацьких літописах XVII — початку XVIII ст. / Т. Григор'єва // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 154-169. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета статті — дослідити представлення козацької участі у Хотинській кампанії 1621 р. у творах київських церковних авторів та козацьких літописців XVII — початку XVIII ст., спираючись на методологію дискурс-аналізу. Київські православні церковники, а пізніше козацькі літописці, які були творцями історичної пам'яті про участь козацького війська у Хотинській війні 1621 р., цілком оригінально представляли цей сюжет порівняно з іншими річпосполитськими авторами. Так, на відміну від останніх, вони зображували козацьке військо не помічниками, хай і доблесними, шляхетської армії на чолі з великим литовським гетьманом Яном Каролом Ходкевичем, а чільними оборонцями Хотина, єдино завдяки яким Річ Посполита встояла під натиском османського війська. Разом із тим, представлення «козацької звитяги» у цих творах змінювало свої змістові акценти впродовж XVII ст. Висновки: первинний сплеск у 1620-х рр. у текстах київських церковних авторів, які підкреслювали православну ідентичність козаків, відбувся в контексті боротьби за визнання королем висвяченої єрусалимським патріархом Феофаном у 1620 р. православної ієрархії. Після визнання її новим монархом Владиславом IV у 1632 р. сюжет про Хотинську війну і про роль у ній запорозького козацтва загалом зник із знакових київських текстів аж до 1670-х рр. Відродження «пам'яті» про Хотинську війну відбулося знову ж у колі церковних авторів (Галатовський, Софонович), котрі, утім, не спиралися на тексти зразка 1620-х рр. Їх мотиви уславлення козацької звитяги під Хотином були іншими — протиставити гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного, «переможця турків», гетьманові П. Дорошенку, що визнавав османську протекцію. Надалі саме текст Софоновича буде відрефлектований у козацьких літописах кінця XVII — початку XVIII ст. Слідом за Софоновичем автори твердили, що вирішальну роль у відступі османського війська відіграли нічні козацькі атаки — практика, сумнівна як на вояцькі звичаї, проте цілком достойна, якщо звернутися до біблійних алюзій.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.188. Україна в XIX столітті: людність та імперії / В. С. Шандра, О. Г. Аркуша; НАН України, Інститут історії України. — Київ: Академперіодика, 2022. — 431, [100] с.: кольор. іл. — (Україна. Нариси історії). — укр.

Відображено перебування української людності у складі двох монархій — Габсбургів і Романових упродовж «довгого XIX століття», що охоплює період європейської історії від Великої французької революції до Першої світової війни. Простежено геополітичні зміни через зникнення з європейської мапи Гетьманщини, Речі Посполитої та Кримського ханства, входження їхніх територій до Австрійської та Російської імперій. Описано особливості відносин імперської влади і локальних спільнот, зокрема ставлення до релігії, важливої складової ідентичності, використання їхніх потенціалів в імперських інтересах і найперше для військового захоплення нових територій. Акцентовано, що попри все українцям вдалося зберегти власний культурно-інтелектуальний простір, де відбувалось осмислення дійсності, шляху її зміни та пошуків місця України у світі, що стало запорукою всеукраїнської єдності.

Шифр НБУВ: ВС69708

3.Т.189. Штрихи до просопографічного портрета М. Грушевського: зі щоденникових записів етнографа В. Кравченка / Т. Шевчук // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 194-202. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Опубліковано уривок зі щоденників В. Кравченка, що зберігаються в наукових архівних фондах рукописів і фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України. Висвітлено особливості його співпраці з М. Грушевським, ряд маловідомих деталей із життя останнього, зокрема щодо ймовірного опрацювання у Житомирі ним як головою Центральної Ради окремих директив і порад українським дипломатам у Бресті. Методологічним підґрунтям публікації став теоретичний доробок у галузі вітчизняної мемуаристики, що виокремилась у спеціальну історичну дисципліну, у рамках котрої щоденникові записи розглядаються як культурно-історичний феномен, его-документи, які відіграють роль історичного джерела. Висновки: сторінки щоденника висвітлюють невідомі деталі співпраці етнографа з істориком, що розпочалася в 1890-х рр. В. Кравченко дає власну оцінку діяльності останнього кризь призму спогадів про конкретні епізоди зустрічей, контактів, фактів співпраці. Не впадаючи в пафосний панегіризм і не замовчуючи політичних промахів М. Грушевського, він високо оцінював його як ученого, громадського й державного діяча.

Шифр НБУВ: Ж27630

Україна в ХХ — ХХІ ст.

3.Т.190. Велика війна 1914 — 1918 рр. у спогадах рядових учасників та очевидців: український контекст / В. Шевченко, А. Коцур // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 135-149. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Мета публікації — привернути увагу до проблеми цінності приватних писемних документів періоду Першої світової війни, наголосити на важливості залучення його джерел до наукового обігу, показати їх унікальність та значимість для осмислення подій 1914 — 1918 рр. в Україні. Для виявлення й опрацювання таких джерел використано методи евристики, джерелознавчого пошуку, відбору та синтезу інформації, структурно-функціонального й контент-аналізу, визначення історичної та наукової цінності його документів. Методологія ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності, системності, а також на засадах історії ментальності. Представлено інформацію про його документи, зокрема спогади й щоденники, як частину джерельної бази для дослідження періоду Першої світової війни; наголошено на необхідності та важливості опрацювання матеріалу на мікроісторичному рівні, з погляду «історії повсякденності» й антропологічного підходу, де об'єктом є не «знелюднені» соціальні структури, а конкретні учасники історичних подій. Визначено та схарактеризовано ключові тематичні блоки, які фігурують у мемуарних творах: сприйняття війни, ставлення до солдатів з боку офіцерів, їх взаємовідносини, побут та харчування вояків, конфлікти і способи їх вирішення, питання дезертирства, самопоранення тощо. Наративні документи періоду Великої війни 1914 — 1918 рр. — це багатопланові та важливі історичні джерела, в яких зафіксовано не лише хронологію події, але й, насамперед, яскраво представлено індивідуальне, суб'єктивне ставлення до них представників різних прошарків населення. Важливість його документів полягає у відображенні в них унікальних психологічних моментів, поглядів, реакцій тих чи інших людей на сучасні для них події, їх сприйняття та осмислення історичної миті. Серед таких документів виділяється пласт мемуарних творів, авторами котрих стали звичайні люди — селяни, солдати, медсестри, учителі тощо, тобто ті, хто сприймав війну «знизу».

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.191. Долі студентів іноземного походження та співробітників київських вишів крізь призму Першої світової війни / А. Чуткий // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 63-74. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета дослідження — встановлення впливу Першої світової війни на долі студентів і співробітників київських вишів іноземного походження. Методологія базується на принципах історизму, об'єктивності та соціального підходу. При цьому було застосовано як загальнонаукові (аналіз, структурно-системний, синтез, індукція, дедукція), так і спеціально-наукові (історичні) методи дослідження (історико-порівняльний, хронологічний, ретроспективний). Звернено увагу на малодосліджену тему в рамках історії Першої світової війни — впливу її на студентство і співробітників київських вишів іноземного походження. Висновки: вступ Російської імперії у улобальний конфлікт суттєво змінив державну політику щодо іноземців. Деструктивні дії стосовно підданих ворожих країн почали підтримувалися населенням. «Незнаковість» розглянутих у цій публікації осіб дозволяє робити більш широкі узагальнення, що відображають загальну ситуацію у суспільстві. Також засвідчується вагома роль студентства в багатьох суспільно-політичних процесах в Україні початку ХХ ст.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.192. Повсякденність населення Середнього Подністров'я на початку ХХ ст. (за документальними поштовими листівками) / С. Копилов, І. Паур // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 31-47. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета статті — аналіз повсякденних практик жителів російсько-австро-угорського порубіжжя в басейні річки Дністер на початку ХХ ст. Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні аналітико-синтетичного, історико-культурної атрибуції, іконографічного й методу порівняльного аналізу. Наукова новизна полягає в розширенні уявлення про структури повсякденності мешканців Середнього Подністров'я напередодні та в роки Першої світової війни. Джерелом для пізнання особливостей побуту, взаємин з оточуючим світом природи й соціуму на початку ХХ ст. стали документальні поштові листівки з приватних і музейних колекцій. Висновки: залучення поштових карток для реконструкції мікроісторії повсякденності мешканців Середнього Подністров'я підтвердило високий інформаційний потенціал цих джерел, дозволило з'ясувати географічні та екологічні умови життя населення, трудової діяльності, потреби (в тому числі у житлі, харчуванні, одязі), можливості їх задоволення, поглибити аналітичне вивчення окремих психологічних та історико-культурних сюжетів історії порубіжного регіону, запропонувати способи розуміння повсякденного життя й поведінки людини. Підкреслено, що на початку 1900-х рр. судноплавний Дністер відіграв велику роль у пожевленні соціально-економічного життя і транспортному сполученні суміжних районів Австро-Угорської (Цислейтанія) та Російської (Поділля, Бессарабія,

Херсонщина) імперій. Це засвідчують зафіксовані на поштівках краєвиди річки, промислових об'єктів на її берегах і притоках, типажі жителів тощо. Перша світова війна кардинально змінила повсякдення мешканців порубіжжя, ставши для більшості з них випробуванням на соціальну й моральну зрілість, психологічну витримку.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.193. Формування українсько-британського інформаційного простору напередодні Першої світової війни / З. Зайцева // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 81-95. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета дослідження — з'ясування змісту політичної стратегії української інтелігенції щодо оновлення й поширення інформації про Україну в публічному просторі Великобританії напередодні Першої світової війни, окресленні комунікаційних інструментів, використаних для вирішення цього актуального завдання. Методологія визначається поєднанням теорії дискурсу з методами емпіричного історичного дослідження, що вможливило зміщення дослідницької оптики з інституцій на динаміку предметного поля досліджуваної проблеми. Системно розглянуто комунікативні зв'язки українських діячів з британськими гуманітаріями й журналістами, виокремлено коло інструментів впливу на аудиторію цієї держави, що сприяли трансформації характеру інформування про Україну з науково-літературознавчого формату на політично-публіцистичний. Установлено форми зворотної циркуляції інформації — з британської преси в українську, уточнено значення українознавчих праць В. Р. Морфілла, роль В. Липинського і В. Степанківського у спрямуванні діяльності Українського інформаційного комітету на Великобританію. Висновки: доведено, що за кілька років до Першої світової війни й початку діяльності Союзу визволення України, з метою усунення стереотипних упереджень щодо України започатковано інформування західноєвропейських суспільств про новітній український політичний рух. Модель репрезентації України у Великобританії включала ідею про те, що антидемократична Росія не гідна бути союзником цієї країни, наголошувалося на геополітичних вигодах постання Української держави. Політичний інструменталізацій українського питання у Британії досягнуто не було, проте відбулася інкорпорація в інформаційний простір політичного змісту українського руху.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.194. Я. Лесів: життєвий шлях дисидента, релігійного діяча, борця за незалежну Україну / В. Марчук, Б. Максимець // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 190-205. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Мета статті — з'ясування різних аспектів участі Ярослава Лесіва в українському визвольному русі другої половини ХХ ст., що передбачає аналіз процесу становлення його як громадсько-політичного та релігійного діяча, висвітлення питання залучення до антирежимного руху спротиву, зокрема Українського національного фронту, характеристику участі в Українській громадській групі сприяння виконанню Гельсінських угод, визначення внеску у відновлення Української греко-католицької церкви. Методологія ґрунтується на принципах історизму, науковості, системності. При проведенні дослідження застосовувались загальнонаукові (аналіз і синтез, індукція й дедукція, абстрагування) та конкретні наукові (критичний, історико-генетичний, структурно-діахронний аналіз) методи. Наукова новизна визначається тим, що на основі матеріалів Галузевого державного архіву Служби безпеки України (м. Івано-Франківськ), опублікованих документів, спогадів та свідчень, видань та публікацій періодики, наукових та науково-популярних праць комплексно досліджено громадсько-політичну та релігійну діяльність Я. Лесіва; з'ясовано основні форми дисидентської роботи цієї постаті, показано важливу роль отця Ярослава в антирежимному русі спротиву та боротьбі за легалізацію Української греко-католицької церкви. Висновки: у 1965 — 1967 рр. Я. Лесів входив до нелегальної самостійницької політичної організації — Український національний фронт (УНФ), активно розповсюджував матеріали збройного підпілля Організації українських націоналістів (ОУН) та самвидаву. Він фактично сформував Гайворонську групу УНФ. За антирадянську діяльність був засуджений на шість років позбавлення волі. У жовтні 1979 р. Я. Лесів стає активним членом Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод (УГГ) — легальної правозахисної організації, що призвело до його нових ув'язнень. Значний внесок Я. Лесів зробив в українській національно-демократичний рух другої половини 1980 — початку 1990-х рр. Він був серед тих, хто відновлював діяльність УГГ, творив Українську Гельсінську спілку (УГС) як громадсько-політичне об'єднання, виступав прихильником перенесення діяльності ОУН із політичної еміграції безпосередньо на українській території й, насамперед, виступив за легалізацію Української греко-католицької церкви. Зокрема в 1988 р. дисидент увійшов до складу Комітету захисту УГКЦ. Наступного року отець Я. Лесів був серед учасників голодування в Москві за легалізацію церкви, очолював заходи з перепховання знищених радянським тоталітарним режимом в'язнів сумління Ю. Литвина, В. Стуса, О. Тихого та ін.

Шифр НБУВ: Ж27630

Україна в 1917 — 1939 рр.

3.Т.195. Геноцид української нації 1932 — 1933 / 2022: свідчення: збірник / упоряд.: О. О. Стасюк; Національна академія правових наук України, Міжнародна асоціація дослідників Голодомору-геноциду, Міжнародна асоціація дослідників Голодомору-геноциду українців, Фондація Українського вільного університету. — Київ: Домбровська Я. М., 2022. — 275 с.: іл. — укр.

Вперше опубліковано свідчення очевидців Голодомору-геноциду 1932 — 1933 рр., вчиненого комуністичним тоталітарним режимом, з матеріалів кримінальної справи № 475 (2009 р.); матеріалів кримінального провадження № 2201900000000309 (2019 — 2022 рр.) та свідчення очевидців геноциду українців, вчиненого путінським рашистським режимом у 2022 р. Також наведено документи, що підтверджують злочини російських режимів проти української нації та Української держави.

Шифр НБУВ: ВА860113

3.Т.196. Голодомор в УСРР у Гарвардському проєкті усної історії (1950 — 1953 рр.): пригадування трагедії переміщеними особами / Т. Боряк // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 79-90. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета дослідження — виявити та вивчити факти пригадування голоду 1932 — 1933 рр. українцями, залученими до «Проєкту Гарвардського університету про радянську соціальну систему» (1950 — 1953 рр.), що проводився з ініціативи та за організаційної й фінансової підтримки ЦРУ. Його завданням було отримання «з перших вуст» інформації про розвиток радянського суспільства від 1917 до середини 1940-х рр. Ішлося про масове інтерв'ювання вихідців із СРСР, котрі після завершення Другої світової війни не повернулися на Батьківщину й осіли в Західній Німеччині, Австрії та Сполучених Штатах. Зафіксовані усні свідчення (707 інтерв'ю) розкривають контекст пригадування інформантами подій 1932 — 1933 рр., свідчать про спонтанну появу під час запису інтерв'ю не очікуваного інтерв'юерами наративу про Великий голод в Україні, відображають особливості осмислення учасниками проєкту травми голоду. Системне, цілісне дослідження історичного явища з урахуванням певного набору ознак, виконане із застосуванням структурно-функціонального, типологічного методів. За допомогою порівняльно-історичного методу розглянуто загально регіональні та локальні особливості голоду в Україні. Виявлені в архіві Гарвардського проєкту усні свідчення, записані на початку 1950-х рр. від переміщених із СРСР осіб, у такому обсязі розглянуто вперше. Попри відсутність у питальниках, якими послуговувалися організатори проєкту, окремого питання про голод 1930-х рр., більшість українських інформантів раз у раз спонтанно, емоційно та схвилювано відтворювали події двадцятирічної давнини. Тож маємо підтвердження фактів суцільного вилучення у селян продовольства, роботи буксирних бригад, намагання за допомогою голоду придушити антирадянський опір українського селянства тощо. Усі ці свідчення значною мірою співвідносяться з результатами досліджень сучасних вітчизняних істориків.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.197. Каральні заходи як метод підвищення продуктивності праці робітників у радянській Україні 1929 — 1938 рр. / Т. Ніколаюк, Т. Стоян // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 96-109. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета дослідження — вивчення каральних заходів стимулювання виробничої діяльності робітників усіх галузей промисловості, транспорту та будівництва УСРР-УРСР, які застосовувала держава-комуна впродовж 1929 — 1938 рр. для підвищення продуктивності їх праці в умовах тотального володіння, користування й розпорядження всіма засобами виробництва. У науковому пошуку наголос робився на головний принцип історичної науки — принцип історизму. При визначенні структури студії використано проблемно-хронологічний підхід. Висвітлено каральні практики та примус як спосіб залучення робітників при відсутності матеріального стимулювання праці до економічного життя в умовах комуністичного. З'ясовано, що впродовж 1929 — 1932 рр., коли правляча партія здійснювала другий комуністичний штурм, робітництво республіки негативно реагувало на спроби державикомуни замінити матеріальне стимулювання праці каральними практиками. Наприкінці 1933 р. заміна належного матеріального заохочення позаконотримним примусом поставила радянську економіку на межу економічної катастрофи: посилилася плінність робочої сили, зростає кількість випадків браку і прогулів, знизилася продуктивність праці, посилилося відставання СРСР від розвинутих капіталістичних країн. У 1934 — 1936 рр. партійна дянська керівництво продовжувало застосовувати каральні практики разом із матеріальним заохоченням праці. Впродовж 1937 — 1938 рр. каральні заходи щодо стимулювання виробничої діяльності на промислових підприємствах було значно посилено, напередодні Другої світової війни вони перетворилися в масові репресії. Висновок: на основі вивчення нових архівних документів та аналізу статистичних даних доведено, що в 1929 — 1938 рр. в умовах економічної кризи уряд застосовував страх як інструмент примусу, завдяки

якому партійно-радянське керівництво намагалося підвищити продуктивність праці робітників.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.198. Колеборація Голодомору православними українцями США в період «холодної війни» / В. Куделя-Свонтек // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 73-88. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Українська громада Північної Америки відіграла важливу роль в інформаційній кампанії у західній пресі навколо ситуації в радянській Україні в 1932 — 1933 рр. Починаючи з 1950-х рр. політична, суспільна, культурна діяльність окремих її представників стане важливою складовою колеборації Голодомору у США. Однак, попри історичне значення цієї ролі, яку відіграла північноамериканська діаспора у цьому процесі в період «холодної війни», тема не була достатньо вивчена в історичній науці. Мета дослідження — розглянути дискурс, створений УПЦ у США навколо теми вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932 — 1933 рр. у період «холодної війни», на прикладі українського православного центру Св. Андрія у Саут-Баунд-Бруку. Застосовано дискурсивно-когнітивний підхід. Представлено висновки відносно того, як саме православні українці США пригадували жертв Голодомору впродовж 1950 — 1980-х рр.; чи змінювалася (та яким чином) культура пам'яті цієї трагедії в північноамериканській діаспорі; які метафори домінували у суспільному просторі (і чому саме вони). На підставі проаналізованих джерел зроблено висновок, що, починаючи з 1950-х рр., українська діаспора проводила низку акцій, спрямованих на привернення уваги до подій 1932 — 1933 рр. в УСРР, які мали вплив на започаткування академічних досліджень та формування соціальної думки щодо проявів радянського тоталітаризму. Ранні форми вшанування в «місцях пам'яті» мали глибоко релігійний характер. Це свідчить про те, що травма Голодомору вочевидь осмислювалася як «жертвоприношення» мучеників за волю України (як про це писала релігійна українська періодика у США). Загиблі від голоду згадувалися як «невинні жертви», «невинно вбиті» та «невинні мученики», а боротьба українців за незалежність — як «українська Голгофа». Сакральний вимір пригадування жертв Голодомору був пов'язаний із почуттям морального обов'язку.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.199. Масові штучні голоди: пам'ятаємо, вшановуємо: матеріали міжнар. форуму (м. Київ, 7 верес. 2021 р.) / ред.: О. Стасюк, В. Сергійчук, В. Малько; Україна. Верховна Рада, Служба безпеки України, Національна академія правових наук України, НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського, Інститут української мови, Український інститут національної пам'яті, Національний музей Голодомору-геноциду, Інститут дослідження Голодомору, Світовий конгрес українців, Міжнародний конгрес криміналістів, Фондація Голодомору-геноциду українців, Міжнародна асоціація дослідників Голодомору-геноциду, Асоціація дослідників голодоморів в Україні, Асоціація психіатрів України, «Меморіал» імені Василя Стуса, всеукраїнська правозахисна організація, Федерація професійних спілок України, «Просвіта», всеукраїнське товариство імені Тараса Шевченка, Православна церква України, Українська греко-католицька церква. — Харків: Право, 2021. — 235 с.: табл. — укр.

Презентовано виступи учасників міжнародного форуму, присвяченого пам'яті жертв Голодомору-геноциду українців. Наведено науково-практичний дискурс Інституту дослідження Голодомору Національного музею Голодомору-геноциду. Звернено увагу на питання щодо втрат дітей під час Голодомору-геноциду 1932 — 1933 рр., інтерпретації причин і наслідків повоєнного голоду 1946 — 1947 рр. Досліджено питання щодо масового штучного голоду 1921 — 1923 рр. у радянській Україні як лгнеральну репетицію Голодомору-геноциду. Розглянуто питання щодо геноциду українців Кубані в 1932 — 1933 рр.

Шифр НБУВ: ВА859968

3.Т.200. Окремий корпус кордонної охорони (1918 — 1919 рр.) / П. Гай-Нижник // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 61-78. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета статті — висвітлення процесу формування Окремого корпусу кордонної охорони Української Народної Республіки (УНР) та Української Держави (УД) впродовж 1918 — 1919 рр. Методологія дослідження побудована на принципах історизму, об'єктивності, багатобачності й усебічного аналізу, а також на сучасному термінологічному апараті. На підставі архівних, частина яких уперше вводиться в науковий обіг, та опублікованих джерел проаналізовано організаційно-правові засади встановлення інституту й структур державної кордонної служби в УНР та УД. Наведено статистичні дані стосовно кількісного й територіального складів. Указано місця дислокації підрозділів, чисельність, керівні органи, фінансування, функції, обов'язки, завдання. Зауважено на тісному співробітництві кордонної охорони з митною службою та фінансовим відомством, урядових рішеннях щодо становлення та діяльності Окремого корпусу кордонної охорони, його діяльності й комплектації. Наголошено на ролі кордонної охорони як за умов мирного часу, так і в період війни. У висновках зазначено про незавершеність процесу

становлення кордонної охорони, її переформатування й перепідпорядкування на етапі воєнних поразок та, зрештою, ліквідацію внаслідок краху української державності.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.201. Репресії проти військовослужбовців в УСРР—УРСР у 1920 — 1930-х рр.: особливості та наслідки / І. Автушенко, Т. Стоян // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 44-57. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Мета дослідження — з'ясування цілей, механізмів і методів здійснення політичних репресій проти командного складу Червоної армії на території радянської України в 1920 — 1930-х рр., висвітлення їх наслідків, впливу на боєздатність збройних сил та на морально-психологічний стан військовослужбовців. Використано комплекс загальнонаукових (аналіз, синтез, порівняння, діалектичний) та спеціально-наукових (історико-генетичний, історико-порівняльний, історико-типологічний, проблемно-хронологічний) методів історичного пізнання. Проаналізовано репресивну політику вищого керівництва держави стосовно військовослужбовців крізь призму встановлення всеосяжного контролю за армією у флотом із боку каральних органів. Установлено, що терор проти командних кадрів мав чітке політичне забарвлення. Тотальний характер репресій указує на системний терор як неухильний політичний курс, що мав на меті не просто знищити політичних конкурентів, а змусити суспільство покійно реалізовувати вказівки центру. Висновки: втілення сталінським керівництвом власного політичного курсу неминуче вело до широкомасштабних репресій, які стали універсальним засобом жорсткого контролю суспільства, збереження влади, забезпечення функціонування партійно-державної системи, придушення будь-яких спроб інакодумства, зокрема в армії. Репресії проти командного складу дислокованих в УСРР—УРСР військ призвели до нестабільності в командуванні Київського й Харківського військових округів, зниження рівня професійності, управлінського досвіду командно-політичного складу, встановлення гнітючого психологічного клімату, атмосфери донощництва. Нищення командних кадрів усіх рівнів суттєво підірвало міць Червоної армії, що особливо дається взнаки на початковому етапі німецько-радянської війни.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.202. Становлення державної служби Карпатської України крізь призму українсько-чехословацьких відносин (1938 — 1939 рр.) / М. Вегеш, С. Віднянський, А. Чаварга // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 103-118. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета статті — вивчення національного складу державних службовців Карпатської України на етапі становлення державності в 1938 — 1939 рр. Методологічну основу дослідження становлять принципи історизму, які дозволяють об'єктивно підійти до вивчення суспільних процесів, подій і фактів. Використано аналітичний, порівняльний, системний і конкретно-історичний методи. Розглянуто акт складання присяги на вірність державі службовцями Підкарпатської Русі — Карпатської України як особливу форму державного правління; проаналізовано випадки зловживання владою або службовим становищем урядниками чеської національності щодо українського населення Карпатської України; з'ясовано, якими були причини переміщення державних службовців чеської та словацької національностей із Карпатської України до Чехії, Словаччини, Моравії; розглянуто правове регулювання цього питання; встановлено, яким був національний склад урядників Карпатської України (на прикладі Міністерства економічних справ, де працювали до 600 службовців). Висновки: вперше в українській історіографії наведено й проаналізовано текст присяги на вірність Чехословацькій Республіці, яку складала державні службовці Підкарпатської Русі, а також присяги вищих урядовців та послів на вірність незалежній Карпатській Україні. Доведено, що клятва на вірність Чехословаччині не передбачала вірності народам цієї держави, адже дуже часто службовці зловживали своїм становищем і діяли всупереч інтересам населення, яке мали представляти. Досліджено причини та мотивацію переміщення держслужбовців чеської і словацької національностей із Карпатської України до Чехії, Словаччини, Моравії.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.203. Українська революція (1917—1921) у бібліографічних покажчиках: монографія / Т. Добко, О. Дуднік; ред.: Л. А. Дубровіна; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. — Київ: НБУ ім. В. І. Вернадського, 2022. — 386, [1] с. — укр.

Охарактеризовано бібліографічні джерела з історії Української революції та визвольної боротьби українського народу (1917—1921), видані в УСРР, СРСР, незалежній Україні та за кордоном у XX — на початку XXI ст. Увага акцентована на ідеологічних і методологічних засадах їх укладання, аналізується їхній зміст та інформаційне наповнення. Проаналізовано бібліографічні покажчики, списки, огляди, методико-бібліографічні матеріали, біобібліографічні видання, присвячені окремим регіонам, визначним подіям, військовим і державним структурам, підрозділам, органам і організаціям революційної доби, а також визначним діячам Української революції 1917—1921 рр. — В.

Винниченку, М. Грушевському, В. Липинському, Н. Махну, С. Пеглюрі, П. Скоропадському та ін. Розглянуто покажчики, що розкривають зміст окремих періодичних видань. Значну увагу приділено аналізу покажчиків, підготовлених представниками українських національно-патріотичних сил за кордоном, бібліографічних видань радянських дослідників, а також актуальним сучасним бібліографічним працям, присвяченим 100-річчю Української революції. Праця містить список бібліографічних осіб-ників, які висвітлюють питання Української революції, її видатних діячів і учасників.

Шифр НБУВ: ВС69776

Україна в 1939 — 1953 рр.

3.Т.204. Депортація етнічних німців України у віддалені райони Радянського Союзу: до 80-річчя трагедії: зб. наук. праць / ред.: А. І. Кудряченко, В. В. Солошенко, Т. О. Метельова, І. І. Мудрівська, В. В. Лушак; НАН України, Інститут всевітньої історії, Геттінгенський дослідницький центр, Рада німців України. — Київ: Ін-т Всесвітньої історії НАН України, 2021. — 351 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено питання насильницької депортації (етнічних німців УСРР) громадян німецької національності, що відбулася на підставі цілком таємних, засекречених на довгі роки постанов Державного комітету оборони СРСР, у серпні 1941 року з Криму, у вересні 1941 року із Запорізької, Сталінської, Ворошиловградської та інших областей у віддалені райони Радянського Союзу. Проаналізовано умови та наслідки насильницької депортації, правовий статус і реальне становище німців у трудових таборах, трудовій армії, мобілізованих на роботу до таборів НКВС. Простежено довгий і обтяжливий шлях та непомірні труднощі, що були пов'язані з відновленням німецького етносу й історичної справедливості у період існування СРСР та у сучасну добу сходження незалежної України.

Шифр НБУВ: ВС69892

3.Т.205. Культурні процеси на Донбасі в роки Другої світової війни: [монографія] / Є. О. Проценко; ред.: І. М. Грідіна; Донецький національний університет імені Василя Стуса. — Вінниця: Твори, 2020. — 279 с.: мал., табл. — Бібліогр.: с. 226-273. — укр.

Проаналізовано та переосмислено культурні процеси на Донбасі в роки Другої світової війни. Запропоновано авторський підхід щодо дослідження культурних процесів регіону, який полягає в розгляді культурної політики як запровадження відповідного політичної владі сценарію в регіоні. Надано характеристику культурному простору Донбасу наприкінці 30-х рр. XX ст., в умовах «очікування війни», під час нацистської окупації та після відновлення радянського культурного простору.

Шифр НБУВ: ВА859693

3.Т.206. Організація управлінської комунікації окупаційних органів влади Тимчасової військової адміністрації та Райхскомісаріату «Україна» (1941 — 1944 рр.) / О. Гончаренко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 12-48. — Бібліогр.: 66 назв. — укр.

Проаналізовано основні напрями організації управлінської комунікації між німецькими та місцевими владними структурами зони відповідальності Тимчасової військової адміністрації (ТВА) та Райхскомісаріату «Україна» (РКУ) в 1941 — 1944 рр. Ці управлінські структури уповноважувалися на безпосереднє здійснення мети і завдань гітлерівської окупаційної політики, але оскільки вони були порівняно малочисельними, то у цих окупаційних зонах України були створені ще й органи місцевого управління, які репрезентувалися обласними, міськими, районними та сільськими управами. Основні процеси управлінської комунікації у зонах відповідальності ТВА та РКУ передбачали організацію внутрішньої службової взаємодії вертикального та горизонтального рівнів між суто німецькими владними структурами та зовнішнього — між німецькими та місцевими органами влади. Владна вертикаль німецьких окупаційних адміністрацій рівня мала максимально закритий і обмежений для місцевих допоміжних органів влади характер. Місцева влада обмежувалась у праві отримання усієї повноти системної інформації щодо реалізації стратегічних завдань окупаційної політики, а ті документи, які отримувало їх керівництво — мали цілком конкретизований суто виконавський характер. Владна вертикаль місцевих органів влади здійснювалася на рівні район (місто) — село. Лише нетривалий термін часу, в окремих регіонах країни, які перебували в юрисдикції ТВА до цього управлінського рівня, додавалася область. Проте після передачі цих територій у відання адміністрації РКУ, нова влада визнала за непотрібне залишати обласні управи у статусі допоміжних органів управління. Усі службові повідомлення німецьких органів влади мали наказовий та безапеляційний характер, а їх одержувачі в особі керівництва органів місцевого управління повинні були їх лише виконувати. Вертикаль німецького управління передбачала порядок повної підвладності органів регіональної та місцевої німецької влади вищому за статусом керівництву. Основними каналами службової комунікації ставали оголошення у пресі, збори службовців

органів місцевого управління, телефонограми, накази та розпорядження. Для німецьких органів влади видавалися спеціальні кодифіковані збірники документів, користуватися якими місцевої владі було заборонено.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.
Див. також: 3.Т.194, 3.Т.199, 3.Э.1595

Україна з грудня 1991 р.

3.Т.207. Євген Васильович Букет: біобібліогр. покажч. / ред.: І. Б. Гирич; упоряд.: Т. А. Приліпко, С. І. Смілянець; Національна історична бібліотека України, Національна спілка краєзнавців України. — Київ: Видавництво М. Мельника, 2022. — 287 с.: іл. — (Краєзнавці Київщини; кн. 2). — укр.

Висвітлено життєвий і творчий шлях Є. В. Букета, відомого українського краєзнавця, журналіста, громадського діяча. Наведено бібліографічні описи книг, статей, публікацій, матеріалів конференцій, краєзнавчих читань, архівні матеріали, а також відомості про фотоілюстрації. Документальний масив доповнено інтернет-ресурсами.

Шифр НБУВ: ВА860414

3.Т.208. Історичний шлях українсько-британських відносин (до 30-річчя стратегічного партнерства) / А. Грубінко, Н. Буглай // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 206-219. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Мета статті — представити результати дослідження історії становлення і розвитку українсько-британських міждержавних відносин в контексті відзначення тридцяти річчя їх офіційного започаткування. Методологію дослідження сформувавши принципи історизму, системності, загальнонаукові методи логіки, компаративного аналізу, спеціально-історичні методи (історіографічного аналізу, історико-системний, хронології, історико-генетичний, ретроспективного аналізу, порівняльно-історичний). Наукова новизна роботи полягає в дослідженні історичних передумов, процесу становлення і розвитку міждержавних відносин України й Великобританії. Враховано умови змінюваного міжнародного середовища та внутрішні чинники розвитку обох держав, динаміку відносин України з ЄС і НАТО. Окремо проаналізовано здобутки в політичній, безпековій, економічній та гуманітарній сферах міждержавного співробітництва. Показано зміни в політиці британського уряду щодо України з 2014 р. — початку російської воєнної агресії проти України. Прослідковано визначальні тенденції сучасного етапу міждержавних стосунків в контексті російсько-українського воєнно-політичного конфлікту. Висновки: відносини України й Великобританії відображають непростий шлях становлення нашої держави як повноправного суб'єкта міжнародних відносин. Формування міждержавних стосунків включало періоди подолання упередженого ставлення британського політикуму і громадськості до України, налагодження конструктивної співпраці на різних рівнях, глибоку кризу довіри на початку 2000-х рр. та відновлення діалогу, становлення стратегічного партнерства з ознаками військово-політичного союзу. Центральними елементами останнього є широка й досі небувала політична підтримка України керівництвом Великобританії на міжнародному рівні, комплексна допомога британського уряду Збройним силам України в умовах російської агресії, формування нових форматів міжнародної коаліції партнерів України. Великобританія є одним з архітекторів відносин України з Європейським Союзом і НАТО. Послідовна, але поміркована та прагматична підтримка наближення України до ЄС відповідала традиційній британській моделі євроінтеграції. Хоча Великобританія вийшла з Євросоюзу, її керівництво поділяє прагнення України до участі в євроінтеграції і підтримує її у цьому процесі. Схожа ситуація з відносинами України з НАТО. Однак у військово-політичному вимірі Лондон запропонував більш дієвий підхід, запровадивши активну співпрацю з Києвом на рівні окремих програм та інших форматів оборонної кооперації із залученням третіх країн.

Шифр НБУВ: Ж27630

Історія окремих областей України

3.Т.209. Всесвітньовідомі кременчужани / Б. І. Сьомік, О. Б. Сьомік. — Кременчук: НОВАБУК, 2021. — 87 с.: іл., фот. — укр.

Вперше презентовано історично-довідкове есе, написано як на відомих широкому загалу фактах з життя відомих кременчужан, так і цікавих історичних спогадах, наукових розвідках щодо життя і відвідин Кременчука відомими персонами. Подано інформацію про наддніпрянський Кременчук, його минуле і майбутнє. Висвітлено кременчужські етапи біографії всесвітньовідомих особистостей: Данила Самойлович-Суцїнського (Сушківського), доктора медицини, українського вченого, який переміг чуму у Кременчугу у травні 1784 року; Володимира Івановича Вернадського, видатого освітянина; Антона Семеновича Макаренка, педагога; Олексія Архиповича Леонова, космонавта, який першим у світі вийшов у відкритий космос; Семена Ромаданов-

ського, винахідника підводного човна і багато інших. Зазначено, що місто Кременчук відвідували Тарас Шевченко, Леся Українка, Олександр Пушкін. Визнано, що сьогоднішній Кременчук — великий індустріальний центр Полтавщини і України. У місті працює 86 промислових підприємств, 58 будівельних організацій і майже 14 тисяч суб'єктів підприємницької діяльності. За рейтингом регіонів, міст і районів України, який проведено недержавним аналітичним центром «Інститут реформ» Кременчук посідає 8 місце із 494 територій України.

Шифр НБУВ: ВА858755

3.Т.210. Дніпропетровський клан серед політичних еліт УРСР та СРСР (кінець 1920-х — початок 1990-х рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / В. М. Буренков; Запорізький національний університет. — Запоріжжя, 2020. — 20 с. — укр.

Проведено системне дослідження неформальної управлінської групи — дніпропетровського клану. Показано особливості її формування та функціонування у владних елітах Радянського Союзу. Розроблено критерії-маркери, за якими визначалась належність акторів до дніпропетровської управлінської мережі. Виділено етапи зародження, критерії добору та джерела формування дніпропетровського клану в 1920-х — наприкінці 1980-х рр. Проаналізовано кількісний і якісний склад керівної верхівки Дніпропетровщини у 1920-х — наприкінці 1980-х рр. Визначено кількісний склад «дніпропетровців» серед керівної верхівки на республіканському та загальносоюзному рівнях влади у 1920-х — 1991 роках. З'ясовано статус дніпропетровської управлінської мережі відносно інших управлінських мереж УРСР. Охарактеризовано обсяг повноважень і розподіл функцій, які мали ключові представники дніпропетровського клану всередині номенклатурних еліт УРСР і СРСР.

Шифр НБУВ: РА452229

3.Т.211. Окупаційна політика російської влади в генерал-губернаторстві Галичина в 1914 р. (на прикладі Тернопільської губернії) / І. Зуляк, С. Сєреда // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 48-62. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета дослідження — аналіз окупаційної політики російської влади в генерал-губернаторстві Галичина (на прикладі Тернопільської губернії) впродовж серпня — грудня 1914 р. Методологія базується на принципах історизму, системності, науковості, верифікації, авторської об'єктивності. Одним із провідних став метод локальної історії, орієнтований на вивчення тієї чи іншої території з позиції становлення й формування політики окупаційної адміністрації, формування на «новоприданих» теренах адміністративно-територіального устрою, притаманного Російській імперії. Розкрито процес становлення й формування окупаційної політики російської влади в Тернопільській губернії в окреслений період. Висновки: досліджено насильницьку адаптацію до російського адміністративно-територіального устрою, висвітлено складне становище населення в нових умовах. З'ясовано, що однією з важливих функцій адміністративних органів було наповнення бюджету шляхом накладення штрафів за невиконання розпоряджень, конфіскація майна, виселення. Доведено, що заходи окупаційної влади на Тернопільщині впродовж серпня — грудня 1914 р. мали загарбницький характер, призвели до реалізації самодержавної політики в ліквідації місцевих органів самоуправління, нав'язуванні загальноімперських стереотипів, руйнуванні самобутнього суспільно-політичного, соціально-економічного й культурно-освітнього розвитку краю.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.212. Пам'ятки історії та культури міста Покров (за матеріалами «Зводу пам'яток історії та культури України») / В. В. Грибовський, М. М. Дараган, О. С. Колесник, В. В. Кудличкін, С. О. Моїсенко, С. В. Полін, Л. М. Чиріч, Н. М. Шейміна; упоряд.: Л. М. Голубчик, О. С. Колесник, В. В. Кузьміна; ред.: Н. Г. Першина, С. І. Кот, І. О. Кочергін, З. П. Маріна, С. Б. Ревський, С. І. Світленко, О. М. Титова, Г. К. Швидько; Дніпропетровська обласна державна адміністрація. — Дніпро: Журфонд, 2020. — 143, [4] с.: фото, мал. — (Дніпропетровська область). — укр.

Запропоновано видання, що є складником багатотомника про пам'ятки Дніпропетровської області за матеріалами «Зводу пам'яток історії та культури України». Переглянуто створені за часів СРСР переліки пам'яток, знайдено та повернуто суспільству історичні об'єкти, відправлені радянською владою у небуття: пам'ятки, пов'язані з визвольним рухом українського народу та боротьбою за незалежність, життям та діяльністю репресованих представників української інтелігенції, пам'ятки Голодомору та інших злочинів радянської влади, храми Ч визначні твори архітектури, перетворені на колгоспні зернохосвища тощо. Зазначено, що починаючи з 2002 р., спеціалісти Дніпропетровського обласного центру з охорони історико-культурних цінностей провели комплексні обстеження територій усіх 22 районів та 13 міст обласного підпорядкування, під час яких установлено сучасний стан об'єктів пам'яток і виявлено нові об'єкти історії, архітектури, монументального мистецтва. Здійснено визначення меж територій пам'яток археології області, що дало змогу зафіксувати розташування кожної пам'ятки в державній системі координат,

а також повонити перелік об'єктів культурної спадщини щойно виявленими курганами та курганними могильниками.

Шифр НБУВ: ВС69688

3.Т.213. «Сільське в міському»: аграрний сектор Львова та його внесок у повоєнну економіку міста / Р. Генета, І. Панчук // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 58-72. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлити особливий феномен повоєнного Львова, що полягав у взаємодії міста й села в межах міського простору. Сільські та міські практики справляли серйозний вплив на щоденне життя, змінювали харчування та етнічний колорит міста. Використано загальнонаукові методи? причинно-наслідковий, порівняльний, системного аналізу та ін. Науково новизна. Уперше висвітлено діяльність сільськогосподарських підприємств, які активно використовували угіддя в межах міста. Окремим аспектом проаналізовано продукцію місцевих харчових підприємств, визначено її популярність серед населення та встановлено рівень забезпечення містян продуктами. Акцентовано увагу на методах збереження продовольства за умов відсутності холодної ділянки. Доведено, що аграрні експерименти в місті не були правилом, а радше винятком, зумовленим повоєнним розрухою. У результаті співпраці «міста» й «села» у Львові витворилося двоєке соціальне середовище, зі своєрідними впливами на повоєнне місто. Висновки: у перші роки по війні традиційне господарство Львова співіснувало в одному просторі зі сільськими практиками, які проявлялися в культивуванні сільськогосподарських артіль (колгоспів), підсобних та індивідуальних господарств. Система зайнятості у сільському господарстві корелювала з партійною політикою репрезентації класовості в усіх сферах міського життя. Підсобні господарства, артілі та відгодівельні комплекси, організовані в умовах харчового дефіциту як один з елементів повоєнного виживання, були нетиповим явищем повоєнного міста. Попри невеликі обсяги львівського аграрного сектору його внесок у загальноміську фінансову систему був відчутним. Серед місцевої харчової продукції, виготовленої на базі сировини міських господарств, особливою популярністю користувалися варені ковбаси. Молочні товари займали незначний відсоток серед загального обсягу споживання молока в місті.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.214. Торгівля Київської губернії (1793 — 1861 рр.): автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01 / Л. В. Губицький; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». — Переяслав, 2021. — 40 с. — укр.

Вперше здійснено комплексне дослідження еволюції торгівлі Київської губернії наприкінці XVIII — в першій половині XIX століття. За допомогою маловідомого інформаційного матеріалу узагальнено особливості торговельно-економічних процесів доби, зосереджено увагу на зростанні мережі закладів постійної та непостійної торгівлі, асортименту товарів. Виявлено еволюцію складу соціальних станів, які брали участь у торговельних оборотах, враховано зміни у національному та суспільному відношенні. Аналіз архівних першоджерел та історіографії дозволив виокремити закономірності та особливості міської і сільської торгівлі. Висвітлено погляд на застосування методик поведінкової економіки стосовно суспільних змін, які уособлювали цивілізаційні зміни. Наведено критику імперської концепції подолання регіональних особливостей.

Шифр НБУВ: РА449072

3.Т.215. Ярмолинеччина від найдавніших часів до сьогодення: монографія / Ю. А. Хоптяр, А. Ю. Хоптяр, А. О. Хоптяр; Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, НАН України, Інститут історії України. — Кам'янець-Подільський: Звельюто Д. Г., 2022. — 299 с.: іл. — Бібліогр.: с. 211-232. — укр.

Здійснено опис, що показує перебіг історичних подій на Ярмолинеччині від XV до початку XXI ст. Із залученням різнопланових історичних джерел, створено суцільне історичне полотно вказаної місцевості, об'єктивно відтворено складні історичні процеси в краю. Зокрема, увагу приділено виникненню та соціально-економічному розвитку Ярмолинеччини (XV — XVIII ст.); інкорпорації Ярмолинеччини до складу Російської імперії (кінець XVIII — початок XX ст.); соціально-економічному розвитку Ярмолинеччини (1917 — 1991 рр.) тощо.

Шифр НБУВ: ВА860106

Див. також: 3.Т.238

Історія народів, що проживають на терені України, та історичних областей

3.Т.216. Індустріальні процеси у Західному регіоні Української РСР: здобутки та прораханки / О. Малярчук, В. Остап'як // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 91-107. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Узагальнено досвід економічної політики партійно-радянської влади. Мета статті — висвітлити загальні тенденції та особливості структурних змін під час здійснення індустріалізації у західних областях Української РСР, їх досягнення та недоліки.

Методика дослідження спирається на фундаментальні принципи об'єктивності та історизму, що передбачають вивчення окремих явищ і процесів у їх розвитку та тісному зв'язку із системою відповідних суспільних відносин. Історичні явища розглянуто на фоні політичних процесів, що зумовлює застосування методу порівняльного аналізу, завдяки якому з'ясовано сутність визначальних для радянського періоду економічних пріоритетів, які впродовж усієї радянської доби визначали стратегію становлення галузей промисловості, розвитку інфраструктури і трансформації побуту у Західному регіоні УРСР. Уперше в історіографії проведено комплексне дослідження механізму швидкої індустріалізації західних областей Української РСР, в основу якого було покладено «електроозброєність» в усіх галузях економіки, що зумовлювалося як структурними змінами, так і підвищенням питомої ваги енергомістких галузей, збільшенням витрат енергії на виробництво продукції у традиційних галузях — лісовій, паперовій та деревообробній, нафтогазовій, хімічно-гірничому комплексі. Процес індустріалізації Західного регіону республіки супроводжувався широкомасштабним будівництвом електростанцій, заводів, фабрик, реконструкцією і технічним переобладнанням робочих місць, що сприяло економічному розвитку, зростанню зайнятості населення, створенню промислової бази на основі місцевих ресурсів. Регіон розвивався прискореними темпами, проте низький рівень техніки, недосконалість технологій знижували економічну ефективність. Виснажувалися основні природні ресурси: нафта, газ, калійні солі, озокерити, сірка, вугілля.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.217. Мародерство, грабежі, розбій російських окупаційних військ на Східній Галичині й Північній Буковині в роки Першої світової війни / С. Орлик // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 4-16. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлити проблему мародерства, грабежів і розбою, які чинилися російською окупаційною владою в роки Великої війни в тимчасово окупованих українських регіонах — Східній Галичині та Північній Буковині, що актуалізувалося у зв'язку з розпочатою Російською Федерацією війною проти України. У процесі роботи використано загальнонаукові та спеціальні історичні методи дослідження: причинно-наслідковий, системного аналізу, історико-порівняльний, ретроспективний, історико-типологічний, історико-генетичний та ін. Наукова новизна полягає в тому, що вперше в історіографії проведено спеціальний аналіз поведінки російських окупаційних військ та цивільної окупаційної влади на території Східної Галичини і Північної Буковини в часи Першої світової війни, що проявлялася у вигляді мародерства, грабежів, розбою стосовно мешканців окупованих територій. Акцентовано увагу на прийнятих напередодні Великої війни нормах міжнародного гуманітарного права щодо захисту життя, гідності, релігійних переконань та приватної власності цивільного населення під час збройних конфліктів. Спираючись на архівні документи, наведено конкретні факти мародерства, грабежів і розбою, які чинилися російською окупаційною владою відносно цивільного населення на тимчасово окупованих західноукраїнських землях, і показано, що ці факти були типовими і масовими. Акцентовано увагу на тотальних реквізиціях на потреби армії у селян і поміщиків збіжжя, продуктів харчування, конфіскації покинутого власниками майна, банківських вкладів та майна, яке знаходилося у банківських установах, грабежах особистого майна мешканців окупованих територій, вимаганні контрибуції від жителів міст, які здійснювали російські війська та російська окупаційна влада. Розкрито особливості вивезення награбованого майна під час евакуації російських військ. Висновки: випадки мародерства, грабежів та розбою стосовно місцевого населення Східної Галичини і Північної Буковини з боку російських військ та встановленої у тиллових районах цивільної окупаційної влади під час Першої світової війни були масовими і жорстокими, супроводжувалися навмисним нищенням приватного житла та майна, що доводило місцеве населення до зубожіння та голоду.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.218. На узбіччі суспільства. Доля українських «остарбайтерів» (Поділля, 1942 — 2007рр.): [монографія] / С. Д. Гальчак; Український національний фонд «Взаєморозуміння і примирення», Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, НАН України, Інститут історії України, Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, Національна спілка краєзнавців України. — Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2009. — 767 с. — Бібліогр.: с. 725-767. — укр.

Представлено одне з перших масштабних наукових осмислень долі насильно депортованих у рейх жертв війни. Досліджено політику та практичні дії нацистського окупаційного режиму по насильницькій мобілізації людських ресурсів, дискримінації, умовам життя, каторжній праці «остарбайтерів» із Поділля (Україна) у військовій промисловості та сільському господарстві рейху, протидію подоланню гітлерівським загарбникам у рядах патріотичного підпілля, радянських партизанів, сил національно-визвольного спрямування, європейського руху Опору. Проаналізовано механізм репатріації та ставлення партійно-державного керівництва СРСР і УРСР до примусових робітників, їх

адаптація в радянському суспільстві, соціальна реабілітація в СРСР, незалежній Україні.

Шифр НБУВ: ВА859074

3.Т.219. Підприємницька діяльність євреїв у волинських містах у XVI — першій половині XVII ст. / А. Заяць // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 16-30. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета дослідження — проаналізувати підприємницьку діяльність євреїв у містах Волині ранньомодерної доби та з'ясувати її значення для економічного розвитку міст. Методологія базується на принципах історизму, системності, науковості, усебічності. Використано також методи історико-порівняльний, проблемно-хронологічний та ретроспективний. Наукова новизна полягає в комплексному вивченні сільської бази проблеми, що дало змогу подати широкий спектр єврейської торгово-виробничої діяльності в містах Волині й показати її значення для економічного розвитку регіону. Висновки: ґрунтовне вивчення джерел дало змогу засвідчити вагому роль євреїв в економічному житті Волині окресленого часу. Найперше, це торгівельна діяльність (хоча вона не завжди була такою, а здебільшого поєднувалася з іншими видами підприємництва). Частина єврейського населення займалася ремеслом, зазвичай пов'язаним зі шкірою (шевці, кушніри) та дещо менше сільським господарством. Популярним серед євреїв була організація виробництва попелу, поташу, вилучення горілки, варіння меду, пива й шинкування ними. Євреї утримували «гостинні» будинки, активно позичали гроші, займалися переганянням худоби на продаж. Успішною була орендна діяльність. В оренду бралися мита, корчми, млини, солодовні та воскобійні, мости, перевози, спуск ставів. Популярними були оренди збору помірною, чопового, шосового, замкових і війтівських доходів. Часто орендували села та міста. Знаною була суборенда. У заставу до євреїв потрапляли не лише речі чи будинки, а й села, міста. Усе це давало змогу нагромаджувати та примножувати значні капітали.

Шифр НБУВ: Ж27630

Українська діаспора

3.Т.220. Етнічні меншини України 20 — 30-х років XX століття в радянському інформаційному та візуальному просторі: (за матеріалами наук. повідомл. на засід. Президії НАН України 23 груд. 2020 р.) / О. О. Маєвський // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 62-71. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Крізь призму засобів інформаційного впливу розкрито зміст етнонаціональної політики більшовицького керівництва СРСР у 20 — 30-ті роки XX ст. Проаналізовано спрямування політики коренізації, формування національних адміністративно-територіальних утворень, політику у сфері культури та освіти нацменшин та їх ідеологічний супровід засобами візуальної пропаганди. Наголошено, що активізація життя етноменшин в Україні спричинила згортання коренізації та масові репресії проти їх активу.

Шифр НБУВ: Ж20611

Історія Росії

3.Т.221. «Червоні злодії» Другої світової: витоки, практики й наслідки мародерства радянських військовослужбовців / О. Стяжкіна // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 14-29. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Ідеться про мародерство солдатів та офіцерів Червоної армії в Європі в роки Другої світової. Актуальності цієї теми надає поведінка російських загарбників на території України впродовж війни, що триває. Мета статті — аналіз специфіки радянського варіанту військового мародерства, а дослідницькі завдання — в тому, щоб розглянути витоки, зафіксувати практики, з'ясувати, як дії військовиків оцінювали вони самі й керівництво держави, а також означити наслідки «червоного мародерства» у формуванні соціальних правил радянського та його наступника — російського суспільства. Методологічним підґрунтям стала теорія агентності, яка виходить із того, що за будь-яких обставин люди мають вибір і діють відповідно до нього. Крім того, феномен мародерства проаналізовано в порівняльній перспективі, що дозволяє відповісти на питання щодо відмінностей поведінки радянських армійців на різних територіях, які вони вважали «визволеними». Радянське мародерство розглядається як цілісний феномен та усталена й дозволена у СРСР практика ведення війни. Висновки: витоки радянського мародерства лежали не тільки та не стільки в бажанні помсти чи відплати, скільки у соціальній заздрості («класовій ненависті»), через яку всі мали жити так само погано, як і «визволителі». Причини полягали й у можливості реалізувати право сильного грабувати слабшого, в усвідомленні своєї вищості щодо ворогів і тих, кого «визволяли», щодо своєї «унікальної місії» у світі. За таких обставин мародерство було спрямоване не тільки проти німців, а й проти сербів, поляків, угорців, євреїв, українців тощо.

Шифр НБУВ: Ж27630

Див. також: 3.Т.172, 3.Т.210

Історія Азії

3.Т.222. Конфуціанський складник трансформації китайського суспільства в період «реформ та відкритості» (1978 — 2013 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / В. А. Чжен; НАН України, Інститут всесвітньої історії. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено модернізаційні процеси в китайському суспільстві періоду «реформ і відкритості» з позиції виявлення в них місця традиційної ціннісної конфуціанської компоненти. Встановлено чинники, що зумовили проникнення принципів положень конфуціанського вчення в партійну й державницьку риторику та цілеспрямоване перетворення його на один із найвагоміших факторів консолідації китайської нації, форми впливу конфуціанських концептів та імперативів на державотворчі і суспільні процеси. На підставі аналізу державних і партійних документів відповідного періоду виявлено еволюцію поглядів китайського керівництва щодо важливості культурно-цивілізаційних цінностей для розбудови та розвитку країни; показано послідовність поступових кроків керівництва Китаю в напрямі опертя трансформаційних процесів у країні на історико-культурний національний фундамент, роль якого відіграло конфуціанство, та встановлено їх загальною і галузеву періодизацію. Доведено дієвість звернення до національної історико-культурної спадщини для ефективності моделі здійснення модернізаційних перетворень у КНР.

Шифр НБУВ: РА452257

Історія Америки

3.Т.223. Особливості еміграції до Канади з Волинського воеводства II Речіпосполитої в 1930 — 1939 рр. / В. Марчук, С. Синяк // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 110-118. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета дослідження — характеристика особливостей еміграції з території Волинського воеводства в Канаду впродовж 1930 — 1939 рр. Використано спеціальні історичні (історико-генетичний, порівняльно-історичний, історико-системний, структурно-функціональний, соціально-психологічний, історико-ретроспективний), статистичні (прямі й непрямі, вибіркового статистичного вивчення), соціологічні (кількісні та якісні) методи отримання інформації, а також загальнонаукові прийоми (узгалянення, аналізу, синтезу, порівняння). На основі широкого кола архівних джерел, більшість з яких уведено в науковий обіг уперше, здійснено аналіз особливостей еміграції з території Волинського воеводства до Канади в 1930 — 1939 рр. Доведено, що, незважаючи на труднощі, частина волинян вирушила за межі рідного краю в пошуках кращої долі. Висновки: у 1920 х рр. питаннями виїзду громадян за кордон займалися різні установи, що призвело до розпорошення матеріалів, які стосуються еміграції, по різних архівних фондах. Утворення в 1930 р. Еміграційного синдикату як єдиного органу, що займався питаннями еміграції, зумовило концентрацію документів у фонді цієї установи, що зберігається в Державному архіві Рівненської обл. Опрацювання наявних матеріалів дасть можливість залучити до наукового обігу цільний комплекс нових джерел.

Шифр НБУВ: Ж27630

Див. також: 3.Т.198

Археологія

3.Т.224. Археологічні дослідження Керченського музею старожитностей 1899 р. / К. Є Думберг; ред.: В. Корнієнко; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського, Національний заповідник «Софія Київська». — Київ: Гурович В. Г., 2022. — 95 с.: іл. — (Пам'ятки історичної думки України. Спадщина Одеського товариства історії та старожитностей; вип. 3). — укр.

Видання є археографічною публікацією авторської копії звіту директора Керченського музею старожитностей Карла Думберга про археологічні дослідження, що здійснювались у Керчі протягом 1899 р. Інформацію про ці розкопки у скороченому вигляді було опубліковано у «Звіті» (про розкопки на горі Митридата) та «Відомостях» (про дослідження поховань у Керчі) Археологічної комісії. Нинішня ж публікація вводить до наукового обігу повний звіт про тогочасні дослідження, в яких Думберг наводить відомості про всі здійснені того року розкопки, а також детальний перелік виявлених речей із зазначенням тих артефактів, які були передані Археологічній комісії. Ця Думбергова копія звіту стала основним джерелом інформації для презентації археологічних досліджень у Керчі, здійсненій членом Одеського товариства історії та старожитностей Е. фон Штерном у листопаді 1901 р.

Шифр НБУВ: ВА859563

3.Т.225. Елліністичний тип глиняних світильників / О. Л. Рубінштейн; ред.: В. Корнієнко; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського, Національний заповідник «Софія Київська». — Київ: Гурович В. Г., 2022. — 71 с.: табл. — (Пам'ятки історичної думки України. Спадщина Одеського товариства історії та старожитностей; вип. 5). — укр.

Видання є археографічною публікацією праці українського керамолога Олександра Рубінштейна, яка була написана у 1918 р. в Одесі. Проаналізовано існуючі в тогочасній історіографії принципи систематизації глиняних світильників елліністичного часу, виділено з-поміж них низку суттєвих зовнішніх ознак, які вирізнятимуть ці світильники від світильників інших історичних періодів. Визначено новий підхід до технології виробництва, застосовуваний матеріал, пошуку інформації про майстерні та імена майстрів.

Шифр НБУВ: ВА859560

3.Т.226. Погляд на старожитності Дакії, нинішніх Молдови та Волощини / І. П. Яковенко; ред.: В. Корнієнко. — Київ: Горобець, 2022. — 79 с.: іл. — (Пам'ятки історичної думки України. Спадщина Одеського товариства історії та старожитностей; вип. 1). — укр.

Археографічна публікація написана у 1842 р. розвідки кореспондента Одеського товариства історії та старожитностей з Бухареста Ігнатія Яковенка, присвяченої огляду старожитностей частин Римської імперії, що збереглися на теренах її колишньої провінції Дакії. На час написання праці на території придунайських князівств Молдови та Волощини, які перебували у складі Османської імперії, була виявлена низка цікавих пам'яток римських часів. На підставі власних спостережень і повідомлень румунської преси 1839-1841 рр. Яковенко включив до нарису короткий опис Траянових валів, руїн Траянового мосту, золотих речей знаменитого скарбу Петроаси, а також низки епіграфічних пам'яток римського часу.

Шифр НБУВ: ВА859561

3.Т.227. Село Жуки — батьківщина літописця Самійла Величка: зб. ст. та матеріалів до Четвертої наук. конф. До 300-ліття «Літопису» Самійла Величка / ред.: Л. Л. Бабенко, В. М. Вадімов, М. М. Кононенко, В. О. Мокляк, О. Б. Супруненко, О. М. Титова, В. П. Титаренко, А. Л. Тягнирядно, Г. І. Шаповалов, М. А. Якименко; НАН України, Центр пам'яткознавства, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Полтавська облдержадміністрація, Полтавська районна рада, Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського. — Київ: АСМІ, 2020. — 231 с.: рис., фот. — укр.

Досліджено часи козацького літописання, а саме: «Літопис» Самійла Величка. Зроблено спробу історичного твору через призму наукових поглядів академіка Д. І. Багалія. Відображено взаємини Карла XII і гетьмана Івана Мазепи у працях істориків української діаспори. Увагу приділено пам'яткам археології Полтавщини в «Літописі» Самійла Величка. Висвітлено питання про місцезнаходження татарських загонів Карач-бея у битві військ. Акцентовано на с. Жуки в матеріалах Генерального опису Лівобережної України 1765 — 1769 рр. Досліджено особливості традиційного верхнього вбрання козацтва Лівобережної України. Увагу приділено наконечнику стріли золотоординського часу з околиць Полтави (с. Жуки). Розглянуто діяльність майстрів художнього різьблення Полтавщини тощо.

Шифр НБУВ: ВА858999

ББК Т4(45)27-417 + Т491.7

3.Т.228. Скляне та кам'яне намисто пізніх сарматів Дунайсько-Донського степу: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.04 / Г. О. Кисленко; НАН України, Інститут археології. — Київ, 2020. — 14 с. — укр.

Досліджено систематизацію та узагальнення намистин, що походять із жіночих пізньосарматських поховань Дунайсько-Донського степу. Узагальнено наукові доробки, що присвячені систематизації намистин. Викладено історія вибору дослідниками типологічних ознак для систематизації. Запропоновано власну типологічну схему класифікації намистин. Описано процес створення хронологічних груп, який дозволив виокремити дві хронологічні групи ланцюжків. Виокремлено схеми розташування намистин щодо скелета. Прослідковано колірні гами композицій намистин у похованнях. Аналіз кольорних сполучень дозволив виокремити регіонально-хронологічні групи кольорних композицій намистин у похованнях.

Шифр НБУВ: РА453228

Див. також: 3.Т.230, 3.Т.231, 3.Т.232

Археологія України

3.Т.229. Важливі аспекти матеріальної культури міст Поділля та Волині у другій половині XIV — першій половині XV ст. (за даними археологічних досліджень) / Д. Ващук, І. Старенький // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 116-134. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Висвітлено розвиток міст Поділля та Волині у другій половині XIV — першій половині XV ст. Мета статті — дослідження окремих аспектів матеріальної культури українських міст зазначеного періоду. Методологічну основу склали фундаментальні догмати історизму та об'єктивності. Використано принципи системності, методи факторного аналізу, типологічний, аналітичний та синтезуючий. Наукова новизна визначається залученням значної кількості нових речових джерел, які в поєднанні з писемними значно доповнюють історичні відомості з теми дослідження. Висновки: зроблено історіографічний огляд поставленого питання, що засвідчує порівняно незначну кількість праць, присвячених розвитку міст у період входження українських земель до складу Великого князівства Литовського. Охарактеризовано джерельну базу, зокрема речові та писемні пам'ятки. В основній частині статті насамперед розглядається будівництво. Проаналізовано питання приватної житлової забудови на прикладах Кам'янець-Подільського, Сокильців, Луцька. З'ясовано, що в означений хронологічний період житла були щонайменше двох типів: вальковані та дерево-глинобитні каркасно-стовпової конструкції. Особливу увагу присвячено храмовому православному будівництву на прикладах церков Луцька й Кам'янець-Подільського. Важливе значення відігравав гончарний промисел. Згідно з результатами досліджень, у Кам'янці-Подільському, Луцьку, Дубні існували великі майстерні. Зокрема в Кам'янці-Подільському впродовж сезонів 2016 — 2018 рр. досліджено два та виявлено ще три гончарні горни, початок функціонування яких віднесено до першої половини XV ст.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Т.230. Дві праці з дослідження давніх поховань у Керчі та на Таманському півострові / Ю. Ю. Люценко; ред.: В. Корнієнко. — Київ: Гурович В. Г., 2022. — 103 с.: мал. — (Пам'ятки історичної думки України. Спадщина Одеського товариства історії та старожитностей; вип. 2). — укр.

Видання є археографічною публікацією двох праць кореспондента Одеського товариства історії та старожитностей з Керчі Юхима Люценка, написаних у 1878 та 1879 роках, присвячених висвітленню результатів досліджень давніх гробниць Боспорського царства. Перша праця «Катакомба з фресковим живописом, відкрита у 1877 р. поблизу Керчі на горі Митридат» присвячена опису склепу Анфестерія. Його складено під час безпосередніх спостережень пам'ятки, в той час як опубліковані пізніше описи здійснювалися за малюнками 1877 р. або за невеликими залишками живопису після його руйнування власником садиби у 1891 р. Друга праця «Опис давніх золотих та інших речей, знайдених 28 червня і 4 вересня поточного 1879 року поблизу станції Сінної на Таманському півострові» присвячена замальовкам обставин розкопок курганів, головним чином Артюхівського, здійснених В. Тізенгаузенем та С. Верєбрюсовим. Люценко наводить детальний перелік виявлених під час розкопок поховань Артюхівського кургану предметів. В обох працях він пов'язав приналежність поховань у катакомбах та простих гробницях з мінімальним інвентарем із представниками аспургіан, згаданих у «Географії» Страбона, на відміну від багатих на знахідки поховань грецького населення, що, як вважав Люценко, розкопані у склепах та гробниці Артюхівського кургану.

Шифр НБУВ: ВА859562

3.Т.231. Княже місто Звенигород: інноваційні методи у вивченні і збереженні історичної пам'яті: (за матеріалами наук. доп. на засід. Президії НАН України 9 груд. 2020 р.) / В. Д. Гупало // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 34-42. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто етапи формування джерельної бази як підґрунтя для соціоісторичної інтерпретації археологічної пам'ятки національного значення «Городище літописного міста Звенигород». Обґрунтовано міський та столичний статус Звенигорода як центру однойменного князівства. Відзначено внесок дослідників XIX — XX ст. у вирішення проблем локалізації міста, визначення його площі, реконструкції архітектурно-просторової організації, планувальної структури. Наведено результати застосування ІТ-технологій для віртуальної реконструкції забудови міста. Візуалізація княжого Звенигорода вперше репрезентує зовнішній вигляд одного з найдавніших столичних міст Галицької Русі.

Шифр НБУВ: Ж20611

3.Т.232. Культури Трипілля та лійчастого посуду як приклад контактів енеолітичних спільнот / А. Гавинський, Я. Яковичина; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. — Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2022. — 275 с.: рис. — Бібліогр.: с. 129-149. — укр.

Розглянуто взаємозв'язки двох визначних європейських енеолітичних культур IV тис. до н. е., які абсолютно відмінні за своїм походженням, матеріальними та духовними здобутками. Подано характеристику головних ознак цих спільнот: походження, час існування, поселенську організацію, традицію побуту та ін. Увагу зосереджено на міжкультурних контактах, які найбільш інтенсивно відбувались у безпосередньому пограниччі та виражалися через прямий «імпорт» кераміки, запозичення технологій виготовлення та художнього оздоблення керамічних виробів, обмін виробничими навичками. Зазначено, що особливо

поєднання набула також духовна сфера із перейманням культурно-вих практик.

Шифр НБУВ: CO38318

3.Т.233. Неолітична стоянка Бондариха II у Сіверськодонецьчині: [монографія] / В. О. Манько, С. А. Теліженко; НАН України, Інститут археології. — Київ: Янтар, 2022. — 119, [1] с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 107-118. — укр.

Наведено матеріали розкопок стоянки Бондариха II, що була досліджена на початку 50-х рр. минулого століття Д. Я. Телегіним. Стоянка пов'язана з неолітичною донецькою культурою, датується, ймовірно, початком VI тис. до н. е. Комплекс стоянки демонструє розвиток донецької культури на етапі її розквіту. Проаналізовано крем'яний комплекс стоянки, доведено, що донецька культура має паралелі у матеріальній культурі курецької культури степової України і Криму, у культурі Кобулеті Західної Грузії та у млефаатських комплексах Середнього Сходу. Особливу увагу приділено культурним зв'язкам носіїв донецької культури з сусідами, носіями матвієвокурганської та азово-дніпровської культури.

Шифр НБУВ: CO38484

Див. також: 3.Т.174

Етнографія

Етнографія сучасних народів

3.Т.234. Вибрані праці: у 3 кн. **Кн. 1** / О. С. Бежкович; ред.: Г. Скрипник, В. Бабенко, В. Борисенко, Г. Бондаренко, Д. Чернієнко; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. — Б. м., 2015. — 332 с.: фот., табл. — укр.

Видання репрезентує першу з трьох книг, присвячених вибраним дослідженням О. Бежковича. Представлено праці з проблем етнічного складу населення Кубані, а також з української народної агротехніки за матеріалами широкого географічного діапазону. Розкрито історію створення і опублікування праці О. Бежковича про землеробство українців. Визнано, що О. Бежкович та його науковий доробок і досі маловідомі в українській етнологічній науці, хоча перу вченого належать рунтові монографії, статті та розвідки з етнології, зокрема з актуальних і нині проблем етнічної історії, етнічності, етнічного картографування, етнодемографії й етнокультури українців та інших народів. Оцінено творчу спадщину вченого, що за підрахунками дослідників, нараховує 45 опублікованих та 25 неопублікованих наукових праць, серед яких — професійно виконані монографії і брошури «Земледельческие орудия и труд украинцев (XVIII — первая половина XX вв.)»; «Занятия украинцев-переселенцев южной части Семипалатинской области»; «Украинская народная настенная роспись»; «Киргизы. Этнографические особенности скотоводства и земледелия»; «Этнические особенности выращивания и сбора урожая у народов Башкирии (XIX — начало XX в.)».

Шифр НБУВ: B359139/1

3.Т.235. З хлібом і піснями млиша і хата тепліша: аксіологічний аспект обрядового хліба українців: [монографія] / Л. Герус; ред.: С. П. Павлюк; НАН України, Інститут народознавства. — Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2021. — 302 с. — Бібліогр.: с. 280-301 та в кінці розд. — укр.

У контексті свят і подій календарного та родинного циклів досліджено обрядовий хліб — самобутнє явище традиційної культури українців, яке чітко окреслює етнічну ідентичність. На основі опрацювання значної кількості літератури джерел, зокрема польових матеріалів авторки, розкрито світоглядне значення обрядового хліба у життєві українців середини XIX — початку XXI ст., встановлено його ціннісні характеристики, висвітлено локальні прояви у функціонуванні, виділено домінуючі типи українського обрядового хліба, розглянуто способи їх об'ємно-просторового й образного трактування, функції, символіку, з'ясовано засоби художньої та семантичної виразності. Особливу увагу приділено практикам актуалізації обрядового хліба українців як елементу нематеріальної культурної спадщини в сучасному соціокультурному просторі.

Шифр НБУВ: BA859692

3.Т.236. Традиційне житло Чернігівщини кінця XIX — першої половини XX століття: монографія / А. Ярова; ред.: Г. Скрипник; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. — Київ: Вид-во ІМФЕ, 2017. — 194, [1] с.: іл. — Бібліогр.: с. 175-190. — укр.

Відображено результати комплексного дослідження традиційної української житлової архітектури кінця XIX — першої половини XX ст. з території сучасної Чернігівської області. Роз-

глянуто історію вивчення цього питання, проаналізовано джерельну базу, основою якої стали власні польові матеріали авторки. Наведено основні типи конструкції житла, поширеного на Чернігівщині, його конструктивні деталі. Встановлено особливості екстер'єру та інтер'єру житлової архітектури в різних частинах Чернігівської області. Особливо розглянуто систему звичаїв, вірувань та обрядових дій, пов'язаних із житлом, що зафіксовані серед місцевих мешканців. Досліджено територію сучасної Чернігівщини, що лежить одразу в межах двох етнографічних регіонів — Центрального-Східного та Полісся. Констатовано, що народна архітектура в цих регіонах мала як спільні, так і відмінні риси. Так, житла Полісся, до якого відноситься більша частина Чернігівської області, внаслідок низки соціально-економічних та природно-географічних факторів відрізнялися стриманішим у порівнянні із Середньою Наддніпряниною інтер'єром та екстер'єром, а також матеріалами, що використовувалися при будівництві. За наявності лісів, на відміну від південних районів, хати цього регіону будувалися переважно в зруб, і тут довше побутували реліктові форми хат — «курні» житла. Розкрито традиційну культуру та історію України. Визначено, що традиційне житло є фундаментальною складовою української етнокультури. Зазначено, що науковий інтерес до народної архітектури посилюється сучасними тенденціями розвитку гуманітаристики, а саме зверненням до вивчення народного житла, збереженням його як одного з важливих компонентів історико-культурної спадщини українського народу.

Шифр НБУВ: BA859855

3.Т.237. Українська етнокультура в контексті глобалізаційних викликів / Г. Бондаренко; ред.: Г. Скрипник; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. — Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2014. — 225, [44] с.: фот. — укр.

Досліджено актуальні проблеми сучасних етнокультурних процесів в Україні, зокрема на українському порубіжжі. Розглянуто зміни у сфері народної культури, пов'язані з міжкультурними впливами. На прикладі трансформацій етнокультурної спадщини українців в Україні та за її межами окреслено перспективні моделі її трансляції в сучасному культурно-інформаційному просторі. Описано етнографію українців Кубані, Воронезьчини, українські етнографічні реалії побуту чорноморців. Охарактеризовано роль мас-медіа у популяризації та збереженні явищ етнокультури. Висвітлено трансформацію звичаєво-обрядової культури та морально-ціннісних орієнтацій сільського населення Наддніпряниці (село Червона Слобода Черкаського району Черкаської області) та інновації етнокультури сільської людності Київщини в динаміці історичного розвитку впродовж XX століття. Подано інформацію про культурно-побуту специфіку повсякдення українців Литви.

Шифр НБУВ: BA859853

3.Т.238. Український одяг у системі міської культури Києва (друга половина XIX — початок XXI століття): [монографія] / М. Олійник; ред.: Г. Скрипник; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. — Київ: Вид-во ІМФЕ, 2017. — 311 с.: фот. — Бібліогр.: с. 255-297. — укр.

Вперше здійснено комплексне дослідження етнокультурного явища побутування українського традиційного одягу в системі міського повсякдення в другій половині XIX — на початку XXI ст. на прикладі м. Києва. Розкрито тематику традиційного українського одягу. Вивчено стан наукового опрацювання проблеми, визначено методологію проведення дослідження. Виокремлено три періоди урбаністичного розвитку українського народного одягу. Проаналізовано головні чинники дифузії сільського вбрання в міський соціокультурний вимір. Простежено напрями розвитку традиційного вбрання українців у побуті міста. Охарактеризовано основні комплекси міського вбрання з українськими національними ознаками. Визначено специфіку функціонування народного одягу за радянських часів. Шляхом проведення польового дослідження окреслено особливості використання традиційного українського вбрання за часів незалежної України. Розглянуто побутування народного вбрання серед різних соціальних станів українців. Враховано, що в Києві працює багато селян, особливо з приміської зони. Особливу увагу зосереджено на свідомому використанні українського одягу представниками інтелігенції, оскільки селяни вдягалися у звичну для них доморобну нощу ще й з економічних причин. Визначено, що до сучасного побуту містян увійшли різні комплекси одягу, що являють собою як традиційний стрій, так і поєднання його компонентів із сучасним вбранням. Визнано яку значну популярність серед молоді має модний етнічний стиль, створений під впливом естетики традиційного українського костюма. Наголошено, що потужним рушієм розвитку українського одягу в сучасних реаліях України є відродження його основної функції — вираження національної ідентифікації.

Шифр НБУВ: BA859854

3.У.239. Відтворення капіталу в аграрному секторі економіки як об'єкт фінансової політики / О. О. Лемішко // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 101-108. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто особливості відтворення капіталу в аграрному секторі економіки як об'єкта державної фінансової політики. Означено дефініцію відтворення капіталу в аграрному секторі (АС) як періодично відновлюваного функціонування продуктивного капіталу взаємопов'язаних підприємств різних галузей сільськогосподарства та функціонально пов'язаних із ними обслуговуючих формувань, що задовольняють потребу в продуктах харчування та сировині для переробної промисловості; інвестування продуктивного капіталу забезпечує циклічне проходження процесу виробництва сільськогосподарської продукції та приріст вартості у формі доходу. Акцентовано, що недостатньо дослідження залишаються сутність та особливості відтворення капіталу в АС економіки (АСЕ) з огляду на визначення можливостей і доцільності цілеспрямованого управління цим процесом засобами фінансової політики. Заропоновано розуміння особливостей відтворення капіталу в АСЕ базувати на методологічних засадах дослідження закономірностей та особливостей кругообігу виробничого, товарного та грошового капіталів. Доведено, що цикл відтворення капіталу в АСЕ має міжгалузевий комбінований характер і може бути структурований на 3 автономні цикли, пов'язані між собою міжгалузевими зв'язками — у сільському виробництві, переробці сільськогосподарської продукції та заготівельно-торговельній діяльності. Причинно-наслідкові зв'язки між комплексом специфічних рис АСЕ та особливостями відтворення його капіталу надано у формі каузальної моделі формування особливостей відтворення капіталу АСЕ.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.240. Державна політика в аграрному секторі економіки Болгарії (1944 — 1989 рр.): монографія / М. Д. Георгієва. — Київ: Ліра-К, 2021. — 223 с. — Бібліогр.: с. 156-193. — укр.

Увагу присвячено аналізу трансформацій виробничих відносин в аграрному секторі економіки Болгарії протягом 1944 — 1989 років. Досліджено історичні умови формування державної аграрної політики Болгарії в період 1944 — 1989 років. Проаналізовано розвиток болгарського села в період впровадження аграрної реформи 1946 року. Зосереджено увагу на висвітленні процесу кооперування сільського господарства Болгарії та розкритті чинників, які вплинули на формування кооперативних господарств, які з часом стали основною організаційно-виробничою одиницею в сільському господарстві Болгарії в зазначений період. На широкому фактичному матеріалі висвітлено особливості модернізації матеріально-технічної бази аграрного сектору.

Шифр НБУВ: ВА859345

3.У.241. Економіка цивільної безпеки: термінол. слов. / Р. С. Яковчук, О. В. Повстин, А. П. Гаврис; Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. — Львів: Растр-7, 2022. — 194 с. — Бібліогр.: с. 191-194. — укр.

У термінологічному словнику зібрано широковживані спеціалізовані терміни і поняття у сфері економіки, пожежної безпеки та цивільного захисту. Посібник призначений для здобувачів вищих навчальних закладів за спеціальністю «цивільна безпека», а також дасть змогу керівникам і спеціалістам підприємств та організацій поновити їхній багаж знань з макро- й мікроекономіки, менеджменту та маркетингу, сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців із ринковим мисленням і навичками в галузі сучасної економіки. Також може бути корисним для практичних працівників Державної служби України з питань надзвичайних ситуацій.

Шифр НБУВ: ВА860300

3.У.242. Економічна стійкість як передумова забезпечення інноваційного розвитку підприємства / В. Я. Гавран, Р. О. Кальмук // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 2. — С. 1-10. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Досліджено сутність і складові економічної стійкості підприємства та основні підходи до розгляду цієї категорії. Розглянуто передумови вдосконалення систематичних засад для оцінювання ступеня економічної стійкості підприємств. Вивчено можливості адаптації переліку критеріїв визначеного методичного підходу до оцінювання економічної стійкості підприємства у сучасних умовах функціонування суб'єкта господарювання та проаналізовано особливості їх забезпечення. Обґрунтовано ефективність використання визначених критеріїв рівня економічної стійкості та послідовності реалізації процесу оцінювання. Запропоновано й

обґрунтовано підходи до підвищення економічної стійкості об'єкта дослідження. Виконано факторне аналітичне дослідження впливу прогнозованих змін на систему показників стійкості суб'єкта господарювання з урахуванням тенденцій інноваційного розвитку вітчизняного суспільно-економічного середовища.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.243. Методичний підхід до оцінки затребуваності вищої освіти в Україні / О. Р. Кривицька, Л. Б. Коваленко, В. М. Ковальчук // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 42-49. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розроблено теоретико-методичний підхід до оцінки затребуваності вищої освіти в Україні. Проаналізовано освітньо-кваліфікаційні рівні, які характеризуються специфічним колом користувачів інформації. Відповідно для кожного користувача є законним формувати певного інформаційного середовища, яке може бути корисним і цікавим для одного рівня, проте взагалі не затребуваним для іншого. Тому, розробляючи комунікаційну стратегію суб'єктами освітнього середовища, потрібно чітко усвідомлювати, для якого рівня вони будуть її формувати. А тому актуальним постає питання встановлення класифікації суб'єктів освітнього середовища, які забезпечуватимуть підготовку здобувачів на різному рівні. Зазначено, що поняття затребуваності вищої освіти у суспільстві необхідно виокремлювати від затребуваності вищої освіти у здобувачів. Обрання здобувачами «модних» спеціальностей без урахування потреб ринку праці призводить до збільшення диспропорцій навантаження на одну вакансію за окремими професійними групами. Для того щоб надати кількісну оцінку затребуваності вищої освіти, запропоновано використовувати коефіцієнт затребуваності вищої освіти в суспільстві (КЗВО). Необхідність урахування множини чинників на затребуваність вищої освіти у суспільстві обумовила вибір інтегрального методу, який зазвичай застосовують для виміру впливу показників у мультиплікативних, індексних, адитивно-індексних моделях. Запропоновані коефіцієнти, на нашу думку, стануть важливими для закладів вищої освіти (ЗВО) в частині формування комунікаційної стратегії на коротко- та довгострокову перспективу. Важливість таких коефіцієнтів можна пояснити тим, що закономірності та тенденції, виявлені під час дослідження їх динаміки, можуть слугувати інформаційним полем для служби менеджменту ЗВО під час прийняття рішень щодо окреслення ключових аспектів під час розробки нової або вдосконалення діючої комунікаційної стратегії.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.244. Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства: матеріали III Міжнар. наук. студент. конф., 11–12 листоп. 2021 р. / ред.: М. М. Трипак, І. Л. Гуменюк, S. Kaszuba, О. М. Бачинська, О. Н. Коркушко, А. О. Тимків, О. М. Палилюк, Р. В. Козак, В. Є. Лучик, О. Кукса, Я. В. Топорівська, В. Л. Гераймович, О. В. Шевчук, О. С. Прокіпшин, М. І. Колісник; Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, Західноукраїнський національний університет, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Харківський державний соціально-економічний коледж, Uniwersytet ekonomiczny we Wrocławiu, Wyższa Szkoła gospodarki, Państwowa wyższa szkoła wschodnioeuropejska w Przemyslu, Lhoceska univerzita v ceskych Budejovicich, Technicka univerzita v Koscicach. — Кам'янець-Подільський: Університетська думка, 2021. — 387 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено проблеми обліку заробітної плати на підприємстві та напрямки його удосконалення. Висвітлено організаційно-методичні аспекти аналізу трудових ресурсів аграрного підприємства. Увагу приділено векторам розвитку кіберфізичних систем в Україні. Проаналізовано провідну роль менеджера в індустрії гостинності. Охарактеризовано сучасний стан і механізми розвитку підприємств сільського зеленого туризму. Досліджено ринкову інфраструктуру та її вплив на розвиток підприємництва. Розглянуто процес оптимізації коштів чималою сучасною молоддю. Увагу приділено проблемам та перспективам розвитку малих форм агробізнесу. Проаналізовано гнучкі форми зайнятості як альтернативу безробіттю молоді. Проаналізовано ранню соціалізацію молоді як ресурс і основу підвищення конкурентоспроможності держави. Висвітлено перспективи використання відновлюваної енергії. Досліджено критичне мислення у формуванні психологічності. Визначено вплив особистісних характеристик психолога на ефективність консультативного процесу в контексті концепції екзистенціальної психології.

Шифр НБУВ: ВА859746

3.У.245. Новітні технології сучасного суспільства (НТСС-2021). II Міжнародна науково-практична конференція, м. Чернівці, 17 грудня 2021 р.: тези доп. **Ч. 2** / Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», Національний університет «Чернігівська політехніка», Бакінський слов'янський ун-т, Батурський навчальний університет навігації, Інститут імені доктора філософії Яна Урбана Сандала, Гданський університет, Кошицький технічний університет, Національний інститут економічних досліджень, Чернігівська обласна державна адміністрація, Чернігівська міська рада, Обласний комунальний позашкільний навчальний заклад «Чернігівська Мала академія наук учнівської молоді», Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Чернігівської міської ради». — Чернівці, 2021. — 305 с.: табл., рис. — укр.

Наведено результати досліджень з актуальних питань технічних, комп'ютерних, природничих, економічних і правових наук. Висвітлено інноваційні аспекти маркетингової діяльності підприємств. Охарактеризовано інновації в звітності фінансових посередників. Розкрито особливості формування менеджера креативного типу. Проаналізовано вплив цифрової економіки на механізми управління бізнесом. Висвітлено економічну сутність і переваги застосування безтарифної оплати праці. Визначено перспективні напрями цифровізації в Україні. Розкрито специфіку адаптації персоналу організації в умовах застосування віддалених робочих місць. Показано можливості використання інноваційних інструментів і технологій розвитку вітчизняного виробництва. Розглянуто інтегровану звітність як джерело інформації при прийнятті стратегічних управлінських рішень. Досліджено організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству. Увагу приділено юридичній відповідальності працівників поліції.

Шифр НБУВ: В359018/2

3.У.246. Пошук аномалій в лінгвістичних моделях часових рядів / І. В. Баклан, Т. В. Шулькевич, А. І. Логвинчук, Я. І. Баклан // Систем. технології. — 2020. — № 4. — С. 85-99. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

На сьогоднішній день виявлення аномалій є однією із головних причин виконання аналізу даних. Із подальшим розвитком Інтернету речей потреба у автоматизованих системах моніторингу та прийняття рішень, здатних вчасно розпізнати збої або помилки в роботі різного роду пристроїв та інфраструктури, та не допустити небажаних наслідків, буде тільки зростати. Саме тому в даній роботі здійснено розробку ефективних алгоритмів виявлення аномалій. Представлено практичні результати аналізу часових рядів цін на акції всесвітньо відомих компаній.

Шифр НБУВ: Ж69472

3.У.247. Регулятивні та наглядові технології на фінансовому ринку: сучасна практика і виклики / Ю. І. Шаповал // Економіка України. — 2020. — № 12. — С. 21-35. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Виокремлено ключові переваги й ризики використання регулятивних (RegTech) і наглядових (SupTech) технологій на фінансовому ринку. Узагальнено практику реалізації проектів та ініціатив у сфері SupTech. Відзначено тенденцію до постійного зростання інвестицій у RegTech, а саме в інформаційну безпеку, що обумовлено посиленням нормативно-правових вимог. Виокремлено основні виклики застосування SupTech і RegTech на фінансовому ринку.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.248. Стратегічно-кризовий трикутник в Євразії: виклики для України та Заходу / І. С. Піляев // Економіка України. — 2020. — № 3. — С. 26-41. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Визначено поняття стратегічної ціннісної кризи та нинішню стратегічно-кризову конфігурацію в Євразії. Проаналізовано природу триваючої навколо України кризи та її ключові наслідки для суб'єктів глобального лідерства. Запропоновано шляхи врегулювання сучасних стратегічних криз на континенті.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.249. Управління конкурентоспроможністю персоналу, робіт та послуг: теорія, методологія, практика: колект. монографія / ред.: В. В. Іванова; «Університет менеджменту освіти», ДВНЗ. — Суми: Університетська книга, 2020. — 228 с.: рис., табл. — укр.

Представлено наукові результати та напрацювання членів кафедри економіки, підприємництва та менеджменту. Розкрито сучасні основи розвитку конкуренції, теоретичні та практичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємств. Особливу увагу приділено висвітленню процесу формування конкурентоспроможного управлінського потенціалу та управлінню персоналом задля підвищення конкурентоспроможності кожного бізнесу. Окреслено сучасну парадигму формування умов для розвитку конкуренції, подано менеджментальні та маркетингові системи державного управління як основу формування умов розвитку конкуренції. За соціальним партнерством визначено фактор забезпечення ефективності роботи підприємств. Наведено моделі оцінювання конкурентоспроможності підприємств, визначено роль бухгалтерського обліку в управлінні і підвищенні конкурентоспроможності підприємств. Встановлено високу ефектив-

ність людського потенціалу, його суть, аспекти управління, заходи інформаційного забезпечення та моделі оцінки.

Шифр НБУВ: ВА858743

3.У.250. Development of entrepreneurial competence in educational and professional programs for training of performing artists / L. Shesterikova // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 63-70. — Бібліогр.: 67 назв. — англ.

Актуальність статті зумовлена розвитком молодіжного підприємництва у сфері культурних і креативних індустрій і необхідністю вивчення стану підготовки молоді до підприємницької діяльності у закладах фахової передвищої освіти (ЗФПО) мистецького напрямку. Мета роботи — проаналізувати діючі освітньо-професійні програми (ОПП) ЗФПО з підготовки фахівців за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», щоб з'ясувати наскільки вони забезпечують розвиток підприємницької компетентності фахових молодших бакалаврів за кваліфікацією «художник-виконавець». Методи: вивчення наукових джерел і педагогічної документації — для аналізу наукових праць та освітньо-професійних програм. З'ясовано ступінь наукової розробленості проблеми; проаналізовано чинні ОПП підготовки майбутніх художників-виконавців, оприлюднені на сайтах ЗФПО; охарактеризовано їх можливості щодо розвитку у здобувачів освіти підприємницької компетентності. Доведено перспективність дослідження проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх художників-виконавців; з'ясовано, що підготовка фахівців до підприємницької діяльності повинна бути системною (розвивати правові, економічні, психолого-педагогічні та цифрові навички, мати цілісну програму розвитку підприємницької компетентності, поєднувати аудиторні та позааудиторні, теоретичні та практичні види діяльності, самостійну та групову роботу); виявлено проблему доступу здобувачів освіти до інформації щодо очікуваних програмних результатів навчання (на офіційних сайтах закладів освіти оприлюднено лише 70 % від усіх діючих ОПП з підготовки майбутніх фахових молодших бакалаврів за кваліфікацією «художник-виконавець»); з'ясовано, що формуванню програмних результатів, важливих для відкриття та ведення власної справи, сприяють такі освітні компоненти як «Основи підприємництва і менеджменту», «Основи економічної теорії», «Економічна теорія», «Менеджмент соціокультурної діяльності», «Основи менеджменту соціокультурної діяльності».

Шифр НБУВ: Ж74078

ББК У994УКР)261.61-995

3.У.251. Innovative approaches for the evaluation and forecasting of debt levels of the security in Ukraine / N. Sirenko, A. Poltorak, O. Melnik, A. Lutsenko, L. Borysenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 207-218. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Проаналізовано методіку оцінки економічної безпеки України, структурним елементом якої є боргова безпека (ББ). Визначено недоліки цієї методіки, які можуть призвести до некоректних результатів оцінки стану ББ, і запропоновано напрями її вдосконалення, серед яких: своєчасний перегляд вагових коефіцієнтів (ВК), які числово характеризують важливість індикатора; максимальна заміна використання суб'єктивних експертних оцінок у процесі розрахунку ВК на користь більш об'єктивних методів (ігрові методи, метод головних компонентів, методи моделювання); систематичне оновлення переліку індикаторів ББ з урахуванням структурних змін в економіці країни; застосування мультиплікативної форми інтегрального показника стану ББ замість адитивної форми, серед недоліків якої доцільно виділити значущість інтегрального показника при нульових даних окремих індикаторів, а також компенсація значення інтегрального індексу за певними індикаторами за рахунок інших. Запропоновано до застосування у процесі оцінки стану ББ такі показники: відношення зовнішнього боргу до річного експорту; відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходу державного бюджету; відношення вартості обслуговування зовнішнього боргу до річного експорту і ВВП; відношення міжнародних резервів до короткострокового державного боргу. Оцінено стан ББ України за період 2009 — 2017 рр. і доведено, що значення переважної більшості індикаторів ББ України перебуває в діапазоні критичних і незадовільних значень і, крім того, мають тенденцію до подальшого погіршення. Здійснено прогнозування рівня ББ України на 2018 — 2020 рр. шляхом прогнозу екзогенних змінних економічними методами, які є входом для макроекономічної моделі, розрахунку прогнозних значень індикаторів ББ та інтегрального показника ББ України в цілому. Обґрунтовано застосування методичного підходу до оцінки і прогнозування рівня ББ України.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.252. New economics: матеріали Міжнар. наук. форуму «New economics — 2019» (м. Київ, 14—15 листопада 2019 р.): [з 2 т.]. **Т. 1** / ред.: О. Кендхов, Д. Солюха, О. Чернявська, І. Петрова, О. Марухленко; НАН України, Інститут економіки промисловості, «Спейстайм», асоціація сприяння глобалізації освіти та науки, Академія Збройних Сил України, «New

economics», міжнародний науковий форум. — Київ, 2019. — 368 с.: рис., табл. — укр.

Вміщено матеріали Міжнародного наукового форуму за тематичними напрямками: економіка майбутнього: глобальні тренди, виклики новій економіці, умови сталого розвитку, Україна у глобалізованому світі, підприємство: маркетинг та менеджмент в пошуках ефективності, економічна теорія: еволюція парадигми та революційні гіпотези. Розглянуто оперативний контроль стану стабільності економічних нормативів регулювання банківської діяльності, особливості цифровізації економіки України, вплив державного боргу на рівень фінансової безпеки України, глобальні тренди XXI століття, сучасні підходи дослідження дисбалансу професійного розподілу людського капіталу продуктивних сил в регіонах тощо. Окремлено перспективи створення безготівкового суспільства та роль готівки у світовій фінансовій системі, альтернативи фінансово інструменти та їх роль у формуванні новітньої світової фінансової системи, структурні зміни фондового ринку в умовах цифрових трансформацій та виклики Brexit для країн Європи. Охарактеризовано передумови запровадження контролю віртуальних валют (криптовалют) в Україні, виклики економічній безпеці бізнесу в умовах діджиталізації, інституційно-еволюційний розвиток високотехнологічних сфер на прикладі приладобудування, вплив діджиталізації на економіку країни тощо. Увагу приділено питанню про запровадження накопичувального пенсійного забезпечення в Україні.

Шифр НБУВ: В359136/1

3.У.253. New economics: матеріали Міжнар. наук. форуму «New economics — 2019» (м. Київ, 14–15 листопада 2019 р.): [в 2 т.]. Т. 2 / ред.: О. Кендюхов, Д. Солоха, О. Чернявська, І. Петрова, О. Марухленко; НАН України, Інститут економіки промисловості, «Спейстайм», асоціація сприяння глобалізації освіти та науки, Академія Збройних Сил України, «New economics». — Київ, 2019. — с. — укр.

Вміщено доповіді учасників форуму за тематичними напрямками: економіка майбутнього: глобальні тренди, виклики новій економіці, умови сталого розвитку, Україна у глобалізованому світі; підприємство: маркетинг та менеджмент в пошуках ефективності; економічна теорія: еволюція парадигми та революційні гіпотези. Розглянуто впровадження системи збалансованих показників як інноваційного інструменту підвищення фінансової стабільності підприємства. Описано формування стратегічної фінансової безпеки підприємства. Розкрито сутність дефініції «культура» в крос-культурному менеджменті та визначення ступеня ефективності функціонування аптек під впливом факторів зовнішнього макросередовища. Окремлено діагностику криз та напрями управління ними у фінансово-промислових групах. Презентовано маркетингові дослідження фармацевтичного ринку України щодо перспектив створення нової лікарської форми. Охарактеризовано функціонування підприємства за допомогою економічних методів управління та економічну безпеку підприємства. Викладено стратегізація управління потенціалом підприємства за умов глобалізації тощо.

Шифр НБУВ: В359136/2

3.У.254. The impact of intellectual factors in economic development of a country: a cluster analysis / І. Kalenyuk, L. Tsybal // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 330-342. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

Русійською силою розвитку країн є накопичення та використання інтелектуальних ресурсів. Водночас значний науковий інтерес викликає питання про те, які інтелектуальні фактори є ключовими для забезпечення розвитку різних країн. Мета роботи — аналіз і виявлення взаємозв'язку між ресурсними та результативними показниками інтелектуалізації та динамікою ВВП країни. До показників ресурсів належать: людина, фінансові, інтелектуальні. Ще один набір показників стосується вже отриманих результатів інтелектуальної діяльності, які поділяють на освітні та наукові, інфраструктура, технологічні. Для виявлення та узагальнення наявних залежностей проведено кластерний аналіз країн, що характеризуються визначальними тенденціями розвитку. Для дослідження обрано 44 країни, які є досить неоднорідними за своїм соціально-економічним розвитком і геополітичним положенням. Економетричний аналіз виділив 3 групи країн, що характеризуються високим (кластер 1), середнім (кластер 2) і низьким (кластер 3) ВВП на душу населення протягом 2005 — 2015 рр. Четвертий кластер включає азійські країни, що швидко розвиваються, — Китай, Гонконг, Сінгапур, Індія та Республіка Корея. Економічне моделювання впливу ресурсних і результативних факторів на рівень економічного розвитку здійснено окремо для кожного кластера. У результаті моделювання виявлено такі закономірності для кожного кластера. У країнах першого кластера найбільш значний вплив на зростання ВВП здійснюють видатки уряду на освіту та збільшення науково-дослідного персоналу. Для країн другого кластера — зростання видатків на освіту на 1 % призводить до збільшення ВВП на 1 %. Країни третього кластера відчувають значний позитивний вплив зростання витрат на освіту загалом і на вищу освіту зокрема. Країни четвертого кластера відчувають значний позитивний вплив від збільшення науково-дослідного персоналу та зростання держав-

них видатків на вищу освіту. Характеристика інтелектуальних моделей країн різних кластерів надає змогу скласти реалістичні прогностичні сценарії їхнього розвитку, враховуючи як зміни окремих компонентів моделі, так і ефективність різних економічних заходів та інструментів.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.255. The justification of the efficiency of financial support of education in the context of the national economy development / A. Vorontsova, T. Vasylieva, T. Mayboroda // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 312-321. — Бібліогр.: 44 назв. — англ.

За умов становлення постіндустріальних суспільних відносин відбувається якісна трансформація базових принципів функціонування як провідних національних економік, так і світового господарства в цілому. Зокрема, за умов інтенсивного науково-технічного прогресу, а також зростання продуктивності праці основою побудови конкурентоспроможного національного господарства стали знання, технології та інновації. Освіта як одна з основних галузей, що продукує ці фактори, стає одним із найпріоритетніших завдань державного регулювання. Мета роботи — обґрунтування дієвості фінансового забезпечення освіти в контексті розвитку та трансформації структури національної економіки. Сформовано масив статистичних даних, що охоплював 14 країн Центральної та Східної Європи за часовий проміжок 2006 — 2016 рр., розрахунки здійснено за допомогою комплексу STATA 11; методом дослідження обрано регресійний аналіз із фіксованими ефектами та дистрибутивно-лагове моделювання. Залежними змінними виступали державні витрати на фінансування освіти як незалежні — основні показники стану розвитку національної економіки (наприклад, ВВП, ВНД, промисловість, виробництво, послуги та сільське господарство як додана вартість, імпорт та експорт товарів і послуг, ПІ тощо). Проведено кореляційний аналіз для обґрунтування необхідності застосування лагу та визначення його величини. У результаті аналізу виявлено поточний і довгостроковий зв'язок між макроекономічними параметрами, які характеризують галузеві та технологічні зміни у структурі національної економіки, та державними витратами на фінансування освіти. При цьому для основних макроекономічних показників (ВВП, ВНД, участь промисловості, виробництва, послуг і сільського господарства у створенні доданої вартості, експорт та імпорт товарів і послуг) виявлено прямий зв'язок, а для ПІ, стану поточного та фінансового рахунків балансу платежів (пряма залежність), експорту високотехнологічних товарів і послуг ІКТ, а також податкових надходжень (обернена залежність) — довгостроковий (з лагом 3 — 7 років).

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.256. XVI Міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита», 27 — 28 жовтня 2022 р.: [зб. тез доп.] / упоряд.: О. О. Дячко; Університет митної справи та фінансів, НАН України, Інститут історії України. — Дніпро: Ун-т митної справи та фінансів, 2022. — 245 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено аспекти історичного розвитку оподаткування в стародавні часи, початкового етапу розвитку митної справи в Україні, історичні особливості митної справи в Європі. Розглянуто історичні аспекти становлення та розвитку податку на доходи фізичних осіб, генезу міжнародного співробітництва України з питань митної справи. Розкрито роль зовнішньої торгівлі у діяльності митниці, роль міжнародної торгівлі в реалізації концепції сталого розвитку у світлі сучасних подій. Охарактеризовано сучасні тенденції розвитку товарних ринків країн Азії, історію митної служби Республіки Корея.

Шифр НБУВ: ВА859533

Див. також: 3.С.9, 3.Т.213, 3.У.305, 3.У.402, 3.У.536, 3.У.661, 3.Ч.1278, 3.Ю.1710

Економічна освіта

3.У.257. Використання задач професійного спрямування у підготовці фахівців економічного напрямку в інклюзивному навчальному закладі / І. А. Михайлова // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 2. — С. 107-112. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто основні підходи до формування комплексу завдань професійного спрямування під час вивчення теми «Табличний професор» у курсі навчальної дисципліни «Інформатика і комп'ютерна техніка», досвід викладання цієї теми для студентів з особливими освітніми потребами з використанням технологій дистанційного навчання. Наведено приклади задач професійного спрямування, які пропонуються майбутнім фахівцям з економіки під час проведення лабораторних занять. Економіст повинен вільно володіти інформаційними технологіями для здійснення аналізу діяльності підприємства та пропонувати рішення щодо покращення ефективності роботи підприємства. Серед студентів з особливими освітніми потребами професія економіста користується

попитом. Формування у них практичних навичок розв'язання прикладних задач із використанням табличного процесора максимально забезпечує зв'язок із фаховою підготовкою, допомагає краще зрозуміти значення вивчення теми для майбутньої професійної діяльності, підвищує мотивацію до навчання, підвищує рівень теоретичної підготовки. В процесі виконання дослідження використано наступні методи: теоретичні – аналіз науково-методичної літератури з проблеми; узагальнення та систематизація теоретичних джерел для розроблення і використання комплексу задач у процесі підготовки студентів економічного напрямку; емпіричні – бесіди з учасниками освітнього процесу; педагогічні спостереження за навчальною діяльністю студентів. Використання створеного комплексу завдань професійного спрямування проводиться в Подільському спеціальному навчально-реабілітаційному соціально-економічному коледжі, в студентському колективі якого 70 % складають студенти з особливими освітніми потребами. Обґрунтовано доцільність використання комплексу задач професійного спрямування для підвищення результатів навчальних досягнень студентів з особливими освітніми потребами, актуалізації набутих знань і здійснення самостійного пошуку, сприяння особистісному розвитку. Зроблено висновки, що використання комплексу задач професійного спрямування та електронний супровід навчальної дисципліни спонукає студентів до активізації пізнавальної діяльності, підвищення результатів навчання, осмислення знань і застосування їх у конкретних практичних ситуаціях.

Шифр НБУВ: Ж101424

3.У.258. Матеріали 76-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, 24-26 листопада 2021 року, м. Одеса / відп. ред.: О. В. Побережець; ред.: Л. Є. Борисова, Н. В. Добровольська, О. І. Донченко, М. А. Кіріліна, Н. Л. Кусик, О. В. Нарожна, О. П. Радченко, А. Л. Святошнюк, І. П. Скороход, Т. В. Степанова; Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса: Олді-Плюс, 2021. – 251 с.: рис., табл. – укр.

Розглянуто адміністративно-правовий аспект охорони нотаріальної таємниці. Досліджено ознаки суб'єктивної сторони воєнних злочинів проти довкілля за міжнародним кримінальним правом. Висвітлено проблемні питання стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного розвитку. Проаналізовано кримінально-правові заходи запобігання домашньому насильству за чинним кримінальним кодексом України. Проаналізовано деякі питання методології досліджень в сфері приватного права. Визначено пріоритети інноваційного розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності. Розглянуто ключові парадигми бренд-менеджменту туристичних підприємств. Досліджено основні напрями вдосконалення управління розвитком інноваційних процесів в Україні.

Шифр НБУВ: ВА859529

3.У.259. Освітній потенціал інноваційної економіки: чинники та пріоритети розвитку: монографія / Л. І. Гальків, Г. О. Філь, І. М. Патен, І. Я. Кулиняк, Х. М. Беспалюк; Національний університет «Львівська політехніка». – Львів: Растр-7, 2022. – 257 с.: рис., табл. – укр.

Висвітлено теоретико-методологічні аспекти формування та розвитку освітнього потенціалу інноваційної економіки. Розкрито теоретико-прикладні засади дослідження освітнього потенціалу інноваційної економіки. Проаналізовано інноваційні імперативи підвищення якості освіти. Удосконалено практичні підходи до організування науково-дослідницької роботи студентів як чинника формування потенціалу розвитку інноваційної економіки. Запропоновано модель розвитку освітньої компоненти людського потенціалу на засадах репетиторства. Результатом дослідження є надання рекомендацій щодо формування позитивного образу закладу освіти на засадах теорії архетипів.

Шифр НБУВ: ВА860305

Теоретична економіка. Основи економічної теорії

3.У.260. Актуалізація методології обліку фактору часу в контексті нелінійного управління економіко-екологічними системами: монографія / В. М. Степанов; НАН України, Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень. – Одеса: ДУ «ІРЕЕД НАНУ», 2022. – 145 с.: рис., табл. – укр.

Висвітлено нетрадиційні для сучасної економіки й екології проблеми формування методології обліку фактору часу в контексті нелінійного управління складними системами, що розвиваються часом. Розкрито питання формування теорії часу й управління часом в рамках нелінійної парадигми. Розглянуто понятійно-категоріальний базис теорії управління часом, парадоксальні уявлення про нелінійність часу, прикладні проблеми управління часом. Висвітлено питання проєктування майбутнього як проб-

леми оволодіння й управління часом. Розглянуто економічні, соціальні й екологічні функції часу в контексті нелінійної парадигми пізнання та можливостей вирішення завдань управління екологізацією економіки.

Шифр НБУВ: ВА860136

3.У.261. Інституціоналізація економічного механізму ресурсозбереження та енергоефективного природокористування на рівні ОТГ / В. А. Голяк, Н. В. Медінська // Проблеми економіки. – 2021. – № 4. – С. 211-216. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Доведено, що децентралізація влади та реформа місцевого самоврядування зумовили необхідність перегляду пріоритетів раціонального природокористування, зокрема, процесів ресурсозбереження та енергоефективності на рівні об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що вимагає трансформації існуючої системи регуляторного впливу на господарське освоєння природно-ресурсного потенціалу й охорону довкілля. Обґрунтовано, що в умовах імплементації нових енергетичних індикаторів актуалізуються проблеми збільшення обсягів виробництва енергії з відновних джерел, зокрема, твердога та газоподібного палива на основі утилізації відходів. Доведено, що результативна реалізація проєктів утилізації відходів є можливою за умови інституціоналізації економічного механізму ресурсозбереження та енергоефективного природокористування на рівні ОТГ, який забезпечить бюджетні, фінансові та кредитні передумови для нарощення обсягів фінансового забезпечення розбудови сучасної індустрії поводження з відходами. Дослідження показали, що у 2007 – 2021 рр. у динаміці реальної величини витраток місцевих бюджетів на утилізацію відходів спостерігається низхідна тенденція, що зумовлено відсутністю в органів місцевого самоврядування зацікавленості у фінансуванні проєктів ресурсозбереження та енергоефективності. Встановлено, що досягнення позитивних результатів у фінансуванні утилізації відходів знаходиться у прямій залежності від концентрації частини рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів та екологічного податку у спеціальних фондах місцевих бюджетів. Обґрунтовано, що цільова спрямованість акумульованих у бюджетах місцевого самоврядування природно-ресурсних та екологічних платежів дасть змогу забезпечити нарощення обсягів фінансування утилізації відходів, що сприятиме підвищенню використання матеріально-речової субстанції побутового сміття та відходів сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва для виготовлення твердого і виробництва газоподібного палива.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.262. Інституціональні витoki підприємництва та його зв'язок з регіональним розвитком / С. М. Гайденко, С. О. Свічко // Проблеми економіки. – 2020. – № 2. – С. 338-346. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.

Розглянуто теоретичні аспекти і передумови формування підприємництва як активного фактора економічної динаміки в цілому і розвитку регіонів. Запропоновано нове трактування інституційного підходу у використанні його до сучасних умов трансформації систем і методів управління регіонального розвитку. Розроблено логіко-структурну модель факторів впливу на розвиток підприємництва та зроблено уточнення щодо оперування поняттям «об'єкт спостереження» в економічних дослідженнях. Надано авторську версію змісту понять «підприємницький клімат» та «підприємницьке середовище», а також визначено взаємозв'язки у відповідальному понятійному кластері. Підприємницьке середовище пропонується розглядати як інтегровану сукупність позитивних і негативних факторів, що суттєво впливають на результативність підприємницької діяльності. Визначено базові характеристики підприємницького середовища, серед яких першорядного значення набувають інвестиційний клімат, регуляторна політика та готовність суспільства до інноваційних змін. Тренд розвитку і результативність управління регіонами забезпечується не з центру, а інтегрованим місцевим механізмом, що формується шляхом узгодження цілей та інтересів самостійних соціально-органічних структур у рамках регіональної цілісності та регіональної політики. Суттєвим результатом дослідження є розроблений понятійний кластер, що формується навколо терміна «клімат». Встановлено зв'язки між характеристиками підприємницького клімату і регіонального середовища, що проходять по лінії людського фактора, ментальності та традицій. «Клімат», «середовище» також взаємопов'язані між собою через систему бар'єрів, напруги і конфліктів, що разом виступають як активні регіонального розвитку.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.263. Основи економічної теорії: навч. посіб. / Л. Рібун, І. Ангелко, Г. Лех, І. Васюкович; Національний лісотехнічний університет України. – Львів: Растр-7, 2022. – 234 с.: рис., табл. – укр.

Навчальний посібник підготовлено відповідно до програми дисципліни «Економічна теорія» для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня Бакалавр. Розглянуто найважливіші закони й категорії економічної теорії, ринковий механізм регулювання соціально-економічних відносин, сучасні підходи до управління людськими і матеріальними ресурсами, роль держави в розвитку сучасного суспільства, глобальні проблеми сучасності. Основні

теоретичні положення проілюстровано рисунками, графіками й таблицями, після кожної теми подано запитання та тести для самоконтролю, що надає можливості для використання дистанційної форми навчання.

Шифр НБУВ: ВА860295

3.У.264. Роль механізмів прийняття рішень у встановленні ринкової рівноваги / О. М. Васильев // Економіка України. — 2020. — № 5. — С. 85-94. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проаналізовано механізми прийняття рішень у контексті встановлення ринкової рівноваги. Розглянуто такі фактори, як неповна інформація про товар і обмежена раціональність економічних агентів. Показано, що вказані фактори на якісному рівні впливають на здатність економічних систем до саморегуляції.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.265. Феномен подвійних організацій як негативний наслідок інституціонального переходу України / О. С. Сердюк // Економіка України. — 2020. — № 6. — С. 60-72. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Досліджено еволюцію формування інституціонального середовища України. Виявлено інституціональні передумови виникнення та існування подвійних організацій в умовах переходу від соціалістичної системи до ринкового господарства. Надано рекомендації щодо врегулювання проблеми подвійних організацій в рамках інституціонального переходу України.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.266. Формування економіки знань у регіонах України / О. А. Швиданенко, Т. Г. Бусарева // Економіка України. — 2020. — № 1. — С. 24-35. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Досліджено питання формування економіки знань в Україні як закономірний наслідок глобальних наукових трансформацій, наведено генезис підходів до еволюції даного поняття. Запропоновано методику, яка містить адаптовані до українських реалій індикатори розвитку економіки знань, ґрунтуючись на яких, розраховано і проаналізовано значення індексу економіки знань у розрізі регіонів України протягом 2006 — 2016 рр.

Шифр НБУВ: Ж28099

Загальні основи економічного розвитку та формування ринку

3.У.267. Активізація технологічного трансферу у дослідницьких університетах: теорія та практика: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / І. Е. Новікова; Національна академія управління. — Київ, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Комплексно розкрито теоретико-методологічні засади, інституційне забезпечення та сучасну практику активізації технологічного трансферу в дослідницьких університетах світу. Обґрунтовано передумови активізації технологічного трансферу в постіндустріальній (знаннєвій) економіці. Розроблено авторський концептуальний підхід стратегічного характеру, що передбачає здійснення комплексу нормативно-правових, фінансово-економічних, структурно-організаційних стратегічних заходів щодо активізації технологічного трансферу в українських університетах і загальній господарській практиці України у контексті імплементації європейських принципів управління ОІВ. З урахуванням кращих світових практик управління дослідницькими університетами розроблено стратегічні рекомендації щодо вдосконалення державного регулювання трансферу технологій у вітчизняних дослідницьких університетах та інструментарій стимулювання розвитку академічного підприємництва в Україні. Запропоновано інституційно-організаційні заходи активізації технологічного трансферу в дослідницьких університетах в умовах інноваційного розвитку національної економіки.

Шифр НБУВ: РА452133

3.У.268. Економічна теорія: підруч.: у 2 ч. **Ч. 2. Макроекономіка** / В. Д. Лагутін, К. М. Николаєць, Т. А. Шербакова, І. П. Соколовська, Л. В. Лебедева, Т. О. Штундер, В. Є. Поліванов; ред.: В. Д. Лагутін; Київський національний торговельно-економічний університет. — Київ, 2021. — 327 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто сутність економічної теорії як науки, стан і перспективи її розвитку на підставі сучасних теоретичних концепцій. Увагу приділено теорії поведінки споживача, сутності розвитку підприємства, розвитку конкурентних відносин. Розглянуто ринки національної економіки та питання їх рівноваги. Розкрито проблеми макроекономічної нестабільності. Подано інформацію про форми, методи й інструменти державного регулювання економіки, національні моделі державного регулювання економіки, валовий внутрішній продукт і методи його вимірювання.

Шифр НБУВ: В358866/2

3.У.269. Інвестування: підручник / Н. М. Давиденко, Г. О. Скрипник; Національний університет біоресурсів і природокористування України. — Київ: Ямчиський О. В., 2021. — 459 с.: рис., табл. — Бібліогр. с. 390-397. — укр.

Матеріал подано у формі стислого викладу тематичного матеріалу, вміщено завдання для самоконтролю знань в кінці кожної теми, а також наведено перелік корисних ресурсів з питань, що

розглянуто. Матеріал дає змогу опанувати теорію й практику інвестування, засвоїти стратегію і тактику фінансового забезпечення підприємництва через залучення інвестиційних ресурсів та ефективне використання тимчасово вільних грошових коштів, сформувати вміння швидко знаходити оптимальні інвестиційні рішення. Описано економічну сутність інвестицій, форми і класифікацію інвестицій, інвестиційну діяльність та інвестиційний клімат. Окреслено державне регулювання інвестиційної діяльності, інвестиційний ринок та його структуру. Означено характеристику суб'єктів інвестиційної діяльності, визано державу як суб'єкт інвестиційної діяльності та оцінено інвестиційну діяльність банків й небанківських фінансово-кредитних установ. Визначено об'єкти і напрями інвестування в сучасних умовах.

Шифр НБУВ: ВА858625

3.У.270. Макроекономіка: навч. посіб. / С. Панчишин; Львівський національний університет імені Івана Франка. — 4-те вид., випр. і допов. — Львів: Апіорі, 2022. — 523 с.: рис., табл. — укр.

На основі досягнень світової економічної науки з урахуванням особливостей ринкової економіки України розглянуто теоретичні основи макроекономіки. Особливу увагу приділено макроекономіці як науці, формі виробництва та економічній системі, економічним суб'єктам, макроекономічним показникам, грошам і валютним курсам, питанням споживання та економічного зростання, макроекономічній рівновазі, безробіттю та інфляції, монетарній і фінансовій політиці, зовнішньоторговельній політиці.

Шифр НБУВ: ВА859418

3.У.271. Порівняльний рейтинговий аналіз стану та тенденцій діджиталізації українського суспільства та економіки / О. В. Раєвнева, І. В. Аксьонова, О. І. Бровко // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 56-66. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Досліджено тенденції у формуванні цифрового суспільства та визначено ступінь готовності України до впровадження процесів діджиталізації. Мета роботи — оцінювання місця України серед країн світу за індексом цифрової конкурентоспроможності на основі порівняльного рейтингового аналізу та визначення тенденцій в розвитку цифровізації національного суспільства й економіки. На підставі порівняльного рейтингового аналізу місця України серед країн світу за рівнем цифровізації суспільства й економіки було визначено, що Україна займає низькі рейтингові позиції у цифровій конкурентоспроможності порівняно з розвинутими країнами, але відноситься до групи перспективних країн, для яких притаманні низький рівень цифровізації на сучасному етапі та тенденції до підвищення темпів цифрового розвитку. На основі проведеного кластерного аналізу країни світу було згруповано за рівнем розвитку цифрових процесів на чотири кластери та визначено не тільки місце України серед них, а й проведено аналіз кластерної міграції, виділено позитивні та негативні тенденції в процесах діджиталізації аналізованих країн. Сформувано загальні риси розвитку інформаційного суспільства, які притаманні країнам кожного кластера. У проведеному дослідженні виділено характерні ознаки двох сценаріїв діджиталізації національного суспільства — еволюційного та форсованого й показано, що для формування в Україні розвиненої цифрової економіки необхідним є систематична державна підтримка заходів щодо впровадження цифрових інструментів у суспільне життя й націленість на форсований (цільовий) сценарій розвитку діджитал-процесів.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.272. Ризикологія: основи, приложения, тезаурус: монографія / В. Н. Степанов; НАН України, Інститут проблем ринка і економіко-екологічних досліджень. — Одеса: ИПРЭИ НАНУ, 2019. — 291 с.: рис., табл. — рус.

Висвітлено питання формування наукових основ ризикології. Ризикологію розглянуто як методологічний базис дослідження і управління ризиками. Особливу увагу приділено питанням формування підстав ризикології, її методології, методам, категоріям ризиків. Обоворено проблеми постнекласичної (нелінійної) методології вивчення та управління ризик-подіями. Розглянуто понятійно-категоріальний апарат (тезаурус) ризикології.

Шифр НБУВ: ВА860222

3.У.273. Формування соціальної відповідальності суб'єктів аграрного сектора економіки: концептуальні підходи / Т. І. Лункіна // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 389-396. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

У сучасному світі на економічні відносини, що виникають між суб'єктами господарювання, все частіше впливають соціальні відносини, які стають домінуючими та визначають роль й актуальність локальної соціальної відповідальності (ЛСВ). Мета роботи — дослідження концептуальних підходів щодо формування соціальної відповідальності суб'єктів аграрного сектора економіки. Проаналізовано основні сучасні концептуальні підходи, які впливають на формування соціальної відповідальності. Розроблено концептуальну модель розвитку соціальної відповідальності суб'єктів аграрного сектора економіки України. З'ясовано, що розвиток соціальної відповідальності можливий за умови включення всіх рівнів взаємодії. Доведено, що вплив соціальної відповідальності на аграрний сектор проявляється через чотири

рівні функціонування. Обґрунтовано, що кожен наступний рівень не може розвиватися без функціонування попереднього рівня. Розроблено систему засобів підвищення локальної соціальної відповідальності відповідно до таких деяких напрямів розвитку діяльності аграрного підприємства: техніко-технологічна, економічна, екологічна й індивідуальна. Додовнено перелік суб'єктів локальної соціальної відповідальності в аграрному секторі економіки України з урахуванням критеріїв стандартизації ISO. На основі проведених досліджень з'ясовано, що впровадження практики локальної соціальної відповідальності в Україні обмежено внаслідок відсутності інформації.

Шифр НБУВ: Ж100602

Див. також: 3.У.282

Економічні закони та категорії

3.У.274. Багатоаспектність формування процесу управління безпекою розвитку промислового підприємства / Л. Т. Гораль // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 240-246. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — систематизація та узагальнення багатоаспектного характеру поняття «безпека розвитку» промислового підприємства. Зазначено, що, маючи складне поєднання техніко-технологічних, інформаційних, ресурсних, фінансово-економічних, інтелектуальних, кадрових функціональних складових, кожна з яких певним чином впливає на стан діяльності конкретного промислового підприємства, необхідним є розгляд складного явища, такого як безпека розвитку, інакше кажучи, розвиток повинен бути безпечним. Під час дослідження поняття «безпека розвитку» промислового підприємства визначено складність його формування. Це пов'язано, перш за все, із складністю складових, а саме «розвитку» та «безпеки» функціонування підприємств, причому кожне з цих понять необхідно розглядати в декількох аспектах (та/або наукових дисциплінах): філософському, соціальному, фінансово-економічному й управлінському. Зазначено, що людина є відкритою, складною системою, що еволюціонує. В умовах становлення людиноцентричної економіки, з одного боку, та в період кризи, з іншого боку, виникають можливості до отримання нового досвіду. На підставі цих висновків запропоновано систему визначення пріоритетності причинно-наслідкових зв'язків у системі управління безпекою розвитку промислового підприємства. Використання запропонованої пріоритетності причинно-наслідкових зв'язків у системі управління безпекою розвитку промислового підприємства дозволить визначитися із спрямуванням використання механізмів управління підприємством як на стратегічному, так і на тактичному рівнях при вирішенні поточних завдань.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.275. Інституціалізація самозберігальної поведінки: теоретико-методологічний підхід / А. В. Оганезова // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 397-406. — Бібліогр.: 32 назв. — укр.

Актуальність теми обумовлена відсутністю в економічних дослідженнях конкретних алгоритмів активізації самозберігальної поведінки, що визначає здоров'я населення, отже, і людський капітал. Вирішення цієї проблеми автором бачиться в інституціоналізації самозберігальної поведінки. Розроблено методологічний підхід формування інституту самозберігальної поведінки, який включає теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення здоров'я і самозберігальної поведінки, практичний аналіз і діагностування самозберігальної поведінки населення країни, обґрунтування необхідності та розробку механізмів інституціоналізації самозберігальної поведінки. Методологія інституціоналізації самозберігальної поведінки базується на інституціональному підході і теорії факторів ризику здоров'я. Самозберігальна поведінка представлена як зобов'язання індивіда по збереженню свого здоров'я, які виражаються в діях, спрямованих на соціально-економічний добробут, що дозволяють вести здоровий спосіб життя, забезпечують екологічні параметри повсякденного життя, характеризують участь у медичних заходах. Проведений аналіз самозберігальної поведінки з позиції теорії факторів ризику здоров'я в Україні показав, що в країні сформована інституційна пастка — інститут здоров'яруйнівної поведінки. Для її трансформації запропоновано механізм інституціоналізації самозберігальної поведінки, який складається з нормативно-правового, організаційно-економічного, інформаційного інструментів; вони координують дії економічних суб'єктів при взаємодії таким чином, щоб нівелювати негативний вплив факторів ризику здоров'я, і посилюють позитивний вплив, що сприяє підвищенню особистої відповідальності за здоров'я.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.276. Концептуальні аспекти інтенсифікації управління економічною поведінкою промислових підприємств залізничного транспорту в умовах неіндустріальної модернізації / В. М. Проценко // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 281-287. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — формування концептуальних аспектів інтенсифікації управління економічною поведінкою промислових під-

приємств залізничного транспорту в умовах неіндустріальної модернізації. Визначено, що сучасний механізм ринкового типу ґрунтується на поліцентричній системі господарювання і самостійності у формуванні ефективних тактичних і стратегічних управлінських рішень, повної відповідальності за їх результати, використовуючи інтенсифікацію управління економічною поведінкою промислових підприємств залізничного транспорту в умовах неіндустріальної модернізації. Прерогативи, які створюються за допомогою інтенсифікації управління економічною поведінкою промислових підприємств залізничного транспорту, дозволяють нейтралізувати й усунути негативний ефект впливу зовнішнього середовища і утворюють складову частину їх функціонування, що включає цілепокладання та формування концепції, які є підґрунтям для розробки стратегії розвитку підприємств. Запропонована концепція інтенсифікації управління економічною поведінкою промислових підприємств залізничного транспорту в умовах неіндустріальної модернізації ґрунтується на значній децентралізації управлінських функцій. За умови, що поточне та оперативне управління враховує проблеми та потреби ринку і орієнтує підприємства на досягнення кінцевої стратегічної цілі діяльності, дозволить врахувати перспективи збалансованого їх розвитку і вирішити проблему усунення негативного ефекту змін зовнішнього та внутрішнього середовища, а також надасть можливість зберегти технологічно-логістичні зв'язки і потенціальні ресурси підприємств.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.277. Investigating the influence of nano-economy management channels on global transformations in the world / Т. Ostapenko, O. Onopriienko, I. Hrashchenko, E. Danilova // Eastern-Europ. J. of Enterprise Technologies. — 2021. — № 3/13. — С. 18-30. — Бібліогр.: 29 назв. — англ.

The problem under investigation is determined by the fact that enterprises consist of separate economic agents that play an increasingly important role in production processes and their management. The channels of such management provide the transfer of positive experience of the totality of economic agents to the global environment. Due to the permanent process of transformations in the world caused by this influence, the probability of being on the sidelines is a problem for most business entities. Their competitiveness and integration into the world economic networks depend on high-quality management and wide application of innovative technologies, including nanotechnologies. The conducted study revealed that: nano-economy consists of baby economy, human economy, and the economy of nanotechnologies; the human economy is the central link and the main leader of the impact of nano-economy on global markets. The main components of its management are self-management, self-marketing, and innovative management of the organization personnel; nanotechnologies, the economics of nanotechnologies, and transfer of nano-knowledge are at the initial stage of their development; the impact of nano-economy on the development of the global environment is carried out through the functions of nanomanagement; the management channels of the nano-economy do not affect the entry of countries with transition economies into the global environment due to the fact that they lack the system of nano-economy. This is proved by multifactor analysis of the impact of nano-economy on exports. The obtained indicators, such as exports of USD 57 billion (by the exchange rate of 2021), 281 universities, 1,941,701 business entities, and 135 thousand scientific and technical institutions, do not correlate and determine low direct and inverse indicators of dependence. The results of the study can be used: at separate enterprises — by using innovative personnel management, including motivating and training of personnel in self-management and self-marketing; at the state and regional levels — by creating favorable conditions for the development of baby economy in countries with transition economies and by promoting optimal solutions of separate economic agents.

Шифр НБУВ: Ж24320

Див. також: 3.С.150, 3.У.372, 3.У.385, 3.У.634

Основні фактори суспільного виробництва. Економічні ресурси

3.У.278. Економіка праці й соціально-трудові відносини: навч. посіб. / В. А. Ткачук, Є. О. Ланченко, О. Д. Балан, І. П. Гаврилюк. — Київ: НУБіП України, 2022. — 612 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 531-536. — укр.

Висвітлено наступні питання: праця як сфера життєдіяльності та провідний чинник виробництва; трудовий потенціал суспільства: соціально-трудові відносини як система та механізм їх функціонування; ринок праці та його регулювання: організація й методи нормування праці в сільському господарстві: поділ, кооперація праці та її умови. Розглянуто форми організації праці та трудових процесів у виробництві продукції. Окремлено аспекти оплати праці в підприємствах, установах, організаціях. Виокремлено аналіз, звітність і аудит у сфері праці. Увагу приділено міжнародному досвіду регулювання соціально-трудо-вих відносин. Розкрито питання розвитку соціально-трудо-вої

сфери, суть та соціально-економічну роль праці. Наведено класифікацію видів праці. Описано особливості сільськогосподарської праці й суть ефективності аграрної праці. Охарактеризовано трудові ресурси й трудовий потенціал суспільства.

Шифр НБУВ: BA858626

3.У.279. Економічний розвиток в епоху становлення «цифрового капіталізму» / М. І. Звержков // Економіка України. — 2020. — № 8. — С. 3-23. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Проведено теоретичне дослідження якісних змін в економічній системі сучасного капіталізму під впливом цифрових технологій. Розглянуто на основі методологічних засад процесу відтворення природу економічного розвитку. Обґрунтовано економічні межі застосування індустріальної техніки та об'єктивні передумови переходу до цифрових засобів виробництва. Виявлено логічний зв'язок між реіндустріалізацією й становленням цифрових продуктивних сил в українській економіці.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.280. Капітал здоров'я як базовий компонент людського капіталу / Г. О. Кундеева // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2. — С. 100-109. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проведено аналіз наукових надбань, що надало змогу визнати концепцію людського капіталу як основу для розробки програм розвитку систем освіти, науки та охорони здоров'я. Досліджено трансформацію людського капіталу в головний фактор розвитку суспільства, економіки та держави загалом через структуру, джерела зародження та формування капіталу здоров'я. Здійснено оцінку капіталу здоров'я як визначального стану людського капіталу, що включає структуру населення України, тривалість життя, народжуваність, рівень захворюваності та смертності населення країни та залежності між здоров'ям населення та динамікою ВВП країни. З огляду на необхідність багатоаспектного аналізу системи економічних відносин, пов'язаних із формуванням, розвитком і функціонуванням людського капіталу та капіталу здоров'я зокрема, використано загальнонаукові методи і прийоми пізнання, а також ряд специфічних методів і прийомів, що взаємно доповнюють один одного, а саме: системного підходу, структурно-функціонального та структурно-логічного аналізу, еволюційного, історичного підходів, методи аналогії, узагальнення, економіко-статистичного методу та моделювання. Визначено структуру та види людського капіталу, характер формування та втрат, основні чинники його відтворення і розвитку. Підкреслено необхідність опрацювання соціально-економічної проблеми капіталу здоров'я, визначення факторів, що впливають на його формування та розвиток. Розглянуто капітал здоров'я, з одного боку, як складову людського капіталу, з іншого — як самостійну категорію, зокрема в контексті суб'єктивних та об'єктивних факторів якості життя. Уточнено економічний зміст і природу категорії капіталу здоров'я нації як особливого ресурсу й основного активу людського капіталу. Визначено основні якісні характеристики капіталу здоров'я та проблеми його формування, що надало можливість окреслити нові підходи до аналізу процесу створення та накопичення цього специфічного виду капіталу.

Шифр НБУВ: Ж69879

3.У.281. Людський потенціал підприємницької діяльності: навч. посіб. / В. П. Міклова, Н. Ю. Кубіній, Л. Юрковичова, Н. П. Белей, О. В. Данайканич, О. В. Пулянович, Є. Хвіздова, В. Мокришова, В. В. Кубіній, Т. О. Соболева, Н. Г. Гурбанов, З. Б. Наджафова, Ф. Ф. Шандор, Г. В. Кіш, С. М. Мошак, О. Г. Чубарь, Р. І. Завадяк, В. В. Маргітич; ред.: Н. Ю. Кубіній; «Ужгородський національний університет», ДВНЗ. — Ужгород: Говерла, 2021. — 170 с.: рис., табл. — укр.

Вміщено матеріал, що підготовлено міжнародним колективом науковців, сформованим на базі Ужгородського національного університету. Охоплено теоретичні та практичні аспекти підприємницької діяльності: сучасні підходи до її сутності, людський потенціал підприємництва, управління людськими ресурсами, інтелектуальна власність та персонал, фінансове забезпечення формування та підвищення якості людського потенціалу підприємництва та ін. Розкрито інтелектуальний капітал підприємницької діяльності, розвиток людського потенціалу як умову успішної підприємницької діяльності. Оцінено мотивацію в умовах підприємницької діяльності.

Шифр НБУВ: BA858747

3.У.282. Людський потенціал розвитку міста в новій економіці: управлінський та поведінковий вимір: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.07 / О. В. Томчук; Донецький національний університет імені Василя Стуса. — Вінниця, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Проаналізовано підходи до визначення змісту та структури людського потенціалу (далі Ц ЛП) розвитку соціально-економічної системи. Систематизовано фактори та умови розвитку ЛП міста як специфічної території. Простежено еволюцію та генезис поведінкової концепції в управлінні. Проаналізовано та систематизовано детермінант економічної поведінки в контексті формування ЛП розвитку міст. Обґрунтовано актуальні засади концептосфери дослідження економіки міста, науково-методичний підхід до застосування поведінкових чинників в управлінні ЛП

міста, детермінанти формування, розвитку та використання ЛП територій та міст України. Розроблено методологічні засади оцінювання рівня розвитку ЛП територій. Проведено структурну діагностику асиметрії розвитку ЛП територій, динамічний аналіз та запропоновано типологізацію територій за рівнем якості ЛП. Проаналізовано основні параметри стану та динаміки ЛП Вінницької області в кількісному та якісному виразі. Обґрунтовано концептуальні засади соціально-економічних детермінант розвитку ЛП регіонів. Зроблено їх компаративний аналіз, зокрема Вінницького і подібних до нього регіонів. Здійснено діагностику територіальної асиметрії умов розвитку ЛП міст Вінницької області. Визначено ключові аспекти поведінкового та управлінського виміру в методології стратегічного планування розвитку міст. Запропоновано концептуальні положення формування стратегії розвитку ЛП міст.

Шифр НБУВ: PA452780

3.У.283. Розвиток соціального капіталу територіальних громад в Україні / Т. А. Заяць, Г. О. Краєвська // Економіка України. — 2020. — № 12. — С. 56-72. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто основні джерела і практики розвитку соціального капіталу спроможних територіальних громад в Україні в умовах їх об'єднання та пошуку шляхів забезпечення самодостатності й самоорганізації. Виявлено істотну асиметрію у співвідношенні різних джерел на тлі значних відмінностей від зарубіжних практик, орієнтованих на зміцнення соціального капіталу. Визначено концептуальні засади формування моделі відкритого соціального капіталу із залученням усіх суб'єктів територіального розвитку.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.284. Соціальний капітал в Україні та Румунії: новий вимір процесів європейської інтеграції / М. Г. Герман. — Чернівці: Друк Арт, 2022. — 166, [1] с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 147-163. — укр.

Європейська інтеграція — це не тільки сукупність інституційних та законодавчих змін, які прийнято вважати у традиційних політологічних та правових концепціях. Досить часто успіх реформ залежить від цінностей, норм поведінки та культури суспільства. Показано, яким чином теорія соціального капіталу пояснюють успіхи і невдачі реформ у рамках процесів європейської інтеграції на прикладі двох сусідніх країн: України та Румунії.

Шифр НБУВ: BA859394

3.У.285. Фінансове забезпечення відтворення людського капіталу на регіональному рівні: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / М. Г. Олівєвська; Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління». — Київ, 2021. — 39 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено теоретико-методологічні засади фінансового забезпечення відтворення людського капіталу на основі узагальнення різних підходів до його фінансування на регіональному рівні з метою визначення впливу фінансування освіти й охорони здоров'я на розвиток людського капіталу за умови залучення, розподілу та використання фінансових ресурсів усіх суб'єктів. Досліджено закономірності фінансового забезпечення освіти й охорони здоров'я у зарубіжних країнах. Проаналізовано фінансування відтворення людського капіталу за рахунок державного та недержавного секторів в Україні, виявлено здобутки й нові виклики його фінансування на різних рівнях. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення фінансового забезпечення відтворення людського капіталу в Україні з урахуванням світових закономірностей та особливостей соціально-економічного розвитку регіонів. Уперше обґрунтовано поняття «інвестиційна привабливість носія людського капіталу». Запропоновано групування регіонів за певними критеріями (рівень фінансового потенціалу, рівень людського капіталу). Визначено концептуальні засади Стратегії розвитку людського капіталу. Запропоновано створити Регіональні фонди розвитку людського капіталу та інституційні структури, що здійснюють координацію фінансового забезпечення розвитку людського капіталу на регіональному рівні.

Шифр НБУВ: PA452165

Див. також: 3.У.259, 3.У.297, 3.Ю.1641

Економічна організація виробництва та обмеженість ресурсів

3.У.286. Визначення завдань сталого розвитку підприємства в умовах європейської моделі біоекономіки / М. С. Пашкевич, Г. Лі // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 134-140. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Викладено результати досліджень актуальної для країн світу проблеми досягнення до 2030 року глобальних цілей сталого розвитку, у зв'язку з чим розв'язано своєчасну задачу обґрунтування завдань інституційного мікрорівня підприємств під час їх трансформації згідно з принципами сталого розвитку в умовах моделі біоекономіки. Мета роботи — оприлюднення наукових здобутків, які удосконалюють теоретичні основи сталого розвитку шляхом позиціонування біоекономіки щодо сталого розвитку, зіставлення складових біоекономіки та цілей сталого розвитку і

визначення завдань підприємств у цьому контексті. Методом аналізу та порівняння сутності біоекономіки та біоекономіксу встановлено їх суттєві відмінності за такими характеристиками, як концептуальне підґрунтя двох моделей, їх фокус-проблематика та фактор, що вбачається основним драйвером економічного зростання. Аргументовано вибір біоекономіки як концепції, що є більш наближеною до сталого розвитку. Виявлено суттєву поляризованість поглядів учених на біоекономіку як сукупність процесів і явищ. Обґрунтовано два типи трактування біоекономіки. Науковці, які відносяться до першого типу, вважають, що біоекономіка охоплює усі складові суспільно-економічних відносин, пов'язані з виробництвом, споживанням та утилізацією біологічних ресурсів, у тому числі відновлюваної енергії. Інші група науковців критикує біоекономіку як концепцію та вважає її політичним проектом економічного впливу. Висловлено авторську позицію щодо біоекономіки, яка полягає у тому, що це є моделлю, механізмом для реалізації певних глобальних цілей сталого розвитку, що переважно відносяться до його екологічної складової.

Шифр НБУВ: Ж100620

3.У.287. Організаційно-економічне забезпечення природоохоронного стимулювання енергозбереження: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.06 / О. С. Андрущенко; НАН України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень. — Одеса, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено теоретичні положення і практичні рекомендації щодо формування організаційно-економічного забезпечення природоохоронного стимулювання енергозбереження в сфері підприємництва. Удосконалено категоріально-понятійний базис енергозбереження з відзеркаленням його екологічної складової, визначено сутність секторів природоохоронного стимулювання енергозбереження, досліджено інституціональне підґрунтя організаційно-економічного забезпечення природоохоронного стимулювання енергозбереження в Україні та світі. Систематизовано інструменти реалізації політики енергозбереження в Україні, проаналізовано науково-методичні підходи до формування організаційно-економічного забезпечення природоохоронного стимулювання енергозбереження. Обґрунтовано доцільність застосування методу реальних опціонів щодо оцінки ефективності енергозберігаючих інновацій. Розглянуто теоретичні та прикладні аспекти впровадження енергетичних деривативів як інвестиційних інструментів стимулювання енергозбереження на рівні кінцевого споживання енергії, обґрунтовано доцільність використання соціальної енергії в якості стимулюючого важеля енергозбереження в сфері підприємництва. Розроблено пропозиції щодо використання інвестиційних інструментів природоохоронного стимулювання енергозбереження в підприємницькому секторі економіки.

Шифр НБУВ: РА453222

3.У.288. Трансформація уявлень про стале господарювання: можливості науково-технологічного розвитку / С. М. Шарклет, В. В. Микитенко // Наука та наукознавство. — 2020. — № 4. — С. 6-23. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Визначено й обґрунтовано доцільність забезпечення сталого господарювання та можливість створення в межах національної соціально-економічної та природно-господарської системи ламінарного руху чотирьох процесів, базових для сталого розвитку. Його візуалізовано у форматі плоского шару (що відтворює функціонування у шестивимірному метаспросторі). У цьому форматі подано впорядкований рух квартету конститутивно-ключових для сталого розвитку процесів, що мають економічну, соціально-економічну, виробничу та природно-ресурсну природу. Наголошено, що кожен із чотирьох процесів рухається шарами, паралельними до напрямку руху динамічної системи, за визначенням і обґрунтованим кутом її розвитку, всі складові інститути її елементи динамічної системи повинні одночасно мати та генерувати якості, що властиві різним видам стійкості чотирьох різноприродних процесів (економічних, соціальних, виробничих, природно-ресурсних), класифікованих залежно від характеру їх виникнення. Розроблено та обґрунтовано комплекс ключових завдань задля досягнення сталого господарювання в межах динамічної системи. Він передбачає, по-перше, впорядкування руху чотирьох процесів, які є конститутивно-ключовими для сталого розвитку в такий спосіб, щоб їх рух відбувався шарами, паралельними до напрямку розвитку динамічної системи; по-друге, необхідність недопущення перемішування руху цих процесів між сусідніми шарами. Визнано нагальним забезпечення: паралельного руху всіх чотирьох процесів з усередненою швидкістю; усталеної швидкості руху процесів, за якої окремі місцеві збурення згасатимуть при залученні додаткового обсягу ресурсів чи активізації певного виду діяльності (в тому числі науково-технологічної); руху кожного конкретного потоку процесу з власним критичним значенням узагальненого інтегрального показника сталого господарювання, за аналогією з характерологічним критерієм — числом Рейнольдса — задля визначення конкретних умов, за яких ламінарний потік певного процесу стає стійким і забезпечує достатній рівень безпеки національній соціально-економічній системі або ж територіальному природно-господарському утворенню.

Шифр НБУВ: Ж14597

Див. також: 3.У.260

Ринкова економіка

3.У.289. Актуальні проблеми фінансів та економіки: навч. посіб. / Н. М. Краус, К. М. Краус, О. В. Марченко. — Київ: Аграр Медіа Груп, 2023. — 285 с.: рис., табл. — укр.

Представлено матеріали, що допоможуть опанувати студентами навчальну дисципліну поступово по сегментах (модулях), а оцінку здобутих ними знань і вмінь буде сформовано на основі всіх результатів, досягнутих у процесі їх навчання. Подано лекційні матеріали, тести, практичні завдання (кейси), завдання для самостійної роботи, приклади розв'язаних задач, передбачено контроль знань: поточний, модульний та підсумковий. Розкрито розуміння сутності актуальних проблем фінансів і економіки в національному зрізі та глобальній системі координат, що має надзвичайно велике значення, адже це в перспективі може стати базисом їх якісного практичного вирішення.

Шифр НБУВ: ВА861259

3.У.290. Государственное регулирование цен / Сеидзаде Мирхамид Оглу Миргасан // Економіка України. — 2020. — № 6. — С. 73-82. — Бібліогр.: 6 назв. — рус.

Рассмотрен один из важных вопросов при проведении ценовой политики, которым является фактор банкротства. Показано, что при отсутствии конкуренции возникает ценовая дискриминация и товары отдельным участникам продаются по разным ценам, в это время появляются монополисты, пытающиеся сегментировать рынок: несколько предприятий, захватывая под свой контроль весь рынок или значительную его часть, диктуют цены и могут легко изменить объем продаж. Указано, что на монопольном рынке поведение предприятий различают по трем моделям: некоординированная олигополия; договоренность (сделка) предприятий; игра по правилам.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.291. Неоліберальна модель ринку та її вплив на розвиток України / П. С. Єщенко // Економіка України. — 2020. — № 5. — С. 25-40. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проаналізовано чинну неоліберальну модель ринку в Україні. На підставі статистичних даних показано її негативний вплив на економіку країни та її населення. Виходячи з цього обґрунтовано необхідність зміни парадигми соціально-економічного розвитку шляхом запровадження нової економічної політики, що базується на вимогах інформаційно-технологічної революції.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.292. Сталі фінанси: теорія, методологія, практика: [монографія] / Д. В. Клиновий; ред.: І. К. Бистряков; НАН України, Інститут економіки природокористування та сталого розвитку. — Київ: ДУ «Ін-т економіки природокористування та стал. розвитку НАН України», 2022. — 440 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади та практичні механізми й інструменти формування сталих фінансів як складової системи сталого господарювання. Подано історико-праксеологічний нарис становлення світової системи сталих фінансів. Охарактеризовано відповідалі інвестування, сталій банкінг, стаде страхування та сталі фондові ринки. Показано роль сталих фінансів у забезпеченні гомеостазу господарської системи. Охарактеризовано базові механізми сталого господарювання. Розкрито роль полісуб'єктних управлінських підходів форсайт-проекування та механізмів сек'юритизації у сталому фінансуванні просторового розвитку. Ідентифіковано можливості організації сталого фінансового простору в Україні. Окреслено інституціональні аспекти становлення сталого фінансової системи. Сформульовано базові засади та алгоритм організації системи сталих фінансів в державі. Запропоновано практичні рекомендації з формування системи сталих фінансів для органів публічного управління економікою. Розкрито фінансові аспектами забезпечення сталого розвитку.

Шифр НБУВ: ВА859483

3.У.293. Теоретико-методологічні аспекти розвитку фінансово-економічних систем / Н. Ю. Мардус, С. В. Брік // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 303-311. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Проаналізовано базові положення, наукові підходи до розуміння та визначення аспектів розвитку об'єктів і систем, економічних і фінансових процесів із метою створення теоретико-методологічного базису та осмислення розвитку фінансово-економічної системи (ФЕС), що надало можливість окреслити основні напрями дослідження розвитку системи (економічної, фінансово-кредитної, економіко-соціальної та ін.). Розглянуто зміст і визначення розвитку окремих науковців із метою створення несуперечливого теоретичного та методологічного підґрунтя. Встановлено, що кожна ФЕС (або об'єкт) зазнає змін, що обумовлено дією внутрішніх і зовнішніх факторів. Надано визначення розвитку щодо розуміння та визначення аспектів впливу економічних і фінансових процесів, які характеризують тенденції економічного зростання ФЕС тощо. Розкрито та згруповано типові, спільні положення щодо структури та механізмів розвитку, на основі яких сформовано постулати розвитку. Встановлено, що визначення постулатів розвитку залежить від еволюційних

процесів, які базуються на дослідженні певних питань у вузьких межах їх вирішення, у результаті чого обґрунтовано та сформовано основні постулати розвитку ФЕС (об'єктів). Сформовано теоретичне поняття розвитку ФЕС як процесу та встановлено, що для розвитку є характерними циклічність і нерівномірність, що визвано впливом зовнішніх і внутрішніх факторів і процесом змін якісного та/або кількісного характеру (або переходу) ФЕС (об'єкта) з одного стану в інший, є більш досконалим, із прагненням підвищення життєздатності системи та її спроможності чинити опір руйнівним впливам середовища.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.294. Убезпечення споживання на національному і мега-регіональному рівнях: монографія / К. І. Антонюк. — Одеса: Гельветика, 2021. — 627 с.: рис., табл. — (Конкурс «Монографія на грант»; 2021). — Бібліогр.: с. 482-544. — укр.

Монографічне дослідження присвячено формуванню теоретико-методологічних засад і розробленню практичних рекомендацій зі зміцнення безпеки споживання в Україні в процесі євроінтеграції. Висвітлено теоретичні та прикладні аспекти забезпечення безпеки споживання товарів (послуг) у системі економічної безпеки держави з використанням розробленого методологічного апарату дослідження. Визначено сутність категорії «безпека споживання»; встановлено її взаємозв'язки з Цілями сталого розвитку. Проаналізовано інституціональний базис забезпечення безпеки споживання; розроблено модель поведінки споживача як інституту забезпечення споживання. Ідентифіковано загрози безпеці споживання, виявлено тенденцію зміни її рівня, розроблено системно-динамічну модель. Обґрунтовано напрями впровадження організаційно-інституціональних засад забезпечення споживання в підприємницьку діяльність. Здійснено стратегічне програмування зміцнення безпеки споживання в Україні в процесі євроінтеграції.

Шифр НБУВ: ВА859618

3.У.295. Управління ефективністю венчурного бізнесу / В. О. Терлецька // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 187-194. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Досліджено та проаналізовано показники оцінювання ефективності венчурних інвестицій в інноваційні проекти. Здійснено критичний аналіз методичних підходів до оцінювання ефективності венчурних інвестицій. Запропоновано здійснювати оцінювання ефективності венчурних проектів за такими індикаторами, як: внутрішня норма прибутковості, модифікована внутрішня норма прибутковості, чиста теперішня вартість, період окупності, дисконтований період окупності, рентабельність продажів, середня норма рентабельності, індекс дисконтованої прибутковості та індекс доходності, що сприятиме отриманню комплексної та адекватної оцінки збалансованості показників оцінювання ефективності венчурних інвестицій.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

Мікроекономіка

3.У.296. Використання соціальних мереж у маркетингових комунікаційних стратегіях стоматологічних кабінетів / Т. М. Білущак, О. С. Стадник // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 81-89. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета дослідження — аналіз та визначення ефективності популяризації стоматологічних послуг у соціальних мережах. Застосовано метод «дерева цілей» в Інтернет-маркетинговому стратегічному плануванні організації інформаційно-рекламного забезпечення стоматологічної діяльності в соціальних мережах; метод функціонального моделювання, а саме діаграму потоків даних у нотатції Гейна — Сарсона та декомпозицію контекстної діаграми для розробки інформаційно-рекламного забезпечення діяльності стоматолога в соціальних мережах. Проведено теоретичний аналіз наукової літератури та оглядово-аналітичний моніторинг стану популяризації стоматологічних послуг у соціальних мережах як Інтернет-маркетингової стратегії сучасного стоматолога. Для узагальнення та формулювання висновків застосовано методи аналізу та синтезу. Для реалізації маркетингової комунікаційної стратегії присутності стоматологічного кабінету в соціальних мережах розглянуто переваги та недоліки кожної із них. З'ясовано переваги використання Інтернет-маркетингової стратегії в соціальних мережах у стоматологічній діяльності. Розроблено інформаційну модель, а саме «дерево цілей», де графічно зображено покрокове виконання завдань для досягнення мети. Створено контекстну діаграму, що є засобом моделювання функціональних вимог організації інформаційно-рекламної діяльності стоматологічних послуг та діаграму першого рівня декомпозиції головного процесу. Запропоновано інформаційну та функціональну моделі, які допоможуть при плануванні та проведенні маркетингової комунікаційної стратегії для стоматологічних кабінетів у соціальних мережах. Попри існування окремих досліджень у представленому напрямі, наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше побудовано діаграми потоків даних та «дерево цілей» для організації інфор-

маційно-рекламної діяльності стоматологічних кабінетів у соціальних мережах.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.У.297. Менеджмент розвитку: фінансово-економічні аспекти, ефективність, особливості оцінювання, проблеми економічного балансу: навч.-наук. посіб. / А. М. Турило, А. А. Турило. — Кривий Ріг: Роман Козлов, 2023. — 111, [3] с.: іл., рис. — укр.

Розкрито сутність менеджменту з позиції фінансово-економічних аспектів розвитку суб'єктів господарювання, їх ефективності, особливостей оцінювання та проблем економічного балансування. Значну увагу приділено сутності та класифікації термінологічного апарату в сфері менеджменту, фінансів і економіки. Розглянуто питання ефективності та прибутковості в системі банківського менеджменту. Викладено теоретико-методичні основи визначення сутності й оцінювання інновацій та інноваційного розвитку суб'єкта господарювання.

Шифр НБУВ: ВА860135

3.У.298. Огляд метрик та аналіз їхнього використання при оцінці ефективності IT-проектів / М. В. Андрюхіна, Г. Л. Євтушенко, В. І. Кузнецов // Систем. технології. — 2020. — № 2. — С. 80-91. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Виділено основні показники за оцінки ефективності IT-проектів. Зібрано дані про сучасні метрики, які успішно використовують великі IT-компанії. Розкрито суть поняття «ієрархія метрик», показано зв'язок з ієрархією методології BOCR, що використовується для оцінки ефективності. Проведено огляд сучасних метрик в IT-галузі та розглянуто проблему підбору успішних метрик, які в сумі будуть найбільш повною мірою описувати основні аспекти ефективності IT-проектів. Запропоновано метрики за узагальненими показниками, які успішно використовують у практиці IT-компанії. Наведено аргументи щодо використання запропонованих метрик в реальному менеджменті в IT-компаніях.

Шифр НБУВ: Ж69472

3.У.299. Організаційно-економічний механізм інтеграції освіти, науки та бізнесу: модель сучасного університету / М. О. Кизим, В. Є. Хаустова, О. І. Решетняк // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 29-41. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета дослідження — формування організаційно-економічного механізму інтеграції освіти, науки та бізнесу на базі університету 4.0. Для досягнення мети в роботі використовувалися методи логічного аналізу, аналітичного моделювання. Уточнено сутність поняття «організаційно-економічний механізм інтеграції освіти, науки та бізнесу», яке пропонується розглядати як сукупність організаційних та економічних взаємопов'язаних елементів: інструментів, форм, засобів, важелів, чинників і методів управління, що функціонують для підвищення ефективності впровадження інновацій та досягнення певних цілей на основі узгодження інтересів сторін, що беруть участь у його функціонуванні. Організаційно-економічний механізм інтеграції науки, освіти та бізнесу має сприяти ефективній реалізації усіх етапів науково-інноваційного циклу задля забезпечення соціально-економічного розвитку окремих регіонів і країни в цілому. Запропоновано організаційно-економічний механізм інтеграції освіти, науки та бізнесу за моделлю університету 4.0 та обґрунтовано такі його складові: цілі та завдання; правові норми; пріоритети та принципи формування; організаційно-економічні форми, методи управління, інструменти; засоби реалізації освітніх, наукових та інноваційних процесів; важелі та чинники впливу; критерії ефективності управління; ресурси. Практичне використання організаційно-економічного механізму інтеграції освіти, науки та бізнесу на основі формування інноваційної екосистеми навколо університету надасть можливість підвищення позитивного впливу наукової та освітньої діяльності на соціально-економічний розвиток окремих регіонів і країни в цілому за рахунок забезпечення підготовки кадрів вищої кваліфікації відповідно до потреб інноваційного розвитку, залучення молоді до наукової діяльності та розробки стартапів, стимулювання комерціалізації наукових результатів, сприяння широкомасштабному використанню наукових знань як практично невичерпного ресурсу економічного зростання для розробки високоєфективних технологій, засобів праці, продуктів, послуг і нових знань та ін.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.300. Розвиток творчого потенціалу майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки у вищому економічному навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ю. О. Дзекун; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. — Полтава, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Визначено й експериментально перевірено педагогічні умови розвитку творчого потенціалу студента в економічному закладі вищої освіти (актуалізація можливостей економічного ЗВО як особистісно-розвивального середовища; розробка і впровадження методичних засад залучення майбутніх менеджерів до професійно значущої творчої діяльності; педагогічна підтримка індивідуального творчого самовияву майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки). Розроблено критерії розвитку творчого потенціалу майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки

(мотиваційний, гностичний, діяльнісний, самоактуалізаційний), показники та рівні: пасивно-комфортний (дуже низький); пасивно-дискомфортний (низький); активно-ситуативний (середній); активно-системний (високий). Конкретизовано категорію розвитку творчого потенціалу майбутніх менеджерів економічної галузі, виявлено її сутнісні характеристики.

Шифр НБУВ: RA452989

3.У.301. Теоретичні і методичні засади формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Л. В. Гончар; Донбаський державний педагогічний університет. — Слов'янськ, 2021. — 39 с.: рис. — укр.

Здійснено аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету, розкрито його особливості та визначено основні проблеми. Проаналізовано понятійно-термінологічний апарат дослідження та визначено дефініцію поняття «культура професійної діяльності майбутнього менеджера». Обґрунтовано потенціал освітнього середовища університету щодо формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів. Визначено структурно-компонентний склад культури професійної діяльності майбутнього менеджера в освітньому середовищі університету та представлено його характеристику, що містить взаємопов'язані та взаємозумовлені компоненти: гностичний, мотиваційно-ціннісний, праксеологічний. Розроблено критерії, показники та виявлено рівні сформованості культури професійної діяльності майбутнього менеджера в освітньому середовищі університету. Визначено методологічні засади формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів, які ґрунтуються на використанні провідних підходів (системний; аксіологічний; культурологічний; особистісно орієнтований; діяльнісний; компетентнісний; професіографічний; середовищний) і принципів (науковості; системності, систематичності та послідовності; суб'єктивності навчання та виховання; професійної мобільності; діагностичної спрямованості). Розроблено, змодельовано та науково обґрунтовано педагогічну систему формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету, основні компоненти якої відображено в цільовому, теоретико-методологічному, змістовому, технологічному, результативному блоках. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови ефективності педагогічної системи формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету.

Шифр НБУВ: RA453279

3.У.302. Техніка управлінської діяльності: навч. посіб. / В. Г. Базелюк, С. О. Кубицький, М. В. Михайліченко, С. В. Михнюк; Національний університет біоресурсів і природокористування України. — Київ: Міленіум, 2022. — 424 с.: рис., табл. — укр.

Представлено навчальний посібник підготовлений для магістрів спеціальності 073 «Менеджмент» освітньої програми «Управління навчальним закладом», який містить робочу програму навчальної дисципліни «Техніка управлінської діяльності», повний лекційний курс укладений авторами, плани практичних занять, список рекомендованої літератури, а також практикум і методичні рекомендації щодо виконання різних видів самостійної та індивідуальної роботи. Акцентовано увагу на фундаментальних соціокультурних змінах, що зараз відбуваються і радикальній модернізації освіти, а також зміні акцентів в управлінні закладами освіти, що потребує підготовки нової генерації керівників, здатних вирішувати актуальні завдання на основі технологічного підходу, від рівня управлінської компетентності керівників, залежить стале функціонування і успішний розвиток закладів освіти. Зазначено, що підвищення рівня теоретичної і практичної підготовки керівників, володіння ними технікою управлінської діяльності, формування вмінь ефективно працювати в непередбачуваних і кризових ситуаціях є нагальним завданням закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку керівників закладів освіти. Наголошено, що вивчення вищезазначеної дисципліни спрямовано на формування системи теоретичних і прикладних знань, формування управлінської компетентності, розвиток комунікативних здібностей майбутніх керівників, що забезпечить їх готовність і здатність здійснювати адміністративну та управлінську діяльність у закладах освіти.

Шифр НБУВ: BA860319

3.У.303. Формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у вищому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В. М. Кобець; Університет імені Альфреда Нобеля. — Дніпро, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

досліджено проблему формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у вищому навчальному закладі й запропоновано новий підхід до її вирішення, що полягає у впровадженні педагогічних умов формування зазначеної готовності. Досліджено теоретичні засади формування та обґрунтовано сутність, структуру і критерії готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладі вищої освіти. Теоретично обґрунтовано та експериментально визначено доцільність таких педагогічних умов готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в

процесі навчання у вищому навчальному закладі: реалізація моделі формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності; активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх менеджерів на засадах контекстного підходу; діалогізація відносин викладачів та студентів в освітньому процесі ЗВО. Розроблено авторські спеціальні курси, банк навчально-методичних матеріалів для викладачів закладів вищої освіти щодо формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності.

Шифр НБУВ: RA453299

3.У.304. Development and use of IT solutions in logistics / S. Koliadenko, I. Golubkova, M. Babachenko, T. Levinska, L. Burmaka // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 230-236. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Безперервний рух до досконалості вимагає постійного контролю та вдосконалення управлінських рішень на підприємстві. Досягати окресленої мети та завдань можливо на основі ІТ-технологій для потреб логістики. ІТ-компанії (360data, Alpega, C3 Solutions, CyberLogitec, Data2Logistics та ін.) зосереджують свою увагу на вирішенні як окремих, так і комплексних завдань (планування завантаження, оптимізація, закупівлі, швидкість та стабільність, зворотна логістика, маршрутизація та планування, система управління транспортом тощо) логістичних підприємств. Це надає змогу впроваджувати та експлуатувати ІТ-рішення в області ланцюгів поставок, логістики, вертикальної спеціалізації, базової вартості, сторонньої логістики та додаткових рішень. На сьогодні питання підвищення ефективності логістичних процесів вимагають активних дій з боку керівництва компаній, тому їхня конкурентоспроможність, передусім, залежить від своєчасності реагувати на глобальні тренди та виклики в області ІТ-технологій. ІТ-розробники, як засвідчили дослідження, найбільше концентрують свою увагу на вирішенні проблем постачальників транспортних послуг — на них надає понад 90 % усіх респондентів. Також потрібно відмітити, що понад 80 % ІТ-рішень у вертикальній спеціалізації зосереджено в галузі сільського господарства щодо виробництва, транспортування та гуртової торгівлі. Попри зазначені досягнення, менше ніж 40 % компаній використовують технологію для контролю продуктивності ланцюгів поставок. У зв'язку зі зростанням складності відправлення вантажівідправниками (ВВ) вантажів клієнтам, багато компаній звертаються до допомоги так званої 3PLs (third-partylogistics). Проведені дослідження показали, що понад 80 % усіх ВВ використовують 3PLs, що допомагає їм підвищити якість обслуговування клієнтів. Серед компаній, які впроваджують і використовують досягнення ІТ-технологій у своїй логістичній діяльності, можна виділити Maersk, Schneider, LufthansaCargo, SAS CargoGroup A/S, Asstra та ін. Зазначені ІТ-рішення надали таким компаніям можливість більш ефективно контролювати та координувати доставку вантажів, інтегрувати інтерфейси ВВ і клієнта в єдину мережу, оптимізувати роботу власних підрозділів, знизити логістичні витрати тощо.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.305. On business logic layer design and architecture / A. A. Litvinov // *Систем. технології*. — 2020. — № 1. — С. 86-95. — Бібліогр.: 6 назв. — англ.

Запропоновано додати новий рівень Заходів (англ. activities) до дворівневої моделі бізнес-логіки, запропонованої в Clean Architecture. Даний рівень надає змогу зробити шар бізнес-логіки більш гнучким та стійким, полегшує супровід та тестування.

Шифр НБУВ: Ж69472

3.У.306. Risk management: approaches and fields of application / P. Shliakhtun, Ya. Taran, P. Oleshchuk, V. Kolyukh, I. Petrenko // *Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту*. — 2020. — № 6. — С. 174-179. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

To reveal modern approaches to political risk management in the countries with economies in transition. Methodology. The authors used the system-structural, structural-functional methods, as well as the methods of comparison, analysis, synthesis and expert evaluation. The authors reviewed modern approaches to risk management and identified three global forces that determine political risks and their management: 1. Dramatic political changes after the end of the Cold War. 2. Innovation in supply chains. 3. Technical revolution. Based on the materials reviewed, the authors developed a sequence of political risk management in the countries with economies in transition. A sequence of political risk management in the countries with economies in transition has been developed on the basis of studying the features of their unstable socio-political situation, as well as global forces that determine political risks and their management. The use of the results obtained in the study on the peculiarities of risk management in countries with economies in transition allows identifying the opportunities of the process of minimizing the negative consequences of political risks and preventing them for the countries in transition, including those for increasing their investment attractiveness from foreign countries and international organizations.

3.У.307. Theoretical aspects of risk management models in economics, marketing, finance and accounting / T. Kosova, S. Smerichevskiy, A. Ivashchenko, H. Radchenko // *Фінанс.-*

кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 409-418. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Актуальність дослідження визначається об'єктивною потребою моделювання процесів і результатів діяльності суб'єктів господарювання в умовах невизначеності станів внутрішнього та зовнішнього середовища для виявлення та зниження ризиків. Мета дослідження — систематизація джерел ризику та його основних видів, притаманних економіці, маркетингу, фінансам і бухгалтерському обліку та розроблення рекомендацій щодо використання моделей управління ризиками. Джерелом інформації слугували Керівні принципи Міжнародної організації зі стандартизації, Міжнародні стандарти фінансової звітності, Директиви Європейського Парламенту і Ради, наукові статті. Основний науковий результат полягає в узагальненні принципів, структури, процесів, джерел виникнення ризиків, підходів до їх моделювання, моніторингу, кількісної оцінки, відображення в бухгалтерському обліку та звітності. Формалізовано зміст і призначення моделей ризик-менеджменту, вимоги до інформаційної бази та методів їх побудови, підходи до опису, практичного застосування та валідації. Розглянуто сферу використання таких моделей ризик-менеджменту: рефлексивні, сценарні, вартості під ризиком, кредитного ризику та очікуваних втрат, SWOT-аналіз, гепменеджмент. Наукова новизна спостерігається в удосконаленні процесу моделювання на основі виділення додаткового етапу — оцінки модельного ризику, який сприятиме підвищенню якості моделей ризик-менеджменту та адекватному їх застосуванню. Практична значущість отриманих результатів полягає у підвищенні ефективності економічних, маркетингових, фінансових рішень, що ухвалюються на базі моделей ризик-менеджменту в умовах невизначеності.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.262, 3.У.747, 3.Ю.1712

Підприємство, домашнє господарство — головні суб'єкти мікроекономіки

3.У.308. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. / Г. В. Блакита, Г. В. Ситник, Т. Л. Зубко, В. В. Мельник, О. А. Пурденко; Київський національний торговельно-економічний університет. — Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. — 303 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 294-303. — укр.

Розглянуто теоретичні основи економічної безпеки підприємства. Висвітлено сутність поняття економічної безпеки підприємства, систему й організацію управління нею. Розкрито основи формування, оцінювання й управління функціональними складовими економічної безпеки підприємства (безпека операційної фінансової, інвестиційної, кадрової, інноваційної діяльності підприємства). Особливу увагу приділено головним засадам формування стратегії економічної безпеки підприємства.

Шифр НБУВ: ВА859727

3.У.309. Економічні, фінансові ризики: підручник / Т. В. Мірзоева, С. М. Рогач, Н. А. Герасимчук, О. А. Томашевська; Національний університет біоресурсів і природокористування України. — Київ: Ямчинський О. В., 2022. — 444 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 431-444. — укр.

Викладено теоретичні, методичні та практичні питання щодо економічних і фінансових ризиків. Висвітлено стратегії управління ризиками у виробничій, інвестиційній та фінансовій діяльності підприємства з застосуванням математичного моделювання. Розкрито можливості досягнення ефективності виробництва на базі сформованої системи ідентифікації та управління ризиками. Подано інформацію про види фінансових ризиків, методику побудови функцій корисності, метод «дерева рішень» і метод коригування норми дисконту.

Шифр НБУВ: ВА859943

3.У.310. Економічні основи управління організацією: практикум: навч. посіб. / О. В. Трифонова; Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». — Дніпро: НТУ «ДП», 2019. — 151 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 149-151. — укр.

Викладено методичні рекомендації та розроблено практичні завдання з питань оцінювання та планування діяльності комерційних господарських організацій, визначення показників результативності їх діяльності для подальшого обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень.

Шифр НБУВ: ВА859426

3.У.311. Методи контролю і діагностування інформаційної системи підприємства за принципом адаптивного накопичення діагностичної інформації / В. В. Собчук, О. В. Барабаш, А. П. Мусієнко, О. А. Капустян // Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер. Фіз.-мат. науки. — 2020. — Вип. 4. — С. 69-78. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Описано методологію побудови ефективної системи самодіагностування інформаційних систем підприємств. Викладено методику організації та здійснення самодіагностування, механізми виявлення, ідентифікації та локалізації модулів, що вийшли з ладу. Сформульовано критерії достатності діагностичної інформації за відсутності обмежень на виконання елементарних пере-

вірок та критерію достатності діагностичної інформації за наявності обмежень на виконання елементарних перевірок.

Шифр НБУВ: Ж28079:Фіз.-мат.

3.У.312. Основи економіки та підприємництва: навч. посіб. / уклад.: С. А. Жуков; «Ужгородський національний університет», ДВНЗ. — Ужгород: Говерла, 2021. — 398 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 391-398. — укр.

Представлено навчальний посібник для студентів і викладачів вищих навчальних закладів, в якому розкрито економічні, організаційні, правові та соціальні основи створення та діяльності підприємств в умовах ринкової економіки, заснованих на різних формах власності. Надано практичні рекомендації з найрізноманітніших питань економіки й організації підприємницької діяльності, узагальнено вітчизняний та зарубіжний досвід функціонування підприємств. Зазначено, що майбутній фахівець підприємницької діяльності повинен мати розвинені професійні та аналітичні здібності, знати та вміти використовувати найновіші підходи до оптимізації господарських рішень, організації планування, управління і здійснення взаєморозрахунків з постачальниками та покупцями, вміло застосовувати набуті знання у практичній діяльності, спрямованість якої пов'язана зі здійсненням широкого кола господарських операцій. Наголошено, що структура посібника дає змогу людині, яка започаткувала або бажає започаткувати власну справу, отримати необхідну інформацію щодо порядку створення певного виду підприємницької діяльності, механізму його ефективного функціонування. Узагальнено перші кроки створення та діяльності підприємств, відображено основні правові документи, що регулюють організацію створення і діяльність підприємств, містяться інформація щодо порядку оформлення документації та процедури державної реєстрації основних форм підприємницької діяльності.

Шифр НБУВ: ВА859068

3.У.313. Педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. В. Василюшина; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця, 2021. — 23 с.: рис., табл. — укр.

З'ясовано на основі аналізу психологічної, педагогічної літератури та особливостей професійного становлення менеджерів організацій сутність і структуру їх готовності до управлінської діяльності, визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, особистісно-диспозиційний, операційно-діяльнісний), показники та рівні її сформованості: низький (інтуїтивний), середній (репродуктивно-нормативний) і високий (творчо-рефлексивний). Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності. Розроблено педагогічну модель формування готовності менеджерів організацій до управлінської діяльності, що складається з чотирьох блоків (цільового, змістово-інформаційного, операційно-діялісного, контролюю-оцінного) і комплексно відображає мету, завдання, педагогічні умови, форми, методи, етапи та рівні підготовки студентів до управлінської діяльності.

Шифр НБУВ: РА452757

Див. також: 3.У.413, 3.У.645, 3.У.661

Економічна географія

3.У.314. Архетипні основи інституційно-інноваційних проєктів сталого розвитку територій в умовах постмодерну / В. А. Омеляненко, О. М. Омеляненко // Укр. соціум. — 2022. — № 2. — С. 59-75. — Бібліогр.: 32 назв. — укр.

Процеси децентралізації та повоевоного відновлення піднімають на якісно новий рівень проблематику сталого розвитку територій, зокрема на основі інновацій і пошуку відповідних ресурсів. Мета роботи — дослідити особливості побудови інституційно-інноваційних проєктів у рамках нової концепції ресурсів розвитку територій на основі архетипного підходу та розробки практичних рекомендацій з їх реалізації на прикладі субєтності Сумського регіону. Обґрунтовано, що в процесі інноваційного розвитку територій не варто орієнтуватися лише на вирішення економічних питань і технологічні зміни, а необхідно враховувати й соціокультурні аспекти, які можна розглянути як важливу складову потенціалу території. Урахування територіальних архетипів при ініціюванні змін і вирішенні питань розвитку території дозволять розробити дієві заходи завдяки раціональному використанню ресурсного потенціалу. Постає питання врахування соціокультурних історичних і сучасних підходів до досліджень поселень, міст і ландшафтів (регіональних і локальних аспекти), аналізу їх формування, зміни та розвитку під час розробки стратегій. Важливість регіональної складової проілюстровано довідом ЄС, де місцева влада набуває дедалі більшого значення при пошуку якомога практичніших і конкретніших можливостей для територій. Визначено, що публічне управління зазнає суттєвих змін під впливом постмодерну, що є новою філософією побудови організаційних структур, урядування та управління,

яка розглядає невизначеність і багатозначність соціосистем нового типу, відкритість до майбутнього. Застосування теорій постмодерну визнається авторами доцільним для вивчення впливу соціокультурного середовища на соціально-економічні процеси та адаптацію інновацій. Вплив цього фактора на поведінку економічних суб'єктів традиційно розцінювався як екзогенний. За умови використання методології постмодерну його необхідно вивчати при спробі повернення людей і реальних процесів на місце, зайняте абстрактними змінними та модельованими на їх основі залежностями. Вплив постмодерну на рівні території визначено на основі еволюції інноваційних спільнот. Такий підхід узгоджується із сучасною регіональною політикою ЄС, що орієнтована на активізацію розвитку регіонів завдяки підвищенню ефективності використання потенціалу конкурентоспроможності. Запропоновано розглянути можливість використання інституційно-інноваційних проєктів сталого розвитку територій з урахуванням архетипної ресурсної складової та концепції інноваційних спільнот. Інституційно-інноваційні проєкти розглянуто як так звані безпекові продукти розвитку території, що можуть містити інноваційні проєкти та програми, передбачають залучення широкого спектра ресурсів, зокрема соціокультурних, орієнтовані на досягнення цілей сталого розвитку.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.У.315. Вплив демографічного чинника на соціально-економічну безпеку міста / Ю. А. Романовська // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 407-415. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Соціально-економічна безпека є однією з важливих умов розвитку міста. Її забезпечення залежить від впливу сукупності чинників, у складі яких одним з найсуттєвіших є демографічний. Демографічний чинник за характером є комплексним, тому у дослідженні його впливу на соціально-економічну безпеку урбогеосистеми виділено два аспекти — співвідношення народжуваності та смертності і трудової міграції. Вплив трудової міграції на соціально-економічну безпеку урбогеосистеми є складним, тому для його розгляду розроблено когнітивну карту для двох типів трудової міграції — трудової еміграції та трудової імміграції. У розробленій когнітивній карті вплив трудової міграції на соціально-економічну безпеку міста описано за двома контурами — короткостроковим і довгостроковим. Встановлено, що зв'язки між чинниками, процесами та явищами, які визначають вплив трудової міграції на соціально-економічну безпеку міста, нелінійні і непрості, а трудова міграція одночасно є і чинником стану соціально-економічної безпеки міста, і її наслідком. Для кількісного оцінювання впливу демографічного чинника на соціально-економічну безпеку урбогеосистеми потрібні достовірні дані, за якими можна визначити основні параметри внутрішніх і зовнішніх міграційних потоків. Адаже за наявних лише деяких оцінок складно уявити масштаб внутрішньої та зовнішньої міграції, її вплив на соціальну складову урбогеосистеми, а також організувати діяльність міської влади із забезпечення соціально-економічної безпеки міста.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.316. Геоелементні виклики для країн G7 / В. М. Геєць // Економіка України. — 2020. — № 3. — С. 3-5. — укр.

3 жовтня 2019 р. Інститутом економіки та прогнозування НАН України спільно з Національним інститутом стратегічних досліджень (НІСД) було організовано і проведено наукову конференцію «Геоелементні виклики для країн G7». Зазначено, що цією конференцією напрацьовано дуже важливий досвід співпраці академічної науки та науковців НІСД, які безпосередньо залучені до практичної аналітики та політичного консультування вищих органів влади України та її політичного керівництва. Цей досвід вартий бути поширеним у вигляді спільної роботи над документами вищого державного рівня, на спільних наукових і комунікаційних заходах, у публікаціях тощо.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.317. Детермінанти розвитку соціально-економічного простору України: у фокусі концепції регіоналізації / О. Є. Шандрівська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 2. — С. 46-60. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Досліджено структурні трансформації економіки України та здійснено розподіл регіонів за рівнем економічного розвитку. Розкрито складові мультиплікативного ефекту розвитку суміжних регіонів та посилення їхньої активності завдяки ідентифікації рівня відповідності глобальним тенденціям урбанізації, поширення підприємницького середовища, розвитку мережевої економіки. Розглянуто правове забезпечення урегулювання співпраці прилеглих територій. Окреслено моделі співпраці центрів розвитку за периферійними територіями на регіональному рівні. Логістичну інфраструктуру регіону надано як вузлові точки інтегрування регіональної логістичної системи, призначеної для формування конкурентоспроможних центрів економічного розвитку та активізування регіонів у соціальній, екологічній та економічній сферах.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.318. Сучасна модель об'єднаних територіальних громад як чинник розвитку бізнесу на сільських територіях: європейсько-українські реалії / Т. О. Зінчук, М. М. Патинська-Попета // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 111-118. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Досліджено й обґрунтовано основні тенденції розвитку бізнесу на сільських територіях в умовах євроінтеграційних перспектив України; визначено умови, напрями та інструменти створення бізнесу в сільській місцевості. Охарактеризовано сучасні проблеми сільських територій України. Обґрунтовано, що підвищення ефективності функціонування аграрного сектора є однією з визначальних умов зміцнення економічного потенціалу територіальних громад. Проаналізовано основні позитивні тенденції експорту аграрної продукції України та їх вплив на розвиток бізнесу на сільських територіях. Виокремлено пріоритетні заходи інноваційного розвитку агропродовольчої сфери. Акцентовано увагу на розробці альтернативних схем організації сільського розвитку, що забезпечує диверсифікацію зайнятості та джерел доходів населення. Наведено види несільськогосподарської зайнятості на сільських територіях. Визначено умови, перспективні напрями й інструменти створення та розвитку бізнесу в сільській місцевості з урахуванням європейського досвіду. Обґрунтовано необхідність стимулювання місцевих ініціатив для розкриття потенціалу аграрного виробництва та бізнесу з метою повного використання сприятливих для України умов світового ринку сільськогосподарської продукції. Аргументовано, що позитивних змін у розвитку сільських територій України можна досягти шляхом інвестування в інновації, у підтримку бізнесу, у людський капітал. На прикладі діяльності об'єднаних територіальних громад (ОТГ) Житомирської області наведено систему заходів щодо розвитку бізнесу на сільських територіях.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.319. Теоретико-методологічні засади безпеки споживання в контексті інклюзивної моделі регіонального розвитку / А. І. Мокій, К. І. Антонюк, Д. А. Антонюк // Економіка України. — 2020. — № 7. — С. 74-87. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Досліджено системні та процесні характеристики і структурну будову категорії «безпека споживання», запропоновано її визначення та типологізацію, встановлено методологічні відмінності трактування для товарів (послуг), побудовано суб'єктно-об'єктну інклюзивну модель системи безпеки споживання та діаграму циклічної причинності її забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.320. Теоретико-методологічні засади інтегрованого розвитку урбанізованих систем: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.05 / Н. М. Лисяк; НАН України, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього. — Львів, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Вперше запропоновано концепцію інтегрованого розвитку урбанізованих систем, яка характеризує процес розробки та реалізації стратегічної політики розвитку міст шляхом синхронізації управлінських рішень щодо організації їхньої життєдіяльності, врахування інваріантності людиноцентричного підходу до визначення стратегічних цілей розвитку міст, забезпечення узгодженості соціально-економічних і просторових пріоритетів розвитку, залучення інструментів стейкхолдер-менеджменту в процесі формування міської політики і забезпечення ефективної комунікації, а також активізації участі громадянськості в розбудові соціального капіталу міських територіальних громад. Розроблено структурно-логічну модель урбанізованих систем, що відображає використання сучасних підходів до просторової організації та розвитку території міст, передбачає капіталізацію потенціалу територій. Запропоновано методичний підхід до аналізу та оцінювання стану урбанізованої системи. Удосконалено наукові засади інтегрованого розвитку урбанізованих систем, трактування сутності категорії лінтегрований розвиток урбанізованих систем, інтерпретацію принципів інтегрованого розвитку урбанізованих систем.

Шифр НБУВ: РА452466

3.У.321. Топографо-геодезичне забезпечення еколого-економічної оцінки територіальних агрогеосистем / І. О. Новаковська, П. Ф. Жолкевський, Н. Ф. Іщенко // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 2. — С. 18-25. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено стан навколишнього природного середовища за умов застосування інформаційних систем, що ґрунтуються на досягненнях геоінформаційних технологій та даних аерокосмічних і наземних спостережень. Проаналізовано поняття агрогеосистем та встановлено їх головну функцію, яка полягає у виробництві харчових продуктів, рослинної і тваринної сировини для легкої і харчової промисловості. Розглянуто проблеми створення картографічних матеріалів для відображення агрогеосистем в інформаційному полі. Запропоновано розробити критерії щодо економічної та екологічної оцінки стану агрогеосистем, а також поведінки суспільства за використання природних ресурсів. Визначено економічні й екологічні критерії оцінки територіальних агрогеосистем. Сформовано структурні, функціональні та генетичні ознаки, що притаманні агрогеосистемам. Розглянуто структурну

організацію агрогеосистем, що викликає значні зміни таких показників, як стійкість та надійність. Визначено новий напрям в геодезії та економіко-екологічного картографування, де роль тематичних карт як інструменту контролю значно зростає. При цьому можна говорити про створення комплексних економіко-екологічних карт, серії тематичних карт, комплексних атласів тощо. Визначено роль космічної фотодіагностики під час вивчення картографування природних ресурсів та явищ. Виділено тематичні завдання для топографо-геодезичного забезпечення еколого-економічної оцінки територіальних агрогеосистем, які можуть слугувати основою для класифікації космічних апаратів та дистанційного зондування Землі. Доведено, що топографо-геодезичне забезпечення еколого-економічної оцінки територіальних агрогеосистем має ґрунтуватися на сучасних технологіях збирання та обробки геопросторової топографо-геодезичної інформації про агрогеосистеми, регулярно поновлюватися, а також забезпечувати достовірність інформації, точність відображення просторового положення всіх елементів агрогеосистем.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.У.322. Фінансові інструменти у державному стратегічному розвитку регіонів і міст України / Д. С. Файвішенко, Ю. В. Шпак, О. І. Мельніченко, Л. Я. Самойленко, М. О. Псюк // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 86-94. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено особливості державної регіональної політики (ДРП) України та фінансово-кредитні механізми її реалізації за 2016 — 2019 рр. Мета роботи — визначити можливості використання різних фінансових інструментів у державному стратегічному розвитку (ДСР) регіонів і міст в умовах реалізації інтеграційної стратегії управління регіональним розвитком (РР) України. Методологічною базою дослідження є проекти міжнародної технічної допомоги, статистична інформація Міністерства розвитку громад і територій України, проектів РР, Державного комітету статистики України, стратегії та стратегічні плани розвитку міст. Досліджено нормативно-правову основу реалізації ДРП в Україні. Виділено моделі фінансування регіональної політики залежно від провідної ролі суб'єктів РР і переважання зовнішніх чи місцевих ресурсів для нових ініціатив (модель «розвиток зверху», «розвиток ззовні», «розвиток зсередини»). Досліджено фінансові інструменти, які застосовують для реалізації стратегічного плану розвитку регіону та міста (бюджетні, інвестиційні, кредитні, грантові). Узагальнено проекти та програми, що реалізуються в Україні у сфері децентралізації та регіональної політики. Досліджено практику використання фінансових інструментів ДСР на прикладі міст Центральної та Східної України (м. Дніпро, м. Запоріжжя, м. Харків, м. Кривий Ріг, м. Полтава). Доведено, що ресурси державного бюджету є головним джерелом фінансування інфраструктурних інвестицій регіону та міста. Виділено проблеми реалізації регіональних стратегій: недовіра наявних механізмів та інструментів реалізації стратегії, відсутність чіткого взаємозв'язку між бюджетним і стратегічним плануванням, недостатній обсяг фінансування та його непрогнозованість, незабезпеченість регіональних стратегій розвитку відповідними фінансовими ресурсами. Визначено напрями вдосконалення державного РР: розширення міжнародних і регіональних відносин, інтенсифікація надходжень у місто (зовнішні та внутрішні інвестиції), формування інвестиційного позитивного імпульсу, розвиток державно-приватного партнерства, поширення політики корпоративної соціальної відповідальності.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.323. Формування системи індикаторів стану та розвитку «розумних» міст в Україні / О. С. Корепанов, Т. Г. Чала, Г. С. Корепанов, Д. І. Черненко, М. Ю. Маслов // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 181-190. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення міжнародного досвіду й обґрунтування доцільності використання й побудови індексу умов життя та розвитку міст в Україні. Визначено, що на міжнародному рівні розраховується низка індексів, які дозволяють отримати інтегральну оцінку міст світу, а саме: The Global Cities Index, розроблений Kearney; Cities in Motion Index, розроблений IECSE; Global Financial Centers Index, розроблений Z/Yen; Global Power City Index, розроблений MMF; Global Liveability Ranking, запропонований The Economist. Проведено порівняння позицій 10 кращих міст світу у 2019 році за п'ятьма описаними індексами. Визначено, що за наведеними рангами такі міста, як Лондон, Нью-Йорк, Париж, Токіо та Гонконг, часто потрапляють у ТОП-10 найбільш процвітаючих міст або міст з найвищою якістю життя у світі. Визначено, що для детального опрацювання та використання методики задля розрахунку відповідних індексів для міст України доцільно обрати Cities in Motion Index, тому що, на відміну від інших індексів, саме він має широке географічне охоплення, аналізує найбільшу кількість міст, включаючи Київ, а також враховує максимальну кількість показників. Він оцінює такі соціально-економічні аспекти міського розвитку, як людський капітал, економіка, екологія, соціальна згуртованість, управління, мобільність і транспорт, міське планування, міжнародне охоплення та технології. За кожним аспектом

розраховується відповідний субіндекс. Із використанням методологічних положень розрахунку СІМІ були розраховані значення субіндексів для міста Харків, а також було отримано інтегральне значення індексу, що дозволило визначити його позицію у світовому рейтингу.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.324. Investment in the development of information infrastructure of technology transfer in the regional market conditions / O. Zinchenko, O. Finagina, L. Pankova, I. Buriak, Y. Kovalenko // Eastern-Europ. J. of Enterprise Technologies. — 2021. — № 3/13. — С. 6-17. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

The relevance of the issue, related to building an information infrastructure of technology transfer, is predetermined by the transformation of information into the most important resource of technological cooperation. At the same time, its effective functioning requires investment support on a regular basis. This paper addresses the establishment of regularities in the process of investing in the development of the information infrastructure of technology transfer and determining the rational volumes of these investments. This study was carried out in the context of the regional market, which is due to the territorial specificity of market processes, the peculiarity of information interaction among economic agents in a separate market. The study results have identified the following patterns: the lower the transaction costs of technology transfer participants, the more productive the functioning of the information infrastructure; the more active the cooperation between the participants of technology transfer, the more investment revenues in the development of this infrastructure. Taking into consideration these patterns, a simulation model of the process of investing in the development of the information infrastructure of technology transfer has been built. The proposed model was tested using an example of the real estate market in the Prydniprovskiy economic region of Ukraine. As a result of the simulation experiment, the optimal level of costs for the development of the information infrastructure for technology transfer has been established. It makes up 20 % of all available investment funds in this market. The proposed model could be adapted for other regional markets. The results of this study could be useful for the system of state and regional management since they substantiate the directions of innovation policy formation and promote the development of technology transfer under the conditions of certain territorial systems.

Шифр НБУВ: Ж24320

3.У.325. Mathematical model of territorial development of marine regions based on big data / Liu Chang, K. Mamonov // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 67-76. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Визначено, що у системі територіального розвитку приморських територій на сучасному етапі запропоновано застосовувати математичний інструментарій та моделювання, що створює її інформаційне забезпечення. Мета дослідження — визначення напрямів математичного моделювання територіального розвитку приморських регіонів, враховуючи особливості земельних відносин. Завданнями дослідження виступають: формування етапів математичного моделювання територіального розвитку приморських регіонів, визначення критеріїв адекватності математичної моделі у системі територіального розвитку, враховуючи особливості земельних відносин; інтерпретація одержаних результатів. Запропоновано та реалізовано етапи математичного моделювання територіального розвитку приморських регіонів, враховуючи напрями та особливості використання земель і зміни системних просторових, містобудівних, інвестиційних та екологічних чинників. Визначено критерії адекватності математичних моделей територіального розвитку приморських регіонів. Здійснено прогнозування змін системних просторових, містобудівних, інвестиційних та екологічних чинників і змін показника територіального розвитку, зокрема приморських регіонів. Побудовано геоінформаційну тривимірну модель моніторингу стану та прогностичні тенденції територіального розвитку використання земель, зокрема приморських регіонів України. Для забезпечення територіального розвитку приморських регіонів запропоновано застосовувати досвід Китаю. Зокрема, формувати вільні економічні зони, зростання ефективності використання земель, застосування сучасних інформаційних систем просторового забезпечення, підвищення ефективності використання містобудівного забезпечення, зростання рівня інвестування на основі сучасних інвестиційних механізмів.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.У.326. Strategic guidelines of regional management development of systems interaction in innovative processes of the region / L. Lisovska, O. Mrykhina, B. Sheremeta, L. Ivanets // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 2. — С. 84-97. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Обґрунтовано стратегічні засади розвитку систем взаємодії в інноваційних процесах регіону, що передбачає визначення цілей на концептуальній основі забезпечення цінності взаємодії, уточнення

складу суб'єктів та об'єктів забезпечення розвитку систем регіональної взаємодії, виконання визначених етапів. Доведено, що регіональні інституції влади повинні всебічно підтримувати розбудову економіки на ринкових принципах, взявши на себе головну відповідальність за всеохопне загальне регулювання та стратегічне планування економічного розвитку та безпосередню підтримку інноваційного процесу. Для кожного з зазначених блоків стратегічних цілей обґрунтовано сукупність соціально-економічних інструментів реалізації завдань у системах регіональної взаємодії, які відрізняються складовими систем взаємодії, сферою застосування, характером спрямування, тривалістю дії, комплексністю використання, рівнем узгодженості, цілями використання, джерелом фінансування, напрямом залучення фінансових коштів.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

Див. також: 3.У.457, 3.У.473, 3.У.497

Економічна географія України

Територіальний поділ праці. Розміщення продуктивних сил

3.У.327. Економічна безпека регіону країни в системі формування стратегічного розвитку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / В. В. Лебедченко; Національний аерокосмічний університет імені М. Е. Жуковського «Харківський авіаційний інститут». — Харків, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Наведено вирішення науково-прикладного завдання розвитку й удосконалення теоретичних положень і методичного інструментарію стратегічного розвитку регіону в умовах забезпечення його економічної безпеки. Досліджено теоретичні підходи до трактування поняття «економічна безпека регіону», визначено його у ролі предмета дослідження. Вдосконалено концепцію стратегічного розвитку економічної безпеки регіону за рахунок формування принципів і функцій управління економічною безпекою регіону та системи зв'язків між інформаційним та аналітичним забезпеченням. Визначено та проаналізовано міжрегіональну економічну диференціацію у безпековому аспекті. На основі проведеного кластерного аналізу досліджено соціально-економічний розвиток регіонів України. Вдосконалено методичний підхід до оцінювання рівня міжрегіональної економічної диференціації шляхом конструювання одномірного показника рангового розкиду. Розроблено процедуру формування системи оцінювальних показників рівня економічної безпеки регіонів, яка складається зі згрупованих критеріїв і їх граничних значень, що дозволяє визначити стан економічної безпеки регіонів. Сформовано методичний підхід до розрахунку інтегрального показника для комплексного оцінювання рівня економічної безпеки окремого регіону країни залежно від станів регіонального та національного середовищ, котрий заснований на процедурах відбору і статистичної обробки соціально-економічних показників рівня розвитку регіону, формалізації індикаторів економічної безпеки та розрахунку відповідних вагових коефіцієнтів. Удосконалено процедуру розробки та реалізації плану стратегічного розвитку регіону за параметрами економічної безпеки, що дає можливість розробляти й обґрунтовувати стратегії розвитку регіону за параметрами його економічної безпеки. Результати дослідження впроваджено в діяльність організацій і в навчальний процес на кафедрі економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин Національного аерокосмічного університету ім. М. Е. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» при викладанні навчальних дисциплін для студентів економічних спеціальностей.

Шифр НБУВ: RA452562

3.У.328. Забезпечення сталого регіонального розвитку на основі соціалізації закладів вищої освіти / О. В. Ольшанська // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 216-223. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Заклади вищої освіти все більше перетворюються з установ з традиційними функціями викладання та здійснення наукових досліджень на установи, що мають соціальну роль у сталому регіональному розвитку. Метою статті є обґрунтування можливості забезпечення сталого регіонального розвитку на основі соціалізації закладів вищої освіти. Стаття спрямована на розширення розуміння традиційних шляхів забезпечення сталого регіонального розвитку, врахування спроможності закладів вищої освіти забезпечувати поширення знань про сталий розвиток, підтримувати стійкі підприємницькі екосистеми та генерувати управлінські рішення, що впливають на досягнення сталого регіонального розвитку. Оцінка стану інкорпорації Цілей сталого розвитку у документи стратегічного планування в Україні дозволила обґрунтувати п'ять причин необхідності відображення Цілей сталого розвитку в стратегіях регіонального рівня. Запропоновано концептуальну схему впливу закладів вищої освіти на підсистему досягнення сталого регіонального розвитку, проаналізовано зміни індикаторів сталого розвитку, пов'язаних із діяльністю закладів вищої освіти. Здійснено розподіл кількості закладів вищої освіти за регіонами за складовими рейтингу U-Multirank

2020 з напрямку «регіональне залучення» (випускники бакалаврату, які працюють у регіоні; випускники магістратури, які працюють у регіоні; студентські стажування в регіоні; регіональні спільні публікації; доходи від регіональних джерел; публікації у співавторстві з промисловими партнерами). Доведено, що запорукою сталого регіонального розвитку та гармонізації взаємозв'язку «економіка-суспільство-природа» виступають фахівці, здатні враховувати всі аспекти економічного, соціального та екологічного розвитку регіону. Це дозволило виділити основні пріоритети подальшого розвитку соціальної місії закладів вищої освіти.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.329. Інституційні особливості управління власністю територіальної громади / І. Р. Тимечко // Економіка України. — 2020. — № 9. — С. 37-47. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Охарактеризовано інституційні особливості щодо володіння, користування і розпорядження майном територіальних громад. Виявлено інституційні ризики управління власністю територіальної громади, що вказують на ймовірність рентоорієнтованої поведінки в системі управління комунальною власністю. Обґрунтовано рівень ризиків у прийнятті рішень щодо управління комунальною власністю. Викладено результати формалізованої системи власності в контексті ефективного управління власністю територіальної громади.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.330. Інституціональні засади модернізації продуктивних сил регіонів України в умовах децентралізації управління / М. П. Бутко, Ю. П. Харченко // Економіка України. — 2020. — № 8. — С. 58-75. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Проаналізовано механізм формування передумов для локалізації економічного простору, ефективного функціонування соціо-гуманітарної сфери та раціонального природокористування. Визначено систему дескрипторів, які формують інституціональні виклики і загрози у сфері публічного управління в сучасних умовах.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.331. Інтегральне оцінювання рівня інвестиційного забезпечення регіонів України / Ю. М. Погуляйко // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 222-230. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розроблено та апробовано методичний підхід до інтегрального оцінювання інвестиційного забезпечення регіонів (ІЗР) України. Мета роботи — наведення методичних і практичних аспектів інтегрального оцінювання рівня ІЗР України. Розроблено підхід до проведення діагностики інвестиційного забезпечення розвитку регіонів (ІЗ РР) на основі використання методу інтегрального індексного аналізу, що передбачає розрахунок індивідуальних, групових (ГІ) та інтегрального (ІІ) індексів. На основі наявної інформаційної бази запропоновано визначати рівень ІЗ РР на основі трьох критеріїв оцінки (концентрація інвестиційних ресурсів, диверсифікованість джерел залучення коштів для інвестування, ефективність інвестування). Кожному з цих критеріїв відповідатиме сукупність чотирьох основних показників, які надають можливість найбільш коректно оцінити їхній внесок у загальний оцінювальний показник. Після стандартизації індивідуальних індексів показників-індикаторів рівня ІЗ РР проведено розрахунок відповідних ІІ (або критеріальних), а на їх основі — ІІ ІЗ. За період 2017 — 2019 рр. порівняно високий рівень ІЗ розвитку серед усіх регіонів України досягнуло тільки в м. Київ. До регіонів із середнім рівнем забезпечення на постійній основі протягом усього аналізованого періоду належали Волинська, Київська, Харківська та Чернівецька області, а протягом останніх двох років — і Тернопільська область. Загалом не спостерігається залежність рівня ІЗ РР від їхнього трудового, виробничого, фінансового потенціалу. Зроблено висновок, що найнижчим рівнем ІЗ характеризуються регіони, які мають низькі обсяги капітальних інвестицій, незначні обсяги прямих іноземних інвестицій, а також незначну питому вагу інвестицій у житлове будівництво за кошти населення.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.332. Коронавірус проти децентралізації: ризики та виклики розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах пандемії / Ю. Б. Іванов, О. Ю. Іванова // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 209-215. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Висвітлено актуальні питання проблем і викликів розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в умовах децентралізації та пандемії. Просторовий розвиток територіальних громад є головною метою в межах реалізації реформи децентралізації, яка спрямована на забезпечення високого рівня життя населення та конкурентоспроможності національної економіки в умовах кризи та пандемії. Економічні та соціальні наслідки коронавірусу, що захопив увесь світ, не минули Україну та її територіальні одиниці. Мета роботи — ідентифікація проблем розвитку ОТГ в умовах децентралізації і пандемії та розробка напрямів антикризових заходів щодо подолання проблем і формування конкурентних переваг ОТГ. Низькі темпи розвитку ОТГ свідчать про наявність проблем у достатньому ресурсному забезпеченні

громад, ефективному розподілі повноважень і відповідальності між рівнями влади, в обґрунтованості критеріїв об'єднання територіальних громад, відсутності достатньої кваліфікації менеджменту для розробки дієвих стратегій розвитку, ефективних програм, проєктів розвитку ОТГ та про їх значну фінансову залежність від державної підтримки. Визначено основні проблеми втрат бюджетів ОТГ через пандемію коронавірусу та антикризові заходи щодо підтримки населення та підприємництва. Розроблено дорожню карту з державної підтримки розвитку ОТГ з визначенням заходів, термінів їх реалізації та відповідальних органів.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.333. Матеріали науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічної системи держави та регіонів» (24—25 грудня 2021 р.). — Одеса: Молодий вчений, 2021. — 99 с.: рис., табл. — укр.

Наведено матеріали науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічної системи держави та регіонів». Розглянуто загальні питання економіки та управління національним господарством, демографії, економіки праці, соціальної економіки і політики, бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту, фінансів та податкової політики. Визначено напрями державної соціальної політики у сфері зайнятості населення. Проведено дослідження умов кредитування сучасних підприємств. Розкрито сутність та методи оцінювання стратегічного потенціалу підприємства, особливості стратегічного управління інноваційним розвитком в умовах кризи.

Шифр НБУВ: ВА859862

3.У.334. Методичний підхід щодо визначення впливу факторів на підвищення конкурентоспроможності території / К. Є. Бабенко, О. Ю. Дячек // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 175-181. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Обґрунтовано методичний підхід щодо визначення впливу факторів на конкурентоспроможність території. Проведено аналіз та систематизацію теоретичних положень і дослідження існуючих підходів до оцінки конкурентоспроможності території та визначення факторів впливу на її підвищення дозволяють підтвердити наявність трьох ключових груп факторів впливу: економічних, соціальних та екологічних. Обґрунтовано своєчасність розробки методичного підходу щодо визначення впливу факторів на конкурентоспроможність території як важливої складової аналітичного забезпечення механізму формування політики збалансованого економічного розвитку території. Застосування запропонованого підходу включає реалізацію певних послідовних етапів: визначення рівня конкурентоспроможності території (з використанням таксономічного аналізу); виявлення факторів впливу та об'єднання їх за групами (за допомогою факторного аналізу); виявлення взаємозв'язку між рівнем конкурентоспроможності території та факторами впливу (завдяки множинному кореляційно-регресійному аналізу). Визначено, що застосування запропонованого підходу дозволить не тільки виявити фактори, що негативно або позитивно впливають на конкурентоспроможність регіонів, але й здійснити прогнозування рівня економічного розвитку території.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.335. Методичні підходи до виокремлення та ідентифікації сільських територій (у контексті імплементації європейського досвіду) / І. З. Стороняська, І. Р. Залуцький // Економіка України. — 2020. — № 11. — С. 41-59. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Наголошено на відсутності в законодавстві України юридичних норм щодо методологічно-правових критеріїв ідентифікації сільських територій на окремих ієрархічних рівнях адміністративно-територіального устрою України, конкретності, послідовності, передбачуваності та дієвості державної політики розвитку сільських територій. З позиції імплементації в Україні сучасного європейського інструментального виокремлення сільських територій запропоновано варіант правової дефініції терміна «сільська територія», яким конкретизовано критерії ідентифікації сільської території, зокрема: на рівні місцевої адміністративної одиниці (LAU): густота населення, як правило, є меншою за 300 осіб на 1 км²; частка міського населення місцевої адміністративної одиниці не перевищує 50 % (сільське населення становить понад 50 %), за винятком місцевої адміністративної одиниці, що є зоною сполучення (впливу) міста з населенням не менш як 50 тис. осіб, в якому працевлаштовано щонайменше 15 % жителів місцевої адміністративної одиниці; на субрегіональному (районному) рівні (NUTS-3): густота населення, як правило, є меншою за 300 жителів на 1 км²; частка міського населення району є меншою від 50 % (щонайменше 50 % сільського населення), якщо до складу району не входить місто з понад 200 тис. жителями, або щонайменше 25 % від загальної чисельності населення району.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.336. Передумови і стратегічні пріоритети смарт-спеціалізації регіону / І. З. Стороняська, М. І. Мельник, І. В. Лещух // Економіка України. — 2020. — № 4. — С. 39-55. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Визначено передумови і стратегічні пріоритети смарт-спеціалізації регіону на прикладі Запорізької області. Проаналізовано структуру економіки Запорізького регіону за обсягами випуску продукції та послуг, структурою зайнятості найманих працівників, концентрацією основних видів економічної діяльності, економічним потенціалом видів економічної діяльності, який розраховується на основі інтегрального показника концентрації та частки експорту ВЕД у загальному обсязі експорту регіону.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.337. Регіональні особливості розвитку інноваційного підприємництва: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / С. Ф. Таран; Луцький національний технічний університет. — Луцьк, 2021. — 17 с.: рис., табл. — укр.

Здійснено нове вирішення наукового завдання — розробка теоретико-методичних положень та науково-практичних рекомендацій щодо підвищення рівня розвитку інноваційного підприємництва регіону (ІПР). Узагальнено наукові підходи до визначення поняття «інноваційне підприємство», запропоновано комплексний науково-методичний підхід до дослідження регіональних особливостей розвитку інноваційного підприємництва. Розроблено підхід до класифікації чинників розвитку ІПР. Запропоновано форми розвитку ІПР. Запропоновано методичний підхід до аналізу та оцінювання регіональних особливостей розвитку інноваційного підприємництва. Проведено аналіз та оцінку розвитку ІПР держави. Проведено ранжування регіонів України за показниками розвитку інноваційного підприємництва. Визначено регіони-лідери та регіони-аутсайди за рівнем розвитку інноваційного підприємництва. Виявлено регіональні особливості розвитку інноваційного підприємництва. Розроблено організаційно-економічний механізм розвитку ІПР. Сформовано уніфіковану матрицю побудови регіональної інноваційної стратегії. Запропоновано елементи інституційного забезпечення розвитку ІПР.

Шифр НБУВ: РА452307

3.У.338. Стратегічні аспекти підвищення енергоефективності регіонів країни / І. О. Губарева, Т. І. Салашенко // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 190-197. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — удосконалення формування стратегії підвищення енергоефективності регіонів країни в контексті сталого розвитку. Систематизовано фактори, що впливають на вибір типу стратегії сталого розвитку та методів державного регулювання. Доведено необхідність перенесення проблем сталого розвитку з національного на регіональні рівні та досягнення балансу між державними та ринковими методами регулювання енергетичного ринку, а також пріоритетності підвищення енергоефективності для спрямування економіки на шлях інноваційного розвитку. Встановлено доцільність використання стратегій мобілізації, модернізації та інтерактивної модернізації при формуванні регіональних стратегій підвищення енергоефективності. Уточнено сутність поняття «стратегія енергоефективності», під яким розуміється траєкторія динаміки макро-, мікро- та мезоіндикаторів енергоефективності в напрямку вирішення еколого соціально-економічних проблем суспільства. Стратегію енергоефективності регіону пропонується розглядати як функціональний зріз стратегії його сталого розвитку, спрямований на якісне задоволення його енергетичних потреб, а з іншого боку — як територіальний напрям реалізації національної стратегії енергоефективності. На основі програмно-цілового методу в управлінні запропоновано теоретичний підхід до формування стратегії підвищення енергоефективності у промисловості регіону. Запропоновано розробляти регіональну стратегію енергоефективності за секторами економіки (групами енергоспоживачів) із використанням програмно-цілового технологічного управління.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.339. Структурні аспекти модернізації регіональної економіки в умовах змін інституціонального середовища: теорія, методологія, практика: монографія / М. В. Шашина; Приватний ВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», НТУ України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського». — Київ: Маслаков, 2020. — 393 с.: рис., табл. — укр.

Сучасні тенденції економічного розвитку України забезпечують широке коло питань для досліджень у сфері розробки стратегії модернізації українського суспільства. Глибока і довготривала системна криза спричинена переходом нашої країни від повністю планової економіки до ринкової, має негативні соціально-економічні наслідки з чітко вираженими регіональними особливостями. Для того, щоб виробити ефективний довгостроковий план соціально-економічного регіонального розвитку, необхідно осмислити і врахувати рушії економічного зростання, а також слабкі сторони економічної системи. Досліджено теоретико-методологічні засади структурної модернізації регіональної економіки (РЕ). Розроблено теоретико-методологічні засади структурної модернізації регіональних економічних систем. Обґрунтовано методологічні аспекти структурної модернізації РЕ. Проаналізовано тенденції та динаміка змін структурних змін та інституціонального середовища. Удосконалено методичний підхід до оцінювання спеціалізації здійснювання структурної

модернізації регіонального простору. Запропоновано напрями модернізації інституціонального середовища РЕ України. Досліджено методичні засади прогнозування розвитку регіональних господарських систем в умовах зміни інституціонального середовища. В умовах сучасних глобальних викликів необхідно умовою економічного розвитку є пристосування та адаптація до мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища.

Шифр НБУВ: BA859095

3.У.340. Теоретико-методологічні засади дослідження впливу зовнішньоекономічних чинників на економічну безпеку регіонів України / І. Г. Бабець // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 85-91. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проаналізовано взаємозв'язки між складовими економічної безпеки регіонів і їх залежність від змін у зовнішньому середовищі. Здійснено теоретичне обґрунтування безпосередньої залежності від впливу зовнішньоекономічних чинників таких складових економічної безпеки регіону, як зовнішньоторговельна, виробнича, науково-технічна й інвестиційна, оскільки саме в цих сферах життєдіяльність виникають первинні ефекти чи наслідки дії зовнішніх факторів. Розроблено методологію дослідження зовнішньоекономічних чинників на економічну безпеку регіону, яка включає п'ять етапів. На першому етапі проводиться аналіз зовнішнього середовища та формується система індикаторів з урахуванням відповідних зовнішніх факторів для складових економічної безпеки, в яких спостерігаються первинні ефекти від впливу цих факторів. Другий етап передбачає визначення інтегрального показника за кожною складовою економічної безпеки регіону, оцінювання впливу зовнішньоекономічних чинників на зміну відповідного інтегрального показника за методом чутливості та здійснення ранжування індикаторів за рівнем прояву загроз, що виникають у випадку погіршення відповідності їх фактичних значень критеріям безпеки. Для найбільш впливових індикаторів, безпосередньо пов'язаних із зовнішньоекономічними чинниками, на третью етапі розробляють прогнозні сценарії зміни. Четвертий етап стосується індикаторів, ймовірність реалізації оптимістичного прогнозу зміни яких менша 50 %, а ймовірність песимістичного прогнозу — більше 50 %, що потребує обґрунтування заходів з їх оптимізації та забезпечення відповідності критеріям економічної безпеки. На п'ятому етапі проводиться моделювання складових економічної безпеки на короткостроковий перспективу за методом прогнозних сценаріїв з використанням гіпотетичних значень індикаторів, розрахованих на основі прогнозування.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.341. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / Л. Я. Беневська, М. М. Біль, Г. В. Возняк, О. І. Гулич, І. М. Гринчишин, А. Р. Дуб, І. В. Жеребило, П. В. Жук, Р. І. Залуцький, С. О. Ішук; ред.: В. С. Кравців, І. З. Сторонянська; НАН України, Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України». — Львів: ДУ «Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України», 2020. — 531 с.: рис., табл. — (Проблеми регіонального розвитку). — укр.

Визначено особливості проходження адміністративно-фінансової децентралізації в частині аналізу цілей реформи щодо різних рівнів публічного управління та стану законодавчого забезпечення децентралізації в Україні. Аргументовано застосування дуалістичного підходу до адміністративно-фінансової децентралізації в Україні, яким передбачено забезпечення спроможності адміністративно-територіальних одиниць базового рівня та утвердження державної регіональної політики, обґрунтовано можливі ризики та переваги фіскальної децентралізації на прикладі досвіду розвинених країн. Розроблено методичний підхід до оцінювання ефективності механізмів фінансової децентралізації на рівні регіонів, районів, міст, територіальних громад. Запропоновано методіку оцінювання впливу механізмів адміністративно-фінансової децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів, районів, міст, територіальних громад, практична імплементація якого дозволила виявити ефективність таких механізмів з позиції досягнення поставлених цілей реформи. Досліджено основні тенденції та визначено ризики формування об'єднаних територіальних громад Карпатського регіону. Проаналізовано сучасний інструментарій адміністративно-фінансової децентралізації в розрізі фіскальних інструментів формування доходів місцевих бюджетів, а також механізмів стимулювання економічної активності в територіальних громадах у таких сферах, як: забезпечення зайнятості, ефективне управління власністю територіальних громад, просторове планування, використання природо-ресурсного потенціалу.

Шифр НБУВ: BC69871

3.У.342. Формування та аналіз пріоритетів економічного розвитку регіонів України в контексті їх ключових факторів успіху / Л. І. Дмитришин, О. І. Зварич // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 198-208. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — формування множини пріоритетів економічного розвитку як ключових факторів успіху регіонів України та подальший їх аналіз. На підставі аналізу взаємозв'язку концепції економічного розвитку регіонів та рівня їх ключових факто-

рів успіху встановлено, що чинники економічного розвитку регіонів лежать в основі побудови піраміди ключових факторів успіху і визначають конкурентну позицію регіону в національному чи глобальному масштабах. З іншого боку, економічний розвиток регіону забезпечується завдяки постійному змінненню конкурентної позиції та підвищенню конкурентних переваг існуючих галузей та шляхом створення нових, високоефективних сегментів економіки. Окрім регіональних ключових факторів успіху, важливими є синтетичні показники, що дозволяють оцінити конкурентну позицію регіону незалежно від рівня його розвитку. Тому для просторового дослідження ключових факторів успіху запропоновано методичний підхід щодо оцінки фактичного та потенційного рівнів ключових факторів успіху регіону, а також оцінки диференціації регіонів за їх рівнем. Побудовано модель ключових факторів успіху регіонів України в довготерміновому періоді, результатом реалізації якої є класифікація регіонів за критерієм використання наявних і потенційних конкурентних переваг та, нарешті, оцінка економічного розвитку регіону. В цьому і полягає взаємозалежність досліджуваних понять: чинники економічного розвитку регіонів — конкурентоспроможність регіонів — економічний розвиток регіонів. Сформовано множини пріоритетів економічного розвитку регіонів України. Причому усі вони — як традиційні, так і сучасні — презентують регіони з точки зору більше інноваційного розвитку, ніж розвитку виробництва чи інвестицій.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.343. Features and priorities of tourism development in Ukraine / I. V. Anhelko, I. M. Vaskovych, H. A. Lekh // Укр. соціум. — 2022. — № 4. — С. 47-60. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Висвітлено роль туризму у соціально-економічному розвитку окремих регіонів і країни в цілому. Визначено, що в Україні розвиток туризму істотно впливає на різні сектори економіки, зокрема транспорт, торгівлю, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів широкого вжитку тощо. На основі аналізу показників динаміки туристичних потоків в Україні охарактеризовано сучасний стан розвитку вітчизняної туристичної галузі. З'ясовано, що незважаючи на всі передумови розвитку туризму в Україні, внаслідок складної політичної та економічної ситуації, дана сфера розвивається не в повному обсязі. Встановлено, що туристичні потоки в Україні представлені візним, в'їзним та внутрішнім туризмом, який у сучасних умовах набуває дедалі більшого поширення та значення. Доведено, що для підвищення (стимулювання) розвитку внутрішнього туризму в Україні потрібно здійснити ряд заходів, які у комплексі забезпечили б його пріоритетність в аспекті економічного зростання країни та наповнення бюджетів усіх рівнів. Визначено, що для стимулювання розвитку внутрішнього туризму також необхідно створити та забезпечити ефективне функціонування усіх необхідних елементів сучасної туристичної індустрії, які б забезпечували надання якісних туристичних послуг, а також виробництво і реалізацію товарів для задоволення потреб туристів. Узагальнено, що позитивного ефекту від реалізації запропонованих напрямів підвищення (стимулювання) розвитку внутрішнього туризму можна досягти лише при комплексному їх використанні з врахуванням змін ринкового середовища, що дозволить перетворити сферу туристичних послуг на високорентабельну, конкурентоспроможну галузь, що забезпечить прискорення соціально-економічного розвитку не лише окремих регіонів, але й держави в цілому, сприятиме підвищенню якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України в світі.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.У.344. Financial, economic, environmental and social determinants for Ukrainian Regions differentiation by the vulnerability level to COVID-19 / O. Kuzmenko, S. Leonov, M. Kashcha // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 270-282. — Бібліогр.: 36 назв. — англ.

Як свідчить перебіг пандемії COVID-19, регіони України суттєво відрізняються за рівнем вразливості населення до цієї інфекції. Причини регіональної диференціації захворюваності та смертності населення від COVID-19 ідентифікуються певними патернами (комбінаціями) факторів, які кумулятивно накопичуються протягом тривалого періоду часу, сформували так звані «ретроспективні портрети вразливості регіону (РПВР) до COVID-19» для кожного регіону. Мета дослідження — визначення таких комбінацій фінансових, економічних, екологічних і соціальних факторів, які обумовили різну кількість летальних випадків і захворюваності серед населення різних регіонів України від COVID-19. Дослідження здійснено на базі побудованої просторової нелінійної моделі, у якій за ступінчастим алгоритмом окремі факторні зміни додавалися/вилучалися зі специфікацій моделі покроково методом Ейткена залежно від їхньої кореляції з показниками захворюваності та смертності від COVID-19 у регіоні, доти, доки не була сформована специфікація моделі з найвищим рівнем адекватності за р-значенням і t-статистикою. Для побудови індивідуальних «РПВР до COVID-19» для кожного регіону побудовано нелінійні багатофакторні

регресійні рівняння залежності між результативною ознакою (рівень захворюваності та смертності населення регіону від COVID-19) від змінних — 23 індикаторів соціального, економічного, екологічного та фінансового розвитку кожного регіону України та м. Київ, сформовано кореляційні матриці та побудовано кореляційні плеяди. Перевірку на мультиколінеарність здійснено на базі кореляційної матриці з використанням алгоритму Фаррара — Глобера, перевірку залишків на наявність автокореляції здійснено методом Дарбіна — Уотсона, перевірку на гетероскедастичність здійснено за допомогою тесту рангової кореляції Спірмена. Результати емпіричного аналізу засвідчили, що на рівень захворюваності від COVID-19 і кількість смертельних випадків найбільше впливають показники міграційного руху, кількісний склад населення та екологічна ситуація в регіоні, але також суттєвим є індикатор готовності медичних закладів до якісного обслуговування хворих у період пандемії та динаміка доходів населення. Використання ретроспективних результатів дослідження можуть бути корисними при створенні дорожніх карт окремих регіонів, для подолання наслідків епідеміологічних впливів у майбутньому.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.345. Innovation-investment provision of regional environmentally safe development / І. Skorokhod, L. Horbanc // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 456-464. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Мета роботи — аналіз динаміки інноваційно-інвестиційного забезпечення регіонального екобезпечного розвитку (РЕБР), визначення перспективних шляхів поліпшення фінансового стимулювання інноваційного екологічно орієнтованого розвитку регіонів України. Досягнення мети екобезпечного розвитку країни та її регіонів потребує інноваційного підходу, який полягає в запровадженні інновацій, спрямованих на прискорення кількісних та якісних змін у способах господарювання, пов'язаних з розробленням і засвоєнням екобезпечних нововведень, розвитком ринку інноваційних екологічних товарів і послуг. Акцентовано увагу на тому, що інноваційний екобезпечний розвиток — це основний засіб розв'язання широкого кола проблем майже в усіх сферах життєдіяльності та характеризує якість соціально-економічної системи країни загалом та її регіонів. Розкрито особливості інноваційно-інвестиційного забезпечення (ІІЗ) регіонального розвитку. Здійснено аналіз динаміки ІІЗ РЕБР на основі розрахунків інноваційно-наукового й інвестиційного індикаторів. Це надало підставу здійснити їх рейтингову оцінку та виявити міжрегіональну диференціацію адміністративних областей України за цими індексами, що може бути покладено в основу ухвалення управлінських рішень щодо ІІЗ екобезпечного розвитку з урахуванням регіональних особливостей. Доведено, що для активізації ІІЗ РЕБР потрібно визначити його передумови, враховуючи оцінку можливостей запровадження інновацій і залучення інвестицій у регіоні України. Розраховано індекси інноваційного та інвестиційного забезпечення екобезпечного розвитку регіону на основі статистичних даних, які чинять найбільший вплив на їх рівень, і проведено їх групування за якісними ознаками. Запропоновано низку заходів щодо поліпшення фінансового стимулювання інноваційного екологічно орієнтованого регіонального розвитку.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.346. Socio-economic analysis of the current state and prospects of development of the Zakarpattia region / O. Grytsay, I. Hrytsai // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 30-41. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Досліджено основні статистичні показники Закарпатської області: валовий регіональний продукт (ВРП), інфляцію, економічну активність населення, безробіття, рівень споживчих цін, капітальні вкладення, зовнішньоекономічну діяльність, видатки домогосподарств, рівень заробітної плати та доходів населення у 2007 — 2019 рр., динаміку яких відображають 2 кризові періоди: 2008 і 2014 — 2015 рр. Визначено пріоритетні напрями вдосконалення територіальної організації Закарпатської області, які забезпечать стійкість регіонального розвитку. Унікальне геополітичне розташування Закарпатської області та її аграрна спрямованість є вирішальними факторами для подолання криз та поживлення соціально-економічного розвитку регіону.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

Див. також: 3.С.29, 3.С.144, 3.У.266, 3.У.283, 3.У.285, 3.У.484, 3.У.503

Економічна статистика. Облік. Економічний аналіз

3.У.347. Фінансовий аналіз у схемах і таблицях: навч.-наоч. посіб. / Л. С. Гаватюк, Н. О. Ковальчук; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: Чернівець. нац. ун-т

ім. Юрія Федьковича: Рута, 2020. — 119 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 108-118. — укр.

Підготовлено відповідно до програми дисципліни «Фінансовий аналіз» і спрямовано на вироблення у студентів навичок самостійної роботи з проведінням аналітичних досліджень фінансового стану підприємства. Вміщено стислий виклад основних теоретичних питань і методичних підходів дисципліни із застосуванням різноманітних наочних засобів: таблиць, схем для висвітлення структурно-логічних зв'язків між головними фінансово-економічними поняттями і явищами, що полегшує засвоєння студентами навчального матеріалу дисципліни, націлює на якісне виконання практичних завдань та сприяє дослідженню фінансового стану суб'єктів господарювання. Визнано особливу роль фінансового аналізу в економічних дослідженнях як на макро-, так і на мікрорівні. Встановлено, що здійснення аналізу фінансового стану та результатів діяльності дозволяє визначити конкурентоспроможність суб'єкта господарювання, його фінансову стабільність, плато- і кредитоспроможність, ступінь використання фінансових ресурсів і капіталу. Зазначено, що від наявності даної інформації залежить ефективність управлінських рішень, результативність управління підприємством, його здатність реагувати на виклики та додаткові можливості зовнішнього середовища. Розкрито фінансовий аналіз як науку розвитку від найпростішої форми комерційних рахунків до сучасних систем дослідження фінансової звітності, охарактеризовано різноманітним ступенем деталізації залежно від мети аналізу, кількості інформації, програмного, технічного й кадрового забезпечення.

Шифр НБУВ: ВА858748

Облік. Аудит

3.У.348. Методологія наукових досліджень (для студентів спеціальності 071 Облік і оподаткування): навч. посіб. / Р. Ф. Бруханський; Західноукраїнський національний університет. — Тернопіль: Осада Ю. В., 2022. — 207 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 204-207. — укр.

Систематизовано знання з інтерпретації теоретичних основ науки. Наведено методологічні параметри наукових досліджень. Здійснено генерування й ідентифікації наукових ідей, а також категоріального апарату наукових досліджень. Охарактеризовано організаційне й інформаційне забезпечення наукових досліджень. Увагу приділено специфіці методичного інструментарію та особливостям його застосування. Здійснено презентації результатів наукових досліджень. Доведено ефективність науково-дослідної роботи й ідентифікації навчально-виховного процесу. Висвітлено спектр методів навчання та методології викладання облікових дисциплін.

Шифр НБУВ: ВА859900

3.У.349. Розвиток інфраструктури як структурна реформа в Україні: інвестиційні аспекти, міжнародний досвід та аудит / І. М. Бобух, О. А. Герасімова // Економіка України. — 2020. — № 8. — С. 24-39. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Сформульовано основні завдання «дорожньої карти» з деталізацією можливостей розбудови інфраструктурного забезпечення та промислового потенціалу підвищення конкурентоспроможності регіонів України на основі аудиту з урахуванням визначених слабких місць і перешкод для залучення інвестицій.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.350. Analysis of the credit component of financial security of business entities in the context of improving accounting and auditing / Т. О. Krivtsova, Y. O. Liadova // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 256-264. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Цель работы — обоснование путей усовершенствования учета и аудита путем анализа влияния факторов внутренней и внешней среды на развитие кредитной составляющей финансового обеспечения субъектов хозяйствования, которые predeterminedены современным мировым финансовым кризисом. С помощью методов логического обобщения выделены внутренние и внешние факторы влияния на развитие кредитной составляющей финансового обеспечения субъектов хозяйствования. Проанализированы подвидная способность собственных финансовых ресурсов и возможность применения кредитной составляющей в деятельности конкретного субъекта хозяйствования на основе расчета показателей кредитоспособности, платежеспособности, финансовой стойкости и финансового состояния (факторы внутренней среды). Путем эконометрического моделирования выявлено: развитие кредитной составляющей финансового обеспечения исследуемых субъектов хозяйствования замедляет избыточный рост текущих обязательств по сравнению с относительно умеренной динамикой изменения объемов их активов, а также ограниченные возможности долгосрочного привлечения заимствованных ресурсов и низкая окупаемость их активов. Регрессионный анализ влияния колебаний курса национальной денежной единицы относительно доллара США и евро (фактор внешней среды) на развитие кредитной составляющей финансового обеспечения исследуемых субъектов хозяйствования позволил установить, что

такої фактор негативно впливає як на об'єми привлечення кредитних ресурсів, так і на діяльність суб'єкта господарювання в цілому. Практична реалізація результатів дослідження дозволить підвищити якість і швидкість прийняття управлінських рішень, які базуються на даних звітності та аудиту в сучасних умовах світового фінансового кризису. В зв'язі з цим необхідні розробки, які мають на меті впливати на усунення наслідків світового фінансового кризису 2020 г. в діяльності суб'єктів господарювання.

Шифр НБУВ: Ж100602

Див. також: 3.У.557

Облік та аудит в окремих країнах

3.У.351. Дослідження глобального ринку аудиторських послуг у контексті сьогоденних викликів / З. П. Двудіт, О. Г. Мельник, М. І. Лазурко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 2. — С. 22-33. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Дослідження спрямоване на визначення розміру глобального ринку аудиторської діяльності, що формується під впливом сьогоденних викликів. Визначено розмір глобального ринку аудиторської діяльності у 2020 р., простежено динаміку зміни доходів компаній Великої четвірки за 2015 — 2020 рр. і спрогнозовано дохід досліджуваних компаній на 2021 р. Визначено частку доходів від аудиторської діяльності у загальній структурі доходів кожної з компаній і графічно відображено структуру доходів компаній Великої четвірки за видами діяльності за 2019 — 2020 рр. Карантинні заходи, запроваджені у всьому світі, спонукали компанії Великої четвірки до пошуку нових можливостей, тому розроблено SWOT-аналіз, який надає змогу визначити сильні та слабкі сторони кожної з компаній, а також можливості та загрози зовнішнього середовища. Врахування негативних наслідків кризи, спричиненої Covid-19, надало змогу з'ясувати, чи перспективні для розвитку аудиторських компаній все ж великі. З огляду на це, узагальнено основні тенденції на ринку глобального ринку аудиторської діяльності.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.352. Облік міжнародних операцій: навч. посіб. / О. В. Кравченко, А. В. Дмитренко; Сумський державний університет. — Суми: Сум. держ. ун-т, 2022. — 215 с.: табл. — Бібліогр.: с. 211-215. — укр.

Розглянуто питання обліку відносин вітчизняних підприємств із зарубіжними партнерами, загальні положення організації та обліку міжнародних операцій, порядок укладання і контроль за виконанням міжнародних договорів. Подано методику обліку валютно-розрахункових операцій, порядок обліку експорту та імпорту, обліку операцій з іноземними інвестиціями, формування статутного капіталу за участі іноземних інвесторів, обліку на спільних підприємствах. Окремлено аспекти лізингових операцій, одержання технічної й гуманітарної допомоги та ін. Розкрито особливості міжнародних контрактів, їхня суть, законодавче регулювання та завдання їхнього обліку.

Шифр НБУВ: ВА858757

3.У.353. Compiling invest-oriented integrated reporting: advantages, standards, recommendations / Т. Momot, М. Karpushenko, Н. Soboljeva, О. Lytovchenko, І. Filatova // Eastern-Europ. J. of Enterprise Technologies. — 2021. — № 3/13. — С. 47-54. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Meeting the information needs of investors interested in acquiring a share of the enterprise, or individual intangible assets, the rights to use them, has led to the search for new concepts and models for compiling reporting information. It is important to know how the technologies used by an enterprise affect the environmental condition, what costs are necessary for personnel training, for staying competitive, etc. Under such conditions, the classic model of financial reporting does not meet modern requirements — it is retrospective in nature. To persuade investors to invest in companies focused on creating value, it is important to compile investment-oriented corporate reporting. This paper reports the devised theoretical and methodological provisions, as well as the substantiation of practical recommendations for compiling investment-oriented integrated reporting, which includes a sequence of activities and a system of indicators for assessing the financial and non-financial components of business operations, including indicators of the environmental and social activities of an enterprise, which ensures the transparency of information in terms of business risks and their management. It is stated that the main goal of investment-oriented corporate reporting is to inform users about increasing the company's market value. Indeed, the reflection of the importance of social and environmental priorities, attention paid and efforts applied made to resolve social issues give confidence in the reliability of business and stimulate the attraction of investment resources. The examples of the companies chosen for this study have proven that the submission of complete information based on the groups of non-financial indicators of integrated reporting is a factor in increasing the market value of the company, and, accordingly, enhancing its investment attractiveness. The de-

vised proposals make it possible to summarize in a single format information about the activities of an enterprise, related risks, and its investment potential.

Шифр НБУВ: Ж24320

3.У.354. Intangible assets in the postindustrial economy: myths and reality / R. Romaniv, S. Romaniv, M. Shesternyak // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 173-181. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Мета роботи — розгляд ролі та місця нематеріальних активів у постіндустріальній економіці. Проаналізовано погляди різних учених на формування та розвиток постіндустріальної економіки з позиції глобалізації та визначено основні нерегульовані суперечності, які спостерігаються на шляху її розвитку. З позиції критичного аналізу спростовано хибність деяких тез щодо впливу нематеріальних активів на макро- та мікроекономічні показники економіки постіндустріального суспільства в цілому та окремих підприємств зокрема. На основі статистичних даних економіки країн Організації економічного співробітництва і розвитку спростовано тезу про швидку ефективність і віддачу від упровадження нематеріальних активів. Складність виміру віддачі нематеріальних активів полягає у тому, що і результати їх залучення у виробничий процес здебільшого матимуть нематеріальний характер, який не пов'язаний із створенням кінцевого продукту споживання (створення організаційного капіталу, людського капіталу тощо). Запропоновано розширити гіпотезу парадоксу Р. Соллоу щодо інформаційних технологій на інші види нематеріальних активів. Проаналізовано бухгалтерське законодавство різних країн і визначено, що розмір інвестицій на здійснення НДДКР можуть по-різному вплинути на величину нематеріальних активів. Наведено результати аналізу активів провідних світових корпорацій, які працюють у різних галузях.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.348

Бухгалтерський облік в Україні

Бухгалтерський облік у галузях народного господарства

3.У.355. Обліково-аналітичний базис управління раціональним лісокористуванням: монографія / С. С. Макаренко, В. К. Савчук, А. С. Макаренко; Національний університет біоресурсів і природокористування України. — Київ: НУБіП України, 2023. — 254 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 196-209. — укр.

Досліджено теоретичні, методичні та прикладні підходи щодо обліково-аналітичного базису управління раціональним лісокористуванням. Розглянуто екзистенціально-інформаційну сутність категорії «раціональне лісокористування», проведено структурно-функціональну класифікацію як основу побудови аналітичних показників/індикаторів управління лісокористуванням та методичних підходів до дослідження стану, використання і відтворення лісових ресурсів. Здійснено аналітичний моніторинг лісокористування України та малолісного регіону, як передумови ефективного управління його поліпшенням, в тому числі за рахунок нарощування і підвищення якості лісових масивів. Розглянуто особливості обліково-інформаційного забезпечення процесів діяльності лісових господарств регіону. Оцінено сучасний стан обліково-аналітичного базису управління лісокористуванням, акцентовано увагу на його недоліках і перспективах поліпшення. Зокрема, сформовано концептуальні підходи до підвищення релевантності обліково-аналітичного базису раціонального лісокористування. Запропоновано прагматичні інструменти реалізації сформованої обліково-аналітичної системи управління раціональним лісокористуванням.

Шифр НБУВ: ВА860685

3.У.356. Розвиток обліку і аудиту діяльності керуючих компаній у сфері ЖКГ в умовах цифровізації: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.09 / Л. Ф. Соколенко; Державний університет «Житомирська політехніка». — Житомир, 2021. — 36 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто наукову проблему розвитку теоретико-методологічних та організаційно-практичних засад бухгалтерського обліку й аудиту діяльності керуючої компанії у сфері житлово-комунального господарства (ЖКГ) в системі розвитку інформаційного простору управління її бізнес-процесами в умовах цифровізації. Розроблено методологічний базис бухгалтерського обліку операцій керуючої компанії у сфері ЖКГ за основними її бізнес-процесами в умовах цифровізації. Сформовано методику облікового відображення операцій із підтримки функціонування матеріально-технічної бази, рекомендовані аналітичні виміри об'єктів системи бухгалтерського обліку керуючої компанії. Обґрунтовано комплексне організаційно-методичне й інформаційне забезпечення виконання процедур аудиторської перевірки діяльності керуючої компанії на основі сформульованих галузевих загроз діяльності таких компаній, а також у контексті визначення бізнес-процесів. Розроблено методичний підхід до використання економіко-математичного моделювання при здійсненні аналітичних

процедур шляхом емпіричного тестування й інтерпретації моделі аналізу ефективності використання ресурсів керуючими компаніями у сфері ЖКГ. Ідентифіковано об'єкти бухгалтерського обліку за бізнес-процесами діяльності керуючої компанії. Сформовано організаційно-методичні рекомендації з обліку об'єктів, результуючу інформацію за ними та в розрізі бізнес-процесів, кореспонденцію рахунків за бізнес-процесами. Вдосконалено застосування вартісного вимірювання об'єктів бухгалтерського обліку (забезпечень майбутніх витрат і платежів, накопичення та розподілу загальнозаводських витрат для цілей калькулювання собівартості послуг керуючої компанії). Рекомендовано інформаційно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних із використанням онлайн-платформи в діяльності керуючих компаній у сфері ЖКГ. Виокремлено бізнес-процес «Підтримка функціонування та розвиток онлайн-платформи», формування кореспонденції рахунків, розподілу витрат на експлуатацію онлайн-платформи на собівартість послуг. Запропоновано класифікацію стейкхолдерів керуючих компаній у сфері ЖКГ на основі застосування ціннісного підходу. Визначено ключових стейкхолдерів, сформульовано спектр їх інформаційних інтересів. Установлено чотири вектори комунікації з ними, що поєднує стейкхолдеро-орієнтований підхід і підхід, орієнтований на забезпечення функціонування бізнес-процесів.

Шифр НБУВ: PA452183

3.У.357. Accounting of wages with the use of biometrics to ensure cybersecurity of enterprises / Z.-M. Zadorozhnyi, V. Muravskiy, S. Yatsyshyn, O. Shevchuk // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 162-172. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

В умовах зростання кібернетичних загроз унаслідок міжнародних гібридних конфліктів і біологічних загроз через пандемію COVID-19 зростає потреба запровадження технологій біометричної ідентифікації працівників, що призводить до трансформації методики та організації обліку на підприємстві. Першочергово змінює порядок обліку та контролю робочого часу та заробітної плати працівників через обмеження доступу працівників до інформації та території підприємства, що визначає актуальність і мету наукового дослідження. Мета роботи — дослідження перспектив контролю робочого часу та переміщення персоналу по території (приміщеннях) підприємства з використанням технологій біометрії для розроблення методики автоматизації обліку виплат працівникам і забезпечення кібербезпеки суб'єкта господарювання. Досліджено перспективи використання системи автоматизованого пропуску працівників на принципах біометрії для цілей обліку та контролю. Вдосконалено методику обліку та контролю відпрацьованого часу та заробітної плати персоналу з застосуванням системи автоматизованої ідентифікації працівників на основі даних про час перебування на території підприємства та виконання функціональних обов'язків. Розроблено рекомендації щодо забезпечення біологічної та кібербезпеки підприємства в частині класифікації приміщень підприємства та обладнання за функціональним призначенням і рівнем доступу до інформаційно-матеріальних потоків. Досліджено перспективи обліку витрат, пов'язаних з утриманням і харчуванням персоналу, достовірного розподілу загальнозаводських та інших витрат на основі інформації і системи біометричної ідентифікації працівників.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.358. Control and accounting aspects of introducing Agile-methodology for software development projects / O. Bala-ziuk, I. Sysoieva, V. Pilyavets // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 92-100. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Розглянуто сутність методології Agile, її концептуальні основи та досліджено основні облікові аспекти для ефективного її впровадження при реалізації проєктів розроблення програмного забезпечення. Проаналізовано популярність практичного застосування Agile-підходу в різних сферах бізнесу та окреслено основні проблеми, що виникають на цьому шляху з боку облікової системи. Визначено напрями усунення проблем на шляху адаптації особливостей гнучкого підходу в управлінні проєктами до потреб фінансового обліку, розглянуто основні ідейні аспекти «Agile Manifesto». За сучасних умов практично всі суб'єкти господарювання перебувають у режимі постійних змін. Відбуваються цілеспрямовані перетворення як окремих їхніх елементів, так і системи управління загалом, що вимагає керуваності змін, що важко досяжне навіть у межах окремих проєктів, доволі часто унікальних та інноваційних. Окрім цього, у світовій економіці відбулися значні зміни середовища господарювання, що пов'язано з глобалізацією бізнесу, інформатизацією суспільства та переходом до нової моделі економічного зростання. Досліджено, що за сучасної оптимізації фінансових процесів Agile-технології побудовані таким чином, що зміни вітаються, а невизначеність визнається. І це не обійшло внутрішній аудит. Зростання потреб клієнтів, необхідність зміни технологій процесів, упровадження нових управлінських методологій у діяльність підрозділів налаштовують внутрішній аудит на зміну підходів до контрольних дій та аналізу матеріалів, а також активну участь у нових проєктах базуючись на попередньому досвіді. За умов

використання гнучких технологій змінам підлягають очікування внутрішніх аудиторів щодо доступу та формату документації. Шифр НБУВ: Ж73250

Бухгалтерський облік на підприємстві

3.У.359. Консолідація фінансової звітності: підручник / В. М. Костюченко, Г. В. Уманців, О. В. Фоміна; Київський національний торговельно-економічний університет. — Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. — 387 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 308-313. — укр.

Розкрито правові вимоги до консолідованої фінансової звітності. Висвітлено особливості обліку об'єднання бізнесу, обліку та відображення у консолідованій фінансовій звітності інвестицій в асоційовані та спільні підприємства групи. Розглянуто організацію та методику консолідації фінансових звітів, консолідацію фінансових звітів закордонних дочірніх підприємств, особливості розкриття інформації щодо пов'язаних сторін.

Шифр НБУВ: BA859728

3.У.360. Облік за видами економічної діяльності: навч. посіб. / О. В. Фоміна, С. Я. Король, О. Г. Задніпровський, В. С. Муковіз, О. М. Ромашко, І. К. Шушакова, М. В. Кузуб; Київський національний торговельно-економічний університет. — Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. — 387 с.: табл. — Бібліогр.: с. 376-381. — укр.

Висвітлено особливості ведення обліку за різними видами економічної діяльності. Подано інформацію про види економічної діяльності та їх класифікацію. Розкрито питання документування, організації та методики ведення бухгалтерського обліку й оподаткування господарських операцій підприємств.

Шифр НБУВ: BA859721

3.У.361. The accounting system as the basis for organising enterprise cybersecurity / Z. Zadorozhnyi, V. Muravskiy, O. Shevchuk, V. Muravskiy // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 147-156. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Зростання активності кібератак як частина гібридного впливу на соціально-економічні процеси та загроза втрати конфіденційної інформації визначили потребу забезпечення кібербезпеки підприємств (КБП), секторів і галузей економіки. Оскільки більшість економічної інформації продукується системою бухгалтерського обліку (БО), пріоритетним є її кіберзахист. Аналіз літературних джерел із проблематики кіберзахисту підприємств (КЗП) засвідчив активізацію наукових досліджень у напрямі визначення системи БО як об'єкта забезпечення кібербезпеки. Такий підхід є науково обмеженим, оскільки не враховує суб'єктність БО в забезпеченні КБП за умов розвитку новітніх комп'ютерно-комунікаційних технологій. Мета роботи — дослідження перспектив організації БО з його суб'єктивним позиціонуванням як платформи забезпечення КБП. Обґрунтовано доцільність визначення системи БО на підприємстві як центру забезпечення кібербезпеки у зв'язку з: продукуючою природою БО як основного генератора економічної інформації; конфіденційністю значної частки облікової інформації; мультикваліфікованістю сучасних облікових фахівців із різних галузей знань; активністю кібератак через бухгалтерське програмне забезпечення; регламентувальною природою облікових нормативних документів щодо інформаційних процесів. Досліджено перспективи реорганізації облікової служби підприємства та трансформації функціональних обов'язків фахівців з обліку з акцентом на організацію КЗП. Запропоновано використовувати облікову політику підприємства та пов'язані з нею внутрішні регламенти за основу розроблення нормативного регулювання кібербезпеки. Доведено необхідність імплементації перманентного безпечового аудиту в обліково-контрольні процеси на підприємстві. Здійснення контролю та тестування системи КБП запропоновано виконувати внутрішнім контролерам (обліковим працівникам) або зовнішнім фахівцям з аудиторських фірм, що сприятиме оперативному попередженню, уникненню та усуненню інформаційних бар'єрів і загроз ефективному функціонуванню суб'єктів господарювання.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.362. The empirical evaluation of the usefulness of accounting and financial information for strategic management of enterprises in Ukraine / I. Boiarko, L. Hrytsenko // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 109-115. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

З другої половини XIX ст. відбувається поступова зміна парадигми бухгалтерського обліку, спрямована на перетворення його в ефективну систему інформаційного забезпечення менеджменту на основі поступового інтегрування управлінських функцій — обліку, планування, аналізу та контролю. Наслідком цього процесу стало розширення часового горизонту обліку шляхом доповнення його функцій прогностичною, пов'язаною з інформаційно-аналітичним забезпеченням процесу бюджетування. Зміна концепції менеджменту з короткострокового тактичного управління витратами на довгострокове стратегічно орієнтоване управління вартістю передбачає вдосконалення систем обліку,

їх доповнення новими методами, що надаватимуть потрібну інформацію для ухвалення управлінських рішень не лише ретроспективного констатувального, а й перспективного прогностичного характеру. Багато дослідників вказують на потребу розроблення і пропонують власні рекомендації щодо практичної реалізації стратегічно орієнтованих систем обліку. Серед них, зокрема, Р. Бруханський, І. Богата, М. Болдуєв, С. Голов, А. Пилипенко, М. Пушкар, В. Ткач та інші. Проте пошук таких авторських підходів зосереджено переважно у площині реформування бухгалтерського обліку шляхом набуття ним нових характеристик і ознак, коригування цілей і завдань, розширення вимог до змісту та характеру облікових даних, виділення нових напрямів у межах наявної структури фінансового та управлінського обліку. Мета дослідження — емпіричне вивчення корисності обліково-фінансової інформації для забезпечення потреб стратегічного управління підприємствами України за сучасних умов шляхом проведення кореляційно-регресійного аналізу формування цін на акції під впливом фінансово-економічних показників, які містяться у фінансовій звітності суб'єктів господарювання. Наведено результати кореляційно-регресійного аналізу формування цін на акції промислових підприємств України. Встановлено, які з показників, що наводяться у фінансовій звітності, впливають на формування ринкової вартості акцій підприємств. Запропоновано стохастичну модель залежності ринкової капіталізованої вартості умовної середньостатистичної акції промислового підприємства України від зміни облікових даних фінансової звітності. За результатами емпіричної оцінки корисності обліково-фінансової інформації зроблено висновок про її низьку інформаційну цінність для ухвалення рішень щодо вкладення інвестиційних ресурсів у розвиток вітчизняної промисловості. Системне надання стратегічно значущої інформації потребує розроблення та впровадження стратегічно орієнтованих систем обліку. Встановлено, що ухвалення стратегічних рішень поступово стає управлінською функцією, що здійснюється на регулярній основі та вимагає постійного виробництва і системного надання стратегічно значущої інформації, забезпечити які повинні стратегічно орієнтовані системи господарського обліку.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.500

Бухгалтерський облік у промисловості

3.У.363. Автоматизовані системи контролю і обліку енергоносіїв: навч. посіб. / І. П. Радько, М. Т. Лут, В. А. Наливайко, В. В. Коробський, О. В. Окушко, І. М. Болбот; Національний університет біоресурсів і природокористування України. — Київ: Ямчинський О. В., 2022. — 578 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 576-578. — укр.

Розглянуто питання автоматизованого обліку енергоносіїв, автоматизованих систем комерційного та технічного обліку електроенергії із застосування сучасних технологій, приладів, устаткування та новітніх програмних продуктів. Викладено нормативні засади комерційного обліку електроенергії. Розкрито особливості улаштування вузлів обліку для генеруючих установок приватних домогосподарств. Увагу приділено виявленню фактів порушення стану комерційного обліку, втручання в роботу вузлів обліку та/або інших ознак розкрадання електричної енергії. Подано інформацію про електронні та мікропроцесорні лічильники електричної енергії, лічильники та системи обліку з передплатою споживаної електроенергії, портативні засоби обліку електричної енергії, установки для регулювання та повірки лічильників електричної енергії.

Шифр НБУВ: ВА859944

3.У.364. Бухгалтерський облік і контроль оплати праці та її стимулювання: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / А. В. Долук; Західноукраїнський нац. ун-т. — Тернопіль, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Розкрито економічну сутність облікового відображення мотивації і стимулювання оплати праці, як невід'ємної частини системи управління. З'ясовано сутність і розуміння оплати праці в системі неформальної економіки як загрози економічній безпеці підприємства. Розглянуто сучасні підходи до інтегрованого обліку витрат на оплату праці. Розкрито механізм контролю в системі оплати праці для одержання оперативної інформації, вдосконалення контролю показників діяльності, зокрема показників оплати праці. Досліджено чинну практику розробки облікової політики для забезпечення точності відображення операцій, фіксації фактів якості роботи та її оплати. Досліджено систему інтегрованого обліку у філіях із різним обсягом реалізованих функцій, що забезпечує прибутковість і достатню мотивацію працівників. Виявлено особливості організації системи бюджетування та методів обронування й оцінки бюджетних показників у хлібопекарнях підприємствах із метою визначення напрямків її подальшого застосування. Проаналізовано наявні трудові спори та конфлікти як регулятори в обліку трудових відносин, їх вирішення та відображення в обліку. Вдосконалено систему формування результативної інформації з обліку та контролю праці і її оплати. Систематизовано елементи внутрішнього кон-

тролю витрат на оплату праці та розроблено положення, що регламентує його діяльність.

Шифр НБУВ: РА452421

3.У.365. Repairs of own and leased fixed assets: organizational and methodological aspects of accounting / J. Krot, N. Brazili, O. Shynkarenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 116-123. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Висвітлено основні результати дослідження стосовно організації та відображення в бухгалтерському обліку проведення ремонтів власних та орендованих основних засобів підприємства. Підприємства підтримують свої основні засоби в робочому стані та забезпечують їх функціонування способом як поліпшення, так і за допомогою системи технічного обслуговування та системи планово-попереджувального ремонту. З'ясовано, що чіткого визначення понять модернізації, ремонту й інших видів поліпшень у законодавстві немає. Проте аналіз низки нормативних документів і власні міркування надали можливість виділити зміст понять поточного та капітального ремонту, поліпшень, модернізації та технічного обслуговування основних засобів. Установлено, що для системи обліку важливо чітко розрізняти види робіт щодо основного засобу. Визначено, що для подальшого обліку ремонтів і поліпшень орендованих основних засобів важливе значення мають юридичні тонкощі та умови договору оренди. Будь-які затрати, які підприємство здійснює для підтримання об'єкта основних засобів у робочому стані, тобто з метою одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигід від його використання включають до витрат звітного періоду. Якщо менеджмент вбачає, що проведені роботи призведуть до поліпшення основних засобів, бухгалтерові слід збирати ремонтні витрати аби збільшити первісну вартість капітально відремонтованого основного засобу на вартість понесених витрат. При цьому змінені техніко-економічні характеристики необоротного активу мають знайти своє відображення в технічному паспорті, інвентарній картці або інших реєстрах аналітичного обліку відповідного об'єкта основних засобів. Також зазначено, що для підприємств, які проводять податкові коригування, матимуть місце податкові наслідки ремонту основних засобів.

Шифр НБУВ: Ж73250

Аудит в Україні

3.У.366. Державний аудит як сучасний інструмент попередження корупції / Ю. Б. Слободяник, І. І. Матієнко-Зубенко, І. О. Мариніч, Н. А. Сиротенко // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 157-166. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Корупція завдає шкоди в усіх сферах суспільства та підірває управління. Саме тому антикорупційна реформа (АКР) була визнана одним із векторів пріоритетів безпеки у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» і передбачає впровадження ефективних антикорупційних механізмів. Визначено, що аналіз впровадження кращого досвіду зарубіжних країн, які змогли суттєво знизити рівень і масштаби корупції, є важливим кроком для забезпечення ефективності АКР. Обґрунтовано, що в українському антикорупційному законодавстві проігноровано роль Рахункової у створенні превентивних умов для запобігання корупції. Проаналізовано вимоги міжнародного стандарту державного аудиту ISSAI5700 «Керівництво з аудиту попередження корупції», що був ухвалений 2016 р. Акцентовано, що прозорість і підзвітність управління зменшує необмежену (монополю) владу, посилену наявністю дискреційних повноважень, які є основою корупції. Визначено, що описані в ISSAI 5700 такі корупційні порушення, як непотизм (куміство), кронізм, хабарництво та вимагання, також поширені в Україні. Обґрунтовано доцільність проведення державного аудиту як інноваційного інструменту в боротьбі з корупцією. Усунення передумов поширення корупції та чинників мотивування корупційних дій є ефективними запобіжниками в антикорупційній боротьбі. Проведення періодичних державних аудитів антикорупційної політики (АКП) забезпечуватиме поінформованість суспільства щодо ефективності та результативності АКП у цілому та дотримання політики добросовістності окремими суб'єктами державного сектору. Розроблено алгоритм державного аудиту АКП. Запропоновано перелік заходів, реалізація яких надасть можливість забезпечити системний підхід, що позитивно позначиться на результативності та ефективності боротьби з корупцією в Україні.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.367. Економічна експертиза: теорія, методологія та організація: монографія / Л. Будник, І. Гарбарець, Р. Дмуховський, Р. Кулик, М. Кулер, З. Литвин, М. Лучко, В. Маслій, В. Панасюк, М. Пушкар, М. Пушкар, С. Саченко, Р. Ціщик, О. Черешнюк, М. Шестерняк, С. Шмітка, І. Щирба, М. Щирба; ред.: М. Лучко; Західноукраїнський нац. ун-т. — Тернопіль: ЗУНУ, 2021. — 307 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 286-305. — укр.

Досліджено теоретичні питання та прикладні аспекти здійснення економічних експертиз. Розглянуто теоретичні засади

здійснення експертної діяльності у сфері економіки. Визначено сутність і роль економічних експертів в контрольній практиці. Приділено увагу особливостям надання послуг з економічних експертиз і експертних досліджень. Економічна експертиза дозволяє оцінити реальний фінансовий стан підприємства при провадженні справи про банкрутство, встановити факти правопорушень у процесі здійснення господарюючими суб'єктами фінансово-кредитних операцій, невиконання ними договірних зобов'язань. Уточнено нормативно-правове регулювання економічної експертизи обліку та звітності в діяльності підприємств. Об'єктами вивчення стали практичні аспекти проведення економічної експертизи бухгалтерського, податкового обліку і звітності; економічної діяльності підприємств і організацій; фінансово-кредитних операцій. Зазначено, що є об'єктивна необхідність удосконалення методології та організації економічної експертизи, а також потреба у доповненні її теоретичних та практичних положень.

Шифр НБУВ: BA859084

3.У.368. Role of audit in managing public interest entities / О. Lubenchenko, V. Riashchenko, M. Zivitere, R. Kostyrko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 176-183. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Розкрито актуальні питання взаємодії між зовнішніми аудиторами та менеджментом підприємств, що є суспільним інтересом з метою ухвалення управлінських рішень, спрямованих на забезпечення безперервності діяльності підприємств, балансу між ресурсами та джерелами їхнього утворення, усунення викривлень фінансової звітності. Визначено, що «суспільний інтерес» нерозривно пов'язаний з економічними вигодами зацікавлених користувачів фінансової звітності. Досліджено місце та функції внутрішнього та зовнішнього аудиту та розкрито їхні сутнісні характеристики. Доведено необхідність створення менеджментом підприємств суспільного інтересу аудиторського комітету для взаємодії з зовнішнім аудитором. Висвітлено рекомендації щодо надання зовнішнім аудитором до аудиторського комітету інформацію у формі звіту про застосування принципів незалежності, ключових партнерів, залучених аудиторів, обсяг і терміни виконання завдань щодо обов'язкового аудиту, про методику перевірки, визначену суттєвість, перспективу безперервності діяльності суб'єкта господарювання, недоліки системи контролю якості, виявлено порушення законодавства, взаємодію аудиторів та менеджменту в ході перевірки. Обґрунтовано, що для здійснення комунікацій аудитора та менеджменту потрібне надання листа менеджментові, де аудитор сповіщає тих, кого наділено найвищими управлінськими повноваженнями щодо системи внутрішнього контролю та її можливості реагувати на відхилення від чинних норм законодавства. Розкрито вимоги до аудиторського звіту, який надає користувачам інформацію про фінансово-майновий стан, результати діяльності, рух коштів, капіталу і містить позитивну думку аудитора або думку з застереженням чи відмову від висловлення думки. Розглянуто порядок коригування системи внутрішнього контролю замовника аудиту, його фінансових звітів, виявлених під час перевірки відхилень від чинних законодавчих норм на підставі аудиторських документів, що передують аудиторському звіту та додатковому звіту для аудиторського комітету суб'єкта господарювання.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.369. Social audit of expenditure on the internally displaced persons due to the armed conflict in the East of Ukraine: current necessity / I. Hladii, S. Kuznetsova, O. Dziuba, L. Maister, O. Govorko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 191-202. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Глобалізація економічного мислення ХХІ ст. призвела до усвідомлення того, що людські ресурси є вирішальними у процесі досягнення стійкості розвитку держави. Поява значної кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) стала викликом для України, оскільки утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Саме тому питання необхідності побудови системи соціального аудиту витрат на ВПО внаслідок збройного конфлікту на Сході України стає пріоритетним у напрямі оптимізації шляхів досягнення соціального консенсусу через ужиття узгоджених заходів із розвитку людських ресурсів. Стратегічна направленість соціального аудиту покликана стати важливим чинником практичної реалізації основних принципів соціального партнерства в регулюванні соціально-трудових відносин і побудови стратегії фінансового заохочення ВПО внаслідок збройного конфлікту на Сході України. Проблемам і потребам ВПО у своїх дослідженнях приділяли увагу багато дослідників. Питанням налагодження системи соціального аудиту присвячено роботи А. Любенка, В. Рисіна, В. Піхоцького, М. Буквинської, О. Гнатюка, Р. Пономаренко, С. Саченко, Ф. Фукуюми та інших. Аналіз проведених досліджень науковців засвідчив, що переважно їхні праці не висвітлюють нагального питання, що постало в сучасних реаліях. Налагодження ефективної системи аналізу чинників соціальних ризиків як підприємства, так і держави шляхом запровадження соціального аудиту не приділено належної уваги. Мета роботи — об'єктивна необхідність у дослідженні закономірностей розподілу коштів загальної

вартості пілотних проектів між кількістю облікованих ВПО та їхніх сімей на території України з застосуванням прийомів соціального аудиту як основи побудови стратегії фінансового заохочення ВПО у процесі їхньої максимальної соціалізації на нових територіях. У дослідженні проведено аналіз коштів, виділених на реалізацію пілотних проектів, які направлені на захист прав і законних інтересів осіб, що порушені внаслідок збройного конфлікту та/або тимчасової окупації частини території України. Проведено дослідження закономірностей розподілу коштів загальної вартості пілотних проектів між кількістю облікованих ВПО і сімей на території України. Виявлено, що збільшення кількості облікованих осіб не впливає на розподіл коштів між ними і це говорить про необхідність дослідження причин цих явищ, що в загальнодержавному масштабі може зробити соціальний аудит розподілу досліджуваних коштів. Доведено необхідність проведення соціального аудиту за принципом партисипативності.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.356, 3.У.521

Світова економіка

Світова економіка в цілому

3.У.370. Глобальні тенденції та потенціал розвитку ринку краудфандингу в Україні / М. І. Діба, Ю. О. Гернего // Економіка України. — 2020. — № 2. — С. 66-79. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Теоретично обґрунтовано сутнісні характеристики і видові класифікації краудфандингу. Наведено приклади краудфандингових платформ різних типів. Досліджено специфіку краудфандингового фінансування на різних етапах проекту. Проаналізовано тенденції розвитку глобального і регіональних краудфандингових ринків. Досліджено специфіку розвитку краудфандингу в Німеччині, визначено потенціал формування його ринку в Україні.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.371. Глобальні трансформації механізмів інноваційно-інвестиційної модернізації національних економік: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.02 / Р. С. Білик; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — Київ, 2021. — 40 с.; рис., табл. — укр.

Проаналізовано й узагальнено методологічні вектори дослідження механізмів економічного розвитку на інноваційно-інвестиційних засадах в умовах глобалізації. Систематизовано сучасні критерії та глобальні оцінки виміру інноваційно-інвестиційного потенціалу національних економік. Розкрито різноманітність проявів динаміки процесів модернізації та суперечності формування механізмів інноваційно-інвестиційного розвитку в умовах міждержавної технологічної асиметрії. Сформульовано глобалізаційні детермінанти механізмів інноваційно-інвестиційної модернізації економіки України, які охоплюють визначення пріоритетів розвитку міжнародного співробітництва у науково-технічній та технологічній сферах, механізми інтегрованої взаємодії у інноваційних кластерах та технопарках. Запропоновано стратегічні орієнтири забезпечення глобальної конкурентоспроможності економіки України як результату дії механізмів інноваційно-інвестиційної модернізації.

Шифр НБУВ: PA452335

3.У.372. Економіка Нового прагматизму: тотожність, мета, методи / Гж. В. Колодко // Економіка України. — 2020. — № 2. — С. 3-23. — Бібліогр.: 80 назв. — укр.

Наголошено, що сучасна економічна думка не повною мірою пропонує те, на що чекають від неї, оскільки вона незадовільно пояснює явища та процеси і не надає ефективних методів боротьби з виниклими проблемами. Доведено, що ключовими елементами зміни економічної парадигми є відхід від диктату максимізації прибутку та кількісного зростання виробництва як мети економіки та її нове формулювання з урахуванням імперативу підпорядкування короткострокових інтересів приватного капіталу довгостроковим суспільним інтересам.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.373. Інститут секретних винаходів як фактор забезпечення національної безпеки / Г. О. Андрощук // Наука та наукознавство. — 2020. — № 4. — С. 24-43. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Надано економіко-правовий аналіз створення та функціонування інституту секретних винаходів у провідних країнах світу та України, визначення його ролі в економічному розвитку та забезпеченні національної безпеки. Розглянуто стратегічне значення та важливість секретних винаходів для національної економіки і безпеки, проаналізовано економіко-статистичні показники, організаційно-економічні аспекти засекречування та важливості своєчасного розсекречування винаходів для економічного розвитку країни та світової науки. Наведено мету правової охорони

секретних винаходів. Державне регулювання секретних винаходів у зарубіжних країнах з давніми та стабільними патентними системами (США, Великобританія, Німеччина, Франція, Польща) здійснюється в рамках національних патентних законів, що регламентують правову охорону винаходів. Показано, що протягом майже всього ХХ ст. інститут секретних винаходів здійснив величезний внесок у зміцнення національної безпеки таких провідних країн, як США, Великобританія, Німеччина, Франція. У колишньому СРСР інститут секретних винаходів був найважливішим елементом у системі державного режиму секретності, значною мірою забезпечивши можливість досягнення, а потім утримання військово-технічного паритету між СРСР і США. Очевидність необхідності його подальшого збереження в цих країнах не викликає сумніву у фахівців. Аналіз нинішнього стану справ свідчить, що провідні країни світу не лише зберегли свої національні інститути секретних винаходів, а й продовжують активно роботу з їх удосконалення. Звернено увагу, що в Законах України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про державну таємницю» не передбачено норми щодо виплати грошової компенсації власнику секретного винаходу за рішення про їх засекречування, що унеможливає їх ефективне використання в господарській діяльності. Запропоновано механізми визначення розміру компенсації за засекречування винаходу. В установах, організаціях, на підприємствах України не було проведено інвентаризацію винаходів колишнього СРСР із грифами «Для службового користування» («ДСКУ») і «Таємно» (близько 250 тис.), які належать українським заявникам. Проаналізовано втрати від виходу України з Угоди про взаємне забезпечення збереження міждержавних таємниць у галузі правової охорони винаходів, що призвело до невикористання вітчизняними науковцями і конструкторами понад десятків тисяч перспективних технічних рішень при розробленні озброєння і військової техніки.

Шифр НБУВ: Ж14597

3.У.374. Інтернет у бізнесі: навч. посіб. / І. М. Шиндировський; Центральна спілка споживчих товариств України, Львівський торговельно-економічний університет. — Львів: Вид-во ЛТЕУ, 2018. — 199 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 187-190. — укр.

Розглянуто теоретичні основи застосування мережі Інтернет в бізнесі, організацію та технологію, використання можливостей Інтернету для вирішення конкретних завдань. Розкрито сутність і значення Інтернету для ведення бізнесу. Досліджено структуру Інтернету. Пріоритетно увагу учасникам електронного ринку. Наведено характеристику аудиторії мережі Інтернет. Подано також комунікаційні характеристики середовища в мережі Інтернет. Досліджено питання нормативно-правового забезпечення використання Інтернету в бізнесі. Вивчено джерела та методи пошуку інформації в мережі Інтернет.

Шифр НБУВ: ВА859713

3.У.375. Конкурентна розвідка у міжнародному бізнесі: навч. посіб. (конспект лекцій) для магістрів і аспірантів екон. спец. / В. І. Захарченко, М. М. Меркулов, Л. В. Ширяєва; Державний університет «Одеська політехніка», Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Одеський національний морський університет. — Одеса: Олді Плюс, 2021. — 271 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 226-231. — укр.

Викладено теоретичні проблеми конкурентної економіки як основи для виконання практичних завдань вивчення конкурентів, інформаційного забезпечення заходів конкурентної розвідки, ціноутворення і захисту бізнесу у прозорому середовищі міжнародного бізнесу.

Шифр НБУВ: ВА859627

3.У.376. Коронавірусна хвороба 2019 (COVID-19): дослідження, лікування, вплив на суспільство: бібліогр. покажч. / ред.: Л. А. Дубровіна; уклад.: Т. В. Добко, Л. П. Мацкевич, П. М. Штих; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. — Київ: НБУВ, 2022. — 99, [1] с. — укр.

Включено бібліографічні описи переважно вітчизняних наукових публікацій щодо коронавірусної хвороби Covid-19. Бібліографічний покажчик відображає видання з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та електронні ресурси. Включено матеріали, що висвітлюють загальні питання щодо коронавірусної хвороби, офіційні документи, медичні аспекти, лікування захворювання. Висвітлено проблеми впливу пандемії коронавірусу на економіку і суспільство, освіту під час пандемії коронавірусу та інші питання впливу Covid-19 на життєдіяльність людини. Представлено документи, опубліковані у 2020 — на початку 2022 рр.

Шифр НБУВ: СО38440

3.У.377. Коронавірусна хвороба: дослідження, лікування, вплив на суспільство: бібліогр. зарубіж. літ. / ред.: Т. В. Добко; уклад.: А. О. Жабін; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. — Київ: НБУВ, 2022. — 334 с. — укр.

Включено бібліографію зарубіжних наукових публікацій щодо коронавірусної хвороби Covid-19, які відображені в електронних базах даних. Бібліографічний список публікацій англійською мовою систематизовано за абеткою авторів. Покажчик має універсальний характер та охоплює широке коло праць з медицини,

економіки, психології, освіти та інших сфер, пов'язаних з життєдіяльністю людини в умовах пандемії. До посібника включено 626 бібліографічних записів. Це статті з наукових журналів, опубліковані у 2020 — 2021 рр., що мають статус «відкритого доступу».

Шифр НБУВ: СО38439

3.У.378. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток конкурентоспроможності економіки в умовах міжнародної інтеграції: макро-, мезо- та мікрорівні», 25 травня 2021 року: [зб. тез. доп.] / ред.: Н. Л. Кусик, О. В. Побережець, Є. І. Масленников, М. М. Гоголь, Д. О. Гузь, Л. О. Масіна; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Всеукраїнська професійна громадська організація «Спілка аудиторів України», Всеукраїнська професійна громадська організація «Спілка податкових консультантів України». — Одеса: Олді Плюс, 2021. — 141 с.: рис., табл. — укр.

Вміщено тези доповідей науково-педагогічних працівників, викладачів, аспірантів та студентів. Розглянуто реалізацію інноваційного потенціалу розвитку аграрного сектора економіки, автоматизацію бізнес-процесів підприємства, підходи управління підприємством за умов автоматизованого обліку як функції управління. Розкрито проблеми та напрями удосконалення дебіторської заборгованості, проаналізовано її управлінська та облікова складові. Окреслено методіку обліку земель сільськогосподарського призначення та теоретико-методологічний аспект механізму планування в системі управління субТектом господарювання. Визначено управління фінансовим станом будівельного підприємства як запоруку підвищення його конкурентоспроможності. Оцінено роль закладів вищої освіти у розвитку міжнародної конкурентоспроможності України.

Шифр НБУВ: ВА859521

3.У.379. Підприємництво та організація власного бізнесу: навч. посіб. / Б. Сторощук, О. Білоскурська, Н. Бак, М. Проданчук, В. Запужляк, О. Кіфяк, А. Верстяк, І. Вінничук, В. Кіфяк, В. Семенюк, В. Харабара, Р. І. Грешко, В. Грунтковський, Д. Михайлина, О. Саєнко, Л. Водянка, Н. Філіпчук; ред.: Р. І. Грешко; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича, 2022. — 579 с.: рис., табл. — укр.

Відрізняє результати реалізації моделі професійної підготовки та соціальної адаптації військослужбовців і членів їх сімей в рамках проекту «Норвегія — Україна. Професійна підготовка. Інтеграція в державну систему» в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. Наведено науково-методичні та практичні матеріали щодо управління підприємницькою діяльністю та організації власного бізнесу.

Шифр НБУВ: ВА858892

3.У.380. Поведінкові засади розгортання кризових явищ у сучасній світовій економіці / В. М. Соболев, М. В. Соболева // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 157-162. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Мета роботи — розкриття можливостей теорії поведінкової економіки для задовільного наукового пояснення причин виникнення та шляхів подолання кризових явищ, породжених зростаючою невизначеністю сучасного економічного розвитку у глобальному економічному середовищі, на прикладі світової фінансової кризи 2007 — 2008 рр. та пандемії коронавірусу у 2019 — 2021 рр. Використано такі загальнонаукові методи дослідження, як спостереження, єдність кількісного та якісного аналізу, експертне оцінювання, логічне моделювання, аналіз і синтез. Виходячи з авторського розуміння глибинних витоків світової фінансової кризи було обґрунтовано висновок, що серед ключових запобіжників її повторення у майбутньому мають бути комплексні просвітницькі заходи щодо підвищення рівня фінансової грамотності населення, включаючи модифікацію державних стандартів середньої та вищої освіти у напрямі обов'язкового формування відповідних загальних економічних і фінансових компетентностей здобувачів певних рівнів освіти, незалежно від профілю підготовки. Зроблено два узагальнення. По-перше, економічні наслідки пандемії на початковій стадії її розгортання суттєвим чином залежать від усвідомлення її небезпеки на рівні національної свідомості. По-друге, мінімізація негативних соціально-економічних наслідків пандемії у переважній частині має покладатись на державу. Перспективними напрямками подальшого дослідження цієї проблеми є: по-перше, пошук можливості розробки системи індикаторів професіоналізму державних службовців і їх здатності ефективно діяти в сучасних складних умовах; по-друге, оцінка шкоди від некомпетентного та непрофесійного керівництва тією чи іншою сферою суспільного життя; по-третє, аналіз механізмів розповсюдження ірраціональної економічної та соціальної поведінки на мікро- та макрорівнях, враховуючи розкриття особливостей національного характеру.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.381. Проблеми активізації технологічного трансферу в дослідницьких університетах / О. Г. Білорус // Економіка України. — 2020. — № 8. — С. 96-99. — Бібліогр.: 1 назв. — укр.

За сучасних умов, коли наука стала не тільки безпосередньою, але й головною продуктивною силою, технологічний

фактор та інновації є визначальними чинниками економічного зростання розвинутих економік, що забезпечують реалізацію процесів та втілення нових підходів у підвищення ефективності економічної моделі держав. Результати наукових досліджень українських дослідницьких університетів мають перетворюватися на ліквідні ринкові товари, реалізація яких дасть змогу підняти їх якісний інноваційний рівень та забезпечить достатню спроможність для створення комерційно привабливих інновацій, що принесуть значні дивіденди. Зменшення розриву між наукою і виробництвом сприятиме зростанню ефективності дослідницької роботи та збільшенню конкурентної переваги України на міжнародних ринках.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.382. Розвиток протиріч країн «Великої сімки» в контексті фінансової глобалізації / О. В. Плотніков // Економіка України. — 2020. — № 3. — С. 19-25. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Розглянуто питання розвитку протиріч країн «Великої сімки». Досліджено фінансову глобалізацію в аспекті світового розвитку. Окреслено впливи протиріч країн «Великої сімки» на економічний розвиток України.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.383. Цифровізація економіки як фактор економічного зростання: колект. монографія / О. В. Акімова, О. І. Береславська, Т. М. Болотова, І. І. Благун, О. О. Васильєва, В. О. Войтенко, С. О. Гавриленко, Г. В. Голодуков, В. М. Горбачук, Н. Т. Гринів, Р. Р. Дутчак, В. Ф. Дутчак, А. В. Карпенко, В. М. Ключко, Б. І. Косович, Т. П. Кунічева, Л. Л. Лазебник, В. В. Македон, Т. В. Наконечна, Є. С. Полярна, Н. М. Рябень, О. М. Савицька, М. М. Mursalov, F. F. Murshudli; ред.: О. Л. Гальцова; Класичний приватний університет. — Запоріжжя: Гельветика, 2021. — 259 с.: рис., табл. — укр.

Монографія присвячена дослідженню сучасного етапу світового економічного та соціального розвитку, що характеризується істотним впливом цифровізації, яка стає важливим фактором зростання продуктивності праці та підвищення якості життя, дає можливість отримання фінансових і інших послуг онлайн, відтак принципово змінює традиційні погляди на різні економічні процеси й відносини у суспільстві. Розглянуто головні детермінанти та підстави розвитку цифрової економіки в Україні, оцінено готовність України до запровадження та використання цифрових технологій. Звернено увагу на інтелектуальні активи людського потенціалу у складі факторів сталого економічного зростання аграрної сфери в умовах діджиталізації.

Шифр НБУВ: ВА859635

3.У.384. Comprehensive assessment of the economic consequences of the COVID-19 pandemic / S. Simak, Yu. Davydiuk, N. Burdeina, M. Budiaiev, O. Taran, K. Ingram // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 168-173. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

To analyse and summarize some aspects of the negative impact of coronavirus infection Covid-19 and to provide a comprehensive assessment of the consequences of the pandemic on the world economy and the economy of Ukraine in particular. The study used a comprehensive analytical assessment of the impact of the pandemic on the world economy, based on reports and prognostic assessments of well-known scientists and experts, international financial and credit rating organizations, as well as personal observations of the authors. The obtained results testify the aggravation of the economic situation in the world and in Ukraine in particular. In a short time (six months), world GDP decreased by almost 4 %, and in such major countries as the United States — by 9,1 %, the EU — by 14,4 %, Ukraine — by 11,4 %. This is evidenced by declining industrial production, declining productivity, bankruptcy and liquidation of small, micro and individual entrepreneur enterprises, declining household incomes and rising unemployment. There is a situation when governments do not focus on the development of the internal market, but increase the amount of credit resources taken to cover the balance sheet deficit. Incentives implemented in most countries around the world to support the business environment and the population show that this level reaches 10 — 25 % of GDP. At the same time, the current fund in Ukraine was only 1,5 %, which is clearly insufficient. The introduction of strict restrictions in Ukraine in 5 stages has led to the closure of many small businesses and individual entrepreneurs, which reduces revenues to budgets at various levels. Thus, the spheres most affected by quarantine measures were arts, sports, entertainment and recreation (almost 80 % drop in income), research and development (73 %) forestry and logging (67 %), the least affected — financial and insurance activities (only 5,4 %). Thus, the projections developed by leading international and credit rating institutions indicate the disappointing consequences for the world economy by the end of 2020, after which a gradual thawing will begin. However, it is unclear how the economic recovery will continue if quarantine measures continue. This may be evidence of erroneous forecasts and the deepening recession in the world economy. Originality. We propose to conduct a comprehensive analysis of the main indicators of the

state and development of the economic situation using the following indicators: annual GDP growth, ratio of public debt to GDP, unemployment, consumer price index, annual inflation, industrial production, business confidence and consumer confidence index. The set of these indicators reflects the trend of economic development in a crisis situation. Practical value. This technique can be used by specialists of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine, research institutions and institutes, individual scientists as a basis for monitoring the situation in the country and regions during the economic crisis.

Шифр НБУВ: Ж16377

3.У.385. Definition of conceptual basics of nanoeconomics as inclusive society environment / T. Ostapenko, I. Britchenko, V. Marchenko // Eastern-Europ. J. of Enterprise Technologies. — 2021. — № 5/13. — С. 34-43. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

The definition of nanoeconomics can relate to different levels and areas of economic life. First of all, this is the nanolevel of the economic system. As a human economy, nanoeconomics provides for the allocation of an individual factor within the framework of a socio-economic phenomenon. The nanoeconomic aspect is central to the definition of inclusion. So, the inclusion of a person, as the main subject of nanoeconomics, to the formation and stabilization of economic systems is the initial one in the integration of an individual in relation to production processes and economic development. A person is involved in academic and social life by making decisions about their own business and integrating it into the sectoral and national economic space. It is proved that its indicators are the conditions for clustering the economic system. The study carried out a cluster analysis of the innovation system in a country with an economy in transition. In addition, the study outlined that inclusive phenomena in the economy are close to integration and are the opposite of segregation and isolation. It is noted that different institutions of integration can be used to form objective conditions for the development of babyeconomics. Public decisions of inclusion involve the use of Arrow's impossibility theorem. The research results can be used: the individualistic functions of inclusion should be used in the formation of the babyeconomics, the human economy and the economy of nanotechnology; states of inclusion must be created at all levels of the economic system; a person and wealth are an individualistic aspect of an inclusive economy, because national wealth consists of individual wealth. Nanoeconomics is just beginning to be included in the systemic processes of inclusive economic phenomena, especially in countries with economies in transition.

Шифр НБУВ: Ж24320

3.У.386. Development of doctrinal model for state's financial security management and forecasting its level / A. Poltorak, N. Potryvaieva, V. Kuzoma, Y. Volosiuk, N. Naia Bobrovska // Eastern-Europ. J. of Enterprise Technologies. — 2021. — № 5/13. — С. 26-33. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

A doctrinal model of state financial security management in the context of globalization changes has been developed. The model is formed at five levels (doctrinal, conceptual, strategic, programmatic, planned), contains a logical continuum of mission, priorities in the financial sector and the level of technological innovation, influencing factors and a system of actions aimed at achieving goals. This model accumulates a set of solutions aimed at adapting to transformational processes in the economy associated with new needs of states, globalization processes in the world financial space, technology development, new challenges and threats. As a result of the study, forecasting is carried out and the effectiveness of the results of modifying approaches to managing the financial security of the state using a polynomial algorithm for extrapolating the parameters of stochastic systems is proved. A polynomial correlation-regression model is presented, the input data of which were specific indicators of the effectiveness of innovative development of the state, perception of corruption and debt dependence. In fact, this is a set of those indicators at which the strategic directions of strengthening the financial security of the state are directed in the context of globalization changes. The generalized values of the state of financial security of the state, determined on the basis of the developed polynomial correlation-regression model, are obtained, as well as the absolute and relative amounts of error indicate the accuracy of the forecasts obtained. So, the mean level of error is 0,005 %, which means that the totality of these indicators can characterize the state of financial security of the state. Accordingly, this model is useful in the process of predicting the results of modifying approaches to the formation of the financial security of the state.

Шифр НБУВ: Ж24320

3.У.387. GDP and alternative indicators for assessing the level of country's development / S. Savluk, S. Arzhevitin // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 333-340. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Зазвичай, обсяг ВВП вимірює рівень розвитку будь-якої економіки, але інші показники добробуту країни іноді недооцінюються. Деякі країни випустили державні облігації з виплатами процентів залежно від темпів зростання ВВП. Випуск таких облігацій

завичай не враховує хвилювидну форму кривої зростання ВВП. Після шокового падіння економіки завичай спостерігаються високі темпи зростання. Попри те, що економіка може не відновитися навіть до кризового рівня, але виплати за такими облігаціями повинні здійснюватися. Така ситуація склалась у сучасному світовому економічному просторі, коли економіки країн унаслідок «коронавірусної кризи» можуть демонструвати стрімке зниження з подальшим значним зростанням. У цьому випадку, передбачити як тривалість, так і глибину зниження та зростання економік практично неможливо. Крім того, набір деяких показників для оцінки певних параметрів економіки базується на рівні ВВП. Серед них — показники монетизації та насичення економіки кредитами. Однак вони можуть не відображати реальний рівень фіскального потенціалу країни за рахунок фондового ринку, технологічного прогресу, розвитку криптовалют, тіньової частини економіки, рівня соціальної стабільності, захисту навколишнього середовища та інших факторів. Різні вчені намагаються розробити нові показники, які можуть виправити слабкі місця показника ВВП або принаймні допомогти створити більш реалістичну та більш комплексну картину соціально-економічного розвитку країни. Мета роботи — вивчення показника ВВП та інших показників, які можуть об'єктивно визначити рівень розвитку країни. У ході аналізу даних МВФ щодо 264-х країн за 10 років встановлено відсутність зв'язку між рівнем монетизації та кредитизації ВВП і його динамікою, хоча така залежність повинна була б бути прямою. Це надало можливість припустити, що індикатор ВВП не повною мірою характеризує розвиток і соціально-економічний стан країни. Він містить складові, які не мають прямого зв'язку з розвитком економіки. Водночас економічний розвиток набуває якісних ознак на заміну кількісних характеристик, на яких базується розрахунок ВВП.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.388. State financial support for small business during the coronavirus crisis in European countries / V. Humeniuk, Iu. Umantsiv, A. Dligach, N. Ivanova, H. Umantsiv // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 326-332. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Мета дослідження — розроблення концептуальних положень і формування практичних рекомендацій, спрямованих на розвиток методологічних засад державної фінансової підтримки (ДФП) малого бізнесу (МБ). На основі наявних теоретичних положень, виявлення сутнісних характеристик, особливостей, систематизації отриманих результатів дослідження запропоновано концептуальні підходи до інтерпретації особливостей ДФП МБ під час коронавірусної кризи. МБ є важливою складовою економічної системи будь-якої країни, забезпечує формування складної структури ринку товарів і послуг, розвиток ефективної конкурентної та сприяє кращому задоволенню потреб споживачів в умовах становлення їхнього суверенітету. ДФП МБ в європейських країнах перебуває на різних стадіях розвитку. У країнах ЄС фінансова політика регулювання МБ є прикладом втручання держави в механізм саморегулювання ринку для реалізації конкретних цілей, виконання певних завдань і розв'язання соціально-економічних проблем шляхом зміни економічної поведінки малих підприємств. Досліджено формацийний процес і стратегічні пріоритети ДФП МБ в європейських країнах і макроекономічний інструментарій її реалізації під час коронавірусної кризи. Виявлено зміни зацікавленості світової спільноти формами ДФП МБ. Проведено порівняльно-аналітичний огляд інструментарію макроекономічного фінансового регулювання, що використовуються під час пандемії COVID-19 у Європі. Дослідження розкриває важливість МБ у розв'язанні економічних і соціальних проблем суспільного розвитку, окреслює ситуацію ДФП у країнах ЄС у порівнянні з українськими малими підприємствами, визначає загальні риси та відмінності державного регулювання підприємництва.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.389. Vector and structural changes in the modern world / N. Redchenko, O. Shkurupii, T. Deyneka, K. Verhal, S. Tul // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 441-450. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Розглянуто векторні та структурні зміни сучасного світу, що відбуваються під впливом екзо- та ендогенних чинників та ідентифікуються на основі визначення статусу країн з урахуванням процесів змінюваності їхніх позицій відповідно до групової належності (країни гегемони, країни-претенденти, країни «третього світу», а також інші держави, які тяжіють до країн світового авангарду або ар'єгарду). Запропоновано методологію дослідження глобального статусу країн, основою якої є комплексний підхід до аналізу соціоприродних систем, що представлений в поєднанні економічної, політичної, інноваційної, соціальної та духовної сфер, а також сфери функціонування інститутів і сфери взаємодії людини з природою. Для з'ясування векторних і структурних змін, що відбуваються в глобалізованому суспільстві, використано метод k-середніх та апарат нечіткої логіки. Аналіз побудовано на обробці даних країн за такими показника-

ми: Index of Globalization KOF, Legatum Prosperity Index, Global competitiveness Index, Global Innovation Index, Human Development Index, Fragile States Index, Environmental Performance Index (2009 — 2018 pp.). Їх обрано як атрибути, набір яких надає можливість виокремити кластери. Здійснено кластеризацію країн за складовими соціоприродних систем. За Індексом глобального статусу країн зроблено оцінку місця, яке належить суб'єктам міжнародних відносин, — ідентифіковано їхній статус. На цій основі констатовано відмінності в розвитку країн. Об'єктивовано істотну розбіжність позиціонування держав у глобалізованому світі. Виявлено умови формування глобального статусу країн і причини статусної динаміки. Доведено факт прогресування асиметрії, поляризації та нерівності. Продемонстровано, що дослідження векторних і структурних змін, які відбуваються у світовій економічній системі та глобалізованому суспільстві, розширює наукове уявлення про те, що в наш час формується системна суперечливість постіндустріальної та посткапіталістичної епохи глобалізованого світу.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.277, 3.У.279, 3.У.307, 3.У.349, 3.У.480, 3.У.497

Спеціальні та галузеві економіки

3.У.390. Загальносвітові тенденції розвитку галузі козівництва та основні фактори формування якості козячого молока / О. І. Кравченко, Ю. В. Карбан, С. О. Усенко, О. О. Васильєва, В. Г. Слінько, В. М. Юно // *Вісн. Полтав. держ. аграр. акад.* — 2021. — № 3. — С. 142-149. — Бібліогр.: 49 назв. — укр.

Мета досліджень — дослідити сучасний стан виробництва козячого молока в Україні і світі та окреслити основні фактори, зокрема генетичні, що обумовлюють його якість та, відповідно, якість сиру. Встановлено, що загальносвітові тенденції розвитку козівництва свідчать про зростання ролі цієї галузі у харчуванні населення. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) спостерігається стабільне зростання як чисельності поголів'я, так і валового виробництва козячого молока. Згідно з проведеними дослідженнями з 2015 по 2019 рр. чисельність поголів'я молочних кіз у світі зросла на 6,8 % — до понад 215 мільйонів голів. Стабільне зростання поголів'я відбувалось у країнах Європи (+ 30,0 %) та Африки (+ 10,3 %). Найбільша чисельність молочних кіз утримувалась 2019 р/у країнах Азії (50,8 %) та Африки (40,0 %). Валове виробництво козячого молока у світі з 2015 по 2019 рр. зросло на 4,9 %. В Україні до цього часу ситуація в молочному козівництві суттєво відрізняється від загальносвітових тенденцій — за досліджуванний період поголів'я кіз зменшилось на 6,8 %, валове виробництво молока знизилось на 14,5 %. Представлено аналітичний матеріал залежності хімічного складу козячого молока від генотипових та паратипових факторів, таких як: порода, вік, сезон окоту, стадії лактації, тривалість сухостійного періоду та вагітності, годівля, умови утримання, вплив навколишнього середовища (температура, вологість), маси тіла та ін. Зазначено, що європейські породи молочних кіз, як правило, мають багато найбільш потенціал для виробництва молока, ніж аборигенні породи, які не піддавались селекційним змінам. Водночас багато корінних порід кіз мають більш високий вміст сухих речовин у молоці та більш пристосовані до місцевих умов утримання і годівлі, особливо в умовах змін клімату. Прогнозується зростання світового попиту на молочні продукти з козячого молока, оскільки споживачі стають більш вимогливими до якості продуктів тваринного походження, які мають важливе значення у щоденному раціоні людини завдяки оптимальному вмісту макро- та мікронутриєнтів.

Шифр НБУВ: Ж69944

3.У.391. Моделі та методи оцінки цінності для проєктів сталого розвитку: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.22 / Г. С. Олех; Одеський національний політехнічний університет. — Одеса, 2021. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто задачу, пов'язану з розв'язанням протиріч між постійно зростаючими вимогами щодо оцінки цінності проєктів стійкого розвитку та відсутністю доступних і зрозумілих рекомендацій по управлінню оцінюванням цінності проєкту. Структуровано методологічні підходи до управління оцінюванням цінності проєкту та розроблено нові рекомендації (щодо їх застосування в компаніях різних сфер діяльності) і методи з управління цінністю проєкту, на основі аналізу та структурування різних методологічних підходів. Розроблено узагальнену математичну модель основних груп індикаторів оцінки цінності проєктів. Сформульовано стратегію формування стійкої цінності для екологічних проєктів подібного до впливу на навколишнє середовище. Застосовано підсумкову матрицю впливу, яка збудована на базі матриці Леопольда, удосконалено використання комплексної оцінки впливу на навколишнє середовище для екологічних проєктів. Застосовано усереднювання оцінок для попередньої

оцінки цінності проекту, які формуються експертами у вигляді інтервальних значень.

Шифр НБУВ: RA453215

3.У.392. Організація та логістика перевезень: підручник / М. С. Ізтелеуова, І. В. Грицук, П. М. Арімбекова, Л. А. Тарандушка. — Херсон: Олді Плюс, 2021. — 264 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 262-264. — укр.

Висвітлено основні питання з організації та логістики перевезень, представлено теоретико-методологічні засади систем транспортної логістики, розглянуто всі елементи, що забезпечують їх ефективне функціонування в сучасних умовах. Розглянуто питання організації систем вантажних та пасажирських перевезень з врахуванням ефективного управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками з мінімальними загальними витратами та високим рівнем якості транспортних послуг.

Шифр НБУВ: BA859619

3.У.393. Статистичне оцінювання національного ринку логістичних послуг: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.10 / Н. А. Гринчак; Державна служба статистики України, Національна академія статистики, обліку та аудиту. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Обрунтовано теоретичні, методичні та методологічні засади статистичного оцінювання національного ринку логістичних послуг. У ході дослідження уточнено зміст понять «логістична послуга» та «логістичний потік». Виявлено особливості структури ринку логістичних послуг на основі виділення переліку видів економічної діяльності, що належать до сфери надання логістичних послуг. Ідентифіковано систему статистичних показників дослідження ринку логістичних послуг, висвітлено результати статистичного оцінювання цього ринку в Україні. Окреслено сегментацію ринку логістичних послуг, перспективи та визначено економічний ефект від впровадження інформаційних технологій, таких як ІоТ-технології для національного ринку логістичних послуг. Запропоновано оцінювати ефективність регіональної логістики в Україні з використанням розробленої анкети, гармонізованої з анкетною оцінкою індексу ефективності логістики. Здійснено багатовимірне групування регіонів України за рівнем та потенціалом розвитку ринку логістичних послуг. Виявлено ключові фактори розвитку ринку логістичних послуг в Україні на основі побудованої моделі головних компонент, а також виконано моделювання та прогнозування ключових статистичних показників розвитку ринку логістичних послуг.

Шифр НБУВ: RA452384

3.У.394. Current trends of public management in the modern world: economic and organizational aspects / О. Obolenskiy, R. Shchokin, Ye. Romanenko, I. Zhukova // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.* — 2020. — Вип. 3. — С. 413-420. — Бібліогр.: 26 назв. — англ.

Визначення відповідних тенденцій економіко-організаційних аспектів формування публічного управління суспільством зумовлене глобальним характером економічних, соціальних, культурних змін, поширенням нових технологій, під час ІV міжнародної революції, кризами, пов'язаними з пандемією коронавірусу, гібридними та торговими війнами, боротьбою за лідерство у глобальному та локальному масштабах та іншими світовими і регіональними проблемами. Проведено огляд публікацій, присвячених подальшому розвитку суспільства для актуалізації використання підходів до прогресивного капіталізму, окреслених Дж. Стігліцом, і солідарної цивілізації, як цілеспрямованих тенденцій формування економіко-організаційних засад публічного управління. Констатується, що управління подальшим економічним розвитком суспільства вимагає сучасної наукової аргументації та підтримки за допомогою розроблення спеціальної наукової теорії — теорії публічного управління. Запропоновано напрями публічного управління в економічній, соціальній, культурній, інституційній і політичній сферах з урахуванням проаналізованих тенденцій становлення сучасної цивілізації. Доведено, що знаходження дієвого консенсусу між органами публічного управління, підприємцями та широкими колами громадськості займає особливе місце для розвитку економіки та передбачає, що: всі види публічної діяльності повинні бути узгоджені з особливостями сучасного цивілізаційного розвитку країни; економічні інтереси суспільства мають бути безумовною цінністю під час пошуку та реалізації управлінських рішень, які формуються в постійно оновлюваних умовах розвитку країни. У сучасному світі суспільні трансформаційні процеси у сфері публічного управління потребують активної теоретичної аргументації та відповідної наукової підтримки з метою ухвалення та реалізації суспільно важливих рішень з економічних, соціальних і культурних проблем.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.395. Development of a method for selected financing of scientific and educational institutions through targeted capital investment in the development of innovative technologies / I. Levchenko, O. Dmytriieva, I. Shevchenko, I. Britchenko, V. Krulov, N. Avanesova, O. Kudriavtseva, O. Solodovnik // *Eastern-Europ. J. of Enterprise Technologies.* — 2021. — № 3/13. — С. 55-62. — Бібліогр.: 29 назв. — англ.

The problem of supporting scientific and educational institutions is considered. A method of selective financing of scientific and educational institutions that create innovative technologies taking into account their investment in innovative developments is proposed. On the basis of statistical data on the indicators for assessing the activities of scientific and educational institutions and the indicator of the innovative potential of a scientific and educational institution from the production of innovations (PNn), their rating was calculated. The essence of PNn is to compare the indicators of the volumes of income of the special fund D_{sf}n and the volume of expenditures of the scientific and educational institution V_n. In order to stimulate scientific and educational institutions to create innovative technologies, it was proposed to introduce targeted investments. The problem of quantifying the rate of premium on the basis of an integrated approach in terms of indicators of innovative potential from the production of innovations and the rating of a scientific and educational institution for 2 institutions (namely: K and H) has been solved. Institution K will receive a large increase, and institution N will receive a smaller increase, the value of which will be 56,23 % and 43,76 %, respectively. The results showed the independence of the indicator of the innovative potential of a scientific and educational institution from the production of innovations from the previous rating of a scientific and educational institution, or vice versa. The proposed methodology has been tested by an experimental method, targeted investments have been determined based on an integrated approach in terms of indicators of innovative potential and the rating of a scientific and educational institution. This study is of practical interest to government authorities and grantors when allocating funds according to the vector of selective financing of scientific and educational institutions through targeted investments in the development of innovative technologies, and theoretically — to researchers dealing with issues of financial security, protectionism and public administration.

Шифр НБУВ: Ж24320

3.У.396. Financing of housing through real estate funds: the relationship between legal, tax and accounting aspects

/ O. Karyi, O. Grytsay, P. Sorokovyi, T. Khomuliak // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.* — 2021. — Вип. 3. — С. 68-77. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Досліджено процеси фінансування житлового будівництва через механізм створення фондів операцій із нерухомістю з позицій нормативно-правового та науково-теоретичного осмислення. Визначено взаємозв'язок юридичного, податкового та бухгалтерського аспектів у процесі фінансування житла через фонди операцій із нерухомістю та вплив емісії майнових сертифікатів як інструментів власного капіталу на діяльність управителів фондів операцій із нерухомістю. У контексті забезпечення будівництва житла фінансовими ресурсами проаналізовано динаміку індексу капітальних інвестицій у житлове будівництво та прийняту в експлуатацію площу об'єктів житлової нерухомості за останні роки в Україні як індикаторів розвитку житлового будівництва. Визначено, що під час житлового будівництва, чинним українським законодавством передбачено 5 механізмів фінансування: фонди фінансування будівництва, житлово-будівельні кооперативи, фонди операцій із нерухомістю, інститути спільного інвестування, випуск безпроцентних (цільових) облігацій, проте не всі з них набули широкого застосування. Встановлено, що фонди операцій із нерухомістю створюються для отримання власниками сертифікатів цього фонду доходу від операцій із нерухомістю. Сертифікати фонду операцій із нерухомістю, які управитель випускає під час створення такого фонду, є цінними паперами, що засвідчують право його власника на отримання доходу від інвестування в операції з нерухомістю і є за своєю економічною суттю пайовими цінними паперами. Акцентовано увагу на обліковому аспекті такого фінансування як основному джерелі фінансової інформації для управління діяльністю фонду операцій із нерухомістю. Для вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю такого фонду запропоновано кореспонденції рахунків для відображення типових господарських операцій, пов'язаних з управлінням майном фонду операцій із нерухомістю.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.397. Interrelation between human capital and innovation in the context of technical and technological development of a country / Yu. V. Dubiei // *Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту.* — 2020. — № 6. — С. 148-154. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

To reveal the interrelation between the economic growth of countries and the key determinants of technical and technological development. In the course of the study, the following general scientific methods of scientific knowledge were used: factor analysis — to highlight the key factors of economic growth; the method of logical and historical analysis — to identify the specifics of Asian countries as leaders of catch-up development; statistical methods — to establish the dependence of the rates of economic growth of countries on the quantitative and qualitative characteristics of human and physical capital. Findings. The models of economic growth based on the use of human capital as a factor in increasing GDP are analyzed. Based on factual material on the

results of economic development of countries that actively carried out reforms in the field of education in the 1990s, the absence of a direct link between investment in human capital and economic growth was proved. The prerequisites for the successful realization of the potential of human capital are highlighted, the main of which is the compliance of its qualitative characteristics with the technical and technological characteristics of physical capital. On a sample of 36 countries of the world, this dependence was proved and clusters of countries were identified according to the correspondence of indicators of human development and innovativeness of economies, as well as the structure of their production and existing development drivers. The example of China demonstrates the successful implementation of the policy of building the potential of human capital with the corresponding technological shifts based on giving the investments an innovative orientation. The dependence of the rates of economic growth on the synchronization of the quantitative and qualitative characteristics of human and physical capital has been proved; the necessary and sufficient conditions have been substantiated for the country to enter the trajectory of sustainable technical and technological development. The established interrelation between the economic growth of countries and the correspondence between the quantitative and qualitative characteristics of human and physical capital makes it possible to more effectively choose the directions of the economic policy of the state in the field of technical and technological development.

Шифр НБУВ: Ж16377

3.У.398. Labor and assets optimization in the context of increasing the international information company efficiency / О. Sazonets, Z. Los, I. Perevozova, P. Samoilov, Yu. Zhadanova // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 155-161. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Research on the influence of factors of production on the efficiency of the information company. In the course of the research the following methods were applied: theoretical generalization (to cover the theoretical and methodological foundations of production functions), induction, deduction (to study corporations' activity), the systemic approach (to construct an algorithm for determining the optimal values of the average cost of a unit of fixed assets, current assets and average salary), graphic method (for the purpose of visual representation), mathematical modelling (to make a model of optimization of corporation's expenditures management). Resulting from the application of the mathematical apparatus it was found out that to ensure maximum profit it is optimal for the information company to hold fixed assets worth 1125,83 hundred dollars with the payment for the personnel in the amount of 130,96 hundred dollars on average per a single specialist with indexation taken into account. There has been suggested an algorithm for determining the optimal values of the average cost of a unit of fixed assets, current assets and average salary. There has been made a model of optimization of a corporation's expenditures management using the Cobb – Douglas production function and the theory of Lagrange multipliers. The analysis of the obtained dependence allows reaching the optimal value of these parameters under which the income function reaches the maximum. The presented methods for solving the problem can be used to increase the competitiveness of the company by determining the reserves for further improvement of the business.

Шифр НБУВ: Ж16377

Див. також: **3.У.389, 3.У.606**

Фінанси. Грошовий обіг. Кредит

3.У.399. Еволюція системи міжнародних розрахунків в умовах експансії електронних технологій: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / О. Г. Бойко; ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». — Київ, 2021. — 18 с.: рис., табл. — укр.

Виявлено характерні особливості впливу електронних технологій на розвиток системи міжнародних розрахунків. Досліджено економічну природу криптографічних розрахункових активів. Визначено глобальні детермінанти еволюції міжнародної розрахункової системи. Розкрито можливості та ризики від застосування електронних технологій у міжнародних розрахунках. Систематизовано моделі міжнародних розрахунків, порівняно обсяги здійснених розрахунків у їх розрізі. Проведено аналіз ринкових цін однорідних криптовалют шляхом перевірки статистичних гіпотез щодо існування цінової пов'язаності криптовалют у довгостроковій перспективі. Запропоновано поняття «криптографічний токен». Обрунтовано економічне підруття використання криптографічної валюти як інвестиційного активу. Оцінено рівень ефективності ринку криптовалют. Досліджено й узагальнено концепт співіснування традиційної та криптографічної валюти в макроекономічній моделі грошового пошуку.

Шифр НБУВ: РА452563

3.У.400. Зміни на світових фінансових ринках під впливом геоekonomічних імперативів сучасності / О. О. Борзенко // Економіка України. — 2020. — № 7. — С. 27-34. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розроблено методологію системного дослідження геоekonomічних імперативів функціонування фінансових ринків, на основі якої обґрунтовано геоekonomічні стратегії їх інтеграції у глобальний економічний простір в умовах його нестабільності й турбулентності. Досліджено закономірності, геоekonomічні імперативи та сучасні особливості розвитку світової економіки. Визначено сутність і охарактеризовано сучасний економічний простір на структурно-ціннісній основі.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.401. Інфляційні наслідки кризи коронавірусу та реакція центральних банків / О. І. Береславська // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 87-98. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Економічні та фінансові кризи в більшості випадків супроводжуються зростанням інфляції, особливо в країнах з економікою, що розвивається. Не становить винятку економічна криза, зумовлена пандемією COVID-19, яка викликала глибоку рецесію світової та національних економік. Для відновлення темпів економічного зростання центральні банки країн вдалися до розроблення та реалізації монетарних програм з кількісного пом'якшення, впровадження яких спровокувало тенденцію пришвидшення інфляції. Інфляція вважається негативним явищем, а її високий рівень є загрозою на шляху до економічного зростання. З огляду на руйнівний вплив інфляції, держави застосовують заходи, що дозволяють контролювати темпи її зростання. Найпоширенішим у світі є встановлення режиму інфляційного таргетування. Міжнародна практика свідчить про ефективність реалізації цього режиму протягом багатьох років. Навіть під час фінансово-економічної кризи 2007 — 2008 рр. та боргової кризи 2012 р. в розвинутих країнах світу спостерігався низький рівень інфляції, попри реалізацію центральними банками монетарних програм з кількісного пом'якшення. Криза, зумовлена пандемією COVID-19, стала однією з найбільших за останні роки. Для подолання рецесії та швидкого відновлення економіки центральні банки знову вдалися до реалізації монетарних програм з кількісного пом'якшення, але в значно більших масштабах. Наслідком впровадження цих програм стало зростання інфляції як у розвинутих країнах, так і в тих, що розвиваються. При цьому в розвинутих країнах інфляція досягла значень, небачених за останні 10 років. Вагомий внесок у пришвидшення темпів інфляції робить зростання цін на продукти харчування, яке відбулося внаслідок підвищення попиту на них після локдаунів, та енергоносії. В Україні інфляцію спричинило зростання цін на продукти харчування. Тенденція пришвидшення інфляції зумовлює центральні банки країн реагувати на неї шляхом регулювання своїх процентних ставок. Проте не у всіх країнах відбулося підвищення процентних ставок, а тільки в тих, де економіка є менш міцною, а фінансова сфера — більш вразливою. Оскільки показники інфляції майже у всіх країнах перевищили значення встановлених таргетів інфляції, розпочалися дискусії щодо зміни значення таргетів або недоцільності самого режиму інфляційного таргетування та повернення до контролю за обмінним курсом.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.У.402. Математичне моделювання процесів транскордонного розповсюдження кризових явищ на фінансових ринках: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.11 / І. І. Стрельченко; ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». — Київ, 2021. — 35 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено концепцію, методологічні положення та відповідні економіко-математичні моделі оцінювання стійкості економічних систем до процесів розповсюдження кризових явищ через фінансові та торговельні канали, а також прогнозування розвитку цих процесів із урахуванням особливостей країни-джерела, країни-реципієнта та стану каналів розповсюдження. Побудовано систему економіко-математичних моделей, яка формалізує залежність між індикаторами фінансового і торговельного каналів розповсюдження фінансових криз, та динамікою показників, які характеризують стійкість економіки до цих процесів протягом двох років після початку кризи всередині окремої країни. Розроблено методологічний підхід до класифікації динамічних економічних систем відповідно до обраних характеристик, який ґрунтується на реалізації оригінального циклічного алгоритму конструювання карт Кохонена із використанням рангового коефіцієнта конкордації в якості критерія оптимальності. На основі понятійного апарату епідемії та теорії лавиноподібних процесів дано визначення окремих складових у часовій структурі процесу розповсюдження кризових явищ. Зокрема, визначено взаємопов'язані поняття латентний період та період відгуку. Отримано дев'ять прогнозних сценаріїв розвитку економіки під впливом процесів розповсюдження кризи на фінансових ринках, що дозволяють передбачити розвиток економіки країни під час кризи та завчасно вжити необхідних заходів для мінімізації її негативних наслідків. В межах кожного сценарію визначено середні та граничні межі коливань показників стійкості.

Шифр НБУВ: РА453176

3.У.403. Місце і роль ліквідності комерційних банків у забезпеченні їхньої фінансової безпеки / О. І. Барановський, Т. В. Путінцева // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 4-18. — Бібліогр.: 36 назв. — укр.

Акцентовано увагу на необхідності/значущості дієвої системи забезпечення фінансової безпеки (ФБ) комерційних банків (КБ) і негативах її відсутності. Зазначено, що формуванню зазначеної системи має приділятися повсякденна увага науковців і практиків, владних структур, регуляторів ринку банківських послуг, саморегулювальних організацій і КБ. Визначено взаємозв'язок і взаємозумовленість ліквідності КБ та їхньої ФБ. Наголошено на значущості ліквідності КБ у забезпеченні ФБ банківських установ. На підставі критичного аналізу наявних в економічній літературі підходів наведено авторське бачення на сутність ФБ КБ, а також кількісні та якісні характеристики її складових. Розглянуто природу ризиків втрати/недостатньої (від'ємної)/надлишкової/незбалансованої ліквідності та виявлено негативні наслідки їх прояву для функціонування КБ і банківського сектору національної економіки загалом. Проілюстровано взаємозв'язок і взаємозумовленість ризиків втрати/незбалансованості/недостатності/надлишковості ліквідності КБ та інших ризиків, що супроводжують банківську діяльність. Визначено місце та роль ліквідності КБ у забезпеченні їхньої ФБ і значущість їх ліквідності для різних стейкхолдерів. Запропоноване авторське бачення індикаторів внеску ліквідності в забезпечення ФБ КБ. Зроблено висновок, що ліквідність КБ на пряму впливає на такі складові/різновиди їхньої ФБ, як ресурсна, депозитна, кредитна, валютна, інвестиційна та боргова безпеки, безпека розрахункових операцій, безпека доходів і витрат, а також на рівень ФБ КБ загалом.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.404. Світовий досвід відновлення довіри до фінансового сектора країни / Я. М. Кривич, І. Л. Босак // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 24-29. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — детальна оцінка й аналіз світового досвіду відновлення довіри до фінансових ринків (банків) після кризи 2008 — 2009 рр., визначення особливостей введення заходів антикризового управління, спрямованих на відновлення довіри до банків, зокрема, центральних банків і фінансового сектору загалом. Глобальна фінансово-економічна криза відобразилася на розвитку банківських систем і господарства багатьох розвинених країн. Центральні банки мали на меті адекватне реагування на загрози з боку глобалізаційних процесів. Центральні банки різних країн намагалися якомога швидше розв'язати наявні проблеми шляхом введення антикризової політики, зокрема, спрямованої на відновлення рівня довіри до фінансового сектора. Довіра до банківської системи є ключовим елементом зростання та розвитку фінансової системи й економіки певної країни в цілому. У науково-дослідницькій літературі питання глобальної фінансово-економічної кризи присвячено досить багато публікацій, де детально висвітлюється зміст кризи, її наслідки, також вказуються певні напрями її подолання. Велика кількість як зарубіжних, так і вітчизняних учених вивчали фінансово-економічну кризу 2007 — 2008 рр. Досвід антикризового регулювання в розвинутих країнах вивчали Шамборевської Г., Козій Н., Гасанов С., Бурак О. Дослідженням монетарної політики країн Європи займалися Стечишин Т., Руда О., Радчич С. Оцінка цих досліджень та публікацій свідчить про неузгодженість поглядів з приводу реалізації монетарної політики під час кризи та повернення довіри клієнтів після неї.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.405. Фінансова відкритість та її регулювання в Україні: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / Є. О. Бублик; Інститут економіки та прогнозування. — Київ, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Здійснено поглиблення теоретико-методологічних засад аналізу фінансової відкритості у її взаємозв'язку з економічним зростанням та визначено особливості її державного регулювання в Україні. На основі використання інституційного підходу обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження фінансової відкритості як системи інституційних відносин, що визначає транскордонний рух фінансового капіталу. Обрунтовано, що інституційна спроможність держави забезпечити імплементацію встановлених обмежень на рух потоків капіталу відіграє важливу роль у максимізації їх продуктивного впливу та обмеженні супутніх ризиків. Представлено методологічний підхід до порівняльної оцінки інституційної спроможності. Оцінено особливості формування фінансової відкритості в Україні та її вплив на розвиток національної економіки та її фінансового сектора. Доведено, що вирішення завдання максимізації продуктивних ефектів фінансової відкритості потребує відповідного державного регулювання, орієнтованого на обмеження чинників формування системного ризику фінансової нестабільності, оптимізації обсягів та структури транскордонних потоків капіталу і підвищення рівня фінансової відкритості за наявності сприятливої композиції параметрів макроекономічної динаміки, розвитку інституційного середовища та функціональної спроможності фінансового сектору національної економіки. Для визначення напрямів та заходів регуляторної політики формалізовано перелік макропроденційних індикаторів кількісної оцінки характеру впливу транскордонних потоків капіталу на розвиток національної економіки. Обрунтовано основні елементи політики держав-

ного регулювання фінансової відкритості в Україні та представлено низку рекомендацій для її практичного втілення.

Шифр НБУВ: РА453227

3.У.406. Cryptocurrency market trends and fundamental economic indicators: correlation and regression analysis / O. Baranovskyi, M. Kuzheliev, D. Zherlitsyn, K. Serdyukov // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 249-261. — Бібліогр.: 31 назв. — англ.

Перша криптовалюта (КВ) народилася 2008 р. Уже сьогодні віртуальні фінансові активи та токени є значною частиною торгівлі на світових фінансових ринках (СФР). Ринкова капіталізація КВ у даний час становить більш ніж 600 млрд доларів США. Однак існує багато обговорень щодо функцій КВ і співвідношення між цінами біткоіна та основними економічними показниками. Мета роботи — статистичне обґрунтування впливу фундаментальних економічних показників на ринок віртуальних фінансових активів і можливості використання КВ як інвестиційного активу. Робота базується на теоретичних засадах і методах економічного аналізу; системного підходу для визначення основних інструментів і тенденцій розвитку СФР. Наведено кореляційні оцінки, регресійні моделі з парними та множинними змінними. Інструменти R-Studio є основними для оцінки якості та інтерпретації результатів для цих моделей. Наведено результати кореляційного аналізу динаміки цін біткоіна в доларах США і змін у фондових показниках, індикаторах грошового ринку, тенденцій на ринку КВ, рівня фундаментальних економічних індикаторів розвитку США за період з 2014 до 2021 рр. Традиційні багатфакторні регресійні моделі використовуються для визначення рівня та значущості впливу окремих показників світового фондового ринку (ФР) на ціну біткоіна в доларах США. Проведено порівняння рівня волатильності ключових інвестиційних фінансових активів на ринку КВ і ФР. Визначено рівень кореляційної залежності та складено регресійну модель впливу фундаментальних економічних показників і трендів ФР на динаміку цін на ключові КВ. Наведено висновки щодо тенденцій і проблем використання КВ як інвестиційного активу з урахуванням рівня волатильності та прибутковості. Реалізація отриманих результатів надає можливість уточнити економічну сутність КВ як специфічного фінансового інструменту, а також вдосконалити наявні моделі інвестиційного менеджменту з урахуванням статистичних властивостей віртуальних фінансових активів. Основним напрямом дальших досліджень є побудова моделей середньострокового прогнозування цін на ключові КВ як інвестиційні активи в умовах змін СФР, які повинні враховувати фундаментальні економічні індикатори розвитку економіки світу, тренди на ключових ФР і товарних ринках.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.407. Development of databases structure of internal economic agents financial monitoring / O. Kuzmenko, T. Dot-senko, V. Koibichuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 204-213. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Наведено результати розроблення структури баз даних внутрішнього фінансового моніторингу (ФМ) економічних агентів у формі схеми даних з урахуванням сутностей, їхніх атрибутів, ключових полів і взаємозв'язків, а також структури одиниць нормативно-довідкової інформації (НДІ), необхідної для організації основних процедур моніторингу на підґрунті внутрішніх і зовнішніх джерел. Структурна схема баз даних ФМ, сформована в сучасній нотації BPM № 2.0 із використанням програмного продукту BizagiStudio на основі внутрішніх нормативно-довідкових документів, складається з таблиць, які містять інформацію: про анкету ФМ клієнта; перелік ризикових клієнтів у системі економічного агента; перелік клієнтів, щодо яких наявні Ухвали суду та фінансові операції яких можуть містити ознаки ризикових; перелік ПЕП клієнтів економічного агента; перелік клієнтів, щодо яких наявна частка державної власності (ЧДВ); перелік заборонених галузей; довідники кодів (виду фінансових транзакцій (ФТА); ознаки ФТА обов'язкового ФМ; ознаки ФТА внутрішнього ФМ; документа, що засвідчує особу; виду суб'єкта первинного ФМ; виду повідомлення; юридичного статусу учасника транзакції; типу особи, що пов'язана з ФТА; наявності дозволу на подання відомостей; ознаки реалізації ФТА; областей України); довідник критеріїв ризику; клієнти з FATCA-статусом. Схему структури баз даних внутрішнього ФМ економічних агентів із використанням НДІ на основі зовнішніх джерел представлено таблицями, які містять інформацію: про юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців, громадські формування, громадські об'єднання, нотаріусів, адвокатів України; переліку осіб, пов'язаних із тероризмом і міжнародними санкціями, що формується Державною службою ФМ України; перелік публічних діячів і членів їхніх сімей; санкційні списки (Ради національної безпеки і оборони України; Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; OF AC SDN List — санкційний список США; санкційні списки всього світу; санкційні списки ЄС); списки ризикових країн (держав-агресор, держави зі стратегічними недоліками, країни з воєнними діями, список Європейської комісії щодо країн зі слабким режимом ПБК/ФТ,

країни з підвищеним рівнем корупції, самопроголошені країни, країни з підвищеним ризиком ФТ, держави — офшорні зони); Перше Всеукраїнське бюро кредитних історій, що описує кредитну історію, кредитні ризики фізичних та юридичних осіб в Україні (ПВБКИ); Міжнародне бюро кредитних історій, що описує кредитну історію фізичних та юридичних осіб — клієнтів українських економічних агентів (МБКИ); перелік товарів подвійного використання; перелік осіб із ЧДВ; AntiFraud HUB — відомості про шахраїв; реєстр банкрутів; реєстр боржників; реєстр судових рішень.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.408. Digitalization of financial services and challenges of adaptation of control / G. Mykhailiuk, A. Rustamzade, A. Bakhishov // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 46-55. — Бібліогр.: 27 назв. — англ.

Останнім часом ми все більше чуємо про цифровізацію та пов'язані з нею процеси у всьому світі. Іншими словами, діджиталізація стала важливою частиною сучасних тенденцій. Висвітлено та проаналізовано основні аспекти цифровізації, цифрової трансформації та їхній вплив на фінансові послуги банків. З'ясовано, що банки змінюють свої підходи до фінансових послуг, бізнес-моделей і стратегій відповідно до нових вимог. Крім того, йдеться про початок нової цифрової ери на фінансових ринках і необхідність регулятора застосувати нові підходи протягом свого існування. Розглянуто формування реальності регуляторів, що працюють із більш широкими компаніями та сферами; важливість широкого використання цифрових можливостей із метою якомога ефективнішого функціонування. Зроблено висновок, що наглядові органи повинні бути зацікавлені в технологічному розвитку; брати на себе ініціативу в його застосуванні; враховувати можливі тенденції розвитку, нові правила щодо фінансових установ, а також великих технологічних компаній. Досліджено заходи та нововведення, вжиті європейськими регуляторними органами. Увагу приділено досвіду Азербайджану, зокрема крокам, здійсненим державою при переході до цифровізації; новелам, що започатковані органом фінансового нагляду; рекомендаціям і необхідним змінам, запровадження яких стало нагальним для успішного розвитку сучасної держави; загальним напрямом політики Європейського центрального банку, визначеної національними регуляторними органами. Обговорено безсумнівні позитивні переваги застосування нових технологічних рішень, проте застережено, що в умовах сучасного технологічного розвитку можуть виникнути сприятливі умови щодо приховування низки злочинних дій: відмивання грошей, тероризм, шахрайство та ухилення від сплати податків.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.409. How far fiscal dominance matters for a developing economy / S. Shvets // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 214-221. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Державний борг, зростання якого активізувалося в результаті частого перебігу економічних криз, займає рейтингові позиції в економічних дебатах. Існує нагальна потреба у проведенні ефективної економічної політики, націленої на розв'язання проблеми надмірного зростання державного боргу. Політика фіскального домінування, яка зазвичай використовується для сприяння відновленню та економічному зростанню, базується на принципах, що регламентують ступінь фіскальної експансії за умов пасивної монетарної акомодатії. Зважаючи на існування дилеми між економічним зростанням і надмірним обсягом запозичень, урядовому менеджменту слід зосередитися на мобілізації найбільш ефективного інструменту фіскальної політики, результатом використання якого є досягнення найвищого мультиплікативного ефекту, не допускаючи перевищення граничного рівня боргу. Практика податково-бюджетного регулювання доводить, що таким інструментом є державні інвестиції. Мета роботи — визначення величини фіскального мультиплікатора за інструментом державних інвестицій, продуктивне використання яких здатне забезпечити тривале економічне зростання без перевищення граничного рівня боргу на прикладі економіки, що розвивається. Для досягнення мети використано розроблену неокейнсіанську модель, вагомими ознаками якої, крім використання активної фіскальної та монетарної політики, є відносно висока питома вага нерікардівських домогосподарств, розмежування переваг між приватним і державним споживанням, низький рівень ефективності державних інвестицій та обґрунтовані рівні номінальних і реальних обмежень структурних компонентів. Отримане значення наведеної теперішньої вартості кумулятивного мультиплікатора державних інвестицій упродовж дворічної перспективи сягає в максимумі величини 2,0. Ефект мультиплікатора є достатньо високим, щоб компенсувати тимчасове зростання державного боргу, забезпечує стійке економічне зростання в довготривалому періоді.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.410. The advanced experience in the organization of the combined systems of the state financial control and its importance for Ukraine / O. Voronkova, V. Volenko // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук.

пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 182-190. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Актуальність дослідження визначається необхідністю модернізації системи державного фінансового контролю (ДФК) України в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. Визначено нормативно-організаційні засади побудови комбінованих систем ДФК провідних країн. Систематизовано та проаналізовано передовий досвід ефективної взаємодії державних органів фінансового контролю від різних гілок влади. Обґрунтовано доцільність функціонування в Україні комбінованої системи ДФК із поєднанням елементів парламентської та урядової систем. Науковим результатом роботи є констатація ефективного комбінування елементів різних гілок влади в системах ДФК провідних країн світу та обґрунтування доцільності такого комбінування в Україні. У межах аналізу передового досвіду організації комбінованих систем ДФК і положень чинного законодавства було визначено ключові ланки вітчизняної системи ДФК, а саме парламентський, урядовий і відомчий фінансовий контроль. На відміну від наявних підходів, структурування проведено за суб'єктами, які реалізують певний вид ДФК. Для посилення взаємодії зазначених ланок системи ДФК в Україні та перетворення її на єдиний ефективний механізм запропоновано ухвалення концептуального законодавчого акту про ДФК, результатом якого має стати унормування відповідного понятійного апарату, чіткий розподіл повноважень органів контролю, запровадження дієвого механізму співпраці та обміну інформацією між ними.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.350, 3.У.388, 3.У.600

Економіка підприємства. Спільні підприємства

3.У.411. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. / Г. З. Леськів, В. І. Франчук, Г. Я. Левків, В. В. Гобела; Львівський державний університет внутрішніх справ. — Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 219 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 217-219. — укр.

Ринкові відносини є домінуючими у сучасному економічному просторі та диктують економічні реалії сьогодення. Основним фокусом наукових розвідок провідних учених був і досі залишається ринок, дослідження його основоположних законів та принципів, що є вкрай важливим для формування новітніх методів і принципів управління організаціями в умовах посилення глобальної взаємодії економік, що призводить до посилення конкурентної боротьби. Відповідно, процес управління конкурентоспроможністю підприємства є визначальним фактором його успіху. Сформовано базис ґрунтовних знань і навичок у сфері управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах гострої конкурентної боротьби, що потребує від менеджера усвідомлення основних законів ринку та його прерогатив. Набуття основних знань, компетенцій та навичок у сфері управління конкурентоспроможністю підприємства є вкрай важливим завданням для майбутніх управлінців, особливо, якщо їхня майбутня спеціалізація передбачає безпекове спрямування.

Шифр НБУВ: ВА859909

3.У.412. Управління фінансовою санацією та банкрутством: навч. посіб. / Н. П. Резнік, А. М. Слободяник, М. О. Самофалова, О. М. Саковська; Національний університет біоресурсів і природокористування України. — Київ: РВВ НУБІП України, 2020. — 429 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 420-426. — укр.

Зазначено, що основною метою навчального посібника є введення у практику підготовки інтерактивних методів навчання, що надають змогу перетворити вербальні знання в невербальні та сформувати у майбутніх фахівців навички аналізу та критичного мислення, вміння демонструвати різні позиції та погляди, бачити наслідки від впровадження санаційних рішень, навички оцінки альтернативних варіантів в умовах невизначеності. Особливу увагу приділено формуванню практичних навичок, а саме: вмінню розробляти санаційні заходи для підприємства; розраховувати ймовірність банкрутства підприємства; вмінню визначити проблему й аналізувати альтернативні варіанти її вирішення; вмінню зосереджуватись та приймати рішення у стресових ситуаціях. Зокрито економічний зміст і порядок санації підприємства. Подано інформацію про санаційний аудит, державну санаційну підтримку підприємства, внутрішні джерела фінансової санації підприємства та механізм їх залучення, зовнішні джерела фінансової санації підприємства.

Шифр НБУВ: ВА859252

3.У.413. Управління та безпекове консультування: навч. посіб. у схемах і табл. / ред.: М. І. Копитко; уклад.: З. Б. Живко, В. І. Франчук, В. С. Бліхар, С. І. Мельнік; Львівський державний університет внутрішніх справ. — Львів: Львів. держ. внутр. справ, 2022. — 255 с.: табл., схеми. — Бібліогр.: с. 252-254. — укр.

Особливим викликом для бізнесу є функціонування в умовах підвищеного впливу дестабілізуючих чинників, що вимагає прийняття фахових рішень із побудови власної системи безпеки. Управління та безпекове консультування — це особливий

напряму професійної діяльності, який становить експертну допомогу фахівців з управління та покликаний на основі наукового аналізу конкретних виробничих ситуацій виробити найбільш прийнятні шляхи підвищення ефективності роботи та сформувавши ефективну систему економічної безпеки підприємства, використовуючи досягнення сучасної управлінської науки. Сформовано компетентності щодо здійснення консультативної діяльності з метою удосконалення корпоративної політики сучасних підприємств. Розроблено стратегії та корегування операційних планів, добору та управління персоналом. Увагу приділено питанням управління інформаційними потоками та забезпеченню аналітичної роботи при керуванні підприємством. Досліджено процес формування системи безпеки на сучасних підприємствах.

Шифр НБУВ: CO38469

3.У.414. Defining the standard of market analysis in sectors of strong SOE presence / N. Mazaraki, A. Gerasymenko // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 136-141. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Defining of the criteria that determine a choice of the standard of market analysis in the sectors with strong presence of state-owned enterprises (SOEs). The methodological basis of the study is a comparative analysis of the principles of classifying SOEs and SOEs' activities in different countries and the results of their analysis under neoclassical and institutional standards that have resulted in the set of criteria which determine the prerequisites of applying certain standard. The paper grounds the impermissibility of the common use of the neoclassical standard of market analysis in sectors of strong SOE presence. It specifies the set of criteria that determine when each of the standards (neoclassical and institutional ones) should be applied. The criteria that determine a choice of the standard of market analysis in the sectors with strong SOE presence are defined. They include a type of the economic system, a type of the SOE, its functional dependency on the state agency, structure of the state control over its property. The results of the research, being implemented in the activity of a competition agency, allow providing more accurate market analysis of the grounds and a practice of competition within the markets, as well as within the entire economy.

Шифр НБУВ: Ж16377

3.У.415. Development of a method for targeted financing of economy sectors through capital investment in the innovative development / I. Levchenko, P. Losonczy, I. Britchenko, R. Vazov, O. Zaiats, V. Volodavchuk, I. Humeniuk, O. Shumilo // Eastern-Europ. J. of Enterprise Technologies. — 2021. — № 5/13. — С. 6-13. — Бібліогр.: 29 назв. — англ.

The problem of targeted financing of economic sectors is considered. The method of targeted financing of sectors of the economy through investment in innovative development is proposed. On the basis of statistical data on the performance indicators of the sectors of the economy, the calculation of indicators of their innovative potential was carried out, based on the volume of sold innovative products (goods, services) by type of economic activity. In order to stimulate sectors of the economy by investing in innovative development, it is proposed to introduce targeted financing of the latter. The problem of quantitative assessment of targeted financing of economic sectors by means of investment in innovative development based on an integrated approach has been solved. According to the results obtained, sectors of the economy that are identified as the most risky and have the potential for innovative development fall under targeted financing. The proposed technique was tested by an experimental method. On the basis of an integrated approach for the indicators of the riskiness of the economic sector and the indicator of the innovative potential of the economic sector, targeted financing for 3 sectors of the economy (namely: P, N, M, L and J) was determined. Sector P will receive more targeted funding, while sectors N, M, L and J will receive less targeted funding, respectively. The size of these parts will be 47,30 %, 22,31 %, 13,48 %, 9,56 % and 7,34 %, respectively, of 100 % S. The results of the study are of practical interest for government bodies (local, territorial, etc.) in the distribution of funds according to the vector of targeted financing of sectors of the economy through investment in innovative development. Practically valuable for researchers who deal with issues of financial security, targeted financing and public administration.

Шифр НБУВ: Ж24320

3.У.416. Evaluating the effectiveness of companies using the DEA method / A. Borodin, I. Mityushina // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 187-193. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

The paper assesses the effectiveness of Russian oil and gas companies. It is hypothesized that the DEA method for evaluating the effectiveness of companies gives the most accurate results compared to the method based on profitability coefficients and allows you to determine the individual and industry-wide effectiveness of companies. The research methodology for testing the hypothesis includes calculating the profitability of oil and gas companies in Russia, as well as classic DEA analysis. The empirical base of the study consists of relative and absolute indicators for seven oil and gas companies with the highest revenue in the industry. The result of

the study is to confirm the accepted hypothesis and determine the most effective of the studied companies. Models for evaluating the performance of companies based on the DEA analysis were developed (at the output of the models there were adopted: revenue, capitalization and oil production). A rating for evaluating the performance of oil and gas companies has been developed, which allowed us to comprehensively characterize the performance of the largest oil and gas companies in Russia (based on the calculation of profitability and technical efficiency indicators), as well as to identify general trends in the industry. The models considered and the results of relative indicators allowed us to conclude that in order to assess the overall performance of companies, it is not enough to analyze individual indicators; moreover, the best result is achieved when building various models that allow a multi-sided approach to the study. The presented models can be recommended for evaluating the performance of companies that belong not only to the oil and gas industry, but also to other industries.

Шифр НБУВ: Ж16377

3.У.417. Multidimensional analysis and forecasting of the relationship between indicators of industrial and technological development and the level of economic security / O. Ilyash, L. Smoliar, R. Lupak, N. Duliaba, I. Dzhadan, M. Kohut, D. Radov // Eastern-Europ. J. of Enterprise Technologies. — 2021. — № 5/13. — С. 14-25. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

A theoretical-applied model has been built for analyzing industrial-technological development directly within the system of economic security. A system of indicators has been constructed that are mutually agreed in the context of the analysis of the state of economic security and components of industrial-technological development (investment, international, environmental, educational, scientific, industrial, innovative, technological). Based on the system of indicators, analysis of variance in the industrial-technological development and level of economic security was carried out. The levels of correlation of indicators (high, medium, low) have been determined, based on which the interrelations of industrial-technological development and economic security were systematized. A graphic-analytical and regression procedure was used to define the correlation dependence of industrial-technological development on economic security. The industrial-technological development has been forecasted in terms of the indicators with high correlation (the level of investment, openness of the economy, export of high-tech products, industrial products index) and medium correlation (the share of renewable energy consumption, the level of expenditures on education to GDP, the share of specialists performing scientific and technical work). The system of indicators of economic security assessment has been expanded in terms of its individual components (investment-innovative, foreign economic, energy, social, macroeconomic security), taking into consideration aspects in the industrial-technological development. Using the reported analytical and predictive results makes it possible to establish groups of factors that influence the industrial-technological development and economic security. In this way, it becomes possible to identify those tools and means whose application could ensure an increase in the level of industrial-technological development and economic security.

Шифр НБУВ: Ж24320

Див. також: 3.У.449, 3.У.624

Економіка промисловості

3.У.418. Охорона праці в теплоенергетиці: підруч.: для студентів ВНЗ, які навчаються за спец. галузі знань «Електрична інженерія» / С. А. Гавриш, А. С. Гавриш; «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», НТУ України. — Вид. 3-тє, перероб. і допов. — Київ: Талком, 2022. — 588 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 577-580. — укр.

Розглянуто організаційно-правові основи охорони праці на теплоенергетичних підприємствах; чинники виробничого середовища, що впливають на умови праці персоналу; правила безпечної експлуатації тепломеханічного обладнання теплоелектростанцій і теплових мереж; електробезпеку; охорону праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин. Наведено загальні вимоги пожежної безпеки до інженерного обладнання теплоелектростанцій і теплових мереж, а також перелік сучасних законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці, чинних на теплоенергетичних підприємствах. Зміст відображає сучасний стан законодавчої та нормативної бази України та результати наукових досліджень з охорони праці. Терміни та визначення основних понять відповідають Державним стандартам України. Використано досвід викладання дисциплін «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі» на теплоенергетичному та інших факультетах Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського» та досвід кафедри охорони праці, промислової та цивільної безпеки КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Шифр НБУВ: BA858619

3.У.419. Approach to assessment of prerequisites for implementation of strategic directions of innovative development of

industrial enterprises / S. Illiashenko, N. Illiashenko, Yu. Shypulina, D. Raiko, V. Bozhkova // *Eastern-Europ. J. of Enterprise Technologies*. — 2021. — № 3/13. — С. 31-46. — Бібліогр.: 35 назв. — англ.

The present research substantiates the theoretical and methodological foundations of quantitative assessment of the prerequisites for the implementation of strategic directions of innovative development of industrial enterprises under conditions of changing technological arrangement and the fourth industrial revolution. External and internal prerequisites for catching-up, leading and outstripping innovative development were determined and systematized. The two-step approach to assessing the sufficiency of prerequisites for the implementation of these directions was developed. It was proposed to assess external prerequisites according to the relative values of the indicators of the Global Innovation Index of the analyzed country, which take into account the highest and the lowest estimates of all countries Unlike existing approaches, the point-based score, rather than rating estimates of the indicators of countries are taken into account, which increases the assessment objectivity. The compliance of quantitative estimates with the levels of sufficiency of external prerequisites was determined using the Harrington Verbal-Numerical scale. It was proposed to assess internal prerequisites according to the author's method of expert evaluations, which unlike existing ones, allows assessing the level of sufficiency of subsystems of the potential of innovative development of an enterprise. The two-step approach allows quantitative and comprehensive assessment of sufficiency of the prerequisites for the implementation of strategic directions of innovative development of industrial enterprises. It is possible to identify problems of prerequisites' sufficiency, which allows their reasonable correction. The sufficiency of prerequisites for alternative directions of innovative development of machine-building enterprises was evaluated using the new approach and the best directions were chosen. The analysis time was reduced by 25 – 33 %, the accuracy of choice of directions and the effectiveness of their implementation strategies are increasing. The new approach improves strategic management of innovative development of industrial enterprises in the context of technological transformations.

Шифр НБУВ: Ж24320

3.У.420. Comprehensive assessment of influence of the innovative development asymmetry on functioning of the industrial enterprise / M. Sahaidak, M. Tepluk, V. Dykan, N. Popova, A. Bortnik // *Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту*. — 2020. — № 6. — С. 162-167. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

To develop and test a methodological approach to assess the impact of the asymmetry of innovative development on the activities of an enterprise based on a combination of statistical, economic, graphical methods of analysis. The study used a set of general and special methods of cognition: logical generalization, qualimetric comparison, taxonomic and index analysis, graphical visualization, scientific abstraction and systematization of data. Findings. The research established that the current stage of innovative development of economic entities of Ukraine is characterized by asymmetry of the components of the resource portfolio, which in turn actualizes globalization, European integration processes, which emphasizes the importance of the innovative component of development. A comprehensive methodological approach to assess the impact of asymmetry of innovation development on the enterprise, the approbation of which allowed identifying key components of the resource portfolio, characterizing trends and identifying major problems of innovative development of economic entities under the influence of asymmetric fluctuations. An algorithm of use of resource combinations on the basis of asymmetric innovative development of the enterprise is offered. In the course of the research a scientific and methodological approach to a comprehensive assessment of the impact of the asymmetry of innovative development on the activities of the enterprise was developed. In contrast to the existing ones, this approach includes: methodological principles of indicative analysis of the effectiveness of the processes of rationalization of the asymmetry of enterprise development based on the expansion of the system of indicators related to the assessment of funding sources. It allows assessing the potential of the chosen strategy of formation of its development resources, recommending methodical approaches to determining the efficiency of resource usage of the enterprise on the basis of comprehensive diagnostics of the resource portfolio. The results of the study can be used by practitioners, scientists, government officials to monitor the asymmetry of innovative development of the enterprise, as well as to improve measures of state regulatory influence on economic entities to enhance innovative development of the country and bring the results of scientific research in line with the current needs of the real sector of the economy.

Шифр НБУВ: Ж16377

3.У.421. Industrial potential: assessment, modeling and administration under the condition of sustainable development / O. Ye. Kuzmin, N. S. Stanasiuk, M. Ya. Yastrubskiy, O. Yu. Mohylevska, V. S. Artiushok // *Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту*. — 2020. — № 6. — С. 128-135. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

The world community recognizes the concept of sustainable economic development as the dominant ideology of society in the 21st century. The aim of the research is to improve the theoretical and methodological as well as methodologically applied principles of economic assessment of the industrial potential development and to work out, on this basis, the conceptual principles of state administration, directed towards its balanced development that will foster the implementation of the sustainable development concept. To reach the aim, we used the systems analysis — to develop the system of indexes and evaluation indicators; integral evaluation — to determine integral levels of indexes; multivariable correlation-regressive analysis — to determine cause-and-effect relations between the factors of the macro environment and levels of development of the industrial potential. It is suggested to consider the industrial potential as a multicomponent category through input and output indicators, their outline being the basis for determination of integral levels of reproductive and achieved potentials development. Conceptual bases of the state administration of the balanced development of the industrial potential are formulated, the main idea of which is fulfillment of sustainable industrial development principles due to the achievement of certain levels of the development of the reproductive and achieved potential components. The creation of a favorable macro environment is defined as the main direction of state administration of industrial potential development. It is proposed to use the following indicators to identify the relationship between macro-environmental indicators and result indicators of industrial potential development: development of scientific potential, development of educational potential, development of consumer potential, macroeconomic stability, business environment development, investment activity, labor market development, infrastructure development, demographic situation, ecological stability, level of law and order, and innovation activity. Econometric models of macro environment formation for the balanced development of the industrial potential are worked out. Factors of significant influence on the development level of the reproductive and achieved potentials are identified. The result of implementation of the suggested concept is to achieve a high level of the industrial potential development both at the input stage (the stage of formation) and at the output (stage of implementation) since disbalance gives evidence of an arising problem, unsustainable use of the potential available can result in structure crises. The system of indicators of complex economic assessment of industrial potential is substantiated on the conditions of multicomponentity. The proposed methodological approach allows distinguishing two types of industrial potential (reproductive and achieved ones), the balanced interaction of which is the basis of its development, which should be taken into account when developing the conceptual foundations of state management of sustainable development. A set of models for the formation of a favorable macroenvironment as a result of multicollinear influence of factors with regard to the result indicators of industrial potential development has been developed.

Шифр НБУВ: Ж16377

Див. також: 3.У.621

Світова економіка торгівлі та громадського харчування

3.У.422. Екологічний туризм і агротуризм. Словник основних понять і термінів: для студентів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 242 «Туризм» ден. та заоч. форми навчання / Н. Є. Паньків; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2022. — 231 с. — Бібліогр.: с. 218-231. — укр.

Наведено визначення й тлумачення основних понять і термінів з екологічного туризму і агротуризму, які характеризують: теоретичні засади стратегії розвитку екологічного туризму і агротуризму в Україні та світі; вивчення сутності та основних понять і принципів концепції сталого розвитку; основні відомості про вплив туризму на навколишнє середовище; характеристику екологічного потенціалу регіонів України; технології розробки, організації та проведення туристичних екомаршрутів; напрямки екологізації туристичної сфери у контексті сталого розвитку; етику й безпеку екологічних маршрутів. Розкрито сутність агротуризму та його місце в системі загального туризму; сільський зелений туризм у сучасному туристичному бізнесі та його організаційно-законодавче забезпечення в Україні; сертифікацію і стандартизацію послуг зелених садів та маркетинг послуг сільського туризму та інфраструктурні й соціально-економічні передумови використання туристичних ресурсів.

Шифр НБУВ: ВА859822

3.У.423. Основи туристського маркетингу: [навч. посіб.] / О. Д. Король; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича: Рута, 2021. — 139, [1] с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. [140]. — укр.

Вісвітлено теоретичні основи маркетингу в туризмі. Розглянуто туристичні потреби. Увагу приділено туристському попиту, а також чинникам, від яких він залежить. Подано інформацію про

туристський ринок і методологію його дослідження. Проаналізовано комплекс маркетингу, який складається зі змінних чинників маркетингу: турпродукт, ціна, методи розповсюдження та просування.

Шифр НБУВ: ВА858898

3.У.424. Про одну методику оцінювання ефективності рекламного тексту / Є. В. Івохін, Ю. О. Науменко, А. М. Марчук // Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер. Фіз.-мат. науки. — 2020. — Вип. 4. — С. 44-48. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

На прикладі аналізу текстів розглянуто методику оцінки ефективності текстового змісту рекламних повідомлень. В основу запропонованої методики покладено лінгвістичні принципи, в межах яких ефективність повідомлення аналізується з урахуванням декодування інформації цільовим адресатом повідомлення. Процедура оцінювання ґрунтується на виділенні в тексті ключових слів і фраз. Для оцінки якості змісту рекламного повідомлення використано аналог методу механічної перевірки релевантності тексту пошуковою системою, який було розширено параметрами експертної оцінки структури тексту. Як матеріал для дослідження розглянуто тексти, що використовуються за SEO просування інформаційних ресурсів.

Шифр НБУВ: Ж28079:Фіз.-мат.

3.У.425. Система електронного бізнесу / Л. В. Вербівська // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 150-156. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Особливу роль сьогодні інформаційні технології відіграють у розвитку суб'єктів підприємницької діяльності, створюючи нові перспективні напрями господарювання, дозволяючи оптимізувати бізнес-процеси та позитивно впливати на якість і результативність роботи підприємств. Саме окреслене сприяло зацікавленості вчених у проведенні досліджень у сфері електронного бізнесу як нового, перспективного напрямку реалізації господарської діяльності. Враховуючи актуальність цього напрямку досліджень розглянуто теоретичні положення формування та розвитку системи електронного бізнесу як цілісної системи. На основі використання методологічного інструментарію системного підходу як універсальної концепції пізнання систем різної природи сформульовано власне трактування категорії «система електронного бізнесу», яку запропоновано розглядати як цілісний, єдиний об'єкт дослідження, що являє собою сукупність взаємовідносин між економічними суб'єктами, які відбуваються в процесі купівлі, продажу, виробництва та обміну товарами й послугами за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій, має власну мету функціонування, складну композицію побудови та взаємодіє з іншими системами зовнішнього середовища. Також побудовано модель такої системи. Крім цього, розглянуто особливості структурної побудови такої системи. Для цього було виокремлено ознаки групування основних елементів у системі електронного бізнесу, а саме: ознака змістовності (спосіб виокремлення компонентів зазначеної системи залежно від типів видів економічної діяльності, які можливо віднести до електронного бізнесу) та ознака суб'єктності (дослідження напрямів електронного бізнесу на основі аналізу особливостей взаємозв'язку між окремими економічними суб'єктами).

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.426. Стратегічний розвиток електронного бізнесу в системі національної економіки України: теорія, методологія, практика: монографія / Л. В. Вербівська; Приватний ВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая». — Київ: Закл. вищ. освіти «Міжнар. наук.-техн. ун-т ім. акад. Юрія Бугая», 2021. — 319 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 270-310. — укр.

Розглянуто теоретичні, методологічні та прикладні аспекти функціонування та розвитку системи електронного бізнесу в національній економіці. Зазначено, що становлення інформаційної моделі суспільства впливає на розвиток усіх без винятку економічних систем, включаючи підприємницьку діяльність. Сьогодні сучасні інформаційно-комунікаційні технології змінюють усталені моделі ведення бізнесу, сприяють виникненню нових видів підприємницької діяльності, які взаємопов'язані між собою і об'єднують активне використання зазначених технологій у своїй роботі. Поступово підвищується роль таких видів діяльності в розвитку національної економіки. Окреслене зумовлює важливість проведення нових досліджень особливостей здійснення підприємницької діяльності, окремих її видів на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій, розгляду їх як єдиної системи з метою пошуку заходів активізації розвитку такого виду діяльності.

Шифр НБУВ: ВА859969

3.У.427. Структурні перетворення в Україні в контексті розвитку міжнародних економічних відносин: історичний вимір / К. А. Гордіца, Т. О. Сливка // Економіка України. — 2020. — № 2. — С. 80-96. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Простежено еволюцію господарської структури України та її участі в міжнародному поділі праці. Виявлено особливості взаємовпливу та взаємообумовленості структурних змін в українській економіці та розвитку міжнародних економічних відносин. Розроблено рекомендації щодо можливостей і напрямів ураху-

вання перспективних елементів набутого історичного досвіду в сучасних умовах.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.428. Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності: зб. тез. доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (7–8 жовт. 2021 р., м. Львів). — Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2021. — 328, [12] с. — укр.

Досліджено вплив етнічної кухні на особливості гастротуризму. Розглянуто сучасні тенденції розвитку готельно-ресторанного бізнесу. Висвітлено сучасні підходи до розроблення інноваційної стратегії розвитку ресторанного господарства. Визначено актуальність упровадження інновацій у закладах індустрії гостинності в сучасних умовах. Проаналізовано процес упровадження новітніх технологій обслуговування споживачів у закладах ресторанного господарства. Охарактеризовано сучасні тренди в альтернативних продуктах харчування. Досліджено основні технологічні тенденції розвитку ресторанного бізнесу. Проаналізовано сучасні кулінарні тренди та перспективи їх використання у ресторанному господарстві. Розглянуто вплив сухої пшеничної клейковини на показники технологічного процесу у яєних булок зі шротом насіння кунжуту. Досліджено лікувально-оздоровчий туризм в Україні в умовах сучасних глобальних соціально-економічних потрясінь.

Шифр НБУВ: ВА859282

3.У.429. Сфера гостинності: забезпечення економічної та фінансової стійкості : колект. монографія / А. В. Поплавська, Л. О. Гончар, І. О. Комарницький, А. О. Беляк; Київський національний університет культури й мистецтв. — Київ: Ліра-К, 2022. — 167 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 151-160. — укр.

Висвітлено актуальну науково-прикладну проблему забезпечення економічної та фінансової стійкості підприємств сфери гостинності через узагальнення теоретико-методологічних, аналізування практичних підходів, а також визначення та проектування ключових концептуальних аспектів ефективності функціонування підприємств сфери гостинності в умовах невизначеності. Зокрема, визначено й обґрунтовано економічну сутність сфери гостинності, досліджено та проаналізовано нормативно-законодавче регулювання забезпечення економічної та фінансової стійкості підприємств сфери гостинності. Обґрунтовано необхідність його удосконалення як важливого адміністративного важеля державного регулювання. Здійснено стратегічний аналіз функціонування сфери гостинності за ключовими макроекономічними показниками. Узагальнено теоретичні аспекти; визначено й обґрунтовано методологічні засоби процесу формування механізму забезпечення економічної та фінансової стійкості підприємств сфери гостинності. Проаналізовано організаційно-економічні процеси формування механізму забезпечення економічної та фінансової стійкості підприємств сфери гостинності, зокрема проведено організаційно-економічний аналіз процесу формування механізму забезпечення економічної та фінансової стійкості на реальному бізнес-прикладі. Здійснено ґрунтовний спектральний та комплексний аналіз основних фінансових показників і проаналізовано ключові фінансово-економічні аспекти діяльності підприємств сфери гостинності. Визначено та сформульовано концептуальне бачення формування механізму забезпечення економічної та фінансової стійкості підприємств сфери гостинності. Спроектовано механізм забезпечення економічної та фінансової стійкості підприємств сфери гостинності й обґрунтовано його соціально-економічну доцільність.

Шифр НБУВ: ВА859347

3.У.430. Транснаціоналізація ринку туристичних послуг на етапі глобалізації: концептуально-організаційний аспект / О. О. Скарга // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 63-70. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — виявлення змістовно-концептуальних засад транснаціоналізації ринку туристичних послуг на етапі глобалізації світогосподарських відносин. Досліджено фактори інтернаціоналізації сфери послуг. Проаналізовано загальну структуру міжнародного ринку туристичних послуг. Виділено передумови транснаціоналізації ринку туристичних послуг (міжнародний туризм є переміщенням споживачів туристичних послуг; особливості розрахунку прибутку від міжнародного туризму; туристичний бізнес дає швидкий економічний ефект і потребує участі значної кількості робочої сили; витрати іноземних туристів в країні перебування мають потрійний вплив на економіку). Розглянуто основні форми діяльності ТНК у сфері туристичних послуг (дублювання моделі ведення бізнесу; мультилокальна стратегія; глобальна стратегія; транснаціональна стратегія). Запропоновано визначення транснаціоналізації ринку туристичних послуг, відповідно до якого — це процес концентрації виробництва у сфері міжнародного туризму в адміністративно-правовому, інноваційно-інвестиційному, просторово-територіальному, соціально-економічному вимірах через формування транснаціональних туристичних корпорацій, які створюють нове конкурентне середовище на міжнародному ринку туристичних послуг. Розроблено концептуальну схему транснаціоналізації ринку туристичних послуг, у рамках якої визначено систему заходів щодо розвитку процесу транснаціоналізації ринку туристичних послуг, ідентифіковано результати транснаціоналізації ринку

туристичних послуг (вирівнювання якості життя країн — учасників міжнародного співробітництва у туристичній сфері; активізація економічної діяльності периферійних територій; диверсифікація розвитку світової сфери послуг та ін.).

Шифр НБУВ: Ж100602

Див. також: 3.Ч.1392

Міжнародні економічні відносини та зв'язки

3.У.431. Активізація міжнародної діяльності як засіб розвитку інноваційно-активного університету / О. В. Раєвнева, М. М. Берест // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 4-13. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз підходів до розуміння феномену «інтернаціоналізації діяльності закладів вищої освіти» та визначення інструментів здійснення ефективної міжнародної діяльності інноваційно-активного закладу вищої освіти (ІА ЗВО) в умовах розвитку глобалізаційних процесів, трансформації та діджиталізації суспільства. На основі дослідження змістовних аспектів та розвитку поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» встановлено, що на сучасному етапі інтернаціоналізація на національному, галузевому та інституційному рівнях визначається як процес імплементації міжнародного, міжкультурного або глобального виміру в ціль, функції або забезпечення вищої освіти. Водночас розвиток процесів ІВО відбувається в умовах масштабних глобалізаційних викликів, що потребує забезпечення зростання конкурентоспроможності національних систем освіти на світовому ринку освітніх послуг. Визначено, що заклади вищої освіти є основною рушійною силою розроблення структури і стратегії міжнародного співробітництва та відіграють системоутворюючу і стратегічну роль у забезпеченні та розвитку процесів інтернаціоналізації, що потребує інтенсивного розвитку сучасних форм, методів, технологій та інновацій у галузі вищої освіти, зокрема, шляхом зростання ефективності міжнародної діяльності ЗВО. На основі аналізу літературних джерел і сучасних підходів до змісту поняття «міжнародна діяльність ЗВО», розгляду її сутнісних характеристик і ключових підходів до її здійснення, сформовано визначення міжнародної діяльності ЗВО як процесу організації міжнародного співробітництва університету з зарубіжними інституційними, національними та міжнародними суб'єктами, що має системний характер та спрямований на ефективну реалізацію його місії, покращення іміджу та конкурентоспроможності на національному й міжнародному ринках освітніх послуг, забезпечення інституційного розвитку та реалізації завдань зовнішньої політики держави. Розкрито взаємозв'язок ключових складових міжнародної діяльності ЗВО. Розглянуто сутнісні характеристики міжнародної діяльності інноваційно-активного університету, виділено мету та основні завдання її здійснення. Сформовано сукупність видів міжнародної діяльності ІАУ, які запропоновано розглядати в розрізі освітньої, наукової та організаційної складових.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.432. Бенчмаркінг ринку транспортних послуг: порівняльний аналіз України — ЄС / В. П. Яновська, Г. В. Кирченко // Економіка України. — 2020. — № 12. — С. 3-20. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто рамки основи розвитку транспортних підприємств України та головні пріоритети транспортної політики Європейського Союзу. Використано методичний підхід, що передбачає застосування відносин і питомих показників (частка ринку, щільність мережі, середня відстань перевезення), включає групування країн (за необхідності двох ітераційне) та фокусується на співставленні значень показників України та країн ЄС.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.433. Валютно-фінансова політика країн G7 в умовах негативного впливу глобалізації / Є. В. Редзюк // Економіка України. — 2020. — № 3. — С. 42-53. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто сучасні особливості використання країнами G7 валютно-фінансової політики та її вплив на світову глобалізовану економіку. Показано, що основним інструментом валютно-фінансової політики залишається облікова ставка центрального банку, але в умовах глобалізації її роль як інструмента економічного зростання знижується і залежить від інших узгоджених торговельно-інвестиційних та протекціоністських заходів.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.434. Ефективність для світової економіки брейнстормінгу лідерів країн G7 / О. О. Борзенко // Економіка України. — 2020. — № 3. — С. 6-18. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто ефективність таких міжнародних організацій, як G7 і G20. Показано, що «Група двадцяти», хоча і стала прикладом групової гегемонії, не змогла передбачити, а з часом і запобігти найбільшій кризі 2007 — 2009 рр. у США і провідних атлантичних державах. Зазначено, що досягнення конструктивізму повнено концепцією клубів, що G20 має стати абсолютно новим типом групи, мета якої — управління змінами світом. Підкреслено важливість збереження і зміцнення «Групи двадцяти»

ти», переходу до структури колегіального лідерства, а не гегемонії.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.435. Інтеграція виробників одягу та взуття у глобальні ланцюги доданої вартості: міжнародний досвід / А. О. Максименко // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 30-38. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Досліджено динаміку та зміну ланцюгів доданої вартості, керованими споживачами, на прикладі виробників одягу та взуття. Зазначено, що виробництво готового одягу у ланцюгу доданої вартості включає декілька стадій: пре-виробництво, або виробництво тканин і компонентів (Original Equipment Manufacturer, або OEM), безпосереднє пошиття одягу (Cut, Make and Trim, або CMT), дизайн (Original Design Manufacturer, або ODM), постачання, маркетинг і продажі (Original Brand Manufacturer, або OBM). Кожна стадія відрізняється за рівнем технологічності та доданою вартістю. Проаналізовано досвід Туреччини, Пакистану та Албанії щодо інтеграції підприємств текстильної промисловості, виробників готового одягу та взуття у глобальні ланцюги доданої вартості. Зроблено висновок, що входження у глобальні ланцюги доданої вартості з виробництва одягу чи взуття починається з найнижчої стадії (збірка, розкрій, пошиття). Процес інтеграції до такого ланцюга можливий, якщо підприємство є конкурентним за показниками термінів поставки, гнучкості (можливість виконувати невеликі партії замовлень, швидко реагувати на зміни ринку) та продуктивності. Наголошено на необхідності підтримки держави (стратегія розвитку галузі, розвиток кластерів та індустріальних парків, залучення прямих іноземних інвестицій) та участі у різних міжнародних торговельних угодах. Участь на стадії CMT у короткостроковій перспективі є позитивним з огляду на пропозиції робочих місць, а в довгостроковій перспективі може спонукати підприємства до розвитку та реалізації кінцевої продукції на внутрішньому ринку. Бар'єри входження на ринок із кожного наступного стадією у ланцюгу доданої вартості збільшуються. Висхідний рух вимагає від підприємства інвестицій у технології та людські ресурси, налагодження співпраці з навчальними закладами та дослідними інститутами, нарощення зв'язків з підприємствами своєї та суміжної галузей.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.436. Конкурентний ринок електроенергії: теоретичні підходи та моделі формування / М. О. Кизим, Т. І. Салашенко // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 130-143. — Бібліогр.: 45 назв. — укр.

Наведено теоретичні підходи формування конкурентного ринку електричної енергії: централізований та децентралізований, вибір з-поміж яких залежить від ступеня збалансованості фізичних і комерційних потоків електричної енергії в енергосистемі, що обумовлює особливості моделювання ринку. Незалежно від підходу побудова моделі конкурентного ринку електроенергії спирається на обґрунтування 7 ключових детермінант, серед яких: географічне розмежування, спосіб диспетчеризації, ринкова інфраструктура, часове масштабування, форми торгівлі, методи ціноутворення та продуктова диверсифікація. У світі наявний суперечливий досвід, та немає універсальної моделі конкурентного ринку електричної енергії. Проаналізовані моделі ЄС, США та Австралії свідчать про їх суттєві відмінності. В ЄС впроваджено децентралізований підхід та створено чотири сегментарну модель конкурентного ринку електроенергії із зональним розмежуванням енергосистем, тоді як в США та Австралії — централізований підхід із подальшим розмежуванням, і створено дво- та односегментарну моделі відповідно. Наведені моделі конкурентного ринку електричної енергії також різняться за способами диспетчеризації, формами торгівлі та продуктами. Єдиною їх спільною рисою є орієнтація на маржинальний метод ціноутворення, хоча в кожній з моделей він має специфічні особливості. Україна впровадила квазіконкурентний ринок електроенергії за європейською моделлю. Виправлення вад цієї моделі має відбуватися з урахуванням особливостей національної енергосистеми та найуспішнішого досвіду в лібералізації ринків електроенергії інших країн світу, а не тільки ЄС.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.437. Міжнародна економіка: креативність, плановість, законність: навч. посіб. / П. М. Лісовський, Ю. П. Лісовська. — Київ: Ліра-К, 2021. — 105 с. — Бібліогр.: с. 99-105. — укр.

Розглянуто актуальні питання міжнародної економіки. Визначено, що математично-статистична модель управління персоналом, побудована на ентропійних процесах теорії імовірностей, відіграє креативну роль у міжнародній економіці. Акцентовано, що застосування логістично обумовленої комп'ютерної технології моделювання сприяє фінансово-економічному зростанню, зокрема в сфері енергоекологічної безпеки. Увагу приділено питанням оптимального вибору напрямку стратегічного планування промислових підприємств. Показано, що валютне законодавство України є відповідальною нормою міжнародної економіки.

Шифр НБУВ: ВА859356

3.У.438. Міжнародна економічна безпека країн в умовах сталого розвитку: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.02

О. М. Гапеева; Донецький національний університет імені Василя Стуса. — Вінниця, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Роботу присвячено розробці цілісної концепції міжнародної безпеки сталого розвитку і обґрунтуванню на цій основі стратегічних орієнтирів вдосконалення безпекової складової розвитку країн в умовах сталого розвитку. Розглянуто науково-методологічні основи дослідження формування та забезпечення економічної безпеки країн світу. Досліджено генезис теорій економічної безпеки, визначено моделі міжнародної економічної безпеки, розглянуто інституціональне забезпечення міжнародного безпечного середовища. Досліджено формування нової парадигми міжнародної економічної безпеки в контексті сталого розвитку. Охарактеризовано економічні, екологічні, геополітичні, соціальні, технологічні детермінанти сучасного розвитку міжнародної економічної безпеки. Визначено концептуальні підходи дослідження міжнародної економічної безпеки. Надано оцінку сучасному стану, детермінанти міжнародного безпечного середовища, проведено компаративний аналіз економічної складової стратегії безпечного розвитку розвинутих країн та країн, що розвиваються. Упорядковано основні індикатори економічної безпеки країн, надано оцінку соціальній, економічній та екологічній складовим забезпечення сталого розвитку та безпеки країн. Доведено, що безпека країни нерозривно пов'язана зі сталим розвитком, що забезпечує її незалежність, стабільність та сталість і стійкість. Запропоновано напрями формування багаторівневої моделі забезпечення міжнародної економічної безпеки. Розроблено практичні заходи щодо підвищення економічної безпеки країн у контексті сталого розвитку. Побудовано інформаційну панель показників міжнародної економічної безпеки України, визначено її безпекові позиції у системі міжнародної економічної безпеки країн світу.

Шифр НБУВ: PA453303

3.У.439. Міжнародна фінансова підтримка організації освітнього процесу в умовах запровадження воєнного стану в Україні / Г. М. Терешенко, Н. Б. Пронь, О. Ю. Анісімова // Укр. соціум. — 2022. — № 2. — С. 169-180. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто проблему міжнародної підтримки та фінансування сфери освіти України в умовах активної фази повномасштабної збройної агресії РФ в Україні. Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що у сучасних умовах запровадження воєнного стану в Україні важливим є забезпечення фундаментальних потреб населення, серед яких право на здобуття освіти, а отже, організація безперервності освітнього процесу для українських учнів і студентів, що потребує залучення міжнародних фінансових ресурсів. Окреслено загальний стан функціонування вітчизняної освітньої системи як важливої складової соціально-економічного розвитку в умовах неспровокованої й невинуватої збройної агресії РФ проти України. На прикладі провідних міжнародних фінансових організацій та іноземних країн проаналізовано основні зовнішні джерела та інструменти фінансової допомоги. З'ясовано, що з початком повномасштабної збройної агресії РФ в Україні низка міжнародних партнерів висловила готовність і вже здійснила необхідні кроки для виділення коштів, спрямованих на розв'язання актуальних проблем, характерних для воєнного часу, серед яких чільне місце посідає організація безперервності освітнього процесу. Охарактеризовано основні нормативно-правові та законодавчі перепони, які виникають у процесі надання фінансової підтримки у межах міжнародного співробітництва України. Увагу акцентовано на європейському шляху демократичного розвитку України, свідченням чого є всебічна фінансова підтримка ЄС освітніх потреб вимушено переміщених за кордон українців (дітей і студентів, викладачів і науковців). Проаналізовано особливості підтримки організації освітнього процесу України міжнародними партнерами у розрізі різних освітніх рівнів. Розроблено пропозиції щодо подальших кроків залучення міжнародної фінансової допомоги на розвиток української освіти.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.У.440. Міжнародні економічні відносини в епоху глобалізації: історико-теоретичні аспекти сучасних світогосподарських зв'язків / Н. В. Резнікова // Економіка України. — 2020. — № 12. — С. 77-80. — Бібліогр.: 1 назв. — укр.

The fundamental changes taking place in modern socio-economic and political life indicate the creation of the necessary preconditions for the beginning of a new era of human development characterized by the formation of a global worldview, strengthening economic interdependence and supranational regulatory framework. This actualizes the rethinking of the most significant trends and patterns of development of the world economy and world economic relations in terms of their ability to promote economic development at the level of nation states. The uniqueness of the reviewed textbook lies in the study of international economic relations as a holistic system and their consideration in three planes. First, the identification of the most general patterns of universal nature, reflecting the historical genesis and structure of the world economy. Second, determination of the forms of manifestation of existing patterns at different historical stages in the civilizational, regional and transcontinental dimensions, which allows the author

to significantly specify the subject and method of studying international economic relations. Third, consideration of international economic relations in the context of creating an adequate institutional mechanism for regulating and managing them at the national and international levels. The author's approach «history — theory — practice» contributes to the awareness of the importance of compliance with the historical context of the promoted ideas, which, being framed in the form of hypotheses and theories, can determine both international economic relations and business practices. A deep understanding of the historical basis of the modern system of international economic relations and its theoretical support will protect against the confession of formatted, justified by the conjuncture «truths», will give a chance to choose the best policy that can bring practical benefits to the state.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.441. Новітнє бачення інтеграції України до європейського економічного простору / І. К. Чукаєва // Укр. соціум. — 2022. — № 4. — С. 105-107. — укр.

Після 24 лютого 2022 р. фактор воєнної агресії Росії проти України став визначальним для ходу геополітичних процесів у цілому і євроінтеграційних зокрема. Цей фактор надзвичайно посилює глобальну турбулентність, призвів до величезних людських жертв і значних економічних втрат України, спричинив мільйонні потоки українських біженців за кордон. Російська агресія також призвела до серйозних структурних і економічних зрушень в Європейському Союзі, зробила необхідним терміновий перегляд діючої моделі європейської інтеграції, щоб підтримати Україну та пришвидшити її євроінтеграцію. Отже, урахування зазначеного чинника є невід'ємним у майбутніх євроінтеграційних дослідженнях авторів, що стануть закономірним продовженням їх роботи, викладеної у колективній монографії.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.У.442. О некоторых аспектах политики регулирования международной миграции / А. А. Агайрова // Економіка України. — 2020. — № 3. — С. 77-83. — рус.

Методом сравнительного анализа определена эмпирическая связь между уровнем глобализации и контингентом международной миграции, очерчена политика управления миграцией. Показано, что процесс международной миграции напрямую связан с усилением глобализации, а уровень миграционного контингента в государствах с высоким доходом намного выше, чем в других странах.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.443. Особливості класифікації та використання заходів нетарифного регулювання / О. П. Подра, Н. Я. Петришин, Л. С. Ноджак // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 2. — С. 98-108. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Досліджено особливості класифікації та використання заходів нетарифного регулювання (НТР). Встановлено, що єдиної прийнятої у всьому світі класифікації заходів НТР поки що не вироблено, а найпопулярнішими та найчастіше використовуваними є класифікації, розроблені Світовою організацією торгівлі. Міжнародною конференцією з торгівлі та розвитку ООН (ЮНКТАД), Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Тарифною комісією США. Встановлено, що найчастіше використовується класифікація заходів нетарифного регулювання ЮНКДАТ 2012, згідно з якою нетарифні заходи згруповано за трьома укрупленими напрямками: технічні заходи, пов'язані з імпортом; нетехнічні заходи, пов'язані з імпортом; заходи в галузі експорту. Досліджено динаміку чинних заходів НТР в Україні та світі.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.444. Парадигма поліструктурного розвитку глобального медіаринку: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.02 / А. В. Чужиков; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — Київ, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Розкрито сутність, значущість, особливості розвитку медіаринку. За допомогою дискурсного аналізу, поліструктуризації та ідентифікації виявлено характер якісних змін у глобальних медіа. Встановлено характерні риси постмодерної парадигми глобального медіаринку, що відображено в мультиструктурній таксономії, аналізі біхевіористичних факторів, сек'юритизації та глобальному трансфері продукції. Визначено парадигмальну основу розвитку глобального медіаринку, комерційну та технологічну інтернаціоналізацію медієвих потоків, корпоративізацію і соціологізацію ТНК. Доведено, що важливим трендом модернізації ринку має стати встановлення відповідних рівнів конкурентоспроможності, діджиталізації рекламних витрат, системної креативізації медієвих процесів, кластеризації. Сфокусовано увагу на механізмах та інструментах регулювання медієвої сфери в ЄС.

Шифр НБУВ: PA452425

3.У.445. Система функціонування екологічного маркетингу в біотехнологічному виробництві / А. А. Гайдар // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 2. — С. 46-52. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Висвітлено суть екологічного маркетингу в біотехнологічному виробництві. Розглянуто екологічний маркетинг з позиції

окремої функції управління та її визначення як управлінської діяльності, спрямованої на задоволення екологічно орієнтованого попиту на товари та послуги, яка ґрунтується на принципах екологічного справедливості та екологічної ефективності. Висвітлено еволюційний розвиток екологічного маркетингу як самостійної концепції та її становлення в біотехнологічному виробництві. Визначено основні категорії потреб в контексті екологічного маркетингу. Виявлено, що похідною концепцією екологічного маркетингу стала концепція соціально-етичного маркетингу і, як засвідчили результати дослідження, не можна їх ототожнювати через різницю у принципах, механізмах та інструментах, стратегічних підходах, що передбачають не лише короткострокове позиціонування, а системний екологічно орієнтований підхід в менеджменті та на кожному з етапів виробництва з метою забезпечення не лише якості кінцевих продуктів, а і збереження належного стану природних ресурсів сільськогосподарства. Наведено особливості біотехнологічних товарів відповідно до екологічних потреб. Охарактеризовано передумови функціонування екологічного маркетингу в екологічно орієнтованому сільському господарстві. Визначено, що основними передумовами була вимога суспільства в якісному та безпечному харчуванні та занепокоєння станом навколишнього природного середовища і негативним впливом на нього з боку сільськогосподарських виробників.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.У.446. Сучасний стан та розвиток міжнародного туризму / О. І. Дребот, К. О. Бабікова // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 2. — С. 37-45. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Проведено детальний аналіз міжнародних туристичних прибуттів до країн Європи, і також динаміку чисельності міжнародних туристичних прибуттів до країн Європи з метою рекреації та відпочинку. Проаналізовано, що внутрішній туризм важливіший, ніж в'їзний для багатьох країн і як внутрішні витрати на туризм включають і внутрішню частину витрат на і пізні поїздки, витрати, на внутрішній туризм становили 65 %, внутрішні витрати на туризм у ЄС — 28, а решта — 35 % стосується в'їзного туризму. Витрати вітчизняного туризму країн ЄС, де в загальному сума витрат на туризм на рівні ЄС оцінюється у 299 млн євро, на Німеччину, Велику Британію та Францію припадало 57 % загальної кількості. Визначено, що сучасні тенденції до збільшення туристичної індустрії будуть і надалі зберігатися. Враховуючи стабільне збільшення за основними показниками, тобто це кількість міжнародних туристичних прибуттів і надходжень від міжнародної туристичної діяльності впродовж останніх декількох років. Доведено, що міжнародний туризм є складовою, яка здатна забезпечувати збалансоване ставлення до розвитку економіки, привабливості регіону, а також збереження охорони навколишнього природного середовища, збільшення кількості робочих місць, надасть змогу біднішим країнам достроково подолати наслідки кризи, зміцнити економіку країни.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.У.447. Технічне регулювання в Україні, на міжнародному рівні та в Європейському Союзі: навч. посіб. / Г. Д. Гумнюк, В. В. Кійко, М. В. Янчик; Національний університет харчових технологій. — Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. — 204 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 192-204. — укр.

Висвітлено основні положення законодавчих, нормативно-правових актів, нормативних документів у сферах діяльності, що входять до системи технічного регулювання України (стандартизації, сертифікації, оцінювання відповідності, метрології, акредитації, ринкового нагляду і контролю). Приведено етапи створення й удосконалення цих сфер, вимоги СОТ і законодавства ЄС щодо недопущення технічних бар'єрів у торгівлі, що створюються в цих сферах, аналіз дотримання вимог і правил СОТ та європейського законодавства в українських законодавчих та інших документах. Матеріал відповідає програмі дисципліни «Міжнародне технічне регулювання», а також може бути використаний при вивченні дисциплін: «Технічне регулювання (оцінювання відповідності)», «Стандартизація продукції, послуг та технологічних процесів», «Сертифікація продукції і систем якості, атестація виробництва», «Основи управління якістю та безпечністю харчових продуктів. Модуль І. Нормативні документи в харчовій промисловості», «Основи управління якістю та безпечністю харчових продуктів. Модуль І. Законодавство у харчовій промисловості» та інших дисциплін.

Шифр НБУВ: ВА860678

3.У.448. Управління експортно-імпортними операціями: конспект лекцій для студентів ден. форми навчання другого (магістер.) рівня вищ. освіти спец. 073 «Менеджмент» освіт.-наук. програми «Бізнес-адміністрування», «Менеджмент», спец. 075 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» освіт. програми «Підприємництво» / уклад.: В. В. Дзюк; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. — Харків: Друкарня Мадрид, 2020. — 100 с. — Бібліогр.: с. 97-100. — укр.

Наведено загальну характеристику зовнішньоекономічної діяльності та засади її митного регулювання; характеристику міжнародних комерційних угод. Увагу приділено організації управління зовнішньоекономічною діяльністю на підприємстві. Роз-

глянуто зовнішньоекономічні операції на підприємстві. Акцентовано на міжнародних розрахункових операціях; митних режимах і митному контролі тощо.

Шифр НБУВ: ВА859714

3.У.449. Evaluation of innovative activity of enterprises in the conditions of European integration / T. Zubko, I. Kovshova, N. Ilchenko, V. Laptieva, I. Vavdiichyk // Eastern-Europ. J. of Enterprise Technologies. — 2021. — № 3/13. — С. 63-73. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

The processes of globalization and integration pose new challenges to the economy of any country, in particular, the issues of assessing and stimulating the innovative activity of enterprises in the context of constant transformation arise. Therefore, the purpose of this study was to substantiate the methodology for assessing the safety of the country's innovative environment, based on stimulating the innovative activity of enterprises in the context of European integration. The result of the study is the formation of methods for calculating the relative indicator of the country's innovativeness and the general indicator of the safety of the innovative environment, which can be used in the future to assess the potential of other countries, they can serve as the basis for making decisions by foreign investors regarding investments in innovative projects. The advantages of using this methodology are taking into account the main factors of influence and conditions on the innovative activity of a particular country, and the simplicity of calculations. As a research result, an assessment of the innovative activity of enterprises in the studied country in the context of European integration was obtained. To do this, first, the calculation of the relative innovation index was justified and performed. The advantage of this index is the visibility and greater accuracy in determining the place of the country, the level of innovativeness of the activities of its enterprises. Justification and recommendations for cooperation with the EU are facilitated by an analysis of the peculiarities of commodity trade with the EU, a detailed analysis of the country's environmental conditions for innovative activities of enterprises using statistical indicators that are easy to find in the public domain. The compilation of a methodology for assessing the state of security of the innovation environment was facilitated by a detailed analysis of the dynamics of GDP and the factors contributing to innovative development, which adds validity to the research results and demonstrates the ease of calculations. The proposed methodology has been tested and can be used to assess the potential of other countries seeking to integrate into the European space.

Шифр НБУВ: Ж24320

3.У.450. Features of financial management in international economic activity / Yu. Fedotova, M. Volkova, M. Naumov, T. Burmaka, D. Serogina // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 351-357. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Визначено особливості управління фінансами в міжнародній економічній діяльності (МЕД) в умовах обмеження господарських відносин, пов'язаних із пандемією COVID-19. З'ясовано, що сьогоденний стан економіки країни вимагає поширення МЕД як на макро-, так і на мікрорівні, оскільки тільки за умови підтримки цілісної системи господарських зв'язків між національними економіками різних країн і використанням переваг міжнародного співробітництва можливо уникнути проблем економічного та соціального характеру, пов'язаних із пандемією COVID-19. Відзначено, що активна участь України у світових економічних процесах вимагає посилення відкритості національної економіки. Своєю чергою, трансформаційні процеси в Україні вимагають чіткої координації дій в усіх сферах і ланках фінансової системи, що є концептуальною основою нової моделі економічного та соціального розвитку держави. Така модель має поєднати постійне підвищення добробуту суспільства та кожного громадянина та становлення в Україні конкурентоспроможної національної економіки, яка була б органічно включена у глобальні економічні процеси і посіла в них гідне місце. Визначено, що МЕД України має дуже великий потенціал у розвитку економічних відносин, незважаючи на наявні проблеми, вирішення яких є запорукою майбутнього успіху в напрямі розвитку торгівлі на міжнародному ринку. Проведено SWOT-аналіз МЕД України, який надав можливість виявити тенденції розвитку МЕД. Запропоновано фінансовий механізм розвитку МЕД, який є елементом управління та регулятором зовнішньоекономічних відносин. Запропоновано концепцію управління фінансами МЕД, у якій обґрунтовано мету й основні завдання, які конкретизовано на мікро- та макrorівні. Зроблено висновок, що багато проблем щодо управління фінансами в МЕД повинні розв'язуватись перш за все на макrorівні, тобто державними інститутами.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.451. Fundamental principles of activity of international labour organization in occupational safety and hygiene / Yu. D. Drevtal, S. O. Zaika, O. P. Sharovtova, O. V. Bryhada, B. M. Tsybal // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 88-95. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Based on the analysis of the relevant basic international documents, to provide further substantiation for the provisions on the

importance of the concept of occupational safety and health in the program and standards-related activities of the ILO. The ILO's participation in the development and settlement of the defined area of social and labour relations is explored using a number of methods, namely: the method of system analysis (which ensures consideration of a set of activities of this organization as a complex system defined by relative structural independence and meaningful harmonious unity of individual components) and the method of comparison (which further advances arguments for the position of achievements and voids in the study on this issue, as well as places emphasis on the most significant and promising area of activity of this organization related to occupational safety and health). Based on the application of these methods, it is substantiated that much attention is paid to various aspects of occupational safety and health in the programmes and standards-related activities of the ILO. In this case, a harmonious interrelation between the key documents, labour standards, as well as the fundamental principles and rights at work is fundamentally essential. This interrelation is partly embodied in a special ILO document on labour protection, which, however, has no clear emphasis on the protection of working people as the fundamental basis of this organization. The grouping of conventions of this organization is carried out, which in the set of norms are aimed at regulating occupational safety and health issues. In addition to the above, emphasis is placed on the need for a comprehensive analysis of fundamental conventions and conventions, which together are aimed at direct regulation of occupational safety and health. Originality. The provision that the concept of occupational safety and health is of paramount importance in the key documents and conventions of ILO, and that this concept is one of the systemically important factors of this organization, is presented and comprehensively substantiated. Indeed, a set of provisions based on the safety of workers is contained in both program documents (declarations, conventions) and in most conventions. At the same time our analysis shows that such provisions with certain details directly relate to all fundamental principles and rights at work (therefore, when analysing this issue attention should be paid not only to formal but also to the essential characteristics of occupational safety and health). ILO conventions, which contain norms on labour protection, are also defined and grouped (with substantiation of the provision on the degree of involvement in this area of fundamental and governance conventions, as well as conventions based on direct regulation of relevant relations).

Шифр НБУВ: Ж16377

3.U.452. Inscrutable ways of Europe: in search for harmony / L. Kisterskyu, O. Romanenko, T. Lypova // Економіка України. — 2020. — № 1. — С. 82-94. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Проаналізовано мотиви, дії та наслідки інтеграційних і дезинтеграційних дій європейських країн і окремих політиків за останні 70 років. Показано провідну роль Франції та Німеччини в повоенному об'єднанні Європи на основі християнських цінностей. Відзначено важливу позицію французьких політиків і особливу роль міністра закордонних справ Франції післявоєнної Європи Роберта Шумана, що запропонував план об'єднання народів Європи, який в сучасному вигляді перетворився на те, що ми сьогодні називаємо Європейським Союзом. Показано особливі інтеграційні успіхи за президентства в Європейській комісії французів Жака Делора. Обґрунтовано особливу роль Франції як в євроінтеграційних, так і в «евроскептичних» процесах сучасної Європи. Доведено унікальність партнерства, в якому держави-члени об'єднали суверенітет у певних сферах політики та узгодили закони щодо широкого кола економічних і політичних питань. З'ясовано, що за останнє десятиріччя Європа явно відійшла від системи цінностей ініціаторів об'єднувальних процесів, що значною мірою стало причиною сучасної гострої кризи в ЄС; показано особливу роль Великої Британії та Німеччини у виникненні проблем, що призвели до втрати пріоритету християнських цінностей на користь короткострокового прагматизму. Проаналізовано абсорбційні можливості ЄС, які не відповідають викликам сучасного світу. Доведено, що хоча основні християнські цінності формували багато європейських інституцій, сучасне переважання матеріалістичних цінностей в Європі та прагнення негайного матеріалізму викликають глибоке занепокоєння за майбутнє Об'єднаної Європи. Обґрунтовано сценарії подальшого розвитку ЄС з урахуванням можливості різного ступеня інтегрованості, особливо потенціальних нових членів.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.U.453. International and national guarantees of economic security / L. Yarmol, S. Tsebenko, I. Andrusiak, O. Kovalchuk, V. Markovskiy // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 358-367. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Актуальні питання міжнародних і національних гарантій економічної безпеки (ЕБ) та окремих пропозицій щодо їх удосконалення окреслюють викладені напрацювання. Констатовано, що ЕБ є однією з найважливіших складових національної безпеки України та становить її матеріальну основу. Сформульовано поняття ЕБ та виокремлено її складові. Проаналізовано основні

міжнародні гарантії ЕБ. Констатовано, що згідно з основними міжнародними документами гарантування державою соціальних, економічних прав, ЕБ зокрема, здійснюється поступово, у максимальних межах наявних ресурсів. Стверджено, що ефективною гарантією захисту економічних, соціальних та інших прав громадян України, ЕБ держави є практика Європейського суду з прав людини. Охарактеризовано основні національні гарантії забезпечення ЕБ України. З метою ефективнішого гарантування ЕБ сформульовано пропозицію щодо ухвалення Закону України «Про економічну безпеку України», у якому повинні бути чітко визначені її поняття, складові, принципи забезпечення тощо. Виокремлено основні загрози для ЕБ України. Стверджено, що на сучасному етапі розвитку України найбільшою загрозою для ЕБ України є збройний напад Російської Федерації та тимчасова окупація частини території України. Сформульовано пропозиції щодо здійснення Україною заходів для ефективнішого гарантування ЕБ (забезпечення функціонування економіки на принципах законності, верховенства права, стабільності, свободи підприємницької діяльності, пріоритетності національних інтересів України; припинення збройної агресії Російської Федерації проти України та повернення тимчасово окупованої частини території України; реальне та максимальне забезпечення соціальних, економічних прав громадян; удосконалення механізмів виведення економіки з тіньової сфери; усунення корупції в економічній та інших сферах суспільного життя та ін.).

Шифр НБУВ: Ж73250

3.U.454. Priority formats of trade integration of countries / T. Tsygankova, T. Obolenska, O. Yatsenko, L. Lyskova, O. Sovenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 460-469. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Досліджено проблему торговельної інтеграції країн. В умовах глобалізації розвиток зовнішньоторговельної сфери (ЗТС) є одним із головних чинників конкурентоспроможності національної економіки. Партнерство з ЄС для України є стратегічним. Мета дослідження — розкрити ключові характеристики та прояви асиметричного розвитку торговельної інтеграції України та ЄС і визначити пріоритетні напрями торговельно-економічного співробітництва (ТЕС) країн. Об'єктом дослідження є процес торговельної інтеграції країн на прикладі України з ЄС. Предметом дослідження виступають методи, заходи та інструменти ТЕС України з ЄС у контексті інтеграції. Дослідження присвячено характеристичі партнерства України та ЄС у контексті поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка набула чинності від 1 вересня 2017 р. і є частиною Угоди про асоціацію. Кількісно оцінено динаміку показників розвитку економіки України та ЗТС. Проведено аналіз відносин України та ЄС і зроблено висновок про те, що ЄС є пріоритетним партнером України, адже в середньому за останні роки 42 % товарів і послуг Україна йде на експорт в Європу. З'ясовано наявний асиметрії торговельно-економічної інтеграції України та ЄС, що проявляється в технологічній диспропорційності, сировинному експорті з України та високотехнологічному імпорті, негативному салдо та в постійному зростанні негативного торговельного балансу України. Для оцінки ефективності заходів торговельної політики України в умовах ПВЗВТ побудовано гравітаційну модель, яка надала змогу стверджувати, що двосторонній товарообіг між ЄС та Україною є більш еластичним від динаміки економічного зростання ВВП ЄС і менш еластичним від динаміки ВВП України. Дослідження підтвердило, що Угода про ПВЗВТ між Україною та ЄС уже значно вплинула на зростання товарообігу між цими країнами. Ідентифіковано основні інтеграційні можливості та загрози співпраці України і ЄС.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.U.455. The impact of external public debt on the national economy's key macroeconomic indicators (case of Ukraine) / V. Giedratīs, A. Sofienko, T. Zatonatska, O. Bazhenova, O. Dluhopolskiy // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 219-229. — Бібліогр.: 46 назв. — англ.

Емпірично підтверджено вплив зовнішнього державного боргу (ЗДБ) України на ключові макроекономічні показники, серед яких: зростання реального ВВП, реальний ефективний обмінний курс, баланс поточного рахунку. Збільшення зовнішнього боргу (ЗБ) зачіпає не лише проблеми коливання платіжного балансу, а й економічну безпеку та економічне зростання. Перевірено гіпотези щодо впливу ЗДБ на макроекономічні показники як у коротко-, так і довгостроковому періодах. Емпіричним інструментом для тестування гіпотез обрано модель векторної авторегресії (VaR-модель). Результати отриманих моделей вказують на те, що присокрення зростання ЗДБ прокує зниження темпів зростання ВВП із подальшою макростабілізацією. Реакція темпів зростання ВВП на шок реального ефективного обмінного курсу (РЕОК) є більш помітною. Шок РЕОК призвів до збільшення ЗДБ із подальшим зниженням до нуля. Емпіричні дані VaR-моделі підтверджують, що ЗБ негативно впливає на ВВП і, по суті, поводиться аналогічно до шоку зміцнення REER. Результати досліджень підтверджують зв'язок між ЗДБ, РЕОК і зростанням ВВП в Україні. На базі моделей проаналізовано

вплив ЗДБ, реальних ефективних валютних курсів на реальний темп приросту ВВП. Зростання ЗДБ призводить до зниження темпів зростання ВВП на 1 % протягом 1,5 року з подальшою стабілізацією в майбутньому. Динаміка зростання ВВП пояснюється переважно внутрішніми чинниками, тоді як вплив ЗДБ оцінюється на рівні 2,5 – 8 % коливань ВВП. Динаміка ЗДБ на рівні 7 – 10 % зумовлена коливаннями поточного рахунку національної економіки. Описані результати моделі відповідають концепції залежної економіки, яка притаманна Україні.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.456. Ukraine's global status as an indicator of its current problems and opportunities / Т. Deyneka, О. Shkurupii, N. Pedchenko, S. Tul, K. Verhal // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 3. – С. 427-436. – Бібліогр.: 27 назв. – англ.

З'ясовано, що глобальний статус (ГС) країни визначається сукупністю її властивостей як суб'єкта міжнародних відносин та ідентифікує місце, яке в певному історичному проміжку часу вона посідає серед інших. Визначено, що ГС – це співвідносне становище країни у системі міжнародних відносин. Досліджено основні чинники, які визначають ГС країни: розвиток економіки; досягнення у сфері науки, техніки та інновацій; розбудова соціальних сфер (охорони здоров'я, освіти, соціального захисту); результат розподілу та реалізації влади всередині держави (внутрішня політика) і між державами (зовнішня політика); дієвість інститутів; ефективність управління у сфері природокористування. Доведено, що глобальний статус країн є залежним передусім від того, наскільки досконалим із погляду інтересів розвитку суспільства функціонують кожна з її сфер. Одночасно він залежить від синергетичного ефекту – узгодженої дії всіх складових соціоприродної системи (агрегованого ендогенного чинника) і від міри включення країни в систему сучасних міжнародних відносин, що визначальним чином зумовлено впливом глобалізації (екзогенного чинника). Констатовано, що набуття країною іншого ГС у порівнянні з тим, що був до цього, відображає статусну динаміку. Під цим розуміється зміна ролей, які відігравали країни в системі міжнародних відносин, тобто процес трансформації їхньої поведінки на світовій арені. Вказані вихідні положення дослідження місця та ролі окремих країн у сучасному глобалізованому світі стали основою аналізу позицій України (за сферами діяльності та в цілому). Визначено ГС України та здійснено його тлумачення через співвіднесення з критеріями, які виведені в теорії світ-системного аналізу. На основі зазначених методологічних засад виявлено сучасні проблеми та піддано оцінці можливості подальшого розвитку України.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.С.129, 3.У.378, 3.У.658, 3.У.706, 3.У.707, 3.У.754, 3.У.759, 3.Х.900, 3.Ш.1485

Економіка Європи

3.У.457. Аналіз тенденцій розвитку сільських територій та агропромислового комплексу у країнах ЄС і Україні / О. Ю. Полякова, В. Є. Хаустова // *Проблеми економіки*. – 2020. – № 2. – С. 39-54. – Бібліогр.: 17 назв. – укр.

Мета роботи – визначення тенденцій розвитку сільських територій та агропромислового комплексу у країнах ЄС і Україні. Згідно з метою дослідження було проаналізовано: темп приросту (зменшення) сільського населення у країнах ЄС та Україні; зростання рівня урбанізації у країнах ЄС та Україні; зміни у структурі населення країн ЄС за рівнями урбанізації територій; динаміку співвідношення міського та сільського населення у країнах ЄС; рівень зайнятості у країнах ЄС; питому вагу зайнятих у сільському господарстві; питому вагу сільського господарства, лісництва та рибництва у ВВП країн ЄС та України; розподіл країн ЄС за валовою доданою вартістю сільського господарства; розподіл сільськогосподарських підприємств країн ЄС за видами сільськогосподарського виробництва; використання земель для вирощування сільськогосподарських культур у країнах ЄС; структуру випуску продукції за напрямками сільського господарства країн ЄС; вартісну структуру випуску рослинництва та тваринництва країн ЄС; структуру сільськогосподарських підприємств (ферм) у країнах ЄС за обсягом використаної землі. За результатами аналізу визначено, що у цілому для сільських територій та аграрного сектору більш розвинених країн ЄС характерні проблеми старіння населення, екологічні проблеми земель і водних ресурсів, нерівномірність розвитку за регіонами. Для країн, які приєдналися до ЄС у 2004 – 2007 рр., проблеми сільських територій пов'язані із недостатньою розвиненістю інфраструктури, у тому числі сфери послуг, також старіння населення, великою кількістю дрібних фермерських господарств, які потребують допомоги, втратою робочої сили на селі тощо. Спільними для країн ЄС та України визначено проблеми: депопуляція та старіння населення, спустошення віддалених територій, незадовільний стан базової інфраструктури, низька конкурентоспроможність дрібних сільгоспвиробників, мала кіль-

кість молодих фермерів, переважно низька кваліфікація робочої сили та забезпеченість обладнанням дрібних і малих господарств, значне екологічне навантаження на природне середовище.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.458. Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств: матеріали X Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., приуроч. 165-річчю Львів. нац. аграр. ун-ту і 120-річчю присвоєння йому статусу Академії, 2–4 черв. 2021 р., *Проблематика 2021 «Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств»* / уклад.: Г. В. Черевко, Н. Б. Зеліско; Львівський національний аграрний університет, Прикарпатський державний університет імені Василя Стефаника, Поліський національний університет, Uniwersytet Rzeszowski, University of West Attica, Університет, Бельський державний університет імені Алеку Руссо, Чеський університет наук про життя. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. – 150 с.: табл. – укр.

Ефективне використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств є об'єктивною необхідністю і важливою передумовою розвитку економіки сільського господарства. Однією з особливостей функціонування сучасних сільськогосподарських підприємств є кількісна, якісна та структурна недосконалість їх ресурсних потенціалів, яка зумовлена великими втратами ресурсів у процесі здійснення земельної реформи і складним фінансовим становищем сільського господарства. Визначено теоретичні та практичні аспекти використання економічних ресурсів, спрямованих на забезпечення потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Шифр НБУВ: ВА859407

3.У.459. Інструменти державної підтримки екосистеми стартапів: досвід країн Центральної та Східної Європи / Н. І. Ситник // *Проблеми економіки*. – 2020. – № 2. – С. 55-62. – Бібліогр.: 24 назв. – укр.

Проаналізовано досвід державної підтримки екосистеми стартапів в країнах Центральної та Східної Європи на прикладі Польщі, Естонії, Білорусі та Угорщини. Ці країни мають подібні до України показники розвитку стартап-екосистем, однак відрізняються значною участю держави в становленні національного сектора стартапів. Україна протягом останніх років досягла певного прогресу у розбудові своєї екосистеми стартапів, однак участь держави у цьому процесі залишалася мінімальною. Мета роботи – полягала в дослідженні стану розвитку національних екосистем стартапів у країнах Центральної та Східної Європи та інструментів державної підтримки екосистем у цьому регіоні, які можуть бути використані Україною для стимулювання розвитку національної індустрії стартапів. Проведено порівняльний аналіз України з іншими країнами Східноєвропейського регіону за рейтингами стартап-екосистем, конкурентоспроможності та інноваційності економіки, умов ведення бізнесу та рівнем освіти. Встановлено, що Україна має високі позиції в рейтингу стартап-екосистем, однак відстає від країн регіону за рейтингами оцінки національних економік. У більшості країн Східноєвропейського регіону держава виступає важливим суб'єктом екосистеми стартапів. На прикладі Естонії, Польщі, Угорщини та Білорусі досліджено інструменти державного стимулювання стартапів, які розробляються, як правило, в рамках стратегічних програм діджиталізації країни, розвитку інноваційного підприємництва та високотехнологічних галузей. Встановлено пріоритетні напрямки державної підтримки стартап-екосистем в цих країнах, а саме: законодавчі ініціативи, спрямовані на лібералізацію умов діяльності новостворених підприємницьких структур, державні інвестиції, розвиток людських ресурсів, створення центрів компетенцій, медіа- та івент-менеджмент.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.460. Новації Спільної аграрної політики ЄС у програмному періоді 2021 – 2027 рр. / О. Л. Попова // *Економіка України*. – 2020. – № 6. – С. 83-95. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.

Узагальнено обговорювані пріоритети і механізми реформи Спільної аграрної політики ЄС на 2021 – 2027 рр. у контексті Нового Зеленого Курсу для Європи. Розкрито три загальні теми і дев'ять основних цілей реформи. Обґрунтовано уроки для України та пропозиції щодо осучаснення засад національної аграрної політики і практики з урахуванням європейських орієнтирів.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.461. Політика розбудови фармацевтичної індустрії в Німеччині: уроки для України / О. Б. Саліхова, Д. О. Гончаренко // *Економіка України*. – 2020. – № 10. – С. 63-86. – Бібліогр.: 38 назв. – укр.

Виявлено ключові детермінанти розбудови фармацевтики Німеччини, показано роль держави в нарощуванні ендогенних інноваційних ресурсів галузі, посиленні конкуренції та завоюванні зовнішніх ринків. Обґрунтовано необхідність запровадження механізмів зменшення залежності від імпортованих компонентів та інноваційного розвитку фармацевтики України, а також преференцій при публічних закупівлях вітчизняних лікарських засобів та медичних виробів.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.462. Соціальний капітал спільнот трудових мігрантів в країнах Європейського Союзу: автореф. дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Г. П. Селещук; Львівський національний університет імені Івана Франка. — Львів, 2021. — 20 с. — укр.

Представлено результати дослідження соціальних особливостей спільнот українських трудових мігрантів (далі Ц УТМ) в приймаючих суспільствах із перспективи теорії соціального капіталу. Розглянуто науковий дискурс поняття «спільнота» та есплікується поняття «соціальний капітал спільноти мігрантів». Висвітлено місце соціального капіталу у каузальних моделях функціонування спільнот мігрантів та представлено порівняльний аналіз емпіричних досліджень соціального капіталу таких спільнот. Розкрито соціальні особливості формування та функціонування спільнот УТМ в історико-соціологічній регресивності та аналізуються сучасні капіталогенеруючі структури їх соціального капіталу, зокрема громадські та релігійні організації. Запропоновано авторський варіант концептуалізації соціального капіталу спільнот мігрантів у двох якісних вимірах: автономності та ефективності. Виявлено, що динаміка спільнототворення УТМ у приймаючих суспільствах характеризується трансформацією низькоєфективних високоавтономних моделей добровільної геттоїзації та розбудови етнічно та культурно однорідних кіл довіри до високоєфективних низькоавтономних моделей глибокої інтеграції у приймаюче суспільство та послаблення об'єднуючого типу соціального капіталу на користь сполучаючого типу. Наголошено на тому, що спільноти українських мігрантів за кордоном відчують потребу у соціальних інститутах, які б цілеспрямовано впливали на соціальні відносини, структури і процеси, зумовлені вищим міграцій, з метою зниження її ризиків.

Шифр НБУВ: RA452620

3.У.463. Determinants of competitiveness in the banking sector of Poland and Ukraine / M. Szczepanski, M. Khmelyarschuk // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 19-31. — Бібліогр.: 27 назв. — англ.

Проведено дослідження детермінант конкурентоспроможності банківського сектору (БС) національної економіки на підставі порівняльного аналізу функціонування банківських систем України та Польщі. У ході дослідження використано: порівняльний аналіз інституціональної ефективності БС України та Польщі; порівняльний аналіз рівня концентрації БС України та Польщі; порівняльний аналіз мікро- та макроекономічної ефективності БС України та Польщі; порівняльний аналіз соціальної ефективності БС обох країн щодо їхньої фінансової інклюзії. Результати дослідження засвідчили вищий рівень конкурентоспроможності польської банківської системи, що відображається у її стабільному функціонуванні протягом тривалого періоду часу, стійкості до криз і надмірних ризиків, ефективній системі пруденційного нагляду, розвиненій інституційній структурі, близькій до потреб ринку, а також динамічному зростанні банківського фінансування національної економіки та доступності банківських послуг для бізнесу та домогосподарств. На відміну від польської банківської системи, українська банківська система в останні роки пережила глибоку кризу та значну кількість банкрутств банків, високу частку непрацюючих кредитів, проблеми з ліквідністю тощо, а тому з метою її порятунку значної концентрації державного капіталу в банківській системі, високих процентних ставок і як наслідок значного зменшення частки банківського фінансування національної економіки та наявність значних бар'єрів для доступності банківських продуктів для споживачів. Визначено, що ключовими детермінантами конкурентоспроможності національного БС є такі: наявність розвиненої інституційної структури банківської системи; запобігання монополізації та надмірній концентрації БС; наявність ефективно функціонувальної національної системи банківського нагляду і регулювання; формування державної стратегії розвитку БС на засадах ключового гравця національної фінансової екосистеми та забезпечення виконання банківською системою її основних функцій в економіці та суспільстві.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.С.135, 3.У.316, 3.У.444, 3.У.452, 3.У.510

Економіка України

3.У.464. Виклики Індустрії 4.0 у контексті її становлення на глобальному і національному рівнях / М. І. Діба, Ю. О. Гернего // *Економіка України*. — 2020. — № 6. — С. 43-59. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Обґрунтовано сутнісні характеристики Індустрії 4.0, її становлення та прояви в умовах сьогодення. Наведено приклади ресурсів і конкурентних переваг на кожному етапі розвитку бізнесу, що дозволило простежити об'єктивні передумови для розвитку Індустрії 4.0. Визначено напрями використання фінансових ресурсів для розвитку Індустрії 4.0. Досліджено рівні діджитал-екосистеми розвитку Індустрії 4.0 та специфіку Фінансів 4.0.

Зроблено аналіз національних Стратегій 4.0 окремих розвинутих країн світу. Визначено потенціал розвитку Індустрії 4.0 в Україні.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.465. Воздействие институциональных факторов и рисков политической нестабильности на экономику государства / Р. Ф. Пустовыйт, О. В. Куклин // *Економіка України*. — 2020. — № 2. — С. 24-44. — Бібліогр.: 21 назв. — рус.

Исследованы экономики государств с точки зрения факторов, обусловленных воздействием формальных и неформальных институтов и минимизирующих риски политической нестабильности. Акцентировано внимание на том, что качеством институциональной среды с учетом взаимосвязи с политической устойчивостью является ключевым предварительным условием экономического развития и динамичного роста ввп.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.466. Всеукраїнська науково-практична конференція «Продовольча безпека в умовах глобалізації», 3 квітня 2021 року: [збірник] / Національний університет харчових технологій, Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки. — Київ: Нац. ун-т харч. технологій, 2021. — 94 с.: рис., табл. — укр.

Розкрито роль України у забезпеченні світової продовольчої безпеки. Розглянуто правові аспекти торговельно-економічного співробітництва України з країнами Північно-Східної Азії. Увагу приділено конфуціанській філософії господарювання в економічній політиці сучасного Китаю. Висвітлено зарубіжний досвід державної підтримки створення транспортно-логістичних центрів. Розглянуто нові явища в міжнародному туристичному бізнесі періоду пандемії Covid-19. Описано особливості міжнародної інвестиційної діяльності в Україні. Досліджено проблеми розвитку екологічного туризму в Україні. Визначено перспективи розвитку ринку сільськогосподарської продукції Волинського регіону в умовах євроатлантичної інтеграції. Розкрито роль децентралізації у забезпеченні фінансової самодостатності територіальних громад. Розглянуто екологічну політику як основу продовольчої безпеки. Визначено роль рентної плати за користування надрами у формуванні фінансових ресурсів держави.

Шифр НБУВ: VA859793

3.У.467. Інтенсивність цифровізації економіки України / В. П. Яновська // *Економіка України*. — 2020. — № 9. — С. 5-20. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто процеси цифровізації як глобальний тренд сучасного розвитку економіки та суспільства. Визначено головні напрями розбудови національного ринку телекомунікаційних послуг. Запропоновано методичний підхід до прогностичного моніторингу цифрової економіки та визначення порівняльного рівня цифрової зрілості країни.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.468. Перспективи цифрової трансформації економіки України / І. Г. Яненко // *Економіка України*. — 2020. — № 12. — С. 73-76. — Бібліогр.: 1 назв. — укр.

The monograph is devoted to a comprehensive study of the theoretical and methodological foundations of the processes of the digital transformation of the Ukrainian economy as a phenomenon of economic growth and as an objective movement to change the model of national economy development. The study focuses on the formation and implementation of a strategic vision to build a model of inclusive growth in the country's economy on the basis of using the opportunities of key global trends of the digital transformation of the economy and other spheres of life. The reviewed monograph provides answers to many pressing questions of digital transformation as a new economic phenomenon, involving the transition from a traditional to a digital economy based on e-infrastructure, e-business, e-commerce, e-money, and e-government. It defines the content of the latest concepts and terms related to the concept of «Industry 4.0» (Cyberphysical production systems (CPPS), smart manufacturing (Smart Factory), Internet of Things (IoT)), smart modeling (Smart Simulation), big data and their analysis (Big Data and Analytics), smart infrastructure (Smart infrastructure), etc.), which are produced by digitization.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.469. Практичні підходи забезпечення сталості результатів програм міжнародної технічної допомоги в Україні (на прикладі Програми USAID/DOBRE) / А. І. Нагорний // *Укр. соціум*. — 2022. — № 1. — С. 9-25. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

На основі більш ніж десятирічного досвіду роботи автора в програмах міжнародної технічної допомоги розглянуто проблему забезпечення сталості їх результатів. Обґрунтовано позицію, що міжнародна технічна допомога в Україні значною мірою допомагає розвитку та модернізації окремих сфер життєдіяльності суспільства. Проте ефективність може коливатися залежно від конкретних проектів/програм і проектних команд. Доведено, що міжнародна технічна допомога в Україні потребує більшої координації з боку Уряду та безпосередньої участі представників профільних міністерств для можливості масштабування, реального моніторингу та оцінки ефективності. Наведено приклад, як конкретний інструмент місцевого розвитку, запропонований та апробований протягом восьми років діяльності Програми

USAID/ DOBRE, може бути масштабований на національному рівні. Увагу фахівців має привертати класифікація факторів, які заважають забезпечити сталість програм/проектів міжнародної технічної допомоги в Україні у розрізі реципієнтів допомоги, донорських організацій і держави. Проаналізовано наукові позиції українських вчених і підходи міжнародних донорських організацій до визначення змісту поняття сталості результатів роботи міжнародних програм технічної допомоги та досліджено критерії визначення їх ефективності. Виявлено та вперше запроваджено в науковий обіг поняття «феномен ілюзії фінансового абсолютизму». Окреслено соціально-психологічні перепони, що заважають українським громадам отримати максимальну вигоду від інструментів місцевого розвитку, які надають країни-донори. Запропоновано низку практичних заходів, які дозволять оптимізувати процес надання міжнародної допомоги.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.У.470. Розвиток ІТ-сфери України: чинники та напрями активізації / О. І. Карий, Л. І. Гальків, А. Ю. Папулич // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 42-55. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Дослідження спрямовано на вдосконалення теоретико-методичних і прикладних основ активізації розвитку ІТ-сфери в Україні. Узагальнено наукові підходи до трактування ІТ-сфери, розкрито її змістовну сутність, охарактеризовано інституційно-правове забезпечення та візуалізовано концептуальні засади регулювання ринку ІТ-продуктів. Досліджено хронологію становлення ІТ-сфери в Україні та виокремлено 5 етапів її розвитку. Проаналізовано особливості розвитку ІТ-підприємництва в Україні. Оцінено вплив системи вищої освіти на активізацію та локалізацію розвитку ІТ-підприємництва в Україні. Визначено стратегічні пріоритети державної політики в ІТ-сфері України.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.471. Товарний експорт України до країн Східної Європи: аналіз постійних ринкових часток / Л. О. Бакаєв, І. Г. Бакаєва // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 7-16. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз еволюції частки ринку українського товарного експорту у світовому експорті в період 2013 — 2018 рр. як відповідно до Міжнародної Стандартної Торгової Класифікації (МСТК), так і відповідно до класифікації країн Східної Європи ЮНКТАД. Аналіз еволюції частки ринку українського експорту проводиться з використанням методології постійних часток ринку А. Ниссенса І. Г. Пауллета. Розраховано зміни частки ринку українського експорту під впливом чинників конкурентоспроможності (товарні і географічні ефекти частки ринку), зміни товарної і географічної структури експорту товарів (товарні і географічні структурні ефекти). Для проведення аналізу були використані дані за 2013 — 2018 роки, які були розділені на шість періодів (2013 — 2014, 2014 — 2015, 2015 — 2016, 2016 — 2017, 2017 — 2018, 2018 — 2018) шляхом усереднювання відповідних річних результатів. Загальна частка України у світовому експорті в період 2013 — 2018 років щорічно знижувалася на 4,9 %. Перші три періоди характеризуються значним падінням частки ринку в середньому на 10,9 % в рік. Але в період 2017 — 2018 років темпи зростання товарного експорту України були нижчі темпів зростання світового товарного експорту, що зумовило негативне значення для загального ефекту (-0,9 %). Ефект частки ринку (MSE) з середньорічним зниженням (-4,2 %) у 2013 — 2018 рр. був домінуючим чинником, що вплинув на зміну загальної частки ринку (-4,9 %). Внесок комбінованого структурного ефекту (CSE) в середньому був негативним за період 2014 — 2018 рр. (-0,7 %). В період 2017 — 2018 рр. падіння загального ефекту було пов'язане з CSE (-2,7 %).

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.472. Трансформації фінансового управління і сталій розвиток національної економіки / Т. І. Єфименко // Економіка України. — 2020. — № 7. — С. 5-13. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Досліджено проблеми фінансового управління зростанням стійкості національної економіки. Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення координації регуляторних податково-бюджетних і грошово-кредитних інститутів, фінансових підойм впливу на економічну нерівність, старіння населення, міграцію, що наразі обтяжуються коронакризою. Запропоновано впровадження в Україні з метою уникнення інформаційної асиметрії найкращої світової практики стандартів звітування.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.473. Трансформація національної моделі фінансово-кредитної відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти: зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф., 24 листоп. 2021 р., м. Ужгород / ред.: В. В. Сержанов, В. І. Варпаба, М. М. Пітюлич, О. Г. Чубарь, В. О. Огородник, Е. В. Мулеца; ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Закарпатська обласна державна адміністрація, Національний університет «Львівська політехніка», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Університет банківської справи. — Ужгород: Говерла, 2021. — 186 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено теоретичні та прикладні засади розвитку фінансової системи держави та регіонів. Розкрито проблеми бюджетно-фінансової автономії в умовах децентралізації; діяльності суб'єктів грошово-кредитного ринку; удосконалення механізмів фінансового менеджменту підприємництва; фінансів підприємств. Досліджено актуальні питання реалізації митної політики держави. Висвітлено методичні та практичні засади оціночної діяльності. Охарактеризовано інструменти та проблеми оцінювання результативності управління фінансами на макrorівні. Розкрито особливості інвестування в первинну нерухомість. Увагу приділено розвитку проектного фінансування в аграрному секторі, механізм реалізації державного управління туристичною галуззю, сучасним проблемам ефективного управління активами територіальних громад України. Розглянуто критерії та методи оцінки корпоративної соціальної відповідальності підприємства за умов розвитку інтеграційних процесів.

Шифр НБУВ: ВА860064

3.У.474. Трансформація ринку в сучасних умовах переходу до цифрової економіки / І. Л. Литовченко // Економіка України. — 2020. — № 1. — С. 36-47. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Доведено, що ефективна діяльність на ринку при переході до цифрової економіки неможлива без розуміння вектора розвитку самого ринку. Розглянуто тренди, що виникли останнім часом у нових умовах і відповідають інноваційним вглядам майбутнього. До них віднесено такі, як посилення віртуальної складової ринку, неоіндустріалізація на цифровій основі, нові учасники ринку і бізнес-моделі, зміна поведінки споживачів.

Шифр НБУВ: Ж28099

Див. також: 3.У.248, 3.У.264, 3.У.271, 3.У.289, 3.У.290, 3.У.333, 3.У.383, 3.У.393, 3.У.515, 3.У.546

Бізнес

3.У.475. Економіка інноваційного підприємства: навч. посіб. / І. В. Кривов'язюк; Луцький національний технічний університет. — Вид. 3-тє, перероб. та допов. — Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2022. — 342, [1] с.: іл., табл. — укр.

Розглянуто основні принципи та закономірності, притаманні функціонуванню та розвитку інноваційного підприємства. Визначено економічні основи наукоємного виробництва. Розкрито процес планування та оцінки виробничих можливостей інноваційного підприємства та ресурсні складники його розвитку. Виокремлено чинники формування та підвищення фінансово-економічних результатів діяльності інноваційного підприємства. Значну увагу приділено антикризовим аспектам діяльності інноваційного підприємства, взаємозв'язку кризових явищ і розвитку інноваційної діяльності підприємств.

Шифр НБУВ: ВА860968

3.У.476. Основи забезпечення економічної безпеки підприємства: навч. посіб. / Л. В. Рибальченко, О. О. Косиченко; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. — Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 119 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 118-119. — укр.

Проаналізовано питання вірогідних ризиків, що можуть мати негативний вплив на підприємницьку діяльність. Сформульовано принципи, підходи та шляхи щодо вдосконалення та вирішення питань забезпечення економічної безпеки підприємств різних галузей економіки на сучасному етапі розвитку.

Шифр НБУВ: ВА860413

3.У.477. Стратегія економічного розвитку технологічного підприємства в Україні: теорія, методологія, практика: монографія / І. П. Зрибнева. — Запоріжжя: Гельветика, 2021. — 329 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 301-329. — укр.

Розкрито проблеми розробки концептуальних, теоретико-методологічних і методичних засад управління технологічністю підприємства в умовах структурної модернізації національної економіки, що стало підґрунтям для теоретичного узагальнення й розроблення відповідного методологічного інструментарію дослідження процесу управління технологічністю підприємства. Запропоновано методик оцінки конкурентоспроможності суб'єктів технологічного підприємства, яка комплексно відображає в динаміці і структурі наявність здібностей у суб'єктів технологічного підприємства до конкуренції на обраному ринку. Запропоновано авторську модель «Triple Helix», яка передбачає соціально-економічну трансформацію, що дозволяє визначити місце нової піраміди науково-технічного розвитку в системі економічних перетворень сучасного етапу і сформувати перелік перспективних і пріоритетних напрямів розвитку національної економіки. На рівні взаємодії держави, підприємництва та науки відбувається розподіл зусиль з організації управління в потрійній спіралі. Представлена й обґрунтована авторська диверсифікаторна модель потрійної спіралі дозволяє з точки зору теорії та методології використання моделі потрійної спіралі для забезпечення динамічно сталого розвитку та збалансованого зростання національної економіки.

Шифр НБУВ: ВА859795

3.У.478. Управління інноваційним розвитком бізнесу в умовах цифрової економіки: теорія, методологія, практика: монографія / П. Л. Гринько. — Харків: Вид-во Іванченка І. С, 2020. — 342 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 303-321. — укр.

Досліджено питання щодо вирішення актуальної наукової проблеми теоретико-методологічного і практичного забезпечення управління інноваційним розвитком бізнесу в умовах цифрової економіки. Визначено вплив сучасних світових соціально-економічних процесів на методологію управління інноваційним розвитком бізнесу в умовах цифрової економіки. Обґрунтовано авторський методологічний підхід до формування концептуальних основ цифрової економіки. Запропоновано теоретико-методологічні підходи до моделювання інформаційно-технологічної архітектури організації, до визначення формальних ознак інноваційної організації. Визначено вплив інтелектуального потенціалу та інноваційної культури на інноваційний розвиток організації в умовах цифрової економіки. Запропоновано методологічні підходи до оцінки рівня інноваційної активності торговельних організацій в умовах цифрової економіки. Розкрито механізми функціонування цифрової економіки та їх вплив на трансформацію бізнес-моделей організацій. Окреслено теоретико-методологічні аспекти цифрової концепції розвитку бізнесу та вплив змін цифрових технологій бізнесу на формування інтелектуального капіталу й роботу управлінського персоналу організації.

Шифр НБУВ: ВА859453

3.У.479. Формування інструментарію стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні / Ю. Б. Іванов, О. М. Красноносова, О. Ю. Полякова, О. В. Тур // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 21-28. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Реформа децентралізації влади, яка активно впроваджується в Україні протягом останніх п'яти років, здебільшого збільшила можливості органів місцевої влади щодо стимулювання розвитку малого бізнесу відповідно до вимог територіальної інфраструктури. Територіальні відмінності по регіонах України є досить значними. Залежно від галузевої структури як якісної характеристики та ряду кількісних характеристик представників сфери малого бізнесу формується склад інструментів розвитку їх діяльності. Проблема формування інструментарію стимулювання розвитку малого бізнесу розглядалася в роботах багатьох українських учених, як економістів, так і фахівців з державного управління, оскільки вона містить питання економічного обґрунтування доцільності тих чи інших заходів, а також їх законодавчої підтримки. Виходячи з потреби удосконалення методичного забезпечення формування інструментарію стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні нагальним є теоретичне обґрунтування методичного підходу до вибору інструментів стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні. Сфера малого бізнесу в Україні потерпає від постійних змін як у правовому регулюванні, так і в економічному забезпеченні, що висуває додаткові вимоги до порядку проведення дослідження. Доведено, що дослідження слід проводити виходячи з динамічних характеристик стану підприємницької діяльності. Значні відмінності спостерігаються в умовах розвитку підприємницької діяльності по адміністративних територіях та по видах економічної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.480. Циркулярні бізнес-моделі для сталого розвитку українських підприємств / Н. І. Горбаль, І. В. Пліш // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 15-29. — Бібліогр.: 35 назв. — укр.

Досліджено сутність, принципи, передумови та світовий досвід переходу від лінійної до циркулярної моделі економіки та забезпечення сталого розвитку вітчизняних підприємств за допомогою адаптації циркулярних бізнес-моделей (ЦБМ). Проаналізовано світові, передусім європейські, досвід і практику та наведено успішні приклади їх застосування провідними підприємствами світу. Показано, що циркулярна модель є корисною не тільки для екології та навколишнього середовища, а й для економічної ефективності підприємств. У підсумку підтверджено гіпотезу щодо глобальної необхідності та високої ефективності зміни економічної моделі з лінійної на циркулярну на різних рівнях. Ураховуючи світовий досвід і наведені рекомендації, зокрема щодо «зелених закупівель», вітчизняним підприємствам доцільно активно впроваджувати ЦБМ для сталого розвитку та підвищення міжнародної конкурентоспроможності, а державі — розробити чітку стратегію переходу на циркулярні принципи економіки.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

Економічна політика. Економічні реформи

3.У.481. Матеріали науково-практичної конференції «Новий погляд на реформування економіки та управління», 18 — 19 червня 2021 р. — Хмельницький: Молодий вчений, 2021. — 95 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено перспективи розвитку фінансового ринку України з урахуванням досвіду США. Проаналізовано основні досягнен-

ня та напрями реалізації політики регіонального розвитку в Україні. Висвітлено роль економічної діагностики в розробці механізму стійкого розвитку підприємств. Охарактеризовано сучасні інноваційні технології в бухгалтерському обліку. Визначено напрями впровадження інновацій в управління розвитком банківського бізнесу. Досліджено виклики сучасного менеджменту на мікрорівні у контексті соціальних технологій. Оцінено розвиток цифрової грамотності громадян в Україні.

Шифр НБУВ: ВА859527

3.У.482. Після пандемії. Економіка і політика у постпандемічному світі / Гж. В. Колодко // Економіка України. — 2020. — № 5. — С. 3-24. — Бібліогр.: 50 назв. — укр.

Охарактеризовано неймовірні виклики, які ставить перед людством пандемія коронавірусу і які збігаються з іншими негативними мегатенденціями і невирішеними економічними, соціальними та політичними проблемами. Зроблено припущення, що неоднорідне постпандемічне майбутнє, в якому в умовах незворотної глобалізації взаємодітимуть різні політичні та економічні системи, розвиватиметься багатьма шляхами, причому становитиме високорозвинуті країни послабленими. Висловлено думку, що шанси на краще майбутнє можуть бути створені шляхом поступового переходу до Нового прагматизму.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.483. Формування та реалізація державної політики на ринку праці в умовах сталого розвитку: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / І. О. Венгер; Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Обґрунтовано механізми формування та реалізації державної політики (ДП) на ринку праці (РП) та розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення політики зайнятості в умовах сталого розвитку. Запропоновано комплексний механізм удосконалення організаційно-правового забезпечення ДП у сфері зайнятості України в зазначених вище умовах в економічних, соціальних та екологічних аспектах. Удосконалено напрями імплементації зарубіжного досвіду ефективного та результативного державного регулювання зайнятості, враховуючи прагнення та наявний потенціал України, шляхи вдосконалення системи регулювання зайнятості в Україні, наукове обґрунтування взаємозв'язку соціального капіталу з підприємницькими мережами, що передбачає спільне інвестування ресурсів і ділової активності для створення додаткових конкурентних переваг (бізнес створює цінність, яка конвертується у вартість, а держава — умови та середовище для підприємництва й ініціативи), комплекс механізмів кросекторного, міжгалузевого, інституціонального, соціального партнерства на РП. Набуло подальшого розвитку наукове обґрунтування структури державної регуляторної діяльності у сфері зайнятості, оптимізаційні засоби розвитку сфери зайнятості на українському РП, заходи політики, спрямовані на підвищення рівня людського потенціалу як основи конкурентоспроможності країни.

Шифр НБУВ: РА452770

Див. також: 3.У.291, 3.У.316, 3.У.584

Землеустрій

3.У.484. Землеустрій як передумова збалансованого розвитку територій: колект. монографія / М. С. Богіра, Г. М. Дудич, Л. В. Дудич, О. О. Костишин, Б. О. Народович, З. Р. Рижок, М. В. Смолярчук, О. Г. Солтис, Ю. Д. Солярчук, А. Я. Сохнич, Н. Є. Стойко, Р. М. Ступень, О. І. Ступень, Л. М. Тбілова, О. І. Черечон; ред.: М. С. Богіра; Львівський національний аграрний університет. — Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2021. — 242 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 223-236. — укр.

Дослідження проведено в рамках тематики науково-досліджених робіт кафедр землеустрою та управління земельними ресурсами, упродовж 2016-2020 років та складається з двох розділів: «Розробка основних напрямів удосконалення землеустрою та забезпечення збалансованого розвитку територій» та «Обґрунтування механізмів управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки». Окреслено теоретико-методологічні засади вдосконалення землеустрою на сучасному етапі розвитку земельних відносин і науково-методологічні та методичні засади управління земельними ресурсами в період економічних трансформацій. У першому розділі особливу увагу приділено вдосконаленню методичних підходів до організації та впровадження землекористувань в умовах ринкових відносин. Обґрунтовано заходи із землеустрою як інструментарій регулювання земельних відносин і забезпечення збалансованого розвитку територій. Визначено напрями вдосконалення землеустрою в умовах територіальної децентралізації. У другому розділі при обґрунтуванні механізмів управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки розглянуто питання формування екологічного збалансованого землекористування. Висвітлено проблеми управління землекористуванням не тільки в межах агроландшафту, а й у природно-економічній системі, яка характеризується складним комплексом

агроєкологічних умов, а також природно-ресурсним і виробничим потенціалами. Визнано екологічну ефективність управління земельними ресурсами. Під час регулювання земельних відносин у системі управління земельними ресурсами увагу приділено удосконаленню механізмів та інструментів управління розвитком міських територій.

Шифр НБУВ: ВА859508

3.У.485. Інституціональні основи збалансованого використання земель / О. І. Дребот, Н. І. Паляничко, С. М. Данькевич // Економіка України. — 2020. — № 3. — С. 54-64. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Викладено авторське бачення розв'язання проблеми досягнення збалансованого рівня використання земель лісогосподарсько-го призначення в системі інституціональних зв'язків суспільно-економічного розвитку. Запропоновано шляхи вдосконалення функціонування інституціонального регулятора, зокрема, через внесення змін до законодавчих та інших нормативно-правових актів.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.486. Наукове обґрунтування категорій щодо збалансованого землекористування / Г. Д. Гуцуляк, Ю. Г. Гуцуляк // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 20-25. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розглянуто теоретичне питання особливості системи як структури, організації керування та інформації, яка являє собою єдиність певним чином організованої сукупності компонентів (підсистем). Результати проведеного дослідження можна вважати створенням більш чіткого уявлення про основні особливості системного підходу до збалансованого природокористування та землевпорядкування. Доведено, що за пізнання сукупної структури земельного об'єкта відзначаються три основні рівні: спочатку розкриваються залежності між властивостями компонентів системи; потім фіксуються залежності між властивостями системи і властивостями її компонентів (і підсистем), тобто відбувається виділення одних властивостей з інших; нарешті, встановлюється залежності між інтегральними властивостями системи.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.У.487. Financial and credit instruments for ensuring effective functioning of the residential real estate market / A. Kwilinski, D. Shteingauz, V. Maslov // Финанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вып. 3. — С. 131-138. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Проблеми з фінансово-кредитним забезпеченням учасників ринку житлової нерухомості негативно впливають на функціонування такого ринку та призводять до погіршення соціально-економічного середовища, адже населення неспроможне задовольнити свої первинні потреби — потреби у житлі. Результати досліджень показали, що в процесі реалізації фінансово-кредитних інструментів (ФКІ) на фінансовому ринку відбувається двосторонній процес трансформації: з одного боку, фінансові активи перетворюються для їхніх емітентів у фінансові зобов'язання, з другого — фінансові зобов'язання трансформуються для покупців фінансових продуктів у фінансові активи у формі прав вимоги. З'ясовано, що під час використання ФКІ трансформація відбувається за такими напрямками: трансформація активів, трансформація ризиків, трансформація строків. Головна сутність ФКІ на ринку житлової нерухомості полягає в тому, що вони надають можливість опосередкувати операції при переході правочинів у процесі інвестування в нерухомість, трансформувати ризики, що виникають на ринку, підвищити ліквідність обігу та обіг нерухомості (від фази створення до фази споживання). Узагальнено функції, які виконують ФКІ на ринку житлової нерухомості, а саме: перерозподільна та трансформаційна, інформаційно-захисна, регуляторна, акумулятивна. При розкритті сутності поняття «ФКІ забезпечення ефективного функціонування ринку житлової нерухомості» враховано такі елементи: складові сутності (опосередкування інвестиційних операцій із нерухомістю, налагодження вигідної взаємодії між їхніми учасниками, наявність цільової спрямованості, трансформація активів, ризиків і строків), роль ФКІ у досягненні очікуваних результатів від їх застосування у фінансово-кредитному механізмі управління інвестиційними процесами на ринку житлової нерухомості, функції ФКІ.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.488. Formation of the land market as a prerequisite for ensuring food security of a country / V. Y. Dankevych, Y. M. Dankevych, O. V. Sheheda // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 91-103. — Бібліогр.: 26 назв. — англ.

Обозначені теоретичні підходи, і обґрунтовані методологічний інструментарій дослідження розвитку земельних відносин. Дослідовано совокупність юридически-правових і економіческих відносин, що виникають в процесі оборота земельних ділянок, а іменом транзакцій купли-продажу, наслідства, залога, аренди, емфітевзиса. Проаналізовані структура і динаміка кількості транзакцій с земельними ділянками по целевому назначению земель. Использование методов «Варда» и «К-средних» позволило распределить области Украины по уровню развития земельных отношений на три кластерные груп-

пы, выделить имеющиеся проблемы. Исследованы европейский опыт развития земельных отношений и специфика формирования рынка сельскохозяйственных земель. Практика стран — членов ЕС доказала, что развитый и хорошо институционализированный земельный рынок является необходимым условием обеспечения продовольственной безопасности страны и формирования экспортного потенциала. Аналитический обзор и результаты исследования эволюционных особенностей процесса трансформации земельных отношений в Болгарии, Эстонии, Латвии, Литве, Польше и Румынии позволили выделить основные элементы формирования полноценного рынка сельскохозяйственных земель, а именно: кадастр, специализированные земельные учреждения, рыночный механизм оценки земли, арендные отношения и государственное регулирование. Установлено, что эффективное использование имеющихся земельных ресурсов в Украине возможно только в условиях завершения земельной реформы и формирования полноценного рынка сельскохозяйственных земель. Только при этом можно повысить интенсивность использования имеющихся сельскохозяйственных земель, обеспечить продовольственную и экономическую безопасность государства.

Шифр НБУВ: Ж100602

Інноваційна діяльність

3.У.489. Аналіз динаміки розвитку раціоналізаторства і винахідництва в Україні / С. І. Грицуленко // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 82-90. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

В умовах нової хвилі науково-технічного прогресу і зумовлених нею трансформаційних змін сучасної економіки одним із важливіших факторів техніко-економічного зростання на мікрорівні виступають раціоналізаторство і винахідництво, що актуалізує питання визначення їхнього стану і проблем розвитку в Україні. З цією метою виміряні основні показники оцінки раціоналізаторства і винахідництва в розрізі створення і використання в економіці раціоналізаторських пропозицій та винаходів. Зроблено такі основні висновки: низький рівень винахідницької активності та його тривале зниження за 1991 — 2019 рр. (-41 %); значне падіння числа заявок на винаходи, патенти на які найбільш затребувані у світі (до 2096 од. у 2019 р. з 8687 у 1993 р.); від'ємна динаміка патентування корпоративним сектором економіки за 2010 — 2019 рр. винаходів (-14 %) і корисних моделей (-17 %) як основи для технологічних інновацій; стійка негативна тенденція з використання результатів винахідництва і раціоналізаторства вітчизняними підприємствами, що у сукупності із втратою винахідницького потенціалу спричинило падіння рівня активності підприємств з технологічними інноваціями (-18 %), обсягів реалізованих ними інноваційної продукції (-26 %) та рівня новизни останньої (-5 %) за 2008 — 2018 рр. Зважаючи на отримані в цілому негативні оцінки, наголошено на необхідності відродження інституту раціоналізаторства і винахідництва як ключового інструмента подолання накопиченої технологічної відсталості вітчизняних підприємств і сучасного фактора розвитку економіки країни на передовій технологічній основі.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.490. Забезпечення інноваційного розвитку національної економіки в контексті трансформації фінансово-економічних процесів: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / А. О. Мумладзе; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса, 2021. — 20, [1] с.: рис., табл. — укр.

Здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення важливої науково-прикладної проблеми, що полягає у розробці концептуальних, теоретико-методичних і практичних рекомендацій щодо інноваційного розвитку національної економіки в контексті трансформації фінансово-економічних процесів. Отримано наукові результати, які сприятимуть стратегічному розвитку національної економіки. Розроблено концептуальне забезпечення формування інноваційної стратегії у національній економіці. Запропоновано наукові підходи щодо формування механізму регулювання інноваційного розвитку національної економіки в контексті трансформації фінансово-економічних процесів. Сформовано концептуальні засади структурно-функціональних перетворень в контексті інноваційної модернізації національної економіки. Обґрунтовано процес стратегічного планування в системі забезпечення інноваційного розвитку національної економіки. Розроблено теоретико-методичні засади державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки, які передбачають розвиток інноваційно-орієнтовної функції державного регулювання національної економіки та її складових, з метою стимулювання та зростання інноваційної активності. Обґрунтовано процес формування людського капіталу, який сприяє побудові ефективної інноваційно-орієнтовної економіки.

Шифр НБУВ: РА452850

3.У.491. Інноваційний розвиток національної економіки: концептуальні засади взаємодії влади, науки і бізнесу: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / О. В. Белякова; ВНЗ

«Національна академія управління». — Київ, 2021. — 42 с.: рис., табл. — укр.

Вирішено актуальну наукову проблему щодо розробки теоретико-методологічних основ, концептуальних засад, організаційно-методичних підходів до формування концепції взаємодії влади, науки і бізнесу в процесі інноваційного розвитку національної економіки при переході до структурно-функціональної організації НІС за моделлю «потрійна спіраль». Розвинуто теоретичний базис інноваційного розвитку національної економіки. Сформовано методологію дослідження взаємодії влади, науки і бізнесу. Удосконалено методичні підходи до підвищення синергізму взаємодії влади, науки і бізнесу, до оптимізації інструментів державного регулювання інноваційного розвитку. Визначено комплекс факторів впливу на організацію взаємодії влади, науки і бізнесу. Визначено магістральні траєкторії переходу економіки України до інноваційного розвитку за моделлю «потрійна спіраль». Запропоновано концепцію взаємодії влади, науки і бізнесу. Удосконалено напрями і стратегічні орієнтири трансформації процесу взаємодії влади, науки і бізнесу. Удосконалено інструментарій державного регулювання інноваційного розвитку національної економіки. Запропоновано концепцію взаємодії влади, науки і бізнесу при переході до моделі НІС «потрійна спіраль» і розвинути напрями активізації такої взаємодії на місцевому рівні.

Шифр НБУВ: РА449054

3.У.492. Методико-прикладні засади управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням цифрової трансформації економіки України: монографія / М. Ю. Барна, Н. М. Рущишин, І. П. Андрушків, О. С. Грицак, М. Л. Диндин, О. В. Литвин, І. Б. Франчук, В. Г. Васильців, Т. Ф. Штець, М. О. Рущишин; Центральна спілка споживчих товариств України, Львівський торговельно-економічний університет. — Львів: ННВК, 2022. — 380 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 337-380. — укр.

Досліджено теоретико-методичні та прикладні засади державного управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням цифрової трансформації національної економіки. Визначено концептуальні положення управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням і цифровою трансформацією економіки. Ідентифіковано елементи, функції, завдання та складові державної інвестиційно-інноваційної політики. Оцінено процеси цифровізації економіки України. Обрунтовано стратегічні пріоритети й інструменти державного управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням цифрової трансформації економіки України.

Шифр НБУВ: ВА857890

3.У.493. Методологічні засади ідентифікації та стратегування рівня енергетичної безпеки України / О. М. Суходоля, Ю. М. Харазішвілі, Д. Г. Бобро // Економіка України. — 2020. — № 6. — С. 20-42. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено проблеми опису енергетичної безпеки на основі застосування системного підходу. Розроблено методологічні рекомендації щодо формування набору індикаторів оцінки рівня енергетичної безпеки з точки зору оцінки як поточного «стану», так і «спроможності» системи до розвитку та реагування на загрози. Запропоновано новий підхід щодо стратегічного планування, який базується на принципі «майбутнє визначається траєкторією в майбутнє».

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.494. Наука в розвитку економіки України та окремих країн світу / А. О. Попова, О. І. Лохоня // Економіка України. — 2020. — № 9. — С. 21-36. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено рівень розвитку вітчизняної науки. Проаналізовано взаємозв'язок її запозичення з показниками економіки країни. Проведено міждержавне порівняння розвитку наукової діяльності й забезпечення науковими кадрами в контексті їх впливу на макроекономічні показники. Доведено, що наука є надзвичайно важливим державним ресурсом, без відновлення якого неможливе зростання національної економіки України.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.495. Публічно-приватне партнерство в забезпеченні сталого просторового розвитку / М. А. Хвесик, І. К. Бистряков, Д. В. Клиновий // Економіка України. — 2020. — № 1. — С. 3-23. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Констатовано, що актуальним завданням сьогодення є зміна парадигмальних уявлень про сталій розвиток України з позицій інноваційних методів організації національного господарства, пов'язаних з поширенням публічно-приватного партнерства. Запропоновано алгоритм побудови системи полісуб'єктного децентралізованого управління сталим просторовим розвитком з використанням інноваційних управлінських методів інтегративно-платформного спрямування.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.496. Сучасний стан енергоринку та моніторингу ключових проблем у системі управління інноваціями / С. С. Барна, Я. О. Шпак // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 71-81. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто фактори впливу на інноваційний розвиток підприємств енергосервісу. Мета роботи — встановлення взаємозв'язків

між регуляторною політикою у сфері енергетики, готовності населення до використання заходів з підвищення енергоефективності й інноваційним потенціалом енергосервісних компаній. Проведено узагальнене наукове доробку з питань забезпечення енергетичної та екологічної безпеки засвідчило актуальність розробки механізмів реформування ринку енергосервісу шляхом врахування рівня розвитку інновацій та управління ними на рівні енергокомпанії. Відповідно, об'єктами для проведення дослідження обрано 5 енергокомпаній західного регіону України (ВАТ Тернопільобленерго, ПрАТ Львівобленерго; АТ Чернівецьобленерго; ПрАТ Рівнеобленерго; ПрАТ Волинсьобленерго), які є основними надавачами послуг з енергопостачання у регіоні і, відповідно, відображають загальні тенденції формування енергосервісного ринку. Методологічним інструментарієм дослідження стали методи фокус-групи, особистого інтерв'ю, варіації, статистичного спостереження, індукції, дедукції, узагальнення. Наведено зовнішні та внутрішні фактори впливу на інноваційний розвиток енергопідприємств. Розглянуто аспекти регуляторної політики на ринку енергетики. Виокремлено ризики для розвитку енергоринку та надання якісних енергетичних послуг. Зазначено низький рівень інноваційного розвитку персоналу у сфері енергетики. Враховано важливість посилення співпраці енергопідприємств з об'єднаними територіальними громадами з метою імплементації затверджених правових норм реформування ринку енергії в Україні.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.497. Формування територіально збалансованих систем управління відходами: регіональний вимір: монографія / І. А. Колодійчук; наук. ред.: В. С. Кравців; НАН України, Держ. установа «Ін-т регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України». — Львів: ДУ «Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України», 2020. — 523 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 379-411. — укр.

Наведено результати дослідження теоретичних положень щодо сутності відходів, їхньої класифікації та позиціонування у регіональних соціально-економічних системах. Удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження та обґрунтовано методологічні підходи до вирішення проблеми існуючих диспропорцій між генеруванням й утилізацією відходів із подальшою розробкою відповідних методичних засад удосконалення системи управління у регіональному вимірі. Проведено аналіз кількісних параметрів джерел генерування відходів, територіальної структури утилізаційних потужностей України. Здійснено просторову оцінку збалансованості системи управління відходами у розрізі регіонів. Проаналізовано передовий європейський досвід та досліджено національне галузеве законодавство на предмет його відповідності міжнародним регламентам. Обґрунтовано концептуальні підходи та етапність формування територіально збалансованих систем управління на засадах сучасних технологій рециклінгу відходів у регіональному вимірі. Розроблено пропозиції щодо удосконалення управління відходами шляхом перспективного планування та запровадження якісно нової системи їхнього роздільного збирання. Запропоновано шляхи підвищення рівня інвестиційної привабливості в системі управління відходами на регіональному рівні.

Шифр НБУВ: ВА860124

3.У.498. Digital transformations in the conditions of Industry 4.0 development / O. Savytska, V. Salabai // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 420-426. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Проаналізовано та розглянуто значення та основні наукові підходи до визначення сутності цифрових трансформацій в умовах розвитку Індустрії 4.0. Наведено думки вітчизняних і закордонних науковців щодо визначення сутності цього поняття та визначено, що діджиталізація має досить важливу роль для діяльності сучасних підприємств. Запропоновано власне визначення поняття «діджиталізація» — процес переходу до цифрового бізнесу, який полягає у використанні цифрових технологій для зміни бізнес-процесів у компанії та надання нових можливостей для отримання додаткового доходу та перспектив розвитку суб'єктів підприємництва. Визначено, що діджиталізація є досить популярним і необхідним процесом переходу до нових бізнес-моделей у діяльності компаній. Розглянуто сутність категорії «Індустрія 4.0» і наведено основні технології та інструменти, які сприяють поступовому переходу до діджиталізації. Зазначено, що Індустрія 4.0 є частиною та провідним трендом Четвертої промислової революції. Досліджено, що перехід до Індустрії 4.0 із використанням цифрових інструментів є досить трендовим явищем, оскільки зазначені ключові технології, такі як IoT, Big Data, хмарні сервіси, штучний інтелект, сьогодні відіграють одну з ключових ролей у процесі діджиталізації діяльності компанії. Наведено основні рекомендації щодо адаптації бізнесу до цифрових перетворень. Розглянуто та наведено ключові напрями розвитку діджитал-технологій Індустрії 4.0. Зазначено щодо галузей, які потребують цифрового перетворення та ті напрями бізнесу, які активно впроваджують діджитал-продукти у власну діяльність. З'ясовано, що використання процесів діджиталізації надає змогу компаніям оптимізувати наявні бізнес-моделі, отримати нові можливості для розвитку власного бізнесу, розширити

сферу діяльності та мати інструментарій для підвищення власної ефективності та конкурентоспроможності.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.U.499. Features of the investment sources attracting in the energy saving infrastructure of Ukraine / M. Voznyuk, O. Pankiv, R. Bohiv // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 125-133. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Розглянуто особливості залучення джерел інвестування в інфраструктуру енергозбереження (ІС ЕЗ) України. Запропоновано розглядати ІС ЕЗ у розрізі таких її елементів, як інституції макро- (ІМАР), мезо- (ІМЕР) і мікрорівня (ІМІР) разом з імplementованими заходами. До ІМАР запропоновано відносити світові, міжнародні та європейські організації (такі як Енергетичне Співтовариство, Світовий банк, ЄБРР, НЕФКО та ін.), що спільно з ІМЕР і ІМІР впроваджують і реалізують програми та стратегії задля оптимізації нерационального використання енергетичних ресурсів. До ІМЕР — державні агентства, міністерства, Кабінет Міністрів, Верховну Раду, Президента України, великі фінансові установи та інші до ІМІР — сільські, селищні, міські ради та їхні виконавчі органи; районні та обласні ради, що є спільними інтересами територіальних громад сіл, селищ і міст; районні в містах ради та їхні виконавчі органи. Для вдосконалення форм і методів залучення джерел інвестування в ІС ЕЗ необхідним є проведення ґрунтовного аналізу щодо наявних заходів і програм, які здійснюються у країні сьогодні. Проведене дослідження імplementованих проектів, стратегій і програм надало змогу визначити сильні та слабкі сторони кожного заходу, а також ділянки, що потребують подальшого доопрацювання. Зроблено висновки про те, що інвестиційний потенціал ЕЗ України є надзвичайно високим і передбачає заходи різноманітного характеру, а саме: від цілового направлення коштів для оновлення основних засобів установ до освітньої та просвітницької діяльності, пропагування заходів щодо раціонального використання ресурсів. Також, оскільки джерела інвестицій є досить широкодиверсифікованими географічно, можна стверджувати, що питання вітчизняного ЕЗ є актуальним на світовій і міжнародній арені.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.U.500. Indicators of ecological condition of natural resources in integrated reporting of the enterprise / I. Zamula, M. Prodanchuk, T. Kovalchuk, O. Kolesnikova, A. Myhalkiv // *Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту.* — 2020. — № 6. — С. 180-186. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

The research is aimed at developing a model of integrated reporting which will assess the impact of the enterprise on condition of natural resources and meet the information requests of stakeholders at the micro and macro levels. The fundamental provisions of modern economic theory, accounting theory and economic analysis, scientific developments of national and foreign scientists on non-financial reporting, greening and rationalization of environmental management are the theoretical and methodological basis of the study. To achieve the goal, the following research methods were used: abstract-logical, complex-system approach in the study on the essence of non-financial reporting and identifying its features; cause-and-effect relations — when developing a list of indicators of non-financial reporting on the environmental condition of natural resources in order to increase the relevance of information. The structure and content of integrated reporting are proposed in terms of natural resources and their environmental condition, the result of which is reliable, clear and comparable information that will provide a comprehensive analysis of the enterprise and the development of balanced management and control decisions. In the process of integration, non-financial reporting will be complemented by a number of financial indicators that will be compatible with each other, which will help to ensure the high-quality decisions. The proposed integrated reporting will not violate legal rights, commercial obligations, privacy of business owners and will create favorable conditions for effective management of natural resources and their environmental condition. The result of the study is a developed scientific and methodological approach to the implementation of integrated reporting of agrarian enterprises in practice. The integration of financial and non-financial reporting on natural resources and their environmental position will create a unified information base for the management of natural capital and the activities of enterprises. Implementation of the proposals will allow: at the level of business entities — forming timely, reliable and adequate to the needs of management information on environmental activities of the enterprise, which will be the basis for balanced management decisions in regulating environmental impact and ensure rational use of natural resources as a basis of national wealth of Ukraine; at the state level — receiving reliable consolidated statistical information that will ensure the validity of state environmental policy, increase the interest and confidence of external users in information about the activities of national enterprises considering their impact on natural resources, restore ecological and economic balance in the country.

Шифр НБУВ: Ж16377

3.U.501. Innovative development of Ukraine's economy / S. Horbachenko, L. Syvolap, S. Nikitchenko, A. Revenko, Ye. Riabeka // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 390-396. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Розвиток світової економіки, попри бар'єри, є доволі динамічним. Драйверами зростання та стабілізації національних економік наразі виступають не сировинні галузі, і навіть не підприємства промисловості, а компанії, що генерують інноваційні продукти. До підприємств, що найбільш динамічно розвиваються та продукують інновації, належать підприємства галузі медицини та сфера ІТ. Оновлений список S & P 500 companies показав, що 50 % з усіх найінноваційніших компаній світу зареєстровано у США. Попри пандемічні виклики, економіки деяких країн не зазнали суттєвих втрат унаслідок карантинних обмежень. Осільки рівень інноваційного розвитку національної економіки є сумарним (інтегрованим) вираженням усього комплексу інноваційної продукції, створеної компаніями такої країни, то вихідними елементами є створення сприятливого нормативно-правового забезпечення та державної підтримки розробників інноваційної продукції, надання податкових пільг і стимулювання, підтримка експорту інноваційної продукції тощо. З метою оцінювання значених досягнень міжнародними організаціями розроблено відповідні методики вимірювання індексу інноваційного розвитку, а саме: Global Innovation Index (GII) (WIPO and Cornell University), Bloomberg Innovation Index (BII) (Bloomberg), Global Competitiveness Index (World Economic Forum), World Competitiveness Index (IMD World Competitiveness Center). Показано, що на тлі країн-флагманів (Швейцарія, Швеція, Сінгапур, США, Німеччина, Китай тощо) Україна постійно втрачає свої позиції в рейтингах, що є об'єктивним причиною деіндустріалізації економіки та роздержавленням і приватизацією стратегічних підприємств національного значення. На сьогодні Україна посідає 45-те (GII) і 56-те (BII) місце відповідно та належить до групи країн із рівнем доходів, нижче від середнього на одну людину. Водночас, за рівнем витрат на інновації Україна посідає 71-ше місце, а за результатами інноваційних розробок (прибутком) — 37-е.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.U.502. Transformation of the interaction between the educational and scientific activity of a university in the innovative economy / O. V. Rayevnyeva, V. M. Ostapenko // *Проблеми економіки.* — 2021. — № 4. — С. 67-78. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Мета роботи — дослідження технології трансформації взаємодії освітньої та наукової діяльності університету з урахуванням інноваційної моделі економічного розвитку, що передбачає визначення етапів трансформації університету з акцентами й особливостями науково-технічної діяльності, взаємодії навчальної та наукової діяльності та елементів системи управління ними. Визначено фактори, які обумовлюють необхідність трансформації науково-технічної та інноваційної діяльності й основні напрями наукових трансформацій в Україні. Сформовано процес трансформації взаємодії освітньої та наукової діяльності університету, який складається з окремих взаємопов'язаних елементів: законодавчо-нормативного забезпечення у сфері освітньої та науково-технічної діяльності; взаємодії освітньої та науково-технічної діяльності університету; управління взаємодією освітньої та науково-технологічної діяльності університету. Відокремлено проблеми та пріоритетні напрями державної політики МОН України. З метою розв'язання наявних у цих сферах проблем ухвалено низку нормотворчих ініціатив Міністерства, започаткованих у 2020 році і запланованих на майбутнє. МОН реалізовано та заплановано заходи, що мають на меті трансформаційні процеси у сфері освіти, науки та інновацій. Згруповано законодавчо-нормативне забезпечення в освітній та науково-технічній сферах за стадіями затвердження. Охарактеризовано найбільш поширені в сучасних університетах моделі відповідно до особливостей поєднання науково-технічної й освітньої діяльності університету, його структурних підрозділів та окремих викладачів. Здійснено порівняння особливостей управління науково-технічною діяльністю у дослідницькому (підприємницькому, інноваційному) та навчальному університетах.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.U.503. World experience and Ukrainian realities of digital transformation of regions in the context of the information economy development / A. Samoilyovych, O. Garafonova, O. Popelo, V. Marhasova, Yu. Lazarenko // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 316-325. — Бібліогр.: 25 назв. — англ.

Досліджено сучасний стан впровадження цифрових технологій в Україні та світі в контексті розвитку інформаційної економіки. Визначено ключові відмінності, обґрунтовано необхідність системних дій як на регіональному, так і на загальнонаціональному рівнях для ефективного впровадження цифровізації. Наведено дані щодо рівня розвитку цифрової економіки в Україні загалом і в регіонах зокрема та приклади успішного впровадження цифровізації в деяких країнах світу. Досліджено, що Україна посідає одне з перших місць у Європі за кількістю населення,

що має доступ до мережі «Інтернет», проте, незважаючи на це, відсоток населення, який використовує Інтернет для отримання цифрових послуг, залишається низьким. Установлено, що процес цифровізації економіки України якісно відрізняється від аналогічного в розвинених країнах. В умовах стрімкого розвитку інформаційної економіки з метою подолання наявного розриву з розвиненими країнами у процесах цифровізації, в Україні потрібно реалізувати низку заходів, серед яких: створення нормативно-правової бази функціонування цифрової економіки, впровадження та популяризація цифрових платформ та сервісів для бізнесу та населення, реформування системи освіти з метою ефективної підготовки спеціалістів цифрової епохи, створення ефективної цифрової інфраструктури, сприяння впровадженню технологій Індустрії 4.0 у промисловості тощо. Реалізація запропонованих дій надасть можливість наблизити Україну до рівня цифровізації розвинених країн і підвищити соціально-економічний розвиток держави. Окреслено компоненти цифрової трансформації регіонів України, серед яких акцентовано увагу на створенні ефективної цифрової інфраструктури; запровадженню технологій Індустрії 4.0 у промисловості; електронному врядуванні та підготовці робочої сили за вимогами цифрової економіки.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.287, 3.У.292, 3.У.371, 3.У.591, 3.У.633

Інвестиції

3.У.504. Вплив структури інвестицій на якість життя населення міст обласного значення Західного регіону України / І. Г. Бабець, О. І. Руда // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 182-189. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Проаналізовано основні тенденції структурних змін капітальних інвестицій та прямих іноземних інвестицій областей Західного регіону України у 2013 — 2018 рр. Здійснено регресійний аналіз панельних даних та оцінку залежності показників, що характеризують структуру інвестицій в економіку та якість життя населення міст обласного значення Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Тернопільської, Чернівецької областей за період 2013 — 2018 рр. В результаті дослідження виявлено істотний прямий зв'язок між середньорічною кількістю штатних працівників та обсягом прямих іноземних інвестицій на одну особу, частками інвестицій у житлове будівництво та навколишнє середовище у загальному обсязі капітальних інвестицій в містах обласного значення. Підтверджено прямий вплив зміни обсягів капітальних інвестицій у розрахунку на 1000 осіб та частки інвестицій у житлове будівництво у структурі капітальних інвестицій на рівень забезпечення житлом населення міст обласного значення. Визначено, що існує пряма залежність покращення забезпеченості населення міст обласного значення гарячим водопостачанням і водовідведенням від збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій, капітальних інвестицій та частки інвестицій в охорону навколишнього середовища. Встановлено, що зміна частки інвестицій у житлове будівництво в загальній структурі капітальних інвестицій не впливає на забезпечення населення гарячим водопостачанням та водовідведенням через сучасні особливості індивідуального будівництва. Не виявлено зв'язку між рівнем забруднення атмосферного повітря і утворення відходів і показниками структурних змін в інвестиціях міст обласного значення.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.505. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / Ю. В. Корнієва; Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління». — Київ, 2021. — 39 с.: рис. — укр.

Досліджено теоретико-методологічні засади становлення системи державного регулювання інвестиційної діяльності крізь призму еволюційного розвитку економічної думки щодо необхідності її особливостей державного регулювання економічних процесів загалом та інвестицій зокрема. Охарактеризовано категоріальний апарат регулювання інвестиційної діяльності. Досліджено дис-трибутивну роль державного регулювання інвестиційної діяльності в реалізації концепції сталого розвитку. Особливу увагу приділено аналізу державного регулювання інституційних змін інвестиційної діяльності, визначенню ролі держави в інституційних перетвореннях інвестиційної складової цифрового розвитку. Окреслено інституційну архітектуру цифрових розробок у механізмі залучення інвестицій. Обґрунтовано стратегічні пріоритети модернізації державного регулювання залучення інвестицій до державного сектору в Україні.

Шифр НБУВ: РА449042

3.У.506. Інвестиційний уподобання населення України: реакція на шоки воєнного стану / О. І. Береславська, С. Є. Шишков, Н. М. Шелудько // Укр. соціум. — 2022. — № 4. — С. 76-91. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Наведено результати аналізу інвестиційної поведінки домогосподарств України в умовах кризового стану, спричиненого зовнішньою збройною агресією. Оцінено фінансовий потенціал до-

могосподарств України у довоєнний період, підсумовано, що витрати переважної більшості населення були спрямовані на споживчі, а не інвестиційні цілі. З'ясовано, що інвестиційний потенціал домогосподарств спрямовувався, насамперед, на придбання валюти, нерухомості, депозитні вклади, а також ризиковані криптовалюти активи, за активністю застосування яких Україна є одним зі світових лідерів, натомість інвестиції населення у цінні папери та інші фінансові інструменти залишаються вкрай обмеженими. Вибір населення України на користь вкладень у валюту, нерухомість, депозити та держоблігації наразі є достатньо раціональним, оскільки інвестиції в приватні інструменти локального ринку капіталу (як безпосередні, так і через пенсійні фонди та інститути спільного інвестування) не забезпечують високу дохідність і пов'язані з істотними ризиками. Виявлено, що в умовах воєнного стану найбільшою мірою на інвестиційні пріоритети населення вплинула необхідність захисту заощаджень від знищення, фінансування потреб оборони країни та відповідні темпи нарощування державного боргу, а також високі ризики інвестицій у нерухомість і жорсткі обмеження Національного банку України на рух капіталу. Встановлено, що за досить високого рівня інфляції українські громадяни не отримують адекватної для збереження платоспроможності своїх заощаджень депозитної пропозиції від банків. Виявлено небезпечну для фінансової стабільності ситуацію в банківській системі, пов'язану з формуванням «навису» ліквідності внаслідок залишків на поточних рахунках населення. Акцентовано на необхідності терміново підвищити резервні вимоги щодо вкладів до запитання та поточних вкладів з тим, щоб стимулювати зростання вартості гривневих активів і зміну відповідної структури профіциту ліквідності банків.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.У.507. Оцінка інвестиційної привабливості України / Л. Л. Гриценко, О. О. Захаркін, Н. А. Дехтар, К. Ю. Шамкало // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 379-389. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Інвестиції на сьогодні є вагомим основою розвитку багатьох рівнів економічної системи та можуть бути розглянутими як драйвер активізації економічного розвитку країни. Вони є необхідними для нарощування темпів виробництва, модернізації економічного комплексу, диверсифікації економіки. Оцінка інвестиційної привабливості (ІП) розглядається як важливий засіб оптимального досягнення цілей інвестування, який забезпечує виконання функції механізму управління інвестиціями. ІП окремої країни, регіону, галузі чи підприємства є вагомим орієнтиром для інвестора при ухваленні рішення щодо вкладення капіталу. У сучасних умовах глобалізації економіки при оцінці ІП країни дедалі більшою актуальністю набуває імідж країни на міжнародній арені, її позиція у провідних рейтингових ранжуваннях, досвід інших інвесторів ведення діяльності у країні. Розглянуто сутність поняття «ІП» і запропоновано власне визначення цього поняття. Охарактеризовано методичні підходи до оцінки ІП на різних рівнях економічної ієрархії. Вивчено питання взаємозв'язку між дефініціями ІП, клімату, потенціалу, ризику та активності. Проведено макроекономічний аналіз динаміки позицій України у призмі міжнародних рейтингів та індексів. Наведено організації та рейтинги, які оцінюють ІП держави. Обґрунтовано методичні підходи до оцінки ІП України протягом останніх років. Розглянуто фактори, які призводять до змін трансформаційних процесів у державі, загостренню загальноекономічної ситуації, дефіциту внутрішніх фінансових ресурсів і проблеми з залученням іноземних інвестицій, що, своєю чергою, перешкоджають підвищенню ІП України. Надано рекомендації щодо поліпшення ІП України в сучасних умовах.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.508. Реалізація національних економічних інтересів України у залученні прямих іноземних інвестицій: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 21.04.01 / К. Л. Маркевич; Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2021. — 23 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено теоретико-методичне вирішення наукового завдання обґрунтування впливу залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на реалізацію національних економічних інтересів (НЕІ) та розробку науково-практичних рекомендацій щодо регулювання ПІІ в контексті реалізації НЕІ. Змістовно наповнено понятійно-категорійний базис дослідження прямого іноземного інвестування з позиції безпекоорієнтованого підходу. Визначено структуру впливів ПІІ на складові НЕІ країни-реципієнта. Удосконалено методичні підходи до (1) оцінювання впливу ПІІ на економічну безпеку держави через канали взаємозв'язку ПІІ зі складовими економічної безпеки держави та (2) оцінювання ефективності ПІІ в системі показників економічної безпеки. Обґрунтовано пріоритети регулювання ПІІ з позиції реалізації НЕІ. Системно представлено ризики для інвестора та держави, а також заходи з управління ризиками у контексті забезпечення економічних інтересів сторін.

Шифр НБУВ: РА452305

3.У.509. Foreign direct investments in the economic growth of the open economy of Ukraine / V. Rokocha, S. Tkalenko, N. Sukurova, A. Honcharova, O. Murashko // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 111-124. — Бібліогр.: 24 назв. — англ.

В умовах глобалізації світової економіки відкрита економіка країни, що бере участь у глобалізаційному процесі, стає органічним елементом світової економіки та завдяки цьому отримує додаткові стимули для розвитку. Міжнародні потоки товарів і капіталу надають можливість отримувати нові джерела для економічного зростання. Економічне зростання відтепер є не лише функцією внутрішніх, а й зовнішніх факторів. Саме вони нині визначають модернізаційні тенденції національних економічних політик, примушуючи їх рухатися відповідно до світових трендів. Мета дослідження — оцінка зв'язку між економічним зростанням країни та зовнішніми факторами її економічного розвитку, а також виявлення залежності між самими зовнішніми факторами задля з'ясування їхньої ролі в модернізації національної економіки. Проведено аналіз основних параметрів відкритості економіки України як зовнішніх чинників, що впливають на національний економічний розвиток, зміни у традиційній виробничій функції під впливом уведення в неї зовнішніх факторів розвитку; змодельовано оціночні показники названих впливів. Новизною є виявлення залежності між формами прояву відкритості економіки та економічним зростанням, розроблена модель зв'язку форм прояву відкритості економіки. Проведене дослідження базується на сукупності економічних та економіко-математичних методів, які потрібні для ідентифікації впливу зовнішніх факторів на національну економіку, насамперед методи абстрагування, системного та структурно-компаративного аналізу, синтезу та моделювання економічних процесів. До числа використаних у дослідженні моделей належить багатфакторна регресійна модель. Емпіричною основою є матеріали офіційної статистики України за 1999 — 2019 рр. Результати проведеного дослідження показали: роль глобалізації економіки України в її економічному розвитку, значущість ПІІ як зовнішнього фактору економічного розвитку, сильний зв'язок між міжнародними потоками капіталу та міжнародними потоками товарів в українську економіку, позитивний вплив останніх на перші.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.499

Матеріальний добробут населення

3.У.510. Компаративний аналіз витрат домогосподарств Польщі та України / А. В. Сидорова, Н. В. Буркіна, Т. Ю. Фурман // *Проблеми економіки*. — 2020. — № 2. — С. 424-435. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено подібності і відмінності у витратах домогосподарств України та Польщі за допомогою методології компаративного аналізу. Україна і Польща подібні за багатьма критеріями, але структура витрат домогосподарств суттєво відрізняється. Виявлено, що структура витрат домогосподарств обох країн є сталою, в обох структурах простежується найбільша частка витрат на базові потреби домогосподарств (в Україні — продукти харчування та безалкогольні напої, а також витрати на житло і комунальні послуги; в Польщі — витрати на житло і комунальні послуги, а також на продукти харчування та безалкогольні напої). Доведено, що структура витрат залежить не тільки від доходів, дотримання соціальних стандартів і гарантій, але суттєво залежить від зміни базових витрат. За допомогою розрахованих коефіцієнтів парної кореляції встановлено відмінності в окремих статтях витрат. При зменшенні витрат на продукти харчування та безалкогольні напої в Україні підвищуються витрати на житло та оплату комунальних послуг, а в Польщі — суттєво спадають. У структурі витрат домогосподарств України та Польщі є групи витрат, які змінюються однаково і мають схожу динаміку. Ці відмінності визначено за допомогою кластерного аналізу. В Україні статті витрат згруповано в три кластери, виявлено позитивну тенденцію зменшення витрат на базові потреби і збільшення — на вторинні. Базові потреби розподілилися, своєю чергою, на два кластери: зі спадною тенденцією та зростаючою. Для Польщі розподіл витрат на два кластери показав стійку зростаючу тенденцію до збільшення вторинних витрат на тлі зменшення базових, що підтверджує сталий розвиток держави та покращення рівня життя населення. Вивчення досвіду Польщі доводить, що реформи і привабливий бізнес-клімат роблять економіку в рази ефективнішою.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.511. Монетарні механізми максимізації та ефективного перерозподілу економічного добробуту: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / І. М. Дейсан; Університет банківської справи. — Львів, 2021. — 21 с.: рис., табл. — укр.

Вперше сформульовано деталізоване визначення поняття "ефективний розподіл економічного добробуту між секторами економіки", який передбачає пріоритетність високорентабельних секторів без утрат випуску та зайнятості інших секторів та з

урахуванням потреб планового розвитку секторів послуг і вирівнювання споживчого потенціалу населення. Визначено, що розподіл кредитних ресурсів в Україні не відповідає ознакам ефективного. Розроблено методичні підходи до гнучкого інфляційного таргетування: "Режим інфляційного таргетування з автоматичною переорієнтацією на інші цілі максимального добробуту". Вперше досліджено дієвість трансмісійного механізму монетарної політики в розрізі секторів економіки на основі VAR — моделей та побудовано функції відгуку компонентів відповідних моделей. Представлено відкалібрований механізм впливу монетарної політики на окремі сектори, за яким НБУ може оптимізувати свою політику відповідно до переслідуваних цілей. Рекомендовано, для більш керованого впливу на показники кредитування окремих секторів, створення спеціалізованих банків розвитку та вперше запропоновано впровадження механізму рефінансування з дисконтами для кожної спеціалізації.

Шифр НБУВ: PA452778

3.У.512. Сутність та особливості формування поведінки домогосподарств на ринку фінансових послуг / М. В. Дубина, А. В. Тарасенко, О. О. Тарасенко // *Проблеми економіки*. — 2021. — № 4. — С. 163-172. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Ринок фінансових послуг за своєю сутністю є макрофінансовою системою, яка є складною, відкритою та такою, яка динамічно розвивається в сучасних умовах. Домогосподарства відіграють ключову роль у розвитку такого ринку, оскільки активно використовують послуги банківських і небанківських фінансових установ. Саме поведінка цих економічних суб'єктів, яка формується в результаті впливу низки чинників, фактично загалом детермінує розвиток зазначеного ринку. Мета роботи — визначити поглиблення теоретичних положень щодо сутності фінансової поведінки домогосподарств з метою обґрунтування трансформації моделі такої поведінки. Розглянуто природу фінансової поведінки домогосподарств, її сутність, чинники, які впливають на її формування, та окремі види, які в поєднанні складають модель окресленої поведінки. Проведений контент аналіз наукових підходів до розгляду сутності категорії «фінансова поведінка домогосподарств» дозволив конкретизувати зміст цієї дефініції та запропонувати розглядати такий вид поведінки, як сукупність дій, які визначаються прийняттям рішень домогосподарствами щодо управління власними фінансовими ресурсами, їх акумулюванням, збереженням, залученням, використанням. Проведено дослідження процесу формування поведінки домогосподарств на ринку фінансових послуг і визначено сукупність базових чинників, які впливають на неї. Зокрема, встановлено, що важливу роль серед таких факторів відіграють індивідуальні, персоніфіковані детермінанти. Саме наявність зазначених чинників значно ускладнює процес дослідження фінансової поведінки окреслених економічних суб'єктів та не дозволяє ретельно визначити її описати її моделі. Результати аналізу природи фінансової довіри домогосподарств також дозволили встановити структурність такої поведінки, виокремити базові складові. До їх числа віднесено такі: кредитна поведінка, заощаджувальна поведінка, депозитна поведінка, інвестиційна поведінка, податкова поведінка, страхова поведінка та платіжна поведінка.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.513. Management of the income and business activity of the population in the context of de-shadowing the economy of Ukraine / L. Tkachyk, O. Zamaslo, M. Kulchytskyu, Ye. Mayovets, Ya. Mayovets // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 95-110. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Тінізація економіки є значною перешкодою на шляху стабільного економічного розвитку держави та причиною погіршення інвестиційного клімату, а також дисбалансу економічних стимулів у національній економіці України. Мета роботи — визначення факторів тінізації та детінізації економіки України у сферах доходів домогосподарств (ДГ) і ділової та інвестиційної активності населення, а також обґрунтування заходів щодо детінізації економічних процесів в Україні. На підставі розрахунку коефіцієнта кореляції Фехнера виявлено взаємозв'язок між рівнем тіньової економіки України та показниками доходів ДГ і показниками розвитку малого (МБ) і середнього (СБ) бізнесу. У сфері доходів ДГ серед факторів, які мають визначальний вплив на рівень тіньової економіки, виявлено такі як: збільшення наявного доходу на душу населення (коефіцієнт кореляції — 0,75), зміна частки заробітної плати в доходах ДГ (коефіцієнт кореляції — 0,75), рівень соціальних виплат населенню (коефіцієнт кореляції +0,5) і рівень зайнятості (коефіцієнт кореляції +0,75). У сфері підприємництва найбільш значущими факторами, які визначають рівень тіньової економіки, є зміна обсягу продажів МБ і СБ (коефіцієнт кореляції — 0,75), а також зміна фінансового результату малих підприємств (функціональна зворотна залежність). Зважаючи на результати кореляційного аналізу, в Україні з метою зниження рівня тіньової економіки потрібно збільшити доходи населення, стимулювати їхню інвестиційну та підприємницьку діяльність, зокрема лібералізувати податкову політику для МБ і СБ. Увагу слід приділити розвитку МБ, зокрема змінити підходи до регулятивної політики у сфері

малого підприємництва, максимально спростити організаційні процедури, пов'язані з веденням бізнесу, та забезпечити доступність кредитування.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.С.20, 3.У.349, 3.У.504, 3.У.506, 3.У.725

Відтворення

3.У.514. Економіка розвитку: навч. посіб. / О. О. Черденіченко, Т. В. Мірзоева, Л. М. Степасюк, О. А. Томашевська. — Київ: Ямчинський О. В., 2022. — 418 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 401-418. — укр.

Розглянуто проблеми сучасного стану економіки розвитку. Висвітлено сутність і періодизацію економічного розвитку, основні показники економічного зростання. Подано інформацію про теорії економіки розвитку, економічний націоналізм, модель лінійних етапів зростання, теорії міжнародної залежності. Розкрито роль змін у розвитку відкритих соціально-економічних систем.

Шифр НБУВ: ВА859730

3.У.515. Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку України в перспективі післявоєнного відновлення: [колект.] монографія / О. В. Ольшанська, О. Ю. Будякова, А. А. Олешко, Є. Б. Хаустова, М. П. Денисенко, З. Я. Шацька, П. В. Пузирьова, С. В. Бебко, О. І. Пальчук, Л. С. Мельник; ред.: О. В. Ольшанська, А. А. Олешко, З. Я. Шацька; Київський національний університет технологій та дизайну. — Київ: КНУТД, 2022. — 339 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 313-338. — укр.

Наведено результати дослідження процесів інтелектуалізації соціально-економічного розвитку на основі smart-концепції. Запропоновано напрями формування інтелектуально-економічної платформи післявоєнного відновлення, відтворення людського капіталу та реєміграції населення України, впровадження ефективної урбаністичної політики та розбудови smart-міст. Увагу приділено ролі біоекономіки в реалізації концепції сталого розвитку, основним трендам впровадження smart-освіти, інтелектуалізації вищої освіти.

Шифр НБУВ: ВА859959

3.У.516. Фіктивна діяльність суб'єктів господарювання як загроза економічній безпеці України: монографія / А. В. Онішник; Академія праці, соціальних відносин і туризму. — Херсон: Олді Плюс, 2021. — 252 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 201-217. — укр.

Наведено теоретико-методологічні засади дослідження фіктивної діяльності суб'єктів господарювання. Визначено вплив фіктивної діяльності суб'єктів господарювання на економічну безпеку України. Увагу приділено політиці протидії фіктивній діяльності суб'єктів господарювання як умові забезпечення економічної безпеки держави.

Шифр НБУВ: ВА859624

3.У.517. Private debt and economic growth: trends and characteristics for Ukraine / L. Shkvarchuk, R. Slav'yuk // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 112-120. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Досліджено взаємозалежності темпів зростання ВВП України та приватного боргу. На підставі застосування функції експоненціального росту розраховано лагову чутливість темпів змін ВВП і приватного боргу. Оцінено чутливість ВВП країни до змін у величині та динаміці приватного боргу. Використання підходу Грейнджера надало можливість оцінити приріст обсягів приватного боргу у порівнянні з попередньою динамікою ВВП та обсяг наращеного у попередньому періоді приватного боргу за моделлю прямого та зворотного зв'язку.

Шифр НБУВ: Ж29409:А.ПЕУ

Див. також: 3.У.387, 3.У.391, 3.У.513

Економічні ризики

3.У.518. Конкурентні стратегії безпеки розвитку реального сектору економіки: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 21.04.01 / У. В. Щурко; Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2021. — 39 с.: рис., табл. — укр.

Запропоновано концептуальне вирішення наукової проблеми формування конкурентних стратегій безпеки розвитку реального сектору економіки. Сформовано висновки щодо розвитку елементів системи, їх зміцнення та трансформації в контексті розробки довгострокової стратегії посилення безпеки сектору. Розроблено рекомендації із впровадження критеріїв функціонування креативних індустрій (КІ) в національну економічну політику (зокрема, адаптація економічного обліку професій КІ в Україні до міжнародних систем класифікації — для можливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності та співмірності даних). Розроблено рекомендації з використання потенціалу КІ для розвитку реального сектору з виокремленням пріоритетів їх кластерування, працевлаштування працівників та створення синерге-

тичного економічного ефекту для регіону їхньої діяльності (в поєднанні КІ мистецького, наукового та економічного (інженерного) спрямування). Окреслено місце та роль реального сектору економіки в системі економічної безпеки держави через виокремлення функціонально-галузевих сфер перетину та взаємопосилання. Визначено чинники впливу на безпеку розвитку через незалежну змінну "індекс людського розвитку". Сформовано рекомендації застосування видозміненої методики оцінки регіонального розвитку та системи регулювання безпеки підприємства через застосування індексу REDI (Regional development and enterprise index) для виокремлення сфер інституційного стимулювання чи стримування.

Шифр НБУВ: РА452784

3.У.519. Моніторинг економічної безпеки підприємств та установ соціальної інфраструктури в системі національної безпеки держави: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 21.04.02 / І. А. Крайська; Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова. — Харків, 2021. — 27 с.: рис., табл. — укр.

Здійснено теоретичне обґрунтування та запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає в розробці теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо впровадження стратегічного моніторингу економічної безпеки підприємств (установ) соціальної інфраструктури з урахуванням загроз та можливостей системи національної безпеки держави. Запропоновано методичний підхід до стратегічного моніторингу економічної безпеки, що базується на структурно-логічній моделі та включає взаємопов'язані блоки: перший — ідентифікація зацікавлених осіб та дослідження факторів впливу на економічну безпеку, другий — визначення рівня економічної безпеки та реалізація моделі стратегічного моніторингу економічної безпеки підприємств соціальної інфраструктури. Здійснено побудову субгалузевих радарів, наведено інтерпретацію отриманих результатів на основі розробленої шкали значень рівня економічної безпеки. Удосконалено методичний підхід до оцінки реалізації ризиків та їх вплив на систему національної безпеки держави. Запропоновано методичний підхід до оцінки ступеня впливу ризиків за двома категоріями: ймовірність реалізації явища та впливу явища на національну безпеку. З метою оцінки реалізації ризиків та їх вплив на національну безпеку розроблено оціночну шкалу, розраховано інтегральну оцінку ризиків та складено консенсус-прогноз оцінки ризиків на 2021 — 2025 рр. Побудовано матрицю взаємозв'язків між факторами, що характеризують стан економічної безпеки підприємств соціальної інфраструктури та параметрами стабільності національної безпеки. Розроблено інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного моніторингу економічної безпеки підприємств соціальної інфраструктури, що полягає у здійсненні комплексного оцінювання рівня безпеки шляхом побудови безпекових радарів відповідно до кожної модельної ситуації, застосування матриці рівня економічної безпеки підприємств та установ соціальної інфраструктури, що дозволяє здійснювати регуляторний вплив на їх рівень безпеки шляхом прийняття відповідних управлінських рішень.

Шифр НБУВ: РА452946

3.У.520. Соціальні аспекти економічної безпеки України в процесі євроінтеграції: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 21.04.01 / Т. Б. Токарський; Національний інститут стратегічних досліджень. — Київ, 2021. — 34 с.: рис., табл. — укр.

На підставі вивчення наукової економічної літератури й нормативно-правових актів проведено комплексне дослідження соціальних аспектів економічної безпеки України в процесі євроінтеграції. На основі дослідження чинного вітчизняного, міжнародного й європейського законодавства розроблено пропозиції щодо формування та прийняття Концепції соціальної держави України в процесі євроінтеграції, реалізація якої сприятиме впровадженню найкращих та найефективніших європейських практик з метою забезпечення сталого розвитку, економічної безпеки та вироблення якісно однорідних і спільних загальноєвропейських заходів вдосконалення системи національного законодавства і його наближення до законодавства Європейського Союзу. Набули подальшого розвитку положення щодо апробації у вітчизняних умовах ресурсно-функціонального підходу до сутності та змісту економічної безпеки, яка розглядається як стан найбільш ефективному використанню економічних ресурсів з метою запобігання загроз і забезпечення стабільного функціонування економічної системи у реаліях сьогодення й на довгострокову перспективу.

Шифр НБУВ: РА452461

3.У.521. Управління інформаційною безпекою: навч. посіб. / уклад.: С. В. Толлопа, В. В. Лесінський, Л. Ф. Політанський, Р. Л. Політанський; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича: Рута, 2021. — 538 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 532-538. — укр.

Зважаючи, що в основу посібника покладено сучасні стандарти та методичні розробки різних компаній, некомерційних організацій і державних структур, а також узагальнення наявних відомостей про їх практичну діяльність і загальний стан справ в сфері інформаційної безпеки. Систематизовано сукупність

відомостей щодо основних понять, принципів, методів і засобів організації та проведення аудиту інформаційної безпеки, оцінки ризиків, а також процедур управління інцидентами інформаційної безпеки відповідно до вимог найбільш поширених міжнародних стандартів. Наведено рекомендації щодо впровадження стандартів інформаційної безпеки в установах, організаціях, відомствах.

Шифр НБУВ: ВА858893

Див. також: 3.С.111, 3.У.272, 3.У.373, 3.У.384, 3.У.438, 3.У.453, 3.У.548

Управління. Менеджмент. Маркетинг

3.У.522. Моделі та методи гібридного управління програмами проектів соціально-економічного розвитку територій засобами механізмів конвергенції: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.22 / І. Г. Зачко; Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. — Львів, 2021. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено актуальне науково-прикладне завдання, яке пов'язане з розробкою та дослідженням моделей та методів гібридного управління програмами проектів соціально-економічного розвитку територій засобами механізмів конвергенції. У результаті проведеного дослідження розроблено гібридну модель управління програмою проектів соціально-економічного розвитку території; удосконалено конвергентну причинно-наслідкову модель гібридного управління програмами проектів соціально-економічного розвитку території. Зазначено про подальший розвиток методу фінансового регулювання соціально-економічного розвитку території на основі розробленої моделі фінансування «реципієнт-донор». Розвинуто термінологічну базу управління проектами, програмами, портфелями проектів розвитку соціально-економічних систем шляхом введення та формалізації нових визначень. Увагу приділено деяким аспектам податкової системи України, перспективам впровадження податку на нерухомість в Україні.

Шифр НБУВ: РА452388

3.У.523. Організаційно-економічне плато формування цифрового стратегічного партнерства / А. Ю. Голобородько // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 108-113. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Наведено та охарактеризовано моделі конкурентної поведінки відповідно до етапів розвитку підприємства. Доведено, що на етапі зрілості та переформатування необхідно проводити проактивні заходи, що забезпечують сталий розвиток підприємства у подальшій перспективі. З огляду на це у дослідженні сформовано дві основні моделі побудови успішної компанії для переформатування бізнесу: модель прогресивного розвитку і модель цифрового стратегічного партнерства. Виділено чинники щодо вибору й обґрунтування сценарію розвитку підприємств шляхом формування цифрових стратегічних партнерств. Надано порівняльну характеристику моделей прогресивного розвитку і цифрового стратегічного партнерства за змістом, умовами застосування; розкрито переваги та недоліки. Розроблено організаційно-економічне плато формування цифрового стратегічного партнерства, яке будується на засадах комплексності, системності та взаємозгодженості всіх потоків і бізнес-процесів діяльності підприємств для забезпечення ефективності та цифровізації. При цьому інтеграційна цифрова платформа має забезпечувати комплексне автоматизоване управління всіма потоковими процесами підприємств-партнерів, а матеріальні потоки мають бути взаємоузгоджені і забезпечені потоковими процесами, а саме: транспортна логістика, фінансові, кадрові, інформаційні і сервісні. Кожен із цих процесів не може розглядатись окремо один від одного, системне узгоджене регулювання діяльністю всіма означеними потоковими процесами має бути основною метою побудови цифрових стратегічних партнерств.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.524. Особливості розроблення та презентації бізнес-проектів / Г. С. Пенчук, Л. М. Закревська // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2. — С. 110-119. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Досліджено особливості розроблення та презентації бізнес-проектів (БП). Розкрито сутність поняття БП як комплексного документа, який максимально повно відображає всі аспекти підприємницької ідеї та є оформленою пропозицією, спрямованою на її практичне впровадження. Наведено існуючі класифікації та методи розроблення БП. Визначено основні етапи життєвого циклу БП та надано його типову структуру. Зазначено, що у БП обов'язково необхідно висвітлювати наявні ризики та шляхи страхування, а також надавати оцінку його ефективності. Виділено групи показників, за якими оцінюють ефективність БП. Виявлено основні та найпоширеніші помилки, яких допускаються підприємства під час розроблення презентації БП: занадто тривалий виступ, при прослуховуванні якого інвестори втрачають інтерес до проекту; монотонність голосу оратора, а також типові шаблони для виступу без емоційності та використання жестів; мова з помилками або невідрепетирований текст презентації; використання в тексті занадто великої кількості наочного матеріалу або текстових слайдів; ігнорування правил ділового стилю спілкування; викладення в розділах презентації висновків, що задовольняють потреби виключно виступаючої сторони та ігнорують інтереси слухачів; відсутність у презентації відомостей про команду проекту, їхні здібності у сфері аналітики та маркетингу тощо. Надано її стандартну структуру та етапи подачі матеріалу. Виокремлено правила розробки презентації БП. Доведено, що правильне розроблення проекту та його презентації надає можливості підприємству модернізувати виробництво; займати нові та розширювати свої позиції на ринку, складати перспективні плани свого розвитку, відкривати нові напрями діяльності; розробляти цілі організації та досягати їх, нівелювати ризики бізнесу; дістати доступ до кредитної лінії; брати участь в спільному підприємстві; донести до інвестора бізнес-ідеї та підприємницькі рішення, привернути його увагу та залучити зовнішні ресурси.

Шифр НБУВ: Ж69879

3.У.525. Транскордонний маркетинг: теоретичні, методичні та прикладні основи: монографія / К. В. Тегедош. — Київ: Кондор, 2022. — 190 с. — Бібліогр. в кінці розд. — укр.

Наведено теорію становлення та розвитку маркетингу у транскордонному співробітництві. Проведено транскордонний маркетинговий аналіз діагностування Карпатського Єврорегіону через організаційну й інтерактивно-інформаційну складові. Для точної оцінки визначення проблем активізації транскордонного співробітництва у Карпатському Єврорегіоні проведено маркетингове експертне опитування різнопрофільних економічних учасників прикордонної області Закарпаття. Значну увагу приділено удосконаленню системи управління Карпатським Єврорегіоном та його процесами завдяки прикладним моделям транскордонного маркетингу.

Шифр НБУВ: ВА857899

3.У.526. Формування конкурентоспроможності підприємств у системі економічного управління: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Т. В. Харчук; «Європейський університет», приватний ВНЗ. — Київ, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто формулювання концепції конкуренції у контексті формування конкурентоспроможності підприємств, сутність формування конкурентоспроможності підприємств, конкурентного потенціалу, конкурентних переваг, конкурентного статусу та встановлено діалектику взаємозв'язку між ними. Досліджено сучасну парадигму економічного управління підприємством. Установлено та розглянуто взаємозв'язок та взаємодію конкурентоспроможності підприємств з іншими об'єктами економічного управління. З'ясовано сутність конкурентоспроможності підприємств, як об'єкта економічного управління. Охарактеризовано методи оцінювання конкурентоспроможності підприємств. Розроблено концептуальний підхід до формування конкурентоспроможності підприємств у системі економічного управління. Здійснено моніторинг стану українського машинобудування у конкурентному середовищі. Розкрито регіональний аспект розвитку машинобудівних підприємств. Оцінено передумови формування конкурентоспроможності підприємств машинобудування. Визначено особливості формування структури конкурентного потенціалу підприємств машинобудування у системі економічного управління. Ідентифіковано складові конкурентного потенціалу підприємств у системі економічного управління. Визначено вплив факторів на забезпечення конкурентних переваг підприємств машинобудування. Запропоновано удосконалення методичного підходу оцінювання складових конкурентного потенціалу підприємств машинобудування у системі економічного управління. Здійснено модифікацію методики оцінювання рівня стійкості конкурентних переваг і моделювання конкурентного статусу підприємств машинобудування у системі економічного управління.

Шифр НБУВ: РА452782

3.У.527. Corporate financing of public-private partnership projects: assessment of financial opportunities and risks / В. Shuliuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 78-85. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Невід'ємною умовою ефективного функціонування економічної системи держави є конструктивна взаємодія держави та соціальних проблем. У цьому випадку важливе завдання держави — створення умов для розвитку корпоративного фінансування (КФ) державно-приватного партнерства (ДПП). Зважаючи на вагомість приватного фінансування проектів ДПП, метою дослідження — з'ясувати активність здійснення таких інвестицій у певних сферах соціальної чи економічної інфраструктури у вітчизняній і зарубіжній практиці та дослідити фінансову спроможність суб'єктів підприємницької діяльності, що зумовлено високою капіталомісткістю проектів, тривалим терміном їх реалізації. Актуальність дослідження полягає у виявленні наявних проблем і ризиків, що виникають у процесі КФ проектів ДПП. Систематизація літературних джерел і підходів до розв'язання проблеми КФ ДПП свідчить про потребу подальших досліджень у цій сфері задля вдосконалення реалізації форм партнерських відносин держави та бізнесу з установленням гарантій приватному

партнерів за ризиками, які пов'язані зі зміною курсу валют, кредитуванням, паритетної відповідальності учасників партнерства за порушення зобов'язань за контрактами. Висновки дослідження можуть бути корисними для органів державної влади, які повинні стимулювати участь приватного партнера в довгострокових проектах. Однак така підтримка повинна надаватися з метою реалізації найнеобхідніших проектів ДПП для значного поліпшення умов життя населення в певному регіоні, адже такі проекти є некупними в разі виключно КФ. Дослідження може зацікавити суб'єктів господарської діяльності, які є потенційними інвесторами проектів ДПП.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.528. Public-private partnership as an institute of combined public and private efforts to solve socially important tasks in Ukraine / V. V. Prokhorova, Y. V. Yukhman, A. V. Babichev, T. V. Varenko // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 50-55. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Визначено, що необхідність подолання системних викликів, що стоять перед українською економікою, та забезпечення сталого розвитку громад вимагають формування нових ефективних механізмів і форм взаємодії владних і підприємницьких структур, що базуються на балансі інтересів і принципах максимізації взаємних вигід. Обмеженість інвестиційних ресурсів держави унеможливило належне фінансування регіональних соціально-економічних проектів і розвитку інфраструктури. Вирішенню означених проблем, особливо в несприятливих макроекономічних умовах, історично у світі виступали можливості державно-приватного партнерства (ДПП) як форми взаємодії бізнесу і влади. Приватний сектор прагне, як правило, до зростання прибутку; одержання більшого обсягу ресурсів для ведення бізнесу через залучення державних ресурсів; підвищення ефективності використання своїх ресурсів за рахунок ефекту фінансового левеґіду при злитті власних ресурсів з ресурсами держави; створення певного набору гарантій і преференцій; зняття бар'єрів, що перешкоджають його розвитку. Зроблено висновок, що специфіка державної та комунальної власності, обмеженість бюджетного фінансування об'єктів соціальної та інфраструктурної сфери, а також необхідність ефективного вирішення соціально-екологічних та економічних проблем зумовлюють необхідність впровадження моделі ДПП на практиці. Україна вийшла на траєкторію розвитку ДПП, що слугує передумовою забезпечення самодостатності держави та її територіальних громад. Його курс є цілком розумним, оскільки він ґрунтується на відповідних змінах законодавчої бази та створенні допоміжних підрозділів для сприяння реалізації та розвитку ДПП. Основними сферами реалізації проектів ДПП є великі інфраструктурні об'єкти (виробництво електроенергії та тепла, очищення води, поводження з відходами, дороги) та соціальне життя (охорона здоров'я та довкілля).

Шифр НБУВ: Ж100602

Див. також: 3.У.459, 3.У.552, 3.У.748

Економіка праці

3.У.529. Аналіз динаміки та факторів впливу на трудові ресурси Київської області / А. М. Замрій, В. О. Капустян // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 92-100. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Робота є продовженням дослідження авторів моделі переозброєння Київського регіону в напрямку пошуку й аналізу факторів, які впливають на кількість трудових ресурсів у регіоні, їх внутрішньорегіональний рух, відплив і приплив. Первинне припущення в моделі переозброєння для моделювання кількості трудових ресурсів у секторах економіки полягало в постійності пропорцій кількості робітників в кожній галузі до загальної кількості трудових ресурсів і функціональній залежності загальної кількості робітників від загальної кількості населення у Київській області з застосуванням логістичної функції. Для первинного моделювання та аналізу результатів таких припущень було достатньо, але для отримання більш точних результатів, на які можна спиратися для прийняття рішень у сфері економічної політики регіону, цього недостатньо. Тому постає нагальна задача більш детального аналізу динаміки трудових ресурсів та пошуку нових факторів впливу. Проведено кореляційний аналіз соціально-економічних показників різних сфер діяльності на регіональному рівні з кількістю штатних працівників основних галузей регіону. Виявлено взаємообумовлений вплив між показниками сфери освіти та двох основних галузей: сільського господарства та охорони здоров'я. Знайдено зв'язки з високою кореляцією, які обумовлюються кількістю працівників у галузях для сфер охорони здоров'я, транспорту та навколишнього середовища. Проаналізовано потенційний вплив соціально-демографічних і міграційних процесів на кількість працівників у галузях. Знайдено основні фактори впливу серед показників податкового навантаження та місцевих витрат бюджету на галузь сільського господарства, а також на регіон в цілому. Знайдено варіанти корегування моделі переозброєння Київського регіону, а

саме введення виробничої інституціональної функції з факторами податкового навантаження. Побудовано багатфакторну регресійну модель для прогнозування кількості штатних працівників загалом по регіону на базі статистичних показників сфери освіти, охорони здоров'я, навколишнього середовища та соціально-демографічного фактору.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.530. Избыточная рабочая сила в организации / В. В. Мортиков // Економіка України. — 2020. — № 5. — С. 41-52. — Бібліогр.: 11 назв. — рус.

Осуществлен анализ удерживания организацией избыточной рабочей силы с макроэкономической, микроэкономической и управленческой точек зрения. Объяснено, почему организация часто решает сохранять работников при отсутствии продуктивной занятости для них.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.531. Managing the problems of labour remuneration as an important factor of the economic governance of the country / O. Dolgalova, H. Mykhalchenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 382-391. — Бібліогр.: 24 назв. — англ.

Визначено необхідність регулювання оплати праці для управління економікою оптимального розміру заробітної плати (ЗП) для задоволення соціальних потреб працівника та його родини, встановлення обґрунтованого розміру прожиткового мінімуму (ПМ) і його відповідність конституційним нормам. Зазначено, що розрахунок розміру ПМ в Україні повністю забезпечений нормативно-правовою базою, але на практиці законодавчі норми ігноруються. Використано загальнонаукові методи для забезпечення вирішення поставлених наукових завдань, що надало можливість визначити відповідність мінімальної ЗП в Україні як одного з головних стандартів, що гарантується державою, аналогічним стандартам, прийнятим в Європейському Союзі, і виконати порівняння рівня середньої заробітної плати в Україні з іншими країнами. Проведено дослідження основних здобутків у сфері оплати праці щодо зростання реальної середньомісячної зарплати, але зазначено, що підвищення заробітної плати в Україні не було обґрунтовано економічним розвитком у країні та викликало неоднозначні наслідки. Приділено увагу проблемам оплати праці щодо заборгованості та поглиблення нерівності за її виплати, розповсюдженню тінізації виплат в усіх галузях економіки. Доведено, що за наявності високого рівня ЗП у суспільстві поліпшується соціально-економічний стан країни, зменшується рівень бідності, зберігається людський капітал, поліпшується демографічна ситуація, скорочується міграційний відплив трудоактивного населення, а за умови досягнення оптимального розміру МЗП досягається компроміс між соціальними потребами населення та економічними можливостями суспільства. Відповідно до поставлених завдань доведено важливість гідної оплати праці як одного з обумовлювальних факторів, що забезпечує соціально-економічне зростання країни та гідний рівень життя населення. Запропоновано комплекс заходів щодо подальшого регулювання оплати праці як важливого фактора управління економікою країни за сучасних умов.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.278, 3.У.532, 3.У.606, 3.У.643, 3.У.645

Трудові ресурси

3.У.532. Активізація підприємницької ініціативи як спосіб забезпечення зайнятості ветеранів АТО/ООС: українська практика та світовий досвід / І. В. Тарновська, В. П. Власова // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 203-210. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження вітчизняного та світового досвіду активізації підприємницької ініціативи ветеранів військових конфліктів і формування на його основі схеми активізації підприємницької ініціативи ветеранів АТО/ООС. Обґрунтовано, що працевлаштування ветеранів бойових дій в усьому світі є складним завданням. Досліджено досвід інтеграції учасників бойових дій до цивільного життя через активізацію підприємницької ініціативи в країнах, які брали участь у різних військових конфліктах, зокрема, США, Великій Британії, Данії, Нідерландах та Хорватії. Дослідження показало, що в Україні існують регіональні, міжнародні й урядові програми, спрямовані на адаптацію ветеранів до мирного життя. Більшість таких програм ставлять перед собою комплексні завдання, а саме: організувати фізичну реабілітацію та активізувати підприємницьку діяльність ветеранів. Проте, стан реалізації в регіонах цих програм різний. Серед міжнародних проектів, які мають успішний досвід в активізації підприємницької ініціативи ветеранів АТО/ООС, визначено проект «Норвегія-Україна. Професійна адаптація. Інтеграція в державну систему» (NUPASS). Узагальнення результатів соціологічних досліджень щодо працевлаштування ветеранів АТО/ООС та їхньої підприємницької активності дозволило зробити висновок, що учасники АТО стикаються з тими ж проблемами, що й інші підприємці при започаткуванні та веденні власної справи, роблять типові помилки та зазнають невдач.

Ветеранський бізнес знаходиться в таких самих несприятливих умовах, що й звичайний. Зазначено, що, незважаючи на низку проблем, які існують у цій сфері, на сьогодні створено інституційні та правові передумови для прискорення активізації підприємницької діяльності серед ветеранів. Українське суспільство в цілому позитивно налаштоване на інтеграцію учасників АТО, більшість роботодавців є соціально відповідальними. Авторами запропоновано узагальнену схему активізації підприємницької діяльності ветеранів АТО/ООС, яка ґрунтується на взаємодії ветеранів АТО/ООС та їх родин, державних органів влади, міжнародних організацій, громадських організацій та об'єднань ветеранів. Визначено специфічні чинники, які сприяють активізації підприємницької ініціативи ветеранів АТО/ООС та вказано, який позитивний результат буде отримано в результаті такої активізації. Головним позитивним чинником є комплексний підхід до сприяння ветеранському бізнесу, який розкривається у продуманій цілісній довгостроковій політиці.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.533. Інституційне забезпечення соціальної безпеки на ринку праці: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії / К. В. Бондаревська // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 382-388. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Визначено авторське бачення інституційного забезпечення соціальної безпеки на ринку праці та його складових, серед яких слід відзначити відповідні інститути (органи державної влади та місцевого самоврядування, інститути державного регулювання ринку праці та соціального партнерства, інститути освіти, інститути посередництва) та інституції (законодавче та нормативно-правове, фінансове, інформаційне забезпечення, економічні закони функціонування ринку праці, суспільні правила та норми поведінки, традиції та цінності, корпоративні норми). Крім того, визначено основні складові механізми інституційного забезпечення соціальної безпеки на ринку праці, який включає процес здійснення впливу суб'єктів соціальної безпеки на ринку праці на відповідні об'єкти, на основі ресурсного забезпечення та принципів, використовуючи методи, інструменти та важелі впливу. Розглянуто особливості сучасного стану інституційного забезпечення ринку праці та висвітлено основні його проблемні аспекти, зокрема в контексті діяльності Державної служби зайнятості України. Необхідність застосування зарубіжного досвіду розглядається з позиції формування активної політики держави на ринку праці та концепції «гнучкої безпеки» («flexicurity»), яка являє собою поєднання гнучких і нестандартних форм зайнятості із відповідним соціальним захистом працівників. Серед пріоритетних напрямів удосконалення інституційного забезпечення соціальної безпеки на ринку праці визначено: законодавче закріплення соціальної безпеки та конкретизація заходів щодо її забезпечення; впровадження соціальних стандартів розвинених країн Європи у вітчизняну практику; приведення нормативно-правового забезпечення соціальної безпеки у сфері зайнятості населення у відповідність до міжнародних вимог з урахуванням вітчизняних реалій; удосконалення функціональних аспектів інституційного забезпечення шляхом перерозподілу повноважень та функцій державних органів в умовах децентралізації, а також врахування необхідності впровадження інновацій в процес діяльності відповідних установ.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.534. Інституційні особливості еластичності зайнятості в Україні: тренди та детермінанти / Т. В. Перегудова // Економіка України. — 2020. — № 9. — С. 80-92. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено інтенсивність зростання зайнятості на основі статистичного аналізу еластичності зайнятості в Україні. Доведено збільшення розриву між темпами економічного зростання та зайнятості, що формує інституційну пастку соціально-трудової ексклюзії. Запропоновано в Україні встановити жорсткіший взаємозв'язок між сплатою ЄСВ, податком на доходи фізичних осіб та соціальним забезпеченням.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.535. Механізми державного регулювання ринку праці в умовах нової економіки: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Б. О. Якубенко; Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Обрунтовано механізми державного регулювання ринку праці в умовах нової економіки та розроблено практичні рекомендації щодо їх удосконалення. Визначено ступінь розробки проблеми реалізації механізмів державного регулювання ринку праці в сучасних умовах у науковій літературі. З'ясовано сутність поняття «нова економіка», вказано на його специфічні характеристики як фактора, який суттєво впливає на стан сучасного ринку праці. Здійснено аналіз таких складових нової економіки, як «постіндустріальна економіка», «економіка знань», «Інтернет-економіка», «віртуальна економіка», «креативна економіка», «сервісна економіка», «цифрова економіка» та ін. Досліджено парадигми нової економіки, визначено характерні риси та напрями її становлення в коротко- та довгостроковому періодах соціально-економічного розвитку країни. Здійснено аналіз сучасного стану ринку праці в умовах нової економіки, а також

визначено специфіку державного регулювання розвитку ринку праці відповідно до умов постіндустріалізму. Узагальнено та систематизовано вітчизняний та зарубіжний досвід державного регулювання розвитку ринку праці в сучасних умовах. Обрунтовано пріоритетні напрями підвищення ефективності застосування механізмів державного регулювання ринку праці України в умовах нової економіки та спрогнозовано ключові тенденції його розвитку в найближчій перспективі.

Шифр НБУВ: РА452978

3.У.536. Моделювання міграційних процесів в Україні як регулятора соціально-економічної стабільності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.11 / А. Ю. Новік; Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено комплекс динамічних макромоделей економіки України, що включає векторну авторегресійну модель та окремий комплекс імітаційних підмоделей системної динаміки, спрямованих на дослідження міграційних процесів та їх впливу на показники соціально-економічної стабільності. Комплекс економіко-математичних нелінійних імітаційних макромоделей на основі методів системної динаміки складається з макромоделей ринку праці, формування тінгової заробітної плати, формування міграційних потоків, надходження грошових потоків від мігрантів в Україну, а також економічної VAR-моделі взаємозалежності міграційних потоків та макроекономічних показників, що дозволяє адекватно описати складні нелінійні процеси, системно визначити та дослідити механізми формування попиту і пропозиції на ринку праці з урахуванням тінгової складової та оцінити їх вплив на формування величини міграційних потоків, а також дослідити наслідки посилення інтенсивності міграційних процесів на соціально-економічну стабільність в Україні. При цьому, розроблені моделі системної динаміки можуть об'єднуватися як в єдину оригінальну імітаційну макромоделю України, так і використовуватись самостійно в залежності від цілей дослідження. Узагальнено поняття міграції та мігранта, соціально-економічної стабільності, визначено ключові фактори, що впливають на формування міграційних процесів, оцінено короткострокові та довгострокові ефекти інтенсифікації міграційних потоків на економіку, та проведено широкий спектр сценарного аналізу, що дозволяє визначити перспективні напрями державної політики щодо регулювання ринку праці та міграційних потоків за умов значної тінзації економіки для досягнення соціально-економічної стабільності у довгостроковому періоді.

Шифр НБУВ: РА453177

3.У.537. Новітні тенденції трансформації трудових ресурсів під час технологічних змін / Т. В. Обелець // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 153-159. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — поглиблення уявлення про вплив поточного технологічного прогресу на характер трансформації ринку праці, зміну ролі кваліфікації зайнятого населення та визначення навичок і компетенцій працівників, що необхідні для формування конкурентоспроможності трудових ресурсів і подолання сучасних викликів на ринку праці. Ця оцінка потенціалу внутрішньогалузевої поляризації із урахуванням використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на підприємствах за окремими видами економічної діяльності. Зазначено, що інформаційно-комунікаційні технології замінюють окремі завдання, які виконуються людьми, відповідно, частка зайнятих серед пов'язаних з цією сферою висококваліфікованих і платних експертів, а також низькокваліфікованого обслуговуючого персоналу збільшуватиметься. Дано оцінку показникам частки працівників, які використовували ІКТ на підприємствах. Визначено, що в Україні максимальна кількість працівників, які використовували у своїй професійній діяльності ІКТ, були зайняті у сферах інформації та телекомунікацій, а також науковій та технічній діяльності. Близькі до середнього по Україні показники частки працівників, які використовували ІКТ на підприємствах, були у промисловості. А мінімальним використання ІКТ було у сфері транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності та у сфері водопостачання. Як наслідок, це надало змогу окреслити ряд підприємств із максимальним потенціалом для впровадження новітніх технологій і для переструктурування структури зайнятого населення. Визначено роль навичок і компетенцій працівників, що необхідні для формування конкурентоспроможності трудових ресурсів та подолання різних викликів на ринку праці. Окреслено та запропоновано ядро навичок та компетенцій для ефективної зайнятості на основі змістовної моделі O*NET. Зазначено, що сприяння розвитку нерутинних навичок є найбільш актуальною стратегією формування конкурентоспроможності трудових ресурсів у сучасних умовах, особливо в результаті імпульсу, створеного пандемією COVID-19.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.538. Особливості функціонування ринку праці у прикордонних районах (за матеріалами Львівської області): монографія / Ю. Я. Візняк; Приватний ВНЗ «Львівський університет бізнесу та права». — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2022. — 207 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 194-207. — укр.

Увагу присвячено питанням функціонування ринку праці у прикордонних районах (за матеріалами Львівської області). Уточнено суть ринку праці та перелік кваліфікаційних ознак, які характеризують зайняту особу, враховуючи при цьому специфіку прикордонного адміністративного регіону. Обґрунтовано методикою дослідження ринку праці прикордонного адміністративного регіону. Визначено вплив факторів зайнятості населення на макро-, мезо- та мікрорівнях. Оцінено ринок праці у прикордонних адміністративних районах з урахуванням змін параметрів їхнього демографічного розвитку. Виявлено ідіографічні та номотетичні ознаки районних ринків праці з метою розроблення типології прикордонних районів Львівської області за особливостями зайнятості у кожному з них. Ідентифіковано залежність між рівнем безробіття й істотними чинниками з метою превентивного реагування на процеси на ринку праці та своєчасного й ефективного їх коригування. Сформовано концепцію регулювання ринку праці прикордонного адміністративного району на основі використання нагромадженого вітчизняного та зарубіжного (польського) досвіду.

Шифр НБУВ: ВА860018

3.У.539. Підвищення ефективності праці за рахунок коворкінг-центрів / Н. В. Янченко, І. С. Головка-Марченко, А. О. Тихомирова, М. В. Ярець // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 331-337. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтувати та розглянути переваги і недоліки роботи коворкінг-центрів, що впливають на підвищення ефективного використання робочого потенціалу в колективному просторі. Стаття є актуальною, оскільки зараз фірми все частіше застосовують гнучку роботу галузь або розширюють використання такого простору з якісних і кількісних причин, які обумовлені прагненням людини до саморозвитку. На сьогодні нова система економіки країни потребує розробки та прийняття певних підходів до організації робочого місця. Використано емпіричний та теоретичні методи дослідження. Визначено, що креативний підхід у виборі робочого місця дає змогу підвищити продуктивність роботи підприємства за рахунок гнучкості бізнесу, доступу до інновацій, роботи з односторонніми, творчого залучення та скоротити капітальні витрати. Коворкінг поєднує в собі переваги роботи у домашній обстановці та класичному офісі, і тому робота саме в ньому впливає на продуктивність праці найкраще. Проаналізувавши колективні простори міста Харкова, можна виділити два унікальних центри: «Baobab EcoWorking» та «Шпінш-ка». Коворкінг-центри позиціонуються на освітніх і мережевих програмах, допомагають резидентам знайомитися один з одним, виводувати ділові зв'язки, рости і розвиватися. Результати дослідження можна впровадити на підприємствах і організаціях для підвищення продуктивності праці. При вдалому впровадженні робота в коворкінг-центрі на рівні платформи для бізнесу призведе до підвищення економіки в цілому. Таким чином, у найближчому майбутньому колективні простори можуть стати новим мережевим форматом у сфері послуг.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.540. Проблеми аутсорсингу персоналу та напрями їх вирішення / Х. С. Столярук, Д. Ю. Давидова // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 295-302. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто апробацію методики проведення аналізу проблем аутсорсингу персоналу з боку компанії-провайдерів, а також розроблено рекомендації на основі виявлених проблем. Сформульовано ряд можливих типів для аутсорсингових компаній проблем, на дослідження та вирішення яких спрямовано мету статті, зокрема: наявність анульованих замовлень; скорочення частки замовлень на постійну проектну зайнятість серед кваліфікованих категорій персоналу; скорочення частки замовлень тимчасового персоналу; складнощі із утриманням клієнтів; тривалий час закриття вакансій на кваліфікованих працівників. Зазначені проблеми було сформульовано на основі аналізу: розподілу замовлень за причинами анулювання; кількості закритих замовлень персоналу на тимчасову зайнятість та постійні вакансії; кількості компаній за тривалістю співпраці; термінів закриття вакансій за типами позицій; середнього терміну закриття 1 вакансії залежно від категорій персоналу та рангу рекрутера. Розроблено й обґрунтовано рекомендації із розрахунком можливих витрат на запровадження рекомендованих заходів. З-поміж них: покращення якості ведення соціальних мереж, реклама власного бренду; юридичний супровід договірної співпраці; розробка системи знижок на послуги або надання додаткових послуг; запровадження систем із роботи з персоналом тощо. Наведено розрахунки прогнозованих значень показників економічної ефективності компанії після запровадження рекомендованих заходів та описано можливий соціальний ефект. Передбачено, що прогнозований економічний ефект характеризуватиметься збільшенням прибутку компанії на 5,6 % за пропорційного збільшення суми витрат, а також збільшенням чистого прибутку.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.541. Стимулювання ефективної зайнятості в умовах поширення соціальної вразливості / О. О. Левицька, О. П. Мульська, У. В. Іванюк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів.

політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 2. — С. 34-45. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Обґрунтовано, що основні виклики сучасної сфери зайнятості в Україні призводять до збільшення зовнішньої міграції, зокрема, формування дефіциту робочої сили на національному ринку праці, посилення деструктивних змін у зайнятості; низька оплата, особливо працівників бюджетної сфери. Аргументовано, що реалізація інструментів стримування інструментів зовнішніх міграційних процесів виступає одним із напрямів державної політики зайнятості України. Доведено об'єктивну необхідність реалізації ефективних інституційно-адміністративних, організаційно-економічних та інформаційних інструментів державної політики зайнятості, яка корелює з мірою поширення соціальної вразливості, інтенсивністю зовнішніх міграційних процесів і зниження рівня прекаріату в Україні.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.542. Стратегічне управління людськими ресурсами в умовах невизначеності / Ю. О. Лазебник, К. О. Корепанова // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 121-126. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — формування методологічних засад стратегічного управління людськими ресурсами (HRM) за умов невизначеності, спричиненої пандемією COVID-19. Розглянуто основні підходи до визначення поняття стратегічного управління персоналом і напрями дослідження цієї сфери. Розкрито ключові питання, які виникли під час пандемії COVID-19, що впливають на поведінку та форму праці більшості працівників. Проаналізовано критичні точки зору щодо неспроможності або концептуальної нездатності стратегічного дослідження з управління персоналом враховувати нові, сучасні HR-практики. Під час проведеного дослідження виділено та проаналізовано три основні наслідки (проблеми) для стратегічних досліджень управління персоналом, що виникли під час пандемії COVID-19. Зокрема, вплив робочого контексту на поведінку та дії співробітників, напруженість між зацікавленими сторонами (співробітниками, клієнти і спільноти разом з акціонерами), напруженість між стратегічною та операційною ролями HR. З метою визначення основних тенденцій у сфері кадрового менеджменту й оцінки пріоритетів і очікуваних викликів у 2022 році проведено аналіз результатів опитування керівників підрозділів компанії, які займаються кадровими, юридичними та фінансовими питаннями. На основі проведеного дослідження визначено основні тенденції (напрями) управління людськими ресурсами у 2021 році та розроблено рекомендації щодо формування стратегічних напрямів кадрового менеджменту на перспективу.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.543. Employment flexibility in Ukraine: advantages and limitations / I. Petrova, I. Kravchenko, L. Lisogor, V. Chuvardynskyi // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 490-498. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Досліджено зміни в економічній і соціальній сферах, що відбуваються в умовах стрімких технологічних зрушень і впливають на структуру, форми та характер зайнятості населення. Обґрунтовано, що посилення гнучкості зайнятості, яка відповідає ідеї розширення економічної свободи для роботодавців і працівників, може призводити до загострення соціальних ризиків, пов'язаних, передусім, із зниженням соціальної захищеності працюючого населення. Проаналізовано наявні в міжнародній практиці механізми попередження соціальних ризиків за сприяння гнучкості зайнятості, що знайшло відображення в концепції флексик'юриті. Доведено, що в українській практиці посилення гнучкості зайнятості супроводжується трьома тенденціями: урізноманітненням форм зайнятості, яким притаманна гнучкість; утриманням суворості трудового законодавства про зайнятість і самої зайнятості в державному секторі; збереженням недостатнього та неефективного рівня соціального захисту гнучкої зайнятості. Проаналізовано думки вітчизняних і зарубіжних науковців на гнучкість зайнятості, що надало змогу дослідити особливості форм гнучкої зайнятості в українській економіці. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення умов розвитку гнучкої зайнятості, які охоплюють організаційно-економічні та інституційні вектори.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.544. Improving the efficiency of development of regional labor markets by solving the problem of professional training / O. Borodiyenko, L. Mito, I. Kamenska, O. Bokshyts, V. Malukhina // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 499-508. — Бібліогр.: 6 назв. — англ.

Мета роботи — виокремлення проблем забезпечення регіональних ринків праці кваліфікованими кадрами та визначення шляхів ефективної взаємодії між закладами освіти та підприємствами. Теоретичне значення роботи полягає в тому, що в ній на підставі експериментального дослідження, яке проводилось у Донецькій області, проаналізовано причини незадоволеності підприємств якістю підготовки робітничих кадрів; проаналізовано досвід співпраці закладів освіти та підприємств регіону; виокремлено бар'єри, які перешкоджають налагодженню ефективного

партнерства між закладами освіти та підприємствами, спрямованого на забезпечення наявних і перспективних потреб ринку праці у кваліфікованих кадрах; проаналізовано рівень готовності підприємств регіону до співпраці з закладами у напрямі модернізації матеріально-технічної бази, стажування викладачів, спільної підготовки освітніх програм, підвищення кваліфікації персоналу; на підставі аналізу результатів опитування роботодавців виокремлено професії, підготовку за якими доцільно започаткувати у закладах професійної освіти Донецької області; змодельовано модель компетенцій майбутнього кваліфікованого робітника (на прикладі професії «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів. Водій автотранспортних засобів (категорія «С»)). Машиніст крана автомобільного»). Практичне значення полягає у тому, що на підставі вивчення думки роботодавців Донецької області запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності взаємодії між закладами освіти та підприємствами Донецької області для вирішення проблеми підготовки кадрів для актуальних і перспективних потреб економіки регіону. Наведені рекомендації та модель дослідження можуть бути екстрапольовані на ефективний розвиток ринків праці інших регіонів країни.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.545. Optimization of the personnel management mechanism in regard to the theory of generations / О. Klipkova, N. Kozmuk, O. Tsebenko // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 509-521. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Акцентовано увагу на пропозиції агрегованого підходу управління персоналом як найважливішого фактора забезпечення успіху діяльності підприємницьких структур. Мета дослідження — формування структурної моделі управління персоналом на основі застосування тривимірної моделі «працівник — підприємство — зовнішні умови» та теорії поколінь і векторної системи аспектів етичних проблем у бізнесі. Виявлено причинно-наслідковий зв'язок між поведінковими ознаками представників покоління за інструментарієм управління персоналом, в аспекті певного стану ринкової кон'юнктури, стадією ділового циклу та рівнем сприйняття постулатів корпоративної структури підприємства, сформовано мережеву модель співвідношення працівника та засобів виробництва на основі імплементації зарубіжних методик управління персоналом, запропоновано векторну систему аспектів етичних проблем у бізнесі, що забезпечить упродовження на підприємстві принципів етичної поведінки та універсальної моралі. Застосовано метод економічного експерименту — для формування тривимірної моделі системи управління персоналом; наукової абстракції — при визначенні основних факторів формування моделі; діалектики — при визначенні векторів етичних проблем у бізнесі; порівняння — при дослідженні зарубіжного досвіду управління персоналом; аналізу та синтезу — при формуванні засад нової парадигми управління персоналом на основі теорії поколінь; графічний — при створенні мережевої та векторної систем; статистичний — при виявленні країн, які визначаються передовими результатами впровадження прогресивних і людиноорієнтованих методик управління персоналом. Результатом досліджень є створення структурної узагальненої моделі управління персоналом, яка забезпечить високу ефективність застосування методів управління у змінних умовах зовнішнього середовища на основі врахування особистісного підходу до працівника як представника певного покоління.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.С.116, 3.С.146, 3.С.151, 3.С.154, 3.У.281, 3.У.282, 3.У.483, 3.У.651, 3.У.750, 3.Х.794, 3.Х.1073

Фінанси. Грошовий обіг. Кредит. Страхування

3.У.546. Інфляція та страхування як фактори впливу на безпеку продовольчого ринку: двофакторний регресійний аналіз / М. І. Арич, М. В. Корнієнко, Я. В. Кріпак, Т. С. Діденко // *Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій*. — 2020. — 26, № 6. — С. 68-81. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Проведено кореляційно-регресійний аналіз впливу показників інфляції та страхування на безпеку продовольчого ринку, що представлено показниками експорту та імпорту продуктів харчування. Визначено ступінь статистичної значимості впливу інфляції та страхування на показники безпеки продовольчого ринку. Дослідження проведено на підставі аналізу статистичних даних України за 2002 — 2019 рр. і зарубіжних країн (Австралія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ісландія, Ірландія, Італія, Японія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Іспанія, Туреччина, Швейцарія, Велика Британія) за 1983 — 2018 рр. Джерелами статистичних матеріалів, на основі яких було проведено наукове дослідження показників зарубіжних країн, є офіційні дані Світового банку щодо інфляції (індексу споживчих цін), а також інформація щодо вибраних для дослідження показників безпеки продовольчого ринку: частка імпорту та експорту продуктів харчування у товарній структурі імпорту чи

експорту в цілому. Статистичні дані страхового ринку (валові страхові премії) зарубіжних країн отримані з офіційного сайту Організації економічного співробітництва та розвитку. Інформацію щодо ринку України взято з офіційних сайтів Державної служби статистики України та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. Сформовано та перевірено нульову (не існує жодного статистично значимого впливу разом інфляції та страхування на два чи хоча б один із показників безпеки продовольчого ринку) та альтернативну (вплив разом інфляції та страхування на два чи хоча б на один із показників безпеки продовольчого ринку, зокрема частки експорту та імпорту в структурі всього товарного, відповідно, експорту та імпорту країни, є статистично значимим) гіпотези. Оцінку впливу факторних показників на результуючі здійснено шляхом кореляційно-регресійного аналізу та розрахунку коефіцієнтів кореляції та детермінації, статистичної значимості F, r-значення для вільного члена рівняння регресії та побудову двофакторних рівнянь регресії цільових функцій безпеки продовольчого ринку. Результати дослідження показали, що для України і для більшості зарубіжних прийнятною є нульова гіпотеза, тобто вплив разом і інфляції, і страхування на показники безпеки продовольчого ринку є статистично незначимими.

Шифр НБУВ: Ж69879

3.У.547. Конкурентоспроможність податкової системи в контексті розширення фіскального простору України / І. О. Луїна, О. С. Білоусова, Н. Б. Фролова // *Економіка України*. — 2020. — № 10. — С. 34-53. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Охарактеризовано вплив податкових реформ, спрямованих на підвищення рівня податкової конкурентоспроможності, на фіскальний простір та інвестиційні процеси в країнах ЄС і Україні. Виявлено причини виникнення специфічних податкових ефектів у країнах з малою, відкритою економікою, високим рівнем корупції та тіншової економіки. Обґрунтовано новий підхід до оцінки результатів податкових реформ у рамках цілісної концепції сталого розвитку і напрями вдосконалення податкової системи для забезпечення розвитку фіскального простору.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.548. Трансформація фіскального простору в системі зміцнення фінансової безпеки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Ю. М. Криган; «Європейський університет», приватний ВНЗ. — Київ, 2021. — 21 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади та практичні підходи щодо трансформації фіскального простору в системі зміцнення фінансової безпеки України. Розкрито економічну сутність та уточнено архітектуру фіскального простору держави, досліджено теоретичні засади зміцнення фінансової безпеки держави в умовах формування суспільної довіри та проаналізовано методологічні засади трансформації та мотинірунгу фіскального простору держави в системі зміцнення фінансової безпеки держави. Охарактеризовано особливості трансформації фіскального простору України, оцінено формування фінансової безпеки України в умовах трансформаційних перетворень економіки та досліджено вплив трансформації фіскального простору на зміцнення фінансової безпеки України. Модифіковано стратегічні напрями трансформації фіскального простору України в системі зміцнення фінансової безпеки держави, удосконалено забезпечення фінансової безпеки держави при розширенні фіскального простору в еру діджиталізації, здійснено моделювання впливу факторів бюджетно-податкової та боргової політики на фінансову безпеку України.

Шифр НБУВ: РА452382

3.У.549. Фундаменталізація поведінкових фінансів у системі доміантної взаємодії державотворчого патріотизму нації / Б. А. Карпінський // *Проблеми економіки*. — 2020. — № 2. — С. 347-355. — Бібліогр.: 32 назв. — укр.

Мета роботи — фундаменталізація базових аспектів поведінкових фінансів виходячи зі спрямованості на реалізацію доміантного потенціалу державотворчого патріотизму нації. Аналізуючи та систематизуючи наукові праці низки вчених, виділено потребу в розробці поведінкових фінансів з ухилом на цілеспрямовану реалізацію доміант (якісної і кількісної) державотворчого патріотизму нації. Зазначено, що державотворчий патріотизм нації — це все, що народ загалом і кожен громадянин зокрема роблять в інтересах творення незалежної, суверенної, цивілізованої держави. Розглянуто, що поєднання як якісної доміанти цього патріотизму з її внутрішньою архітектонікою (традиції, ментальність, духовність, податкова культура тощо), так і переведення потенціалу кількісної (податкової) доміанти в реальну площину державотворення стає синтезуючою ланкою фундаменталізму поведінкових фінансів. Доведено, що на прояв і результативність податкової культури в системі реалізації державотворчого патріотизму нації має відчутний вплив тінізація економіки, яка розмиває конституційну спрямованість інтересів платників податків, звужуючи при цьому можливість наповнення бюджету через поведінкову обмеженість матеріальної участі громадян у процесах державотворення, та обумовлює формування диктаторських управлінських підходів на основі примусу й

розгортання корупційних проявів. Синтезовано, що фундаменталізація поведінкових фінансів з позиції державотворчого патріотизму нації — це стратегіологічний науковий напрям у теорії фінансів, який синтезує і гармонійно поєднує доробок фінансової науки з методолого-психологічними підходами та патріотично-духовними цінностями індивідуума (соціальними, моральними, естетичними), цілеспрямовано інтегруючи дієві можливості розуміння специфіки прийняття фінансового рішення.

Шифр НБУВ: Ж100602

Див. також: 3.У.407, 3.У.410, 3.У.455, 3.У.555

Фінансова система

3.У.550. Конвергенція та дивергенція сфери державних фінансів країн — членів ЄС і України / Т. О. Панфілова // Економіка України. — 2020. — № 7. — С. 108-120. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Узагальнено основні чинники конвергенції країн — членів ЄС у сфері державних фінансів у контексті дотримання Маастрихтських критеріїв у періоди 2000 — 2008 і 2008 — 2019 рр., зокрема, щодо ролі спільного бюджету ЄС, регламентації бюджетних процесів на наднаціональному і національному рівнях. Обґрунтовано дивергентний характер динаміки показників фінансової сфери в період розгортання кризових явищ у країнах — членах ЄС і в Україні.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.551. Мінімізація зовнішніх чинників впливу на економічну стійкість України / О. В. Плотніков // Економіка України. — 2020. — № 7. — С. 64-73. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Розглянуто питання зовнішніх впливів на економічну стійкість України. Охарактеризовано зовнішні впливи з точки зору вхідних і вихідних параметрів економічної стійкості держави, досліджено групи чинників зовнішніх впливів. Окреслено напрями мінімізації зовнішніх чинників впливу на економічну стійкість України.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.552. Фінансова політика України в сфері державно-приватного партнерства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / О. С. Григорська; Національна академія аграрних наук України, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». — Київ, 2021. — 22 с.: рис. — укр.

Розвинуто теоретичні засади та удосконалено науково-методичні підходи до реалізації фінансової політики держави у сфері державно-приватного партнерства (ДПП). Систематизовано види фінансової політики держави за рахунок виділення класифікаційних ознак. Окрему увагу приділено механізму реалізації фінансової політики у сфері ДПП. Удосконалено науково-методичний підхід до визначення рейтингу інвестиційної пріоритетності проектів ДПП на основі матричного методу експертного оцінювання інвестиційних альтернатив. Запропоновано створення спеціалізованої установи проектного фінансування для здійснення стандартизації проектів, полегшення процесів їх рефінансування, формування окремих портфелів та подальшої секторизації. Розвинуто методику оцінки ефективності ДПП, що включає фінансову, суспільну, екологічну, інфраструктуру, інноваційну ефективність.

Шифр НБУВ: РА449045

Див. також: 3.У.405, 3.У.464

Державний бюджет

3.У.553. Вектори поглиблення фінансової децентралізації в Україні / І. С. Волохова // Економіка України. — 2020. — № 1. — С. 48-55. — Бібліогр.: 2 назв. — укр.

Досліджено основні вектори поглиблення фінансової децентралізації в Україні. Розкрито проблеми фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Доведено, що процеси фінансової децентралізації гальмуються порушенням необхідних пропорцій: власні доходи — власні видатки, міжбюджетні трансферти та закріплені доходи — делеговані видатки. Запропоновано вирішувати дані проблеми шляхом забезпечення органів місцевого самоврядування достатнім обсягом закріплених доходів і міжбюджетних трансфертів для виконання делегованих їм повноважень; розширення обсягів власної дохідної бази (джерел); зменшення частки міжбюджетних трансфертів (у тому числі цільових) на користь місцевих бюджетів.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.554. Доктринальні підходи до інтерпретації бюджетних правовідносин / М. Бліхар // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 139-145. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проаналізовано доктринальні підходи до інтерпретації бюджетних правовідносин (БПВ). Розроблено авторське визначення БПВ як суспільних відносин, врегульованих бюджетно-пра-

вовими нормами, що виникають, змінюються та приймаються у сфері бюджетної діяльності органів публічної влади (у цьому випадку одні з них тривають у межах бюджетного року, а інші — у межах бюджетного циклу); суб'єкти яких реалізують надані їм правомочності щодо розподілу, перерозподілу чи витрачання фінансових ресурсів держави, акумульованих в окремих бюджетах, що складають бюджетну систему держави, та які забезпечуються державним примусом. Проаналізовано бюджетні правовідносини як форму реалізації публічних інтересів, на основі чого сучасна правова наука розглядає їх як публічно-правові відносини. Бюджетні норми закріплюють права й обов'язки учасників бюджетних відносин, надають бюджетним відносинам офіційного характеру, що захищається державою з застосуванням її імперативно-владних повноважень. БПВ є наслідком правового регулювання державою суспільних відносин у бюджетній сфері через надання їм юридичної форми. Розглянуто правові норми, що регламентують бюджетні відносини, виокремлено матеріальні та процесуальні норми бюджетного права, які відрізняються за змістом. Відтак, бюджетні матеріальні норми закріплюють структуру бюджетної системи України, визначають перелік доходів і видатків і порядок їх розподілу між бюджетами, а, також, повноваження суб'єктів правовідносин у сфері бюджетної діяльності. Бюджетні процесуальні норми визначають порядок «життєвого циклу» бюджету — від складання та розгляду проекту бюджету до його затвердження і виконання, а, також, складання, розгляду та затвердження звіту про виконання бюджету.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.У.555. Система бюджетного контролю: теорія та практика: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / І. Р. Недбалюк; Одеський національний економічний університет. — Одеса, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Запропоновано вирішення наукового завдання щодо поглиблення теоретичних засад системи бюджетного контролю та розробки рекомендацій науково-практичного і методичного характеру. Здійснено обґрунтування низки теоретичних положень. Уточнено понятійний апарат таких дефініцій, як «система бюджетного контролю», «інститут бюджетного контролю» та «інституціональне середовище бюджетного контролю». На основі економіко-математичного моделювання проаналізовано чинники, що впливають на функціонування системи бюджетного контролю. Визначено проблемні питання, які стримують інтенсивність її розвитку. На основі аналізу зацікавлених сторін виявлено ключових користувачів аудиторської інформації. Розроблено методичний підхід до комплексного оцінювання ефективності системи бюджетного контролю, який базується на парадигмі синергетичного розвитку, методичні підходи до оцінювання ефективності діяльності суб'єкта контролю за допомогою застосування такого методичного інструменту, як коефіцієнт виявлення порушень. Удосконалено науково-практичні підходи до розробки системи бюджетного контролю із вбудованими засобами й інструментами ризик-орієнтованого управління. Розроблено комплекс теоретичних і науково-практичних заходів щодо модернізації системи бюджетного контролю.

Шифр НБУВ: РА452418

3.У.556. Управління фінансуванням державного бюджету України / В. П. Кудряшов // Економіка України. — 2020. — № 2. — С. 45-65. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Уточнено зміст фінансування державного бюджету та висвітлено його значення в управлінні державними фінансами. Проведено аналіз динаміки показників фінансування державного бюджету України протягом останніх років. Зроблено висновки, що основну увагу в управлінні фінансуванням бюджету було приділено здійсненню витрат з погашення запозичень, проведення активних операцій, а також забезпечення видатків, не перекритих доходами. Проведено аналіз показників зовнішньої та внутрішньої складових державних запозичень. Розглянуто ризики внутрішніх зобов'язань і необхідність їх урахування в управлінні фінансуванням бюджету. Запропоновано заходи, спрямовані на покращення управління фінансуванням державного бюджету України.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.557. Фінансовий контроль і становлення аудиту відповідності забезпечення ефективного управління бюджетними коштами / Ю. Д. Радіонов // Економіка України. — 2020. — № 11. — С. 21-40. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано систему державного фінансового контролю України, його понятійний апарат, статус контролюючих органів. Здійснено аналіз видів бюджетних порушень, яких припускаються учасники бюджетного процесу при використанні бюджетних коштів. Акцентовано увагу на необхідності зміни парадигми контролю з метою запобігання виникненню бюджетних порушень, а не лише констатації факту їх здійснення. Обґрунтовано доцільність упровадження аудиту відповідності як важливого інструменту забезпечення дотримання учасниками бюджетного процесу законодавчих норм, правил, процедур щодо ефективності управління та використання бюджетних коштів.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.558. Фінансово-економічний механізм реалізації соціальної функції держави: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / В. Т. Венцель; Національна академія державного управління при Президенті України. — Київ, 2021. — 36 с.: рис., табл. — укр.

Проаналізовано сутність понять, пов'язаних із фінансово-економічним механізмом забезпечення реалізації соціальної функції держави, узагальнено результати наукових досліджень у цій сфері. На підставі існуючих теоретичних напрацювань та емпіричного досвіду визначено склад і структуру фінансово-економічного механізму реалізації державою соціальної функції. Запропоновано авторське визначення понять «соціальна функція держави», «фінанси», «фінансовий механізм», «фінансово-економічний механізм», розроблено авторську модель фінансово-економічного механізму забезпечення реалізації соціальної функції держави. Визначено соціальну функцію держави як систему соціально-економічних заходів, спрямованих на розв'язання соціальних суперечностей, гуманітарний і соціальний розвиток суспільства, забезпечення права на працю та соціальну справедливість відносин між економічно активними суб'єктами та споживачами їх товарів і послуг, підвищення рівня та якості життя громадян, підтримку соціально уразливих і низькоконкурентних верств населення, формування ефективної системи соціального захисту та соціального забезпечення. Розглянуто роль фінансово-економічного механізму в забезпеченні реалізації соціальної функції держави, обґрунтовано необхідність модернізації підходів до забезпечення вказаної функції сучасної держави. Сформульовано з урахуванням сучасних глобалістичних тенденцій основні ознаки, які характеризують виконання державою соціальної функції. Здійснено аналіз характерних особливостей сучасної ринкової економіки, з'ясовано її вплив на виконання державою соціальної функції, визначено завдання соціальної політики держави на сучасному етапі суспільного розвитку. Проаналізовано сучасні тенденції в соціальному й економічному розвитку країн світу. Розглянуто сутність і зміст бюджету як економічної категорії та інструменту реалізації пріоритетів державної політики в соціальних і гуманітарних сферах. Проаналізовано обсяги та структуру витраток бюджету України за 2011 — 2019 рр., виявлено тенденції щодо фінансування соціально орієнтованих витраток за цей період. Проаналізовано методи фінансового вирівнювання, діючу в Україні систему горизонтального вирівнювання з погляду її ефективності щодо забезпечення зменшення міжтериторіальних фіскальних дисбалансів. Охарактеризовано загальні принципи та підходи до фінансового вирівнювання. Розглянуто на необхідності розширення фінансової бази для розрахунків фінансового вирівнювання, а також збільшення обсягів фінансових ресурсів, що акумулюються в системі вирівнювання для максимального зменшення міжтериторіальних диспропорцій.

Шифр НБУВ: RA452557

3.У.559. Формування ресурсів місцевого бюджету Львівської області в умовах фінансової децентралізації / В. В. Круглякова, О. Р. Західна, І. М. Юрченко // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 101-107. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Правильне формування місцевих бюджетів у реалізації соціального й економічного регулювання є основою побудови та розвитку ефективної національної економіки та регіонів, а також виступає хорошим засобом протидії кризі, викликаній COVID-19. Мета роботи — аналіз результатів проведення політики децентралізації в Україні на прикладі Львівської області; аналіз впливу пандемії COVID-19 на бюджет Львівської області; визначення його стану, проблем і перспектив розвитку. Здійснено дослідження організаційно-економічних аспектів функціонування місцевих бюджетів, розглянуто сутність та ефективність проведення реформи децентралізації, проаналізовано становище місцевих бюджетів Львівщини, виявлено проблеми, запропоновано шляхи їх подолання та надано рекомендації щодо покращення стану місцевих бюджетів та розвитку територіальних громад. Формування ресурсів Львівщини в умовах фінансової децентралізації характеризуються зменшенням надходжень і витраток зведеного бюджету Львівської області у 2020 році на 25 % та 45,3 % відповідно, зниженням рівня приросту нового бізнесу на 2,4 %, збільшенням рівня безробіття на 1,1 %, через проблеми Львівських підприємств і звільненням їх працівників, відтік українців за кордон у пошуках робочих місць. Виявлені такі проблеми, як: пандемія COVID-19, яка стала основною причиною погіршення економічного стану бюджету Львівщини та інших місцевих бюджетів України, також зменшення надходжень і витраток до зведеного бюджету Львівської області; погіршення якості життя населення; зменшення рівня приросту нового бізнесу; збільшення рівня безробіття через проблеми Львівських підприємств і звільнення їх працівників; відтік українців за кордон у пошуках робочих місць; конфлікти з приводу об'єднання громад; недоцільні зміни нормативно-правового характеру; низька ініціативність місцевого самоврядування деяких громад та інші. Вирішення проблем будуть: співпраця усіх органів влади та бізнесу щодо покращення рівня зайнятості населення; введення нових програм допомоги бізнесу задля покращення фінансового

стану компаній; розробка програм залучення іноземних інвестицій в громади.

Шифр НБУВ: Ж100602

Див. також: 3.У.322

Державні доходи

3.У.560. Вплив акцизної політики України на трансформаційні процеси ринку тютюнових виробів / Н. В. Новицька, І. І. Хлебнікова // Економіка України. — 2020. — № 10. — С. 19-33. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Проаналізовано особливості трансформації ринку тютюнових виробів в Україні у зв'язку з підвищенням ставок акцизного податку і появою новітніх тютюнових виробів та нікотиновмісної продукції. Окреслено перспективи державного регулювання й акцизного оподаткування тютюнових виробів та їх альтернатив в Україні.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.561. Державний податковий ризик-менеджмент як чинник безпеки вітчизняної економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / В. В. Романенко; ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». — Київ, 2021. — 23 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто теоретичні та методичні підходи до економічної безпеки національної економіки і державного податкового ризик-менеджменту (ДПРМ). Сформульовано принципи, цілі, завдання ДПРМ. Запропоновано методику оцінювання якості ДПРМ. Сформульовано підходи вдосконалення ризик-орієнтованого адміністрування основних бюджетотворюючих податків в Україні. Досліджено регресійні зв'язки показників економічної безпеки держави з факторами ПР: обсягів податкових втрат зі сприйняттям платниками податків оптимальності рівня податкового навантаження; обсягів ТЕ зі сприйняттям ПП оптимальності рівня податкового навантаження; інтегрального індексу економічної безпеки України з обсягами ТЕ. Визначено оптимальний рівень податкового навантаження (23%), з точки зору 90% платників. Сформульовано підходи програмно-цільового оцінювання та розвитку державної податкової політики, обґрунтовано доцільність їх застосування. Запропоновано методику оцінювання якості ДПРМ. Виявлено, що зв'язок індексів якості ДПРМ та економічної безпеки України є сильною кореляційною залежністю, параметри якої свідчать: варіація інтегрального індексу економічної безпеки України більш ніж наполовину визначається варіацією індексу якості ДПРМ. Досліджено передовий світовий досвід ДПРМ, класифіковано інструменти ДПРМ. Виділені доцільні до впровадження в Україні засоби ДПРМ. Спрогнозовано вплив імплементації зазначеного досвіду на динаміку економічної безпеки України. Сформульовані пропозиції з впровадження та вдосконалення податкового стимулювання інноваційного розвитку окремих суб'єктів, секторів і галузей народного господарства України.

Шифр НБУВ: RA452449

3.У.562. Податкове регулювання ринку підакцизних товарів в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / В. В. Макаренко; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпін, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення податкового регулювання ринку підакцизних товарів. Поглиблено понятійно-категоріальний апарат теорії оподаткування за рахунок понять "податкове регулювання ринку підакцизних товарів", "традиція податкового регулювання ринку підакцизних товарів". Визначено податкові традиції регулювання ринку підакцизних товарів країн ЄС. Проведено дослідження вітчизняної практики податкового регулювання ринку підакцизних товарів в Україні, з'ясовано, що розподіл податкового навантаження на споживання різних груп товарів є подібним до країн ЄС, проте його рівень є нижчим. Окреслено тенденції розвитку ринку підакцизних товарів під впливом акцизного оподаткування та неподаткових інструментів державного втручання. Проведено кластерний аналіз регіонів за обсягами ринку підакцизних товарів, який показав, що в Україні споживання нерівномірне. Визначено фактори зниження результативності податкового регулювання ринку підакцизних товарів, до яких віднесено ухилення від акцизного оподаткування, уникнення сплати акцизного оподаткування та податкову оптимізацію. Сформовано стратегічні пріоритети податкового регулювання ринку підакцизних товарів, запропоновано шляхи вдосконалення організаційно-методичного забезпечення протидії нелегальному обігу підакцизних товарів в Україні та напрями підвищення ефективності адміністрування акцизного податку у контексті оптимізації податкового регулювання ринку підакцизних товарів.

Шифр НБУВ: RA452785

3.У.563. Податковий потенціал фінансових та нефінансових корпорацій України: монографія / С. В. Онишко, Л. Б. Долінський, Ю. М. Коваленко, О. А. Лактіонова, В. В. Мартиненко, І. І. Чуницька, Л. М. Богрнєвцева, А. А. Болдова, Н. М. Борейко, Ю. Ю. Вергелюк, А. А. Гуменний, О. В. Ключка, Н. С. Козій, Н. В. Новицька, В. А. Новицький, О. В. Онишко, М. Б. Ріппа, І. І. Хлебнікова,

Я. Р. Шимко, Т. Г. Венгуренко, М. О. Лепеха, В. В. Федина, В. В. Макаренко, С. В. Мовчун; ред.: С. В. Онишко; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпінь: Ун-т ДФС України, 2021. — 281 с.: рис., табл. — (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 175). — Бібліогр.: с. 263-281. — укр.

Досліджено багатопланову проблематику нарощування і реалізації податкового потенціалу у межах взаємодії фінансових і нефінансових корпорацій. Увагу приділено трансформаційним змінам в системі податкових відносин під впливом розвитку нової формації сталого розвитку як підґрунтя для практичних рекомендацій щодо нарощування та реалізації податкового потенціалу. Окреслено сутнісні характеристики реального та фінансового секторів економіки, природи і значення їх взаємозв'язку для формування фіскального простору країни. Розкрито окремі напрями модернізації податкового інструментарію у контексті забезпечення розвитку нефінансових корпорацій. Досліджено можливості імплементації засад податкового регулювання в сучасну парадигму діяльності фінансових корпорацій. Значну увагу приділено обґрунтуванню моделі нарощування та реалізації податкового потенціалу фінансових і нефінансових корпорацій в частині теоретичної концептуалізації та алгоритму системного моделювання зазначених процесів.

Шифр НБУВ: ВА859097

3.У.564. Функціональна спроможність податкової системи України / Ю. В. Касперович // Економіка України. — 2020. — № 12. — С. 36-55. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Обґрунтовано доцільність стратегування розвитку податкової системи України на основі оцінки її функціональної спроможності. Систематизовано здобутки реформ і виявлено проблеми реалізації трьох основних функцій податків — фіскальної, регулюючої та контролюючої. Розроблено стратегічні цілі та завдання для зміцнення функціональної спроможності податкової системи України.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.565. Customs policy of Ukraine in the context of cyclical economic development / O. Kostiana, O. Naydenko, V. Tushchenko, V. Ostapenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 351-357. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Визначено, що економічний розвиток України протягом усього періоду її функціонування був дуже нестабільним. У результаті порівняння тенденцій економічного розвитку України та країн ЄС визначено, що українська економіка набагато більше схильна до різких коливань економічної активності, тоді як розвиток економік країн ЄС є більш стабільним і передбачуваним без стрімких стрибків економічного розвитку. Проведено аналіз основних факторів, що впливають на циклічність розвитку економіки України. Визначено значний вплив політичної ситуації на економічний розвиток України. Обґрунтовано істотний вплив зовнішньоекономічних факторів на розвиток економічних процесів в Україні. Визначено, що ефективна та виважена митна політика України може сприяти стрімкому розвитку зовнішньої торгівлі, що допоможе подолати негативних наслідків циклічності економічного розвитку. Розглянуто створення зони вільної торгівлі між Україною та країнами ЄС у контексті циклічності економічного розвитку. Виявлено основні переваги та вірогідні ризики зменшення тарифних і нетарифних бар'єрів при торгівлі України з країнами ЄС. Розглянуто обсяги торгових потоків між Україною та ЄС, обґрунтовано, що Україна має досить слабку позицію в торговельних відносинах із країнами ЄС, це проявляється у від'ємному сальдо зовнішньої торгівлі з країнами ЄС, а також у превалюванні експорту товарів із низькою доданою вартістю. Проаналізовано обсяги надходжень податків на міжнародну торгівлю до Державного бюджету України, на підставі чого визначено, що лібералізація торговельних відносин з ЄС уже в перші періоди створення зони вільної торгівлі призвела до досить істотного зниження надходжень мита до Державного бюджету України.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.566. Problems and principles of optimizing the socio-economic effect of the personal income tax in Ukraine / I. Verkhovod, Yu. Hurbyk, Yu. Voronina, S. Izbash, T. Sharova // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 402-412. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Мета роботи — оцінка та пояснення ступеня реалізації соціального пріоритету у фіскальній політиці в Україні та визначення резервів, спричинених розміщенням податку на доходи фізичних осіб в українській податковій системі (УПС), який буде використаний для поліпшення впливу оподаткування на соціальний добробут. Порівняльний аналіз використано як ключовий метод для оцінки фактичного рівня податкового тиску та відхилення його структури від бажаного на основі досвіду країн ОЕСР, показників сукупного податкового навантаження на економіку та її структуру. На основі результатів проведеного порівняльного аналізу визначено бачення недоліків, властивих сучасній УПС. По-перше, досить високий рівень податкового тиску (Україна розташована над лінією тренду, що виражає залеж-

ність «ВВП на душу населення — частка податків у ВВП»), наша країна поєднується з несприятливою податковою структурою, щоб забезпечити «цільову спрямованість» податку розподіл навантаження. Як результат, керованість розподілом податкового тиску зменшується, і уряд втрачає здатність реалізовувати соціальні пріоритети у фіскальному регулюванні. По-друге, є 2 параметри, які є визначальними факторами розподілу податкового тягаря між групами платників податку на доходи фізичних осіб в Україні: мінімальна сума неоподаткованого доходу та відсутність підвищення податкових ставок для доходів, значно вищих за середній в економіці. Їхній ефект спричиняє те, що навіть доходи в розмірі прожиткового мінімуму підлягають значному оподаткуванню, проте для доходів значно вищий середній розмір податкового навантаження залишається дуже низьким у порівнянні з європейськими країнами. В Україні для компенсації недовикористання фіскального потенціалу отримувачів високих доходів податковий тягар перекладається на широкі верстви отримувачів заробітної плати в офіційному секторі економіки (які мають мінімальні можливості ухилення від сплати податку на доходи та соціального внеску). Це, своєю чергою, посилює негативний вплив оподаткування на темпи зростання рівня оплати праці та умови відтворення економічної активності широких верств населення.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.607, 3.Х.916

Державні видатки

3.У.567. Правове забезпечення бюджетного фінансування природоохоронної діяльності в Україні / Н. М. Матвійчук, Н. В. Коленда, О. В. Стащук, С. А. Теслюк, С. В. Сидорук // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 465-473. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Проаналізовано правові акти, що регулюють особливості бюджетного фінансування природоохоронної діяльності (ПОД) в Україні. Обґрунтовано недоліки чинного механізму фінансового забезпечення природоохоронних заходів (ПОЗ): низькі ставки екологічного податку; відсутність цільового використання ресурсних платежів; витрачання коштів з екологічних фондів не за цільовим призначенням; неефективний розподіл екологічного податку, внаслідок чого він втрачає цільове призначення; недосконалість критеріїв відбору ПОЗ для фінансування; непослідовність і неефективність адміністративних рішень учасників бюджетного процесу; низький рівень бюджетної дисципліни в галузі охорони навколишнього середовища; відсутність юридичної відповідальності розпорядників коштів та ін. Запропоновано заходи щодо вдосконалення природоохоронного, податкового та бюджетного законодавства з метою посилення ролі державного фінансового забезпечення ПОД в Україні. Вони включають: побудову ефективної системи екологічних податків; цільове використання коштів від зборів за спеціальне природокористування; посилення економічних санкцій за порушення екологічного законодавства; створення незалежного від державного та місцевих бюджетів Національного ФОНПС із повним зарахуванням у нього екологічного податку та здійснення виключно цільового фінансування коротко- та довгострокових екологічних програм; забезпечення участі громадськості в розподілі коштів на пріоритетні екологічні програми та контроль за їхнім ефективним використанням; законодавче встановлення мінімальної межі бюджетного фінансування охорони довкілля як на державному, так і на місцевому рівнях; розроблення єдиного порядку використання коштів екологічних фондів, що міститиме новий деталізований перелік ПОЗ та обґрунтовані критерії їхнього відбору для пріоритетного фінансування.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.568. Budgetary and household expenditures as a factor of education availability for Ukrainian population / D. Verba, I. Verkhovod, S. Izbash, O. Bunchuk, O. Samborskiy // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 474-489. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Мета роботи — апробація аналітичних прийомів, призначених для оцінки внеску бюджетних секторів соціальних галузей економіки в динаміку добробуту домогосподарств (ДГ). Оскільки реальні масштаби споживання благ, що надаються безоплатно, підлягають лише умовній оцінці (за обсягами ресурсів, витрачених на їх створення), оцінено внесок бюджетного сектору освіти (БСО) у добробут ДГ опосередковано: через динаміку попиту на послуги комерційного сектору освіти (КСО). Виходимо з гіпотези про взаємозамінність благ, що ДГ одержують від БСО і КСО. Для емпіричної перевірки цієї гіпотези досліджено функціональний зв'язок між масштабами ресурсного забезпечення БСО і попитом ДГ на блага, що постачає комерційний сектор цієї галузі. Для дослідження такого функціонального зв'язку оцінено параметри функції, де залежна змінна — базисні темпи зростання фізичних обсягів споживання благ, що постачає українським ДГ КСО. Факторні змінні — базисні темпи зростання

реальних ресурсів комерційного та бюджетного секторів української освітньої галузі. За логікою побудови ця модель є аналогічною моделі Воркінга (МВ), але не передбачає логарифмічної форми представлення значень факторних змінних, бо і пояснювальні, та залежні змінні виражені в темпах зростання, що значно підвищує вірогідність гіпотези про лінійний характер зв'язку та сталість у часі абсолютних пріоритетів значення залежної змінної. МВ активно застосовувалась для пояснення залежності змін у структурі споживання від доходів ДГ до того, як була розвинена в роботах Тейла, який інкорпорував до моделі терм для відображення впливу відносних цін. Ми звернулись до первинної форми МВ, бо додаємо до неї чинник, характер зв'язку якого з масштабами споживання аналогічний характерові впливу загальних доходів ДГ. Результати моделювання емпірично не підтвердили наявності оберненого зв'язку між розширенням ресурсного забезпечення БСО та темпами зростання обсягів споживання благ, що постачає комерційний сектор галузі. Водночас виявлено ознаки того, що протягом ретроспективного періоду, розширення ресурсного забезпечення БСО супроводжувалося зростанням тиску на ресурсні можливості комерційного сектору: спостерігається ефект витіснення, відомий у макроекономіці щодо державних і приватних інвестицій. Не отримано емпіричного підтвердження здатності бюджетних витрат замінити споживання благ, створюваних КСО в Україні. Обидва сектори освіти вимушені функціонувати в режимі дефіциту ресурсів і несприятливої динаміки ресурсного забезпечення, що створює загрози розмивання якості освітніх послуг і підриває фундаментальні основи комерційного фінансування освіти: зв'язок «витрати на освіту – зростання доходів». Суспільні результати функціонування та БСО та КСО явно погіршуються через хронічно негативні тенденції ресурсного забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.569. The role of the minimum wage in the system of implementing social justice for financing budget institutions / M. Karlin, N. Prots, V. Prots // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2020. – Вип. 3. – С. 358-365. – Бібліогр.: 17 назв. – англ.

Розглянуто роль мінімальної заробітної плати (МЗП) у системі регулювання оплати праці працівників бюджетної сфери (БС) взагалі та МЗП для досягнення соціальної справедливості та зменшення політичної напруженості в українському суспільстві. Основними проблемами системи оплати праці працівників БС в Україні є: недосконала методика визначення МЗП, низька купівельна спроможність і бідність працюючого населення, незначна диференціація ЗП залежно від кваліфікації, невідповідність законодавчо-нормативних документів у системі оплати праці міжнародним нормам. Надано практичне обґрунтування ролі МЗП у системі регулювання оплати праці працівників БС для досягнення соціальної справедливості, а саме встановлення оптимальних співвідношень у рівні оплати праці зайнятих у вищій та середній освіті, оскільки в останні роки зарплата кваліфікованого вчителя стала перевищувати зарплату доцента в державному закладі вищої освіти. ЗП в Україні перестала виконувати основну мотивувальну функцію для працівників (зокрема, зайнятих і в БС), тобто виникають ситуації, коли кваліфіковані працівники отримують такий самий розмір зарплати або і нижче менш кваліфікованих працівників. Досліджено, що протягом 2008 – 2018 рр. Урядом України свідомо занижено розміри прожиткового мінімуму, МЗП, індекс інфляції, не враховано знецінення грошових доходів і заощаджень громадян, девальвацію національної валюти, внаслідок чого формуються передумови подальшого зuboження вразливих верств населення та працівників окремих галузей БС. Тому при розробленні механізму оплати праці потрібно встановити реальні розміри прожиткового мінімуму та МЗП, які б забезпечили достатній рівень життя населення та забезпечили досягнення хоча б на мінімальному рівні принципів соціальної справедливості.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.285, 3.У.527, 3.У.687

Державне страхування

3.У.570. Актuarна математика: страхування життя: навч. посіб. / С. І. Підкуйко. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. – 252 с.: іл. – (Серія «Актuarна і фінансова математика»). – Бібліогр.: с. 252. – укр.

Увагу присвячено одному з основних розділів актуарної математики – страхуванню життя. Розглянуто загальне поняття страхування життя, основні його властивості (функції розподілу, зв'язок актуарних теперішніх вартостей, рекурентні формули). Охарактеризовано основні типи страхових угод – з негайними виплатами (неперервні страхові угоди), з виплатами в кінці року та в кінці періоду – інтервалу розбиття (дискретні страхові угоди). Для кожного з цих типів страхування життя доведено серію теорем, пов'язаних з їх ймовірнісними характеристиками. Наведено приклади обчислень актуарних теперішніх вартостей страхування життя.

Шифр НБУВ: ВА859960

3.У.571. Фактори впливу на страхову поведінку домогосподарств України / В. О. Гнеушева // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 3. – С. 368-378. – Бібліогр.: 23 назв. – укр.

Зважаючи на те, що в Україні комплексного дослідження основних елементів страхової поведінки домогосподарств (ДГ) практично немає, а страхова поведінка домогосподарств характеризується низькою страховою культурою, нерозумінням вигідності та необхідності страхування, особливої актуальності набуває визначення факторів, що впливають на її формування, та виявлення серед множини факторів тих, що впливають на страхову поведінку найбільше. Проведений огляд наукових праць надав можливість зробити висновок, що трактування сутності страхової поведінки є нечисленними і не враховують її заощаджувальний і споживчий характер. Тому запропоновано визначити страхову поведінку як різновид фінансової поведінки ДГ, спрямований на забезпечення фінансового захисту ДГ за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових платежів і доходів від розміщення коштів цих фондів. У ході проведеного дослідження запропоновано поділяти фактори впливу на страхову поведінку ДГ на екзо- та ендегенні. Проведено аналіз динаміки рівня безробіття, середньої заробітної плати (ЗП), мінімальної ЗП і мінімальної пенсії для виявлення ступеня впливу макроекономічних факторів на страхову поведінку ДГ. Обґрунтовано рівень впливу демографічних факторів, таких як вік і стать особи, на її страхову поведінку за допомогою аналізу динаміки та структури учасників недержавних пенсійних фондів. Дані дослідження надають підстави стверджувати, що найбільший вплив на формування страхової поведінки ДГ мають такі фактори, як політична та соціальна стабільність, стан ринку праці, рівень доходів ДГ, гарантії страхових виплат, фінансова грамотність і страхова культура, психологічний тип особистості, стихійні лиха, пандемії. Меншою мірою на страхову поведінку впливають такі чинники, як чутки, поради родичів або друзів, релігія. Усунення негариздів, які стримують формування активної страхової поведінки ДГ надасть можливість реформування моделі регулювання страхового ринку України.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.572. Methodical approaches for assessing the financial stability of insurance companies / I. Abernikhina, O. Toporkova, I. Sokyrynska, L. Shylo // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 3. – С. 144-153. – Бібліогр.: 20 назв. – англ.

Узагальнено аргументи та контраргументи в межах наукової дискусії з питання методичного забезпечення оцінки фінансової стійкості (ФС) страхових компаній (СК). Мета дослідження – систематизація показників, за якими можна здійснити оцінку ФС СК відповідно до критеріїв (факторів, джерел) її забезпечення. Систематизація літературних джерел і підходів до розв'язання проблеми управління ФС СК для забезпечення її стабільного розвитку засвідчила, що це питання залишається невирішеним повною мірою та потребує деталізації та систематизації показників, за якими можна провести оцінку ФС і визначити її рівень. Актуальність вирішення наукової проблеми полягає в тому, що ФС СК є важливою передумовою їх виживання в сучасних умовах, фактором забезпечення страхового захисту та підтримання досягнутого рівня життя населення, повного та своєчасного виконання страхових зобов'язань, ефективного та конкурентоздатного функціонування страховика в майбутньому. Дослідження питання управління ФС СК на основі систематизації показників її оцінки здійснено в такій логічній послідовності: надано характеристику основним тенденціям розвитку страхового ринку України в останні роки; обґрунтовано необхідність управління ФС СК із метою забезпечення їхнього сталого економічного розвитку; розглянуто підходи до визначення сутності ФС СК і прийнято за основу визначення української дослідниці Н. В. Ткаченко. На підставі аналізу останніх наукових публікацій, теоретичних і методологічних напрацювань сучасних дослідників виділено 6 груп критеріїв забезпечення ФС, за якими систематизовано та методично обґрунтовано коефіцієнти оцінки ФС СК як суб'єктів фінансового ринку.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.573. Quantitative methods estimation of the competitiveness of insurance companies in the context of sustainable development / I. Dyakonova, A. Kravchuk, A. Sheliuk, J. Haber // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2020. – Вип. 3. – С. 366-380. – Бібліогр.: 13 назв. – англ.

Наявність на українському страховому ринку великої кількості страхових компаній (СК) вимагає використання кількісних методів оцінки їхньої конкурентоспроможності (КС) та привабливості для споживачів страхових послуг. Для забезпечення рівня конкурентоспроможності СК, який би відповідав потребам страхувальників у порівнянні з іншими компаніями, потрібно орієнтувати діяльність на сталий розвиток. Використання кількісних методів оцінки КС СК пояснюється тим, що їх застосування базується на чітко визначених гіпотезах за наявності конкретних кількісних показників та отримання результатів із високим ступенем точності. Пріоритетним завданням СК є

отримання найбільшої кількості конкурентних переваг, які слугують основою для забезпечення постійного рівня ефективності, рентабельності та прибутковості їхньої діяльності. Розв'язати цю проблему можливо з використанням економіко-математичної моделі, спрямованої на ітераційне формування структури страхового портфеля. Існують різні методи оптимізації діяльності компаній, які надають можливість збільшити розмір прибутку та підвищити прибутковість. Одним із методів, який може використовувати СК для підвищення своєї ефективності, є оптимізація страхового портфеля, що включає визначення раціонального поєднання частки окремих видів послуг у портфелі, аналіз платоспроможного попиту на певні види послуг, прийняття, враховуючи обмеження та потреби ринку, вибір раціональних комбінованих цін та обсягів продажу з урахуванням попиту на ринку. Розробляючи модель кількісної оцінки показників діяльності СК для визначення рівня її КС, отримано кількісне значення, що надало можливість класифікувати СК за цим критерієм. Отримані результати надали можливість визначити конкурентні переваги СК та їхню КС на ринку.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.574. The problems of the domestic reinsurance development in conditions of financial instability / О. Stashchuk, О. Borysyuk, М. Datsyuk-Tomchuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 154-161. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Фінансова нестабільність виникає внаслідок надмірної волатильності на фінансових ринках, слабкості фінансових інститутів і нездатності компаній фінансового сектору виконувати свої зобов'язання, не виняток становить й для страхових компаній (СК), які не маючи достатніх фінансових ресурсів (ФР) вдаються до перестраховування. У сучасних умовах перестраховування визначає стабільність розвитку страховиків і є одним із найважливіших інструментів, що забезпечує ефективний захист від природних, техногенних та інших ризиків. Брак ФР СК об'єктивно зумовлює обмеженість їхніх можливостей зі страхування великих ризиків. Перестраховування надає можливість СК шляхом залучення грошових коштів інших страховиків забезпечити сумлінне виконання зобов'язань щодо здійснення страхової виплати за настання страхового випадку, зберігаючи у цьому випадку стабільність свого фінансового становища. Взяття на страхування дорогих об'єктів є небезпечним як для фінансової стійкості окремо взятого страховика, так і для покриття його збитків у разі настання страхового випадку. Необхідність перестраховування обумовлена, серед іншого, нормативними вимогами до капіталу та активів і забезпечує інструментарій для швидкого розвитку страхового портфеля. Водночас, перестраховування надає можливість захистити страховий портфель від впливу на нього серії великих страхових ризиків, у тому числі й катастрофічних, унаслідок чого, виплата сум страхового відшкодування по ним не лягає важким тягарем на одне страхове товариство, а здійснюється колективно всіма учасниками перестраховування. Внаслідок цього, перестраховування надає можливість приймати страхові ризики, які значно перевершують власні фінансові ресурси страховика. Таким чином, система перестраховування є запорукою фінансової стійкості будь-якої СК, надаючи захист її капіталу, та основою зростання обсягів та якості страхових послуг.

Шифр НБУВ: Ж73250

Кредитна система. Фондові біржі. Грошовий обіг

3.У.575. Внутрішні чинники зміцнення стійкості фінансової системи України / Л. Г. Шемаєва, Я. А. Жаліло, Д. М. Гладких, Ю. В. Касперович, Л. П. Лондар, А. Л. Дешко // Економіка України. — 2020. — № 7. — С. 35-54. — укр.

Розглянуто проблему забезпечення стійкості фінансової системи України. Визначено чинники, які в сучасних умовах негативно впливають на фінансову стійкість, що пов'язано із слабкою функціональністю податкової системи, відокремленістю бюджетної політики від стратегічних завдань економічної політики держави, недостатньою борговою стійкістю та проблемами у банківській системі. Визначено основні пріоритети державної політики у бюджетно-податковій, борговій, банківській сферах та інструменти їх координування з метою зміцнення стійкості фінансової системи України.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.576. Депозитна політика банків України в умовах пандемії COVID-2019 / В. В. Фостяк, Я. А. Танчак, В. Т. Другова, І. В. Алексєєв, М. К. Бондарчук // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 15-24. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Пандемія COVID-2019 стала неочікуваним викликом для економік багатьох країн. Для уникнення швидкого розповсюдження хвороби уряди більшості країн вводили карантин, змусило закрити кордони, встановлювали обмеження на пересування населення тощо. Очевидно, що це провокувало нестабільність на фінансових ринках, різкі коливання курсів національних валют і погіршувало економічні очікування населення. Проведено до-

слідження депозитної політики банків України в умовах економічної нестабільності, що була спровокована пандемією COVID-2019. На основі статистичних даних проаналізовано структуру депозитних вкладень юридичних і фізичних осіб, динаміку процентних ставок, регіональний розподіл депозитів, а також визначено банків-лідерів із залучення грошових коштів. Отримано неочікувані висновки щодо незначного впливу пандемії на ринок депозитів. Попри всі негативні прогнози, в Україні не спостерігалось значного відпливу депозитів, радше навпаки — банки змогли наростити обсяги залучених коштів від фізичних і юридичних осіб. Проте негативні очікування населення відобразилися на структурі депозитних ресурсів, зокрема в аналізованій період значно зросла частка коштів на вимогу і короткострокових депозитів. На підставі аналізу думок експертів, а також прогнозу основних економічних показників, які мають вплив на ринок депозитів, розроблено й обгрунтовано 3 сценарії подальшого розвитку економіки України та банківського сектору — оптимістичний, критичний і реалістичний. Зазначено, що найбільш обгрунтованим у цих умовах може стати реалістичний сценарій, який передбачатиме позитивну динаміку у зростанні базових економічних показників, що впливатиме на зростання обсягів депозитних ресурсів у банках, водночас урахувуватиме потенційні ризики неекономічного характеру, що можуть дестабілізувати ситуацію. Отримані висновки можуть бути застосовані при розробленні стратегій розвитку як окремих банків, так і банківської системи загалом.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.577. Електронні платіжні системи: особливості функціонування та оцінка економічної ефективності / І. Г. Ханін, Є. О. Сопін // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 173-180. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Одним із найбільш масштабних сегментів FinTech став сектор платіжних технологій (PayTech), який трансформує способи здійснення платіжних операцій. Інтенсивно розвиваються електронні платіжні системи (ЕПС), які набувають певних специфічних особливостей, що мають значення для їх створення і удосконалення. Визначальною передумовою сталого розвитку ЕПС є досягнення і підтримка їх економічної ефективності, що особливо важливо для надавачів платіжних послуг. Мета роботи — уточнення сутності, структури і визначення особливостей функціонування ЕПС, а також основ оцінки їх економічної ефективності. Охарактеризовано вплив розвитку електронних платежів на зміну якості товарно-грошових відносин та економічного обміну і формування нового платіжного механізму ринків. Розглянуто найбільш поширені платіжні методи у сегментах B2B та B2C, а саме автоматизована клірингова палата, готівка, чеки, кредитна картка, дебетова картка, комерційна кредитна картка, безконтактні платежі. Уточнено сутність і досліджено ознаки класифікації електронних платіжних систем. Обгрунтовано, що вони є основою для розвитку різних напрямів FinTech. Розглянуто функції електронних платіжних систем, на основі яких вони розглядаються як частина платіжної інфраструктури (сервісна, трансфертна, інформаційна, контрольна, інформаційно-захисна, організаційна). Проаналізовано основні елементи електронної платіжної системи, основні блоки, що відповідають за її функціональну реалізацію, а також послуги щодо проведення безготівкових електронних платежів. Обгрунтовано появу ринку електронних платіжних послуг. Визначено ролі нових учасників цього ринку — платіжний процесор та платіжний шлюз. Представлено технологічну модель електронної платіжної операції, що являє собою процес обробки даних про транзакцію і подальший обмін даними між учасниками даної транзакції в рамках платіжної системи. Обгрунтовано необхідність створення нової нормативно-правової бази щодо надання платіжних послуг. Розглянуто питання і основи оцінки економічної ефективності в сфері електронних платіжних послуг.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.578. Забезпечення прибутковості банку на основі визначення стадій розвитку інноваційних кредитних продуктів / І. М. Чмутова, Ж. О. Андрійченко, А. С. Колесніченко, М. К. Камсарян // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 365-373. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Мета роботи — обгрунтування підходу до забезпечення прибутковості банку через розроблення стратегії активізації кредитної діяльності на основі визначення стадій розвитку інноваційних кредитних продуктів. Розраховано показники, що характеризують активізацію кредитування й кредитну політику: питому вагу кредитів, наданих фізичним особам, у кредитному портфелі, коефіцієнт кредитної активності, коефіцієнт співвідношення кредитів та зобов'язань, коефіцієнт захищеності позик для 73 банків України станом на 01.01.2020 р., та емпірично підтверджено залежність прибутковості банків від показників активізації кредитування через побудову кореляційно-регресійної моделі. Систематизовано інновації у кредитній сфері та визначено, що банки України в основному реалізують такі з них, як кредитування під заставу депозиту, овердрафтне кредитування, поновлювані кредитні лінії, кредитування комерційної нерухомості, експрес-кредитування. Для вибору стратегії активізації банківського кредитування з урахуванням стадії розвитку інноваційних

кредитних продуктів запропоновано використовувати матричний методі застосовано модифіковану «матрицю балансу життєвих циклів». Визначено види кредитних стратегій банку залежно від його позиціонування у матриці через співвідношення стадій розвитку кредитних продуктів (вихід на ринок, розвиток ринку, стабілізація, зменшення ринку) і рівнів ефективності кредитної діяльності (низький, середній, високий). Це дозволить своєчасно встановлювати період спаду інновацій та переорієнтуватися на продукти, які мають більший попит клієнтів, що у кінцевому підсумку сприятиме підвищенню прибутковості банку.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.579. «Корона-тест» фінансової системи України: зовнішні загрози / О. М. Шаров // Економіка України. — 2020. — № 7. — С. 14-26. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто зовнішні загрози для стійкості фінансової системи України та можливість виникнення фінансової кризи. Вказано, що карантинні заходи у зв'язку з пандемією корона-вірусу відіграють роль своєрідного «стрес-тесту» для фінансової системи, особливу увагу приділено аналізу двох основних загроз — надмірного боргового навантаження та курсової волатильності. Висловлено думку, що фінансова система України витримала «корона-тест», але погіршення зовнішньоекономічної ситуації до кінця року ще може призвести до виникнення фінансової кризи, для уникнення якої необхідно вжити певних заходів.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.580. Макропруденційна політика в умовах кризи / О. І. Петрик, А. Я. Кузнецова // Економіка України. — 2020. — № 7. — С. 55-63. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Розглянуто загальне визначення макропруденційної політики, її цілі, основні функції та інструменти в сучасних умовах. Сформульовано основні завдання для монетарної влади, зокрема, як забезпечувати фінансову стабільність під час світової кризи, пов'язаної з пандемією COVID-19. Визначено головні моніторингові індикатори в секторах економіки, які є ключовими і можуть слугувати як порогові стосовно переходу до нестабільності. Зазначено, що основних стандартів спроможності й прозорості функціонування банків та фінансових ринків слід дотримуватись, незважаючи на економічну кризу і необхідність змін у фінансовій підтримці бюджету, бізнесу та домогосподарств.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.581. Перспективи розвитку фінтех- і банківського бізнесу в Україні / О. Я. Стойко // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 356-364. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення проблем розвитку фінтех- і банківського бізнесу в Україні та розробка перспективних напрямів їх взаємодії. Встановлено, що в умовах запровадження фінансово-технологічних інновацій традиційні підходи до надання банківських послуг вже не відповідають сучасним потребам споживачів і вимагають підвищення ефективності банківського бізнесу. Визначено основні переваги та недоліки у діяльності комерційних банків і фінтех-компаній. Розвиток фінансових технологій позитивно впливає на діяльність вітчизняних комерційних банків, які покращують якість обслуговування клієнтів, удосконалюють автоматизовані засоби управління, підвищують захищеність від кібератак і шахрайства. Водночас традиційні комерційні банки можуть надати значну допомогу фінтех-бізнесу у частині розширення інфраструктури, збільшення капіталу та доступу до напруженої клієнтської бази даних. Доведено, що найдієвішою стратегією взаємовідносин комерційних банків і фінтех-компаній є не конкурентна боротьба, а використання різних взаємовигідних варіантів співпраці. У запровадженні новітніх технологій в Україні значимим проривом став запуск першого мобільного банку — «Monobank», який працює без фізичних відділень і спроможний виконувати всі базові банківські операції. Аналіз показав, що онлайн-сервіс «Monobank» у другій половині 2019 р. зростає в середньому на 100 тис. клієнтів щомісяця, а також мав позитивну динаміку за усіма основними показниками діяльності. Обґрунтована доцільність участі комерційних банків у просуванні P2P і P2B-електронних платформ, що забезпечує обоєбічні вигоди для обох сторін: для банків — відсутній ризик ліквідності і неповернення позик, а для електронних кредитних платформ — відкривається доступ до значного обсягу банківських ресурсів. Перспективним напрямом взаємодії фінтех- і банківського бізнесу є впровадження відкритого банкінгу (Open Banking), який забезпечить фінтех-провайдерам доступ до банківських даних і можливість створення нових продуктів і послуг. Ще одним потенційним поштовхом до реалізації інноваційних рішень може стати запровадження віддаленої цифрової ідентифікації та Bank ID, що зробить вітчизняний фінансовий ринок доступнішим і відкритішим для його учасників, сприятиме спрощенню процедури надання послуг і забезпечить умови для створення інноваційних сервісів і удосконалення уже існуючих.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.582. Підходи до композиції наглядових рад комерційних банків в Україні в контексті підвищення ефективності їхньої діяльності / В. І. Рудевська, Я. В. Хлань // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 32-40. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Корпоративне управління є важливим елементом ефективної банківської діяльності. Наявність задекларованих процедур і стандартів процесу ухвалення управлінських рішень зменшує рівень непрогнозованості та підвищує довіру між банками та їхніми контрагентами. Дотримання на практиці таких процедур, перш за все, залежить від композиції органів управління банку. Незважаючи на трирівневу структуру органів управління українських банків проаналізовано підходи до формування наглядових рад і впливу таких підходів на ефективність банківської діяльності. Здійснено структурування теоретичних концепцій, пов'язаних із впливом складових елементів корпоративного управління на ефективність банківської діяльності. Проведено систематизацію емпіричних досліджень за цією проблематикою. У контексті дослідження підходів до формування наглядових рад визначено головні законодавчі відмінності та фактори, що на них впливають. Здійснено описативний аналіз структури наглядових рад комерційних банків України, висновки якого вказують на значну неоднорідність у підходах до формування складу наглядових рад. Визначено головні тенденції, які панують у банківському секторі за цим аспектом, а також виокремлено фактори, які впливають на наявність таких тенденцій. Установлено існування формального підходу, за якого «найбільш популярним» варіантом є склад ради з п'яти членів, троє з яких — незалежні. Побудовано модель впливу варіативності складу ради банку на ефективність його діяльності. З'ясовано, що для підвищення ефективності власної діяльності банкам слід розглянути варіанти розширення складу ради новими членами з відповідними освітніми напруженнями та компетенціями.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.583. Скорингове моделювання на основі нейронних мереж для визначення рейтингу позичальника банку / О. М. Васильєв // Економіка України. — 2020. — № 10. — С. 54-62. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено застосування нейронних мереж у скоринговому моделюванні. Розглянуто загальні підходи, які можуть використовуватися для створення скорингових моделей на основі нейронних мереж. Проаналізовано переваги та недоліки таких підходів, отримані теоретичні результати перевірено на штучно згенерованій базі даних з відомим розподілом характеристик, оцінених з використанням нейронної мережі.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.584. Теоретико-методологічні засади та прикладні інструменти реалізації потенціалу банківської системи в забезпеченні структурного реформування економіки: монографія / Н. М. Руцишин; Центральна спілка споживчих товариств України, Львівський торговельно-економічний університет. — Львів: Сполом, 2020. — 402, [1] с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 373-[403]. — укр.

Досліджено теоретико-методологічні та прикладні засади державної політики реалізації потенціалу банківської системи в забезпеченні структурного реформування економіки. Визначено концептуальні положення дослідження структурних реформ як базису сталого і збалансованого розвитку системи національного господарства. Ідентифіковано елементи, функції, завдання та складові потенціалу банківської системи. Оцінено структурні характеристики розвитку економіки України. Проаналізовано стан і тенденції функціонування банківської системи України, її вплив на забезпечення структурного реформування національної економіки. Обґрунтовано стратегічні пріоритети й інструменти реалізації потенціалу банківської системи в забезпеченні структурного реформування економіки України.

Шифр НБУВ: ВА857892

3.У.585. Фактори консолідації капіталу в банківському секторі в умовах Індустрії 4.0 та COVID-19 / Я. І. Глущенко, О. О. Корогодова, Т. Є. Моїсенко, О. О. Сосновська, Н. О. Черненко // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 4-14. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження факторів консолідації капіталу в банківському секторі (БС) в умовах Індустрії 4.0 і складних світових умовах, пов'язаних із глобальною пандемією, викликованою COVID-19. Визначено, що процеси консолідації в банківській сфері особливо активізувались у ХХ ст. Поштовхом до цього стали: укрупнення промислового капіталу та розширення місткості глобальних ринків, зростання масштабів діяльності транснаціональних корпорацій, необхідність підвищення ринкової капіталізації банків для розширення потенціалу у сфері кредитування, загострення конкуренції на глобальному ринку банківських послуг. Встановлено відповідність етапів розвитку БС до хвилі «операційні злиття і поглинання» і «промислових революцій» (Індустрії 1.0 — 4.0). Обґрунтовано, що вплив Індустрії 4.0 в епоху COVID-19 надає можливість очікувати подальший ріст як кількості, так і вартості трансакцій у БС. Дослідивши процеси консолідації банків в умовах глобальної трансформації економічного розвитку, установлено, що основні фактори впливу Індустрії 4.0 і пандемії COVID-19 на процеси злиттів і поглинань у БС такі: вплив технологій, запровадження штучного інтелекту в процесах обслуговування клієнтів, розвиток небанків, віртуального банкінгу та підпорядкування цілей діяльності

банківських установ суспільним цінностям. Зазначено, що в умовах активізації сучасних глобалізаційних процесів і науково-технічного прогресу спостерігається негативний вплив кризових явищ на досягнення бажаного економічного результату, тому з урахуванням особливостей процесів консолідації в БС варто враховувати низку факторів актуальної економічної динаміки, які будуть залежати від якості оцінки економічної ситуації в різні проміжки часу. З огляду на це, розглянуто численні методичні підходи до оцінки факторів впливу на економічні процеси, які відрізняються за якістю інформаційного забезпечення, алгоритмами проведення та математичною складністю. Методичний інструментарій визначено як напрям подальших досліджень. Встановлено, що для розуміння успішності процесів консолідації банківського капіталу потрібно мати певні критерії, що може демонструвати ступінь адаптації БС до факторів актуального економічного середовища. Отримані результати вказують на те, що таким критерієм варто обрати системну ефективність.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.586. Формування маркетингових комунікацій комерційних банків із використанням сегментованого підходу / М. Я. Демко, Н. С. Косар, Н. Є. Кузьо, Й. Похопень // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 35-45. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.*

В умовах існування гострої конкуренції на ринку банківських продуктів (БП) комерційні банки повинні розробляти заходи в напрямі залучення уваги клієнтів і формування їхньої лояльності до банківської установи (БУ), формування її бренду та підвищення його капіталу. На підставі аналізу вторинної маркетингової інформації встановлено, що вагому роль у цьому відіграють маркетингові комунікації (МК) банку, проте важливо забезпечити зростання їхньої ефективності. Цього можна досягнути, використовуючи сегменторієнтовний підхід до їх формування. Мета роботи — встановлення вгодобань різних сегментів ринку БП до окремих інструментів маркетингової політики комунікацій БУ та визначення тих ознак сегментації ринку БП, що відображають відмінність таких уподобань. Результати зібраної та обробленої первинної маркетингової інформації, отриманої внаслідок опитування клієнтів та обробленої з використанням критерію χ^2 , надали можливість установити залежність впливу інструментів МК комерційних банків на клієнтів залежно від їхнього віку та їхню фактичну відсутність залежно від статі клієнтів. При збиранні та обробленні інформації всіх респондентів залежно від їхнього віку було поділено на 3 групи: 18 — 35 років, 36 — 60 років і понад 60 років. З урахуванням результатів опитування розроблено рекомендовану структуру складових МК для БУ залежно від належності клієнтів до певного сегмента ринку; визначено засоби розповсюдження інформаційних звернень; рекомендовано заходи для поширення та їх основний зміст. Проведений аналіз надав можливість установити, що деякі інструменти МК БУ впливають на клієнтів, що належать до різних сегментів ринку. Йдеться передусім про персональний продаж і надання клієнтам консультацій при його проведенні, реалізацію банком заходів у напрямі збереження довілля, збільшення ставок за депозитними продуктами. Визначено, що інші інструменти МК банків мають вплив лише на певну цільову групу клієнтів. Зокрема, реклама на телебаченні та радіо може бути важливою в інформаційному забезпеченні осіб понад 60 років, а інформація на сайтах банків — для молодших осіб.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.587. Центральний банк і монетарна політика: підручник / Н. В. Приказюк, Н. І. Версаль, А. С. Шолойко, Р. В. Пікус, Л. Ю. Гудзинська, О. М. Лобова, Т. П. Моташко, О. В. Тригуб, М. В. Балицька, Г. О. Гудзь, В. І. Ерастов, О. В. Прокоф'єва, А. І. Хемій; ред.: Н. В. Приказюк. — Київ: Ямчинський О. В., 2021. — 377 с.: рис., табл. — укр.

Розкрито питання доцільності створення і специфіки функціонування центральних банків. Акцентовано увагу на таких мандатах центрального банку як мандат монетарної стабільності, фінансової стабільності та мандат оверсайту платіжних систем. Висвітлено причини виникнення центральних банків, еволюцію цілей і функцій центральних банків. Розглянуто специфіку функціонування центральних банків, форми їх організації та забезпечення незалежності. Звернено увагу на передумови виникнення та сутність таргетування агрегатів грошової маси.

Шифр НБУВ: ВА859973

3.У.588. Commercial banking performance as prerequisite for business development / О. Romashko, I. Zapukhliak, N. Krykhyivska, O. Farat, A. Kalynovskyy // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 25-34. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.*

Обґрунтовано необхідність підвищення ефективності діяльності банків як однієї з передумов економічного розвитку суб'єктів підприємництва. Для оцінювання ефективності діяльності банків загалом методичні підходи до такого оцінювання та проаналізовано їх переваги та недоліки. Доведено простоту використання та інтерпретації отриманих результатів при застосуванні коефіцієнтного підходу як інструмента оцінки ефективності діяльності українських банків. Проте, для нівелювання основного не-

доліку коефіцієнтного методичного підходу, що виражається у неможливості отримання однозначної оцінки щодо ефективності банківської діяльності, запропоновано застосувати методичний підхід, який передбачає визначення інтегрального показника ефективності банківської діяльності з використанням прийомів таксономії. Застосування методу таксономічного аналізу надало змогу узагальнити 11 відносних коефіцієнтів, що всебічно характеризують ефективність банківської діяльності: загальну ефективність роботи банку, ефективність використання ресурсів, структуру доходів і витрат та ефективність використання персоналу, й отримати інтегральний показник розвитку. Запропоновану методіку оцінювання рівня ефективності банківської діяльності апробовано на прикладі державних банків України з наступним їх ранжуванням. Зокрема, встановлено, що лідером за рівнем ефективності у 2017 р. був АТ «Ощадбанк». Проте впродовж 2018 — 2019 рр. лідерство перейшло до АТ «Приватбанк». Доведено необхідність удосконалення забезпечення ефективності діяльності АТ «Укресімбанк» та АТ «Укргазбанк», оскільки АТ «Укресімбанк» характеризувався зниженням ефективності бізнесу, а найнижчий рівень ефективності виявлено у АТ «Укргазбанк». Перспективним і практично значущим вважаємо дослідження основних причин зниження ефективності банківської діяльності та вплив таких тенденцій на економічне зростання, в тому числі на розвиток підприємництва.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.589. Motivation of the banking sector employees in the context of their value orientations / N. Kuzmynchuk, T. Kutsenko, O. Terovanova, Yu. Zhezherun // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 63-69. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.*

Досліджено теоретичні основи мотивації працівників банківського сектору (БС) в контексті їхніх ціннісних орієнтацій і напрямів ціннісної адаптації як інструменту менеджменту та управління поведінкою банківського персоналу. Мета роботи — розроблення концептуальних положень мотивації працівників БС на основі ціннісних орієнтацій в умовах необхідності формування ефективних механізмів впливу на трудову активність співробітників банківських установ. Зазначено, що у процесі мотивації працівників БС слід виокремлювати суб'єкти мотивації, якими виступають умотивований суб'єкт і мотивувальний. Доведено, що об'єктом мотивації є ціннісні орієнтації працівників, які враховують основні потреби та інтереси співробітників. На підставі підходу А. Маслоу до розуміння поняття «цінність» сформовано групи ціннісних орієнтацій працівників банківської сфери. Поглиблено понятійний апарат мотивації працівників БС на основі ціннісних орієнтацій. Установлено, що процес наближення суб'єктивної системи цінностей до об'єктивної є ціннісною адаптацією співробітників, що може включати як зовнішню, так і внутрішню мотивацію. Доведено, що внутрішні мотиви формуються під впливом зовнішньої мотивації, яка передбачає застосування різноманітних методів впливу на трудову поведінку співробітників у межах матеріальної та нематеріальної форм. Запропоновано концептуальні положення мотивації працівників банківської сфери на основі ціннісних орієнтацій, що враховують процеси ціннісної адаптації як трансформації суб'єктивної системи цінностей до об'єктивної, включають організаційні, нормативні та фінансові засади стимулювання трудової активності персоналу банківських установ, реалізація яких сприятиме подальшому розвитку БС щодо мотиваційного аспекту банківських працівників і задоволення потреб економічних суб'єктів в отриманні широкого спектра сучасних банківських послуг.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.590. Risk-oriented approach in the primary financial monitoring by banks / V. Ponomarenko, S. Kytkach, I. Pleskun, O. I. Lozynska // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 41-51. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.*

З огляду на зміни законодавчих підстав для проведення банками фінансового моніторингу (ФМ) актуальності набувають дослідження проблематики впровадження ризик-орієнтованого підходу (РОП) в банківському секторі України. Тенденція зменшення частки інформації з ознаками внутрішнього ФМ у загальній кількості поданої банками інформації свідчить про потребу подальшого вдосконалення методів оцінки підозрілих фінансових операцій банків і ризиків, пов'язаних із ними, урахування результативності їх виявлення та глибини наслідків. Мета роботи — вдосконалення РОП у первинному ФМ банків через обґрунтування елементів системи суттєвих ризиків відмивання капіталу (РВК) і фінансування тероризму (ФТ). Обґрунтування елементів системи суттєвих РВК і ФТ базується на міжнародних стандартах ризик-менеджменту, виходячи з оцінки загроз, уразливості до загроз та їхніх наслідків для банку та національної безпеки всіх рівнів. У результаті реалізації кроків: визначення загроз у розрізі типу та юрисдикцією клієнтів і видами фінансових операцій і каналів їх реалізації обґрунтування вразливості банків до загроз середнього та високого рівня, значних наслідків ризиків відмивання капіталу та фінансування тероризму, деталізовано зони особливої уваги банківського ризик-менеджменту. Установлено фінансові операції, для яких рекомендовано

застосування високої, підвищеної та традиційної обачності в ідентифікації та верифікації операцій. Запропоновані зони обачності банків, сформовані на підставі аналізу законодавчої бази з протидії відмивання капіталу та ФТ, статистики Державної служби ФМ та НБУ, уможливають акцентування уваги банківських установ на РВК і ФТ, які мають суттєвий вплив на їхню діяльність. Перспективою подальших досліджень має стати формування математичного апарату для оцінки ризиків банку у ФМ фактів відмивання капіталу та ФТ.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.591. Scientific rationale for the influence of banking sector on the innovative development of economy / D. Zavadzka // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 52-62. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Систематизовано та вдосконалено теоретичні основи визначення впливу банківського сектору на інноваційний розвиток економіки. Визначено наявні теоретичні положення, що характеризують процеси організації взаємодій між банками та підприємствами реального сектору економіки та виникають при фінансуванні інноваційного розвитку країни. Охарактеризовано різні підходи вчених до оцінки взаємозв'язку між банківським сектором та економічним зростанням. Узагальнено наявних у науковій літературі підходів до визначення поняття «взаємодія банківського та реального секторів» надаючи можливість стверджувати, що вони обмежуються: складом учасників і пріоритетом в ініціації взаємодії; масштабами взаємодії (взаємодія на мікро-, мезо- та макроекономічному рівнях на основі врахування впливу ендо- (ЕнЧ) та екзогенних (ЕкЧ) чинників) і формами взаємодії (синдиковане кредитування, інтеграція, партнерство). Доведено, що фінансову взаємодію між суб'єктами інноваційного процесу детермінують (ЕкЧ) та (ЕнЧ). (ЕкЧ) — це сукупність чинників макро- та мікроекономічного середовища, яка формує позиції зовнішнього середовища національного банківського сектору та утворює потенціал можливостей фінансування інновацій. Групу (ЕнЧ) становлять трансформаційні та трансакційні чинники, які формують внутрішнє середовище банків, визначають наявність їхнього фінансового потенціалу та можливості його використання для фінансування потреб інноваційного розвитку економіки. Проведене дослідження довело можливість отримання позитивного або негативного синергетичного ефекту від фінансування банками інноваційного розвитку залежно від впливу визначених чинників на результати кредитних відносин і можливості формування потрібних фінансових ресурсів для кредитування банками інноваційних проектів і програм, з урахуванням загроз виникнення та реалізації інноваційних ризиків. Оцінено можливість впливу інноваційних кредитів банківського сектору на розвиток економіки на макро- і мікроекономічному рівнях.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.403, 3.У.408

Банківський кредит

3.У.592. Емісійна активність суб'єктів фондового ринку України / Л. М. Сатир, А. О. Шевченко, В. М. Кепко, В. В. Новікова // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 82-91. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Обґрунтовано важливість емісійної активності для розширення меж діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання. Запропоновано визначення емісійної активності на фондовому ринку (ФР). Проведено аналіз обсягів емісій учасників ФР України; здійснено порівняльний аналіз емісії акцій і облігацій учасниками ФР України; проаналізовано емісійну активність інститутів спільного інвестування в ретроспективі. Встановлено обставини, що стають на заваді підвищенню рівня емісійної активності суб'єктів ФР України.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.593. Ефективність короткострокового кредитування сільськогосподарських товаровиробників / О. В. Олійник, В. В. Макогон, О. Ю. Скоромна, В. С. Міщенко, С. В. Брік // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 304-314. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Касові розриви у фінансуванні сільськогосподарських підприємств (СП) зумовлює залучення позикових коштів, що сприяє зростанню масштабу виробництва, надає можливість перебудувати технологічну базу на інноваційну основу та є запорукою зростаючої динаміки їхнього власного. Зважаючи на це, управління залученням та ефективним використанням позикових коштів є однією з найважливіших функцій менеджменту агроформувань. У цьому випадку підпорядкованість аграрного виробництва дії закону спадної віддачі зумовлює дисфункції у формуванні ефекту фінансового левериджу (ФЛ), що знижує ефективність використання кредитних ресурсів для фінансування виробничих витрат сільськогосподарських товаровиробників (СГТВ). Зокрема, оцінка ефективності використання позикового капіталу СП із позицій класичного підходу в обчисленні ефекту ФЛ

показала, що останній ігнорує дію закону спадної віддачі, що тягне за собою хибність висновків відносно доцільності використання короткострокових позик для фінансування операційних витрат. У сукупності зазначене спрочиняє необхідність обґрунтування нових науково-методичних підходів до організації ефективного короткострокового кредитування СГТВ. Результати дослідження свідчать, що спадна окупність нарощування інтенсивності сільськогосподарського виробництва значно впливає на ефективність залучення кредитних ресурсів для фінансування операційних витрат. Апробований під час дослідження методичний інструментарій надає можливість установити зниження оптимального рівня інтенсивності виробництва за умов кредитного покриття частини витрат у порівнянні з їхнім самофінансуванням. Визначено, що за умов поєднання власних і позикових коштів оптимальний рівень інтенсивності виробництва не залежить від структури оборотного капіталу за джерелами фінансування. Обґрунтовано підходи, які надають можливість обчислити рівень кредитного покриття витрати, за якого, не знижуючи величини очікуваного прибутку за умови самофінансування, досяжними стають значно більші обсяги товарної продукції.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.594. Залучення індивідуальних інвесторів до фондового ринку України: технології та інструментарій / С. Є. Шишков // *Укр. соціум.* — 2022. — № 3. — С. 64-83. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

З'ясовано, що індивідуальні (роздрібні або масові) інвестори стають дедалі значущими учасниками світових фінансових ринків завдяки глобалізації, спрощенню транскордонного руху капіталу, технологічним заходам щодо забезпечення прямого доступу до торгів, зростанню заощаджень і фінансової обізнаності населення у більшості держав світу, зниженню тарифів і скороченню трансакційних витрат, розширенню кола ліквідного фінансового інструментарію, посиленню інформаційної прозорості ринків капіталу. Констатовано, що в Україні, незважаючи на певні позитивні зрушення (зокрема, щодо активізації інвестицій населення у державні облігації та поступовий рух у бік застосування технологічного досвіду розвинутих ринків), є чимало проблем, що ускладнюють залучення індивідуальних інвесторів на фондовий ринок і підвищення їхньої довіри до ринкового інструментарію. Встановлено, що певні проблеми (зокрема, обмеженість фінансових ресурсів або недостатня фінансова грамотність населення) мають системний характер і можуть бути усунені лише із загальним розвитком національної економіки та ринків капіталу. Обґрунтовано необхідність скорочення фінансового та регуляторного навантаження на емітентів і фінансових посередників, оскільки нагляд за неупублікованими емітентами лише розпоршує ресурси держави та учасників ринку, збільшує трансакційні витрати та не надає реальних стимулів для розвитку ринку недержавних цінних паперів. Акцентовано на необхідності ліквідації істотного відставання України від розвинутих ринків капіталу в питаннях розбудови розрахункової інфраструктури та спрощення операцій індивідуальних інвесторів. З урахуванням практики податкової пільги на інвестиційні доходи фізичних осіб від операцій з державними цінними паперами запропоновано доцільність впровадження аналогічних пільг для інвесторів у цінні папери емітентів, які здійснили публічну пропозицію.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.У.595. Інструменти фондового ринку як фактор оптимізації системи управління державним боргом / Є. В. Редзюк // *Економіка України.* — 2020. — № 7. — С. 121-130. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Проаналізовано стан системи управління державним боргом України та вплив на неї інструментів вітчизняного фондового ринку. Показано, що за останні роки роль боргових і паївових корпоративних інструментів фондового ринку України суттєво знизилася, а частка державних боргових інструментів фондового ринку відчутно зростає, при цьому система управління державним боргом не покращилася. Запропоновано використовувати збалансовану і більш безпечну фінансову політику управління державним боргом, що націлена на стає економічне зростання за рахунок використання строкових, безінфляційних, інфраструктурних та спеціалізованих облігацій.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.596. Методологічні джерела формування стратегічних пріоритетів розвитку фінансового ринку та його інфраструктурного забезпечення / І. І. Чуніцька // *Проблеми економіки.* — 2020. — № 2. — С. 374-381. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження фінансового ринку України, який має нереалізований інфраструктурний потенціал. Його реалізація потребує визначення відповідної стратегії, оскільки постійні зміни векторів розвитку будуть сприяти подальшому руйнуванню інфраструктурного потенціалу. Доведено вагомість і першочерговість методологічного забезпечення при визначенні стратегічних напрямів розвитку фінансового ринку. На основі виокремлення окремих рівнів реалізації фінансових відносин і врахування причинно-наслідкових зв'язків, що супроводжують функціонування й визначають причинно-наслідкові зміни у

таких відносинах доведено, що саме ці детермінанти формують методологічні основи стратегічних напрямів розвитку фінансового ринку. Запропоновано до теоретико-методологічних засад розробки зазначеної стратегії включити положення, що відображають сучасну трансформацію фінансових ресурсів у єдності сторін їх формування, розподілу та перерозподілу як базових з подальшим їх накладенням на рівень фінансового ринку у розрізі його окремих сегментів з одночасним урахуванням потреб його саморозвитку та саморегульованості. Це дозволяє об'єктивніше відобразити процеси, що відбуваються в системі фінансових відносин, і сформулювати основи стратегічних напрямів розвитку фінансового ринку в єдності зі стратегічним розвитком фінансової системи в цілому. За умови втілення сутнісних і кількісно-якісних перетворень станів окремих сегментів фінансового ринку, що володіють власними закономірностями та інфраструктурою, та поєднуючи їх потенціал у цілісну систему, з'являється реальна можливість перетворити інфраструктурний потенціал із забезпечуючого функціонування у стратегічну потужність фінансового ринку.

Шифр НБУВ: Ж10602

3.У.597. Фундаментальний погляд на проблеми національного фондового ринку / І. Г. Манцуров // Економіка України. — 2020. — № 4. — С. 93-96. — Бібліогр.: 1 назв. — укр.

Нещодавно побачила світ монографія колективу авторів, який складається як з вітчизняних, так і з європейських науковців, присвячена проблемі зловживань на ринках капіталів.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.598. Directions of offense prevention in the stock market of Ukraine / М. Blikhar, V. Vovk, N. Shevchenko, T. Kikhaniuk, Z. Dobosh // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 437-446. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Розглянуто законодавчо-нормативні документи, у яких окреслено особливості виявлення правопорушень на фондовому ринку (ФР) України. Сформовано основні правопорушення на вітчизняному фондовому ринку, розглянуто суб'єкти, об'єкти та види санкцій за правопорушення. Визначено, що головним органом у сфері виявлення та запобігання правопорушенням на ФР є Національна комісія з цінних паперів і ФР, яка розглядає справи про правопорушення, регулює діяльність емітентів і фінансових посередників, складає звіти щодо операцій на ФР, здійснює ліцензування професійних учасників, забезпечує співпрацю з державними установами, органами державної та місцевої влади у сфері запобігання правопорушенням. Здійснено аналіз правопорушень на ФР України протягом 2017 — 2019 рр. Окреслено основні напрями запобігання правопорушенням на ФР, а саме: накладання фінансових санкцій, анулювання або призупинення ліцензії професійних учасників, винесення розпоряджень і постанов, збільшення розмірів штрафів на ФР, запобігання маніпуляціям із цінами. Надано пропозиції щодо вдосконалення діяльності Агентства з розвитку інфраструктури ФР, зокрема щодо формування єдиної повної та детальної бази емітентів, професійних учасників, правопорушень, іноземних інвесторів і великих власників цінних паперів. Запропоновано здійснювати зменшення правопорушень на ФР шляхом активної співпраці з Міжнародною організацією комісій із цінних паперів. Загалом, можна зробити висновок про відсутність критичної ситуації у сфері правопорушень на ФР України.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.399, 3.У.402, 3.У.406, 3.У.512, 3.У.677

Грошовий обіг

3.У.599. Від стабільності грошової одиниці до стійкості соціально-економічної системи / А. А. Грищенко // Економіка України. — 2020. — № 7. — С. 3-4. — укр.

У ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» 12 травня 2020 р. в онлайн-режимі відбулася Міжнародна наукова конференція на тему «Проблеми та перспективи забезпечення стійкості фінансової системи України: зовнішні та внутрішні аспекти».

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.600. Зміна монетарних політик центробанків провідних країн та їх наслідки для країн з ринками, що розвиваються / Є. О. Бублик // Економіка України. — 2020. — № 5. — С. 72-84. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Досліджено особливості трансмісії чинників фінансової нестабільності для економік, що розвиваються, під впливом проявів згорання нетрадиційної монетарної політики в країнах економічного ядра. Виявлено ознаки посилення волатильності значних обсягів потоків капіталу та загрози їх відпливу з ринків економік, що розвиваються. Узагальнено перспективні напрями посилення інституційної спроможності монетарних регуляторів країн з ринками, що розвиваються, через розвиток політик макропроденційного та валютного регулювання, а також комунікаційної політики.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.601. Модернізація монетарної політики України в контексті стабілізації економіки та посткризового зростання / Б. М. Данилишин, І. В. Богдан, Т. П. Богдан // Економіка України. — 2020. — № 6. — С. 3-19. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Ідентифіковано ключові проблеми монетарного регулювання національної економіки у 2017 — 2020 рр. Акцентовано увагу на проблемах збалансованості цілей монетарної політики і мандата центрального банку. Обчислено індекс жорсткості монетарних умов в Україні та проведено його порівняльний аналіз з країнами Східної Європи. Запропоновано необхідні зміни законодавчого регулювання діяльності НБУ, включаючи питання його нового мандата. Розроблено набір антикризових інструментів монетарної політики і банківського регулювання з урахуванням наявного світового досвіду та поточних ризиків у реальному секторі та фінансовій сфері України.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.602. Monetary regulation in the economic growth of a state / V. Kovalenko, S. Sheludko, M. Slatvinska, O. Sergeeva, Ye. Kulikova // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 70-80. — Бібліогр.: 23 назв. — англ.

Здійснено порівняльний аналіз моделей монетарного регулювання та досліджено їхній вплив на економічне зростання. Мета роботи — дослідження моделей монетарного регулювання та їхнього впливу на економічне зростання. Визначено, що монетарне регулювання будь-якої країни світу повинно бути націлено на забезпечення економічного зростання. Доведено, що монетарне регулювання має розглядатись як джерело економічних зрушень, підвищення реальної заробітної плати і, відповідно, рівня життя населення; виступає засобом стримування інфляційних процесів, що, своєю чергою, відповідає стратегічним цілям грошово-кредитної політики (ГКП). Проведене дослідження засвідчило, що стрімкий розвиток теорій ГКП та економічного зростання вирізняється певними суперечностями, невизначеністю та перехресними течіями. Еволюція теорій представлена кейнсіанською теорією переваги ліквідності, монетаризмом, неокласичними реальними бізнес-циклами, неокейнсіанською моделлю та новою моделлю консенсусу. Кожна з моделей має особливості, виходячи з об'єктів монетарного регулювання (грошова маса, інфляція, процентні ставки, обмінний курс). За результатами аналізу поглядів дослідників щодо впливу монетарного регулювання на економічне зростання, дійшли висновку, що думки поділяються як на ті, що характеризують слабкий взаємозв'язок між цими явищами, та ті, що доводять тісний взаємозв'язок. Зроблено висновок про те, що вплив монетарного регулювання на економічне зростання має місце при виборі самої моделі регулювання та інструментів його реалізації. Доведено, що модель монетарного регулювання повинна спиратись на розроблені монетарні правила. В Україні, за умов застосування монетарного устрою на підставі режиму таргетування інфляції та враховуючи важливість підвищення ефективності використання основних інструментів монетарного регулювання, потрібно, перш за все, забезпечити узгодженість монетарної та фіскальної політик. Зроблено висновок про те, що недостатня дієвість монетарного трансмісійного механізму знайшла відображення в розбалансуванні грошового і валютного ринків, деформації кредитного ринку та погіршенні кредитного клімату, зменшенні впливу монетарних імпульсів центрального банку як на фінансову систему, так і на реальний сектор економіки. Основна проблема вагомого впливу монетарного регулювання на економічне зростання в державі міститься у відновленні дієвості каналів трансмісійного механізму ГКП, який залежить від вибору монетарного устрою.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.511, 3.У.587

Забезпечення працевдатних. Взаємодопомога. Благодійність

3.У.603. Інвестування ІКТ-інновацій в національній економіці за рахунок коштів загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи / І. В. Дульська // Економіка України. — 2020. — № 4. — С. 73-92. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено відповідність поданого до Верховної Ради України законопроекту «Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення» викликам, які стоять перед такого роду системами в плані їх можливості зберегти й примножити пенсійні заощадження, забезпечити інвестування національної економіки, зокрема щодо впровадження ІКТ-інновацій. Показано, що закон, який регулює добровільне накопичувальне пенсійне забезпечення, даних цілей не досяг — дохідність вкладень пенсійних накопичень є малою, інвестування реального сектору економіки з цих джерел залишається слабким. Запропоновано напрями вдосконалення даного законопроекту, які дозволять активізувати фондовий ринок України і залучити до інвестування національної економіки значні пенсійні заощадження.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.604. Інноваційний компонент соціальної безпеки — пріоритет розвитку України: до 30-річчя Незалежності України / О. В. Гаращук, В. І. Куценко; НАН України, Інститут економіки природокористування та сталого розвитку. — Чернівці: Десна, 2022. — 158, [1] с.: рис., табл. — укр.

Обрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження ролі соціальної сфери та її складових у забезпеченні соціальної безпеки та сталого розвитку. Здійснено комплексний аналіз соціально-економічних трансформацій в Україні. Розкрито вплив соціальних галузей, зокрема освітньої, на досягнення соціальної безпеки та 17 Цілей сталого розвитку України. Особливу увагу приділено модернізації як соціальної сфери в цілому, так і освіти, зокрема, інноваційним параметрам соціального розвитку. Запропоновано підходи до прискорення модернізації соціальних галузей в контексті забезпечення соціальної безпеки та сталого розвитку.

Шифр НБУВ: ВА860137

3.У.605. Проблемні аспекти соціального страхування в Україні щодо ризиків упродовж життя / О. М. Леванда // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2. — С. 58-77. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Соціальне страхування реалізує механізм створення балансу між національною трудовою етикою та обов'язковим піклуванням про пенсіонерів і тих, хто не може працювати за допомогою соціальних програм, які підтримують загальні витрати на споживання. У більшості досліджень увагу акцентовано на загальнооб'язковому державному соціальному страхуванні, але актуальними є дослідження системи соціального страхування з позиції державного та недержавного страхування протягом життя. Мета роботи — виявити проблемні аспекти та дослідити чинний механізм соціального страхування в Україні від соціальних ризиків. Наукова новизна полягає у наданні аналітичного забезпечення щодо виявлення особливостей та проблемних аспектів функціонування соціального страхування в Україні, яке на відміну від нинішнього передбачає аналіз правових засад, статистичних показників у контексті національного інституціонального середовища та розробку пропозицій щодо подолання проблемних аспектів у сфері соціального страхування протягом життя. Методологія дослідження ґрунтується на таких методах: аналіз, синтез, систематизація, статистичний аналіз. Аналіз охоплює період до кризи COVID-19 та епоху пандемії, що дає змогу оцінити потенціал державного управління в умовах непередбачених ситуацій та спаду економіки. Визначено, що головною особливістю загальнооб'язкового державного соціального страхування є зароблена допомога громадянами за рахунок сплати страхових внесків під час трудової діяльності в обмін на право отримувати захист від соціальних ризиків. Разом з тим оцінка стану видатної частини бюджетів державних страхових Фондів виявила недоліки у діяльності щодо невиконання планових показників, незабезпечення контролю за цільовим використанням коштів із власного резерву та недостатність ресурсної спроможності. Аналіз соціального страхування з точки зору недержавного пенсійного забезпечення за основними показниками діяльності фондів засвідчив низький розвиток інвестиційних процесів, що потребує впровадження заходів щодо поширення обізнаності населення про недержавне пенсійне страхування.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.У.606. Соціальні ресурси розвитку економіки: важелі державного регулювання: монографія / О. О. Хандій; НАН України, Інститут економіки промисловості. — Київ: Ін-т економіки пром-сті, 2019. — 435 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 370-403. — укр.

Обрунтовано провідну роль соціальних ресурсів у забезпеченні сталого економічного зростання, досягненні національних і глобальних Цілей сталого розвитку. Розглянуто міжнародний досвід управління соціальними ресурсами в моделях соціальної політики європейських країн. Розкрито теоретико-методологічні та правові засади державного регулювання використання соціальних ресурсів при реалізації реформи децентралізації; визначено інституційні та організаційні чинники формування і залучення соціальних ресурсів. Розроблено концептуальні засади оцінювання соціального та трудового потенціалу як чинників економічного зростання, визначено ключові закономірності зміни рівня трудового і соціального потенціалу. Запропоновано методичний підхід до оцінки обсягів мобілізаційного потенціалу соціальних ресурсів у забезпеченні економічного зростання. Визначено напрями активізації соціальних і трудових чинників, мобілізації потенціалу соціальних ресурсів. Розглянуто інноваційний досвід України щодо забезпечення самоорганізації внутрішньо переміщених осіб, доведено їх значущість як ресурсу розвитку приймаючих громад. Встановлено стратегічні орієнтири розвитку соціального та трудового потенціалу в умовах цифровізації економіки України. Запропоновано стратегічні засади державного регулювання формування, збереження та використання соціальних ресурсів.

Шифр НБУВ: ВА859851

3.У.607. Фіскальні ефекти впровадження нових соціальних стандартів в Україні / О. Ю. Полякова // Проблеми еконо-

міки. — 2021. — № 4. — С. 191-202. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження й оцінка тих зрушень, які відбулися у бюджетному процесі внаслідок зміни соціальних стандартів в Україні протягом 2010 — 2020 рр. Здійснено перевірку гіпотези про наявність зв'язку між змінами таких соціальних стандартів, як прожитковий мінімум і мінімальна заробітна плата, та обсягами податкових надходжень до зведеного бюджету, а також обсягами бюджетних видатків. Проаналізовано сучасні підходи до оцінки впливу соціальних стандартів і показано, що фіскальні ефекти у літературі майже не досліджуються. На основі порівняльного аналізу динаміки встановленого та фактичного прожиткового мінімуму й основних показників Зведеного бюджету України за 2010 — 2020 рр. у кварталному розрізі побудовано регресійні моделі, зокрема, з фіктивними змінними. Виявлено, що існує суттєвий розрив між встановленими та фактичними прожитковими мінімумами, який з часом збільшується. Водночас мінімальна заробітна плата наближається до фактичного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що є позитивним фактом. Основною екзогенною змінною у моделях податкових надходжень є сукупні доходи населення. Побудовано модель залежності доходів населення від середньої заробітної плати, середньої пенсії та прожиткового мінімуму. Показано, що збільшення мінімальної заробітної плати у 2017 р. не мало бажаного прямого фіскального ефекту для податку на доходи фізичних осіб, надходжень єдиного соціального внеску та витрат населення на соціальне страхування. Опосередкований вплив на надходження податку на додану вартість та акцизного збору, якого можна очікувати через збільшення купівельної спроможності населення, також є незначним. Причиною цього є зменшення у двічі співвідношення між мінімальною та середньою заробітною платою внаслідок її приховування, високого рівня тіньової економіки та штучного заниження. Показано, що видатки зведеного бюджету на соціальне забезпечення та оплату праці є більш чутливими до зміни різних соціальних стандартів, що створює ризики макроекономічної нестабільності в Україні.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.608. Analysis of functioning of social policy institutions in Ukraine / I. Kravchenko, A. Berezynets // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 451-459. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Досліджено сутність і проведено аналіз проблематики функціонування інститутів соціальної політики (ІСП) держави. Встановлено, що ІСП є важливим елементом соціально орієнтованої держави і надають можливість підтримувати на належному високому рівні життя її громадян. Поняттям «соціального інституту» (СІ) позначається різноманітне кола явищ і процесів у суспільстві. Сукупність усіх наявних СІ характеризує спосіб організації суспільного життя в цілому. Виникнення СІ є результатом потреб соціальної практики. На основі аналізу відповідної нормативно-правової бази здійснено періодизацію розвитку ІСП в Україні. Результати аналізу надали змогу зробити висновок про те, що в нашій державі сформовано комплексну систему СІ, які забезпечують підтримання особистості в багатьох сферах. Але, попри їх існування, в Україні все ще залишаються проблемними питання їхньої якості та ефективності. Аналіз фінансового забезпечення СІ в окремих країнах світу і в Україні, за підсумками 2018 р., надав змогу говорити про те, що ця сфера є вкрай недофінансованою в Україні у порівнянні з іншими країнами світу. Проведений поглиблений огляд проблематики функціонування ІСП проведено на основі аналізу СІ у сфері матеріальної винагороди працівників на ринку праці, а також соціального забезпечення пенсіонерів. Зроблено висновок про те, що темпи поліпшення соціальних стандартів в Україні не відповідають умовам і вимогам сьогодення, коли за період з 2014 до 2019 рр. вартість життя зросла більше ніж утричі без відповідного нарощення фінансування ІСП.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.С.4, 3.С.9, 3.С.10, 3.У.284, 3.У.522, 3.У.558

Економіка охорони навколишнього середовища

3.У.609. Загрози та ризики імплементації просторової моделі управління природно-ресурсними активами / І. М. Личур, В. В. Микитенко // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 11-20. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Сформульовано і розкрито вихідні положення теорії формування просторової системи управління природно-ресурсними активами, деталізованих з урахуванням базових елементів забезпечення достатнього рівня безпеки особи, суспільства і держави, які мають бути враховані під час розроблення й реалізації у практиці управління національним державотворчим проектом сучасних доктрин і стратегій просторового сталого розвитку. Обґрунтовано методологічно важливі положення систематизованої комбінаторики факторів зовнішнього і внутрішнього впливу на організацію просторових природно-господарських утворень у

сучасних умовах функціонування національної соціально-економічної системи, відмінність яких від усталених, передбачає систематизацію ризиків і загроз сучасним процесам просторового управління природно-ресурсними активами держави та її регіонів.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.У.610. Повне навантаження обсягів викидів на кінцевий попит в агрегованій міжгалузевій моделі України / О. І. Ястремський, В. В. Кулик // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 166-174. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Розроблено методикою та досліджено результати розрахунку навантаження прямих і непрямих обсягів викидів на кінцевий попит за матеріалами агрегованої схеми витрати-випуск України. Досліджено загальне навантаження викидів двоокису вуглецю, окису азоту, метану на кінцеве використання трьох укрупнених видів економічної діяльності економіки України у 2017 р. Найбільшим забруднювачем є вторинний сектор (промисловість), частка якого в загальному навантаженні викидів складає близько 50 % за викидами двоокису вуглецю, окису азоту та метану. Друге місце за обсягами викидів посідає третинний сектор (сфера послуг). Протягом 2013 — 2017 рр. спостерігається тенденція зменшення навантаження викидів на кінцевий попит досліджуваних секторів, особливо в проміжку 2013 — 2014 рр. Розроблено та реалізовано сценарій «зменшення витратності всієї економіки — зміна викидів», який характеризує еластичність випуску всіх викидів за загальною витратністю економіки — зменшення загальної витратності на 1 % призводить до відносного зменшення випуску всіх викидів на величини 1,41 %, 1,62 %, 1,71 %. Перспективами подальших досліджень є розширення схеми розрахунку до 10 ВЕД, 19 ВЕД, 42 ВЕД, 10 видів викидів; застосування єдиних методологічних підходів та масивів даних для порівняльних еколого-економічних досліджень; розробка схеми витрати-випуск з додатковими технологіями «переробка викидів» і квадрантами «міжгалузеві потоки ВЕД на переробку викидів», «додатковий випуск викидів при переробці викидів» для України.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.611. Управління природокористуванням: оцінка впливу на довкілля: навч. посіб. / М. М. Назарук, О. В. Бота, Ю. І. Жук, С. Ю. Зюзін. — Львів: Вид-во Тараса Сороки, 2022. — 247, [1] с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 219-221. — укр.

Розглянуто основні підходи та визначення, які використовуються для управління природокористуванням та оцінки впливу на довкілля, їх нормативно-правове забезпечення. Висвітлено організаційно-практичні основи екологічного аудиту. Визначено систему індикаторів та порядок здійснення моніторингу довкілля. Структура даного посібника побудована таким чином, щоб враховуючи нормативно-правову базу майбутній спеціаліст зміг розглянути основні положення законодавчих норм, що стосуються управління природокористуванням, оцінки впливу на довкілля, їх практичного впровадження.

Шифр НБУВ: VA860152

3.У.612. Environmental management as a tool for providing resilience of the sea port / I. Barskiy, M. Makarenko, S. Gusakov, A. Kalinina, R. Ustinov // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 281-291. — Бібліогр.: 24 назв. — англ.

Доведено значення екологічного менеджменту (ЕМ) для забезпечення сталого розвитку порту. На підставі опрацювання академічної літератури виділено чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, що зумовлюють потребу розвитку ЕМ. Запропоновано узагальнену модель системи ЕМ і підкреслено щодо необхідності введення раціональної системи менеджменту на всіх рівнях управління порту. Підкреслено, що проблема розроблення системи еколого-економічної моделі управління й ухвалення рішень вимагає використання теорії та методів сучасних інформаційних технологій, а також методів адаптивного та інтелектуального управління технологічними процесами порту в реальному масштабі часу на базі комплексу технологічно-економічних (ТЕК) та екологічних (ЕК) критеріїв. Запропоновано загальний принцип формування комбінованих критеріїв управління за всіма рівнями ієрархії відповідно до декомпозиції структури системи управління виробничою функцією і при обліку як економічних, так і екологічних параметрів. Розроблено загальносистемний узагальнений ТЕК та ЕК управління й ухвалення рішень, що включає як якісні, і кількісні характеристики послуг, так і екологічні параметри забруднювачів. Для всіх технологічних і транспортних процесів одержано локальні критерії управління, відповідні загальносистемному критерію за спостереженнями технологічних та екологічних параметрів. Розроблено варіанти критеріїв оперативного управління операційною функцією порту. Підкреслено, що конкретний вибір критерію якості визначається багатьма чинниками як щодо специфіки завдання, що вирішується, характером і складністю об'єкта, простотою та реалізованістю запропонованих алгоритмів. Для вибору відповідного критерію наведено відповідні принципи. Сформульовано концепцію екологічного управління операційною функцією порту.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.261, 3.У.321, 3.У.669

Економіка підприємства

3.У.613. Аналіз впливу стратегічних пріоритетів на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств / Є. О. Малишко, В. В. Чернишов // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 322-329. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розвиток економіки країни вимагає зростання обсягів інвестиційних ресурсів, що є можливим за рахунок збільшення інвестиційного капіталу. Проаналізовано динаміку прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України по регіонах за 2010 — 2018 рр. Результати аналізу свідчать про низький рівень інвестиційної привабливості великої кількості регіонів, що викликано низкою зовнішніх чинників, які стримують розвиток зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) промислових підприємств. Прямі інвестиції є ефективним інструментом стабілізації механізмів регулювання ЗЕД. Розкрито сутність понять «стратегія» та «ЗЕД». Виділено основні стратегічні пріоритети розвитку ЗЕД, а саме: розширення інвестиційних можливостей; розвиток інвестиційної політики шляхом залучення іноземних інвестицій, що забезпечить належний інвестиційний клімат; розвиток технічного та технологічного рівнів через зміни виробничих ресурсів; співпраця фінансових організацій щодо підвищення інвестиційного потенціалу держави. Досліджено надходження прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну за видами економічної діяльності в період 2015 — 2019 рр., а саме: фінансова та страхова діяльність; гуртова і роздрібна торгівля; промисловість. Побудовано інтегральний показник розвитку надходжень прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну за видами економічної діяльності в період 2015 — 2019 рр., що вказує на низьку інвестиційну активність, яка викликана погіршенням інвестиційного клімату. Інвестиційний проект, виступаючи реалізацією інвестиційних ресурсів, потребує детального дослідження. Запропоновано впровадження інвестиційного проекту суб'єкта господарювання промисловості з метою збільшення доходу, який передбачає іноземним інвестором вкладення інвестиційних ресурсів у стратегічно новітні технології для підвищення інвестиційної привабливості на міжнародних ринках.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.614. Бізнес-моделі як інструмент коригування стратегічних позицій підприємств на конкурентних ринках / В. В. Прохорова // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 274-280. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — формування бізнес-моделі як інструменту коригування стратегічних позицій підприємств на конкурентних ринках у сучасних турбулентних умовах. За результатами проведеного дослідження визначено, що в сучасних умовах, коли постійно з'являються нові технології, змінюються споживчі переваги, формуються нові соціальні тренди, головним ключовим фактором успіху в конкурентній боротьбі стає правильне визначення актуальної бізнес-моделі підприємства. Успішні інноваційні продукти вже не є гарантом успіху на ринку, і тільки комплексна інноваційна діяльність, яка переходить на рівень перманентного моніторингу адекватності бізнес-моделі мінливих умов, і проєктування її поліпшеною версією є визначальним фактором успіху в конкурентній боротьбі. Фундаментальні зміни — еволюційні і радикальні трансформації — формували економіку та бізнес-середовище в останні десятиліття. Технології, особливо інформаційні та комунікаційні, радикально змінили вимоги до побудови успішного бізнесу та управління ним. Відповідно, революційні технології вимагають продукування нових бізнес-моделей як інструменту коригування стратегічних позицій підприємств на конкурентних ринках. У сьогодинньому гіперконкурентному середовищі не існує ідеальної бізнес-моделі, яка формує стійкі конкурентні переваги. В майбутньому, де зміни відбуватимуться ще швидше, успіху допоможуть ті підприємства, які зможуть задіяти повний свій потенціал. Переможцями будуть адаптивні підприємства, здатні швидко реагувати на нові виклики. Детально розглянуто процес формування сутності поняття «бізнес-модель» та визначено її структуру; проаналізовано характеристики шкіл наукової думки, які займаються дослідженням бізнес-моделей; виокремлено принципи та задачі бізнес-моделі як інструменту коригування стратегічних позицій підприємств на конкурентних ринках.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.615. Впровадження аутсорсингу бізнес-процесів на підприємстві / О. Б. Моргулець, О. В. Нищенко, О. В. Зінченко // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 283-292. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Досліджено передумови виникнення управлінської ситуації, яка потребує вирішення щодо аутсорсингу. Доведено недостатню розробленість методичних положень обґрунтування управлінського рішення (УР) щодо впровадження аутсорсингу на підприємстві, які б комплексно враховували фінансово-економічний стан підприємства, доцільність і його готовність до діяльності на основі аутсорсингу. Науковою новизною дослідження є методичний комплексний підхід до обґрунтування УР щодо впровадження

аутсорсингу бізнес-процесів (БП) на підприємстві, основні положення якого узагальнено у відповідній моделі. Практичну цінність мають запропоновані методичні положення, які доведені до рівня конкретних методик і практичних рекомендацій і можуть бути використані у практичній діяльності підприємств, які використовують аутсорсинг БП у господарській діяльності.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.616. Маркетингово-логістично-орієнтоване управління екологічними інноваційними підприємствами / М. В. Одрехівський, У. І. Когут, Д. О. Жила // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 170-186. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Досліджено сутність та переваги маркетингово-логістичного управління з позиції ефективності роботи підприємства та функціонування маркетингово-логістичної діяльності. Запропоновано науково-методичний підхід до організування системи «постачальники — екологічне інноваційне підприємство — маркетинг — споживачі» з метою екологічної оптимізації матеріальних потоків на підприємстві. Побудовано концептуальну модель взаємодії системи маркетингової інформації з зовнішнім середовищем для раціоналізації маркетингової діяльності та управлінських процесів екологічного інноваційного підприємства (ЕІП). Сформовано логістичну систему ЕІП, яка покращить управлінські процеси екологічних інновацій у системі «постачальник — споживач» із метою ефективної екологізації діяльності підприємства та регіону.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.617. Стратегічний менеджмент портфеля брендів структурного підрозділу ТНК на локальному ринку / Д. Т. Бікуллов, В. А. Гаркуша, О. О. Головань, О. М. Олійник, С. В. Маркова // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2. — С. 80-89. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

У практиці здійснення брендингу для керівників підприємств найбільш проблемним та актуальним питанням є вибір і використання відповідних методів управління брендами й обґрунтування стратегій їх розвитку. Бренд-стратегія є моделлю планованих завдань і розробки заходів брендингу, що спрямовані на отримання конкурентної переваги та збільшення капіталу бренду. Для управління портфелем брендів та обґрунтування стратегій розвитку запропоновано матричні методики. Методика Brand Dynamics надає змогу побудувати карту позицій брендів у портфелі та обрати відповідні стратегії їх розвитку. Матриця ADL/LC на основі аналізу двох параметрів, зокрема стадії життєвого циклу брендів та їх конкурентної позиції, надає можливість сформувати стратегії розвитку брендів, а також визначити збалансованість портфеля в цілому. За допомогою матричних методів проаналізовано портфель брендів Carlsberg Ukraine, що є структурним підрозділом ТНК Carlsberg Group на вітчизняному локальному броварному ринку. Портфель брендів локального підрозділу ТНК Carlsberg Group — Carlsberg Ukraine на вітчизняному броварному ринку є збалансованим. Застосування методик ADL/LC і Brand Dynamics надає змогу компанії галузі броварництва визначити позиції своїх брендів залежно від ступеня лояльності споживачів і конкурентного стану на ринку та спрогнозувати їхній майбутній розвиток, використовуючи відповідні запропоновані стратегії. Визначено, що для бренду «Львівське» доцільно використовувати стратегію утримання позицій; для брендів квас «Тарас» і сидр «Somersby» — стратегії швидкого зростання; для бренду «Carlsberg» — стратегію зростання за рахунок розширення пропозиції або підтримки додатковими інвестиціями; для бренду «Балтика» — стратегію вибіркового зростання; для бренду «Арсенал» — стратегію вибіркового розвитку через утримання ніші; для бренду «Жигулівське» — стратегію вибіркового розвитку через досягнення лідерства в ціноутворенні; для бренду «Славутинь» — стратегію ребрендингу або поступового виведення з ринку; для бренду «Guinness» — стратегію утримання ніші.

Шифр НБУВ: Ж69879

3.У.618. Strategic analysis as a tool for the formation and implementation of air company development strategy / E. Razumova, O. Kyrylenko, A. Gurina, V. Novak // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 139-146. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Розглянуто роль стратегічного аналізу в діяльності та забезпеченні економічної стійкості авіакомпанії за сучасних умов розвитку економіки. Здійснено аналіз підходів щодо дослідження зовнішнього середовища авіакомпанії за нестабільних ринкових економічних умов. Науково обґрунтовано специфіку застосування стратегічного аналізу в авіаційних підприємствах. Установлено, що на етапі стратегічного аналізу інтерпретують стратегічну позицію організації шляхом визначення змін, що виникли в економічному середовищі організації, та визначення їхнього впливу на організацію та її діяльність, а також виявлення переваг і ресурсів організації залежно від таких змін. Професіоналізм проведення аналізу діяльності сучасної авіакомпанії надає можливість визначити основні часові завдання, які вона хоче виконати в середньо- та довгостроковому періодах для досягнення встановленої мети. Таке обмеження в часовому періоді передбачає, що у процесі реалізації стратегічного плану підприємство

повинно неодноразово здійснювати коригувальні дії, які на останньому етапі кардинально змінюють суть і напрям запланованих результатів. Запропоновані теоретичні засади та практичні рекомендації щодо використання стратегічного аналізу як інструменту формування та реалізації стратегії розвитку авіакомпанії. Заздалегідь визначившись із стратегічною проблемою, збільшується час, коли ви можете на неї реагувати. Однак зі збільшенням частоти можливих раптових змін ступінь їх передбачуваності зменшується. Це означає, що до моменту отримання достатньої інформації для продуманих заходів існує брак часу на їх реалізацію, що може спричинити шкоду авіакомпанії або призвести до втрати прибуткової економічної можливості.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.286, 3.У.480

Загальні питання економіки підприємства

3.У.619. Енергетичний менеджмент та енергоефективність: [підруч. для студентів зі спец. електроенергетика, електротехніка та електромеханіка] / І. О. Самойленко, О. Г. Гриб, А. О. Запорожець, Ю. Л. Прончаков, В. В. Скопенко, І. Т. Карпалюк, Н. С. Захаренко, Н. М. Шматко. — Харків: Бровін О. В., 2020. — 347 с.: рис., табл. — укр.

Викладено теоретичні, методологічні та практичні питання зі створення системи енергоменеджменту підприємства, втілення стандартів ISO 50001 і національних стандартів, що регламентують діяльність у сфері енергоменеджменту та містять в собі огляднормативно-правового забезпечення управління енергоефективністю в Україні та бенчмаркінгу енергоефективності. Представлено матеріал, що стосується оцінювання ефективності проєктів із енергозбереження та підвищення енергетичної ефективності. Надано матеріали практичному з управління енергоефективністю підприємств.

Шифр НБУВ: ВА859143

3.У.620. Маркетингове забезпечення економічної безпеки підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 21.04.02 / І. В. Бойко; ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано теоретичні та методологічні основи маркетингового забезпечення економічної безпеки підприємств. Запропоновано використання інтегрального показника безпечного маркетингового потенціалу інноваційного продукту, що ґрунтується на його параметрах і враховує вплив деструктивних чинників на нього. Визначено комплекс параметрів, на яких повинна базуватися оцінка інновацій для забезпечення економічної безпеки підприємств. Запропоновано показники маркетингової безпеки та розроблено схему діагностики інноваційного продукту. Удосконалено визначення сутності поняття та ролі маркетингової безпеки як об'єднаної складової. Конкретизовано етапи просування інноваційного продукту, що об'єднані в єдину циклічну систему при просуванні інноваційних продуктів. Досліджено інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення для маркетингу у системі економічної безпеки підприємств. Розкрито особливості тестування концепцій інноваційних продуктів з урахуванням біхевіористичних факторів і особливостей ринку.

Шифр НБУВ: РА452352

3.У.621. Маркетингові та логістичні аспекти діяльності експортно орієнтованих підприємств: монографія / І. Л. Литовченко, К. І. Тарасова, Н. В. Смирнова, О. В. Обнявко, Н. О. Кухарська, Н. М. Андреева, М. Я. Постан, М. А. Саєнсу, О. В. Рудінська, І. О. Жарська, Ю. М. Сотніков, І. О. Шкурупська, О. Є. Полянська, Я. В. Сало, А. І. Бербер, В. М. Беспалов, Г. В. Новак, А. О. Губерник, О. В. Шеремета, А. А. Бутенко; ред.: І. Л. Литовченко; Одеський національний економічний університет. — Київ: Гуляєва В. М., 2022. — 510 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 470-509. — укр.

Представлено результати комплексного дослідження теоретичних основ маркетингової та логістичної діяльності експортно орієнтованих підприємств. Проаналізовано методичні основи та практику сучасної маркетингової діяльності господарюючих суб'єктів України та світу за умов руху до цифрової економіки. Увагу приділено особливостям та тенденціям розвитку на найбільших міжнародних ринках зоопродукції, що стимулюють зростання ринків зоотоварів сьогодення.

Шифр НБУВ: ВА859234

3.У.622. Менеджмент потенціалу підприємства у рамках парадигми сталого розвитку: монографія / А. І. Щербель; Приватний ВНЗ «Львівський університет бізнесу та права». — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2022. — 191 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 176-191. — укр.

Увагу присвячено розробленню нових і удосконаленню існуючих теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій із управління потенціалом підприємства у рамках парадигми сталого розвитку. Досліджено раціональну реалізацію потенціалу підприємства у світлі реалізації завдань сталого розвитку. Охарактеризовано управлінські рішення щодо реалізації потенціалу підприємства у рамках парадигми сталого розвитку. Здійснено моделювання організаційного розвитку підприємства на

основі факторів, які впливають на раціональність управління його потенціалом. Проаналізовано сутність і види потенціалів підприємства у рамках парадигми сталого розвитку. Охарактеризовано управління потенціалом підприємства як конкретну функцію менеджменту у світі завдань сталого розвитку. Узагальнено принципи управління потенціалом підприємства у системі координат організаційного розвитку як складової процесів сталого розвитку. Досліджено сталий розвиток і раціональність управління потенціалом підприємства. Узагальнено фактори раціональності управління потенціалом підприємства у рамках парадигми сталого розвитку. Здійснено кластерний аналіз факторів, які впливають на раціональність управління потенціалом підприємства у світі завдань сталого розвитку.

Шифр НБУВ: ВА860023

3.У.623. Організаційно-управлінські інновації в підвищенні ефективності логістичного бізнесу на прикладі ланцюжка поставок / І. М. Якимчук // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 325-330. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено теоретичні засади організаційно-управлінських інновацій у підвищенні ефективності виробничого бізнесу, практичні бізнес-аспекти організаційно-управлінських інновацій у підвищенні ефективності бізнесу, які досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, але, незважаючи на безліч такого виду робіт, на сьогодні в сучасній науковій літературі відсутні комплексні дослідження, присвячені узагальненню і систематизації ряду наявних моделей ланцюжка поставок. Розглянуто організаційно-управлінські інновації в підвищенні ефективності логістичного бізнесу на прикладі ланцюжка поставок. Обґрунтовано, що організаційно-управлінські інновації є безперервними у часі, починаючи з початкової ідеї, яка після ситуаційного аналізу проходить планування, програмування, конкретні дії для реалізації та прийняття рішень для майбутнього. Враховуючи наявні ризики та складність інноваційного рішення, пропонуються конкретні підходи в підвищенні ефективності логістичного бізнесу на прикладі ланцюжка поставок. Удосконалення ланцюжка поставок за допомогою деяких інструментів дозволяє впровадити зміни ринку в організації ланцюжка поставок. Впровадження інновацій в логістиці вимагає швидких рішень для задоволення питань виробництва, управління та екологічного впливу на процеси логістики. Встановлено, що ланцюг поставок з необхідними атрибутами надає багато переваг компаніям, які використовують її інструменти за рахунок договорів аутсорсингу.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.624. Підвищення продуктивності підприємницької діяльності в Україні: теоретико-методичні та практичні аспекти: монографія / Б. В. Буркинський, О. І. Лайко, В. Ф. Горячук, Н. Л. Шлафман, О. А. Ермакова, С. І. Князєв, О. В. Бондаренко, М. Б. Єжов, Т. П. Лозова, Д. Д. Радулов, І. А. Циналевська, С. І. Шаршов, М. І. Лосєв, В. В. Лукашук, З. В. Чехович; ред.: Б. В. Буркинський; НАН України, Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень. — Одеса: ДУ «ГРЕЕД НАНУ», 2021. — 330 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 301-327. — укр.

Розглянуто питання підвищення продуктивності підприємницької діяльності на основі пріоритету збільшення доданої вартості та виявлення прихованих активів суб'єктів господарювання в умовах трансформаційних змін економіки України. Запропоновано організаційно-економічний механізм підвищення продуктивності підприємницької діяльності, який включає інструментарій: виявлення та залучення в господарський оборот прихованих активів; інституціонально-податкового забезпечення відтворення та реінвестування капіталу у високотехнологічному секторі економіки, соціально справедливої системи оподаткування доходів фізичних осіб; адміністрування податку на додану вартість щодо збалансованості фіскального навантаження на процес генерації доданої вартості, інституційно-організаційного забезпечення формування бізнес-середовища з підвищеною життєздатністю й антикризовою стійкістю підприємницьких структур.

Шифр НБУВ: ВА860141

3.У.625. Практичні аспекти оцінювання фінансових ресурсів підприємства / О. М. Ромашко, Ю. В. Неміш // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 288-294. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування та апробація на прикладі нафтовидобувного підприємства методичного підходу до оцінювання рівня фінансових ресурсів на основі узагальнюючого рейтингового показника, а також дослідження зміни стану фінансових ресурсів ПАТ «Укрнафта» протягом 2016 — 2018 років. Розглянуто декілька методичних підходів до оцінки фінансових ресурсів підприємства за допомогою методу коефіцієнтів без приведення до єдиного показника. Особливістю цих методик є здійснення оцінки за значною кількістю показників та необхідності їх інтерпретації. Проте, якщо за основу ставити простоту розрахунку та трактування, то така методика оцінювання фінансових ресурсів запропонована Р. К. Шурпенковою та Т. В. Калайтан і включає експрес-аналіз 5 основних фінансових показників, що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість, та визначення синтетичного рейтингового показника фінансових ресурсів. На основі фінансової звітності ПАТ «Укр-

нафта» за останні 3 років з використанням цієї методики було проведено оцінку фінансових ресурсів підприємства. Встановлено, що підприємство має незадовільний фінансовий стан, оскільки рейтинговий показник оцінки фінансових ресурсів менше 1. Для покращення ситуації підприємство доцільно оптимізувати структуру оборотних і необоротних активів, залучити додаткові кошти власників, своєчасно здійснювати розрахунки з кредиторами шляхом використання бюджетування та складання платіжного календаря, а також скоротити суми поточних зобов'язань шляхом отримання кредитних коштів на більш тривалий період часу.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.626. Сучасні підходи до формування ефективної інноваційної політики підприємства / Н. С. Скопенко, І. В. Євсєєва-Северина, І. А. Бойко, Д. В. Капля // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 6. — С. 90-105. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження інноваційної активності вітчизняних підприємств і визначення сучасних підходів до формування ефективної інноваційної політики суб'єктів господарювання. Обґрунтовано необхідність розробки програми стратегічної стійкості, зважаючи на специфіку діяльності підприємства. Визначено, що такі програми направлені на екологізацію виробництва, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, проведення техніко-технологічних змін, впровадження заходів корпоративної соціальної відповідальності, що сприяє збільшенню кількості конкурентних переваг підприємства. Обираючи певні напрями інноваційного розвитку та реалізуючи інноваційні проекти, підприємство досягає певного рівня інноваційної активності. Акцентовано увагу на необхідності врахування всіх потенціалів підприємства та прогнозування змін зовнішнього середовища для вибору вірної стратегії інноваційної діяльності. Розглянуто фактори, що можуть чинити як позитивний, так і негативний вплив на реалізацію комплексної інноваційної стратегії. Реалії сьогодення, мінливість середовища господарювання, зміни в потребах споживачів, розвиток технологічного прогресу потребують швидкої адекватної реакції підприємств. Суб'єкти господарювання повинні формувати інноваційну політику з метою створення та виведення на ринок принципово нових видів продукції, покращання якості існуючих товарів і послуг, постійного вдосконалення технології виробництва для підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого зростання. Реалізація ефективної інноваційної політики сприятиме розширенню збуту інноваційної продукції, виходу підприємств на зовнішні ринки, покращенню іміджу держави в міжнародному просторі.

Шифр НБУВ: Ж69879

3.У.627. Удосконалення діагностики кризи на підприємстві: фінансово-економічний зріз / О. Д. Вовчак, І. Я. Кулиняк, Л. І. Гальків, М. Л. Павлішин, Т. М. Горбенко // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 292-303. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Діяльність підприємств у сучасних умовах господарювання піддається впливу загроз, спричинених невизначеністю ринкового середовища. Одним із варіантів виходу з кризи та зниження рівня впливу економічного ризику для підприємств є розроблення та впровадження ефективних антикризових заходів, які повинні здійснюватися комплексно та з застосуванням результатів постійної діагностики. Мета дослідження — вдосконалення теоретико-методичних положень щодо побудови системи діагностування кризових станів підприємств. На відміну від інших підходів до побудови такої системи, зосереджено увагу на розрахунку інтегрального показника, часткові індикатори якого відображають рівень кризових ситуацій на підприємстві за сферами виникнення з урахуванням положень збалансованої системи показників BSC. Систематизуючи дослідження наукових джерел, а також урахуваючи положення збалансованої системи показників BSC, запропоновано виокремлювати залежно від сфери виникнення 4 складові фінансово-економічної кризової ситуації на підприємствах: фінансова, операційна (виробнича), кадрова та маркетингова кризи. Діагностику кризового стану підприємства запропоновано проводити за допомогою визначення інтегрального показника з використанням методу аналізу ієрархій (методу Т. Сааті) та експертного опитування (для розрахунку вагомості кризових ситуацій та індикаторів), а також методу нормування (для приведення індикаторів діагностики кризових ситуацій, які є різними за типами, до єдиної інформаційної спрямованості та розмірності). Сформовано систему індикаторів діагностики фінансової, операційної, кадрової та маркетингової криз на підприємствах і з метою їхнього подальшого нормування визначено їхні характеристичні значення. Для узагальненого оцінювання рівня кризи на підприємстві запропоновано використовувати універсальну шкалу Харрінгтона. Відповідно до цієї шкали виокремлено 5 рівнів кризового стану підприємства та надано їх характеристику.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.628. Assessment of the level of economic security of innovative enterprises: economic and legal aspect / V. Blikhar, M. Kopytko, I. Lychenko, M. Vinichuk, R. Polishchuk

// Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 240-248. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Прагнення України інтегруватися до міжнародного економічного простору ставлять перед інноваційними підприємствами значні перешкоди, пов'язані з дестабілізуючим впливом процесів глобалізації. Серед найвагомішого варто виокремити фінансово-економічну та політичну нестабільність, ризики неплатоспроможності та зниження фінансової стійкості, що призводить до неможливості протидіяти зовнішнім і внутрішнім викликам та забезпечити оптимальний рівень економічної безпеки. За таких умов загострюється необхідність ефективної протидії дестабілізуючим чинникам і забезпечення високих показників рентабельності та прибутковості, що можна досягнути завдяки інноваціям і вдосконаленню фінансових правовідносин. Інноваційна діяльність, незважаючи на її високу вартість і суттєвий рівень ризиковості, є одним із пріоритетних напрямів функціонування підприємства. Діяльність інноваційних підприємств привертає увагу економічних агентів, тому забезпечення належного рівня їхньої економічної безпеки є не менш важливим завданням. Зважаючи на те, що єдиної уніфікованої та законодавчо закріпленої методики розрахунку рівня економічної безпеки підприємства досі немає, то вагомого значення набуває пошук найбільш прийнятних і раціональних методів розрахунку рівня безпеки підприємств, а також розроблення правового механізму їх закріплення, який перебуває в центрі уваги науковців і практиків упродовж тривалого часу. Однак визначена проблема досі не вирішена. Проведено дослідження основних підходів щодо оцінювання рівня економічної безпеки інноваційних підприємств і визначено важливість у них фактора інновацій і правового регулювання фінансових відносин з іншими економічними агентами.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.629. Development of the enterprise's innovative potential on the basis of resource theory / V. Lavrenenko, H. Makhova, V. Vostriakova // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 397-408. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Інновації відіграють важливу роль в економічному зростанні та розвитку. Питання пояснення здібностей підприємств генерувати та впроваджувати інновації є надзвичайно актуальним. Розглянуто проблеми інноваційного потенціалу (ІП) підприємства та його розвитку. Пояснено його сутність із позицій ресурсної теорії та запропоновано виділяти такі його складові, як інноваційні ресурси, інноваційні компетенції, інноваційні здатності та інноваційні проекти. На основі цього, ІП визначається як сукупність інтегральних характеристик, які надають можливість використовувати інноваційні ресурси за допомогою інноваційних компетенцій і на основі інноваційних організаційних здібностей. Інноваційними ресурсами виступають як традиційні економічні ресурси, так і ресурси інтелектуального характеру. Інноваційними компетенціями є комплекс властивостей персоналу підприємства генерувати інноваційні ідеї та забезпечувати їхню ефективну реалізацію. Інноваційні організаційні здатності характеризують уміння підприємства ефективно використовувати інноваційні ресурси шляхом створення сучасних бізнес-моделей, процесів і процедур. Основним інструментом реалізації ІП є інноваційні проекти. Дослідження довело доцільність використання для процесів оцінювання та моніторингу розвитку ІП чотирьохкомпонентної матриці, 3 компоненти якої відображають складові ІП — ресурси, компетенції та здатності, а четвертий — конкретне втілення реалізації ІП — інноваційні проекти. Компоненти в межах цієї моделі оцінюються на основі бінарної логіки аналізу економічних процесів.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.630. Financial strategy development process / M. Stimas, V. Lych, Yu. Yurchenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 124-130. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

За сучасних умов розроблення комплексної обґрунтованої фінансової стратегії (ФС) є безумовним імперативом і передумовою не лише організаційно-економічного розвитку, а й функціонування підприємств. ФС підприємства (ФСП) можна визначити як комплексний довгостроковий план організації системної діяльності з досягнення його фінансових цілей шляхом формування, розподілу (перерозподілу) та використання фінансових ресурсів. Мета роботи — визначення теоретико-методологічних положень та обґрунтування практичних рекомендацій розроблення ФСП. Процес розроблення ФСП характеризується високим рівнем складності, що обумовлено необхідністю та доцільністю здійснення поліаспектного аналізу, визначення перспективних стратегічних напрямів підприємства на основі встановлених довгострокових цілей функціонування, здійснення діагностики внутрішнього та зовнішнього середовища та потенціалу підприємства, дослідження конкурентоспроможності, прогнозування його розвитку, і охоплює такі стадії: фінансовий аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища; визначення стратегічних фінансових цілей; розроблення фінансової стратегії за такими напрямками: управління вартістю підприємства; бухгалтерський облік; управління активами; управління грошовими потоками; кредитна по-

літика; інвестиційна політика; управління фінансовими ризиками; дивідендна політика; реалізація стратегії та моніторинг.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.631. Formation of a system of indicators and modeling of activation of innovative activity of small and medium enterprises / V. Tyschenko, A. Shapovalova // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 262-271. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Розглянуто актуальне питання активізації інноваційної діяльності малих (МП) і середніх (СП) підприємств. У ході дослідження виділено структуру інноваційної діяльності підприємства на підсистеми: «Інноваційна активність», «Виробничо-господарська діяльність» і «Державна підтримка та фінансове забезпечення». Використано такі наукові економічно-математичні методи, як апріорне ранжування, лінгвістичний аналіз та когнітивне моделювання для виявлення та графічного зображення причинно-наслідкових зв'язків (ПНЗ) відповідної системи. Проведено апріорне ранжування надало можливість виділити показники, які з позицій науковців доцільно використовувати у процесі аналізу підсистем. У результаті визначено ПНЗ між показниками підсистем інноваційної діяльності до результатів моделювання для активізації інноваційної діяльності МА і СП варто зосередити увагу на ефективності наявної інфраструктури підтримки МП і СП, вивчити попит і пропозицію на ринку послуг для розвитку бізнесу, що надасть можливість забезпечити відповідність послуг у сфері послуг для розвитку бізнесу фактичним потребам МП і СП. На підставі аналізу отриманих співвідношень консонансу, негативного та позитивного впливу можна обрати прийнятну стратегію, що сприятиме підвищенню активізації інноваційних процесів МП і СП.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.304, 3.У.308, 3.У.361, 3.У.519, 3.У.644, 3.У.760

Управління

3.У.632. Актуалізація необхідності інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств на основі аналізу економічних показників їх діяльності / Н. Л. Гавкалова, О. В. Гагарінов // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 224-239. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проаналізовано економічні показники діяльності промислових підприємств України як основу актуалізації необхідності інтенсифікації управління їх економічною поведінкою. Проаналізовано показники соціально-економічного розвитку України за період 2010 — 2018 рр., динаміку обсягів і структуру реалізованої промислової продукції в Україні за 2014 — 2019 рр., зокрема, динаміку та структуру обсягу реалізованої продукції у переробній промисловості, динаміку та структуру обсягів реалізації продукції машинобудування, фінансові результати діяльності промислових підприємств в цілому та у машинобудуванні зокрема. Все це дало можливість зробити висновки щодо стану промисловості в Україні, а саме: на сьогодні відбувається поступове подолання наслідків фінансової кризи та політико-економічних наслідків; проблема розвитку машинобудування полягає у застарілій матеріально-технічній базі, а отже, відображається на конкурентоспроможності в цілому через вплив на якість і собівартість продукції, та її невідповідності вимогам світового ринку; рентабельність операційної діяльності низька та знижується у 2018 році, що не дає можливості підприємствам розвиватися, а також стимулює низьку інноваційну активність, тому що основним джерелом фінансування інноваційного процесу є власні кошти підприємств; кількісний склад працівників промислових підприємств знижується, в той час як і гірша якісний склад, що є наслідком того, що заробітна плата значно нижча за середньосвітову, а також продовжується відтік висококваліфікованих кадрів через трудову міграцію; незначна частка машинобудування у структурі промисловості України, а саме 11,77 % станом на 2019 рік; висока ресурсоемісність, енергоємність і матеріалоемісність продукції машинобудування, а також низькі темпи розробки, освоєння і випуску нової продукції.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.633. Актуальні проблеми сучасної науки, розвитку технологій та менеджменту: тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф., Хмельницький, 25 листоп. 2021 р. / ред.: А. В. Савицький; Національний університет «Львівська політехніка», Вроцлавський економічний університет, Гміна еромадка. — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2022. — 211 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено особливості новітніх теоретичних і прикладних проблем сучасної науки, розвитку технологій та менеджменту в діяльності вітчизняних і закордонних підприємств. Узагальнено результати науково-прикладних досліджень учених, практиків і викладачів вищих навчальних закладів з питань розвитку сучасних тенденцій економіки, менеджменту, приладобудування, технологічного забезпечення, альтернативних джерел енергії, автоматизації та механізації виробничих процесів, використання інформаційних технологій, освіти та бізнесу. Розкрито проблеми

розвитку малога та середнього підприємництва Хмельницької області. Досліджено особливості впровадження реформ децентралізації в Запорізькій області. Охарактеризовано сучасні умови функціонування складів тимчасового зберігання в Україні. Наведено алгоритм розробки стратегій розвитку торговельних підприємств. Проаналізовано методи оцінки конкурентоспроможності підприємств. Увагу приділено проблемам кадрового забезпечення підприємств, ролі інновацій у підприємницькій діяльності, методам збору первинної маркетингової інформації. Висвітлено значення реклами для розвитку бізнесу.

Шифр НБУВ: ВА860063

3.У.634. Інтенсифікація управління економічною поведінкою підприємств в умовах неіндустріальної модернізації: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / В. М. Проценко; Український державний університет залізничного транспорту. — Харків, 2021. — 46 с.: рис., табл. — укр.

Обрунтовано теоретико-методологічні та науково-практичні основи інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неіндустріальної модернізації. Запропоновано парадигму неіндустріальної модернізації як об'єктивну основу переходу вітчизняних промислових підприємств до економіки інноваційного типу. Сформовано понятійно-категоріальний апарат, обрунтовано філософські аспекти та запропоновано методологію інтенсифікації управління економічною поведінкою підприємств в умовах неіндустріальної модернізації. Проаналізовано методи, моделі й удосконалено науково-методичний підхід до оцінки рівня економічної поведінки промислових підприємств як об'єктивної основи інтенсифікації управлінських процесів. Запропоновано науково-практичний підхід до оцінки інтенсифікації циклів управління економічною поведінкою підприємств. Сформовано інтегрований механізм щодо інтенсифікації управління економічною поведінкою промислових підприємств залізничного транспорту в умовах неіндустріальної модернізації. Запропоновано науково-практичний підхід на основі економіки знань, розроблено концептуально-поведінкові основи на засадах реінжинірингу.

Шифр НБУВ: РА452250

3.У.635. Маркетингова стратегія управління розвитком організаційної культури підприємства / Н. В. Трушкіна, Н. С. Ринкевич // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 303-311. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

На сучасному етапі господарювання підприємств набувають особливої актуальності проблеми трансформації організаційної культури з використанням маркетингового інструментарію. Обрунтовано й розроблено маркетингову стратегію управління розвитком організаційної культури підприємства. Для досягнення поставленої мети використано такі загальнонаукові методи дослідження: аналіз і синтез, узагальнення, систематизація, структурно-логічний, експертне опитування. Викладено результати проведеного власного маркетингового дослідження українських підприємств харчової, вугільної промисловості, будівництва, сфери послуг (транспортних, консалтингових, банківських, побутових), освіти, науки й державного управління з метою виявлення особливостей організаційної культури. Доведено взаємозв'язок між маркетингом і розвитком організаційної культури підприємств. Розкрито зміст основних завдань маркетингу при трансформації організаційної культури підприємств. Запропоновано структурно-логічну схему взаємодії управління розвитком організаційної культури та маркетингової стратегії підприємства. Розроблено маркетингову стратегію управління розвитком організаційної культури підприємства як концептуальну модель довгострокових процесів маркетингової діяльності, які мають бути виконаними для досягнення перспективних цілей компанії на засадах запровадження програм саморозвитку і постійного удосконалення професійних якостей персоналу за допомогою цифрових технологій. Ця стратегія має формуватися й реалізовуватися за такими етапами: оцінювання рівня ризиків; формування маркетингової стратегії (аналіз зовнішнього й внутрішнього маркетингового середовища, визначення передумов розроблення стратегії; ідентифікація стратегічних цілей підприємства; встановлення рівня підпорядкованості стратегії; проведення інтеграції стратегії управління розвитком організаційної культури й маркетингу; розробка стратегічних програм; прийняття управлінських рішень щодо реалізації стратегії.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.636. Рефлексивне управління поведінкою споживачів у маркетинговій діяльності підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Я. М. Шуміло; НАН України, Інститут економіки промисловості. — Київ, 2021. — 26 с.: рис., табл. — укр.

Наведено вирішення актуального наукового завдання розробки концептуальних положень механізму рефлексивного управління поведінкою споживачів у маркетинговій діяльності підприємств. Досліджено методичні підходи та запропоновано концептуальні положення механізму рефлексивного управління поведінкою споживачів у маркетинговій діяльності підприємств, які передбачають виявлення рефлексивних складових поведінки споживачів у процесі прийняття рішення про придбання продуктів, формування та реалізацію рефлексивних керуючих впливів. Розроблено метод виявлення рефлексивних складових поведінки

споживачів у маркетинговій діяльності підприємств, зокрема чинників, що впливають на ймовірність прояву споживачем наслідуювання у процесі прийняття рішення про придбання продуктів, в основу якого покладено висновки нейробіологічних досліджень В. Ключарьова й удосконалений метод багатofакторного дослідження особистості Р. Кеттелла. Здійснено формалізацію ключових рефлексивних складових, наведено послідовність етапів реалізації механізму рефлексивного управління поведінкою споживачів у маркетинговій діяльності підприємств. Розроблено інформаційну модель рефлексивного управління поведінкою споживачів у маркетинговій діяльності підприємств. На основі інформаційної моделі запропоновано організаційне забезпечення відповідного механізму, що уможливить мінімізацію витрат на впровадження концепції в маркетингову діяльність підприємств.

Шифр НБУВ: РА452553

3.У.637. Система управління адаптацією підприємства до змін: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Р. В. Гринченко; Одеський національний економічний університет. — Одеса, 2021. — 39 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено та систематизовано теоретичні підходи до класифікації змін у діяльності підприємств, теоретичне обрунтування розвитку підходів до управління підприємствами, диференціація та визначення понять адаптації діяльності підприємств до змін і системи управління адаптацією підприємства до змін. Розроблено теоретико-методологічний підхід до формування системи управління адаптацією підприємств до змін. Запропоновано концепцію моделі та інструментальної бази системи управління адаптацією підприємства до змін. Сформовано теоретико-методологічний підхід до створення комплексної системи оцінювання передумов формування системи управління адаптацією підприємства до змін. Простежено загальноекономічні тенденції розвитку економіки України, досліджено та систематизовано специфічні особливості функціонування, взаємозв'язки між підприємствами агропромислової сфери, тенденції впливу чинників. Апропоновано методологічний підхід і практичний інструментарій формування системи управління адаптацією до змін сучасних агропромислових підприємств.

Шифр НБУВ: РА452758

3.У.638. Статистичні методи в системі управління розвитком підприємства / Н. О. Кондратенко, Т. М. Колесник, М. А. Браташ // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 114-120. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проведено теоретичне узагальнення використання статистичних методів у системі управління розвитком підприємства. Зазначено, що одним з найважливіших інструментів управління розвитком підприємства є збір, упорядкування та аналіз інформації щодо сучасного стану та перспектив розвитку господарюючого суб'єкту. Тобто сучасні методи управління потребують надійного інформаційного забезпечення, вироблення нової стратегії збору, обробки й аналізу інформації. Проведено систематизацію методів статистики за їх цільовим призначенням. Дано характеристику статистичних методів у системі управління розвитком підприємства. Доведено взаємозв'язок використання статистичних методів і системи управління розвитком підприємства. Наведено приклад використання статистичних методів в управлінні фінансовими ризиками на підприємстві. Зазначено, що при використанні статистичних методів в управлінні фінансовими ризиками слід орієнтуватися на максимальну уніфікацію формованих оцінок рівня ризику, що виражається у формуванні універсальних параметрів, які характеризують обсяг можливого збитку. Визначено, що більш широкого визнання продовжує отримувати індексний метод в системі управління підприємством, який займає особливе місце серед статистичних методів завдяки своїй простоті та можливості вирішувати складні завдання. Встановлено, що статистика є невід'ємною складовою системи управління діяльністю будь-якого підприємства, оскільки вона визначає динаміку зростання чи спаду його розвитку. Систематичне використання статистичних методів дозволяє виявити та професійного управління та показником якості та професіоналізму менеджменту підприємства. Зроблено висновок, що комплексне використання статистичних методів дозволяє виявити і перевірити причинно-наслідкові зв'язки суспільних явищ і процесів, визначити вплив і взаємодію різних чинників, обрунтувати управлінські рішення, оцінити їх ефективність, спрогнозувати можливі економічні наслідки різноманітних ситуацій, які виникають у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.639. Сучасні тенденції розвитку HR-менеджменту на підприємствах України / М. М. Новікова, А. Б. Швед // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 127-133. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Досліджено сучасні тенденції розвитку HR-менеджменту на підприємствах України. Зазначено, що в сучасних економічних реаліях люди являють собою найбільш цінні активи будь-якого підприємства, оскільки від їхнього внеску залежить досягнення глобальних цілей розвитку. Тобто від рівня ефективності управління персоналом залежить конкурентоспроможність продукції та підприємства, фінансова стійкість і перспективи стратегічного розвитку. Зазначено, що українські підприємства вимушені

сьогодні шукати шляхи розв'язання проблеми відтоку висококваліфікованих кадрів за кордон і налагоджувати систему управління персоналом на основі впровадження нових методів та інноваційних технологій у сфері кадрового менеджменту. Розглянуто вихідні положення управління персоналом та структуру HR-менеджменту підприємства. Зазначено, що HR-менеджмент завжди орієнтований на реалізацію компетентностей і професійних здібностей працівника та досягнення максимального внеску персоналу у продуктивність і розвиток підприємств. Тому для підвищення ефективності управління персоналом вітчизняним підприємствам необхідно переймати світовий досвід розвитку HR-менеджменту, розробки та реалізації HR-стратегій, які насправді дуже серйозно впливають на показники діяльності організації, та брати від них тільки саме краще. Наведено схему відповідності стратегії організації та HR-стратегії.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.640. Управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства: теоретико-методичні аспекти / Х. Я. Залуцька // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 247-255. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Розроблено та узагальнено теоретико-методичні положення процесу управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства. Для досягнення мети дослідження виконано з використанням методів узагальнення, абстрактно-логічного методу, індукції, дедукції, систематизації, формалізації. Досліджено наукові підходи до розуміння сутності поняття «розвиток» і його необхідність для ефективного функціонування підприємств у сучасних умовах мінливого турбулентного середовища, на основі чого удосконалено це поняття. Значну увагу приділено процесам диверсифікаційного й інтеграційного розвитку та особливостям їх використання в діяльності сучасних підприємств. Виділено структурно-функціональні взаємозв'язки між цими поняттями та окреслено вигоди (ефекти) від диверсифікаційно-інтеграційного розвитку, що дозволило обґрунтувати його необхідність для сучасних підприємств. Обґрунтовано теоретичні аспекти процесу управління диверсифікаційно-інтеграційним розвитком підприємства. Таким чином, наведені розробки дозволяють підприємству чітко визначити мету, принципи, функції, підходи, напрями, сфери та види управління, побудувати ефективний механізм управління задля досягнення бажаних ефектів диверсифікаційно-інтеграційного розвитку підприємств як найбільш прийнятної в сучасних умовах динамічності та непередбачуваності зовнішнього та внутрішнього середовища.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.641. Управління кризовими ситуаціями: навч. посіб. / В. В. Гобела, З. Б. Живко, Г. З. Леськів, С. І. Мельник; Львівський державний університет внутрішніх справ. — Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 227 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 223-226. — укр.

Висвітлено теоретичні засади антикризового управління. Охарактеризовано циклічності та кризові явища в соціально-економічних системах. Розглянуто кризові явища в природі та демографії. Розкрито причини виникнення криз на етапах життєвого циклу підприємства. Подано інформацію про зовнішні та внутрішні загрози та наслідки кризових явищ, концепцію побудови антикризового управління, функції та принципи антикризового управління, державні цикли та кризи.

Шифр НБУВ: ВА858884

Див. також: 3.С.119

Праця на підприємстві

3.У.642. Кадровий менеджмент: [навч. посіб.] / В. П. Івашенко, І. М. Фріман, Є. М. Фріман; Український державний університет науки і технологій. — Дніпро: Акцент ПП, 2022. — 259 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 255-259. — укр.

Висвітлено поняття і сутність кадрового менеджменту, предмет і завдання, а також його суб'єкт та об'єкт. Визначено поняття та ознаки персоналу та людських ресурсів; суть, види та цілі мотивації та стимулювання праці. Проаналізовано поняття та види кадрової політики організації. Розглянуто поняття, сутність, мету, види та методи оплати праці. Розкрито систему підготовки кадрів і систему оцінки управлінського персоналу. Розглянуто мотивуючі фактори кадрового менеджменту, проаналізовано трудове законодавство.

Шифр НБУВ: ВА860209

3.У.643. Співвідношення динаміки продуктивності праці та фондоозброєності як індикатор оптимальності координації основних фондів і чисельності персоналу на підприємстві / О. Г. Янковий, В. О. Янковий // Економіка України. — 2020. — № 8. — С. 40-57. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто різноманітні варіанти поєднання динаміки взаємопов'язаних показників продуктивності праці, фондоозброєності й фондovіддачі окремого товаровиробника. Досліджено позитивне і негативне зростання фондоозброєності з точки зору його співвідношення з підвищенням продуктивності праці. Доведено неоптимальність зростання фондоозброєності в промисловості України

у 2010 — 2018 рр. Розкрито головну причину неоптимальної фондоозброєності на вітчизняних промислових підприємствах.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.644. Управління кадровим потенціалом стійкого інноваційного розвитку підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н. А. Скрипник; Одеський національний політехнічний університет. — Одеса, 2021. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено теоретичний базис і методичні підходи щодо управління кадровим потенціалом стійкого інноваційного розвитку підприємства. Визначено основні поняття й етапи процесу управління кадровим потенціалом і його роль в інноваційному розвитку підприємства. Класифіковано види кадрового потенціалу. Обґрунтовано застосування мультисистемного підходу щодо управління кадровим потенціалом у контексті стійкого інноваційного розвитку підприємства. Проведено аналіз сучасного стану й узагальнено тенденції інноваційного розвитку підприємств України. Систематизовано існуючі підходи щодо управління кадровим потенціалом стійкого інноваційного розвитку підприємства. Досліджено моделі та методи управління кадровим потенціалом, оцінено їх структуру і придатність для вітчизняних підприємств. Запропоновано й обґрунтовано концептуальний підхід щодо управління кадровим потенціалом стійкого інноваційного розвитку підприємства залежно від цілей інноваційної діяльності з позиції їх відповідності сучасним умовам функціонування, сформовано відповідну концептуальну модель. Розроблено методичний підхід щодо моніторингу й оцінки кадрового потенціалу.

Шифр НБУВ: РА452233

3.У.645. Управління персоналом: 800+ запитань та відповідей: навч. посіб. / Т. В. Білорус; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — Київ: Ліра-К, 2021. — 319 с. — Бібліогр.: с. 310-319. — укр.

Висвітлено теоретичні та практичні питання управління персоналом. Увагу приділено локальним функціональним сферам управління персоналом, методологічним засадам і технології їх реалізації. Розкрито цілі, принципи та методи управління персоналом. Охарактеризовано сучасні концепції управління персоналом. Подано інформацію про призначення та роль сучасних служб персоналу в організації, різновиди соціальних груп, класифікацію колективів, етапи розвитку колективу. Наведено методи планування потреби у персоналі.

Шифр НБУВ: ВА859343

3.У.646. Формування системи стимулювання праці з метою підвищення ефективності діяльності підприємства / А. О. Заїнчковський, Т. В. Алюшкіна // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 6. — С. 82-89. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано особливості та специфіку праці як одного з ключових факторів виробництва, досліджено його принципові відмінності від інших видів ресурсів і теоретичні аспекти сутності понять «стимул» і «стимулювання праці». Проаналізовано види стимулів, що можуть застосовуватись керівниками вітчизняних підприємств із метою підвищення інтенсивності праці персоналу та покращання результативності трудової діяльності. Обґрунтовано доцільність і необхідність орієнтації на особисті потреби працівників у процесі вибору стимулів, що застосовуватимуться до персоналу при реалізації заходів щодо стимулювання праці. Встановлено взаємозв'язок між процесом стимулювання персоналу та рівнем продуктивності праці. Визначено рівень впливу впровадження системи стимулювання праці на результативність діяльності підприємства, відповідно до чого обґрунтовано необхідність оптимізації використання трудових ресурсів шляхом впровадження персоналу. Розроблено та запропоновано модель формування системи стимулювання праці для виробничих підприємств. Модель наведена у вигляді загального алгоритму, порядку здійснення ключових заходів і робіт, необхідних для розробки дієвої системи стимулювання. Запропоновано один із можливих варіантів системи критеріїв оцінки досягнень трудової діяльності працівників, на основі якої може здійснюватися справедливе винагородження співробітників. Практична значущість статті обумовлена можливістю використання керівниками матеріалів дослідження для розробки комплексу заходів у межах процесу управління персоналом із метою оптимізації використання трудових ресурсів та, як наслідок, підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

Шифр НБУВ: Ж69879

Типи підприємств за видами діяльності та господарювання

3.У.647. Фінансова діагностика у вартісно-орієнтованому управлінні корпоративними підприємствами: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / М. В. Євтушенко; «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», ДВНЗ. — Київ, 2021. — 21 с.: рис., табл. — укр.

Комплексно досліджено теоретичні та практичні аспекти фінансової діагностики у вартісно-орієнтованому управлінні корпоративними підприємствами. Уточнено понятійний апарат фінансової діагностики, обґрунтовано її концептуальні засади та визначено місце в управлінні корпоративними підприємствами. Проаналізовано сучасний стан і тенденції розвитку підприємств кондитерського сектору. Розкрито та проаналізовано індикатори моментної вартості як джерела ліквідності та забезпечення фінансової стійкості потенціалу створення вартості. Запропоновано метод комплексної оцінки фінансових джерел і стійкості зростання інтервальної вартості корпоративних підприємств. Обґрунтовано організаційно-методичні положення фінансового контролінгу потенціалу створення вартості задля забезпечення інформаційних потреб зацікавлених осіб. Оцінено якість моделей фінансової діагностики та проведено рейтингову оцінку внутрішнього потенціалу створення вартості корпоративних підприємств. Розвинуто методи фінансової діагностики вартості корпорацій на засадах менеджменту ЕВМ (Expectations Based Management), заснованого на очікуваннях.

Шифр НБУВ: PA452754

3.У.648. Financial security diagnostics tools for corporate enterprises / L. Dokiienko, N. Hrynyuk, O. Lapko, H. Kramarev // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 184-194. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Для діагностики внутрішніх фінансових загроз фінансовій безпеці (ФБ) вітчизняних корпоративних підприємств (КП) запропоновано трикомпонентну систему оцінювання їхньої ФБ, до складу якої запропоновано включити класичний інструментарій фінансового аналізу, інструментарій оцінювання фінансової стійкості та інструментарій вартісно-орієнтованого управління. У межах класичного інструментарію фінансового аналізу використано коефіцієнтну та дискримінантні статистичні моделі (ДСМ). Для підвищення ступеня інформативності коефіцієнтної моделі та забезпечення її комплексності розроблено матрицю діагностики внутрішніх фінансових загроз ФБ КП, у якій рівень ФБ визначається на основі оцінювання стану фінансових показників, згрупованих у класи за критерієм відповідності нормативним значенням. На базі ДСМ запропоновано модель оцінювання рівня ФБ КП залежно від особливостей шкали індикативних значень найбільш популярних моделей діагностики ймовірності настання банкрутства. Для діагностики ФБ у складі інструментарію оцінювання фінансової стійкості запропоновано модель оцінювання рівня фінансової стійкості операційної діяльності, яка надає можливість визначити рівень ФБ КП на основі класифікації фінансових ситуацій за ступенем їхньої стійкості залежно від складу і структури джерел задоволення потреб у ресурсах для формування запасів. Узагальнювальним інструментом визначення фінансової стійкості розроблено матрицю діагностики внутрішніх фінансових загроз ФБ КП на основі моделі модифікованої фінансової звітності, яка надає можливість визначити рівень ФБ шляхом установлення взаємозв'язку індикаторів фінансової стійкості, платоспроможності та фінансового зливу.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.649. Human dimension of start-up / S. Slavik, P. Srovnalikhova, V. Navickas, T. Girchenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 392-401. — Бібліогр.: 31 назв. — англ.

Стартап — це молоде та дуже мале підприємство, яке укомплектоване персоналом, людськими стосунками та відрізняється від середовища великих підприємств. Тому дослідження зосереджені на засновниках/лідерах стартапів і стосунках всередині команд. Результатом дослідження є особистісні характеристики провідних людей (вік, освіта, причини вступу до бізнесу та інші), якість їхнього керівництва та роботи в команді. Оскільки стартап активно розвивається, лідерство та командна діяльність контролюються на основі бізнес-ідеї та інвестиційного циклу. Засновники лідери стартапу починають краще, ніж менеджери, краще справляються з надзвичайними ситуаціями, якість керівництва певною мірою обумовлюється етапом розвитку стартапу. Стартапи містять суперечності з асиметрією, які є вираженням їхніх сильних сторін і значних слабких місць. Брак життєвого та трудового досвіду піднімається ентузіазмом, працьовитістю і почуттям колективної роботи, які мають свої межі, а тому рішенням є професіоналізація стартапу на пізніх стадіях їх розвитку.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.650. The role of private individuals in the formation of revenues of non-governmental organizations of Ukraine / I. Tkachuk, N. Shvets // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 167-175. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Досліджено особливості формування бюджетів неурядових організацій в Україні за рахунок фізичних осіб (ФО). Проаналізовано надходження громадських організацій (ГО) України від членських внесків і благодійності ФП за період 2006 — 2019 рр. Виявлено непостійність надходжень ГО України з джерел, пов'язаних із ФО. Дослідження структури надходжень ГО України вказало на нестабільність ролі надходжень від ФО у ній, при цьому суттєво скоротилася частка членських внесків і дещо зрос-

ла частка надходжень від благодійної діяльності ФО. Зазначена тенденція може вказувати на зростання привабливості для ФО діяльності тих неурядових організацій України, які приносять користь всьому суспільству, на протидію тим, діяльність яких спрямована суто на задоволення інтересів їхніх членів. Аналіз надходжень політичних партій України у період 2016 — 2018 рр. від благодійності ФО вказав на суттєве зростання ролі цього джерела у формуванні бюджетів політичних партій. З'ясовано, що в періоді 2006 — 2018 рр. при формуванні бюджетів неурядових організацій суттєво зросла роль ФО. Більше того, зростання спостерігається як у номінальних цінах, так і у цінах, скоригованих на індекси інфляції. Аналіз надходжень громадського сектору України від ФО у розрахунок на одиницю населення показав, що вони зростали навіть швидшими темпами, ніж сукупні надходження, що свідчить про активізацію благодійної діяльності населення України. Відповідно, на підставі здійсненого дослідження та отриманих результатів аналізу надходжень ГО і політичних партій України від ФО зроблено висновок про подальше зростання ролі ФО у формуванні бюджетів неурядових організацій України.

Шифр НБУВ: Ж73250

Економіка промисловості

Економіка промисловості в цілому

3.У.651. Інструментарій збереження та розвитку інтелектуального кадрового потенціалу промисловості України / Л. В. Галаєва, Е. І. Шелудько, М. Ю. Завгородня, Л. В. Галаєва // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 84-105. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проблеми, пов'язані з тотальними втратами промислового потенціалу України, що спричинені повномасштабним вторгненням Росії в Україну, ще більше поглибилися через інтенсифікацію міграційних процесів і відплив професійних кадрів. Найважливішим важелем повного відновлення промисловості має стати раціональне використання найціннішого її капіталу — інтелектуального ресурсу. Тому питання збереження, закріплення та розвитку інтелектуального потенціалу промисловості стало зобов'язанням для нашої країни. Розглянуто проблеми й особливості розвитку інтелектуального кадрового потенціалу промисловості України, що загострілися через обвальне скорочення промислового виробництва, втрату кваліфікованих працівників, посилення міграційних процесів, відставання професійної освіти від сучасних виробничих вимог, зниження престижності інженерних професій, відсутність пріоритету STEM-підходу у вітчизняній професійній освіті. Акцентовано увагу на тому, що стрімкий розвиток технологій підвищує вимоги до набуття сучасних знань, професійних кваліфікацій, компетентностей, можливості отримувати освіту протягом усього життя. Євроінтеграційний поступ України потребує врахування зарубіжного досвіду співробітництва освіти та бізнесу для підвищення кваліфікації кадрів і підтримки інтелектуального кадрового ресурсу в реалізації політики розвитку STEM-дисциплін і залученні молоді до програм національного рівня, які спрямовані на усунення розривів у навичках і знаннях. Предмет дослідження — розроблення пропозицій для державних органів щодо збереження, закріплення та розвитку інтелектуального ресурсу промисловості в процесі повного відновлення країни.

Шифр НБУВ: Ж24215

3.У.652. Промисловість України перед викликами Індустрії 4.0: оцінка обмежень і завдання політики / О. М. Кушніренко // Економіка України. — 2020. — № 5. — С. 53-71. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Оцінено ступінь готовності української промисловості до технологічних викликів Індустрії 4.0 (цифровізація, штучний інтелект, роботизація, розвиток циркулярної економіки й зеленої енергетики, використання новітніх матеріалів) та обґрунтовано пропозиції щодо активізації інноваційного оновлення промисловості України.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.653. Стратегічні пріоритети екомодернізації у промисловості України у контексті подолання глобальних економічних викликів і реалізації цілей сталого розвитку / А. В. Шевченко // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 79-84. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Багаторічна відсутність спрямованої державної політики сприяння технологічній модернізації у промисловості та докорінних реформ в енергетичній галузі призвела до консервації історичної спеціалізації економіки України на сировинних та екологічно «брудних» виробництвах. Поява нових викликів і загроз, спричинених переглядом країнами світу підходів до реалізації екологічної політики через загострення кліматичних проблем, посиленням екологічної складової економічної політики поряд із запровадженням численних економічних обмежень у зв'язку з поширенням пандемії COVID-19, актуалізує дослідження у сфері вироблення ефективних механізмів державної політики сприяння

екомодернізації та декарбонізації у промисловості. Мета роботи — дослідження причин і наслідків високої ресурсоемності промисловості України та пов'язаних з цим сучасних викликів і загроз, а також розроблення рекомендацій щодо заходів державної підтримки та стимулювання екомодернізації, підвищення ресурсоефективності та впровадження циркулярних моделей виробництва у промисловості. Проаналізовано стан і сучасні проблеми промислового виробництва в Україні; окреслено ключові світові тренди структурної та промислової політики у контексті реалізації цілей сталого розвитку; визначено виклики та загрози, з якими стикається Україна у процесі адаптації промислового комплексу до нових реалій функціонування та посилення екологічних вимог до промислового виробництва у світі; узагальнено актуальні ініціативи державної політики, що стимулюватимуть підвищення енергоефективності, екомодернізації та декарбонізації у промисловості України.

Шифр НБУВ: Ж100602

Економіка промислового підприємства

3.У.654. Енергетичний контролінг в обґрунтованні енергоефективних управлінських рішень: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / О. О. Дегтярьова; Одеський національний економічний університет. — Одеса, 2021. — 37 с.: рис., табл. — укр.

Поглиблено теоретичні та методологічні положення формування та реалізації енергетичного контролінгу та прийняття енергоефективних управлінських рішень. Розроблено системний контур енергетичного контролінгу, удосконалено визначення, інструментарій та контролінговий механізм обґрунтування управлінських рішень, запропоновано структуру багаторівневої інформаційної системи, розвинуто методологічний інструментарій. Досліджено реалізацію положень енергетичного контролінгу в системах відновлюваної енергії: запропоновано методичний підхід до формування моделі економічної ефективності та удосконалено збалансовану систему показників. Набуло подальшого розвитку положення прийняття енергоефективних рішень: систематизовано показники енергоефективності, що сприяло розробці системи показників, обґрунтовано дефініцію «енергетична метрика», яка стала основою компаративний підходу для оцінювання енергоефективності підприємства, побудовано матрицю сценарних КРІ-моделей, де КРІ — ключові? показники? ефективності (англ. key performance indicators).

Шифр НБУВ: РА452627

3.У.655. Оптимізація фондоозброєності на промислових підприємствах України: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / В. О. Янковий; Одеський національний економічний університет. — Одеса, 2021. — 41 с.: рис., табл. — укр.

Проаналізовано оптимізацію фондоозброєності в промисловості. Розглянуто сутність, складові показники фондоозброєності, його двійний характер та місце в системі техніко-економічних параметрів промислового виробництва. Сформовано класифікацію чинників фондоозброєності, запропоновано систематизацію її внутрішніх факторів на основі індексних моделей. Розроблено поняття оптимальної фондоозброєності та методи її аналітичного та графічного визначення на базі двофакторних виробничих функцій, досліджено можливість розрахунку резервів росту ефективності господарської діяльності за умови повної відсутності інфляційних процесів в економіці. Виявлено особливості поєднання динаміки фондоозброєності, продуктивності праці та фондовіддачі окремого товаровиробника. Проаналізовано рівень фондоозброєності в промисловості, на підприємствах металургійного виробництва, в машинобудуванні, в харчовій промисловості. Запропоновано шляхи наближення фондоозброєності на промислових підприємствах України до оптимального рівня, зокрема, елімінування негативного підвищувального впливу переоцінки основних фондів на рівень фондоозброєності підприємств.

Шифр НБУВ: РА453218

3.У.656. Ризик-менеджмент як необхідна складова системи економічної безпеки виробничих підприємств / Н. С. Скопенко, І. В. Євсеева-Северина // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2. — С. 120-129. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Досліджено понятійно-категорійний апарат економічної безпеки (розглянуто та уточнено сутність понять «економічна безпека підприємства» (ЕБП), «ризик-менеджмент» (РМ)), виявлено структурні елементи і чинники безпеки виробничо-господарської діяльності підприємства. Обґрунтовано необхідність використовувати РМ як обов'язкову складову системи ЕБП. Акцентовано увагу на необхідності виділення ризиків, що негативно впливають на діяльність підприємства з метою управління ними (ефективний РМ). Наголошено, що ризикові ситуації пов'язані між собою, настання однієї спричиняє інші, що може негативно позначитися на діяльності підприємства. Доведено, що ідентифікація, аналіз, оцінка та врахування ризиків як етапи РМ сприяють забезпеченню ризикостійкості та ЕБП, тобто здатності суб'єкта протистояти негативним факторам внутрішнього та зовнішнього середовища і забезпечувати стабільне функціонування

та розвиток. Зазначено, що важливим є не тільки пошук можливих шляхів зменшення ризику, а й запобігання ризикам, що потребує розробки запобіжних заходів щодо уникнення ризиків, оперативного реагування на різні види загроз для забезпечення ЕБП. Доведено, що концентрація уваги на РМ є підґрунтям забезпечення ЕБП, їх захищеності від негативних чинників зовнішнього середовища та здатності швидко реагувати на них із метою мінімізації їх впливу. Високий рівень економічної безпеки є гарантією сильної конкурентної позиції та ризикостійкості, ефективної діяльності підприємств та їх сталого розвитку. Формування системи економічної безпеки з урахуванням РМ сприяє відпрацюванню механізму захищеності підприємств від негативного впливу факторів зовнішнього середовища та швидкій адаптації до мінливих умов господарювання.

Шифр НБУВ: Ж69879

3.У.657. Теоретико-методологічні засади управління організаційним розвитком промислових підприємств в умовах інтелектуалізації економіки: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Г. А. Дорошук; Одеський національний політехнічний університет. — Одеса, 2021. — 44 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено концепцію управління організаційним розвитком промислових підприємств в умовах інтелектуалізації економіки, яка розкриває перехід до інтелектуальних промислових підприємств через формування інтелектуального капіталу, сформовано механізм реалізації цієї концепції. Запропоновано класифікацію видів інтелектуального капіталу за внутрішньою, зовнішньою та штучною складовою як критерію організаційного розвитку промислових підприємств в умовах інтелектуалізації економіки. Запропоновано класифікацію видів організаційного розвитку, визначено фактори та передумови організаційного розвитку промислових підприємств в умовах інтелектуалізації економіки. Розроблено концептуальні основи діагностики організаційного розвитку. Сформовано управлінський інструментарій забезпечення організаційного розвитку: кадрове забезпечення управління організаційним розвитком; методичні підходи до трансформації організаційної культури; концептуальні засади впровадження штучного інтелекту, для яких запропоновано інструменти оцінювання.

Шифр НБУВ: РА452184

3.У.658. Управління інноваційною діяльністю промислових підприємств за умов європейської інтеграції: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Т. С. Троциковський; Хмельницький національний університет. — Хмельницький, 2021. — 41 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано авторський підхід щодо формування теорії управління інноваційною діяльністю промислових підприємств. Досліджено сутність і принципи забезпечення сталого розвитку промислового підприємства у світовому вимірі на засадах інноваційності. Охарактеризовано особливості управління інноваційною діяльністю в системі функціонування підприємств за умов поетапної європейської інтеграції. Проаналізовано рівень та основні тенденції інноваційної діяльності промислових підприємств Польщі та України в умовах європейської інтеграції. Досліджено чинники впливу євроінтеграційних процесів та побудовано структурно-логічну модель механізму проактивного управління інноваційною діяльністю підприємства в умовах європейської інтеграції. Обґрунтовано засади стратегізації управління інноваційною діяльністю та сформовано концепцію управління інноваційною діяльністю підприємства. Сформовано науково-методичний підхід щодо аудиту інновацій. Обґрунтовано моделі співпраці науки і бізнесу та сформовано маркетинг-логістичний підхід до управління інноваційною діяльністю і розроблено науково-прикладні засади реалізації механізму проактивного управління інноваційною діяльністю підприємства за принципами кластеризації.

Шифр НБУВ: РА452142

3.У.659. Фінанси промислових підприємств: навч. посіб. / О. Ю. Могилевська; Київський міжнародний університет. — Київ: КиМУ, 2020. — 220 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 207-212. — укр.

Узагальнено теоретичний та практичний досвід у сфері фінансів промислових підприємств і висвітлено актуальні питання організації фінансового планування, оподаткування, кредитування, фінансового забезпечення відтворення основних засобів, формування доходів і прибутку. При викладенні матеріалу враховано нові законодавчі та нормативні зміни, які відбулись у діяльності підприємств, та опрацьовано широкий спектр сучасної наукової літератури з цієї проблематики.

Шифр НБУВ: ВА859045

3.У.660. Assessment of the competitiveness of industrial enterprise activity / A. Cherep, T. Beridze, Z. Baranik, V. Korenyev, I. Dashko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 272-280. — Бібліогр.: 31 назв. — англ.

Мета роботи — дослідження й аналіз конкурентного статусу промислових підприємств (ПП) (на прикладі підприємств Криворізького регіону); визначення перспективного прогнозу конкурентоспроможності (КС) на засадах екстраполяції показників діяльності ПП із необхідною точністю. Сформовано методологічний

підхід до перспективного прогнозування КС на засадах екстраполяції та використання ідентифікації дискретних часових рядів, що дозволило визначити прогнози значення чинників впливу на конкурентний статус підприємства для ухвалення ефективних стратегічних управлінських рішень. Сучасні методи щодо ухвалення ефективних стратегічних рішень значною мірою спираються на застосування методів прогнозування, користуючись відповідним статистичним матеріалом. Разом із цим, такий підхід потребує виконання умов, нехтування якими призводить до спотворення одержуваних висновків. Зокрема, це стосується вимог щодо ідентифікації дискретних часових рядів (ІДЧР). Уперше запропоновано застосування ІДЧР, що є підґрунтям визначення прогнозних показників КС підприємства на засадах екстраполяції. Побудовано аналітичні залежності щодо конкурентної позиції ПП Криворізького регіону та відповідних чинників впливу. Проаналізовано основні складові впливу на КС: обсяг реалізації; чистий прибуток; ринкова частка на ринку продукції; інтенсивність конкуренції в галузі; відношення ринкової частки підприємства, що аналізується — до лідера ринку.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.661. Automated control system as a tool for ensuring financial and economic security of the enterprise / О. Bogma, О. Vialets, L. Dukhovska, N. Klymash, H. Silakova // *Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту.* — 2020. — № 6. — С. 142-147. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

To develop a comprehensive mathematical model of the automated system of preparation and decision-making to ensure effective control of financial and economic security of the enterprise. The study used a set of general and special methods of cognition: regular observation and comparative analysis, content analysis, logical generalization, quantitative and qualitative comparison, macro — and micro-prudential analysis, scientific abstraction and systematization, mathematical formalization. It is established that in modern conditions effective control of financial and economic security of the enterprise needs new information tools. A complex methodical approach to creation of the automated system of support and decision-making for the control of financial and economic safety of the enterprise is offered. A mathematical model is proposed to identify threats and predict their consequences, identify areas where increased control and monitoring of indicators is required. Algorithms of blocks of the automated system for an estimation of level of safety and threshold values of safety intervals are offered. In the course of research, a complex mathematical model of the system of preparation and decision-making for maintenance of the effective control of financial and economic safety of the enterprise is developed. Unlike the existing ones, the complex mathematical model includes original algorithms: those of the limits of the interval of the guaranteed level of security for an individual enterprise; for assessing the level of financial and economic security of the enterprise under the conditions of dynamic changes in the level of threats, levels of security and methodological approaches to determining the basic indicators. A mathematical apparatus for isolating the impact of risks on time series of dependencies of key indicators has also been developed. Practical value. The results of the study can be used to create automated information systems and support and decision-making systems with the function of controlling the financial and economic security of the enterprise. They can also be widely used for practical needs by enterprise management and scientists in improving the methodology of automated control, improving the effectiveness of countering threats. The forecasts of the activity of seaports in Ukraine presented in this article can be directly used by practitioners and scientists. For ease of use, analytical equations in the form of polynomials are provided.

Шифр НБУВ: Ж16377

Див. також: 3.У.274, 3.У.276, 3.У.663

Управління

3.У.662. Методичне забезпечення якості управління промисловим підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / І. Г. Муренець; Університет митної справи та фінансів. — Дніпро, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Увагу присвячено вирішенню актуального науково-практичного завдання з поглиблення теоретичних положень, удосконалення методичного забезпечення та розробки практичних рекомендацій щодо методичного забезпечення якості управління промисловим підприємством. Обрунтовано актуальність дослідження, впроваджено методичне забезпечення якості управління промисловим підприємством. Узагальнено теоретичні засади якості управління промисловим підприємством. Визначено й уточнено економічний зміст поняття «методичне забезпечення якості управління промисловим підприємством». Виокремлено й обрнтовано складові якості управління. Сформовано ієрархію цілей і показників якості управління промисловим підприємством. Удосконалено підхід до впровадження методичного забезпечення якості управління промисловим підприємством. Ідентифіковано фактори впливу зовнішнього середовища промислових підпри-

емств України на основі індексу глобальної конкурентоспроможності. Обрунтовано та застосовано методичний підхід до оцінювання якості управління промисловим підприємством. Визначено структуру етапів впровадження системи якості управління промисловим підприємством і здійснено прогноз ефекту від її впровадження. Розвинуто організаційне забезпечення якості управління промисловим підприємством.

Шифр НБУВ: РА452841

3.У.663. Просування продукції промислових підприємств за допомогою інструментарію цифрового маркетингу: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / А. О. Дериколенко; Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». — Харків, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено та науково обрнтовано теоретико-методичні організаційно-економічні положення щодо просування продукції промислових підприємств за допомогою інструментарію цифрового маркетингу. Удосконалено методичні положення щодо використання інструментів просування продукції промислових підприємств, що рунтуються на застосуванні інтернет-платформ. Удосконалено класифікацію інструментарію цифрового маркетингу, що відрізняється диференціацією ознак за технологічними, організаційними та загальними характеристиками, а також виокремленням ознак: «за технологією виготовлення та поширення», «за видом посередництва», «за ступенем спеціалізації», «за типом відносин». Удосконалено теоретичний базис концептуальних основ просування продукції промислових підприємств за допомогою інструментарію цифрового маркетингу в умовах глобалізації. Набули подальшого розвитку методичні рекомендації щодо оцінювання економічної ефективності використання Digital-засобів. Поглиблено методичний підхід до розроблення програми просування продукції промислових підприємств за допомогою інструментарію цифрового маркетингу та методичний підхід до розроблення медіа-плану; розширено визначення Інтернет-платформи й удосконалено методичні положення до використання інструментів просування продукції промислових підприємств (у т. ч. інтернет-платформ).

Шифр НБУВ: РА452985

3.У.664. Формування інтегрованої системи управління промисловим підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / О. П. Горлова; Одеський національний економічний університет. — Одеса, 2021. — 21 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено поняття інтегрованих систем управління (ІСУ) та його генезис під впливом концепції управління і теорії організації, що визначив роль і місце ІСУ в системі управління підприємством. Запропоновано визначення ІСУ з позиції ситуаційного підходу. Систематизовано методи моделювання та оцінки ІСУ, визначено їх переваги та недоліки. Визначено теоретико-методичні підходи до оцінки результативності ІСУ у параметрах складності системи підприємства. Обрунтовано застосування проектного підходу до формування ІСУ та розроблено етапи формування ІСУ. Досліджено взаємозв'язки між зовнішнім середовищем підприємства та рішенням щодо впровадженням стандартизованих систем управління. Розроблено методику оцінки складності системи підприємства як результату впровадження неінтегрованих стандартизованих підсистем управління та ІСУ. Запропоновано методику виявлення зв'язків між складністю ІСУ, складністю керованої підсистеми та фінансовими результатами підприємства та методику щодо вибору стратегій ІСУ зі збільшення, зменшення та стабілізації складності елементів системи підприємства.

Шифр НБУВ: РА452636

Див. також: 3.У.637

Економіка окремих галузей промисловості

3.У.665. Доцільність використання АДЕ та розробка систем автоматизованого управління енергоресурсами підприємств / І. В. Струнін // *Інженерія природокористування.* — 2020. — № 3. — С. 9-14. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Для України найактуальнішою проблемою є необхідність зменшити енерговитрати паливноенергетичних ресурсів. Саме тому необхідно задуматися про пошук альтернативного отримання якісних і нескінченних ресурсів енергії. З можливих альтернатив, які могли доповнити або навіть замінити традиційну енергетику є сонячне випромінювання, як природне невичерпне джерело енергії, адже на Землю припадає 1020 Вт сонячної енергії (СЕ) на один квадратний метр, тільки 2 % якої еквівалентні енергії, отриманої шляхом згоряння умовного палива. Тому, цілком можливо, що в майбутньому СЕ може стати основним джерелом світла та тепла на Землі. Перспективи розвитку даного виду енергії не знають меж. Головна перешкода на шляху до широкого поширення сонячної енергетики — залежність від добового ритму, сезонної мінливості та погоди. Щоб підсилити потік СЕ, потрібно збирати її з великих площ і запасати на майбутнє в акумуляторах. Через технічні проблеми, сонячна електростанція не працює вночі і недостатньо ефективно працює в ранкових і вечірніх сутінках. При цьому пік електроспоживання припадає саме на вечірні години. Для подолання цих недоліків

потрібно або використовувати ефективні електричні акумулятори або створити систему, яка надасть можливість об'єднувати надходження енергії від декількох джерел енергії в єдину мережу за рахунок прогресивного автоматизованого управління процесами контролю та використання енергоресурсів. Запропоновано саме структуру такої системи автоматизованого управління, яка надає можливість об'єднати надходження енергоресурсів від сонячних батарей, вітрогенератора та інших установок альтернативних джерел енергії.

Шифр НБУВ: Ж101173

3.У.666. Обґрунтування стратегічних напрямів удосконалення організації збутової діяльності вугільних підприємств України / Ю. С. Залознова, Н. В. Трушкіна // Економіка України. — 2020. — № 4. — С. 6-38. — Бібліогр.: 32 назв. — укр.

Досліджено особливості функціонування підприємств вугільної промисловості з точки зору організації процесів збутової діяльності. Виявлено чинники й тенденції розвитку збутової діяльності підприємств вугільної галузі України та різних країн світу. Обґрунтовано стратегічні напрями вдосконалення організації збутової діяльності вугільних підприємств у сучасних умовах.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.667. Організаційно-економічне забезпечення державного регулювання розвитку відновлюваної енергетики: теорія, методологія, механізм: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / І. О. Клопов; Класичний приватний університет. — Запоріжжя, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено проблеми щодо розробки теоретико-методологічних основ, концептуальних засад і методичних підходів до формування організаційно-економічного забезпечення державного регулювання розвитку відновлюваної енергетики (ВЕ). Визначено фактори розвитку ВЕ в системі енергозабезпечення національної економіки. Запропоновано комбінаторний ресурсно-детермінований підхід до державного регулювання розвитку ВЕ в Україні. Уточнено зміст поняття «організаційно-економічне забезпечення державного регулювання розвитку відновлюваної енергетики» як сукупності законодавчих норм і засобів адміністративного управління. Розроблено методологічні засади формування організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку ВЕ. Удосконалено методичні засади оцінювання якості державного регулювання розвитку ВЕ. Розроблено методичні засади формування диверсифікованих інструментальних комплексів державного регулювання розвитку ВЕ. Визначено основні характеристики стану відновлюваної енергетики в Україні й тенденції їх динаміки. Здійснено оцінювання якості державного регулювання розвитку вітчизняної ВЕ. Науково обґрунтовано інституціональний вектор розбудови організаційно-економічного забезпечення державного регулювання розвитку ВЕ. Визначено інституціональні альтернативи державного регулювання розвитку ВЕ. Запропоновано концепцію формування організаційно-економічного забезпечення державного регулювання розвитку ВЕ, ключовими елементами якої виступає поняття «енерго-інфраструктура локаль». Концепція розкрито через шість блоків (теоретичний, методологічний, цілепокладання, конструювання ЕЛЛ, управлінський, організаційно-економічного забезпечення). Обґрунтовано конфігураційну модель державного регулювання розвитку відновлюваної енергетики, яка передбачає визначення інституціональної альтернативи такого регулювання й конкретизованого для кожної ЕЛЛ набору економічних, адміністративно-правових та методичних засобів державної підтримки відповідного виду ВЕ, а також умов і критеріїв їх застосування.

Шифр НБУВ: PA452386

3.У.668. Перспективи нарощування ресурсної бази вуглеводнів України за рахунок нетрадиційних джерел: монографія / В. А. Михайлов, С. Г. Вакарчук, С. А. Вижва, В. М. Загнітко, А. М. Коваль, Ю. С. Крупський, І. М. Куровець, М. В. Харченко; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — Київ: Київський університет, 2021. — 335, [26] с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 308-335. — укр.

Розглянуто комплекс факторів локалізації і критеріїв прогнозування, подано оптимальну методику геологорозвідувальних робіт для пошуків нетрадиційних покладів вуглеводнів. Надано прогнозну оцінку перспективних стратиграфічних комплексів і структур для пошуків сланцевого газу й нафти, газу ушілених порід-колекторів у головних нафтогазоперспективних регіонах України: Східному, Західному, Південному. Розглянуто перспективи імпактних структур, видобутку метану вугільних родовищ, газогідратів Чорного моря, нарощування ресурсної бази вуглеводнів України за рахунок нетрадиційних джерел. Надано рекомендації щодо першочергових напрямів геологорозвідувальних робіт з метою освоєння ресурсів нетрадиційних джерел вуглеводнів в Україні. Розглянуто організаційно-правову основу освоєння нетрадиційних ресурсів вуглеводнів в Україні.

Шифр НБУВ: ВС69742

3.У.669. Achieving environmental security with economic impact / A. A. Nester, O. O. Nikitin, O. V. Romanishina, L. O. Mitiuk, Yu. O. Polukarov // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 115-120. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Dumping and storing spent pickling solutions on the territory of enterprises leads to environmental pollution, requires significant costs for their neutralization at the enterprise and at treatment facilities at the production sites. Purpose. To clarify the previously known, but insufficiently studied processes of wastewater treatment and to present the results of research and tests conducted to obtain copper from wastewater and create environmentally friendly equipment. The paper studies individual processes of regeneration of copper-ammonia etching solutions using electrochemical technology to obtain dense copper deposits, whose release sharply reduces the formation and storage of sludge on the territory of enterprises. It is noted that the chemical correction of etching solutions leads to the formation of a significant amount of wastewater, sludge which contains heavy metals that adversely affect soils, groundwater, the plant world and humans as the top of the food chain. To avoid the accumulation of sludge on the territory of enterprises, it is proposed to use the technology of regeneration of spent etching solutions, in which sludge is not formed, and the isolated metal is reused as a secondary raw material for copper production. In this case, the regenerated etching solution is reused for etching printed circuit boards. The creation of equipment for the regeneration of used solutions with the release of metal in a form suitable for melting becomes an important element in preserving the environment and obtaining raw materials for non-ferrous metallurgy in Ukraine. Originality. For the first time, comprehensive studies have been carried out which made it possible to create promising wastewater treatment equipment based on them. The research-based etching line for printed circuit boards provides for the reuse of rinsing waters in the technological process after its regeneration. At the same time, the use the line rinsing water is available to replenish the withdrawn pickling solution. Practical value. The use of the process with the separation of copper by dense deposits makes it easier to remove metal by simple mechanical operations and to avoid a complex structure for removing copper in the form of metal powders.

Шифр НБУВ: Ж16377

Економіка машинобудівної та металообробної промисловості

Економіка машинобудівної промисловості

3.У.670. Економічне стимулювання розвитку підприємств суднобудування України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / В. Г. Рогов; НАН України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень. — Одеса, 2021. — 21 с.: рис. — укр.

Обґрунтовано теоретичні та вдосконалено методичні положення економічного стимулювання в системі управління розвитком підприємства. Здійснено аналіз тенденцій розвитку суднобудівних підприємств та ефективності формування і використання ними стимулів їх розвитку. Надано рекомендації щодо формування податкових і кредитних стимулів розвитку суднобудівного підприємства на основі балансу суспільних і корпоративних інтересів. Запропоновано науково-методичний підхід до створення системи раннього попередження та реагування на зміни економічних стимулів розвитку підприємства за слабкими і сильними сигналами. Розроблено методичний підхід до оцінки економічних ризиків реалізації стратегії розвитку підприємства й обґрунтування доцільності застосування альтернативної стратегії в разі істотного впливу стимулів на основі математичного апарату теорії узагальнених нечітких чисел.

Шифр НБУВ: PA452258

3.У.671. Оцінка рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування: науково-практичні аспекти / В. І. Чобіток // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 312-324. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — формування науково-практичних аспектів до оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування відповідно до сучасних умов господарювання. Визначено, що сучасні процеси трансформації економічних відносин характеризуються суттєвим впливом ендегенного й екзогенного середовища на холістичний розвиток промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування та підвищенням рівня внутрішньої і зовнішньої конкуренції, вимагають продукування та впровадження інноваційно-креативних методів управління, які формуються залежно від рівня використання інтелектуально-потенційно-людських ресурсів для формування ефективних бізнес-моделей на конкурентних ринках. Доведено, що залізничний транспорт, порівняно з іншими видами транспорту в Україні, має певні переваги, які сфокусовано на: пристосованні для перевезення різних партій вантажів за будь-яких погодних умов; забезпеченні можливості швидкої доставки вантажу на великі відстані; високий рівень безпеки та надійності; стабільні транспортні зв'язки тощо. Для покращення цієї ситуації розроблено науково-практичний підхід до оцінки рівня розвитку промислових підприємств залізничного транспортного машинобудування, які входять до АТ «Укрзалізниця»

або забезпечують його діяльність. Більшість підприємств знаходяться в критичному стані, це пов'язано з активним впливом зовнішнього середовища на формування ефективної бізнес-моделі.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.672. Теоретико-методологічні засади управління технологічним оновленням інноваційно орієнтованих підприємств: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / О. С. Свістун; Хмельницький національний університет. — Хмельницький, 2021. — 41 с.: рис., табл. — укр.

Концептуально вирішено та науково обгрунтовано теоретико-методологічні засади, методичні положення та практичні рекомендації щодо управління технологічним оновленням машинобудівних підприємств на засадах системного підходу в контексті сучасного розвитку нової парадигми економіки. Обгрунтовано, що в умовах міжнародної гіперконкуренції та необхідності забезпечення економічної безпеки за рахунок прискорених темпів економічного зростання актуальною постає потреба якісного оновлення технологій на основі інновацій, інтелектуалізації, цифровізації економіки та розширення сфер застосування інформаційних систем та високотехнологічних процесів. Розроблено науково-методологічний підхід щодо моделювання й оцінювання комунікацій на засадах аналізу соціальних мереж (SNA) із врахуванням інтелектуалізації соціально-економічних процесів. Удосконалено науково-методичний підхід щодо використання економіко-математичного інструментарію для цілей технологічного оновлення підприємств машинобудівного комплексу. Побудовано механізм управління технологічним оновленням машинобудівних підприємств, на засадах політики технологічного оновлення та комплексного підходу у формуванні інформаційної системи, що дозволяє забезпечити досягнення стратегічної мети підприємства із врахуванням принципів стратегічного оновлення, завдань і критеріїв.

Шифр НБУВ: РА452840

Див. також: 3.У.526

Економіка харчової промисловості

3.У.673. Досвід впровадження системи екологічного менеджменту на підприємствах олійно-жирової галузі / О. І. Драган, Н. М. Чеснік // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2. — С. 90-99. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено досвід впровадження системи екологічного менеджменту у діяльність підприємств олійно-жирової галузі з метою його узагальнення та поширення на інших підприємствах. Об'єктом дослідження є система екологічного менеджменту ПрАТ «Вінницький олійно-жировий комбінат» («ВОЖК»). Методами дослідження є системний, статистичний, експертного опитування, інтегрального оцінювання. На ПрАТ «ВОЖК» функціонує інтегрована система управління якістю та безпечністю харчових продуктів і кормових продуктів (шроту), яка відповідає вимогам ДСТУ ISO 9001:2009 і ДСТУ ISO 22000:2007, система екологічної сталості (ISCC) за міжнародним стандартом ISO 14001:2015. Охарактеризовано етапи впровадження екологічного менеджменту відповідно до міжнародного стандарту серії ISO 14000. Досліджено заходи, які впровадило у діяльність ПрАТ «ВОЖК» згідно з міжнародним стандартом ISO 14001:2015. Обгрунтовано наявні переваги від впровадження системи екологічного менеджменту з впливом на зниження показників використання ресурсів (електро-, теплоенергії) та збільшення економічних показників діяльності підприємства (чистий дохід від реалізації продукції, матеріаловіддача, оновлення основних виробничих засобів, ресурсоемісткість виробництва). Наукова новизна полягає: у застосуванні методики оцінювання стану екологічного менеджменту на ПрАТ «ВОЖК» за допомогою інтегральних показників за період 2010 — 2018 рр. з обгрунтуванням висновків для подальшого його покращання.

Шифр НБУВ: Ж69879

3.У.674. Організація виставкової діяльності в системі управління інноваційним розвитком підприємств легкої промисловості: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н. М. Кирилко; Київський національний університет технологій та дизайну. — Київ, 2021. — 21 с.: рис. — укр.

Поглиблено теоретичні засади та практичні рекомендації щодо організаційного забезпечення виставкової діяльності, яке розглянуто в рамках загальної системи управління інноваційним розвитком підприємств. Уточнено класифікацію виставкових заходів. Обгрунтовано положення концепції менеджменту виставкової діяльності інноваційно-орієнтованого підприємства. Систематизовано існуючі методичні положення з аналізу виставкової діяльності підприємств-експонентів; запропоновано їх удосконалення. Досліджено комплекс показників сучасного стану легкої промисловості, визначено основні тенденції розвитку підприємств галузі, обгрунтовано потребу у активізації інноваційних процесів та інвестиційної діяльності. Обгрунтовано напрями та умови удосконалення організації виставкової діяльності інноваційно-орієнтованого підприємства. Запропоновано алгоритм прийняття рішення щодо основних форм участі підприємств лег-

кої промисловості у виставкових заходах, проведено оцінку виставкової активності досліджуваних підприємств-експонентів, окреслено принципи аналізу виставкової діяльності підприємства-експонента. Розглянуто систему управління виставковою діяльністю задля забезпечення розвитку підприємства-експонента.

Шифр НБУВ: РА452378

3.У.675. Системний підхід в енергетичному менеджменті як аналітичний засіб для оцінювання енергоємних процесів на підприємствах харчової промисловості України / Я. Д. Онищенко, А. І. Замулко // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2. — С. 130-139. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто сучасне функціонування технологічних процесів (ТП) на підприємствах харчової промисловості (ПХП) України. Запропоновано сумісне використання системного аналізу й енергетичного менеджменту як аналітичних засобів, що надають змогу систематизувати виявлення об'єктів щодо яких слід виконати управлінські рішення, що покращать показники функціонування та підвищать якість роботи відповідного обладнання на ПХП. Здійснено аналіз особливостей функціонування загальних технологічних процесів та обладнання, яке використовується на ПХП України. Запропоновано сумісне використання системного аналізу з енергетичним менеджментом для виявлення об'єктів, які потребують ефективних управлінських рішень. Доведено можливість використання оцінки споживання паливно-енергетичних ресурсів на ПХП України. Для досягнення максимального ефекту від впровадження енергозберігаючих заходів на етапі аналізу технологічних процесів, потоків та обладнання ПХП слід використовувати системний аналіз у поєднанні з менеджментом. Досягнути максимального ефекту можна за допомогою аналізу як підприємства в цілому, так і окремих ТП, пов'язаних між собою. Використання менеджменту надасть змогу мінімізувати витрати на одиницю продукції, що, відповідно, призведе до зменшення фінансових витрат за електричну енергію для підприємства. При цьому використання системних підходів аналізу в поєднанні з менеджментом забезпечить максимально можливий результат у вирішенні енергетичних проблем, тобто підвищить якість і продуктивність роботи як окремого обладнання, так і підприємства харчової промисловості в цілому.

Шифр НБУВ: Ж69879

3.У.676. Optimization of income of the personnel of the enterprises of the food industry / G. Tarasiuk, T. Ostapchuk, T. Musiets, Ya. Laguta, S. Biriuchenko // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 251-258. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Актуальність теми дослідження пояснюється тим, що найважливішим засобом забезпечення узгодження сторін трудового процесу та досягнення в цілому стійкого розвитку підприємства в майбутньому є налагодження механізму формування доходу персоналу та визначення його оптимального рівня. Мета роботи — формування рекомендацій і пропозицій щодо оптимізації формування складових сукупного доходу персоналу підприємства за допомогою цільової функції, орієнтованої на максимізацію доходу віддачі суб'єкта господарювання. Доведено, що успішне функціонування підприємства неможливе без узгодження інтересів роботодавця та його персоналу у сфері формування доходів, тож цей процес потребує оптимізації з застосуванням методів математичного моделювання. Оскільки доходи персоналу передусім належать до сфери менеджменту персоналу підприємства, то показниками цілі є показники результативності використання трудових ресурсів. Залежно від цілей оптимізації виділено кілька типів невідомих змінних у задачах управління доходом персоналу підприємства: рівень працівника; рівень окремого структурного підрозділу; рівень підприємства в цілому.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.560

Економіка будівництва

3.У.677. Наслідки впровадження воєнного стану для ринків капіталу України / С. Є. Шишков // Укр. соціум. — 2022. — № 1. — С. 63-86. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Визначено особливості регулювання ринків фінансових послуг в Україні з урахуванням перерозподілу сфери повноважень державних регуляторів. Виявлено, що значущими факторами позитивного сприйняття якості регулювання та ефективності функціонування ринків є операційна надійність, гнучкість, публічність позицій, інформаційна активність, оперативність реакції на зовнішні виклики, прогнозованість дій щодо впровадження обмежень та лібералізації. Встановлено, що суттєві ризики для цілісності ринків капіталу пов'язані з операційною спроможністю не тільки фінансових установ та суб'єктів фінансової інфраструктури, але й регулятора. Констатовано, що тотальне припинення обігу фінансових інструментів та проведення операцій може розглядатися як обгрунтоване лише на нетривалій та прогнозований строк, зокрема для мінімізації впливу резидентів держави-агресора, що в сучасних умовах не потребує суттєвих

технологічних складнощів, а виключно політичної волі регулятора. Обґрунтовано, що дозвіл на обіг лише незначної частки державних цінних паперів (військових облігацій) є недостатнім для інвестиційної діяльності, диверсифікації портфелів фінансових інститутів і задоволення попиту населення, яке в таких умовах може вдатися до інвестицій в активи, що позбавлені регуляторних обмежень або перебувають за межами наявного правового поля. Визначено ступінь обґрунтованості підстав для припинення обігу державних облігацій в умовах воєнного стану та механізми мінімізації відповідних ризиків державою, а також проаналізовано інтереси власників держоблігацій щодо недопущення панічного падіння цін внутрішніх державних зобов'язань.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 3.У.396

Економіка сільського господарства

3.У.678. Організаційно-економічні засади розвитку фермерських господарств в умовах трансформування аграрного сектору: монографія / М. В. Савка, І. Ф. Баланюк; Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. — Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2022. — 212 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 107-204. — укр.

Розкрито теоретико-методичні аспекти та практичні рекомендації розвитку фермерських господарств. Обґрунтовано концептуальні засади стратегії розвитку фермерських господарств у регіоні та встановлено, що комплекс заходів щодо визначення ключових напрямків їх діяльності, забезпечення ресурсним потенціалом, формування конкурентних переваг позитивно впливає на ефективність трансформування аграрного сектору. Досліджено тенденції та визначено чинники, які впливають на розвиток фермерських господарств регіону. Здійснено прогнозування виробництва продукції сільського господарства фермерських господарств на перспективу, який може зменшувати ступінь невизначеності у їх діяльності та мінімізує ризики. Розкрито трансформацію особистих селянських господарств у сімейні фермерські господарства та обґрунтовано стратегію їх розвитку. Визначено, що інноваційним напрямом розвитку фермерських господарств є формування smart-спеціалізації, яка дає змогу створювати на базі об'єднаних територіальних громад такі виробничо-фінансові й організаційно-технологічні відносини між суб'єктами аграрного бізнесу, які шляхом об'єднання зусиль власних потенціалів здатні підвищити їх конкурентоспроможність.

Шифр НБУВ: ВА859476

3.У.679. Особливості корпоратизації аграрного сектору в зарубіжній та вітчизняній практиці: уроки для України / Л. В. Молдаван // Економіка України. — 2020. — № 8. — С. 76-95. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Досліджено передумови виникнення у світовій практиці фермерських корпорацій та корпорацій з несільськогосподарським капіталом, здійснено їх типізацію. Обґрунтовано сутність некомерційних (соціальних) виробничих сільськогосподарських корпорацій та сформульовано мотиваційні чинники їх поширення в економічно розвинувтих країнах. Виділено етапи корпоратизації аграрного сектору України, обґрунтовано її слабкі сторони та надано пропозиції щодо формування сприятливого інституціонального середовища для розвитку різних типів соціально орієнтованих фермерських корпорацій.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.680. Стан і перспективи розвитку малих форм господарювання в аграрному секторі України / Л. А. Жураковська // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 104-110. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено сучасний стан малих форм господарювання, що функціонують в аграрному секторі економіки України, та обґрунтовано шляхи підвищення їх ефективності, що дозволять повною мірою розкрити їх потенціал. Малі форми господарювання в Україні роблять суттєвий внесок у валове виробництво сільськогосподарської продукції та залишаються стабілізуючою ланкою господарювання, згладжуючи цінові коливання та виробляючи нішові продукти, забезпечуючи тим самим продовольчі потреби населення та належний рівень продовольчої безпеки держави. Однак вони перебувають у нерівних конкурентних умовах порівняно з середніми та великими сільськогосподарськими. Низький рівень забезпеченості їх сільськогосподарською технікою обумовлює низьку продуктивність праці й значною мірою впливає на повне та своєчасне виконання комплексу робіт по вирощуванню, збиранню сільськогосподарських культур. Суттєвою проблемою малих підприємств залишається недосконалість програм державної підтримки фермерських господарств, зокрема, нерівномірність надання підтримки протягом року, зміни порядку виділення коштів з державного бюджету, ускладнення процедури подання документів на розгляд комісії, встановлення додаткових обмежень. Це призводить до зменшення кількості отримувачів такої підтримки, а також до відмови самих фермерів у отриманні такої підтримки. Прийняті зміни до Закону України «Про фермерське господарство» поки що не спонука-

ють особисті селянські господарства трансформуватися у фермерські. Державна політика щодо стимулювання розвитку малих форм господарювання в аграрному секторі України повинна ґрунтуватися насамперед на вирішенні питання подальшого функціонування господарств населення. При цьому заходи державної підтримки мають спрямовуватися на посилення організаційно-економічної допомоги у створенні та функціонуванні фермерських господарств сімейного типу з подальшим їх об'єднанням у сільськогосподарські кооперативи.

Шифр НБУВ: Ж100602

Див. також: 3.У.335

Економіка сільського господарства у цілому

3.У.681. Екологічний маркетинг біотехнологічного виробництва у сільському господарстві: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.06 / А. А. Гайдар; Національна академія аграрних наук України, Інститут агроекології і природокористування. — Київ, 2021. — 25 с.: рис., табл. — укр.

Наведено теоретичні основи та практичні положення щодо розвитку екологічного маркетингу в біотехнологічному виробництві у сільському господарстві. З'ясовано сутність і зміст екологічного маркетингу в біотехнологічному виробництві. Визначено особливості розвитку екологічного маркетингу в умовах біотехнологічного виробництва. Охарактеризовано методичний інструментарій екологічного маркетингу та його значення в біотехнологічному виробництві. Проведено оцінку маркетингового середовища підприємств біотехнологічного напрямку, зокрема запропоновано методичний підхід до оцінки чинників зовнішнього та внутрішнього економічного середовища підприємства. Проаналізовано стан внутрішнього та зовнішнього ринку біопрепаратів. Визначено мотиваційні аспекти споживачів біопрепаратів. З'ясовано особливості просування біотехнологічної продукції на ринках on-line. Проаналізовано алгоритм застосування маркетингового digital інструментарію в біотехнологічному виробництві. Сформувано digital стратегію просування біотехнологічної продукції екологічно орієнтованим підприємствам.

Шифр НБУВ: РА452991

3.У.682. Інклюзивність як напрям і візія сільського розвитку в Україні: концептуальні засади / В. М. Геєць, О. М. Бородина, І. В. Прокопа // Економіка України. — 2020. — № 11. — С. 3-20. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розкрито сутність і складові інклюзивного сільського розвитку як основи моделі нового українського села, необхідність дотримання принципів інклюзивності для забезпечення взаємопов'язаного розвитку сільського господарства та села, подолання нерівності між містом і селом та між різними соціальними групами сільських жителів в умовах їх життєдіяльності. Сформульовано мету, окреслено завдання, рушійні сили, напрямки та механізми переходу сільського сектору України до розвитку на засадах інклюзивності.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.683. Організація інформаційного забезпечення інноваційного розвитку галузей агропромислового виробництва / А. В. Баян, В. А. Вергунов, І. О. Анненков, І. М. Криворучко; НААН України, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека. — Київ: Аграрна наука, 2022. — 70 с.: рис. — Бібліогр.: с. 69-70. — укр.

Аналіз практикованих засад інформаційного забезпечення інноваційного розвитку галузей агропромислового виробництва в Україні та провідних країнах світу проведено фахівцями Міністерства аграрної політики та продовольства України, Національної академії аграрних наук України, Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН, Національного університету біоресурсів і природокористування України в рамках виконання завдань програми наукових досліджень НААН на 2021—2025 рр. «Використання потенціалу аграрної науки для інноваційного розвитку галузей агропромислового виробництва України» («Інноваційний розвиток»). У науковому виданні викладено основні підходи до організації інформаційного забезпечення галузей агропромислового виробництва, застосовані в Україні та інших провідних у цій сфері діяльності країнах світу із ринковою економікою. Проведено систематизацію цих підходів та визначено головні принципи їх реалізації з урахуванням міжнародних інтеграційних процесів. Окреслено методологічні основи та особливості організації управління агропромисловою за ринкових умов.

Шифр НБУВ: ВА859491

3.У.684. Особливості трансферу технологій сільськогосподарського виробництва України / І. В. Рясевич // Вісн. Полтав. держ. аграр. акад. — 2021. — № 3. — С. 12-17. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Трансфер є необхідним інструментом існування інноваційної діяльності, мета якої — передача знань і досвіду. Розглянуто стадії трансферу технологій у сільськогосподарському виробництві України, обґрунтовано необхідність посилення інноваційно-орієнтованому розвитку аграрної галузі. Розглянуто проблеми функціонування мереж трансферу технологій в Україні.

Опираючись на досвід інновацій останніх років, продемонстровано, що ефективні варіанти передачі технологій у сільськогосподарському виробництві базуються на потенціалі наукових та освітніх установ АПК. Підкреслено важливість щорічного державного фінансування і підтримки наукових досліджень, що має безпосередній вплив на науковий рівень та якість інновацій. Надано практичні рекомендації, які сприяють інноваційному розвитку не лише сільськогосподарського виробництва, а також впливають на реформування ринкової інфраструктури в АПК та значно посилюють роль наукових та дослідних установ у сфері наукового забезпечення. Отже, тільки інноваційний розвиток — єдина передумова забезпечення економічної незалежності країни, що дасть можливість скоротити прірву між нашою країною та передовими державами. Сучасна економічна ситуація зумовлює нові вимоги до інноваційних процесів. Натепер в Україні на жаль існує великий відрив потреб науки і техніки над можливостями сучасного виробництва. Також відсутній системний підхід до управління інноваційним розвитком та процесами, що пов'язано із недосконалістю та нестабільністю законотворчої діяльності державних органів.

Шифр НБУВ: Ж69944

3.У.685. Розвиток соціально-трудових відносин в аграрній сфері: монографія / Є. О. Ланченко. — Київ: Компринт, 2022. — 265 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 226-252. — укр.

Викладено результати досліджень проблем розвитку соціально-трудових відносин в аграрній сфері, формування інституційного механізму їх регулювання в контексті соціально-економічного розвитку сільських територій. Наведено оцінки якості трудового життя в сільськогосподарських підприємствах, регулювання сегменту ринку праці в аграрній сфері тощо. Складено із трьох розділів, у яких надано теоретико-методичні й науково-практичні засади розвитку соціально-трудових відносин в аграрній сфері. Розглянуто проблематику економіки аграрної праці та розвитку сільських територій. Окреслено теоретичні засади розвитку соціально-трудових відносин в аграрній сфері та їх регулювання. Виокремлено парадигмальні основи формування соціально-трудових відносин і їх розвиток в аграрній сфері, а також інституційний механізм регулювання соціально-трудових відносин в аграрній сфері. Обґрунтовано науково-методологічні основи ефективного соціального партнерства в аграрній сфері територіальних громад.

Шифр НБУВ: ВА858624

3.У.686. Фінансова політика відтворення капіталу в аграрному секторі економіки України: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / О. О. Лемішко; Університет банківської справи. — Львів, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено теоретико-методологічні засади, методичні підходи та науково-практичні рекомендації з удосконалення фінансової політики відтворення капіталу в аграрному секторі економіки. Визначено сутність поняття «фінансова політика відтворення капіталу в аграрному секторі економіки» в контексті регулювання фінансових відносин у процесі безперервного поновлення на інтенсивній основі матеріально-речової і фінансової форми капіталу. Уточнено дефініцію «аграрна політика відтворення капіталу». Розроблено каузальну модель формування передумов і систематизовано детермінанти фінансової політики відтворення капіталу в аграрному секторі економіки. Запропоновано поліметодологічний підхід до пізнання фінансової політики відтворення капіталу суб'єктів господарювання в агросекторі, обґрунтовано концептуальні засади її формування та реалізації. На основі диференційованого підходу виокремлено технократичний, сегментарний, уніфікований компоненти фінансової політики відтворення капіталу суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки, обґрунтовано характеристики цих компонентів. Сформовано методологічний конструкт державної фінансової політики відтворення капіталу, обґрунтовано її функції. Визначено напрямки механізму реалізації бюджетної складової фінансової політики відтворення капіталу, обґрунтовано механізм пільгового кредитування в агросекторі. Сформовано методичний підхід до визначення типу відтворення капіталу, розміщеного у біологічних активах на галузевому рівні. Проаналізовано страхові механізми та біржові інструменти, формалізовано кредитну та лізингову політику відтворення капіталу суб'єктів господарювання в аграрному секторі.

Шифр НБУВ: РА452260

3.У.687. Financing of the agro-industrial complex in the context of the implementation of international experience / R. Sodoma, O. Brukh, T. Shmatkovska, N. Vavdiuk, A. Bilochenko, M. Kuryga, G. Bereznytska // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 341-350. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Проаналізовано ситуацію на ринку банківського кредитування сільськогосподарських підприємств. Установлено ключові причини низької ефективності чинного механізму кредитування банками агропромислового сектору. Виявлено ключові недоліки в системі фінансування підприємств агропромислового комплексу (АПК). Розглянуто інвестиційну привабливість в Україні та конкретизовано в динаміці по областях. Проаналізовано обсяги фінансування діяльності підприємств АПК в Україні за джере-

лами надходження. Доведено, що ефективне фінансування відкриває широкі можливості для розвитку підприємств аграрного сектору. У дослідженні використано загальнонаукові та конкретні економічні методи, а також базовий дослідницький підхід, який надав можливість визначити економічну природу фінансового сектору та сферу фінансування аграрних підприємств. Запропоновано фінансові інструменти аграрного підприємства, використання яких сприятиме досягненню європейських стандартів. Внесено науково обґрунтовані рекомендації щодо напрямів застосування в Україні міжнародного досвіду стимулювання фінансової діяльності суб'єктів АПК. У розвинених країнах для підтримки фінансової діяльності в АПК використовується багатий арсенал інструментів підтримки. Надано перелік найбільш розповсюджених інструментів такої підтримки, що застосовуються в розвинених країнах. Зазначено, що вирішення проблем фінансового забезпечення розвитку АПК доцільно здійснювати на підставі вивчення, узагальнення та врахування кращого міжнародного досвіду. Досліджено світовий досвід фінансування аграрного сектору економіки та особливості розподілу державних субвенцій на розвиток сільськогосподарського виробництва.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.273, 3.У.318, 3.У.445, 3.У.457

Земельні фонди та їх використання

3.У.688. Вплив економічних регуляторів на ефективність управління землекористуванням у територіальних громадах / А. Й. Дорош // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 58-66. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано чинну методикою проведення нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, вивчено можливості застосування цього виду оцінки як інструменту управління землекористуванням. Встановлено, що оновлення технічної документації з нормативної грошової оцінки земель відбувається без дотримання встановленого терміну, передбаченого законом (один раз у 5 – 7 років). Натомість запропоновано створити можливість автоматично й постійно здійснювати розрахунок нормативної грошової оцінки земель, що надало змогу б актуалізувати її відповідно до поточної ситуації. Встановлено, що чинна методологія обчислення нормативного капіталізованого рентного доходу визначається як середнє значення відношення рентного доходу до облікової ставки НБУ за останні роки, що передують року проведення нормативної грошової оцінки земель. Визначено, що, на відміну від попередньої методики, чинна лише опосередковано пов'язана з цінами реалізації сільськогосподарської продукції й відповідно рентабельності сільськогосподарського виробництва, особливо в реальному часі. Розроблено сценарії потенційного впливу даних показників на нормативну грошову оцінку в разі їх одночасного врахування в методиці обчислення нормативного капіталізованого рентного доходу. Визначено розмір ставок земельного податку та ставок оренди земельних ділянок, що перебувають у комунальній власності, які можуть встановлювати органи місцевого самоврядування. Розраховано можливі значення земельного податку та вартість оренди комунальних земель і визначено, що орендні ставки й передусім вартість оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що перебувають у комунальній власності, можуть бути інструментом управління землекористуванням.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.У.689. Економічне стимулювання раціонального використання земель сільськогосподарського призначення: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / О. С. Крамарьов; НААН України, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Узагальнено теоретико-методичні засади раціонального використання сільськогосподарських земель. Визначено основні цілі, завдання, інструменти і принципи економічного стимулювання раціонального використання земель сільськогосподарського призначення. Виділено основні етапи генезису концептуальних підходів до формування економічного механізму стимулювання раціонального використання даних земель. Розглянуто досвід ЄС з приводу раціонального використання земельних ресурсів та запропоновано рекомендації щодо його вдосконалення й імплементації на теренах нашої держави. Викладено пропозиції щодо посилення ролі економічного механізму в контексті раціонального використання сільськогосподарських земель, зокрема, проаналізовано роль держави в сприянні і реалізації землекористувачем раціонального використання земель сільськогосподарського призначення.

Шифр НБУВ: РА452445

3.У.690. Наукові засади відтворення продуктивності деградованих і малопродуктивних земель / Д. С. Добряк, О. І. Дребот, П. П. Мельник // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 2. — С. 5-17. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Висвітлено проєси деградації земель у результаті дій водної та вітрової ерозії, забруднення важкими металами, радіоактивними речовинами, вірусного зараження ґрунтового покриву та рослин, іншими природними й антропогенними чинниками.

Обґрунтовано кількісні та якісні показники деградації земель, що сприяють виведенню їх з інтенсивного використання. Показано, що використання деградованих і малопродуктивних земель в економічному відношенні є збитковим, а в екологічному — шкідливим, що негативно впливає на навколишнє природне середовище. Вказані процеси призвели до надмірного антропогенного навантаження на природні ресурси і передусім на земельні угіддя, що спричиняють у подальшому їх активізацію та посилює негативну дію. Одним із ключових чинників такого стану є науково необґрунтоване збільшення просапних культур експортно орієнтованого напрямку: кукурудза та зерно, соняшник, ріпак, культури, що найбільш виснажують ґрунтовий покрив. Наведено комплекс заходів з відтворення продуктивності деградованих і малопродуктивних земель. Запропоновано рекомендації щодо трансформації деградованих і малопродуктивних земель в інші земельні угіддя з метою відтворення їх продуктивності та на цій основі поліпшення навколишнього природного середовища, зокрема і життєдіяльного. Продемонстровано методологічні підходи до переведення одних земельних угідь в інші у розрізі природно-сільськогосподарських таксонів (регіон, район, агрогрупа) з розрахунковими кількісними показниками у натуральному і грошовому вимірах.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.У.691. Неординарний погляд на сучасні трансформації земельних відносин у світлі аграрної історії України / О. М. Бородіна // Економіка України. — 2020. — № 6. — С. 96-98. — Бібліогр.: 1 назв. — укр.

Приватизація земельних угідь, запровадження їх ринкового обороту, що супроводжується змінами традиційних форм землеволодіння і землекористування, є неодмінним конструктом політики структурної адаптації, спрямованої на забезпечення високої економічної ефективності використання ресурсного потенціалу країни. Якщо процес вибору політики трансформації земельних відносин здійснюється в контексті визначення кінцевого вигодотримувача — селянина, то, як доводить історія розвитку аграрних систем і відродження знедолених верств населення, залучених у сільськогосподарське виробництво, проведення земельної реформи створює надзвичайно важливе підґрунтя для подальшого соціально-економічного розвитку країни. Це дістає своє відображення, з одного боку, у швидкому зменшенні рівня концентрації земельних ресурсів та зниженні показників бідності в сільській місцевості, а з іншого — у позитивному впливі на піднесення сільського господарства в цілому та на виробництво якісних і безпечних продуктів харчування зокрема. З історії аграрних відносин можна дізнатися про основні дати тих чи інших подій у сфері земельних відносин, державних діячів-реформаторів, соціальну базу перетворень, на чию користь були здійснені ті чи інші нововведення.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.692. Нормативна грошова оцінка земель як базова складова фіскального регулювання сільськогосподарського землекористування / О. І. Дребот, В. А. Гарнавський // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 5-11. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Визначено земельні ресурси як базис розвитку економіки України та позиціонування її на Світовому ринку. Встановлено роль зваженої фіскальної політики для функціонування та розвитку аграрного сектора країни. Проаналізовано поняття грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, законодавче регулювання та методичне підґрунтя її проведення. Досліджено структуру земель сільськогосподарського призначення у розрізі угідь. Більшість територій України займають землі сільськогосподарського призначення, згідно з даними Держгеокадастру вони становлять 49 % усіх земель України. Більшість земель сільськогосподарського призначення становить рілля (перелюги) — 79 % загальної кількості сільськогосподарських земель, саме ці угіддя відіграють визначну роль в економіці України, оскільки є продовольчою базою для виробництва сільськогосподарської продукції. Розширено інформаційну базу нормативної грошової оцінки сільськогосподарських земель. Виявлено проблемні питання визначення нормативної вартості земель сільськогосподарського призначення. Нормативна грошова оцінка земельної ділянки нині є базисом для нарахування та сплати податку 4-ї групи, якими є більшість товаровиробників в Україні та орендної плати за користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення. Результати нормативної грошової оцінки земель є основою для формування стартової ціни права оренди на землі сільськогосподарського призначення державної та комунальної форм власності. Проаналізовано стан нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь та земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Шифр НБУВ: Ж100860

Див. також: 3.Х.1062

Економіка сільськогосподарського підприємства

3.У.693. Аналіз і оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств / Л. А. Костирко,

Т. В. Соломатіна, Е. В. Чернудубова, В. М. Хром'як // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 294-302. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

На підставі дослідження стану розвитку аграрних підприємств (АП) та їхнього ресурсного потенціалу (РП) розкрито проблеми та фактори, що впливають на ефективність використання РП: неефективне використання земель сільськогосподарського призначення, диспропорції у структурі активів, дефіцит власних обігових коштів, незбалансованість чистого обігового капіталу та фінансових потреб, особливо в малому та середньому бізнесі; незначна частка коштів державної підтримки для потужного інноваційного розвитку, порушення структури капіталу, високі ризики аграрного виробництва, у тому числі з природно-кліматичних причин. Запропоновано методичний підхід до аналізу й оцінки ефективності РП АП, заснований на методі математичного моделювання DEA, який передбачає індексну оцінку ефективності використання фінансових ресурсів за факторами та критеріями відстані точки від еталонної межі виробничого потенціалу. Обґрунтовано доцільність здійснення технічної оцінки ефективності використання РП АП у поєднанні з іншими підходами (порівняльним, комбінованим), що надає можливість здійснити вибір рішень щодо нарощування обсягу виробництва або зменшення витрат ресурсів. На основі результатів апробації методичного підходу РП визначено основні детермінанти, які обмежують ефективність РП і пріоритети щодо ресурсозабезпечення та підвищення результативності діяльності АП: упровадження програм державної підтримки інноваційних ресурсозберігальних технологій аграрного виробництва; нарощування технічного та технологічного потенціалу шляхом залучення інвестиційних кредитів, лізингових і партнерських програм; упровадження ефективних фінансових інструментів; відкриття прозорого та чіткого ринку землі.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.694. Контроль економічної діяльності сільськогосподарських підприємств: підручник / Т. Г. Камінська, В. М. Краєвський, Л. С. Шатковська, Я. С. Ткаченко, О. М. Ганяйло, К. Д. Салаян-Міхеєва, О. В. Ільчак, С. В. Потійко. — Київ: Інтерсервіс, 2022. — 212 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 212. — укр.

Представлено підручник для допомоги студентам, слухачам курсів та іншим зацікавленим в опануванні дисциплін з контролю діяльності сільськогосподарських підприємств (далі — СП). Розкрито методичний аспект проведення економічного контролю на СП. Розглянуто загальні засади та особливості економічного контролю на СП, наведено методику контролю за окремими видами активів і зобов'язань, складанням фінансової звітності. Рекомендовано здобувачам I та II освітньо-професійних рівнів «Бакалавр» та «Магістр», освітньо-професійної програми «Облік і оподаткування», слухачам необлікових програм, які вивчають дисципліни, пов'язані з економічним контролем, а також усім спеціалістам економічного профілю, які займаються питаннями економічного контролю, зокрема, на сільськогосподарських підприємствах.

Шифр НБУВ: ВА860320

3.У.695. Розвиток та мотивація трудових ресурсів в аграрних підприємствах: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / А. В. Мінковська; Дніпровський державний аграрно-економічний ун-т. — Дніпро, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено теоретико-методичні та практичні аспекти розвитку та мотивації трудових ресурсів в аграрних підприємствах. Удосконалено понятійно-категоріальний зміст у частині уточнення сутності економічної категорії «трудова ресурси аграрних підприємств». Виявлено концептуальні засади мотиваційного механізму підвищення ефективності використання трудових ресурсів аграрних підприємств з використанням ключових показників ефективності. Проведено систематизацію складових і виділення етапів аналізу наявності та рівня використання трудових ресурсів. Розроблено методичний інструментарій оцінки рівня мотивації трудових ресурсів аграрних підприємств. Запропоновано методичний підхід до визначення потреби в трудових ресурсах аграрних підприємств. Розроблено критеріальні ознаки оцінки й обґрунтовано інтегральний підхід щодо організаційно-функціонального забезпечення аграрного виробництва кваліфікованими трудовими ресурсами. Надано пропозиції стосовно запровадження соціально-економічних факторів мотивації праці в аграрних підприємствах.

Шифр НБУВ: РА452365

3.У.696. Управління інвестиційно-інноваційним потенціалом в умовах ринкової конкуренції підприємств агропродовольчої сфери: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н. Ю. Процюк; Полтавська державна аграрна академія. — Полтава, 2020. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Увагу приділено розробці й обґрунтуванню теоретико-методичних і прикладних засад управління інвестиційно-інноваційним потенціалом в умовах ринкової конкуренції підприємств агропродовольчої сфери. Узагальнено економічну сутність, значення і складові інвестиційно-інноваційного потенціалу, визначено концептуальні основи управління ним в умовах ринкової конкуренції.

Сформувано модель інформаційної інфраструктури управління інвестиційно-інноваційним потенціалом підприємств агропродовольчої сфери. Розроблено методичний підхід до оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу, проведено його апробацію на досліджуваних підприємствах. Розроблено стратегію сталого розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств агропродовольчої сфери в умовах ринкової конкуренції. Запропоновано шляхи вдосконалення технології прийняття управлінських рішень щодо реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів. Обґрунтовано напрями використання цифрових технологій в інвестиційно-інноваційній діяльності підприємств агропродовольчої сфери.

Шифр НБУВ: RA452231

3.У.697. Формування та ефективність інвестицій у зерно-виробництві сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Л. М. Горбатюк; Полтавська державна аграрна академія. — Полтава, 2020. — 20, [1] с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано теоретико-методичні засади та розроблено практичні рекомендації щодо формування та підвищення економічної ефективності інвестицій у зерновиробництві сільськогосподарських підприємств. Узагальнено теоретичні та методичні засади інвестицій. Визначено сутність економічних понять: «інвестиції», «інвестування», «інвестиційний процес», «інвестиційний проєкт», «інвестиційна діяльність», «інвестиційні ресурси», «інвестор», «ефективність інвестицій». Виявлено зв'язок інвестицій із рухом капіталів (основного, людського та земельного). Вдосконалено класифікацію інвестицій, методичні підходи до визначення ефективності інвестицій у зерновиробництві сільськогосподарських підприємств. Охарактеризовано стан розвитку галузі зерновиробництва Полтавської області. Визначено обсяги, джерела фінансування та рівень ефективності інвестицій у галузь. Актуалізовано основні напрями спрямування інвестицій для розвитку зерновиробництва: впровадження нових високопродуктивних сортів і гібридів зернових культур, використання техніко-технологічних інновацій, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів, збереження та примноження земельного капіталу.

Шифр НБУВ: RA452232

3.У.698. Development management of agricultural enterprises / T. Balanovska, M. Mykhailichenko, V. Holik, K. Dramaret-ska, A. Troian // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 134-143. — Бібліогр.: 22 назв. — англ.

Сьогодні в Україні та світі відбуваються активізація діяльності та пов'язане з нею підвищення динамічності змін у всіх галузях економіки, зокрема й в аграрному секторі. Це зумовлює гостру об'єктивну потребу адаптації сільськогосподарських підприємств (СПП) до таких умов із метою забезпечення ефективності їхньої діяльності та довгострокової конкурентоспроможності. Найбільш дієвим напрямом вирішення означеного питання є запровадження управління розвитком СПП. Розглянуто поняття «розвиток» і «розвиток підприємства», уточнено зміст поняття «управління розвитком підприємства», визначено мету такого управління. Відповідно до змісту і запропонованого визначення поняття «управління розвитком підприємства» виділено його характерні ознаки. Проаналізовано основні показники розвитку СПП України, які засвідчили погіршення в динаміці результатів їхньої діяльності. Розроблено й обґрунтовано алгоритм управління розвитком СПП, в основу якого покладено інструменти стратегічного менеджменту. Дотримання такого алгоритму сприятиме ефективній реалізації потенціалу підприємств, швидкій адаптації до змін зовнішнього середовища, формуванню та реалізації ефективних стратегій розвитку, що в кінцевому підсумку забезпечить економічну, соціальну й екологічну ефективність і довгострокову конкурентоспроможність. Запропонований алгоритм є типовим для СПП різних організаційно-правових форм господарювання, розмірів, спеціалізації тощо та водночас гнучким щодо врахування особливостей діяльності підприємств певного виду, що надає змогу на підставі уточнення окремих його етапів досягати максимальної ефективності розвитку підприємства.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.734, 3.Х.1042

Економіка окремих галузей сільського господарства

3.У.699. Державне стимулювання розвитку органічного рослинництва в Україні / Г. І. Купалова, Н. В. Гончаренко // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 144-152. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Мета роботи — удосконалення теоретичних і практичних засад державного стимулювання розвитку органічного рослинництва в Україні з урахуванням кращого вітчизняного і зарубіжного досвіду підвищення мотивації аграрних товаровиробників з упровадження принципів органічного землеробства. Встановлено, що існуючих темпів залучення сільськогосподарських угідь в органічне виробництво недостатньо для вирішення накопичених в аграрному секторі проблем деградації ґрунтів, завоювання

ринкових ніш на міжнародному і національному рівнях. Обґрунтовано теоретичні засади державного стимулювання органічного рослинництва за рахунок уточнення його сутності і функцій. Запропоновано структурно-логічну модель фінансової підтримки виробників органічної продукції в Україні, яка передбачає збалансування джерел надходжень і витрат. Визначено, що пріоритетними напрямами державного фінансування для стимулювання органічного виробництва мають стати наукові дослідження у сфері органічного землеробства, підготовка і навчання фахівців у сфері органічного виробництва, аналіз і прогнозування ринків органічної продукції, надання кредитів для фінансування операційної діяльності виробників органічної сільськогосподарської продукції у період конверсії.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.700. Економічний механізм ефективного розвитку скотарства: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / Н. І. Шиян; Білоцерківський національний аграрний університет. — Біла Церква, 2021. — 38 с.: рис., табл. — укр.

Дисертаційне дослідження присвячено аналізу та забезпеченню формування економічного механізму ефективного розвитку скотарства на принципах його сталого розвитку. Узагальнено методичні підходи до оцінки ефективності галузі скотарства. Проаналізовано сучасний стан її розвитку. Здійснено оцінку державної підтримки скотарства та запропоновано шляхи її вдосконалення з урахуванням впливу соціального еколого-економічного коефіцієнта на показники ефективності галузі. Установлено прояв дії закону спадної віддачі на основі визначення зв'язку між інтенсивністю виробництва, його ефективністю, розвитком. Обґрунтовано оптимальні параметри галузі з використанням системи показників техногенного навантаження, екологічних вимог. Здійснено кількісну оцінку впливу технічного і технологічного розвитку галузі на показники її ефективності. Запропоновано механізм хеджування ризиків формування товарної продукції суб'єктів господарювання галузі на основі короткострокового прогнозування ціни на молоко. Виділено пріоритетні напрями активізації сільськогосподарської кооперації в галузі скотарства.

Шифр НБУВ: RA452952

3.У.701. Інноваційно-інвестиційний розвиток ринків технічних засобів, насіння та технологій у рослинництві: [монографія] / О. В. Захарчук, Я. Ф. Навроцький, О. В. Вишневецька, О. І. Завальнюк; ред.: О. В. Захарчук; Нац. наук. центр «Інститут аграрної економіки». — Київ: ННЦ «ІАЕ», 2022. — 263 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 211-228. — укр.

Світлісвітло теоретичні та практичні засади інноваційно-інвестиційного розвитку ринків технічних засобів, насіння та технологій в аграрному секторі економіки України, що передбачають основні напрями забезпечення відтворення й оновлення основних виробничих засобів, підвищення рівня техніко-технологічного оснащення аграрного виробництва, своєчасного та в повному обсязі забезпечення сільського господарства насінням і садивним матеріалом. Досліджено основні тенденції попиту на ринку сільськогосподарської техніки в рослинницькій галузі. Увагу приділено аналізу пропозицій на ринку сільськогосподарської техніки для рослинництва, формуванню торгових рослинних ресурсів і їх ролі для розвитку насінництва. Розглянуто ефективність виробництва насіння та перспективи розвитку насінництва України.

Шифр НБУВ: VA859251

Див. також: 3.У.683, 3.У.697, 3.У.737

Економіка лісового господарства. Економіка лісоексплуатації

3.У.702. Еколого-економічна ефективність організації ведення лісогосподарського виробництва на прикладі Карпатського регіону / М. Я. Височанська, О. І. Боцула, О. Л. Головіна // Збалансоване природокористування. — 2020. — № 1. — С. 26-33. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Ідентифіковано й обґрунтовано класифікаційні ознаки розподілу функцій лісів у системі збалансованого лісокористування за трьома блоками: екологічні, соціальні та економічні. Визначено, що у процесі трансформації лісової галузі відповідно до сучасних екологічних, економічних та соціальних вимог має бути посилена роль соціальних функцій, які виступатимуть як активний чинник змін зовнішнього і внутрішнього середовища галузі та суб'єктів господарювання. З'ясовано, що формування стратегії збалансованого лісокористування передбачає вивчення її системуютьоровальних чинників, передусім, тих, вектор дії яких зумовлює негативний вплив. Такі чинники доцільно виокремити у 5 груп: організаційно-правові, економіко-фінансові, соціальні, екологічні, просторові. Дослідження чинників кожної групи надало змогу: визначити витоки, характер і формат проблем; підібрати релевантні інструменти, які, утворюючи внутрішній механізм реалізації стратегії збалансованого лісокористування, надають змогу зменшити або уникнути небажаних ефектів під час реалізації стратегії, виявити концептуальний підхід до оцінки впливів інституційних чинників на процес формування стратегії збалансованого лісокористування. Доведено, що сучасний

формат реалізації законодавчих норм, прав власності і діяльності органів управління у галузі лісового господарства не сприяє її розвитку на засадах збалансованості екологічних, економічних і соціальних інтересів суспільства. Удосконалено методичний підхід до оцінки ефективності екологічно збалансованого управління лісовим господарством, що передбачає застосування сукупності оцінних критеріїв та індикаторів, які характеризують поєднання лісівничих, лісоексплуатаційних, лісоохоронних, лісозахисних та лісовідновних процесів у лісовому господарстві.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.У.703. Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку лісового сектору України: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.06 / О. М. Дзюбенко; Національний університет біоресурсів і природокористування України. — Київ, 2021. — 43 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто теоретико-методологічні основи інвестиційно-інноваційного забезпечення розвитку лісового сектору, зокрема розкрито суть інвестиційно-інноваційного забезпечення розвитку лісового сектору, виокремлено особливості інвестиційно-інноваційного забезпечення розвитку лісового господарства та проаналізовано зарубіжний досвід інвестиційно-інноваційного розвитку лісового сектору на предмет його імплементації у практику функціонування сировинного та переробного сегментів лісового сектору національного господарства України. Узагальнено теоретичні підходи та сформульовано авторське трактування поняття «інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку лісового сектору», яке розглядається як поєднання традиційних та інноваційних форм, методів, способів, інструментів і важелів фінансового забезпечення модернізації, реконструкції, оновлення та технічного переоснащення основного капіталу лісогосподарських підприємств і підприємств переробки ланок лісового сектору, а також впровадження сучасних продуктивних інновацій та управлінських технологій у лісове господарство, переробку деревини, індустрію утилізації деревних відходів та у сферу залучення у господарський обіг несіровинних корисностей лісу. Сформовано інституціональне середовище інвестиційно-інноваційного забезпечення лісового сектору, що базується на інституціональному підрунті, яке включає базові інститути лісогосподарювання, інститути інвестування та інституціональних інноваторів, що дозволяє диверсифікувати набір методів і способів господарського освоєння лісоресурсного потенціалу та підвищити ефективність залучення лісоресурсів та несіровинних корисностей лісу у відтворювальний процес. Проведено оцінку бюджетно-інвестиційної спрямованості податкових платежів державних лісогосподарських підприємств, що надходять до Зведеного бюджету України та позабюджетних фондів, яка передбачає кластеризацію обласних управлінь лісового та мисливського господарства за наступними індикаторами: рівень соціальної спрямованості (відношення суми єдиного соціального внеску до суми всіх податків, що сплачуються до Зведеного бюджету України, та єдиного соціального внеску); рівень рентної спрямованості (відношення суми рентної плати, що надходить до публічних бюджетів, до загальної суми податків, які сплачуються до Зведеного бюджету України).

Шифр НБУВ: РА452971

3.У.704. Оцінка фінансового стану лісогосподарських підприємств Миколаївської області як основа для формування механізму антикризового управління / І. І. Дядченко // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1. — С. 50-57. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Представлено оцінку фінансового стану лісогосподарських підприємств Миколаївської області України, яку було проведено на підставі розрахунків та аналізу показників ліквідності, фінансової стійкості та банкрутства. Застосовано одну з методик аналізу фінансового стану підприємства, зокрема, аналіз фінансових коефіцієнтів на основі фінансової форми 1 «Баланс». Подано стислу характеристику і нормативні значення проаналізованих показників, економічні висновки та висновки для здійснення функції запобігання завдяки антикризовому управлінню. Для проведення аналізу було використано дані фінансової звітності дев'яти лісогосподарських підприємств Миколаївського обласного управління лісового та мисливського господарств, у власності яких зосереджено значну частку лісових земель області з метою визначення наявності кризових явищ або стану банкрутства на підприємствах та подальшої розробки і вдосконалення механізму антикризового управління. Проаналізувавши зазначені показники, проявів кризового стану, за останні три роки та на кінець 2019 р. виявлено не було. Згідно з показниками підприємства області знаходяться у задовільному фінансовому стані.

Шифр НБУВ: Ж100860

Див. також: 3.У.355, 3.У.485

Економіка транспорту

3.У.705. Інформаційне моделювання в процесах інформаційного забезпечення організації / О. В. Лаба, Ю. Л. Романшин // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 117-123. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета дослідження — побудова інформаційної моделі інформаційних ресурсів закладу з підготовки водіїв транспортних засобів на основі аналізу їх використання в процесах інформаційного забезпечення підготовки водіїв. Для побудови інформаційної моделі інформаційних ресурсів закладу з підготовки водіїв транспортних засобів використано такі методи дослідження: аналіз, опис, узагальнення, класифікація, інформаційне моделювання. Проаналізовано інформаційні ресурси, що використовуються в діяльності закладу з підготовки водіїв транспортних засобів. Здійснено поділ інформаційних ресурсів закладу на традиційні й електронні, внутрішні та зовнішні. Серед основних інформаційних ресурсів, що формують інформаційні потоки закладу виокремлено організаційно-розпорядчу документацію, інформаційну автоматизовану систему «АРМ Автошкола», веб-сайт, сторінку та групи закладу в соціальних мережах, зовнішні електронні інформаційні ресурси державних органів щодо законодавчої та нормативно-правової інформації, веб-сайт розробника ІАС щодо технічної підтримки роботи «АРМ Автошкола». Здійснено побудову образно-знакової інформаційної моделі у вигляді схеми, що містить поєднання графічних та текстових елементів. Побудова інформаційної моделі інформаційних ресурсів закладу з підготовки водіїв транспортних засобів надала змогу з'ясувати особливості й певні прогалини в інформаційному забезпеченні, належний рівень якого слугує забезпеченню прозорості й відкритості діяльності закладу відповідно до чинних законодавчих, нормативно-правових та технологічних вимог. Виокремлено основні види інформаційних ресурсів, що мають значний вплив на діяльність закладу з підготовки водіїв транспортних засобів.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.У.706. Організаційно-технологічні засади взаємодії видів транспорту в системі міжнародних вантажних перевезень та при перетині митного кордону України / М. М. Багрий, В. В. Клименко, Н. І. Новальська, К. М. Разумова, С. В. Селішев // Наукоєм. технології. — 2022. — № 1. — С. 58-69. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто сутність, специфіку, форми та методи взаємодії видів транспорту при здійсненні вантажних перевезень. Визначено роль основних складових системи вантажних перевезень у забезпеченні процесу взаємодії видів транспорту в міжнародному сполученні. Наочно визначено основні технологічні операції мультимодальних транспортних терміналів із групуванням їх за функціями забезпечення максимальної ефективності магістральних перевезень, надання послуг транспортування, надання послуг процесу товароруку, управління вантажними та транспортними потоками. Проведено ґрунтовний аналіз взаємодії видів транспорту в системі міжнародних транспортних коридорів, що проходять територією України, а саме: Транс'європейський транспортний коридор № 5 (залізнична та автомобільна ділянка), Транс'європейський транспортний коридор № 9 (залізнична та автомобільна ділянка), МТК Балтійське море — Чорне море (залізнична та автомобільна ділянка), TRACESA (залізнична, автомобільна, водна ділянка), Європа-Азія (залізнична та автомобільна ділянка). Визначено пріоритетні напрями розбудови міжнародних транспортних коридорів. Наведено результати дослідження основних технологічних операцій мультимодальних транспортних терміналів як ключових об'єктів безпосередньої передачі вантажів з одного виду транспорту на інший. Проведено дослідження питання гармонізації митної діяльності та процедури спільного транзиту із загальноприйнятими нормами і стандартами європейського права.

Шифр НБУВ: Ж100325

3.У.707. Організація міжнародних перевезень вантажів основними видами транспорту (огляд) / В. О. Новак, О. М. Кириленко, К. М. Разумова, В. В. Ігнатюк // Наукоєм. технології. — 2022. — № 1. — С. 70-76. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проведено дослідження вантажообігу в міжнародному сполученні, а також виявлено причини його зниження. Проаналізовано рухомий склад та флот, який здійснює доставку вантажів. Основними типами залізничних вагонів є: криті вагони, напіввагони, платформи, цистерни, ізотермічні вагони. Розглянуто специфіку організації міжнародних залізничних сполучень двома видами транспорту. Встановлено, що особливо значною є участь залізничного транспорту у транспортному забезпеченні систем змішаної доставки масових вантажів, які наразі формують структуру вітчизняного експорту. Для значної частини товарів вітчизняного експорту використання залізничного транспорту для забезпечення перевезення вантажів до морських портів є безальтернативним. Серед експортних вантажів, що можуть транспортуватися через територію України є: продовольчі товари, вугілля, автомобільне устаткування, хімікати. Найбільш вагомими з вітчизняних морських портів слід визнати розташовані неподалік один від одного Одеський порт, порт Чорноморськ та Південний — так звані порти «Великої Одеси». Саме на частку цих трьох портів перепадає майже 2/3 загального обсягу вантажів, що прямують на експорт морським шляхом. Доведено, ринок міжнародних вантажних перевезень може бути представлений в розрізі типів рухомого складу, в яких здійснюється транспортування вантажів (типів суден, роду вагонів) та в розрізі

митних постів на кордоні. Запропоновано заходи для покращення ситуації на ринку міжнародних вантажних перевезень: подолання зовнішніх факторів, які негативно впливають, тобто політичної та соціальної нестабільності; поліпшення якісних характеристик вітчизняних товарів; створення державної довгострокової концепції та політики дій в галузі відновлення зовнішніх зв'язків та його регулювання; підвищення якості продукції та зниження рівня інфляції в українській економіці.

Шифр НБУВ: Ж100325

3.У.708. Оцінювання концентрації регіонального ринку мультимодальних перевезень вантажів / О. Є. Шандрівська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 96-111. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Проаналізовано регіональний ринок мультимодальних перевезень (РММП) (на прикладі Запорізької області) в частині ідентифікації конкурентних позицій транспортних підприємств та розподілу «ринкової влади» в сегменті вантажних перевезень між учасниками ринку мультимодальних перевезень. Здійснено оцінювання концентрації ринку мультимодальних перевезень Запорізької області з використанням індексу концентрації, індексу Лінда, індексу Херфіндала — Хіршмана та індексу Джині. Ідентифіковано результати аналізу з позицій визначення рівня ринкової влади та конкурентної структури РММП. Ідентифіковано підприємство, яке формує «ядро» досліджуваного ринку; за аналітичними розрахунками це ПАТ «Укрзалізниця». Визначено його роль у формуванні гостроти конкуренції на регіональному РММП.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.709. Теоретико-методологічні засади управління життєздатністю підприємств автомобільного транспорту: монографія / І. В. Федотова. — Харків: Бровін О. В., 2020. — 419 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 382-417. — укр.

Розглянуто теоретичні і методологічні засади управління життєздатністю підприємств автомобільного транспорту. Запропоновано концептуальний підхід до управління життєздатністю підприємств автомобільного транспорту, моделювання життєздатних систем підприємства, системно-методологічні основи взаємодії життєздатних підприємств з зовнішнім та внутрішнім середовищами. Окреслено управління життєздатними логістичними системами, формування взаємовідносин підприємства з основними партнерами. Зазначено про необхідність та розвиток методології управління як засобу життєздатності підприємства; створення механізму оцінки стійкості підприємства, його екологічної безпеки та корпоративної культури.

Шифр НБУВ: ВА858749

3.У.710. Теоретико-методологічні основи формування системи антикризового управління пасажирським комплексом залізничного транспорту: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03 / Т. Ю. Чаркіна; Український державний університет залізничного транспорту. — Харків, 2021. — 47 с.: рис. — укр.

Розроблено теоретико-методологічні засади, методичні підходи та практичні рекомендації щодо формування системи антикризового управління пасажирським комплексом залізничного транспорту. Визначено фактори, тенденції та закономірності розвитку пасажирських перевезень залізничним транспортом у сучасних умовах господарювання. З'ясовано стан пасажирських перевезень вітчизняного залізничного транспорту. Вдосконалено теоретико-методичні положення щодо виявлення проявів криз. Довопнено понятійно-категоріальний апарат теорії криз поняттям «індиферентне середовище функціонування організації». Сформовано парадигму, концептуальні основи та стратегію антикризового управління пасажирським комплексом залізничного транспорту на системно-синергетичних засадах. Удосконалено систему антикризового управління пасажирським комплексом залізничного транспорту за рахунок формування антикризового відділу, механізму впровадження онбордінгу та технології організації ошадливого виробництва. Розроблено сервісно-адаптивний підхід до розвитку діяльності пасажирського комплексу залізничного транспорту. Сформовано модель перцептивного управління та методичний підхід до оцінювання ефективності реалізації проєктів у сфері розвитку послуг залізничного туризму. Надано пропозиції щодо модернізації інфраструктури пасажирського комплексу за рахунок розбудови цифрової платформи управління, вдосконалення інституціонального забезпечення розвитку мультимодальних пасажирських перевезень залізничним транспортом і механізму інвестиційного забезпечення модернізаційних проєктів.

Шифр НБУВ: РА45251

3.У.711. Теоретичні та практичні засади організації морського бізнесу: колект. монографія / І. В. Савельєва, О. М. Котлубай, Ю. О. Наврозова, Н. Г. Гребенник, М. В. Матвієнко, В. В. Шербина, Т. Є. Чебанова, А. М. Холоденко, Л. М. Крисюк, М. Д. Балджи; Одеський національний морський університет. — Одеса: ОНМУ, 2022. — 404 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 389-404. — укр.

Висвітлено проблеми управління якістю продукції та послуг підприємств морського транспорту. Розкрито особливості психології ділових відносин у морському бізнесі. Розглянуто питання

оптимізації виробничо-транспортних систем за критерієм інтенсивності прибутку, оцінки потенціалу портових підприємств у системі експорту зернових культур, фрахтових тарифів, витрат на морський транспорт та їхній вплив на кінцеву ціну товарів. Увагу приділено оцінюванню фінансово-економічної безпеки підприємств портового бізнесу, тенденціям розвитку інноваційної діяльності в морському бізнесі, напрямам мотивації та стимулювання працівників логістичної компанії.

Шифр НБУВ: ВА859964

3.У.712. Управління організаційною культурою транспортних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н. В. Пахота; Державний університет інфраструктури та технологій. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено теоретико-методичні положення та практичні рекомендації щодо управління організаційною культурою транспортних підприємств. Уточнено сутність понять «організаційна зрілість транспортних підприємств», «організаційна культура транспортних підприємств» та «адаптивна ситуація». Визначено підходи до виокремлення індикаторів цілей сталого розвитку транспортних підприємств. Сформовано пріоритети соціального розвитку транспортних підприємств. Розроблено інструментарій активізації процесу переходу на вищий рівень організаційної зрілості та відповідний рівень організаційної культури транспортних підприємств. Сформовано систему управління організаційною культурою транспортних підприємств. Обрунтовано науково-практичний підхід до визначення рівнів організаційної зрілості й організаційної культури транспортних підприємств. Розроблено методичний підхід до оцінки впливу факторів прямої та непрямой дії організаційної культури на ефективність функціонування транспортних підприємств за допомогою кореляційно-регресійного аналізу.

Шифр НБУВ: РА452412

3.У.713. Управління транспортними підприємствами на засадах реінжинірингу бізнес-процесів: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Є. Л. Осипова; Державний університет інфраструктури та технологій. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено теоретико-методичні положення та практичні рекомендації щодо вдосконалення управління транспортними підприємствами на засадах реінжинірингу бізнес-процесів. Визначено сутність поняття «бізнес-процес транспортного підприємства» та зміст спільних для транспортних підприємств бізнес-процесів. Класифікацію видів реінжинірингу бізнес-процесів транспортних підприємств доповнено новою класифікаційною ознакою — «за гостротою прояву кризового явища на певних стадіях життєвого циклу транспортного підприємства». Вдосконалено механізм управління транспортними підприємствами на засадах реінжинірингу бізнес-процесів. Розроблено інструментарій оцінки напрямів стратегічного розвитку за рахунок побудови сценаріїв, а саме оптимістичного (поточний реінжиніринг бізнес-процесів), передбачуваного (запобіжний реінжиніринг бізнес-процесів), адаптивного (адаптивний реінжиніринг бізнес-процесів). Запропоновано науково-практичний підхід до формування стратегії адаптивного реінжинірингу транспортних підприємств шляхом створення кластера підприємств на основі реалізації їх спільних бізнес-процесів, який базується на побудові логістично-аутсорсингової платформи, що спрямована на оптимізацію процесів надання послуг споживачеві.

Шифр НБУВ: РА452413

3.У.714. Фінансова політика підприємств авіаційного комплексу: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / В. Р. Товмасян; Приватний ВНЗ «Європейський університет». — Київ, 2021. — 39 с.: рис., табл. — укр. Представлено теоретико-методологічні основи, науково-методичне забезпечення та прикладні засади модернізації фінансової політики (ФП) підприємств авіаційного комплексу (ПАК). Запропоновано концептуальну модель модернізації ФП підприємств, що ґрунтується на принципах, наукових підходах до формування її реалізації, механізмі імплементації шляхом застосування регулюючого й оптимізуючого комплексів інструментів та використанні імперативно-диспозитивного методу модернізації ФП на всіх рівнях. Виявлено тенденції розвитку авіаційної галузі та проведено аналіз джерел та напрямів фінансування підприємств авіаційної галузі України, визначено фінансові процеси вдосконалення функціонування підрядних організацій авіаційного комплексу на основі ошадного виробництва, сформовано підходи до забезпечення стимулювання модернізації ФП ПАК. Оцінено та проаналізовано динаміку економічних результатів ФП підприємств. Розроблено механізм реалізації ФП ПАК, визначено імперативи та запропоновано пріоритетні напрями розвитку ПАК з урахуванням європейського та світового досвіду, для проведення моделювання ФП підприємств авіаційного комплексу запропоновано комплексний методичний підхід до оцінювання ефективності ФП підприємств, що базується на концептуалізації наростаючого залежності між рівнем ефективності за критеріями стійкості, обіговості, маневреності та іммобілізації, в основу якого закладено модель досяжного зростання та модель визначення прогнозованої ефективності ФП підприємств на базі прецедентів її реалізації та варіювання прийняття рішення у площині базування на досвіді

/ зміни вектору розвитку шляхом моделювання на основі радіально-базисних нейронних мереж.

Шифр НБУВ: РА453135

3.У.715. Формування мотиваційної стратегії організації праці авторемонтного персоналу підприємства в контексті корпоративної соціальної відповідальності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н. В. Антоненко; Національний транспортний університет. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено практичні рекомендації щодо формування мотиваційної стратегії організації праці авторемонтного персоналу підприємств (АПП), яка дозволить зацікавленим стейкхолдерам на основі узгодження власних інтересів створювати мотиваційне середовище для розвитку виробництва. Досліджено теоретичні аспекти формування мотиваційної стратегії організації праці АПП. Розроблено методику вибору раціональних форм організації їх праці, адекватних формам виробничих процесів технічного обслуговування та точного ремонту автомобілів. Доведено, що суттєве значення для визначення ефективності мотиваційної стратегії підприємства в контексті дотримання вимог корпоративної соціальної відповідальності мають показники співвідношення середнього розміру зарплати працівників підприємства до середньої зарплати по автотранспортній галузі в цілому та відношення коефіцієнту приросту обсягу наданих послуг до коефіцієнту приросту фонду заробітної плати. Розроблено базу і удосконалену модель визначення ефективності мотиваційної стратегії із застосуванням математичного апарату нечіткої логіки (Fuzzy Logic) для малої вибірки, удосконалена модель враховує в якості вхідного параметру частку заборгованості по зарплаті на підприємстві. Визначено коефіцієнти ефективності мотиваційної стратегії організації праці в базовій і вдосконаленій моделі нечіткої логіки MATLAB Fuzzy Logic для 19 автотранспортних підприємств України. Доведено дієвість моделей нечіткої логіки для експертної оцінки ефективності мотиваційної стратегії організації праці АПП за двома (базова модель) і трьома (вдосконалена модель) числовими критеріями.

Шифр НБУВ: РА452621

3.У.716. Comprehensive approach to evaluation of efficiency of airline business model on the basis of business process innovation / Z. Poberezhna // Eastern-Europ. J. of Enterprise Technologies. — 2021. — № 5/13. — С. 44-57. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

The improvement of theoretical and methodological approaches to the formation of innovativeness of business processes of enterprises has been carried out. A model of innovativeness of business processes has been formed, which takes into account the principles, goals, methods of improving the management of business processes and the factors of influence on them. The main directions of the formation of an effective business model of an aviation enterprise based on the innovativeness of business processes are investigated and strategic directions of its provision are proposed. At the same time, the following aspects of enhancing the innovative activity of an aviation enterprise are highlighted as: the influence of the external and internal environment, innovative activity, analysis of the innovative potential and innovativeness of business processes. An integrated approach to assessing the effectiveness of the business model of an aviation enterprise based on the innovativeness of business processes has been formed. This approach allows to provide the necessary level of innovative flexibility of the aviation enterprise and independence in the application of innovative business processes. The author has carried out a practical implementation of the applied approach at aviation enterprises. The study made it possible to identify the most important business processes for aviation enterprises. These include: the level of support (provision) of innovation, the turnover ratio of current assets, the provision of material and technical resources. As a result of the assessment, these business processes have the highest scores (4,55; 4,43 and 4,26, respectively). The assessment of the financial stability of aviation enterprises in the market was carried out and the indicators of the assessment were calculated. An integral indicator of the financial stability of aviation enterprises has been determined, according to which the problems of the effective functioning of Ukrainian aviation enterprises have been identified. At the same time, small aviation enterprises suffer losses and are characterized by a low level of financial stability.

Шифр НБУВ: Ж24320

3.У.717. Economic prerequisites for the development of the ecological culture of future transport professionals / М. Клуменко, L. Bazyl, V. Orlov, T. Rulievskaya // Финанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 530-537. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Мета роботи — вивчення економічних передумов розвитку екологічної культури майбутніх фахівців сфери транспорту та аналіз зарубіжного досвіду екологічної освіти учнівської молоді для адаптування її кращих практик до українських реалій і продуктивного використання досягнень у процесі підготовки майбутніх фахівців у сфері транспорту. Теоретичне значення полягає у визначенні економічних передумов розвитку екологічної культури майбутніх фахівців сфери транспорту, узагальнен-

ні результатів теоретико-порівняльного аналізу екологічної освіти зарубіжних країн, установленні можливостей адаптування кращих європейських практик в освітній контексті українських реалій, пов'язаних із професійної підготовкою майбутніх фахівців сфери транспорту; визначенні передумов формування екологічної культури здобувачів професійної фахової передвищої та вищої освіти; осмисленні викликів, що постають перед сферою професійної освіти та навчання у країнах світу, на вирішення яких спрямована екологізація освіти. Запропоновано рекомендації щодо запровадження зарубіжного досвіду формування екологічної культури майбутніх фахівців у різних галузях промислового виробництва, ставлення держави до розвитку екологічної культури кожного громадянина. Рівень екологічної культури суспільства позиціоновано одним із визначальних факторів економічного розвитку держави, здоров'я нації, єдності позицій щодо збереження природного середовища, запобігання її забрудненню шкідливими відходами виробництва та побуту.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.392, 3.У.432, 3.У.612

Економіка зв'язку

3.У.718. Розвиток управління ризиками телекомунікаційних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / А. А. Захаржевська; Державний університет телекомунікацій. — Київ, 2023. — 22 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено поглиблення теоретико-методологічних засад та обґрунтовано науково-організаційні рекомендації щодо розвитку управління ризиками телекомунікаційних підприємств у нових економічних реаліях. Розкрито сутнісну характеристику управління ризиками телекомунікаційного підприємства, встановлено особливості механізму розвитку управління ризиками в телекомунікаційних підприємствах, запропоновано концепт його побудови, удосконалено методичні підходи до діагностики розвитку управління ризиками телекомунікаційних підприємств. Виявлено тенденції розвитку управління ризиками телекомунікаційних підприємств в нових економічних реаліях. Оцінено ключові чинники впливу та ефективність розвитку управління ризиками телекомунікаційних підприємств. Обґрунтовано напрями активізації розвитку управління ризиками та удосконалено наукові підходи до формування антисипаційного управління ризиками в телекомунікаційних підприємствах. Запропоновано науковий підхід до модернізації механізму розвитку управління ризиками та розроблено науково-організаційний підхід до формування пулу стратегічних орієнтирів розвитку управління ризиками в телекомунікаційних підприємствах.

Шифр НБУВ: РА453173

Економіка інформатики

3.У.719. Концептуально-методологічні засади управління маркетинговими ІТ-проектами в умовах цифрових трансформацій: монографія / М. П. Чайковська; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. — 369 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 336-369. — укр.

Досліджено теоретико-методологічні положення та практичні питання щодо забезпечення системи управління маркетинговими ІТ-проектами в умовах цифрових трансформацій. Вирішено комплексне наукове завдання, що спрямоване на розв'язання науково-прикладної проблеми, яка полягає у відсутності системного підходу до управління сучасними маркетинговими ІТ-проектами, як передумови та важливого драйверу цифрових трансформацій економічних систем. Висвітлено перспективні тенденції розвитку ІТ-екосистеми національної економіки, цифрову економіку та кіберфізичний підхід менеджменту Індустрії 4.0. Розкрито питання аутсорсингу, як інноваційну стратегію конкурентоспроможності. Репрезентовано концепції рефлексивного управління та їх технологічне підґрунтя. Узагальнено архітектурний компонентно-орієнтований підхід в управлінні ІТ-проектами. Обґрунтовано імітаційне моделювання щодо забезпечення якості ІТ-проектів. Подано інформацію про концептуальний базис агентно-динамічного моделювання в менеджменті ІТ-проектів. Наведено методологічні засади оцінки ефективності маркетингових ІТ-проектів.

Шифр НБУВ: ВА859546

Економіка заготівель продуктів сільського господарства та сировини

3.У.720. Особливості організації проведення публічних закупівель в Україні / А. В. Фаїзов // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 160-165. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Актуалізовано сучасні організаційні аспекти функціонування системи публічних закупівель з урахуванням новацій тендерного законодавства, міжнародної та європейської практик; визначено роль чітко структурованої системи публічних закупівель у забезпеченні раціонального й ефективного використання бюджетних ресурсів; охарактеризовано новели сучасного законодавства у сфері організації закупівель; оцінено процес адаптації нових організаційних форм проведення торгів у національній тендерній системі; з позицій ефективності та раціональності процесів охарактеризовано централізовану та децентралізовану моделі організації закупівель; проаналізовано колегіальну форму організації торгів національними замовниками з використанням тендерних комітетів, визначено перспективи її подальшого застосування в закупівельній діяльності; виокремлено проблемні аспекти сучасних традиційних практик організації торгів; систематизовано низку переваг альтернативних способів організації закупівель з використанням інститутів уповноваженої особи та централізованої закупівельної організації; охарактеризовано особливості організації співпраці замовників при реалізації централізованої закупівельної функції, зокрема, деталізовано механізм взаємодії, способи й етапи впровадження централізованої моделі в умовах вітчизняної тендерної практики; визначено потенціал централізованої форми організації закупівель для забезпечення раціонального використання бюджетних коштів, мінімізації фінансових і людських ресурсів; сформовано подальші напрями активізації поширення загальноєвропейської практики централізованих закупівель.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.721. Публічні закупівлі: навч. посіб. / Г. О. Скрипник, С. О. Подик; Національний університет біоресурсів і природокористування України. — Київ: Ямчинський О. В., 2022. — 330 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 279-284. — укр.

Матеріал викладено відповідно до структури навчальної програми з дисципліни «Публічні закупівлі». Охоплено 11 тем, в яких висвітлено: сутність та основні принципи здійснення публічних закупівель в Україні, етапи планування та реалізації процедури закупівель, здійснення закупівельної діяльності в якості замовника та учасника торгів, процес підготовки та затвердження тендерної документації, аспекти розкриття та розгляду тендерних пропозицій, а також механізм оскарження закупівель. Навчальний посібник допоможе майбутнім фахівцям засвоїти основні положення, напрацювати навички в організації та проведенні публічних закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад. Розглянуто вимоги до складання річного плану та порядок складання річного плану закупівель. Виокремлено особливості основних етапів планування оборонних закупівель.

Шифр НБУВ: ВА859484

Економіка внутрішньої торгівлі. Економіка громадського харчування

3.У.722. Використання кольороназв для позначення видів туризму / І. Я. Кулиняк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 56-74. — Бібліогр.: 72 назв. — укр.

Охарактеризовано види туризму з використанням кольороназв, які пов'язані з асоціацією з певною подією (червоний туризм); місцем подорожі (зелений, білий, блакитний туризм); бажанням туриста пережити гострі враження чи емоції (чорний туризм); спрямовані на певну категорію туристів (рожевий і сірий туризм) чи є напрямом наукових досліджень, мета яких — охорона туристичної спадщини від будь-яких форм злочинності та небезпеки (жовтий туризм). Проаналізовано перспективи розвитку розглянутих видів туризму для Львівської області. Зроблено висновок, що найперспективніші зелений та чорний туризм, менш перспективні — білий і сірий туризм, а рожевий, блакитний і червоний види туризму є безперспективними для Львівської області. Введено у науковий обіг новий перспективний вид туризму для Львівщини з використанням кольороназв «червоний» і «чорний», які є символами ОУНР та складовими її революційного прапора. Під «червоно-чорним туризмом» запропоновано розуміти різновид туризму, який передбачатиме подорожі місяцями, де жив, творив і працював С. Бандера, а також відвідування інших територій та об'єктів, які відіграли важливу роль у веденні національно-визвольної боротьби Організацією українських націоналістів.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.723. Впровадження європейського досвіду створення кластерів у сфері сільського зеленого туризму в Україні / М. Ю. Додукало, Н. І. Данько // Проблеми економіки. — 2021. — № 4. — С. 14-20. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розкрито тенденції та можливості вдосконалення структури і територіальної організації туристичної діяльності на основі розвитку зеленого туризму в сільських районах. Визначено, що природні умови та ресурси мальовничої сільської місцевості, а також незайняте сільське населення визначаються як її ресурси.

Форми, джерела та механізми організації, пропозиції про надання та розширення номенклатури послуг є обґрунтованими. Розкрито перспективи використання досвіду ЄС і переваги процесів європейської інтеграції для України. Розроблено рекомендації щодо створення в селі об'єднань та інших туристичних асоціацій. Були проведені наукові дослідження в галузі розвитку сільськогосподарської діяльності, вирішення проблем зайнятості, організаційних і економічних проблем, пов'язаних з відтворенням трудового потенціалу в аграрному секторі, формування нових тенденцій у виробництві і збуті сільськогосподарської продукції. Методологічною основою дослідження послугував системний підхід до вивчення явищ і процесів формування та розвитку зеленого туризму в сільських районах України на основі використання сприятливого природного потенціалу і надлишку трудових ресурсів. Підведено підсумок, що розвиток зеленого туризму в сільських районах позитивно позначається на вирішенні соціально-економічних проблем села в напрямку розширення зайнятості сільського населення. Зелений туризм у сільських районах дає сільському населенню додатковий дохід, розширюючи можливості працевлаштування для сільських господарів не тільки у виробничому секторі, а й в секторі послуг.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.724. Віловий туризм як перспективний напрям туристичної діяльності в Україні / Л. М. Прокопишин-Рашкевич, А. В. Назаренко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 86-95. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розкрито зміст поняття «діловий туризм» та удосконалено класифікацію ділового туризму за визначеними напрямками. Визначено основні групи учасників у сфері ділового туризму та виділено найдинамічніший сегмент ринку ділових подорожей. Проаналізовано розподіл іноземних туристів, обслуговуваних тураператорами та турагентами в Україні, за видами туризму. Визначено потенціал для розвитку ділового туризму в окремих регіонах. Зазначено ключові перешкоди для розвитку ділового туристичного бізнесу в Україні та запропоновано основні завдання щодо їх подолання.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.725. Доля расходов на питание как показатель благосостояния общества / А. Н. Ярым-Агаев, Е. В. Пилипенко // Економіка України. — 2020. — № 1. — С. 68-81. — Бібліогр.: 4 назв. — рус.

Обоснована можливість використання показателя доли затрат на продукты питания в качестве критерия благосостояния общества. Установлена корреляция между долей затрат на питание и среднедушевым доходом в географическом и временном разрезах.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.726. Організаційно-економічні засади сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / А. Ю. Алієва; Національний університет водного господарства та природокористування. — Рівне, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано теоретико-методичні підходи та розроблено практичні рекомендації щодо організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери (ТРС) в Україні. Висвітлено концептуальні засади сталого розвитку ТРС. Розкрито світовий досвід організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку ТРС. Удосконалено методичні підходи до діагностики сталого розвитку ТРС. Проведено аналіз передумов сталого розвитку ТРС в Україні, охарактеризовано тенденції її розвитку, здійснено оцінку факторів сталого розвитку ТРС. Розвинуто наукові підходи до формування стратегічних пріоритетів й удосконалено організаційно-економічний механізм сталого розвитку ТРС на засадах інклюзивного зростання. Розроблено рекомендації щодо запровадження бізнес-моделей сталого розвитку ТРС.

Шифр НБУВ: РА452406

3.У.727. Підготовка майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії засобами проектних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. А. Дербак; Університет імені Альфреда Нобеля. — Дніпро, 2021. — 20 с.: табл. — укр.

Наведено теоретичне обґрунтування і вирішення актуального науково-прикладного завдання щодо підготовки майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії засобами проектних технологій. Досліджено теоретичні засади підготовки майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії засобами проектних технологій та обґрунтовано сутність, структуру і критерії готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії. Визначено можливості проектних технологій щодо підготовки майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії. Обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії засобами проектних технологій, а саме: поєднання різних видів проєктів у процесі підготовки майбутніх бакалаврів з туризму; урахуванням доцільності їх використання; створенням атмосфери партнерської взаємодії викладачів і студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти на засадах

проектного підходу; організацією самостійної роботи майбутніх бакалаврів з туризму через міждисциплінарну проектну діяльність.

Шифр НБУВ: RA453304

3.У.728. Проблеми формування іміджу підприємств індустрії гостинності в умовах пандемії / У. Є. Гузар, А. П. Голод, М. З. Паска, Ю. Б. Феленчак, І. М. Стахів // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 447-455. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження проблем маркетингового забезпечення процесу формування іміджу підприємств індустрії гостинності в умовах пандемії. Пандемія загострила питання конкурентної боротьби, що зумовило активізацію та актуалізацію досліджень у напрямі формування позитивного іміджу підприємств індустрії гостинності. На основі трактувань дослідників надано власне визначення іміджу підприємства, яке охарактеризовано як «синергетичне» поняття, що охоплює різні іміджеві рівні, які формуються на основі ціннісних орієнтацій, комунікаційних зв'язків і соціально-економічних відносин між суб'єктами взаємодії та співпраці. Визначено, що імідж підприємства формується на основі корпоративної культури компанії, де фундаментальною складовою є чітке та зрозуміле формулювання місії організації. Наведено авторську модель формування іміджу закладів індустрії гостинності. Запропоновано розглядати довіру споживача як один із ключових факторів стабілізації індустрії гостинності, яка відкриває горизонти нового бачення функціонування підприємства. Досліджено 3 основні компоненти довіри: довіра інвесторів (вкладників), довіра персоналу до організації, довіра клієнтів. Надамо авторський підхід щодо формування сучасних складових довіри. Проаналізовано глобальні споживчі настрої населення під час пандемії (грудень 2020 р. — лютий 2021 р.) у розвинених країнах світу, на основі яких зроблено висновок, що споживачі все ж таки планують скоротити свої витрати щонайменше на 20 % у наступні 4 тиж у порівнянні з чотирма попередніми. Найбільша частка скорочених витрат припадає на ресторани послуг та подорожі.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.729. Реклама в Інтернеті: теоретичний аналіз та особливості / М. В. Мальчик, І. П. Адашук // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 75-85. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Проаналізовано основні показники ринку інтернет-реклами в Україні та визначено найпопулярніші види реклами у мережі. Розкрито основні завдання інтернет-реклами як важливого інструменту маркетингової стратегії для будь-якого виду діяльності. Вдосконалено класифікацію реклами в інтернеті, основні види згруповано за одиннадцятьма виділеними ознаками. Розкрито сутність кожного виду реклами, теоретичне розуміння яких надасть змогу рекламодавцю прийняти ефективне рішення щодо доцільності застосування рекламних інструментів, налаштувань, мінімізації ризиків у просуванні, раціонального використання рекламного бюджету, підвищення результативності після завершення показу. Здійснено порівняльну оцінку та виділено особливості найпопулярніших видів реклами, розкрито переваги та недоліки інтернет-реклами з метою вдосконалення її теоретичного аналізу.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.730. Стан та перспективи розвитку туристичної галузі в умовах пандемії / Ю. Г. Бондаренко, Е. В. Романюк // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 132-143. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Проаналізовано вплив вірусного захворювання COVID-19 на індустрію туризму, на підставі чого запропоновано заходи для підтримання та стимулювання її розвитку, а також частки туристичної галузі у валовому внутрішньому продукті різних країн світу за 3 роки. Узагальнено заходи, яких вживав уряд України під час пандемії для підтримки бізнесу, зокрема сфери послуг. Визначено, що під час пандемії, спричиненої COVID-19, саме туризм постраждав найбільше, зокрема через обмежувальні карантинні заходи, які запроваджують країни. Розроблено й обґрунтовано заходи щодо підтримання туристичних підприємств і сприяння їх виходу з посткризи. Запропоновано новий напрям розвитку внутрішнього туристично-рекреаційного сектору з елементами реабілітаційних заходів після захворювання на коронавірус, що підтвердив правильність сформульованої гіпотези.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.731. Управління системою економічної безпеки підприємств в умовах COVID-19 / С. М. Лихолат, А. О. Рискальчук // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 158-169. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Мета роботи — довести взаємозалежність економічної безпеки підприємств громадського харчування (ПГХ) і прийняття антикризових рішень керівниками підприємств в умовах Covid-19. Охарактеризовано структуру системи економічної безпеки ПГХ. Структуровано механізми антикризового управління економічною безпекою підприємств. Систематизовано загрози для економічної безпеки підприємства. Проаналізовано показники ді-

яльності суб'єктів у сфері громадського харчування та виконано SWOT-аналіз галузі громадського харчування. Доведено гіпотезу про те, що діяльність ПГХ істотно залежить від умов господарювання, які виникли внаслідок поширення коронавірусної інфекції Covid-19. Зроблено висновок, що антикризові рішення повинні бути ключовими елементами управління ПГХ, оскільки сприяють передбаченню та мінімізації ризиків, запобігають банкрутству.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.732. Формування туристичного потенціалу України як чинника консолідації українського суспільства: державно-управлінський аспект: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / Р. Ю. Кривенкова; Національна академія державного управління при Президентові України, Дніпропетровський регіональний інститут державного управління. — Дніпро, 2021. — 20 с. — укр.

Науково обґрунтовано комплекс концептуальних положень і розроблено практичні рекомендації щодо державного управління формуванням туристичного потенціалу як чинника консолідації українського суспільства. Охарактеризовано сучасний етап формування і реалізації туристичного потенціалу України та зарубіжні практики державного управління формуванням туристичного потенціалу. Запропоновано пріоритетні напрями формування туристичного потенціалу та циклічну модель формування туристичного потенціалу, фази (стадії) життєвого циклу туристичного потенціалу. Визначено періодизацію законодавчого забезпечення формування та розвитку туристичного потенціалу. Розроблено концептуальні положення щодо державного управління формуванням туристичного потенціалу як чинника консолідації українського суспільства на основі визначення рівнів сформованості туристичного потенціалу.

Шифр НБУВ: RA452572

3.У.733. Management of financial sustainability of the enterprise and its features in the field of small restaurant business / N. Hembarska, Kh. Danyllkiv, L. Kvasnii // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 1-14. — Бібліогр.: 24 назв. — англ.

Мета дослідження — аналіз теоретичних основ управління фінансовою стійкістю (ФС) підприємства та їх практичного застосування у сфері малого ресторанного бізнесу (МРБ), вдосконалення методичних підходів і розроблені рекомендації щодо формування концепції управління ФС для подолання істотних проблем в умовах сьогодення. Використано методи: індукції, дедукції, теоретичного узагальнення, щоб з'ясувати сутність ФС із позицій різних авторів і сформулювати узагальнювальне поняття, яке застосовано для визначення основоположних засад процесу управління ФС підприємства, його завдань, складових та послідовності їх використання під час формування концепції управління ФС сучасного підприємства; спостереження, причинно-наслідкових зв'язків, опису, конкретизації, формалізації — для аналізу проблем вибору методики, на базі якої здійснюється розрахунок основних показників оцінки ФС підприємства, а також інтерпретації одержаних даних, які доцільно використовувати для малого підприємства, порядку їх розрахунку та бажаної тенденції зміни, характеристики облікового забезпечення цього процесу; діалектичний, моделювання, узагальнення — для розроблення рекомендацій щодо вдосконалення методики та організації управління ФС підприємства МРБ. Доведено гіпотезу про те, що вдосконалення методики та організації управління ФС підприємства МРБ надає можливість генерувати якісний інформаційний простір і достатні ресурси, щоб забезпечити високий ступінь його фінансової незалежності та стійкий фінансовий стан, за якого показники діяльності будуть покращуватися або не погіршуватися у разі зміни внутрішніх і зовнішніх чинників. Із обґрунтуванням запропоновано реалізувати концепції управління ФС підприємства, враховуючи чинник часу в тривалому вимірі: стратегічному, тактичному та оперативному. Зазначено, що у сучасних умовах, підприємці у сфері малого бізнесу потребують освітніх і навчально-консультативних послуг щодо управління фінансами, зокрема, їх ФС, а найважливішим і найдоступнішим елементом забезпечення ФС підприємства у короткостроковому періоді є його система бюджетування.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

Див. також: 3.У.429

Економіка внутрішньої торгівлі

3.У.734. Дослідження поведінки споживачів на ринку органічної продукції в Україні / О. П. Карлій, Н. Р. Струк // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 2. — С. 72-83. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Вивчено відмінності між поняттями «екологічно чиста продукція», «екологічно безпечна продукція» та «органічна продукція» та обґрунтовано використання саме останнього терміна. Проаналізовано стан і динаміку ринку органічної продукції для оцінювання перспектив його розвитку в Україні та необхідності регулювання. Виявлено групи загроз для його становлення. За

результатами вибіркового спостереження встановлено основні мотиви поведінки наявних і потенційних споживачів органічної продукції на ринку та створено їхній профіль. Запропоновано маркетингові інструменти для вирішення актуальних проблем становлення ринку органічної продукції та стимулювання попиту споживачів в Україні.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.735. Інформаційне забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі: монографія / І. В. Нагорна, О. В. Чумак; Київський національний торговельно-економічний університет. — Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2020. — 212 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 148-163. — укр.

Виявлено та досліджено актуальні питання формування інформаційного забезпечення управління фінансовою стійкістю торговельних підприємств України. Наукове обґрунтування представлених методичних положень щодо їх вирішення здійснено відповідно до виявлених тенденцій та перспектив розвитку торговельної галузі. Розвинуто теоретичні положення, науково-методичний інструментарій і практичні рекомендації щодо уточнення категоріального апарату, пов'язаного із фінансовою стійкістю, та визначено її місце в обліково-аналітичній системі підприємства. Досліджено сучасний стан та обумовлено тенденції розвитку торговельної галузі України; ідентифікації елементів облікової політики та їх впливу на фінансову стійкість підприємств торгівлі; сформовано технологію формування обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою стійкістю з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; концептуальні засади аналізу фінансової стійкості підприємств торгівлі й аналізу ймовірності банкрутства.

Шифр НБУВ: ВА859997

3.У.736. Процесне управління підприємствами торгівлі: теорія, методологія, практика: монографія / О. В. Ольшанський; Харківський державний університет харчування та торгівлі. — Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2019. — 335 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 255-284. — укр.

Висвітлено теоретико-методологічні засади і практичні рекомендації з процесного управління підприємствами торгівлі. Розкрито теорію та еволюцію процесного управління підприємством, розглянуто методологічні підходи до управління бізнес-процесами підприємств торгівлі, сформовано концепцію та критерії результативності бізнес-процесів підприємств торгівлі. Розроблено методологічні підходи до підвищення результативності бізнес-процесів підприємств торгівлі, модифіковано механізм удосконалення управління бізнес-процесами підприємств торгівлі. Окреслено генезис процесного управління підприємством та систематизацію наукових проблем й удосконалення понятійного апарату процесного управління підприємством. Викладено особливості процесного управління у сучасних організаційно-економічних концепціях та концептуальні основи, сучасний стан та перспективи розвитку роздрібно торгівлі в Україні. Оцінено глобальні виклики та передумови застосування процесного підходу в управлінні підприємствами торгівлі та методи удосконалення бізнес-процесів на підприємствах торгівлі. Визначено результативність як основну характеристику управління бізнес-процесами підприємств торгівлі та описано формування критеріїв оцінки результативності бізнес-процесів підприємств торгівлі. Визначено методи та інструментарій результативності бізнес-процесів підприємств торгівлі. Наведено методологію оцінювання результативності бізнес-процесів інтегрованої системи менеджменту підприємства торгівлі.

Шифр НБУВ: ВА859450

3.У.737. Селективне регулювання систем товарних ринків в умовах нестабільності: наук. доп. / Б. В. Буркинський, О. В. Нікішина, М. Л. Тараканов, О. О. Зеркіна; НАН України, Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень. — Одеса: ДУ ІРЕЕД НАНУ, 2022. — 112 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 103-111. — укр.

Наведено результати досліджень, присвячених розробці теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо селективного регулювання систем суміжних товарних ринків в умовах нестабільності. Визначено сутність селективної політики держави та селективного регулювання систем вертикально суміжних товарних ринків, розроблено їх типологію. Запропоновано концепцію селективного регулювання систем товарних ринків, досліджено об'єкти регулювання, визначено природу та типи «розривів» товарно-фінансових потоків у ринкових системах. Удосконалено теоретичні основи ринкової стійкості, обґрунтовано зв'язок і взаємовплив стійкості функціонування на стійкість відтворювального розвитку систем суміжних товарних ринків. Обґрунтовано множини принципів селективного регулювання функціонування та розвитку систем суміжних товарних ринків в умовах нестабільності, визначено їх сутність і практичну реалізацію. Розкрито особливості інструментів державного маркетингу в ринковому вимірі, акцентовано увагу на маркетингові заходи підтримки національних експортерів переробних товарів. На прикладі Одеського регіону запропоновано комплекс адаптивних заходів селективного регулювання ринку зернових і хлібних продуктів в умовах нестабільності.

Шифр НБУВ: ВА860140

3.У.738. Формування професійної мобільності майбутніх товарознавців у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В. С. Володавчик; Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. — Старобільськ, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

На основі аналізу наукової літератури схарактеризовано стан розробленості проблеми формування професійної мобільності майбутнього товарознавця в процесі фахової підготовки. Визначено сутність і структуру професійної мобільності майбутніх товарознавців. Здійснено дослідження сучасного стану сформованості їхньої професійної мобільності на основі розроблених критеріїв та показників. Теоретично обґрунтовано, змістовно розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх товарознавців у процесі фахової підготовки.

Шифр НБУВ: РА452143

Див. також: 3.С.118, 3.У.294, 3.У.319, 3.У.426, 3.У.636

Роздрібна торгівля

3.У.739. Забезпечення економічної безпеки бізнес-процесів підприємства торгівлі: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Г. М. Коптева; Харківський державний університет харчування та торгівлі. — Харків, 2021. — 35 с.: рис., табл. — укр.

Науково обґрунтовано та розроблено теоретико-методологічні, науково-методичні та практичні рекомендації щодо забезпечення економічної безпеки бізнес-процесів підприємства торгівлі. Розвинуто теорію економічної безпеки підприємства на сутність поняття «економічна безпека підприємства», «економічна безпека бізнес-процесів підприємства», «забезпечення економічної безпеки підприємства». Визначено сутність, принципи та структуру системи економічної безпеки підприємства. Розроблено інтеграційну модель бізнес-процесів підприємства торгівлі та визначено їх зв'язки із складовими економічної безпеки. Розроблено концептуальну ієрархічну модель стратегічного планування економічної безпеки бізнес-процесів підприємства торгівлі. Сформульовано концепцію забезпечення економічної безпеки бізнес-процесів підприємств торгівлі. Досліджено існуючу практику впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності та рівень імплементації інструментів корпоративної соціальної відповідальності в діяльності світових торгових компаній у контексті забезпечення їх економічної безпеки. Виявлено та обґрунтовано взаємозв'язок між корпоративною соціальною відповідальністю та рівнем економічної безпеки підприємств торгівлі. Досліджено та систематизовано ключові групи критеріїв та показників, які застосовуються для оцінки бізнес-процесів підприємства. Досліджено підходи до проведення оцінки рівня зрілості бізнес-процесів підприємства на основі моделювання рівня їх зрілості.

Шифр НБУВ: РА453308

3.У.740. Типізація, спеціалізація і форматизація як чинники конкурентоспроможності роздрібно торгівлі / Т. В. Гуштан, С. М. Лихолат, М. Р. Верескля, Н. Я. Михаліцька, І. П. Таранський // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 432-440. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто теоретико-методологічну проблему модернізації роздрібно торгівлі в межах нових структурних моделей. Наведено авторське розуміння дефініції «роздрібна торговельна мережа» (РТМ) та ознаки, які покладено в основу систематизації торговельних мереж. Розкрито процес форматизації РТМ як об'єктивно потрібний, складний і тривалий. Окреслено активні стратегічні сили, які мають вплив на роздрібно торгівлю, а також на поглиблення і вдосконалення спеціалізації та типізації підприємств торгівлі. Запропоновано структуру системи інституціонального забезпечення розвитку спеціалізації та типізації як чинників конкурентоспроможності роздрібно торгівлі.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.741. Трансформація маркетингової діяльності підприємств роздрібно торгівлі в умовах цифровізації: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Н. В. Проскурніна; Харківський державний університет харчування та торгівлі. — Харків, 2021. — 36 с.: рис., табл. — укр.

Дисертацію присвячено вирішенню актуальної наукової проблеми наукового обґрунтування теоретико-методологічних положень і практичних рекомендацій щодо трансформації маркетингової діяльності підприємств роздрібно торгівлі в умовах цифровізації. Визначено драйвери трансформації роздрібно торгівлі, особливості розвитку роздрібно торгівлі. Обґрунтовано концепцію цифрового маркетингу підприємств роздрібно торгівлі, уточнено функції та зміст операційної маркетингової діяльності підприємств роздрібно торгівлі. Обґрунтовано концептуальні засади цифрової трансформації маркетингової діяльності підприємств роздрібно торгівлі. Запропоновано операційну модель маркетингової діяльності підприємств роздрібно торгівлі — PDSP, яка об'єднує цифровий і фізичний простір з ціннісною пропозицією. Сформовано методологічний базис діагностики

цифровізації операційної маркетингової діяльності, проаналізовано стан цифровізації підприємств роздрібною торгівлі. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання рівня цифрової зрілості операційної маркетингової діяльності. Розроблено науково-методичний підхід до формування стратегії омніканальності. Запропоновано науково-методичний підхід до формування шляху клієнта, удосконалено науково-практичний підхід до оцінювання маркетингової діяльності за запропонованою моделлю PDSP та визначеними складовими комплексу фіджитал-маркетингу.

Шифр НБУВ: RA452973

3.У.742. Optimization of commodity stocks the enterprise by means of HML-FMR clustering / I. Britchenko, M. Bezpartochnyi // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 259-269. — Бібліогр.: 30 назв. — англ.

Досліджено процес формування товарних запасів (ТЗ) підприємства і визначено оптимальні обсяги товарних ресурсів для продажу. Здійснено узагальнення авторських підходів до формування та оцінки ТЗ підприємства. Застосовано маркетингово-логістичний підхід з метою розподілу груп товарних ресурсів через ризик невиконання замовлення на поставку товарів підприємства. Для забезпечення ефективного процесу товарного забезпечення підприємств визначено витрати, які пов'язані з формуванням ТЗ. Запропоновано формалізовану схему процесу формування товарного забезпечення та процесу оптимізації ТЗ підприємства. Проведено аналіз структури ТЗ підприємства, визначено обсяг товарообігу, згруповано ТЗ для різних ознак кластеризації. Для здійснення дослідження використано статистичну інформацію про товарні ресурси підприємств, застосовано статистичні методи (групування, аналіз структури, оцінка динамічних рядів), інструменти оцінки ефективності використання ТЗ, HML-FMR кластеризація. Вказано на необхідність застосування XYZ- та ABC-аналізу з метою отримання більш достовірних результатів і прогнозних значень товарного забезпечення підприємства. Застосовано економіко-математичне моделювання та графічно показано відмінність у формуванні товарних ресурсів за різними ознаками HML-FMR-кластеризації. Розрахунки надають можливість підприємству визначити оптимальні обсяги товарних ресурсів відповідно до потреб споживачів та їхнього платоспроможного попиту, планувати фінансові ресурси для формування ТЗ, розвинути асортиментну політику відповідно до попиту на продукцію та її реалізацію. Результати розрахунків обсягу товарного забезпечення підприємства з урахуванням HML-FMR-кластеризації впливають на формування кінцевих фінансових показників діяльності підприємства — доходів і прибутку.

Шифр НБУВ: Ж73250

Торгівля окремими видами товарів

3.У.743. Концептуальні засади розвитку сучасного ринку ягідництва в Україні / А. О. Коваль // *Збалансов. природокористування*. — 2020. — № 1. — С. 114-119. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Проведено економічний аналіз розвитку ринку ягідних культур в Україні, відмічено його основні засади, виявлено стримуючі фактори розвитку. Досліджено еколого-економічні, нормативно-правові особливості функціонування галузі. В Україні 39 % вирощуваної площі під ягідними насадженнями займають суниця й полуниця, 23 % — малина й ожина, 24 % — смородина, 4 % — агрус, решта (лохина, кизил тощо) займають всього 10 %. Валовий збір врожаю ягідних культур 2011 — 2018 рр., незважаючи на різницю метеорологічних умов, зростає. Для малини й ожини за досліджуваній період він зріс від 28,6 до 35,2 тис. т, тобто на 19 %, щороку зростаючи на 2 — 7 %. Для суниця та полуниця валовий збір врожаю в середньому за 2011 — 2018 рр. сягав 62,1 тис. т, на цей показник впливали умови року, тому показник міг варіювати у межах $\pm 11 - 14$ %. Для смородини валовий збір врожаю в середньому за 2011 — 2018 рр. сягав 26,1 тис. т, а для агрусу — 7,2 тис. т. Урожайність ягідних культур у цілому зростала: від 60,1 ц/га у 2011 р. до 68,4 ц/га у 2018 р. Малина й ожина стабільно збільшували свої показники відповідно, від 55 до 65,9 ц/га. Для суниця та полуниця за досліджуваній період середня врожайність становила 74,4 ц/га та коливалась $\pm 9 - 11$ %. Для смородини урожайність у середньому за 2011 — 2018 рр. сягала 57,7 ц/га; а для агрусу — 77 ц/га, причому щороку врожайність збільшувалась на 5 — 15 %. З 2012 р. експорт українських ягід стабільно зростає від 65 т, у 2016 р. — до понад 3000 т. Україна займає 6 % всього світового ринку полуниця. Найбільший покупець української полуниця та смородини — Білорусь, малини — Польща.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.У.744. Модель часткової економічної рівноваги ринку автомобільної продукції України / М. Р. Тимошук, В. О. Терлецька, Р. В. Феатур, С. В. Шишковський, О. В. Копитко // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 196-206. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування концепції та побудова моделі часткової економічної рівноваги (МЧЕР) ринку автомобільної продукції (РАП) за сегментами ринку (легкові автомобілі, вантажні автомобілі та автобуси) на базі моделей загальної рівноваги Вальраса (МЗРВ) та Ерроу — Дебре. Розглянуто та проаналізовано положення та обмеження МЗРВ. Досліджено РАП України, виявлено тенденції його зміни та визначено основні види обмежень щодо його функціонування. Встановлено можливість застосування модифікованої моделі загальної ринкової рівноваги для опису функціонування РАП; обґрунтовано та наведено ключові концептуальні положення щодо побудови МЧЕР. Розроблена модель описує взаємодію суб'єктів ринкової економіки у процесі виробництва та споживання АП протягом річного циклу. Окреслено умови рівноваги попиту та пропозиції АП на внутрішньому ринку з урахуванням відкритості економіки України, відображено обмеження на платоспроможний попит населення. Аргументовано роль держави як впливової сторони взаємодії, що має на меті отримання максимальних надходжень до бюджету шляхом формування адекватної податкової політики. Зважаючи на роль і значення розвитку автомобільної промисловості як одного зі стратегічних секторів економіки України особливої ваги набуває моделювання економічної рівноваги РАП. Розроблена МЧЕР спирається на сформовані концептуальні положення щодо умов функціонування РАП України та описує ринкову взаємодію трьох учасників — споживачів, виробників і держави. Ї можна тлумачити як аналітичне відображення процесу виробництва та споживання АП протягом однорічного циклу взаємодії суб'єктів ринкової економіки. Відображення в моделі інституційних обмежень, які описують роль держави у процесі пошуку економічної рівноваги, сприяє підвищенню її адекватності реальним ринковим умовам.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.У.745. Теоретико-прикладне обґрунтування соціально-економічної системи ціноутворення на лікарські засоби на засадах оцінки технологій охорони здоров'я: автореф. дис. ... д-ра фармацевт. наук: 15.00.01 / В. М. Назаркіна; Нац. фармацевт. ун-т. — Харків, 2021. — 44 с.: рис. — укр.

Розроблено теоретичні, методичні та науково-практичні засади удосконалення системи ціноутворення на лікарські засоби (ЛЗ) на засадах оцінки технологій охорони здоров'я (ОТОЗ, англ. Health Technology Assessment — HTA), що сприяють підвищенню доступності ліків для населення України та їх раціональному застосуванню. Обґрунтовано теоретико-прикладні підходи щодо розробки моделі ціноутворення на ОЛЗ у контексті упровадження ОТОЗ. Запропоновано узагальнену модель референтного ціноутворення на препарати інсулінів, що передбачає обґрунтування вибору країн, критеріїв розподілу препаратів на референтні групи (РГ) та методики визначення РЦ, упровадження якої дозволяє суттєво підвищити доступність ОЛЗ. Розроблено бізнес-процес формування реєстру РЦ (цін відшкодування) та стандартну операційну процедуру (СОП) формування цін на препарати інсуліну. Розроблено науково-методичні підходи щодо удосконалення надання фармацевтичної допомоги хворим за умов реалізації пілотних проектів та урядових програм із референтного ціноутворення та відшкодування вартості ЛЗ. Систематизовано та узагальнено сучасні науково-методичні підходи, розроблено структуру та зміст проекту галузевого стандарту з ОТОЗ. Запропоновано концептуальні засади щодо механізмів забезпечення реалізації програми упровадження ОТОЗ. Розроблено порядок проведення ОТОЗ, який покладено в основу проекту постанови Про затвердження Порядку проведення державної оцінки медичних технологій, затвердженої КМУ 23.12.2020 р. № 1300. Запропоновані методичні підходи до проведення цінової та фармакоекономічної оцінки ЛЗ для лікування соціально важливих хвороб, таких, як ССЗ, ЦД, захворювання дихальних шляхів.

Шифр НБУВ: RA452931

3.У.746. Формування попиту на контрацептиви з використанням методу ван Вестендорпа на підставі встановлення споживчої цінності / Т. В. Маганова // *Актуал. питання фармацевт. і мед. науки та практики*. — 2021. — 14, № 3. — С. 343-353. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Один из основных показателей потребительской ценности товара — цена. Ее спорная идеалистско-материалистическая основа направлена на обеспечение интересов двух противоположностей — производителя / продавца и покупателя. Верно принятые ценовые решения с учетом требований обоих участников фармацевтического рынка позволяют эффективно регулировать процессы деятельности фармацевтического бизнеса и системы обеспечения. Цель работы — апробация метода ван Вестендорпа на примере контрацептивов, установление их потребительской ценности для дальнейшего принятия рациональных решений относительно совершенствования системы обеспечения противозачаточными средствами украинских потребителей-женщин. Использован маркетинговый метод ван Вестендорпа на основе анкетирования квотной выборки женщин репродуктивного возраста одного из регионов Украины. Основные расчеты проведены в среде программного обеспечения MS Excel 2010. Опрос 420 женщин позволил определить максимальные диапазоны готовности платить

(точки граничної дешевизни и дороговизни) для всех существующих фармацевтических видов контрацепции (гормональной, негормональной, медицинских изделий) в возрастных и доходных квотах. Установлено, что ценовая чувствительность зависит от социально-экономических показателей. Выводы: установленные максимальные диапазоны готовности платить значительно ниже рыночных цен на контрацептивы. Исключение составляют дешёвые и распространённые противозачаточные средства (аэрозоль и мужской презерватив), что подтверждает необходимость использования маркетинговых методов исследования для удовлетворения потребностей потребителей-женщин.

Шифр НБУВ: Ж69485

3.У.747. The algorithm of control pricing policy in trade networks on the market of ferrous metals / V. Sobchuk, O. Barabash, A. Musienko // Телекомунац. та інформ. технології. — 2020. — № 1. — С. 120-127. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Prices and the key to playing the key role in the market mechanism, at the same time that is require a control and sets of rules, the inadmissibility and chaos in the processes of price and dynamics. The price is a collapsible economic category, integrally included all the factors that can be combined with the product of the life cycle. Most of all, the price of being a product of realizing your own keys and functions, such as: stimulating, sharing, regional, social and etc. Realization of these functions is to serve as a permanent driver of dynamics, an extension of the range of serviced services, enhanced functionality and innovation. Partnerships to take care of effective and strategic strategies, as well as safety and health and competitiveness in the current market. In the minds of the direct feedback of the market economy, the task of a quick and effective management of the political policy is equivalent to the task of the economic system of the state economy. In a rapidly changing market environment, the task of rapid and effective management of pricing policy is equivalent to the task of sustainability of a particular economic system or a single entity. The growth and scaling of industries in general and individual companies in particular, globalization, pose new challenges in pricing and implementation of pricing policy. Without automation, without the creation of information systems capable of real-time management of price dynamics, the development of the modern economy is impossible. The issue of classification of goods and services is extremely important. The classification of the nomenclature of goods and services should take into account its consumer properties, qualitative characteristics, shelf life and operational compliance, etc. The development of information technology requires the adaptability of the database topology for access from all existing peripherals with relevant interfaces and highly informative for each element of the nomenclature. The issue of price management of companies is studied in detail in the work. The methodology of price policy management for companies with a developed network of regional offices has been developed.

Шифр НБУВ: Ж25101

Див. також: 3.У.436, 3.У.562

Економіка житлово-комунального господарства. Економіка побутового обслуговування населення

3.У.748. Механізм державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / С. Г. Кривуша; Національний авіаційний університет. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Узагальнено теоретичні основи дослідження розвитку сектора неринкових послуг; досліджено методологічні засади аналізу продуктивності праці. Визначено сутність і складові організаційно-економічного механізму державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг. Проведено структурний аналіз продуктивності праці в секторі неринкових послуг. Здійснено оцінку інвестиційно-інноваційних і фінансово-економічних детермінант зростання рівня продуктивності праці в освіті й охороні здоров'я. Діагностовано стан продуктивності праці у сфері охорони здоров'я як чинника впливу на розвиток соціально-економічної сфери. Розроблено організаційно-економічний механізм державного впливу на зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг. Запропоновано науково-методичні підходи щодо прогнозування продуктивності праці в секторі неринкових послуг. Обґрунтовано напрями державної підтримки процесів забезпечення зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг.

Шифр НБУВ: РА452168

Економіка галузей невиробничої сфери

3.У.749. Державне регулювання трансферу наукових знань як чинник інноваційного розвитку національної економіки:

автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / О. Ю. Білоус; Одеський національний економічний університет. — Одеса, 2022. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Дисертацію присвячено вирішенню актуальної проблеми розробки й обґрунтування теоретико-методичних положень і науково-практичних рекомендацій щодо державного регулювання трансферу наукових знань як чинника інноваційного розвитку національної економіки. Обґрунтовано теоретико-концептуальні засади трансферу наукових знань в умовах формування економіки знань, розроблено інтерактивну модель регулювання трансферу наукових знань. Здійснено оцінку трансферу знань як інтерактивної діяльності й оцінку ефективності бюджетних витрат на науку, на основі чого виявлено резерви збільшення обсягу реалізованої інноваційної продукції в Україні. Розроблено концептуальні засади державного регулювання трансферу наукових знань, зокрема, систему інструментів стимулювання взаємодії стейкхолдерів трансферу знань; запропоновано заходи і пропозиції щодо удосконалення регулювання трансферу наукових знань в економіку України, розглянуто шляхи удосконалення моніторингу трансферу наукових знань в Україні як інструмент підвищення ефективності його державного регулювання.

Шифр НБУВ: РА452963

3.У.750. Освітня складова людського потенціалу: фінансово-статистичний та працересурсний ракурси / Л. І. Гальків, Л. В. Галаз, М. М. Бігус // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 2. — С. 11-21. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Із метою вдосконалення теоретико-методичних і прикладних основ дослідження освітньої складової людського потенціалу узагальнено емпіричні матеріали, які окреслюють переваги високоосвічених осіб на ринку праці у вимірах: оплата праці, зайнятість, ризик безробіття. Досліджено структуру загальних витрат на освіту в Україні з позицій провайдерів і джерел фінансування, а також динаміку фінансового забезпечення освіти. Здійснено аналіз тенденцій у середовищі освіти. Виокремлено проблеми втрат освітньої складової людського потенціалу.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.751. Priorities of improving the competitiveness of higher education in regional development management (case of Ukraine) / O. Hrynkivych, O. Sorochak // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 144-157. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Мета роботи — перевірити гіпотезу про істотність відмінностей у показниках розвитку регіональних систем вищої освіти в Україні та обґрунтувати пріоритетні напрями підвищення їх конкурентоспроможності за критеріями якості, соціальної відповідальності та економічної ефективності. Обґрунтовано концептуальну модель для аналізу конкурентоспроможності системи вищої освіти за критеріями якості, економічної відповідальності та економічної ефективності; визначено перелік відповідних показників для їх вимірювання, а також запропоновано результати аналізу систем вищої освіти в 25 регіонах України. Для дослідження використано основні положення теорії людського, соціального, інтелектуального капіталу, теорії стейкхолдерів, міждисциплінарний підхід, методи та показники статистичного аналізу. Результати дослідження підтвердили гіпотезу про значні дисбаланси в розвитку регіональних систем вищої освіти в Україні, зокрема за такими показниками, як співвідношення абітурієнтів ЗВО та випускників середніх шкіл, які беруть участь у зовнішньому незалежному тестуванні в цьому регіоні, частка студентів, які навчаються за рахунок коштів місцевих бюджетів, кількість українських ЗВО у міжнародних рейтингах університетів. Зазначені дисбаланси спричиняють істотні стратегічні втрати людського та інтелектуального капіталу регіонів України, позначаються на їхньому інноваційному розвитку.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.752. Social innovations in the educational space as a driver of economic development of modern society / I. Sysoieva, N. Poznyakovska, O. Balaziuk, O. Miklukha, L. Akimova, B. Pohrishchuk // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 538-548. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Обґрунтовано основні положення концептуалізації впровадження соціальних інновацій в освіту та науку, що становлять внутрішній зміст та є однією з основних суттєвих форм економічного розвитку сучасного суспільства. Досліджено, що країнами-лідерами за кількістю найбільш інноваційних компаній у світі є промислово розвинені країни, країни з високим рівнем доходів. Установлено, що найбільш освічені країни, де рівень освіти населення лежить у межах понад 40 %, є такі країни, як Велика Британія (з 2020 р. не є членом ЄС), Ірландія, Кіпр. Однак Болгарія, Італія, Мальта, Німеччина, Португалія, Словаччина, Угорщина, Хорватія та Чехія залишаються найменш освіченими країнами за останні роки. Обґрунтовано необхідність проведення глибоких реформ системи освіти та фокусування уваги на додаткових місіях університетів з орієнтацією на дослідну та підприємницьку діяльність. Одним із найбільш важливих і розповсюджених елементів архітектури інноваційної інфраструктури у світі, що належать до забезпечувальної складової, є

заклади вищої освіти (ЗВО), а найбільша кількість університетів-лідерів — у США та Об'єднаному Королівстві. Висвітлено роль соціальних ініціатив у зростанні конкурентоспроможності українських ЗВО. Спрогнозовано, що впровадження в Україні європейської практики державної закупівлі внутрішніх інновацій із подальшим упровадженням їх у муніципальних, державних і комунальних установах сприятиме їхньому розвитку та забезпечить збільшення продуктивності та економію бюджетних коштів у майбутньому. Нормативною основою такого впровадження може стати Директива ЄС про державні закупівлі. З'ясовано, що для стимулювання інноваційної діяльності вітчизняних підприємств досить важливим є вдосконалення законодавства, що регулює питання, пов'язані з інноваційною діяльністю; вдосконалення інноваційної структури: створення інноваційних центрів, консультаційних центрів, інноваційних банків.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.143, 3.У.299, 3.У.328, 3.У.381, 3.У.431, 3.У.439, 3.У.502

Міжнародні економічні відносини і зв'язки

3.У.753. Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Принципи формування зовнішньої політики держави: економічні та інституціональні аспекти», 14–15 травня 2021 року: [збірник] / ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, В. В. Химінець, Л. Ліпкава, М. Гре, К. Вроков; Ужгородський національний університет, Національний інститут стратегічних досліджень, Економічний університет у Братиславі. — Ужгород: Гельветика, 2021. — 148 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено проблеми економічної теорії та історії економічної думки, світового господарства та міжнародних економічних відносин, економіки й управління національним господарством, економіки й управління підприємством. Зокрема, розглянуто економічну теорію та історію економічної думки. Увагу приділено економічному націоналізму. Досліджено інтеграційні процеси України до Європейського Союзу. Наведено різновиди банківських установ Німеччини. Описано особливості антикорупційної політики в країнах Європейського Союзу. Розглянуто європейський економічний і валютний союз як один з напрямів застосування гнучкої інтеграції в ЄС. Окреслено перспективи розвитку світового ринку озброєння. Досліджено пандемії в історії людства та їхні економічні наслідки. Розглянуто податкову систему Великобританії як вагомий фактор стимулювання інвестиційної активності. Описано особливості європейської інтеграційної моделі у безпековій сфері. Досліджено передумови виникнення та розкрито сутність гендерної політики. Визначено перспективні напрями співробітництва України та Польщі в енергетичній сфері.

Шифр НБУВ: ВА859640

3.У.754. Методичний підхід до оцінки й аналізу зовнішньої торгівлі продукцією промисловості з урахуванням доданої вартості в Україні та країнах світу / М. О. Кизим, Г. В. Крамарев // Проблеми економіки. — 2020. — № 2. — С. 119-129. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Доведено, що останні три десятиліття міжнародна торгівля здебільшого розглядається у рамках поняття глобальних ланцюгів створення вартості (ГЛСВ). Як інструмент для оцінки включення країн у ГЛСВ та формування ефективної зовнішньоекономічної політики на її основі широко використовується система індикаторів торгівлі доданою вартістю. Визначено, що на цей час розроблені потужні інформаційні онлайн-ресурси, що дозволяють отримувати значення індикаторів доданої вартості для певного набору країн світу, в тому числі у розрізі видів економічної діяльності. ОЕСР разом із Світовою організацією торгівлі реалізували спільну ініціативу зі створення бази даних індикаторів торгівлі доданою вартістю (TiVA), які розраховуються на основі світових таблиць «витрати-випуск», розроблених ОЕСР, і описують взаємодії між галузями і споживачами в 64 економіках. Проте через малу частку України у світових торгових потоках у базі ОЕСР оцінок щодо України немає. Але аналіз зовнішньої торгівлі доданою вартістю є важливим інструментом у визначенні вузких місць і прихованих ризиків торгівлі країни. Тому очевидно є необхідність адаптації методології до системи статистичної інформації України та здійснення відповідних розрахунків. Розроблено методичний підхід до оцінки й аналізу зовнішньої торгівлі продукцією промисловості з урахуванням доданої вартості в Україні та країнах світу. Запропонований в статті методичний підхід дозволяє оцінити стан зовнішньої торгівлі продукцією промисловості країн світу та України або окремих її видів економічної діяльності (ВЕД), визначити односторонні за показниками зовнішньої торгівлі продукцією промисловості або окремих ВЕД групи (кластери) країн світу, ідентифікувати напрями інтеграції промисловості України та її окремих ВЕД в зовнішньоекономічні ланцюги доданої вартості.

Шифр НБУВ: Ж100602

3.У.755. Фінансове планування імпорتنих операцій в ПП «Арт-Енерго» / З. П. Двудіт, Н. Я. Петришин, Т. В. Харчук

// Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 2. — С. 61-71. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Досліджено фінансове планування імпорتنих операцій ПП «Арт-Енерго». Виявлено недосконалість технології планування постачання товарів. Показано, що умови співпраці з іноземними контрагентами прямо впливають не лише на конкурентоспроможність підприємства, а й на фінансові показники його діяльності. З'ясовано, що непаритетні умови співпраці з постачальниками можуть стати однією з причин виникнення касових розривів, що призводить до нездатності підприємства вчасно погашати власні зобов'язання, а, відтак, до неплатоспроможності. Встановлено, що маневреність оборотних коштів значно знижується у разі цілового авансування продукції, що і є основною умовою співпраці постачальників із ПП «Арт-Енерго», тому виникає необхідність трансформації системи оплати. З метою підвищення ефективності технології планування постачання товарів як складової фінансового планування імпорتنих операцій запропоновано впровадити в діяльність підприємства систему оцінювання постачальників.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.У.756. «Trade terms» effect on the Ukrainian payment balance state / A. Nepran, I. Rudenka, A. Kolesnyk, O. Bogoyavlenskiy, T. Kulynych // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 343-350. — Бібліогр.: 14 назв. — англ.

Розглянуто вплив «умов торгівлі» як один з основних чинників, що зумовили втрати доходів України від зовнішньої торгівлі. Розрахунок кількісних оцінок втрат української економіки надає досить наочне уявлення про погіршення «умов торгівлі» та падіння купівельної спроможності експорту, тобто окреслює масштаби втрат української економіки від зовнішньоекономічних відносин. Протягом тривалого періоду часу, починаючи з початку 2010-х років, на світовому ринку мала місце тенденція випереджального зростання цін на готову продукцію, імпортовану Україною, у порівнянні з цінами на більшість товарів, які вона експортує. Так, річний середньозважений приріст цін на експортні товари за 2015–2019 рр. становив 2,7 %, тоді як на аналогічні товари — 11,0 %. Нестійка кон'юнктура у країнах — торговельних партнерах зумовила значне зниження експортних цін, що здійснило несприятливий вплив на динаміку експорту. У результаті «умов торгівлі» за ті роки різко погіршилися. Встановлено суми втрат економіки від цінового фактору за 2015–2019 рр. у цілому в економіці, що становили від 74,7 до 202,6 % від величини балансу товарів. Випереджаюче зростання імпорتنих цін, що відображає погіршення умов зовнішньої торгівлі, створює можливість більше експортувати для оплати такого самого обсягу імпорту. Несприятливі для України наслідки участі в міжнародному поділі праці та міжнародному обміні, що виявляються у відносному падінні цін на сировинні товари, в погіршенні «умов торгівлі». Особливо істотні фінансові втрати резидентів при торгівлі основних експортних товарів — зернових культур і продукції металургії. Форсований розвиток експорту та відповідне зростання експортної квоти перш за все пов'язані з потребою компенсувати збільшення платежів за імпортом паливно-енергетичних і споживчих товарів.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.У.284, 3.У.399, 3.У.427, 3.У.433, 3.У.441, 3.У.443, 3.У.447, 3.У.456, 3.У.473, 3.У.525, 3.У.551, 3.Х.900, 3.Ш.1485

Економіка Азії

3.У.757. Азійський банк інфраструктурних інвестицій: роль і тренди впливу на міжнародну фінансову систему / І. С. Піляев // Економіка України. — 2020. — № 7. — С. 88-107. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Досліджено передумови, причини створення, природу, роль і сучасні тренди впливу Азійського банку інфраструктурних інвестицій (АБІ) в контексті зміцнення лідерських позицій Китаю у світових фінансах, економіці та політиці. Визначено можливі напрями та формати співпраці України з АБІ в сучасних умовах європейської інтеграції та глобалізації.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.758. Sociological analysis of the situation and prospects of the development of socially responsible business in Kazakhstan / Sh. Alpeissova // Соціол. студії. — 2021. — № 2. — С. 6-13. — Бібліогр.: 12 назв. — англ.

Мета статті — аналіз перспективних напрямів розвитку соціально відповідального бізнесу в Казахстані. Під терміном «соціально відповідальний бізнес» розуміємо широкий спектр дій приватного капіталу в напрямі розвитку конкретних територій (регіонів, громад, конгломератів), де розміщене підприємство, турбота про екологію на місці свого функціонування, внесок в економіку загалом та наповнення соціального капіталу працівників зокрема. Соціально відповідальний бізнес розглянуто як

один із ключових маркерів сталого розвитку регіонів і держави. На основі соціологічного аналізу ключових аспектів сучасного розвитку соціально відповідального бізнесу зроблено висновок, що посилення соціальної відповідальності бізнесу, заохочення до соціальної активності підприємств є необхідними умовами сталого розвитку суспільства. Окрім позитивних тенденцій на шляху до формування соціальної відповідальності бізнесу, існує, ще безліч невирішених актуальних питань і проблем, які потребують розв'язання та вивчення.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.У.759. The interplay between the global Islamic finance and economic growth of muslim countries / A. Batorshyna, V. Tokar, L. Kolinets, L. Sybyrka, O. Almarashdi // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 231-239. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Мета роботи — виявлення особливостей розвитку глобальної індустрії ісламських фінансів (ІФ) і визначення її взаємозв'язок з економічним розвитком мусульманських країн; розкриття сучасних тенденцій розвитку ключових сегментів глобального ринку ІФ (ісламський банківський бізнес, ринок капіталів та ісламське страхування) та аналіз впливу кожного з них на економічне зростання найбільш розвинених в галузі ІФ країн. Країни, що стали об'єктом дослідження, були обрані на основі показника, що має назву «Індикатор розвитку ісламських фінансів» (Islamic Finance Development Indicator, IFDI) і відображає загальний стан галузі ІФ у всьому світі та в кожній країні окремо. IFDI базується на п'яти індикаторах: кількісний розвиток, знання, управління, корпоративна соціальна відповідальність та обізнаність. Найбільш розвиненими країнами стосовно ІФ 2019 р. виявились Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), Бахрейн, Індонезія, Малайзія та Саудівська Аравія. Перевіряючи вплив різних типів ІФ активів на ВВП зазначених мусульманських країн, застосовано EViewsIO для проведення регресійного аналізу, який показав позитивну залежність між ВВП і лише двома видами активів, а саме банківськими та ісламськими облігаціями (сукук). Вважаємо, що це пов'язано зі значними обсягами цих сегментів глобального ІФ ринку та традицією інвестування в основні сектори економіки. Виявлено негативну залежність між ВВП та ісламським страхуванням (такафул) у всіх досліджених країнах, що можна пояснити недостатньо ефективними інвестиційними стратегіями ісламських страхових компаній, які отримують низьку прибутковість і не здатні примножувати свої активи відповідно до сучасних тенденцій інновацій та розвитку. Також виявлено обернену залежність між ісламськими фондами і ВВП ОАЕ, Малайзії та Саудівської Аравії, яке може бути пов'язане з розподілом фінансових ресурсів із цих країн в інші частини світу та інвестиційними циклами, що включають період очікування перед репатріацією прибутку та відсотків; концентрація фондів на основних ринках унеможливило масштабність їхньої діяльності на глобальному ринку.

Шифр НБУВ: Ж73250

Економіка Америки

3.У.760. Ендогенізація розвитку промисловості через технологієорієнтовані стартапи: досвід США, уроки для України / О. Б. Саліхова, О. О. Курченко // *Економіка України*. — 2020. — № 11. — С. 60-86. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Керівництво США, починаючи з 1950-х років, реалізує цілеспрямовану політику заохочення створення стартапів винахідниками. Цей процес набув форми трансферу технологій від науки до реального сектору економіки, сприяв виведенню на ринок технологічно складних інноваційних продуктів, піднесенню індустрії по «дробині» доданої вартості, створенню нових робочих

місць, прискоренню ендогенізації економічного розвитку. Показано еволюцію механізмів державного впливу на розбудову стартапів у США. Обґрунтовано, що на початковому етапі заходи політики були націлені на сприяння розвитку індустрії та зменшення залежності від імпорту технологій; створення стартапів прискорило освоєння у виробництві наукових здобутків, отриманих у результаті нарощування у 1940-х роках фінансування оборонних ДіП університетів; сприяло працевлаштуванню висококваліфікованих фахівців, у тому числі іммігрантів. Сьогодні, маючи розвинуту індустрію з високою абсорбційною спроможністю до інновацій, керівництво країни встановлює економічні та технологічні пріоритети для розв'язання проблем й отримання переваг американських компаній; виходячи з цих пріоритетів сприяє формуванню людських ресурсів (у тому числі, як і раніше, за рахунок залучення кваліфікованих іммігрантів), визначає напрями наукових досліджень і фінансово сприяє започаткуванню стартапів у пріоритетних сферах. Показано, що керівництво США створило відповідні нормативно-правові та інституційні засади, які прискорили комерціалізацію розробок стартапів, та відкрило для них ринок публічних закупівель. Обґрунтовано, що центральною ланкою державної політики заохочення інноваційного підприємництва в Україні має стати розбудова технологієорієнтованих стартапів (ТОС), націлених на створення продуктів, процесів, послуг на базі власних розробок.

Шифр НБУВ: Ж28099

3.У.761. Оцінка інвестиційної привабливості банківського сектору США для міноритарних інвесторів: теоретико-прикладний аспект / І. В. Моргачов, Є. І. Овчаренко, О. А. Овечкіна, В. В. Тищенко, О. І. Тищенко // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 56-65. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — доведення доцільності для міноритарних інвесторів інвестицій в акції банків США тільки зі спекулятивними, а не інвестиційними намірами; виявлення причин недоцільності довгострокового інвестування в сектор за наявності фундаментальних сприятливих умов його розвитку. Банківський сектор (БС) США розглянуто як об'єкт довгострокового інвестування (ДСІ) для інвесторів, що планують бути лише міноритарними акціонерами, у тому числі й для громадян України. Основними методами дослідження обрано графічний аналіз динаміки цін акцій ключових банків США та визначення середньорічного темпу зростання ринкової вартості їхніх акцій. Такий середньорічний темп росту вартості акцій відповідних банків порівняно з динамікою фондового індексу S & P-500. Сектор характеризується сприятливими умовами розвитку, однак доведено доцільність для міноритарних інвесторів інвестицій в акції банків США тільки зі спекулятивними, а не інвестиційними намірами. Уточнено чинники недоцільності ДСІ у цей сектор за наявності фундаментальних сприятливих умов розвитку сектору в країні. Визначено, що спекулятивний характер інвестицій у БС США зумовлений відсутністю сталого довгострокового зростання акцій відповідних банків темпами, що перевищують темпи росту фондового індексу S & P-500. Уточнено основні причини, що гальмують сталий розвиток БС США і не надають можливість інвестиціям у цей сектор випереджати за ефективністю інвестиції в широкий ринок. Основними такими чинниками є суттєвий вплив на банківську діяльність як макроекономічних криз, так і криз за окремими секторами господарства, що є клієнтами банків. Оскільки клієнтами банків, як кредитори, є майже всі сектори господарства, то перелік можливих секторальних криз, які проектується на банківську систему пропорційно до обсягів кредитування, є досить суттєвим. Це робить інвестиції в БС більш ризиковими в порівнянні з інвестиціями в інші сектори економіки. Конкретизовано властивість БС США та його державного регулювання еволюціонувати в напрямі вдосконалення можливостей протидії економічним кризам.

Шифр НБУВ: Ж73250

Політика. Політичні науки

(реферати 3.Ф.762 — 3.Ф.780)

3.Ф.762. Історичний капіталізм та сучасний світовий порядок: політологічний вимір: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / С. В. Валесян; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. — Харків, 2021. — 17 с. — укр.

Дисертацію присвячено дослідженню державних трансформацій відносно структурних змін у світ-системі. Світ-системний підхід конструє розуміння наддержавної структури обміну, яка є пріоритетною у формуванні національних держав і міждержавних відносин. Таким чином, всі структурні зміни всередині держав можна інтерпретувати як результат структурних зрушень у роботі світ-системи. Світ-системний аналіз виступає як фундаментальна альтернатива ліберальним і марксистським теоріям генези держави, революцій та глобалізації. Світ-системний аналіз відстоює думку, що саме боротьба за більш вигідні позиції в ієрархії світ-системи, ексклюзивний доступ до користування мобільним міжнародним капіталом сприяли розвитку воєнно-мобілізаційних форм управління національних держав епохи раннього Модерну, що зрештою призводило до загострення міждержавної боротьби. З іншого боку, внутрішня структура національних буржуазних еліт держав зумовила розширення та експансію своєї діяльності за межі національних кордонів. Необхідність синтезу світ-системної моделі глобалізації, концепції протистояння еліт всередині національних держав і теорії воєнного конфлікту як драйверу державної модернізації є важливим інструментом для розуміння подальшого функціонування світ-системи. Саме роль конфлікту всередині міждержавної еліти відносно нових явищ у глобальній системі розподілу праці необхідною інтерпретувати як перший сигнал до нової, фундаментальної трансформації у світ-системі, тобто перетворення її на «анархічний порядок».

Шифр НБУВ: РА452983

3.Ф.763. Консолідаційна модель національної ідентичності: від теорії суверенітету до теорії політичної модернізації: автореф. дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.01 / Ю. Ю. Руденко; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. — Київ, 2021. — 32, [1] с. — укр.

Розроблено та обґрунтовано оригінальну концепцію консолідаційної моделі національної ідентичності. Політична консолідація постає як процес інтеграції суспільства та його політичної системи довкола найважливіших суспільних цінностей, які втілені, передусім, у відповідних соціальних і політичних інститутах. Виявлено сутнісні зв'язки між політичною модернізацією, становленням національної ідентичності та здобуттям суверенітету державами на демократичних засадах. Окреслено основні шляхи та механізми формування сучасної консолідаційної моделі національної ідентичності в українському суспільстві, чинники та суб-Текти такого формування, а також його поточні проблеми, перспективи формування консолідаційної моделі національної ідентичності в Україні.

Шифр НБУВ: РА452265

3.Ф.764. Основи геоінформатики: навч. посіб. / К. Ф. Базиліук, В. В. Гулай; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів: Галицька видав. спілка, 2022. — 158 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 157-158. — укр.

Розглянуто теоретичні основи формування геополітичної структури сучасного світу та новітні технології обробки геоспаторової інформації. Охарактеризовано моделі, що лежать у їх основі, новітні напрями застосування та перспективи розвитку ГІС (геоінформаційні системи). Увагу приділено новим інформаційним ресурсам, які уможливають аналіз сучасних світових політичних, економічних та інформаційних процесів для вирішення прикладних завдань геополітики та регіоналістики.

Шифр НБУВ: ВА859946

Історія політичних вчень

3.Ф.765. Історичні та політичні передумови виникнення та трансформації ідеології українських націоналістів у ХХ ст. / С. Василів // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 19-24. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено історичні та політичні чинники, які зумовили зародження та подальшу трансформацію ідеології українського націоналізму, як важливого суспільно-політичного явища в історії Української державності. Наголошено на актуальності тематики

дослідження в контексті розбудови Української держави як правової, демократичної та європейської, та подальшого розвитку державотворчих процесів у напрямку європейської та євроатлантичної інтеграції. Зазначено, що ідеологічно український націоналізм головним чином сформувався в ХІХ ст. Головним чинником, у формуванні націоналістичної ідеології на теренах України був фактор «конфлікту» у суспільно-політичній сфері між представниками різних національних, культурних середовищ. Як приклад наведено багаторічну політику переслідувань української мови та культури в Російській імперії, зокрема, у другій половині ХІХ ст.: Валуєвський циркуляр від 30 липня 1863 р. та Емський указ російського імператора Олександра ІІ від 18 травня 1876 р., що були спрямовані на витіснення української мови з культурної сфери, духовної та навіть побутової. Зазначено, що на радикалізацію ідеології українських націоналістів вплинуло також суттєве погіршення українсько-польських відносин у Західній Україні та поширення антиукраїнських впливів (полонізації, асиміляції, окатоличення, дискримінації) з боку державних структур Польщі, страшні наслідки колективізації, голодоморів і масових політичних репресій щодо українців у Радянській Україні.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Див. також: 3.Т.169

Внутрішня політика. Внутрішнє становище

3.Ф.766. Особливості імплементації європейських стандартів у діяльності органів місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / О. І. Стемковська; Львівський національний університет імені Івана Франка. — Львів, 2021. — 20 с. — укр.

Визначено зміст європейських стандартів місцевого самоврядування в контексті їх демократичного потенціалу, виявлено механізми їх імплементації в національне законодавство України та практику надання послуг населенню органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації. Розкрито зміст Європейської хартії місцевого самоврядування, з'ясовано інституційну структуру її механізми імплементації європейських стандартів місцевого самоврядування в Україні. Здійснено аналіз та систематизацію понятійного апарату дослідження, зокрема таких понять, як міжнародні правові стандарти, європейські стандарти місцевого самоврядування, міжнародні стандарти регіонального самоврядування. Розкрито принципову відмінність понять місцевого адміністрування (good administration) і місцевого управління (good governance). Охарактеризовано напрями імплементації європейських стандартів у сфері адміністративних послуг на локальному рівні (на прикладі Луцької міської ради). Доведено, що імплементація європейських норм і практик здійснення адміністративних послуг у діяльності Луцької міської ради відбувається в органічній єдності з процесами децентралізації, що випливає із настанов Європейської хартії місцевого самоврядування, інших програмних документів Ради Європи.

Шифр НБУВ: РА452937

3.Ф.767. Плебісцитарна демократія в Україні: прояви кризи соціального порядку в політичній історії / Ю. Рубан // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 108-118. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета дослідження — опис кризових явищ в українському соціальному порядку як причини нестабільності та криз, що виникали в політичній історії України за тридцять років незалежності. Методологія охоплює низку методів пізнання, а саме історизм (в рамках якого кризовий політичний розвиток розглянуто як результат впливу незавершеності соціального порядку, причини якої були закладені в минулому), порівняльний аналіз (для оцінки даних соціологічних досліджень, що дало змогу продемонструвати зміни в розумінні проблеми порядку у суспільстві). Спираючись на теорію суспільства й політики М. Вебера, створено нарис політичної історії України, метою якого є поглибити розуміння «гібридності» політичної системи на основі понять порядку та держави. Показано, що спостережувані прояви відомого в історії явища плебісцитаризму вказують на глибоку кризу порядку, яку додатково посилюють домінуючі тенденції розвитку партійно-політичної системи. Висновки: ключовою причиною суспільної недовіри до органів державної влади

є проблемність соціального порядку, його неспроможність забезпечити переконливе для більшості громадян з'єднання їх інтересів. Розв'язання політичних криз 2004 і 2013 рр. не усунуло ці вади. Ціла низка внутрішніх і зовнішніх процесів посилюють зазначену проблемність, наслідками якої є прояви плебісцитаризму. Існує ризик переходу України в режим плебісцитарної демократії та надзвичайної (за М. Вебером) політики. Харизматичне лідерство, що лежить в основі такого режиму, в українських умовах загрожує як громадянським конфліктом, так і згортанням демократії в її ціннісному вимірі. Щоб запобігти цьому, потрібні кардинальні зміни в культурному просторі, активні зусилля держави зі створення переконливої для українського суспільства цілісної мовно-символічної репрезентації життєвого світу й порядку, що на неї спирається.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Ф.768. Політичні системи та збройне насилля: цілісно-системний аналіз: монографія / А. В. Бадер; Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. — Старобільськ: ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2020. — 319 с. — Бібліогр.: с. 274-319. — укр.

Вивчено вплив збройного насилля на функціонування різних типів політичних систем і глобальний політичний процес зокрема. Зазначено, що така актуальна проблема вирішувалась за допомогою комплексного аналізу всього спектра різновидів збройного насилля. Здійснений чіткий та обрунтований поділ феномену дозволить виявити вплив конкретного виду збройного насилля на політичний процес, що також забезпечило дослідження від неузгодженостей, пов'язаних з некоректним трактуванням схожих, однак, принципово відмінних за наслідками видів збройного насилля. Використана методологія окреслила нову перспективу в аналізі відомих явищ, дозволила застосувати додаткові механізми для розв'язання теоретичних протиріч і визначити перспективи перегляду, уточнення та масштабного вивчення подібних наукових проблем.

Шифр НБУВ: ВА859700

3.Ф.769. Феномен політичного вибору як взаємодія свободи та відповідальності: політико-культурний аспект: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.03 / І. М. Гоане; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Проведено комплексний міждисциплінарний аналіз природи, сутності й основних детермінант і чинників реалізації демократичного політичного вибору. Феномен політичного вибору розглянуто в політико-культурному контексті. Увагу акцентовано на аспекті діалектичного взаємозв'язку і взаємодії свободи та відповідальності. Зазначено, що таке ціннісне підрунтя політичного вибору набуває актуальності в умовах демократичного суспільства, яке потребує балансу окреслених цінностей. Проаналізовано особливості політичного вибору в умовах трансформаційного суспільства на прикладі України. Виявлено наявність значного розриву між цінностями свободи та відповідальності, недостатність усвідомленості їх діалектичного взаємозв'язку в умовах демократичного суспільства. Ці й інші особливості є підрунтям для використання маніпулятивних і пропагандистських впливів, що позначається на раціональності та відповідальності політичного вибору в умовах гібридної війни. Проаналізовано такі проблеми формування культури політичного вибору: як патерналізм, деформація правової свідомості, «розмитість» системи політичних і правових цінностей, правовий нігілізм тощо.

Шифр НБУВ: РА452171

Див. також: 3.Ф.770, 3.Х.919, 3.Х.977, 3.Х.1194

Зовнішня політика. Міжнародні відносини. Дипломатія

3.Ф.770. Міжнародно-політичні механізми протидії сепаратизму у державах Європи: монографія / О. В. Шаран; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. — 326 с. — Бібліогр.: с. 281-326. — укр.

Увагу присвячено рунтовному дослідженню сепаратизму та міжнародно-політичним механізмам протидії цьому явищу в державах Європи. Обрунтовано західноєвропейський, балканський і східноєвропейський види сепаратизму. Досліджено роль глобальних і регіональних організацій у розвитку міжнародного співробітництва в сфері боротьби з сепаратизмом. Виокремлено й обгрунтовано міжнародно-політичні механізми протидії сепаратизму та запропоновано їх типологію. Охарактеризовано сутність національних механізмів протидії сепаратизму. Окреслено перспективи використання міжнародно-політичних механізмів протидії сепаратизму.

Шифр НБУВ: ВА859951

3.Ф.771. Особливості процесу гнучкої інтеграції в Європейському Союзі: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / В. Я. Савка; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів, 2021. — 20 с. — укр.

Проаналізовано особливості існування гнучкої інтеграції в ЄС на основі теоретичної бази, аналізу положень, пов'язаних з використанням гнучкої інтеграції, положень про просунуту співпрацю в засадничих договорах ЄС, а також практики застосування гнучкої інтеграції в ЄС і його окремих країнах-членах. Представлено комплексне визначення гнучкої європейської інтеграції, а також запропоновано класифікацію її типів і форм, на підставі чого розроблено типізацію існуючих опцій і виявив гнучкої інтеграції в ЄС. Зокрема, констатовано, що гнучка європейська інтеграція — це складова частина євроінтеграційного процесу, яка характеризується неоднаковою участю держав-членів ЄС у євроінтеграційних проектах (що зумовлено їхнім бажанням або можливостями), яка припускає неоднакові права та обов'язки учасників і яка приводить до створення різних конфігурацій усередині або поза межами ЄС, в тому числі з можливим включенням третіх країн. Застосування гнучкої інтеграції може бути спрямоване не лише на загальне просування інтеграції, але і на підвищення ефективності роботи в окремих сферах співпраці. У такому разі виникає дилема між загальним рівнем розвитку інтеграції і ефективністю окремих сфер взаємодії.

Шифр НБУВ: РА449064

3.Ф.772. Політика Великої Британії у врегулюванні проблеми біженства в контексті спільної імміграційної політики ЄС: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Є. В. Блажевська; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці, 2021. — 20 с. — укр.

Спільна імміграційна політика ЄС і загальна система надання притулку імплементували у директивах та національних законодавствах країн-членів такі поняття, як «біженець» та «шукач притулку». Сполучене Королівство брало активну участь в ініціативах з формування спільної міграційної політики ЄС, особливо щодо охорони зовнішніх кордонів. Британія ставилася до багатьох ініціатив ЄС досить стримано, вона розвивала власне законодавство у сфері вдосконалення політики надання притулку. Велика Британія протидіяла ряду ініціатив ЄС створити загальну систему надання притулку, була ініціатором створення нових центрів з надання житла і переміщення біженців. Крім того, Велика Британія прагнула до повернення, та реінтеграції людей в країні їх попереднього проживання. У той же час Британія зніщувала реформу міжнародної системи надання політичного притулку, яка полягала в організації іммігрантських центрів у буферній зоні для бажаючих в'їхати в ЄС.

Шифр НБУВ: РА449067

3.Ф.773. Становлення та розвиток співробітництва України з країнами Вишеградської групи: колект. монографія / ред.: Л. Стрільчук, О. Каліщук, О. Разиграєв; Волинський національний університет імені Лесі Українки, Генеральне консульство Республіки Польща в Луцьку, Centre for Eastern Studies. — Одеса: Гельветика, 2021. — 251 с.: рис., табл. — укр.

Висвітлено проблематику становлення та пріоритетів відносин України та країн Вишеградської групи — від історичних коренів до сучасного стану. Зазначено про пріоритетність для нашої держави євроінтеграційних та євроатлантичних прагнень, що актуалізує необхідність вивчення досвіду країн Вишеградської четвірки. Визнано, що з огляду на роль країн V4 у посиленні стабільності в Центральній Європі та забезпеченні безпеки у регіоні важливим є напрацювання механізмів підтримки України у сучасних геополітичних реаліях. Окремим аспектом використання потенціалу Вишеградської групи є розбудова двосторонніх відносин з учасницями V4. Розглянуто українське питання у зовнішньополітичних формаціях, співпрацю України з країнами вишеградської групи. Окреслено становлення України у стратегії вишеградської четвірки (на прикладі польсько-українського співробітництва). Виокремлено співробітництво України і країн вишеградської четвірки у сфері безпеки, регіональної безпеки у центрально-східній Європі: від миротворчого батальйону до українсько-польсько-литовської бригади.

Шифр НБУВ: ВА859515

3.Ф.774. Ядерне стримування в Євроатлантичній системі безпеки: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Т. А. Мельник; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Увагу присвячено аналізу особливостей трансформації концепції ядерного стримування, що в Євроатлантичній системі відіграє роль безпекового механізму та зберігає свою актуальність з урахуванням актуальних викликів режиму ДНЯЗ та міжнародній безпеці. Зазначено, що особливості підходів та реалізації ядерного стримування досліджено з використанням системного підходу та закону «виклика — відповіді», які формують авторську модель дисертаційного дослідження та дозволяють вивчити безпекові принципи функціонування системи в розрізі різномірних викликів і загроз, а також здатність її структурної надбудови (ЄС і НАТО) та елементів (в першу чергу ядерних держав) давати адекватну компенсаторну відповідь і визначити роль ядерної зброї в цій відповіді.

Шифр НБУВ: РА452831

Див. також: 3.У.284, 3.У.434, 3.У.753, 3.Ф.762, 3.Ф.766, 3.Ф.768, 3.Х.1194

Національна політика. Національні відносини. Національно-визвольний рух

З.Ф.775. Виміри української ідентичності. Дослідження, опубліковані у виданнях Наукового товариства імені Шевченка в Україні за період із 2011 по 2022 роки / С. Гелей; Львівський торговельно-економічний університет, Наукове товариство ім. Шевченка. — Львів: Растр-7, 2022. — 809 с.: табл., фот. — укр.

Досліджено низку проблем, пов'язаних зі створенням інтелектуальної еліти, консолідацією націй в етнічному та політичному вимірах, із боротьбою за утвердження української ідентичності — фундаменту національної держави. Доведено, що претензії Москви на давньоруський (тобто давньоукраїнський) спадок були, є і будуть небезпечними дестабілізуючими факторами, джерелом постійної загрози незалежності України. Розглянуто українську консервативну політичну думку про діяльність Центральної ради в роки Національної революції (1917 — 1918). Увагу приділено суспільно-політичній ситуації в сучасній Україні та завданням інтелекції щодо консолідації суспільства.

Шифр НБУВ: ВС69643

З.Ф.776. Національне питання в теоріях австромарксизму: [монографія] / О. П. Палько; ред.: Д. Гордієнко; перем.: Р. Коршук; НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського. — Київ: Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2022. — 194, [1] с. — Бібліогр.: с. 167-186. — укр.

Акцентовано увагу, що більшість сучасних держав є поліетнічними і постає проблема гармонізації інтересів усіх етнічних груп, представники яких проживають на території окремої держави, досягнення оптимального балансу співвідношення «домінантна більшість — етнічні меншини», за якого домінування етнічної більшості не заперечувало б права етнічних меншин на власну етнічну ідентичність та розвиток культури. Зазначено, що розв'язання подібної дилеми забезпечує стає функціонування держави, надає їй внутрішньої міцності та сприяє розвитку демократії. Розглянуто основні підходи до дослідження національних факторів у теоріях австромарксизму, проаналізовано українську історіографію та зарубіжну джерельну базу й підходи вивчення австромарксизму. Окреслено теоретичні засади дослідження національного питання в теоріях австромарксизму, основні підходи до визначення поняття «нація» та підходи до розв'язання національного питання у марксизмі. Описано основні чинники формування ключових понять та категорій національної концепції австромарксизму, охарактеризовано становлення робітничого руху в Австрії в кінці XIX ст. Розкрито значення австрійського соціал-демократичного руху на міжнародній арені та проаналізовано теоретичну розробку основних понять етнонаціональної концепції австромарксизму.

Шифр НБУВ: ВА860044

З.Ф.777. «Радянізація» чи «націоналізація»: ще раз про сутність політики коренізації 1920 — початку 1930-х рр. / Я. Верменич // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 158-175. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета статті — пошук відповіді на питання про те, чому демократична за своїм змістом революція, що увінчалась поваленням самодержавства, рівною мірою виявила потенції до оновлення ритмів суспільного життя і до справді нищівного руйнування демократії. І ширше — чому модернізаційні ідеї навіть у часи революційних зрушень пасують перед реінкарнацією архаїки у її найбільш примітивних, «варварських» формах? Застосовано методологічні напрацювання інтелектуальної історії як простору осмислення діапазону ідейних впливів на суспільний розвиток з виходом на наукове проектування й прогнозне моделювання. Симптоматично, що об'єктом підвищеної уваги інтелектуальної історії стала ідеологія націєтворення й національного самовизначення, перевірена досвідом десятків країн на всіх континентах. Обидва терміни — і коренізація, і українізація — не повною мірою відбивають масштаб і характер повороту в національній політиці, який пов'язаний з відновленням пріоритету національних цінностей і традицій. Варто погодитися з тими науковцями, які вважають, що більш точно його характер могли б визначити терміни «національна реформа» чи «національно-культурна реформа». Новизна вбачається наперед у розкритті можливостей дискурсивного (неконвенційного) аналізу ідентичностей як свідомісних конструктивів. Мотивовану відповідь щодо правомірності застосування термінів «українізація», «коренізація», «національна реформа» може дати тільки поглиблене вивчення досвіду державно-правового регулювання мовних і культурних процесів. Лише зважена його оцінка допоможе встановити, що з цього досвіду прийнятні для застосування в умовах становлення незалежної української держави.

Шифр НБУВ: Ж27630

Див. також: З.С.60, З.Т.194, З.Т.220, З.Ф.770

Політичні партії

З.Ф.778. Державні перевороти, революції й політична боротьба у світлі компаративістики (на основі аналізу візії В. Леніна та сучасних концептуалізацій) / М. Кучерук // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 4-13. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета дослідження — провести паралелі між методологічними працями В. Леніна і практикою більшовиків та сучасними візіями «гібридної війни». Окреслення компаративних паралелей у студіях В. Леніна й сучасних теоретиків «гібридної війни» (передусім російських) дозволяє зробити припущення щодо існування певної традиції в політиці суміжної держави щодо України. Наукова новизна полягає у спробі переосмислення інтелектуальної спадщини В. Леніна, зокрема його поглядів на революційну війну, і визначення їх впливу на розвиток сучасних концепцій «гібридних воєн». Зроблено спробу переоцінити особистість В. Леніна й поглянути на його внесок в історію не стільки як політичного діяча, що створив нову державу, а як на методолога та розробника стратегії взяття влади, котра містила у собі елементи теорії, доопрацьованої і трансформованої сучасними фахівцями, і відомої нині як «гібридна війна». Сам В. Ленін зауважував, чим війна проти «капіталу» відрізняється від традиційної: вона може бути безкровною, також це війна педагогічна, економічна. Такий тип війни ми спостерігаємо в наші дні. Вождь російських більшовиків указував на три складові успіху своєї партії: ідеологія, організація, пропаганда й агітація. Аналіз сучасних подій дає підстави вважати, що «гібридна війна» в першу чергу спрямована на захоплення мізків людей, а вже потім — на завоювання території. У В. Леніна ми знаходимо твердження про надзвичайну роль ідеології.

Шифр НБУВ: Ж27630

З.Ф.779. Діяльність соціал-демократа Ю. Ларіна в Україні: екстремальна біографія (1906 — 1907 рр.) / О. Федьков // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 176-193. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Мета дослідження — дослідити короткий і маловідомий період у житті Ю. Ларіна, коли він здійснював керівну діяльність в УСДС. З'ясовано його діяльність на чолі Спілки в екстремальній ситуації революції 1905 — 1907 рр. Вперше у вітчизняній історіографії, на основі «прикордонної» біографії досліджено малознані епізоди з життя відомого соціал-демократа. Висновки: з'ясовано, що попри наявність важкого генетичного захворювання, Ю. Ларін проявляв дивовижну енергію, здійснюючи керівництво діяльністю УСДС. Спілківська меншовицька громада під його орудою зміцніла організаційно і тісно взаємодіяла з більшовиками, єврейським соціал-демократичним Бундом, УСДРП. Завдяки цьому вдалося добитися значного успіху під час виборів у II Державну думу. Незважаючи на переслідування таємної поліції російського царату та неодноразові арешти, Ю. Ларін уміло продовжував керівництво Спілкою аж до свого вимушеного від'їзду в інший регіон імперії.

Шифр НБУВ: Ж27630

З.Ф.780. Українські партії в Російській імперії на початку XX ст.: радянська історіографія 1920-х рр. / В. Колесник, О. Чеберяко // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 128-138. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто процеси і явища, які відбувалися в 1920-х рр. у радянській історіографії українського партійного руху в Російській імперії початку XX ст. Розкрито вплив більшовицької ідеології та марксистської методології на дослідження української партійно-політичної історії в Російській імперії початку XX ст. Висновки: у 1920-х рр. історики радянської України, незважаючи на порівняно невелику кількість праць, присвячених створенню та діяльності українських партій у Російській імперії на початку XX ст., досягли помітних результатів у дослідженні теми: опрацювали, узагальнили та ввели до наукового обігу значний конкретно-історичний матеріал, сформулювали висновки, які не втратили свого історіографічного значення. Робота над дослідженням української партійно-політичної історії в Російській імперії охоплювала лише соціалістичний сегмент, представлений РУП, УСДРП, Спілкою. Інші партії, зокрема УСП, УНП, згадувалися лише побіжно або зовсім не входили в поле зору дослідників. На змісті праць, в яких було розглянуто історію української соціал-демократії, позначилися марксистські підходи, ідеологічний і політичний вплив більшовицької влади. Це проявилось в тому, що українським партіям у Російській імперії приписувалися «буржуазний націоналізм», «дрібнобуржуазність» та «опортунізм». Упровадження марксистської методології в радянську історичну науку поєднувалося з критикою тих українських авторів, у тому числі представників марксистської школи, які допускали бодай найменші відхилення від більшовицьких ідейно-політичних догматів.

Шифр НБУВ: Ж27630

Див. також: З.Т.210

3.Х.781. Матеріали міжнародної наукової конференції «Причорноморські публічно-правові читання», 10–12 вересня 2021 р.: [збірник]. Ч. 1 / Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Центр українсько-європейського наукового співробітництва, Кіуявський університет, «Причорноморські публічно-правові читання», міжнародна наукова конференція. — Миколаїв, 2021. — 208 с. — укр.

Висвітлено самовідступи Великої Палати Верховного Суду від правових позицій впливу на ефективний спосіб захисту прав. Розглянуто деякі аспекти державотворення та правотворення у Київській Русі. Окреслено питання дії нормативно-правового акту у правозастосовній діяльності. Виокремлено історико-правову характеристику припинення господарюючих суб'єктів (за законодавством Австро-Угорщини). Розкрито роль української інтелігенції у державотворчих процесах. Описано особливості правової системи Франції на початку XIX ст. Надано поняття «комплексна галузь права» як категорія сучасної юридичної науки. Зроблено історико-правовий аналіз державного суверенітету в умовах глобалізації. Виокремлено питання міжгалузевого інституту технічного права.

Шифр НБУВ: В359122/1

3.Х.782. Матеріали міжнародної наукової конференції «Причорноморські публічно-правові читання», 10–12 вересня 2021 р.: [збірник]. Ч. 2 / Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Центр українсько-європейського наукового співробітництва, Кіуявський університет, «Причорноморські публічно-правові читання», міжнародна наукова конференція. — Миколаїв: Видавничий дім «Гельветика», 2021. — 199 с. — укр.

Висвітлено конституційно-правову природу та зміст множинного громадянства, конституційні основи створення та функціонування релігійних організацій. Розглянуто міські зібрання Town Hall Meeting як сучасний інструмент участі громадськості у процесах планування місцевого розвитку. Розкрито обмеження релігійної свободи в умовах пандемії. Зроблено порівняльний аналіз розвитку виборчої системи України і зарубіжних країн. Окреслено правомірність обмеження права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції в умовах надзвичайного стану в Україні. Оцінено право брати участь у місцевому самоврядуванні. Означено інституційну незалежність конституційної юстиції як основу гарантій діяльності суддів Конституційного Суду України. Описано принцип системності як основу розвитку та вдосконалення кримінального законодавства України. Подано інформацію про примушування до шлюбу в проекті Кримінального кодексу України тощо.

Шифр НБУВ: В359122/2

3.Х.783. Організація юридичної науки та освіти в Україні й світі: історичний досвід, сучасний стан та майбутні перспективи: зб. наук. пр.: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26 груд. 2020 р.) / ред.: Н. М. Пархоменко, І. Б. Усенко, О. О. Малишев, А. М. Гурова, А. Ю. Іванова, Є. В. Ромінський, П. С. Демченко; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корещького, Міжнародна асоціація істориків права. — Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корещького НАН України, 2021. — 222 с. — укр.

Вшановано видатного вченого академіка НАН України Ю. С. Шемшученка. Захід приурочено до 85-ліття від дня народження науковця і 55 років від початку його наукової творчої роботи. Подано інформацію про академіка Ю. С. Шемшученка як організатора юридичної науки і освіти в Україні, висвітлено роль науковця у формуванні та розвитку української наукової школи екологічного права та як історика права. Розглянуто співпрацю Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та Інституту держави і права імені В. М. Корещького на рунті розвитку правової науки і юридичної освіти. Окреслено теоретичні засади використання діяльнісного підходу в юридичних дослідженнях та аспекти юридичного термінознавства й юридичної лінгвістики у системі фахової підготовки правників і законопроектувальників. Розкрито особливості розвитку в умовах ціннісно-ідеологічних реалій сучасної юридичної науки. Виокремлено досвід освіти і практики давньоруських правознавців, юридичної освіти в Європі ХІІ-ХІХ ст. як рецепт євроінтеграції посередньовіччю. Охарактеризовано освітні експерименти в історії та сьогоденні юридичної освіти.

Шифр НБУВ: ВА859524

3.Х.784. Підвищення якості викладання галузевих юридичних дисциплін: зб. матеріалів круглого столу, м. Київ, 7 жовт. 2021 р. / ред.: Н. С. Кузнецова, О. О. Кот, А. Б. Гриняк, М. М. Хоменко; Національна академія правових наук України,

«Підвищення якості викладання галузевих юридичних дисциплін», круглий стіл. — Київ: Київ. регіон. центр НАПрН України, 2021. — 91 с. — укр.

Висвітлено питання підвищення якості викладання галузевих юридичних дисциплін, у якому взяли участь науковці, викладачі, аспіранти та працівники з практичним досвідом роботи. До збірника увійшли тези доповідей і повідомлень учених, практикуючих юристів, представників судових органів, а також аспірантів, здобувачів та студентів. Розкрито актуальні питання розвитку юридичної освіти. Розглянуто порядок викладання практики Європейського суду з прав людини при підготовці сучасних правників, досвід викладання приватноправових дисциплін у магістратурі. Означено юридичні клініки закладів вищої освіти як інноваційний напрямок розвитку правової освіти в Україні та колективні форми навчання як спосіб підвищення якості викладання галузевих юридичних дисциплін. Окреслено аспекти підвищення якості викладання сімейного права в умовах дистанційного навчання. Викладено інноваційні підходи до викладання дисципліни «Сімейне право» та особливості практичної підготовки фахівців у галузі права з цивільно-правових дисциплін. Охарактеризовано особливості модернізації юридичної освіти в Україні в умовах євроінтеграційних процесів. Визначено якість викладання як елемент системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Шифр НБУВ: ВА859847

3.Х.785. Предмет юридичної компаративістики та проблеми визначення дефініцій / Н. Лесяк, І. Коваль // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 82-86. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Проведено аналіз предмету юридичної компаративістики та проблеми визначення дефініцій. Проаналізовано теоретичну та практичну значущість наукового аналізу правових дефініцій, зокрема в предметі юридичної компаративістики. Досліджено роль і специфіку юридичної компаративістики в системі юридичних наук. Також проаналізовано юридичну компаративістику як комплексну юридичну науку. У теперішній час значного розвитку в юридичній науці набули порівняльно-правові дослідження (ППД), метою яких є виявлення закономірностей становлення, розвитку та функціонування правових систем сучасності, вдосконалення національних правопорядків. Значення таких досліджень полягає не тільки в тому, що вони сприяють вирішенню тих чи інших проблем, але й висувають ряд питань, відповіді на які можна отримати лише шляхом здійснення комплексних ППД. У структурі юридичної науки зростає роль юридичної компаративістики. Це пов'язано, здебільшого, з тим, що сучасне право не може розвиватися ізольовано від загальносвітових тенденцій розвитку. Використання юридичної компаративістики допомагає вирішувати як наукові, академічні, пізнавальні, так і суто практичні, прикладні завдання. Вона успішно виконує пізнавальну, інформаційну, критичну, аналітичну, інтегративну та інші функції. Методологічною основою загальнотеоретичного дослідження галузевої юридичної компаративістики є комплекс філософських, загальнонаукових і спеціальних підходів і методів. Діалектичний підхід до вивчення правової реальності, з точки зору загальних законів розвитку природи та суспільства, мислення та загальних зв'язків явищ, надає можливість визначити закономірності формування юридичної компаративістики та визначити її статус у системі юридичних наук. Історичний підхід надає можливість розглянути генезис галузевої юридичної компаративістики, а також здійснити огляд дослідження галузевої компаративістики в юридичній літературі. Порівняльно-правовий підхід сприяв розробці методологічних засад юридичної компаративістики. Системний підхід надає можливість визначити місце юридичної компаративістики в системі правових і гуманітарних наук, а також виокремити її структурні елементи.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.786. Юридичні підстави інкорпорації СРСР Галичини у 1939 році / О. І. Андрухів // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 8-16. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета дослідження — визначення правових підстав і аргументів інкорпорації Галичини СРСР у 1939 р. місця «Пахта Молотова — Ріббентропа», а також особливостей радянської новоприсєднаних територій. Визначаються також ідеологічні та історичні причини інкорпорації новоприсєднаних територій радянською державою, специфіка геополітичної ситуації в тогочасній Європі, правове трактування процесу «возз'єднання». Методика включає комплексний аналіз та узагальнення теоретичного та

джерельного матеріалу і подальшого формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Встановлено, що процес інкорпорації західноукраїнських земель до складу УРСР відбувся на підставі «Пакту Молотова-Ріббентропа». З юридичної точки зору Німеччина та СРСР не порушували чинних на той час норм міжнародного права. Крім того, окупацію Галичини обґрунтували з історичної та ідеологічної точок зору. Незважаючи на жорстку політику радянізації, репресії та депортації, мали місце і позитивні наслідки, відроджено підстави соборності українських земель. Починаючи з жовтня 1939 р., впроваджувалися радянські норми права та нову адміністративно-територіальну систему, яка опиралася на силові органи та норми кримінального права, що кваліфікували усіх противників влади як «ворогів народу». Наукова новизна. Вперше прослідковано правові засади формулювання інкорпорації західноукраїнських земель до складу СРСР, ідеологічні, юридичні та історичні аргументи радянської влади, які використовувалися для нападу на Польщу.

Шифр НБУВ: Ж73788

Див. також: 3.У.245, 3.Х.1191

Загальна теорія держави та права

3.Х.787. Вплив релігійних засад на державно-правові явища в Україні (на підрунті теологічної теорії Фоми Аквінського): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / І. М. Муслівський; «Університет Короля Данила», заклад вищої освіти. — Івано-Франківськ, 2021. — 16 с. — укр.

Доведено, що методологічні принципи співпраці релігії та держави, сформульовані у теологічній теорії Фоми Аквінського, а саме взаємодоповнюваність божественного, природного та людського джерел права, позитивно впливають на теоретичне обґрунтування трансформації правової системи України, яке необхідно здійснювати з урахуванням переважаючого у наш час ідеологічного та методологічного плюралізму. Зазначено, що використання специфіки релігійних концепцій походження держави та права, державотворення і правотворення у розробці інтегративної юриспруденції забезпечить теорії права соціальне спрямування і дозволить подолати обмежене західною правовою традицією, існуюче сьогодні право розуміння, визначить можливість утвердження нового праворозуміння на основі прагматичного підходу, практичною доцільністю, в якому врахована уся система соціальних факторів, що визначає право, у тому числі, релігійно-правові традиції. Виокремлено основні напрями реалізації соціокультурного значення релігії, а саме: «етично раціональна регламентація життя» громадян, гармонізація міжнародних відносин, консолідація та демократизація суспільства шляхом підвищення соціальної справедливості, розвиток громадянського суспільства та таких його складових, як соціальна й особиста відповідальність за стан справ, акцентування уваги на духовних цінностях в їхньому конкретно українському вимірі, гуманізаційний вплив на представників публічної влади. Вдосконалено розуміння особливостей ідеологічного впливу релігії на формування та розвиток правових систем сучасності загалом, і на правосвідомість та правову культуру населення зокрема. Встановлено, що в українській правовій системі вплив релігії може бути як позитивний, так і негативний. Концептуалізовано позицію щодо необхідності вдосконалення існуючої в Україні моделі державно-церковних відносин.

Шифр НБУВ: РА452773

3.Х.788. Критичний погляд на правову соціалізацію: сублімане рабство або проблема авторитарного підкорення особи в недемократичних державах // О. Парута // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 87-91. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Проаналізовано взаємозв'язок авторитаризму та правової соціалізації (ПС). Поняття «ПС особистості» є міждисциплінарним, тому розглянуто його, насамперед, із позицій права, психології та педагогіки. Зазвичай, аналіз ПС стосується позитивного впливу держави та суспільства, створення умов для кращого засвоєння суспільно-правового досвіду, норм і правил співіснування людей, розвитку позитивних цінностей. На противагу цьому досліджено адаптаційні особливості авторитаризму з його авторитарним підпорядкуванням та агресією. Описано соціальне навчання, засноване на авторитарних психологічних процесах із високим рівнем співпраці людей у групі. Припущення щодо негативного впливу авторитаризму на різноманіття поглядів людей виправдалися. Авторитарний режим може бути описаний соціальною дискримінацією, що лежить в його основі. Тому він, зазвичай, сприймається як соціально проблематичний. Досліджено взаємозв'язок між авторитаризмом і правовою ідентичністю, правовою свідомістю, поведінкою. Ми переконалися й у наявності зв'язку між авторитаризмом і соціальною ізоляцією. Отримані результати свідчать про необхідність продовження наукових досліджень у цьому напрямі. Наукова спільнота має обговорити проблему авторитарного підкорення особи в сучасній державі. Регресійний аналіз виявив, що авторитарна агресія зав-

жди пов'язана з орієнтацією на соціальне домінування. Людина в момент свого особистісного становлення й у подальшому, реалізує свій особистий потенціал у складних умовах.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.789. Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 21 трав. 2021 р.: у 2 т. Т. 1 / ред.: С. В. Ківалов; Нац. ун-т «Одеська юридична академія», Національна академія правових наук України. — Одеса, 2021. — 735 с. — укр.

У першому томі відображено філософські основи права та держави, актуальні питання загальнотеоретичної юриспруденції, історичні дослідження держави й права, актуальні проблеми соціально-політичних процесів. Висвітлено питання соціально-психологічного забезпечення інтеграційного розвитку українського суспільства, теоретичні та практичні проблеми сучасного конституціоналізму, актуальні проблеми міжнародного та європейського права й порівняльного правознавства, морської, митної та інформаційної політики сучасної України. Розглянуто питання забезпечення розвитку економічної політики та менеджменту в епоху індустрії 4.0, сучасні проблеми трудового права та права соціального забезпечення, теоретичні та практичні проблеми земельного, аграрного та екологічного права. Окреслено проблеми інформатизації суспільства та захисту інформації, актуальні проблеми кібербезпеки у сучасному суспільстві. Виокремлено проблеми сучасної правової лінгвістики, перекладу та педагогіки, сучасного стану та перспектив розвитку лінгвістики права та ЗМІ й виклики сучасної журналістики. Розкрито проблеми сучасної юриспруденції, галузевого напрямку розвитку права та державного будівництва.

Шифр НБУВ: В359119/1

3.Х.790. Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 21 трав. 2021 р.: у 2 т. Т. 2 / ред.: С. В. Ківалов; Нац. ун-т «Одеська юридична академія», Національна академія правових наук України. — Одеса, 2021. — 703 с. — укр.

У другому томі відображено актуальні питання адміністративного права та процесу, фінансового права, проблеми вдосконалення судоустрою, організації діяльності прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Розглянуто актуальні проблеми кримінального права, сучасні проблеми кримінології та кримінально-виконавчого права, актуальні проблеми кримінального процесуального права, детективної та оперативної-розшукової діяльності, роль криміналістики, судової експертизи, судової психології та медицини у забезпеченні судочинства. Відображено актуальні проблеми цивільного та сімейного права, актуальні питання права інтелектуальної власності та патентної юстиції, питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні, актуальні проблеми господарського права та процесу. Висвітлено діяльність сучасних наукових університетських бібліотек у закладах вищої освіти й актуальні проблеми фізичної підготовки здобувачів вищої освіти. Обговорено проблеми сучасної юриспруденції, галузеві напрями розвитку права та державного будівництва.

Шифр НБУВ: В359119/2

3.Х.791. Правовий прецедент у сучасних правових системах світу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Є. І. Бондаренко; НАН України, Інститут держави й права ім. В. М. Корецького. — Київ, 2021. — 22 с. — укр.

Комплексно досліджено правовий прецедент, проаналізовано його роль в системі джерел права в різних правових системах світу на сучасному етапі суспільного розвитку. Розкрито стан наукової розробленості проблеми визнання правового прецеденту джерелом права в різних правових системах світу. Здійснено аналіз генезису правового прецеденту як джерела права з використанням сучасних наукових досліджень, розкрито питання його юридичної сили й особливостей застосування поряд з іншими джерелами права в різних сучасних правових системах. Вироблено комплексне теоретичне уявлення про правовий прецедент, визначено його поняття, роль та юридичну силу в системі джерел права сучасних правових систем і окреслено тенденції його розвитку як соціально-правового явища. Проведено теоретико-правове дослідження поняття та сутності правового прецеденту шляхом узагальнення та систематизації основних наукових підходів вітчизняної та зарубіжної доктрини. Розглянуто основні етапи та тенденції становлення та розвитку правового прецеденту як джерела права в різних правових системах світу в історичній ретроспективі. Досліджено правову природу правового прецеденту, його ознаки, а також виокремлено та систематизовано його види. Сформульовано авторське визначення поняття «правовий прецедент». З'ясовано роль, місце та юридичну силу правового прецеденту в системі джерел права шляхом дослідження характеру його зв'язків і взаємодії з іншими джерелами права. Проведено порівняльний аналіз форм вияву та юридичної сили правового прецеденту в правових системах країн англо-американської, романо-германської, традиційної та релігійної правових

сімей; проаналізовано форми зовнішнього вияву суддівського розсуду та процес набуття ним рис правового прецеденту як в історичній ретроспективі, так і в сучасних умовах. Окреслено виняткову роль правового прецеденту в системі джерел права, розглянуто доцільність і можливість застосування правового прецеденту в країнах, де він не визнається офіційним джерелом права, хоча фактично використовується як ефективний правовий регулятор.

Шифр НБУВ: PA452845

Вчення про державу

3.X.792. Верховенство права у сфері правової теорії і практики України / М. С. Кельман, Р. М. Кельман // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 57-66. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження верховенства права як принципу в діяльності судової влади в таких аспектах, як з'ясування витоків ідеї верховенства права, співвідношення концепцій верховенства права і судової влади, аналіз відповідної доктрини в Україні. Застосовуючи принцип верховенства права, суддя має пам'ятати про нього як про глобальну мету правосуддя — панування верховенства права в суспільстві. Вирішення кожного спору й будь-якого правового конфлікту має бути спрямоване на дотримання цього принципу. З практичної позиції верховенство право визначає місце судів у системі публічної влади, яке має засвідчувати не лише реальний розподіл влади, а й спроможність судової влади обмежувати дискреційні повноваження законодавчої та виконавчої влади і в такий спосіб гарантувати захист від свавілля. Це можливо лише за умови незалежності суду (і процедур правосуддя) від інших гілок влади. Такий підхід до взаємозв'язку поділу влади (традиційно — елементу концепції правової держави) зближує концепції верховенства права та ідеї правової держави в сучасних умовах.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.793. Державний суверенітет в умовах глобалізації: теорія та практика: монографія / Н. А. Бабарикіна, Н. В. Горло, М. Ф. Заболотна, О. М. Кіндратець, Т. І. Сергієнко; ред.: О. М. Кіндратець; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя: Запорізь. нац. ун-т, 2022. — 226 с. — укр.

Розглянуто теоретико-методологічні, концептуальні засади державного суверенітету. Досліджено понятійно-категоріальний апарат, методологію аналізу державного суверенітету. Проаналізовано сучасні дослідження державного суверенітету, дискусії щодо його зміни в умовах глобалізації, способи визначення ступеня суверенітету держав. Придлено увагу питанням внутрішнього суверенітету, впливу регіоналізації на суверенітет держави, взаємодії уніонізму та державного суверенітету. Розглянуто чинники, що впливають на державний суверенітет України.

Шифр НБУВ: BA860001

3.X.794. Захист людського потенціалу в умовах глобалізації: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / І. О. Левчук; Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Здійснено аналіз теоретико-методологічних засад дослідження людського потенціалу в умовах глобалізації, розкрито взаємодію, тотожність та відмінність понять «людський капітал» та «людський потенціал» у контексті сучасних дослідницьких підходів, досліджено методологію розмежування цих понять, яка лежить у площині індивідуального та зовнішнього впливу функціонування ресурсного простору людини, встановлено критеріальну відмінність між категоріями «людський капітал» та «людський потенціал». Здійснено методологічну ідентифікацію сутності глобалізації та її впливу на розвиток людського потенціалу, відповідно до чого виявлено глибинну суперечливість її ідентифікації, наведено складний спектр подій, факторів і тенденцій щодо встановлення нового світового порядку, запровадження нових трендів стосовно інституціоналізації та деінституціоналізації у різних сферах суспільного життя. Ідентифіковано глобалізацію як інструментарій реалізації еталонної політики певної сукупності держав, які відстоюють своє право на домінування у новій геополітичній конструкції глобального світу. Досліджено особливості реалізації людського потенціалу в умовах глобалізації як об'єкта наукового аналізу, на основі чого встановлено, що управління людським потенціалом в умовах глобалізації потребує особливих механізмів управління ним з урахуванням новітніх цивілізаційних викликів.

Шифр НБУВ: PA453280

3.X.795. Методологічні підходи у дослідженні проблеми народного суверенітету / Я. Богів // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 212-223. — Бібліогр.: 51 назв. — укр.

Здійснено систематизацію наукових підходів до розуміння сутності народного суверенітету та аналіз основних концепцій, що складають доктринальну основу сучасних конституційних моделей народного суверенітету. З'ясовано причини формування

основних концепцій народного суверенітету; проведено аналіз відмінностей у розумінні народного суверенітету прихильників різних концепцій; встановлено зв'язок між відповідними концепціями та сучасними конституційними моделями народного суверенітету. Мета дослідження — аналіз методологічних підходів розгляду народного суверенітету у межах таких періодів: дореволюційного, радянського та державного. Незважаючи на достатньо велику увагу науковців до проблеми демократії, народо-владдя та народного суверенітету завдання створення цілісної та несуперечливої теорії народного суверенітету в Україні до кінця не завершено. Тому трапляється, що принцип народного суверенітету протиставляється ідеї прав людини, народного представництва, демократії. Інколи його розглядають як такий, що несумісний із принципом державного суверенітету. У результаті цього народний суверенітет сприймається як декларація, певна абстракція чи утопія. Наукове пізнання народного суверенітету потребує ретельного добору відповідного інструментарію — принципів, засобів і способів дослідження, що становлять його методологію. На сьогодні необхідні сучасні методологічні підходи комплексного наукового дослідження цієї проблеми. Народний суверенітет є складним політико-правовим явищем, яке не може бути осмислене в межах однієї з двох основних теорій праворозуміння — природного права чи юспозитивізму. З одного боку, сутність народного суверенітету пов'язується з такими категоріями, як легітимне державне правління, політична свобода, верховенство права, які неможливо вкласти у чіткі нормативні межі позитивістського підходу. З іншого боку, це конституційний принцип, який знаходить своє вираження у конкретних правах: встановлювати та змінювати основи конституційного ладу, формувати органи державної влади, чинити опір нелегітимній владі, які підлягають аналізу з точки зору нормативної теорії.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.796. Співвідношення принципу верховенства права з іншими принципами адміністративного процесу / І. О. Позигун // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 109-113. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Висвітлено принцип верховенства права через його зв'язок з іншими принципами адміністративного процесу. Обгрунтовано відсутність єдиного підходу науковців до розуміння змісту понять «принципи адміністративного процесу», «верховенство права». Зазначено про закріплення принципу верховенства права у нормативних приписах національного законодавства (з вказівкою на його зміст через практику Європейського суду з прав людини). Факторами, що визначають актуальність дослідження, визначається значимість імплементації принципу верховенства права в адміністративному процесі та відсутність чіткого розуміння змісту цього принципу, його взаємозв'язку з іншими основоположними засадами адміністративного процесу. Розкрито зв'язок принципу верховенства права з іншими принципами адміністративного процесу, такими як відкритість і прозорість, відповідальність органів державного управління та вільний доступ до правосуддя; законність, юридична рівність. Аргументується, що законність є складником верховенства права (верховенство права не може бути реалізовано, якщо у суспільстві не забезпечено законності); юридична рівність і принцип відповідальності органів державного управління та вільного доступу до правосуддя є факторами дотримання людських прав і верховенства права (усі вчені доходять єдиної думки, що складником верховенства права є юридична рівність; верховенство права не може бути без доступу до суду, без відповідального ставлення державних службовців до своїх функціональних обов'язків); принцип відкритості та прозорості доповнює принцип верховенства права, встановлюючи додаткові вимоги до діяльності органів публічної влади з метою належної реалізації прав людини. Зроблено висновок, що усі принципи адміністративного процесу є тісно пов'язаними між собою, через їх комплексне застосування забезпечується виконання повноважень органів публічної влади та імплементація людських прав. Водночас окремі з цих принципів є складниками верховенства права, а тому їх недоцільно виокремлювати та закріплювати у законодавстві одночасно із закріпленням принципу верховенства права, оскільки це нівелює зміст останнього.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

Див. також: 3.C.7

Теорія права

3.X.797. Антропологічне походження та мотиви людської гідності / І. Щербай // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 154-160. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Антропологічне обгрунтування людської гідності є актуальною темою. Людина є творінням Бога, наділена позитивними та негативними властивостями, проте яким із них віддати перевагу — вона вирішує сама. З'ясовано поняття людської гідності людини та її місце у житті людини. Наголошується на антропології, як на процесі створення особи та наділення її властивостями, які

має сам Бог, адже людина створена за подобою Божою та повинна наслідувати всі ті позитивні якості, якій їй надано. Акцентується увага на властивостях, які людині було надано Богом. До таких властивостей можна віднести тіло, дух і душу людини. Тіло відповідає за певну поведінку людини в різних життєвих ситуаціях, вчинення нею відповідних дій щодо інших осіб. Душа людини — це її внутрішній світ, її почуття, переживання, які пов'язані з позитивними та негативними подіями в житті. Дух людини — це певні уявлення, фантазії, думки, якими володіє кожен із нас, і вміння володіти ними.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.798. Особливості становлення та розвитку англо-американської правової системи / Ю. Корнелюк, Т. Кратко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 69-76. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Проведено аналіз англо-американської правової системи. Розглянуто теоретичну та практичну значущість наукового аналізу правових систем, зокрема англо-американської. Досліджено роль правових систем, їх класифікацію, основні риси сучасної англо-американської правової сім'ї, визначено основні її проблеми. Класифікація правових систем на національні й наднаціональні має за мету розкрити природу цього утворення, не замкненого в межах однієї держави. На правовій карті сучасного світу необхідно розрізнити правові системи національні (до складу яких можуть входити субнаціональні) та наднаціональні (міжнародні та релігійні), що існують, конкурують між собою та дотримуються міжнародного правопорядку. Причини різноманітності правових систем полягають перш за все в тому, що на їхню форму та зміст впливають безпосередньо історичні традиції, умови виникнення та становлення конкретної держави та права, а також специфіка їхньої еволюції. Правові системи можуть виникати під дією одних історичних чинників, а вже трансформуватися під впливом інших, що вплинули на хід їх розвитку та функціонування. Проаналізовано та порівняно англо-американську правову сім'ю з іншими правовими сім'ями, визначено її переваги та недоліки. Дослідницький інтерес учених-правників до проблеми групування національних правових систем у сім'ї відповідно до їхніх спільних характеристик був одним із вагомих факторів виникнення порівняльного правознавства (на макрорівні) як такого. Еволюція правничої компаративістики впродовж ХХ ст., збагачення порівняльноправової доктрини даними практики, виникнення нових правових систем, їхня активна багатоаспектна взаємодія, взаємне зближення та віддалення, здійснення активних уніфікаційних заходів тощо завжди корелювали зі способом постановки проблеми класифікації правових систем і рівнем наукової обґрунтованості підходів до її розв'язання. Результати класифікації мають не тільки пізнавально-дидактичну цінність, адже поглиблюють, збагачують уявлення про правову «мапу» світу, про генетичну спорідненість і, навпаки, несхожість певних правових систем, їх взаємозв'язок і взаємовплив тощо, але й практичну, оскільки опосередковують будь-який системний процес зближення правових систем, сприяючи уніфікації законодавства, уможлижуючи здійснення прогностичних оцінок щодо доцільності та ефективності рецепції того чи іншого правового засобу.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.799. Перехід від імпліцитної до експліцитної юриспруденції оцінок: Карл Ларенц, Клаус-Вільгельм Канаріс, Томас Рім / О. В. Настасійчук // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 123-128. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Висвітлено аспект стосовно переходу від імпліцитної юриспруденції оцінок до експліцитної в межах школи К. Ларенца, причому виклад результатів відповідного аналізу є її метою. Для досягнення поставленої мети розглянуто питання: про два типи правової оцінки; про імпліцитність і експліцитність юриспруденції оцінок як ступені її раціональності; про характеристику юриспруденції оцінок К. Ларенца, К.-В. Канаріса та Т. Ріма з погляду її раціональності; про оптимальний предмет рецепції юриспруденції оцінок. У першому випадку на основі розрізнення закритих і відкритих нормативних систем вводиться поняття закритої і відкритої правової оцінки. Показано, що юриспруденція оцінок в школі К. Ларенца є відкритою (вільною, конструктивною і продуктивною) правовою оцінкою. У другому випадку відзначається, що імпліцитність і експліцитність є ступенями раціональності права (відповідно мінімальним і максимальним). Тут констатується, що раціональність права має два аспекти, в основі розрізнення яких перебуває традиційна кореляція *interpretatio — applicatio* (тлумачення — застосування права) або відношення питання права (*quaestio juris*) — субсумція (юридичний силігізм). У третьому випадку доведено, що в частині питання права суттєвого переходу від імпліцитної юриспруденції оцінок до експліцитної у К. Ларенца, К.-В. Канаріса, Т. Ріма не відбувається, проте такий перехід безсумнівно має місце у Т. Ріма в тій частині, яка стосується субсумції. У четвертому випадку висловлюється позитивне ставлення до можливості рецепції юриспруденції оцінок в Україні і пропонується взяти за основу юриспруденцію оцінок у формі, запропонованій Т. Рімом, із залученням окремих здобутків К. Ларенца і К.-В. Канаріса.

Шифр НБУВ: Ж23244:mp.

3.Х.800. Правова політика держави (теоретико-правовий аналіз) / І. Жаровська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 47-51. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Наведено теоретико-правовий аналіз поняття правової політики. Її позиціоновано як основний вид політики загалом, оскільки через неї відбувається державно-вольове спрямування розвитку держави у всіх сферах суспільних відносин. Узагальнено, що правова політика цивілізованих народів повинна відповідати аксіологічним принципам верховенства права, демократизму, гуманізму, законності, узгодженості інтересів окремого індивіда, суспільства та держави тощо. Сутністю правової державної політики є стратегічне планування у правовій сфері як постійний процес, за допомогою якого суб'єкти правової політики переглядають стратегічний напрямок своєї організації та її діяльності для досягнення цілей, що визначені органами публічного управління для громади. Державна система планування розвитку охоплює різноманітність інструментів, що включають правову основу держави, а також механізми перетворення політичних рамок у середньостроковий сектор розвитку. Констатовано, що вибір часових меж зумовлений сферою правової політики та глобальністю трансформації. Доведено, що пріоритетне значення правової політики держави зумовлене: потребою організаційно та нормативно забезпечити економічну, політичну, соціальну сферу співжиття людей; необхідністю упорядкування правової інформації; встановлення єдиних напрямків розвитку державного, публічного та правового простору; необхідністю становлення правопорядку в державі та забезпечення демократичних аксіологічних патернів; встановлення єдиної державницької ідеології; розвиток правової культури та правосвідомості суспільства.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.801. Природно-правове обґрунтування часу / С. Сливка // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 95-103. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено природно-правове обґрунтування часу, а також часове обґрунтування природного права, що відображено в авторських дефініціях. Стверджується, що час сприяє набуттю природно-надприродних цінностей, а проблеми людини може вирішувати онтологічно сформоване природне право, яке нею керує. У релігійному понятті часу природне право мало сакральний характер, і розуміння часу диктувало формування природного права. Проте, якщо перехід від Священного Передання до Старого Завіту не вносив труднощів у формування природного права, то у Новому Завіті віряни відкрили для себе багато нових природно-правових норм. Трагування часу Ісусом Христом, а потім апостолами, отцями, вчителями Церкви, єпископами доповнювалося новими онтологічними розуміннями. Ставали зрозумілішими складові елементи часу, його темп, амплітуда, ритмічність, які у природному праві мають велике значення. З часом люди отримали можливість обґрунтувати природне право: у різний час одна і та сама онтологічно-правова норма сприймалася людиною однаково. Наприклад, кожний позитивний здобуток дитини у розумовому розвитку сприймається радісно, оскільки це розумовий розвиток, який вносить потрібні норми у її природне право. Проте не варто кожен здобуток науковця вважати позитивним: він може бути не онтологічним, і природне право вченого буде мати викривлення. Тобто, час править бал у набутті онтологічно-правових норм, і події природно-правового характеру у різний час оцінюються по-різному.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.802. Сутність юридичної відповідальності в правовій доктрині України / М. Бліхар // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 161-168. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Досліджено юридичну відповідальність, яка нерозривно пов'язана з необхідністю дотримання приписів, правил поведінки, підкорення, узгодження своєї поведінки з об'єктивними законами природи та суспільства. Якщо немає необхідності у дотриманні яких-небудь норм, приписів, то немає і відповідальності. Правові вимоги формулюються у вигляді юридичних обов'язків у формі конкретних або загальних правовідносин. Проаналізовано різні підходи щодо розуміння поняття юридичної відповідальності, та виділено 3 основні групи: прихильників так званої «негативної» юридичної відповідальності, які пов'язують юридичну відповідальність лише зі скоєнням правопорушення; прихильників позитивної юридичної відповідальності, які ґрунтують свою позицію на тому, що юридична відповідальність орієнтована не лише на минулу, але й на сьогодишню та майбутню поведінку суб'єкта правовідносин; науковців, які розглядають юридичну відповідальність не тільки як негативну (ретроспективну) та позитивну (перспективну), але як цілісне правове явище з різними формами реалізації. На підставі аналізу фахової юридичної літератури доведено існування кількох основних напрямів у розумінні юридичної природи та структури фінансово-правової відповідальності (ФПВ). Одні науковці вважають ФПВ самостійним видом юридичної відповідальності; інші вважають, що вона є різновидом адміністративної відповідальності; третя група фахівців визначає податкову, бюджетну, валютну

відповідальність у системі ФПВ. Обгрунтовано, що юридична відповідальність посадових (уповноважених) осіб, суб'єктів публічних правовідносин за порушення встановленого порядку є наслідком їхнього недбалого виконання чи невиконання службових повноважень.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.803. Сучасний контент буття-у-комунікації / А. Токарська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 111-115. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Стрімкі процеси змін у суспільстві вимагають осмислених оцінок сучасного буття. Наявний у соціумі ситуативний критицизм конститує філософський наратив у площині дискурсивного осмислення багатогранності методологічного аналізу та синтезу семантики комунікації. Така необхідність продиктована завданнями філософсько-правової науки, потребами стимулювання аналізу базових правових параметрів, прогнозування закономірностей майбутнього розвитку суспільства, об'єднаного законами еволюції, які є загальноцивілізаційними для всього світу. Філософія права у своєму вимірі є показовою щодо освоєння буття, вияву кризових елементів у ньому, способів їх подолання для спільноти та держави в епоху глобалізації та локалізації. Предмет дослідження сфокусовано на бутті-у-комунікації з доведенням, що правова екзистенція формується та реалізується засобами комунікації, які водночас впливають на саме буття. Це позначається на людській самосвідомості, суспільному житті. Втрачаються ціннісні орієнтири буття або їхнє спотворення чи нігілістське ставлення до них з'являється на основі протиправної комунікації; протиправна комунікація руйнує традиції суспільства та права. Оскільки буття — це «одночасна проблема роздумів і пошуку істини», а філософсько-правова праксеологія уособлює таке практичне спрямування, то висновкування охоплює, зокрема і проектування таких комунікативних актів, які концептуалізують саме буття-у-комунікації. Отже, суспільний зміст правової культури та духовності соціуму як частини природи людських взаємин має бути чуттєвим до змін.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.804. Універсальність VERSUS релятивність у контексті сутності права / О. В. Мінченко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 37-41. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Проаналізовано сутнісну характеристику права і універсальність. Наголошено на важливості інтерпретації права не тільки через універсальний контекст, але і через регіональний, що є фактором такої властивості права, як релятивізм. Зазначено, що проблематика універсальності права як регулятора суспільних відносин актуалізовано у транзитивні періоди розвитку суспільства, коли усталена правнича парадигма уже не може задовольнити потреби соціуму в забезпеченні стабільності та порядку, не надає відповідей на актуальні проблеми. Тематика універсальності та регіональності права є предметом порівняльного правознавства, однак в її межах не вирішується її теоретико-методологічний аспект. Обгрунтовано, що факторами релятивізму права є, зокрема, те, що: у різних національних системах права як право сприймаються не різні аспекти одного і того ж явища, а зовсім різні явища (в англо-американській правовій системі — судовий прецедент, у звичайній правовій системі і звичай, у релігійній і релігійний текст. Аргументовано висновок, що універсальність права слід інтерпретувати таким чином, що у межах національних систем права використовуються як основні регулятори соціальної поведінки людей різні явища, які позначаються одним і тим же терміном «право». Спільність використовуваного терміну не свідчить про єдність розуміння змісту позначуваного цим терміном явища в межах різних правових культур; право доцільно розглядати крізь призму іманентності йому соціокультурного характеру. Його необхідно сприймати як культурне явище, яке має свої особливості в певному соціумі. Право — це набір текстів; це цілісне, динамічне, соціокультурне явище. Його зміст може відрізнятися не тільки в межах різних сучасних систем права, а й у межах окремої правової системи. Проаналізовано практику Європейського суду з прав людини на предмет різного сприйняття державами-членами Ради Європи окремих правових інститутів. Доведено, що відмінності у правовому регулюванні у державах, які входять до єдиного правового простору, здебільшого стосуються тих відносин, більшість яких регулюється моральними нормами.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.Х.805. Філософсько-правові засади моделі громадянського суспільства в теоретичних концепціях А. Грамші та Т. Парсонса / Р. Шак // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 148-153. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

На основі теоретичних концепцій А. Грамші та Т. Парсонса визначено філософсько-правові засади моделі громадянського суспільства. У ХХ ст. було зроблено певні спроби щодо розроблення теорії громадянського суспільства на закладеному фундаменті. Насамперед варто зазначити таких знайомих вчених, як А. Грамші і Т. Парсонс, які перебували під впливом вчення Г. Гегеля та водночас внесли корективи до його теорії, зіставля-

ючи громадянське суспільство та економіку, громадянське суспільство та державу. Причому обидва схильні інтерпретувати громадянське суспільство в контексті функціоналізму як сферу, яка відповідає за соціальну інтеграцію цілого. Характерними відмінностями між дослідженнями вчених є те, в який спосіб кожен із них поєднує нормативну та функціональну теорії. З'ясовано, що Т. Парсонс обновили гегелівську ідею моральності у контексті соціальної теорії, що повернулося аполітичною сучасних громадянських суспільств у західних країнах, то філософія А. Грамші стала відзеркаленням нинішнього відродження ліво-радикального критиканства громадянського суспільства.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.806. Ціннісні відношення до права як основа реалізації ідей права / А. В. Матвійчук // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 52-57. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — концептуалізація наукової позиції щодо перспективності звернення до феномену ціннісного відношення з метою підвищення ефективності реалізації ідей права у національній практиці суспільних відносин. Задля досягнення вказаної мети аналізуються ідеї та цінності права, охарактеризовано як методологічні засоби ціннісне відношення й ціннісний інтелект, а також означено перспективи залучення ціннісного відношення для формування ціннісних мотивів, цілей і завдань конструювання соціальної (політико-правової) реальності. Використано, зокрема: аналітичний метод, узагальнення та системний у поєднанні з аксіологічним підходом. На теоретичному рівні дослідження встановлено, що ціннісне відношення до права й розвинений ціннісний інтелект постає вагомим передумовою знаходження виваженого рішення у ціннісно-правовому дискурсі, що сприяє практичній реалізації ідей права. Сучасною правовою аксіологією сформовано цілісний систему правових цінностей, серед яких найперше варто відмітити справедливість, свободу, рівність, права людини, гуманізм. Практична реалізація ідей права напряму корелює зі сформованістю ціннісного відношення до права, а практичне оперування цінностями права й відповідними ціннісними орієнтаціями передбачає розвинений ціннісний інтелект. Ціннісне відношення обгрунтовано розглядати як аспект сформованих ціннісних орієнтацій суспільно-правового характеру, що обумовлюють мотивацію і спрямовують діяльність особистості й суспільства на утвердження ідей права. При цьому ціннісний інтелект проявлятиметься у процесі життєдіяльності (соціальної чи професійної), насамперед у здатності до ефективного вирішення певних колізій і конфліктів (соціальних або професійних), орієнтуючись на ідеї права.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.Х.807. Scientific and legal aspect of the principles of civil procedural law / D. V. Afanasyev, S. V. Lankin, D. A. Maritz // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 54-59. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

У сучасному суспільстві існує потреба вивчити та переглянути деякі погляди на правові та наукові категорії. Це питання є дуже актуальним у контексті побудови демократичної, правової та соціальної України, що вимагає ретельних теоретичних розрахунків та аналізу юридичної науки в Україні та її подальшого розвитку на кращій методологічній основі. Досліджено принципи цивільного процесуального права та різноманітності підходів до їх класифікації. Дослідження також охоплює розуміння та кваліфікацію принципів цивільного процесуального права. Розглянуто основні принципи цивільного процесуального права та їх вплив на здійснення правосуддя в Україні. Зазначено, що вдосконалення системи принципів цивільного процесуального права за сучасних умов є основою побудови ефективної моделі демократичної та правової держави. Це питання особливо актуальне за умов нестабільності у країні у зв'язку із пандемією COVID-19 та іншими проблемами, які можуть призвести до порушень прав і свобод людини, в т. ч. громадян України. Розглянуто необхідність оптимізації, якісного й ефективного реформування принципів цивільного процесуального права. Процедура формування принципів цивільного процесуального права, що зрозуміло, базується на загальних принципах правової системи держави, але проблемне питання принципів процесуального права все ще залишається актуальним і суперечливим.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

Див. також: 3.Ю.1636

Сутність і поняття права

3.Х.808. Вплив правової культури на формування та розвиток правового суспільства в Україні / Р. Шай // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 142-147. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Окреслено роль правової культури та її вплив на формування і розвиток правового суспільства, оскільки будівництво громадянського суспільства, демократичної, правової держави — це не тільки внутрішньополітична потреба, але й зовнішня необхідність, яка диктується розвитком України в умовах глобалізації. За всієї різноманітності світ єдиний у тому, що справжній прогрес

здійснюється лише там, де створені суспільні умови для розкриття головного ресурсу цивілізації — людини. Демократичні перетворення, які відбуваються в Україні, є початком великих і всебічних інноваційних трансформувальних у всіх сферах українського суспільства. Ці зміни наочно демонструють не тільки пріоритети майбутнього розвитку, але й недоліки, що заважають динаміці розвитку цього процесу. Спостереження політичних подій сьогодення свідчать про те, що активізація громадянського, правового суспільства стала потребою української державності, оскільки політичний процес в Україні зіткнувся з ситуацією правового беззаконня та кризи політичної влади. Світ сьогодні є більш взаємопов'язаним, ніж колись. Тому Україна може стати рівноправним партнером у світовій прогресивній спільноті тільки тоді, коли буде демократичною та правовою країною з розвиненими економічними відносинами, високим культурним і духовним потенціалом громадянського суспільства. Досягти цього можна лише за верховенства закону, сильного правопорядку, ефективної власності, конструктивної виконавчої та законодавчої влади, незалежної судової системи, вільних і незалежних ЗМІ, громадського самоврядування. Всі ці аспекти поєднує у собі саме правове суспільство.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.809. Етичні норми та свобода людини у праві: інтегративний аспект / А. Романова, Л. Русаль // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 89-94. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

З'ясовано особливість інтегративного аспекту етичних норм і свободи людини у праві, обумовленою тим, що гармонія у праві проявляється через принципи координації дій між різними елементами та структурними підрозділами, які входять у суспільну систему. Це надає можливість одержання етичних знань про принципи та норми з етичних кодексів, котрі є джерелами інформації про суспільні цінності. Наголошується на свободі, як внутрішньо-емоційній якості особи. Проаналізовано особливості розвитку гармонійності системи особистісного ставлення до оточувального світу та людей, вироблення власної рольової поведінки, як важливі чинники формування відчуття в особі природно-правової свободи. Доведено, що етичні норми в праві виступають критеріями співвідношення дій учасників правотворчого та правозастосовного процесу, сприяють їх оцінюванню і з погляду відповідності або невідповідності моральним нормам. Моральній оцінці підлягають не лише дії людини, але й уся дійсність, і соціальна, і природна. Етична оцінка, своєю чергою, виступає для суб'єкта як вимога до того чи іншого вчинку, а саме моральний обов'язок до здійснення добра щодо конкретного суб'єкта. Оцінка виробляється через призму таких понять моральної свідомості, як добро та зло, справедливість, обов'язок, совість. Через оцінку у свідомості суб'єкта правозастосовної діяльності «сущє» зіставляється з «належним», оскільки саме деонтологія, як розділ етики, надає статусу обов'язковості моральним нормам. Моральні оцінки, будучи універсальними, поширюються майже на всі дії людини, етичні ж основи правозастосування діють у конкретній правовій сфері. Встановлено, що особливого значення у зв'язку з цим набуває проблема морально-правового виховання майбутніх юристів. Формування високих моральних якостей в умовах становлення громадянського суспільства має спиратись на рекомендації науковців. Виховний аспект виражається в дії етичних норм на волю та свідомість людей, щоб сформувані шанобливе ставлення до правових норм. Етичні норми інформують про моральні основи процесу правозастосовної діяльності, вносять у свідомість людини знання принципів, норм і правил.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.810. Конформістська поведінка людини в умовах соціально-правової дезорганізації / А. Романова, І. Шербай // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 98-103. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

З'ясовано особливість конформістської поведінки людини в умовах соціально-правової дезорганізації, обумовленої розшаруванням суспільних інститутів, що суперечить загально визнаним принципам конкретного суспільного утворення. Наголошено на стані суспільства, що вимагає від людини активної правомірної дії, а не пасивно-присотсувальницького існування, а також на тому, що правового значення набуває така поведінка людей, яка здатна істотно позначитися на стані та розвитку економічних, соціальних, політичних, ідеологічних суспільних відносин, на статусі людини та реалізації її інтересів. Поведінка людини в умовах соціальної дезорганізації може бути непередбачуваною та непередбачуваною. Ідеальна форма виразу правової поведінки за будь яких обставин — це правомірною активна поведінка, але життєві реалії вказують на те, що не всі члени суспільства можуть і готові у кризово-перехідний період розвитку суспільства зберігати зазначену поведінку. Основною соціальною ознакою правомірної поведінки є соціальна важливість, значущість. Саме вона є критерієм віднесення людської поведінки до правової сфери, на цій підставі та відбувається розподіл поведінки на ту, що становить інтерес для суспільства та для соціоприродного простору загалом, і ту, що не становить жодного інтересу. Акцентовано увагу на тому, що конформістську поведінку відрізняє

присотсувальництво, пасивне прийняття наявного порядку, відсутність власних позицій, підпорядкування психологічному тиску, а конформізм у правовій поведінці людини є особливо небезпечний в умовах революцій, національно-визвольних повстань, поволення антидемократичних режимів. За умови кризового стану розвитку суспільства, не порушувати загальноприйняті норми недостатньо, потрібно проявляти правомірну активність. Така активність громадян у суспільстві та державі необхідна для подолання певної кризи.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.811. Права соціалізація в шкільному середовищі / О. Парута // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 92-97. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Перед сучасною наукою постала гостра потреба оновити знання про дитину та дитинство, про підлітковий розвиток особистості, шляхи ефективної соціалізації дитини як процесу, що сприяє розвитку суспільству. Потрібні нові механізми сприяння успішній правовій соціалізації дітей і підлітків. Пояснюється така необхідність виникненням нових парадоксів і протиріч, характерних для взаємин юної людини та сучасного соціуму. Молодий підлітковий період характеризується важливими змінами в соціальних відносинах і соціалізації, оскільки переважний вплив родини поступово змінюється впливом однолітків, які виступають джерелом референтних норм поведінки та одержання певного статусу. Протягом підліткового періоду соціальне пізнання стає все більш важливою детермінантою поведінки дітей. В цьому віці дітям необхідно навчитися самостійно вирішувати складні ситуації в дружніх відносинах, знаходити рішення в питаннях про справедливість, дотримуватися ustalених соціальних норм і звичаїв. Сучасна наука має врахувати те, що період навчання у школі є перехідним етапом, який пов'язує дитинство з дорослим життям. У підлітків права соціалізація проходить складно та суперечливо, адже на цей час особистісного становлення припадає фізична та психологічна перебудова організму людини, наростає емоційність і напруга у стосунках з однолітками та дорослими, швидко змінюються інтереси у навчальній і пізнавальній діяльності. Ефективність правової соціалізації та конкретні методики правового впливу на особу оцінено через їх здатність підготувати підростаюче покоління до самостійної правової діяльності. Успішною буде соціалізація, яка забезпечить засвоєння та відтворення особою у діяльності соціально-правових цінностей, що допоможе розвинути індивідуальний правовий статус особи, сформувати навички правової поведінки, які будуть ефективними в майбутньому. Успішна соціально-виховна, педагогічна робота з дітьми в Україні можлива за умови створення нормативної основи її реалізації.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.812. Правові стимули: теоретико-правові засади / А. Баран // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 31-37. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Відповідно до загально визнаних теоретичних уявлень про правові стимули та їх значення у праві виділено основні ознаки реалізації правових стимулів. Наголошено, що мета та об'єктивна необхідність у використанні правових стимулів полягає в тому, що у суспільства та держави існує потреба в соціально-корисній та активній поведінці суб'єктів права у різних сферах життєдіяльності. Виділено та проаналізовано загальносоціальні функції правових стимулів (мотиваційна, організаційна, прогностична, гарантувача, комунікативна, оціночна, соціального контролю, виховна) та спеціально-юридичні функції правових стимулів (праворегулятивна, правостимульвальна).

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.813. Принцип соціально-правової толерантності: виклики сьогодення / О. В. Тищенко, С. М. Черноус, Л. Г. Дунаєвська // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 26-34. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Досліджено проблематику соціально-правових і ментальних особливостей реалізації соціального захисту та соціальної підтримки державними інститутами й інститутами громадянського суспільства України вразливих категорій населення: осіб похилого віку, осіб з інвалідністю. Висвітлено п об'єкти сучасного ринку праці, в аспекті неправомірного поширення дискримінаційного явища ейджизму, за допомогою якого створюються умови, що перешкоджають реалізації особами похилого віку права на працю. Розглянуто основні засади соціального захисту ветеранів праці й інших громадян похилого віку в Україні, зокрема наголошено на позитивних змінах у вітчизняному законодавстві щодо цього питання в частині заборони розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця на підставі досягнення працівником пенсійного віку та наявності права на повну пенсію по старості. Розкрито проблеми бідності серед громадян похилого віку як тенденції, що породжена кризовими явищами ринку праці і недосконалістю соціальної політики держави. Увагу приділено соціально-правовому становищу осіб з інвалідністю в контексті забезпечення рівних можливостей та соціалізації в усі сфери життя суспільства та держави. Акцентовано увагу на ефективності толерантно-просвітницької діяльності державних і

громадських правозахисних організацій, спрямованих на запобігання таким неприпустимим явищам, як відносинські та середовищні бар'єри, що заважають особам з інвалідністю повноцінно долучатись до процесів, що відбуваються в суспільстві. Із критичного погляду проаналізовано застарілі підходи щодо законодавчого визначення моделі інвалідності, яка тривалий час існувала в Україні. Наголошено на перспективному значенні запровадження в Україні загальноєвропейських підходів щодо Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я та Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності. Підкреслено необхідність нагального вирішення проблем, які виникли у зв'язку з пандемією COVID-19 і стали додатковими перешкодами для життєдіяльності осіб з інвалідністю.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.X.814. Світоглядна основа наукового осмислення феномена права відповідно до конкретних часових меж / Т. Гарасимів // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 38-47. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено сутність, історико-правові аспекти становлення, еволюцію, зміст та основні елементи принципів права на підставі опрацювання здобутків правової теорії та юридичної практики, розкрито значення права для формування правового світогляду та здійснення нормотворчої та нормозасовної практики. Відзначено, що у правознавчій науці постійно здійснюють спроби осмислення поняття права, його сутності та природи, а також його основних характеристик — ознак і властивостей, які розкривають місію права як важливої соціальної та регуляторної сили суспільства. З'ясовано, що право є динамічним і складним явищем, зумовленим не менш складним характером суспільного розвитку. Ідея багатостороннього, багатоаспектного підходу до осмислення права — одна з визначальних тенденцій сучасної юриспруденції. Виокремлено 3 періоди у історії формування уявлень про право: панування філософського розуміння формування права (XI — IX ст. до н. е. — кін. XVIII ст. н. е.); панування історико-соціологічного розуміння права (поч. XIX ст. — поч. XX ст.); панування наукового правового розуміння права як наукознавчого явища (сер. XX ст. — триває донині), що має складний багатоаспектний характер і може бути вивчене за допомогою різноманітних методологічних підходів і методів наукового пізнання юридичної науки.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.815. Соціологія правосуддя як напрям соціології права: окремі аспекти / О. Колич // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 63-68. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано множинність підходів до розуміння поняття «правосуддя» з теоретико-правового, філософсько-правового та соціологічно-правового поглядів. Зазначається, що правосуддя та судочинство — не тотожні категорії, оскільки правосуддя є ширшим поняттям, ніж судочинство, та включає останнє. Водночас судочинство не завжди гарантує винесення правосудного рішення. Тому поняття правосуддя та судочинство — не тотожні, адже не будь-яке рішення суду є правосудним. Зазначається, що кінцевою метою правосуддя є відновлення справедливості, яка, хоч і є суб'єктивною категорією, все ж повинна відповідати вимогам розумності та чесності. Під судочинством треба розуміти діяльність суду загалом, тоді як правосуддя — це здійснення судової діяльності задля досягнення конкретної мети, а саме: відновлення справедливості, захист прав і свобод, вирішення конфліктів тощо. Ряд науковців зазначають, що правосуддя — це лише стадія здійснення судочинства. Множинність підходів науковців свідчить про неоднозначне тлумачення правосуддя, що обумовлює необхідність подальшого вивчення його природи та сутності. Можливість судової влади повною мірою якісно виконувати свої функції щодо забезпечення правосуддя залежить від її можливості впливати на роботу виконавчої та законодавчої гілок влади. Зазначено, що першопричиною виникнення процесуальних правовідносин є соціальний конфлікт. У процесі судового розгляду такий конфлікт набуває юридичного оформлення, проте не втрачає свого соціального забарвлення. Отже, для конфлікту, який є предметом судового розгляду, характерною є подвійна природа: соціальна, та водночас правова. Соціально-нормативна природа є характерною і для учасників судових правовідносин: з одного боку, їх характеризує конкретний процесуальний статус, з іншого — соціальний.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Норми права. Тлумачення та застосування норм права. Юридичний процес

3.X.816. Онтологічна першість простору у природно-правовому творінні світу / С. Сливка // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 104-110. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено онтологічну першість простору у природно-правовому творінні світу (ППТС). Наголошено, що у творінні світу простір займає ведуче місце. Разом із простором було створено необхідні природні закони. Наведено авторську дефініцію простору у ППТС. Людина має навчитися визначати свій простір, своє місце у Всесвіті, щоб зорієнтуватися у життєвих проблемах. Адже все наше життя проходить не однорідно, не однаково та залежить від власного пересування у просторі в силу прояву своєї надмірно проявленої волі. Першість простору має націлювати людину на те, що спочатку потрібно навчитися знайти своє місце у Всесвіті, просторі та без природно-правової потреби не змінювати його. Тобто природно-правовий простір руйнує та має характеризуватися своїм постійно стабільним життєвим простором. Бог дарує вільний вибір місця у просторі. І людина має прийняти саму себе так, щоб не втрачати своєї життєвості. Для існування матерії потрібен простір і час, які є основними та загальними формами буття. Простір і час, як загальні поняття або категорії, виконують універсальні функції в теоретичній і практичній діяльності людини: виступають умовами пізнання світу — всяке знання (інформація) має просторово-часові виміри; визначають форми та засоби практичного освоєння світу людиною; конкретизують повсякденну діяльність людини; індивідуалізують явища, зокрема людей, тобто роблять їх самими собою «завдяки» прив'язці до конкретних просторово-часових умов. Психологічний простір наповнений творчою діяльністю, зокрема й у галузі природного права в його суб'єктивному вираженні. Це реакція мозку на навколишнє середовище, в результаті чого з'являються закони психічної діяльності, природу яких людина з'ясовує сама.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.817. «Правове нормотворення» vs «правова нормотворчість» / В. М. Вовк // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 17-21. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета дослідження — осмислення та означення змістовних відмінностей понять та явищ правового нормотворення і правової нормотворчості. Показано, що понятійно-термінологічна точність правових розвідок є однією із підвалин проведення якісних досліджень. Доводиться, що строгість та чіткість у застосуванні понятійного апарату у правових дослідженнях сприяє більш повному розкриттю специфіки правових феноменів, а також є показником рівня філософської і загальної культури дослідника. Таким чином, проведене дослідження буде сприяти удосконаленню понятійно-термінологічного апарату теорії права та філософії права. Наукова новизна. В роботі доводиться, що поняття «правове нормотворення» та «правова нормотворчість» не є тотожними, а позначають різні, за своєю суттю, процеси формування правових норм. Практична значимість. Результати дослідження можуть бути використані у подальших філософсько- та теоретико-правових наукових розвідках, підготовці спекурсів.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.818. Сутнісні властивості людини у природно-правовому просторі / А. Романова // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 83-88. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

З'ясовано особливості сутнісних властивостей людини у природно-правовому просторі, що полягає у можливості вибору людиною того чи іншого виду власної поведінки, а також проблем самоідентифікації, системи цінностей, ціннісних орієнтацій і свободи людини. Наголошується на процесі особистісного буття, що протікає як постійна боротьба протилежностей між зовнішнім і внутрішнім у самореалізації та життєдіяльності людини, а також, на тому, що людина, здійснюючи життєдіяльність в онтологічному просторі, на основі норм природно-правового та соціо-природного простору формує внутрішні життєві плани, стратегії й установки. Акцентовано увагу на тому, що досліджувати природу та сутність людини можна за двома основними підходами: природним і надприродним, беручи за основу те, що вона є істотою активною, діяльною та вільною, сама визначає параметри свого правового буття. Природний (натуралістичний) підхід полягає в тому, що людина є результатом розвитку природи, через що її (людину) розуміють і пояснюють як природну, зважаючи на всі наслідки такого розуміння. Надприродний підхід, навпаки, полягає в тому, що людина є породженням певної нематеріальної духовної першооснови, що визначає надприродну природу людини. Людське суспільство, по суті, пов'язане з природним правом, оскільки це право самоорганізується, та люди за своєю природою також схильні до самоорганізації. Права людини є основою природно-правового простору, тобто, якщо можна так сказати, природно-правовий простір існує як певна міра дотримання прав людини, що дані їй від природи, а також як міра істинності та відповідності поведінки людини нормам онтологічного простору. Людина в онтологічному та природно-правовому просторі наділена автономією, що полягає в пріоритеті її суб'єктивних прав.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Історія держави та права

3.X.819. Історія політичних і правових вчень: схеми, дефініції, джерела та персоналії: навч. посіб. / В. Д. Яремчук; Львівський державний університет внутрішніх справ. — Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 379 с.: схеми — Бібліогр.: с. 373-379. — укр.

Досліджено зародження та розвиток політико-правових вчень у державах Стародавнього Сходу, Греції та Риму. Проаналізовано політико-правові вчення доби європейського Середньовіччя, епохи Відродження і Реформації, а також Нового Часу. Досліджено вчення про державу і право західноєвропейського Просвітництва XVIII ст. та періоду боротьби за незалежність США. Увагу приділено західним політико-правовим вченням XVIII — XX ст. Висвітлено історія політико-правових вчень в Україні.

Шифр НБУВ: BA859898

3.X.820. Нормативно-правові форми стимуляції бойової відваги: солдати та офіцери Червоної армії у Другій світовій війні (продовж.). Ч. 2. Штрафні підрозділи. «Наркомівські 100 грамів». Завершення війни та згорання матеріальної стимуляції бійців і ветеранів / В. Макаруч // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 9-18. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Проведено наукове дослідження на стику історії, теорії та філософії права, а також політології, соціальної психології й етики. Розглянуто нормативно-правові засоби підтримання боєздатності загальновійськових і штрафних частин і підрозділів Червоної армії в роки Другої світової війни (1939 — 1945 рр.). Катастрофічні невдачі перших місяців т. зв. Великої вітчизняної війни змусили радянське політичне та військове керівництво прискорено шукати екстраординарні, незвичні для мирного життя в СРСР методи збереження бойових якостей армійських підрозділів і частин. Поруч зі звичними для доби війни «законами воєнного часу», себто правового терору щодо «зрадників, дезертирів і панікерів», радянська політична влада багато у чому вимушено вдалася до політики «пряника», поєднуваного зі звичним для радянської довоєнної дійсності «батога». Йдеться про нормативно-правове оформлення порядку матеріальної стимуляції учасників бойових дій (премій за знищену техніку та ін.), видачі військовим на передовій спиртних напоїв, а також практику відбуття кримінальної відповідальності військовими за карані законом дії у прискореному (до трьох календарних місяців) порядку — через службу у штрафних ротах і батальйонах. Держава, зокрема, пішла й на те, щоб уже засуджені цивільні злочинці у тому ж таки прискореному порядку «змивали кров'ю» невідбуті ними судимості. Після завершення Другої світової війни, коли потреба в «масовому героїзмі радянського народу» дещо зменшилася, відповідно скоротилися й засоби правового (та позаправового) заохочення військових, включаючи й найбільш потребує категорії — зокрема, інвалідів, ВОВ. Так, штрафні підрозділи Червоної армії були скасовані уже в червні 1945 р., тобто ще до завершення ДСВ на Сході з Японією. У вересні 1947 р. законодавчо відмінили та виплати за орденами та медалями Союзу РСР (з 1 січня 1948 р.). Постійно скорочувалася державна матеріальна допомога інвалідам ВОВ (продуктові пайки, паливо на зиму тощо). Надано оцінку діям вищого радянського політичного керівництва з розробки та застосування правових механізмів стимуляції радянського гарматного м'яса в розрізі потреб оборони держави, з одного боку, та загальнолюдської моралі, з іншого.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.821. Нормативно-правові форми стимуляції бойової відваги: солдати та офіцери Червоної армії у Другій світовій війні. Ч. 1. Орденські виплати та преміальні за знищення ворожу техніку / В. Макаруч // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 7-18. — Бібліогр.: 34 назв. — укр.

Розглянуто нормативно-правові засоби підтримання боєздатності загальновійськових і штрафних частин і підрозділів Червоної армії в роки Другої світової війни (1939 — 1945 рр.). Катастрофічні невдачі перших місяців т. зв. Великої вітчизняної війни змусили радянське політичне та військове керівництво прискорено шукати екстраординарні, незвичні для мирного життя в СРСР методи збереження бойових якостей армійських підрозділів і частин. Поруч зі звичними для доби війни «законами воєнного часу», себто правового терору щодо «зрадників, дезертирів і панікерів», радянські політичні власті багато у чому вимушено вдалися до політики «пряника», поєднуваного зі звичним для радянської довоєнної дійсності «батога». Йдеться про нормативно-правове оформлення порядку матеріальної стимуляції учасників бойових дій (премій за знищену техніку та ін.), видачі військовим на передовій спиртних напоїв, а також практику відбуття кримінальної відповідальності військовими за карані законом дії у прискореному (до трьох календарних місяців) порядку — через службу у штрафних ротах і батальйонах. Держава, зокрема, пішла й на те, щоб уже засуджені

цивільні злочинці у тому ж таки прискореному порядку «змивали кров'ю» невідбуті ними судимості. Після завершення Другої світової війни, коли потреба в «масовому героїзмі радянського народу» дещо зменшилася, скоротилися й засоби правового (та позаправового) заохочення військових, включаючи й найбільш потребує категорії — зокрема, інвалідів, ВОВ. Так, штрафні підрозділи Червоної армії були скасовані уже в червні 1945 р., тобто ще до завершення ДСВ на Сході з Японією. У вересні 1947 р. законодавчо відмінили й виплати за орденами та медалями Союзу РСР (з 1 січня 1948 р.). Постійно скорочувалася державна матеріальна допомога інвалідам ВОВ (продуктові пайки, паливо на зиму тощо). Надано оцінку діям вищого радянського політичного керівництва з розробки та застосування правових механізмів стимуляції радянського гарматного м'яса в розрізі потреб оборони держави, з одного боку, та загальнолюдської моралі, з іншого.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.822. Основи римського приватного права: навч. посіб. / Р. Л. Сопільник, Г. І. Трофанчук; Приватний ВНЗ «Львівський університет бізнесу та права». — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2023. — 279 с. — Бібліогр.: с. 278-279. — укр.

Висвітлено передумови формування та систему римського права. Показано роль римського права в історії права, його значення для підготовки юристів. Охарактеризовано джерела римського права. Увагу приділено суб'єктам цивільних правовідносин, шлюбно-сімейним правовідносинам, речовому праву, праву володіння, правам на чужі речі. Розглянуто загальне вчення про зобов'язання. Висвітлено питання спадкового права.

Шифр НБУВ: BA860025

3.X.823. Основні напрями протестів молодіжного руху 60-х років XX століття в Сполучених Штатах Америки / Д. В. Бабич // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 30-37. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета статті — визначити дослідження основних напрямів та ідей протестів молодіжного руху в США 1960-х років. Методи дослідження: синтетичний, аналітичний та описовий, хронологічний, історико-порівняльний, ретроспективний та конкретно-історичний. Встановлено, що молодіжний рух за громадянські права афроамериканців було розпочато наприкінці 1950-х років. Зроблено висновок, що головними наслідками молодіжного руху в США 1960-х років стали: припинення сегрегації афроамериканців, розширення повноважень студентського самоврядування в університетах, припинення ескалації збройного конфлікту США та В'єтнаму. Констатовано, що молодіжний рух США 60-х років XX ст. став винятково масштабним явищем в соціально-політичній і духовно-культурній сферах життя країни. Обговорено дослідження основної ідеї руху молоді США 1960-х років, розглянуто основні напрями протестів цього руху, а саме: рух проти расової дискримінації та за досягнення громадянських прав афроамериканцями; протести за освітні реформи; рух проти інтервенції в Індокитаї. Досліджено масштабний рух «сидячих демонстрацій» («sit-in») та діяльність організації Студентський координаційний комітет ненасильницьких дій, який було створено у 1960 р. з метою координації виступів студентів на місцях. партій, та виокремлено події, які стали поштовхом до його появи.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.824. Прокуратура Російської імперії: створення, розвиток і зміни в ході судової реформи 1864 р. / О. Г. Козинець, А. Є. Лесун // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 12-16. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено причини й особливості створення інституту прокуратури в Російській імперії, етапи її розвитку. Приділено увагу змінам, що відбулися в органах прокуратури Російської імперії у пореформений час. Походження російської прокуратури датується часом правління Петра I, який у 1722 р. запровадив французьку модель прокуратури як контролюючого органу, котрий наглядав за центральними та місцевими адміністративними органами («око государево»). Прокурор тоді підпорядковувався безпосередньо імператору і зобов'язаний був здійснювати нагляд за діяльністю сенату та колегій, «щоб не порушувалася воля Його Величності». Особливістю прокуратури в Російській імперії на момент її створення та початкового етапу розвитку була спрямованість її повноважень виключно на забезпечення відповідності діяльності державних установ імператорським указам і розпорядженням, із наданням органам прокуратури широких повноважень щодо здійснення нагляду в усіх сферах суспільного і державного життя Російської імперії. У такому статусі вона діяла до II половини XIX ст., коли організаційна побудова органів прокуратури зазнала суттєвих перетворень, пов'язаних насамперед із реформуванням усієї системи судових і правоохоронних органів Російської імперії. У процесі судової реформи 1864 р. було зроблено новий крок у регулюванні діяльності інституту прокуратури. Так, функції загального нагляду, властиві органам прокуратури в дореформений період, були «забути»; прокуратура поступово перетворилася на орган кримінального переслідування. Основою прокурорської діяльності став нагляд за попереднім слідством і підтримка звинувачення перед

судом, тобто робота, що проводиться прокурорами в межах кримінального судочинства. Така трансформація інституту прокуратури швидше мала негативний характер, адже самовладдя чиновників у Російській імперії й надалі залишалося ще досить поширеним явищем, тому існування наглядового органу було вкрай необхідним.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

Історія держави та права України

3.Х.825. Кримінально-правова політика щодо смертної кари в Україні: історико-правовий огляд XX — XXI століть / О. В. Острогляд, Л. М. Ілин // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 173-187. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета дослідження — розкриття історичних передумов, правового закріплення існування та скасування в Україні такого виду покарання як смертна кара. Методологія дослідження ґрунтується на принципах історизму, системності та об'єктивності. Міждисциплінарний характер дослідження зумовив використання цілого спектру загальнонаукових, філософських та спеціально-історичних методів, з поміж яких, доцільно виокремити наступні: історичний, порівняльний, аналізу документів та ін. Наукова новизна дослідження обумовлюється викликами, що стоять перед Україною сьогодні, на підставі яких дискутується необхідність відновлення смертної кари в Україні. Саме історико-правовий аналіз подій і рішень XX — XXI ст. дозволяє поглянути на цю проблематику під іншим кутком зору, як на явище не притаманне Україні, як європейській державі. Одночасно, доцільно визначити передумови домінування в українському суспільстві переконання про ефективність застосування найвищої міри покарання. Це пояснюється насамперед низьким рівнем правової культури і усталеними в радянський період стереотипами, що закон — це насамперед покарання. Висновки: встановлено, що для території сучасної Української держави, смертна кара не була притаманним явищем. Всі спроби впровадити даний вид покарання пов'язані з перебуванням території України під владою інших держав. У випадку отримання незалежності цей вид покарання скасовувався в найкоротший час, оскільки Україна завжди прагнула європейських стандартів гуманності та повадження з засудженими, а існування смертної кари не дозволяє досягти мети покарання та уникнути судової помилки. Основні рекомендації згідно результатів дослідження є формування цілісної концепції гуманізації кримінально-правової політики і поширення серед населення розуміння, що сам по собі, навіть найсуворіший вид покарання, не може вплинути суттєво на рівень і динаміку злочинності.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.Х.826. Спроби подолання дефіциту імперативним методом правового регулювання в умовах перебудови (на прикладі Івано-Франківської області) / Л. Б. Федик // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 67-76. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета роботи — на прикладі УРСР показати ефективність застосування імперативного методу правового регулювання економіки. Використовувалися такі методи наукового пізнання: діалектичний метод, який дав змогу дослідити взаємозв'язок між державно-правовими явищами і економічними процесами; дослідження правового статусу учасників економічних відносин УРСР за часів перебудови вимагало застосування історичного методу, який дав можливість прослідкувати еволюцію законодавства УРСР щодо регулювання економічних процесів. За допомогою догматичного методу проаналізовано законодавство досліджуваного періоду. Герменевтичний метод застосовувався під час інтерпретації окремих економічних понять з позицій права. Результати. Проаналізовано засади імперативного методу правового регулювання для подолання дефіциту, а саме: законів, наказів, розпоряджень, приписів, інструкцій. На основі аналізу законодавчих актів УРСР виявлено проблеми економічного розвитку держави, проаналізовано їхні причини та способи подолання. Виявлено, що ключова роль відводилася адміністративним методам регулювання економіки з акцентом на імперативному методі правового регулювання. Показано неефективність даного методу, яка виразилася в численних правопорушеннях і розвитку «тіньової економіки».

Шифр НБУВ: Ж73788

3.Х.827. Теоретична база дослідження процесу становлення органів поліції на західноукраїнських землях у 1944 — 1953 роках / В. В. Жупник // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 37-48. — Бібліогр.: 53 назв. — укр.

Мета дослідження — аналіз праць радянських та сучасних українських вчених, у яких розкривається процес становлення та специфіка діяльності органів міліції на західноукраїнських землях у повоєнні десятиліття. Методологічну основу досліджен-

ня склав комплекс загальнонаукових, спеціальнонаукових і філософських методів, а також принципи історизму та об'єктивності. Ключовим став історіографічний метод та компаративістський підхід, які дозволили визначити ключові підходи й тенденції до вивчення процесу створення і діяльності органів міліції на територіях Західної України в перші повоєнні десятиліття. Встановлено, що наукові праці, в яких розкривається процес створення радянських органів влади на західноукраїнських землях, зокрема міліції, формувалися на підставі кількох суб'єктивних факторів, що особливо проявлялися саме в радянський період. Так, по-перше, вони, як правило, приурочувалися до певних подій, пов'язаних з роковинами міліції та компартії; як «керівної і спрямовуючої сили»; по-друге, всі вони базувалися на марксистсько-ленінській методології; по-третє, мають односторонній «позитивний» характер, хоча й дають уявлення про основні напрями діяльності ОВС; по-четверте, майже не висвітлюють причин репресій, а якщо й торкаються цієї проблеми, то лише як «боротьба з кримінальними та антирадянськими «злочинними елементами». В умовах державності України відхід від ідеологічних догм, а також доступ до значного масиву раніше недоступного для широкого кола дослідників архівного матеріалу дали можливість пошуку нових концептуальних підходів для об'єктивного висвітлення історії міліції України радянської доби.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.Х.828. Ювілейний збірник наукових праць на пошану професора Володимира Семеновича Кульчицького з нагоди 100-річчя від дня народження / голов. ред.: І. Й. Бойко; ред.: Б. Й. Тищик, М. М. Кобилецький, А. В. Кольбенко, Г. М. Федущак-Паславська, Л. Е. Шевчук; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. — 395 с. — укр.

Висвітлено основні етапи життєвого шляху, наукової, педагогічної та громадської діяльності видатного вченого-правознавця в галузі історії держави та права України професора В. С. Кульчицького. Наведено наукові статті його колег та учнів, які відображають різнобічні наукові зацікавлення вченого історією держави і права України.

Шифр НБУВ: ВА859406

Див. також: 3.Т.206

Держава та право України

3.Х.829. Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали наук. семінару (м. Дніпро, 10 груд. 2021 р.): Дніпро / ред.: А. Є. Фоменко, Л. Р. Навівайко, В. В. Костицький, І. О. Грицай, О. С. Чепік-Трегубенко; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Навчально-наукова лабораторія дослідження проблем правового статусу внутрішньо переміщених осіб та забезпечення гендерної рівності, Рада молодих вчених, Всеукраїнська громадська організація «Асоціація українських правників», Юридична клініка «Істина». — Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 330 с.: іл. — укр.

Увагу приділено концептуалізації питання розвитку інституту медіації в Україні. Розглянуто властивості держави як вираження її сутності та призначення в суспільстві. Визначено перспективи розвитку загальнотеоретичної науки в контексті антропологічних ідей. Розкрито поняття та сутність громадського контролю за діяльністю публічних службовців в органах судової влади. Висвітлено проблемні аспекти застосування судового контролю в адміністративному судочинстві. Акцентовано на механізмах захисту права на ефективний засіб юридичного захисту у міжнародній практиці. Розглянуто поняття та елементи правового статусу внутрішньо переміщених осіб. Увагу приділено конституційно-правовому статусу іноземців в Україні. Описано особливості конституційно-правового статусу суддів Конституційного Суду України. Висвітлено проблеми реалізації принципу транспарентності у діяльності органів публічної влади. Розкрито значення юридичної техніки для розвитку суспільства та держави. Досліджено формування та сучасний стан інституту президентства. Розглянуто принципи законності природи та сутності в умовах демократичних змін. Висвітлено сучасне розуміння біоетики в міжнародному правовому полі (XX — XXI ст.) Акцентовано на правовому забезпеченні гендерної рівності в Україні та світі за сучасних умов.

Шифр НБУВ: СО38322

3.Х.830. Визначення впливу еліти на процеси державотворення сучасної України / М. Кристиняк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 56-62. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Визначено, що управлінська еліта здійснює важливу роль у формуванні та розвитку держави загалом, адже поєднує в собі владні функції, значну матеріальну базу та наділена управлінськими можливостями. Отже, визначено, що від правильності дії залежить розвиток держави або ж її занепад, унаслідок чого на основі цього нижче визначено її ключові проблеми діяльності,

вплив на розвиток процесів країни, запропоновано ключові задачі, головною метою яких є вдосконалення процесів управління державою. Визначено, що наявні певні політичні, економічні та соціальні суперечності, що існують в сучасній державі щодо діяльності та розвитку управлінської еліти та, як наслідок, її вагомий вплив на процес формування та розвитку України, потребують загалом глибокого теоретичного дослідження у зв'язку з різноманітними сучасними політико-економічними змінами, які впливають на процес управління державою в умовах глобалізації та трансформації українського суспільства і держави загалом шляхом комплекснішого вивчення й узагальнення різноманітних наукових поглядів із метою пошуку об'єктивності результатів дослідження. Предметом дослідження стала українська еліта, як головний суб'єкт процесу державотворення. Визначено, що існуючі наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема праці, які присвячені розвитку та практичній діяльності української еліти в історичних і сучасних етапах розвитку держави, недостойно уваги присвячують засадам вдосконалення роботи управлінців з урахуванням сучасного розвитку держави.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.831. Динаміка регулятивної функції українського права в контексті європейської та міжнародної правової гармонізації / Р. В. Зварич, Б. Л. Гривнак // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 49-56. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета роботи — комплексний теоретико-правовий аналіз основних проблем процесу динаміки регулятивної функції українського права в контексті європейської інтеграції та міжнародної правової гармонізації. Висвітлено процес трансформації регулятивної функції сучасного українського права у контексті його зближення з правом ЄС та міжнародним правом. Доведено, що у питаннях євроінтеграційного курсу провідна роль належить принципам реалізації регулятивної функції та регулятивного впливу. Зокрема, втілення принципу пріоритету міжнародного права є для України певною політико-правовою гарантією стабільних відносин з країнами Європи і світу, а також правовим засобом захисту її законних інтересів. На основі головного принципу пріоритету норм міжнародного права повинні розвиватися такі похідні принципи взаємодії правових систем Ради Європи та України, як: принцип верховенства права; принцип взаємопов'язаності та взаємодоповнюваності права Ради Європи та України; принципи співробітництва, добросовісного виконання зобов'язань перед Радою Європи та принцип взаємного захисту прав людини. Встановлено, що регулятивна функція права, незважаючи на звуження сфери її застосування на внутрідержавному рівні та у рамках національних правових систем, отримала розширення сфери застосування на міжнародно-правовому та європейському рівнях, а особливо — на рівні права ЄС. В останньому випадку вона найтісніше взаємодіє з інтегративною функцією.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.Х.832. Енциклопедія соціогуманітарної інформології: [словник-довідник]. Т. 2 / ред.: І. В. Арістова, К. І. Беляков, О. П. Дзьобань, Д. В. Ланде, А. Г. Шевцов, К. І. Беляков; Науково-дослідний інститут інформатики і права. — Одеса: Гельветика, 2021. — 435 с. — укр.

Розкрито зміст основних доктринальних та нормативно-правових понять, термінів та словосполук, а також понять-англіцизмів та неологізмів, що використовуються в обігу наукових досліджень інформаційних процесів, явищ та відносин у соціальних та гуманітарних галузях знань. Надано інформацію про органи та підрозділи виконавчої влади, наукові установи та видання, громадські об'єднання, а також інформаційні системи, що є суб'єктами інформатизації з відповідними коментарями провідних фахівців за напрямками досліджень. Викладено відомості про вітчизняних вчених, які займаються проблематикою наукового, організаційного та правового забезпечення процесу інформатизації держави, дослідженнями інформаційної сфери в цілому.

Шифр НБУВ: В358639/2

3.Х.833. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід»: тези наук. доп. (16 — 17 квіт. 2021 р.) / Західноукраїнський нац. ун-т. — Тернопіль: Західноукр. нац. ун-т, 2021. — 268 с. — укр.

Представлено тези наукових доповідей з актуальні проблеми юриспруденції видатних та молодих науковців, аспірантів закладів вищої освіти та науково-дослідних установ України, а також представників таких країн як: Польща, Молдавія та Туреччина. Зазначено, що у конференції взяв участь заступник завідувача відділу криміналістичних видів досліджень Тернопільського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України. Розглянуто загальнотеоретичні та історико-правові основи державотворення, публічно-правові засади захисту прав людини, приватно-правові засади реалізації прав людини, новітні тренди та глобальні виклики у розвитку міжнародного права, сучасні аспекти забезпечення економічної безпеки: реальний стан та перспективи, транснаціональна безпека як індикатор ефективної роботи правоохоронної системи.

Шифр НБУВ: ВА859276

3.Х.834. Матеріали XXVII науково-практичної конференції «Теорія та практика сучасної юриспруденції», 30 квітня 2021 року / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — Харків: Бровін О. В., 2021. — 241 с. — укр.

Представлено матеріали конференції. Висвітлено ряд питань сучасної юриспруденції пов'язаних з законодавчим регулюванням різних видів діяльності. Розглянуто: теорію та історію держави і права, історію політичних і правових учень, конституційне право, муніципальне право, кримінальний процес та криміналістику, судову експертизу, оперативно-розшукову діяльність, боротьбу з кіберзлочинністю та взаємодію відділу кіберзлочинності СБУ і поліції, питання: судоустрою, військових судів як необхідну складову систему військової юстиції в Україні, прокуратури та адвокатури, принципів верховенства права, загального контролю у міжнародному праві тощо. Увагу приділено проблемам біженців, окреслено окремі аспекти діяльності управління Верховного комісара ООН у справах біженців в захисті осіб без громадянства в Україні та світі, філософські проблеми евтаназії: вираз свободи волі і права на смерть тощо.

Шифр НБУВ: ВА859278

3.Х.835. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Реформування законодавства та державних інститутів: прогалини, досягнення та перспективи», 24 — 25 травня 2021 року / Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені Степана Дем'ячука. — Рівне: Гельветика, 2021. — 251 с.: табл. — укр.

Розглянуто релігійний фактор у революційних подіях ХХ — ХХІ ст. та цінності ісламського віровчення у зменшенні злочинності. Висвітлено вплив глобалізації на правову систему. Оцінено основи медіації в сімейних спорах. Досліджено сутнісні та темпоральні засади цивільно-правової відповідальності. Проаналізовано правове регулювання корпоративних відносин в акціонерних товариствах (аналіз судової практики). Увагу приділено окремим аспектам співвідношення екологічних прав та обов'язків громадян України. Висвітлено проблеми виконавчого провадження в адміністративному процесі України. Досліджено функції податкових пілг як визначальний фактор розвитку пільгового оподаткування в Україні. Охарактеризовано правову природу фінансових санкцій за нефінансові правопорушення. Висвітлено особливості дисциплінарної відповідальності за вчинення юридичних деліктів у сфері інформаційних правовідносин.

Шифр НБУВ: ВА859530

3.Х.836. Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції на тему: «Проблеми реалізації норм Конституції України в умовах воєнного стану», 27 червня 2022 року, [м. Івано-Франківськ] / упоряд.: В. І. Розвадовський; Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаніка. — Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаніка, 2022. — 204 с.: фот. — укр.

Досліджено основоположні засади та ключові проблеми модернізації змісту сучасної Конституції України, проблематику реалізації та застосування положень Конституції України в умовах воєнного стану. Висвітлено загальновизначні норми міжнародного права в конституційному правопорядку України, конституційно-правове регулювання діяльності органів юстиції в умовах воєнного стану. Охарактеризовано заходи забезпечення стабільності фінансової системи в умовах воєнного стану, організацію надання соціальних послуг як складник суспільного благополуччя в умовах військової агресії.

Шифр НБУВ: ВА859534

3.Х.837. Методологія сучасного правознавства: спроба критичного осмислення / А. М. Кучук, В. М. Пекарчук // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 27-31. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Актуальність дослідження зумовлюється бінарним характером методології сучасного правознавства: по-перше, спостерігається єдність вчених щодо розуміння важливості методології для наукового пізнання правових явищ і процесів; по-друге, нині відсутня єдність у розумінні суті та змісту методології сучасного правознавства. Зазначено, що загальною вадою існуючих досліджень проблематики методології правознавства є відсутність спроб переосмислити значимість самої методології, критичного сприйняття методології правознавства як засобу об'єктивності одержуваних знань про правові явища та процеси. Мета роботи — акцентування уваги вчених на доцільності переосмислення суті методології сучасного правознавства через її критичне сприйняття. Додатково обгрунтовано значимість методології у науковій діяльності, фактором чого називається такий принцип наукового знання, як верифікація: визначаючи предмет дослідження і описуючи умови проведення експерименту, застосовані методи, дослідник робить можливим перевірку одержаних ним знань будь-яким іншим науковцем. Доводиться, що в межах правничої науки, з огляду на її особливості як частини гуманітарних досліджень, недоцільно застосовувати таку ж процедуру одержання знань, як і у природничих науках. До особливостей об'єкта пізнання правничих наук, які впливають на доцільність виокремлення більш значимих, ніж методологія, явищ, віднесено такі положення: право є елементом культури, воно є явищем соціокультурним, його зміст є різним в межах різних правових

культури; тісний зв'язок права і моралі, сприйняття права за формулою, відображеною давньоримськими правниками: *ius est ars boni et aequi*; у різних правових культурах як право сприймаються різні явища. Проаналізовано окремі рішення Конституційного Суду України та Конституційного Суду Федеративної Республіки Німеччини.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.838. Місце і роль правового прецеденту в правовій системі України / Н. В. Пильгун // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 55-61. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета статті — висвітлення однієї з актуальних проблем правотворчої діяльності посадових осіб та органів державної влади щодо місця та ролі правового прецеденту в правовій системі України. Використано, зокрема: метод порівняння, узагальнення та системний. Правовий прецедент є головним джерелом права в англосаксонській правовій системі, проте він знайшов своє відображення і в романо-германській правовій сім'ї. Судова практика зарубіжних країн яскраво демонструє ефективність та цінність судового прецеденту при вирішенні юридичних справ. Обговорено особливості прецеденту полягає в обов'язковості для всіх нижчих ланок судової системи результатів тлумачення конституційних актів та звичайних законів, наданого вищими судовими інстанціями. У результаті такого підходу формується відносно самостійний різновид прецеденту — прецедент тлумачення. Останнім часом концепція прецеденту тлумачення набуває все більшої актуальності для України у зв'язку з практикою Конституційного Суду України. Судовий прецедент має певні переваги щодо якості здійснення правосуддя, адже характеризується особливим регулюванням аналогічних конкретних життєвих ситуацій, що знижує рівень свавілля посадових осіб. Проте існує інший погляд щодо даного питання, який заперечує ефективність та надійність такого механізму, адже судовий прецедент фактично заперечує індивідуалізацію юридичної справи.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.Х.839. Основні труднощі організації робочого процесу еліти в Україні в сучасному періоді розвитку / М. Кельман, М. Кристиняк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 52-55. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Окреслено основні труднощі організації роботи управлінської еліти в Україні в сучасному періоді її розвитку та наведено основні практичні засади щодо покращання роботи еліти в сучасних умовах розвитку держави. Визначено, що процес організації роботи еліти сьогодні в силу розвитку різних соціально-економічних змін є дещо проблемним, оскільки саме представники політичних еліт не можуть забезпечити відповідний економічний і соціальний розвиток у процесі державного управління. Визначено, що представники управлінської еліти, які займають ключові позиції у політичних, соціальних, культурних інститутах держави загалом чинять прямий вплив на прийняття та реалізацію управлінських рішень, і повинні відповідати певним вимогам, але часто ці вимоги фактично не дотримуються, що, як наслідок, призводить до порушення соціально-економічного рівня розвитку держави та суспільства загалом. Відносно цього процес організації роботи сучасної управлінської еліти різні науковці аналізують загалом не з позитивного погляду, що пов'язано, на нашу думку, з тим, що процес організації — та часто сама робота — сьогодні не є ефективними, а саме відсутній механізм демократичного управління та контролю за діяльністю влади, система становлення та розвитку управлінської еліти має визначені правила, які формуються під впливом, що не відповідає демократичному суспільству, відносно цього відсутня фактична взаємодія еліти з суспільством, як наслідок підвищується ризик соціально-політичних конфліктів, еліта забезпечує досягнення та реалізацію через владні повноваження власних інтересів, суспільство переживає затяжний перехід від комунізму до демократичного режиму, як результат — недотримання діючих законів і формування неякісного розвитку еліти, деформація організації робочого процесу, що є важливим критерієм ефективності будь-якої практичної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.840. Особливості формування еліти в Україні та засади щодо вдосконалення процесу її створення / М. Кристиняк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 78-81. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Окреслено специфічні риси формування еліти, визначено основні проблеми її формування та на підставі цього запропоновано основні теоретичні засади щодо вдосконалення процесу формування еліти в державі з метою уникнення розбіжностей між елітою та суспільством і покращання соціально-економічного розвитку держави та суспільства. Визначено, що процес формування та розвитку еліти в Україні має свої характерні особливості, що характеризуються впливом різних соціально-економічних, культурних і політичних аспектів розвитку в кожній державі. Відтак, сучасний стан соціально-економічних відносин в державі між суспільством і владою як еліти, зокрема політичної як однієї з ключових ланок економічного та соціального відтворення, є досить дискусивним. Визначено, що процес формування

політичної еліти є важливою особливістю державотворення, адже окреслює характер влади та її пріоритети і взаємодію з суспільством. Визначено основні чинники формування та розвитку політичної еліти та запропоновано основні теоретичні засади щодо вдосконалення процесу формування еліти. Запропоновані теоретичні засади мають на меті вдосконалити процес формування національної еліти та основи цього сформувати еліту, пріоритетним напрямком якої буде розбудова держави на основі дотримання відповідних моральних та етичних законів, а отже і відданість справі та підвищення економічного розвитку держави загалом. Визначено, що процес формування та розвитку еліти є досить тривалим процесом, який вимагає наявності не лише у владних персон, але й у суспільстві загалом, яке призводить та формує владу, моральних і світоглядних засад, незважаючи на жодні перешкоди. Відносно до цього визначено, що процес формування еліти в Україні супроводжується різноманітними впливами з боку різних політичних структур, ідеологія яких сильно відрізняється від демократичної.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.841. Підходи до уніфікації юридичної термінології / Н. О. Клещенко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 6-9. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Досліджено питання щодо підходів до уніфікації юридичної термінології. Наголошено, що юридична термінологія посідає особливе місце у процесі законодавчої діяльності, адже вона здатна відокремити одне нормативне судження від інших, надати їм потрібної змістовності. Основу термінологічної системи права утворюють юридичні терміни, які змінюються й розвиваються з розвитком правової науки. Запропоновано уніфікацію юридичної термінології розуміти як діяльність уповноважених суб'єктів, які за допомогою прийомів і засобів юридичної техніки здатні призвести юридичні терміни до єдиної системи, однакового сприйняття та тлумачення з метою їх уживання в нормативно-правових актах. Звернуто увагу на те, що уніфікація юридичної термінології є однією з форм техніко-юридичної роботи над поняттями, яка реалізується на трьох рівнях: логічному, лінгвістичному і змістовому. Здійснено спробу охарактеризувати два підходи до уніфікації юридичної термінології, а саме теоретико-концептуальний та структурований. Перший характеризується гармонійним поєднанням у теоретичній та практичній площинах, а також об'єктивністю, яка передбачає врахування всіх суттєвих ознак, що характеризують даний термін. Тобто даний підхід зосереджений на дослідженні самого феномену «юридична термінологія», його аналізі у правовій і законодавчій діяльності держави. Структурований же підхід виокремлюється тим, що юридичні терміни стають елементами понятійного апарату й інтегруються у структуру нормативно-правової термінології, отже, мають відповідати таким вимогам, як: цілісність, структурна побудова й ієрархічність системи юридичних понять. Наголошено, що теоретико-концептуальний підхід є більш широким, ніж структурований. Акцентовано на першочерговому вирішенні проблем упорядкування юридичної термінології як вихідного пункту адаптації українського права до європейського.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.842. Політика, право і влада в світлі правової політології: монографія / І. О. Кресіна, Н. М. Батанова, В. П. Горбатенко, Д. С. Дроботун, А. А. Коваленко, О. В. Кукуруз, С. Ю. Олійник, В. Ф. Смолянчук, О. М. Стойко, В. М. Тарасюк, М. Д. Ходаківський, В. А. Явір; ред.: І. О. Кресіна; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького. — Київ: Талком, 2022. — 368 с. — укр.

Досліджено політику і право у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості, що становлять об'єктивну передумову їх інституціоналізації у науці правової політології. Обгрунтовано концепт правової політології як науково-пізнавальної системи та дослідницької парадигми. Показано аксіологічний потенціал науки правової політології, спрямованої на дослідження ціннісних засад політико-правового розвитку і обгрунтування справедливого суспільства і правопорядку. Розкрито основні параметри політико-правової системи, що інтегрує суспільство на засадах єдиних соціально-політичних цілей і цінностей. Обгрунтовано концепт політичного права як права на здійснення політичної влади. Правову політику розглянуто як практичну реалізацію політичного права та інструмент утвердження правової держави і соціальної справедливості. Виокремлено питання сучасного політико-правового розвитку, співвідношення та взаємодія політичного і конституційного права. Окреслено правову політику як різновид державної політики та наведено класифікацію суб'єктів та об'єктів політики і права. Описано характер взаємовідносин між суб'єктами політики і права. Досліджено політичну і правову системи як підсистему політико-правової системи. Охарактеризовано структуру, компоненти та функції політико-правової системи.

Шифр НБУВ: ВА858623

3.Х.843. Правовий моніторинг: нормативне врегулювання та практичне застосування / Ю. С. Бахтіна // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 59-64. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто актуальну проблему — нормативне закріплення та практичне застосування правового моніторингу в Україні. Мета дослідження — аналіз моніторингової діяльності, яка сприяє підвищенню ефективності нормотворчого процесу та слугує подоланню ряду недоліків державного управління. Проаналізовано законопроект «Про правотворчу діяльність», який спрямований на визначення засад та порядку здійснення правотворчої діяльності в Україні. Ряд статей цього законопроекту регулює здійснення правового моніторингу нормативно-правових актів. Зокрема, в законопроекті визначено поняття правового моніторингу, суб'єкти його здійснення, які представлені комітетами Верховної Ради України, суб'єктами правотворчої діяльності або центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у відповідній сфері, а також Верховним Судом. Законопроектом передбачено шляхи здійснення правового моніторингу, як-то: здійснення аналітичних узагальнень, проведення опитувань громадської думки, аналізу судових рішень тощо. Поки закон не прийнято, здійснення правового моніторингу в окремих сферах регулюється підзаконними нормативно-правовими актами. Зокрема, автором проаналізовано Порядок моніторингу впровадження та аналізу ефективності прийнятих нормативно-правових актів у сферах правового регулювання банкрутства, виконання судових рішень — рішень інших органів (посадових осіб), судово-експертної діяльності, судуострою та судочинства, кримінальної юстиції, адвокатури та адвокатської діяльності, безоплатної правової допомоги. На підставі цього порядку Директоратом правосуддя та кримінальної юстиції було здійснено колосальний моніторингову роботу, яка включала збір інформації про стан правового регулювання; проведення анкетування, узагальнення, обробки та аналізу інформації; підготовку пропозицій та концепцій законів та підготовку звіту.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.844. Правознавство: [навч. посіб.] / В. П. Іващенко, І. М. Фріман, Є. М. Фріман; Український державний університет науки і технологій. — 2-ге вид. — Дніпро: Акцент ПП, 2022. — 222 с. — Бібліогр. в кінці розд. — укр.

Розглянуто поняття правознавства, предмет, метод і функції правознавства, систему права. Висвітлено поняття та зміст основних напрямків правознавства. Відображено джерела правознавства, законні, підзаконні та локальні нормативно-правові акти правознавства, поняття та види суб'єктів правознавства. Проаналізовано поняття різноманітних галузей права, момент виникнення правовідносин, розглянуто поняття злочину, сутність та зміст сімейного права. Розглянуто поняття покарання та його види, види службових злочинів, службового недбалства та службового підроблення, корупції.

Шифр НБУВ: ВА860197

3.X.845. Проблеми забезпечення національного правопорядку на сучасному етапі: матеріали методол. семінару, Київ, 3 трав. 2022 р. / ред.: Н. М. Пархоменко; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького. — Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2022. — 67 с. — укр.

Розглянуто проблематику позитивних зобов'язань держави в сфері забезпечення прав людини на життя на сучасному етапі, правових наслідків агресії РФ проти України, екстрадиції як засобу забезпечення міжнародного правопорядку, суттєвих та несуттєвих помилок у судовому правозастосуванні, інформаційної безпеки суспільства як основи національного правопорядку, концепції відповідальності держав за міжнародно-правові діяння, праворозуміння та правозастосування в сучасних умовах конституційного розвитку, ознак геноциду у контексті агресії Росії проти України, сучасних викликів світовому порядку, взаємозв'язку справедливості та правопорядку, розвитку правових систем в умовах перебудовних процесів, забезпечення правопорядку в умовах воєнного стану, ролі ООН у забезпеченні правопорядку в умовах війни, принципу пропорційності у забезпеченні національного правопорядку на сучасному етапі, забезпечення національного правопорядку в умовах воєнного стану, гарантій міжнародної безпеки для України, принципів національного правопорядку в умовах воєнного стану.

Шифр НБУВ: ВА859422

3.X.846. Роль еліти у формуванні мовного чинника, як одного із ключових основ розбудови держави / М. Кельман, М. Кристиняк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 62-65. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Розглянуто сучасні наукові погляди щодо визначення ключової ролі сучасної еліти у процесі формуванні мовного чинника як одного із найважливіших чинників у розбудові сучасної держави, та на підставі цього запропоновано основні практичні засади щодо покращення процесу розвитку державної мови з урахуванням сучасної соціально-економічної ситуації, що склалася в державі. Визначено, що численні дії еліти напряму чинять вплив щодо збереження та безпеки мови. Визначено, що закріплення мовного статусу нової української держави, на основі зміни статусу держави, а разом із тим і її державної символіки, призвело до самоукраїнізації колишньої радянської еліти вже на теренах нової української держави. Якщо питання статусу було вже вирішене, то важливим залишилося питання збереження

мови, а саме питання відмежування її від російської, адже українська мова себе позиціонувала як готове знаряддя творення нової політичної ідентичності. Ця ідентичність була виправдана самим здобуттям незалежності. Доведено, що роль політичної еліти у формуванні мовного чинника є пріоритетною, адже саме політична еліта активно формує та реалізує закони щодо збереження та функціонування державної мови, від чого в подальшому залежить її активний розвиток або цілковитий занепад. Відносно цього визначено, що для розвитку української мови, на наш погляд, враховуючи сучасні негативні наслідки соціально-економічної політики за минулі роки, питання збереження мови є ключовим, що потребує введення відповідних практичних дій щодо покращення сприяння та розвитку державної мови в Україні. Запропоновано основні теоретичні засади щодо покращення сприяння процесу розвитку державної мови на макрорівні. Запропоновані теоретичні засади мають на меті сформувати інтелектуально молодшу еліту, яка буде здатна активізувати національно-патріотичні засади збереження мови та сформувати стратегію розвитку державної мови, що в подальшому посприє активному формуванню національної самосвідомості.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.847. Структуризація системи права у вітчизняній юридичній доктрині / П. Білик // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 25-30. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Здійснено аналіз структуралізації системи права як регулятивної основи правової системи, що формується, базуючись на правовій ідеології певної держави та водночас виступаючи нормативним базисом поведінки у сфері права. Визначено генеративну роль правової свідомості щодо компонентного складу правової системи, що в майбутньому й забезпечує її інтегрування. У контексті останніх напрацювань правової доктрини раціональним є аналіз розумово-психологічного сприйняття розподілу права на галузі та критерії їх виокремлення, що й обумовлює актуальність цієї роботи. Критеріями галузоутворення є ознаки та властивості, наявність яких надає змогу зробити висновок, що певне правове утворення (інститут, підгалузь тощо) досягнуло у своєму розвитку статусу окремої самостійної галузі в системі права. Кристалізація галузей права повністю відбувається в площині правової доктрини, втім важливо розуміти, що вона теж обумовлена значною низкою неюридичних детермінант, які трансформуються у правовий рівень саме через правосвідомість. Попри аналіз структуризації системи права у вітчизняній юридичній доктрині, на сучасному етапі є очевидною необхідність переосмислення певних парадигм юриспруденції, що проглядається у зміні акцентів загальноювизначених критеріїв поділу права на галузі, а теж зокрема в обґрунтуванні доцільності їх розширення.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.848. Теоретична юридична наука як доктринальна основа правової ідеології: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Д. В. Очколяс; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Обґрунтовано сучасний погляд на теоретичну юридичну науку, враховуючи можливості переосмислення правової дійсності та ідеології права на окремі концептуальні рішення та конструкції у їх загальній системі, в контексті сучасних трансформацій природи права та суспільно-політичного устрою. Запропоновано тлумачення поняття «теоретична юридична наука» — це різновид історико-теоретичних наук, система знань про юридичну реальність, форма юридичного спілкування, модальність юридичних процесів та явищ. Обґрунтовано теоретичні уявлення про історичний розвиток та прогрес теоретичної юридичної науки у сучасному суспільстві, що може бути досягнутий лише шляхом розвитку і вдосконалення тих методів наукового пізнання, які створені цією наукою у минулому і перевірені юридичною практикою. Сформульовано положення про співвідношення правової ідеології та теоретичної юридичної науки, обґрунтовано власне бачення правової ідеології наукової та практичної значущості правової ідеології як сукупності науково обґрунтованих ідей, концепцій, уявлень про перспективи розвитку права, і саме право як соціально цінність. Запропоновано розуміння природи теоретичної юридичної науки крізь призму її сутності та змісту; обґрунтовано поняття функцій теоретичної юридичної науки та здійснено їх класифікацію; з'ясовано місце теоретичної юридичної науки в системі історико-теоретичних знань. Обґрунтовано шляхи підвищення ефективності доктринальної основи правової ідеології та запропоновано їх класифікацію на державно-організаційні, світоглядно-ціннісні та доктринально-обумовлені.

Шифр НБУВ: РА449053

3.X.849. Українське суспільство в умовах транзиції: сучасні виклики та напрямки розвитку: матеріали Всеукр. наук. конф. молодих вчених, 24 трав. 2021 р.: у 2 т. Т. 1 / ред.: М. Р. Аракелян, К. І. Спасова; уклад.: Ю. Д. Батан, В. С. Кучерявенко, К. В. Савон, Л. А. Аріапу, В. В. Бадзюнь, А. В. Лисенко, К. В. Скороход, М. К. Смирнова, М. Є. Тетерятник, А. М. Шор; «Одеська юридична академія», Нац. ун-т. — Одеса, 2021. — 601 с. — укр.

Висвітлено деякі питання історії розвитку держави і права. Описано форму провини та особливості її визначення у статуті

Великого князівства литовського 1529 р. Звернено увагу на регулювання цивільно-правових відносин на українських землях у складі Російської імперії (XX — початок XIX ст.). Наведено порівняльно-правову характеристику особливостей судової організації і судочинства в країнах Стародавнього Сходу, а також порівняльну характеристику права Стародавнього Сходу та Стародавнього Вавилону. Звернено увагу на свободу як центральне поняття екзистенціалізму у творчості Ж. П. Сартра. Розкрито взаємодію механізму сучасної держави з недержавним сектором та інституціями громадянського суспільства. Визначено основні напрями співвідношення права і закону.

Шифр НБУВ: В359153/1

3.X.850. Український адвокат і правознавець Володимир Старосольський про націю та національну державу / І. Терлюк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 25-30. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Актуальність зазначеної проблеми криється у зростанні інтересу до «національного боку» проблеми осмислення досвіду становлення української державності, зокрема, в ідеологічному вимірі: формування української (політичної) нації, витоків та еволюції ідей української національної державності, поглядів вчених-дослідників української «національної проблематики». Мета роботи — привернути увагу до проблем вивчення нації та національної держави в українській правовій думці початку XX ст.; без претензій на емпіричну вичерпність, розглянути погляди В. Старосольського на націю та національну державу. Методологічну основу, підготовлену на стику теорії та філософії права та політології, наукової розвідки складає діалектичний метод пізнання суспільно-політичних і правових явищ та процесів — він надає змогу розглядати їх у розвитку та взаємозв'язку. Основним засобом осягнення змісту праць В. Старосольського став герменевтичний метод — він сприяв пізнанню особливостей дослідницького підходу вченого щодо нації, з'ясуванню поглядів дослідника щодо її сутності та відношення до (національної) держави. В. Старосольський, відомий український адвокат і громадський діяч у міжвоєнній Галичині, був, передовсім, непересяченим ученим-націологом, автором оригінальної концепції побудови української державності, що базувалась на поєднанні національного та соціально-класового чинників у процесі державотворення. Підкреслюється, що як учений, В. Старосольський одним із перших серед українців спростував тезу про те, що нація є спільнотою, побудованою виключно на основі набору спільних т. зв. «об'єктивних» ознак — вони є важливими, однак не визначальними у формуванні нації. Натомість, сутнісним критерієм нації вважав її політичність. Обґрунтовано тезу про те, що для В. Старосольського нація — це, передовсім, психолого-політична спільнота, себто нація проявляється, насамперед, у боротьбі за власну (національну) державу.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.851. Efficiency improvement challenges of law application in Ukraine / Т. V. Obikhod, P. D. Bilenchuk // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 58-62. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

Мета статті — вивчити ефективність нормотворчості та застосування законодавства в умовах формування та розвитку ринкових відносин в Україні, коли необхідність реформ у різних сферах життя є ключовою необхідністю. Законодавство має забезпечувати ефективне функціонування економіки, свободу підприємництва і приватної власності. Для ефективності норм-цілей необхідно враховувати конкретний результат, духовно-культурні фактори, що впливають на постановку цілей нормативно-правового регулювання і на досягнення результату. Методологічна база дослідження пов'язана з історичними, правовими, діалектичними та спеціальними методами пізнання. Розглянуто поетапне впровадження закону в суспільне життя та наголошується на необхідності всебічного знання політичних, економічних та духовних складових для ефективного впровадження норм права. Розглянуто етапи нормотворчої та правозастосовчої діяльності. Під час створення правових норм необхідно враховувати сферу їх застосування і бути не лише легістом, а й фахівцем у конкретних правоохоронних діях: транспорт, фінанси, освіта тощо. Запропоновано ефективні методи нормотворчої діяльності, такі як експериментальне законодавство, графічне зображення та суворий контроль із суворими санкціями.

Шифр НБУВ: Ж73401

Див. також: 3.У.258, 3.X.783

Державне (конституційне) право

3.X.852. Бікамералізм в умовах формування конституційної демократії: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / А. І. Ірклієнко; Інститут законодавства Верховної Ради України. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Визначено, що головними складовими, які характеризують природу і сутність парламенту, є цілий ряд властивих тільки йому ознак, таких, як прийняття законів та інших нормативно-

правових актів, що мають вищу юридичну силу на всій території держави, здійснення контролю у фінансовій сфері щодо бюджетної політики, соціально-економічного, культурного, політичного розвитку, встановлення основних принципів розвитку та діяльності у сфері розвитку державності, зовнішньої і внутрішньої політики, контролю за діяльністю органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, подолання лиха, усунення обмежень за обсягом функцій, компетенції та авторитету вищого представницького органу держави з боку інших гілок влади. Вдосконалено характеристику функцій двопалатного парламенту, до яких віднесено законотворчу (законодавчу), представницьку та контрольну. Зазначено, що функціональність бікамерального парламенту відбивається у стратегії поділу владних повноважень, зважає розуміння парламентаризму, тому що тут вказується лише одна з основних ознак парламентаризму — конституційний принцип поділу влади. Реалізація функції представництва в умовах бікамерального парламенту має здійснюватися в різних аспектах. По-перше, у здійсненні територіального представництва (велика частина депутатів повинна бути представниками від адміністративно-територіальних одиниць); по-друге, у здійсненні партійного представництва; по-третє, представництва національно-культурних та інших значущих інтересів суспільства.

Шифр НБУВ: РА452238

3.X.853. Інститут громадських об'єднань у системі забезпечення прав людини в Україні: конституційно-правовий аспект / І. Й. Магновський // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 84-93. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз в конституційно-правовому аспекті громадських об'єднань як конституційного інституту суспільного характеру, визначення його ролі та значення у системі забезпечення прав людини в Україні, з'ясування особливостей утворення та заходи ефективної діяльності зазначеної інституції. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Визнано, що рушійною силою демократичного, правового процесу є зростання активної громадянської позиції, яка постає основою утворення громадських об'єднань, котрі є базовою складовою громадянського суспільства. Інститут громадських об'єднань є важливою складовою системи конституційного права України. залучення громадян до участі у прийнятті політичних рішень є одним із головних принципів прямої демократії. Зосереджено увагу на вдосконаленні законодавчої бази діяльності інституту громадських об'єднань. Встановлено, що громадські об'єднання як інституції, слід відносити до невід'ємної частини громадянського суспільства у становленні демократії; впроваджувати конституційно-правові механізми взаємодії з інститутом громадських об'єднань та виявляти їх реальну практичну результативність для забезпечення прав та потреб людини в соціумі.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.854. Історико-правові витoki сучасного українського конституціоналізму / С. Г. Головка, І. П. Варава // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 45-51. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — охарактеризувати історико-правові витoki, джерела становлення та напрями розвитку конституційного процесу в Україні. З використанням методу історико-правового аналізу окреслено передумови становлення вітчизняного конституціоналізму як феномену державотворення; метод порівняльного аналізу застосовано задля обґрунтування впливу на розвиток конституційного процесу в Україні традицій європейського конституціоналізму та прогресивності сучасних тенденцій його розбудови; з використанням методу синтезу визначено взаємозумовленість джерел становлення та тенденцій розвитку українського конституціоналізму. Актуалізовано необхідність удосконалення механізму конституційного регулювання суспільних відносин з урахуванням історико-правових витоків конституційного процесу; обґрунтовано, що джерелами українського конституціоналізму є досягнення європейської конституційної думки та вітчизняні багатотомові історико-правові традиції, що забезпечують порівняно самостійний характер, розмаїття тенденцій конституційного процесу (від глобалізму до регіоналізму); визначено основні напрями та актуальні питання розвитку сучасного конституційно-правового забезпечення в Україні; зроблено висновок, що важливою умовою становлення української демократичної, правової та соціальної держави є належне теоретичне забезпечення процесу національного конституційного законотворення з урахуванням світового, європейського та вітчизняного досвіду конституціоналізму; акцентовано увагу на соціально-правових передумовах конституціоналізму як ефективного механізму забезпечення та охорони конституційного правопорядку, прав та свобод людини і громадянина, зокрема, удосконалення місцевого самоврядування як дієвого інституту громадянського суспільства. Обговорено ефективні механізми реалізації конституціоналізму та його розбудова на основі європейських та вітчизняних традицій конституційного процесу.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.855. Конституційний контроль в системі державного контролю: теоретико-правові та праксеологічні засади: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02, 12.00.07 / А. М. Івановська; Інститут законодавства ВР України. — Київ, 2021. — 40 с. — укр.

Охарактеризовано категоріально-змістові передумови дослідження інституту конституційного контролю як виду державної контрольної діяльності. Проаналізовано історію становлення та сучасні моделі конституційного контролю. Визначено методологічні засади правового дослідження конституційного контролю як організаційно-правової форми діяльності держави. Розкрито поняття конституційного контролю як виду державної контрольної діяльності, проаналізовано його принципи. Досліджено місце конституційного контролю в механізмі здійснення публічної влади. Проведено аналіз функціональних аспектів реалізації конституційного контролю. Охарактеризовано основні особливості процесуальних відносин у сфері реалізації конституційного контролю. Досліджено правову природу підсумкових актів органів конституційного контролю як результату формалізації його здійснення. Розглянуто теоретико-правові та нормативні засади інституту конституційного контролю в Україні, наголошено на основних відмінностях Конституційного Суду України від судів системи судуострою, його місці в системі розподілу влад. Зосереджено увагу на шляхах нормативно-правового забезпечення підвищення ефективності реалізації конституційного контролю як окремого виду державного контролю в Україні.

Шифр НБУВ: RA452239

3.X.856. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 / С. В. Різник; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького. — Київ, 2021. — 40 с. — укр.

Дисертація присвячена темі конституційності нормативних актів, з'ясуванню її сутності, методології оцінювання, а також змістовій характеристиці системи юридичного забезпечення верховенства Конституції України. Запропоновано варіанти розв'язання низки актуальних проблем доктрини і практики конституційної юстиції в Україні з метою сприяння більш дієвому гарантуванню конституційності нормативних актів, а відтак і виконання головного обов'язку держави — утвердження та забезпечення прав і свобод людини. Особливу увагу приділено теоретико-методологічним підходам до розуміння феномену конституційності нормативних актів. Проаналізовано систему забезпечення конституційності нормативних актів, єдиним центром, але не єдиним елементом якої є Конституційний Суд України. Здійснено характеристику діяльності з оцінювання нормативних актів на предмет їх відповідності Конституції України судами загальної юрисдикції. Зосереджено увагу на процесі (методології, алгоритмі) визначення (оцінювання) конституційності нормативних актів. Здійснено характеристику основних методів нормативного тлумачення, критеріїв конституційності нормативних актів, особливу увагу серед яких приділено принципам юридичної визначеності, справедливості, рівності та пропорційності, доктринам лдружного ставлення до міжнародного права, лполітичного питання тощо. Проаналізовано особливості визначення конституційності окремих видів нормативних актів (їх проєктів), зокрема, порядок оцінки конституційності законопроектів і законів про внесення змін до Конституції України, міжнародних договорів, підзаконних нормативно-правових актів.

Шифр НБУВ: RA452938

3.X.857. Конституційно-правове забезпечення правозахисної діяльності у сфері місцевого самоврядування: досвід компаративного аналізу: монографія / О. В. Батанов, В. В. Сметана; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького. — Одеса: Гельветика, 2021. — 312, [3] с. — укр.

Висвітлено концептуальні проблеми теорії та практики конституційно-правового забезпечення правозахисної діяльності у сфері місцевого самоврядування. Запропоновано науково-методологічні підходи до поняття правозахисної діяльності у сфері місцевого самоврядування. Сформульовано визначення поняття правозахисної діяльності суб'єктів територіальної громади. Розглянуто доктринальні підходи до розуміння муніципальних прав людини як об'єкта правозахисної діяльності та здійснено їх видовий аналіз. Досліджено принципи та міжнародні стандарти правозахисної діяльності у сфері місцевого самоврядування. Визначено основні суб'єкти здійснення правозахисної діяльності на муніципальному рівні та з'ясовано функції і повноваження органів місцевої влади у сфері захисту прав людини. Проаналізовано світовий досвід організації та правозахисної діяльності муніципальних омбудсманів. Виявлено правозахисний ресурс не-публічних (громадських) інститутів місцевого самоврядування. Розглянуто проблемні питання законодавчого врегулювання правозахисної діяльності у сфері місцевого самоврядування в Україні. Визначено перспективи подальшого розгортання правозахисної діяльності у сфері місцевого самоврядування.

Шифр НБУВ: BA860972

3.X.858. Муніципальна реформа в сучасній Україні: конституційно-правовий аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук:

12.00.02 / Н. В. Шаповал; Національний авіаційний університет. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Висвітлено концептуальні конституційно-правові проблеми муніципальної реформи в Україні. Показано специфіку муніципальної реформи як різновиду правової реформи, систематизовано її ознаки та види. Розкрито методологічні засади дослідження муніципальної реформи в контексті сучасних правових підходів муніципалізму. Висвітлено місце місцевого самоврядування в системі публічної влади як об'єкта муніципальної реформи. Виявлено основні теоретико-історичні закономірності здійснення муніципальних реформ у контексті розвитку місцевого самоврядування в Україні. Узагальнено основні риси конституційно-правового досвіду зарубіжних країн у здійсненні муніципальних реформ. Досліджено основні етапи та особливості здійснення сучасної муніципальної реформи в Україні. Розглянуто конституційно-правові шляхи та перспективи муніципальної реформи в механізмі конституційної модернізації сучасної України.

Шифр НБУВ: RA453213

3.X.859. Правосуб'єктність як елемент конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя / С. О. Халюк // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 35-39. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Кардинальні зміни в системі судуострою, які супроводжуються трансформацією наявних та утворенням нових органів, зумовлюють необхідність більш детального вивчення конституційно-правового статусу окремих з них. За цих обставин особливої уваги потребує дослідження не лише самого поняття «конституційно-правовий статус», але і його ознак, структурних елементів, видів. Такий підхід зумовлений тим, що «конституційно-правовий статус» — це складна, комплексна правова категорія, одним із елементів якої є правосуб'єктність. Сфера застосування правосуб'єктності, її структурних елементів у межах загальної теорії держави і права, галузевих юридичних наук розкривається неоднозначно. Дослідження правової природи правосуб'єктності є однією з найскладніших проблем в юридичній науці. Диференційований підхід до розуміння правосуб'єктності та її змісту значно розширює це поняття. Отже, вкрай важливим є чітке розуміння поняття «правосуб'єктності», її складників і співвідношення цієї категорії з іншим поняттям — «конституційно-правовим статусом». Визначено, що легітимізація як складник правосуб'єктності статусу Вищої ради правосуддя — це процес, який врегульований нормами конституційного права, що визначає її положення серед інших суб'єктів права, який зумовлюється політико-правовими чинниками та ґрунтується на засадах верховенства права, народному волевиявленні, народному суверенітеті, системі стримування та протидії з метою здійснення визначених владних повноважень у законний спосіб. Запропоновано узагальнення на підставі дослідження доктринальних джерел. Переважно науковці виокремлюють правосуб'єктність як елемент конституційно-правового статусу. Правосуб'єктність є певною передумовою для включення того чи іншого суб'єкта, який виступає у відповідній правовій якості, до конституційно-правових відносин, що своєю чергою надає можливість розкрити правові зв'язки суб'єктів. Правосуб'єктність як елемент конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя знаходить свій вияв в його юридичній легітимізації, що зумовлює формулювання його поняття, ознак, функцій, порядку формування, складу та структури, а також припинення повноважень її членів.

Шифр НБУВ: Ж23244.пр.

3.X.860. Принципи взаємодії державної влади та опозиції в Україні: конституційно-правовий аспект / В. Ковальчук, М. Пивовар // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 224-232. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Досліджено принципи взаємодії державної влади та опозиції, акцентовано увагу на змісті та сутності кожного з них. Наведено авторські пропозиції щодо їх законодавчого закріплення та нормативного врегулювання механізмів їх реалізації. Правові та фактичні умови мирного співіснування державної влади та опозиції є мірилом для оцінки демократичної зрілості будь-якої політичної системи. В умовах демократичної трансформації важливими факторами у відносинах влади та опозиції є: політична толерантність, конструктивний діалог і спільна відповідальність, які є суттєвим фактором утвердження правової держави. Уряд та опозиція є складовими єдиного публічно-владного механізму, оскільки контроль за правлячою владою, який здійснюють опозиційні партії, за своєю природою є також процесом владарювання. Проаналізувавши досвід зарубіжних країн та особливості становлення демократичного режиму в Україні, зроблено висновок щодо необхідності закріпити на рівні Конституції України право на опозиційну діяльність, а на рівні законодавства передбачити конкретні принципи взаємодії влади та опозиції та нормативно врегулювати механізм їх практичної реалізації. В умовах демократичної трансформації він може стати правовою основою для позитивних змін у політичному житті держави, які: по-перше, нададуть можливість опозиції стати реальним суб'єктом конституційно-правових відносин; по-друге, забезпечать конституційний контроль і відповідальність політичних партій та їх

лідерів як в парламенті, так і за його межами за дії, які становлять загрозу суверенітету держави та правам людини; по-третє, встановлять систему цінностей, яка стане невід'ємним елементом вітчизняної конституційної традиції.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.861. Constitutional acts of Ukraine (1978 — 2021) / О. V. Korotkiuk, O. Lavrynovych; пер.: М. Strunkina. — Київ: OVK, 2022. — 287 р. — англ.

The book reveals the general characteristics and features of the constitutional process in Ukraine on the basis of the fundamental constitutional acts of the state: the constitutions of the Ukrainian RSR of 1978, the Declaration of independence of Ukraine, the Constitutional Agreement, the Constitution of Ukraine as amended in 1996 and 2021. The book contains the full texts of these documents in English.

Шифр НБУВ: IB229741

Конституції

3.X.862. Окрема думка судді Конституційного Суду України як гарантія принципу незалежності: pro et contra / І. В. Левандовська // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 97-102. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження окремої думки судді Конституційного Суду України як гарантії принципу незалежності. Для досягнення мети були використані методи індукції, узагальнення та синтезу. Здійснено аналіз переваг і недоліків окремої думки судді Конституційного Суду України як гарантії принципу незалежності у сучасних правових реаліях. За сучасних політико-правових реалій Конституційний Суд України як орган конституційного контролю відіграє важливе місце у механізмі легітимності державної влади та забезпеченні верховенства права і прав людини. Задля можливості належного виконання своїх функцій і здійснення конституційного правосуддя важливим є забезпечення позаполітичного статусу цього органу та реалізації гарантій його незалежності, які в тому числі забезпечуються незалежністю його членів.

Шифр НБУВ: Ж73401

Суспільно-політичний устрій

3.X.863. Легітимність влади як правовий феномен та її прояви в умовах демократичної трансформації / В. Ковальчук // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 272-282. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Проаналізовано питання правової природи легітимності, яка є основною властивістю публічної влади в процесі взаємодії з інститутами громадянського суспільства. Вона є необхідною умовою функціонування публічної влади в умовах демократичної трансформації, яка забезпечує політичну стабільність і правопорядок у державі. Легітимність включає в себе 3 базових елементи: справедливість, законність і доцільність, які тісно взаємопов'язані між собою. Зазначено, що легітимність — це одна з фундаментальних властивостей державної влади в демократичній правовій державі, яка проявляється у визнанні громадян (підданих) порядку конституювання та функціонування чинної влади справедливим, законним і доцільним, що має результатом їх готовність діяти відповідно до конституції та законів. Виділено ряд ознак: які наповнюють легітимність її правовою суттю. По-перше, легітимність знаходить своє вираження через ідею права, справедливості та інші універсальні цінності. По-друге, легітимність містить нормативну складову, оскільки вона спирається на конституцію та законодавство. Тому виконання наказів чинної влади у вигляді конкретних приписів, чи загальних принципів здійснюється як через внутрішнє переконання у справедливому характері чинної влади та її законів, так і через можливість застосування санкцій у разі порушення встановлених норм. По-третє, точкою відліку для легітимної влади є конституція, яка втілює в собі правові цінності та суверенну волю народу. По-четверте, легітимність завжди передбачає визнання суспільством правомірності того типу панування та його методів, які характерні для цього політичного режиму в певних історичних і соціальних обставинах. По-п'яте, застосування принципу «політичної доцільності» в процесі становлення демократичної правової держави може посилювати легітимісний потенціал діючої влади або навпаки дестаблізувати систему політичних відносин.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Демократичні права та свободи

3.X.864. Міграція населення як об'єкт правового регулювання та вивчення юридичної науки / М. М. Бедрій // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 6-11. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Висвітлено питання щодо перспектив правового регулювання міграції населення в Україні та її потенціалу для наукових досліджень. Представлено статистичні дані про зростання активності міграційних процесів у світі. Розглянуто переваги та загрози міграції населення як явища суспільної дійсності. Охарактеризовано чинну в Україні нормативно-правову базу щодо міграції населення. Проаналізовано завдання держави щодо ефективного управління міграцією. Вказано на доцільність прийняття Міграційного кодексу України. Досліджено поняття та ознаки міграції населення у вузькому та широкому розуміннях. Висвітлено наукознавчі аспекти міграції населення. Зокрема, відзначено як міждисциплінарний характер наукових досліджень міграції, так і нову галузь знань — міграціологію. З'ясовано актуальність і значення міграції населення для юридичної науки. У ній тривають активні дискусії щодо самостійного статусу галузі міграційного права, досліджуються адміністративно-правові засади управління міграційними процесами, вивчається кримінальна відповідальність за правопорушення у сфері міграції, аналізуються міжнародно-правові правові аспекти захисту біженців та інших мігрантів тощо. Результати міграційно-правових досліджень публікуються у відповідних виданнях, оприлюднюються й обговорюються на наукових заходах, викладаються під час навчання студентів тощо. Досліджено політичні, військові, економічні, соціальні, екологічні та інші мотиви міграції населення. Проаналізовано такі стадії міграції: підготовка, планування і формування траєкторії переміщення; власне переміщення; адаптація мігрантів до нового місця. Охарактеризовано чинники, що сприяють суспільній адаптації мігранта. З'ясовано співвідношення понять міграції та мобільності населення. Міграція становить просторовий вираз мобільності населення.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.X.865. Незалежність України: права людини та національна безпека: зб. матеріалів 2-ої міжнар. наук.-практ. конф., 20 трав. 2022 р. / упоряд.: Л. В. Ярмол; Нац. ун-т «Львівська політехніка». — Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2022. — 383 с. — укр.

Розкрито актуальні наукові та практичні питання, що стосуються посягання на державний суверенітет України, національну безпеку України та порушення прав людини у зв'язку з війною РФ проти України. Сформульовано рекомендації, пропозиції щодо реформування української держави у воєнний і післявоєнний період; удосконалення юридичних механізмів забезпечення прав людини в Україні. Розглянуто релігійну безпеку як глобальний виклик сучасності. Проаналізовано роль органів місцевого самоврядування України в сфері захисту прав людини в період воєнного стану. Увагу приділено ціннісним аспектам правосвідомості людини в умовах війни, формуванню сучасного українського конституціоналізму в період воєнного стану в Україні.

Шифр НБУВ: ВА859966

3.X.866. Нормативне забезпечення права на інформацію в Україні: стан та пропозиції удосконалення / Л. Ярмол, М. Тимань // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 244-250. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Висвітлено одне з найважливіших конституційних прав людини — право на інформацію, реалізація якого необхідна для забезпечення основних умов життєдіяльності людини. Під час дослідження використано загальнонаукові (функціональний, аксіологічний, порівняльний, логічний тощо) та спеціально-юридичні методи (тлумачення юридичних норм, функціонально-правовий, порівняльно-правовий тощо). Відзначено, що право людини на інформацію проголошене в основних міжнародних документах із прав людини (Загальна декларація прав людини (ст. 19), Міжнародний пакт про захист громадянські і політичні права (ст. 19), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 10)). Щоправда, відповідно до зазначених міжнародних актів, це право виступає складовою частиною свободи вираження поглядів. В Україні на конституційному рівні проголошено право кожного «вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір» (ч. 2 ст. 34 Конституції України). У нас прийнято й чимало нормативно-правових актів, присвячених реалізації, охороні та захисту права на інформацію. Однак вони потребують удосконалення, доповнення й узгодження між собою, з огляду на зміни в суспільному та державному житті, а також у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних відносин у світі. Відтак для покращання механізму реалізації права на інформацію в Україні запропоновано: у ч. 2 ст. 34 Конституції України передбачити і такі можливості особи: шукати, одержувати, фіксувати та передавати інформацію; в окремому розділі Конституції, присвяченому правам дитини, проголосити такі важливі можливості дитини: свободу формування та вираження її поглядів (складовими якої є й інформаційні права), право бути вислуханою під час прийняття будь-яких рішень, що її стосуються; у законодавстві про освіту конкретизувати можливості дитини щодо доступу, пошуку, отримання, поширення інформації в процесі здобуття нею освіти. Підтримано пропозицію вітчизняних науковців щодо кодифікації інформаційного законодавства та

прийняття Інформаційного кодексу України, який сприяв би кращому юридичному забезпеченню права на інформацію.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.867. Окремі аспекти забезпечення прав дитини в інформаційному середовищі / А. Нестеренко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 153-157. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Комплексно досліджено засоби адміністративно-правового характеру (АПХ), які забезпечують охорону та захист дитини як повноцінного суб'єкта інформаційного середовища. Проаналізовано теоретичну та практичну значущість адміністративно-правових режимів (АПР) у регулюванні діяльності інформаційного середовища. Вирішення цієї проблеми потребує застосування комплексних засобів АПХ, які здатні забезпечити охорону та захист дитини як повноцінного суб'єкта правовідносин в інформаційному середовищі, сприяти безпечному та відповідальному використанню нових засобів масової комунікації та протистояти розповсюдженню незаконних онлайн-практик. Саме такими засобами захисту АПХ виступають АПР. Для вирішення поставленого завдання застосовано загальнонаукові та спеціальні методи. За допомогою формально-аналітичного методу проаналізовано визначення АПР. Метод системного аналізу надав можливість встановити важливість АПР щодо дотримання прав дітей в інформаційному середовищі. За допомогою порівняльно-правового методу проаналізовано національні та міжнародні нормативно-правові акти на предмет закріплених норм дотримання прав дитини в інформаційному середовищі та визначено основні прогалини у цій сфері на законодавчому рівні. Зокрема, встановлено, що законодавчого закріплення потребують питання, які стосуються забезпечення конфіденційності та безпеки персональних даних дитини у віртуальному просторі. Також за допомогою цього методу сформульовано рекомендації щодо вдосконалення стратегії державної політики щодо розвитку безпечного для дитини інформаційного середовища.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.868. Право на свободу совісті та віросповідання в умовах пандемії коронавірусу COVID-19 / Ю. В. Кривенко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 67-72. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Проаналізовано теоретичні та практичні питання щодо свободи совісті та віросповідання в умовах пандемії коронавірусу COVID-19. При досить широкому висвітленні права на свободу совісті та свободи віросповідання в Основному Законі нашої країни та інших нормативно-правових актах розуміння його суті і змісту залишається дискусійним і неоднозначним. Як зазначено у дослідженні, в системі релігійних прав і свобод центральне місце займають свобода совісті і свобода віросповідання, які відносяться до основних об'єктів забезпечення релігійної безпеки особи. Важливо визначити співвідношення зазначених свобод, особливості їх взаємозв'язку і на цій основі — межі правового регулювання, а також можливості їх реалізації в умовах пандемії коронавірусу COVID-19. Предметом дослідження є питання теорії і практики правового регулювання права на свободу совісті та віросповідання в умовах пандемії коронавірусу COVID-19. Об'єктом дослідження є право на свободу совісті та віросповідання в умовах пандемії коронавірусу COVID-19. Проведено аналіз юридичної літератури, яка визначає різні аспекти, пов'язані із правом на свободу совісті та віросповідання в умовах пандемії коронавірусу COVID-19. Мета дослідження — дослідити права особи на свободу совісті та віросповідання в умовах пандемії коронавірусу COVID-19. Складність розуміння термінів «свобода совісті» і «свобода віросповідання» обтяжено пандемією коронавірусу COVID-19. Законодавець, встановлюючи прийнятні способи і межі здійснення права на свободу совісті та віросповідання в умовах пандемії коронавірусу COVID-19, розраховує на їх дотримання та виконання. Релігійні організації не завжди дотримуються чинного законодавства, посилаючись на необгрунтовані вимоги, на відміну від інших організацій, щодо проведення зібрань.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.869. Право працівника на творчість та його захист: [монографія] / І. А. Богдан; Київський Нац. ун-т імені Тараса Шевченка. — Київ: Норма права, 2021. — 175 с. — Бібліогр.: с. 145-160. — укр.

Розкрито питання: хто є творчим працівником. Акцентовано увагу на особливостях правового статусу таких працівників. Розкрито також зміст права працівника на творчість та форми його реалізації у трудових правовідносинах, його межі та форми зловживання цим правом. Досліджено питання форм охорони та захисту права працівника. Визначено недоліки правового забезпечення реалізації працівником права на творчість.

Шифр НБУВ: ВА859800

3.Х.870. Правовий статус трудового мігранта: проблеми захисту / І. А. Заплітна, З. А. Вербічка // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 46-50. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Досліджено питання трудової міграції загалом та правового статусу трудового мігранта зокрема. В процесі написання виявлено певні проблеми правового регулювання права трудового

мігранта на гідні умови праці та відсутність дієвого механізму захисту. Здійснено пошуки шляхів вирішення цих проблем шляхом пропозицій вдосконалення чинного законодавства. Надано тлумачення таких понять, як «міграція», «міжнародна трудова міграція», «правовий статус трудового мігранта». Останній визначено як сукупність прав і обов'язків осіб, які мігрують з метою працевлаштування, що регламентовані національним законодавством держави-донора та держави-реципієнта, а також міжнародно-правовими нормами. Встановлено, що права і свободи є головним елементом правовідносин, які виникають між трудовим мігрантом та країною перебування і які своєю чергою створюють відповідні обов'язки для такого мігранта. Визначено, що до основних міжнародно-правових угод можна віднести: Конвенцію МОП про трудящих-мігрантів 1949 р., Конвенцію МОП про рівноправність громадян країни, іноземців та осіб без громадянства в галузі соціального забезпечення 1962 р., а також Конвенцію МОП про зловживання в галузі міграції і забезпечення трудящим-мігрантам рівності можливостей і ставлення 1975 р. Вказаними Конвенціями, зокрема, передбачається ряд обов'язків щодо дотримання державами, які їх ратифікували, основних прав людини відносно трудящих-мігрантів, передбачається надання таким мігрантам не менш сприятливих умов, аніж ті, якими користуються їх власні громадяни. Результатом дослідження є виявлені деякі проблеми правового регулювання гідної праці трудових мігрантів. Так, негативним є те, що Україна не ратифікувала ще деякі важливі Конвенції МОП, не підписала Глобальний договір про безпечну, впорядковану й легальну міграцію (ООН).

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.871. Приналежність особи до громадянства в контексті міграційних процесів / О. В. Щербанюк, Є. В. Ткаченко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 103-107. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Основи дискусії стосовно громадянства полягають у тому, що при набутті особою ще одного громадянства, останнє втрачає свою унікальність (ексклюзивність) та супроводжується набуттям особою прав, свобод і обов'язків в іншій державі. У такому випадку ми не можемо розглядати статус громадянства як належність до одної національної держави, а отже ставиться під сумнів вірність особи в одній з країн. Масова міграція іммігрантів у західні демократії викликала суперечки у тому, хто може стати і залишатися громадянином, які вимоги пред'являються до осіб, які подають заяву на одержання громадянства, і, зрештою, у тому, що означає бути частиною конкретної держави. Громадянство і міграція — це яскраві приклади того, як юридичні поняття і їх регулювання залежать від державної політики, публічних настроїв населення приймаючої країни, національністю та ідентичністю особи. У сучасному світі, під впливом глибоких соціальних, економічних, політичних та інших проблем, люди все активніше перетинають кордони різних держав спричиняючи міграційні процеси. Доступ іммігрантів до громадянства країни, їх мешкання дедалі частіше обговорюється у західних демократіях. В основі цих дебатів лежить те, що громадянство та національність належність тісно пов'язані, але водночас існують значні відмінності у підходах до громадянства у західних демократіях залежно від країни. Отже, наразі існує потреба у більш тонкому розумінні громадянства та належності особи до однієї та декількох держав. Правила, які регулюють набуття та втрату громадянства називають законами про громадянство.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.872. Фінансування політичних партій: теоретичні аспекти визначення типу (принципу) правового регулювання / Я. О. Корчак // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 85-93. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — наукове обґрунтування вибору принципу, яким має керуватися законодавець при виборі типу правового регулювання та удосконаленні механізмів державного контролю за дотриманням обмежень у сфері політичного фінансування, в тому числі регламентації порядку використання коштів державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій в Україні. Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, узагальнення. Висновки про принципи, які необхідно враховувати як критерій обрання типу правового регулювання відносин у сфері фінансування політичних партій. Обговорено розв'язання проблеми визначення типу правового регулювання відносин у сфері фінансування політичних партій пов'язана із вірним визначенням правової природи політичних партій та законодавчо-встановленими обмеженнями щодо джерел їх фінансування.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.Х.873. VII Всеукраїнська науково-практична конференція «Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України», 31 березня 2022 р., [м. Вінниця]: зб. матеріалів / ред.: Г. В. Давиденко; уклад.: В. В. Давиденко, О. М. Олійник, О. І. Мисак, В. Р. Мохнятюк; «Україна», відкритий міжнародний університет розвитку людини. — Вінниця: ТВОРИ, 2022. — 207 с. — укр.

Представлено стислий виклад матеріалів з актуальних питань теорії держави та права, конституційного права, адміністративного права, кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, трудового права, цивільного та сімейного права, господарського права, міжнародного права, цивільного процесу, права соціального забезпечення.

Шифр НБУВ: BA859284

Див. також: 3.X.1189

Органи держави

3.X.874. Громадянське суспільство як чинник модернізації сучасної держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 20 квіт. 2021 р. / ред.: О. Л. Богініч, М. М. Великанова, А. Б. Гриняк, І. В. Зуб, О. О. Кот, Н. М. Оніщенко, М. Д. Пленок, С. О. Сунегін, А. С. Самородов, О. О. Томкіна; Національна академія правових наук України. — Київ: Гельветика, 2021. — 246 с. — укр.

Визначено етичні норми в діяльності інститутів громадянського суспільства. Висвітлено проблеми впливу права на становлення демократії в Україні, вплив сімейних цінностей на формування громадянського суспільства. Розглянуто значення судового прецеденту у правовій системі України, сутнісні та змістовні виміри громадського контролю. Описано формування громадянських компетентностей у молоді. Наведено переваги і недоліки впливу інститутів громадянського суспільства на законодавчий процес. Досліджено специфіку громадянського суспільства в країнах Східної та Південно-Східної Азії. Звернено увагу на громадянське суспільство і адміністративне право в умовах сучасних змін і викликів. Наведено характеристику міжнародних стандартів у сфері демократії участі. Розглянуто питання про публічне адміністрування у сфері оподаткування аграрного сектору України. Висвітлено деякі нормативні та доктринальні аспекти забезпечення правомірної обробки біометричних даних в діяльності Національної поліції як умову ефективного розвитку громадянського суспільства в Україні.

Шифр НБУВ: BA859642

3.X.875. Державно-громадська комунікація: становлення та розвиток в Україні: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 / І. В. Жукова; МАУП. — Київ, 2021. — 40 с.: рис. — укр.

Здійснено логіко-системний аналіз становлення та розвитку державно-громадської комунікації як об'єкта наукового дослідження в Україні. Визначено особливості використання методології дослідження державно-громадської комунікації та принципи становлення її структури. Обрунтовано періоди до реалізації та моніторингу державно-громадської комунікації, кожний із яких характеризувався відповідними тенденціями й ознаками. Обрунтовано також історичні передумови становлення інституалізації державно-громадської комунікації. Досліджено низку факторів щодо якості інформаційно-комунікаційних зв'язків між окремими суб'єктами державного управління, що впливають на загальну систематичну структуру всієї організації державного управління. Визначено перспективи розбудови ефективних політико-правових засобів державно-громадської комунікації в Україні, що передбачає основні напрями розвитку демократичного управління державою. Запропоновано відповідний підхід до розробки передумов формування саморегульованої системи засобів і каналів громадського впливу на публічну політику в Україні. Такий підхід повністю відповідає соціально-ринковій переорієнтації засобів і каналів громадського впливу на публічну політику в Україні відповідно до напрямків розвитку українського суспільства та до формування демократичних стандартів функціонування органів державної влади. Розкрито потенціал каналів інформаційно-комунікативного супроводу для сприяння громадськості та стан упровадження елементів електронного урядування. Визначено, що для подолання основних проблем електронного урядування мають відбуватися процеси в державі, що пов'язані зі здійсненням координації дій із задоволення потреб громадськості як основної мети маркетингового управління шляхом створення та підтримання балансу між ресурсами органів державної влади і забезпеченням потреб населення. У контексті використання інформаційно-комунікативних технологій у діяльності Президента України виділено взаємопов'язані комплекси завдань. Визначено, що на сьогодні вкрай необхідною умовою для розвитку інформаційно-комунікативного супроводу діяльності Президента України є започаткування дискурсивних технологій взаємодії з громадськістю.

Шифр НБУВ: PA452228

3.X.876. Деякі аспекти державної стратегії розвитку громадянського суспільства / О. В. Лещенко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 150-153. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Досягнення значних результатів у сфері взаємодії публічного управління та громадянського суспільства, як правило, залежить від існування та функціонування взаємодії державних та недержавних установ та організацій. Така взаємодія має бути побудована за наявності сприятливих умов у різних сферах діяльності

держави і політикою, прецедентами, різними процедурами. Також, така взаємодія має ґрунтуватись одночасно і на підтримці культурних цінностей. Тобто норми, компетенція, статус має надавати легітимність та визнання цим установам та організаціям. Таким чином, буде надаватись можливість людям та спільнотам проявляти ініціативу та здійснювати незалежні дії, користуватись повною мірою своїми правами та свободами, здійснювати самовизначення та підтримувати індивідуальну та групову ідентичність. На підтвердження думки щодо активної взаємодії держави та органів її управління з інститутом громадянського суспільства говорить навіть факт наявності терміну «громадянське суспільство» у законодавстві України. Наприклад, указ Президента України від 26.02.2016 р. «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 — 2020 рр.». Це наглядний приклад того, що держава зацікавлена у розвитку громадянського суспільства та підвищенні ефективності його існування. Відповідно, даним указом затверджується Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 — 2020 рр.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.877. Концептуальні засади взаємодії Верховної Ради України та місцевих рад: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / О. Г. Черкас; Національна академія державного управління при Президенті України. — Київ, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Вперше здійснено теоретичне обґрунтування концептуальних засад взаємодії Верховної Ради (ВР) України та місцевих рад (МР). Охарактеризовано ідеї народного представництва в теорії державного управління та їх значення у становленні взаємодії представницьких органів влади. Уточнено поняття «взаємодія Верховної Ради України та місцевих рад». Виділено й охарактеризовано основи та періоди становлення і розвитку взаємодії представницьких органів влади в Україні, починаючи з радянського періоду і дотепер. Визначено сутність, сучасний стан та особливості взаємодії ВР України та МР. Виділено й охарактеризовано етапи становлення і виявлено тенденції її розвитку. Узагальнено зарубіжний досвід взаємодії представницьких органів влади з позиції можливостей його застосування в Україні. За результатами дослідження розроблено й обґрунтовано концептуальну модель взаємодії ВР України і МР, надано пропозиції щодо вдосконалення взаємодії ВР України та МР.

Шифр НБУВ: PA452988

3.X.878. Правовий статус суб'єктів владних повноважень: доктринальний підхід / І. О. Дмитрієв // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 80-84. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета статті — вивчення доктринального підходу щодо розуміння сутності дефініції «правовий статус суб'єкта владних повноважень», удосконалення категоріального апарату правового регулювання відносин, учасниками яких є суб'єкти владних повноважень. Загальнофілософські, загальнонаукові та спеціально-правові методи, зокрема діалектичний метод, метод аналізу, системно-функціональний метод, формально-логічний метод, герменевтичний метод. Шляхом аналізу нині чинного законодавства виявлено відсутність у нормативно-правових актах, які забезпечують правове регулювання правового статусу суб'єктів владних повноважень, визначення досліджуваного поняття. Наголошено на відсутності відповідних наукових напрацювань. Розроблено авторське визначення дефініції «правовий статус суб'єкта владних повноважень», під якою запропоновано розуміти сукупність передбачених законом спеціальних прав, обов'язків (включно з обов'язком нести юридичну відповідальність за умови наявності підстав), інтересів, заборон, обмежень, гарантій органу державної влади (у тому числі без статусу юридичної особи), органу місцевого самоврядування, їх посадової чи службової особи, іншого суб'єкта при здійсненні ним публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг.

Шифр НБУВ: Ж73401

Державне управління. Адміністративне право

Адміністративне право

3.X.879. Адміністративно-правове забезпечення доступності адміністративного судочинства як складової верховенства права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Т. М. Іваненко; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя, 2021. — 18 с. — укр.

Представлено аналіз підходів сучасних вітчизняних і зарубіжних дослідників до визначення змісту, стратегічних та програмних нормативно-правових засад запровадження доступності адміністративного судочинства в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду проведення судових реформ у контексті трансформації

правових систем і фундаментальних галузей права на засадах принципу верховенства права. Розглянуто об'єктивні політичні, суспільні та правові проблеми впровадження судової реформи в Україні, доведено необхідність забезпечення доступності правосуддя, установлення адекватних критеріїв оплатності та безоплатності у процесі сплати судових зборів і судових витрат загалом, що сприятиме підвищенню ефективності та результативності належного урядування, реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина у сфері виконавчої влади. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового забезпечення доступності адміністративного судочинства в Україні шляхом створення уповноваженого органу — Комісії із забезпечення доступності судочинства при Президенті України. Акцентовано увагу на необхідності комплексного програмного та стратегічного адміністративно-правового забезпечення доступності адміністративного судочинства в Україні.

Шифр НБУВ: RA452629

3.Х.880. Адміністративно-правове регулювання внутрішнього аудиту в органах Державної казначейської служби України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О. Ю. Булигіна; Запорізький Нац. ун-т. — Запоріжжя, 2021. — 18 с. — укр.

Представлено комплексне науково-практичне дослідження адміністративно-правових засад внутрішнього аудиту (ВА) в органах Державної казначейської служби України (ДКСУ), форм, засобів, способів та змісту адміністративної процедури ВА, а також виокремлено напрямів удосконалення чинного законодавства в досліджуваній сфері. З'ясовано поняття, мету та завдання, визначено систему правового регулювання ВА в органах ДКСУ. Виокремлено міжнародні стандарти ВА та визначено ступінь їх реалізації в межах ВА ДКСУ. Охарактеризовано його напрями та форми, розкрито адміністративно-правовий статус суб'єктів ВА та запропоновано шляхи вдосконалення ВА. Охарактеризовано стадії адміністративної процедури проведення ВА в органах ДКСУ, виявлено її вади та виокремлено напрями її покращення. З'ясовано критерії оцінки якості ВА в органах ДКСУ та запропоновано заходи юридичної відповідальності за результатами внутрішнього аудиту. Систематизовано вади нормативно-правового регулювання ВА в органах ДКСУ та запропоновано шляхи їх усунення.

Шифр НБУВ: RA452630

3.Х.881. Адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / А. І. Садовенко; Національний авіаційний університет. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено зміст та особливості адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні. Сформульовано авторське визначення понять «адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг», «адміністративно-правові засоби регулювання ринку косметологічних послуг», «косметологічні послуги», «косметичні послуги». Здійснено розмежування понять «косметологічні послуги», «косметичні послуги» та «медичні послуги» з огляду на їх належність до сфери косметології й охорони здоров'я. За критеріями «мета застосування» і «характер практичної реалізації» послуги у сфері краси класифіковано на косметичні та косметологічні. Визначено ключові особливості сучасного стану адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні. Запропоновано систему принципів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг. Виокремлено основні форми адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг — правову й організаційну. Визначено найважливіші функції суб'єктів — центральних, територіальних і місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування — у сфері косметології за змістовним критерієм. Виокремлено ознаки й елементи системи адміністративно-правових засобів регулювання ринку косметологічних послуг. Здійснено класифікацію адміністративної відповідальності у сфері надання косметологічних послуг в Україні залежно від суб'єкта делікту, виокремлено її ознаки. Проаналізовано зарубіжний досвід правового регулювання ринку косметологічних послуг.

Шифр НБУВ: RA452631

3.Х.882. Адміністративно-правове регулювання статусу осіб, які отримали тимчасовий і політичний притулок на території України / О. О. Панова // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 72-76. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Досліджено суть і зміст адміністративно-правового регулювання статусу осіб, які одержали тимчасовий і політичний притулок на території України. Визначено, що адміністративно-правове регулювання статусу осіб, які одержали тимчасовий і політичний притулок на території України, є різновидом правового регулювання даної сфери суспільних відносин. З'ясовано, що такий різновид правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин здійснюється завдяки закріпленню уповноваженими державою суб'єктами адміністративно-правових норм і подальшій їх реалізації. Обґрунтовано, що найбільша кількість вказаних норм, якими здійснюється адміністративно-правове регулювання статусу осіб, які одержали тимчасовий і політичний притулок на території України, зафіксовано у приписах підзаконних нормативно-правових актів. Встановлено, що підзаконні

нормативно-правові акти, положення яких закріплюють засади адміністративно-правового регулювання статусу осіб, які одержали тимчасовий і політичний притулок на території України, різняться залежно від суб'єктів, уповноважених їх приймати. Проаналізовано положення правових актів Президента України, завдяки прийняттю яких ним здійснюється адміністративно-правове регулювання статусу осіб, які одержали тимчасовий і політичний притулок на території України. Здійснено аналіз змісту нормативно-правових актів, які з метою адміністративно-правового регулювання статусу осіб, які одержали тимчасовий і політичний притулок на території України, приймає Кабінет Міністрів України. З'ясовано, що значну кількість нормативно-правових актів задля здійснення адміністративно-правового регулювання статусу осіб, які одержали тимчасовий і політичний притулок на території України, приймають центральні органи виконавчої влади, які представлені міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади. Визначено, що провідну роль в аспекті здійснення адміністративно-правового регулювання статусу осіб, які одержали тимчасовий і політичний притулок на території України серед центральних органів виконавчої влади, відіграє Міністерство внутрішніх справ України.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.883. Адміністративно-правовий режим поводження з техногенними відходами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / В. М. Плохий; Запорізький Нац. ун-т. — Запоріжжя, 2021. — 20 с. — укр.

Визначено на підставі комплексного аналізу наявних наукових і нормативних джерел сутність адміністративно-правового режиму (АПР) використання техногенних відходів (ТВ), окреслено проблеми його нормативного визначення, сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства в цій сфері та практики його застосування. Описано сутність поводження з ТВ як сфери публічного управління в Україні. Здійснено характеристику ТВ як об'єкта АПР. З'ясовано нормативно-правову основу регулювання АПР поводження з ТВ. Охарактеризовано систему суб'єктів АПР поводження з ТВ. Визначено особливості здійснення адміністративних процедур у сфері їх використання. Встановлено підстави притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог АПР ТВ. Представлено особливості розгляду та вирішення спорів, пов'язаних із поводженням із ТВ, у порядку адміністративного судочинства. Вивчено міжнародний та європейський досвід АПР режиму використання ТВ. Сформульовано з огляду на європейський і світовий досвід у сфері поводження з ТВ конкретні пропозиції та рекомендації щодо вирішення проблем і визначено перспективи розвитку законодавства з питань регулювання АПР ТВ в Україні.

Шифр НБУВ: RA452633

3.Х.884. Адміністративно-правові засади модернізації системи стратегічного планування в державному управлінні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Н. М. Білошицька; Нац. наук. центр «Інститут судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса». — Харків, 2021. — 20 с. — укр.

Наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні особливостей адміністративно-правового забезпечення стратегічного планування у сфері державного управління з подальшим формуванням пропозицій щодо вдосконалення відповідного адміністративного законодавства. Досліджено сучасний стан та сформовано пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правових засад регулювання державного стратегування в Україні, що сприятиме суттєвій модернізації нормативно-правової бази здійснення державного стратегування, збільшення ефективності механізмів стратегування соціально-економічного розвитку та становленню цілісної системи прогнозування і планування в Україні на державному рівні. Обґрунтовано новітні тенденції адміністративно-правового забезпечення державного стратегування, що дозволить сприяти розвитку сучасної концепції державного стратегування в Україні та значним чином удосконалити адміністративно-правове забезпечення стратегування.

Шифр НБУВ: RA452159

3.Х.885. Адміністративно-правові засади реалізації права людини на доступ до екологічної інформації в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Г. М. Проскура; Національний авіаційний університет. — Київ, 2021. — 24 с. — укр.

Здійснено теоретичне узагальнення й вирішено питання щодо адміністративно-правових засад реалізації права людини на доступ до екологічної інформації в Україні. Охарактеризовано поняття засад реалізації права людини на доступ до екологічної інформації в Україні та визначено його структуру. Досліджено право на доступ до екологічної інформації як суспільно-правовий феномен. Проаналізовано основи, систему та історичний розвиток адміністративно-правових засад реалізації права людини на доступ до екологічної інформації, визначено роль суб'єктів забезпечення права людини на доступ до екологічної інформації. Розкрито нормативно-правове значення реалізації права людини на доступ до інформації про стан навколишнього середовища. Проаналізовано систему та структуру суб'єктів права на доступ до екологічної інформації та визначено їх повноваження.

Простежено особливості адміністративно-правових способів реалізації права людини на екологічну інформацію, визначено систему гарантій реалізації цього права та види його обмеження. Окреслено перспективні напрями вдосконалення адміністративно-правового механізму реалізації права людини на доступ до екологічної інформації в Україні на підставі досвіду зарубіжних країн та аналізу історичного розвитку. Виділено та деталізовано роль суб'єктів (зокрема громадських організацій) у сфері реалізації права людини на доступ до екологічної інформації. Запропоновано історичну періодизацію етапів становлення права на екологічну інформацію та уточнено існуючі визначення окремих адміністративно-правових категорій і понять. Проаналізовано законодавство України у сфері доступу до екологічної інформації щодо його відповідності Орхуській конвенції. Обґрунтовано нагальну потребу щодо поділу екологічної інформації на види на законодавчому рівні. Надано додаткове обґрунтування пропозиції щодо впровадження посади Інформаційного Комісара в Україні, а також щодо особливостей судового захисту права на екологічну інформацію в контексті забезпечення реалізації права людини на доступ до екологічної інформації.

Шифр НБУВ: РА453214

3.X.886. Актуальні проблеми адміністративного права та процесу: навч.-метод. посіб.: Освітня програма підгот. здобувачів вищ. освіти другого (магістер.) рівня в Міжнар. гуманітар. ун-ті / А. Й. Іванський; Міжнародний гуманітарний університет. — Одеса: Гельветика, 2022. — 93 с.: іл. — Бібліогр.: с. 45-57. — укр.

Навчально-методичний посібник з курсу «Актуальні проблеми адміністративного права та процесу» розроблений відповідно до навчального плану і складається з навчальної програми курсу, методичних рекомендацій із проведення практичних занять, підготовки до заліку, завдань для самостійної роботи, списку рекомендованої літератури та тестових завдань. Вивчення дисципліни «Актуальні проблеми адміністративного права та процесу» допоможе студентам зрозуміти законодавності розвитку та сучасні реалії, в межах яких функціонує адміністративне право та адміністративне процесуальне право. Набуті знання, уміння та навички магістри зможуть застосувати у подальшому вивченні юридичних дисциплін та навчальних курсів адміністративно-правового спрямування.

Шифр НБУВ: ВА806967

3.X.887. Державна політика України в гуманітарній сфері: адміністративно-правові засади формування та реалізації: монографія / Е. О. Сидорова; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. — Дніпро: Біла К. О., 2022. — 467 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 351-402. — укр.

Досліджено існуючі наукові підходи, законодавство України і практики його реалізації, міжнародні стандарти і позитивний досвід формування та реалізації в Україні державної політики в гуманітарній сфері. Вироблено основу нової учасної концепції адміністративно-правового забезпечення реалізації гуманітарної політики української держави. Розкрито зміст та особливості гуманітарної сфери як об'єкта адміністративно-правового забезпечення. Висвітлено стан формування та особливості реалізації гуманітарної політики в історичній ретроспективі розвитку українського державотворення. З'ясовано особливості публічної адміністрації в організаційно-правовому механізмі реалізації гуманітарної політики та її впливу на гуманітарний розвиток українського суспільства. Охарактеризовано адміністративно-правові форми та методи реалізації державної політики в гуманітарній сфері. З'ясовано сутність, поняття та основні елементи адміністративно-правового забезпечення гуманітарної безпеки. Вивчено зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики в гуманітарній сфері та окреслено шляхи його запозичення для України. Сформульовано низку пропозицій та рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики України в гуманітарній сфері.

Шифр НБУВ: ВА859905

3.X.888. До питання про реструктуризацію системи адміністративного права: окремі наукові пропозиції / О. П. Рябченко // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 110-116. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета статті — розкрити основні проблеми реструктуризації системи адміністративного права, оновлення наукових поглядів на предмет адміністративного права. Для досягнення цієї мети були використані загальні та спеціальні наукові (спеціальні) методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстракція, конкретизація, узагальнення тощо. Запропоновано при перегляді структури системи адміністративного права виділяти матеріальну, процедурну та процесуальну складові. Вказано, що при обґрунтуванні предмету адміністративного процесуального права слід врахувати наявність його нормативної основи, яку складає процесуальний кодекс — Кодекс адміністративного судочинства України. Об'єднання у структурі адміністративного процесуального права судового адміністративного процесу та провадження у справах про адміністративні правопорушення недоцільне. Недоцільності на цей час зміни місця провадження у справах про

адміністративні правопорушення у структурі системи адміністративного права та зазначено про нагальну потребу оновлення Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.889. Досвід Німеччини щодо правового регулювання юридичної відповідальності державних службовців: напрями запозичення у національне законодавство / М. І. Зубрицький // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 158-162. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проаналізовано специфіку правового регулювання юридичної відповідальності державних службовців у Німеччині. Деталізовано переваги німецького законодавства у вказаній сфері. Запропоновано конкретні напрями запозичення позитивного досвіду у національне законодавство.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.X.890. Етичні стандарти діяльності службовців органів публічної адміністрації: зарубіжний досвід та міжнародно-правово регламентація / О. Сорочкін // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 221-230. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Досліджено цінності та етичні стандарти діяльності службовців органів публічної адміністрації (ОПА) Західних країн та з'ясовано механізми, що забезпечують їх дотримання. Проведено аналіз положень міжнародно-правових актів, в яких закріплені ключові принципи та етичні стандарти поведінки державних службовців, зокрема, Міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб, Модельного кодексу поведінки державних службовців, а також спеціальних актів, якими закріплюються етичні стандарти поведінки публічних службовців, зокрема в Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, Королівстві Данія, Італійській Республіці, Республіці Польща, Французькій Республіці, Чеській Республіці, Сполучених Штатах Америки, Канаді. На основі проаналізованих правових актів окреслено систему основних цінностей, принципів та етичних стандартів службовців ОПА досліджуваних держав і визначено, що етичні стандарти службовців ОПА — це закріплені у нормативно-правових актах та документах міжнародного значення уніфіковані норми та принципи, які за допомогою оцінюючих та достатньо абстрактних понять фіксують бажану модель поведінки державних службовців. Етичні норми службовців ОПА закріплюються у відповідних спеціальних актах, назви яких у різних країні можуть відрізнятися, але набір цінностей і принципів, викладених у них переважно збігаються, а тому, можна стверджувати про формування, певних етичних стандартів діяльності ОПА, принаймні у державах Західного світу. Функціонування системи спеціальних органів уповноважених здійснювати моніторинг і контроль за дотриманням службовцями ОПА етичних норм і вимог антикорупційного законодавства є важливим механізмом, покликаним забезпечити дотримання етичних стандартів службовцями ОПА.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.891. Імплементация принципів, норм і стандартів міжнародного митного права: індивідуальний та спільний рівні / С. М. Перепьолкін // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 102-111. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — винесення на обговорення вітчизняних юристів-міжнародників пропозиції запровадити використання у наукових і навчальних працях класифікації імплементативних принципів, норм і стандартів міжнародного митного права на два види: індивідуальну та спільну. Задля досягнення мети дослідження проаналізовано наукові підходи до розуміння імплементативних норм міжнародного права та класифікації її видів. Досліджено імплементативні статті розроблених під егідою Ради митного співробітництва міжнародних митних договорів, рекомендацій та резолюцій, конвенцій держав — членів ЄС, чинних міжнародних договорів та інших актів законодавства України з питань митної справи. Обґрунтовано, що індивідуальну імплементативну поряд із державами можуть здійснювати також: окремі митні території, які мають повну автономію у здійсненні зовнішньої торгівлі; митні союзи; економічні союзи; міжнародні організації та інші учасники міжнародних митних відносин. Спільна імплементативна принципів, норм і стандартів міжнародного митного права здійснюється двома й більше його суб'єктами одночасно. Із цієї метою суб'єкти міжнародного митного права можуть звертатися до широкого спектра правотворчих, організаційних, координаційних, інформаційних і контрольних засобів. Доведено, що класифікація імплементативних принципів, норм і стандартів міжнародного митного права на індивідуальну та спільну, на відміну від її диференціації на внутрішньодержавну та міжнародну, найбільш точно відображає усі види суб'єктів міжнародного митного права, здатні брати участь у такій діяльності.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.892. Космічна діяльність: поняття, види, правове регулювання / Л. С. Нецька // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 17-30. — Бібліогр.: 35 назв. — укр.

Мета роботи — з'ясувати зміст і види космічної діяльності, особливості та проблеми її правового регулювання. Використано

загальні (теоретичні й комплексні) та спеціальні методи дослідження (системно-функціональний, формально-логічний, формально-юридичний, статистичний, прогнозування). Здійснено класифікацію видів космічної діяльності, окреслено перспективи її розвитку, виявлено проблеми правового регулювання космічної діяльності на міжнародному та національному рівнях, запропоновано шляхи їх вирішення. Обговорено перспективи розвитку космічної діяльності, її правового регулювання, сучасні правові проблеми використання природних ресурсів небесних тіл, шляхи реагування на нові виклики, пов'язані з використанням космічного простору.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.893. Недоторканність судді як об'єкт адміністративно-правового забезпечення: генеза та сучасність / Д. І. Тімуш // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 127-133. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета статті — виокремлення історичного змісту та призначення недоторканності судді як об'єкта адміністративно-правового забезпечення, формування на цій основі теоретичних засад подальшого вирішення окреслених та інших проблем. Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові методи пізнання, за допомогою яких проілюстровано, що причиною актуальних проблем адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді є недостатня точність визначення у науці адміністративного права сутності недоторканності судді як об'єкта такого забезпечення; досліджено історичні витoki недоторканності судді; встановлено ключові чинники виникнення недоторканності судді як правового явища: статус судді у суспільстві, його функції. Здійснено аналіз історичного розвитку недоторканності судді як правового поняття, особливу увагу приділено розвитку її позитивного закріплення. Обґрунтовано, що витoki недоторканності судді зумовлені історичними політичними процесами розподілу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, а тому виходять за межі адміністративно-правового регулювання. Саме ця теза має стати вихідною при подальшому опрацюванні розмежування недоторканності судді як об'єкта адміністративно-правового забезпечення із суміжними правовими категоріями, позитивного закріплення положень недоторканності судді та інших її актуальних проблем.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.894. Нормативно-правова основа адміністративно-правового регулювання владштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування за законодавством України / Н. В. Дичко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 19-28. — Бібліогр.: 48 назв. — укр.

Проаналізовано сукупність складових елементів системи нормативно-правової основи адміністративно-правового регулювання владштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування за законодавством України. Це надало змогу комплексно відобразити сукупність нормативно-правових актів, які містять норми щодо регулювання відповідних суспільних відносин і визначають правила поведінки, які є обов'язковими для суб'єктів таких відносин. Зроблено висновок про системний і комплексний характер всієї сукупності нормативно-правових актів, які застосовуються для адміністративно-правового регулювання владштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Умовно виокремлено два блоки нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері владштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: міжнародні та національні. Враховуючи виклики сьогодення, збройну агресію РФ, введення воєнного стану на території України, окремою групою виділено ті нормативно-правові акти, які стосуються особливостей владштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування саме в умовах воєнного часу (які містять результати напрацьованих рішень, що надають можливість дитині перебувати під час воєнного стану на умовах тимчасового владштування у прийомній сім'ї або дитячому будинку сімейного типу, чи за спрощеною процедурою, і під опікою або піклуванням родичів, що забезпечить захист інтересів дитини до того моменту, поки не буде достовірно з'ясовано, що саме сталося з її батьками).

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.895. Поняття адміністративно-правового забезпечення та його механізму / Л. Чистоклетов, О. Хитра // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 173-180. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Актуальність статті обумовлена потребою в науково обґрунтованих дефініціях понять адміністративно-правового забезпечення (АПЗ) і його механізму, формулювання яких є її метою. У процесі реалізації мети використано системний підхід, методи аналізу та синтезу, експертні оцінки. Здійснено аналіз низки поглядів на суть і структуру АПЗ. У межах аналізу виявлено їх переваги та недоліки, а також ті опорні точки, які необхідні для формулювання дефініції поняття «АПЗ». Зокрема, до цих точок зараховано використане деякими адміністративістами поняття «адміністративно-правова основа» (АПО), яке відображає сукупність взаємопов'язаних, внутрішньо узгоджених, основоположних нормативно-правових актів, котрі містять юридичні

принципи та норми, спрямовані на адміністративно-правове регулювання суспільних відносин відповідно до суспільних потреб. Запропоновано таку дефініцію АПЗ: АПЗ — це АПО впливу суб'єктів державно-владних повноважень на суспільні відносини у сфері публічного управління та їх діяльність, спрямована на формування, використання й удосконалення зазначеної основи з метою реалізації цілей адміністративного права. Розглянуто низку трактувань поняття «механізм АПЗ». У процесі їх аналізу зокрема, з'ясовано, що деякі фахівці ототожнюють поняття «механізм АПЗ» та «адміністративно-правовий механізм», і враховано вимогу, що дефініція механізму АПЗ має містити чітку вказівку на наявність у цьому механізмі інституційної складової. Зроблено висновок, що механізм АПЗ є системою, яку утворюють юридичні та фізичні особи, завдяки діям котрих формуються, функціонують та вдосконалюються це забезпечення, а також принципи, форми, методи адміністративно-правового регулювання та управлінські технології.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.896. Порівняльний аналіз пам'яткоохоронного законодавства Польщі та України / Р. Харковенко // Укр. іст. журн. — 2022. — № 3. — С. 205-218. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлити та порівняти особливості пам'яткоохоронного законодавства Польщі та України. Методологія полягає у застосуванні методів історизму, системності, загальнонаукових методів логіки, компаративного аналізу, спеціально-історичних методів (історіографічного аналізу, ретроспективного аналізу, хронології, історико-системний, історико-генетичний, порівняльно-історичний). З'ясовано історичні витoki та чинники формування пам'яткоохоронного законодавства Польщі та України, питання культурної політики та збереження національної спадщини. Висновки: проаналізовано польський пам'яткоохоронний досвід, який слід узяти до уваги в Україні для оптимізації організаційноуправлінської структури, але за умов врахування власних національних та ментальних особливостей: перетворення Державної служби охорони культурної спадщини України та Державної інспекції культурної спадщини України у функціональний підрозділ Міністерства культури та інформаційної політики України, який матиме вертикальноінтегровану структуру зі структурними підрозділами на рівні обласних і районних адміністрацій; подальша інтеграція на адміністративному рівні державного управління у сфері охорони культурної спадщини; розробка системи і методології підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для наукової, проектної й виробничої діяльності в пам'яткоохоронній галузі; створення Міжнародного центру з підвищення кваліфікації та обміну досвідом у сфері охорони культурної спадщини; реалізація навчальних та інформаційних програм для зазначеної галузі. З'ясовано, що у сфері охорони культурної спадщини України накопичилося достатньо питань, які необхідно вирішувати. Це потребує політичної волі керівництва держави, побудови чіткої вертикалі органів управління пам'яткоохоронною галуззю, компетентності державних службовців у вказаній сфері та пам'яткоохоронців, а також збалансування законодавчої бази (врегулювання всіх нормативноправових актів).

Шифр НБУВ: Ж27630

3.X.897. Правові засади системи охорони здоров'я Польщі та України: компаративний аналіз / Л. Г. Удовіка, Г. О. Дічко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 102-111. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

В умовах глобального поширення пандемії COVID-19 проблеми забезпечення громадського здоров'я, безпеки й захисту прав людини, які тривалий час вирішувалися у межах національних держав, набули глобального виміру, потребують спільних, узгоджених і скоординованих дій з боку світової спільноти, запозичення позитивного зарубіжного досвіду. Як Україна, так і Республіка Польща є державами-учасницями міжнародних договорів і впроваджують їх принципи у сферу охорони здоров'я. Водночас, у правових засадах систем охорони здоров'я України та Польщі є свої особливості, а позитивний досвід Польщі та окремі здобутки у сфері охорони здоров'я потребують ретельного вивчення і запозичення. За даними ВООЗ Польща займає 50 місце у світовому рейтингу загальної ефективності охорони здоров'я, Україна знаходиться на 79 місці. За цими даними статистики Польща випереджає Україну у розмірі видатків на медичну галузь, а Україна є лідером за показниками середньої очікуваної тривалості життя. У відсотковому співвідношенні у Польщі переважає фінансування сектора охорони здоров'я за рахунок обов'язкових схем страхування, в Україні і за рахунок особистих коштів громадян та домогосподарств. Україна зберігає лідерство за даними кількості лікарняних ліжок та лікарів, що пов'язано з більшою у порівнянні з Польщею територією та кількістю населення. Приклад Польщі демонструє ефективність системи фінансування охорони здоров'я з акцентом на обов'язкове медичне страхування. Україна може одержувати уроки досвіду з реформційних процесів медичної галузі цієї країни. Метою для нашої держави має стати розбудова дієвої системи охорони здоров'я, яка забезпечить доступність медичних послуг для всіх пацієнтів, прозорість, ефективність управлінських процесів з

боку державних органів, мінімізації та унеможливлення корупційних ризиків у медичній сфері та покращить якість життя населення України.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.898. Принципи адміністративно-правового регулювання діяльності з примусового виконання судових рішень і рішень інших органів // Є. П. Плохута // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 47-53. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проаналізовано сучасні підходи до тлумачення принципів, принципів права, принципів адміністративно-правового регулювання. Запропоновано визначення поняття «принципи адміністративно-правового регулювання діяльності з примусового виконання судових рішень і рішень інших органів». Ця правова категорія є базовою, втім, ґрунтовних досліджень щодо цієї проблеми у правовій науці недостатньо, передусім наукових добробок вчених-адміністративістів, і досі немає. Аналіз Закону України «Про органи та особи, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» надав можливість сформулювати висновок, що його положення містять перелік загальних і спеціальних принципів діяльності органів державної виконавчої служби та приватних виконавців. Використовуючи метод аналогії, спираючись на норми діючого законодавства та, запропоновано вченими-правниками систематизацію принципів, притаманних інституту примусового виконання рішень, було запропоновано класифікувати принципи адміністративно-правового регулювання на дві групи: загальних і спеціальних принципів. До загальних принципів запропоновано відносити наступні: принцип верховенства права; принцип законності; принцип справедливості; принцип правової визначеності. Серед спеціальних принципів виділено такі: принцип адміністративно-правового регулювання захисту прав учасників виконавчого провадження; принцип узгодженості адміністративно-правового регулювання діяльності з примусового виконання судових рішень і рішень інших органів; принцип невідворотності виконання судових рішень і рішень інших органів в Україні; принцип публічності адміністративно-правового регулювання діяльності з примусового виконання судових рішень і рішень інших органів.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.899. Проблема держави і державного управління в «Левіафані» Томаса Гоббса (до 370-річчя від дня опублікування) // І. М. Коваль, О. М. Ратушна // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 19-23. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Серед видатних мислителів західноєвропейської філософської правової думки визначне місце посідає наукова творчість англійського філософа XVII ст. Томаса Гоббса. Випускник Оксфордського університету після його закінчення глибоко вивчає праці античних мислителів. У сфері інтересів Т. Гоббса Старий і Новий Завіти й інша християнська література, яку він глибоко і творчо аналізує. У цей період мислитель увесь свій час присвячував вивченню латинської і грецької мов, розпочав переклад творів знаменитого грецького історика Фукидіда англійською мовою. Зроблено спробу вказати на те, що Т. Гоббс був усебічно освіченим й багатьох галузях наук, що надало йому змогу спілкуватися і підтримувати дружні стосунки з такими світилми європейської науки і культури, як Ф. Бекон, Г. Галілей, В. Гарвей, П. Гассенді, Р. Декарт, Г. В. Лейбніц, багатьма іншими. Акцентовано увагу на тому, що в Парижі Т. Гоббса як одного з молодих і талановитих учених запрошують викладати математику майбутньому королю Англії Якову II Стюарту. Наголошено, що філософа надзвичайно хвилювало соціально-політичні події, які відбувалися в Англії, загроза громадянської війни. Він творчо обмірковував ситуацію і формував теоретико-політичні та правові концепції, які на практиці могли врятувати країну від анархії і хаосу, від кровопролиття загалом, тобто від війни. Як патріот і гуманіст Т. Гоббс розпочав підготовку праці, яка увійшла в історію світової філософської правової і політичної думки як «Левіафан», у якій він сформулював проблеми суті держави та її функцій, роль і місце суверена/монарха в державному управлінні. Акцентував увагу на тому, що важливим завданням суверена є забезпечення миру і злагоди в суспільстві, запобігання соціальним конфліктам, повстанням, війні, забезпечення благополуччя громадян. Тільки сильна абсолютна влада держави/суверена, на глибокій переконаності Т. Гоббса, що виступає у формі монархії, здатна забезпечити мир, запобігти громадянській війні в Англії, спрямувати розвиток суспільства до прогресу. Наголошено, що філософ захищає не застарілу феодальну систему, а новий буржуазний соціально-політичний устрій. Розкриваючи роль і місце монарха в державному управлінні, Т. Гоббс вказував на те, що він несе відповідальність за всі процеси, які відбуваються в суспільстві. І хоча мислитель формулював ідеї щодо абсолютистсько-монархічного характеру верховної влади, але він не став прихильником необмеженого королівського абсолютизму. Наголошено на тому, що суть верховної

влади полягає в тому, щоб вона функціонувала в межах суворой законності та справедливості.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.900. Проблемні аспекти впровадження прикладів європейського досвіду застосування інших заходів адміністративного характеру в процесі здійснення зовнішньої торгівлі в Україні // О. В. Бойко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 12-18. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено ключові умови для впровадження прикладів з європейського досвіду в сфері здійснення експортно-імпорнтних операцій в Україні, зважаючи на євроінтеграційні процеси. Проаналізовано доктринальні підходи українських та іноземних вчених до визначення суті інших заходів адміністративного характеру. Здійснено спробу привести у відповідність понятійний апарат щодо інших заходів адміністративного характеру в українській та європейській науці, з метою визначення суті поняття «інші заходи адміністративного характеру». З'ясовано суть і природу інших заходів адміністративного характеру в межах ЄС як митного Союзу та в Україні. Надано авторське визначення поняття «інші заходи адміністративного характеру». Виявлено зв'язок інших заходів адміністративного характеру з економікою держав, визначено коло суб'єктів, які беруть участь у процесі застосування цих заходів у митній практиці та здійснюють контроль за таким застосуванням. Надано авторський перелік ознак інших заходів адміністративного характеру. Надано перелік інших заходів адміністративного характеру, що застосовуються в європейських державах. Проаналізовано окремі наявні в вітчизняній науці класифікації обмежувальних заходів, що застосовуються в торгівлі. З'ясовано, чи є в таких класифікаціях чітке розмежування між нетарифними заходами та іншими заходами адміністративного характеру та як впливає цей факт на процес впровадження прикладів застосування інших заходів адміністративного характеру з європейського досвіду в митну практику України. Надано авторські різновиди класифікацій інших заходів адміністративного характеру, враховуючи кінцеву мету застосування таких заходів. Виявлено особливості авторської класифікації інших заходів адміністративного характеру та її залежність від процесів глобалізації в торгівлі та реформування митної галузі.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.901. Професійна підготовка персоналу Федеральної поліції Німеччини: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / І. Ф. Ісаєва; Державна прикордонна служба України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. — Хмельницький, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Охарактеризовано основні етапи становлення й розвитку Федеральної поліції Німеччини та специфіку підготовки поліцейських, окреслено сучасні особливості добору та професійно-особистісної вимоги, що висуваються до її персоналу. Розкрито організаційні та дидактичні особливості функціонування професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини. Здійснено структурування організації професійної підготовки персоналу нижчої, середньої та вищої ланок, складовими якої є цільовий, змістовий, процесуальний, інституційний і діагностично-результативний блоки. Подано результати порівняльно-педагогічного аналізу професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини та Державної прикордонної служби України. Обрунтовано можливість творчого використання прогресивних ідей німецького досвіду в професійній підготовці прикордонників в Україні.

Шифр НБУВ: РА452275

Див. також: 3.Х.925

Державний апарат управління

3.Х.902. Інвестиційний механізм публічної політики щодо розвитку соціального потенціалу регіонів України: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / О. В. Марухленко; Національна академія державного управління при Президентові України. — Київ, 2021. — 36 с.: рис. — укр.

Обрунтовано організаційно-методологічні аспекти системного аналізу теоретичних і прикладних засад функціонування та шляхів удосконалення інвестиційного механізму публічної політики щодо розвитку соціального потенціалу регіонів України. Проведено ґносеологічний аналіз інвестицій як елементу публічної політики, досліджено концептуальні засади інвестиційного механізму публічної політики, висвітлено місце і роль соціального потенціалу в системі інвестицій, досліджено міжнародні та європейські стандарти інвестиційного механізму, проведено структурний аналіз інвестиційних механізмів публічної політики суспільного розвитку та розвитку соціального потенціалу. Розкрито сутність, зміст та структуру соціального потенціалу регіону як об'єкта інвестицій, науково обрунтовано структуру інвестиційного механізму публічної політики розвитку соціального потенціалу регіону, визначено методологію дослідження інвестиційного механізму публічної політики розвитку соціального потенціалу регіонів України. Проаналізовано тенденції державної інвестиційної політики країн світу, удосконалено критеріальну складову

оцінки соціального потенціалу регіонів України з точки зору інвестиційної привабливості, систематизовано детермінанти впливу на інвестиційний механізм соціального потенціалу регіонів України, проведено кластеризацію регіонів України за ступенем інвестиційної привабливості щодо розвитку їх соціального потенціалу. Розроблено модель інвестиційного механізму публічної політики розвитку соціального потенціалу на основі кластерного підходу, удосконалено інвестиційний механізм публічної політики розвитку соціального потенціалу Донбасу як окремого кластера, концептуалізовано соціальний потенціал регіонів України як об'єкта інвестиційної привабливості. Запропоновано напрями вдосконалення інвестиційного механізму публічної політики щодо розвитку соціального потенціалу регіонів України, а саме розвиток соціального потенціалу в контексті завдань розумної спеціалізації регіонів та обрнуто завдання щодо нарощування соціального потенціалу для досягнення цілей сталого розвитку регіонів; упровадження інвестиційного механізму публічної політики щодо розвитку соціального потенціалу регіонів України через удосконалення нормативно-правового забезпечення інвестиційного механізму розвитку соціального потенціалу регіонів України та оптимізацію організаційно-функціонального забезпечення інвестиційного механізму публічної політики розвитку соціального потенціалу регіонів.

Шифр НБУВ: РА452266

3.Х.903. Концептуальні засади розвитку публічного адміністрування в системі державно-церковних відносин: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / В. А. Бурмістрова; Національна академія державного управління при Президентіві України. — Київ, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Здійснено теоретичне обрнування концептуальної моделі публічного адміністрування в системі державно-церковних відносин в Україні для забезпечення сучасних стандартів свободи совісті та віросповідання, безпеки духовного розвитку людини, українського суспільства і держави. Розроблено та науково обрнувано концепцію формування договірно-коопераціоністської багаторівневої моделі державно-церковних відносин в Україні, яка базується на можливості в межах діючих конституційних і законодавчих норм щодо свободи совісті та релігійних організацій, не порушуючи прав і свобод віруючих та їх релігійних організацій, розширити сферу співробітництва Української держави з провідними релігійними об'єднаннями України. Зазначено, що упровадження цієї концепції суттєво розширить межі суспільно корисного співробітництва держави та релігійних організацій, сприятиме гармонізації релігійно-церковного життя та духовної сфери українського суспільства в цілому. Запропоновано та науково обрнувано концептуальну модель публічного адміністрування в системі державно-церковних відносин в Україні, засновану на договірно-коопераціоністських засадах, формування якої передбачає утворення трьох достатньо автономних, але тісно пов'язаних між собою сфер взаємодії: державно-церковної, міжконфесійної та громадсько-конфесійної, системоутворювальним елементом формування якої є державний орган України у справах релігій, а інтегруючою ланкою цієї системи має виступати конфесійний дорадчий орган (Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій з розширеними, відносно діючого нині аналога, компетенціями).

Шифр НБУВ: РА452843

3.Х.904. Механізми державного управління інноваційним розвитком економіки України на засадах кластеризації: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / С. Д. Гривко; Нац. ун-т «Чернігівська політехніка». — Чернігів, 2021. — 22 с.: рис. — укр.

Висвітлено науково-теоретичні засади й обрнувано практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення механізмів державного управління інноваційним розвитком економіки України на засадах кластеризації. Розроблено відповідний понятійно-категоріальний апарат. Запропоновано використання кластерної моделі у формуванні механізмів державного управління інноваційним розвитком економіки. Систематизовано позитивний світовий досвід управління інноваційним розвитком економіки та перспективні напрями його адаптації в Україні. Здійснено аналіз функціонування нормативно-правового, організаційно-інституціонального та фінансово-економічного механізмів державного управління інноваційним розвитком економіки України. Розроблено пропозиції щодо удосконалення механізмів державного управління інноваційним розвитком економіки України на засадах кластеризації. Обрнувано теоретико-концептуальний підхід до формування та реалізації комплексного механізму державного управління інноваційним розвитком економіки України на засадах кластеризації. Запропоновано організаційний конструкт мережевої взаємодії стейкхолдерів інноваційного розвитку економіки України, як інструменту механізмів державного управління.

Шифр НБУВ: РА452355

3.Х.905. Механізми реалізації соціальної політики держави в контексті сучасних інтеграційних процесів: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Є. Ю. Рибчинський; Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. — Київ, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Запропоновано компонентну модель формування людського капіталу як інноваційний шлях розвитку соціальної політики держави, серед очікуваних результатів якої є підвищення ефективності ринкової та неринкової діяльності, зміцнення здоров'я населення, підвищення продуктивності праці, оволодіння інформаційно-комунікаційними навичками, розвиток та підтримка обдарованих дітей і молоді, налагодження взаємодії між державними та громадськими структурами, підвищення добробуту соціально незахищених верств населення тощо. Визначено ефективність людського капіталу за такими показниками: рівень людського капіталу (якість освіти, рівень імунітету, висхідна вертикальна мобільність), рівень фізіологічного капіталу (детерміновані показники здоров'я дорослих та дітей), рівень соціального капіталу (розвиток третього сектору, ціннісні орієнтири та етичні норми населення, психічне та емоційне здоров'я). Удосконалено визначення соціальної політики, під якою слід розуміти складову частину державної політики перерозподілу суспільних благ і створення правового поля для вільного розвитку громадських інститутів, у межах якого зберігається баланс між результатом суспільної праці та рівнем суспільного добробуту. Виявлено проблеми у сфері реалізації соціальної політики, серед яких: продуктивність праці та середня заробітна плата зростають темпами, нижчими від темпів у державах Європейського Союзу, заробітна плата становить низьку питому вагу в доходах громадян і, навпаки, велику питому вагу мають соціальна допомога й інші одержані поточні трансферти, наявна суттєва диференціація щодо розмірів зарплати; модальна заробітна плата перебуває на низькому рівні порівняно з середньою, існує категорія працюючих бідних. Зауважено, що через це домогосподарства нездатні підтримувати життя на гідному рівні, їхня більша частина не можуть самореалізуватися, поширюється бідність та соціальна нестабільність.

Шифр НБУВ: РА452643

3.Х.906. Організація публічного адміністрування у сфері забезпечення національної безпеки України: монографія / Ю. М. Павлюгін; Одеський державний університет внутрішніх справ. — Одеса: Гельветика, 2021. — 450 с. — Бібліогр.: с. 389-450. — укр.

Висвітлено наукові дискусії та авторська позиція щодо різних теоретико-методологічних та практичних аспектів організації забезпечення національної безпеки в Україні, що є ґрунтовною базою для формування концепції системи публічного адміністрування та створення відповідного механізму організаційно-правового регулювання в зазначеній сфері суспільних відносин. Особливу увагу зосереджено на розробці відповідних пропозицій, найбільш ефективних механізмів забезпечення національної безпеки, яка займає особливе місце в організаційно-правовій діяльності будь-якої держави. Цьому має сприяти наявність всіх елементів функціонування системи забезпечення національної безпеки держави, перш за все, шляхом формування ефективного організаційно-правового механізму публічного адміністрування. Наведено пропозиції з удосконалення чинного вітчизняного законодавства у сфері організації забезпечення національної безпеки в Україні.

Шифр НБУВ: ВА859859

3.Х.907. Публічне адміністрування у сфері цифрової трансформації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Г. В. Подзігун; Запорізький Нац. ун-т. — Запоріжжя, 2021. — 23 с. — укр.

На основі методології системного підходу проаналізовано положення доктринальних джерел щодо публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації в Україні. Наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, зокрема, обрнувано теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації в Україні. Доведено, що цифрову трансформацію необхідно розглядати як систему заходів з перетворення, удосконалення різних галузей суспільного життя шляхом інтеграції інформаційних і телекомунікаційних технологій у такі сфери суспільних відносин задля розвитку відкритого інформаційного суспільства, підвищення продуктивності, економічного зростання, створення робочих місць, а також підвищення якості життя громадян України. Проведено розмежування таких категорій, як «публічне адміністрування у сфері цифрової трансформації» та «цифрова трансформація публічного адміністрування». Обрнувано, що під цифровою трансформацією публічного адміністрування варто розуміти систему заходів з перетворення, удосконалення шляхом інтеграції інформаційних і телекомунікаційних технологій діяльності суб'єктів публічної адміністрації та їх посадових осіб задля розвитку відкритого інформаційного суспільства, підвищення продуктивності, економічного зростання, а також підвищення якості життя громадян України. Водночас під публічним адмініструванням у сфері цифрової трансформації необхідно розуміти регламентовану законами й іншими нормативно-правовими актами діяльність суб'єктів публічного адміністрування, спрямовану на здійснення законів та інших нормативно-правових актів у сфері цифрової трансформації шляхом прийняття адміністративних рішень, надання встановлених законами адміністративних послуг. Запропоновано

комплексний підхід до розвитку публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації в Україні, в основу якого покладено використання таких компонентів: організаційно-правового, кадрового, Інтернет-компоненту та маркетингового. Проаналізовано практичний прояв зміни механізмів забезпечення прав людини та громадянина із урахуванням цифрової трансформації. З'ясовано основні характеристики, особливості та специфіку нормативно-правових актів, адміністративних актів, а також адміністративних договорів як інструментів публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації. Встановлено, що укладання адміністративних договорів як зовнішнє відображення інструментального механізму публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації характеризується такими специфічними ознаками: є проміжною ланкою між публічним адмініструванням первинного типу та публічним адмініструванням, детермінованим процесом цифрової трансформації; сторонами адміністративних договорів в означеній сфері переважно є громадські організації та суб'єкти владних повноважень; змістовно адміністративні договори в означеній сфері спрямовано на формування стратегічних напрямів впровадження інформаційно-телекомунікаційних засобів у практичну діяльність суб'єктів публічної адміністрації.

Шифр НБУВ: РА452851

Органи державного управління

3.X.908. Адміністративістика в умовах цифровізації: теорія, правове регулювання, практика: монографія / С. В. Ківалов, Т. І. Білоус-Осін, А. Ю. Осадчий, О. В. Тодошак, Д. А. Козачук, Є. І. Фролова, А. В. Стрельников, Р. М. Савчук, Я. М. Сандул, А. І. Гнатюк, А. В. Кубаєнко, Ю. З. Біла-Тюріна, Я. І. Маслова, Л. Р. Біла-Тіунова, Ю. С. Даниленко, Л. М. Корнута, Р. В. Негара, Т. А. Латковська, О. С. Койчева, М. І. Сідор, П. П. Латковський; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса: Гельветика, 2022. — 799 с. — укр.

На підставі аналізу положень адміністративного, службового та фінансового законодавства здійснено комплексний розгляд питань цифрової трансформації суспільних відносин за обраним напрямом з урахуванням детермінант теорії та практики. Виокремлено основні напрями цифровізації адміністративного права, а саме: визначення системності адміністративно-правового мислення в умовах розвитку цифровізаційних векторів врядування, цифровий концепт модифікації публічного адміністрування у сфері наукової діяльності, особливості реалізації адміністративних процедур в умовах цифрової трансформації, сутнісні ознаки електронного звернення як форми контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, вплив цифровізації на здійснення адміністративного судочинства тощо. Акцентовано увагу на окремих питаннях цифровізації службового права: концептуальних положеннях у сучасному цифровому вимірі щодо здійснення захисту права на державну службу, управління кадровим потенціалом у державній службі в умовах цифровізації, станові правового регулювання та практичних особливостях професійної діяльності службовців міграційних органів у цифровізаційних умовах, особливостях переведення в державній службі в умовах цифрової трансформації. Розглянуто окремі питання цифровізації фінансового права: цифрову трансформацію фінансового сектору України на рівні країн ЄС, стан бюджетної безпеки та засобів її забезпечення в умовах цифровізації, здійснення фінансового контролю в умовах використання інформаційних технологій, вплив діджиталізації на прозорість бюджетної політики.

Шифр НБУВ: ВА859500

3.X.909. Адміністративно-правове регулювання справляння податків органами місцевого самоврядування / Т. П. Мінка // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 111-114. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено повноваження місцевої влади щодо справляння податків, а також здійснено характеристику місцевих податків, до яких належить податок на майно та єдиний податок тощо. Виокремлено основні перешкоди в розвитку місцевого оподаткування, а саме нестабільність податкового законодавства та суперечливість у відповідних нормативно-правових актах України, залежність органів місцевого самоврядування від органів державної влади. Для вирішення зазначених проблем необхідно, щоб доходи місцевої влади формувалися за рахунок власних надходжень та вносили відповідні зміни в законодавство України, усунувши при цьому колізії в діючих нормативно-правових актах. З'ясовано, що місцеві податки це обов'язкові платежі, суми яких, згідно із законодавством України, встановлюються органом місцевого самоврядування на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці та які зараховуються до її місцевого бюджету. До повноважень органів місцевого самоврядування належить право встановлювати місцеві податки, затверджувати їх ставки, а також приймати рішення щодо надання пільг. Питання щодо встановлення податків вирішуються виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради. До місцевих податків належить податок на майно та єдиний податок. Діяльність органів місцевого самоврядування у

сфері справляння податків сильно залежна від органів державної влади. Для створення самодостатніх і фінансово незалежних громад необхідно, щоб доходи місцевих громад формувалися за рахунок власних надходжень. Для цього має бути якісне та ефективне законодавство.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.X.910. Антикризове управління містом: теоретико-організаційні засади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.04 / І. В. Храмцова; Класичний приватний університет. — Запоріжжя, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання суперечності між потребою підвищення ефективності управління містом для зменшення впливу турбулентності та хаосу на розвиток міста й відсутністю теоретико-організаційного та методичного підручтя вирішення зазначених проблем у практиці управління ним. З метою уніфікації та подальшого вдосконалення процесу управління містом, виходячи з твердження про те, що діяльність завжди є системою, запропоновано розглядати систему управління містом як цілісну, відкриту, динамічну, що охоплює такі рівні: елементи, процеси, технології та продукти. Наголошено на тому, що дана система повинна мати високу адаптивність до змін зовнішнього середовища та можливість змінюватися в разі виникнення нових або трансформації наявних умов функціонування міста. Визначено, що система антикризового управління містом є важливою складовою системи місцевого самоврядування в Україні, яка формується під впливом багатьох факторів, певна сукупність яких створює необхідність впровадження системи антикризового управління містом. Проаналізовано причини використання в управлінні містом антикризового управління. Обґрунтовано принципи антикризового управління містом. Запропоновано такий інструмент антикризового управління містом як антикризовий контролінг. Визначено основні завдання та функції антикризового контролінгу в системі управління містом. Проаналізовано схему антикризового контролінгу в системі управління містом. Наведено рекомендації щодо використання антикризового контролінгу в системі даного управління.

Шифр НБУВ: РА452459

3.X.911. Громадянська активність як запорука підвищення дієздатності територіальних громад / О. Цицик // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 116-125. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

На основі сучасної джерельної бази, зарубіжного та вітчизняного досвіду проаналізовано феномен громадянської активності як основи підвищення дієздатності територіальних громад (ТГ). Запропоновано модель організації взаємодії органів місцевого самоврядування та органів державної виконавчої влади щодо формування дієздатних ТГ в Україні, особливостями якої є цільова спрямованість комплексу механізмів взаємодії та ресурсного забезпечення на розвиток передумов громадянської активності та пов'язаного з нею громадського здоров'я ТГ: інформація ↔ мотиви ↔ дії та досвід ↔ соціальний діалог ↔ довіра ↔ соціальний капітал ↔ громадянська компетентність. Дієздатність ТГ у запропонованій моделі розглядається водночас як мета і проміжний результат у системі інших суспільно значущих результатів. Серед первинних, культурно-ціннісних чинників, які обумовлюють мотивацію індивіда до громадської активності, є повага до громадських прав та обов'язків. Саме за таких умов можлива ефективна розбудова демократичної держави в Україні, причому коли будуть ефективно організовані механізми комунікації між представниками влади та представниками громад. Також означено вимагає налагодження ефективної взаємодії між органами місцевого самоврядування та органами державної виконавчої влади, які повинні діяти узгоджено.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.912. Методологія та практика фінансово-інвестиційного забезпечення місцевого самоврядування: монографія / З. О. Сірик; наук. ред.: Н. Ю. Подольчак; Нац. ун-т «Львівська політехніка». — Львів: Омелеченко В. Г., 2020. — 348 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 310-333. — укр.

Досліджено теоретико-методологічні та прикладні засади фінансово-інвестиційного забезпечення місцевого самоврядування. Розкрито теоретичні основи й інституційні базис розвитку місцевого самоврядування. Проаналізовано особливості організації процесів фінансово-інвестиційного забезпечення місцевого самоврядування в Україні. Проведено оцінювання територіальної основи місцевого самоврядування. Визначено напрями та запропоновано механізми вдосконалення фінансово-інвестиційного забезпечення місцевого самоврядування.

Шифр НБУВ: ВА860225

3.X.913. Організаційний і технологічний розвиток органів публічного управління в територіальних громадах: стан та інноваційні трансформації: монографія / О. І. Бобровський; Міжнародний центр досліджень, освіти та навчання, Національна академія державного управління при Президентові України. — Таллінн, 2021. — 185 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано теоретичні положення, методичні підходи та моделі комплексного вирішення наукового завдання щодо удосконалення системи організаційно-технологічного забезпечення управлінської діяльності органів публічного управління в територіальних

громадах. Висвітлено інструментально-технологічні засади здійснення функцій публічного управління на рівні територіальних громад. Увагу приділено моделюванню процесів організаційно-технологічного забезпечення функціонально-змістовної діяльності органів публічного управління.

Шифр НБУВ: ВА859266

3.X.914. Парадигми контрольної функції депутата місцевої ради / І. В. Козачок // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 48-52. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Місцеве самоврядування — невід’ємна складова частина демократичного державного устрою. Місцеву раду формують депутати, як представники спільних інтересів мешканців громади. Саме від депутатів мешканці громад очікують діяльності, спрямованої на благо всієї громади. Неактивна громадянська позиція, безініціативність та недостатність знань стає результатом перемищення всієї влади безпосередньо голові. За таких умов виникає загроза безконтрольності в діяльності голови територіальної громади і керованого ним апарату ради. Аналіз наявних правових основ реалізації контрольної функції суб’єкта місцевого самоврядування — депутата місцевої ради, під час виконання ним своїх повноважень, окреслення проблем та правових прогалин під час організації процесу його діяльності — тема даної роботи. Депутат є представником інтересів територіальної громади села, селища, міста чи їх громад. Прав і повноважень у депутата місцевої ради чимало, однак неналежна чіткість національного законодавства не сприяє повною мірою їх реалізації на практиці. Можливість здійснення депутатом місцевої ради функцій контролю можуть визначити локальні документи, зокрема реїламент місцевої ради, рішення, що стосуються порядку управління комунальним майном. Водночас такі документи не достатньою мірою зможуть визначити належну кількість важелів впливу на стосунки з іншими суб’єктами господарювання, представницькими органами влади, підприємствами та посадовими особами системи органу місцевого самоврядування, що функціонують та здійснюють господарську діяльність на території громади. Отже, наявне нормативно-правове підґрунтя процесу децентралізації місцевого самоврядування не містить в достатній кількості алгоритму дій під час реалізації функції контролю як органом місцевого самоврядування.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.915. Стратегічне планування збалансованого розвитку Василівської територіальної громади: монографія / О. М. Бабій, В. А. Карпов, А. І. Ковальов, І. М. Котова, Т. С. Корольова, Т. В. Павлова, К. І. Тарасова, Р. І. Шевченко-Перепелкіна, О. А. Носаченко; ред.: В. А. Карпов; Одеський національний економічний університет. — Київ: Гуляєва В. М., 2022. — 105 с.: іл., рис. — Бібліогр.: с. 91-92. — укр.

Вміщено концептуальні положення забезпечення місцевого економічного розвитку територій, створення умов для повного використання трудового потенціалу та соціальної залученості з метою покращення життя мешканців громад, базуючись на принципах сталого розвитку. Реалізація основної мети розвитку громади полягає в правильному виборі основних завдань і пріоритетів економічного та соціального розвитку території громади, а також її потенційних можливостей. Розкрито особливості та умови застосування окремих інструментів забезпечення збалансованого розвитку Василівської територіальної громади Болградського району Одеської області. Розроблено Стратегію розвитку Василівської ОТГ.

Шифр НБУВ: ВА859235

3.X.916. Трансформація податкової системи України в умовах реформування місцевого самоврядування: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Р. Я. Галамай; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів, 2021. — 20, [1] с.: рис., табл. — укр.

Здійснено теоретичне узагальнення та розроблено практичні рекомендації щодо модернізації системи оподаткування в умовах реформи місцевого самоврядування. Запропоновано комплексний підхід до розкриття сутності податкової системи. Вдосконалено методологічний підхід до оцінювання розвитку податкової системи України. Розроблено методичний підхід до аналізу податкової дієвості бюджетів об’єднаних територіальних громад (ОТГ) із метою їх ранжування та визначення переваг і недоліків розвитку оподаткування на місцевому рівні. Визначено інструментарій модернізації податкової системи в напрямі забезпечення фінансової самостійності територіальних громад. Узагальнено та систематизовано міжнародний досвід розвитку податкової системи в умовах посилення ролі місцевого самоврядування. Аргументовано концептуальні засади розвитку оподаткування в контексті посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування. Виокремлено напрями підвищення ефективності справляння податків і план дій із побудови фіскальної політики сталого розвитку України з урахуванням вимог «Угоди про асоціацію з ЄС» і «Європейської зеленої угоди» в контексті посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування в Україні.

Шифр НБУВ: РА452550

3.X.917. Управління інформаційно-комунікативною компонентою закладів охорони здоров’я в умовах адміністративно-територіальної реформи (На досвіді комукаційного забезпе-

чення функціональної діяльності медичних закладів об’єднаних територіальних громад) / Р. П. Шерстюк, Н. О. Слободян, А. Л. Надкевич, В. В. Ратинський, С. Ю. Мариненко, І. В. Шерстюк; ред.: Б. М. Андрушків; Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського, Комунальне некомерційне підприємство Тернопільської обласної ради «Микулинецька обласна фізіотерапевтична лікарня реабілітації», Академія соціального управління, Наукове товариство імені Шевченка. — Тернопіль: Осадца Ю. В., 2022. — 339 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 313-325. — укр.

Розглянуто актуальні питання удосконалення управління інформаційно-комунікативною компонентою закладів охорони здоров’я в умовах адміністративно-територіальної реформи у воєнний та повоєнний період. Наведено теоретичні засади комунікаційного забезпечення функціональної діяльності медичного закладу. Досліджено особливості комунікаційних процесів у медичному закладі на сучасному етапі як необхідну умову повоєнного відродження охорони здоров’я. Розглянуто шляхи удосконалення інформаційно-комунікаційних процесів в закладах охорони здоров’я, — особливості організації повоєнного управління процесами в умовах ОТГ. Висвітлено теоретичні основи управління соціогуманітарною сферою господарської діяльності ОТГ, а саме визначено місце та роль медичної компоненти. Проаналізовано сучасний стан управління інформаційно-комунікативним забезпеченням управління медичного обслуговування в умовах ОТГ. Досліджено шляхи і напрями удосконалення організаційно-економічних механізмів управління інформаційно-комунікативним забезпеченням охорони здоров’я населення ОТГ, визначено ефективність запропонованих заходів. На прикладі медичних підприємств і закладів аналізується досвід використання нових організаційних форм управління цими процесами з урахуванням місцевих, територіальних (регіональних) особливостей.

Шифр НБУВ: ВА859912

3.X.918. History and modernity of local self-government / I. L. Borodin, O. M. Myronets // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 38-45. — Бібліогр.: 21 назв. — англ.

Мета статті — через розгляд історіографії місцевого самоврядування та аналіз наукових конструкцій пошуку його основоположних елементів, які можна було б запозичити для створення оптимальної моделі даного інституту в Україні та запровадження прогресивних підходів у державотворенні України. Запропонований аналіз історії становлення місцевого самоврядування, його розуміння різними науковцями, представниками різних наукових шкіл, має слугувати розвитку наукової думки в заданій парадигмі, стати, у відповідній мірі, основою для подальшої розробки та вдосконалення законодавства, що визначає і регулює функціонування місцевого самоврядування, як державного інституту, як ознаку зрілої демократії та громадянського суспільства. Обговорено проблему місцевого самоврядування при вертає увагу юридичної науки. Це пов’язано з тим, що по мірі розвитку суспільства питання підвищення ефективності та демократизації управління громадськими справами набувають усе більшого значення. Проголошення незалежності України сприяло активізації процесу демократизації суспільства і держави. Важливою складовою частиною цього процесу є побудова оптимальної системи місцевого самоврядування в Україні, яка у сучасному світі сприймається як єдино можлива демократична і раціональна модель влади на місцях, один із невід’ємних атрибутів громадянського суспільства. На сьогоднішній день місцевого самоврядування є проблеми, які потребують дослідження й вирішення, а саме: впровадження чіткого розподілу влади між державними органами й органами місцевого самоврядування й передачі останнім значної кількості управлінських функцій; удосконалення системи і структури органів місцевого самоврядування; зменшення загального числа територіальних громад шляхом їх об’єднання й утворення спільних органів; створення належної законодавчої бази; впровадження механізмів фінансової незалежності місцевого самоврядування й урегулювання ступеня фінансової допомоги з боку держави; активізація участі населення у вирішенні питань місцевого значення через територіальні громади, їх представницькі органи й органи самоорганізації населення тощо. Наукова розробка питань, пов’язаних із поняттям місцевого самоврядування, його природою і змістом, співвідношенням із державною владою, сприяє становленню інституту місцевого самоврядування.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.919. The state of implementation of the decentralization in Ukraine / S. Esh, D. Gerasimenko // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2. — С. 71-79. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

Розвиток місцевого самоврядування в Україні супроводжується процесами децентралізації, які направлені на ефективну діяльність органів місцевої влади та підвищення соціально-економічного рівня життя населення. Досліджено поточний стан реформи децентралізації в Україні. Обґрунтовано проблеми та ризики, які супроводжують процеси децентралізації за сучасних умов господарювання. Розглянуто зміни у нормативно-правовому

регулюванні реформи децентралізації та їхній вплив на розвиток місцевого самоврядування. Здійснено аналіз сучасного стану та перспектив розвитку децентралізації, визначення суті та місця об'єднаних територіальних громад (ОТГ) у розвитку місцевого самоврядування; обгрунтовано оцінку проблем, які пов'язані з процесами децентралізації, та узагальнено перспективи подальшого розвитку ОТГ за сучасних умов господарювання. Під час дослідження процесів децентралізації використано загальнонаукові та спеціальні методи. За допомогою методів порівняння та групування проаналізовано процеси створення ОТГ, за допомогою статистичного методу порівняння динаміку формування ОТГ за територіальним принципом і проведено обробку економічних даних щодо фінансових ресурсів громади. Методологія системного підходу передбачає комплексне вивчення факторів, які супроводжують процеси децентралізації та впливають на них. Під час розробки висновків і рекомендацій використано метод узагальнення. Описано динаміку формування ОТГ протягом п'яти років; проаналізовано базові та додаткові критерії, необхідні для визначення спроможності громади; проведено порівняльну характеристику спроможності громад областей України; обгрунтовано рейтинг спроможності.

Шифр НБУВ: Ж69879

Див. також: 3.С.51, 3.С.56, 3.У.341

Державна служба

3.Х.920. Адміністративно-правовий статус державного службовця в системі правоохоронних органів: монографія / О. О. Єрмак; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя: Гельветика, 2021. — 288 с. — Бібліогр.: с. 253-279. — укр.

Здійснено комплексне, системне та порівняльне дослідження адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронних органів. Досліджено основні напрями розвідок вчених, які займалися вивченням проблем, пов'язаних із проходженням державної служби в правоохоронних органах; виокремлено особливості адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронних органів, охарактеризовано окремі елементи адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронних органів. Окреслено концептуальні засади розвитку інституту державної служби в правоохоронних органах. Висвітлено визначення специфіки нормативного закріплення адміністративно-правового статусу державного службовця у Федеративній Республіці Німеччина, Французькій Республіці, Республіці Польща, Сполучених Штатах Америки. Запропоновано внесення змін до чинного законодавства, спрямованих на удосконалення правового регулювання адміністративно-правового статусу державного службовця правоохоронного органу. Розкрито проблематику нормативного врегулювання адміністративно-правового статусу державного службовця в системі правоохоронних органів. Визнано характеристику прав, гарантій державного службовця правоохоронних органів й характеристику обов'язків державного службовця правоохоронних органів як елементи адміністративно-правового статусу.

Шифр НБУВ: ВА859840

3.Х.921. Добросесність державного службовця: етичний та юридичний виміри / Н. М. Корчак, О. І. Пархоменко-Кучевіл // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 78-84. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз добросесності як морально-етичної складової діяльності державного службовця, яка визначає межу і формує правомірну модель його поведінки. Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, узагальнення. Висновки про особливості взаємодії моралі і права як регуляторів поведінки державних службовців та необхідності врахування добросесності та етики при здійсненні якісної характеристики їх поведінки. Обговорено розв'язання проблеми добросесності влади через удосконалення інститутів державної служби, законодавчо встановлених етичних регуляторів поведінки державних службовців та стандартів їх добросесності. Зростання ролі Національного агентства з питань запобігання корупції в інституалізації стандартів добросесності.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.Х.922. Завдання соціального захисту працівників публічної служби / В. О. Гаврилюк // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 73-78. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Проаналізовано специфіку завдань соціального захисту працівників публічної служби, запропоновано їх класифікацію. Автор наводить своє розуміння завдань соціального захисту працівників публічної служби, що теж є предметом наукової дискусії та залежатиме від обраного науковцем підходу до тлумачення соціального захисту та від обраної мети. У контексті соціального захисту майнові інтереси працівника публічної служби є другорядними у порівнянні з негативними змінами порядку та можливості реалізації його соціальних прав. Тобто використання формулювання «порушення» не зовсім відповідає суті соціального захисту, адже передбачає спеціальне вчинення дії, забороненої законом, яка впливає на майновий стан працівника публічної служби. Як завдання соціального захисту можливо виділити повернення та підтримання соціально-матеріального становища працівника публічної служби. Автор вважає, що соціальний захист працівників пов'язаний із процесами децентралізації, адже фінансування окремих видів соціальної допомоги здійснюється із місцевих бюджетів, наприклад, надання медичної допомоги чи освітніх послуг. Крім того, рівень соціального благополуччя працівника публічної служби значною мірою залежить від регіону мешкання, адже це визначає кількість і розмір витрат на транспорт, харчування, оренду чи придбання житла. Завдання врівноваження обмеження трудових прав матеріальним забезпеченням є дещо застарілим підходом, адже передбачає участь держави у визначенні, які саме трудові права можуть реалізувати державні службовці. Водночас обсяг реалізації, правомірність підстав не контролювалися, що призвело до частих зловживань. Так, соціальний захист в окремих випадках здійснюється за допомогою надання права на безкоштовне користування, наприклад, транспортом чи житлом, однак лише до окремих категорій працівників публічної служби та не на постійній основі.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.923. Інститут присяги у службовому праві України: монографія / Д. С. Кримова; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя: Гельветика, 2021. — 175 с. — (Серія: Нові грані адміністративного права України). — Бібліогр.: с. 159-175. — укр.

Висвітлено основні положення новітньої вітчизняної теорії права стосовно розуміння службового права, його місця та ролі у системі національного права, місця у його системі інституту присяги. Обгрунтовано інституційний характер присяги у службовому праві, проаналізовано незу інституційного формування, суб'єктний, процедурний, деліктний аспекти. Визначено основні напрями розвитку інституту присяги у службовому праві України.

Шифр НБУВ: ВА859945

3.Х.924. Керівник адміністративно-правовий вимір: монографія / В. В. Сухонос, А. М. Куліш, В. В. Сухонос, Р. М. Білокінь; ред.: В. В. Сухонос. — Суми: Університетська книга, 2022. — 136 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 130-136. — укр.

Комплексно досліджено інститут керівника в адміністративно-правовому вимірі. Проаналізовано управлінську діяльність керівника в її гносеологічно-функціональному, юридичному та процесуальному вимірах.

Шифр НБУВ: ВА860201

3.Х.925. Присяга в службовому праві України та зарубіжних країн (на прикладі Угорщини, Німеччини, Чехії) / Д. С. Кримова // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 178-182. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

З давніх-давен складання присяги вважалося сакральною подією, що означала особливу клятву особи на здійснення певних дій. Застосовуючи важливі для особи, яка складала присягу, речі (клятва на землі, згадування Бога та ін.) присяга проголошувалася в особливій урочистій обстановці і означала обіцянку виконати все те, про що було згадано. Особа, яка складала таку присягу, несла величезну відповідальність перед собою та вищими силами за виконання її, а порушення такої обіцянки наслідком мало смерть. Згодом присяга супроводжувалася обіцянкою вірно служити монарху та виконувати сумлінно свої посадові обов'язки. Історичні періоди змінювалися, часи присяги монархові спливали, на їх місце прийшли часи присяги на вірність державі та народу. Інститут присяги модифікувався із зміною історичних періодів, на формування його впливали політичні, релігійні, соціальні, економічні чинники, але єдиним, що залишалося незмінним, було те, що інститут присяги завжди відрізнявся своєю важливістю і неочініним значенням, а складання присяги було і є великим моральним обов'язком, який має гордо нести особа, яка її складає. Мета роботи — аналіз інституту присяги у службовому праві України та зарубіжних країн. Об'єкт роботи — суспільні відносини, які виникають під час вступу особи на державну службу та прийняття присяги. Предметом є присяга у службовому праві України та зарубіжних країн (на прикладі Угорщини, Німеччини та Чехії). Методи дослідження: загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, серед яких: ретроспективний аналіз, порівняльно-правовий, історико-правовий, діалектичний аналіз, системний метод, синтез. Залежно від держави, у службовому праві якої, закріплено особливості інституту присяги, його нормативні та процедурні аспекти, варіюється текст присяги та процедура її складання. Порівнюючи категорії інституту присяги в Україні, Угорщині, Німеччині та Чехії, можна зробити висновки щодо того, що загальні ознаки інституту присяги в службовому праві вищезгаданих країн мають безліч спільних рис, що доводить всеохоплюючу, відповідальну, надзвичайно важливу роль присяги у службових правовідносинах України та зарубіжних країн.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.926. Формування морально-етичних основ публічної служби в Україні: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.03 / Н. Г. Сорокіна; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Дніпропетровський регіональний інститут

державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. — Дніпро, 2021. — 40 с.: рис. — укр.

Розроблено теоретичні засади, обґрунтовано концептуальні положення та визначено пріоритетні напрями формування морально-етичних основ (МЕО) публічної служби (ПС) в Україні. Проаналізовано теоретико-методологічні підходи до дослідження цих основ та розкрито понятійно-категорійний апарат дослідження через низку таких ключових понять, як: "публічна служба", "публічний службовець", "професійна етика", "професійна честь", "професійна гідність", "справедливість", "відповідальність", "професіоналізм", "гуманність", "репутація". Запропоновано авторське визначення поняття "морально-етичні основи публічної служби". Систематизовано зарубіжний досвід щодо етизації ПС та встановлено, що забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей під час побудови демократичного, прозорого, відкритого управління державою та створення якісно нового інституту етичного регулювання ПС є ключовим компонентом реформування ПС в багатьох зарубіжних країнах. Визначено роль етичної інфраструктури у вищезазначеному процесі та охарактеризовано її основні елементи, до яких відносяться: політична підтримка (висока моральна поведінка вищих керівних кадрів, політична воля), дієвий закон, що регулює стандарти поведінки (законодавство, етичні кодекси), механізми забезпечення відповідальності та підтримки етичної поведінки, інтегрованої в систему управління (координуючі органи, механізми звітності та нагляду), професійна соціалізація, відповідні умови праці та форми громадського контролю. Досліджено сучасний стан інтеріорізації МЕО ПС в Україні на рівні особистості публічного службовця, зокрема за результатами авторського соціологічного дослідження. Визначено структуру морально-етичних компетентностей (далі Ц МЕК) публічного службовця, яка складається зі його знань, вмінь, навичок, якостей, цінностей тощо. Запропоновано виокремити базові МЕК, якими повинен володіти публічний службовець за умов вступу на публічну службу та МЕК, які закріплюються в процесі професійної діяльності публічного службовця. Розроблено методичний інструментарій оцінювання рівня сформованості МЕК, який включає три групи тестів: психологічні (визначають змістовний бік спрямованості публічного службовця тощо), соціологічні (діагностують рівень морально-психологічного клімату в колективі тощо) та професіологічні тести (оцінюють рівень професійно важливих знань).

Шифр НБУВ: RA453128

Див. також: 3.X.889

Адміністративна юстиція

3.X.927. Адміністративна відповідальність за порушення порядку проведення готівкових розрахунків та розрахунків за використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги) / автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О. С. Куварзін; МАУП. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Комплексно досліджено теоретичні та практичні питання адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення готівкових розрахунків і розрахунків за використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги). Проаналізовано проведення готівкових розрахунків і розрахунків за використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги) як об'єкт адміністративно-правового регулювання, систематизовано регулятивні джерела адміністративного права у досліджуваній сфері, виокремлено ознаки та характеристики відповідних адміністративно-правових норм. Зосереджено увагу на питанні правового статусу суб'єктів адміністративно-правового регулювання, здійснено їх класифікацію за низкою критеріїв. Досліджено поняття, ознаки та види адміністративних правопорушень у сфері проведення готівкових розрахунків і розрахунків за використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги), об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу таких проступків. На основі розгляду проблематики реалізації норм адміністративної відповідальності за досліджувані правопорушення виділено перелік специфічних характеристик такої адміністративної відповідальності. Класифіковано стадії адміністративного провадження й особливості його здійснення. Виокремлено універсальні характеристики адміністративного стягнення, здійснено їх класифікацію в контексті предмету дослідження. Запропоновано зміни та доповнення до адміністративно-правових актів у досліджуваній сфері.

Шифр НБУВ: RA453361

3.X.928. Адміністративні провадження у глобальному, європейському та національному вимірі: сучасний стан реформування та перспективи розвитку законодавства: монографія / М. М. Малетич; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя: Гельветика, 2021. — 327 с. — Бібліогр.: с. 210-267. — укр.

Розкрито основні види сучасних адміністративних проваджень і вимог до них у вигляді стандартів, принципів, правил, що визначають загальні закономірності їх реалізації на глобальному, європейському та національному рівні з урахуванням сучасних викликів. Розглянуто теоретико-правові, методологічні, порівняльно-правові, міжнародні, європейські, адміністративно-

правові засади реалізації прав учасників адміністративних проваджень різних рівнів з урахуванням стандартів належного адміністративного процесу, належної адміністрації, захисту прав і свобод людини на основі європейського правового механізму захисту прав людини. Сформульовано пропозиції та рекомендації щодо врахування рис європейських адміністративних проваджень і їх вимог при проведенні адміністративно-правової реформи в Україні.

Шифр НБУВ: VA859736

3.X.929. Адміністративно-правова охорона регулятивних норм засобами адміністративної відповідальності / Ю. Д. Кунев, М. І. Легенький // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 90-96. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета статті — формування підходів до створення моделей норм правового деліктного регулювання відносно в адміністративній діяльності, які дозволять підвищити ефективність загального правового регулювання публічного управління. Визначено проблеми сучасного адміністративного законодавства та запропоновано певні шляхи їх вирішення щодо правового забезпечення ефективності регулятивних норм засобами адміністративної відповідальності на основі створення одночасно моделей регулятивних і охоронних норм та їх поєднання у спільну модель, яку перетворюють у загальну правову норму правової організації діяльності в певній сфері. Властивості регулятивних норм адміністративного законодавства визначаються якістю загальної правової норми у зв'язці регулятивної та охоронної складових. Для вирішення сукупності виявлених проблем бланкетних (відсилочних) норм, що формують склади адміністративних проступків, необхідним є прив'язка охоронних до регулятивних норм на рівні моделювання загальної норми діяльності з подальшим її описом мовою нормативно-правового акта. Аргументовано положення, що у правовому регулюванні суспільних відносин сфери дії адміністративного законодавства основним завданням повинне бути не покарання, а пошук балансу між реалізацією приватних і публічних інтересів шляхом урегулювання питань, які виникають при порушенні положень регулятивних норм.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.930. Витрати, пов'язані із розглядом справ адміністративними судами в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / С. А. Колісник; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя, 2021. — 19 с. — укр.

Проведено комплексне дослідження змісту витрат, пов'язаних із розглядом справ адміністративними судами, та механізму їх встановлення, розподілу і відшкодування. Досліджено наявні у процесуальній науці підходи до визначення поняття, сутності, ознак і юридичної природи судових витрат, судового збору та витрат, пов'язаних із розглядом справ. Окреслено основні ознаки та функції судових витрат, судового збору та витрат, пов'язаних із розглядом справ. На цій основі розмежовано судовий збір і витрати, пов'язані з розглядом справ, в адміністративному судочинстві. Виявлено основні та додаткові ознаки витрат, що пов'язані з розглядом справ в адміністративних судах. Розглянуто правову природу витрат, пов'язаних із розглядом справ в адміністративних судах, як судових витрат і як інституту адміністративного процесуального права. Розкрито зміст ознак і функцій зазначеної категорії. Запропоновано під витратами, пов'язаними з розглядом справи в адміністративному судочинстві (як судовими витратами), розуміти кошти, які на підставі й у спосіб, передбачений законом, повинні сплатити особи, які беруть участь у справі, з метою сприяння розгляду та вирішенню конкретного публічно-правового спору в межах адміністративного судочинства для компенсації професійної правничої допомоги, прибуття до суду сторін і їх представників, залучення свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів і їх роботи, проведення експертиз, діяльності щодо витребування доказів, проведення огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпечення доказів, а також інших процесуальних дій чи підготовки до розгляду справи. Узагальнено нормативні положення та судову практику щодо визначення змісту витрат, пов'язаних із розглядом справи в адміністративному судочинстві, та механізму їх нарахування, доведення, розподілу і відшкодування. Запропоновано зміни до адміністративного процесуального законодавства України щодо вдосконалення механізму визначення, доведення, розподілу та відшкодування витрат, пов'язаних із розглядом справи.

Шифр НБУВ: RA452191

3.X.931. Доступ до адміністративного судочинства та обов'язок держави захищати права людини / А. В. Завидняк // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 97-102. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Розкрито доступ до адміністративного судочинства через обов'язок держави захищати права людини. Судовий захист входить до процедурно-процесуальних гарантій прав людини. Аналіз природи обов'язку держави захищати права людини надає змогу розкрити такі аспекти доступу до адміністративного правосуддя у розрізі негативних і позитивних обов'язків держави. Негативні обов'язки держави щодо права на доступ до адміністративного судочинства означає, що ні законодавство, ні судова практика не можуть встановлювати надмірні обмеження у

здійсненні права на судових захист, зокрема щодо правничої допомоги, судових витрат, територіального доступу адміністративних судів тощо. Позитивні обов'язки держави означають таке забезпечення особи права на судовий захист, щодо якого попри волевиявлення носія суб'єктивного публічного права стосовного його здійснення держава покликана забезпечити належне функціонування адміністративних судів, які зобов'язані розглядати всі звернення і приймати по них обґрунтовані рішення. Вимога ефективності засобів юридичного захисту передбачає розуміння доступу до правосуддя у площині як судових, так і позасудових засобів захисту прав людини. У цьому аспекті судовий контроль над юридичними актами органів публічної влади є складником принципу верховенства права. Функція адміністративного судочинства щодо вирішення адміністративних спорів має подвійну природу, оскільки сутнісний зміст цього права носить як конституційний, так і адміністративно-правовий характер. Тобто детальні правила процедури розгляду адміністративних справ, які регулюються у Кодексі адміністративного судочинства України, мають належним чином впливати із сутнісного змісту основоположного права на судовий захист, не викривлюючи і звужуючи його суті.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.932. Зупинення дії індивідуального акта як вид забезпечення адміністративного позову в адміністративному судочинстві / С. О. Короед // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 120-125. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Надано характеристику інституту забезпечення позову в цивільному процесі. Розкрито підстави забезпечення позову та види заходів забезпечення позову в адміністративному судочинстві. Здійснено аналіз судової практики застосування інституту забезпечення адміністративного позову. Наведено розуміння інституту забезпечення адміністративного позову Верховним Судом та підстав його застосування. Досліджено такий вид забезпечення адміністративного позову, як зупинення дії індивідуального акта (на прикладі рішення контролюючого органу про проведення перевірки) та розглянуто різну судову практику застосування такого виду забезпечення адміністративного позову. Піддано критичній судову практику, яка не визнає можливість застосування зазначеного виду забезпечення позову. Надано характеристику рішенню контролюючого органу про проведення перевірки як індивідуальному акту і як предмету оскарження в адміністративному суді. Аргументовано, що у випадку незупинення дії рішення про проведення перевірки, воно буде реалізовано, а відтак платник податків буде позбавлений наданого йому права на оскарження такого рішення. А наслідки, які настануть внаслідок нежиття цього заходу забезпечення позову, будуть неоправдані, оскільки платник податків буде позбавлений права на оскарження рішення про проведення перевірки. Зроблено висновок, що у випадку пред'явлення адміністративного позову про визнання оскарження індивідуального акта, і якщо такі позовні вимоги будуть «вимогами про визнання», а майбутнє рішення суду про задоволення позову не потребуватиме примусового виконання, це не є перешкодою для вжиття заходів забезпечення позову у вигляді зупинення дії оскаржуваного індивідуального акта, оскільки в такому випадку мова буде йти саме про суттєве ускладнення чи неможливість ефективного захисту або поновлення порушених прав чи інтересів позивача як самостійної і достатньої підстави для вжиття заходів забезпечення адміністративного позову.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.933. Інформаційно-телекомунікаційна модель доказів в адміністративно-юрисдикційному процесі / О. Ю. Дубинський, Д. В. Бараненко, Н. П. Бортник // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 142-149. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Розглянуто питання використання в адміністративно-юрисдикційному процесі доказів, одержаних з використанням технічних приладів в контексті законодавства, яке регулює забезпечення громадського порядку та безпеки дорожнього руху. Проаналізовано класифікацію доказів і проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій для збору і аналізу доказів у провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.934. Механізми адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки: інструментальна основа / М. Сірант // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 158-165. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження інструментальної основи механізму адміністративно-правового регулювання (АПР) забезпечення екологічної безпеки (ЗЕБ), що є частиною загального правового механізму, метою якого є екологічна безпека. Зазначено, що механізм ЗЕБ є складним комплексним утворенням, що включає сукупність організаційних, економічних і правових засобів. Інструментальну основу механізму АПР АПР в Україні складають відповідні методи та форми. Проаналізовано теоретичні підходи до класифікації методів і форм у сфері, що досліджується. Розглянуто контрольні-наглядові інструменти (державний контроль і нагляд використання, охорони та відтворення

природних ресурсів, моніторинг навколишнього середовища, нормативи, ліміти, правила, інструкції, регламенти) АПР забезпечення екологічної безпеки, заходи превенції та профілактики адміністративних правопорушень в екологічній сфері. Надано пропозиції щодо підвищення ефективності механізму АПР ЗЕБ.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.935. Особливості адміністративного судочинства / В. В. Гордєєв, Н. А. Гураленко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 112-117. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Така діяльність реалізується через адміністративне судочинство, особливості з'ясування якого надає змогу забезпечити ефективний спосіб захисту прав учасників судового адміністративного процесу. Основна особливість адміністративної юстиції, що принципово надає їй специфічних ознак, зумовлюється правилами доказування. Мета дослідження — з'ясування переліку основних специфічних властивостей адміністративного судочинства на підставі аналізу норм права, поглядів вчених та судової практики. Наукова новизна дослідження полягає комплексному підході до з'ясування особливостей адміністративного судочинства, зокрема: аналізі норм права, поглядів вчених і судової практики задля встановлення основних специфічних властивостей адміністративної юстиції, з'ясування яких надає змогу забезпечити ефективний спосіб захисту прав учасників адміністративного процесу. Основними особливостями адміністративного судочинства є строк звернення до суду, розподіл судових витрат, особливий розгляд адміністративної справи незначної складності (малозначна справа), типової та зразкової справи, наявність письмового або ж скороченого провадження, розмір судового збору, особливості провадження окремих категорій адміністративних справ, судовий контроль, право позивача подати до суду заяву про визнання протиправними рішень, дії чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень — відповідачем на виконання такого рішення суду тощо. Доказування в адміністративному судочинстві — це регламентований нормами Кодексу адміністративного судочинства України та зумовлений принципами рівності, змагальності, диспозитивності, офіційного з'ясування всіх обставин справи, презумпцією вини суб'єкта владних повноважень порядок збору та подання для аналізу суду інформації про певні події, дії або стан.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.936. Особливості кваліфікації адміністративних правопорушень за статтею 122 КУпАП (у схемах): навч. посіб. / К. В. Бахчев, О. І. Мамчій, Р. Ю. Молчанов, М. О. Шевяков; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. — Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 102 с.: іл. — Бібліогр.: с. 100-102. — укр.

Обґрунтовано рекомендації щодо надання правильної правової кваліфікації та розкрито особливості оформлення актів процесуальної дії за порушення правил дорожнього руху. Зазначено найбільш поширені приклади адміністративних деліктів у цій правовій інституції та надано практичні поради щодо здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення. На прикладах конкретних ситуацій визначено положення нормативно-правових актів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; зазначено випадки, за яких уповноважені особи органів і підрозділів Національної поліції зможуть правильно та безпомилково викласти суть порушення, що повністю охопить суспільно шкідливі дії порушника.

Шифр НБУВ: ВА860412

3.Х.937. Передумови впровадження заходів безпеки в аеропорту / О. О. Соловійова, А. М. Валько // Наукоєм. технології. — 2020. — № 3. — С. 407-414. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Сфера цивільної авіації в останні роки досягла значного розвитку. Однак цей розвиток спрямований не тільки безпосередньо на поліпшення авіатранспорту, а й на авіаційне обслуговування. Завдяки цьому, популярність авіаподорожей збільшилася, а разом з тим збільшився й пасажиропотік аеропортів. Представлено огляд аналізу розвитку діяльності авіаційної галузі та досліджено рівень авіаційної безпеки за останні 5 років. Підтверджено, що всі приведені зміни в розвитку повітряних перевезень мають прямий вплив ряду зовнішніх факторів на стан довіри авіапасажирів щодо рівня безпеки повітряних перевезень. А представлена зміна показників авіаційних інцидентів підтверджує необхідність до постійного нагляду за системою заходів забезпечення авіаційної безпеки. Зважаючи на те, що досконалість систем захисту об'єктів цивільної авіації визначається їх якістю за відповідними показниками на підставі критеріїв вибору кращих поєднань факторів впливу. Обґрунтовано необхідність розглядати і альтернативні варіанти щодо виявлення ознак підготовки АНВ. Одним з перспективних підходів до цієї проблеми є впровадження в роботу служб безпеки і правоохоронних органів технології профайлінгу, яка на державному рівні в аеропортовій системі має незначний відсоток. Встановлено, що ефективність забезпечення авіаційної безпеки залежить від виконання і дотримання чинного законодавства, а процедури безпеки слід застосовувати, враховуючи менталітет, стать, вік суб'єктів, що в свою

чергу впливають на якість і на швидкість їх проведення. В свою чергу, відповідальність за аеропортову безпеку та всіх її об'єктів повинно бути чітко встановлено, зрозуміло на всіх рівнях підконтрольних організацій та відомств.

Шифр НБУВ: Ж100325

3.X.938. Поняття та особливості контролю (нагляду) у сфері харчової промисловості / Ю. Ю. Пустовіт // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 53-62. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

На рівні Конституції України закріплено, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю та безпекою продукції й усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів. Зазначена конституційна норма реалізується через систему державного нагляду й контролю. Також на конституційному рівні в Україні здоров'я і життя людини визнано найвищою соціальною цінністю. Безпечність та якість харчових продуктів є одним із найважливіших чинників добробуту населення. Конкуренційні відносини серед виробників спонукають розвивати системи контролю виготовлення продукції з метою максимального задоволення запитів споживачів. Тому перед органами виконавчої влади України постає завдання ефективного та результативного державного управління у сфері харчової промисловості. У сучасній Україні поняття «державне управління» досить часто порівнюється з державною службою, уживається в обговоренні економічних проблем, здійсненні політичної пропаганди, обгрунтуванні й узаконенні державної політики. Натепер ще немає єдиного погляду на те, що собою являє державне управління, у чому проявляється його суть. Проаналізовано правове визначення ролі, місця, суті та функцій нагляду та державного контролю в системі державного управління. Проаналізовано норми Конституції України щодо державного захисту прав споживачів, контролю за якістю та безпекою продукції й усіх видів і робіт, Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин». Приділено увагу класифікації контролю. Зроблено висновок, що науковці єдині в тому, що контроль і нагляд мають на меті стримування об'єкта діяльності від здійснення протиправних дій, спрямованих на регулювання його діяльності.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.939. Практичні проблеми застосування строку давності в адміністративному і кримінальному процесах / О. В. Расторгуєв // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 190-194. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета роботи — визначення та окреслення проблеми неправильного розуміння та застосування судами першої та апеляційної інстанції строку давності накладення адміністративного стягнення. Методологічну основу дослідження склав порівняльний метод, за допомогою якого автор робить змістовне визначення поняття строку давності накладення адміністративного стягнення в контексті строку давності притягнення до кримінальної відповідальності. Автор вбачає необхідність внесення змін до відповідних статей КУпАП із наступним приведенням судової практики до однієї позиції з метою вироблення єдиного підходу та однозначності у правозастосуванні. Запропоновано осмислити недосконалість норм КУпАП в частині їх однозначного розуміння. Поставлено на обговорення теза про доцільність уточнення норм КУпАП в частині чіткого визначення моменту накладення адміністративного стягнення.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.940. Про обмеження і позбавлення прав особи за адміністративним законодавством України / О. Остапенко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 206-212. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто питання, що пов'язані з аналізом одного із видів адміністративних покарань, закріплених у п. 5 ст. 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) — «позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю», які є однією з мір адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень у сфері адміністративно-правових відносин (АПВ). Звернено увагу на наявне конституційне закріплення прав та обов'язків людини і громадянина в Україні, а також на право органів/посадових осіб, уповноважених обмежувати, припиняти та позбавляти певних прав громадян, які їх порушують. Зауважено, що права громадян у сфері АПВ за ступенем можливості їх реалізації поділяються на абсолютні та відносні. Наявність спеціального права у громадян, а також обіймання певної посади чи зайняття певною діяльністю мають відносний характер. Реалізація спеціального права залежить як від волевиявлення громадян, так і від впливу інших особливостей, що пов'язані з місцем, часом, способом, фахом, освітою, здоров'ям суб'єкта АПВ. Разом із тим, конституційне закріплення ринкових відносин у сфері економіки, наявність приватної власності створило можливості для переходу

окремих відносних спеціальних прав людини та громадянина до категорії абсолютних прав.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.941. Процесуальний розсуд адміністративного суду першої інстанції: сутність та особливості реалізації: монографія / М. С. Сусак; Київський нац. ун-т імені Т. Шевченка. — Київ: Дакор, 2022. — 239 с. — Бібліогр.: с. 218-239. — укр.

Монографія є одним із перших в Україні цілісним комплексним науковим дослідженням сутності та реалізації процесуального розсуду адміністративного суду першої інстанції. Розкрито правову природу поняття розсуду адміністративного суду, поділ процесуального розсуду адміністративного суду першої інстанції через види об'єктів в умовах яких процесуальний розсуд діє. Запропоновано алгоритми, які визначають послідовність (черговість) дій судді адміністративного суду першої інстанції, його поведінку залежно від сформованих критеріїв та підстав процесуального розсуду. Особливу увагу приділено питанню дослідження й оцінки, тлумачення адміністративним судом першої інстанції критеріїв процесуального розсуду. Визначено методологію й алгоритм ухвалення адміністративним судом першої інстанції рішень на підставі процесуального розсуду. Здійснено ґрунтовний аналіз особливостей реалізації процесуального розсуду адміністративного суду першої інстанції в адміністративних справах за позовами щодо суб'єктів владних повноважень, за позовами суб'єктів владних повноважень, у компетенційних спорах, у справах щодо перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.

Шифр НБУВ: ВА860167

3.X.942. Система та структурна побудова адміністративного судочинства як форма реалізації судової влади / А. В. Боровик, Д. С. Махаринець // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 41-47. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Актуальність роботи полягає в тому, що Україна, яка претендує на повноправне членство в європейській спільноті, запровадила великомасштабні реформаційні заходи у правовій системі, структурі державного апарата та сфері судочинства. Розпочата адміністративно-судова реформа покликана забезпечити розбудову системи адміністративних судів, які відповідно до мети свого створення мають гарантувати дотримання прав, свобод та інтересів учасників публічно-правових відносин. Правова держава виділяється з-поміж інших головною ознакою, що її характеризує, а саме рівнем гарантованості дотримання суб'єктивних прав громадян від будь-яких посягань із боку публічної адміністрації. І саме адміністративним судам відведено головну роль у цьому питанні, що актуалізує наукові дослідження в напрямі вдосконалення системи адміністративних судів, адаптації їх структурної побудови до вимог сучасності та правової дійсності. З'ясовано, що для України в період її становлення і розбудови як держави незалежної запровадження системи адміністративних судів мало неабияке значення. Існування цієї системи було сигналом для міжнародних партнерів про високий рівень захищеності прав особи в державі від сваволі її органів чи посадових осіб, рівень демократизму. Саме досвід цих стратегічних партнерів у питаннях розбудови адміністративного судочинства і став основоположним на шляху реалізації концепції запровадження реформ. Новоутворені адміністративні суди мали бути доступними для пересічних громадян, бути дієвим способом захисту їх прав, свобод та інтересів публічного характеру. Спосіб організації мав забезпечувати їх самостійність від будь-якого втручання у процедуру судочинства, як внутрішнього, так і зовнішнього, та неупередженість у питаннях відправлення правосуддя. Зроблено висновок, що реформаційні заходи, запроваджені у сфері побудови судової влади і визначення її повноважень, надали нову судову систему зі змінним складом адміністративних судів.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.943. Сутність та система адміністративних правопорушень у сфері військової служби / Р. І. Івашковський // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 85-89. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — проаналізувати сучасні глобальні виклики, перед якими стоїть Україна: військова агресія Росії, анексія частини території держави, переоснащення та трансформація армії та всієї оборонної сфери. Загальнофілософські, загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, зокрема діалектичний метод, метод аналізу, системно-функціональний метод, формально-логічний метод, герменевтичний метод. Доведено, що за таких умов об'єктивно підвищується рівень вимог до проходження військової служби та до осіб військовослужбовців. Ці вимоги поширюються на всіх без винятку військовослужбовців та військовозобов'язаних осіб, що й пояснює наявність особливостей відповідальності за військові адміністративні правопорушення та їх поліструктурність. Але сам по собі науковий інтерес викликає навіть не стільки правопорушення та напрямки підвищення чіткості їх детермінації та структуризації складу, скільки ступінь відповідальності. Військові правопорушення та військові злочини є досить спорідненими категоріями різних правових доктрин: адміністративного та кримінального права відповідно. З огляду на це цілком обгрунтованим є науковий інтерес до вирішення

проблеми кваліфікації протиправної поведінки військових та безпомилкових детермінації ознак скоєних військовослужбовцями правопорушень та/або злочинів. Ще одним важливим напрямком дослідження, яке актуалізується через призму докторини адміністративно-правової науки, є пошук можливих напрямків диференціації складів такого правопорушення з метою уникнення потенційних ризиків несприятливості до відповідальності осіб, що скоїли протиправні дії, але через недосконалість нормативно-правового закріплення відповідальності за нього змогли уникнути відповідальності.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.944. Supervision and control over observance of labour legislation by State Labour Service of Ukraine / I. Lagutina // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 140-146. — Бібліогр.: 10 назв. — англ.

Мета роботи — дослідження ролі державного нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю у забезпеченні гідної праці. Використані такі методи наукового пізнання: логіко-семантичний, системно-функціональний, структурно-логічний, нормативно-догматичний, метод узагальнення. Встановлено, що ефективність нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю забезпечується багатьма факторами: регулярністю, правильним вибором мети, реальним усуненням порушень, наявністю чіткої правової регламентації контрольно-наглядової діяльності. Встановлено, що нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю є важливою і необхідною формою захисту трудових прав, свобод та законних інтересів працівників. За допомогою цієї форми захисту трудових прав та законних інтересів працівників вирішуються наступні завдання: забезпечення неухильного виконання нормативно — правових актів у сфері праці; досягнення якості виконання прийнятих рішень; своєчасне вживання заходів із усунення виявлених порушень; виявлення позитивного досвіду і впровадження його в практику. Практичне значимість полягає у можливості використання матеріалів у правозастосовчій діяльності — для вдосконалення практики застосування норм чинного законодавства у сфері забезпечення трудових прав; навчальному процесі — при викладанні дисциплін: «Трудове право України», «Employment Protection», «Labour Rights Protection in European Union Countries».

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.945. Whistleblowers of corruption as subjects of anti-corruption activity / O. S. Bondarenko // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 121-125. — Бібліогр.: 11 назв. — англ.

Вивчено способи участі викривачів у протидії корупції та правових гарантій, які на них поширюються. Важливість протидії корупції зумовлює пошук нових заходів, методів і прийомів боротьби з цим руйнівним явищем. Одним із ефективних заходів стало запровадження інституту викривачів. Нині викривачі — це фізичні особи, котрі за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомили про можливі факти корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень, інших порушень Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їм відома у зв'язку із трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням ними служби чи навчання або їх участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання. У роботі підкреслено, що в контексті боротьби з корупцією особливо важливо з'ясувати всі способи та засоби повідомлення про корупцію та пов'язані з корупцією правопорушення. Законодавець визначає декілька можливих каналів повідомлення про можливі факти корупції або пов'язаних із корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, а саме: внутрішні, регулярні або зовнішні канали. Викривачі відіграють провідну роль у розкритті правопорушень, які загрожують інтересам суспільства та виснажують державні фінанси. Зазвичай тих, хто повідомляє про корупційні злочини, можуть переслідувати ті, проти кого вони надають свідчення. Вивчено питання грошової винагороди викривачам. Автор наголошує, що розмір винагороди не може перевищувати трьох тисяч мінімальних зарплат, встановлених на момент вчинення кримінального правопорушення. Якщо кілька осіб повідомляють про одне і те саме корупційне правопорушення, розмір винагороди розподіляється порівну між такими викривачами. Зроблено висновок, що антикорупційна діяльність викривачів здійснюється шляхом повідомлення компетентних органів про можливі факти корупції чи правопорушень, пов'язаних із корупцією, та інших порушень Закону.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

Див. також: 3.X.796, 3.X.886, 3.X.906, 3.Ц.1216

Управління у сфері адміністративно-політичної діяльності держави

3.X.946. Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки, оборони та розвідки: зарубіжний і вітчизняний досвід. Основи національної безпеки: монографія / В. В. Ко-

люх, Є. О. Романенко, А. О. Каляев, О. В. Устименко, А. І. Семенченко, В. І. Гурковський, Ю. О. Ярмоленко, Т. І. Блістів, М. А. Дмитренко, В. Т. Колесник, В. Г. Верещак, С. П. Завгородня, С. О. Борисевич, Н. М. Корчак, Р. Р. Марутян, С. Ф. Дмитрук, П. В. Крисяк; упоряд.: В. М. Раєвський; Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління. — Київ: Ліра-К, 2022. — 407 с.: табл., іл. — Бібліогр.: с. 377-407. — укр.

Увагу приділено зарубіжному та вітчизняному досвіду вирішення актуальних проблеми забезпечення національної безпеки, оборони і розвідки. Досліджено історичні, правові та політичні аспекти діяльності у сфері забезпечення національної безпеки України та провідних країн світу. Проблеми забезпечення вітчизняної безпеки розкрито з урахуванням набутого досвіду під час протидії військовій агресії Росії та ухваленого нового законодавства України у сфері національної безпеки. Висвітлено заходи національної безпеки держави. Охарактеризовано цілі державної політики національної безпеки держави. Досліджено загрози національним інтересам і національній безпеці держави. Висвітлено основні напрями нейтралізації внутрішніх загроз і захисту від зовнішніх загроз національній безпеці. Розглянуто організаційно-технічну модель національної системи кібербезпеки. Досліджено сучасні системи забезпечення національної безпеки.

Шифр НБУВ: ВС70015

3.X.947. Забезпечення національної стабільності у сфері національної безпеки сучасної держави: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.05 / М. Ю. Артеменко; Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Здійснено аналіз теоретико-методологічних засад дослідження національної стабільності у сфері національної безпеки сучасної держави, на підставі чого розроблено методологічну ідентифікацію національної стабільності як стратегічну мету розвитку сучасної держави, яка визначає безпекову спроможність держави щодо реалізації національного інтересу. Досліджено національну безпеку у контексті сучасних дослідницьких підходів та наведено її термінологічну енезу. Охарактеризовано діалектичність взаємодії національної стабільності та національної безпеки, показано детермінаційну роль політичної та соціальної стабільності у структурі національної стабільності, яка визначає технологічні параметри реалізації національної безпеки сучасної держави. Охарактеризовано роль держави, яка має формувати такий безпековий простір, який би дозволяв реалізацію стратегічних пріоритетів для утвердження особистісних прав і свобод громадян. Ідентифіковано стратегічні пріоритети держави у сфері забезпечення національної стабільності, деталізовано фактори, які впливають на сталість забезпечення національної безпеки. Обрунтовано новітній конструкт функціонування держав, ресурсна спроможність ефективного функціонування яких залежить від їх безпекового потенціалу, класифіковано основні завдання національної безпеки сучасної держави.

Шифр НБУВ: РА452980

3.X.948. Національна безпека України: бібліогр. покажч. Вип. 3 / уклад.: Л. І. Марцонь; Хмельницька обласна державна адміністрація, Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека. — Хмельницький, 2020. — 67 с. — укр.

Бібліографічний посібник «Національна безпека України» продовжує попередні два видання (Хмельницький: ОУНБ, 2005; 2015) та складений на основі фонду Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки. Матеріали в покажчику згруповані в тематичні розділи, які найбільш повно розкривають питання національної безпеки країни. Бібліографічні описи книг та статей із збірників супроводжуються шифрами, присвоєними в ОУНБ, та містять вказівку на місцезнаходження документа у структурних підрозділах бібліотеки.

Шифр НБУВ: В359150/3

3.X.949. Національна безпека як елемент системи забезпечення прав і свобод людини та громадянина / Д. А. Чижов // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 96-101. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розкрито і охарактеризовано різні думки багатьох науковців щодо суті національної безпеки країни. Різноманітність трактувань із визначення національної безпеки надає змогу автору аргументувати, що вона є складною структурною системою і багатоплановим явищем. Названо такі основні структурні елементи національної безпеки: державна, громадська, техногенна, екологічна, економічна, енергетична, інформаційна, безпека особистості, політична, військова. Національна безпека — це захист життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави у різних сферах життєдіяльності від загроз зовнішніх і внутрішніх, який забезпечує стабільний розвиток країни загалом. Переважною основою об'єкти національної безпеки, а саме: громадяни (їх права і свободи), суспільство (духовні та матеріальні цінності), держава (її конституційний устрій, суверенітет і територіальна цілісність). Проаналізовано ситуацію із нормативним забезпеченням української системи національної безпеки, законодавства окремих зарубіжних країн із цієї проблематики. Визначено особливості системи забезпечення національної безпеки держави. Розкрито поняття «система забезпечення прав людини»

у контексті його функціонування у системі забезпечення національної безпеки, визначено його структуру, проаналізовано нормативне регулювання, визначено шляхи підвищення його ефективності. Аргументовано, що забезпечення прав і свобод людини та громадянина є системою умов, спрямованих на ефективне втілення людиною прав і свобод. Проаналізовано чотири основні підсистемні елементи системи забезпечення прав і свобод людини, а саме: інституційне забезпечення, правове забезпечення, організаційне забезпечення, ресурсне забезпечення.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.950. Правові механізми демілітаризації Міністерства оборони України, як засіб оборонної реформи та елемент реформування сектору безпеки / М. В. Садовський // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 117-121. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета роботи — розгляд та окреслення правових питань демілітаризації Міністерства оборони України, як засобу оборонної реформи та, загалом, як елементу реформування сектору безпеки. Використані спеціально-юридичний і загальнонауковий методи пізнання, що дозволяє вирішити наукове завдання стосовно піднятого питання про демілітаризацію Міністерства оборони України, як засобу оборонної реформи та елементу реформування сектору безпеки, в цілому. Досліджено проблемні питання демілітаризації Міністерства оборони, визначено необхідність, а також напрямки реформування сектору безпеки. В сучасних викидах поняття демілітаризації Міністерства оборони України повинно розумітися не як скорочення чисельності Збройних сил України або зменшення парку військової техніки, а як спосіб підвищення економічної ефективності діяльності структурних елементів Міністерства оборони України через оборонну реформу та реформування цілого сектору безпеки, в цілому.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.951. Становлення і розвиток систематизації військового законодавства України / Р. А. Калужний, Р. В. Алієв // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 46-54. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити витоки становлення і розвитку систематизації військового законодавства України, проаналізувати процес військового правотворення, як важливого елементу національного правового надбання, на якому ґрунтується військово-правова свідомість українського народу. Методи дослідження: становлять ключові принципи й основні методи та засоби пізнання, такі як: документальний аналіз і синтезу, порівняльного аналізу, об'єктивної істини, пізнавально-аналітичний, міжгалузевий метод юридичних досліджень, логічні методи, що були використані як інструментарій для досягнення поставленої мети. Звернення до історико-правових етапів становлення військового правотворення надасть можливість отримати знання щодо удосконалення механізму систематизації військового законодавства України. Проаналізовані історико-правові та нормативні аспекти розвитку систематизації військового законодавства в Україні, досліджено етапи систематизації норм військового права.

Шифр НБУВ: Ж73401

Див. також: 3.U.519, 3.X.1095

Управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку

3.X.952. Використання геоінформаційних технологій та експертних систем для вирішення службово-бойових завдань Національної гвардії України: монографія / Г. А. Дробаха, В. Е. Лісичин, Л. В. Сафшкіна; Національна гвардія України, Національна академія Національної гвардії України. — Харків: НА НГУ, 2022. — 134 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 90-91. — укр.

Запропоновано метод побудови буферних зон та автоматизацію створення даних для електронних карт. Зауважено, що в експертній системі реалізовані імітаційні моделі побудови зон видимості на електронній карті та проектування трас під час розвідувального польоту БПЛА. Наведено: використання базових алгоритмів геоінформаційних технологій для ефективного планування на електронній карті дій підрозділів НГУ (Національна гвардія України); механізми створення сценаріїв планування, проведення й аналізу спеціальних операцій НГУ.

Шифр НБУВ: ВА859725

3.X.953. Гарантії діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки та оборони / В. В. Макачук // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 29-33. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Проаналізовано поняття, структуру, підходи до розуміння, механізми реалізації та забезпечення гарантії діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки та оборони. Досліджено організаційні та функціональні аспекти гарантії діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалі-

зації державної політики у сфері національної безпеки та оборони. Розглянуто інструментальну складову формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки та оборони правоохоронними органами гарантії здійснення такої діяльності. Визначено, що найбільш поширеним в науковій літературі визначенням терміну «гарантії» є розуміння його як конкретних засобів, що надають можливість реалізувати певну дію. При цьому більшою мірою йдеться про те, що держава гарантує, що створено всі умови для того, щоб людина могла користуватися своїми правами та свободами, а органи влади — реалізувати повноваження. Доведено, що під забезпеченням діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки та оборони слід розуміти процес створення нормативних, організаційних, технічних та інших необхідних умов з боку уповноважених від держави суб'єктів задля надання можливості належного виконання правоохоронними органами їх повноважень у цій сфері. Враховано, що форми та методи діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки та оборони без гарантії не мають ніякої цінності, адже з одного боку, принцип гарантованості передбачає як чітку фіксацію повноважень досліджуваних суб'єктів, так і належну їх реалізацію, підкріплену мірами відповідальності за неналежність, а з іншого — забезпечує можливість загалом їх втілення на благо суспільства та держави.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.954. Збірник ситуаційних задач зі службової діяльності та алгоритми дій працівників поліції щодо їх вирішення: навч. посіб. для курсантів, слухачів закл. вищ. освіти МВС України і правоохоронців органів та підрозділів Нац. поліції України / А. О. Яременко, В. В. Степаненко, Т. С. Байда; Одеський державний університет внутрішніх справ, Національна поліція України. — 2-ге вид., допов. — Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. — 231 с.: іл. — Бібліогр.: с. 224-231. — укр.

Розглянуто ситуаційні задачі, які можуть виникати під час несення служби поліцейськими, а також алгоритми правильних дій працівників поліції щодо їх вирішення. Запропоновано найбільш типові ситуації, які, зокрема, пов'язані з нападом на правоохоронців, чиненням опору та подолання злісної непокори законним вимогам працівників поліції, порядком надання поліцейськими невідкладної домедичної та долікарської допомоги потерпілим особам. Наведено тестові завдання для перевірки знань матеріальної частини вогнепальної зброї, правових підстав та заходів безпеки щодо застосування заходів примусу (спеціальних засобів та засобів фізичного впливу) під час припинення злочинів і правопорушень, затримання та доставляння правопорушників до підрозділу поліції.

Шифр НБУВ: ВА859821

3.X.955. Надання сервісних послуг населенню органами Міністерства внутрішніх справ України / О. Вей // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 185-189. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто сервісні послуги, які надаються органами Міністерства внутрішніх справ населенню України. Акцентовано увагу на значущості функціонування владних інститутів, які діють щодо реалізації Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку України — 2020» від 12.01.2015 р., що передбачає основні різновиди послуг населенню та їхні гарантії з дотриманням прав людини незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак. Серед чинних нормативно-правових актів України по-різному за змістом визначається поняття державних послуг, які є основною складовою науки адміністративного права. Отже, можна вести мову про надання державних послуг публічними органами управління за допомогою їх посадових осіб, для яких надання послуг є основою їхньої професійної діяльності. Європейська інтеграція є пріоритетним вектором зовнішньої політики України, що передбачає прогрес щодо реформування діяльності державних службовців відповідно до сучасної європейської філософії державного управління, якою визнається процес надання сервісних послуг як основна складова реалізації влади в демократичному суспільстві.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.956. Поліцейська діяльність: підручник / А. Є. Фоменко, О. С. Юнін, Л. Р. Наливайко, К. В. Бахчев, А. О. Собкарь, Р. В. Миронюк, Б. О. Логвиненко, О. Ф. Кобзар, Р. М. Опацький, В. П. Мороз, Г. О. Блінова, В. В. Шаблицький, Р. Ю. Молчанов, В. В. Гаркуша, С. І. Шевченко, О. М. Кучеренко, Л. В. Бобрішова, О. В. Нестерцова|Собкарь, Л. М. Сукмановська, Б. П. Онищенко, В. В. Репело, М. О. Шевяков, С. А. Рижкова, О. І. Мамчій, Д. В. Свердлов, Н. М. Удалова, О. В. Захарченко, К. О. Писоцька, М. І. Репан, С. О. Ігнатів; ред.: О. С. Юнін; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. — Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 431 с. — Бібліогр.: с. 407-431. — укр.

Розглянуто теоретико-правові основи поліцейської діяльності (ПД). Наведено поняття ПД, виокремлено її ознаки, визначено

принципи та стандарти ПД, наведено її функції, розкрито форми та методи ПД. Виокремлено світові стандарти ПД і стан їх реалізації в діяльності національної поліції. З'ясовано та розкрито адміністративно-правовий статус поліцейського в Україні та в зарубіжних країнах. Виокремлено та розкрито сутність превентивної, адміністративно-юрисдикційної та сервісно-обслуговуючої видів ПД. Розкрито сутність і зміст процедури реалізації різновидів ПД, зокрема: у сфері забезпечення публічного порядку та безпеки, у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у сфері обслуговування населення в межах окремих ділянок і громад, у сфері забезпечення та захисту прав дітей, у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, у сфері забезпечення об'єктів дозвільної системи, у сфері забезпечення прав і свобод людей під час надзвичайних ситуацій, у сфері надання адміністративних послуг.

Шифр НБУВ: ВА860427

3.X.957. Проблема толерантності правоохоронців у сучасному мультикультурному суспільстві / Р. Шай // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 133-138. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто проблемні питання рівності, толерантності та недискримінації у правоохоронній діяльності; розкрито особливості комунікації працівників правоохоронних органів (ПОО) в сучасному мультикультурному суспільстві. Визначено, що проблема комунікативної толерантності працівників ПОО нині є вкрай актуальною, позаяк це є необхідною рисою, що визначає характер і специфіку взаємовідносин правоохоронця з оточенням, враховуючи його особистий досвід, інтереси, схильності, моделі поведінки та особливості спілкування. З'ясовано, що діяльність працівників Національної поліції в сучасному мультикультурному суспільстві передбачає налагодження ефективної комунікації та довірливих відносин із населенням, підвищення авторитету та позитивного іміджу поліції. Саме якість комунікації поліцейських із громадянами є одним із головних факторів ефективності діяльності ПОО. Реформування ПОО України є одним із найважливіших кроків на шляху становлення демократичної держави, в якій пануватиме верховенство права. Їх ефективна діяльність стає необхідною умовою захисту конституційного ладу, забезпечення законності та правопорядку, дотримання прав і свобод людини та громадянина. Розбудова демократичної держави в Україні та докорінне реформування ППО, закріплення партнерської моделі взаємовідносин правоохоронців і суспільства, забезпечення реальної громадської й особистої безпеки з особливою гостротою актуалізують питання щодо толерантності в стосунках між працівниками ПОО та громадянами.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.958. Співвідношення контролю та нагляду в діяльності органів системи Міністерства внутрішніх справ України / О. Скоцилас-Павлів // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 166-172. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження співвідношення контролю та нагляду в діяльності органів системи Міністерства внутрішніх справ України (МВСУ). Проаналізовано основні підходи до визначення змісту понять «контроль» і «нагляд» у юридичній науці. Доведено, що якщо забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, охорона правопорядку, забезпечення законності, громадської безпеки — це зміст правоохоронної функції держави, то контроль і нагляд — це методи, в результаті використання яких проявляється правоохоронна функція. До спеціальних органів, що здійснюють контрольну та наглядову діяльність, належить МВСУ. Одне з основних завдань, покладених на нього, є забезпечення державного контролю (нагляду) у сфері внутрішніх справ (СВС). СВС визначається через комплекс суспільних відносин, які пов'язані із захистом життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від протиправних посягань, підтримкою, зміцненням громадського порядку та публічної безпеки. Запропоновано формування у системі органів МВСУ таких умов, які б сприяли поступовому звуженню сфери контролю та оптимізації сфери нагляду задля підвищення ефективності діяльності з захисту прав і законних інтересів громадян. Розглянуто діяльність суб'єктів контролю та нагляду системи МВСУ за дотриманням законодавства з точки зору організаційно-правового аспекту. В процесуальному значенні контроль і нагляд у СВС — це зміст контрольного процесу, в якому першочергове значення набуває контрольна діяльність, а наглядова діяльність обумовлена контрольною, в чому проявляється дискурсивний характер контрольного-наглядової діяльності.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.959. Теоретико-методологічні засади функціонування та розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення цивільного захисту України: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / К. Г. Белікова; МАУП. — Київ, 2021. — 40 с.: рис. — укр.

Визначено концептуальний підхід до розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення цивільного захисту в сучасних індетермінованих умовах. Досліджено актуальну наукову проблему щодо визначення теоретико-методологічних засад функціонування та розвитку системи інформаційно-аналітичного

забезпечення цивільного захисту як основоположного елементу системи управління в цивільному захисті. Узагальнено основні теоретичні та прикладні аспекти організації державного управління у вітчизняному та закордонному науковому дискурсі загалом, та у сфері цивільного захисту — зокрема, опрацьовано ключові підходи вчених щодо подальшого розвитку цієї сфери державного управління. Доведено необхідність у застосуванні досвіду управлінської діяльності, моделей процесу управління на основі системного взаємозв'язку теорії та практики; удосконаленні правової підтримки державних управлінських зв'язків як єдиної системи; запровадженні інформаційно-аналітичного механізму щодо процедури прийняття управлінських рішень; розробленні інформаційно-аналітичної системи державного управління для забезпечення структурних та дієвих показників оцінювання результативності системи управління. Аргументовано значущість вивчення та впровадження в систему цивільного захисту України досвіду іноземних країн щодо організації взаємодії між різнорідними структурами, що виконують завдання у сфері цивільного захисту, а також прогресивних методів підготовки керівного складу та фахівців цієї сфери, запропоновано запозичити міжнародний досвід щодо застосування єдиного підходу до організації запобігання надзвичайним ситуаціям і ліквідації їх наслідків, що передбачає оцінювання загроз, запобігання, підготовку, реагування та відновлення. Досліджено загальну структуру системи управління в цивільному захисті, що містить систему інформаційно-аналітичного забезпечення цивільного захисту та взаємозв'язки між її елементами, яка спрямована на прийняття аргументованого рішення в умовах надзвичайних ситуацій і його реалізацію та забезпечує збалансованість структури єдиної державної системи цивільного захисту. Удосконалено наявні та сформульовано нові визначення понять щодо системи управління загалом, і системи управління в цивільному захисті — зокрема, що дозволило структурувати зміст процесу управління в умовах надзвичайних ситуацій. Визначено критерій якості виконання функцій системою управління в цивільному захисті — умову, коли ступінь керованості системи забезпечує необхідний рівень безпечної життєдіяльності населення. Побудовано модель взаємозв'язку між правовим, організаційним та інформаційно-аналітичним механізмами державного управління в системі інформаційно-аналітичного забезпечення цивільного захисту, що забезпечує отримання адекватної, повної, оперативної та корисної інформації та дозволяє керівнику своєчасно та якісно реагувати на зміни в обставинах, організувати виконання завдань у повному обсязі та у визначені терміни.

Шифр НБУВ: РА453288

3.X.960. Управлінська компетентність сучасного керівника в галузі правоохоронної діяльності / В. Бондаренко, Г. Бикова, С. Русанівський // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 7-13. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Здійснено аналіз сучасної наукової літератури та нормативних документів, які висвітлюють вимоги до керівників структурних підрозділів Національної поліції. Встановлено, що управлінська компетентність керівника в галузі правоохоронної діяльності — це готовність і здатність виокремлювати, точно формулювати, цілісно й поглиблено аналізувати проблеми підрозділу та знаходити зі значної кількості підходів до їх вирішення найдоцільніші й найефективніші для певної ситуації. Окреслено складові управлінської компетентності сучасного керівника структурного підрозділу в галузі правоохоронної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж71506

Національна поліція

3.X.961. Адміністративно-правове забезпечення охорони прав і свобод громадян органами національної поліції України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / В. В. Тищенко; Нац. наук. центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса». — Харків, 2021. — 20 с. — укр.

Наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні особливостей адміністративно-правового забезпечення охорони прав і свобод громадян органами національної поліції України з подальшим формуванням пропозицій щодо вдосконалення відповідного адміністративного законодавства. Досліджено особливості застосування адміністративно-правових засобів із забезпечення прав і свобод громадян у діяльності Національної поліції. Досліджено міжнародний досвід адміністративно-правового забезпечення охорони прав і свобод громадян органами поліції та можливості його використання в Україні. Визначено шляхи підвищення ефективності адміністративної діяльності Національної поліції щодо забезпечення прав і свобод громадян.

Шифр НБУВ: РА452419

3.X.962. Види юридичної відповідальності працівників поліції / К. Б. Мух // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 79-86. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Юридична відповідальність є різновидом державного примусу і не може функціонувати поза його межами. У міру посилення

якісних характеристик демократичної правової держави і громадянського суспільства на основі зміцнення принципів законності, верховенства права державний примус поступово трансформується у державний примус, все виразніше набуваючи характерних рис подібного інституту в демократичній правовій державі. Таким чином, будучи різновидом державного примусу, юридична відповідальність тісно з ним взаємопов'язана, але не вичерпується ним. В умовах формування правової держави відбувається еволюційне зближення мети юридичної відповідальності з принципом невідворотності покарання, що посилює юридичну природу феномена, який розглядається. Юридична відповідальність в умовах побудови в Україні демократичної правової держави і громадянського суспільства продовжує відігравати домінуючу роль у системі заходів державного примусу, консолідуючи їх собі за мету. Будучи виявом зв'язку і взаємної відповідальності особистості і держави, юридична відповідальність — це один із суттєвих гарантів правопорядку, важлива міра захисту інтересів особистості, суспільства і держави. Держава бере на себе обов'язок захистити громадян, громадські організації і себе від протиправних винних діянь, що посягають на цінності, які захищаються правом. Стан правопорушень у країні нині викликає обґрунтоване занепокоєння, ускладнює хід демократичного розвитку держави. Суспільство зіткнулося зі значним зростанням правопорушень з боку як держави, її органів і посадових осіб, так і інших учасників правовідносин. Досліджено види юридичної відповідальності як правової категорії. Розглянуто проблеми змісту та суті видів юридичної відповідальності працівників Національної поліції України. Види юридичної відповідальності аналізуються як системне складне явище, як специфічний вияв соціальної відповідальності. Розкрито обов'язок і готовність поліцейських відповідати за свою діяльність та її наслідки.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.963. Застосування превентивних поліцейських заходів щодо запобігання поширенню пандемії COVID-19 в Україні / О. Ю. Снявська // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 63-71. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розкрито основні проблеми застосування превентивних поліцейських заходів щодо запобігання поширенню пандемії COVID-19 в Україні. Відзначено, що превентивні поліцейські заходи не містять елементу покарання особи, до якої вони застосовуються. Крім того, їх використання часто зовсім не пов'язано із протиправною поведінкою конкретних осіб. Застосовуючи превентивні поліцейські заходи, поліцейські створюють потрібні умови для неухильного додержання законів, виявлення і припинення різних правопорушень, відвертають можливі посягання на інтереси суспільства і держави, які охороняються правом. Відзначено, що застосування законів про охорону здоров'я за допомогою примусових методів може мати несприятливі наслідки, якщо не зменшити поширення хвороби і призвести до зниження легітимності поліції. Окреслено особливості притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 44-3 КУпАП (порушення правил щодо карантину людей), а також проаналізовано фактичний склад цього правопорушення. Підкреслено, що фактично здорову людину за цією статтею майже неможливо притягнути до адміністративної відповідальності унаслідок неоднозначності застосування цієї правової норми, що підтверджується судовою статистикою. Зокрема, із 402 постанов судів про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 44-3 КУпАП, тільки 32 постановами особи визнано винними та оштрафовано. Зазначено, що працівникам поліції украї важко адекватно діяти у цих умовах, коли, з одного боку, вони повинні виконувати свої професійні обов'язки, дотримуючись букви закону, а з іншого — сам закон містить низку юридичних колізій, через які його складно здійснювати на практиці, особливо коли всі зусилля спрямовані на запобігання поширенню захворювання COVID-19 контактним шляхом. Серед найбільш дієвих превентивних поліцейських заходів щодо запобігання поширенню пандемії COVID-19 в Україні названо застосування «механізму потрібного блокування» і розкрито його суть. Підкреслено, що разом із цими превентивними поліцейськими заходами поліція також має використовувати інструменти геокартографування для картографування усіх COVID-позитивних випадків, а також їх первинних і вторинних контактів задля того, щоб поліцейські патрулі і блокади могли організуватися стратегічно та надавати послуги вдома людям. Задля допомоги людям під час карантину поліція має відвідувати будинки вразливих членів громади, допомагати доставляти продукти харчування і предмети першої необхідності людям, які перебувають на карантині, а також налагоджувати контакт між людьми, які потребують невідкладної медичної допомоги, та лікарями прямо або через телемедицину. Однак застосування таких заходів є можливим лише за наявності належного державного фінансування.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.964. Кадри органів Національної поліції України: ознаки та характерні ознаки / Р. І. Горяченко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 134-141. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Актуальність роботи полягає в тому, що аналіз сучасних наукових джерел сьгодні в юридичній літературі та в практичній діяльності використовується відразу декілька термінів для позначення правового статусу різних категорій (груп) людей, які здійснюють трудову діяльність. Зокрема, окрім такого традиційного поняття, як «кадри», досить часто можна зустріти такі відносно нові поняття, як «персонал», «трудова ресурси», «людські ресурси», «людський капітал», «робоча сила», «трудова колектив» тощо. Іноді вказані поняття розглядаються як тотожні, а іноді науковці використовують їх для пояснення власних міркувань і встановлюють між ними різні взаємозв'язки. Окрім наукової літератури, вказані поняття досить часто можна зустріти в чинному законодавстві. Однак і тут теж слід відмітити відсутність однозначних нормативних визначень. З'ясовано етимологічне значення та наведено енциклопедичні тлумачення слова «кадри». Узагальнено найбільш відомі наукові дефініції терміну «кадри» і виокремлено принципово відмінні підходи до його розуміння сучасними адміністративістами. Проаналізовано широке та вузьке тлумачення категорії «кадри». Досліджено найбільш поширені наукові підходи до визначення основних ознак, які характеризують категорію кадрів. Обґрунтовано необхідність диференціації усіх ознак, які розкривають специфіку кадрів органів Національної поліції України, на сім груп: ознаки, що характеризують сферу їх компетенції; наявність та характер їх взаємозв'язку з роботодавцем; рівень їх професійної підготовки; тривалість виконання ними трудових функцій; наявність спеціального звання; оплачуваний характер їх діяльності; наявність індивідуально-визначених якостей працівників. Сформульовано авторську дефініцію терміну «кадри органів Національної поліції України». Зроблено висновок, що під кадрами органів Національної поліції України необхідно розуміти сукупність як атестованих, так і неатестованих працівників, які мають необхідний рівень професійної підготовки та кваліфікації, займають посади, передбачені штатним розписом (штатом) органу (закладу, установи) поліції.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.965. Обґрунтування засобів реабілітації та відновлення працездатності поліцейських / В. В. Бондаренко, К. В. Плева, О. С. Рябуха, О. В. Тихий // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 20-26. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Проаналізовано наукову літературу, що висвітлює особливості службової діяльності поліцейських. Визначено засоби реабілітації та відновлення фізичної працездатності правоохоронців. На підставі анкетування працівників практичних підрозділів поліції визначено чинники службової діяльності, які негативно впливають на ефективність виконання професійних завдань і рівень фізичної працездатності. Встановлено, що ефективними засобами відновлення фізичної працездатності поліцейських в умовах службової діяльності є педагогічні засоби, зокрема: активний відпочинок; низка медико-біологічних засобів: гідротерапевтичні процедури та масаж; раціональне харчування; психологічні засоби.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Х.966. Організаційно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Є. П. Шило; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького. — Київ, 2021. — 22 с. — укр.

Досліджено сутність та особливості організаційно-правового забезпечення діяльності Національної поліції України (НПУ) як центрального органу виконавчої влади (ЦОВВ). Досліджено етапи становлення організаційно-правових засад діяльності НПУ та правову основу цього ЦОВВ. Встановлено, що за правовим статусом НПУ належить до "інших ЦОВВ", відмінних від міністерств. Запропоновано визначення мети діяльності НПУ. Зазначено, що згідно із Законом про ЦОВВ поліція виконує завдання як ЦОВВ, а згідно із Законом про НПУ як правоохоронний орган. Ці два аспекти є невід'ємними складовими єдиного правового статусу НПУ і взаємообумовлюють один одного. Досліджено та удосконалено систему основних принципів діяльності НПУ. Аргументовано доцільність закріплення безпосередньо в Законі про НПУ таких принципів, як професійність, доброчесність, прозорчість та ефективність. Здійснено дослідження функцій і повноважень Національної поліції України. Зазначено, що Національна поліція України має дуалістичну природу: вона виконує правоохоронні функції як правоохоронний орган, та функції, покладені на центральний орган виконавчої влади. Запропоновано на законодавчому рівні закріпити за головою поліції право самостійно приймати акти організаційно-розпорядчого характеру. Проаналізовано основні структурні елементи системи НПУ як ЦОВВ і правове регулювання їх взаємодії. Доведено відсутність єдиної та збалансованої системи територіальних органів поліції та наявність двох різних систем одного управлінського рівня — головних управлінь та міжрегіональних органів поліції. Запропоновано варіанти удосконалення моделі функціонування міжрегіональних органів та їх взаємодії з головними управліннями поліції. Проаналізовано досвід Японії, Чеської Республіки та Швейцарії щодо побудови централізованої, напівцентралізованої (комбінованої) та децентралізованої

системи управління поліцією. Наведено обґрунтування підстав і способів переходу України від централізованої до напівцентрализованого моделі поліції в умовах децентралізації влади.

Шифр НБУВ: РА453129

3.X.967. Процесуальна діяльність Національної поліції при реалізації контролюючої функції / Н. Бортник, С. Єсімов // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 177-184. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Досліджено процесуальну діяльність Національної поліції під час реалізації контролюючої функції. Розглянуто теоретичні аспекти здійснення контролю та нагляду у контексті адміністративно-процесуальної діяльності. Проаналізовано стадії контролюючої функції: стадію прийняття рішення, стадію перевірки виконання рішення. Здійснено аналіз контролюючої та наглядово-відновлюючої функцій, які реалізуються за допомогою комплексу взаємопов'язаних процесуальних дій і процедур контролюючої та наглядової функції, спрямованих на попередження та припинення порушень обов'язкових вимог. Підкреслено, що контролююча функція є базовим елементом структури контролюючого процесу, має всі ознаки правової процедури, орієнтована на досягнення конкретного соціального результату. Діяльність складається з послідовних актів поведінки, внутрішньо структурована доцільними суспільними відносинами; володіє моделлю розвитку, попередньо встановленою на нормативному або індивідуальному рівні; ієрархічно побудована; знаходиться в динаміці розвитку; має службовий характер, виступає засобом реалізації суспільних відносин. Встановлено, що родовим поняттям щодо поняття контролюючої функції є адміністративна процедура, яка в законодавстві визначається як логічно відособлена послідовність адміністративних дій. Зроблено висновок про те, що контролююча функція є адміністративною процедурою, яка в законодавстві визначається як логічно відособлена послідовність адміністративних дій. Зроблено висновок про те, що контролююча функція є адміністративною процедурою, яка в законодавстві визначається як логічно відособлена послідовність адміністративних дій. Зроблено висновок про те, що контролююча функція є адміністративною процедурою, яка в законодавстві визначається як логічно відособлена послідовність адміністративних дій. Зроблено висновок про те, що контролююча функція є адміністративною процедурою, яка в законодавстві визначається як логічно відособлена послідовність адміністративних дій.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.968. Юридичні факти в структурі предмету правоохоронної діяльності / Ю. Корнелюк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 66-71. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проведено аналіз юридичних фактів предмету правоохоронної діяльності (ПОД), який є комплексним, багатоаспектним, тому не дивно, що його ґрунтовно вивчають у межах таких теоретичних наук як теорія держави та права, філософія права, а також спеціальних дисциплін як судові та правоохоронні органи України, оперативного-розшукова діяльність, кримінальне право, кримінально-виконавче право тощо. Розглянуто методологічні, теоретико-правові та прикладні проблеми юридичних фактів у сфері здійснення ПОД. Дослідження юридичних фактів у сфері здійснення ПОД зумовлено і тим, що, по-перше, в сучасних умовах виникає потреба теоретичного осмислення юридичних фактів у сфері здійснення ПОД з урахуванням змін, які відбулися в процесуальних, матеріальних галузях права та судовій практиці; по-друге, відсутні спеціальні теоретичні розробки, присвячені юридичним фактам у ПОД; по-третє, у правозастосовній практиці існують труднощі в інтерпретації підстав і моменту виникнення відповідних відносин, прав та обов'язків громадян; по-четверте, підстави виникнення правоохоронних правовідносин передбачені нормами різних галузей законодавства, що свідчить не тільки про багатоманітність класифікацій юридичних фактів, але й про відповідне багатоманіття інтересів суб'єктів правоохоронних відносин. Проблема дослідження поняття та змісту ПОД сягає тих часів, коли виникає потреба в праві як регуляторі взяла на себе держава. В процесі застосування правових норм, суб'єкти ПОД, аналізуючи обставини справи, уважно вивчають характер волевиявлення особи. Характерним для ПОД є розподіл юридичних фактів із урахуванням класифікації юридичних актів суб'єктів правоохорони на дві великі групи: акти суб'єктів ПОД публічного права та акти суб'єктів ПОД приватного права.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.969. Security Service of Ukraine as a component within the system of combating organized crime and corruption: monograph / Yu. R. Havdo, I. M. Hrynenko, Yu. V. Lutsenko, V. V. Maliuk, H. V. Novytskyi, V. V. Pyvovarov, A. M. Cherniak, L. I. Shcherbyna; ред.: H. V. Novytskyi; пер.: O. S. Soboliev, T. A. Pasternak, I. O. Khoma; Security Service

of Ukraine, National Academy of Security Service of Ukraine. — Kyiv: National Academy of Security Service of Ukraine, 2021. — 164 p. — Бібліогр.: с. 147-163. — англ.

The monograph analyzes organized crime and corruption as threats to Ukraine's national security in the social, informational, economic and political spheres, considers the level and dynamics of their spread as well as studies the issues of their monitoring and forecasting. The presented analysis is a continuation of a scientific research on the participation of the Security Service of Ukraine in combating organized crime and corruption. The authors reveal the mimicry of the aforesaid phenomena, the role, place and organizational principles of Ukraine's Security Service involvement in the system of countering organized crime and corruption.

Шифр НБУВ: ІВ229740

3.X.970. The use of foreign secret services experience in the counteraction to organized crime and corruption: monograph / Yu. R. Havdo, I. M. Hrynenko, Yu. V. Lutsenko, V. V. Maliuk, H. V. Novytskyi, A. M. Cherniak, L. I. Shcherbyna; ред.: H. V. Novytskyi; пер.: T. O. Diedushkina, A. Yu. Zinchenko, I. O. Khoma; Security Service of Ukraine, National Academy of Security Service of Ukraine. — Kyiv: National Academy of Security Service of Ukraine, 2021. — 164 p. — Бібліогр.: с. 171-187. — англ.

The presented research is a thorough scientific work on the participation of foreign countries' secret services in combating organized crime and corruption. The monograph analyzes the experience of the world's leading countries in the fight against organized crime and corruption and the possibility of its application in Ukraine, as well as provides suggestions concerning the formation of a national model for countering the above mentioned negative phenomena.

Шифр НБУВ: ІВ229739

Див. також: 3.X.946

Форми, методи та функції управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку

3.X.971. Дозвільна система у сфері господарської діяльності: стан і перспективи / Л. О. Панькова, Р. М. Коваль // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 10-14. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Висвітлено питання функціонування дозвільної системи у сфері господарювання в умовах модернізації господарського законодавства. Дозвільну систему у сфері господарювання розглянуто як гарантію окремих конституційних прав і свобод людини та громадянина. Узагальнено теоретичні позиції і норми чинного законодавства про дозвільну систему у сфері господарювання. Визначено дозвільні процедури (ліцензування, патентування, квотування тощо) і сформовано перелік дозвільних документів, якими є сертифікати, висновки, дозволи/спеціальні дозволи, погодження, рішення, підтвердження, форми реєстрації, експлуатаційні дозволи. Звісно, що таке різноманіття офіційних документів не може позитивно впливати на сприйняття дозвільних процедур користувачами і потребує уніфікації. Наприклад, можна залишити назви трьох-чотирьох документів дозвільного характеру, які відрізняються за своєю природою і сертифікат, свідоцтво, висновок і погодження, що значно сприятиме уніфікації документообігу різних державних структур. Удосконалено положення про суб'єкти дозвільних відносин і класифіковано об'єкти, щодо яких можуть видаватися дозвільні документи, а саме: речі матеріального характеру, які використовуються у разі здійснення господарської діяльності, які є можливість класифікувати за критерієм відтворюваності на природні та штучно створені; дії та документація (проектна документація на будівництво об'єктів, земельпорядна документація, містобудівна документація, гірничий відвід). Досліджено питання про судову юрисдикцію спорів і дозволи у сфері господарювання, зокрема визначення належності спорів до господарської чи адміністративної юрисдикції. Проаналізовано сучасний стан нормативного забезпечення розвитку електронних сервісів у дозвільній сфері і діяльності дозвільних центрів. Останні переконливо довели свою ефективність, однак існують і проблеми, які заважають їх належному функціонуванню: неналежне матеріально-технічне забезпечення зазначених центрів, недостатня робота місцевих органів влади із популяризації діяльності дозвільних центрів через засоби масової інформації.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.X.972. Методологічні засади кадрового менеджменту в системі Державної прикордонної служби України: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.03 / М. О. Маланчій; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. — Дніпро, 2021. — 38 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано комплекс концептуальних положень щодо функціонування та розвитку кадрового менеджменту в системі Державної прикордонної служби України та розробки пропозицій з його удосконалення у практиці державного управління в Україні.

У результаті теоретичної інтерпретації та емпіричної операціоналізації проблеми розвитку кадрового менеджменту розроблено концептуальну модель кадрового менеджменту в системі Державної прикордонної служби України, яка базується на впровадженні стандартів професійної поведінки та сертифікації особового складу та спрямована на забезпечення розвитку потенціалу стримування як пріоритету забезпечення належного рівня національної безпеки, на основі чого конкретизовано підходи до управління персоналом Державної прикордонної служби України, зокрема запропоновано діагностичний інструментарій моніторингу кадрових процесів.

Шифр НБУВ: РА453357

3.Х.973. Модель розвитку резистентного соціального капіталу Державної митної служби України в умовах інституційної трансформації: монографія / О. С. Нагорічна, С. В. Капітанець, Т. В. Руда; Державний податковий університет. — Суми: Університетська книга, 2022. — 209 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 178-190. — укр.

Досліджено питання формування та розвитку резистентного соціального капіталу Державної митної служби України. Розкрито сутність соціального капіталу як важливого ресурсу розвитку держави. Представлено теоретичні аспекти формування соціального капіталу в Україні. Виокремлено та вивчено детермінанти формування резистентного соціального капіталу Державної митної служби України, проаналізовано його сучасний стан. Обґрунтовано необхідність розроблення моделі розвитку резистентного соціального капіталу Державної митної служби України в умовах інституційної трансформації.

Шифр НБУВ: ВА860202

3.Х.974. Психологічне забезпечення професійної діяльності працівників органів доходів і зборів України: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06 / Ю. С. Іванченко; Харківський нац. ун-т внутрішніх справ. — Харків, 2014. — 23 с.: рис., табл. — укр.

Роботу присвячено теоретико-емпіричному вивченню особистості працівника митних органів в контексті специфіки його професійної діяльності. Розглянуто основні психолого-юридичні аспекти професійної діяльності працівників митних органів, узагальнено результати теоретичних та емпіричних досліджень професійно-важливих якостей працівників митниці, визначено основні підходи до психологічного забезпечення їх професійної діяльності. Проведене емпіричне дослідження дозволило сформулювати низку психологічних особливостей професійної митної діяльності. Визначено характеристики та показники сфер особистості працівників різних підрозділів митних органів з різним рівнем професійного досвіду. Сформульовано практичні рекомендації щодо запровадження окремих напрямків системи психологічного забезпечення професійної діяльності працівників митних органів (професійно-психологічного відбору кандидатів на керівні посади та на посади працівників митного контролю, оперативних груп). Представлено програму та описано алгоритм проведення розробленої програми спеціальної психологічної підготовки працівників митниці, наведено оцінку її ефективності.

Шифр НБУВ: РА453305

Див. також: 3.Х.1212

Правове регулювання господарства

3.Х.975. Адміністративно-правові підстави, порядок та умови фінансування дорожньої інфраструктури в Україні / В. І. Пархета // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 41-46. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Визначено адміністративно-правові підстави фінансування дорожньої інфраструктури в Україні, з'ясовано порядок та умови фінансування дорожньої інфраструктури в Україні та запропоновано окремі шляхи їх удосконалення з урахуванням передових міжнародних практик. З огляду на аналіз нормативних актів, які тим чи іншим чином регулюють засади публічного фінансування у сфері дорожньої інфраструктури та виходячи зі стратегічних планів розвитку цієї сфери в Україні, запропоновано внести такі законодавчі зміни: прийняти Закону «Про дорожню інфраструктуру», в якому визначити правові, економічні, організаційні та соціальні засади забезпечення фінансування дорожньої інфраструктури; прийняти Постанову КМУ «Про порядок утримання автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури України», в якій визначити юрисдикцію кожного органу публічної влади і Укравтодору, служб автомобільних доріг місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування щодо спрямування публічних фінансів на їх утримання. Для активізації впровадження світового досвіду щодо будівництва та експлуатації автомобільних доріг на принципах державно-приватного партнерства необхідно втілювати положення Закону «Про концесію», зокрема щодо інвестування та утримання платних доріг на умовах: затвердження довгострокової програми концесії автомобільних доріг в Україні; визначення разом з міжнародними експертами автомобільні коридори України, які потребують будівництва та за рух через які буде сплачуватись плата; створення належних умов та гарантій для інвесторів; обов'язкове про-

ектування та будівництво альтернативних автомобільних доріг в об'їзд платних; відміни сплати додаткового акцизу на паливо; запровадження договорів страхування об'єктів дорожньої інфраструктури та ін.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.976. Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на адміністративно-правове забезпечення агробізнесу в Україні / А. В. Замига // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 94-100. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено стан і тенденції впливу COVID-19 на агробізнес в Україні, а також визначено соціальні-економічні втрати, яких зазнає Україна від пандемії цієї хвороби. Виявлено проблеми, які перешкоджають реалізації норм чинного спеціального законодавства, запропоновано шляхи щодо їх розв'язання. Проведено аналіз деяких законодавчих та інших нормативно-правових актів, що було прийнято задля запобігання стрімкому поширенню коронавірусної хвороби в Україні. Акцентовано увагу на дослідженнях заходів щодо подолання коронавірусу. Якщо розглядати агробізнес із правової позиції, то в узагальненому вигляді її можна визначити як діяльність, яка здійснюється регулярно з метою одержання прибутку у процесі виробництва, зміни, зберігання, транспортування та реалізації сільськогосподарської продукції та матеріалів. Основними наслідками пандемії є: порушення ланцюгів поставок, негативний вплив на міжнародну торгівлю та керування робочою силою — це лише деякі проблеми, з якими цьому сектору доведеться зустрітись в найближчий час у середній і довгостроковій перспективі. У короткостроковій перспективі попит на продукцію сільськогосподарства скорочуватиметься, оскільки обмеження на подорожі по всьому світу й обмеження, пов'язані із карантинном, у найбільших країнах і торгових партнерах України впливають на споживання та витрати. Необхідно на законодавчому рівні вдосконалити законодавство в галузі агропромислового комплексу, зокрема врегулювати функціонування галузі овочівництва, створити стратегію розвитку та підтримки з боку державного бюджету цієї галузі.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.977. Інформаційна політика держави як чинник розвитку громадянського суспільства в Україні: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / О. К. Тихомирова; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Висвітлено роль і значення інформаційної політики держави у розвитку громадянського суспільства загалом, та в Україні зокрема. Проаналізовано наукові роботи українських та зарубіжних учених, які розкривають теоретичні та практичні аспекти взаємодії третього сектору та держави в інформаційному просторі. Виявлено, що державна інформаційна політика може мати три основні способи впливу на громадянське суспільство, його сприйняття та зворотну реакцію: 1) інформаційна політика як засіб артикуляції загальнодержавної політики (внутрішньої та зовнішньої); 2) інформаційна політика як засіб демонстрації політики держави безпосередньо по відношенню до громадянського суспільства; 3) інформаційна політика як спосіб розуміння державою інформації та використання інформаційно-комунікаційних технологій. Визначено, що громадянське суспільство як актор, наділений аналітичними та самоорганізаційними здібностями, аналізуючи ці три вияви інформаційної політики, може налаштуватися або на протидію, або на взаємодію з державою. Ідентифіковано переваги від співпраці в інформаційній сфері для держави (довіра інститутів громадянського суспільства розширює довіру соціуму до органів державної влади; посилення конкурентоспроможності інформаційної сфери як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках ІКТ; транспарентність політичної системи, що сприяє комплексній демократизації: розбудова сучасного інформаційного суспільства) та громадянського суспільства (розгалужений контроль за владою державного, регіонального та локального рівнів: участь у формуванні змісту порядку денного в інформаційному просторі; боротьба з бюрократичною неефективністю та корупцією; посилення системи стримувань і противаг).

Шифр НБУВ: РА452380

3.Х.978. Механізми державного регулювання земельних відносин в умовах децентралізації: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / П. В. Халімон; Нац. ун-т «Чернігівська політехніка». — Чернігів, 2021. — 22 с.: рис. — укр.

Досліджено науково-теоретичні засади й обґрунтовано практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення механізмів державного регулювання земельних відносин в умовах децентралізації. Розроблено відповідний понятійно-категоріальний апарат, запропоновано систему механізмів державного регулювання земельних відносин в умовах децентралізації та надано їх загальну характеристику. Здійснено аналіз організаційно-адміністративного механізму державного регулювання земельних відносин в Україні. Визначено особливості та проблеми нормативно-правового забезпечення розвитку земельних відносин в Україні як механізму їх регулювання в умовах децентралізації. Досліджено зарубіжний досвід регулювання розвитку земельних відносин і перспективи його адаптації в Україні. Розроблено організаційно-функціональний конструкт моделі удосконалення механізмів державного регулювання розвитку земельних відносин

в умовах децентралізації. Надано пропозиції щодо формування та реалізації комплексного механізму державного регулювання розвитку земельних відносин в умовах децентралізації. Запропоновано комплементарну комунікативну платформу механізмів державного регулювання земельних відносин у контексті децентралізації.

Шифр НБУВ: RA452354

3.X.979. Права модель сталого розвитку України: [монографія] / В. А. Устименко, Р. А. Джабраїлов, Т. С. Гудіма, О. Р. Зельдіна, В. О. Коверзнев, В. К. Малолітнева, О. Е. Ліллемяе, В. С. Міщенко, А. Є. Санченко, О. А. Трегуб, К. О. Хрїмлі, О. Ю. Гостева, В. В. Гришко; ред.: В. А. Устименко; НАН України, «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України», державна установа. — Київ: ДУ «Ін-т екон.-прав. дослідж. ім. В. К. Макутова НАН України», 2021. — 295 с. — Бібліогр.: с. 249-295. — укр.

Висвітлено методологічні засади формування правової моделі сталого розвитку України. Наведено характеристику окремих елементів інституціонального забезпечення формування правової моделі сталого розвитку України. Визначено особливості формування інвестиційно-інноваційної складової правової моделі сталого розвитку України. Аргументовано першочерговість імплементації міжнародно-правових засад доступу до суду як гарантійного механізму у структурі правової моделі сталого розвитку України. Розглянуто державну регуляторну політику у сфері господарської діяльності як основу підвищення ефективності правової моделі сталого розвитку України. Визначено концепцію модернізації правового забезпечення грошово-кредитної та макропродуцентної політики держави як одну з форм об'єктивації правової моделі сталого розвитку України. Виокремлено публічні закупівлі як елемент правової моделі сталого розвитку України. Окреслено державну допомогу як інструмент реалізації стимулюючого потенціалу правової моделі сталого розвитку України.

Шифр НБУВ: BA859485

3.X.980. Правове забезпечення виробництва та реалізації молока з молочної сировини з дотриманням вимог харчової безпеки: монографія / Ю. С. Канарик; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — Київ: НУБіП України, 2022. — 205 с. — Бібліогр.: с. 178-205. — укр.

Наведено результати одного із перших в Україні науково-правових досліджень правового забезпечення виробництва та реалізації молока та молочної сировини з дотриманням вимог харчової безпеки. Визначено основні проблеми вітчизняної молочної галузі у відповідності до європейських стандартів, які перешкоджають виходу молокопереробних підприємств на міжнародний ринок. Запропоновано шляхи удосконалення законодавчого регулювання суспільних відносин у зазначеній галузі.

Шифр НБУВ: BA859949

3.X.981. Adapting Ukrainian Space Law to the challenges of the new space era / Ye. Rokytsky // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 18-22. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Проаналізовано правові та інституційні механізми регулювання стратегічно важливої космічної діяльності в Україні. Науково-теоретичні методи дослідження абстрагування, ідеалізації, побудови гіпотез і моделей, документальний аналіз та синтез, об'єктивна істина, когнітивно-аналітичні та ін. Походження та історичний генезис правового режиму космічної діяльності в Україні, проаналізовано складові елементи правового механізму розвитку космічної галузі та проблеми адаптації цього механізму до тенденцій «нового космосу». Запропоновано адаптувати закон та деякі елементи такої адаптації для створення оптимальної правової бази розвитку космічної галузі України. Наукова мета статті — сприяння розвитку адекватного та комплексного регулювання космічної галузі в Україні, підвищенні якості та забезпеченні ефективності правового регулювання космічних відносин та теоретичній розробці концепції адаптації у національне космічне право. Проаналізовано еволюцію національного космічного законодавства на тлі розвитку космічної галузі України та тенденцій розвитку Нового космосу. Закон не потребує фрагментарності, але комплексна адаптація, з урахуванням особливостей розвитку національного космічного права України та її майбутніх партнерів.

Шифр НБУВ: Ж73401

Див. також: 3.X.892, 3.X.1061, 3.X.1103

Правове регулювання у сфері освіти, науки, культури

3.X.982. Державне управління реформуванням вищої освіти в Україні: монографія / С. А. Вавренюк; Нац. ун-т цивільного захисту України. — Харків: НУЦЗУ, 2020. — 285 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 241-285. — укр.

Присвячено вирішено актуального для науки державного управління завдання щодо обрuntuвання теоретичних засад і розробки практичних рекомендацій з удосконалення державного управління системою вищої освіти в Україні в процесі її реформування. Вивчено проблеми та перспективи розвитку вищої освіти

в країнах Європи. Проведено аналіз сучасного стану державного управління підготовки кадрів вищої школи в Україні. Розкрито механізми державного управління реформуванням вищої освіти в Україні. З'ясовано особливості інноваційних підходів до державного управління реформуванням вищої освіти. Охарактеризовано концептуальні засади державного управління реформуванням вищої освіти в Україні. Доведено, що розвиток вищої освіти в Україні переважно враховує перспективу рівноправної співпраці та взаємної перебудови усіх освітніх систем Європи, зберігаючи своєрідність кожної із них.

Шифр НБУВ: BA859032

3.X.983. Механізми державного управління професійно-технічною освітою України: теоретико-методологічні аспекти формування змісту та практики використання: [монографія] / Л. М. Грень; Нац. ун-т цивільного захисту України. — Харків: НУЦЗУ, 2020. — 306 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 270-306. — укр.

Розкрито теоретико-методологічне забезпечення державного управління професійно-технічною освітою України, особливості державного управління розвитком системи професійно-технічної освіти на державному та регіональному рівнях. Визначено стан розвитку професійно-технічної освіти України на сучасному етапі. Окреслено й обрuntuвано механізми державного управління у сфері професійно-технічної освіти. Визначено й обрuntuвано комплексний механізм державного управління професійно-технічною освітою, а також розкрито особливості його результативної реалізації.

Шифр НБУВ: BA859031

3.X.984. Оптимізація діяльності закладів дошкільної освіти у процесі реалізації інклюзивної освіти в Україні / О. Г. Лис // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 172-177. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено діяльність закладів дошкільної освіти у процесі реалізації інклюзивної освіти в Україні. Наголошено, що одним з пріоритетних напрямків сучасної політики України в галузі освіти є інклюзивна освіта, яка передбачає створення безбар'єрного освітнього середовища для осіб з особливими освітніми потребами та дітей з інвалідністю. Зазначено, що найбільш важливими показниками реалізації інклюзивної освіти (поряд з освітніми чинниками) вважаються суб'єктивні, такі як задоволеність освітнім процесом всіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, педагогів і фахівців супроводу); відчуття безпеки і комфортності освітнього середовища. Основними показниками ефективності оптимізації умов діяльності закладу дошкільної освіти при реалізації інклюзивної освіти є інклюзивна практика, яку дошкільна освітня установа реалізує у випадку, коли всі діти, включені в освітній процес, показують позитивну динаміку в розвитку (особливо соціальних навичок), адаптовані і прийняті дитячою групою, з бажанням відвідують заклад дошкільної освіти, одержують допомогу і підтримку в оволодінні освітньою програмою. Зроблено висновок, що розвиток інклюзивної освіти в Україні характеризується не створенням нової системи, а якісною і планомірною зміною існуючої системи дошкільної освіти в цілому. При цьому, реалізація цієї моделі в майбутньому надасть змогу підвищити ефективність діяльності закладу дошкільної освіти по включенню дітей з особливими освітніми потребами та дітей з інвалідністю в освітнє середовище. Саме тому, інклюзивна освітня практика в закладі дошкільної освіти неможлива без включення фахівців в експериментальну і дослідницьку роботу, спрямовану на: вивчення механізмів запуску інклюзивної освіти та супроводу інклюзії на всіх її етапах, аналіз та систематизацію позитивного та негативного досвіду, а також розробку умов оптимізації діяльності закладу.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.985. Перспективи удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення якості вищої освіти в Україні / Н. І. Ногас // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 34-40. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено особливості перспектив удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення якості вищої освіти в Україні у сучасних умовах державотворення. Мета роботи — проведення аналізу наявних недоліків, колізій та суперечностей у чинному законодавстві щодо забезпечення якості освіти, завдання дослідження визначено пошуком напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення якості вищої освіти в Україні. Для реалізації даної мети і завдання у дослідженні здійснено звернення до ефективних практик зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання забезпечення якості вищої освіти у деяких країнах. Застосовано формально-логічний та порівняльно-правовий методи, а також метод моделювання, який надав змогу сформулювати пропозиції щодо внесення змін у чинне законодавство України. Обрuntuвано, що системне реформування адміністративно-правових засад забезпечення якості вищої освіти в Україні надасть суттєвий поштовх у наближенні української вищої освіти до європейських стандартів при збереженні українських національних традицій і забезпечить належну конкурентоздатність українським університетам в умовах гострої конкуренції на європейському ринку надання освітніх послуг. Доведено, що удосконалення

законодавства у сфері забезпечення якості вищої освіти зумовлене конкурентними факторами на ринку вищої освіти як в Україні, так і на європейському ринку. Обґрунтовано, що потреба в удосконаленні даного законодавства загострилася у зв'язку з високою соціальною мобільністю молоді в умовах повномасштабного воєнного вторгнення РФ в Україну, коли, окрім інших глобальних негативних наслідків, війна спричинила загрозу неповернення значної кількості молоді із зарубіжних країн, що негативно впливатиме на підготовку фахових кадрів українськими вищими навчальними закладами. У роботі показано недовільні вітчизняного законодавства у сфері забезпечення якості вищої освіти, представлено основні напрями його вдосконалення, зокрема у сфері імплементації зарубіжного досвіду.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.986. Про концепцію управління якістю освіти / С. О. Юлдашев, С. Ф. Демченко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 163-168. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Саме сьогодні, коли природні багатства перестають бути основою та запорукою успіху окремих країн у глобальній конкуренції, необхідно сфокусувати увагу на розвиткові єдиного посправжньому невичерпного ресурсу формування кращого майбутнього для всіх та кожного і людського потенціалу, його творчої, креативної частини. В програмних документах, присвячених розвитку освіти в Україні, правильно сформульовано завдання — підвищити її якість. Проте ні законодавство про освіту, ні численні стратегії, місії, по перше, не надають чіткої конструктивної відповіді, що така якість освіти, а по друге — не визначають чітких шляхів забезпечення цієї якості. Згідно з авторською концепцією управління якістю освіти, під цією якістю слід розуміти якість навчальної інформації, знань. Презюмується достатність розробленої концепції (сукупності основних ідей) для створення інноваційної (унікальної) моделі управління якістю навчального процесу в установах вищої освіти. Презюмується також, що матеріально-енергетичне уречевлення цієї моделі забезпечить її функціонування, прорив у підвищенні якості освіти, наблизення країни до інформаційного суспільства, суспільства знань. Вищезгадана концепція може інтерпретуватися і як можлива альтернатива вирішення найважливішої державної проблеми і прогресуючого економічного та технологічного відставання України в галузі інновацій від високорозвинених держав, з усіма наслідками. Маються на увазі негативні процеси економічного (неотримання можливих інвестицій, міграція частини працездатного населення, що мігрує в інші країни для працевлаштування, в т. ч. «відтік мізків») і політичного (загрози суверенітету, національної безпеки, територіальної цілісності України) характеру.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.987. Розвиток системи громадсько-державного управління в загальноосвітньому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06 / О. К. Михасюк; Національна академія педагогічних наук України, Університет менеджменту освіти. — Київ, 2021. — 21 с.: рис., табл. — укр.

Проведено теоретико-експериментальне дослідження проблеми розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти. Проаналізовано стан розробленості вказаної проблеми в науці та практиці. Визначено та деталізовано критерії розвитку системи громадсько-державного управління закладом загальної середньої освіти. Розроблено й експериментально перевірено модель розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти. Змодельовано та визначено зміст технології запровадження зазначеної моделі. Розроблено методичні рекомендації щодо запровадження моделі розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти.

Шифр НБУВ: РА452544

Див. також: 3.X.896

Правове регулювання у сфері соціального забезпечення

3.X.988. Змістово-понятійна характеристика принципів публічного адміністрування у сфері соціального захисту / А. Л. Ліжєвський // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 65-71. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Охарактеризовано суть публічного адміністрування й особливості прояву його принципів у сфері соціального захисту. Установлено, що в науковій літературі поряд із терміном «соціальний захист» уживаються також терміни «соціальне забезпечення» та «соціальне страхування», однак вони не є тотожними, оскільки «соціальний захист» є ширшим за обсягом поняттям і охоплює соціальне страхування, соціальні стандарти і гарантії населення та соціальне забезпечення як складові частини. Визначено, що сфера соціального захисту є однією із сфер позитивних зобов'язань держави, яку представлено комплексом організаційно-правових і економічних заходів, спрямованих на забезпечення соціальних виплат, пільг, послуг та інших гарантій, які надаються специфічними соціальними інституціями. Установлено,

що публічне адміністрування у сфері соціального захисту є цілеспрямованою діяльністю спеціально уповноважених суб'єктів публічного адміністрування: органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів делегованих повноважень і окремої групи органів, яких не віднесено до жодної із груп, але які виконують специфічні функції в публічно-правовій сфері, що реалізуються через використання означеними суб'єктами інструментів публічного адміністрування з метою забезпечення соціальної політики держави. Акцентовано увагу на тому, що основоположними засадами, які виступають сполучною ланкою між керівними закономірностями розвитку і функціонування соціальної сфери та її впорядкуванням за допомогою інструментів публічного адміністрування, є принципи. Доведено, що принципи публічного адміністрування у сфері соціального захисту співвідносяться із традиційними «мегапринципами» публічного адміністрування і принципом верховенства права та принципом належного врядування.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.989. Особливості вирішення спорів у сфері соціального забезпечення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / В. В. Веннікова; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — Харків, 2020. — 20 с. — укр.

Досліджено теоретичні та практичні особливості вирішення спорів у сфері соціального забезпечення, визначено поняття, види, причини і умови їх виникнення, принципи і стадії розвитку. Надано правову характеристику сутності адміністративного й судового порядків вирішення спорів у вказаній сфері, а також розглянуто інші (альтернативні) шляхи їх вирішення. Обґрунтовано тезу про те, що спір у сфері соціального забезпечення — це об'єктно-суб'єктивне середовище екзистенції правових різноманітностей між суб'єктами права соціального забезпечення, пов'язаних із установами, визнанням або скасуванням соціальних виплат, гарантій і пільг, за допомогою передбачених законодавством процедур. Феномен компромісу характеризується не тільки як спосіб вирішення спору у системі соціального забезпечення, а й як форма самого її існування.

Шифр НБУВ: РА449059

3.X.990. Правове регулювання соціального забезпечення суддів в умовах євроінтеграції України: тенденції подальшого розвитку / Н. Гук // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 48-55. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Відзначено, що сьогодні для сфери соціального забезпечення (СЗ) суддів в Україні є характерними наступні напрями: адаптація європейських стандартів і досвіду зарубіжних держав у нормах законодавства про судоустрій і статус суддів України; збільшення заробітної плати суддів за рахунок урізання соціальних гарантій; зменшення змісту та обсягу СЗ суддівського корпусу; переходу держави від переважання натурального СЗ (за рахунок, першою чергою, пільг і гарантій) до грошового забезпечення. Як засвідчило дослідження питань проблем і тенденцій подальшого розвитку правового регулювання СЗ суддів в умовах євроінтеграції України, законодавство про судоустрій і статус суддів все ще перебуває на невисокому рівні для вирішення поточних проблем, а рівень наукової уваги до цих питань є невисоким. Проблеми правового регулювання СЗ суддів, передусім, пов'язані з тими тенденціями, які існують на сьогодні, а саме зі зменшенням обсягів СЗ і зосередженні на високому рівні оплати праці. Тому, переважна більшість проблем пов'язана саме із тим, що ці процеси сприймають на науковому рівні неозначно. Існує чимало напрямків СЗ суддів, відсутність державних гарантій щодо яких може вважатись обмеженнями їхніх прав. Водночас, законодавцем допущено декілька неточностей у регламентації наявних на сьогодні форм. Саме сукупність цих спірних питань і становить в результаті обсяг проблем правового регулювання СЗ суддів.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Фінансове право

3.X.991. Адміністрування публічних фінансів: навч.-метод. посіб. / А. Й. Іванський; Міжнародний гуманітарний університет. — Одеса: Гельветика, 2022. — 123 с.: іл. — Бібліогр.: с. 111-122. — укр.

Розроблено відповідно до навчального плану і складено з навчальної програми курсу, методичних рекомендацій із проведення практичних занять, підготовки до заліку, завдань для самостійної роботи, списку рекомендованої літератури. Зазначено, що вивчення дисципліни «Адміністрування публічних фінансів» допоможе здобувачам вищої освіти зрозуміти закономірності розвитку та сучасні реалії фінансової діяльності держави, в межах яких має сформуватися комплексне уявлення щодо предмету курсу. Викладено знання, уміння та навички, що зумовляють подальше вивчення юридичних дисциплін та навчальних курсів фінансово-правового спрямування.

Шифр НБУВ: ВА860672

3.X.992. Правове регулювання застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Я. Р. Дегтяр; Донецький юридичний інститут Міністерства внутрішніх справ України. — Маріуполь, 2021. — 20 с. — укр.

Комплексно проаналізовано правове регулювання застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі. Доведено, що програмно-цільовий метод є не лише доктринальною фінансово-правовою категорією, а насамперед є обов'язковим правовизначальним методом управління бюджетними коштами на всіх стадіях бюджетного процесу, що і вказує на його основоположне місце у сучасному бюджетному процесі. В свою чергу зміст програмно-цільового методу складають бюджетні програми і підпрограми; стратегічне планування; доходи й видатки; прогноз, оцінка і визначення повноважень; аналіз, оцінка і моніторинг програм; прозорість бюджетного процесу та участь громадськості у ньому. Визначено, що усі стадії бюджетного процесу ретельно регламентовані процесуальними нормами бюджетного права, що забезпечує чітке планування та додержання бюджетної дисципліни. Кожна зі стадій бюджетного процесу обмежується певними строками та має часові межі. Наголошується, що зазначені стадії відбуваються послідовно, і цей порядок не може бути змінений.

Шифр НБУВ: РА452138

3.X.993. Правове регулювання оподаткування цифрових компаній у Великобританії / О. Р. Вайсховська, В. А. Вдовічен // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 118-122. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Досліджено правове регулювання оподаткування цифрових компаній у Великобританії. Вказано, що ознакою сучасного етапу розвитку суспільства є значна цифровізація економіки внаслідок застосування результатів еволюції інформаційних технологій. Наслідком такого розвитку сучасних інформаційних технологій є модернізація наявних податкових систем та поява необхідності вироблення нових підходів до оподаткування цифрової економіки, зокрема, великих транснаціональних цифрових компаній. Вказано, що поширення цифрових компаній спричинило численні політичні дискусії про правове регулювання оподаткування їх доходів та місце їх оподаткування. Проблемою є можливість таких суб'єктів цифрової підприємницької діяльності бути платниками податків за місцем виробництва своїх товарів і послуг, а не їх реалізації. Тобто цифрові компанії створили своєрідну «надтериторію», недоступну для національних податкових органів. Деякі європейські юрисдикції, серед яких Великобританія, запровадили спеціальні податки на цифрові послуги (DST), що націлені саме на оподаткування великих цифрових компаній. Податки на цифрові послуги (DST) — це податки на валовий прибуток з податковою базою, яка включає доходи, одержані від певного набору цифрових товарів або послуг, або на основі кількості цифрових користувачів у країні. Ставка податку становить 2 % з доходів від соціальних мереж, пошукових систем в мережі Інтернет та онлайн-ринків (маркетплейсів). Платниками є транснаціональні компанії, доходи яких становлять 500 млн фунтів стерлінгів у всьому світі та 25 млн фунтів стерлінгів у Великобританії. При цьому вважається, що оподатковуваними цифрові послуги надаються на території Великобританії, якщо вони надаються для користувача, для якого розумно припустити, що він перебуває у Сполученому Королівстві. Тобто використовується широкий підхід до визначення місцезнаходження користувача. Податок викликає широкі дискусії у світі, проте є одним із шляхів належного оподаткування суб'єктів підприємства, діяльність яких базується на використанні результатів розвитку інформаційних технологій.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.994. Принципи бюджетного права України / М. М. Бліхар, Ю. С. Рудницька // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 35-40. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано бюджетно-правові принципи. Визначено поняття принципів права, їх значення для правової системи загалом. Проаналізовано українське законодавство, на основі якого можна виділити принципи бюджетного права, а також зазначено, чим відмінні принципи саме бюджетного права в системі фінансових правовідносин. Обґрунтовано, що практика реалізації бюджетних відносин свідчить, що учасники бюджетної діяльності внаслідок регулювання бюджетних відносин захищеності не одержують. Оскільки за визначенням правові принципи є не лише основами або положеннями, а й також ідеалами правового регулювання бюджетних відносин, то варто визначити принципи правової захищеності як принципи бюджетного права. Принцип правової захищеності в бюджетному праві встановлює, що бюджетні призначення й асигнування мають складатися, затверджуватися та використовуватися відповідно до бюджетного законодавства, мета полягає в тому, щоб здійснити державні програми, які стосуються соціального захисту, і доводити до розпорядників бюджетних коштів у визначених та профінансованих трансфертах із державного бюджету місцевим бюджетам або в міжбюджетних угодах. З'ясовано, що загальні принципи бюджетного права — це такі, дія яких поширюється на всі інсти-

тути, що становлять структуру бюджетного права як підгалузі фінансового. Із цих позицій формується система принципів бюджетного права, що мають вертикальну ієрархічну структуру, тобто вони спираються на загальноправові принципи (законність, верховенство права, рівність, єдність, відповідальність тощо) і на загальні фінансово-правові (плановість, самостійність суб'єктів фінансових правовідносин, прозорість і гласність, публічність фінансових ресурсів, федералізм тощо), які реалізуються в бюджетних правовідносинах. Стверджено, що оскільки бюджетне право є підгалуззю фінансового, то деякі принципи в них, звісно ж, перетинаються. Однак бюджетне право також характеризується і власними принципами, що вирізняє цю галузь від інших галузей права.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

Див. також: 3.У.554

Правове регулювання державних прибутків

3.X.995. Асиметричність податкового права держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / В. Б. Рарицька; Хмельницька обласна рада, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. — Хмельницький, 2021. — 18 с. — укр.

Здійснено спеціальне комплексне дослідження з позицій антропосоціокультурного підходу поняття, природи та основних властивостей асиметричності податкового права держави на прикладі законодавства України та інших держав. Досліджено ціннісну асиметричність податкового права держави. Виокремлено базові податково-правові цінності держави, доведено відсутність податково-правових цінностей платників податків у фіскальній державі. Обґрунтовано поняття конструктивної асиметричності податкового права держави; удосконалено формулювання асиметричності юридичних конструкцій прав і обов'язків держави і платників податків. Досліджено поняття та природу функціональної асиметричності податкового права держави; доведено, що в її основі лежить протилежність природи цього права та процесуальної природи податкових відносин у суспільстві.

Шифр НБУВ: РА452442

3.X.996. Загальні принципи права та їх вплив на реалізацію процедур податкового контролю / С. А. Даниєляк // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 131-135. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено вплив загальних принципів права на реалізацію процедур податкового контролю. Зазначено, що сформулювати закрити систему загальних принципів права з точною мірою впевненості не можна. До загальних принципів права автором було віднесено принцип верховенства права; принцип справедливості; принцип рівності; принцип законності; принцип взаємної відповідальності держави та особи. Розглянуто змістовне наповнення кожного із вищезазначених принципів та ґрунтовно окреслено специфіку їх правореалізації в межах процедур податкового контролю. Відзначено, що принцип верховенства права є одним із найбільш основоположних та імперативних правил регламентації будь-якої сфери суспільних відносин. Формалізацією принципу верховенства права нормотворець підкреслює основоположність відповідного вихідного положення права та поширює його регламентаційний вплив на всю систему права України. Зазначено, що наукова спільнота шукає відповіді на питання з приводу змістовного наповнення принципу верховенства права. Принцип правової визначеності є одним із ключових елементів принципу верховенства права, який прямо застосовується при вирішенні податкових спорів, про що автор зазначає на прикладі практики Верховного Суду. Автор звертає увагу на те, що загальний принцип верховенства права одержує своє пряме застосування при регламентації процедур податкового контролю. В межах податкового контролю реалізація принципу верховенства права відбувається крізь призму такої його складової, як правова визначеність. Щодо принципу справедливості автор зазначає, що у податковому законодавстві принцип справедливості одержав свою галузеву адаптацію як принцип соціальної справедливості. Принцип рівності має прояв у забороні будь-якої дискримінації платників податків. Принцип законності відіграє важливу роль у забезпеченні послідовної регламентації податкових відносин загалом. Принцип взаємної відповідальності держави та особи ґрунтується на ідеалах дотримання балансу між публічним та приватним інтересом. Наголошено, що не тільки платник податків є повністю зобов'язаним суб'єктом.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.997. Концептуальні аспекти правового забезпечення податкової безпеки України: монографія / П. В. Коломієць; Державний податковий університет. — Ірпінь: Астроя, 2023. — 467 с. — Бібліогр.: с. 370-467. — укр.

Досліджено наукової проблеми концептуальних аспектів правового забезпечення податкової безпеки України. Сформульовано, вперше на доктринальному рівні, за результатами наукового пошуку, на основі комплексного аналізу теоретичних положень і норм вітчизняного та зарубіжного законодавства, ряд висновків, пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення чинного

податкового законодавства в частині правового регулювання податкової безпеки України. Визначено цільову практичну спрямованість представлених матеріалів, які розраховано на суб'єктів права законодавчої ініціативи, науковців-фахівців у сфері правового забезпечення податкової безпеки України, науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти.

Шифр НБУВ: BA861255

3.X.998. Наукові праці науково-педагогічних працівників (2020 рік): бібліогр. покажч. / ред.: С. Я. Цимбалюк; уклад.: С. Ж. Йовженко, Н. П. Гайдай, Н. П. Фурман; Університет державної фіскальної служби України, Наукова бібліотека. — Ірпінь: Університет ДФС Україна, 2021. — 473 с. — (Серія «Наукові здобутки Університету ДФС України»). — укр.

Бібліографічний покажчик продовжує серію «Наукові здобутки Університету ДФС України». У бібліографічному покажчику систематизовано науковий доробок викладачів Університету за 2020 рік. Покажчик підсумовує та розкриває результати науково-дослідної та навчально-педагогічної роботи професорів і викладачів Університету державної фіскальної служби України за 2020 рік. До нього ввійшли: монографії, підручники, навчальні посібники, статті з періодичних видань, наукові статті, надруковані в збірниках праць конференцій, круглих столів. Матеріал видання розміщений за алфавітом прізвищ авторів і назв публікацій. Обсяг покажчика — 1864 роботи. Електронна версія покажчика розміщена на вебсайті бібліотеки Університету ДФС України за електронною адресою library.nusta.edu.ua.

Шифр НБУВ: BA859280

3.X.999. Оподаткування землі та нерухомості: навч. посіб. / П. М. Боровик, Ю. О. Кисельов, М. В. Шемякін; ред.: Ю. О. Кисельов; Уманський Нац. ун-т садівництва. — Умань: Сочинський М. М., 2022. — 99, [1] с.: рис. — Бібліогр.: с. 97-[100]. — укр.

Розглянуто податкову систему України. Увагу приділено основним податкам в геодезії, землекористуванні, а також використанні нерухомості і в транзакціях з нерухомим майном. Розглянуто також податки та податкову систему як категорії. Наведено класифікацію податків, зборів і платежів податкового характеру. Описано особливості обчислення і сплати податку на прибуток підприємств. Акцентовано на рентній платі, податку на додану вартість, єдиному соціальному внеску тощо.

Шифр НБУВ: BA859993

3.X.1000. Шляхи вдосконалення законодавчого регулювання оподаткування фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність / А. О. Сазонова // *Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького*. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 94-101. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження шляхів вдосконалення законодавчого регулювання оподаткування фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Визнано, що імплементація передового зарубіжного досвіду відповідатиме сучасним економічним тенденціям, пов'язаним з підвищенням поширеності нестандартної зайнятості, в основі якої лежить мобільність робочих ресурсів та зниження залежності працівника від роботодавця (тимчасова робота, неповний робочий час, робота за сумісництвом, поділ робочого місця, «віртуальне підприємство» тощо), а також забезпечить оптимізацію процедур фіскального контролю держави за нестандартними формами зайнятості, скорочення «тіньового ринку» зайнятості.

Шифр НБУВ: Ж73788

Цивільне та торгове право

3.X.1001. Відшкодування моральної шкоди при порушенні немайнових прав у соціальних мережах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / К. І. Спасова; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Проведено комплексний аналіз законодавства та судової практики з питань відшкодування моральної шкоди при порушенні немайнових прав у соціальних мережах. Визначено, що правова природа соціальних мереж є новим і дуже динамічним феноменом сучасного суспільства. Виокремлено основні проблеми правового характеру щодо їх використання, пов'язані з їх стрімким розвитком, а саме: відсутність нормативно-правової бази регулювання відносин у цій сфері, а також положень щодо захисту персональних даних, захисту честі, гідності та ділової репутації як фізичних, так і юридичних осіб, спростування недостовірної інформації тощо порушених у соціальних мережах. Зазначено, що чинні українські та міжнародні нормативно-правові акти містять лише окремі положення щодо врегулювання зазначених відносин та не вирішують усіх вищезазначених питань, а отже потребують значних доповнень. Акцентовано увагу на тому, що майбутнє правове регулювання має в першу чергу вирішувати приватноправові питання функціонування соціальних мереж, а не завдання патріотичного виховання і національної політики.

Представлено основні проблеми, які потребують вирішення: визначення розміру компенсації, суб'єктного складу, підстав виникнення деліктних відносин, що виникають за умов порушення немайнових прав у соціальних мережах тощо. Обґрунтовано необхідність впровадження в практику судів прийняття в якості доказів інших засобів доказування (скріншотів, аудіо та відеозаписів, огляд спірної інформації сторінок соціальної мережі) як належного способу збору та фіксації доказів порушень у соціальних мережах. З'ясовано, що з метою коректного визначення розміру компенсації моральної шкоди існує необхідність закріплення на законодавчому рівні обов'язкового характеру звернення позивача у справах про відшкодування моральної шкоди за отриманням судово-психологічної експертизи.

Шифр НБУВ: PA452786

3.X.1002. Дискусійні аспекти функціонування інституту поруки / В. І. Чуєнко, С. В. Косинський // *Держава та регіони. Сер. Право*. — 2021. — № 3. — С. 136-139. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Досліджено окремі характерні ознаки поруки, що визначають її суть. Увагу присвячено аналізу проблемних питань, що розкриваються на доктринальному рівні та призводять до труднощів використання на практиці. Наведено визначення поруки, а також сформульовано аргументи, що підтверджують недосконалість закріпленого в законодавстві поняття, як-от формулювання через спільнокореневі категорії, що перешкоджають розкриттю змісту інституту. Досліджено акцесорність як ознаку поруки, що означає її похідний, допоміжний характер. Акцесорність у законодавстві представлено положенням про те, що недійсність основного зобов'язання спричиняє недійсність правочину щодо його забезпечення. Визначено, що порука відноситься до особистих видів забезпечення виконання зобов'язання, адже праводійсності пов'язуються безпосередньо з особою поручителя, його майновим становищем, яке лягає в основу гарантій виконання зобов'язання для кредитора. Акцентовано увагу на проблемі визначення правової природи відповідальності поручителя. Досліджено два основних підходи до її розуміння — як компенсаційного явища та як заміновального. Обґрунтовано доцільність розуміння відповідальності у вузькому сенсі, адже відсутність факту цивільно-правового порушення свідчить про відсутність цивільно-правової відповідальності. Встановлено, що відповідальність боржника та поручителя є солідарною. Для повного висвітлення питання наведено позицію Верховного Суду України та доведено доцільність прийнятих змін до законодавства щодо солідарної відповідальності поручителів за окремо укладеними договорами, які розв'язали дискусії науковців та надали змогу уніфікувати судову практику. Встановлено, що законодавством передбачено письмову форму договору поруки, проте з огляду на відсутність будь-яких обмежень в його змісті, запропоновано надавати, що необхідно включити до тексту договору. Дослідження надало змогу зробити висновок, що значення поруки виражається у забезпеченні і захисті інтересів кредитора та компенсації його майнових втрат.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1003. Механізм цивільно-правового регулювання особистих немайнових відносин в умовах євроінтеграції: монографія / М. В. Бернацький, О. О. Гайдюлін, М. К. Галантич, Н. О. Давидова, Ю. О. Заїка, І. Р. Калаур, В. В. Кочин, О. О. Менделія, О. В. Пижова, М. О. Стефанчук, І. М. Шаркова; ред.: М. К. Галантич, Ю. О. Заїка; Національна академія правових наук України, Науково-дослідний ін-т приватного права і підприємництва імені Ф. Г. Бурчака. — Київ: НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2022. — 339 с. — укр.

Досліджено механізм цивільно-правового регулювання особистих немайнових відносин в умовах євроінтеграції. Розкрито проблематику особистих немайнових відносин. Висвітлено зміну правової природи регулювання особистих немайнових відносин в історії європейського права та становлення і розвитку вітчизняної доктрини у сфері особистих немайнових відносин. Окреслено поняття правосуб'єктності фізичної особи як цивільно-правової категорії та поняття її ознаки особистих немайнових відносин. Охарактеризовано види особистих немайнових відносин. Визнано місцезнаходження як особисте немайнове право юридичної особи. Увагу приділено правовому регулюванню немайнових відносин, пов'язаних із правом фізичної особи на життя; правовому регулюванню відносин, які пов'язані із правом фізичної особи на охорону здоров'я та медичну допомогу тощо.

Шифр НБУВ: VA859487

3.X.1004. Особливості відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою / Г. М. Грабовська, І. С. Мельничук // *Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту*. — 2021. — № 2. — С. 122-127. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — виявлення та аналіз особливостей правового регулювання зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою, у цивільному праві України. Визначено суб'єктів відповідальності за шкоду, завдану малолітніми особами та їх роль у протиправній поведінці дітей. Обговорено сутність зобов'язання щодо відшкодування шкоди, завданої

малолітніми, відповідальність за шкоду, завдану малолітніми та причини завдання шкоди малолітньою особою.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1005. Порівняльно-правовий аналіз регулювання участі співвласників в управлінні багатоквартирним будинком в державах Центральної та Східної Європи / О. В. Бігняк // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 183-188. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проведено порівняльно-правовий аналіз регулювання процесу прийняття участі в управлінні ОСББ в державах Центральної та Східної Європи. Відмінності в законодавствах держав, що розглядаються, полягають у процесі прийняття участі в управлінні ОСББ, зокрема щодо внесків власників квартир утримання багатоквартирного будинку. Зазначено, що право власників квартир приймати участь у вирішенні питань управління спільним майном ОСББ є особливою сферою, що вимагає законодавчого врегулювання. Перш за все, необхідно вирішити, чи залежить розподіл кількості голосів власників від кількості і розміру квартир і/або нежитлових приміщень, що перебувають у їх власності. Зроблено висновок, що в законодавстві держав, що стало предметом аналізу, порізно врегульовано право власників квартир приймати участь у вирішенні питань управління спільним майном ОСББ: або власнику кожного приміщення надано один голос незалежно від його розміру, або право голосу, засноване на відсотковій частці приміщення в загальній площі всіх квартир і нежитлових приміщень, розташованих у багатоквартирному будинку. Автор приходить до висновку, що у законодавстві слід закріпити положення, які б захистили власників від можливої монополізації прийняття рішення під час голосування в результаті концентрації власності серед обмеженої кількості власників квартир та нежитлових приміщень. Досвід інших країн показує, що вкрай важливо, щоб власники квартир і нежитлових приміщень в ОСББ мали рівні права і обов'язки, незалежно від того, чи є вони приватними особами, юридичними особами або державними чи муніципальними організаціями. Особливо це важливо при оплаті послуг і обслуговування. Рівність всіх власників дуже важлива для підтримки інтересу всіх власників до управління будівлею. Держави по-різному підходять до вирішення питання розподілу голосів під час прийняття рішень щодо управління спільним майном ОСББ. Під час розробки правового регулювання необхідно забезпечити, щоб результати голосування були юридично обов'язковими для всіх власників квартир і нежитлових приміщень, незалежно від того, чи власник брав участь в процесі голосування. З цією метою у законодавстві повинні бути передбачені випадки, коли потрібна прота або певна більшість голосів.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.X.1006. Правове регулювання речових прав на чуже майно за кордоном / Х. З. Піщик // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 147-153. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета роботи — проаналізувати підстави та порядок виникнення речових прав на чуже майно за кордоном, виявити їх взаємозв'язок й взаємообумовленість. В процесі дослідження визнано, що речові права на чуже майно є надійним правовим засобом для задоволення потреби у використанні чужої речі. Встановлено, що спільними характеристиками інституту обмежених речових прав на чужі речі за кордоном є те, що суб'єктами прав на чуже майно можуть бути ті особи, які можуть бути суб'єктами цивільних прав, перш за все, будь-які фізичні та юридичні особи.

Шифр НБУВ: Ж73788

Див. також: 3.X.1015, 3.X.1039

Зобов'язальне право

3.X.1007. Відповідальність керівника юридичної особи — боржника у випадку незадоволення вимог кредиторів / В. П. Мороз // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 162-169. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета статті — аналіз правового механізму солідарного притягнення керівника юридичної особи — боржника у разі незадоволення вимог кредиторів за простроченими зобов'язаннями. Документального аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, об'єктивної істини, когнітивно-аналітичний та ін. Проаналізовано концептуальні аспекти солідарної відповідальності керівника за зобов'язаннями юридичної особи — боржника у випадку незадоволення вимог кредиторів, проблеми запровадження відповідного правового механізму в законодавстві України, генезис судової практики щодо правозастосування зазначеного правового механізму, здійснено порівняльний аналіз солідарної відповідальності керівника юридичної особи за її зобов'язаннями в законодавстві України та інших держав. Проведено аналіз правового механізму солідарної відповідальності керівника юридичної особи — боржника у випадку незадоволення вимог кредиторів.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1008. Державно-приватне партнерство у вищій освіті України / У. Парпан // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 213-220. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено правові проблеми та потенціал розвитку державно-приватного партнерства в сфері вищої освіти. Державно-приватне партнерство (ДПП) розглянуто як гнучкий і перспективний інструмент для залучення приватних інвестицій в інфраструктуру, що забезпечує необхідну кооперацію науково-освітніх центрів із компаніями реального сектора економіки, що сприяє досягненню Цілей сталого розвитку України на період до 2030 р. у сфері освіти. У порівнянні з більш простими моделями співпраці держави та бізнесу цей інструмент передбачає взаємодію наукового й освітнього потенціалу вищих навчальних закладів з інвестиційними, технологічними та промисловими ресурсами реального сектора економіки. Держава та заклади освіти знаходяться в конкурентній боротьбі за здобувачів вищої освіти та фінансування, потребують розвитку інфраструктури. Проаналізовано переваги моделей ДПП із позиції приватного та публічного сектора, умови для розвитку цього механізму в державі. Зроблено висновок, що ДПП у сфері вищої освіти має перспективи розвитку. Підкреслюється дисбаланс між потребами економічного й інноваційного розвитку України та якістю законодавства в сфері ДПП. Розглянуто проблеми правового регулювання, надано рекомендації щодо його вдосконалення. Вказується, що ДПП є розвиненою формою реалізації інвестиційних проектів щодо публічної (державної та комунальної) інфраструктури та передбачає високий рівень кооперації публічного та приватного секторів. Під ДПП необхідно розуміти юридично оформлену на певний строк, засновану на об'єднанні вкладів і розподілі ризиків співпраці публічного та приватного партнерів із метою вирішення державних завдань, що здійснюється шляхом реалізації інвестиційних проектів об'єктів, які перебувають у сфері публічного інтересу. Акцентовано, що в Україні потенціал застосування ДПП обумовлений, передусім, повноваженнями держави в організації освітнього процесу, як наслідок, значним переважанням серед провідних вищів державних бюджетних установ, де право власності на майно належить державі.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1009. Деякі проблемні аспекти дослідження питань, поставлених перед судовим експертом, що стосуються овердрафтного кредитування юридичних осіб / Ю. М. Перцович // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 188-197. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета роботи — висвітлення деяких проблемних аспектів у процесі складання висновку експерта з питань, пов'язаних з овердрафтним кредитуванням юридичних осіб. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу й формулювання відповідних висновків і рекомендацій. Виділено деякі проблемні аспекти дослідження питань, поставлених перед судовим експертом, що стосуються овердрафтного кредитування юридичних осіб. Сформовано типовий перелік документів, необхідних для отримання кредиту овердрафт та основні принципи, на яких ґрунтуються вимоги до позичальника. Доповнено критерії класифікації овердрафту. Узагальнено перелік документів, необхідних для отримання кредиту й сформовано основні принципи, на яких базуються вимоги до позичальника.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.1010. Договірне право: підручник: у 2 т. Т. 1. **Теорія цивільно-правового договору** / С. Я. Вавженчук. — Харків, 2022. — 630 с. — Бібліогр.: с. 600-630. — укр.

Викладено основні положення правового регулювання договірних відносин. На основі норм цивільного, господарського законодавства України, основних міжнародних нормативно-правових актів, судової практики та юридичної доктрини розкрито основні положення та структуру договорів у приватному праві. Наведено правовий аналіз груп договорів, характеристику юридичної природи договірних відносин, склад і форму договірних правовідносин, механізму захисту та майнової відповідальності у разі порушення суб'єктивних договірних прав або обов'язків.

Шифр НБУВ: В358995/1

3.X.1011. Договірне право: [навч. посіб.] / В. П. Івашенко, І. М. Фріман, Є. М. Фріман; Український державний університет науки і технологій. — Дніпро: Акцент ПП, 2022. — 177 с. — Бібліогр.: с. 175-177. — укр.

Викладено поняття договірної права, предмет і функції договірної права, систему договорів. Розглянуто поняття та зміст основних договорів. Відображено джерела договірної права законні, підзаконні нормативно-правові акти договірної права, поняття та види суб'єктів договірної права. Проаналізовано поняття сторін різноманітних договорів, моменти настання юридичної чинності договорів, момент та припинення договірних правовідносин. Розглянуто поняття договірних зобов'язань та висвітлено методи забезпечення їх належного виконання. Розкрито сутність договорів про надання фінансових послуг та страхування.

Шифр НБУВ: ВА860203

3.X.1012. Індивідуально-правовий договір як форма правового компромісу // Р. С. Шелудяков, О. Ю. Білошенко, Ю. С. Чабаненко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 42-47. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Проведено комплексне дослідження індивідуально-правового договору як форми правового компромісу. Зазначено, що правовий компроміс характеризується наявністю зовнішніх форм його вияву, за допомогою яких упорядковуються різні правові конфлікти. Серед компромісних актів як форм правового компромісу в сучасній державі перевага надається договору, контракту, угоді, згоді, конкурсу та іншим. Увагу звернено на особливості правового компромісу, підкреслено важливу роль і значення компромісу як однієї з найбільш вдалих форм взаємодії суб'єктів, орієнтира, який використовується людьми при формуванні власного варіанту поведінки, результатом функціонування демократичного режиму. Встановлено, що в сучасних умовах під формою правового компромісу слід вважати певний спосіб його зовнішнього вираження, призначенням якого є впорядкування змісту правових відносин, надання їм властивості загальнообов'язкового характеру. З'ясовано, що за допомогою юридичної форми можна побачити, як втілюється і реалізується правовий компроміс у сучасній державі. Акцентовано увагу на обґрунтуванні поняття «індивідуально-правового договору» як правокомпромисної форми упорядкування правових конфліктів, проаналізовано особливості індивідуально-правового договору. Підкреслено, що, на відміну від нормативно-правового договору, індивідуальний договір має персоніфікований характер, не містить загальних правил поведінки, є зручним і простим способом регулювання, який надає змогу враховувати взаємні інтереси суб'єктів і забезпечувати відносно безконфліктне існування громадянського суспільства. Виділено характерні особливості окремих видів індивідуально-правових угод, для яких притаманна наявність домовленостей, згоди, свободи, рівності та взаємних поступок. Проаналізовано цивільно-правовий договір як форму правового компромісу, трудовий договір, колективний договір і шлюбний договір.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1013. Морська доктрина України на період до 2035 року (2009 — 2015 — 2018 років): організаційний (процесуально-процедурний) аспект доктринотворення / С. С. Кузнецов // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 17-26. — Бібліогр.: 37 назв. — укр.

Досліджено організаційний (процесуально-процедурний) аспект процесів правотворення і доктринотворення в їх поєднанні на прикладі Морської доктрини України на період до 2035 р. у редакції 2009 р., спроби створення її нової редакції у 2015 р. і у редакції 2018 р. Автор виходить із того, що Морська доктрина України на період до 2035 р. є результатом соціального процесу розвитку, який має циклічний характер. Отже, може бути досліджений організаційний (процесуально-процедурний) аспект цього процесу у послідовності проходження його циклів (Доктрини 2009, 2015 та 2018 рр.). Доктрину 2009, як і Доктрину 2018 слід розглядати як результат процесу правотворення і як результат процесу доктринотворення і факультативної стадії процесу правотворення, а точніше як результат «етапу державної доктриналізації» і етапу надання правовій (морській) доктрині статусу джерела права у формі правового акту і етапу санкціонування (юридизації). Цей етап однаково притаманний як процесу правотворення, так і процесу доктринотворення. Щодо діяльності (функціонування) Ради національної безпеки та оборони України (РНБОУ), то до планів її роботи включався розгляд питань стосовно Морської доктрини України, але не здійснювався (на виконання її законодавчо визначених повноважень) попередній аналіз стану справ у сфері розвитку України як морської держави після впровадження Доктрини 2009 р. для Доктрини 2015 р. (період дії майже 6 років) та Доктрини 2009 для Доктрини 2018 (період дії майже 9 років).

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1014. Недоторканість житла як правовий інститут: теоретико-правовий аналіз: монографія / М. Бурдін, І. Невзоров, Н. Наумова. — Харків: Бровін О. В., 2022. — 227 с. — Бібліогр.: с. 206-227. — укр.

Проаналізовано теоретичні і практичні аспекти функціонування недоторканності житла як правового інституту. Охарактеризовано напрацювання сучасних правових шкіл країн ЄС і надання вітчизняної правничої думки щодо забезпечення недоторканності житла. Досліджено специфічні риси законодавства України й окремих країн ЄС, що регламентує питання забезпечення недоторканності житла. Узагальнено існуючі в юридичній науці підходи до розуміння поняття «правовий інститут», враховуючи поняття «комплексний міжгалузевий правовий інститут». Окреслено шляхи та перспективи вдосконалення нормативно-правового забезпечення недоторканності житла в законодавстві України. Розкрито юридичну природу недоторканності житла як комплексного міжгалузевого правового інституту, особливості джерельної бази (нормативно-правового забезпечення) недоторканності житла в Україні та країнах ЄС. Увагу приділено рішенням Європейського суду з прав людини з питань забезпечення недоторканності житла та теоретико-правовим характеристиками

недоторканності житла як комплексного міжгалузевого правового інституту.

Шифр НБУВ: ВА858750

3.X.1015. Формування та реалізація механізмів державно-приватного партнерства у сфері економіки (на прикладі країн ЄС та України): автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / В. Ю. Станішевський; МАУП. — Київ, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Систематизовано наукові погляди на генезис формування та розвитку державно-приватного партнерства у сфері економіки. Доведено, що на теренах України розвиток відносин між державою та бізнесом на сьогоднішній день знаходиться на початковій стадії, оскільки ще не створено інституціональну основу для здійснення ефективного публічно-приватного партнерства. Така ситуація спричинює необхідність наукового обґрунтування змісту державно-приватного партнерства та його значення для розвитку суспільних відносин, а також способів і форм його реалізації. Зазначено, що державно-приватне партнерство можна розглядати як фінансові відносини між органами публічної влади та представниками приватного сектора на взаємовигідних умовах, які включають інвестування коштів представників бізнесового товариства у розвиток об'єктів державної власності та передбачають спільне управління ними. Комплексний аналіз укладених угод в Україні, в рамках програм державно-приватного партнерства, та законодавчого простору їх забезпечення дав змогу здійснити авторську систематизацію п'яти основних моделей державно-приватного партнерства та сфер їх застосування, а саме: контрактна (надання послуг населенню, постачання товарів для потреб держави); концесійна (передача права на будівництво, або експлуатацію, об'єктів приватним партнерам, що включає реалізацію загальнонаціональних, соціально-орієнтованих і капіталомістких проектів); лізингова (оренда об'єктів і виробничого обладнання державної власності приватними партнерами); коопераційна (організація діяльності спільних державно-приватних підприємств); угода про розподіл продукції (видобуток сировини державної власності приватним партнером із майбутнім розподілом продукції). Розглянуто тенденції застосування успішного досвіду країн ЄС для збільшення ефективності реалізації проектів державно-приватного партнерства, вирішення основних проблем їх розвитку у соціально-економічних сферах, а також для оновлення інфраструктури країн. Акцентовано увагу на основних ознаках, які характеризують проекти державно-приватного партнерства, згідно з положеннями Зеленої книги ЄС. Розроблено модель удосконалення механізмів державно-приватного партнерства у сфері економіки в Україні, що відрізняється алгоритмізацією процесів забезпечення та реалізації інтересів усього суб'єктного складу даного партнерства (влада — замовник, підприємство — виконавець, соціум — посередник) і системним характером урахування глобалізаційних тенденцій сучасності, зарубіжних концепцій.

Шифр НБУВ: РА452247

Див. також: 3.У.495

Авторське та винахідницьке (патентне) право

3.X.1016. Авторське право на фотографічні твори в мережі Інтернет: організаційно-правові основи захисту в Україні / О. В. Мельничук, Л. Л. Марківська, Н. М. Сірук // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 51-58. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Розглянуто актуальні проблеми, пов'язані із захистом авторських прав на фотографічні твори у мережі Інтернет. Розглянуто зміст правових норм щодо регулювання суспільних відносин у процесі створення та використання фотографічних творів, зокрема у цифровому середовищі. Проаналізовано питання про творчу роботу та інтелектуальну працю авторів творів у такій сфері, як фото, яке сьогодні є актуальним, що призводить до перегляду раніше відомих підходів до розуміння творчості, творчої праці та інтелектуальної діяльності. У сучасних умовах формування глобального Інтернет-простору можливість використання твору перестала залежати від особистості його автора, що потребує врегулювання сфери авторського права на відтворення праць. Правовий статус автора фотографічного твору визначається сукупністю особистих немайнових та майнових прав. Сучасний поступ інформаційного суспільства здійснює на галузь авторських прав як позитивний, так і негативний вплив. Останніми роками більшість правопорушень відбувається саме в мережі Інтернет, оскільки відбувається низка порушення прав насамперед через завантаження об'єктів авторського права без виплати відповідної винагороди тощо. Серед різноманіття порушень авторських прав відзначаються випадки транснаціонального характеру, боротьба з якими актуальна для будь-якої країни. Особливості захисту авторських прав у мережі Інтернет все ще недостатньо досліджені, що свідчить про актуальність обраної проблематики. Увага приділяється засобам запобігання правопорушенням у сфері авторських прав на фотографічні твори. Зроблено висновки щодо необхідності введення спеціального законодавчого регулювання авторських прав на фотографічні твори в мережі

Интернет, що надасть змогу передусім захистити права користувачів щодо розпорядження ними своєю інтелектуальною власністю.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1017. Адміністративно-правове регулювання у сфері реалізації права інтелектуальної власності: стан, проблеми, перспективи: монографія / Н. П. Капітаненко; Класичний приватний університет. — Одеса: Гельветика, 2021. — 411 с.: табл. — Бібліогр.: с. 367-411. — укр.

Досліджено сутність та особливості адміністративно-правового регулювання у сфері реалізації права інтелектуальної власності, надано історико-правову характеристику регулювання у сфері інтелектуальної власності, досліджено нормативно-правові засади. Придлено увагу напрямкам адміністративно-правового регулювання сфери інтелектуальної власності: авторському праву, торговельній марці, комерційній таємниці. Встановлено адміністративно-правові засади державного та громадського контролю у сфері інтелектуальної власності. Розглянуто порядок притягнення осіб до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері реалізації права інтелектуальної власності.

Шифр НБУВ: BA859615

3.X.1018. Адміністративно-правові засади державного внутрішнього контролю у сфері реалізації права інтелектуальної власності / Н. П. Капітаненко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 101-108. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Проаналізовано адміністративно-правові засади державного внутрішнього контролю у сфері реалізації права інтелектуальної власності. Встановлено, що епоха демократичних перетворень в українському суспільстві передбачає чіткість, збалансованість і ефективність функціонування державної влади. Важливе місце в забезпеченні цих вимог посідає державний внутрішній контроль. Визначено зміст державного внутрішнього контролю у сфері реалізації права інтелектуальної власності, який включає сукупність таких заходів, як спостереження, перевірка й аналіз, що використовують уповноважені органи виконавчої влади та посадові особи для виконання поставлених перед ними завдань. Правова природа внутрішнього контролю полягає в тому, що здійснювати його можуть лише органи виконавчої влади та посадові особи в межах, які визначені нормами права, з чітким визначенням завдань, сфери, об'єкта, форми та строків контролю і контролюючого органу. Виявлено завдання державного внутрішнього контролю у сфері реалізації права інтелектуальної власності. З'ясовано, що внутрішній контроль здійснюють органи виконавчої влади відповідно до повноважень, які визначають зміст їх діяльності. За сферою діяльності, що підлягає контролю, внутрішній контроль класифікують на внутрішньовідомчий, міжвідомчий і надвідомчий. Встановлено, що внутрішньовідомчий контроль у галузі інтелектуальної власності передбачає здійснення контрольних дій Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, одним із завдань якого є забезпечення, формування та реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності. Здійснення безпосереднього державного внутрішньовідомчого контролю покладено на державних інспекторів із питань інтелектуальної власності. Міжвідомчий контроль у сфері інтелектуальної власності здійснюють центральні органи виконавчої влади міжгалузеві компетенції і міністерства України та інші центральні органи виконавчої влади.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1019. Інституціональні умови привласнення інтелектуальних благ / В. П. Соловійов, А. К. Лі // Наука та наукознавство. — 2020. — № 4. — С. 76-87. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Актуальність проблеми формування інститутів привласнення інтелектуальних благ обумовлена необхідністю розв'язання суперечностей між індивідуальними і соціальними нормами та правилами взаємодії творців і споживачів інтелектуальної продукції. Саме в такий спосіб можливо збалансувати індивідуальний і соціальний інтерес, що дозволить реалізувати інституціональні принципи управління інтелектуальною власністю відповідно до економічного статусу країни. Відомо, що на сучасному етапі інституціоналізація відносин у сфері привласнення інтелектуальних цінностей здійснюється в умовах системи інституційних протиріч: всередині неформальних норм і правил; операційної діяльності формальних інститутів держави; між неформальними і формальними інститутами. Авторське право, на відміну від патентного права і права торговельних марок, не вимагає попередньої реєстрації для охорони — об'єкт авторського права охороняється в силу самого факту його створення, якщо це відповідає необхідним умовам. Розглянуто ситуації, коли закони про авторське право стосуються оригінальності об'єктивного вираження думок в об'єктивній формі у друкованому або письмовому вигляді, а також береться до уваги самовираження автора у створеному ним об'єкті. Мета дослідження — виявлення механізмів впливу неформальних норм і правил використання інтелектуальної власності на становлення суспільно-правової форми відносин у сфері привласнення інтелектуальних цінностей в умовах країни з перехідною економікою, до категорії яких наразі належить Україна. Формалізація відносин у сфері привласнення інтелектуальних благ в Україні сьогодні багато в чому успадковує за-

старілі правила, прищеплені суспільству за радянських часів, що перешкоджає встановленню правил, які відповідають нині чинним міжнародним зобов'язанням країни. Аналіз процесу інституціоналізації системи привласнення інтелектуальної продукції в різних типах економіки дозволив зробити висновок, що в умовах перехідних економік і економік, що розвиваються, економічна ефективність залишається невисокою через невизначеність не тільки юридичної доктрини, а й поведінки юридичних агентів. Підкреслено необхідність встановлення такої фінансової компенсації творцям інтелектуальної власності, яка робить порушення правил функціонерами-посередниками вкрай не вигідним.

Шифр НБУВ: Ж14597

3.X.1020. Механізм захисту прав інтелектуальної власності: цивільно-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / І. М. Бенедисюк; Національна академія правових наук України, Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності. — Київ, 2021. — 22 с. — укр.

Дисертація присвячена дослідженню доктринальних положень науки цивільного права, національного та міжнародного законодавства й правозастосування у сфері захисту прав інтелектуальної власності та виробленню на цій основі цілісного, системного підходу до розуміння механізму захисту прав інтелектуальної власності в його цивільно-правових аспектах, а також розробці теоретичних висновків і пропозицій, спрямованих на удосконалення чинного законодавства України у досліджуваній сфері. Послідовно розкрито загальні підходи до розуміння поняття захисту прав інтелектуальної власності; проаналізовано особливості реалізації функцій права в процесі захисту прав інтелектуальної власності; визначено суть механізму захисту прав інтелектуальної власності та розкрито методологічні засади його формування. Досліджено заходи, процедури та способи захисту цивільно-правового характеру як складові механізму захисту прав інтелектуальної власності; визначено місце судових і митних органів в процесі реалізації такого механізму. В межах євроінтеграційного вектору розвитку України досліджено досвід Європейського Союзу у підвищенні рівня захисту прав інтелектуальної власності та розкрито значення Угоди про асоціацію України з ЄС в процесі удосконалення механізму захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Шифр НБУВ: PA452977

3.X.1021. Об'єкти інтелектуальної власності у нормах цивільного та господарського законодавства України: порівняльно-правовий аналіз / Р. Г. Шокін // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 152-157. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Здійснено порівняльно-правовий аналіз інтелектуальної власності у нормах цивільного та господарського законодавства України. Розглянуто особливості природи інтелектуально-правових відносин. Об'єкти інтелектуально-правових відносин не мають матеріальної субстанції, проте вони можуть стати об'єктом правової охорони, якщо будуть втілені у певний матеріальний об'єкт, наприклад — винахід, втілений у промисловий виріб. Акцентовано увагу на тенденціях щодо регулювання відповідної сфери на міжнародному рівні. Узагальнено погляди вітчизняних вчених на зміст авторського права. З'ясовано, що окрему проблему для сучасної науки становить необхідність чіткого віднесення того чи іншого результату інтелектуальної діяльності до інтелектуальної власності. Встановлено, що ключові положення права інтелектуальної власності розкриваються в Цивільному кодексі України, але вони недостатньо відображені у господарському законодавстві. Запропоновано віднести до об'єктів прав інтелектуальної власності у сфері господарювання результати авторського права та суміжних прав, шляхом доповнення Господарського кодексу України відповідними статтями. Окрім того, до Господарського кодексу України запропоновано включити статті «Правомочності щодо використання наукового відкриття», «Правомочності щодо використання раціоналізаторської пропозиції», «Правомочності щодо використання комп'ютерних програм». В контексті актуалізації майбутніх досліджень окреслено потребу вивчення правового регулювання таких об'єктів інтелектуальної власності як блокчейн і токенизація.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1022. Особливості правового регулювання штучного інтелекту в Україні / К. С. Токарева, Н. О. Савліва // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 148-153. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити проблемні питання правового регулювання штучного інтелекту в законодавстві України. Дослідження проведене з використанням системи загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, що забезпечують об'єктивний аналіз досліджуваного предмету. Під час вивчення даного аспекту важливим є об'єктивність, ціннісний та структурно-системний підходи, а також використання логічних прийомів, зокрема аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення. Визначено головні особливості запровадження штучного інтелекту в законодавство України. Обговорено поняття штучного інтелекту в правовій площині, з'ясування ролі та суті його нормативного закріплення, пошук перспективи подальшого розвитку технологій

штучного інтелекту в Україні, досвід країн ЄС щодо впровадження в законодавчу базу основ регулювання штучного інтелекту.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.Х.1023. Особливості правової політики у сфері інновацій та інтелектуальної власності / М. Малень // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 198-205. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено правову політику у сфері інновацій та інтелектуальної власності. Обґрунтовано необхідність інноваційного розвитку України як одного з головних чинників соціально-економічного розвитку. Проаналізовано підходи до визначення сутності категорії «інноваційна діяльність» і визначено проблеми правового регулювання інноваційної діяльності у контексті з інтелектуальною діяльністю за забезпечення інноваційного розвитку держави та її регіонів. Уточнено сутність правової політики щодо активізації та розвитку інноваційної складової національної економіки. Проаналізовано зміст основних нормативних документів щодо здійснення інноваційної діяльності на предмет наявності правових мотиваційних інструментів активізації. Систематизовано основні мотиваційні інструменти, що можуть бути використаними для підвищення ефективності чинного законодавства. Підкреслюється, що підвищення правової культури щодо прав інтелектуальної власності, захисту прав інтелектуальної власності може забезпечуватися саме у процесі інноваційної діяльності. Окреслено напрями правової політики, направленої на активізацію інноваційного розвитку через розвиток охорони та захисту інтелектуальної власності як складової інноваційної діяльності. Наголошено, що інноваційна політика виступає складовою соціально-економічної та правової політики, спрямована на стимулювання інтелектуальної діяльності, створює передумови для ефективного розвитку інноваційної системи держави. Право є інструментом регулювання суспільних, зокрема економічних відносин. Ефективність права в регулюванні економічних відносин залежить і від того, наскільки повно воно відображає економічні потреби суспільства. Вказано на те, що правова політика у сфері інновацій покликана поєднувати публічно-правові та приватноправові інтереси може бути виражена в таких формах: правотворча політика; політика реалізації права; політика інтерпретації права; політика правової освіти; правоохоронна та правозахисна політика. Натомість, правотворча політика у сфері інновацій — це науково обґрунтована, послідовна та системна діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства щодо створення необхідних правових умов для ефективної інноваційної діяльності шляхом розробки та прийняття нормативної бази у галузі інноваційного розвитку.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.1024. Правовий режим об'єктів права інтелектуальної власності у сфері залізничного транспорту в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / В. О. Семчик; Національна академія правових наук України, Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Висвітлено комплексне дослідження правового режиму об'єктів права інтелектуальної власності у сфері залізничного транспорту в Україні. Досліджено існуючі підходи до розуміння поняття «правовий режим», розкрито структурні елементи правового режиму об'єктів права інтелектуальної власності. Проаналізовано питання формування майна підприємств залізничного транспорту України АТ «Укрзалізниця» у процесі реорганізації в акціонерне товариство. Охарактеризовано сучасний стан правового регулювання визначення вартості об'єктів права інтелектуальної власності підприємств залізничного транспорту. З метою впровадження кращих практик капіталізації підприємств за рахунок потенціалу інтелектуального капіталу запропоновано розробити та впровадити методику оцінки об'єктів права інтелектуальної власності на підприємствах залізничного транспорту. Розкрито питання управління інтелектуальною власністю та з'ясовано, що воно не передбачає здійснення заходів щодо комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності на підприємствах. Зважаючи на це, обґрунтовано пропозицію щодо створення у межах АТ «Укрзалізниця» окремого органу з питань управління об'єктами інтелектуальної власності. Приділено увагу питанням правової охорони об'єктів інтелектуальної власності підприємств залізничного транспорту і захисту прав інтелектуальної власності.

Шифр НБУВ: РА452379

3.Х.1025. Пріоритетні напрями формування інфраструктурної бази публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності / А. В. Хрідочкін // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 114-120. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено пріоритетні напрями формування інфраструктурної бази публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності. Наголошено на необхідності створення сприятливих соціально-економічних, організаційних і правових умов для інтелектуальної творчої діяльності. Підкреслено значення стимулювання розвитку інтелектуального, творчого, наукового та технологічного потенціалу держави і використання об'єктів інтелектуальної власності у господарській діяльності. Вказано на важливість забезпечення ефективної охорони результатів інтелекту-

альної творчої діяльності та права інтелектуальної власності на них. Визначено головне завдання вдосконалення інфраструктурної бази публічного адміністрування у сфері інтелектуальної власності — діяльність із навчання й поширення знань про інтелектуальну власність. Для покращання обізнаності та розвитку високої культури широких верств населення у сфері інтелектуальної власності необхідне інформування широких кіл громадськості та бізнесових кіл про роль і значення інтелектуальної власності з метою підвищення інтересу до створення й правомірному використанню об'єктів інтелектуальної власності. Запропоновано розробити відповідну політику щодо розвитку творчої діяльності дітей, юнацтва та молоді шляхом підготовки відповідних матеріалів для підвищення обізнаності, поваги й розвитку культури суспільства у сфері інтелектуальної власності та вдосконалення навчальних програм для учнів і студентів. Визначено, що сприятиме розвитку інфраструктурної бази та вдосконаленню процесу взаємодії винахідників, науковців і бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.Х.1026. Телеформат як об'єкт авторського права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н. В. Федорова; Національна академія правових наук України, Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності. — Київ, 2021. — 21 с. — укр.

Дослідженню теоретичні та прикладні проблеми цивільно-правового регулювання процесу створення та використання телеформату. Здійснено науково-теоретичне обґрунтування цілісного механізму правової охорони телеформату як об'єкта авторського права, розроблено пропозиції та рекомендації, спрямовані на удосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності та практики його застосування. Виявлено та класифіковано ознаки телеформату, сформульовано його поняття. Визначено внутрішню структуру та зовнішню форму виразу телеформату, досліджено елементи внутрішньої структури телеформату, визначено їх правову природу. Охарактеризовано сучасний стан охорони та захисту телеформату в Україні та в зарубіжних країнах. Виявлено систему суб'єктів авторського права на телеформат, запропоновано їх класифікацію. Досліджено види договорів, що укладаються у процесі створення та використання телеформату, розкрито особливості їх предмету та змісту.

Шифр НБУВ: РА452469

Сімейне право

3.Х.1027. Законодавчі обмеження при здійсненні права власності подружжям / В. О. Кожевнікова // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 136-140. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета дослідження — полягає у виявленні та вирішенні комплексу теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із законодавчими правовими регулювання обмежень у процесі здійснення права власності подружжям, удосконаленні концепції сучасного розуміння обмежень майнових прав суб'єктів сімейних відносин. Для реалізації зазначеної мети, у процесі наукового дослідження використано сукупність методів наукового пізнання. Методологічною основою наукової праці стали загально-наукові та спеціально-наукові методи. З'ясовані положення чинного сімейного законодавства України щодо нормативного порядку встановлення меж здійснення суб'єктивних прав та обмежень у праві спільної сумісної власності подружжя. З'ясовано наукові підходи до правової категорії обмежень у здійсненні права власності подружжя. Встановлено, що чоловік та дружина, здійснюючи свої права, керуються установленими законодавством межами, визначено, що загалом обмеження зменшують можливість здійснення окремого права, стосуються певного (виключного) кола суб'єктів окремих сімейних правовідносин, які встановлюються державою, рішенням суду, правостановлюючим актом.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.Х.1028. Механізм правового регулювання сімейних відносин: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / В. М. Чернега; Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. — Хмельницький, 2022. — 43 с. — укр.

Досліджено механізм правового регулювання сімейних відносин. Розкрито стан наукової думки щодо механізму правового регулювання сімейних відносин і його іррелевантність із запитами (потребами) часу. Представлено візію правового регулювання сімейних відносин. Визначено поняття, ознаки й «архітектоніку» механізму правового регулювання сімейних відносин. Наведено авторське бачення поняття норм-дефініцій сімейного права. Доведено, що згаданий вид спеціалізованих норм сімейного права виконує інтерпретаційну, компактну й інтегративну функції. Удосконалено наукові підходи щодо таких норм-дефініцій сімейного права: «сім'я», «шлюб», «усиновлення», «прийомна сім'я», «прийомні батьки», «прийомні діти», «дитячий будинок сімейного типу», «батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу», «вихованці дитячого будинку сімейного типу». Удосконалено наукові підходи щодо сімейно-правової термінології, зокрема: «дитина-сирота», «діти, позбавлені батьківського піклування», а також сімейно-правових термінів, що є гендерно іррелевантними.

Виявлено проблеми та розкрито потенціал кожного складника (норм сімейного права, правових звичаїв, сімейних договорів та домовленостей, юридичних фактів, сімейних правовідносин, актів здійснення та захисту сімейних прав та інтересів і виконання обов'язків, правової свідомості, правової культури) механізму правового регулювання сімейних відносин. Запропоновано еволюціонувати українські законодавчі приписи щодо: визнання шлюбу неукладеним (на основі латвійського досвіду); поновлення шлюбу (на взірці казахського досвіду); кола підстав позбавлення прав батьків (на взірці казахського досвіду); потенціалу продовження позовної давності до вимог, що випливають із приписів ч. 3 ст. 138 Сімейного кодексу України. Окреслено розвиток доктрини сімейного права та її вплив на законодавця та суб'єктів правозастосування. Визначено вплив судової практики в сімейних справах на формування та реалізацію норм сімейного права. Сформовано низку пропозицій, спрямованих на розвиток норм сімейного права — «підмурка» механізму правового регулювання сімейних відносин.

Шифр НБУВ: РА452823

3.X.1029. Окремі аспекти змісту шлюбного договору як правового регулятора відносин подружжя за законодавством України / Л. В. Єніна // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 40-45. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено допустимість і необхідність регулювання окремих відносин на рівні шлюбного договору як правового регулятора відносин подружжя за законодавством України. Відповідно до сімейного законодавства подружжя, батьки дитини, батьки та діти можуть врегулювати свої відносини за домовленістю (договором), якщо це не суперечить вимогам СК України, інших законів та моральним засадам суспільства. Зважаючи на суть шлюбного договору та правових обмежень, які визначають його умови, та принцип свободи договору, визначено, що певні обмеження щодо заборони регулювання особистих немайнових відносин є необґрунтованими. Зазначено, що у реальній правозастосовчій практиці особисті немайнові відносини тісно пов'язані з майновими відносинами подружжя. Грунтуючись на цьому, запропоновано визнати допустимим регулювання окремих аспектів здійснення та забезпечення особистих немайнових прав, особистісних стосунків, якщо вони безпосередньо можуть вплинути на майнові права подружжя. Зокрема, шлюбним договором будуть встановлені ті умови майнового й особистого немайнового характеру, обставини реалізації права жінки на зачаття дитини, вагітної дружини на створення у сім'ї умов для збереження її здоров'я та народження здорової дитини, а дружині-матері — на створення у сім'ї умов для поєднання материнства із здійсненням відповідних обов'язків, зумовлених у шлюбному договорі. Ці положення можуть бути важливими гарантіями для жінки у забезпеченні права на материнство у найбільш складні для неї періоди сімейного життя, позбавити необхідності доводити під час вирішення спору розмір відповідної грошової компенсації, якщо він буде встановлений сторонами у шлюбному договорі, або взагалі попередити спори щодо цього предмету. Якщо говорити про майнові права, то жінці мають зумовлюватись потреби, надаватись грошове утримання, за яких жінка буде вважати, що її особисті немайнові та майнові потреби, пов'язані зі змістом відповідного права, задоволені.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1030. Сім'я в системі ризиків правової соціалізації / О. Парута // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 77-82. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

До завдань теорії правової соціалізації належить дослідження цілісного процесу становлення особистості. Вирішення означеного завдання ускладнюється необхідністю осмислення проблем і ризиків правової соціалізації та необхідністю подальшого вироблення обґрунтованих рекомендацій щодо їх попередження та подолання. Поняття ризику є багатоплановим. Проблема ризиків сьогодні широко обговорюється в наукових колах під час оцінки міжнародної, економічної, соціальної, правової, фінансової та інших сфер державної діяльності. В науковій літературі вживаються різні похідні ризику, залежно від сфери застосування та глибини наукового аналізу загрози. В суперечливих умовах становлення нашої молоді державі потребуємо ефективного управління суспільними ризиками. Розвиток методології управління ризиками надасть можливість вдосконалювати стратегію правової соціалізації громадян в Україні. Нині очевидним є брак цілеспрямованої активної державної діяльності, яка була б спрямована на зменшення впливу як прогнозованих негативних, так і стихійних антисоціальних чинників та активних протидій правовій соціалізації. Особистість людини формується не сама собою, а під впливом суспільства, яке відіграє вирішальну роль у її вихованні. Не менш важливою від державної є роль малих соціальних груп, у яких особа взаємодіє з іншими людьми. Це сім'я, шкільний клас, релігійні організації тощо. Наголошується на значенні найближчого оточення людини в процесі правової соціалізації, адже на первинному рівні проблеми правової соціалізації особи виникають як правило вже в її найближчому оточенні — в межах сім'ї, посеред друзів чи ровесників. У сучасному світі чимало сімей, де батьки сприяють формуванню у

дітей моделей девіантної поведінки, та як наслідок, такі сім'ї стають вагомим фактором соціопатогенезу особистості. В дослідженні сім'ю розглянуто як одне з основних джерел збереження культурних і духовних цінностей, адже саме сім'я є тим інститутом правової соціалізації, через який можуть закладатися основи як толерантного соціального життя, так і традиції беззаконня та насильства.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1031. Способи захисту інтересів у сімейному праві / С. М. Ходак // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 162-172. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Мета дослідження — способи захисту інтересів у сімейному праві та необхідність сформулювати науково-обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства України у сфері сімейно-правових інтересів. При дослідженні способів захисту інтересів в сімейному праві використовувався техніко-юридичний метод. Констатовано положення про те, що перелік способів захисту сімейних інтересів повинен виходити за рамки Сімейного кодексу, носити відкритий характер, що визначає можливість їх захисту іншими способами, не забороненими законом. Доведено, що при визначенні місця проживання дитини основне значення має вирішення питання про те, що найкраще відповідає інтересам дитини, а не презумпція на користь матері. Аргументовано, що сутність принципу найкращих інтересів дитини проявляється у пріоритетному врахуванні інтересів дитини у прийнятих батьками, законними представниками дитини, органами влади, судом та іншими особами рішень з метою задоволення будь-яких її потреб (залежно від віку, стану здоров'я, статі та специфіки розвитку дитини). Доведено, що принцип найкращих інтересів дитини включає в себе і принцип добробуту дитини, а це виключає необхідність їх розмежування як окремих правових категорій. Результати. Проаналізовано проблематику застосування способів захисту сімейно-правових інтересів. Доведено, що інтерес у сімейному праві захищається тими ж способами, що й суб'єктивне сімейне право.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.1032. Суб'єкти адміністративно-правових відносин у сфері сурогатного материнства в Україні / Ю. М. Якущенко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 77-82. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Визначено суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері сурогатного материнства в Україні. Зазначено, що на сьогодні перевага віддається характеристиці суб'єктів цивільно-правових відносин у сфері сурогатного материнства, тоді як адміністративно-правовий аспект застосування такого методу допоміжних репродуктивних технологій в Україні залишається поза увагою. Вказане, на думку автора, зумовлене насамперед правовим регулюванням застосування методу сурогатного материнства. З метою визначення суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері сурогатного материнства розкрито поняття «адміністративно-правові відносини», «суб'єкт (сторона) адміністративних правовідносин» і зміст регулятивних та охоронних адміністративно-правових відносин, що виникають, змінюються, припиняються й у сфері сурогатного материнства. Серед суб'єктів регулятивних відносин у сфері сурогатного материнства виокремлено Кабінет Міністрів України та Міністерство охорони здоров'я України. Визначено, що заклад охорони здоров'я вступає в адміністративно-правові відносини з Міністерством охорони здоров'я України для одержання ліцензії на медичну практику та з головною акредитаційною комісією або акредитаційними комісіями з метою проходження акредитації. З'ясовано, що серед фізичних осіб як суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері сурогатного материнства необхідно виділяти головних лікарів закладів охорони здоров'я, які застосовують допоміжні репродуктивні технології. Встановлено, що адміністративно-деліктні правовідносини у сфері сурогатного материнства обмежені відповідністю закладу охорони здоров'я за здійснення своєї діяльності без одержання ліцензії на медичну практику. Підтримано норми законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо питань застосування допоміжних репродуктивних технологій». Зроблено висновок про доцільність розвитку адміністративно-правових відносин між сурогатною матір'ю та потенційними батьками, зокрема іноземцями, з однієї сторони, та органом виконавчої влади — з іншої, щодо державної реєстрації договору сурогатного материнства, а також адміністративно-деліктних правовідносин у сфері сурогатного материнства.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

Господарське право

3.X.1033. Гарантійне обслуговування технічно складного обладнання в господарській сфері (правовий аспект) / Л. В. Мілішко // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 155-162. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — надати характеристику правовому регулюванню гарантійного обслуговування технічно складного обладнання

в господарській сфері; виявити проблеми та внести пропозиції щодо удосконалення правовідносин в означеній сфері. Дослідження проведено з використанням таких методів як аналіз, синтез, порівняння. Надано характеристику правового регулювання відносин із гарантійного обслуговування технічно складного обладнання в господарській сфері. Вперше сформульоване авторське визначення поняття «технічно складне обладнання». Встановлено, що на нинішньому етапі правового регулювання терміни та поняття сфери гарантійного обслуговування технічно складного обладнання характеризуються відсутністю чіткої визначеності та багатоманітністю, у зв'язку з чим є необхідність у господарському законодавстві приведення їх до універсальних. Обґрунтовані співвідношення понять «технічно складне обладнання», «продукція внутрішнього призначення» та встановлено, що технічно складне обладнання належить до продукції виробничо-технічного призначення. Окреслені окремі аспекти договорів постачання та інших, що містять положення із гарантійного обслуговування технічно складного обладнання.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.Х.1034. Господарське право: особлива частина (правове регулювання господарських відносин в окремих галузях економіки): навч. посіб. / Б. В. Дереванко; Донецький державний університет внутрішніх справ. — Одеса: Гельветика, 2021. — 313 с. — Бібліогр.: с. 310-313. — укр.

Надано характеристику правовому регулюванню господарських відносин в окремих галузях економіки. Особливу увагу приділено питанням регулювання відносин у реальному та фінансовому секторах економіки: в АПК, ГМК, електроенергетиці, будівництві, транспорті, сфері телекомунікацій, банківській сфері, сфері надання фінансових послуг, сфері обігу криптовалюти, біржовій сфері та фондовому ринку.

Шифр НБУВ: ВА859802

3.Х.1035. Господарсько-правове забезпечення постачання природного газу в умовах природних монополій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / І. В. Подрез-Ряполова; Донецький юридичний інститут Міністерства внутрішніх справ України. — Маріуполь, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено проблеми, що пов'язані із господарсько-правовим забезпеченням постачання природного газу в умовах природних монополій. У сучасних умовах при визначенні орієнтирів розвитку та сталого функціонування ринку природного газу необхідно збалансування економічних інтересів суб'єктів природних монополій, суміжних ринків і споживачів. Проаналізовано чинне національне законодавство, що регулює правовідносини на ринку природного газу, надано економіко-правову характеристику ринку природного газу. Досліджено зміст та особливості постачання природного газу, розглянуто питання щодо державного регулювання господарської діяльності з постачання природного газу, особливості інвестування на ринку природного газу. Визначено сутність правового регулювання договірних відносин із надання послуг постачання природного газу.

Шифр НБУВ: РА452140

3.Х.1036. Господарсько-правове забезпечення реалізації грошово-кредитної політики держави на засадах сталого розвитку: монографія / Т. С. Гудіма; НАН України, Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова. — Київ: ДУ «Ін-т екон.-прав. дослідж. ім. В. К. Макутова НАН України», 2020. — 335 с.: рис. — Бібліогр.: с. 294-335. — укр.

Проаналізовано господарсько-правове забезпечення грошово-кредитної політики в сучасних умовах. Сформувано відповідні пропозиції, практичне втілення яких може створити теоретичне підґрунтя для виявлення взаємозв'язків основних напрямів економічної політики на шляху до відновлення макроекономічної стабільності, сприяння стійкому зростанню економіки екологічно невиснажливим способом, посилення синергетичного ефекту від взаємодії основних напрямів економічної політики. Особливу увагу приділено формуванню нового концептуального підходу до розробки системи засобів правового регулювання грошово-кредитної політики на засадах сталого розвитку.

Шифр НБУВ: ВА860122

3.Х.1037. Господарсько-правові основи розвитку туристичної індустрії в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / А. А. Лященко; «Одеська юридична академія», Нац. ун-т. — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Здійснено комплексний аналіз господарсько-правових засад туристичної діяльності, особливостей формування та надання комплексної туристичної послуги, питань, пов'язаних з наданням пільг та преференцій учасникам відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності, які створюють туристичний продукт, надають туристичні послуги (перевезення, тимчасового розміщення, харчування, екскурсійного, курортного, спортивного, розважального та іншого обслуговування) чи здійснюють посередницьку діяльність із надання характерних та супутніх послуг, а також питань, пов'язаних із захистом прав споживачів турпродукту. Доведено необхідність визнання на державному рівні поняття «туристична індустрія» (ТІ), яку визначено як систему виробничих, транспортних, торговельних, сервісних підприємств і засобів розміщення. Обґрунтовано, що туристична індустрія функціонує завдяки механізму упорядкова-

них горизонтальних господарських зв'язків, в межах яких вирішуються питання укладення та виконання договорів, які за своєю правовою природою є господарськими договорами надання послуг, а також вертикальних господарських зв'язків, метою яких є створення ефективної туристичної системи для збільшення туристичних потоків в формі внутрішнього та міжнародного в'їзного туризму. Запропоновано для ефективного реалізації протекціоністської політики держави ввести пільгове оподаткування туроператорів, які надають комплексну туристичну послугу, упорядкувати механізми надання ім державної підтримки та стимулювання їх діяльності, врегулювати цілі, завдання та принципи розвитку міжнародного в'їзного та внутрішнього туризму, а також розроблено програми створення туристичних кластерів у регіонах. Відзначено необхідність розробки та впровадження державних і регіональних програм створення туристичних кластерів як одного із різновидів технологічних перетворень в ТІ, сталий розвиток якої повинен стати головним напрямом державної політики у сфері туризму.

Шифр НБУВ: РА452632

3.Х.1038. Дозвільні правовідносини у сфері господарювання: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04 / К. І. Апанасенко; НАН України, Інститут економіко-правових досліджень. — Київ, 2021. — 34 с. — укр.

Обґрунтовано концепцію дозвільних правовідносин у сфері господарювання як різновид організаційно-господарських правовідносин, розроблено науково аргументовані пропозиції з удосконалення норм дозвільного законодавства у сфері господарювання. Досліджено теоретичні передумови формування й історію становлення законодавства про дозвільні відносини у сфері господарювання. Проаналізовано теоретичні й практичні аспекти використання такого засобу державного регулювання господарської діяльності, як видача й анулювання (скасування, зупинення та продовження строку дії) дозвільних документів. Обґрунтовано самостійність дозвільних правовідносин у сфері господарювання в числі інших організаційно-господарських правовідносин. Досліджено особливості й складові структури дозвільних правовідносин у сфері господарювання. З'ясовано правову природу, класифіковані права за дозвільними документами. Розглянуто теоретичні й прикладні питання їхньої об'єктоздатності, оборотоздатності. Проаналізовано систему джерел правового регулювання дозвільних відносин у сфері господарювання, практику застосування норм дозвільного законодавства у сфері господарювання та відповідну практику Європейського суду з прав людини. Досліджено актуальний стан правового регулювання дозвільних відносин у деяких сферах державного регулювання господарювання, а саме: державної митної справи і зовнішньоекономічної діяльності, сферах екології, містобудування, охорони культурної та археологічної спадщини, на ринках фінансових послуг. Обґрунтовано законодавчі пропозиції з удосконалення норм дозвільного законодавства у сфері господарювання.

Шифр НБУВ: РА449052

3.Х.1039. Імплементация зарубіжного досвіду підтримки господарської діяльності в Україні / Д. О. Беззубов // Юрид. вісн. Повітря. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 154-161. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Мета статті — комплексний правовий аналіз існуючої системи засобів державного регулювання господарської діяльності, їх стану та визначення шляхів імплементції зарубіжного досвіду в підтримці господарської діяльності. Використано основні наукові методи порівняльного аналізу, математичної статистики та прогнозування. Метод порівняльного аналізу застосовано відповідно для порівняння стану підтримки суб'єктів господарювання в Україні та за кордоном. Метод математичної статистики дозволив об'єктивно оцінити ефекти від впровадження зарубіжного досвіду. Метод прогнозування дозволив передбачити ймовірність позитивного ефекту від підтримки суб'єктів господарювання державою. Дослідження питання засобів державного регулювання господарської діяльності є досить гострим, оскільки стан економічних відносин в Україні свідчить про необхідність ефективного реформування існуючої системи заходів державного впливу, в тому числі й засобів державного регулювання господарської діяльності. Обговорено проблеми впровадження іноземного досвіду в підтримку господарської діяльності з урахуванням національного законодавства та необхідністю його реформування.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.Х.1040. Механізм забезпечення захисту конкуренції в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія / Л. В. Омельченко. — Запоріжжя: Гельветика, 2021. — 219 с. — Бібліогр.: с. 197-219. — укр.

Висвітлено питання покращення адміністративно-правового механізму забезпечення захисту конкуренції в Україні. Виявлено та проаналізовано проблеми дослідження адміністративно-правового забезпечення захисту конкуренції. Доведено, що частинною системою сучасного конкурентного забезпечення є адміністративно-правове конкурентне забезпечення, ефективність якого значною мірою впливає на ефективність забезпечення захисту конкуренції в цілому, що зумовлює необхідність дослідження проблем конкурентного забезпечення в нерозривному зв'язку з проблематикою адміністративного права в цілому, в тому числі

з питаннями і доктриною його загальної частини. Запропоновано шляхи вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення захисту конкуренції в Україні у напрямках вдосконалення боротьби з картелями, вдосконалення державної політики захисту конкуренції, удосконалення міжнародного співробітництва у сфері захисту конкуренції.

Шифр НБУВ: BA859737

3.X.1041. Механізм правового регулювання господарських відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / І. В. Стаднік; Донецький юридичний інститут Міністерства внутрішніх справ України. — Маріуполь, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено механізм правового регулювання господарських відносин, розроблено та обґрунтовано нові теоретичні положень щодо визначення його поняття, сутності, структури та функціонального призначення в системі регулювання відносин господарювання, пошуку оптимальних шляхів підвищення його дієвості та ефективності. Конкретизовано ознаки механізму правового регулювання господарських відносин та запропоновано його визначення, обґрунтовано співвідношення механізму правового регулювання господарських відносин із суміжними правовими механізмами, зокрема з механізмом дії права та його складовими, а також з механізмом державного управління економічними процесами. Особливу увагу приділено структурно-статичній та функціонально-динамічній характеристиці механізму правового регулювання господарських відносин. Проаналізовано структурні елементи механізму правового регулювання господарських відносин, їх функції та характер взаємодії між собою. Додатково обґрунтовано положення щодо поняття та змісту ефективності механізму правового регулювання господарських відносин. Проаналізовано основні умови ефективності зазначеного механізму та обґрунтовано віднесення до них соціальної обумовленості та господарсько-правового забезпечення. Досліджено та конкретизовано критерії ефективності механізму правового регулювання господарських відносин.

Шифр НБУВ: RA452139

3.X.1042. Органічне виробництво: право і бізнес: матеріали наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 17 черв. 2021 р.) / ред.: О. Г. Бондар, Д. В. Федчишин; Запорізький нац. ун-т, Науково-практична конференція «Органічне виробництво: право і бізнес». — Запоріжжя: Гельветика, 2021. — 149 с. — укр.

Звернено увагу на питання органічного виробництва та його земельно-правове забезпечення. Розкрито правові питання використання земель для органічного землеробства, деякі питання удосконалення управління у сфері органічного землеробства. Визначено рейдерство земельних ділянок як перешкоду для розвитку органічного землеробства. Проведено огляд законодавчого регулювання органічного землеробства в Польщі. Розглянуто правове регулювання органічного сільськогосподарського виробництва згідно *acquis communautaire* Європейського Союзу. Висвітлено питання щодо відновлення родючості ґрунтів як чинника ведення органічного землеробства. Проаналізовано публічне адміністрування у сфері виробництва органічної сільськогосподарської продукції за законодавством України.

Шифр НБУВ: BA861235

3.X.1043. Податкове стимулювання підприємництва при наданні державної допомоги: господарсько-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Д. Ю. Сіюшов; «Одеська юридична академія», Нац. ун-т. — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Здійснено комплексний аналіз господарсько-правових засад податкового стимулювання підприємницької діяльності, особливостей закріплення і надання податкових стимулів і пільг у розрізі законодавства України про державну допомогу, нормативного регулювання державної допомоги стосовно податкових пільг у законодавстві ЄС та практики його застосування Судом ЄС. Доведено необхідність визнання на державному рівні, поряд із фіскальною та регулюючою функціями, стимулюючої і стримуальної функції оподаткування для підприємницької діяльності, що дозволить державі ефективніше розмежовувати спрямованість заходів податкової політики та впроваджувати такі заходи залежно від поставлених цілей. Розглянуто практику дотримання принципів пропорційності, правової визначеності та законних очікувань при розгляді справ стосовно податкових пільг як державної допомоги Судом ЄС, обґрунтовано використання принципу законних очікувань вітчизняними судами для забезпечення захисту прав підприємців-бенефіціарів у випадках зміни законодавства про державну допомогу чи визнання її незаконною. Розроблено конкретні пропозиції щодо удосконалення господарського та податкового законодавства з метою досягнення стимулюючого ефекту для підприємництва від державної допомоги та інше. Запропоновано доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення ст. 188-56 «Невиконання рішень внутрішнього аудиту щодо усунення порушень бюджетного законодавства», у якій необхідно закріпити адміністративну відповідальність за невиконання вимог щодо усунення порушень бюджетного законодавства, виявлених під час здійснення внутрішнього аудиту.

Шифр НБУВ: RA452631

3.X.1044. Правове регулювання діяльності мікрофінансових організацій в Україні / Н. В. Троцюк // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 141-148. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета статті — дослідження законодавчих положень і доктринальних джерел з метою обґрунтування засад правового регулювання діяльності мікрофінансових організацій в Україні та формулювання окремих пропозицій до проекту Закону України «Про захист прав позичальників у межах договорів мікрокредитування та мікропозики». Використані загальні та спеціальні наукові методи, зокрема такі як: порівняльно-правовий, системно-структурний методи, а також метод аналізу чинного вітчизняного законодавства. Аналіз понять «мікрофінансова організація», «мікрокредитування», «мікропозика» дав можливість сформулювати авторське визначення мікрофінансової діяльності та визначити її ознаки. Зроблено висновок, що недоліками проекту Закону України «Про захист прав позичальників у межах договорів мікрокредитування та мікропозики» є: відсутність поняття «мікрофінансова діяльність»; правова неврегульованість щодо організаційно-правової форми діяльності мікрофінансової організації. Встановлено, що на сьогоднішній день в Україні відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, який би регламентував роботу МФО, наслідком чого є недобросовісна діяльність даних організацій. Враховуючи досвід європейських країн щодо діяльності колекторських компаній на ринку фінансових послуг, Україна вперше визначила вимоги щодо взаємодії із споживачами та іншими особами при врегулюванні простроченої заборгованості (вимоги щодо етичної поведінки) та відповідальності за порушення вимог щодо етичної поведінки.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1045. Теоретичні засади управління господарськими товариствами у ринкових умовах / В. В. Джунь, Б. В. Шуба // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 140-145. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто зміни суті управлінської діяльності у нових економічних, ринкових умовах. Проаналізовано наявні теоретичні визначення управління, що можуть бути використані у розвитку відповідної частини господарсько-правової науки. В ринкових умовах господарювання відносини, що виникають між суб'єктами організаційно-господарських повноважень та суб'єктами господарювання визначаються зміною власності на об'єкти управління — підприємства і організації. Переважна їх більшість зараз знаходиться у приватній власності. З'явилися й нові організаційні форми — господарські товариства. Можна стверджувати, що тепер дійсно справджуються твердження творців господарського права, щодо визнання органів господарського керівництва суб'єктами господарського права. Можна також стверджувати, що у нових, ринкових умовах управління з боку органів господарської компетенції набуває замість адміністративного «господарсько-правовий» характер. Тобто замість розуміння управлінських відносин як відносин «влади — підпорядкування» постає необхідність інтерпретувати ці відносини як координаційні, забезпечувальні тощо. Це твердження, надиктоване реаліями сьогодення, має виконувати роль «зворотного зв'язку» між практикою і теорією, знаходити своє теоретичне обґрунтування у відповідних теоретичних положеннях, стосовно визначення поняття «управління» як в юридичних джерелах, у роботах державознавців, представників господарсько-правової науки, так і фахівців з державного, економічного управління.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.X.1046. Управління торговельними марками: боротьба з недобросовісною конкуренцією / О. В. Верес // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 134-140. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — визначити та показати форми прояву недобросовісної конкуренції, її негативні наслідки для власників торговельної марки, визначити напрями протидії та комплексних заходів захисту від недобросовісної конкуренції, розкрити їх зміст, описати адміністративно-правові та судові заходи захисту від порушення прав на торговельну марку. Методи дослідження: спираються на методи документального дослідження, вивчення методики правового регулювання торговельних марок. Проведення різного виду дискусій юридичного спрямування сприяє розвитку наукових досліджень, виявленню прогалин у законодавстві та окресленню нових напрямів правової реформи в Україні. Значна роль у цих процесах належить правничій спільноті, яка має об'єднатись у своєму прагненні та зусиллях захистити правові цінності й правопорядок у державі.

Шифр НБУВ: Ж73401

Див. також: 3.X.851, 3.X.1021

Інформаційне право

3.X.1047. Захист інформації: міжнародні відносини та політичний консалтинг: навч. посіб. / П. М. Лісовський, Ю. П. Лісовська. — Київ: Ліра-К, 2022. — 311 с.: іл., фот. — Бібліогр.: с. 303-311. — укр.

Наведено біографічні відомості про міжнародних дослідників з теорії чисел, які необхідні для оволодіння криптографії в контексті захисту інформації. Висвітлено історичні та сучасні методи шифрування міжнародної інформації. Визначено концептуальну модель Європейського Союзу щодо захисту інформації. Акцентовано увагу на політичному консалтингу як філософії (мистецтво, риторика, психологічний менеджмент тощо) щодо надання мудрих порад та достовірних пропозицій. Передбачено політичний консалтинг у міжнародно-правовому полі квантології, що містить нанотехнологічне вчення про радіобіокосмічне випромінювання в системі медичного захисту інформації.

Шифр НБУВ: ВА859354

3.X.1048. Інформаційна безпека та кібербезпека: порівняльно-правовий аспект / І. М. Сопілко // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 110-115. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити особливості та сутність кібербезпеки й інформаційної безпеки, зробити їх порівняльно-правовий аналіз. Дослідження було проведене із застосуванням загально-визначених методів наукового пізнання, таких як: аналітичний, порівняльно-правовий, системно-структурний та інші. Досліджено поняття, суть, характеристики кібербезпеки та інформаційної безпеки, вказано на проблеми забезпечення їх функціонування, надано пропозиції щодо подолання таких проблем шляхом вдосконалення чинної законодавчої бази та гармонізації вітчизняного законодавства із міжнародними стандартами. Дискусія ведеться щодо відмежування поняття кібербезпеки від поняття інформаційної безпеки та особливостей їх правового регулювання у провідних країнах світу в порівнянні з нашою державою.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1049. Інформаційне забезпечення безпеки держави в умовах інформаційного суспільства: державно-управлінський аспект: монографія / В. О. Торічний; Нац. ун-т цивільного захисту України. — Харків: НУЦЗУ, 2020. — 282 с.: табл., рис. — Бібліогр.: с. 263-282. — укр.

Розглянуто проблеми інформаційного забезпечення безпеки держави в системі національної безпеки в умовах розбудови інформаційного суспільства. Проаналізовано нормативно-правову базу інформаційної безпеки в Україні, розроблено наукові рекомендації щодо інформаційної складової у забезпеченні національної безпеки держави, а також визначено пріоритетні напрями реалізації державної політики у такій сфері.

Шифр НБУВ: ВА859041

3.X.1050. Інформаційне право України: навч. посіб. / М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, О. Г. Ярема; Львівський державний університет внутрішніх справ. — Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 415 с. — укр.

Розкрито основні положення інформаційного права України. На основі досягнень адміністративної науки, сучасного адміністративного й інформаційного законодавства та практики застосування визначено основні питання навчальної дисципліни «Інформаційне право України». Висвітлено базові принципи правового регулювання суспільних відносин в умовах формування інформаційного суспільства, інформаційних правовідносин, інформаційної культури та безпеки як складових інформаційної політики України. Подано інформацію про функції та методи інформаційного права, структуру та види інформаційно-правових норм, зміст інформаційних правовідносин.

Шифр НБУВ: ВА858896

3.X.1051. Інформаційні війни (конфлікти): теоретико-правовий аспект / В. Б. Череватюк, О. О. Бойко // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 62-69. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета статті — в умовах стрімкого розвитку суспільства, технологій та засобів відтворення інформації гостро стоїть проблема протидії інформаційній війні. Проведено паралелі між звичною війною та інформаційною, зокрема визначають відмінності між цими явищами. Мета статті — дослідження теоретичних аспектів інформаційних війн (конфліктів), узагальнення пропозицій щодо протидії інформаційним війнам. Методи: методологічну основу дослідження склали загальнонаукові методи пізнання, порівняльно-правовий; соціологічний; логічний; діалектичний. Проаналізовані основні методи ведення інформаційної війни, зокрема: підкуп; шантаж; залякування; маніпулювання свідомістю людей; погіршення політичної та економічної ситуації всередині країни; створення фіктивної опозиції; викрадення людей; організація та проведення терористичних актів тощо. Доведено, що створення контрпропаганди; розвиток засобів масової інформації; створення інформаційної коаліції; розвиток аналітичного мислення у громадян країни тощо є ефективними методами протидії інформаційним війнам. Розвинуто думку про те, що новітній інформаційній зброї ми маємо протиставити іміджу дипломатію, популяризацію бренду України у світовому просторі та ефективну політику, яка повинна реалізуватися через різні канали та засоби комунікації на міжнародній арені. Публічна дипломатія також є інструментом протидії гібридним загрозам, дезінформації та фейкам.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1052. Кібербезпека та загрози авіаційній сфері: правовий аспект / В. В. Філінович // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 38-44. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити особливості та сучасний стан кібернетичної безпеки в авіаційній сфері та правові можливості її захисту. Застосовано загальновизначені методи наукового пізнання, а саме: аналітичний, порівняльно-правовий, системно-структурний та інші. Досліджено поняття, суть, характеристики і особливості кібербезпеки в авіаційній сфері, вказано на проблеми захисту об'єктів критичної інфраструктури, авіаперевізників та пасажирів та надано пропозиції щодо подолання таких проблем. Обговорена дискусія у дослідженні присвячена пошуку шляхів вирішення проблеми забезпечення надійного рівня кібербезпеки в авіаційних комп'ютерних системах і мережах та необхідності гармонізації вітчизняного законодавства з даного питання із міжнародними стандартами.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1053. Національна безпека України в інформаційну епоху: правові аспекти: монографія / І. М. Доронін; Національна академія правових наук України, Науково-дослідний інститут інформатики і права. — Київ: АртЕк, 2019. — 433 с. — Бібліогр. в знесках. — укр.

Розглянуто еволюцію концепту «національна безпека» у вітчизняній правовій науці в інформаційну епоху. Досліджено передумови виникнення, а також процеси розвитку і трансформації національної безпеки України, правові засади її забезпечення. Окремо проаналізовано вплив факторів агресії проти України й еволюції інформаційного суспільства на стан забезпечення національної безпеки і трансформації системи її забезпечення. Досліджено складний характер суспільних змін в інформаційну епоху в сучасному світі, які зумовлюють зміни у парадигмі правового регулювання. Запропоновано розглядати «право національної безпеки» як галузь права в умовах зміни традиційних підходів до його систематизації.

Шифр НБУВ: ВА860000

3.X.1054. Національна та інформаційна безпека (актуалізація в сучасних умовах) / І. Жаровська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 56-61. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Увагу зосереджено на питаннях інформаційної безпеки. Кіберзагрози в глобалізаційному суспільстві є завжди, проте в час певних світових чи державницьких проблем і труднощів їх вплив відчувається особливо гостро. Константовано, що нині світ зустрівся з новою проблемою — новою хворобою, від якої не має лікування та попередження у вигляді вакцинації. Комплекс заходів, які вживають на державному рівні, зумовлює послаблення державного та недержавного секторів економіки та стосується всіх сфер життєдіяльності як окремої людини, так і держави та міжнародних інституцій. В той же час питання інформаційної безпеки привертається з новою силою, оскільки активізувалися кібератаки різного рівня. У ході аналізу встановлено, вони мають вибірковий характер, та спрямовані саме на ті інституції, які особливо задіяні в протидії пандемії. Від початку пандемії COVID-19 ВООЗ зафіксувала різке збільшення кількості кібератак, спрямованих на її співробітників, та афер по електронній пошті, що стосуються громадськості в цілому. У висновках зазначено, що проблема інформаційної безпеки стосується комплексу національних інтересів. Кібератаки активізувалися у час боротьби зі світовою пандемією, що зумовлена поширенням COVID-19 і стосуються як міжнародних інституцій, діяльність яких направлена на спеціалізовану боротьбу з цією кризою, так і на національні державні органи публічної влади. Ці кібератаки проводять не тільки через економічний інтерес, але й з метою поширення панічних настроїв і страху серед населення, підбурювання та інші масові девальвації.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1055. Порівняльна характеристика правового регулювання захисту персональних даних у США та Європі: CCPA vs GDPR / Ю. Корнелюк, Ю. Серединська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 72-77. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Проведено аналіз і порівняльну характеристику правового регулювання захисту персональних даних (ЗПД) у вигляді європейського та американського актів — General Data Protection Regulation (Regulation (EU) 2016/679) (GDPR) і California Consumer Privacy Act (CCPA). Проаналізовано: збирання, обробку та продаж персональних даних за відповідними нормативно-правовими актами; сфера діяльності правових актів розрізняється за 3-ма традиційними критеріями: колом осіб, предметом регулювання та територією застосування. Поручено питання ЗПД юридичними засобами під час їх збирання, обробки та продажу в інформаційних системах. Досліджено тенденції розвитку інституту ЗПД у контексті США та Європи, а також сутність поняття та загальні засади розвитку персональних даних. Вивчено розвиток законодавства ЄС у сфері ЗПД та основи його практичної реалізації. Надано пропозиції з імплементації законодавства України та ЄС. Здійснено ґрунтовний аналіз американських та європейських законодавчих основ і принципів ЗПД, які

становлять основу сучасної практики в цій сфері. Поставлено питання особливості підстав, за якими можна здійснювати законну обробку персональних даних суб'єкта відповідно до GDPR та ССРА. Здійснено порівняння поняття суб'єкта даних, GDPR і ССРА GDPR встановлює 6 таких підстав. Ключову позицію посідає згода суб'єкта даних на їх обробку. Увагу приділено вивченню питання «чутливих даних» у GDPR. Під таким поняттям даних розуміється інформація, яка розкриває расову, етнічну або релігійну приналежність; релігійні чи філософські вірування; політичні погляди та переконання; опрацювання біометричних і генетичних даних для єдиної ідентифікації фізичної особи, а також про її здоров'я, статеве життя чи сексуальну орієнтацію.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1056. Сучасний стан адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в Україні: теоретико-правовий аналіз / В. В. Калетник // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 70-77. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз сучасного стану адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в Україні, напрацювання науково обгрунтованих пропозицій та рекомендацій з цього питання. Використано методи теоретичного аналізу та аналізу змісту, монографічний метод, метод систематизації для виявлення та конкретизації авторської позиції в рамках досліджуваних питань. Визначено напрями підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в Україні на основі реалізації комплексу організаційно-правових заходів. Обговорено динамічний розвиток інформаційного суспільства зумовлює потребу постійної трансформації адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки держави.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1057. Digital-суспільство як детермінанта формування IT-права / К. О. Калаченкова // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 12-18. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Обгрунтовано формування галузі IT-права з урахуванням особливостей розвитку Digital-суспільства. Висвітлено проблему щодо місця IT-права в системі права. Розглянуто співвідношення понять «IT-право» та «Digital-право» та зроблено висновок про їх тотожність. Акцентовано увагу на тому, що перехід суспільства на новий етап розвитку зумовив необхідність створення нового та оновлення наявного юридичного інструментарію для опосередкування суспільних відносин в умовах інформатизації суспільства та формування цифрового середовища. Проаналізовано позиції вітчизняних і зарубіжних науковців щодо місця IT-права в системі права. Визначено предмет правового регулювання IT-права та обгрунтовано його відмінність від предмету правового регулювання інформаційного права. Зазначено, що відносини у сфері інформаційних технологій регулюються не тільки нормами національного законодавства, а й нормами міжнародного права та корпоративними нормами віртуального простору (правила Facebook, Google, Інтернет-сайтів тощо). Зроблено висновок, що внаслідок вибухоподібного розвитку цифрових технологій і набуття ними ключових позицій у житті суспільства відбувається становлення та розвиток нової галузі права — IT-права. За результатами проведеного дослідження зроблено висновок про наявність умов для віднесення IT-права до комплексних галузей права, а саме: наявна сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, що складаються в результаті використання цифрових технологій і похідних від них інструментів, спеціальний предмет регулювання — відносини, які породжуються обставинами виникнення та існування у віртуальному просторі в результаті комунікації та обміну даними в електронно-цифровій формі («Digital Law») як сукупність правил поведінки та інститутів, що регулюють різноманітні відносини щодо майнових та особистих немайнових благ, які породжуються обставинами виникнення та існування у віртуальному просторі в результаті комунікації та обміну даними в електронно-цифровій формі.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.X.1058. Features of information security in martial law / V. P. Moroz // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 94-101. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Мета дослідження — аналіз особливостей інформаційної безпеки (ІБ) у воєнному стані. Методи дослідження: порівняльний аналіз окремих нормативно-правових актів і судової практики України та нормативно-правової бази і прецедентної практики у застосуванні ІБ у воєнному стані. Нормативне регулювання формування єдиного інформаційного простору в Україні має сприяти гармонійному розвитку інформаційних ресурсів, інформаційних послуг та інформаційного продукту в країні. Підвищення ефективності досліджуваних суб'єктів протидії загрозам ІБ. Проведено аналіз правових особливостей ІБ у воєнному стані. В контексті перебування України у стані війни автор визначив наступні основні напрями вжиття заходів щодо захисту національного інформаційного простору та забезпечення національної системи ІБ України: по-перше, вдосконалення нормативної бази

в галузі державної інформаційної політики, яка визначала б взаємодію українських правоохоронних органів із органами місцевого самоврядування, державними органами та державними установами; по-друге, створення єдиного міжвідомчого координаційного органу для керівництва, координації та моніторингу заходів інформаційної безпеки; по-третє, створення системи всебічного моніторингу популярних аудіовізуальних та друкованих засобів масової інформації, а також популярних Інтернет-ресурсів; по-четверте, заохочення подальших комплексних досліджень у галузі ІБ. Політика щодо публічної інформації в умовах глобалізації була б ефективною лише за умови, що вона буде всебічною, системною та, безсумнівно, відкритою, спрямованою на покращення інтересів громадян, суспільства та держави. Доцільно забезпечити ІБ за рахунок систематизації та гармонізації адміністративного законодавства в галузі ІБ через кодифікований нормативно-правовий акт, який створить основи адміністративної та державної підтримки ІБ в Україні.

Шифр НБУВ: Ж73401

Див. також: 3.У.521

Екологічне право

3.X.1059. Використання й охорона земельних ресурсів: актуальні питання науки та практики: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 19 трав. 2021р. / ред.: І. Яців, Н. Стойко, Л. Дудич; Львівський національний аграрний університет, «Використання й охорона земельних ресурсів: актуальні питання науки та практики», міжнародна науково-практична інтернет-конференція. — Дубляни: Галиц. вид. спілка, 2021. — 144 с.: рис., табл. — укр.

Представлено матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Висвітлено актуальні питання управління земельними ресурсами, планування використання земель, адміністрування землекористування, кадастру, охорони земель, геодезичного та картографічного забезпечення землевпорядних робіт, враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід.

Шифр НБУВ: ВА859277

3.X.1060. Екологічні аспекти публічних закупівель в Україні: національне законодавство та стандарти ЄС: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Л. М. Шевчук; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Комплексно досліджено екологічні аспекти публічних закупівель у національному законодавстві України та стандарти ЄС. Наведено теоретичне узагальнення еколо-правового регулювання сфери публічних закупівель у вітчизняному законодавстві відповідно до стандартів ЄС в умовах сталого розвитку. Розглянуто історико-правові передумови екологізації публічних закупівель України в рамках євроінтеграційного розвитку. Обрунтовано доцільність запровадження теоретико-правової категорії «екологізація публічних закупівель». Виявлено змістовне наповнення й особливості сучасної екологічної політики України в умовах євроінтеграції держави та в контексті досягнення цілей сталого розвитку. Визначено співвідношення екологічних аспектів національного законодавства у сфері публічних закупівель та *acquis* ЄС. Охарактеризовано інституційно-функціональне забезпечення екологічної складової публічних закупівель в Україні та ЄС. Проведено порівняльно-правовий аналіз організації та здійснення публічних закупівель в Україні відповідно до екологічних вимог ЄС. Здійснено класифікацію категорій (груп) вимог (положень) еколо-правового забезпечення організації та здійснення публічних закупівель в Україні відповідно до *acquis* ЄС. Досліджено особливості здійснення оборонних закупівель в Україні відповідно до екологічних стандартів ЄС. Запропоновано зміни та доповнення до національного закупівельного законодавства з метою його подальшої адаптації до *acquis* ЄС й удосконалення еколо-правового регулювання відносин у сфері публічних закупівель.

Шифр НБУВ: РА452548

3.X.1061. Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «П'ять зібрання фахівців споріднених кафедр з проблем аграрного, земельного, екологічного, природоресурсного права та альтернативної енергетики», 10 — 13 червня 2021 року, м. Одеса / ред.: Т. Є. Харитонова, Х. А. Григор'єва; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса: Гельветика, 2021. — 321 с. — укр.

Висвітлено актуальні проблеми аграрного, земельного, екологічного, природоресурсного та енергетичного права та їх перспективи. Проведено комплексні наукові розробки за темою «Альтернативна енергетика в Україні: шляхи системного законодавчого стимулювання» у рамках реалізації договору про виконання наукового дослідження. Окреслено захист екологічних прав майбутніх поколінь, оцінено виклики для нової державної політики та сталого розвитку. Описано міжнародні та вітчизняні правові основи еколо-правової освіти в інтересах сталого розвитку. Розглянуто актуальні правові проблеми контрольно-наглядової діяльності в земельній сфері в умовах децентралізації.

Констатовано еколого-правову оцінку стану земель і ґрунтів. Презентовано кліматично розумне сільське господарство як складову принципу екологізації сільськогосподарського виробництва. Охарактеризовано напрями розвитку фауністичного законодавства України. Виокремлено аспекти розвитку біоенергетики в Індонезії та сформовано економіко-правові та соціально-екологічні уроки для України. Визначено недосконалість правового забезпечення «зеленої» економіки як засобу практичної реалізації концепції сталого природокористування. Визнано індивідуальний договір як потенційне джерело аграрного права у контексті здобутків сучасної цивілістичної доктрини. Увагу приділено актуалізації еколого-правової освіти як складової екологічної культури. Розкрито правові аспекти стосовно метану вугільних родовищ як альтернативного джерела енергії:

Шифр НБУВ: ВА859525

3.X.1062. Основні причинно-наслідкові аспекти погіршення якісного стану природних об'єктів в агросфері України / О. І. Ковалів // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 2. — С. 26-37. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Встановлено, що існуюча бездіяльність і незрозуміла пасивність органів влади до дієвої реалізації вимог чинних законодавчих норм стосовно раціонального використання й охорони ґрунтів як природних об'єктів права власності Українського народу сприяє безкарній всездозволеності та безвідповідальності користувачів ресурсів і власників земельних ділянок. Зроблені припущення щодо причин погіршення якісного стану природних об'єктів в агросфері України надають змогу «вперше» з'ясувати головну неврегульовану в Україні передумову як можливий інтерес незацікавленості. Узагальнено існуючий стан природних об'єктів (особливо ґрунтів) та проаналізовано функціонуючі економіко-правові механізми внаслідок здійснюваної земельної реформи на землях сільськогосподарського призначення. З'ясовано, що всі наслідки трансформації характеризуються як «негативні», завдаючи великої шкоди природній родючості ґрунтів та іншим природним компонентам біосфери. Збалансовану зацікавленість як головну передумову до мотивації покращання стосунків громадян із природним середовищем визнано головним підґрунтям сталого сільськогосподарського природокористування в агросфері. Особливими вимогами комплексного інституціонального розвитку правової, економічної розвиненої й екологічно стабільної держави є невідкладне введення в чинне конституційне поле України здійснюваної дотепер земельної реформи. Доведено, що звернення земельної реформи як нової парадигми має ґрунтунуватися на ґрунтовному пізнанні та правдивому розкритті нових знань конституційного прагматизму як вимог до реалізації національних інтересів через першочергове задоволення конституційних прав громадян України.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.X.1063. Оцінка впливу на довкілля: впровадження природоохоронних практик та кліматичної політики ЄС: навч. посіб. / уклад.: О. С. Мельник, В. Г. Скляр, І. М. Коваленко, І. В. Васюкіна, М. Ю. Шерстюк; Сумський національний аграрний університет. — Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. — 164 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 88-89. — укр.

Висвітлено загальні положення та поняття про оцінку впливу на довкілля (ОВД). Розглянуто види діяльності, що можуть значно впливати на довкілля. Увагу приділено процедурам публічності та збиранню інформації під час проведення ОВД. Зроблено висновок з ОВД. Акцентовано на стратегічній екологічній оцінці тощо.

Шифр НБУВ: ВА859786

3.X.1064. Полезахисні лісові смуги як землі сільськогосподарського призначення / В. П. Миколайко, В. П. Кирилюк, І. П. Козинська // Збалансов. природокористування. — 2020. — № 2. — С. 84-93. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Здійснено аналіз правового регулювання полезахисних лісових смуг як складової земель сільськогосподарського призначення, а також сформульовано низку важливих позицій із метою вивчення їх стану для подальшого проведення інвентаризації та захисту від знищення. У системі захисних лісових насаджень однією із складових є полезахисні лісові смуги. Проаналізовано сучасний стан і лісівничо-таксаційні показники полезахисних лісових смуг. На території Яланецької сільської ради Бершадського району Вінницької області система захисних лісових насаджень є суттєвим чинником захисту полів від вітрової та водної ерозії, посух, вимерзання посівів. Водночас лісові насадження мають великий екологічний вплив на агроекосистеми. Система захисних лісових насаджень представлена: 13 полезахисними лісовими смугами; 2 прибалковими; 2 яружно-балковими; 2 водоохоронними захисними лісовими насадженнями. Встановлено, що на сучасний стан захисних лісових насаджень суттєвий негативний вплив здійснює антропогенний чинник: дерева ушкоджуються самовільними рубками, щороку значна їх частина пошкоджується вогнем під час поживного спалювання стерні, розташовані недалеко від населеного пункту насадження є місцем складування побутового й іншого сміття, проводяться неконтрольовані випаси худоби. Для підвищення ефективності захисних лісових насаджень рекомендовано: привести насадження у належний санітарний стан завдяки проведенню вибіркового санітар-

них рубок; провести реконструкцію у полезахисних насадженнях під № 5, 12, 13, 14, а також у прибалковій лісозахисній смузі під № 2; обмежити доступ транспорту в хвойні насадження; провести рубки в осередках кореневої губки; організувати спостереження за осередками шкідників та провести необхідний хімічний обробіток; заборонити неконтрольований випас худоби; вести боротьбу із самовільними рубками.

Шифр НБУВ: Ж100860

3.X.1065. Роль державних органів по забезпеченню діяльності управління охороною, використанням та відтворенням лісів / А. І. Суббот, Ю. В. Корнєєв // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 154-161. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Мета роботи — встановити роль державного регулювання та управління у сфері лісових відносин з ціллю забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів. Визначити повноваження державних органів та допомогти яких держава здійснює управління лісовими ресурсами. Визначити функції управління лісовими ресурсами. Здійснити аналіз основних завдань державного регулювання та управління у сфері лісових відносин. Встановлено, що в нашій країні дуже розгалужена система контролю державних органів за діяльністю в лісовій галузі. Але ефективність її низька, тому що масово здійснюються незаконні вирубки лісу, а органи які мають за цим слідкувати начебто нічого не помічають, або чиновники від яких залежить вирішення того чи іншого питання вирішують їх на свою користь, а не на користь держави. Такі випадки є непоодинокі — в більшості своїй масові. Тому нам треба змінювати і удосконалювати цю систему контролю — інакше можемо залишитися без лісів. Це в свою чергу впливає на екологічне довкілля громадян та їх життя і здоров'я. Встановлено, що система державного управління лісовими ресурсами є неефективною і потребує удосконалення.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.1066. Щодо доцільності прийняття Екологічної Конституції Землі / І. А. Толкачова, В. В. Кириченко // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 23-29. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз питань реформування екологічної політики світу та дослідження проблем, які перешкоджають прийняттю Екологічної Конституції Землі. Вказано роль та значення Екологічної Конституції Землі. Обговорено проблеми та перспективи прийняття Екологічної Конституції Землі. Визначено, що важливою складовою молодіжного руху тих часів став «новий лівий рух», погляди прихильників якого йшли врозріз із традиційною марксистською доктриною комуністичних Охарактеризовано діяльність організації «Студенти — за демократичне суспільство», яка була створена в 1960 р. на базі Студентської ліги. Проаналізовано основні ідеї та положення Порт-Гуронської декларації 1962 р. та три головні аспекти молодіжного руху, пов'язані з діяльністю організації «Студенти — за демократичне суспільство». Досліджено антимилітаристські протести молодих людей у зв'язку з участю США у збройному конфлікті на Індокитайському півострові.

Шифр НБУВ: Ж73401

Трудове право

3.X.1067. Дистанційна робота як одна із форм нестандартної зайнятості: правовий аспект / Я. В. Сайченко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 21-25. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто одну із форм нестандартної зайнятості — дистанційну роботу, яка внаслідок розвитку науково-технічного прогресу і розширення ринку праці, зокрема і в межах міжнародного співробітництва, а також із огляду на спалах COVID-19 набуває особливої актуальності. Зазначено, що нестандартні форми зайнятості завжди були об'єктом пильної уваги науковців, але і до цього часу не існує єдиної думки щодо їх визначення, характеристики, класифікації і правової природи, немає також офіційного визначення терміну «нестандартна зайнятість» (наприклад, в юридичній енциклопедії її розглянуто як форму залучення осіб до праці, що є проявом підвищення гнучкості, індивідуалізації трудових правовідносин, суть якої полягає у наявності відмінності однієї із будь-яких ознак від стандартної моделі регулювання відносин між учасниками трудового процесу, заснованої на безстроковості трудового договору, повному робочому тижню, роботі під безпосереднім керівництвом одного роботодавця у приміщенні, що належить йому, на одному робочому місці, із підпорядкуванням правилам внутрішнього трудового розпорядку та залученням до трудового колективу). Наведено думки науковців про позитивні та негативні сторони дистанційної роботи як однієї із форм нестандартної зайнятості. Незважаючи на її окремі недоліки, наголошено на важливості дистанційної роботи, яка нині у період пандемії набуває вагомого значення. Зазначено, що введення в дію Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих

актів щодо вдосконалення правового регулювання дистанційної роботи є позитивним кроком, оскільки дистанційна робота є надзвичайно потрібною формою трудових відносин, несе позитивні зміни як для працівників, так і для роботодавців, сприяє розвитку нових форм трудових відносин, стабілізації економіки та має всі шанси стати світовим трендом на найближчі роки, хоча і потребує подальшого законодавчого врегулювання, адже не всі питання ще вирішені. Нагальним є забезпечення належних умов захисту прав і свобод сторін правовідносин у сфері дистанційної зайнятості, гідних умов праці, соціальних і правових гарантій роботи, дотримання вимог безпеки роботи, законодавчої регламентації правил, обов'язків та умов укладання договору із працівниками дистанційної форми зайнятості.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1068. Ейджизм у трудових правовідносинах: соціально-правовий аспект / Т. В. Михайліна, Ю. В. Гоцуляк // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 24-28. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз соціально-правових передумов, наслідків і засобів протидії дискримінації за ознакою віку у трудових відносинах в Україні. Виявлено, що в країні правову охорону та захист прав молодих спеціалістів реалізовано в цілому відповідно до світових тенденцій. Але певні психологічні, ментальні стереотипи нерідко стримують професійну реалізацію молоді. Водночас охорона прав працівників, старших за 40 років, здійснюється вельми неефективно як на юридичному, так і на соціальному рівнях. Якщо для осіб передпенсійного віку законодавцем встановлено певні гарантії, то для вікової категорії 40+ таких гарантій не передбачено. Це змушує 40-річних та старших осіб «триматися» за фактичне місце роботи, миритися з інколи абсолютно невідповідними та недостойними умовами праці, що створює значні дискримінаційні ризики. Зроблено висновок, що складність протидії ейджизму полягає в тому, що інколи його прояви є прихованими і можуть бути «списані» на формальну невідповідність вимогам, а отже, вплив правовими засобами на ситуацію є обмеженим. Основною формою захисту від дискримінації при прийомі на роботу у правовій доктрині називають судовий захист. Але на практиці це є майже неможливим, оскільки в офіційній відповіді роботодавця ніколи не зазначить реальну причину відмови, навіть якщо впродовж співбесіди така причина відкрито називалася або на неї робився натяк. Вихід може бути у зміні судової практики, зокрема врахуванні як доказів не лише формальної відмови із зазначенням причин, а, наприклад, показань свідків про перебіг співбесіди та (або) про дискримінаційну політику компанії в цілому. Наголошено, що в Україні слід більш широко вживати заходи протидії ейджизму неюридичного, загальносоціального характеру, зокрема засоби правової освіти, підвищення рівня правової культури. Водночас необхідним є збільшення можливостей для працевлаштування осіб старше 40 років — підвищення ними рівня своєї кваліфікації, яка б відповідала сучасним умовам розвитку суспільства.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1069. Ефективність норм трудового права України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05 / Л. Ф. Купіна; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2021. — 40 с. — укр.

На підставі комплексного аналізу наявних наукових та нормативних джерел обґрунтовано концептуальну модель забезпечення ефективності норм трудового права в умовах реалізації євроінтеграційних процесів в Україні, виокремлено проблеми її нормативного закріплення та практичної реалізації, а також сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства в цій сфері і практики його застосування. Здійснено характеристику генезису поняття ефективності норм права. Визначено методологію дослідження ефективності норм трудового права. Встановлено співвідношення понять лефективність трудового права, лефективність норми трудового права та лефективність законодавства про працю. Охарактеризовано види ефективності норм трудового права. Встановлено умови та критерії ефективної дії норм трудового права. Визначено взаємозв'язок цілей та результатів дії норм трудового права. Охарактеризовано особливості ефективності реалізації норм трудового права. Окреслено проблеми зміцнення ефективності норм, що забезпечують реалізацію принципу свободи праці та заборони примусової праці. З'ясовано проблеми підвищення ефективності норм, що забезпечують рівність прав при реалізації права на працю та визначено напрямки їх подолання. Визначено напрямки удосконалення норм, що забезпечують реалізацію принципів, які гарантують гідну оплату праці та охорону прав суб'єктів трудових відносин. Встановлено напрямки забезпечення ефективності норм, що забезпечують захист трудових прав. Обґрунтовано доцільність розробки та схвалення Концепції забезпечення ефективності норм трудового права, яка має бути базисом для визначення положень Національної стратегії забезпечення права особи на гідну працю в Україні на 2021–2031 рр., зміст якої має складатися із двох розділів, де: першим розділом мають бути закріплено загальні положення її реалізації, визначено сутність основних регульованих понять, обґрунтовано мету, завдання прийняття Концепції, Охарактеризовані проблеми, вирішення яких пов'язується з її

запровадженням до національного правового простору; другим розділом мають бути визначені напрями її реалізації, серед яких виокремлено доктринальний, нормативно-правовий, освітній та організаційний.

Шифр НБУВ: РА453174

3.Х.1070. Зміни у трудовому законодавстві України в умовах воєнного стану / І. Б. Бриювська // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 6-11. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Надано аналіз розгляду суттєвих змін в українському законодавстві стосовно врегулювання трудових правовідносин під час воєнного стану. До вибірки проаналізованих правових актів увійшли перш за все відповідні редакції законів про організацію та оптимізацію зайнятості, а саме, № 2136 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», № 2220-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану», № 2352-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин», та про мобілізацію та соціальний захист і № 3544-ХІІ «Про мобілізаційні підготовки та мобілізацію», № 15 «Про соціальний захист та військовослужбовців та членів їх сімей» та їх редакції під час воєнного стану. Завершують добірку укази Президента України № 65, 342 та 574 про строки мобілізації, та постанови Кабінету Міністрів України № 168, 221, 440, 481 про виплати та організацію роботи військовослужбовців, оплати праці цивільному у цивільному секторі, організації та оптимізації роботи державних працівників та суб'єктів господарювання під час воєнного стану, та інші супровідні документи. Простежено певну тенденцію до обмеження конституційних прав громадян на працю, спричинених військовими діями на території України, через що неможливо реалізувати права та обов'язки трудових правовідносин у повному обсязі. З'ясовано, що конкретні соціальні гарантії держава надала військовослужбовцям, запоруки збереження державності в обставинах, що склалися. При цьому, згідно із законодавством, цілком обґрунтованим є перелік категорій громадян України, для яких передбачено відстрочку або звільнення від військової служби у зв'язку із зайнятістю в управлінні, силових структурах різного роду, доглядом за дітьми та хворими або за станом здоров'я.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1071. Правові умови визначення трудової функції авіаційного персоналу в Україні / Г. В. Дітяренко // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 141-147. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — охарактеризувати правові умови, що визначально впливають на встановлення кола трудових прав та обов'язків авіаційного персоналу в Україні. Дедуктивний та індуктивний методи, метод абстрагування та узагальнення, синтез, аналіз, формально-юридичний, метод доказування та ін. Виділено чинники, що обумовлюють особливості трудової функції авіаційного персоналу та охарактеризовано особливості трудової функції працівників авіаційного персоналу. З'ясовані ключові правові умови, що забезпечують додаткове правове регулювання порядку визначення кола трудових прав та обов'язків авіаційного персоналу у зв'язку з віднесенням спеціальності «авіаційний транспорт» до переліку регульованих професій в Україні.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.Х.1072. Укладення трудових договорів з малолітніми особами / А. В. Бурка, М. І. Боднарук // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 15-20. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Здійснено дослідження правового регулювання трудових відносин, що виникають за участю малолітніх осіб (зокрема, у процесі зйомок кіно, рекламних роликів, постановки вистав тощо). Проведено аналіз норм чинного законодавства, наявних законопроектів. Зроблено висновок, що ні Кодекс законів про працю України, ні жоден інший нормативний акт не регулюють трудові відносини за участю малолітніх осіб, тобто вони не визнаються суб'єктами трудового права, оскільки у статті 188 Кодексу законів про працю України чітко визначено мінімальний вік працівника для укладення трудового договору — чотирнадцять років. Кожній країні, що ратифікувала Конвенцію «Про мінімальний вік для прийому на роботу» № 138, надається можливість самостійно вирішувати питання правового регулювання праці осіб віком до чотирнадцяти років, проте в Україні дотепер таких механізмів немає, незважаючи на те, що фактично даний вид трудових відносин існує. Відсутність нормативного регулювання праці малолітніх осіб створює сприятливі умови для порушень їх трудових прав, які розглядаються кризь призму цивільних договорів. Зроблено акцент на необхідності розмежування трудових і цивільних правовідносин. На основі аналізу проектів трудових кодексів зроблено висновок, що останні (усі без винятку) лише частково вирішують питання працевлаштування малолітніх осіб, залишають поза увагою питання тривалості робочого часу, часу відпочинку, можливості залучення до роботи в нічний час, оплати праці, що, на думку авторів, є неприпустимим. У роботі для порівняння наведено досвід зарубіжних країн, зокрема

таких, як Сполучені Штати Америки, Німеччина, Індія. Наголошено на необхідності закріплення за малолітніми особами статусу суб'єктів трудового права, запропоновано низку змін, доповнень до нормативного регулювання трудових відносин за їх участю, з урахуванням обмежень, що зумовлені їх віком, станом здоров'я та моральним розвитком.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1073. Algorithmization of procedures for coordination individual opinions in the process of implementation organizational and managerial labor relations / К. Fisun, S. Vavzhynchuk, Yu. Tkachenko, M. Naumenko // *Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. пр. — 2020. — Вип. 3. — С. 237-250. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Проналізовано економіко-правові методи ухвалення колективного рішення та вибору процедур групового узгодження у процесі реалізації організаційно-управлінських трудових правовідносин. Передбачається, що методи оцінок наводяться у шкалах якісного порядку, включаючи бінарні відносини альтернатив. Проведено аналіз процедур групового вибору (ГВ) при управлінні складними системами. Систематизовано необхідні попередні умови побудови економіко-правових моделей (ЕПМ) ГВ при управлінні складними системами. Послідовність вирішення поставленої проблеми передбачає аналіз умов узгодження правила ГВ, вимог і порядкових відносин щодо розумності у ГВ, алгоритмізації процедур узгодження індивідуальних думок працівників. Запропоновано розроблення ЕПМ формування групових рішень у різних класах правовідносин. При цьому переслідувалася мета забезпечення «тонкощі» ГВ. Як вихідні (базові) правила застосовуються правила типу більшості. Повторне звернення до працівників передбачає уточнення їхніх думок щодо альтернатив, що входять у групу кращих. У результаті отримано мажоритарні відносини та їх узагальнення, які виражають загальну думку всієї групи експертів. Проведено формалізацію інтерактивних процедур послідовного отримання групової узгодженості думок експертів за умови транзитивності правовідносин, включаючи зворотний зв'язок зі збіжності думок. Селективність функції вибору досягається шляхом розширення структури сім'євства вирішальних множин. Результатом цієї формалізації є уточнення думок експертів щодо альтернатив, які входять у групу найкращих, але з мінімальним числом голосів. Ця формалізація створює необхідні умови обробки результатів в інформаційних системах підтримки ухвалення рішень працівниками. Виконано алгоритмізацію процедур узгодження індивідуальних думок у процесі реалізації організаційно-управлінських трудових правовідносин у видавництві. Запропонована алгоритмізація надає можливість здійснювати облік вихідних думок усіх роботодавців на видавництві у формі профілю індивідуальних функцій вибору.

Шифр НБУВ: Ж73250

3.X.1074. National approaches of determining the legal status of self-employed persons under the legislation of Ukraine and foreign countries / G. I. Bagirova // *Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту.* — 2021. — № 2. — С. 116-121. — Бібліогр.: 15 назв. — англ.

Мета роботи — порівняти національні підходи до визначення правового статусу самозайнятих осіб у законодавстві України та зарубіжних країн. Досліджено документальний аналіз і синтез, порівняльного аналізу, об'єктивної істини, пізнавально-аналітичний та ін. Встановлено, що самозайнятість є явищем, яке досконалим не вивчене, до кінця не опрацьоване, не створено чіткого стержня, на якому би будувалася структура даного поняття, констатовані різні підходи до визначення правового статусу самозайнятих осіб у законодавстві різних країн. На підставі порівняльного аналізу законодавства різних країн зроблено висновок, що способи реагування на виклики розширення сфери застосування економічно залежної самозайнятості в різних країнах різні — від повного ігнорування проблеми на рівні законодавства з можливостями судового вирішення спорів про визнання відносин трудовими (ПАР) до видання спеціального закону про самозайнятих осіб із наданням економічно залежним самозайнятим особам трудових прав і гарантій, порівнянних із правами і гарантіями найманих працівників (Іспанія). Між цими двома, здавалося б, крайніми способами, існує багато варіантів, наприклад: включення в закони про працю норм, які поширюють дію окремих правил для найманих працівників на залежних самозайнятих осіб (Німеччина, Швеція); встановлення можливостей участі самозайнятих осіб у колективно-договірному регулюванні (Нідерланди); формування системи судових прецедентів, які дозволяють кваліфікувати відносини як трудові (США) з одночасним нормативним закріпленням ознак трудових відносин (США); законодавча заборона на укладення цивільних договорів з метою регулювання трудових відносин з можливістю поновлення порушеного права в результаті порушення цієї заборони в суді (Польща).

Шифр НБУВ: Ж73401

Див. також: 3.U.642

Кримінальне право. Криминологія. Пенітенціарія

Кримінальне право

3.X.1075. Актуальні проблеми формування сучасної доктрини кримінального права України: монографія / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, О. О. Пашенко, Т. А. Павленко, Д. П. Євтеєва, Д. О. Куковинець, Н. О. Гуророва, Л. М. Демидова, А. І. Максименко, К. А. Новікова, О. С. Попович, М. В. Шепітько, Н. В. Шульженко; ред.: В. Я. Тацій, Л. М. Демидова, В. І. Борисов; Національна академія правових наук України, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені В. В. Сташиса. — Харків: Право, 2021. — 630, [1] с.: рис., табл. — укр.

Комплексно розглянуто актуальні проблеми формування сучасної доктрини кримінального права України. Визначено методологічні засади дослідження формування сучасної національної кримінально-правової доктрини, а також сформульовано рекомендації стосовно методологічних питань формування доктрини кримінального права, що відповідають сучасним потребам суспільства та держави. Запропоновано й обрентовано дефініції понять доктрини права та доктрини кримінального права України. Особливе місце в науковому виданні відведено кримінальній політиці та її співвідношенню з доктриною кримінального права, а також вирішенню проблемних питань, пов'язаних із засобами кримінального права та складом кримінального правопорушення. Здійснено аналіз актуальних доктринальних проблем Особливої частини кримінального права з розглядом питань кримінально-правової охорони життя і здоров'я людини; сім'ї, опіки, піклування та нормального розвитку дітей; національної безпеки України (основ національної безпеки України, громадської безпеки) та інтересів правосуддя.

Шифр НБУВ: ВА859641

3.X.1076. Відповідальність за кримінальне правопорушення «Жорстоке поводження з тваринами» (ст. 299 КК України): розгляд судової практики / Д. М. Майстро // *Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту.* — 2021. — № 3. — С. 175-182. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз судової практики кримінального правопорушення, склад якого передбачений у диспозиції статті 299 Кримінального кодексу України «Жорстоке поводження з тваринами», та її характеристика. Розглянуто судову практику щодо притягнення винних осіб до відповідальності за кримінальне правопорушення, склад якого передбачений у диспозиції статті 299 Кримінального кодексу України «Жорстоке поводження з тваринами». Увагу акцентовано на тому, що у більшості із вчених правопорушень винні особи мають можливість уникнути кримінальної відповідальності, що в багатьох випадках авторка вважає несправедливим. Такі дані свідчать, що виникають певні складнощі в процесі притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності, а саме виникає проблема в отриманні доказів, бажання свідків давати показання, недовість правоохоронних органів та інші негативні чинники. Розглянуто судові рішення щодо притягнення винних осіб до відповідальності за жорстоке поводження з тваринами та способи розслідування цього кримінального правопорушення.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1077. Завідомість як наскрізна ознака, передбачена загальною частиною КК України / В. М. Савицька // *Держава та регіони. Сер. Право.* — 2021. — № 1. — С. 131-135. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено особливості використання поняття «завідомість» у Загальній частині КК України. Констатовано, що тривалий час у теорії кримінального права не приділяли належної уваги злочинам, основним елементом яких є категорія завідомості, навіть попри те, що проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за такі злочини існували у судовій практиці. Встановлено, що у Загальній частині КК України завідомість законодавець використав двічі. Доведено, у ст. 42 КК України завідомість характеризує інтелектуальний момент умисної форми вини. Необережна форма вини у невинуватому ризику виключається. Оскільки завідомість є суб'єктивною ознакою, яка відноситься до такого обов'язкового елемента складу кримінального правопорушення, як вина, характеризує інтелектуальний момент її форми та свідчить про повне усвідомлення суб'єктом кримінального правопорушення відповідних об'єктивних ознак, то, враховуючи викладене у ч. 1 — 2 ст. 42 КК України, можна зробити висновок, що в ч. 3 цієї норми завідомість свідчить про високий ступінь розуміння особою, яка вчиняє ризик, того, що ці дії створюють загрозу для життя інших людей або загрозу екологічної катастрофи чи інших надзвичайних подій. Рішення законодавця щодо невиключення до п. 6 ч. 1 ст. 67 КК України ознаки завідомості виглядає дещо непослідовним. Враховуючи суб'єктивну сторону вчинення такого діяння та мету покарання, проголошену у ст. 50 КК України, про те, що включення ознаки завідомості до п. 6 ч. 1 ст. 67 КК України було б цілком

слухним і справедливим рішенням. Що ж стосується п. п. 61 та 8, то, враховуючи особливості цих категорій потерпілих від злочину осіб, ознака завідомості у діяннях суб'єкта кримінального правопорушення щодо них присутня апіорі, тому її згадка у вказаних пунктах фактично не змінить їх змісту.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1078. Закон як джерело кримінального права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А. С. Сохіякин; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — Харків, 2021. — 20 с. — укр.

Надано комплексну характеристику видам джерел кримінального права України, приділено увагу закону як джерелу кримінального права України. Проаналізовано всі кримінальні закони України та запропонована їх класифікація за колом осіб, за просторовою ознакою, за темпоральною ознакою, за ступенем кодифікованості, за суб'єктом прийняття. Досліджено місце кримінальних законів у системі актів законодавства. Досліджено зміст та форму кримінального закону. Приділено увагу нормативному припису, а саме його структурі, змісту та обсягу. Розглянуто співвідношення нормативного припису і статті кримінального закону. Проаналізовано законодавчу техніку, яка використовується в кримінальному законодавстві. На підставі проведеного дослідження сформульовані пропозиції щодо систематизації кримінального законодавства шляхом його рекодифікації.

Шифр НБУВ: РА452147

3.Х.1079. Зарубіжний досвід кримінально-правової заборони провокації підкупу (на прикладі держав різних правових систем права) / М. А. Шепотько // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 129-133. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Здійснено порівняльний аналіз правового регулювання провокації підкупу за законодавством країн, які належать до різних правових систем: прецедентного та романо-германського (континентального) типу права, релігійної, традиційної, далекосхідної, євразійської правових систем права. Для розуміння тенденцій встановлення кримінально-правової заборони даного правопорушення у світі автор проаналізував досвід понад 20 країн з метою встановлення особливостей закріплення даного питання. Країни різних правових систем законодавчо визнають протиправність корупційних дій, в тому числі підкуп, однак не всі встановлюють кримінальну заборону провокації підкупу як самостійного складу кримінально караного діяння. Провокація підкупу — умисна діяльність (дії) службової особи, яка спрямована на моделювання поведінки особи на пропонування, обіцянку чи надання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання такої вигоди, з метою викрити того, хто пропонував, обіцяв, надав неправомірну вигоду або прийняв пропозицію, обіцянку чи одержав таку вигоду, якщо при цьому діяння провокованого фактично не містить ознак винуватості. Встановлено, що найбільш широкого за висвітленням та змістовністю розкриття дефініції провокації підкупу характеру кримінальна заборона представлена в кримінально-правових актах країн євразійського типу права.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1080. «Злочинне лідерство» у проекті Кримінального кодексу України / М. Г. Тома // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 209-214. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета дослідження — новий проект Кримінального кодексу України а саме, що стосується встановлення правових підстав притягнення до кримінальної відповідальності за «Злочинне лідерство», метою також є дослідження поняття «Злочинне лідерство», та «Лідер». Досліджуючи дану проблематику автором використовувались наступні методи наукового пізнання: термінологічний, логіко-семантичний, системно-структурний, логіко-нормативний, порівняльно-правовий. Результати: в процесі дослідження визначено, що важливою, центральною фігурою злочинних угруповань є лідер, він є центром злочинного середовища, керівником. Лідер згуртовує злочинну сім'ю в психологічному розумінні, надає її діяльності цілеспрямований та єдиний характер. Злочинна діяльність та прагнення до максимального злочинного прибутку потребує управління та координацію діянь учасників. Здійснюючи порівняльний аналіз дійшли висновку, що проект Кримінального кодексу України пропонує нову редакцію статті яка передбачає відповідальність за «Злочинне лідерство», тим самим виокремивши їх від давно відомих нам видів співучасті, за рахунок центральної фігури «лідера», який є координуючою фігурою всіх ланок злочинних груп та організацій. Встановлено, поняття лідер — той, хто веде, що йде попереду, завжди перемагає, є членом групи, всі учасники якої визнають його керівництво, покладаються на нього в прийнятті серйозних рішень і вирішенні важливих проблем, також досліджено поняття лідерство — це різновид влади, специфікою якої є спрямованість зверху донизу, а також те, що її носієм виступає не більшість, а одна людина або група осіб. Таким чином поняттям лідер та лідерство, відображені в кримінальному законі як феномен злочинності.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.Х.1081. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування: монографія / Д. М. Міський, І. Б. Газдайка-Василишин; Львівський державний університет внутрішніх справ. — Львів: держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 299 с.: табл. — Бібліогр.: с. 231-250. — укр.

Проаналізовано загальні засади дослідження кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання декларації суб'єктом декларування. Здійснено кримінально-правову характеристику кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2, 366-3 Кримінального кодексу України. Проаналізовано особливості кваліфікації та караність цих кримінальних правопорушень. Запропоновано й обґрунтовано низку змін до чинного кримінального законодавства.

Шифр НБУВ: ВА858885

3.Х.1082. Кримінальні правопорушення проти моральності: порівняльно-правова характеристика законодавства України та країн Балтії / Є. О. Письменський // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 198-208. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Порівнюючи КК України з кримінальним законодавством країн Балтії (Литва, Латвія, Естонія), ставиться мета здійснити пошук оптимальних варіантів подальшого розвитку кримінального законодавства України в частині відповідальності за правопорушення проти моральності, враховуючи сучасні прагнення до кардинального оновлення відповідної нормативної бази. Методика. Ключовим методом дослідження, що використовувався, є порівняльний. З його допомогою здійснювалось критичне зіставлення положень кримінального законодавства країн Балтії та України щодо підстав відповідальності за правопорушення проти моральності. На підставі вивчення переваг і вад нормативної регламентації підстав відповідальності за кримінальні правопорушення (злочини та проступки) проти моральності згідно з КК країн Балтії розроблено рекомендації щодо оптимізації та підвищення ефективності таких норм з урахуванням процесів формування кримінального законодавства, що розпочалися в Україні. Проведене дослідження дозволило визначити низку позитивних і прогресивних законодавчих рішень, що відбивають КК країн Балтії у частині відповідальності за правопорушення проти моральності. Це дає можливість здійснити їх потенційне запозичення у процесі подальшої нормотворчої діяльності в Україні. Практична значимість. Висновки та пропозиції, які сформульовані у статті, можуть бути використані у правотворчій діяльності для вдосконалення кримінального законодавства України щодо протидії посяганням на моральність, а так само в науково-дослідній діяльності та навчальному процесі — як підґрунтя для подальших компаративістських наукових досліджень проблем відповідальності за правопорушення проти моральності в Україні та інших країнах.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.Х.1083. Кримінально-правова охорона професійної діяльності працівників правоохоронних органів: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / О. О. Кирбят'єв; Класичний приватний університет. — Запоріжжя, 2021. — 36 с. — укр.

Запропоновано авторське визначення поняття «кримінально-правова охорона» (КПО). Досліджено особливості КПО професійної діяльності (ПД) представників влади за законодавством зарубіжних країн, на підставі чого запропоновано внесення змін для вдосконалення відповідних норм Кримінального Кодексу України. Удосконалено пропозиції щодо доцільності розробки чітких законодавчих роз'яснень щодо понять «орган влади» та «представник громадськості», «активіст» і щодо доцільності / недоцільності КПО їх діяльності. Охарактеризовано об'єктивні та суб'єктивні ознаки злочинів цього виду, кваліфікуючі ознаки та актуальні проблеми кримінально-правової оцінки, зокрема кваліфікації кримінальних правопорушень за сукупністю. Розроблено напрями вдосконалення ст. 342, 343, 345, 347, 348 та 349 КК України, що дасть змогу покращити ефективність КПО ПД працівників правоохоронних органів. Набуло подальшого розвитку положення щодо потерпілих від кримінальних правопорушень проти ПД працівників правоохоронних органів, якими можуть бути як працівники правоохоронних органів, так і близькі родичі та члени сім'ї працівника правоохоронного органу, але виключно у зв'язку й / або під час виконання останнім професійних обов'язків. Охарактеризовано взаємозв'язок принципів кримінального права України та принципів КПО професійної діяльності працівників правоохоронних органів. Проаналізовано заходи кримінально-правового характеру, що застосовують до осіб, які вчинили відповідні кримінальні правопорушення.

Шифр НБУВ: РА452775

3.Х.1084. Кримінально-правова охорона суспільної моралі в Україні: антропологічний вибір: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / В. П. Бойченко; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Представлено перше у вітчизняній науці кримінального права спеціальне комплексне дослідження антропологічних основ кримінально-правової політики забезпечення безпеки суспільної моралі (СМ) в сучасній юридичній доктрині та кримінальному

законодавстві України. Розроблено основні перспективи кримінально-правової охорони СМ в Україні в умовах транзиції до нового законодавства з урахуванням новітніх змін, пов'язаних із охороною прав дітей. Констатовано, як основну гіпотезу дослідження, можливість використання суб'єктивних характеристик діяльності індивіда та толерантності її оцінки у інформаційному суспільстві в якості основи криміналізації діянь проти СМ. Визначено, що суспільна небезпека, мережева дозволеність і підтримка індивідуальних девіацій робить можливою визнання діяння суспільно-небезпечним, отже, матеріальна ознака злочину (небезпека для держави та суспільства) детермінується значущістю недозволених практик для особистості (соціальної групи) та підкріплюється толерантністю до порушення даних норм у референтній групі (з урахуванням специфіки як кримінальної відповідальності, так і духовної сфери життя) і включення відповідних правових норм у чинний Кримінальний Кодекс України. Здійснено теоретико-методологічний аналіз наукових досліджень стану використання сучасного антропологічного підходу до кримінально-правових явищ, удосконалено методологію антропологічного дослідження кримінальних правопорушень (КП), визначено методологічні засади дослідження антропологічних алгоритмів і технологій формалізації кримінального права, ідентифіковано природу КП проти СМ та моральності, у яких СМ є основним безпосереднім або додатковим безпосереднім об'єктом посягання, визначено особливості антропологічних характеристик генези криміналізації діянь проти СМ та моральності та напрямки її охорони, охарактеризовано злочини та покарання, КП проти СМ як особливу сферу використання антропологічної методології права.

Шифр НБУВ: РА452767

3.Х.1085. Кримінально-правова протидія злочинам, пов'язаним з незаконним використанням корисних копалин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А. О. Вірт; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Вперше досліджено основи протидії незаконному поводженню з корисними копалинами (далі ЦКК) в сучасній юридичній доктрині та кримінальному законодавстві України та розроблено пропозиції щодо кримінально-правової охорони корисних копалин в Україні в умовах транзиції до нового законодавства. Удосконалено: понятійно-категоріальний апарат кримінально-правової політики протидії екологічним злочинам у сенсі визначення об'єктивної сторони складів незаконного користування (НК) КК та видобутку бурштину. Розвинуто положення щодо тези про недоцільність об'єднання порушення правил охорони та використання надр із НК КК. Розкрито особистісні характеристики суб'єктів кримінальних праввідносин, що досліджуються, у сенсі визнання перевалено групового скоєння цих видів злочинів, для цього визначено економіко-правові та методологічні засади протидії незаконному використанню з КК (ст. 240, 240¹ Кримінального Кодексу України) та формалізації відповідних приписів кримінального права здійснено теоретико-методологічний аналіз наукових досліджень стану протидії незаконному поводженню (НП) з КК, розкрито зміст, природу і призначення сучасної кримінально-правової політики протидії екологічним злочинам у порівняльно-правовому сенсі, охарактеризовано кримінальні правопорушення у вигляді НП з КК як самостійну підсистему у системі екологічних злочинів, проаналізовано об'єктивні ознаки основних та кваліфікованих складів основних кримінальних правопорушень у вигляді НП з КК, охарактеризовано суб'єктивні ознаки основних та кваліфікованих складів кримінальних правопорушень у вигляді НП з КК, визначено особливості характеристики кримінально-правових заходів протидії таким правопорушенням, окреслено основні перспективи вдосконалення кримінального законодавства у сфері, що вивчається. Доведено, що НП з КК є домінуючим та основним видом НК у вигляді видобування, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення.

Шифр НБУВ: РА452787

3.Х.1086. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 426 КК України / А. А. Надоев // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 78-84. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Загальновідомим є склад кримінального правопорушення, що включає суб'єкт, суб'єктивну сторону, об'єкт та об'єктивну сторону. Без наявності усіх цих складників немає й самого злочину. Проте якщо суб'єкт (найчастіше він є загальним), суб'єктивну сторону та об'єкт (наприклад, родовий об'єкт визначається за допомогою розміщення статті у певній групі Особливої частини КК України) не завжди вказують у приписах статті, то

об'єктивну сторону детально описує законодавець у статті, вона є першочерговим складником кримінальної відповідальності, тут не може бути сумнівів чи розширювального тлумачення щодо діянь, наслідків чи причинного зв'язку. Без об'єктивної сторони не існує посягання на об'єкт кримінального правопорушення, немає й суб'єктивної сторони як відображення об'єктивних ознак кримінального правопорушення у свідомості суб'єкта й відсутній сам суб'єкт кримінального правопорушення. Мета роботи — здійснення кримінально-правового аналізу ст. 426 КК України, а саме об'єктивної сторони цього кримінального правопорушення, виявлення особливостей її законодавчого регулювання, з'ясування її недоліків і шляхів удосконалення об'єктивної сторони аналізованого кримінального правопорушення. Досліджено зміст поняття «об'єктивна сторона злочину» як одного з елементів складу кримінального правопорушення. Проаналізовано об'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого ст. 426 КК України, зокрема діяння, наслідки та момент його закінчення. Обгрунтовано необхідність унесення зміни до ч. 1 ст. 426 КК України щодо заміни слова «дії» на «повноваження». Проаналізовано особливості встановлення «суттєвої шкоди» й «тяжких наслідків» в контексті ч. 2 ст. 426 КК України. Обгрунтовано потребу внесення зміни в ч. 2, 3 і 4 ст. 426 КК України щодо заміни слова «діяння» на «бездіяльність». Виявлено законодавчі недоліки санкцій аналізованої статті.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1087. Призначення покарання відповідно до положень Загальної частини Кримінального кодексу України / К. Марисюк // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 251-256. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Проведено аналіз питань призначення покарання відповідно до положень Загальної частини Кримінального кодексу (КК) України. На підставі аналізу норм КК України та позицій учених можна зробити висновок, що суд під час призначення покарання повинен враховувати такі положення Загальної частини КК України: положення, що передбачає завдання КК України (ст. 1 КК України). Важливість урахування цієї норми у призначенні покарання полягає в тому, що суд завжди повинен перш за все виходити з завдань, поставлених перед кримінальним законом; норми, які передбачають, що протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки КК України, а також встановлюється заборона застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією (ч. 3 і 4 ст. 3 КК України). Згадані положення відображають окремі аспекти принципу законності за призначення покарання; норми, що визначають питання чинності кримінального закону в часі (ст. 4, 5 КК України); правові наслідки засудження особи за межами України (ст. 9 КК України); урахування визнання особи обмежено осудною за призначення покарання (ч. 2 ст. 20 КК України); особливості призначення покарання особі, яка під час виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації вчинила певні види кримінальних правопорушень (ч. 3 ст. 43 КК України); привила призначення покарання особі, яка вчинила особливо тяжке кримінальне правопорушення, за яке згідно з законом може бути призначено довічне позбавлення волі, у випадку, коли особа підлягає звільненню у зв'язку з закінченням строків давності, але суд прийняв рішення про неможливість застосування згаданих строків давності (ч. 4 ст. 49 КК України); всі статті розділу Х «Покарання та його види». Цим розділом визначаються поняття та мета покарання, види покарань, а також характеристика кожного з них; усі статті розділу XI «Призначення покарання». Цим розділом визначаються загальні та спеціальні засади призначення покарання; норма, що передбачає, які види додаткових покарань можуть призначатись при звільненні від відбування основного покарання з випробуванням (ст. 77 КК України); правила призначення покарання особам, звільненим від покарання з випробуванням на підставі ст. 78 КК України, у разі вчинення ними протягом іспитового строку нового кримінального правопорушення (ч. 3 ст. 78 КК України); правила призначення покарання жінкам, звільненим від відбування покарання на підставі ст. 79 КК (ч. 6 ст. 79 КК України); правила призначення покарання у разі вчинення особою, до якої було застосовано умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, протягом невідбутої частини покарання нового кримінального правопорушення (ч. 4 ст. 81 КК України); правила призначення покарання, якщо особа, відбуваючи більш м'яке покарання, вчинить нове кримінальне правопорушення (ч. 6 ст. 82 КК України); правила призначення покарання у випадку, коли в період звільнення від відбування покарання на підставі ст. 83 КК України засуджена особа вчинила нове кримінальне правопорушення (ч. 6 ст. 83 КК України).

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.1088. Призначення покарання на підставі угод у провадженнях щодо кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності / Е. Г. Стоматов, Д. О. Большакова // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 136-143. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Висвітлено актуальні питання призначення узгодженого сторонами покарання в угодах про примирення та про визнання винуватості. Акцентовано увагу на тому, що суттєвою особливістю процесу узгодження покарання та обов'язковим складником змісту угод в угодах є наявність згоди підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням. Проаналізовано підстави відмови суду у затвердженні угоди про примирення та про визнання винуватості та з'ясовано, якою саме з перерахованих умов відмови в затвердженні угоди є неправильно призначене покарання і які найбільш типові ситуації з неправильно призначенням покарання зустрічаються в судовій практиці. Зазначено, що призначення покарання на підставі угод про примирення та про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності має відбуватися з урахуванням як загальних, так і спеціальних засад, визначених КК України. Аналіз судової практики затвердження таких угод засвідчив, що загалом при визначенні видів і розмірів покарання сторони дотримуються положень закону, а суди затверджують узгоджене сторонами покарання. У разі узгодження сторонами покарання, яке за своїм видом і розміром не відповідає характеру, тяжкості вчиненого діяння та особі винного, суд відмовляє в затвердженні такої угоди як такої, що не відповідає інтересам суспільства. Ще однією підставою відмови суду в затвердженні угоди може бути ситуація, коли узгоджене сторонами покарання судом розцінюється як таке, що явно не можливо виконати обвинуваченим. Неоднозначним є питання щодо порядку призначення в угодах покарання за сукупністю злочинів і сукупності вироків у порядку ст. ст. 70 та 71 КК України. Правильною й такою, що відповідає положенням закону, є позиція покладення вирішення цих складних правозастосовних питань саме на суд.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1089. Санкція норми кримінального права по проекту Кримінального кодексу України / І. І. Митрофанов // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 177-182. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз особливостей побудови санкцій норм кримінального права й санкційних велень для однозначного застосування суддями покарання у вироків під час «запуску» механізму реалізації кримінальної відповідальності осіб, які винно вчинили злочини, передбачені проектом КК України. В юридичному пізнанні санкцій норми кримінального права застосовувалися такі наукові методи: аналіз, синтез, систематизація, узагальнення теоретичних результатів дослідження. Функціональна роль санкцій норми кримінального права проявляється в її можливостях впливати на реалізацію обов'язку не вчиняти злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України. Обговорено регулювання поведінки учасників суспільних відносин є підсумком взаємодії елементів норми права (правил поведінки й пов'язаних з ними велень), що формує основу для реалізації запрограмованої моделі поведінки за допомогою санкції.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1090. Суб'єкти здійснення заходів із виявлення, розшуку та передачі в управління активів, одержаних від корупційних та інших злочинів / А. Ю. Плюшкін // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 155-160. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Кримінальне процесуальне законодавство України регламентує необхідність вжиття слідчим і прокурором заходів з метою виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, та встановлює порядок зберігання речових доказів шляхом їх передачі в управління Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Водночас здійснення заходів із виявлення, розшуку та передачі в управління активів, одержаних від корупційних та інших злочинів, встановлює активну роль у їх здійсненні не тільки учасників кримінального провадження зі сторони обвинувачення, а й інших суб'єктів кримінального провадження, у зв'язку з чим у роботі обговорено питання визначення суб'єктів кримінального провадження, уповноважених на здійснення заходів із виявлення, розшуку та передачі в управління активів, одержаних від корупційних та інших злочинів. Аналізом кримінального процесуального законодавства України визначено перелік суб'єктів кримінального провадження, до повноважень яких входить здійснення заходів із виявлення, розшуку та передачі в управління таких активів, встановлено їх процесуальний статус і виокремлено роль кожного окремого суб'єкта у таких заходах. Залежно від критерію їх ролі та покладених на них повноважень визначених суб'єктів кримінального провадження систематизовано на відповідні групи, встановлено їх основні характеристики в контексті виявлення, розшуку та передачі в управління відповідних активів, висвітлено їх роль у здійсненні таких заходів. Сформульовано висновок, що кожен із суб'єктів кримінального провадження, уповноважений на здійснення заходів із виявлення, розшуку та передачі в управління активів, одержаних від корупційних та інших злочинів, відіграє специфічну властиву тільки йому роль у таких заходах, а взаємодія між усіма такими

суб'єктами сприятиме всебічному, повному та об'єктивному проведеному досудового розслідування, дотриманню засад кримінального провадження в контексті виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1091. Ювенальна віктимологія: теоретико-правова модель: монографія / Є. С. Назимко, М. С. Андріяшевська, Т. І. Тіточка. — Запоріжжя: Гельветика, 2021. — 207 с. — Бібліогр.: с. 194-207. — укр.

Досліджено феномен ювенальної віктимності. Розкрито поняття та правову природу віктимності. Охарактеризовано неповнолітніх як жертв кримінальних правопорушень, встановлено особливості запобігання їх віктимологізації. З'ясовано стан наукової розробленості вчення про неповнолітніх як жертв суспільно небезпечних діянь в Україні. Уточнено місце ювенальної віктимології у системі знань про кримінально протиправну діяльність та заходи реагування на неї. Проаналізовано міжнародний та зарубіжний досвід запобігання протиправній діяльності щодо дітей. Визначено стратегічні напрями вдосконалення кримінального законодавства в частині захисту прав і свобод неповнолітніх осіб.

Шифр НБУВ: ВА859803

3.X.1092. The offences of exploitation of prostitution in Polish Penal Law / M. Mozgawa-Saj // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 183-190. — Бібліогр.: 24 назв. — англ.

Мета роботи — аналіз норм, що містять кримінальні злочини, пов'язані з експлуатацією проституції, передбачені ст. 204 КК Польщі (підбурювання іншої особи до проституції та сприяння проституції іншої особи — п. 20 ст. 204, сприяння — п. 2 ст. 204, кваліфікований склад злочину — ст. 204 — 3). Основним методом, що використовується в дослідженні, є догматичний аналіз. Проведено синтетичний аналіз наявних статистичних даних. Об'єктом злочину, передбаченого у статті 204 — 1 — 2 є моральність, а у випадку дитячої проституції (стаття 204 — 3) переважно — психофізіологічний розвиток неповнолітньої особи. Відповідно до п. 1 ст. 204 Кримінального кодексу Польщі (КК Польщі) карається поведінка винного, який з метою отримання матеріальної вигоди спонукає іншу особу до зайняття проституцією або сприяє цьому. Ці правопорушення містять формальні склади злочинів і не залежать від настання результату; вони можуть бути вчинені лише навмисно (з прямим умислом). Під сприянням (п. 2 ст. 204) розуміється отримання матеріальної вигоди від проституції, якою займається інша особа. Це правопорушення може бути вчинене кількома діями, оскільки дієслово «заробіток» вказує на повторність поведінки винної особи. Це правопорушення може бути вчинене як і прямим, так і з непрямым умислом. У кваліфікованому складі злочину (ст. 204, п. 3) обтяжуючою обставиною є неповнолітній вік особи, яка займається проституцією, щодо якої злочинець вчиняє підбурювання, сприяння. Злочини, передбачені ст. 204 КК Польщі, порівняно рідко трапляються в польських реаліях, а випадки засудження згідно з цим положенням зустрічаються ще рідше (у 2018 р. в Польщі загалом було засуджено 140 осіб за ст. 204 (— 1 — 3) КК Польщі). Обговорено нинішню редакцію ст. 204 КК Польщі видається правильною і не викликає жодних принципових сумнівів щодо її глумачення. Невелика кількість судимостей за ст. 204 КК Польщі ставить питання про реальну картину як явища проституції в Польщі, так і про фактичну кількість поведінки, пов'язаної з її незаконною експлуатацією.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1093. The penalty of restriction of liberty in the Polish Penal Code / Katarzyna Nazar // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 183-189. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Мета роботи — проаналізувати положення статей 34 та 35 Кримінального кодексу Польщі, що регулюють покарання у виді обмеження волі та форму його застосування. Основний метод, який використовується в аналізі, нормативно-догматичний метод. Відповідно до пункту 1 ст. 34 Кримінального кодексу, якщо інше не передбачено законом, покарання у виді обмеження волі становить не менше ніж один місяць і не більше 2 років. Відповідно до пункту 1а ст. 34 Кримінального кодексу Польщі, покарання у виді обмеження волі передбачає: зобов'язання надавати неоплачувану роботу під наглядом у громадських цілях; відрахування від 10 до 25 % від місячної заробітної плати на соціальні цілі, зазначені судом. Зобов'язання та відрахування, зазначені у — 1а, повинні накладатися разом або окремо. Під час відбування покарання у виді обмеженням волі засуджений не може змінити місце свого постійного проживання без згоди суду і зобов'язаний надати пояснення щодо відбування покарання. Стаття 35 Кримінального кодексу Польщі передбачає, що неоплачувану роботу у громадських цілях слід виконувати від 20 до 40 годин на місяць. На таку особу накладаються додаткові відрахування із заробітної плати і вона не може самостійно змінити місце роботи в період відбування цього покарання. Слід відмітити, що значення цього виду покарання постійно зростає в загальній кількості обвинувальних вироків. Це дозволяє дійти висновку про доцільність застосування цього виду покарання у судовій практиці Польщі. Це, здається, відповідає сучасним

тенденціям у кримінальній політиці. Досліджуючи досвід зарубіжних країн, вказуємо, що, наприклад, у кримінальному законодавстві України передбачений такий вид покарання.

Шифр НБУВ: Ж73401
Див. також: 3.X.965

Кримінальне право. Особлива частина

3.X.1094. Актуальні питання кримінальної відповідальності за пропаганду війни (у світлі законопроекту № 2689) / Н. А. Орловська // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 72-77. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто актуальні питання про кримінальну відповідальність за пропаганду війни з огляду на положення міжнародних стандартів та ухвалення законопроекту № 2689. Розгляд чинних нормативних приписів, положень зазначеного законопроекту, судової практики та фахових джерел надав змогу виділити такі найбільш проблемні питання кримінально-правового аналізу пропаганди війни: ознаки пропаганди як родового поняття для пропаганди війни, особливості предмету пропаганди війни як кримінально караного діяння, його суспільно небезпечні наслідки. Сформульовано та обгрунтовано такі тези: пропаганда війни є міжнародно-небезпечним кримінальним правопорушенням, відповідальність за яке настає за національним кримінальним законодавством; оскільки пропаганда має носити систематичний характер, підкреслено перспективність заміни словосполучення «пропаганда війни» на «публічні заклики», які можуть бути як системними, так і одноразовими діями, як це зроблено у законопроекті № 2689; підкреслено доцільність формулювання примітки до ст. 436 КК, де визначено акт агресії і збройний конфлікт неміжнародного характеру. Однак наголошено на доцільності чіткого узгодження понять, які застосовуються у новій редакції ст. 436 КК, з іншими кримінально-правовими приписами; теоретично вірною і практично доцільною є формальна конструкція складу, передбаченого ст. 436 КК як у чинній, так і у запропонованій законопроектом № 2689 редакції, тому суспільно небезпечні наслідки не виступають обов'язковою ознакою об'єктивної сторони.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1095. Інформаційний тероризм як загроза національній безпеці України / Б. Д. Леонов, С. Я. Лихова // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 170-176. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити види і форми інформаційного тероризму в контексті загрози національній безпеці України. Методологічну основу дослідження складають порівняльно-правовий та системний аналіз, формально-юридичний метод, метод інтерпретації, герменевтичний та методи аналізу та синтезу. Обговорено проблему боротьби з інформаційним тероризмом потребує аналізу різноманітних кризових явищ та структури самого тероризму як явища, який пройшов довгий шлях еволюції від одинаків-смертників, величезних терористичних організацій, які вчиняють теракти, що тягнуть за собою загибель великої кількості людей, до використання інформації для залякування значної кількості людей. Однією з основних загроз інформаційній безпеці доцільно визначити інформаційний тероризм як форму деструктивного впливу, спрямованого на маніпуляцію чи залякування населення або заповідання з використанням інформаційних технологій шкоди суспільству, державі чи окремим особам з метою примусити органи державної влади, міжнародну організацію, юридичну чи фізичну особу (групу осіб) вчинити якусь дію (або утриматися від її вчинення).

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1096. Кваліфікація примушування до шлюбу: теоретичні та практичні аспекти / П. В. Камінський // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 58-64. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено поняття кваліфікації кримінального правопорушення у вигляді примушування до шлюбу. Встановлено, що об'єктом кримінально-правової кваліфікації слід вважати вчинене особою діяння, ознаки якого (об'єктивні та суб'єктивні) мають подібність, схожість (формально співпадають) з ознаками діяння, склад якого визначено законодавцем у статті (частині статті чи її пункті) Особливої частини КК України як кримінальне правопорушення. Зазначено, що при кваліфікації примушування до шлюбу також особливо важливо розмежувати поняття примусового шлюбу, шлюбу за домовленістю, дитячий шлюб тощо. Примушування до шлюбу становить психологічний вплив на особу, який може супроводжуватися насильством (фізичне, психологічне, сексуальне та/або економічне), що посягає на добровільність як конститутивну ознаку шлюбу та супроводжується порушенням цілого комплексу прав людини, зокрема права на освіту, особисту недоторканість, вільний вибір місця проживання тощо. Визначено, що кримінально-правова кваліфікація примушування до шлюбу — це оцінка діяння, яке заповідало чи могло заповісти суттєву шкоду, та характеризується ризиками кримінальної протиправності, що полягає у визначенні того, чи підпадає дане діяння під статтю, частину статті 1512 КК

України, які фактичні обставини його вчинення, всі об'єктивні та суб'єктивні ознаки, стадія вчинення, встановлення ознак розмежування від суміжних складів кримінальних правопорушень. Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення у вигляді примушування до шлюбу (згідно чинної редакції ч. 2 ст.1512 КК України) є: повторність; попередня змова групи осіб; вчинення кримінального правопорушення щодо особи, яка не досягла шлюбного віку згідно із законодавством, або щодо двох чи більше осіб. Кваліфікуючі ознаки примушування до шлюбу є засобом диференціації кримінальної відповідальності, підвищуючи межі потенційного покарання, а отже і відповідальності загалом.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1097. Кримінально-правова охорона та вплив механізму її функціонування на правовідносини у сфері інтелектуальної власності / Ю. В. Станкевич // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 195-201. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — визначення місця та ролі функціонування правових механізмів та форм кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності. Розглянуто окремі питання вдосконалення правового регулювання галузевого законодавства. Використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема, порівняльно-правовий, документальний, статистичний методи, метод узагальнення тощо. Визначено ключову проблематику та основи нормативно-правового регулювання кримінально-правової охорони інтелектуальної власності. Проаналізовані міжнародні нормативні акти, національне законодавство, позиції окремих науковців щодо охорони правовідносин у сфері інтелектуальної власності; виокремлено проблеми та запропоновано шляхи вирішення.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1098. Кримінально-правова характеристика діяння ненадання допомоги хворому медичним працівником: монографія / В. В. Ботякова; ред.: В. К. Матвійчук; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Київ: Ліра-К, 2021. — 219 с. — Бібліогр.: с. 186-218. — укр.

Розглянуто питання кримінально-правової характеристики діяння ненадання допомоги хворому медичним працівником, а також тенденції сучасної кримінально-правової політики у означеній сфері на підставі досягнень кримінально-правової науки й інших галузей знань та використання матеріалів слідчої й судової практики і оновленого законодавства. Надано пропозиції, що стосуються вдосконалення кримінального законодавства та практики його застосування, а також запобігання кримінальним правопорушенням, передбачених ст. 139 КК, зокрема робиться істотний та важливий внесок у теорію кримінального права.

Шифр НБУВ: ВА859365

3.X.1099. Кримінально-правова характеристика незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / К. В. Гуляков; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Робота є першим у вітчизняній науці кримінального права спеціальним комплексним дослідженням, присвяченим кримінально-правовій характеристиці незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Розглянуто історико-правові аспекти та соціальну зумовленість встановлення кримінальної відповідальності за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. З'ясовано суттєві юридичні ознаки незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Запропоновано детальну кримінально-правову характеристику складу злочину незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Розв'язано проблемні питання відмежування незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини від суміжних злочинів. Проаналізовано міжнародно-правові про незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, зокрема розглянуто тенденції та можливості взаємного використання передового досвіду законодавчої регламентації. З урахуванням тенденцій розвитку кримінального законодавства про незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, зокрема розглянуто тенденції та можливості взаємного використання передового досвіду законодавчої регламентації. З урахуванням тенденцій розвитку кримінального законодавства про незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, зокрема розглянуто тенденції та можливості взаємного використання передового досвіду законодавчої регламентації. З урахуванням тенденцій розвитку кримінального законодавства про незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, зокрема розглянуто тенденції та можливості взаємного використання передового досвіду законодавчої регламентації.

Шифр НБУВ: РА449075

3.X.1100. Кримінологічний аналіз показників вимірювання кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації

транспорту в Україні / О. В. Новіков // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 31-37. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета роботи — встановлення сучасного стану та тенденцій динаміки кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту в Україні на підставі офіційних статистичних даних. Методологічну основу дослідження склали як загальнонаукові, так і специфічні статистичні методи пізнання (зокрема: статистичне спостереження, зведення і групування даних, абсолютні і відносні показники, табличний і графічний методи тощо). Найбільша кількість кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту виявляється у м. Києві, Дніпропетровській, Одеській, Харківській, Київській та Львівській областях, а найменше — у Луганській, Чернігівській, Тернопільській, Кіровоградській та Хмельницькій областях. За останні 5 років фіксується негативна динаміка досліджуваних кримінальних правопорушень. Наголошено на необхідності проведення кримінологічних досліджень латентності кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1101. Кримінологічний аналіз показників злочинів проти основ національної безпеки України / В. П. Сисоєва, Є. В. Зубко // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 191-197. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — визначення стану, тенденції та структури злочинів проти основ національної безпеки України в останні роки. При підготовці наукової статті використані загальнонаукові та спеціальні наукові методи, у тому числі — статистичний, формально-логічний, системно-структурний, документальний, метод узагальнення тощо. Проаналізовані кількісні, якісні та кількісно-якісні показники злочинів проти основ національної безпеки України. Виділені основні тенденції цих злочинів. Підкреслена виключна важливість та необхідність протидії цим злочинам. Обговорено аналіз стану, тенденції та структури злочинів проти основ національної безпеки України в останні роки. Виділені найбільш розповсюджені злочини цього виду. Узагальнені статистичні показники цих злочинів за останні п'ять років.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1102. Особливості кримінальної відповідальності за контрабанду наркотичних засобів на прикладі Чернігівської області / Н. В. Коломієць // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 170-174. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити особливості кримінальної відповідальності за контрабанду наркотиків у Чернігівській області. Методологічною основою дослідження є такі загальнонаукові методи: функціональний, системний; загальні логічні прийоми: аналіз, синтез, узагальнення. Використано діалектичний та порівняльно-правовий метод. Суспільна небезпека контрабанди наркотичних засобів полягає в тому, що під час протиправного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів порушується порядок державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який включає у себе загальний, а по відношенню до окремої групи товарів та предметів — спеціальний порядок переміщення їх через кордон. Обговорено проблеми кримінальної відповідальності за контрабанду наркотичних засобів на прикладі Чернігівської області.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1103. Роль громадянського суспільства та ЗМІ у боротьбі з корупцією / В. Ортинський // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 1-6. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто питання ролі громадянського суспільства та засобів масової інформації у боротьбі з корупцією. Доведено, що ефективна діяльність, спрямована на подолання корупції видається неможливою без участі суспільства. Громадськість, з одного боку, є тією силою, яка здатна розірвати коло системної корупції у державі, а з іншого, без її підтримки, взаємодії з інститутами громадянського суспільства, антикорупційна діяльність органів державної влади видається малоефективною. Вплив засобів масової інформації на подолання корупції можна розглядати у двох площинах: прямий вплив, коли реакцією на опублікування певної історії про корупційні правопорушення є відкриття кримінального провадження компетентними органами, прийняття відповідних законів, які врегульовують проблему, висвітлену через засоби масової інформації, відправлення у відставку посадової особи, яка була викрита у корупційних зловживаннях; непрямої вплив, коли публікація спричиняє лише поживання антикорупційної дискусії у суспільстві, сприяє формуванню політичного плюралізму, а у посадових осіб відчуття того, що вони перебувають під наглядом громадськості.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1104. Типологія корупційних проявів у поліції / Н. Лесько // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 146-152. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розглянуто теоретичні аспекти типології корупційних проявів у поліції. Наголошується на існуванні корупційних ризиків, що впливають на ефективність діяльності органів поліції. Доведено, що запобігання корупційним ризикам це складний процес, оскільки не всі ризики можна ідентифікувати й оцінити, багато з них мають вірогідний характер. Розглянуто засади кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності поліцейських за вчинення корупційних правопорушень. Виокремлено та досліджено основні корупційні ризики під час проходження служби в органах Національної поліції. Запропоновано шляхи щодо мінімізації потенційних корупційних ризиків під час проходження служби в органах Національної поліції. Підкреслено, що існують 2 основні підходи до визначення корупційних деліктів у державній службі: формування та нормативно-правове визначення переліку на основі суб'єктивних уявлень про корупцію; формулювання сутнісних ознак корупції. В антикорупційному законодавстві реалізується змішаний підхід, що включає наявність легальних дефініцій і затверджених переліків корупційних злочинів. Проте, легальна дефініція корупції, дана в ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», не має практичного застосування. Доцільно відмовитися від спроби визначити корупцію в законодавстві, оскільки точне та вичерпне визначення цього явища є неможливим. Запропоновано розрізняти корупційні правопорушення та правопорушення корупційного характеру. Корупційне правопорушення — це виконання державним службовцем або іншою особою вимог, встановлених законодавством України про запобігання корупції. На відміну від корупційного правопорушення протиправне діяння, вчинене державним службовцем із метою отримання матеріальної вигоди для себе особисто або для третіх осіб, отримання або вимагання винагороди за виконання посадових обов'язків, є правопорушенням корупційного характеру. Таке правопорушення може бути кваліфіковано як злочин або як дисциплінарний проступок.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Кримінологія

3.X.1105. Відповідальність суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству / А. В. Боровик, А. В. Томчук // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 87-93. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

В умовах побудови демократичної соціальної правової держави актуальним стає питання відповідальності органів влади. Громадянське суспільство не може існувати там, де відсутня відповідальність суб'єктів державно-владних відносин, які повноважні ухвалювати найважливіші рішення. Сфера відповідальності в органах влади включає сукупність видів діяльності, в якій орган влади виконує свої функції і має право на здійснення певних повноважень. Згідно зі ст. 19 Конституції України, правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Для розвитку демократичного та правового суспільства є негативним фактором ситуація, коли представники органів державної влади чи місцевого самоврядування не дотримуються вимог чинного законодавства, тобто особи, які за своїми повноваженнями повинні забезпечувати законність та правопорядок у суспільстві. Відповідно, високий рівень виконавської дисципліни в органах державної влади і місцевого самоврядування є важливим індикатором для суспільства, де діє принцип верховенства права. Тому особливістю норм, які регламентують відповідальність органів влади, повинна бути їх невідворотність для посадовців усіх рівнів. Лише персональна відповідальність посадових осіб органів влади і перспектива бути дискваліфікованим на деякий час (неможливість обіймати відповідні посади) сприятиме прозорому і зрозумілому для суспільства результату та меті, для чого існують органи влади і їх цінність — у забезпеченні принципу верховенства права. Така модель сприйматиметься суб'єктами адміністративних правовідносин як закріплення реальних можливостей, що забезпечує державу. А невідворотність відповідальності за скоєні правопорушення стимулюватиме представників органів державної влади і місцевого самоврядування до правомірних дій. Проаналізовано підходи до визначення поняття «відповідальність», з урахуванням яких надано власне визначення відповідальності суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству як негативної реакції держави на вчинення посадовою особою чи групою посадових осіб правопорушення, що полягає у застосуванні до таких осіб заходів впливу.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.X.1106. Ефективність використання моделей європейських правових механізмів протидії корупції в Україні / О. Л. Макаренко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 65-71. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Досліджено ефективність використання моделей європейських правових механізмів протидії корупції в Україні. Встановлено, що Україна обрала модель створення спеціалізованої антикорупційної інфраструктури. Вона базується на найкращих зразках європейського досвіду здійснення антикорупційної політики. Серед її основних компонентів наявні правоохоронна, законотворча, управлінська публічно-правова діяльність та кадрова робота у цих сферах. Наголошено, що нинішнє домінування ігнорування вимог законів виключає елімінацію корупційних ризиків з публічно-правової сфери на рівні, що забезпечує стабільний розвиток України. Визначено, що потрібно адекватно відобразити прогресивні тенденції світогляду громадян високоцивілізованих європейських у практиках творення і застосування права. Пізнання правової природи європейця складає важливу передумову для подолання розбіжностей між законодавчо визначеною моделлю антикорупційної політики й правосвідомістю громадян на теренах України та інших європейських країн. Одержані відомості стають інструментом для оновлення форм і підходів до надання послуг публічною владою, їх якості, доступності, достатньої орієнтації на потреби людини тощо. Підсумовано, що досвід європейських країн особливо корисний для України, якщо взяти до уваги серйозність її намірів інтегруватися до ЄС. Його релевантність зумовлена тим, що причини і змістовне наповнення корупційної діяльності не має суттєвих національних відмінностей. Навпаки, вони мають спільні загальні закономірності протидії, що відображають зв'язки між причинами і наслідками недоброчесної поведінки у різних країнах Європи. Юридична коректність відображення на рівні антикорупційного законодавства організаційно-правових закономірностей прийнятно однакова як для України, так й для будь-якої іншої близької за правовими, економічними, духовно-культурними та іншими параметрами цивілізаційного розвитку до неї країни, зокрема тих, що складають ЄС. При цьому правозастосування однаково досконалих антикорупційних норм права різне.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1107. Кримінологічні засади запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, на сучасному етапі в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Г. В. Паламарчук; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено сутність правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, сучасного їх стану та концептуальних напрямів запобігання даним правопорушенням. Вперше висунуто ідею щодо виокремлення правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон, як єдиної кримінологічної групи правопорушень, яка включає злочини та адміністративні правопорушення, що є переважно видом транскордонного тіншового бізнесу. Виявлено, що факт вчинення даних правопорушень має характер бізнесової діяльності, яка здійснюється організованими структурами. Така діяльність супроводжується встановленням стійких корупційних зв'язків між правопорушниками та контролюючими структурами. Подано комплексну кримінологічну характеристику правопорушень кількісні та якісні показники правопорушень, пов'язаних з переміщенням товарів/предметів через митний кордон в Україні, з 2005 року і до сьогоднішнього дня. Виявлено комплекс факторів та фонових явищ, які сприяють існуванню, трансформації під нові умови в суспільстві та розповсюдження правопорушень, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів через митний кордон. Виокремлено типові ознаки осіб, які вчиняють вказані правопорушення, залежно від ролі функції, яку вони виконують у злочинних угрупованнях. Удосконалено сучасну концептуальну модель організованої злочинності в частині аналізу аморфних структур як сучасного виду злочинних угруповань. Представлено підхід до запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон, як до частини транскордонного співробітництва у нормативно-правовому та організаційно-правовому контекстах. Надано характеристику правовим інструментам запобігання правопорушенням, пов'язаним з переміщенням товарів/предметів через митний кордон на сучасному етапі. Розкрито проблеми взаємодії суб'єктів запобігання розглядуваним правопорушенням.

Шифр НБУВ: РА452148

3.Х.1108. Механізми державного управління в сфері запобігання та протидії фінансуванню тероризму: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / С. П. Лисак; Державний університет «Житомирська політехніка». — Житомир, 2021. — 22 с.: рис. — укр.

Розглянуто проблеми формування та реалізації механізмів державного управління у сфері запобігання та протидії фінансуванню тероризму. Досліджено теоретичні, організаційні та методологічні положення формування і реалізації механізмів державного управління у сфері запобігання та протидії фінансуванню тероризму. Обрунтовано особливості процесів запобігання і протидії фінансуванню тероризму як об'єкта державного управління. Встановлено напрями розвитку понятійно-категоріального апарату державного управління у сфері запобігання та протидії фінансуванню тероризму. Ідентифіковано властивості тероризму

та фінансуванню тероризму через розробку класифікації даного явища як загрози національній безпеці. Обрунтовано симптоми проблеми державного управління у сфері запобігання та протидії фінансуванню тероризму через оцінку сучасного стану індексу тероризму й особливостей його фінансування в Україні та світі. Запропоновано складові процесу фінансування тероризму з позиції встановлення завдань державного управління. Розвинуто механізми державного управління міжнародно співпрацею щодо запобігання та протидії фінансуванню тероризму. Визначено напрями розвитку правового механізму державного управління у сфері запобігання та протидії фінансуванню тероризму.

Шифр НБУВ: РА452248

3.Х.1109. Правові та організаційні засади боротьби з організованою злочинністю в Україні: монографія / М. П. Волько, О. О. Подобний; Міжнародний гуманітарний університет. — Одеса: Гельветика, 2021. — 207 с.: іл. — укр.

Розглянуто проблеми кримінально-правової боротьби з організованою злочинністю, з урахуванням внесених українським законодавцем в останні роки новел. Досліджено основні положення інституту співучасті і його роль у законодавчому визначенні організованих форм злочинної діяльності в Загальній частині КК України. Проведено юридичний аналіз кримінально-правових форм організованої злочинної діяльності, закріплених в Загальній і Особливій частинах КК України. Надано науковий коментар злочинів з конститутивною ознакою організованості, а також загальну характеристику злочинів із кваліфікуючою ознакою — «вчинено організованою групою». Зроблено аналіз практики застосування правових норм про організацію злочинності слідчими та судовими органами країни після прийняття КК України. Внесено пропозиції з удосконалення законодавчої регламентації ряду кримінально-правових норм про організацію злочинності та організації протидії цьому небезпечному явищу.

Шифр НБУВ: ВА860673

Див. також: 3.Х.1100, 3.Х.1101

Пенітенціарія

3.Х.1110. Взаємодія пенітенціарної та освітньої систем в контексті профілактики злочинності / С. І. Спільник // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 126-130. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Актуальність роботи полягає в тому, що Державна кримінально-виконавча служба України відноситься до числа суб'єктів протидії злочинності. Протидія злочинності — це безперервний процес, який реалізовується за допомогою діяльності ряду суб'єктів. На законодавчому та підзаконному рівнях передбачено цілий комплекс таких суб'єктів. Зрозуміло, що ефективна протидія злочинності можлива лише в результаті їх взаємодії. У іншому ж випадку дані суб'єкти не тільки не зможуть досягнути поставленої мети, але і будуть завдавати один одному. Мета роботи — дослідження питання взаємодії пенітенціарної та освітньої систем в частині профілактики злочинності. Розглянуто питання взаємодії пенітенціарної та освітньої систем в частині профілактики злочинності. Підтримано позицію, відповідно до якої суб'єкти протидії злочинності диференціюються на дві групи: спеціальні суб'єкти та ті, що діють на загальносоціальному рівні. Встановлено, що наявність освіти — важливий фактор, який надає змогу засудженим до позбавлення волі, після відбування покарання, швидко знайти роботу, що прискорює процес їх ресоціалізації. Наголошено на наявності проблеми можливості одержання засудженими до позбавлення волі вищої освіти. Доведено, що вирішення означеної проблеми полягає у: наданні можливості засудженим до позбавлення волі одержувати вищу освіту шляхом дистанційного навчання; впровадженні інституту координаторів; внесення відповідних змін до КВК України; врегулюванні питання щодо можливості забезпечення практичної підготовки засуджених, які навчатимуться у закладах вищої освіти; внесенні необхідних змін до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» тощо. Наголошено, що дистанційний вид навчання в епоху пандемії зарекомендував себе як сучасний та прогресивний засіб одержання інформації. За допомогою дистанційної форми навчання засуджені зможуть одержувати якісну освіту, наявність якої апriori підвищить їх можливість одержати після закінчення строку відбування покарання достойну роботу та, як наслідок, стати на шлях остаточного виправлення та соціалізації. Зроблено висновок, що взаємодія пенітенціарної та освітньої систем відіграє важливу роль в контексті профілактики злочинності.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1111. Правове регулювання освіти засуджених до позбавлення волі в Україні / І. Хомишин // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 231-237. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Здійснено аналіз нормативно-правових актів, які регулюють сферу освіти засуджених до позбавлення волі. Звернено увагу на положення міжнародних документів у пенітенціарній сфері, які рекомендують тюремним адміністраціям докласти будь-які зусилля для заохочення ув'язненого до активної участі в усіх

аспектах освіти. Обґрунтовано необхідність навчання засуджених, як одного з найважливіших аспектів профілактики вчинення повторних злочинів. Наголошено на потребі вироблення концепції реалізації державної політики у сфері освіти неповнолітніх ув'язнених і засуджених до позбавлення волі, оскільки основним засобом їх виправлення та ресоціалізації є навчання, яке не лише підвищує рівень грамотності а й збагачує діяльнісній можливостей людини та її духовного світу а відтак змінює відношення засудженого до суспільних відносин.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Судоустрій (судова система)

3.X.1112. Адміністративно-правові засади організації та діяльності обласної прокуратури: сучасний стан та напрями удосконалення: монографія / Р. В. Мазурик. — Одеса: Гельветика, 2021. — 351 с. — Бібліогр.: с. 308-351. — укр.

Висвітлено актуальні питання адміністративно-правового забезпечення організації та діяльності обласної прокуратури. На підставі комплексного аналізу наукових джерел, джерел національного права та досвіду країн світу визначено місце і роль обласних прокуратур в системі органів прокуратури України та системі органів кримінальної юстиції. Детально проаналізовано сучасний стан міжнародних, конституційних, законодавчих та адміністративно-правових засад організації та діяльності обласних прокуратур. Особливу увагу приділено особливостям реалізації передбачених Конституцією України функцій прокуратури на регіональному рівні. З огляду на позитивний досвід країн світу запропоновано шляхи вирішення існуючих у цій сфері проблем на теоретичному, правотворчому та правозастосовному рівнях.

Шифр НБУВ: ВА859735

3.X.1113. Адміністративно-правові засади реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні: навч. посіб. / А. В. Боровик, А. В. Головач, О. Ю. Дрозд, В. А. Дем'янчук, І. Й. Магновський, К. Б. Марисюк, Н. З. Дерев'яно, В. Ю. Микунець, В. В. Шербаков; Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені Степана Дем'ячука. — Одеса: Гельветика, 2021. — 249, [2] с. — Бібліогр.: с. 230-249. — укр.

Розглянуто сучасний стан нормативного забезпечення реалізації права на отримання професійної правничої допомоги в Україні та зарубіжний досвід реалізації зазначеного права. Наведено характеристику суб'єктів забезпечення реалізації права на отримання професійної правничої допомоги та визначено їх адміністративно-правовий статус. Висвітлено адміністративні процедури як елемент механізму забезпечення реалізації права на професійну правничу допомогу та юридичні гарантії забезпечення реалізації зазначеного права.

Шифр НБУВ: ВА859804

3.X.1114. Дискусійні питання функціонування Великої Палати Верховного Суду / М. В. Косюта, О. Г. Свіда // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 154-159. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Черговим етапом розбудови судової влади стало прийняття 2 червня 2016 р. Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до положень якого було сформовано Верховний Суд та створено у його складі Велику Палату. Створення ВП ВС викликало дискусію серед науковців та практиків щодо її природи та повноважень, наслідком цього стало звернення 7 серпня 2020 р. 45 народних депутатів України із конституційним поданням до КСУ, в якому було поставлено питання щодо конституційності судоустрійного та процесуального законодавства щодо організації та діяльності ВП ВС. Мета роботи — дослідження правової природи ВП ВС, аналіз чинного законодавства щодо її організації та діяльності на предмет його конституційності. З критичних позицій оцінено аргументи авторів конституційного подання щодо визнання законодавства щодо організації та діяльності ВП ВС таким, що не відповідає Конституції України. Зокрема, доведено, що ВП ВС не має ознак самостійного судового органу, а є лише складовою частиною ВС, оскільки: Указ Президента щодо суддів, які зараз входять до ВП, стосувався їх призначення саме до ВС; ці судді одержують грошове утримання, передбачене для суддів ВС, правовий зв'язок судді ВС, у разі обрання до ВП із відповідним касаційним судом ВС не переривається, оскільки після закінчення строку виконання повноважень у ВП, суддя повертається до виконання обов'язків у відповідному касаційному суді ВС, до якого він був призначений; судді до ВП ВС обираються із штатної кількості суддів відповідного касаційного суду ВС, й свою чергу, обрання особи до ВП ВС не утворює вакантної суддівської посади у відповідному касаційному суді ВС. Відсутність у ВП ВС самостійного статусу суду також додатково доводиться шляхом співставлення ознак юридичної особи із статусом ВП ВС і можна стверджувати, що вона: не має майнової відокремленості, оскільки ВП користується тим майном, яке було передано в оперативне управління ВС; не може нести самостійну майнову відповідальність; не може самостійно брати участь у цивільному

обороті від свого імені; не має самостійного рахунку в банку, не може самостійно від свого імені виступати позивачем чи відповідачем у суді.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1115. Загальна концепція щодо часу реалізації права на захист / П. Д. Гуйван // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 112-118. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження актуальної проблематики з питання часових вимірів суб'єктивного цивільного права та можливостей його захисту у разі правопорушення. У суспільстві велими актуальною є проблематика своєчасного здійснення суб'єктивного права. Тож, строк є необхідним та невід'ємним елементом змісту матеріального цивільного права, визначеність з даного приводу надасть також певності у застосуванні необхідного юридичного захисного інструментарію. Висловлена обґрунтована критика тези, що із закінченням перебігу позовної давності припиняється регулятивне право і таким чином припиняється сам предмет захисту. Вказана концепція не охоплює усіх випадків порушення суб'єктивного цивільного права, зокрема, вона не здатна обґрунтувати належний захист речового права у випадках, коли порушується одне з правомочностей власника, приміром право володіння чи користування. Бо сам факт правопорушення у таких випадках не припиняє право власності. Відтак наголошується, що юридичний аналіз коментованих темпоральних координат має здійснюватися не в межах існування охоронюваного (регулятивного) права, а в межах охоронного, тобто того, що виникло внаслідок правопорушення. Сучасний розвиток цивілістичної доктрини дозволяє дійти висновку, що суб'єктивне матеріальне право реалізується в межах регулятивного правовідношення, а у разі порушення останнього виникає нове окреме охоронне зобов'язання, у межах якого здійснюється, захист, зокрема, шляхом позовного домагання. При цьому очевидно, що судовим примусом не вичерпується охоронна властивість права. В більшості випадків несудових способів правової охорони закон не обмежує застосування кредитором таких засобів у часі. Встановлено, що право на реалізацію охоронного повноваження, яке входить до змісту відповідного охоронно-правового зобов'язання, існує протягом тривалості самого права, крім випадків, коли законом прямо встановлений спеціальний строк його чинності.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.1116. Засади принципи юридичної аргументації / О. Чорнобай // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 126-131. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

З'ясовано особливості засадничих принципів юридичної аргументації, що впливають на сфері їх застосування. Окремий акцент зроблено на походженні різних принципів юридичної аргументації. Базові принципи аналогічні до загальнонаукових, але видозмінені задля задоволення потреб юридичної аргументації. Ці принципи мають морально-етичну основу, що спричиняє певну свободу їхньої інтерпретації та застосування, але, водночас, існують критерії, які визначають ступінь реалізації цих принципів у кожному окремому випадку. Вузькоспеціалізовані принципи сформувалися разом із типами судових процесів, у яких застосовуються та, відповідно, перейняли їх специфіку. Ці принципи застосовуються у переважній більшості судових процесів, але різною мірою, що обумовлено особливостями сучасного судочинства. Особливо виділено принцип вільної оцінки доказів як такий, що застосовується незалежно від виду судового процесу і має складну структуру регулювання. Ця структура має дві основні складові — законодавчу та морально-етичну, визнану законом. Описано взаємодію принципів та їхню взаємозалежність. Вказано особливості їхнього застосування та можливі інтерпретації.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1117. Міжнародні стандарти у сфері належного кадрового забезпечення діяльності судів / А. І. Виноградова // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право; Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 63-70. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета роботи — дослідження питання кадрового забезпечення діяльності судів України в умовах судової реформи в світлі євроінтеграції та міжнародного досвіду. Досліджено процедуру кадрового забезпечення судів України в умовах проведення судової реформи, проаналізовано європейський досвід кадрового менеджменту та висловлено окремі пропозиції щодо шляхів вдосконалення кадрового планування в судовій системі. Обговорено міжнародні стандарти у сфері судочинства не визначають загальних вимог до системи кадрового забезпечення діяльності судів, проте безпосередньо стосуються конкретних питань формування та функціонування апарату суду та суддівського корпусу. В умовах євроінтеграції виняткового значення набуває приведення судоустрою до кращих міжнародних стандартів демократичної, правової, соціальної держави у сучасних політичних умовах та умовах трансформації українського суспільства.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1118. Особливості нотаріального оформлення прав спадкоємців у розподілі спадщини / Ю. Є. Зінкевич // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 60-66. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Досліджено особливості нотаріального оформлення прав спадкоємців у розподілі спадщини. Здійснено аналіз норм вітчизняного законодавства, що регулюють питання нотаріального оформлення прав спадкоємців у розподілі спадщини. Встановлено, що договірне зобов'язання щодо розподілу спадщини є динамічним. Динаміка може мати як позитивний, так і аномальний характер. За позитивного розвитку зобов'язання щодо розподілу спадщини реалізується у повній відповідності до умов договору та закону на стадії його виконання. У разі аномального розвитку відбувається відхилення від умов договору та закону, тобто на стадії виконання договір про розподіл спадщини може зазнавати змін у змісті чи суб'єктному складі на підставі додаткових договорів чи вимог закону до моменту його припинення. Зроблено висновок, що виконання договору про розподіл спадщини відбувається поетапно шляхом нотаріального оформлення спадкоємцями своїх прав. Визначено 6 етапів нотаріального оформлення прав спадкоємців у розподілі спадщини. Такими етапами є: подання спадкоємцями заяви про видачу свідоцтва про право на спадщину; перевірка нотаріусом справжності юридичних фактів, які є підставою спадкування у осіб, що подали заяву про видачу свідоцтва про право на спадщину, та перевірка наявності всіх необхідних для цього документів; здійснення нотаріусом обов'язкових і факультативних перевірок; видача свідоцтва про право на спадщину за договором про розподіл спадщини; державна реєстрація свідоцтва про право на спадщину у Спадковому реєстрі; державна реєстрація права власності на нерухоме майно у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно (факультативний етап). З'ясовано особливості кожного етапу нотаріального оформлення прав спадкоємців у розподілі спадщини.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1119. Особливості правового статусу адвоката в умовах становлення громадського суспільства / В. Чернописька // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 132-141. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Дослідження природи категорії «правовий статус адвоката» показало те, що вона є однією із найбільш фундаментальних й водночас однією із найбільш складних категорій у правознавчій науці. Це пояснюється тим, що, з одного боку, ця категорія отримала широку сферу використання як у юридичній теорії, так і в практичній площині, а з іншого — у сучасній юридичній науці не існує єдиного (універсального) підходу щодо розуміння її сутності. Правовий статус адвоката — це комплексна категорія, яка відображає його правове становище в суспільстві, що характеризується наявністю у адвоката юридично встановленої сукупності прав, обов'язків, гарантій і відповідальності, які є необхідними та достатніми для здійснення адвокатської діяльності щодо надання професійної правничої (правової) допомоги на засадах абсолютної незалежності. Ця категорія акумулює та відтворює всю сукупність взаємовідносин адвоката в суспільстві та відображає не тільки його реальне правове становище, але й формує юридичний базис для професійної діяльності адвоката в ньому. Ця комплексна категорія слугує основою для розмежування правового становища адвоката й інших учасників правосуддя.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1120. Особливості прокурорського нагляду за додержанням законів під час виконання кримінальних покарань і пробації в Україні / В. В. Карелін // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 126-130. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Висвітлено особливості прокурорського нагляду за додержанням законів під час виконання кримінальних покарань і пробації в Україні. Процес сутнісного реформування, зумовленого не в останню чергу регіональною і глобальною політичною трансформацією сучасного соціуму в широкому сенсі слова, ставить на порядку денному чимало завдань. Визначальним вектором цього процесу є, без сумніву, подальший розвиток суспільних відносин, який, однак, неможливий без розв'язання такого ключового завдання, як всебічне забезпечення прокурорського нагляду за додержанням законів під час виконання кримінальних покарань і пробації, оскільки постійні порушення його призводять до негативних наслідків як у самій системі, так і в державі загалом. Визначено, що інститут прокурорського нагляду за додержанням законів під час виконання кримінальних покарань і пробації недостатньо досліджений через низку причин: значна частина науковців, котрі розглядали вказане питання, детальному розгляду піддавали переважно прокурорський нагляд за виконанням кримінальних покарань в установах виконання покарань, оминаючи сферу діяльності пробації; наукові розробки вказаних питань було здійснено ще до прийняття у 2014 р. Закону України «Про прокуратуру» та у 2015 р. Закону України «Про пробацію», а тому їх результати вимагають переоцінки з урахуванням чинних законодавчих положень і практичних здобутків. Встановлено, що за додержанням законів під час виконання

кримінальних покарань і пробації здійснюється нагляд. У звичайному розумінні нагляд — це спостереження для охорони, контролю тощо. Прокурорський нагляд у нашій державі забезпечується відповідно до Конституції України й Закону України «Про прокуратуру» та інших нормативних актів Генеральної прокуратури України. Доведено, що прокурорський нагляд має за мету виявлення та запобігання правопорушенням, усунення їх наслідків і притягнення винних до відповідальності, без права втручатися в оперативну й господарську діяльність піднаглядних об'єктів, зміни чи скасування актів управління.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1121. Порівняльний аналіз повноважень нотаріальних органів Грузії та України / М. Долинська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 188-193. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Досліджено актуальні питання правового регулювання провадження нотаріальної діяльності в Україні. Висвітлено одне з центральних питань здійснення нотаріальної діяльності в будь-якій із держав-членів Міжнародного союзу латинського нотаріату — поняття повноважень нотаріусів. Здійснено порівняльний аналіз повноважень нотаріусів Грузії та України. Органи нотаріату як Грузії, так і України, покликані захищати суб'єктивні права та законні інтереси фізичних та юридичних осіб, які звертаються до них за вчиненням нотаріальних дій. Проаналізовано нормативні акти, які регулюють нотаріальну діяльність у Грузії та Україні, зауважуючи, що відбувається постійне вдосконалення нотаріального законодавства як Грузії, так і України. Правове регулювання нотаріальної діяльності, зокрема провадження нотаріального процесу, в Грузії та Україні здійснюється єдиними спеціальними республіканськими законами «Про нотаріат». Наголошується на тому, що деякі правові норми, які регулюють нотаріальну діяльність у зазначених державах між собою є дуже подібними, хоча мають свої особливості. Основними суб'єктами нотаріальної діяльності в Грузії та Україні виступають нотаріуси. Зроблено висновок, що повноваження нотаріусів Грузії є ширшими, оскільки вони наділені правом реєструвати акти цивільного стану: як шлюб, так і розірвання шлюбу.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1122. Права адвоката як представника в адміністративному судочинстві та їх класифікація / Гусейнлі Аласкар Магбет оглу // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 71-79. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — розглянути та проаналізувати права адвоката, як представника в адміністративному судочинстві, передбачені чинним законодавством України, та здійснюється їх класифікація. Дослідження проведено з використанням таких методів як аналіз, синтез, порівняння. Зроблено висновок, що перелік професійних та процесуальних прав у адвоката в адміністративному судочинстві досить широкий. Проте, на сьогодні відсутні дієві механізми та порядки реалізації на практиці адвокатом своїх прав. Обговорено проблеми законодавчого визначення та практичного використання адвоката своїх прав як представника в межах адміністративного судочинства.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1123. Правовий статус адвоката: порівняльний аналіз законодавства України і зарубіжних країн / А. Дутко, Л. Остапенко, І. Трач // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 169-176. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Здійснено порівняльний аналіз концептуальних засад правового статусу адвоката в Україні та зарубіжних країнах. Увагу приділено дослідженню незалежності адвоката як основоположної умови здійснення адвокатської діяльності. На підставі аналізу вітчизняного та зарубіжного законодавства про адвокатуру, науково-теоретичних робіт, матеріалів судової практики, міжнародних стандартів адвокатської професії розкрито сутність структурних елементів правового статусу адвоката (професійні права та обов'язки, гарантії адвокатської діяльності та відповідальності адвоката). Наголошено на тому, що саме адвокат покликаний забезпечити права та законні інтереси фізичної особи в процесі здійснення правоохоронної діяльності шляхом надання кваліфікованої юридичної допомоги. Адвокатура — інститут громадянського суспільства, професійне об'єднання юристів, створене з метою служіння людям, яке має великий вплив на соціально-правовий стан суспільства та його членів. Проаналізовано правовий статус адвоката за законодавством Естонської Республіки, Швейцарії, Німеччини, Австрії, Азербайджанської Республіки. Підкреслюється, що ефективність правозахисної діяльності адвокатури залежить від стану законності та правопорядку в країні, правосуддя та рівня правосвідомості громадян, від відношення органів державної влади до прав і свобод людини та громадянина та засобів їх захисту. Мета роботи — пошук шляхів удосконалення правового регулювання правового статусу адвоката в Україні на підставі аналізу законодавства інших держав, розробки та впровадження в практику окремих науково-обґрунтованих пропозицій і рекомендацій. Зроблено висновок, що правовий статус адвоката включає в себе права та обов'язки

адвоката, вимоги до особи, яка бажає стати адвокатом, відповідальність адвоката та гарантії адвокатської діяльності.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1124. Професіоналізація суддів як основа демократизації судової системи України: організаційно-правові заходи / Н. Гук // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 39-46. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

На підставі аналізу наукових праць, чинних нормативно-правових актів і правозастосовної практики здійснено комплексне філософсько-правове дослідження моделювання процесу формування професіоналізації суддів у контексті сучасного процесу реформування державно-правової сфери, з визначенням частин, які провакують формування професіоналізації суддів, та окреслення можливих варіантів впливу на неї. Визначено основні тенденції подальшого вдосконалення суддівського корпусу, а саме: перевірка на реалізованість та ефективність законодавчо окресленої моделі формування суддівського корпусу — призначення на посаду судді на позаполітичній, прозорій, конкурсній основі за поданням ВРП із залученням громадянськості; професіоналізація суддівського корпусу; гарантування незалежності судової системи і як результат — забезпечення незалежності та захищеності суддівського корпусу; підвищення моральних та етичних вимог до суддів згідно з міжнародними стандартами; зростання авторитету суддів у суспільстві та безумовна довіра до них.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1125. Судова аргументація: особливості, порівняльний аналіз та вітчизняна і зарубіжна практика: авторск. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / В. І. Кістяник; «Києво-Могилянська академія», Нац. ун-т. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено судову аргументацію, зокрема розкрито етапи її розвитку, загальнотеоретичні основи, а також особливості і характерні риси аргументації учасників судового процесу. Проаналізовано особливості судової аргументації в романо-германській та англосаксонській правових сім'ях. Особливу увагу приділено аналізу аргументації рішень Федерального Конституційного Суду Німеччини, Європейського суду з прав людини та судів України. Розглянуто: "Історико-правові та загальнотеоретичні засади розвитку судової аргументації", в яких виокремлено, за допомогою історичного методу, такі періоди розвитку судової аргументації, як античний, середньовічний, новий та новітній, а методом порівняльного аналізу виокремлено місце судової аргументації в системі юридичної аргументації. Виділено, за допомогою порівняння та формально-логічного методу теоретичні підходи, які мають вплив на розвиток судової аргументації: логічний, риторичний, діалогічний, правового реалізму, соціологічний, діалектичний, прагма-діалектичний, герменевтичний, когерентний тощо. Розглянуто: "Особливості судової аргументації в контексті учасників судового процесу, правових сімей та окремих судових інституцій", визначено, використовуючи формально-догматичний та емпіричний методи, основні риси судової аргументації та особливості аргументації учасників судового процесу. Розкрито за допомогою порівняння правових сімей, особливості судової аргументації в англосаксонській та романо-германській правових сім'ях. Досліджено в розділі "Характерні риси аргументації в судовій практиці України" аргументацію рішень судів України, їхні особливості та застосування у судовій практиці України. Проаналізовано важливі ознаки аргументації в діяльності Конституційного Суду України та в судах загальної юрисдикції.

Шифр НБУВ: RA453117

3.X.1126. Тенденції та особливості дослідження судової практики в Україні / М. Тарнавська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 104-110. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Зроблено спробу перейти від суто теоретичних досліджень ролі судової практики в Україні до більш практичних аспектів цього питання. Констатується, що з урахуванням положень процесуальних кодексів, правових висновки Верховного Суду (ВС) неминуче перебуватимуть у центрі уваги науковців (доводиться констатувати, що юристи-практики почали досліджувати цю сферу значно раніше та активніше за науковців). Акцентується на тому, що масив судових рішень, зважаючи на різне правове значення рішень судів різних інстанцій, є неоднорідним у плані дослідження. Так, у порівнянні з рішеннями інших судів, особливе значення мають правові висновки ВС, адже вони є частинною механізмом забезпечення єдності судової практики. Цікаво, що водночас, вони здатні кардинально змінювати особливості застосування тих чи інших законодавчих норм, навіть якщо їх текст не змінювався з часу прийняття. Щодо рішень інших судів, то хоча вони не мають такого значення як правові висновки ВС, однак все ж становлять інтерес для науковців, адже є цінним емпіричним матеріалом. Зокрема, і з погляду правозастосування, і з погляду правової соціології та антропології. Констатується, що такий масив, зокрема: відображає певний спосіб мислення, правосвідомість громадян України та суддів зокрема; демонструє певні тенденції, негативні чи позитивні; свідчить про застосування чи незастосування практики ЄСПЛ вітчизняними судами та про якість такого застосування. Акцентується на тому,

що станом на сьогодні ВС виробив нову структуру своїх рішень, де окремо в тексті виділена Позиція Великої Палати Верховного Суду та висновок щодо застосування норми права; у разі суперечності між правовими висновками повинен застосовуватися найновіший із них; наслідком незастосування висновків ВС є скасування рішення. Окремо згадано про аналіз рішень судів на предмет застосування у них практики ЄСПЛ. Констатовано, що з часом кількість судових рішень українських судів, де цитуються або згадуються ті чи інші рішення Європейського Суду, зростає. Однак, не всі вони можуть вважатися прикладом якісного та правильного застосування цього інструменту.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1127. Теоретико-методологічні основи дослідження моральних засад інституту адвоката / В. Чорнописка // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 125-132. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Сутність адвокатської етики визначено певними складовими, а саме: призначенням (місією) адвоката є захист інтересів свого клієнта, надання йому необхідної професійної правничої допомоги, котра має здійснюватися безперервно й на належному професійному рівні. Адвокат не може займати позицію, яка викриває його клієнта (обвинуваченого, підсудного, підозрюваного), або спростовує доводи довірителя щодо відстоювання його цивільно-правових інтересів тощо; добросовісним застосуванням для успішного досягнення цієї мети всіх передбачених у законодавстві модусів (способів, засобів), що надають можливість і зобов'язують надавати кваліфіковану правничу допомогу своєму клієнту; високими морально-психологічними та професійно-правовими властивостями, котрими має володіти кожен адвокат. Зроблено висновок, що адвокатура виступає інститутом громадянського суспільства, котрий, передусім, покликаний на професіональних основах забезпечувати/гарантувати захист прав, свобод та інтересів фізичних/юридичних осіб. Будучи однією з визначальних складових правозахисної системи, інститут адвокатури посідає у ній виняткове місце. Позаяк, першочерговим завданням цього інституту є забезпечення/гарантування прав людини та громадянина модусом надання їм професійної правничої допомоги. Здійснено ґрунтовний аналіз проблеми моральних принципів діяльності інституту адвокатури в радянському та пострадянському, передусім вітчизняному, науково-правовому дискурсі, та відзначено, що у правовій науці означене питання як самостійний предмет загальнотеоретичних досліджень активізувалося лише наприкінці 1960-х рр. Водночас, проблема моральних засад, передусім колізій і дилем, професійної діяльності адвокатської спільноти, як окрема наукова проблема фахово не вивчалася. Зазначено, що це було зумовлено тодішніми ідеологічними кліше, що панували у всіх сферах суспільного буття.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1128. Філософія формування компетентностей правника / А. Токарська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 111-115. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

У процесі обговорення реформи вищої освіти в юридичній галузі наявна прогалина, яка поки що фахівцями не ідентифікована як значуща. Йдеться про те, що у навчальному процесі, а пізніше й на практиці постала комунікативна складова юридичного фаху. Це зумовлено нівелюванням галузевої комунікації та юридичної науки, які у вітчизняній гуманітаристичній практично відсутні: ні комунікації сучасного права, ні правничої лінгвістики дослідники належно не розвивають. Рівень правової комунікації випускників юридичної спеціальності в середньому доволі низький. Аналіз мовностилістичної грамотності правників не засвідчує належного рівня знань навіть за середньою шкалою. Доказом є озайомлення з діловою документацією суддів, прокурорів, адвокатів і слідчих, в яких фіксуються численні порушення норм — лінгвістичних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних, орфографічних, що і впливає на якість комунікації. Доводити зв'язок цих аномативних явищ зі змістом юридичного документа та логікою викладу не доводиться. Постає низка важливих питань щодо необхідності внесення змін до навчальної програми підготовки юристів, передбачивши пріоритетною правову комунікативну компетентність.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1129. Характеристика та організаційні основи поняття виконавчих написів нотаріусами / О. В. Поляков // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 54-57. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто характеристику виконавчого напису нотаріуса як позасудового виду захисту цивільних прав та законних інтересів, відповідно до нормативної бази України. Розглянуто проблеми вирішення питань, що гальмують процес впровадження теоретичних розробок, що полегшать роботу нотаріальної діяльності. Виокремлено визначальні ознаки виконавчого напису, до яких, зокрема, належать те, що він: вважається видом нотаріального акту-документа, в якому фіксується результат нотаріального провадження; має властивість виконавчого документа; спрощений порядок виконання у порівнянні з судовою формою правового захисту. Наведено результати аналізу механізму виконавчого

напису нотаріуса, як нотаріальної дії, що націлена на реалізацію суб'єктивних прав з метою досягнення визначеного правового результату. У межах дослідження визначено суть і місце нотаріальної форми в системі реалізації виконавчих написів нотаріусів. Розкрито природу виконавчого напису нотаріуса як правової категорії, що характеризується багатоаспектністю. Конкретизовано значення поняття «нотаріат», особливості нотаріальної форми, предмету, суті, мети та основних завдань, принципів нотаріальної діяльності в Україні результати аналізу існуючих підходів та нормативних документів до оцінки на результат нотаріальної діяльності в Україні та інституту нотаріату. Здійснено систематизацію найбільш суттєвих функцій нотаріату та виявлено, що в даний час проблема механізму пошуку комплексних адміністративно-правових норм для реалізації виконавчих написів нотаріусами реагування, залишається актуальною та потребує забезпечення функціонування. Розглянуто види виконавчих написів на основі критеріїв поділу та стадії вчинення виконавчого напису та умови для вчинення виконавчих написів за формальними ознаками.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1130. Християнська релігія та нотаріат: точки дотику / М. С. Долинська // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 119-126. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета дослідження — комплексний загальнотеоретичний та компаративістський аналіз основних проблем щодо точок дотику християнської релігії та нотаріату, з'ясування трансформації релігійних правил (норм) у нотаріальну діяльність та нотаріальний процес. Методика дослідження охоплює комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формування відповідних висновків та рекомендацій. Здійснено історико-правовий аналіз основних точок дотику християнської релігії та нотаріату. Здійснивши аналіз основних точок дотику християнської релігії та нотаріату, автором стверджується, що окремі основні засади християнства було запозичено у нотаріальну діяльність. Зокрема, у Біблії віднаходимо норми, які стосуються основних засад ведення нотаріальної діяльності, а також щодо правил провадження нотаріального процесу. Відголоски візантійських норм, які також ґрунтувалися на релігійних нормах щодо порядку складання заповітів та окремих видів договорів, спостерігаються й у сучасному цивільному та нотаріальному процесі, а також нотаріальному діловодстві. Українські державні та приватні нотаріуси при провадженні нотаріального процесу не можуть застосовувати релігійні норми та документи.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.Х.1131. Юридична превенція у контексті широкого та вузького розуміння / М. Ковалів, Л. Гулак // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 190-197. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто теоретичні підходи до визначення терміну «юридична превенція» («ЮП») у контексті широкого та вузького розуміння. Досліджено різні наукові підходи до визначення терміна «ЮП» із погляду на кримінальне, кримінально-процесуальне, цивільне, адміністративне законодавство, законодавство про працю. Розкрито сутність поняття «ЮП» як профілактика, запобігання та підкреслено всі основні аспекти, пов'язані з нормативно-правовим регулюванням щодо правового явища, яке досліджується. Звернено увагу на те, що в превенції злочинності та правопорушень, край актуальним постає питання методів, завдяки яким реалізуються профілактичні дії. Наголошено на тому, що в юридичній літературі відсутня єдність у питанні сутності юридичної превенції. Одні вчені стверджують про превентивну функцію юридичної відповідальності, інші вважають за можливе виділити превентивну функцію права. Натомість, підкреслено, що юридична превенція явище багатопланове та багатоаспектне, однак, зауважено, що її не можна зводити лише до функції права. Вказано, що юридична превенція проявляється у вигляді техніко-юридичного інструментарію: використання в нормативних актах термінології, пов'язаної з попередженням (терміни «припинення», «запобігання»); використання переліку (в Кримінальному процесуальному кодексі України, використовується перелік запобіжних заходів); використання виключення (випадки початку проведення оперативно-розшукових заходів без наявного судового рішення в порядку винятку). Акцентовано на тому, що в науці адміністративного права адміністративна превенція як юридичне поняття та органічна частина теорії адміністративного права розглядається з таких позицій, як: профілактика негативної соціальної поведінки суб'єктів і суспільно небезпечних наслідків, що здійснюється в установленому законом порядку; форма реалізації права; систематизована група заходів адміністративно-правового примусу; як метод державного управління; сукупність певних юридичних норм (правил поведінки), тобто, субінститут, який носить комплексний характер із переважанням адміністративно-правових норм, що встановлюють певну систему примусових заходів та умов застосування; правовідносини вертикального характеру, що припускають юридичну нерівність суб'єктів.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Див. також: 3.Х.893, 3.Х.1009

Цивільно-процесуальне право

3.Х.1132. Використання біженцями електронних доказів у цивільному процесі / О. М. Калашник, Д. О. Саган // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 133-139. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз норм чинного законодавства, які врегульовують питання подання біженцями до суду та дослідження судами електронних доказів в цивільному процесі, окреслення наявних проблем використання електронних доказів у судовому провадженні та аналіз судової практики застосування судами електронних доказів. Визнано, що використання електронних доказів, з одного боку, спростило біженцям процедуру доведення, а з іншого боку, все ж залишаються проблеми. Наукова новизна. В процесі дослідження встановлено, що для повноцінного використання електронних доказів в Україні доцільно доопрацювати інформаційно-телекомунікаційні системи судів, забезпечити суди відповідною матеріально-технічною базою, яка б дозволяла безперешкодно досліджувати електронні докази. Значення дослідження визначається тим, що наукові результати створюють основу для вдосконалення законодавства щодо використання біженцями електронних доказів в Україні.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.Х.1133. До питання правового статусу інших учасників судового процесу в цивільному судочинстві / С. Василів // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 181-187. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено основні положення цивільного процесуального законодавства у частині правового регулювання інституту інших учасників судового процесу. Наголошено на актуальності тематики дослідження в контексті реформування судової системи в цілому та цивільного процесу зокрема. Інші учасники судової справи в цивільному судочинстві складають окрему групу суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин (ЦПВ). Головною особливістю цієї групи суб'єктів ЦПВ є відсутність юридичної зацікавленості у результаті розгляду та вирішення цивільної справи, проте їх роль та значення у вирішенні справи теж вагома. У ЦПК України визначений перелік інших учасників судового процесу та в окремих статтях окреслено правовий статус кожного з них, однак такий перелік не можна вважати повним, оскільки тривають дискусії щодо залучення до складу інших учасників судового процесу таких суб'єктів як педагог, психолог. Проаналізовано зарубіжний досвід правового регулювання правового статусу інших учасників цивільного процесу, а також висвітлено питання інституту консультанта, технічного консультанта у цивільному процесуальному праві зарубіжних держав. Висвітлено класифікації інших учасників судового процесу, а саме поділ на дві групи: особи, які в силу своїх професійних обов'язків мають здійснювати організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу (помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник), ці учасники процесу знаходяться в штаті суду, тому іноді їх зараховують до осіб, діяльність яких пов'язана з правосуддям; особи, які сприяють розгляду та вирішенню цивільної справи по суті (свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, експерт у галузі права), також ці учасники процесу виконують функцію сприяння здійсненню правового регулювання статусу таких суб'єктів як помічник судді та експерт у галузі права, усунення окремих недоліків понятійного апарату цивільного процесуального законодавства у питанні інших учасників судового процесу.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.1134. Зарубіжний досвід судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві / І. В. Жукевич // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 127-132. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета роботи — проаналізувати судовий контроль за виконанням рішень у цивільному судочинстві зарубіжних країн, виявити механізм судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві, з'ясувати найбільш ефективні заходи впровадження зарубіжного судового контролю у цивільному судочинстві України. Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу судового контролю у зарубіжних країнах та формулювання відповідних висновків та рекомендацій щодо його подальшого практичного впровадження у цивільному судочинстві України. Використовувалися наступні методи наукового пізнання: термінологічний, логіко-семантичний, функціональний, системно-структурний, логіко-нормативний. Визнано, що судовий контроль в Україні застосовується тільки у разі оскарження рішень, дій та бездіяльності виконавців. Незважаючи на його формальне закріплення, дієвим він стане у разі запровадження реально механізму його застосування з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн. Встановлено, що оновлення теоретико-методологічних засад запровадження судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України має відбуватися з урахуванням позитивного

зарубіжного досвіду його функціонування у наступних країнах: Англії, США, Польщі, Німеччині, Франції, в яких судовий контроль за виконанням рішень є невід'ємною частиною діяльності органів судової влади.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.1135. Проблемні питання позасудового врегулювання господарських спорів / Н. В. Жмур, А. А. Оленюк // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 149-154. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Мета статті — висвітлення проблематики юридичного закріплення позасудових методів врегулювання господарських спорів, а також складнощів, що виникають на практиці у разі їх використання. Використано методи аналізу, порівняння і синтезу. Метод аналізу застосовано при дослідженні законодавства України в контексті позасудового врегулювання господарських спорів, метод порівняння — в процесі виділення схожих та відмінних аспектів у проведенні процедури медіації в Україні та за кордоном. Досліджено способи позасудового врегулювання господарських спорів. Проаналізовано їх переваги та недоліки. Обґрунтовано проблеми законодавчого регулювання, а також складнощів, що можуть виникнути на практиці застосування позасудового врегулювання конфліктів. Наведено деякі порівняльні аспекти процедури медіації в Україні та країнах ЄС. Обговорено позасудові методи врегулювання господарських спорів.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1136. Domain disputes: problem aspects / A. Diduk, S. Lytvyn // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 128-135. — Бібліогр.: 9 назв. — англ.

Мета статті — з'ясування основних проблем розгляду доменних спорів та запропонувати шляхи їх подолання. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Використання цих методів дало можливість описати проблеми розгляду доменних спорів. З'ясовано, що ні вітчизняне законодавство, ні вітчизняне правосуддя належним чином не готові розглядати справи, пов'язані з доменними спорами. Оскільки на практиці постають перед проблемою з'ясування судової юрисдикції та неможливістю застосування норм міжнародного права. Перед позивачем постає проблема встановлення відповідача, виникають складнощі щодо доказування та необхідність подання заяви про забезпечення позову. Та й позивачем, найчастіше, може бути лише володілець зареєстрованої торговельної марки (знаку для послуг). Подолано проблеми розгляду доменних спорів можливо шляхом удосконалення процедури реєстрації доменних імен, що унеможливить порушення прав володілців засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу, товарів і послуг, а в разі порушення цих прав закладе правове підґрунтя притягнення реєстранта у якості відповідача з іншими правопорушниками. Розглянуто найбільш проблемні питання, які виникають під час вирішення доменних спорів. Безумовно, відсутність належного законодавчого регулювання, а також невідомість суддів та інших учасників судового процесу із технічними аспектами, делегування, переделегування та функціонування доменних імен ускладнює ефективний розгляд справ. Національні суди, особливо суди першої інстанції, найчастіше здійснюють саме помилки факту, адже не мають необхідних спеціальних технічних знань, які необхідні в цій сфері. Тому вбачається доцільним під час розгляду доменних спорів залучати відповідних фахівців у галузі інформаційних технологій, які будуть давати кваліфіковані висновки по справі. При цьому судді мають з'ясовувати у кожному окремому випадку, чи не виходить експерт за межі його компетенції.

Шифр НБУВ: Ж73401

Кримінально-процесуальне право (кримінальний процес)

3.X.1137. Вибрані праці / М. Є. Шумило; упоряд.: О. В. Капліна; Національна академія правових наук України, Національна академія Служби безпеки України. — Харків: Право, 2019. — укр.

Наведено вибрані наукові праці вітчизняного вченого-правознавця, доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України М. Є. Шумила. Зазначено, що серед вибраних праць окремі монографічні дослідження автора, коментарі законодавства, наукові статті та тези доповідей на наукових конференціях, які й досі не втратили наукової актуальності та практичної значимості.

Шифр НБУВ: ВС69640

3.X.1138. До питання класифікації учасників кримінального провадження, уповноважених підтримувати обвинувачення в суді / С. Сорока, В. Канцір, А. Крижановський // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 266-271. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розглянуто питання учасників кримінального провадження, уповноважених підтримувати обвинувачення в суді. КПК України до сторони кримінального провадження — з боку обвинувачення віднесено слідчого, дізнавача, керівника органу досудового розслідування, керівника органу дізнання, прокурора, а також потерпілого, його представника та законного представника у випадках, установлених КПК України. Всі учасники кримінального провадження з боку обвинувачення формують і підтримують обвинувачення під час досудового розслідування, яке завершується складанням обвинувального акта, в якому прокурор висуває обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення. Прокурор — це учасник кримінально-процесуальної діяльності до якого законом «Про прокуратуру» і КПК України ставляться певні вимоги, він наділений певними повноваженнями та одним із основних є підтримання обвинувачення в суді. Крім того, підтримувати обвинувачення в суді має право і потерпілий. Потерпілий набуває цього права відповідно у разі коли прокурор дійшов до переконання, що обвинувачення потрібно змінити. Якщо в обвинувальному акті зі зміненним обвинуваченням ставиться питання про застосування закону України про кримінальну відповідальність, який передбачає відповідальність за менш тяжке кримінальне правопорушення, чи про зменшення обсягу обвинувачення, головуючий зобов'язаний роз'яснити потерпілому його право підтримувати обвинувачення у раніше пред'явленому обсязі, а також у разі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення в суді головуючий роз'яснює потерпілому його право підтримувати обвинувачення в суді. Потерпілому у кримінальному провадженні визнається фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди та ним може бути будь-яка особа, а отже, в більшості випадків він не є фахівцем права. КПК України також передбачено, що потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник — особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1139. Європейський досвід розвитку національних кримінальних процесуальних систем / Н. С. Моргун, В. В. Седакова, С. В. Бондар // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 72-79. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Визначено, що дослідження європейського досвіду розвитку національних кримінальних процесуальних систем важливе в контексті розбудови й реформування національного кримінального процесуального законодавства, створення моделі кримінального судочинства. Інтерес викликає науковий аналіз позитивно-апробованих прикладів правової практики, а особливо юридична практика та джерела, на якій вона базується. З'ясовано, що кримінальне судочинство всіх європейських країн перебуває у процесі соціального, а не формально-правового зближення й характеризується низкою виокремлених у роботі ознак. Порівняльно-правовий аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду надав підстави стверджувати, що кримінальний процес європейських держав об'єднує єдина правова філософія, заснована на таких загальнолюдських цінностях: право на гідне поведіння, свободи та особисту недоторканність; рівність усіх перед законом та заборона дискримінації; справедливість правосуддя. Констатовано, що процесуальні системи ряду країн Європи орієнтовані на дотримання і захист прав людини й потребують належної правової процедури (процесуальної справедливості), встановлення винних у вчиненні кримінального правопорушення та їх покарання (матеріальної справедливості); появою спільних кримінальних процесуальних інститутів, які здатні впливати на зближення національних кримінальних процесуальних правових систем на рівні цілей і засад, а правовим підґрунтям для зближення таких систем є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та практика Європейського суду з прав людини. Водночас, в Україні на сьогодні формується публічно-змагальне кримінальне судочинство, для якого характерним є чіткий розподіл кримінальних процесуальних функцій діяльності і забезпечення фактичної рівноправності сторін, а кримінальні процесуальні механізми захисту прав і свобод людини і громадянина є основним змістом такого публічно-змагального процесу.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.X.1140. Єдність судової практики у вимірі стандартів якості кримінального процесуального законодавства України: монографія / О. Г. Шило, Н. В. Глинська, О. І. Марочкін, Ю. С. Репіна, С. В. Подкопаєв, М. І. Пашковський, Д. І. Клепка; ред.: О. Г. Шило; Національна академія правових наук України, Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені В. В. Сташиса. — Харків: Право, 2021. — 351 с. — укр.

Досліджено проблеми забезпечення єдності судової практики у світлі стандартів якості кримінального процесуального законодавства України. Запропоновано систему концептуальних положень теоретико-правового та прикладного характеру щодо якісних характеристики кримінального процесуального законодавства, досліджено правові та інноваційні засоби забезпечення єдності у правозастосуванні, а також висвітлено роль Верховного Суду в механізмі забезпечення сталості та єдності судової практики. Надано основні аспекти якісної характеристики кримінального

процесуального законодавства України. Розкрито стандарти якості кримінального процесуального законодавства України, поняття стандартів якості кримінального процесуального законодавства та системи стандартів якості кримінального процесуального законодавства. Викладено базові стандарти якості закону та аспекти становлення системи кримінального процесуального законодавства України. Визначено єдність судової практики як стандарт якості кримінального процесуального законодавства України та описано правові засоби забезпечення єдності судової практики.

Шифр НБУВ: ВА859490

3.Х.1141. Запобіжні заходи як самостійний різновид заходів забезпечення кримінального провадження: підстави та мета застосування / М. Гузела // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 194-198. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто проблему мети та підстав застосування запобіжних заходів як різновиду заходів забезпечення кримінального провадження в системі заходів процесуального примусу в кримінальному процесі. Зокрема, для визначення сутності мети та підстав застосування запобіжних заходів наведено теоретичний аналіз наукових позицій окремих вчених-процесуалістів щодо мети та підстав застосування запобіжних заходів у кримінальному процесі, а також проаналізовано норми чинного в Україні кримінального процесуального законодавства, які закріплюють підстави застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні. Необхідність у застосуванні запобіжних заходів як заходів забезпечення кримінального провадження встановлюється виключно з урахуванням усіх ситуацій, які склалися під час досудового розслідування, з одночасним виділенням підстав для застосування зазначених заходів. Співставлення підстав застосування запобіжних заходів з усіма обставинами справи надає можливість зробити висновок про необхідність застосування такого певного виду запобіжного заходу у кожному конкретному випадку. Таким чином, немає необхідності у застосуванні запобіжних заходів як заходів забезпечення кримінального провадження, якщо той самий результат може бути досягнутий за допомогою інших непримусових процесуальних засобів (в цьому разі — інших заходів забезпечення кримінального провадження). Зазначення у законі мети застосування цих заходів вимагає від компетентного органу діяти у кожному конкретному випадку відповідно до ситуації, яка склалася. Особа, яка приймає рішення, використовує зазначені у законі критерії необхідності застосування запобіжних заходів для оцінки юридичного значення фактичних даних, виходячи з яких вона має прийняти рішення. Підстави застосування запобіжних заходів — це встановлені, оцінені та закріплені у процесуальному порядку слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом конкретні фактичні дані, які відповідають критеріям, визначеним у меті їх застосування.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.1142. Захист свідка у кримінальному провадженні: довід окремих держав та можливість його реалізації в Україні / В. Ортинський // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 1-8. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто проблему захисту та забезпечення безпеки свідка у кримінальному провадженні та вивчено досвід окремих зарубіжних країн у вирішенні зазначеної проблеми в кримінальному процесі. Зокрема, для визначення сутності свідка як суб'єкта кримінального процесу та носія доказової інформації в кримінальному провадженні, наведено теоретичний аналіз наукових позицій окремих вчених процесуалістів щодо мети та підстав захисту та забезпечення безпеки свідка, а також проаналізовано норми чинного в Україні кримінального процесуального законодавства, які закріплюють норми забезпечення захисту та безпеки свідка як учасника, що бере участь у кримінальному провадженні. Наведено аналіз позитивного для України досвіду деяких зарубіжних держав у побудові системи захисту та забезпечення безпеки свідків у кримінальному процесі. Встановлено, що ключовою особливістю процесуального статусу свідка, яка відрізняє його від інших учасників кримінального провадження, зокрема потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, є наявність статутного обов'язку надати незалежні безсторонні свідчення про суті кримінального провадження. Однак цей обов'язок свідка держава повинна підтверджувати відповідними гарантіями його безпеки. Юридичний статус свідка є системою нормативно-регулюючих норм кримінального процесу щодо прав, обов'язків та обмежень відповідальності особи, яка виступає як свідок, для максимально реалізації цієї особою суспільно значущої функції — реалізації завдань кримінального судочинства. Однак для реалізації цієї функції держава в певних випадках змушена (вважаємо, — зобов'язана) брати на себе обов'язок захисту свідка. Констатовано, що використання міжнародного досвіду є неопієним для нагальної необхідності вдосконалення інституту імунітету свідка та його захисту в Україні. Адже сьогодні в Україні не існує системи захисту свідків як такої, хіба що співробітники національної поліції та СБУ за потреби забезпечують особисту охорону. Також, ще в 1993 р. був прийнятий закон, який стосується захисту свідків, але він реально не діє та вже безнадійно

застарів, його варто або оновити, або ж замінити на новий. Висловлено пропозицію про необхідність створення в Україні схожої за незалежністю до НАБУ служби з зхисту свідків. Це допоможе б уникнути конкуренції серед правоохоронних відомств і не допустити браку довіри до них.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.Х.1143. Кримінальний процес України: підруч.: у 2 ч. **Ч. 1. Досудове провадження** / В. М. Федченко, О. П. Бойко, Н. С. Бублик, А. Г. Гаркуша, А. В. Захарко, В. М. Кіянця, В. В. Литвинов, В. В. Рогольська, О. А. Солдатенко, Н. П. Черняк; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. — Вид. 3-тє, допов. та перероб. — Дніпро, 2022. — 542 с. — Бібліогр.: с. 529-542. — укр.

Вміщено виклад чинного законодавства, що регулює проведення досудового провадження у кримінальному процесі. Матеріал систематизовано за основними темами відповідно до потреб побудови навчального процесу вищих навчальних закладів юридичного профілю. Розкрито поняття, сутність та систему кримінального процесу. Висвітлено кримінальне процесуальне законодавство, суб'єкти кримінального провадження, особливості процесуальних документів та фіксування кримінального провадження. Подано інформацію про процесуальні строки і витрати та інститут відшкодування у кримінальному провадженні. Описано заходи забезпечення кримінального провадження, їх систему та види. Розглянуто загальні положення досудового розслідування, дізнання та слідчі (розшукові) дії, їх систему й види. Окремлено особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Шифр НБУВ: В359138/1

3.Х.1144. Кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством: питання теорії та практики / С. В. Щербак, С. В. Мирославський // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 144-149. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено теоретичні та практичні питання, які виникають при застосуванні нового поняття кримінально-правової науки і кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством у кримінальному праві України. На підставі існуючих наукових поглядів вчених проведено порівняльно-правовий аналіз теоретичних положень щодо змісту та суті теоретичної конструкції кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, із трактуванням цього поняття у судовій практиці при розгляді судами кримінальних проваджень за кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з домашнім насильством, на рівні вищої судової інстанції. На підставі аналізу судової практики з розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних із домашнім насильством, прослідковано еволюцію зі спливом часу полярного розуміння Верховним Судом новітніх положень щодо поняття кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, що розглянуто у контексті закриття кримінального провадження за п. 7 ч. 1 ст. 284 Кримінально-процесуального кодексу України на підставі відмови потерпілого від обвинувачення у провадженні приватного обвинувачення, запровадженого у зв'язку із введенням до Кримінального кодексу України вказаного терміну. Простежено тенденцію щодо сформованого чіткого уявлення про поняття «кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством» у судовій практиці, його співвідношення зі змістом кримінально-правової норми, що встановлює кримінальну відповідальність за домашнє насильство, та наближення національного розуміння домашнього насильства до міжнародних стандартів, викладених у Стамбульській конвенції. Запропоновано правила кваліфікації домашнього насильства як кримінального правопорушення та кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, з метою правильного застосування при проведенні досудового розслідування (дізнання) кримінальних правопорушень (кримінальних проступків) слідчим (дізнавачем) та їх розмежування при наданні кримінально-правової оцінки вчиненого діяння. Зроблено пропозиції щодо усунення складнощів у правозастосуванні шляхом удосконалення кримінально-правового регулювання домашнього насильства, а також запропоновано переглянути санкції, передбачені ст. 125 Кримінального кодексу України (як кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством), що не узгоджуються із загальними підходами законодавця щодо посилення покарання у вигляді штрафу за вчинення кримінальних проступків.

Шифр НБУВ: Ж23244:нр.

3.Х.1145. Кримінальні процесуальні та криміналістичні основи використання електронних документів у доказуванні: монографія / А. В. Гутник, А. Я. Хитра; Львівський держ. університет внутрішніх справ. — Львів: ЛьвДУВС, 2022. — 203 с.: табл. — Бібліогр.: с. 169-191. — укр.

Увагу присвячено дослідженню кримінального процесуального та криміналістичного порядку використання електронних документів під час доказування у кримінальному провадженні. З урахуванням загальної теорії доказування, міжнародного досвіду, узагальнення й аналізу судової практики розроблено основи використання електронних документів у доказуванні. Зауважено, що висвітлення обраної тематики дослідження передбачає аналіз стану наукового розроблення, визначення поняття та

місця електронного документа у системі джерел доказів, проведення класифікації електронних документів, розгляд критеріїв оцінки електронних документів, окреслення способів отримання та дослідження електронних документів, а також аналіз досвіду використання електронних документів у доказуванні. Проведено аналіз нормативно-правових актів, які регулюють використання електронних доказів у інших галузях права. Досліджено літературні джерела у галузі кримінального процесу, криміналістики з питань використання та дослідження електронних документів.

Шифр НБУВ: ВА858886

3.Х.1146. Механізм удосконалення інформаційного забезпечення досудового розслідування в Україні / О. В. Ковальова // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 80-85. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто механізм удосконалення інформаційного забезпечення досудового розслідування. Автор вказує, що одним із актуальних шляхів удосконалення інформаційного забезпечення досудового розслідування може стати запровадження довгострокової стратегії «Механізм інформатизації та діджиталізації досудового розслідування», котра має враховувати чотири основні блоки із поступовими кроками удосконалення кримінального процесу в Україні: удосконалення нормативно-правового регулювання інформаційного забезпечення досудового розслідування; створення уніфікованих інформаційних платформ, синхронізованих між підрозділами, які беруть участь у досудовому розслідуванні; створення цифрових проєктів для громад, залучених у досудове розслідування; створення публічних електронних сервісів пошуку та перевірки осіб, які вчинили насильницькі кримінальні правопорушення, суспільно небезпечні діяння проти національної безпеки держави, та кримінальні правопорушення «ненависті». Доцільною є інтеграція цільової програми: «Є-розслідування: електронне кримінальне провадження». Мета цієї програми має полягати у вирішенні проблем, пов'язаних зі спрощенням пошуку, виявлення та збереження доказової інформації, спрямованих на удосконалення вільного та безперервного доступу органів досудового розслідування до інформації, необхідної для розкриття кримінального правопорушення у максимально стислі терміни, а також зменшення негативних наслідків, пов'язаних зі збільшенням кількості та латентності окремих видів суспільно небезпечних діянь. Підсумовано, що проведене дослідження надало змогу підсумувати, що можна виділити наступні напрямки вдосконалення інформаційного забезпечення досудового розслідування: стратегічне планування процесу удосконалення інформаційного забезпечення досудового розслідування; створення відповідних програм інтеграції сучасних платформ інформаційного забезпечення досудового розслідування; розгляд інформаційного забезпечення досудового розслідування як одного із способів кримінологічного та віктимологічного запобігання кримінально протиправній діяльності в Україні.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1147. Особа, яка надає публічні послуги, як спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення / О. К. Марін // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 83-88. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Наведені у роботі ознаки поняття «особа, яка надає публічні послуги» слугуватимуть чіткою встановленню обсягу цього поняття, що має не лише упорядковувальне теоретичне значення, а і практично-прикладне значення для забезпечення точності кримінально-правової кваліфікації відповідних кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, розмежування їх складів та вирішення проблем конкуренції норм, що їх передбачають. Відзначено, що особами, які надають публічні послуги, є особи, перелічені в диспозиціях відповідних статей КК України, у найширшому їх значенні (ст. 3652, 3684 та 358 КК України). З огляду на невичерпний перелік відповідних осіб, постає необхідність визначення родових ознак відповідного поняття. Аналіз проаналізованих визначень надає можливість скласти загальне уявлення про перелік родових ознак поняття «особа, яка надає публічні послуги», які у роботі об'єднано у три групи: сферою надання публічних послуг могут бути: адміністративні, соціальні, з надання правової допомоги, житлово-комунальні, інформаційні, медичні, послуги з оздоровлення і відпочинку, освітні тощо; особи, які надають публічні послуги, не є державними службовцями чи посадовими особами місцевого самоврядування; водночас відповідні послуги надаються на професійних засадах, тобто особами з вищою освітою і такими, що відповідають категорії «професіонали» відповідно до трудового законодавства; повноваження таких осіб передбачені відповідними законами України; публічні послуги є саме такими, якщо вони є загальнодоступними, тому надаються на звернення будь-якої особи; такі послуги, на відміну від суто професійних, мають юридично значущий характер, оскільки підтверджують чи посвідчують певні події, явища або факти, які породжують чи здатні породити наслідки правового характеру; такі послуги належать публічній сфері суспільних відносин і пов'язані з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування; здійснення повноважень у межах надання таких послуг не є реаліза-

цією приватного інтересу особи, яка надає публічні послуги, хоча може здійснюватися на умовах оплати.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1148. Особливості досудового розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (статті 407-409 Кримінального кодексу України): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / М. З. Луців; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — Харків, 2020. — 20 с. — укр.

Досліджено характеристики особливостей досудового розслідування злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (статті 407 — 409 Кримінального кодексу України), наявних проблем правозастосування в цій категорії кримінальних проваджень та наукового обґрунтування підходів щодо можливих шляхів їх подолання. Здійснено науковий аналіз актуальних питань реформування системи органів військової юстиції, обґрунтовано, що досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 407 — 409 Кримінального кодексу України, характеризується істотними особливостями, що, зокрема, стосуються застосування правил територіальної підслідності, об'єднання та виділення матеріалів, проведення слідчих та інших процесуальних дій, вручення військовослужбовцю повідомлення про підозру, пам'ятки про процесуальні права та обов'язки, а також їх роз'яснення у випадку, коли він, вчинивши одне або декілька кримінальних правопорушень, вибув до іншого місця служби, в тому числі для виконання бойового завдання тощо.

Шифр НБУВ: РА453112

3.Х.1149. Особливості судового розгляду кримінальних пропусків з урахуванням практики Європейського суду з прав людини / С. С. Нестерук // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 95-100. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено особливості судового розгляду кримінальних пропусків з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Так, ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р., Україна визнала її дію на своїй території та юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях. Таке законодавче визнання обов'язкової юрисдикції Європейського суду з прав людини, що стосується тлумачення і застосування Конвенції, зумовлює необхідність вивчення практики Європейського суду з прав людини та застосування національного законодавства з урахуванням позицій Європейського суду з прав людини, зокрема під час судового розгляду кримінальних пропусків. Досліджено значення підготовчого провадження як обов'язкової стадії кримінального процесу крізь призму його мети та завдань. Проаналізовано процедуру відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів дізнання у разі встановлення об'єктивної неможливості ознайомитися з матеріалами дізнання в порядку, передбаченому ч. 5 ст. 301 Кримінального процесуального кодексу України. Також з посиланням на рішення Європейського суду з прав людини та наукові дослідження зроблено висновок про необхідність призначення саме підготовчого судового засідання після одержання судом обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку. Проаналізовано особливості розгляду судом обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку в спрощеному провадженні, особливі вимоги до вироку суду, а також можливість оскарження вироку за результатами розгляду обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку в апеляційному порядку. Обґрунтовано доцільність з'ясування згоди на розгляд обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку у спрощеному провадженні в обвинуваченого та інших сторін кримінального провадження. Визначено, що в кожному випадку розгляду обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку у спрощеному провадженні суд повинен з'ясувати можливість необхідності призначення судового розгляду та виклику для участі в ньому учасників кримінального провадження.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1150. Перспективи розвитку інституту участі громадськості у здійсненні правосуддя в Україні / Г. М. Устїнова-Бойченко, Н. О. Барабаш, О. Г. Привиденцев // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 101-105. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Досліджено інститут присяжних як одну з форм здійснення судочинства. Для кожної демократичної держави важливими є реалізація інститутів народовладдя та доступність громадськості правосуддя. В Україні інститут присяжних є порівняно новим юридичним явищем і перебуває в стані реформування та розвитку, регулюється статус, форма участі, порядок допуску присяжних кримінальним процесуальним, цивільним процесуальним і спеціальним законодавством. У кримінальному процесуальному законодавстві суд присяжних фактично виступає альтернативною формою складу суду для розгляду кримінальної справи. Натомість цивільне процесуальне законодавство передбачає участь присяжних як імперативну форму судочинства для деяких категорій справ окремого провадження. Кримінальним процесуальним законодавством закріплюються умови розгляду кримінальної справи судом присяжних, до яких відносяться: обвинувачення особи у скоєнні злочину, за яке може бути передбачене довічне позбавлення волі, та наявність клопотання обвинуваченого

про розгляд його справи за участю присяжних. Обов'язок роз'яснити обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у вигляді довічного позбавлення волі, можливість та особливості розгляду кримінального провадження стосовно нього судом присяжних покладається на прокурора та суд. Таке роз'яснення має бути зроблено наприкінці досудового розслідування, а також у підготовочному провадженні. Нормативне визначення часу роз'яснення обвинуваченому про можливість розгляду справи судом присяжних є запорукою справедливого та законного судового рішення по справі. Для розгляду справи судом присяжних важливою є процедура відбору присяжних, що складається з трьох основних етапів, зміст кожного з яких утворює низку послідовних організаційних і процесуальних дій. Досліджуючи місце інституту присяжних, зазначено, що цей інститут є важливим для реалізації демократичних принципів та постійно модернізується, враховуючи євроінтеграційну спрямованість нашої держави.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1151. Поручитель як особа, що заслуговує на довіру / С. Красько, Н. Слотвінська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 246-250. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто питання, що становить інтерес науковців і практиків у контексті застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки — характеристичної особи поручителя, як такої, що заслуговує на довіру. Дослідження положень чинного законодавства та результатів наукових праць вчених обґрунтовано надало можливість сформулювати відповідні висновки. Так, аналіз положень Кримінального процесуального кодексу України надає можливість стверджувати, що поручителів, котрі «заслужують на довіру» під час обрання запобіжного заходу у вигляді особистої поруки, за загальним правилом, повинно бути декілька (двоє та більше, причому конкретну кількість поручителів визначає слідчий суддя, суд), і вони у своїй взаємодії повинні виконати взяті на себе зобов'язання. Зазначене підтверджується тим, що обставиною за якої слідчий суддя або суд, може визнати достатньою наявність одного поручителя, є характеристика його як особи, що заслуговує на «особливу довіру». Вважаємо, що вирішуючи питання про застосування такого запобіжного заходу як особиста порука, слідчий суддя, суд повинні встановити характер відносин між потенційним поручителем (поручителями) та підозрюваним, обвинуваченим. Вказане зумовлено метою застосування даного запобіжного заходу, а саме забезпечення належної процесуальної поведінки підозрюваного, обвинуваченого та його своєчасної участі у кримінальному провадженні (наприклад, у проведенні слідчих (розшукових) дій). Адже лише особа котра матиме вплив на конкретного підозрюваного, обвинуваченого, зможе виконати взяті на себе зобов'язання та досягти необхідного результату, в іншому разі (навіть за умови беззаперечного авторитету у інших осіб) доцільність та ефективність такого запобіжного заходу є сумнівною. Отже, взаємодовірливий характер відносин між поручителем і підозрюваним, обвинуваченим, визнання авторитету поручителя підозрюваним, обвинуваченим є вагомими чинниками, що можуть вплинути на досягнення мети запобіжного заходу у вигляді особистої поруки, а тому слідчий суддя, суд розглядаючи клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки повинні упевнитися у існуванні обставин, що підтверджують наявність зазначених відносин.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1152. Проблеми інституту адвокатури у кримінальному процесі та їх подолання / О. Несімко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 257-265. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

У цивілізованих демократичних державах невід'ємним фактором правової системи й основним недержавним інститутом захисту особистості, її прав і свобод є адвокатура. У сучасних умовах, коли нагальним стає питання ефективного реформування правової системи держави, наближення її до європейських стандартів — стандартів країн із більш досконалою правосвідомістю та правовою культурою, постають проблемні питання становлення та розвитку правової допомоги як гарантії правопорядку та законності в громадянському суспільстві в Україні. Належний правовий захист у кримінальному процесі відіграє провідну роль, оскільки є надзвичайно важливим та обов'язковим елементом державного та суспільного розвитку, виступає основою для формування демократичної правової держави та громадянського суспільства. Розбудова правової держави є неможливою без дотримання гарантії захисту прав людини, без забезпечення чіткого механізму функціонування такого специфічного демократичного інституту, яким є адвокатура. Адвокатура — надзвичайно важливий інструмент демократії, бо за своєю суттю вона є організацією професійних адвокатів і виконує таку суспільну функцію, як захист основних прав особи. Захист прав людини є головним призначенням адвокатури. На підставі аналізу нормативно-правових актів розглянуто ті проблемні питання які сьогодні, на нашу думку, постають перед адвокатурою України, та можливі шляхи подолання цих протиріч.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1153. Проблеми підвищення ефективності кримінальної юстиції України: монографія / О. М. Костенко, О. О. Кваша, В. О. Гацелюк, В. Н. Кубальський, Ю. А. Турлова, М. І. Сірий, А. С. Нерсесян, А. В. Ландіна, В. М. Нікітенко, О. Ю. Бусол, Ю. Л. Бошицький, Р. В. Перелігіна, У. М. Митник, П. Д. Біленчук, М. І. Малій, О. І. Савка, П. Ю. Кравчук, Ю. І. Ковальчук, О. О. Хорватова, Н. С. Горбань, В. О. Дем'яненко, І. Ю. Кайло, А. П. Роне, С. В. Яковлева, І. І. Росоха, А. Ю. Кашицька, В. М. Стратонов, О. О. Ковтун, І. О. Харитоненко, Р. В. Будка; ред.: Ю. С. Шемшученко, Ю. Л. Бошицький; НАН України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького, Київський університет права. — Київ: Ліра-К, 2021. — 690, [1] с. — укр.

Увагу присвячено сучасним тенденціям розвитку, функціонування, процесу реформування та проблемам підвищення ефективності кримінальної юстиції України. Розглянуто питання вдосконалення як основних інститутів кримінальної юстиції, так і вдосконалення протидії окремим видам злочинів засобами кримінальної юстиції. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення кримінального процесуального закону з метою підвищення їх ефективності в протидії злочинності. Розкрито проблеми підвищення ефективності кримінальної юстиції України у сфері кримінально-правової охорони державного суверенітету України.

Шифр НБУВ: ВА859254

3.X.1154. Процесуальний порядок арешту майна у кримінальному провадженні: монографія / О. В. Капліна, А. С. Котова; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — Одеса: Гельветика, 2021. — 286 с. — Бібліогр.: с. 220-251. — укр.

Дослідження спрямовано на поглиблене вивчення теоретичних та прикладних аспектів проблематики арешту майна у кримінальному провадженні. Проаналізовано історичні витоки та розвиток законодавства, що унормувало процедуру арешту майна у кримінальному провадженні. Встановлено правову природу арешту майна, досліджено його підстави, умови, завдання, мету, ознаки. Визокремлено особи, на майно яких може бути накладений арешт, та виявлено дефекти нормативного регулювання здійснення арешту майна, яке їм належить. Окреслено та охарактеризовано критерії оцінки допустимості та правомірності обмеження права на володіння майном під час його арешту скрізь призму Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ). Спираючись на підходи ЄСПЛ, розроблено алгоритмізацію оцінки правомірності арешту майна слідчим суддею під час розгляду клопотання про це слідчого та прокурора. Виявлено проблеми правового регулювання та правозастосування, що виникають під час арешту майна у кримінальному провадженні та зняття арешту з майна, а також сформульовано науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення правової регламентації процесуального порядку арешту майна у кримінальному провадженні.

Шифр НБУВ: ВА860668

3.X.1155. Процесуальний порядок проведення слідчих (розшукових) дій, що обмежують недоторканність житла чи іншого володіння особи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / О. В. Салманов; Нац. наук. центр «Інститут судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса». — Харків, 2021. — 20 с. — укр.

Розкрито зміст і значення слідчої (розшукової) дії як складової досудового розслідування. Охарактеризовано конституційне право на недоторканність житла чи іншого володіння особи. Визначено поняття та систему слідчих (розшукових) дій, що обмежують недоторканність житла чи іншого володіння особи. Систематизовано та надано характеристику суб'єктів провадження слідчих (розшукових) дій, що обмежують недоторканність житла чи іншого володіння особи. Розкрито підстави та порядок проведення слідчих (розшукових) дій, проведення яких може бути пов'язане з обмеженням недоторканності житла чи іншого володіння особи. Визначено перспективи розвитку кримінального процесуального законодавства щодо регламентації слідчих (розшукових) дій, що обмежують недоторканність житла чи іншого володіння особи. Досліджено стан слідчої практики щодо проведення слідчих (розшукових) дій, що обмежують недоторканність житла чи іншого володіння особи, визначено шляхи її вдосконалення. Здійснено аналіз зарубіжного досвіду проведення слідчих (розшукових) дій, що обмежують недоторканність житла чи іншого володіння особи, визначено можливості його використання в Україні.

Шифр НБУВ: РА452158

3.X.1156. Процесуальні засади участі прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Ю. В. Юрчишин; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпінь, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено процесуальні засади участі прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини. Розкрито генезу участі прокурора у провадженнях про корупційні злочини. Висвітлено стан дослідження проблеми участі прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини. Розглянуто

методологічні підходи дослідження участі прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини. Застосовуючи комплексний підхід, у дослідженні використано велику кількість методів, серед яких особливо увагу приділено методам синтезу (теоретичний та емпіричний), дедукції, порівняльно-правовому та прогностичному. Визначено процесуальні основи участі прокурора на досудовому розслідуванні корупційних злочинів. Проаналізовано повноваження прокурора під час судового розгляду справ про корупційні злочини. Охарактеризовано участь прокурора на стадіях оскарження судових рішень у справах про корупційні злочини. Висвітлено міжнародне співробітництво прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини. Досліджено зарубіжний досвід участі прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини. Надано пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства щодо участі прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини.

Шифр НБУВ: РА449044

3.X.1157. Розвиток інституту дізнання в Україні / А. В. Мельник // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 32-36. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Висвітлено актуальне питання розвитку інституту дізнання у національній правовій системі України. Розглянуто основні етапи впровадження в законодавство України інституту дізнання, проаналізовано правову регламентацію дізнання. Наведено основні нормативно-правові акти минулих років, що регулювали проведення дізнання. Визначено, що однією з особливостей впровадження інституту дізнання є спрощення процесу досудового розслідування. Однак подальше впровадження інституту дізнання видається не прийнятним після аналізу особливостей його історичного розвитку. Можна стверджувати, що у кожного історичного періоду держави є власний, притаманний тільки їй порядок регулювання проведення дізнання. Історія показує, що потрібно не лише рухатися в ногу з часом, а й враховувати правові, соціальні та економічні аспекти розвитку інституту дізнання у правовій системі. Варто зауважити, що метою впровадження інституту дізнання у кожний історичний період розвитку було покращання ефективності роботи органів досудового розслідування з тим, щоб зменшити навантаження на органи досудового розслідування та збільшити ефективність роботи відповідних органів. Вказане спрощення могло вимагати і визначення особливого статусу осіб, які проводять дізнання, їх прав та обов'язків, координації з іншими службовими особами органів досудового розслідування. Розуміння особливостей функціонування органів дізнання у минулому має значення для визначення, закріплення та реалізації статусу дізнавачів у майбутньому. Цілісний погляд на історичний розвиток інституту дізнання надає уявлення про еволюцію та майбутнє відповідного інституту. Саме тому загальний екскурс у минуле інституту дізнання та огляд нормативно-правових актів минулих років є доцільним і навіть необхідним для подальшого ґрунтовного дослідження статусу дізнавача як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин. Розглядається питання історичного розвитку та сучасного становлення інституту дізнання в Україні. Визначаються особливості різних етапів визначення та нормативно-правового закріплення статусу дізнавача.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1158. Розсуд у кримінальному процесі України: авторф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / О. О. Торбас; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2021. — 38 с. — укр.

Зазначено, що дисертація є першим у вітчизняній науці кримінального процесуального права спеціальним комплексним дослідженням реалізації розсуду в кримінальному процесі України відповідно до положень КПК України 2012 року. Визначено поняття, ознаки та види розсуду в кримінальному процесі. З'ясовано сутність меж розсуду та їх співвідношення з детермінантами розсуду в кримінальному процесі. Встановлено сутність і характерні особливості суддівського розсуду. Охарактеризовано процес застосування розсуду слідчим суддею під час досудового розслідування. Визначено особливості реалізації розсуду судом під час розгляду кримінального провадження в судах першої, апеляційної та касаційної інстанції. Розкрито зміст і характерні ознаки розсуду, що реалізується прокурором у кримінальному провадженні. Встановлено особливості реалізації розсуду прокурором під час досудового розслідування. Охарактеризовано процес реалізації розсуду прокурором на судових стадіях кримінального провадження. Визначено сутність і ознаки розсуду слідчого та дізнавача. Розкрито характерні особливості застосування розсуду слідчим і дізнавачем під час розслідування кримінальних правопорушень. Розглянуто процес реалізації розсуду керівниками органу дізнання та досудового розслідування. Визначено порядок застосування розсуду співробітниками оперативних підрозділів і представниками персоналу органу пробації. Сформульовано теоретично обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства в частині реалізації розсуду уповноваженими суб'єктами кримінального провадження.

Шифр НБУВ: РА452826

3.X.1159. Співвідношення публічності і диспозитивності у кримінальному провадженні приватного обвинувачення / М. М. Почтовий // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 89-94. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — визначення співвідношення засад публічності і диспозитивності у кримінальному провадженні приватного обвинувачення. Розглянуто питання проявів засад публічності і диспозитивності у кримінальному провадженні приватного обвинувачення. Актуальність роботи полягає в тому, що інститут приватного обвинувачення є яскравим прикладом розширення меж засади диспозитивності у кримінальному провадженні України, адже таким чином законодавець надає можливість потерпілому від злочину на свій власний розсуд розпоряджатися правом на ініціювання кримінального переслідування винного, відновлення порушених злочином прав. Наголошено, що інститут приватного обвинувачення є яскравим прикладом розширення меж засади диспозитивності у кримінальному провадженні України, адже таким чином законодавець надає можливість потерпілому від злочину на свій власний розсуд розпоряджатися правом на ініціювання кримінального переслідування винного, відновлення порушених злочином прав. Встановлено, що для ефективного функціонування інституту приватного обвинувачення у кримінальному провадженні України однаково важливою є наявність як публічних, так і диспозитивних засад. Особливо актуальне співвідношення приватних та публічних інтересів знаходить своє відображення у кримінально-процесуальній формі, адже особисті права потерпілого (приватні, диспозитивні) можуть реалізовуватися за наявності відповідного механізму правового регулювання та процесуальної процедури. Наголошено, що подальше вдосконалення кримінального судочинства в цілому та інституту приватного обвинувачення зокрема має відбуватися у площині розвитку як диспозитивної засади, так і публічної, за умови збереження балансу їх співвідношення з метою забезпечення ефективного реалізації прав, свобод та інтересів учасників кримінального провадження та виконання завдань кримінального судочинства. Визначено, що розширення переліку кримінальних правопорушень, щодо яких провадження здійснюється у формі приватного обвинувачення, є розширенням меж диспозитивності у кримінальному судочинстві та вимогою європейської та міжнародної спільноти щодо інтеграції демократичних та гуманістичних основ у вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1160. Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366² — 366³ КК України / Д. Ф. Волонезь // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 115-119. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — визначення суб'єктивної сторони декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Підтримано позицію, відповідно до якої суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення складається з чотирьох ознак, серед яких одна обов'язкова (вина) та три факультативні (мотив, мета, психоемоційний стан). Встановлено, що суб'єктивна сторона декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування характеризується виною у формі умислу. У складах кримінальних правопорушень у вигляді декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, законодавець не передбачає наявності як обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони емоційний стан, тому розглянуто інші («класичні») елементи, такі як вина, мотив, мета. Наголошено, що інтелектуальний момент кримінальної протиправної самовпевненості полягає у передбаченні суб'єктом кримінального правопорушення можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, тоді як у кримінальній протиправній недбалості інтелектуальний момент є протилежним та виражається у тому, що особа, яка вчиняє злочин, не передбачає можливості настання суспільно небезпечних наслідків. Зроблено умовивід про те, що кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. ст. 366² — 366³ КК України характерний лише прямий вид умислу. Даний висновок ґрунтується на тому, що названі склади кримінальних правопорушень відносяться до числа формальних.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1161. Сучасний стан і перспективи використання відеоконференції у кримінальному провадженні України / М. І. Смирнов // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 165-171. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Розглянуто окремі дискусійні питання, пов'язані з особливостями використання відеоконференції у кримінальному провадженні загалом та на окремих його стадіях, а також обґрунтовано власні висновки та пропозиції, спрямовані на подальше вдосконалення кримінального процесуального законодавства України в частині розглянутих питань. Досліджено суть, значення, переваги, сучасний стан і перспективи використання відеоконференції у кримінальному провадженні України та у сфері міжнародного співробітництва держав у кримінальному судочинстві.

Проаналізовано стан правового регулювання використання відеоконференції у кримінальному провадженні. Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає використання відеоконференції як у кримінальному провадженні України, так і у кримінальних провадженнях, укладених іноземним елементом. Досліджено підстави, процесуальний порядок і сформульовано особливості використання відеоконференції у кримінальному провадженні України та сфері міжнародного співробітництва держав у кримінальному судочинстві. Відеоконференція може застосовуватися за рішенням слідчого, прокурора, слідчого судді або суду у кожному конкретному випадку з урахуванням обставин кримінального провадження та наявності підстав, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України. Перед початком проведення слідчої (розшукової) дії або судового засідання за допомогою відеоконференції необхідно переконатися, що ніщо не перешкоджає особі вільно надавати показання, заявляти клопотання, надавати докази. Ця обставина має суттєве значення для допустимого використання в кримінальному провадженні доказів, одержаних за допомогою відеоконференції. Проведення запитуваних процесуальних дій шляхом відеоконференції забезпечує обвинувачуваному, потерпілому та іншим учасникам можливість під час досудового розслідування або судового розгляду за умови дотримання змагальної висловлюватися з розглянутих питань, наводити доводи для спростування висновків протилежної сторони, надавати докази та заявляти клопотання. Сформульовано особливості проведення допиту за допомогою відеоконференції у сфері міжнародної правової допомоги, а також переваги одержання показань від осіб, які тримаються під вартою або відбувають покарання в іноземній державі за допомогою відеоконференції у порівнянні з традиційними способами їх одержання. Розглянуто питання про співвідношення відеоконференції із засадами кримінального провадження та доведено, що застосування відеоконференції цілком узгоджується із засадами кримінального провадження.

Шифр НБУВ: Ж23244:пр.

3.X.1162. Угляд прокурора у кримінальному провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / С. О. Кахновець; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено правові, теоретичні основи і особливості угляду прокурора у кримінальному провадженні. З'ясовано, що у КПК України відсутнє визначення поняття угляду прокурора, тому запропоновано авторське визначення поняття угляду прокурора у кримінальному провадженні. З'ясовано підстави, причини та межі угляду прокурора у кримінальному провадженні. Здійснено класифікацію угляду прокурора у кримінальному провадженні. Звернено увагу на те, що угляд прокурора під час досудового провадження може бути реалізований і шляхом складання повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Запропоновано у КПК України визначити чіткі підстави для створення групи прокурорів. Стверджується, що використовуючи угляд, прокурор у стадії судового розгляду: вирішує питання про необхідність проголошення вступної промови; висловлює позицію щодо порядку дослідження доказів; приймає рішення про доповнення, зміну або відмову від підтримання публічного обвинувачення; вирішує питання про усунення публічного обвинувача або про самостійну участь у судовому розгляді у разі відмови у погодженні доповнення, зміни чи відмови від підтримання публічного обвинувачення; викладає свою думку щодо суті обвинувачення, а також з інших питань, що виникають під час судового розгляду; висловлює міркування щодо кримінально-правової кваліфікації, призначення заходів кримінально-правового характеру та інших питань, які вирішує суд за результатами судового розгляду. Запропоновано доповнити ст. 470 КПК України ще однією обставиною, яку необхідно враховувати прокурору при вирішенні питання про укладення угоди про визнання винуватості — добровільність згоди підозрюваного чи обвинуваченого при укладенні угоди про визнання винуватості.

Шифр НБУВ: РА453233

3.X.1163. Receiving by the exposor of corruption information about the state of the pre-trial investigation initiated by his statement or message / V. Kantsir, N. Slotvinska // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 207-211. — Бібліогр.: 5 назв. — англ.

Проаналізовано окремі положення чинного законодавства та судової практики з метою з'ясування змістовного наповнення визначення, що міститься у частині 3 статті 60 Кримінального процесуального кодексу України (КПКУ) «стан досудового розслідування». Поставлена мета зумовлена нормою КПКУ, яка встановлює, що заявник який є викривачем (крім можливості: отримувати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття та реєстрацію; отримувати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР); подавати на підтвердження своєї заяви речі та документи; отримувати інформацію про закінчення досудового розслідування) наділений правом у порядку, встановленому Законом України № 1700-VII «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., отримувати інформацію про стан досудового розслідування, що розпочате за його заявою чи повідомленням; а також зумовлена відсутністю

офіційного тлумачення цього положення, наукових розвідок і неоднозначністю судової практики. Аналіз Положення про ЄРДР, порядок його формування та ведення, довів, що зміст визначення «стан досудового розслідування» недоцільно прив'язувати до інформації, що окреслює стан тривання чи завершення цього розслідування, адже враховуючи той факт, що законодавець надав викривачу привілейоване становище, поряд із заявником щодо отримання інформації про досудове розслідування (ч. 3 ст. 60 КПК України, п. 13 ч. 2 ст. 53-3 Закону України № 1700-VII від 14 жовтня 2014 р.), обґрунтовано зроблено висновок, що ця інформація не охоплюється даними, що містяться у витязі з ЄРДР.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

Див. також: 3.X.939

Докази

3.X.1164. Достатність доказів у кримінальному провадженні: монографія / В. М. Зінченко, С. О. Ковальчук; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Івано-Франківськ: Супрун В. П., 2022. — 271 с. — Бібліогр.: с. 234-271. — укр.

Досліджено поняття і сутність достатності доказів, встановлено її місце у системі процесуальних властивостей доказів, визначено співвідношення достатності доказів та предмета і меж кримінального процесуального доказування, охарактеризовано її взаємозв'язок зі стандартами доказування, з урахуванням практики ЄСПЛ і національних судів розкрито механізм встановлення достатності доказів під час досудового розслідування та судового провадження у вітчизняному кримінальному процесі.

Шифр НБУВ: ВА859466

3.X.1165. Інституціональне середовище судово-експертної діяльності: монографія / О. Ю. Костін, А. В. Хомутенко, В. П. Хомутенко, Н. М. Ткаченко, І. С. Луценко, А. Ю. Лебеденко, Д. В. Мотигін, В. Ф. Світлока, О. В. Шербініна, Я. А. Авімов; ред.: А. В. Хомутенко, О. Ю. Костін; Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, Одеський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України. — Київ: Гуляєв Б. М., 2022. — 208 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 184-208. — укр.

Здійснено системно-структурний аналіз теоретичних засад інституціонального середовища судово-експертної діяльності. Розкрито особливості інституціонального середовища та інституційно-організаційні доміанти забезпечення судово-експертної діяльності. Висвітлено концептуальні основи нормативно-правового, науково-методичного, кадрового та фінансового забезпечення судово-експертної діяльності. Визначено ґносеологічні засади, а також систематизовано імперативи та формально-праксеологічні доміанти судової експертизи. Досліджено теоретико-методологічні засади судово-експертної діяльності. Наведено сучасні технології та приклади застосування методу моделювання в експертній практиці. Розглянуто науково-методичні підходи до проведення окремих видів судових експертиз, зокрема судово-психологічної експертизи за позовами про відшкодування моральної шкоди, судово-економічної експертизи нецільового використання бюджетних коштів і визначення розміру матеріальних збитків внаслідок військової агресії РФ.

Шифр НБУВ: ВА859239

3.X.1166. Комплексне судово-експертне дослідження слідів застосування вогнепальної зброї: навч. посіб. / Н. В. Нестор, М. П. Молибга, А. О. Полтавський, О. В. Баулін, І. М. Самойленко, О. О. Посільський, О. А. Сич, О. М. Шатило, О. А. Гуменський, О. В. Михайленко, В. С. Виноградова; ред.: Н. В. Нестор; Київський науково-дослідний інститут судових експертиз. — Київ: Ліра-К, 2022. — 275 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 268-273. — укр.

На основі наукового узагальнення сучасної практики судово-балістичних видів експертиз і вимог міжнародних стандартів системи управління якістю, адаптованих в Україні, визначено порядок використання методів, правил і засобів під час комплексного судово-експертного дослідження слідів застосування вогнепальної зброї та об'єктів із вогнепальними пошкодженнями. Описано встановлення групової належності зброї за слідами основних і додаткових факторів.

Шифр НБУВ: ВА859346

3.X.1167. Можливості діагностики давності настання смерті шляхом визначення кількості K^+ та Na^+ у склістому тілі ока людини / В. Т. Бачинський, Ю. В. Саркісова // Буков. мед. вісн. — 2020. — 24, № 2. — С. 3-8. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто можливості методики визначення кількості електронів склістого тіла людини для застосування в судово-медичній практиці, зокрема для точного встановлення давності настання смерті. Проведено порівняння одержаних результатів із вже відомими даними наукових праць світових дослідників та із лазерними поляризаційними методами оцінки зображень препаратів склістого тіла для встановлення посмертного інтервалу. Мета роботи — дослідити діагностичні можливості методу визначення кількості K^+ та Na^+ склістого тіла людини для точного

встановлення давності настання смерті. Об'єкт дослідження — зразки склистої тіла 68 біоманекенів із попередньо відомою давністю настання смерті, померлі внаслідок серцево-судинної патології. Забір проводили за змішаного освітлення, температури повітря +18 – 22 °С і відносної вологості 60 – 75 %, у різні проміжки після настання смерті: від 1 до 48 год. Дослідження кількості K^+ та Na^+ проводили на аналізаторі електролітів та газів ROCHE COBAS B121. Спостерігався послідовний підйом рівня K^+ у склистому тілі зі збільшенням посмертного періоду. У всіх випадках у середньому в перші 6 год його кількість становила 7,1 ммоль/л, через 6 — 12 год — 9,4 ммоль/л, через 12 — 18 год — 12,3 ммоль/л, через 18 — 24 год — 15,8 ммоль/л, через 24 — 36 год — 19,6 ммоль/л, через 36 — 48 год — 24,7 ммоль/л. Кількість Na^+ у середньому коливається між 120 і 200 ммоль/л. Висновки: встановлено, що метод визначення кількості K^+ у склистому тілі людини є чутливий до визначення часу настання смерті. Зокрема, за кількістю K^+ можна встановити давність настання смерті з точністю до 4 — 6 год на інтервалі до 18 год та з точністю 8 — 12 год у більш пізні терміни давності настання смерті. Графік результатів кількості Na^+ наближається до горизонтального, що не передбачає кореляції між його кількістю та давністю настання смерті, та не є статистично значущим.

Шифр НБУВ: Ж15712

3.X.1168. Особливості оцінки окремих джерел доказів у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Д. М. Кратко; Університет державної фіскальної служби України. — Ірпінь, 2021. — 18 с. — укр.

Досліджено проблеми оцінки окремих джерел доказів у кримінальному процесі України. Розкрито стан дослідження проблем оцінки доказів у кримінальному провадженні. Сьогодні існує нагальна потреба вирішення ряду теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із з'ясуванням: поняття та значення джерел доказів у кримінальному процесі України; змісту джерел доказів за Кримінальним процесуальним кодексом України; поняття та видів критеріїв оцінки джерел доказів; історії законодавчого регулювання оцінки доказів та їх джерел; сучасного поняття і значення оцінки в теорії доказування; змісту оцінки доказів та їх джерел за кримінальним процесуальним законодавством України; поняття речових доказів та їх оцінки у кримінальному провадженні; порядку оцінки висновку експерта та спеціаліста і документів як самостійних джерел доказів. Визначено, що вимоги, які висуваються до джерел доказів, мають важливі гарантії достовірного встановлення обставин, що підлягають доказуванню, обґрунтування ухвалених рішень. Встановлено, що чітке включення висновку спеціаліста до джерел доказів відкриває б широкі можливості використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві, посилює б їх роль у доказуванні у кримінальних провадженнях. Зауважено, що сутність правила про належність доказових відомостей — в обмеженні меж доказування колом істотних для вирішення провадження обставин.

Шифр НБУВ: РА449046

3.X.1169. Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності («Крайневські читання»): матеріали V Міжнарод. наук.-практ. конф., 23 груд. 2021 р., м. Київ / ред.: В. Л. Федоренко; Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності, Міжнародна науково-практична конференція «Крайневські читання». — Київ: Лира-К, 2021. — 160, XXIV с.: рис. — укр.

Звернено увагу на актуальні проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності. Висвітлено питання теорії, історії та методології судової експертизи у сфері інтелектуальної власності, проблеми захисту права інтелектуальної власності в Україні та за кордоном, а також особливості окремих видів судової експертизи в сфері інтелектуальної власності й консолідовані з ними судово-економічні, товарознавчі та комп'ютерно-технічні експертні дослідження. Проаналізовано вплив наукової спадщини відомого українського вченого, фундатора НДІСЄ з питань інтелектуальної власності П. П. Крайнева (1952 — 2014) на розвиток судової експертизи з питань інтелектуальної власності в Україні.

Шифр НБУВ: ВА859353

3.X.1170. Судові експертизи у кримінальному провадженні: посібник / уклад.: А. І. Ріпенко, В. В. Тищенко, О. А. Самойленко, Е. Б. Сімакова-Єфреман, І. А. Петрова, Л. С. Белік, Т. О. Захарова; Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз. — Одеса: Гельветика, 2021. — 151 с. — Бібліогр.: с. 135-151. — укр.

Наведено теоретичні матеріали щодо визначення сутності та природи судової експертизи у кримінальному провадженні, організаційно-правових засад проведення судової експертизи, правового положення експерта та спеціаліста у кримінальному процесі України. Увагу приділено використанню спеціальних знань у кримінальному провадженні та специфіці окремих форм їх використання.

Шифр НБУВ: ВА859801

Криміналістика

3.X.1171. Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: матеріали III міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 15 груд. 2021 р.) / уклад.: О. В. Баулін, О. І. Жеребко, Т. П. Кривак, О. О. Садченко, А. В. Старушкевич, О. В. Юдіна; ред.: Н. В. Нестор; Київський науково-дослідний інститут судових експертиз. — Київ: Лира-К, 2021. — 519 с.: рис. — укр.

Висвітлено в представлених матеріалах конференції організаційно-методичні питання, кримінально-методичні питання теорії і практики судової експертизи, криміналістики і кримінального процесу, теоретико-прикладні проблеми криміналістичної, інженерно-технічної, економічної, товарознавчої, мистецтвознавчої, інтелектуальної власності, психологічної, судово-медичної, молекулярно-генетичної, військової, екологічної експертизи тощо. Визначено низку доповідей автори яких висловили думку, що відрізняється від сталих і загальноприйнятих у теорії судової експертизи, криміналістики та в експертній практиці методологічних підходів. Зазначено, що тематика конференції є надзвичайно актуальною і викликає підвищений інтерес представників усіх гілок влади, громадськості, науковців, практиків, фахових юристів, судових експертів та фахівців різних галузей знань. Увагу приділено сьогоденню та особливо складному періоду який переживає країна, а саме: глобальним реформам судової влади, правоохоронних органів, перетворенням в законодавстві у судово-експертній сфері, впровадженню цифрових технологій, активному розширенню онлайн можливостей розслідування кримінальних правопорушень, учинених у сферах ІТ-технологій, державного сектору, кібербезпеки, організованими злочинними угрупованнями з міжрегіональними і транскордонними зв'язками. Створено нові моделі експертного забезпечення правосуддя в Україні, діяльності судово-експертних установ, що потребує глибокого науково-практичного переосмислення, комплексного дослідження актуальних проблем у галузі теорії судової експертизи та криміналістики. Наголошено, що наукові дискусії відкривають нові шляхи та підходи до вирішення завдань, які поставлено перед теорією судової експертизи, криміналістики, кримінальним процесом, стануть підґрунтям подальшого розвитку науки та практики експертного забезпечення правосуддя.

Шифр НБУВ: ВА860366

3.X.1172. Значення евристичного підходу у побудові криміналістичної методики розслідування погрози або насильництва щодо захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги / І. С. Клечановський // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 150-154. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто проблему окремих методик розслідування злочинів. Серед таких проблем досить часто зустрічаються дослідження, що стосуються різних підходів до побудови методики розслідування злочинів, зокрема евристичного. Констатовано, що створення нових методик розслідування злочинів є пріоритетним завданням криміналістики. Характеризується поняття «криміналістична методика» як завершальний розділ криміналістичної науки, суть якого полягає в аналізі накопиченого досвіду в ході слідства та здійсненні пошуку необхідних методів для ведення розслідування кримінального правопорушення. Зазначено, що окремі методики розслідувань — це певний алгоритм дій слідчих, який застосовується для розслідування кримінального правопорушення. Наголошено на тому, що формування всіх криміналістичних методик розслідування злочинів має відбуватися на підставі чітко сформованих принципів. Здійснено спробу обґрунтувати застосування евристичного підходу під час побудови криміналістичної методики розслідування погрози або насильництва щодо захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги. Евристичний підхід проявляється саме тоді, коли слідчий за відсутності належної методики для розслідування самостійно відшукує методи та засоби виконання поставлених завдань, урахуваючи індивідуальні особливості розслідуваної події, а також застосовує творчий хід мислення, який не збігається з типовими рекомендаціями, що призводить до пошуку іншого, нетрадиційного рішення. Зазначено, що евристичні методи слід розглядати як спеціальні методи аналізу. Наведено окремі евристичні методи, наявність яких є обов'язковою умовою формування криміналістичної методики розслідування погрози або насильництва щодо захисника чи представника особи. Серед таких методів важливе місце займає метод моделювання, котрий застосовується слідчим на початковій стадії розслідування. Також характеризуються метод синектики та мозкового штурму. Підкреслено, що для застосування евристичних методів у розслідуванні цього кримінального правопорушення слідчий повинен володіти значним практичним досвідом і творчим потенціалом.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1173. Кваліфікація та основи методики розслідування домашнього насильства: навч. посіб. / І. В. Гловюк, О. П. Горпинюк, З. Ф. Дільна, Р. А. Климович, Н. Р. Лашук, Ю. О. Лісіцина, Р. Л. Максимович, В. В. Навроцька,

С. В. Романцова, І. Р. Серкевич, Н. І. Устрицька; ред.: І. В. Гловко, Н. Р. Лашук, С. В. Романцова; Львівський державний університет внутрішніх справ. — Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 403 с. — укр.

Відображено сучасний стан і перспективи запобігання домашньому насильству. Розкрито види та прояви домашнього насильства. Охарактеризовано порядок застосування спеціальних заходів запобігання протидії домашньому насильству. Здійснено порівняльно-правовий аналіз відповідності законодавства України положенням Стамбульської конвенції. Розглянуто особу злочинця як елемент криміналістичної характеристики домашнього насильства. Розкрито особливості проведення судово-психологічної експертизи у справах домашнього насильства.

Шифр НБУВ: BA858894

3.X.1174. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики незаконної приватизації державного та комунального майна / О. Гумін, Є. Пряхін // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 199-206. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Проаналізовано питання особи злочинця як невід'ємного елемента криміналістичної характеристики незаконної приватизації державного та колективного майна, відповідальність за що передбачена ст. 233 Кримінального кодексу України. Обґрунтовано думку, що для побудови дієвої криміналістичної характеристики повинні виокремлюватися лише ті елементи, які мають чітку орієнтувальну та розшукову спрямованість і можуть сприяти визначенню подальших напрямів розслідування. Тому інформація про типову особу злочинця має бути обов'язковим елементом такої характеристики. Визначено основні завдання, що вирішуються завдяки встановленню особи злочинця. Вказано на те, яку, з точки зору криміналістики, інформацію насамперед варто збирати та аналізувати про особу злочинця та окреслено структуру криміналістичного «портрету» злочинця. Доведено необхідність розглядати особу, яка вчиняє незаконну приватизацію, як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, що не тільки досяг 16 річного віку, але й має можливість брати участь у приватизації як покупець — громадянин України чи іноземець, юридична особа, зареєстрована на території України чи іншої держави. Значну увагу приділено трактуванню положень ст. 8 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», у якій встановлюються заборони виступати в якості покупця. Саме ця норма зобов'язує слідчого (детектива) звертати більше уваги на вивчення особи злочинця та збирати про неї не тільки типові документи, що характеризують особу злочинця, але й додаткову документальну інформацію під час розслідування незаконної приватизації. Надано характеристику таким поняттям як «державні підприємства», «державні органи приватизації», «радикали», «офшорні зони», «непрозора структура власності», «державно-агресор» і «санкції» з посиланням на нормативно-правові акти.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1175. Про перспективи розвитку криміналістичної методології / Ю. О. Ланцедова, Л. Ю. Грекова // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 163-169. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — запропонувати найбільш обґрунтований варіант класифікації криміналістичних методів і розуміння сутності кожного з власне криміналістичних методів дослідження. Порівняльно-правовий аналіз, пізнавально-аналітичний та ін. Запропонований варіант класифікації криміналістичних методів і розуміння сутності кожного з базисних власне криміналістичних методів дослідження. На основі аналізу основних точок зору підтриманий та розвинений запропонований Ю. Д. Ткачем варіант класифікації криміналістичних методів дослідження на базисний метод дослідження, загальнонаукові методи і криміналістичні методи з подальшим розподілом останньої з груп методів на власне криміналістичні методи (базисні власне криміналістичні методи, загальні власне криміналістичні методи, часткові власне криміналістичні методи) та запозичені криміналістичні методи. Звернуто увагу, що відмінність індивідуальної і групової ідентифікації засновано лише на кількості і якості на трасоприйнятному об'єкті або всередині нього тих ідентифікаційних ознак, які дозволяють зробити висновок про їх належність лише конкретному трасоутворювальному об'єкту або тільки певної групи трасоутворювальних об'єктів.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1176. Розвиток теорії протидії розслідуванню злочинів (сучасний період) / О. І. Ромців // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 161-164. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Висвітлено сучасний стан наукових досліджень проблеми протидії розслідуванню злочинів як однієї з найважливіших перешкод діяльності правоохоронних органів по боротьбі зі злочинністю. Аналіз літературних джерел свідчить, що різні аспекти протидії розслідуванню злочинів були предметом наукових досліджень багатьох українських і зарубіжних вчених, якими проведено важливі теоретичні дослідження, зібрано та проаналізовано велику кількість емпіричного матеріалу. Саме ними заявлено про існування цієї проблеми та обґрунтовано її значення для

розслідування злочинів правоохоронними органами. Проте, беручи до уваги важливість і складність досліджуваної проблеми, вона ще залишається дуже актуальною. Досліджуючи стан правової та наукової розробки основних проблем, пов'язаних із подолання протидії під час розслідування злочинів, встановлено, що вона вперше стала предметом наукових розвідок вчених і практиків (на рівні посібників, дисертаційних робіт і методичних рекомендацій), починаючи з початку 60-х рр. XX ст., коли протидія характеризувалася способами «приховування» злочину. Наприкінці XX ст. вказана протидія доповнилася способами фізичного і психологічного впливу на всіх учасників кримінального процесу з використанням корумпованих зв'язків. Крім того, якщо раніше дії злочинців найчастіше зводилися до одиночних актів скоєння злочинів, а для злочинця головним було — не залишити слідів, за якими його могли б встановити та викрити, то нині злочинність змінилася не лише кількісно, але й якісно. Це виявляється не в окремих актах злочинів, а в системі злочинної діяльності. Критично проаналізувавши думки різних науковців, зроблено висновок, що нині існує досить велика кількість неоднозначних, різних за обсягом і змістом визначень протидії розслідуванню злочинів. Попри деякі відмінності (при визначенні форми діяння, суб'єктивного ставлення особи до своїх дій, їх відповідності закону, часу вчинення, кола суб'єктів протидії) вони збігаються в основній меті протидії — створення перешкод досягненню головної мети розслідування — встановлення істини у кримінальній справі.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1177. Типові слідчі ситуації при розслідуванні незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу / Д. Є. Федорко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 86-91. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Актуальність роботи полягає в тому, що криміналістика досліджує вчинення кримінального правопорушення з погляду його елементного складу, де спочатку виділялися його сліди, які використовувалися для вирішення проблеми розкриття. Встановлено, що факторами формування слідчої ситуації незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу є об'єктивні (характер первинних фактичних даних, які стали підставою для початку кримінального провадження (інформація щодо вирубки лісу, одержана від випадкової особи, яка несподівано опинилася на лісовій ділянці; інформація про протиправні дії, одержана унаслідок проведення оперативно-розшукових заходів або комплексу перевірочних заходів (контрольно-наглядових, ревізій) фінансово-господарської діяльності контролюючими органами (уповноваженими особами)); об'єкт, час (період часу, сезон, час року тощо), місце, спосіб (механізм) вчинення кримінального правопорушення; характер та ступінь завданої шкоди; характер збереженості первинного стану обстановки місця події та зміни, що внесені в навколишню обстановку кримінальним протиправним діянням; характер збереженості слідової картини, наслідків та можливість їх вивчення; обсяг та зміст вже зібраної доказової інформації (показання свідків-очевидців, наявність документів доказового характеру, виявлених слідів та встановлених наслідків тощо); наявність та обсяг відомостей, що орієнтують слідчого на можливі джерела (шляхи одержання) доказової інформації; тривалість часу, який сплинув від моменту вчинення протиправного діяння до початку кримінального провадження, а також час, який має слідчий для прийняття рішення та їх реалізації) і суб'єктивні (місце мешкання, особисті якості, життєвий досвід злочинця; позиція, яку має підозрюваний щодо органу досудового розслідування; поінформованість злочинця та інших зацікавлених осіб щодо доказів, які має слідчий; інтенсивність протидії досудовому розслідуванню з боку осіб, зацікавлених у результатах кримінального провадження, наявність (відсутність) конфлікту; ставлення до розслідування свідків; особисті якості та життєвий і професійний досвід слідчого; залучення спеціалістів у лісовій сфері тощо) чинники.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

Див. також: 3.X.1145

Держава та право країн світу

3.X.1178. Забезпечення конституційних прав громадян в контексті конвенційних зобов'язань України: колект. монографія / І. М. Сопілко, Ю. Л. Юринець, Ю. Д. Кушев, С. Я. Лихова, К. С. Токарева, І. П. Устинова, В. Б. Череватюк, Л. І. Чулінда, М. В. Ольховік, Л. М. Белкін, М. Л. Белкін, Є. В. Криволап; Національний авіаційний університет. — Київ: Видавництво Людмила, 2022. — 323 с.: іл., табл. — укр.

Досліджено проблеми забезпечення конституційних прав громадян у контексті конвенційних зобов'язань України. Звернено увагу, що стандарти забезпечення прав людини узгоджені на міжнародному та європейському рівнях, але механізми їх дотримання на національному рівні є недосконалими. Зазначено, що ускладнення суспільних відносин породжує нові виклики для

теорії міжнародного та європейського права, а на практиці загострює проблеми, пов'язані з неоднозначним розумінням індивідами правових цінностей. Розглянуто окремі виклики щодо забезпечення конституційних прав громадян в умовах широко-масштабного вторгнення РФ в Україну 24.02.2022 р.

Шифр НБУВ: ВА859638

3.X.1179. Інститут прав людини в державах ісламської правової сім'ї / Ю. Пукавський, І. Коваль // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 19-24. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Проведено порівняльний аналіз природи прав людини в державах ісламської правової сім'ї відповідно до встановлених західними державами норм. Висвітлено особливості ставлення мусульманських, арабських держав до міжнародно-правових актів, що регулюють питання захисту прав людини. Визначено основну проблему відсталості ісламських теократичних держав від демократичних і правових засад щодо питань захисту прав людини, які сформувалися у Європі та світі. В 2020 р. досі залишається актуальним питання захисту прав людини. Особливо цікавим воно є в контексті розгляду прав людини в державах ісламської правової сім'ї. Наприклад, в Об'єднаному Королівстві Саудівська Аравія лише в 2018 р. жінки отримали право на керування авто. Проте, такі права не є базовими та основоположними, тож розглядаючи їх в контексті європейської моделі захисту прав є недоцільно. Але все ж, цікаво поглянути на це питання в розрізі базових прав людини, які є звичними для жителів романо-германської правової сім'ї та захищаються міжнародними угодами. Досі за Основним законом Об'єднаного Королівства Саудівська Аравія не допускається поширення інших релігій, крім ісламу, а будь-які публічні прояви належності до не мусульманських релігій суворо заборонені. То чи можна стверджувати, що право свободи віросповідання громадян цієї монархії порушується? Загалом, зрозуміло, що конфлікт між правами людини та релігією існує. І хоча держави, в яких сповідується іслам є зазвичай теоцентричними, можна вважати, що іслам сумісний із правами людини. Наявність різного роду ісламських документів із прав людини, схожих за своєю суттю з міжнародними документами з прав людини, посилює думку про існування певної політики захисту прав людини. Тим не менш, існують погляди на користь і проти існування такої політики. Варто розуміти, що такі погляди можуть оцінюватись лише після визначення еквівалента існування етики прав людини в ісламі, та якщо так, то чи сумісна вона з принципами прав людини, що застосовуються в міжнародних відносинах. Окрім того, необхідно також визначити фактичну практичну позицію в різних мусульманських країнах.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1180. Конституційна скарга в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльний аспект / Ю. Є. П'єцко // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 103-109. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета дослідження — конституційні скарги в Україні та країнах-членах Європейського Союзу. Для досягнення мети були використані методи індукції, узагальнення, синтезу та порівняльно-правовий метод. Встановлено, що українська модель конституційної скарги з огляду на визначені суб'єкт права з такою скаргою та предмет конституційного контролю відповідає ознакам неповної нормативної скарги. Визначено, що у сучасних політико-правових реаліях захист прав людини і громадянина посідає важливе місце в межах конституційного контролю, зокрема шляхом подання конституційної скарги; проаналізовано суб'єктний склад, предмет та види конституційної скарги в Україні та провідних європейських державах.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1181. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Юридична наука в XXI столітті: перспективи та пріоритетні напрями досліджень», 7—8 травня 2021 року: [зб. доп.] / ред.: Т. О. Коломоець; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя: Гельветика: ЗНУ, 2021. — 175 с.: табл. — укр.

Досліджено історико-правові аспекти становлення міліції як правоохоронного органу в Україні. Проаналізовано удосконалення системи контролю за дотриманням прав людини в діяльності поліції. Висвітлено деякі практичні проблеми реалізації цивільних правовідносин за договором позики. Розглянуто особливості споживчого договору як самостійного типу цивільно-правових договорів. Досліджено перспективи вдосконалення системи електронного урядування в діяльності Кабінету міністрів України. Визначено правові засади впровадження дистанційного навчання закладами вищої освіти в Україні. Охарактеризовано можливі шляхи вирішення проблеми залучення спеціалістів дослідно-випробувальних лабораторій ДСНС до участі у розслідуванні пожеж.

Шифр НБУВ: ВА859531

3.X.1182. Наукова дискусія як форма фахового обговорення проблем і перспектив розвитку юриспруденції / І. М. Сопілко, В. Б. Череватюк // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 198-205. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Мета статті — узагальнення результатів наукових дискусій, організованих юридичним факультетом, та вироблення пропозицій

щодо удосконалення формату проведення наукових заходів, конкретизації їх тематики та подальшого розвитку мережі контактів із закордонними закладами вищої освіти та фахівцями у різних галузях права. Для досягнення визначеної мети були використані загальні та спеціальні наукові (спеціальні) методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, узагальнення та ін. Проведення різного виду дискусій юридичного спрямування сприяє розвитку наукових досліджень, виявленню прогалин у законодавстві та окресленню нових напрямів правової реформи в Україні. Значна роль у цих процесах належить правничій спільноті, яка має об'єднатись у своєму прагненні та зусиллях захистити правові цінності й правопорядок у державі. Науковцям-правникам у ході різного роду дискусій, вкрай необхідно проаналізувати всі досягнення правничої науки і домагатись їх реалізації в державній політиці. Проаналізовано різні види наукових дискусій, варто звернути увагу на необхідність конкретизації тематики та звуження тем дискусій для більш детального і фахового вироблення пропозицій щодо підвищення якості національного законодавства.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1183. Перспективи розвитку правоутворення в Україні крізь призму застосування прогностичного методу дослідження / Т. О. Дідич // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 29-36. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Здійснено аналіз доктринальних підходів до характеристики перспектив розвитку правоутворення в Україні. Відзначено методологічну недостатність забезпечення вивчення питань перспектив розвитку правових явищ, в тому числі і правоутворення. Відзначено, що правоутворення як соціально-правове явище зумовлене різноманітними факторами свого розвитку, знаходиться під впливом особливостей розвитку суспільства як сфери його існування, та держави як центрального суб'єкта утворення права. Вказано обумовленість процесу утворення права характеризує такі її діалектичні закономірності як наявність перспектив розвитку та можливість до удосконалення юридично значимої діяльності, в тому числі і діяльності в сфері правоохорони. Перспективність розвитку правоутворення як його невід'ємна властивість, відображає відповідні якісні зміни в процесі і змісті утворення права, що відбуваються в темпоральних межах та характеризують утворення права як явище, що має динаміку свого розвитку. Зазначені характеристики утворення права найбільш ґрунтовно та всебічно розкриваються з точки зору прогностичного методу наукового дослідження, оскільки, з одного боку, засновані на темпоральних властивостях та обумовлені відносинами між суб'єктами, змінами, які відбуваються в їх змісті, що становлять основу утворення права, а з іншого боку, виявляються на рівні правових інституцій (процесу утворення права, нормам права, правовому регулюванні, суб'єктному складі правоутворення тощо). В цьому плані проблематика перспектив розвитку правоутворення і шляхів його удосконалення з точки зору поліпшення процесу утворення права, виявлення і врахування об'єктивних закономірностей його розвитку, підвищення рівня якості права, якості форм його виразу, результативності поширення на суспільні відносини має важливе значення, потребує свого наукового переосмислення з метою вироблення наукових знань про перспективи утворення права, шляхи удосконалення як процесу його утворення, так і підвищення якісного рівня самого права. Встановлено пізнавальні перспективи застосування прогностичного методу вивчення правоутворення в Україні.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.1184. Порівняльно-правовий аналіз конституційного регулювання дискримінації за віком (на прикладі держав Європейського Союзу) / Н. М. Грень // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 8-11. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Здійснено порівняльний аналіз правового регулювання дискримінації за віковою ознакою. Для розуміння тенденцій регулювання цієї проблеми у світі автор проаналізував досвід країн Європейського Союзу з метою встановлення особливостей закріплення правового регулювання антидискримінаційних проявів. Дискримінація за віковим критерієм є актуальною проблемою сучасної правової науки, оскільки під дискримінаційні ситуації можуть підпадати особи будь-якої вікової групи. Аналіз низки моніторингових звітів, доповідей та аналіз зарубіжного законодавства надав змогу стверджувати, що країни ЄС за особливостями правового регулювання можна розподілити на три групи. До першої групи держав автором віднесено ті, які мають спеціалізоване антидискримінаційне законодавство як на загальнодержавному, так і на муніципальному рівнях. Норми антидискримінаційного характеру розміщені не в комплексному законі проти дискримінації за будь-якою ознакою, а у спеціалізованому законі окремої сфери суспільного життя. Такий підхід також прийнятний, оскільки забезпечує предметну сферу відносин (Австрія, Хорватія, Чехія, Фінляндія, Німеччина, Угорщина, Ірландія, Люксембург, Румунія, Словаччина, Словенія та Швеція). До другої групи віднесено держави, котрі частково регулюють питання дискримінації за віковою ознакою. Зазвичай у конституційних нормах найвищої дії передбачають встановлення

на національному рівні принципу рівності та вказують на дискримінаційні ознаки, що забороняються на рівні закону. Вік як ознака дискримінації в таких державах не виокремлений як основний критерій і належить до категорії «інші ознаки». Більшість держав-членів ЄС застосовують часткову модель захисту. Тут немає чіткого законодавства та надається захист за конституційним або міжнародним правовим критерієм, національним внутрішнім адміністративним правом (Кіпр, Естонія). Третя група — держави, які на конституційному рівні практично не врегульовують питання дискримінації за віком, оскільки ні згадок про вік, ні навіть посилань на інші ознаки у їх конституційних нормах немає (Італія, Мальта, Португалія, Польща).

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1185. Права людини — пріоритет сучасної держави: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 10 груд. 2021 р. / уклад.: О. В. Бігняк, Б. В. Бабін, О. І. Харитонова, О. О. Сурілова, М. В. Грушко, В. В. Музика; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса: Гельветика, 2021. — 499 с. — укр.

Зазначено, що права людини — це невід’ємні права кожного на життя і фізичну цілісність, свободу від рабства і тортур, свободу переконань і їх вільне вираження, право на працю та освіту, незалежно від національності, місця проживання, статі, етнічної приналежності, кольору шкіри, релігії, мови або будь-яких інших ознак. Розглянуто проблему реалізації, забезпечення та гарантування прав і свобод людини в Україні на сучасному етапі, котра посідає центральне місце в механізмі реалізації міжнародно-правових стандартів прав людини. Зауважено, що права людини як наукова правова категорія є об’єктом дослідження, уваги науковців різних напрямків та щороку 10 грудня в світі відзначається Міжнародний день прав людини. Виникнення цієї пам’ятної дати пов’язане з прийняттям Генеральною Асамблеєю Організації Об’єднаних Націй Загальної декларації прав людини — документу, який змінив повістку ХХ ст., зробивши її більш людино-орієнтованою та відобразивши загальні для всіх людей і народів ідеали. Окреслено роль прав людини у екосистемі, перспективи виокремлення фінансових прав у нових поколіннях прав людини, визнано безпечне навколишнє середовище як універсальне право кожної людини, надано пропозиції щодо законодавчого врегулювання порядку виконання судових рішень в разі відсутності повноважного складу суду або ліквідації суду.

Шифр НБУВ: BA85923

3.X.1186. Роль закладів юридичної вищої освіти для розвитку громадянського суспільства / К. Ю. Володаскова // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 202-210. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити основні фактори впливу юридичних вищих закладів на формування та розвиток громадянського суспільства в Україні та світі. Порівняння, аналіз, індукції, дедукції, пізнавально-аналітичний та інші засоби. Узагальнено вимоги щодо забезпечення якісної юридичної освіти, яка є необхідною умовою для розвитку основних інституцій громадянського суспільства. Обґрунтовано практичне та теоретичне значення закладів юридичної вищої освіти для розвитку громадянського суспільства. З урахуванням історичних, політичних та інших чинників у країнах світу динамічні процеси розвитку громадянського суспільства формувалися та розвиваються за різними показниками та умовами. Проте суспільство в усьому світі постало перед єдиною необхідністю переосмислення ролі та суті громадянського суспільства. Наразі роль права набуває все більшого значення для врегулювання відносин між громадянським суспільством та державними впливами. Практичні та функціональні основи підтримки та розвитку громадянського суспільства забезпечуються, зокрема, завдяки і досягненню місії юридичних навчальних закладів вищої освіти. Враховуючи складний динамічний процес формування та розвитку громадянського суспільства та його складових, вбачається за необхідне продовжити розпочате провідними вченими у галузі права та інших соціальних наук щодо внеску сучасних закладів вищої освіти, зокрема, юридичного спрямування, у розвиток громадянського суспільства.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1187. Сучасні концепції осмислення феномену «Громадянського суспільства» / Т. Гарасимів // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 31-38. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

На основі значного масиву джерельної бази як вітчизняної, так і зарубіжної проаналізовано сучасні концепції щодо осмислення феномену «громадянського суспільства». Проведено систематизацію та класифікацію дослідницьких підходів до розуміння змісту, закономірностей формування та розвитку громадянського суспільства в сучасному світовому та українському науковому дискурсі. Відтак, можна виокремити як мінімум 7 відносно самостійних дослідницьких підходів і багато більше спроб синергетичного поєднання різних із них у певних авторських комбінаціях. До самостійних підходів треба віднести, насамперед формально-правовий, інституційний, глобалізаційний, просторово-ціннісний, комунікаційний, діяльнісний і кейс-стаді. Запропонована класифікація дослідницьких підходів до осмис-

лення феномену громадянського суспільства у сучасному науковому дискурсі надає можливість сфокусувати увагу у межах певного підходу на тих чи інших інституційних, процедурних, ціннісних, діяльнісних, комунікаційних тощо характерологічних властивостях та особливостях громадянського суспільства, щоб у подальшому синергетично опрацювати узагальнюючі наукові пропозиції щодо його розвитку.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1188. Українське суспільство в умовах транзиції: сучасні виклики та напрямки розвитку: матеріали Всеукр. наук. конф. молодих вчених, 24 трав. 2021 р.: у 2 т. Т. 2 / ред.: М. Р. Аракелян, К. І. Спасова; уклад.: Ю. Д. Батан, В. С. Кучерявенко, К. В. Савон, Л. А. Аріапур, В. В. Бадзюнь, А. В. Лисенко, К. В. Скороход, М. К. Смирнова, М. Є. Тетерятник, А. М. Шор, А. С. Гуменюк; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Б. м., 2021. — 637 с. — укр.

Звернено увагу на окремі аспекти розвитку інституту конфікації необґрунтованих активів в Україні, захист комерційної інформації, що міститься в мережі інтернет, в умовах розвитку інформаційних систем. Висвітлено проблеми визначення розміру відшкодування моральної шкоди, правові проблеми усиновлення дітей — громадян України іноземцями. Розкрито поняття та проблематику інституту самозахисту в цивільному праві України, проблематику декодифікації сімейного кодексу в умовах оновлення цивільного законодавства. Розглянуто деякі аспекти використання та приватизації допоміжних приміщень у житлових будинках. Розкрито поняття та види шлюбу за римським та сучасним цивільним правом. Висвітлено проблему самозахисту в цивільному праві, актуальні питання медіації в сучасному цивільному процесі України. Звернено увагу на альтернативні шляхи вирішення цивільно-правових спорів.

Шифр НБУВ: B359153/2

3.X.1189. Right to be forgotten as a fundamental human right / Nisan Yuce // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 102-109. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

Мета статті — вивчення права бути забутим як основного права людини та його правової основи. Метод системного аналізу був використаний для визначення терміну права на забуття та нормативних актів, пов’язаних із цим правом. Для визначення загального розуміння права використувувались кейс-метод та доктринальний метод дослідження. Догматичний метод був цінним для формулювання висновків та рекомендацій практичного характеру в рамках дослідницьких питань щодо правильного та ефективного використання права. Зростаючі темпи та місце Інтернету відкрили нове бачення обробки персональних даних, і в даний час право людини вимагає видалення інформації щодо себе з будь-яких баз даних за передбачених обставин, таким чином, «бути забутим», визнається основним правом людини. Для подальшого вивчення права бути забутим проведені дослідження як міжнародними, так і національними органами влади. Право бути забутим потрібно реалізовувати з максимальною обережністю, слід забезпечити, щоб воно не суперечило свободі вираження поглядів та свободі преси; повинен підтримуватися баланс між законними інтересами та правами. Обговорення базувалося на обсязі та обмеженнях права бути забутим та ефективності чинного законодавства.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1190. The role of the legislature in the formation of a democratic and legal state / Hasanov Elshad Eldar oglu // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1. — С. 48-53. — Бібліогр.: 18 назв. — англ.

Мета дослідження — аналіз історичних етапів становлення законодавчої влади в Азербайджані. Автор обґрунтовує необхідність використання історичного підходу у дослідженні інституту національного парламенту, підкреслює виняткову роль Міллі Меджлісу — законодавчого органу нашої незалежної держави в успішному вирішенні завдання побудови в Азербайджані демократичної держави, заснованої на верховенстві закону. Розрізняє етапи розвитку представницького законодавства, законодавчих інститутів. Парламентаризм Азербайджану не обмежується однією конституційною нормою. Історія парламентаризму в Азербайджані ширша, ніж парламентаризм, який визначає конституційні норми. У 1918 — 1920 рр. в Азербайджані починається історія парламентаризму в сучасному розумінні, пов’язана з утворенням і діяльністю Азербайджанської Демократичної Республіки. 20 листопада 1918 р. Національна рада ухвалила Закон «Про Парламент Азербайджанської Республіки», згідно з яким представники політичних партій і всіх національних меншин, що мешкають в Азербайджані, повинні були бути представлені в однопалатному парламенті зі 120 депутатів. У висновку дослідник визначає, що вивчення історії розвитку Міллі Меджлісу забезпечує ефективне використання історичного підходу в дослідженні цієї установи; надає змогу національному парламенту вивчити історичну необхідність, що виправдовує виникнення і появу наших традицій; призводить до формування чіткого уявлення про подальшу історію розвитку національного парламенту; створює теоретичну основу для чіткого розуміння місця і ролі цього парламентського інституту в сучасному суспільстві та

для просування наукових уявлень про перспективи його подальшого розвитку.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

Див. також: 3.Т.159, 3.Х.783

Міжнародне право

3.Х.1191. Актуальні проблеми приватного та публічного права: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. 21 трав. 2022 р. / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Стамбульський університет, Вроцлавський університет, Університет Цзинань. — Харків: Друкарня Мадрид, 2022. — 458 с. — укр.

Висвітлено деякі питання уніфікації міжнародно-правових норм в сфері праці. Досліджено проблеми реалізації права на зайнятість в умовах воєнного стану. Охарактеризовано вплив стимулювання праці на результати трудової діяльності. Увагу приділено окремим проблемам правового регулювання праці в сільському господарстві України. Досліджено діяльність органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Проаналізовано модернізацію спеціального режиму господарювання в умовах повоєнного стану. Увагу приділено окремим питанням принципам стабільності податкового законодавства України. Висвітлено особливості правового регулювання оренди земельних ділянок під час воєнного стану. Досліджено окремі питання організації міжнародного співробітництва у протидії корупційним правопорушенням. Охарактеризовано сутність та значення міжнародного права в умовах окупації.

Шифр НБУВ: ВА859904

3.Х.1192. Деякі особливості захисту прав та інтересів працівників в Україні та за кордоном в умовах пандемії COVID-19 / М. І. Ануфрієв, О. М. Капля, О. О. Бандурка // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 146-151. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Узагальнено тенденції, що спостерігаються у сфері регулювання трудових відносин в Україні та за кордоном, у процесі впровадження заходів, спрямованих на протидію пандемії COVID-19. Увагу зосереджено на проблематиці врахування особливостей сучасного стану трудових відносин та їх правового регулювання, а також динаміки їх розвитку, з урахуванням глобалізації і сучасної інформатизації. Враховано численні статистичні та соціологічні показники, які свідчать про падіння обсягів виробництва і торгівлі у різних галузях господарювання. З'ясовано, що великі корпорації дедалі більше акцентують увагу на дистанційній роботі, продажах та наданні послуг через мережу Інтернет. Узагальнено результати досліджень американських фахівців, проведених з початку пандемії COVID-19 та протягом 2020 р. Встановлено, що незважаючи на колосальну фінансову підтримку з боку уряду, працездатне населення США дуже важко переживає пандемію. Більше третини всіх працездатних осіб відчули зниження доходів, чверть молодих працездатних осіб одержували фінансову допомогу. Половина дорослих осіб працездатного віку, які втратили роботу через спалах коронавірусу, все ще залишалися безробітними. Зазначено, що профспілкова діяльність, як у США, так і в Україні спрямована на підтримку прав працюючого населення в умовах пандемії COVID-19. В умовах пандемії профспілки намагаються радше знайти спільну мову з роботодавцями та урядом, аніж тиснути на них. Акцентовано увагу на потребі подальших досліджень проблематики оптимізації правового регулювання трудових відносин у дистанційному форматі, що набувають поширення не лише в ході реалізації заходів, спрямованих на протидію пандемії COVID-19, але й у межах глобалізації ринку праці в цілому.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.Х.1193. Захист прав людини у публічному управлінні: євроінтеграційний контекст: монографія / Я. В. Лазур; «Ужгородський Нац. ун-т», ДВНЗ. — Одеса: Гельветика, 2021. — 163 с. — Бібліогр.: с. 154-163. — укр.

Проведено правове дослідження питання захисту прав людини у публічному управлінні у євроінтеграційному контексті. Визначено правозахисний напрямок реформування системи публічного управління в Україні у контексті євроінтеграції, визначено сутність та поняття прав людини, що реалізуються у публічному управлінні, розроблено класифікацію. Особливу увагу приділено гарантіям захисту прав людини, проаналізовано загальні, а також юридичні гарантії прав і свобод громадян у публічному управлінні. Охарактеризовано європейський досвід забезпечення прав людини у публічному управлінні, визначено нормативну та інституційну складову захисту прав людини у публічному управлінні, окремо виділено питання місця адміністративної юстиції у захисті прав людини у публічному управлінні. Розкрито проблеми реформування системи публічного управління в Україні та захисту прав людини.

Шифр НБУВ: ВА860670

3.Х.1194. Зовнішня політика Турецької Республіки у контексті внутрішніх та зовнішніх взаємовпливів: автореф.

дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / К. А. Буза; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Здійснено дослідження внутрішніх та зовнішніх чинників зовнішньої політики Турецької Республіки. Сформульовано основні положення: запропоновано комплексний підхід до дослідження сутності взаємовпливу зовнішніх та внутрішніх чинників у зовнішній політиці Туреччини. Системно проаналізовано роль США, РФ, ЄС у зовнішній політиці турецької держави. Виявлено спільні та відмінні риси у стратегічних інтересах великих держав та регіональних лідерів, залучених у регіональні конфлікти за участю Турецької Республіки. Проаналізовано залучення Туреччини у сирійську війну як проблему, пов'язану для країни з курдським питанням, та проблему окупованого Криму, пов'язану з кримськотатарським питанням. Розглянуто розвиток сучасної ролі Туреччини у міжнародних відносинах, що дозволило визначити особливі риси феномену внутрішньо-зовнішнього «кордону». Досліджено основні тенденції еволюції зовнішньої політики Турецької Республіки у XXI ст., що надало підстави для прогнозування її подальшого розвитку. Досліджено ідейні складові, що потребують всебічного аналізу і проведення грамотної зі стратегічної точки зору відповідної політики світової спільноти і тих країн, чії національні інтереси зачіпають геополітичні амбіції Туреччини, у тому числі й України. Визначено, що XXI ст. характеризується потребою більшої частини світової спільноти в нових орієнтирах — політичних, етичних, суспільних тощо. Жодна держава або спільнота, а тому і сама система не може існувати без набору ціннісних установок, ідеологем, хоч і не таких глобальних, що передують створенню сучасної системи міжнародних відносин, проте таких ідеологем, які могли б формувати світосприйняття і світоусвідомлення країн, в першу чергу, щодо самих себе.

Шифр НБУВ: РА452376

3.Х.1195. Міжнародно-правові аспекти територіального спору щодо Курильських островів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Д. С. Пронь; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. — Київ, 2021. — 24 с. — укр.

Проаналізовано територіальний спір стосовно Курил у взаємовідносинах Японії, Радянського Союзу / Росії як суб'єктів правовідносин з середини XIX ст. до сьогодення. Визначено, у ході розкриття ступеня опрацювання проблеми, її домінуючі аспекти, які потребували всебічного й об'єктивного висвітлення, кваліфіковано джерела та обрнтовано методіку дослідження. Визначено основні риси порівняльної характеристики підходів СРСР, Японії до розв'язання «Курильської територіальної проблеми», враховуючи застосування ними різної правової мотивації та історично-політично-географічної аргументації. Акцентовано увагу на наявності американського юридично-політичного чинника у територіальному спорі між Японією і СРСР. Здійснено комплексний аналіз міжнародно-правових документів, якими конференції воєнних і післявоєнних часів намагалися визначити правовий статус спірних радянсько-японських територій. Відстежено досягнення і прогалини, переважно юридично-історичного спрямування, у дослідженні теми територіальних суперечок в японсько-радянсько / російських відносинах. Сформульовано рекомендації щодо можливого остаточного вирішення територіального спору між РФ та Японією, виходячи з існуючого міжнародно-правового досвіду різних держав світу.

Шифр НБУВ: РА453131

3.Х.1196. Поняття незаконного обігу наркотичних засобів у міжнародному праві / А. Пахлеванзаде // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 85-89. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Висвітлено підходи до питання незаконного обігу наркотичних засобів у міжнародному праві, розглянуто наявні концепції цієї дефініції. Окреслено ступінь наукової розробленості проблеми. Проаналізовано наслідки розвитку незаконного обігу наркотиків та зазначено, що це вимагає від світової спільноти науково-обґрунтованих, комплексних, системних і взаємопов'язаних заходів, здійснення яких надасть змогу спільними зусиллями держав і міжнародних структур успішно протистояти поширенню цієї проблеми. Підкреслено, що міжнародні організації відіграють помітну роль у посиленні потенціалу держав-членів у боротьбі з наркотиками, злочинністю, корупцією і тероризмом. Характер термінової потреби у вирішенні вищезазначених проблем вимагає розгляду від урядів усіх держав на порядку денному питання про організацію і вдосконалення міжнародних механізмів, які би сприяли вирішенню питань поширення наркотиків. Наголошено, що наркоіндустрія не зупиняється у своєму розвитку, неухильно підвищує свій технічний і фінансовий потенціал, упроваджує нові науково-технічні рішення своїх потреб і ніколи не стоїть на місці. Завдяки цьому транснаціональні злочинні синдикати мають змогу використовувати сучасні досягнення науки і техніки, зокрема засоби озброєння, боеприпаси, системи електронного оснащення, тим самим розвиваючи свою мережу у всьому світі та успішно підтримуючи її стабільність. Зазначено, що під незаконним попитом розуміють реальну потребу у наркотичних засобах для наркотизації, тобто споживання з метою сп'яніння у країні або в окремому регіоні у певний період. Для наркотичної злочинності характерною є певна однорідність. Підкреслено, що

міжнародна спільнота прагне уніфікувати систему дефініцій досліджуваного явища. Доведено, що світовий спільноті вдалося напрацювати певний досвід у боротьбі із незаконним обігом наркотиків. Важливо зазначити, що ключова роль у подібній боротьбі належить саме системі міжнародних органів та інституцій, які своїм функціоналом сприяють підвищенню рівня співробітництва на міжнародній арені між суверенними державами шляхом втілення прийнятих ними міжнародно-правових актів.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1197. Теорія та принципи міжнародного гуманітарного права: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11 / В. П. Базов; Інститут законодавства Верховної Ради України. — Київ, 2021. — 41 с. — укр.

Уперше в Україні на основі комплексного теоретико-правового аналізу обрнуто нові доктринально-правові положення щодо теорії та принципів міжнародного гуманітарного права. Розкрито поняття та юридичну природу міжнародного гуманітарного права в контексті розвитку світових міжнародних відносин, розглянуто його джерела, суб'єкти, функції, сферу застосування, принципи, механізми імплементації та відповідальності. Досліджуючи зміст міжнародного гуманітарного права, доведено, що ця галузь міжнародного публічного права включає в себе не лише норми, що регулюють *ius in bello* чи право збройних конфліктів, а і норми, що регулюють право прав людини, насамперед його універсальні норми. Досліджено сферу застосування міжнародного гуманітарного права. Доведено, що застосування норм міжнародного гуманітарного права не пов'язується з формальним визнанням воюючими державами один одного у ролі сторони збройного конфлікту. Проаналізовано місце міжнародного гуманітарного права в системі права, його співвідношення з міжнародним публічним правом, національним правом, визначено основні тенденції його розвитку, а також висвітлено питання, пов'язані з юридичним механізмом реалізації норм міжнародного гуманітарного права в рамках міжнародної та національної практики. Визначено та досліджено основоположні загальні та спеціальні принципи міжнародного гуманітарного права, принципи і способи тлумачення його норм, запропоновано класифікацію цих принципів. Досліджено питання міжнародно-правової відповідальності держав, міжнародних організацій, а також міжнародної кримінальної відповідальності індивідів у разі порушення норм міжнародного гуманітарного права. Визначено поняття та види серйозного порушення міжнародного гуманітарного права. Сформульовано висновки щодо підвищення ролі міжнародного гуманітарного права в правовому регулюванні сучасних міжнародних відносин і необхідності подальших наукових досліджень цієї галузі міжнародного права.

Шифр НБУВ: РА452237

Питання території в міжнародному праві

3.X.1198. Витоки міжнародно-правового регулювання та управління водневою економікою країн світу: монографія / В. М. Барановська, О. І. Дікарев. — Київ: Ліра-К, 2021. — 423 с.: рис., табл. — Бібліогр. — кінці розд. — укр.

Висвітлено теоретичний пошук нової парадигми міжнародного економічного права в системному взаємозв'язку з дипломатичною сек'юризациєю асиметрії відносин суб'єктів глобального, регіонального та локального геоенергетичного лідерства. Концептуалізується матерія енергетичного права в синергії триади понять: «Енергетичні ресурси» — «природні ресурси» — «енергія». Актуалізовано інтерес до водневих технологій у контексті теорій Хаббарта, Гаєка, Полані, Маршала, парадоксів Девонса та Алле. Описано правову матерію регулювання глобальних мереж добавленої вартості: роль криптовалютних баз, дорогоцінних металів, алмазопроводів, паливно-енергетичних ресурсів.

Шифр НБУВ: ВА859350

3.X.1199. Державне управління забезпеченням відновлення контролю над українсько-російською ділянкою державного кордону України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.05 / С. В. Дейнеко; Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Здійснено наукове обрнування теоретико-методологічних аспектів й розроблено науково-практичні рекомендації щодо підвищення ефективності державного управління забезпеченням відновлення контролю над українсько-російською ділянкою державного кордону України в умовах збройної агресії з боку Російської Федерації, які дадуть змогу розв'язати важливі проблеми у сфері державного управління щодо відновлення державної (публічної) безпеки і правопорядку в окремих районах Донецької та Луганської областей. Запропоновано підхід щодо трактування сутності категорій у сфері прикордонної безпеки шляхом уточнення сутнісних характеристик таких понять, як: «механізми державного управління забезпеченням відновлення контролю над українсько-російською ділянкою державного кордону України», «державне управління забезпеченням відновлення контролю над українсько-російською ділянкою державного кордону України», «державне управління забезпеченням прикордонної безпеки

України». Розкрито зміст поточних і прогнозованих загроз національній безпеці України на сухопутній та морській ділянці державного кордону з РФ. Виявлено проблемні питання державного управління забезпеченням відновлення контролю над українсько-російською ділянкою державного кордону України. З'ясовано роль і місце Державної прикордонної служби України в заходах забезпечення відновлення територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаного державного кордону на території Донецької та Луганської областей. Визначено пріоритетні напрями вдосконалення державного управління забезпеченням відновлення контролю над українсько-російською ділянкою державного кордону України. Запропоновано політико-дипломатичні, організаційно-правові, безпеково-оборонні, науково-дослідницькі шляхи вдосконалення державного управління забезпеченням відновлення контролю над українсько-російською ділянкою державного кордону України. Розроблено структурно-функціональну модель державного управління забезпеченням відновлення контролю над українсько-російською ділянкою ДКУ.

Шифр НБУВ: РА453281

3.X.1200. Космічні і наземні кіберзагрози третього тисячоліття: засоби пізнання, доказування, розслідування / С. Я. Лихова, П. Д. Біленчук // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 9-17. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз феномену космічних і наземних кіберзагроз на основі використання новітніх засобів пізнання, доказування, розслідування. Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові методи пізнання, за допомогою яких автори розв'язують питання пізнання, доказування, розслідування космічних електронних злочинів вчинених в кіберпросторі. Наголошено на необхідності проведення спеціальних досліджень космічної кіберзлочинності, оскільки такі криміногенні явища загрожують національній безпеці України. Обговорено, що сучасний стан законодавчого врегулювання запобігання і протидії космічній кіберзлочинності є недостатнім, а тому потребує прийняття відповідних конвенцій і законів як на світовому рівні, так і на загальнодержавному рівні.

Шифр НБУВ: Ж73401

3.X.1201. Правове регулювання транскордонного співробітництва України / І. І. Фет'ко // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 29-34. — Бібліогр.: 31 назв. — укр.

Досліджено правове регулювання транскордонного співробітництва України. Встановлено, що сьогодні у нашій державі склалася система правових актів різної юридичної сили, котрі регулюють транскордонне співробітництво. Виглядає ця система наступним чином: першу групу становлять Конституція України як основний закон України; закони України, зокрема галузеві закони, тобто такі, що розроблені Верховною Радою України для створення відповідного правового простору, в межах якого можуть бути встановлені міжнародні зв'язки та здійснюватися транскордонне співробітництво. Сюди ж належать закони про ратифікацію міжнародних договорів нашою державою і закони про ратифікацію міждержавних договорів між Україною та країнами, з якими вона має спільні кордони. До другої групи відносяться правові акти, що відіграють не менш важливу роль, ніж попередні — це підзаконні нормативно-правові акти. Підзаконні нормативно-правові акти у сфері транскордонного співробітництва уточнюють, деталізують, конкретизують окремі положення законів з метою забезпечення їх впровадження і реалізації на практиці. Визначено, що нашою державою ратифіковано основні міжнародно-правові документи, які стосуються цієї сфери правових відносин, — Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями; Додаткові протоколи до неї, зокрема Додатковий протокол, що стосується органів транскордонного співробітництва, Протокол № 2, котрий стосується міждержавного співробітництва, Протокол № 3 щодо об'єднань євро регіонального співробітництва; Європейську хартію місцевого самоврядування, а також Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з іншої сторони. Однак сьогодні виникають проблеми у правовому регулюванні транскордонного співробітництва, національне законодавство, зокрема Закони України «Про транскордонне співробітництво», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про засади державної регіональної політики», «Про стимулювання розвитку регіонів», містить недоліки, упущення та прогалини.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1202. Suborbital and cosmic spaces legislative division problem in international airspace law (Georgia — Ukraine) / G. Lobzhanidze, V. Cherevatiuk // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 9-16. — Бібліогр.: 16 назв. — англ.

Мета дослідження — розкриття основних проблем, пов'язаних із правовим регулюванням суборбітального простору. При цьому приділено увагу проблемі організації суборбітального польоту і правового режиму повітряно-космічної міжнародної

навігації. Для досягнення визначеної мети були використані загальні та спеціальні науки (спеціальні) методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, узагальнення та ін. Важливим залишається закріплення міжнародно-правової договірної норми щодо делімітації повітряного, космічного та суборбітального просторів, що сприятиме, зокрема, прогресивному розвитку міжнародного космічного права, а також забезпеченню належного міжнародного космічного правопорядку. Сьогодні загострюється питання щодо врегулювання нормами міжнародного права положень, якими б було легалізовано наявність та відмежування категорій космічних туристів від космонавтів, необхідне визначення їх як космічних туристів, варто регламентувати особливості їх правового статусу та визначити загальні ознаки правового режиму їх діяльності. Жодна міжнародна угода остаточно не визначила лінію розмежування між повітряним, космічним та суборбітальними просторами. З початку досліджень космічного простору держави та ООН не змогли домовитися про межу між повітряним простором і космічним простором. Протягом декількох десятиліть Комітет ООН з мирного використання космічного простору намагається продовжити переговори щодо розмежування повітряного простору та космічного простору. Тому все частіше лобіюється питання щодо розмежування пристроїв для різного виду польотів (космічного, суборбітального та повітряного). Так Закон «Про внесення змін до Закону України» «Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання космічної діяльності» № 143-IX, був ухвалений парламентом 2 жовтня 2019 р. Прийняття даного закону — це значний крок уперед для того, щоб привести наше космічне законодавство у відповідність із вимогами часу. Якщо ж Україна хоче розвивати приватний космічний туризм, нам варто створити єдиний орган з цього питання (наприклад, Управління космічної приватної діяльності) та прийняти законодавство щодо приватного космічного руху, видобутку корисних копалин на Місяці та інших об'єктах та затвердити принципи космічної кібербезпеки.

Шифр НБУВ: Ж73401

Міжнародні конференції. Міжнародні організації

3.X.1203. Загальні питання розуміння і застосування практики ЄСПЛ. Т. 1 / П. В. Пушкар; ред.: Р. Бабанли. — Київ, 2022. — 167 с. — (Застосування практики Європейського суду з прав людини у правовій системі України). — укр.

Розкрито базові аспекти розуміння правової природи практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Висвітлено теоретико-правові та практичні проблеми визнання практики Європейського суду з прав людини джерелом права України та їх можливі наслідки. Розглянуто питання забезпечення ефективної діяльності міжнародних судових органів і арбітражних установ. Увагу приділено особливостям розуміння і застосування практики ЄСПЛ, релевантному застосуванню практики ЄСПЛ, коректності цитування рішень ЄСПЛ.

Шифр НБУВ: В359141/1

3.X.1204. Ключові виміри кризових процесів в ЄС: сучасні аспекти / Т. І. Гуменюк // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 22-28. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета роботи — основні чинники кризових явищ у розвитку європейського інтеграційного процесу. Трансформаційні процеси в ЄС є проявом глобального економічного та інформаційного розвитку. Кризові явища в єврозоні були значним чином зумовлені особливостями її економічної та інституційної організації, зокрема, наявністю умов для вільного руху капіталу та відсутністю координованості політики в інших секторах економіки. Дотепер заходи у сфері економічного врядування в ЄС були практично безрезультативними через свій рекомендаційний характер та відсутність юридичного зобов'язання держав-членів ЄС дотримуватися їх. Кризові явища в єврозоні та ЄС загалом створили сприятливі політичні умови для здійснення глибоких інституційних перетворень в сфері європейської інтеграції. Зокрема, залежність держав ЄС від фінансової допомоги з ЄСМ схиляє їх до виконання умов Фіскального пакту. На даний момент більшість політичних лідерів ЄС вважає поглиблення інтеграції головною запорукою забезпечення майбутнього економічного зростання Євросоюзу та попередження виникнення кризових явищ в майбутньому. В цьому контексті започаткування єдиної фіскальної політики є суттєвим прогресом на шляху економічної інтеграції в ЄС. Наукова новизна. За результатами дослідження встановлено, що здебільшого керівні органи Євросоюзу повністю усвідомлюють необхідність структурної конвергенції — подолання структурних та циклічних розбіжностей серед економік країн — членів єврозони, а також основні та другорядні ризики дивергенції як деструктивного явища, здатного порушити усталений суспільний, політичний, правовий та економічний порядок у рамках ЄС.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.1205. Право людини на громадянство в об'єктиві Європейського суду з прав людини / І. Софінська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 233-243. — Бібліогр.: 41 назв. — укр.

У сучасному глобалізованому світі громадянство — це один із найважливіших і найфундаментальніших правових інститутів, які визначають правовий статус особи, а також дихотомію взаємовідносин між особою та державою. Розмірковуючи під правовим кутом зору, вважаємо, що право кожної особи на громадянство є особистим невід'ємним, немайновим і невідчужуваним правом. У світі з давніх-давен громадянство було саме тим правовим індикатором і гуманітарним стандартом, який покликаний забезпечити політичну особливість і конституційну (національну) ідентичність кожної держави та гарантувати їй певну самобутність, збалансований і стабільний розвиток, незважаючи на перманентну геополітичну турбулентність у світовому масштабі. Однак, такі гарантії мають бути синхронізованими з поступовою інтеграцією громадян у суспільство, їхньою інклюзивністю в життєдіяльність держави, гарантуванням прав людини, поваги до їхнього приватного та сімейного життя, зменшенням проявів (прямої/непрямої) дискримінації. Це доводять проаналізовані нами рішення Європейського суду з прав людини у справах (Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. The United Kingdom (1985), Riener v. Bulgaria (2006), Genovese v. Malta (2012), Wagner and J.M.W.L. v. Luxemburg (2007), Stamose v. Bulgaria» (2013), Menneson v. France (2014) і Labasse v. France (2014), Biao v. Denmark (2016), Ramadan v. Malta (2016), Paradiso and Campanelli v. Italy (2017).

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1206. Правове регулювання відносин асоціації між Україною та Європейським Союзом: монографія / Я. М. Костюченко; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ: Київський університет, 2019. — 447 с. — Бібліогр.: с. 394-447. — укр.

Досліджено характерні риси положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Проаналізовано механізм їх тимчасового застосування. З'ясовано особливості Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, порівняно з аналогічними угодами із Молдовою, Грузією та іншими країнами у практиці ЄС. Визначено унікальний елемент торговельної частини Угоди про асоціацію з Україною як безпрецедентну форму «інтеграції» не тільки до внутрішнього товарного ринку ЄС, але й до сфери послуг, державних закупівель тощо. Висвітлено теорію інтеграції про основні форми взаємодії європейських держав в умовах глобалізації. Охарактеризовано спільні органи співпраці, створені Угодою про асоціацію з Україною (порівняльний аспект). Проаналізовано правові механізми функціонування зони вільної торгівлі. Досліджено процес лібералізації фінансових послуг та умов застосування національного режиму у платіжних системах в угодах про асоціацію.

Шифр НБУВ: ВА859501

3.X.1207. Правоінтерпретаційні акти Європейського суду з прав людини / В. А. Завгородній // Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12. — С. 77-83. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Мета роботи — визначення та здійснення характеристики рішень Європейського суду з прав людини, яким притаманні юридичні властивості класичних інтерпретаційно-правових актів. Встановлено, що правовими актами Європейського суду з прав людини, яким притаманна юридична природа інтерпретаційно-правових є: консультативні висновки Страсбурзького суду (advisory opinions), які ухвалюються Європейським судом з прав людини у зв'язку із запитом Комітету Міністрів Ради Європи або вищих судових інстанцій держав-учасниць Конвенції; рішення Страсбурзького суду (judgments), що містять роз'яснення раніше сформульованих Судом Ради Європи правових позицій та/або приписів індивідуального характеру, уміщених в ухвалених Страсбурзьким судом рішеннях по суті справи. Вперше обґрунтована юридична природа тих правових актів Суду Ради Європи, що мають властивості класичних правоінтерпретаційних. Практична значимість. Результати дослідження можуть бути використані у правозастосовній діяльності суб'єктів, уповноважених на імплементацію рішень Європейського суду з прав людини в національний правопорядок України.

Шифр НБУВ: Ж73788

3.X.1208. Проблема затримання як заходу кримінального процесуального примусу: забезпечення прав затриманого в світлі ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини / М. Гузела // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4. — С. 238-245. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто проблему застосування державою заходів процесуального примусу в процесі кримінального провадження, а також реалізації конституційних прав і свобод затриманого в кримінальному провадженні, що є визначальним критерієм, який характеризує державу як демократичну, соціальну та правову. Встановлено, що під кримінальним процесуальним примусом розуміється сукупність передбачених законом здійснюваних у

встановленій кримінальній процесуальній формі заходів примусового впливу держави у особі уповноважених органів, які покликані забезпечити виконання обов'язків учасниками кримінального процесу та вирішення завдань кримінального правосуддя, застосування яких супроводжуються обмеженням конституційних прав і свобод людини в межах досудового розслідування, судового провадження та процесуальних дій у зв'язку з вининням дняння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність. Одним із таких заходів примусового впливу є затримання в кримінальному провадженні. Сутність кримінального процесуального затримання доцільно визначити як складне правове явище, і незважаючи на те, що окремі елементи протоколу затримання можуть мати доказове значення, само по собі кримінальне процесуальне затримання є виключно заходом кримінального процесуального примусу, не є слідчою дією і не спрямоване на виявлення, збирання, вилучення та фіксацію доказів, а має свою самостійну мету. Саме тому, кримінальне процесуальне затримання варто та доцільно класифікувати за такими критеріями: за необхідністю отримання ухвали слідчого судді, суду; за суб'єктом, що здійснює затримання; за процесуальним статусом затримуваної особи; за правовим статусом затримуваної особи; залежно від території здійснення затримання. Констатовано, що забезпечення права на свободу та особисту недоторканність відповідно до ст. 5 КЗПП демонструє необхідність усвідомлення нових концептуальних положень КПК України, їх теоретичного обґрунтування та приведення у відповідність до міжнародних стандартів і практики ЄСПЛ, розробки необхідних понять. З огляду на це, наукові дослідження мають спрямовуватися на формування науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення правозастосовної практики та її нормативного врегулювання, поширювати порівняльно-правові дослідження, що надасть можливість використовувати позитивні досягнення зарубіжних держав у врегулювання кримінального провадження, правотворчості та правозастосування.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1209. Роль Організації Об'єднаних Націй у реалізації напрямків перехідного правосуддя / В. В. Філатов // Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2. — С. 92-96. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено роль ООН у реалізації напрямків перехідного правосуддя. Автор акцентує увагу на проблемі невизначеності мандата багатьох наднаціональних структур у перехідному правосудді, що гальмує процес суспільного переходу в Україні. Доведено, що ООН виконує ключову роль у забезпеченні прав людини у світі, зокрема на рівні утвердження самої ідеї верховенства права та подальшої міжнародно-правової регламентації основоположних прав людини. Автор доходить висновку, що створення ООН стало своєрідною реакцією на системні порушення прав людини та насильство, що зумовило необхідність надлення фізичних осіб міжнародно-правовою правосуб'єктністю. Також з'ясовано, що одержання відповідної правосуб'єктності надало змогу жертвам конфлікту одержати право активної участі у перехідних процесах задля примирення та неповторення конфлікту у майбутньому. Зазначено, що модель перехідного правосуддя є одним із інструментів захисту прав людини, яка на глобальному рівні покликана забезпечити відповідні гарантії для населення держав, навіть через часткові обмеження їх суверенітету. Встановлено, що правові форми роботи ООН у сфері перехідного правосуддя мають методологічну природу, адже не тільки визначають мінімальні стандарти захисту прав людини, а й забезпечують інструментарій постконфліктного розвитку. Встановлено, що концепція перехідного правосуддя розглядає право як відправну точку та кінцевий орієнтир, однак трансформації, які відбуваються в постконфліктному суспільстві, мають політичні передумови тому, реалізуючи відповідні правові форми роботи, ООН стає важливим гарантом суспільного переходу. Визначено та охарактеризовано проблему залежності перехідних процесів від політичної волі влади, яка здебільшого може бути не зацікавлена у встановленні нової правової міри, яка базується на верховенстві права та засуджує насильство і порушення прав людини. З огляду на це констатовано, що зміна влади в межах перехідного правосуддя у більшості випадків є об'єктивною потребою, і надає змогу переважати політичні процеси у постконфліктній державі.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1210. Current situation and prospects of enforcement by the European Court of Human Rights (ECHR) for the rights of foreign citizens / V. S. Sereda // Юрид. вісн. Повітр. і косм. право: Наук. пр. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 3. — С. 122-126. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

Мета роботи — провести всебічний аналіз сучасного стану та практики розгляду справ щодо прав іноземних громадян та осіб без громадянства Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ). Синтез, аналіз, формально-правовий, порівняльно-правовий. Основні типи порушень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та протоколів до неї щодо надання прав іноземцям та особам без громадянства ідентичні, основні підстави для екстрадиції та критерії порушення права на свободу та безпеки визначені. Висвітлено ключові справи, порушені проти

іноземців та осіб без громадянства, розглядаються міжнародно-правові акти, що визначають права іноземців на місцевому рівні, детально аналізуються рішення ЄСПЛ щодо іноземців та визначаються критерії прийнятності кожен з основних випадків. Масові міграції до країн Європейського Союзу, соціально-економічні, гуманітарні проблеми та війна на сході України є причинами виїзду громадян України за кордон щодня. Неминуче, щоб підписання Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з іншого боку, згадана вище угода полегшила процедуру виїзду та в'їзду до ЄС, штовхаючи останні до політики зрівняння конституційно-правового статусу громадян держав-членів з іноземцями. Забезпечення прав іноземців залишається актуальною проблемою сучасної глобалізації. Європейський суд з прав людини відіграє важливу роль у забезпеченні прав іноземців, оскільки зростає кількість справ, порушених іноземцями та особами без громадянства проти країн-учасниць Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Основними категоріями випадків порушення прав іноземців або осіб без громадянства є екстрадиція, заборона катувань, право на свободу та особисту недоторканність. Судова практика Європейського суду з прав людини у таких категоріях справ, що стосуються іноземних громадян, включає багато справ, стороною яких є Україна.

Шифр НБУВ: Ж73401

Див. також: 3.X.831, 3.X.1149

Міжнародне співробітництво зі спеціальних питань

3.X.1211. Деякі аспекти міжнародно-правового забезпечення функціонування основних аеронавігаційних зон / О. М. Григоров // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3. — С. 106-110. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Проаналізовано міжнародно-правові аспекти забезпечення функціонування основних аеронавігаційних зон. Мета роботи — аналіз стандартів та рекомендованої практики Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) щодо міжнародно-правового забезпечення функціонування глобальних аеронавігаційних зон. Дослідження сучасних особливостей правової регламентації надання аеронавігаційних послуг починається з аналізу міжнародних та національних правил, які мали місце в перших універсальних та регіональних конвенціях, а також у національному законодавстві. Увагу приділено всебічному аналізу формування та закріплення міжнародних стандартів і рекомендованої практики (САРП) в Додатках до Чиказької конвенції 1944 р. про міжнародну цивільну авіацію, послідовності спільних заходів під егідою Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) зі створення дев'яти основних аеронавігаційних районів у межах глобального забезпечення безпеки польотів цивільної авіації. Досліджено також сучасні напрями розвитку координаційної діяльності Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) та її регіональних бюро для підвищення ефективності функціонування основних аеронавігаційних зон, роль Глобального аеронавігаційного плану (ГАНП) та Регіональних аеронавігаційних планів (РАНП) у збільшенні пропускної спроможності та ефективності глобальної авіаційної системи та підвищення рівня безпеки польотів, перспективи впровадження Глобальної експлуатаційної концепції організації повітряного руху (GATMOC) та Блокової модернізації авіаційної системи (ASBU). Адже саме ці документи складають правову основу сучасної аеронавігації, і саме ними керуються держави — члени ІКАО, розробляючи і впроваджуючи національні стандарти аеронавігаційного забезпечення функціонування повітряного транспорту. У результаті дослідження автор доходить висновку про необхідність продовження актуалізації стандартів та рекомендованої практики (САРП) щодо надання аеронавігаційних послуг, які мають місце в практиці ІКАО. Саме ці стандарти і рекомендації повинні повною мірою враховуватися всіма державами — членами ІКАО під час актуалізації чинних правових моделей в аеронавігаційній сфері. Таке завдання стоїть також і перед Україною під час розробки та впровадження Міністерством інфраструктури та розвитку України, Державною авіаційною службою України та іншими органами управління в авіаційній сфері національних програм задля підвищення рівня аеронавігаційного обслуговування цивільної авіації.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

3.X.1212. Міжвідомче партнерство: інтерпол та охорона кордону: навч. посіб. / В. І. Литвиненко, С. А. Подолька, П. М. Лісовський. — Київ: Ліра-К, 2021. — 101 с. — Бібліогр.: с. 96-101. — укр.

На міждисциплінарному рівні озвучена аналітична оцінка міжвідомчого партнерства з огляду Інтерполу та охорони кордону. Розглянуто нейроенергетичний вибір національного алгоритму у різномовній текстовій інформації міжвідомчого партнерства. За інноваційних умов нано — технологій висвітлено парадигму міжвідомчого партнерства в сучасному квантовому світі. Розкрито Інтерпол як міжвідомчу правову систему світу в

боротьбі з транснаціоналізацією корупції. Окремо визначено приватний детектив як громадянський (цивільний, громадський) захист у міжвідомчому партнерстві, в якому контррозвідувальний режим відіграє важливе значення. Передбачено, що кіберохорона кордону в сучасному процесі світової міграції викликає правовий інтерес як транскордонний рух. Прогнозовано антикорупційну освіту та науку як кодифіковано-пізнавальну систему знань у міжвідомчому партнерстві.

Шифр НБУВ: ВА859362

3.X.1213. Міжнародно-правова заборона катування як фактор впливу на ефективність боротьби з тероризмом: монографія / А. Ю. Замула. — Київ: Ліра-К, 2021. — 266 с. — Бібліогр.: с. 220-263. — укр.

Висвітлено дослідження злочинного за міжнародним правом механізму застосування катувань щодо народу, етнічної або соціальної групи та обґрунтовано як чинник виникнення тероризму. Розкрито кваліфікаційні характеристики тероризму і катування як злочинів за міжнародним правом. Аргументовано необхідність удосконалення існуючих міжнародно-правових механізмів у боротьбі з тероризмом, де ключовим фактором розглянуто можливість реалізації усього потенціалу норм протитортурного права, що в результаті призведе до посилення ефективності антитерористичного права. Зроблено висновки, що негативна складова глобалізації має своїм наслідком зростання масштабів впливу на людину в межах глобального соціального конфлікту, де інструментарій катування, набуваючи міжцивілізаційного забарвлення, знаходить поширення і застосування щодо держав, народів, великих соціальних і етнічних груп. Зазначена реалія міжнародного життя надає підстави для юридичного обґрунтування окремого складу міжнародного злочину «катування народу» і його кваліфікації. Окреслено проблематику міжнародно-правової заборони катування та боротьби з тероризмом.

Шифр НБУВ: ВА859451

3.X.1214. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я: до характеристики джерел / С. Цебенко, М. Журавель // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3. — С. 116-124. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Міжнародний захист прав людини — це одне із найважливіших завдань сучасного міжнародного права та пов'язане з поняттям «стандарти прав людини». За допомогою стандартизації прав і свобод людини та громадянина можливо визнати ту чи іншу правову систему демократичною, тобто такою, яка відповідає демократичним цілям розвитку людства. Значну роль у захисті прав людини відіграють міжнародно-правові стандарти (МПС) у сфері охорони здоров'я, і тому виникає необхідність їхнього дослідження. Мета роботи — аналіз поняття МПС прав людини у сфері охорони здоров'я та з'ясування значення для забезпечення та захисту прав людини та визначення впливу на розвиток суспільних відносин із питань охорони здоров'я. Проведено аналіз положень основних міжнародно-правових документів у сфері охорони здоров'я, зокрема Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, Конвенції про права дитини, Конвенції про права осіб з інвалідністю, Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Лісабонської декларації тощо. На основі проаналізованих правових по-

зиці та основних джерел дослідження можна дійти до висновку, що МПС прав людини у сфері охорони здоров'я — це закріплені в актах і документах міжнародного рівня, уніфіковані та функціонально універсальні норми та принципи права. Вони, за допомогою досить абстрактних, переважно, оціночних, понять фіксують необхідний мінімальний чи бажаний обсяг і зміст прав людини у сфері охорони здоров'я. Також ці стандарти обумовлені досягненнями розвитку суспільства та його динамічністю, встановлюють обов'язки держав забезпечувати їх дотримання, охорону та захист, і можуть передбачати певну відповідальність у вигляді санкцій політичного чи політико-юридичного характеру.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:Юрид. науки

3.X.1215. Угода про вільну торгівлю між Канадою та Колумбією: оригінальний підхід для позитивного впливу на систему прав людини / К. Є. Рашевська // Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4. — С. 90-95. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Досліджено практику укладення «парасолькових» зовнішньоторговельних угод, які містять кілька окремих, але взаємопов'язаних міжнародних договорів, зокрема тих, що стосуються впливу торгівлі на розвиток системи прав людини. Дослідження підтверджує гіпотезу про те, що нині зовнішньоторговельні угоди є так званими експериментальними лабораторіями, які надають змогу на регіональному або двосторонньому рівні розробити та імплементувати положення, що виходять за межі базового пакету норм СОТ, зокрема щодо захисту прав людини. Розглянуто Угоду про вільну торгівлю між Канадою та Колумбією від 7 червня 2007 р. як приклад кількоступеневого процесу торговельних переговорів і пошуку консенсусу у таких чутливих для економіки сферах: захист прав працівників і вразливих категорій осіб (жінки, діти), дотримання положень міжнародного гуманітарного права, забезпечення здійснення права на розвиток, дотримання стандартів охорони навколишнього середовища тощо. Проаналізовано Угоду про щорічні звіти про права людини і вільну торгівлю, укладену з метою максимально збільшити позитивні наслідки від реалізації торговельних ініціатив Канади і Колумбії, а також зменшити їх потенційний негативний вплив у правозахисній сфері. Зазначено, що аналіз впливу на систему прав людини, попри всі вади його проведення у перші роки після укладення Угоди про щорічні звіти і прогалини у методологічній базі, разом із клаузулою про права людини у тексті зовнішньоторговельної угоди між Канадою та Колумбією є одним із найефективніших інструментів заохочення прав людини і збалансування економічних вигод із потребами сталого розвитку, навіть у постконфліктних середовищах. Окрему увагу у роботі приділено національній практиці укладення торговельних договорів і здійснення аналізу їх впливу на права людини, зокрема у контексті чинної Угоди про вільну торгівлю з Канадою від 11 липня 2016 р. Враховуючи відсутність належної правової та інституційної бази у цій сфері, було зроблено відповідні рекомендації щодо адаптації канадсько-колумбійського підходу та розгляду можливості доповнити наявну двосторонню договірну базу окремою угодою у сфері аналізу впливу торговельних відносин на права людини.

Шифр НБУВ: Ж23244:np.

Див. також: 3.X.1061

Воєнна наука. Військова справа

(реферати 3.Ц.1216 — 3.Ц.1245)

3.Ц.1216. Вдосконалення механізмів державного управління вищою військовою освітою: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Ю. В. Гикало; Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. — Київ, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Обрунтовано теоретико-методичні засади формування державної політики у сфері управління вищою військовою освітою, представлено авторський підхід до вдосконалення механізмів державного управління вищою військовою освітою в Україні, визначено та обгрунтовано практичні рекомендації щодо модернізації освітньої системи в умовах реформування Збройних сил України (ЗСУ), військового конфлікту на Сході та Північноатлантичної інтеграції. Розглянуто науковий дискурс проблематики формування державної політики у сфері державного управління вищою військовою освітою, проведено понятійно-категоріальний аналіз предметного простору дослідження державної управління вищою військовою освітою країн-членів НАТО та інших країн світу, висвітлено проблематику функціонування системи підготовки військових фахівців в Україні за умов військового конфлікту та євроатлантичної інтеграції, охарактеризовано особливості розвитку військового мистецтва Козацької Січі та можливості його імплементації в сучасне українське військо, обгрунтовано шляхи трансформації державного управління підготовкою військових фахівців до стандартів НАТО. Запропоновано інноваційну модель державного управління вищою військовою освітою в Україні, яка базується на сучасних теоретико-методологічних підходах до комплексної взаємодії суб'єктів управління (органів державної влади, військових вищих навчальних закладів, громадських інституцій) та об'єкту управління (вища військова освіта та її складові), новій концептуальній основі, міжнародній співпраці. Розроблено напрями імплементації кращого національного досвіду спрямованості (військової спеціалізації) вищої освіти в ЗСУ на тактичному, оперативному, стратегічному рівнях. Розкрито шляхи формування ключових професійних військових компетентностей.

Шифр НБУВ: RA452638

3.Ц.1217. Водні та збройні конфлікти — класифікаційні ознаки: у світі та в Україні / В. К. Хільчевський // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. — 2022. — № 1. — С. 6-19. — Бібліогр.: 33 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлення поняття водні конфлікти, які можуть бути беззбройними та воєнними (із застосуванням зброї), їхніх класифікаційних ознак, ілюстрації на практиці проявів водних конфліктів у світі та в Україні. База даних Тихоокеанського інституту (США), який займається моніторингом водних конфліктів, показує, що насильство, пов'язане з водою, почалося кілька тисяч років тому. Лише за період 2000 — 2022 рр. у цій базі зафіксовано близько 900 випадків різних водних конфліктів, із них в Україні — близько 15. Водні конфлікти поділяються на типи залежно від використання води, впливу на воду або ролі води під час конфлікту. Вода є тригером або корінною причиною конфлікту, коли виникає суперечка з приводу контролю над водним об'єктом що призводить до насильства. Вода є зброєю в конфлікті, коли водний об'єкт (водні ресурси) використовуються як інструмент або зброя у насильницькому конфлікті. Вода є жертвою коли вона стає об'єктом навмисного або випадкового насильства. Під час бойових дій вода (водна інфраструктура) часто стає жертвою. По зафіксованих в міжнародній базі даних водних конфліктах в Україні (в основному, на Донбасі) протягом 2014 — 2022 р. класифікація за типами має наступний вигляд: 80 % — вода як жертва, 13 % — вода як зброя, 7 % — вода як тригер. Повну оцінку кількості та наслідків водних конфліктів на території України, пов'язану з російсько-українською війною, можна буде здійснити після її завершення.

Шифр НБУВ: Ж70590

3.Ц.1218. Деструктивний вплив ракетно-космічної діяльності на навколишнє середовище / С. О. Вамболь, В. Ю. Дубницький, О. І. Ходирев, І. А. Черепньов // Інженерія природокористування. — 2020. — № 1. — С. 95-108. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Показано, що запуски ракет-носіїв космічних об'єктів (РН КО) мають деструктивний вплив на навколишнє середовище. Цей вплив виявляється в забрудненні поверхні Землі в місці пусків ракет, за брудненні атмосфери землі, руйнуванні озонового шару земної атмосфери та засміченні навколо земного космічного простору. Всі пуски ракет, що призвели їх вихід в космічний простір, розділені на 3 етапи: Друга світова війна (пуски ракет ФАУ-2), період із 1945 р. до 1957 р. — пуски геофізичних ракет (ГФР), період із 1957 р. до 2019 р. — пуски

КО. Проаналізовано динаміку пусків ГФР і РН КО та побудовано автокореляційну функцію тимчасового ряду кількості щорічних пусків ГФР. Аналіз отриманих результатів показав, що їх щорічну кількість носить випадковий характер. Аналіз автокореляційної функції тимчасового ряду подекадної зміни кількості пусків з 1957 р. — 2019 р. також показав дуже малу спадкоємність у плануванні пусків РН КО. Показано, що основними країнами — джерелами забруднення навколишнього середовища в результаті космічної діяльності є РФ, Сполучені Штати Америки та Китайська Народна республіка, на частку яких припадає 90,5 % космічного сміття. Отримано регресійні рівняння для визначення розподілу по висоті продуктів згорання, що викидаються ракетними двигунами.

Шифр НБУВ: Ж101173

3.Ц.1219. Деякі аспекти щодо стану території районів річкових басейнів та моніторингу вод під час вторгнення Росії в Україну (2022 р.) / В. К. Хільчевський, В. В. Гребін // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. — 2022. — № 3. — С. 6-14. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Президент України Володимир Зеленський зазначив, що станом на 2 червня 2022 р. російські війська контролювали близько 20 % території України. Мета статті — оцінювання стану території деяких районів річкових басейнів України щодо їхнього потрапляння під контроль російських військ влітку 2022 р., а також можливості проведення моніторингу згідно з програмою державного моніторингу вод, затвердженої наказом Міндовкілля України на 2022 р. В результаті вторгнення Росії в Україну, станом на 1 серпня 2022 р. на території, яка тимчасово контролювалася російськими військами: повністю захопилися 2 райони басейнів річок — Криму (з 2014 р.) та Приазов'я; частково перебували 4 райони басейнів річок: бл. 69 % території району басейну р. Дон, 22 % — району басейну річок Причорномор'я, 6 % — району басейну р. Дніпро. З крупних водних об'єктів на захопленій російськими військами території влітку 2022 р.: повністю знаходилися 2 великі канали: Північно-Кримський та Каховський магістральний; частково перебував 1 канал — 40 % протяжності каналу Сіверський Донець-Донбас; значна частина річки Сіверський Донець (район Донбасу); нижня частина Каховського водосховища (разом з Каховською ГЕС). З початку воєнної агресії Росії в системі Держводагентства України припинила роботу одна з 4-х базових регіональних лабораторій моніторингу вод (Східного регіону). Через напружену оперативну військовою ситуацію в березні 2022 р. підрозділам Держводагентства вдалося відібрати проби води лише на 35 % пунктів моніторингу. А вже в липні 2022 р. проби води було відібрано на 68 % пунктів, передбачених програмою державного моніторингу вод.

Шифр НБУВ: Ж70590

3.Ц.1220. Домінантні аспекти виховання еліти української нації: колект. монографія / Г. Ф. Пономарьова, А. А. Харківська, Л. О. Петриченко, О. О. Бабакіна, Я. В. Павлов, Євгеній Олександрович Гарбар, О. М. Ставицький, В. І. Мірошніченко; «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», комунальний заклад, Національна академія Національної гвардії України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. — Харків: Бровін О. В., 2021. — 393 с.: табл., рис. — укр.

Висвітлено домінантні аспекти виховання еліти української нації. Обрунтовано теоретичні основи функціонування системи виховної роботи у закладах вищої освіти. Проаналізовано теорію та практику виховання громадянської відповідальності майбутніх офіцерів військових закладів вищої освіти. Розкрито сутність та структуру виховання громадянської відповідальності майбутніх офіцерів військових закладів вищої освіти. Визначено теоретичні основи та методику патріотичного виховання майбутніх офіцерів військових закладів вищої освіти. Розглянуто змістові домінантні виховання як процесу сходження особистості до духовно-моральних цінностей та оцінено виховний потенціал освітнього процесу.

Шифр НБУВ: VA860669

3.Ц.1221. Інформаційно-психологічна модель роботи психолога військової частини Національної гвардії України: монографія / М. С. Байда, І. І. Приходько, О. С. Колесніченко, С. О. Чижевський; Національна гвардія України, Національна академія Національної гвардії України. — Харків: НА НГУ, 2022. — 108 с.: рис. — Бібліогр.: с. 99-108. — укр.

Подано аналіз існуючих підходів і моделей організації та реалізації психологічної роботи у професійній діяльності екстремального профілю. Представлено концепцію та загальну структуру автоматизації робочого місця психолога Національної гвардії

України. Надано практичні рекомендації використання автоматизації робочого місця психолога військової частини Національної гвардії України.

Шифр НБУВ: BA859729

3.Ц.1222. Історія ракетно-космічної науки і техніки України: [монографія] / В. П. Горбулін, О. С. Войтюк, В. Г. Гармасар, Г. А. Дороніна, Г. Л. Звонкова, О. М. Корнієнко, Г. Г. Костюк, Е. І. Кузнецов, Г. В. Кузьмова, А. С. Литвинко, О. Г. Луговський, М. О. Мітрахов, Ю. І. Мушкало, В. С. Савчук, М. Д. Станкова, О. Ю. Тимченко, Ю. О. Храмов, В. О. Цибань; ред.: В. П. Горбулін, Ю. О. Храмов, Ю. І. Мушкало; НАН України, Державна установа «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г. М. Доброва НАН України». — Київ: Фенікс, 2021. — 455 с.: іл. — Бібліогр.: с. 444-453. — укр.

Висвітлено основні результати, одержані нашими ракетниками: чотири покоління бойових ракет і ракетних комплексів, ракети-носії для запуску космічних апаратів та самі космічні апарати. Вперше у науковий обіг запроваджено чимало імен і фактів, архівних документів, матеріалів і постанов Уряду, чим позбавлено багатьох «білих плям» ракетно-космічної історії.

Шифр НБУВ: BC69893

3.Ц.1223. Педагогічне моделювання військово-професійної орієнтації ліцеїстів закладів спеціалізованої середньої освіти військового профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / К. В. Єргідзей; Національна академія педагогічних наук України, Інститут професійно-технічної освіти. — Київ, 2021. — 19 с.: рис., табл. — укр.

Увагу приділено педагогічному моделюванню військово-професійної орієнтації ліцеїстів закладів спеціалізованої середньої освіти військового профілю. Уточнено зміст і сутність їх військово-професійної орієнтації. Здійснено її педагогічне моделювання щодо ліцеїстів, серцевину якої складають основні напрями: військово-патріотичне виховання ліцеїстів; формування в них цінностей і мотивів майбутньої військово-професійної діяльності; формування культури навчальної діяльності. Здійснено оцінювання динаміки формування їх військово-професійної спрямованості як інтегрованого результату військово-професійної орієнтації, визначено її охарактеризовано рівні її сформованості — високий, середній, критичний і незадовільний. Експериментально підтверджено результативність педагогічного моделювання військово-професійної орієнтації ліцеїстів.

Шифр НБУВ: RA452414

3.Ц.1224. Порівняльний аналіз ефективності контрольних комплексів спеціальної фізичної підготовки курсантів / В. Пронтенко, Ю. Корнійчук, В. Дідковський, І. Хлібович // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 82-89. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Здійснено порівняльний аналіз комплексів спеціальної фізичної підготовки (СФП), а саме контрольних комплексів із використанням засобів бойової армійської системи (БАРС) на формування фізичної готовності курсантів до майбутньої професійно-бойової діяльності в процесі навчання у вищому військовому освітньому закладі. У дослідженні взяли участь курсанти других курсів (n = 60) Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова. Було сформовано три групи, із них дві експериментальні (ЕГ): (ЕГ1, n = 20 та ЕГ2, n = 20), курсанти яких займалися у секції інституту з бойової армійської системи за різними тренувальними комплексами та контрольну (КГ, n = 20), курсанти якої займалися фізичною підготовкою відповідно до чинної настанови з фізичної підготовки у Збройних Силах України. Встановлено, що рівень сформованості військово-прикладних навичок і розвитку фізичних якостей у курсантів обох ЕГ, які займалися у секції БАРС, наприкінці дослідження є достовірно вищим ніж у тих курсантів, які додатково займалися фізичною підготовкою в години спортивно-масової роботи.

Шифр НБУВ: Ж71506

3.Ц.1225. Розвиток десантно-штурмових дій у воєнних конфліктах другої половини ХХ — початок ХХІ століття: монографія / С. В. Таранець; ред.: А. Харук; Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. — Львів: Вид-во Тараса Сороки, 2022. — 223, [1] с.: іл. — Бібліогр.: с. 189-218. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз досвіду зародження, розвитку десантно-штурмових дій (ДШД) та способів (варіантів) їх реалізації в воєнних конфліктах другої половини ХХ — початку ХХІ ст.; узагальнено досвід та розроблено пропозиції щодо можливості його використання у воєнній теорії й практиці підготовки і бойового застосування ЗСУ в цілому та Десантно-штурмових військ зокрема. Проаналізовано історіографію і джерельну базу з обраної теми. Прослідковано еволюцію підходів, термінів та понять щодо розуміння і формування концепції ведення ДШД та способів їх реалізації. Визначено чинники впливу на розвиток ДШД. Досліджено трансформацію поглядів на варіанти (способи) ведення ДШД при застосуванні десантно-штурмових формувань. З'ясовано особливості варіантів (способів) ведення ДШД десантно-штурмовими компонентами різних видів і родів військ (сил) провідних держав світу. Сформульовано рекомендації що-

до використання позитивного досвіду та загальних правил ведення ДШД.

Шифр НБУВ: BA860168

3.Ц.1226. Розвиток професійної компетентності офіцерів інформаційно-аналітичного забезпечення у системі післядипломної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Р. О. Бакуменко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут професійно-технічної освіти. — Київ, 2021. — 18 с.: рис., табл. — укр.

Уточнено суть і визначено структуру професійної компетентності офіцерів інформаційно-аналітичного забезпечення у системі післядипломної освіти, обрентовано організаційно-педагогічні умови її розвитку. Здійснено педагогічне моделювання її поетапного розвитку, що охоплює взаємопов'язані і взаємозумовлені цільово-методологічний, змістовно-функціональний, суб'єктний, організаційно-діяльнісний і діагностувально-результативний блоки, для реалізації яких удосконалено контекстну методіку її розвитку. Здійснено діагностування розвиненості професійної компетентності досліджуваних і визначено її рівні — низький, середній і високий. Експериментально підтверджено результативність організаційно-педагогічних умов її розвитку.

Шифр НБУВ: RA453116

3.Ц.1227. Теоретичні основи побудови військової колісної техніки з комбінованим електромеханічним приводом коліс: монографія / М. А. Подригало, Р. О. Кайдалов, А. І. Нікорчук, О. В. Літвінов, О. С. Мазін, О. В. Бажинов, Д. В. Абрамов; ред.: М. А. Подригало; Національна гвардія України, Національна академія Національної гвардії України. — Харків: НА НГУ, 2022. — 180 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 170-175. — укр.

Проаналізовано особливості експлуатації броньованих колісних машин Національна гвардія України. Запропоновано схеми комбінованого електромеханічного приводу ведучих коліс автомобілів. Оцінено енергетичну ефективність військової колісної техніки з комбінованим електромеханічним приводом ведучих коліс та наведено результати її теоретико-експериментальних досліджень. Запропоновано варіанти модульно-трансформеного способу побудови військової колісної техніки.

Шифр НБУВ: BA859724

3.Ц.1228. Українська військово-політична думка: навч. посіб. / С. А. Кость; Львівський нац. уніт ім. І. Франка. — Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. — 491 с. — Бібліогр. в кінці розд., с. 485-487. — укр.

З'ясовано розвиток і становлення військово-політичної думки, зроблено спробу визначити зміст цього поняття. Викладено теоретичні знання, які слугуватимуть підґрунтям у практичній журналістській роботі. Висвітлено концепцію збройної боротьби та ідею державності, зародження української військової преси. Узагальнено військово-політичну думку українських січових стрільців, військово-політичну думку ЗУНР. Наведено міркування вождів і лідерів української революції про причини її поразки. Розкрито ідеї визвольної боротьби в документах ОУН(р), УПА, УГВР під час Другої світової війни, концепцію визвольної боротьби у публіцистиці Петра Полтави. Звернено увагу на структуру і тематику української військової преси діаспори. Проаналізовано рух опору в підрадянській Україні (1950 — 1980-ті рр.). Охарактеризовано антиукраїнські війни Росії (традиційні, гібридні, інформаційні).

Шифр НБУВ: BC69806

Див. також: 3.С.73, 3.С.123, 3.С.128, 3.С.133, 3.Т.221, 3.Х.952, 3.Х.1199, 3.Ц.1241, 3.Ч.1248, 3.Ю.1675

Збройні сили

Окремі види збройних сил, роди військ і служби

3.Ц.1229. Аналіз існуючих підходів для оцінки ефективності в предметній галузі авіаційного пошуку та рятування / С. М. Чумаченко, В. В. Барбашин, А. І. Маринін, А. О. Мошенський, І. В. Струнін // Інженерія природокористування. — 2020. — № 3. — С. 118-125. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Авіаційний пошук і рятування розглянуто як комплекс заходів, спрямованих на виявлення повітряних суден, які зазнали або зазнають лиха, та надання своєчасної допомоги потерпілим внаслідок авіаційної події а також може розглядатися як складна організаційно-технічна система (ОТС). Основними ознаками такої системи є ситуаційність конфігурації та регламентованість функціонування. В умовах сучасності актуальною є проблема підвищення ефективності проведення авіаційного пошуку та рятування. Саме тому полягає необхідність у розробці системи критеріїв і показників оцінки ефективності системи авіаційного пошуку і рятування (САПіР) при виконанні пошуку та рятування. При розгляді САПіР з точки зору системного підходу, то за

існуючою класифікацією її можна віднести до складних ситуативних ОТС. Процеси авіаційного пошуку і рятування в складній ОТС здійснюється за належної взаємодії трьох визначальних його факторів: персоналу системи, засобів авіаційного пошуку і рятування та необхідних ресурсів. Використовуючи наявні засоби авіаційного пошуку і рятування, персонал системи здійснює діяльність із забезпечення послуг чергування в системі САПІР і здійснення авіаційного пошуку і рятування. Ефективність, як категорія, стала широкоживим загальнонауковим поняттям, розширення змісту якого мало на меті відобразити співвідношення різних аспектів різноманітних видів діяльності, базою якого виступає результат діяльності. Об'єктивною оцінкою ефективності САПІР буде значення відношення рівня системного «ефекту» і «витрат» ресурсного потенціалу системи, якими цей ефект досягнутий. Підвищення інтегральної ефективності використання ресурсного потенціалу системи за заданої технології інтенсифікації підвищує функціональний (системний) чи відповідний до нього економічний ефект у середньому на 10 – 30 %.

Шифр НБУВ: Ж101173

3.Ц.1230. Імітаційна апробація інформаційної технології навігації літального апарата за оптичним каналом / П. О. Приставка, А. В. Чирков, В. І. Сорокопуд, Д. В. Здота // Наукоєм. технології. – 2020. – № 3. – С. 370-377. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Досвід сучасних бойових дій – включаючи Східну Україну – свідчить про ефективність використання розвідувальних безпілотних літальних апаратів (БПЛА). Тривіальним способом навігації розвідувальних БПЛА є навігація за допомогою GPS. Таким чином, ефективним протидією проти розвідувальних БПЛА є радіочастотне придушення сигналу GPS, що, у свою чергу, актуалізує проблему автономної навігації розвідувальних БПЛА, зокрема з використанням даних з камер цільового навантаження БПЛА. Отже, актуальним напрямком розвитку розвідувальних БПЛА є розробка нових методів та алгоритмів альтернативної навігації з використанням оптичного каналу шляхом розпізнавання місцевості та визначення координат в режимі реального часу виключно за даними камер цільового навантаження БПЛА. Основою вирішення цієї проблеми з точки зору інформаційних технологій є методи пошуку відомих об'єктів на цифровому зображенні. З іншого боку, розглядаючи метод навігації розвідувальних БПЛА по оптичному каналу в поєднанні із завданням розробки відповідного програмно-апаратного комплексу (ПАК), одним із етапів зазначеного процесу є практична апробація розроблених компонентів. Аналіз існуючих публікацій свідчить про недостатнє висвітлення цього аспекту розвитку ПАК. Мета статті – опис процесу імітаційної апробації методу навігації розвідувальних БПЛА за оптичним каналом шляхом розробки відповідного програмного забезпечення. Беручи до уваги складність процесу апробації безпосередньо на БПЛА, а також значні економічні та / або часові втрати у випадку неуспіху, має сенс провести апробацію на тестових даних. Розроблено програмне забезпечення для імітаційної апробації технології навігації БПЛА за оптичним каналом, виконано імітаційну апробацію з його використанням, підтверджено коректність роботи запропонованої технології навігації.

Шифр НБУВ: Ж100325

3.Ц.1231. Компактні глушники з дискретними перегородковими елементами для легкої стрілецької зброї нового покоління / О. В. Пилипенко, М. А. Коновалов, В. І. Коваленко, Д. В. Семенчук // Техн. механіка. – 2021. – № 4. – С. 18-28. – Бібліогр.: 21 назв. – укр.

Представлено результати створення приладів зниження рівня звуку пострілу (ПЗРЗП), характерною особливістю конструкції яких є наявність дискретних перегородкових елементів. Доцільність створення таких приладів підтверджена надійністю експлуатації і ефективністю зниження рівня звуку пострілу в реальних умовах їх використання у складі різних видів легкої стрілецької зброї. Для конструювання сучасних приладів розроблено технічні вимоги до їх конструкції. Описано можливість використання дискретних елементів (конусів, півсфер, плоских перегородок тощо), як основного елемента розсікача порохових газів. В якості додаткових елементів, що формують потік порохових газів всередині глушника, використовуються елементи різної форми, наприклад, циліндричні, зокрема перфоровані, з метою забезпечення перетікання порохових газів між розширювальними камерами. Один з шляхів підвищення ефективності глушника – створення додаткової розширювальної камери, що охоплює зовнішню частину ствола і газодинамічно зв'язана з традиційним надульним глушником. При виборі оптимальної конструкції компактних ПЗРЗП уточнено кількість розширювальних камер і їх розмір, конструкцію перетворювача енергії порохових газів, вид перегородок, наявність і величину перетікання газів між камерами біля внутрішньої поверхні корпусу глушника. Оптимізація проводилася на підставі моделювання процесів всередині глушника за розробленою методикою розрахунку ефективності ПЗРЗП з різними внутрішніми елементами. Порівняльні випробування створених зразків ПЗРЗП з іноземними глушниками підтвердили високу ефективність конструкцій. Таким чином, в Інституті технічної механіки НАН України і Державного косміч-

ного агентства України створено прилади зниження рівня звуку пострілу для легкої стрілецької зброї з дискретними перегородковими елементами, що не поступаються за своїми характеристиками кращим закордонним зразкам. Конструкції ряду зразків захищено патентами України.

Шифр НБУВ: Ж16745

3.Ц.1232. Метод конвертації балістичного коефіцієнта кулі / І. Б. Чепков, А. В. Гурнович, С. В. Лапицький, Б. О. Оліярник, В. Г. Трофименко, О. А. Майстренко // Проблеми міцності. – 2020. – № 3. – С. 100-104. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.

Розглянуто метод, що дозволяє за універсальними виразами конвертувати значення балістичного коефіцієнта кулі: за законами Сіаччі та опору повітря 1943 року, тобто в межах законів, що є поширеними на території країн колишнього СРСР: за стандартами G1 та G7, тобто в межах стандартів, що є найбільш поширеними у світі: за законом опору повітря 1943 року та за стандартом G7, тобто приведення значення балістичного коефіцієнта до форматів, що використовуються на території країн колишнього СРСР, у тому числі й в Україні, або найбільш поширені у світі (країни блока НАТО). Залежність конвертування формується на основі центрального планування експерименту, що описує досліджуваний процес. Такий підхід дозволяє конвертувати балістичний коефіцієнт до зручного формату з метою аналізу зовнішньобалістичних характеристик або розрахунку швидкості кулі на довільній відстані під час випробування броньових перешкод у польових умовах без громіздкого обладнання для вимірювання швидкості кулі. Досліджуваний процес достовірно описується за допомогою опробованої математичної моделі руху кулі в повітрі як твердого тіла. Адекватність емпіричних виразів перевіряється шляхом визначення середньоквадратичного відхилення значень, отриманих за математичною моделлю руху кулі та за допомогою багаточлена, й їх порівнянням із точністю визначення балістичного коефіцієнта (n_2 більше 10 – для стандартів G7 і G1 та не більше 10 – для законів Сіаччі та опору повітря 1943 року).

Шифр НБУВ: Ж61773

3.Ц.1233. Особливості вибору методу для експертного оцінювання ефективності системи авіаційного пошуку і рятування / С. М. Чумаченко, І. А. Черешнюк, А. І. Маринін, А. О. Мошенський, І. В. Струнін // Інженерія природокористування. – 2020. – № 3. – С. 126-132. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.

Протягом останніх 70 років почав інтенсивно створюватися метод експертних оцінок як науковий інструмент аналізу проблем, які складно формалізуються. В даний час у нашій країні та за кордоном цей метод широко застосовується при вирішенні різних складно формалізуємих проблем, пов'язаних із створенням сучасних зразків озброєння, управлінням складними організаційно-технічними системами та ін. Анкетування й інтерв'ювання, мозковий шторм, дискусія, нарада, оперативна гра, сценарій та інші – такі різновиди методу експертних оцінок застосовуються для вирішення типових завдань. У більшості випадків найбільший ефект досягається за рахунок комплексного застосування декількох видів експертизи. Кваліфіковане застосування методу експертних оцінок значною мірою залежить від способу збору й обробки відповідей цілеспрямовано сформованої групи фахівців. Методи колективної роботи експертної групи припускають отримання узагальноної думки в ході спільного обговорення та вирішення поставленої задачі всіма експертами. Спершу обираються «потенційні» фахівці, які за своїми професійними якостями можуть бути залучені до роботи в ролі експертів. Група повинна бути сформована таким чином, щоб було забезпечено за можливості рівне представництво фахівців різних напрямів досліджуваної області. У групу включаються ті експерти, коефіцієнт компетентності яких не нижче граничного значення. При проведенні «типових» експертиз доцільно використовувати достовірність думок експерта. Збір та обробка експертної інформації здійснюються згідно з розробленими для цих цілей методів. Практично для збору інформації складаються відповідні документи (спеціальні анкети тощо), а при її обробці й аналізі може використовуватися обчислювальна техніка. Для проведення експертного оцінювання ефективності складових компонент САПІР запропоновано використання підходів, заснованих на послідовній ієрархічній декомпозиції критеріїв і факторів оцінювання та проведенні парних порівнянь.

Шифр НБУВ: Ж101173

3.Ц.1234. Радіоелектронні засоби боротьби, придушення та силового ураження: монографія / В. І. Кравченко, О. А. Серков; Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». – Харків: Друкарня Мадрид, 2022. – 421 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 412-421. – укр.

Розглянуто комплекс питань щодо радіоелектронної та контррадіоелектронної боротьби, її структури, мети, задач, місця і ролі у сучасній війні. Вміщено матеріал щодо визначення параметрів і номенклатури зовнішніх факторів, які чинять вражаючі та дестабілізуючі дії на функціонування засобів радіоелектронної боротьби. Зроблено аналітичний огляд сучасних світових досягнень в області створення і застосування електромагнітної

зброї як системи функціонального ураження радіоелектронних засобів. Розглянуто теоретичні основи силових методів радіоелектронної боротьби. Викладено принципи побудови та наведено приклади створення пристроїв силового ураження, що функціонують у складних електромагнітних середовищах. Зроблено аналіз характеристик сучасних і перспективних засобів радіоелектронної боротьби наземного, авіаційного та морського базування, а також основних тенденцій і перспектив їх розвитку. Розглянуто моделі та методи забезпечення електромагнітної стійкості мобільних радіотехнічних засобів та викладено методи проведення випробувань засобів радіоелектронної боротьби на сприйнятливості до дії зовнішніх електромагнітних факторів.

Шифр НБУВ: BA859983

3.Ц.1235. Сучасні види вогнепальної стрілецької зброї підрозділів МВС України: навч. посіб. / Ю. Йосипів, В. Синенький, М. Курляк, М. Лиса, Н. Туз, П. С. Вербицький; ред.: Ю. Р. Йосипів; Львівський державний університет внутрішніх справ. — Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. — 183 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 183. — укр.

Поступове реформування системи Національної поліції України та адаптація стандартів її роботи до взірців поліцейських підрозділів розвинених країн Європи можна відстежити і у сучасному переозброєнні підрозділів Національної поліції України. До вогнепальної зброї, що застосовується працівниками поліції та інших силових структур, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ, як-от Національна гвардія України та Державна прикордонна служба України, поступово додаються взірці озброєння, що відповідають стандартам НАТО. З 2020 р. проведено масштабне переозброєння підрозділів поліції особливого призначення новими видами стрілецької зброї, що висуваються до стрілецької зброї.

Шифр НБУВ: BA859907

3.Ц.1236. Фармакоекономічний аналіз медикаментозного забезпечення військовослужбовців із хронічним бронхітом / О. В. Плешкова, О. В. Белозорова, М. В. Білоус, Д. В. Дроздов, А. В. Нікітюк // Актуал. питання фармацевт. і мед. науки та практики. — 2021. — 14, № 3. — С. 336-342. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Незважаючи на первенство бронхіта в структурі захворюваності органів дихання середі військовослужбовців, все ж його течення має певні особливості, обумовлені особливостями воєнної служби. Значит, все більше медико-соціальне значення набуває оптимізація витрат на забезпечення військовослужбовців лікарськими засобами (ЛЗ). Обґрунтований вибір ЛЗ при ліченні хронічного бронхіта (ХБ) — результат вибору ефективних і безпечних препаратів з урахуванням економічної складової для воєнного здоров'я. Мета роботи — провести фармакоекономічний аналіз медикаментозного забезпечення військовослужбовців з хронічним бронхітом. Матеріал дослідження — база даних зареєстрованих в Україні ЛЗ, представлена на офіційному сайті ГУ «Державний експертний центр» Міністерства здоров'я України. Використано метод «цінності — ефективності», який дозволяє сопоставити ціну на певний метод лікування і ефективність вибраного методу. Представлено схему методики проведення фармакоекономічного аналізу. По попередньо сформованому переліку ЛЗ для лікування військовослужбовців з ХБ проведено аналіз запропонованої номенклатури ЛЗ шляхом проведення експертного опитування. В результаті вирахування коефіцієнта ефективності в межах кожної представленої фармакотерапевтичної групи запропоновано перелік оптимальних ЛЗ для лічення ХБ, який включає 10 позицій. Висновки: фармакоекономічний аналіз медикаментозного забезпечення військовослужбовців — конструктивне рішення в процесі визначення потенціальних підприємств-поставщиків ЛЗ для покриття потреб медичної служби Збройних Сил України. В результаті фармакоекономічного аналізу медикаментозного забезпечення військовослужбовців з ХБ сформовано рекомендаційний перелік ЛЗ. Однак він може бути розширений за рахунок ЛЗ з найбільшим показником ефективності — сумарної балльної експертної оцінки ефективності. В подальшому він може стати основою для включення в клінічні протоколи надання медичної допомоги і розробки економічних нормативів по відповідним номенклатурним формам, що буде сприяти підвищенню ефективності і якості лічення, економічким вигодам.

Шифр НБУВ: Ж69485

Військово-морські сили

3.Ц.1237. Автоматизація керування рухом підводного апарата з радіобудем для оперативного висвітлення підводної обстановки на захищеній акваторії: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.03 / А. С. Сірівчук; Нац. ун-т «Львівська політехніка». — Львів, 2020. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Вирішено актуальне наукове завдання висвітлення підводної обстановки на захищених мілководних акваторіях шляхом застосування малогабаритних автономних ненаселених підводних апа-

ратів з радіобудем. Усувати вплив від кабель-буксиру запропоновано забезпеченням оптимальної за критерієм найменшої сили натягу дожини випущеної частини кабель-буксиру та використанням горизонтальних рудів. Удосконалено нечітку систему автоматичного керування плоским вертикальним рухом підводного апарата. При перевищенні сумарним сигналом керування маршовим та оборотним ступенями рухливості максимально допустимого рівня, пріоритет надається регулятору курсу. Удосконалено систему позиціонування в робочій точці, яка не потребує керування підводного апарата за лаговим ступенем рухливості, забезпечує стабілізацію положення при виконанні інспекційних робіт та траєкторний рух в задачах пошуку.

Шифр НБУВ: PA453242

3.Ц.1238. Дніпровські річкові монітори типу «Железняков» замовлення СБ-37 (Історія кораблів СБ-37, бойовий шлях та подальша доля 1936 — 2020 рр.): [наук.-іст. дослідж.] / О. М. Чудновець, Ю. А. Куценко; Київське військово-історичне товариство. — Київ: Фенікс, 2020. — 335 с.: фот., іл. — (Серія «Вони боронили Україну»). — Бібліогр.: с. 323-328. — укр.

Представлено науково-історичне дослідження історії створення, конструкції, будівництва, служби та долі дніпровських (київських) річкових моніторів типу «Железняков» замовлення СБ-37, їх було шість, побудованих в Києві на заводі «Ленінська кузня». Досліджено, що монітори «Жемчужин», «Ростовцев», «Мартинів», «Левачов» і «Флягін» зі складу Пінської військової флотилії героїчно загинули під час оборонних боїв за Україну в 1941 році, залишився один монітор «Железняков» — легендарний корабель, «невловимий монітор», в роки Другої світової війни його екіпаж мужньо і самовіддано боровся з нацизмом, пройшов гіркий і складний шлях відступу від півдня Дунаю до Миколаєва, Херсона, Очакова, Керчі, гирла Дона, Тамані і Поті та переможно закінчив війну на Дунаї 8 травня 1945 року. Зазначено вагомий внесок цих кораблів та їх команд в загальну боротьбу за перемогу, на вічній стоянці у місті Києві, як і личить легендарним кораблям, встановлено на постаменті монітор «Железняков» — взірць доблесті та честі військових моряків.

Шифр НБУВ: BC69691

Служба з питань надзвичайних ситуацій. Цивільна оборона

3.Ц.1239. Інженерно-технічні методи попередження надзвичайних ситуацій техногенного характеру на об'єктах критичної інфраструктури за допомогою оперативного контролю стану повітряного середовища: автореф. дис. ... д-ра техн. наук: 21.02.03 / Р. Г. Мелешенко; Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Нац. ун-т цивільного захисту України. — Харків, 2021. — 44 с.: рис. — укр.

Вирішено важливу наукову проблему у сфері цивільного захисту — створення нових методів попередження надзвичайних ситуацій техногенного характеру на об'єктах критичної інфраструктури за допомогою оперативного контролю стану повітряного середовища в приміщеннях та на території (поблизу) об'єктів. Розроблено нові науково-обґрунтовані математичні моделі та відповідні інженерно-технічні методи попередження даних надзвичайних ситуацій за допомогою оперативного контролю стану повітряного середовища в приміщеннях та на території (поблизу) об'єктів. Наведено результати експериментальної перевірки запропонованих математичних моделей та інженерно-технічних методів. Результати експериментів, виконаних у лабораторній камері при загорянні тестових матеріалів та вимірюванні небезпечних факторів повітряного середовища, підтвердили працездатність запропонованих моделей та інженерно-технічного методу попередження надзвичайних ситуацій техногенного характеру внаслідок пожеж (вибухів) у приміщеннях об'єктів критичної інфраструктури. Достовірність моделей та інженерно-технічного методу попередження надзвичайних ситуацій внаслідок наявності шкідливих речовин в атмосферному повітрі перевірялась на основі реальних вимірів поточної концентрації забруднювачів атмосферного повітря на стаціонарних постах типової міської конфігурації з індексом забруднення повітря 6,8 од. та їх здатності щодо виявлення априорно достовірної небезпечної події. Одержані результати засвідчують достовірність запропонованих моделей та інженерно-технічного методу попередження надзвичайних ситуацій техногенного характеру внаслідок пожеж (вибухів) та внаслідок наявності шкідливих речовин в атмосферному повітрі запропоновано нову комплексну систему оперативного контролю та управління забрудненням повітря. До складу розробленої комплексної системи включені три системи — система поточного вимірювання забруднень повітря (небезпечних

речовин), система підтримки прийняття оперативного управлінського рішення та система виконання такого рішення.

Шифр НБУВ: RA452929

3.Ц.1240. Інформаційно-технічний метод попередження надзвичайних ситуацій шляхом комплексного використання систем акустичного контролю в контексті процесу функціонування системи «надзвичайна ситуація — аварійно-рятувальні роботи — рятувальник» / Г. В. Камішенцев, І. І. Соловійов, Д. Ю. Белюченко, В. В. Стрілець // Інженерія природокоордикування. — 2020. — № 3. — С. 133-139. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проведення аварійно-рятувальних робіт (АРР) під час ліквідації надзвичайних ситуацій (НС) в Україні на цей час ускладнюється проблемою невідповідності існуючого аварійно-рятувального озброєння в оперативно-рятувальних підрозділах сучасним завданням. І це вимагає системних досліджень, результати яких у вигляді багатofакторних закономірностей оперативної діяльності першого рятувального підрозділу надають можливість обґрунтувати пропозиції щодо підвищення ефективності проведення АРР. Відмічено, що важливою та нерозв'язаною частиною проблеми є відсутність математичної моделі ліквідації НС у загальному вигляді. Показано, що уявлення процесу проведення АРР під час ліквідації НС у вигляді функціонування системи НС — АРР — рятувальник надає можливість отримати математичну модель ліквідації НС першим рятувальним підрозділом у вигляді відповідної впорядкованої множини. В цій системі як вихідні дані присутні показники, що характеризують безпосередньо особливий склад оперативного розрахунку, оперативно-рятувальної техніки, умов проведення АРР і НС. Отримано математичну модель ліквідації НС першим рятувальним підрозділом, що врахує нелінійний вплив зовнішніх факторів на ефективність проведення АРР, а також їх зв'язок між собою. Математична модель є системою чотирьох аналітичних залежностей. Перша є функціоналом, який описує процес проведення АРР. Друга надає можливість уявити цей функціонал як сукупність однофакторних моделей. Третя забезпечує визначення вагових коефіцієнтів при вирішенні багатofакторного завдання. Четверта надає можливість оцінити та вибрати оперативно-технічні рекомендації щодо підвищення ефективності процесу ліквідації відповідної НС за результатами ранжування факторів за ступенем впливу на ефективність проведення АРР.

Шифр НБУВ: Ж101173

3.Ц.1241. Науково-технічні підходи до вирішення актуальних проблем розбудови сектору безпеки і оборони: колект. монографія / І. Б. Чепков, С. П. Бісик, О. Ю. Миронюк, О. А. Сливінський, Л. С. Давидовський, Я. А. Миронов, А. П. Марченко, С. С. Кравченко, Г. В. Лісачук, С. В. Зінченко, Я. М. Пітак, Р. В. Кривобок, А. В. Захаров, Є. В. Чефранов, В. В. Волощук, М. С. Майстат, С. Г. Буряковський, Д. О. Волонцевич, Б. Г. Любарський, А. А. Тищенко, В. В. Князев, Г. В. Каракуркчі, М. Д. Сахненко, М. В. Майба, А. С. Горохівський, П. В. Карножицький, Д. В. Мірошніченко, К. Є. Руднева, В. А. Руднев, А. О. Сініцина, С. Ю. Шевченко, Д. О. Данильченко, С. І. Дривецький, М. А. Ткачук, С. О. Кравченко, М. М. Ткачук, А. В. Грабовський, О. В. Веретельник; ред.: А. П. Марченко; «Харківський політехнічний інститут», національний технічний університет. — Одеса: Гельветика, 2021. — 323 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто актуальні проблеми створення сучасного озброєння та військової техніки, а також наведено інформацію про актуальні проблеми протимінного та балістичного захисту бойових броньованих машин. Наведено дані щодо перспективних електротехнічних систем, що додають динамічності та надійності легкоброньованих техніці. Проаналізовано чинники впливу діяльності людини у військовій сфері на екологію та представлено шляхи покращення екологічної безпеки країни за рахунок сучасних розробок. Представлено результати досліджень, спрямованих на вивчення і розробку імітаторів магнітного поля блискавки та забезпечення електропостачання військових об'єктів. Окреслено дискретно-континуальні методи зміцнення елементів машин військового та цивільного призначення.

Шифр НБУВ: VA859514

3.Ц.1242. Нормування вимог пожежної безпеки до евакуаційних шляхів і виходів у закладах середньої освіти з інклюзивним навчанням: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 21.06.02 / О. В. Хлевной; Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. — Львів, 2021. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто науково-технічну задачу розкриття особливостей впливу чинників на тривалість евакуації під час пожежі дітей різних груп мобільності з будівель закладів середньої освіти з інклюзивним навчанням. Обґрунтовано на основі аналізу літературних джерел необхідність формування емпіричної бази даних параметрів руху евакуаційних потоків в закладах середньої освіти з інклюзивним навчанням як наукового підґрунтя забезпечення нормування вимог пожежної безпеки до евакуаційних шляхів і виходів у цих закладах. Встановлено залежність швидкості та інтенсивності руху учнів на горизонтальних ділянках, сходах та

через дверні прорізи від щільності потоку для евакуаційних потоків різних вікових груп та часток учасників різної мобільності та інше. Встановлено емпіричні залежності площі горизонтальної проекції учнів закладів середньої освіти від їх віку. Виконано розрахунки часу евакуації із будівлі закладу середньої освіти за спрощеним аналітичним методом та за індивідуально-поточною моделлю. Доведено ефективність застосування ігрових форм навчання при підготовці учнів закладів середньої освіти до початкового етапу евакуації під час пожежі.

Шифр НБУВ: RA452623

3.Ц.1243. Knowledge management as a tool to ensure public safety in emergencies / P. B. Volianskyi, V. M. Mykhailov, K. I. Shykhnenko, A. V. Mykhailova // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 102-108. — Бібліогр.: 19 назв. — англ.

The purpose of this article is to determine the theoretical and practical bases for knowledge management, which is a tool to ensure public safety during emergency response in Ukraine. This paper highlights the issue of knowledge management to achieve the goals of protecting the population and territories against natural and man-made hazards. When investigating the issue, the authors used basic research methods, namely statistical analysis (to represent the variables of the impact of emergencies on the lives of the population, economy and environment of the country); logical and systems analysis (to describe knowledge development and management, to determine the content of knowledge management to ensure public safety); generalization, analysis and synthesis (to study the existing knowledge management system). Method of individual expert estimation was used during interviews with emergency management experts, which resulted in development of relative importance of knowledge factors. It has been found that knowledge management is a vital process to fulfill the purpose of protecting civilians and territories against natural and man-made disasters. Key knowledge factors on ensuring the safety of the civilian population in emergencies are classified in the main categories: legal, infrastructural, financial and economic, resource-based, organizational, social and political, and time. As a result of expert research, indicators of relative importance of the studied knowledge factors have been found out, which affect the safety of the civilian population during disaster management in Ukraine. Based on logical analysis, the phenomenon of knowledge management to ensure public safety during emergency response in Ukraine has been clarified. The concept of «knowledge management for the safety of the civilian population during an emergency» is specified as a process in which any authorities or enterprises (institutions, organizations) being stakeholders in the field of civil protection generate and accumulate knowledge for the benefit of the safety of life and activities of the civilian population. Key knowledge factors on ensuring the safety of the civilian population during emergency response (legal, infrastructural, financial and economic, resource — based, organizational, social and political, and time) have been identified and it has been found that they can influence all the stages of the emergency management cycle. It has also been determined that the following knowledge factors, such as social and political, organizational and resource-based ones are very important for emergency response. Practical value. Research findings can be taken into account by the heads of authorities, enterprises (institutions, organizations) whose work relates to organizing and running events in civil protection during emergency response, which will enhance the safety of the civilian population.

Шифр НБУВ: Ж16377

3.Ц.1244. Results of diagnosing the level of development of the cognitive component of the professional competence of civil security specialists / V. Mykhailov // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 144-148. — Бібліогр.: 146 назв. — англ.

Потреба розвитку професійної компетентності фахівців із питань цивільної безпеки визначається завданнями підвищення спроможності та посилення оперативної готовності сил цивільного захисту щодо забезпечення стійкості держави під час кризових ситуацій різного походження. Готовність цих фахівців до професійної діяльності є особистісною основою їх професіоналізму, яку необхідно розвивати в умовах післядипломної освіти. Мета роботи — проаналізувати розвиток когнітивного компонента професійної компетентності фахівців із питань цивільної безпеки в системі післядипломної освіти. Методи: теоретичні (систематизація науково-педагогічної літератури); комплексні (аналіз і синтез); емпіричні (вивчення та аналіз педагогічного досвіду, анкетування, експертне оцінювання); математичні; статистичні. Проаналізовано розвиток когнітивного компонента професійної компетентності фахівців з питань цивільної безпеки у процесі підвищення ними своєї професійної кваліфікації. Виявлено необхідність створення та впровадження авторської педагогічної системи підвищення кваліфікації фахівців із питань цивільної безпеки з метою підвищення рівня розвитку їхньої професійної компетентності.

Шифр НБУВ: Ж74078

3.Ц.1245. System approach to forecasting and preparedness of response to emergency situations / H. V. Ivanets,

S. A. Horielyshev, D. S. Baulin, M. H. Ivanets, O. O. Novy-kova // Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6. — С. 109-114. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Development of system approach and formation of complex methods for joint forecasting of emergency situations (ES) and ensuring the preparedness of the response of civil protection units in real conditions. When developing methods for predicting ES and possible damage as result of them, polynomial-regression method with varied order, weighted least square method, probabilistic-statistical method, methods of time series and mathematical statistics were used. When developing models of resource provision of preparedness for emergency response, methods of regression analysis, time series and mathematical statistics were used. The principle of forecasting the costs of funds for the elimination of the consequences of ES is based on the fact that they are determined by the costs of eliminating man-made and natural emergencies. When choosing models for predicting technical support and the number of personnel required for emergency response, we proceeded from the fact that they should be determined not only by the predicted number of ES, but also by their nature. The model for optimization

of territorial structures of civil protection (CP) is based on the principle of compliance of the number of regional structures with the level of threats in these territories. Methods of mathematical statistics and mathematical modeling were used in the study on the effectiveness of the application of system approach to joint forecasting and provision of preparedness for emergency response. Methods for forecasting the processes of emergencies and damage as a result of them, models for optimizing territorial structures of civil protection, taking into account the state of man — made natural hazards in the regions of the state, forecasting technical support and the number of personnel to eliminate possible emergencies. A system approach to solving the problem of joint forecasting of ES and maintaining the preparedness of response of civil protection units in order to minimize the consequences of these situations is proposed. The proposed set of methods and models is the foundation for substantiating organizational and technical measures to prevent and adequately respond to emergencies both on national scale and in the country's regions.

Шифр НБУВ: Ж16377

Див. також: **З.У.241, З.Х.959**

Культура. Наука. Освіта

(реферати 3.4.1246 — 3.4.1447)

3.4.1246. Актуальні проблеми дослідження креативних індустрій (кінець XX — початок XXI ст.): культурологічний вимір / Х. В. Плецан // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 22-36. — Бібліогр.: 56 назв. — укр.

Розкрито теоретико-методологічні підходи дослідження формування і розвитку креативних індустрій. Наведено огляд наукових досліджень, у яких виокремлено культурологічний вимір розвитку креативних індустрій (кінець XX — початок XXI ст.). Проаналізовано ключові визначення поняття «креативні індустрії». Систематизовано дослідження формування і розвитку креативних індустрій крізь призму історичного, філософського, економічного, містечкового, правового, соціального, державно-управлінського, інформаційного, психологічного і культурологічного підходів. Виявлено і акцентовано увагу саме на культурологічному підході дослідження формування і розвитку креативних індустрій як ефективного інструменту модернізації культурного середовища. Систематизовано класифікаційні підходи до креативних індустрій. Виокремлено концептуальні засади еволюції формування креативних індустрій в Україні. Доведено, що креативні індустрії сприяють сталому розвитку соціокультурного середовища України.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.4.1247. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури України в епоху цифрового суспільства: автореф. дис. ... канд. наук із соці. комунікацій: 27.00.02 / В. В. Добровольська; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. — Київ, 2020. — 32 с. — укр.

Комплексно досліджено проблему інформаційно-документаційного забезпечення розвитку сучасного соціокомунікаційного простору культури України в епоху цифрового суспільства. Окреслено перспективи розвитку документальних цифрових систем культурної спадщини в соціокомунікаційному просторі культури. Введено до наукового обігу визначення поняття «соціокомунікаційний простір культури» в контексті теорії соціальних комунікацій, обґрунтовано основні його складові — інфраструктуру, змістову та суб'єкту. Висвітлено діяльність міжнародних організацій у сфері створення цифрового фонду документальної культурної спадщини для формування інтегрованих ресурсів у глобальній мережі Інтернет. Досліджено формування суспільного інформаційного образу закладів культури, бібліотек, архівів, музеїв у спільнотах соціальних мереж. Проаналізовано інформаційні ресурси мережі Інтернет для документування історичних та історико-культурних процесів в Україні та світі. Установлено й узагальнено критерії та пріоритети відбору об'єктів історико-культурної документальної спадщини для оцифрування. Обґрунтовано основні засади збереження цифрової культурної спадщини. Представлено документальні цифрові системи культурної спадщини в соціальних комунікаціях України. Визначено концептуальні підходи до висвітлення стану документальних цифрових систем культурної спадщини та засоби їх включення в систему документального регулювання. Окреслено перспективи розвитку документальних цифрових систем і ресурсів культурної спадщини в соціокомунікаційному просторі культури України.

Шифр НБУВ: РА452243

3.4.1248. Інформаційно-комунікаційна діяльність українських масмедіа в умовах війни на Донбасі / О. М. Косюк // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 39-44. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета дослідження — з'ясувати, чи/чим відрізняються журналістські стандарти у мирну добу й під час військових дій. Предмет обговорення — система етико-правових аспектів під час інформаційно-комунікаційної діяльності в умовах війни. Оскільки висвітленням сучасних військових конфліктів українське наукове співтовариство ще серйозно не займалося, у цій публікації використано окремі аспекти дискусій, започаткованих у міжнародній колективній монографії «Роль технологій у соціально-економічному розвитку в посткарантинному світі» (2020), яка вийшла у Катівіце, а також результати актуальних обговорень на рейтингових медіаплатформах, аналіз тематичних публікацій у наукометричних базах і чинне законодавство. У публікації задіяні аналіз та синтез (при верифікації даних і формуванні висновків), порівняння та опис (для зіставлення різного рівня даних) і інші наукові методи, за допомогою яких активовано дискусії про журналістські стандарти; оцінено рівень висвітлення подій на Донбасі; подано міркування про те, де закінчується журналістика й починається пропаганда, розкриття державних таємниць, мова ворожечі; полемізовано про вразливі

групи населення й способи розпалювання міжетнічних та міжнаціональних конфліктів. Як з'ясувалося, український журналіст повинен максимально дистанціюватися від подій і чітко розрізняти всі комунікаційні пастки. За традиціями національної журналістської спільноти й чинного законодавства, усім причетним до війни на сході України медійникам потрібно ретельно перевіряти факти, довіряти виключно експертними джерелами, не вірити власним і чужим емоціям, не використовувати мову ненависті й не розпалювати міжнародні та міжетнічні конфлікти. Варто пам'ятати, що громадянська позиція журналіста на війні — то грубе порушення міжнародних стандартів.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. кому.

3.4.1249. Історико-культурна спадщина: збереження, до-ступ, використання: монографія / І. І. Тюрменко, Г. Дручук, Т. О. Ємельянова, Ю. С. Ковтанюк, Д. Контрімавічене, І. Б. Матяш, М. Г. Палієнко; відп. ред.: І. І. Тюрменко; ред.: Т. А. Бевз, Г. Дручук, Т. О. Ємельянова, Ю. С. Ковтанюк, Д. Контрімавічене, І. Б. Матяш, М. Г. Палієнко, М. І. Михайлуца; ред.-упоряд.: Л. В. Божук, Л. П. Халецька, Ю. Б. Смольніков; Національний авіаційний університет, Центральний державний електронний архів України, Литовський державний новий архів, Каунаський регіональний державний архів. — Київ: НАУ, 2021. — 278, [1] с.: рис., табл. — укр.

Досліджено роль архівів у сучасному інформаційному суспільстві, історію їх формування та розвитку, інноваційні підходи у роботі з документальним надбанням та громадськістю в інститутах соціальної пам'яті, у тому числі і в умовах пандемії, пов'язаної з поширенням коронавірусної інфекції. Підкреслено думку про важливість використання усіх можливостей мережевого суспільства для донесення до споживача документальної спадщини у зручний та доступний для користувача спосіб. Розкрито методи і способи комунікацій інститутів соціальної пам'яті, підкреслено важливість їх представлення у медіапросторі та соціальних мережах і прямий зв'язок між збільшенням частки присутності інститутів соціальної пам'яті в інформаційному просторі та їх популярністю серед громадськості. Висвітлено практичний досвід використання PR-технологій та реклами у діяльності архівних, бібліотечних і музейних установ. Увагу приділено технологічним змінам у природі документів, які відбулися внаслідок трансформації цифрової екосистеми в умовах інформаційного суспільства, засадам збереження автентичності електронних документів, інноваційним методам їх архівування. Підкреслено значення якості інформаційних ресурсів, їх актуальності та легкодоступності для залучення широких кіл громадян до культурної спадщини. Узагальнено освітні практики з дисциплін документознавчого, інформаційно-аналітичного, комунікаційного циклів, які викладаються у закладах вищої освіти України для здобувачів вищої освіти спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Шифр НБУВ: СО38453

3.4.1250. Історія як культурний процес у методології «нової історичної науки» Анналів / Б. Носенок // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 42-49. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано підхід школи «Анналів» до історії та вплив цього підходу на культуральні дослідження. Застосовано міждисциплінарний підхід у культурології у комплексі з системним методом у якості ключової методології дослідження. Охарактеризовано «нову історичну науку» школи Анналів як закономірний етап становлення культуральних досліджень, де історія є ядром гуманітаристики. Висвітлено «нову історичну науку» як напрям в історичній науці, заснований на міждисциплінарному підході до вивчення суспільства, де культурологія, соціологія, психологія, етнологія тощо працюють на «єдиному фронті». Розглянуто культуральні дослідження як феномен, котрий зосереджує особливу увагу на суспільстві, оскільки соціальне є невіддільним від культурного.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.4.1251. Комунікативні характеристики сучасної культурної доби в контексті цифровізації / О. П. Антіпова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 94-98. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Доведено, що цифровізація як невід'ємний атрибут інформаційної ери сягає за межі суто технологічної галузі та слугує визначальним чинником трансформації характеристик соціокультурного простору, зокрема комунікативної взаємодії. Обґрунтовано амбівалентний характер комунікативної парадигми сучасної культурної доби в контексті цифровізації: з одного боку, вона

надає широкі можливості для прискореного інфообміну, міжкультурної взаємодії, безперервної трансляції повідомлень, спілкування онлайн тощо, а з іншого — означена численними ризиками, серед яких — перенасичення інформацією, зниження рівня критичності сприйняття інфопотоків, «цифрова нерівність», навіязування контенту, застосування маніпулятивних технологій тощо. Доведено, що важливим чинником подолання цих та інших проблем на шляху побудови оптимальної моделі комунікативної взаємодії усвідомлюється становлення інформаційної культури, здатної зберегти традиційні й виробити нові цінності та світоглядні настанови, що відповідатимуть викликам глобалізації.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

3.Ч.1252. Культурний шок як етап діалогу культур: міжетнічні аспекти / М. Ю. Чикарькова // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 55-60. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Розглянуто феномен культурного шоку, що виступає одним з етапів діалогу культур. Епоха глобалізації зі змішуванням та «розчиненням» культур поставила цю проблему особливо гостро. Нині проблема «культурного шоку» («стрес акультурації», «культурної стомленості») привертає увагу переважно соціологів чи психологів; при цьому дослідники зазвичай обмежуються синхронічним зрізом, і основна увага приділяється тут мігрантам. Автор дотримується історико-культурологічного підходу. Феномен культурного шоку виникає задовго до сучасних процесів глобалізації і може проявлятися по-різному: крах «рольових очікувань», втрата статусу в суспільстві, релігійний конфлікт, етноцентризм тощо. Під час формування особистості кожної людини відбувається процес її інкультурації, що включає засвоєння норм і цінностей певної етнічної групи, і вони стають точкою відліку у подальшому житті. Зіткнення з іншою аксіологічною шкалою може спочатку викликати захоплення, проте швидко поступається місцем здивуванню та відторгненню, оскільки це вимагає руйнування вже сформованого менталітету. Культурний шок може проявлятися як міжособистісний або внутрішньоособистісний конфлікт. Він також може призвести до негативної думки та формування негативних стереотипів про народ. Мета дослідження — огляд історичної природи та механізмів культурного шоку з акцентом на міжетнічну взаємодію. Аналізуються витоки ксенофобії в широкому розумінні та недовіри до Чужого, які часто сягають корінням до різних аксіологічних систем. Такий підхід дозволяє глибше сприймати це явище в його діахронії. З погляду автора, подібний конфлікт не може бути розв'язаний лише за допомогою міжкультурних тренінгів, які часто є поверхневими. Найефективнішим способом вирішення проблеми може стати комплексна культурно-просвітницька робота. Подолання етноцентризму часто може призвести до втрати своєї культурної самобутності: адже нерідко виникає часткова чи повна асиміляція, втрата власної етнічної ідентичності. Водночас бажання зберегти її часто закінчується неможливістю міжкультурного спілкування та геттоїзацією. Байдушність до цієї проблеми ускладнює побудову діалогу культур, що є необхідним у нинішніх умовах формування «глобального селища».

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Ч.1253. Культурні трансформації міста в умовах пандемії коронавірусу COVID-19 / О. І. Кравченко // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 99-101. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено зміни в культурі міста, його інфраструктурі та способі життя міських жителів. Показано, як віртуальний світ змінює традиційний устрій життя та побут людства і все більше й більше його захоплює. Підкреслено, що завдяки епідеміям, які періодично відбувалися у світі, міста почали змінювати свою архітектуру для того, щоб зменшити поширення вірусів. Це, в свою чергу, призводить до покращення життя міських жителів. Встановлено, що пандемія — це не останній глобальний шок для всього світу і світ уже не буде таким, як раніше.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

3.Ч.1254. Медіа-мистецтво як феномен сучасної медіакультури / В. Ю. Головей, О. В. Лонд-Манер // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 60-65. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Висвітлено соціокультурні передумови становлення медіа-мистецтва та особливості сучасного етапу його розвитку. Аналізуються виражальні можливості медіа-мистецтва і нові стратегії художньої творчості. Медіа-мистецтво концептуалізується як новий культурний феномен, що відривається від традиційних мистецтв матеріальними, часовими й візуальними параметрами. Обґрунтовано, що розвиток медіа-мистецтва призводить до появи культурних текстів нової якості, специфікою яких є гібридність, процесуальність, висока інформаційна ємність, потужний імерсійний вплив, інтерактивність тощо. Проаналізовано функції медіа-мистецтва в часи війни на прикладі українського NFT-арту.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Ч.1255. Науково-дослідна діяльність в умовах воєнного часу (або замість передмови) / В. Г. Виткалов // Укр. куль-

тура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 3-6. — укр.

Окреслено тематичний зміст наукового збірника «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку» (Вип. 40 та Вип. 41), підготовленого в умовах воєнного часу. Акцентована увага на кожному його напрямі і виокремлюються найбільш характерні ознаки дослідження окремих авторів.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Ч.1256. Цифрові технології у культурі сучасного суспільства: тенденції і перспективи: автореф. дис. ... д-ра культурології: 26.00.01 / Ю. В. Трач; Київський Нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ, 2021. — 34 с. — укр.

Розглянуто науку, техніку і технології як рушійну силу соціокультурного поступу, провідні тенденції розвитку цифрових та інших технологій, перспективи імплементації штучного інтелекту в різні сфери життєдіяльності. Розкрито особливості Інтернету речей як складної соціально-технологічної системи, можливості застосування робототехніки в соціальній сфері, охарактеризовано трансформаційний потенціал NBIC-технологій. З'ясовано особливості використання технологій в соціокультурній діяльності (цифровізація у повсякденні, оцифрування матеріальної культурної спадщини, нові мистецькі практики на ґрунті досягнень науки і технологій). Наголошено на технологічних й антропогенних ризиках в цифрову епоху і системних проблемах (етичних й екзистенційних, кіберзлочинності), на необхідності проектувати технології за гуманістичними принципами, а також виробити теоретико-методологічні засади їх впровадження у всі сфери життєдіяльності сучасного суспільства. Звернено увагу на потребу розробки теоретико-методологічних засад впровадження новітніх технологій, зважаючи на масштаби їх впливу і розповсюдження.

Шифр НБУВ: РА452446

Див. також: 3.С.59, 3.С.75, 3.Ч.1336, 3.Ч.1440, 3.Щ.1579

Наука. Науково-дослідна робота

3.Ч.1257. Еволюція економічного контексту положень окремих законів України у сфері науки та науково-технічної діяльності / О. П. Сомова // Наука та наукознавство. — 2020. — № 4. — С. 63-75. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Однією з важливих проблем законодавчого забезпечення науки в Україні є ефективність методів аналізу змістовності нормативно-правових актів. Мета статті — визначення економічного контексту окремих законів України у сфері науки та науково-технічної діяльності за допомогою лінгвостатистичного підходу до аналізу законодавчих текстів шляхом виділення в них ключових економічних термінів. Для реалізації мети дослідження використано розширений алгоритм лінгвостатистичного визначення подвійного тематичного ядра законодавчого тексту, який охоплює переважну кількість економічних термінів, що містяться у законодавчих текстах. Для вирішення окремих завдань дослідження використовувалися наукознавчий, лінгвостатистичний, наукометричний та статистичний методи. Для визначення еволюції економічного контексту окремих законів України у сфері науки обрано базовий закон про науку України (три його редакції: «Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності» від 13.12.91 р., «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 22.12.98 р., «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.15 р.), а також Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. та його чинна редакція від 05.12.2012 р. Еволюцію економічного контексту базового закону України про науку досліджено на вибірці 17 економічних термінів (програма, розробка, проект, фонд, кошти, пенсія, технологія, техніка, економічний, експертиза, інноваційний, підприємство, продукція, власність, бюджет, фінансування); Закону України «Про інноваційну діяльність» — на вибірці з 13 термінів (інноваційний, проект, кошти, бюджет, фінансово-кредитний, фінансовий, програма, комунальний, продукт, експертиза, продукція, податок, підприємство). В обох випадках частина термінів має не тільки загальноекономічний, а й науковий зміст. Зроблено висновок, що застосування лінгвостатистичних підходів для наукометричного аналізу законодавчих текстів дозволяє виділити основний та неосновний, або пріоритетний та непріоритетний (вторинний), тематичний контекст їх змістовності. Подібний підхід до аналізу законодавчих актів можна здійснювати в автоматичному режимі після написання відповідних програмних алгоритмів, що дозволить зменшити вплив людського чинника при аналітичному розгляді законодавства. Цей метод буде дуже доречним тоді, коли закон знаходиться на етапі законопроекту, між першим і другим читанням: автоматизований лінгвостатистичний підхід дозволить швидко побачити, як змінюється основна тематична спрямованість закону після внесення поправок, і дозволить значно скоротити час ухвалення закону.

Шифр НБУВ: Ж14597

3.4.1258. За підсумками року (інтерв'ю з Президентом НАН України академіком А. Г. Загороднім) // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 3-13. — укр.

Шифр НБУВ: Ж20611

3.4.1259. Матеріали науково-практичної конференції «Фундаментальні та прикладні аспекти сучасних наукових досліджень», 29 — 30 квітня 2021 р.: [збірник]. — Миколаїв: Молодий вчений, 2021. — 159 с.: рис., табл. — (Молодий вчений. Конференція). — укр.

Висвітлено загальні питання архітектури та мистецтвознавства, ветеринарних наук, державного управління, історичних, технічних, філософських наук тощо. Зокрема, розглянуто хорову духовну музику як головний вектор творчих спрямувань О. Польового. Увагу приділено лікуванню м'ясоїдних тварин при отодектози. Наведено характеристику водно-болотних угідь Закарпатської області. Досліджено стан здоров'я населення сільських поселень Волинської області. Описано особливості парламентського фінансового контролю в Україні. Акцентовано увагу правовому забезпеченню державної політики детінізації економіки. Наведено управлінські інструменти контролю Єврокомісії за зовнішньою енергетичною торгівлею країн-членів ЄС. Визначено вплив психологічного шкідливого насилиня на особливості самоставлення в юнацькому віці. Висвітлено також особливості вербальної та невербальної комунікації екстра- й інтровертного типів особистості. Досліджено шляхи та способи підвищення культури міжособистісних стосунків військовослужбовців.

Шифр НБУВ: ВА859639

3.4.1260. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / О. М. Сінчук, Т. М. Берідзе, М. Л. Барановська, О. В. Давілін, Д. О. Кальмус. — Кременчук: Щербатих О. В., 2022. — 195 с.: с-портр. — Бібліогр.: с. 174-177. — укр.

Висвітлено основні теоретичні положення, питання методології, технології та організації науково-дослідницької діяльності. Увагу приділено формуванню теоретичного та практичного підручтя для ефективного, кваліфікованого проведення наукових досліджень як у процесі навчання у ВНЗ, так і на практиці.

Шифр НБУВ: ВА859699

3.4.1261. Перспективні напрями розвитку наукової думки в XXI столітті: зб. наук. пр. за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. конф. та Всеукр. студент. наук.-практ. конф. «Проєкти інтеграції вітчизняної освіти та науки у міжнародний простір», 20 трав. 2022 р. / ред.: О. Ф. Каракасіди, О. М. Капля, І. А. Топалова, В. М. Пьохов, О. А. Золотарьова; МАУП, НАН України, Ін-т ринку і економіко-екологічних досліджень, Таврійський держ. агротехнол. ун-т ім. Д. Моторного. — Одеса: Лерадрук, 2022. — 244 с. — укр.

Досліджено проблеми сучасної війни Росії проти України, пагубні її наслідки для економіки та екології в світі, розглянуто проблеми Формули Штайнмаєра як однієї з підстав активної фази російсько-української війни, а також економічні і логістичні проблеми розвитку ринку, можливості використання засад Плану Маршалла у поствоєнній відбудові України, американський «План відбудови України», розвиток інформаційних технологій в оборонній сфері, питання інновацій як складової моделі економічного зростання, управління інфраструктурними проєктами на прикладі водного транспорту. Розглянуто особливості навчання персоналу, проблеми самоменеджменту, питання діджиталізації навчального процесу у ЗВО, розвиток інформаційної системи, проаналізовано роботу Психологічних служб ЗВО під час війни, проблеми екстремальної поведінки підлітків та забезпечення психологічної безпеки освітнього середовища в умовах війни в Україні. Проаналізовано правові питання і проблеми захисту прав людини, значну увагу приділено гуманітарним питанням: інтеграції людинознавства як пріоритетного напрямку наукової думки в гуманістичному і екологічному вихованні молоді, формуванню естетичної компетентності учнів на уроках української мови і літератури, етико-естетичних поглядів Григорія Сковороди. Предметом дослідження здобувачів стали питання інтернаціоналізації освіти, інформаційного стресу і розвитку України після пандемії коронавірусу, маніпуляція свідомістю людини з використанням ЗМІ, надання психологічної допомоги вимушеним переселенцям з України, особливості розвитку туристичного бізнесу в умовах інформаційної війни, проблеми е-управління, нетипові форми державного правління, відповідальність за порушення у сфері господарювання, окремі види кримінального покарання.

Шифр НБУВ: ВА859409

3.4.1262. Популяризація науки в Україні: історико-методологічний аналіз (90-ті рр. XX — початок XXI ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.07 / Н. В. Бороздих; НАН України, Державна установа «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г. М. Доброва». — Київ, 2021. — 22 с. — укр.

Вперше за допомогою історико-методологічного аналізу історії популяризації науки в Україні, з урахуванням нових тенденцій розвитку науки та взаємодії науки та суспільства, розкрито сутність та тенденції трансформації науково-популярного жанру. Популяризація науки в Україні переважно має одновекторну спрямованість (від популяризатора Ц до аудиторії), не викорис-

товує дискурсивні форми. Історико-методологічний аналіз показав, що популяризація науки пройшла шлях розвитку від просвітництва (поширення наукових знань серед малоосвічених верств населення) за допомогою пропаганди (демонстрація здобутків науки як найвищих досягнень людства).

Шифр НБУВ: РА452939

3.4.1263. Про виконання цільової комплексної програми НАН України «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України» на 2016 — 2020 роки: (стенограма доп. на засід. Президії НАН України 23 груд. 2020 р.) / Я. С. Яцків // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 43-46. — укр.

Наведено результати виконання цільової комплексної програми НАН України «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України». Зазначено, що реалізація програми була важливим кроком щодо упорядкування підготовки та випуску видавничої продукції Академії і створення умов для подальшого розвитку її видавничої діяльності. Запропоновано започаткувати нову цільову комплексну програму НАН України на період 2021 — 2025 рр., спрямовану на ефективніше забезпечення потреб Академії у виготовленні високоякісної наукової видавничої продукції та вирішення нагальних організаційних і науково-методичних завдань.

Шифр НБУВ: Ж20611

3.4.1264. Про виконання цільової програми наукових досліджень НАН України «Надійність і довговічність матеріалів, конструкцій, обладнання та споруд»: (стенограма доп. на засід. Президії НАН України 9 груд. 2020 р.) / Л. М. Лобанов // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 28-33. — укр.

Представлено найважливіші результати виконання цільової програми наукових досліджень НАН України «Надійність і довговічність матеріалів, конструкцій, обладнання та споруд» («Ресурс-2») у 2016 — 2020 рр., спрямованої на вирішення комплексу проблем, розроблення та реалізацію заходів і засобів із забезпечення надійності, довговічності та безпечної експлуатації відповідальних об'єктів тривалої експлуатації, пов'язаних з базовими потребами життєдіяльності країни. Запропоновано започаткування нової цільової програми наукових досліджень НАН України «Науково-технічні проблеми моніторингу стану, оцінювання і подовження ресурсу конструкцій, обладнання та споруд тривалої експлуатації» на 2021 — 2025 рр. («Ресурс-3»).

Шифр НБУВ: Ж20611

3.4.1265. Сучасні соціальні медіа як інструмент популяризації науки в умовах інформаційного суспільства / О. В. Живага, О. В. Вовченко, Н. С. Петренко // Наука та наукознавство. — 2020. — № 4. — С. 88-109. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Досліджено сучасні соціальні медіа як ефективний засіб популяризації наукових знань і дискусійного майданчика. Актуальність дослідження зумовлена зростанням наукового інтересу до глобального комунікативного простору, характерними особливостями якого є неформальна електронна комунікація і самоорганізація вчених, та до спілкування в соціальних мережах загалом. Мета статті — обґрунтування напрямів використання сучасних соціальних медіа для популяризації науки в інформаційному суспільстві. Об'єктами дослідження є соціальні мережі Facebook, Instagram та відеохостинг YouTube. Аналіз Facebook-сторінок та груп з популяризації науки проведено за 4 категоріями: сторінки сайтів, сторінки проєктів, сторінки спільнот, особисті сторінки вчених. Висвітлення науки в соціальній мережі Instagram проаналізовано за такими параметрами: назва сторінки (блогу), тематика, кількість підписників, кількість публікацій. Аналіз YouTube-платформи, який обмежується українськими YouTube-каналами, охоплює 9 каналів за такими параметрами, як тематика каналів, кількість підписників і переглядів, період існування каналу. У результаті дослідження встановлено, що науково-популярні групи та сторінки в соціальних мережах Facebook та Instagram є ефективними засобами популяризації науки, одними з головних каналів комунікації вчених та пошуку односторонніх, підтримання зворотного зв'язку з читачами, які надають можливість ученим істотно підвищити доступність результатів своєї роботи для широкої громадськості та оперативного включати отримані дані в актуальний науковий контекст. Вони є зручним засобом для проведення опитувань і анкетувань, створення тематичних груп з метою обговорення певної проблеми, взаємодії між дослідниками з різних країн та обміну досвідом і розповсюдження результатів досліджень, запрошення бажаючих для участі у різних наукових заходах. Встановлено, що YouTube-канали, які мають значну кількість підписників і переглядів, є дієвим способом популяризації науки і навчання. Зроблено висновки, що в умовах активного проникнення нових соціальних медіа в науку українським науково-дослідним установам, навчальним закладам, окремим дослідникам варто максимально використовувати цей інструментарій для забезпечення громадськості якісним науково-популярним контентом.

Шифр НБУВ: Ж14597

3.4.1266. Узагальнена структурна модель наукової компетентності учнів МАН України / О. А. Ковальова // Освіта

та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 5-13. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Доведено доцільність застосування компетентнісного підходу до освітньої діяльності позапільної системи наукового профілю Мала академія наук України (МАНУ), враховуючи вітчизняні нормативні категорії спеціалізованої освіти наукового спрямування, європейську політику та світові зусилля долучення до науки пересічних громадян і випереджальний характер освітніх практик установи в напрямі підготовки наукової зміни. На думку автора, нині потрібно переглянути усталені підходи до освіти обдарованих учнів МАНУ та сформулювати нові освітні вимоги у вигляді комплексу затребуваних часом компетенцій. Подано аналіз наукових джерел із вивчення дослідницької, науково-дослідної та наукової компетентності у вітчизняному та зарубіжному вимірах. Представлено авторське визначення та запропоновано зміст наукової компетентності учнів МАНУ.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1267. Identification and mechanisms for bridging the divide in different types of scientific communications / G. Ya. Shevchenko, V. S. Bilozubenko, O. A. Marchenko // Наука та наукознавство. — 2020. — № 4. — С. 44-62. — Бібліогр.: 43 назв. — англ.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що вільна циркуляція знань і доступ до них є найважливішою передумовою розвитку науки, що робить комунікацію визначальним елементом і «живою» соціальною тканиною науки. Наукові комунікації (НК) розглядаються не тільки як взаємодія всередині наукового співтовариства, а і як взаємодія науки з бізнесом, державою та суспільством. Кожному типу НК можуть бути притаманні певні протиріччя, так звані комунікаційні розриви, які знижують їх ефективність. Мета статті — систематизувати та структурувати різноманітні типи та форми НК, які існують у соціальних відносинах, здійснити їх структурний аналіз, виявити та оцінити комунікативні розриви, пов'язані з такою типологією, та вказати механізми їх ефективного подолання. Джерелом інформації для дослідження є наукові праці провідних українських і зарубіжних вчених, результати емпіричних досліджень, включаючи звіти Стенфордського університету. Основним методологічним постулатом дослідження став гегелівський принцип сходження від абстрактного до конкретного, а також загальнонаукові методи пізнання (аналізу, синтезу, узагальнення, наукової дедукції та індукції). Робота має міждисциплінарний характер. Розглянуто чотири типи НК (за адресатами): Science-to-science (комунікації у науковому колі), Science-to-government (комунікації науки з державою), Science-to-business (комунікації науки з бізнесом) та Science-to-society (комунікації науки з суспільством). Запропоновано власну класифікацію НК, яка охоплює стандартні (усні та письмові), а також віртуальні (індивідуальні та масові) види НК. Характеристика основних видів НК дозволила оцінити їх ступінь розвитку, встановити комунікаційні розриви і причини їх виникнення. Запропоновано механізми подолання цих комунікаційних розривів за видами НК (з визначенням розриву і способу його подолання). В процесі дослідження і обґрунтування авторських рекомендацій особливу увагу приділено можливостям для розвитку НК, створенням інформаційними технологіями. Зроблено висновки щодо необхідності формування єдиного комунікаційного простору для НК з використанням нових форм взаємодії, які породжуються віртуальними комунікаціями.

Шифр НБУВ: Ж14597

3.Ч.1268. Tolerance in the realm of science / R. I. Kuzmenko // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 38-41. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

Досліджено особливості феномену толерантності в науковій сфері, його сутнісні характеристики і основні риси філософських інтерпретацій. Мета роботи — аналіз феномену толерантності у науковій сфері. Використані герменевтичний та порівняльний підходи. Вони дозволили проаналізувати феномен толерантності, тенденції його осмислення та тлумачення, а також побачити роль, яку він відіграє у науковій сфері. Актуалізація дослідження проблеми виявлення толерантності у сфері наукової діяльності обумовлена стрімкими трансформаційними процесами як на глобальному, так і на національному рівнях. Толерантність у стосунках між ученими є необхідною умовою успішної наукової співпраці. Обґрунтовано, що толерантність є одним із ключових принципів ефективного розвитку наукової сфери, творчої активності того чи іншого суб'єкта наукової діяльності. Обговорення. Прогрес у різних галузях науки, а також розвиток демократичних відносин у суспільстві залежать від проявів толерантності або нетолерантності до думки іншого. Висновки.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

Див. також: 3.Ч.1277, 3.Ч.1291

Історія науки

3.Ч.1269. Болгарський період життя професора Михайла Драгоманова: монографія / А. Якімова; НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Риль-

ського. — Київ: Вид-во ІМФЕ, 2019. — 279 с.: іл., фот. — Бібліогр.: с. 239-256. — укр.

Висвітлено основні аспекти діяльності відомого українського вченого М. Драгоманова у Вищій школі в Софії впродовж 1889 — 1895 рр. Наголошено на внеску професора у становлення першого болгарського університету та першого наукового фольклорного видання «Сборник за народни умотворения, наука и книжнина», у розвиток українсько-болгарських наукових та культурних зв'язків. Звернено увагу на творчу спадщину М. Драгоманова в Болгарії та вшанування його пам'яті.

Шифр НБУВ: ВА860126

3.Ч.1270. Видатний науковець і організатор науки (до 90-річчя члена-кореспондента НАН України О. Д. Федоровського) // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 107-114. — укр.

10 січня виповнилось 90 років відомому вченому в галузі аерокосмічних досліджень Землі, гідрофізики, гідрооптики, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки (2005), заслуженому діячеві науки і техніки України (2007), завідувачу відділу системного аналізу Наукового центру аерокосмічних досліджень Землі Інституту геологічних наук НАН України, доктору фізико-математичних наук (1978), професору (1991), члену-кореспонденту НАН України (1982) Олександрі Дмитровичу Федоровському.

Шифр НБУВ: Ж20611

3.Ч.1271. Видатний хімік-органік та організатор науки Донецького регіону (до 100-річчя від дня народження академіка Л. М. Литвиненка) / В. А. Савьолова, А. Ф. Попов, Й. О. Опейда, Г. Ф. Раєнко // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 72-78. — укр.

12 січня виповнилось 100 років від дня народження видатного українського вченого в галузі фізико-органічної хімії, талановитого організатора науки, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1993, посмертно), лауреата премії ім. Л. В. Писаржевського НАН України (1969), організатора і першого ректора (1965 — 1968) Донецького національного університету, одного з фундаторів і першого голови (1971 — 1978) Донецького наукового центру, засновника і директора (1975 — 1983) Інституту фізико-органічної хімії та вуглехімії ім. Л. М. Литвиненка НАН України, доктора хімічних наук (1961), професора (1962), академіка НАН України (1965) Л. М. Литвиненка.

Шифр НБУВ: Ж20611

3.Ч.1272. Двадцять сьома Всеукраїнська наукова конференція молодих істориків науки, техніки і освіти та спеціалістів за темою: «Молодь в історії науки і техніки: консолідація української нації»: матеріали конф. м. Київ, 22 квіт. 2022 р. / ред.: О. Я. Пилипчук, В. А. Вергунов, В. М. Гамалія, А. С. Литвинко, М. Р. Плющ, С. П. Руда, В. С. Савчук, В. М. Скляр, О. Г. Стрелко, Ю. О. Храмов; НАН України, «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г. М. Доброва», державна установа, Українське товариство істориків науки, Рада молодих вчених Міністерства Освіти і Науки України, Державний університет інфраструктури та технологій, Асоціація працівників музеїв технічного профілю, «Київська фортеця», національний історико-архітектурний музей, «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», НТУ України, Інститут біохімії імені О. В. Палладіна, Меморіальний музей О. В. Палладіна, «Науково-дослідний ін-т електромеханічних приладів», акціонерне товариство. — Київ: Талком, 2022. — 203 с. — укр.

Вміщено матеріали, підготовлені молодими істориками науки, техніки і освіти, та окремими спеціалістами, в яких висвітлено найбільш актуальні проблеми історії та методології науки, техніки та освіти в Україні. Опубліковано також результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата історичних наук. Окремлено патентування як критерій оцінки внеску держави у науково-технічний прогрес. Доведено науковий підхід до збереження історичної спадщини в Україні. Подано інформацію про спорудження стратегічних залізниць. Розглянуто пам'яткоохоронну діяльність в контексті розвитку пам'яткознавства в Україні. Досліджено адміністративно-територіальний устрій та чисельність населення м. Харкова за матеріалами перепису населення 1926 року. Описано досягнення українських учених у XIX ст. Увагу приділено історії податкових реформ останньої чверті XIX ст. Охарактеризовано перспективи участі українських вчених у рамках програм ЄС.

Шифр НБУВ: ВА858632

3.Ч.1273. Із симетрією в житті та математиці (до 75-річчя члена-кореспондента НАН України А. Г. Нікітіна) / В. М. Бойко, О. О. Ванеєва, О. Ю. Жалій, Р. О. Попович // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 87-92. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

25 грудня виповнилось 75 років відомому українському фахівцю в галузі математичної фізики, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки (2001) та премії ім. М. М. Крилова НАН України (2010), завідувачу відділу математичної фізики Інституту математики НАН України, доктору фізико-математичних

наук (1987), професору (2001), члену-кореспонденту НАН України (2009) Анатолію Глібовичу Нікітіну.

Шифр НБУВ: Ж20611

3.Ч.1274. Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали XVII Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, присвяч. 180-річчю від дня народж. Анастасія Єгоровича Зайкевича (1842–1931), м. Київ, 19 – 20 трав. 2022 р. / ред.: В. А. Вергунов, Н. Г. Анненкова, І. О. Анненков, Р. В. Бей, І. С. Бородай, І. О. Демуз, О. В. Капранюк, Т. В. Каштанова, О. В. Корзун, В. І. Кучер, С. В. Нижник, Т. М. Підгайна, М. М. Рогожа, Л. М. Татарчук, О. І. Уткін, Н. Б. Шебетюк, Е. В. Юрчак; НААН України, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека, Інститут історії аграрної науки, освіти та техніки. — Київ: Твори, 2022. — 430 с.: рис., табл. — укр.

Укладено за матеріалами доповідей та тез, заявлених на XVII Всеукраїнську науково-практичну конференцію молодих учених та спеціалістів. Окреслено творчий шлях Анастасія Єгоровича Зайкевича (1842–1931), видатного вітчизняного вченого агробіолога світового виміру та організатора сільськогосподарської дослідної справи, що своїми науковими досягненнями вніс вагомий внесок у розвиток не лише вітчизняної, а й світової науки. Розглянуто питання сільськогосподарської економіки як науки в творчій спадщині професора Харківського університету А. Є. Зайкевича. Зазначено, що завдяки фундаментальним підвалинам, закладеними вченим, сучасні наукові напрацювання й розробки стають рішучим кроком до підвищення продуктивності благодатної української землі. Визнано творчий розвиток вагомих наукових досягнень кількох поколінь вчених, акцентовано увагу на підтримку славних традицій наукових шкіл. Визначено, що сучасна наука рунтується на обміні досвідом, пошуках можливостей для апробації й впровадження результатів досліджень. Висвітлено становлення наукових основ тваринництва в діяльності співрозробника та дійсного члена імператорського товариства сільського господарства південної Росії І. О. Демоля та культурно-просвітницька діяльність професора В. Є. Таїрова (1859–1938). Охарактеризовано передумови створення та організаційну діяльність дослідної станції лікарських рослин, становлення та організацію випробувань сільськогосподарських знарядь та машин на Харківщині наприкінці XIX ст. Описано початки формалізації сільськогосподарської дослідної справи в контексті діяльності членів вільного економічного товариства Л. Ейлера та Е. Г. Лаксмана та внесок Ю. М. Прокудіна у розвиток вітчизняної агрології. Визначено зміни якісних показників чорноземів опідзолених за вирощування сільськогосподарських культур в короткоротаційних сівозмінах. Виокремлено минуле та майбутнє маловідомих культур (амарант). Досліджено історичні аспекти розвитку, поширення і контролю шкідливих організмів у насінні зернових культур.

Шифр НБУВ: ВА859535

3.Ч.1275. Математика — поклик душі (до 75-річчя академіка НАН України М. О. Перестюка) / О. В. Капустян, В. А. Михайлець // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 89-93. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

1 січня виповнилось 75 років видатному вченому-математику в галузі теорії диференціальних рівнянь та її застосуванню, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки (1996), Державної премії України в галузі освіти (2012), заслуженому діячеві науки і техніки України (2002), лауреату ім. премій НАН України: ім. М. М. Крилова (1998) та ім. М. М. Боголюбова (2017), завідувачу кафедри інтегральних та диференціальних рівнянь механіко-математичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (з 1988), доктору фізико-математичних наук (1986), професору (1987), академіку НАН України (2009) М. О. Перестюку.

Шифр НБУВ: Ж20611

3.Ч.1276. Популяризація науково-конструкторської діяльності академіка НАН України С. М. Конохова через сучасні музейні експозиції України / О. С. Войтюк // Наука та наукознавство. — 2020. — № 4. — С. 110-129. — Бібліогр.: 37 назв. — укр.

Розглянуто популяризацію наукової спадщини визначного вченого, академіка НАН України, героя України Станіслава Миколайовича Конохова через сучасні музейні експозиції України. Під його керівництвом або за безпосередньої участі в КБ «Південне» розроблено декілька поколінь ракетних комплексів стратегічного призначення, ракетно-космічних апаратів. Мета дослідження — аналіз особливостей відображення науково-конструкторської діяльності С. М. Конохова засобами сучасних музейних експозицій, а також коротке висвітлення еволюції з другої половини XX ст. до сьогодення держаних музеїв, виставок, виставкових залів і музейних експозицій при галузевих підприємствах і навчальних закладах, а також приватних колекційних фондів з космічної тематики в Україні. Історіографію та джерельну базу дослідження складають довідкові видання, наукові публікації з історії ракетно-космічної техніки та музеєзнавства, інформація з офіційних Інтернет-сайтів музеїв космічного профілю в Україні, а також матеріали, вперше отримані автором в процесі анкетування, інтерв'ювання та опитування керівників,

співробітників, організаторів і власників 38 сучасних музеїв, музейних зібрань, експозицій і приватних колекцій. Методологічну основу дослідження склали принципи історизму, об'єктивності та достовірності; загальнонаукові, міждисциплінарні та спеціально-історичні методи: аналіз, синтез, класифікація, проблемно-хронологічний, історико-генетичний, порівняльно-історичний, інтерв'ювання, анкетування й опитування. Показано особливості відображення у сучасних музейних експозиціях інтелектуальної творчої діяльності С. М. Конохова та ракетно-космічної техніки, створеної КБ «Південне» під його керівництвом або за безпосередньої участі. Коротко висвітлено еволюцію з другої половини XX ст. до сьогодення держаних музеїв, виставок, виставкових залів і музейних експозицій при галузевих підприємствах і навчальних закладах, а також приватних колекційних фондів з космічної тематики в Україні. Доповнено перелік сучасних колекцій ракетно-космічного профілю України із зазначенням місця їх знаходження та дати створення. Встановлено, що станом на квітень 2020 р. історію розвитку вітчизняної ракетно-космічної галузі зберігають і висвітлюють 42 музеї та експозиції України. Обґрунтовано, що історичний портрет академіка НАН України С. М. Конохова, його роль і місце у розвитку вітчизняної ракетно-космічної галузі в досліджуваних колекціях висвітлено недостатньо.

Шифр НБУВ: Ж14597

3.Ч.1277. «Пошук оптимальних шляхів — це завжди непросте завдання» (інтерв'ю за нагоди 70-річчя академіка НАН України А. Г. Загороднього) // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 94-106. — укр.

29 січня виповнилось 70 років відомому вченому в галузі теоретичної фізики, фізики кінетичних явищ, теорії плазми, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки (2005), заслуженому діячу науки і техніки України (2012), лауреату ім. премій НАН України: ім. К. Д. Синельникова (1991), ім. М. М. Боголюбова (2012), ім. О. С. Давидова (2019), президенту НАН України (з 2020), директору Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України (з 2003), іноземному члену РАН (2011), іноземному члену-кореспонденту Австрійської академії наук (2012), почесному доктору Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (2010), Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (2015), Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (2017), Інституту фізики конденсованих систем НАН України (2008), почесному професору Цзілінського університету (2017), доктору фізико-математичних наук (1990), професору (1998), академіку НАН України (2006) А. Г. Загородньому.

Шифр НБУВ: Ж20611

3.Ч.1278. Справжня цінність — завжди залишатися самою собою (до 70-річчя академіка НАН України Т. І. Єфименко) / О. Г. Білорус // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 76-86. — укр.

У грудні 2020 р. святкує ювілей відомий учений-економіст, громадський діяч, ініціатор та організатор впровадження багатьох інновацій в управлінні державними фінансами, заслужений економіст України (2000), доктор економічних наук (2003), професор (2005), член Бюро відділення економіки НАН України (2015), лауреат премії ім. М. І. Туган-Барановського НАН України (2016), академік НАН України (2018) Т. І. Єфименко.

Шифр НБУВ: Ж20611

3.Ч.1279. Фундатор і керівник наукової школи з оптики і спектроскопії (до 100-річчя від дня народження академіка М. П. Лисиці) / О. Є. Беляєв, М. Я. Валах, В. О. Юхимчук // Вісн. НАН України. — 2021. — № 1. — С. 79-88. — укр.

15 січня виповнилось 100 років від дня народження знаного українського вченого в галузі оптики і спектроскопії, талановитого наставника молодих науковців, двічі лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1981, 1986), заслуженого діяча науки і техніки України (1991), лауреата Золотої медалі ім. В. І. Вернадського НАН України (2010), доктора фізико-математичних наук (1961), професора, академіка НАН України (1982) М. П. Лисиці.

Шифр НБУВ: Ж20611

Див. також: 3.Ч.1262, 3.Ч.1289, 3.Ю.1667

Вчені. Наукові працівники

3.Ч.1280. Жінка і наука в Україні: до 25-річчя заснування громадської організації «Жінки в науці» / В. М. Троян; НАН України, Головна астрономічна обсерваторія. — Київ: Академперіодика, 2022. — 119, [14] с.: рис., фот. кольор. — Бібліогр.: с. 72-74. — укр.

Висвітлено діяльність вперше створеної в Україні громадської організації «Жінки в науці». Досліджено становище і роль жінки-вченої в науково-освітній галузі. Виявлено відмінності у розвитку наукової кар'єри жінок та чоловіків і наведено приклади наукового внеску жінок у історичному й сучасному аспектах. Описано проекти та заходи, спрямовані на виховання наукової

молоді на засадах гендерної рівності. Зазначено, що під кінець XX ст. в багатьох країнах Європи та США проблемі ролі жінки в наукових дослідженнях почали надавати важливого значення, і відбулося це значною мірою завдяки діяльності громадських організацій самих учених. В Україні системні дослідження з цієї проблеми започаткувала громадська організація (ГО) «Жінки в науці».

Шифр НБУВ: BA859541

3.Ч.1281. Нобелівський комітет продовжує видавати борги (деякі думки з приводу Нобелівської премії з фізики 2020 року) / С. Л. Парновський // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 21-30. — Бібліогр.: 76 назв. — укр.

Нобелівську премію з фізики у 2020 р. присуджено відомому британському фізику, математику, філософу науки Роджеру Пенроузу (Roger Penrose) за «відкриття того, що утворення чорної діри є впевненим передбаченням загальної теорії відносності», а також німецькому астрофізику Райнгарду Генцелю (Reinhard Genzel) та американському астроному Андреа Гез (Andrea Ghez) «за відкриття надмасивного компактного об'єкта в центрі нашої Галактики».

Шифр НБУВ: Ж20611

3.Ч.1282. Перспективи редагування геному за допомогою CRISPR/Cas, або як опанувати «генетичні ножиці» (Нобелівська премія з хімії 2020 року) / С. В. Комісаренко, С. І. Романюк // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 31-49. — укр.

Нобелівську премію з хімії у 2020 р. присуджено двом дослідникам у галузі молекулярної біології — французькій Еммануель Шарпантьє (Emmanuelle Charpentier), яка нині очолює Відділення наук про патогени при Товаристві Макса Планка в Берліні, та американці Дженніфер Дудні (Jennifer Doudna) з Каліфорнійського університету в Берклі — за «розвиток методу редагування геному». У пресрелізі Нобелівського комітету зазначено, що лауреатки відкрили один з найпотужніших інструментів генної технології — CRISPR/Cas9, або так звані «генетичні ножиці». Цей метод сприяв отриманню у фундаментальних дослідженнях багатьох важливих результатів. Зокрема, дослідники рослини змогли створити культури, стійкі до цвілі, шкідників та посухи. У медицині тривають клінічні випробування нових методів лікування раку, а мрія про те, щобвилікувати спадкові захворювання, ось-ось стане реальністю. «Генетичні ножиці» вивели науки про життя на новий етап розвитку і дають людству величезну користь.

Шифр НБУВ: Ж20611

3.Ч.1283. Поезія як стратегія виживання (Нобелівська премія з літератури 2020 року) / Г. О. Стельковська // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 50-55. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Нобелівську премію з літератури у 2020 р. присуджено американській поетесі Луїз Глік (Louise Glück) за «її безпомилковий поетичний голос, який завдяки своїй суворій красі перетворює індивідуальне існування на універсальне». Як зазначають у Нобелівському комітеті, твори Л. Глік вирізняються прагненням до ясності, а «дитинство і сімейне життя, близькі стосунки з батьками, братами і сестрами — тема, яка залишається центральною для поетеси».

Шифр НБУВ: Ж20611

3.Ч.1284. Як відкрили вірус гепатиту С, або детективні пошуки вірусологів «мовчаного вбивці» (Нобелівська премія з фізіології та медицини 2020 року) / С. І. Романюк, С. В. Комісаренко // Вісн. НАН України. — 2020. — № 12. — С. 3-20. — Бібліогр.: 68 назв. — укр.

Нобелівську премію з фізіології та медицини у 2020 р. присуджено двом американським ученим — Гарві Джеймсу Альтеру (Harvey James Alter) з Національного інституту охорони здоров'я США та Чарльзу Райсу (Charles M. Rice) з Рокфеллерівського університету, а також британському досліднику Майклу Гоутену (Michael Houghton), який нині працює в Альбертському університеті в Канаді, за «відкриття вірусу гепатиту С». У пресрелізі Нобелівського комітету зазначено, що дослідження цього річних лауреатів, які й досі продовжують цю роботу, дали людству неоціненну користь, дозволивши розробити ефективні методи діагностики та заходи з профілактики і лікування цієї інфекції.

Шифр НБУВ: Ж20611

Документознавство

3.Ч.1285. «Вузьке і широке» визначення терміну «документ» / Ю. Палеха, К. Алексеєнко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 100-115. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Документ, безперечно, виконує значну роль в управлінській сфері, у налагодженні соціальних зв'язків, делегуванні комерційних повноважень, функцій інтерпретації, передачу тощо. Традиційно він застосовується як інструмент владного контролю в адмініструванні, як доказ правовідносин чи подій. Разом з тим, він виступає об'єктом дослідження документознавства —

науки, сформованої впродовж 20 — 80-х років минулого століття в СРСР у процесі теоретичного осмислення проблем, що виникали перед країною у сфері діловодства та архівної справи. В дискусійному просторі беруть участь фахівці з інформатики, джерелознавства, дипломатки, кібернетики, управління, права та ін., що покладає відбиток на розумінні терміну «документ», кожен з яких розглядає його як свій об'єкт пізнання. На сьогодні існує чимало поглядів на роль і статус документа як комунікаційного засобу, що відрізняються різними концепціями, поглядами на структуру науки про документ, її міждисциплінарним характером, застосуванням атрибутивного чи функціонально-кібернетичного підходів тощо, результатом чого є невизначеність меж поняття «документ», багатозначність його дефініцій. Питанням еволюції визначень терміну «документ» в публікаціях вчених, законах та стандартах, неузгодження його тлумачень, різничотиннях залежно від поглядів їх авторів; необхідності перегляду окремих стандартів, проведення термінологічних досліджень, мовної експертизи та уніфікації терміносистеми й присвячено цю статтю.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.Ч.1286. Документ в інформаційному просторі: традиції минулого і виклики сучасності: монографія / О. В. Антоник, І. Р. Берест, М. А. Олійник, Ю. І. Палеха, М. С. Пасічник, Г. М. Савчук, О. В. Стадник, С. М. Стрельбицька, Л. М. Ткач; Українська академія друкарства. — Київ: Ліра-К, 2021. — 249 с.: рис. — укр.

Розглянуто широке коло питань, пов'язаних із проблемами аналізу документів як джерела первинної інформації. Висвітлено особливості становлення та розвитку електронного документознавства як складника науки про документ. Розкрито проблеми інформаційної нерівності в сучасному та цифровому просторі, специфіку формування та перспективи розвитку української документознавчої термінології. Охарактеризовано види моделювання у сфері підготовки фахівців з документознавства та діловодства.

Шифр НБУВ: BA859258

3.Ч.1287. Документознавець, менеджер органів державної влади та управління: вступ до фаху: навч. посіб. для студентів спец. 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / Н. А. Бачинська, О. В. Матвієнко, М. Н. Цивін; Київський Нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ: Ліра-К, 2021. — 72 с.: табл. — Бібліогр.: с. 64-71. — укр.

Висвітлено проблеми професіоналізації документно-інформаційної діяльності у сфері державного управління. Охарактеризовано діяльність документознавця-менеджера в умовах цифровізації державного управління. Розглянуто інформаційно-аналітичну діяльність як складову професійної діяльності документознавця-менеджера. Подано інформацію про посадові обов'язки документознавця-менеджера в органах державної влади.

Шифр НБУВ: BA859257

Див. також: 3.С.33

Освіта. Педагогічні науки

3.Ч.1288. Довіра і освіта в параметрах мінливого світу / А. Гльїна, М. Ліпін // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 118-124. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Досліджено феномен довіри як основи соціально-економічних відносин у мінливому та складному світі. Розкрито роль довіри в освітньому просторі, її співпричетність до конституювання смислових вимірів навчання та виховання. Окреслено передумови побудови довірливих відносин між дитиною та дорослим як визначального маркера професійності педагога. Автор аналізує сутність феномену довіри в освітньому процесі в її співвідношенні із запитом сучасності в рефлексивному, критичному і креативному мисленні, що спирається на культуру недовіри.

Шифр НБУВ: Ж71506

3.Ч.1289. Кременчуччина — основа проектування освіти регіону під час випробувань і надалі: матеріали III-ї наук.-пед. експедиції Н.-д. лаб. з вивч. і розроблення гуманітар. ідей акад. В. І. Вернадського (Кременчук, Горішні Плавні, Світловодськ, 18 — 19 трав. 2022 р.): [метод. посіб.] / ред.: А. П. Самодрин; НАН України, Комісія з розробки наукової спадщини академіка В. І. Вернадського, Науково-дослідна лабораторія з вивчення і розроблення гуманітарних ідей академіка В. І. Вернадського, Кременчущкий педагогічний коледж імені А. С. Макаренка, Кременчущка міська рада. — Кременчук: НОВАБУК, 2022. — 225 с.: іл. — укр.

Відробрано теорію і практику розвитку ноосферної освіти в світлі гуманітарних ідей академіка В. І. Вернадського та діяльність наукового самоврядування в особі Науково-дослідної лабораторії з вивчення і розроблення гуманітарних ідей академіка В. І. Вернадського, яка діє під егідою НАН України та у колі своїх прибічників — Кременчущкого педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка та Департаменту освіти Кременчущкої міської ради. Розглянуто соціально-психолого-педагогічну систему

А. С. Макаренка як модель розвитку і діяльності громадянсько-господарства та особистості громадянина на демократичних засадах. Досліджено проблему впровадження компетентнісного підходу в закладах вищої педагогічної освіти. Розкрито проблему проектування регіонального компоненту змісту освіти в сучасній школі. Проаналізовано сакральну-синергетичний сенс педагогічної системи А. С. Макаренка. Охарактеризовано особистісну готовність психологів до надання професійної допомоги постраждалим під час воєнного стану. Визначено сутність середовищного підходу у контексті ноосферної педагогіки.

Шифр НБУВ: BA859292

3.Ч.1290. Матеріали науково-практичної конференції «Завдання педагогічної науки на сучасному етапі розвитку освіти», 18—19 червня 2021 р. — Полтава: Молодий вчений, 2021. — 95 с.: рис. — (Молодий вчений. Конференція). — укр.

Розглянуто досвід А. С. Макаренка у самоврядуванні як відомою принципової організації життєдіяльності дитячого колективу. Досліджено використання інтернет-ресурсів на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням. Охарактеризовано сучасні фізкультурно-оздоровчі технології з фізичного виховання в роботі ДНЗ. Акцентовано увагу на технології формування умінь вчитися впродовж життя. Висвітлено основні засади ефективності курсу спеціального фортепіано для студентів-хормейстерів без спеціальної музичної підготовки. Розглянуто контрольну-аналітичну компетентність учителя у змісті управлінської діяльності. Досліджено використання інноваційних технологій на уроках технологічної освітньої галузі.

Шифр НБУВ: BA859528

3.Ч.1291. Наукова освіта як основа формування життєвої компетентності молоді в умовах трансформації суспільства / А. О. Ласкова-Ярмоленко // Освіта та розвиток обдарованості. — 2021. — № 2. — С. 52-56. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Доведено важливість звернення уваги на концепцію наукової освіти, реалізація якої дасть змогу не просто озброїти молодь певним багажем знань, а підготувати її до непередбачуваного майбутнього в швидкозмінному світі стрімких суспільних трансформацій. За таких умов значно зростає важливість формування в молодих громадян критичного та наукового мислення, здатності до інноваційного розв'язання різноманітних проблем та узгоджених дій, до швидкого прийняття рішень. Наголошено, що система освіти має взяти на себе відповідальність щодо забезпечення всебічного розвитку неповторної індивідуальності людини як найвищої цінності, своєчасно виявляючи її здібності, обдарованості, таланти.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1292. Професійна підготовка андрагогів в університетах Німеччини: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / М. М. Гуляєва; Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено проблему професіоналізації освіти дорослих у Німеччині. Обрунтовано роль німецьких університетів у реалізації ідеї безперервної академічної освіти та подальшої академічної професіоналізації освіти дорослих. На основі змістово-контекстного аналізу освітніх програм визначено характерні риси академічної підготовки андрагогів в університетах Німеччини (відсутність федерального галузевого законодавства, регулювання освіти дорослих земельними законами; наявність персоналу відповідної кваліфікації як необхідної умови державного фінансування інституцій освіти дорослих; збільшення кількості дорослих студентів в університетах; здійснення академічної підготовки в університетах як процес набуття фахових компетентностей андрагога і формою освітньої практики дорослих; двоступенева система академічної підготовки; уніфікація освітніх процесів різних університетів задля забезпечення мобільності; наявність кваліфікаційних можливостей у галузі освіти дорослих; «маргіналізація» освіти дорослих / безперервної освіти; профілізація магистратури, конкретизація у фокусі програми «Освіта дорослих / безперервна освіта» маркерів спеціалізації; домінування науково-дослідницької складової магістерських програм; наявність широких можливостей працевлаштування як умова розроблення, акредитації та перекредитації освітніх програм; чітко визначені рамки умови професіоналізації освіти дорослих). Проаналізовано теорії професіоналізації як концептуальні основи професійної підготовки андрагогів у Німеччині. Обрунтовано роль університетів в утвердженні ідеї академічної безперервної освіти та подальшій академічній професіоналізації освіти дорослих у Німеччині. Розкрито систему визнання, сертифікації та підвищення кваліфікації фахівців освіти дорослих у Німеччині. Представлено результати компаративістського аналізу українського і німецького досвіду щодо конструювання профілю андрагога. Охарактеризовано стан і перспективи підготовки андрагогів в Україні.

Шифр НБУВ: PA452422

Див. також: **3.У.267, 3.Ч.1261, 3.Ч.1308, 3.Ч.1444, 3.Ю.1639**

Загальна педагогіка

Теорія освіти, навчання та виховання

3.Ч.1293. Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України: зб. матеріалів V Міжнар. конф. 17 листоп. 2022 р. / Київський Нац. ун-т будівництва і архітектури, Autonomous University of Zacatecas, Instytut pedagogiki, kujawska szkoła? a wy? sza we W? oc? awcu, European institute of further education, Liceum Og? lnokszta? case im. Jana Kasprowicza, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Державний торговельно-економічний університет, Державний податковий університет. — Київ: КНУБА, 2023. — 406 с. — укр.

Представлено матеріали конференції в яких висвітлено актуальні питання професійної (професійно-технічної) освіти, вітчизняний та зарубіжний досвід, психолого-педагогічне забезпечення освітнього процесу: сучасні виклики: сучасні проблеми викладання інженерно-технічних та гуманітарних дисциплін.

Шифр НБУВ: BA861297

3.Ч.1294. Дослідження методів інтелектуального аналізу даних для обробки результатів тестування / К. Ю. Островська // Систем. технології. — 2020. — № 4. — С. 146-159. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Досліджено методи інтелектуального аналізу даних для обробки результатів тестування з використанням мови Python. Мета роботи — дослідження методів інтелектуального аналізу даних засобами мови Python. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішення наступних завдань: дослідження етапів інтелектуального аналізу даних, особливостей підготовки і вивчення даних; дослідження задач інтелектуального аналізу даних і методів їх рішення; дослідження засобів мови Python для вирішення завдань інтелектуального аналізу даних; практичне рішення задач ІАД: побудова моделей інтелектуального аналізу даних засобами мови Python; аналіз якості побудованих моделей. У даній роботі було проведено інтелектуальний аналіз даних, одержаних з системи управління навчанням Moodle.

Шифр НБУВ: Ж69472

3.Ч.1295. Духовно-релігійне виховання студентської молоді в полікультурному середовищі Закарпаття: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / О. В. Гузинець; Національна академія педагогічних наук України, Інститут проблем виховання. — Київ, 2021. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Схарактеризовано на основі аналізу психолого-педагогічних джерел сутність ключових понять: "духовно-релігійне виховання студентської молоді" та "духовно-релігійна вихованість". Виявлено особливості духовно-релігійного виховання студентської молоді в полікультурному середовищі Закарпаття. Розроблено критерії (духовно-релігійні знання; переживання духовно-релігійних знань і цінностей; втілення духовно-моральних цінностей у поведінку) з відповідними показниками, схарактеризовано рівні духовно-релігійної вихованості студентської молоді в полікультурному середовищі Закарпаття. Теоретично обрунтовано та експериментально перевірено ефективність моделі та організаційно-педагогічних умов духовно-релігійного виховання студентської молоді в полікультурному середовищі. Запропоновано для реалізації організаційно-педагогічних умов експериментальну програму духовно-релігійного виховання студентської молоді, яка ґрунтувалася на принципах духовно-релігійного виховання студентської молоді в полікультурному середовищі.

Шифр НБУВ: PA453110

3.Ч.1296. Етика дистанційного навчання: зб. матеріалів семінару, м. Київ, 9 верес. 2021 р. / ред.: А. Б. Гриняк, О. О. Кот, Н. С. Кузнецова, А. Г. Лапка, М. Д. Пленюк, М. М. Хоменко; Національна академія правових наук України. — Київ: Гельветика, 2021. — 71 с. — укр.

Розглянуто складові елементи етики дистанційного навчання. Висвітлено окремі аспекти етики дистанційного викладання для магістрів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Розкрито проблеми дистанційного навчання осіб з особливими освітніми потребами. Розглянуто етичну складову дистанційного навчання. Досліджено педагогічні й організаційні прийоми дистанційного навчання юристів. Наведено правила поведінки учасників освітнього процесу при застосуванні дистанційної форми навчання. Визначено роль викладача у процесі дистанційного навчання майбутніх юристів. Увагу приділено правовому регулюванню відносин дистанційного навчання. Висвітлено окремі аспекти етики дистанційного навчання в сучасному навчальному процесі. Розглянуто професійну етику як спосіб регуляції поведінки юриста в умовах дистанційного навчання.

Шифр НБУВ: BA859789

3.Ч.1297. Інноваційна освітня діяльність: пріоритети розвитку сучасного здобувача освіти: зб. матеріалів Всеукр. студент. наук.-практ. конф., 12 трав. 2022 р. / Кам'янець-Подільський Нац. ун-т імені Івана Огієнка. — Кам'янець-Подільський: Звонічко Д. Г., 2022. — 82 с.: табл. — укр.

Висвітлено інновації в педагогічному менеджменті. Розкрито можливості використання платформи MOODLE в освітньому

процесі вищого військового навчального закладу. Розглянуто організаційну культуру як предмет теоретичного аналізу в науковому менеджменті. Охарактеризовано концептуальні підходи до розвитку організаційної культури в умовах реформування. Висвітлено питання виховання військового патріотизму майбутніх офіцерів-прикордонників. Увагу приділено технології розробки концепції та комплексно-цільової програми розвитку школи. Розглянуто інтерактивні технології як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів під час вивчення англійської мови.

Шифр НБУВ: ВА860065

3.Ч.1298. Методика використання сервісів Microsoft Office 365 для підтримання спільної роботи студентів / В. П. Тагауров, М. П. Шишкіна // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 2. — С. 151-158. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Охарактеризовано основні компоненти методики використання хмарного сервісу Microsoft Office 365 для підтримання спільної роботи студентів педагогічних спеціальностей в процесі навчання дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті». Необхідність дослідження обумовлена потребою підвищення рівня ІКТ компетентності студентів, викладачів закладів педагогічної освіти в аспекті розвитку навичок використання хмарних сервісів підтримання спільної роботи, зокрема, сервісів Microsoft Teams, що входить до складу Microsoft Office 365, ознайомлення їх з методичними засадами використання сервісів даного типу в освітньому процесі. Для досягнення мети використано загальнонаукові методи: теоретичні — аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду; теоретичний аналіз, систематизація та узагальнення наукових фактів і закономірностей емпіричні — анкетування; опитування; бесіди з учасниками освітньо-наукового середовища; педагогічні спостереження за початковою і науковою діяльністю суб'єктів освітнього процесу, педагогічний експеримент. Експериментальна база дослідження: Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, в експерименті взяли участь магістри фізичних, математичних, педагогічних спеціальностей закладу вищої педагогічної освіти, об'єм вибірки — 160 чоловік. Обґрунтовано, що запровадження методики використання сервісів Microsoft Office 365 в освітній процес у закладі вищої педагогічної освіти сприятиме запровадженню інноваційних форм і методів навчання, більш активному використанню найсучасніших ІКТ, розвитку ІКТ-компетентностей учасників освітнього процесу, зокрема, навичок роботи у групі, покращанню результатів навчання. Зроблено висновки, що використання сервісів Microsoft Office 365, зокрема сервісів Microsoft Teams, що входить до складу Microsoft Office 365, в освітньому процесі є методично доцільним, запровадження спеціально розробленої методики використання цих сервісів підтвердило свою ефективність щодо організації спільної роботи студентів, поліпшенню їх активності та мотивованості до навчання, розвитку ІКТ-компетентності в аспекті використання хмарних технологій, поліпшенню результатів навчання.

Шифр НБУВ: Ж101424

3.Ч.1299. Моделі та інструментальні засоби для експертного оцінювання якості знань в системах дистанційного навчання: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.06 / В. Х. кизи Мурарова; Харківський нац. ун-т радіоелектроніки. — Харків, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Вирішено актуальне науково-прикладне завдання розробки моделей та інструментальних засобів, що дозволяють підвищити ефективність експертного оцінювання якості знань в системах дистанційного навчання. Вперше запропоновано інформаційну технологію побудови освітнього простору в системах дистанційного навчання, засновану на використанні модульної структури інструментальних засобів, яка враховує індивідуальні вимоги та особливості учасників дистанційного навчання, що дозволяє підвищити ефективність процесів формування та експертного оцінювання якості знань. Отримав подальший розвиток метод визначення інтегральної оцінки якості знань на основі штучних нейронних мереж, що дозволяє прогнозувати параметри процесів формування знань та експертного оцінювання в системах дистанційного навчання. Удосконалено концептуальну модель освітнього простору на основі формального опису специфікації інформаційних вимог до функціональних завдань користувачів у системах дистанційного навчання. Розроблено інформаційну технологію, що дозволяє створювати програмне забезпечення оцінювання знань в даних системах. Використання теоретичних досліджень і практичних розробок дозволяють на основі створених інформаційних технологій будувати нові, більш ефективні, або модернізувати існуючі інформаційні системи для дистанційного навчання.

Шифр НБУВ: РА452955

3.Ч.1300. Поняття «наукова грамотність» у термінологічному полі наукової освіти в англомовному науковому дискурсі / О. А. Ковальова // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 18-24. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Представлено результати теоретичного дослідження становлення поняття «наукова грамотність». Проаналізовано теоретичні підходи науковців США, Канади та країн Європи, які зробили значний вклад у розробку концепції наукової грамотності.

Досліджено розвиток близьких понять «грамотність» та «природа науки». Вивчено напрацювання спеціалізованих державних організацій і міжнародних установ, зокрема ЮНЕСКО та Європарламенту, у дослідженні та ідентифікації цих феноменів. Сформульовано авторське розуміння понять «грамотність» та «наукова грамотність». Наведено різні наукові підходи до структури наукової грамотності та характеристики її компонентів.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1301. Реалізація дослідницько-пізнавального підходу в роботі з обдарованою молоддю / О. Дубініна, Т. Бурлаєнко // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 52-59. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Здійснено аналіз наукових здобутків щодо використання дослідницько-пізнавального підходу в роботі з обдарованою молоддю; окреслено алгоритм реалізації дослідницько-пізнавального підходу в роботі з обдарованою молоддю та складові моделі навчання обдарованої молоді з урахуванням інтуїтивно-логічної компоненти. Уточнено поняття «дослідницько-пізнавальний підхід», який полягає в застосуванні інноваційних технологій і практик навчання обдарованої молоді та базується на мотиваційній складовій учнів, що спонукає їх до пізнавальної активності. Встановлено, що високі результати у роботі з обдарованою молоддю можливо досягти завдяки застосуванню сучасних практик навчання та реалізації дослідницького, дослідницько-пізнавального та інтуїтивно-логічного підходів навчання, які інтегруються в єдину модель навчання обдарованої молоді «FIRE».

Шифр НБУВ: Ж71506

3.Ч.1302. Соціокультурний аспект впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту / Н. І. Ашиток // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 86-88. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Зазначено, що в епоху становлення інформаційного суспільства посилюється вплив інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на освіту. Наголошено, що зміни, пов'язані із впровадженням цих технологій, настільки стрімко та інтенсивно втілюються в нову освітню реальність, що суб'єктами освіти не завжди усвідомлюється, що ці технології є лише засобом, а не метою. Розглянуто переваги і недоліки впровадження ІКТ. Проаналізовано чинники дегуманізації та відчуження. Зазначено, що сучасне суспільство приречене на освіту з використанням ІКТ, проте метою цифровізації освіти має бути реалізація гуманізму.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

3.Ч.1303. Цифрові інструменти дистанційної освіти: [колект.] монографія / О. Г. Глазунова, Т. В. Волошина, В. І. Корольчук, О. Г. Кузьмінська, Н. В. Морзе, М. В. Мокрієв, І. С. Костенко, Т. П. Саяпіна; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — Київ: НУБіП України, 2022. — 342 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 330-342. — укр.

Здійснено аналіз платформ для розміщення та використання навчального контенту в умовах цифрової трансформації. Описано структуру гібридного хмаро орієнтованого середовища для дистанційного навчання на основі системи взаємопов'язаних елементів, які допомагають виконувати основні функції: навчання та контролю. Здійснено аналіз CLMS Moodle з точки зору платформи для інтеграції хмарних ресурсів і сервісів в єдиному освітньому середовищі. Представлено загальний набір елементів Moodle, який використовується в рамках електронного курсу. Акцентовано увагу на інтеграції зовнішніх освітніх ресурсів і сервісів через стандарт LTI. Описано організацію віртуального навчального середовища на основі впровадження конкретних стратегій для кожного елемента гібридного (дистанційного) навчання відповідно до рекомендацій Microsoft на платформі Microsoft Teams. Описано організацію та проведення дистанційного навчання в закладах вищої освіти із використанням платформи Google Classroom як середовища для організації різних видів діяльності між учасниками освітнього процесу (комунікації, взаємодії та співпраці). Наведено приклади використання сервісів відеоконференцій Zoom, Google Meet, Skype, MS Teams, Cisco Webex для онлайн навчання, розкрито особливості їх інтеграції в єдине освітнє середовище. Описано хмарні технології групової роботи з навчальним контентом. Представлено результати дослідження та здійснено порівняльний аналіз щодо використання хмарних сервісів Google Workspace: сервісів платформи Microsoft 365; використання Webex Meeting для групової роботи в межах корпоративного акаунту.

Шифр НБУВ: ВА859956

Див. також: 3.С.67, 3.Ч.1397

Історія освіти та педагогічної думки

Історія освіти та педагогічної думки в країнах Європи

3.Ч.1304. Історико-ретроспективний аналіз державної освітньої політики в Україні (1991 — 2020 рр.) / Н. Ігнатенко, М. Москалюк, Л. Костюк // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 203-215. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Мета запропонованої розвідки — генезис становлення державної політики в галузі освіти в Україні у 1991 — 2020 рр. Використано комплекс загальнонаукових (аналіз, синтез, порівняння, діалектичний) та спеціально-наукових (історико-порівняльний, історико-типологічний, проблемно-хронологічний) методів історичного пізнання. Визначено та обгрунтовано періодизацію формування державної освітньої політики в Україні та здійснено історико-ретроспективний аналіз особливостей її розвитку в умовах сучасного державотворення. Висновки: здійснений історико-ретроспективний аналіз дозволяє охарактеризувати державну освітню політику в Україні 1991 — 2020 рр. як багатовекторну підсистему загальнодержавної політики, основне призначення якої полягає в організації науково-методичного та нормативно-процесуального супроводу стратегій розвитку освітніх систем держави. Розвиваючись в межах п'яти етапів, державна освітня політика України окресленого періоду реалізовувалася у двох напрямках — спробах вирішити «старі» завдання в умовах нового соціокультурного буття та пошуках інших, більш відповідних високотехнологічному суспільству фундаментальних основ освіти. Долаючи кризові стани, які певною мірою були властиві кожному з періодів, суспільство поступово усвідомлювало необхідність змін, що спонукали суб'єктів державної політики розглядати освітню галузь як результат соціокультурної еволюції, наслідком якої має стати досягнення стану конгруентності між освітньою політикою та потребами особистості, суспільства й держави.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.4.1305. Метод проектів в українській школі 1920 — 1930-х років / уклад.: В. О. Гайдей, О. П. Міхно; Педагогічний музей України. — Вінниця: Кушнір Ю. В., 2019. — 191 с.: табл. — (Педагогічні републікації; вип. 6). — Бібліогр.: с. 182-187. — укр.

Представлено шостий випуск серії «Педагогічні републікації», в якому в хронологічному порядку розміщено праці українських педагогів 1920 — 1930-х років про метод проектів, уперше опубліковано в тогочасній фаховій педагогічній періодиці та підручничковій літературі. Об'єднано републікації у три групи: теоретичні, методичні статті та бібліографічні огляди літератури. Структурно випуск складається з трьох частин: ознайомлювальні праці українських педагогів про метод проектів: осмислення американського досвіду та теоретичне обґрунтування методу, практичне застосування методу проектів в українській школі; статті методичного спрямування щодо досвіду роботи навчальних закладів, огляди літератури про метод проектів в українських педагогічних журналах: бібліографія і критичний аналіз видань про метод проектів.

Шифр НБУВ: ВА859062

3.4.1306. Націотворчі орієнтири науково-педагогічної та громадсько-просвітницької діяльності Бориса Грінченка / Л. Хмельницька // Соціум. Документ. Комунікації. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 65-83. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Висвітлено життєвий і творчий шлях Б. Д. Грінченка, зокрема, розглянуто та проаналізовано основні напрями його літературної, педагогічної, громадсько-просвітницької діяльності, а також науково-педагогічні напрацювання в галузі народного шкільництва із застосуванням принципів народної педагогіки та національних ідеалів, визначено внесок у становлення і розвиток української національної школи. Зазначено, що Б. Грінченко одним із перших, в умовах тотальної заборони поширення української мови, порушив питання застосування рідної мови у навчальному процесі, зокрема недільних шкіл. Таким закладом стала приватна школа для дівчат Христини Алчевської в с. Олексіївка Катеринославської губернії, де Борис Дмитрович шість років вчителювання (1887 — 1893 рр.) втілював свої ідеї побудови національної школи, таємно ознайомлюючи учнів з українською мовою. Б. Грінченко популяризував нові інноваційні форми та методи організації навчально-виховного процесу, не визнаючи фізичних покарань, виступаючи за зближення комунікації між вчителем та учнями. Навчання рідною мовою стало основним кредом Грінченка-вчителя. Він був прихильником використання найкращих надбань прогресивних педагогів, застосовуючи діалектичну єдність мислення та мови, вважаючи останню виразником національних ознак: етнографічних, ментальних та світоглядних. Увагою Бориса Дмитровича користувалася література для народного читання, який він присвятив спеціальну статтю. Педагогічні погляди Б. Грінченка відображені і у його численних працях: «На безпросветному пути» (1905), «Якої нам треба школи» (1906), «Народні вчителі і українська школа» (1906), «Перед широким світом» (1907) та численних художніх творах про учнів та вчителів. Невід'ємну частину громадсько-просвітницької діяльності Бориса Грінченка займає видання діяльності, яка особливою масштабу набула у Чернігові, де він організує єдине в той час в Україні народне видавництво на україномовні книжки. Робота на цій ниві виявилася плідною, адже за період з 1894 до 1902 роки Б. Грінченко видав близько 50 книжок для народу загальним накладом близько 170 тисяч примірників, серед них твори видатних класиків.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.4.1307. Особливості педагогічно-антропологічних пошуків представників професійно-академічної філософії України другої половини XIX — першої половини XX ст.: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / А. С. Герасименко; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця, 2021. — 20 с. — укр.

Розкрито суть та значення педагогічно-антропологічного дискурсу мислителів академічного філософування України другої половини XIX — першої половини XX ст. Доведено, що Київська філософсько-академічна школа цього періоду, акумулювавши значний багаж духовної культури та історичного досвіду, постала інтелектуальною спільнотою, яка виробила власні професійні підходи до розуміння методів і принципів викладання, його мети та способів реалізації педагогічної творчості. Підкреслено взаємозв'язок і взаємообумовленість педагогіки філософії та психології в історико-педагогічному дискурсі. Визначено історико-культурні передумови педагогічного пошуку представників університетської освіти (М. Грот, Г. Челпанов, Г. Шпет, П. Юркевич, В. Зеньковський), крізь призму якого концептуалізовано поняття дух, душа, серце. Стверджено думку про те, що розвиток історико-педагогічного знання відбувається шляхом засвоєння антропологічних ідей та поглядів, які, трансформуючись у предметному полі педагогіки, задають принципи і норми педагогічної діяльності, внаслідок чого педагогічна антропологія набуває статусу методології освітнього процесу.

Шифр НБУВ: РА452765

3.4.1308. Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні: колект. монографія / І. Албул, І. Карпич, О. Кірдан, Н. М. Коляда, Л. Костенко, Т. Кочубей, О. Кравченко, Н. Левченко, О. Матрос, Л. Моргай, Т. Окольніча, Ю. Підвальна, В. Полехіна, О. Радул, О. Філоненко; ред.: Н. М. Коляда; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. — Умань: Ямчеський О. В., 2022. — 332 с.: іл., фот. — укр.

Коллективну монографію «Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні» підготовлено в межах проекту «Освіта, шкільництво і педагогічна думка Черкащини» відповідно до плану наукової діяльності Науково-дослідного центру педагогічного краєзнавства подвійного підпорядкування НАПН України та МОН України та держбюджетної теми «Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму, яка виконується в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Наведено результати наукових досліджень та інформування громадськості про розвиток педагогічного краєзнавства в контексті історико-культурних явищ та процесів в Україні. Звернено увагу на теорію і практику розвитку позашкільної освіти в Україні (кінець XX — початок XXI ст.). Висвітлено студентські регіональні історико-педагогічні дослідження крізь призму освітньої діяльності. Розглянуто педагогічну діяльність Івана Лучицького задля розвитку освіти на Черкащині (1845 — 1918). Охарактеризовано постать Володимира Науменка (1852 — 1919) у збереженні культурно-історичної ідентичності українського народу.

Шифр НБУВ: ВА859868

3.4.1309. Постмодерна концепція освіти Зигмунта Баумана / М. Гальченко, О. Ковальов // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 124-131. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Наведено концепцію освіти відомого соціолога та філософа Зигмунта Баумана. Учений розглядає освіту в умовах соціальних трансформацій Постмодерну — епохи, яку він називає «плинною сучасністю». Модерна освіта адаптувала особистість до соціального порядку, натомість особливості «плинності» Постмодерну є мінливість і неможливість побудови логічного обґрунтування під час вибору життєвих стратегій. Умовою адаптації індивіда до життя стає швидкість. Це формує «швидке споживання» освіти та загрожує принципам фундаментальної освіти, інтелектуальним ідеалам вченості й академічної свободи, а також можливою втратою освітніх цілей. Так, З. Бауман вважає, що освіта перебуває в кризі, водночас вона є засобом виходу з кризи, оскільки її місія — підготовка індивіда до життя та формування ним життєвих стратегій, які уможливають його адаптацію до нової соціальної реальності.

Шифр НБУВ: Ж71506

Див. також: 3.С.67, 3.Т.181, 3.Ч.1371

Дошкільне виховання. Дошкільна педагогіка

3.4.1310. Розвиток культурологічної складової змісту дошкільної освіти (друга половина XX — початок XXI століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / С. В. Чередищенко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут проблем виховання. — Київ, 2022. — 24 с.: табл. — укр.

Наведено теоретичне узагальнення розвитку культурологічної складової змісту дошкільної освіти другої половини XX —

початку ХХІ століття в аспекті ознайомлення дітей із художнім словом. З'ясовано особливості розвитку культурологічної складової змісту дошкільної освіти на різних етапах становлення системи дошкільної освіти. На засадах теоретичного аналізу досліджуваної проблеми уточнено сутність понять «культурологічна складова змісту дошкільної освіти», «художнє слово». Проаналізовано готовність сучасних вихователів до реалізації культурологічної складової змісту дошкільної освіти. Визначено компоненти готовності вихователів до реалізації культурологічної складової змісту дошкільної освіти (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий), критерії («знання культурологічної складової»; «прагнення реалізувати культурологічну складову»; «уміння реалізувати культурологічну складову») з відповідними показниками, рівнями. Узагальнено й експериментально перевірено прогресивні практики формування у вихователів готовності до реалізації культурологічної складової змісту дошкільної освіти (в аспекті ознайомлення дітей із художнім словом) через використання сучасних форм професійної освіти й організації ефективної взаємодії з батьками щодо формування читачьких інтересів дошкільнят.

Шифр НБУВ: РА45212

Дошкільна педагогіка (теорія виховання та навчання)

3.Ч.1311. Інтервенція педагогіки партнерства засобами креативної студії «Майстерня ляльок» / М. І. Замелюк, А. П. Хомярчук // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 66-69. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Представлено розробку креативної студії «Майстерня ляльок». Запропоновано методику лялькотерапії на відновлення цілісності та внутрішньої рівноваги учасників за допомогою творчого самовираження. У студії можливо власноруч створювати характерні та казкові образи ляльок, опановуючи в процесі різноманітні види творчої діяльності, а також отримуючи нові знання про малюнок, живопис і скульптуру.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1312. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-мовленнєвої діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / С. О. Тесленко; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. — Одеса, 2021. — 20, [1] с.: табл. — укр.

Визначено сутність феномена "національно-патріотичне виховання (НПВ) дітей старшого дошкільного віку (ДСДВ) засобами художньо-мовленнєвої діяльності" як цілеспрямованій, організованій процес, спрямованій на передавання і засвоєння культурно-історичного досвіду українського народу, формування в дітей почуттєво-ціннісного ставлення до родини, рідного краю, Батьківщини, усвідомлення власної приналежності до української нації, активізацію їхніх патріотичних вчинків і дій в інтегрованій художньо-мовленнєвій діяльності. Результатом НПВ ДСДВ є її національно-патріотична вихованість, яку визначаємо як інтегративну властивість, що характеризується наявністю та рівнем сформованості патріотичних знань, суджень, особистісних якостей, достатнім запасом слів національно-патріотичного змісту, що є вираженням національної свідомості, та виявляються у практичних діях у різних видах художньо-мовленнєвої діяльності. Виявлено критерії (когнітивний, емоційно-почуттєвий, рефлексійно-діяльнісний) з відповідними показниками; схарактеризовано рівні національно-патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку (достатній, задовільний, низький). Науково обґрунтовано педагогічні умови НПВ таких дітей засобами художньо-мовленнєвої діяльності: українськомовний супровід та інтегрований підхід до НПВ засобами художньо-мовленнєвої діяльності, взаємодія закладу дошкільної освіти і батьків у НПВ цих дітей. Розроблено й упроваджено модель та експериментальну методику, для такого виховання, що охоплює сукупність динамічно пов'язаних складників (мети, завдань, принципів, форм, методів, прийомів, засобів і педагогічних умов) та інше. Експериментально доведено, що запропоновані модель та методика сприяють підвищенню рівня НПВ ДСДВ.

Шифр НБУВ: РА452760

3.Ч.1313. Особливості казкотворчого процесу у системі «вихователь-дитина-батьки» / М. І. Замелюк, О. І. Беспартотна // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 76-80. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Представлено розробку авторського навчального тренінгу. Запропоновано методику казкотворення в системі «вихователь-дитина-батьки». Акцентовано на виокремленні особистісних характеристик учасників освітнього процесу, використанні інтерактивних прийомів, форм і методів роботи вихователя з авторською казкою. У дослідженні наголошено, що завдяки методу казкотворення можна сформувати навички критичного мислення, розв'язання проблем, прийняття рішень, роботи в команді, уміння взаємодії та комунікації.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1314. Педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання:

автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / О. М. Сахарова; Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — Одеса, 2021. — 20, [1] с.: рис., табл. — укр.

Вперше визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови збагачення словника дітей (далі Ц СД) молодшого дошкільного віку (МДВ) в процесі фізичного виховання (ФВ) (забезпечення мовленнєвого супроводу процесу ФВ дітей МДВ, упровадження інтерактивних мовленнєвих технологій у процесі ФВ, наявність позитивних стимулів збагачення СД у процесі ФВ, взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у збагаченні цього словника). Розкрито сутність феномену такого збагачення, як цілеспрямованого впливу на розвиток СД, збільшення їхнього словникового запасу, засвоєння нових значень уже знайомих слів, переведення їх із пасивного словника в активний у ході вирішення завдань ФВ з використанням притаманих йому організаційних форм, засобів, методів і прийомів фізичного розвитку. Виявлено критерії (когнітивний, репродуктивний, інтерактивний) із відповідними показниками, схарактеризовано рівні розвитку цього словника (достатній, задовільний, низький), розроблено модель збагачення СД МДВ в процесі ФВ (когнітивно-збагачувальний, комунікативно-спрямований та емоційно-діяльнісний етапи), уточнено поняття "збагачення словника", "словникова робота в закладі дошкільної освіти", "ФВ дітей дошкільного віку", подальшого розвитку набули теорія і методика розвитку мовлення цих дітей. Розроблено й упроваджено діагностичну та формувальну методику збагачення СД, комплекс індивідуальних мовленнєвих діагностичних завдань для дітей МДВ, дібраних за кожним показником. Використано у процесі експериментальної роботи з поетапним впровадженням визначених педагогічних умов, поєднання традиційних форм і методів роботи із ФВ (різні види гімнастики (ранкова, пробудження, імунна, пальчикова, гімнастика для очей, підбадьорююча, коригувальна тощо), традиційні заняття з фізичної культури, інтегровані заняття, рухливі ігри, гігієнічні процедури, загартовування дітей тощо) з елементами інноваційних інтерактивних технологій (казкотерапія, казкотерапія в поєднанні із фідбол-вправами, пісочна терапія, танцювально-рухова терапія, сміхотерапія, музикотерапія, релаксація під музику, імунна гімнастика тощо). Експериментально доведено ефективність упровадження педагогічних умов, моделі та методики збагачення СД МДВ в процесі ФВ.

Шифр НБУВ: РА452761

3.Ч.1315. Роль логоритміки в музично-мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку / Н. Аніщенко, І. Ярошенко // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 44-52. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Доведено актуальність і важливість використання логопедичної ритміки як інноваційного напрямку музично-корекційної діяльності в закладах дошкільної освіти (ЗДО). Визначено структуру, мету та завдання музичних занять з використанням елементів логоритміки. Схарактеризовано види музичної діяльності, які використовує музичний керівник ЗДО у системній роботі. Аргументовано роль музичної логоритміки не лише в корекційній роботі для дітей з мовленнєвими порушеннями, а й в ефективному загальному та музичному розвитку дошкільників.

Шифр НБУВ: Ж71506

3.Ч.1316. Стенд-музей як інноваційний засіб навчання для формування цілісної картини світу в контексті STREAM-освіти / Л. Ю. Коба // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 70-82. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Модернізація освітнього процесу має бути спрямована на подачу дітям знань, інтегрованих із різних галузей для формування цілісної картини світу та здатності застосовувати набуті знання та вміння в різноманітних життєвих ситуаціях. Нині важливою постає розробка та впровадження в роботу інноваційних засобів навчання, які сприяють розвитку в дошкільнят здібностей до точних та гуманітарних наук. Актуальним і дієвим є впровадження в роботу нового напрямку освіти — STREAM. Цей напрям поєднує в собі завдання з формування в дітей наукових уявлень про світ, знайомство з інформаційно-комунікативними технологіями, розвиток уміння експериментувати, навчання дітей основам опрацювання змісту тексту, а також розуміння різних видів мистецтва. Інноваційність системи STREAM-освіти спрямована на інтеграцію розвитку, навчання та виховання дітей. Осмислення теоретичних основ дає змогу визначити такі вектори педагогічного впливу: набуття досвіду у спільній дослідницькій і творчій діяльності; забезпечення становлення дитини як особистості, що здатна до обґрунтованих дій у різних ситуаціях, усвідомлення відповідальності перед собою, колективом і суспільством за результати своєї діяльності. Саме для вирішення цих завдань розроблено освітню систему Стенд-музей, яка створює інформаційно-конструктивне середовище, що є базою для реалізації напрямку STREAM у дошкільному закладі. Беручи до уваги надзвичайну комунікабельність сучасних дітей, слід добирати для освітньої роботи посібники, які сприяють виникненню запитань, спонукають до пошуку, збагачують сенсорний досвід і сприяють евристичним відкриттям.

Шифр НБУВ: Ж100965

Шкільна педагогіка
(теорія освіти, навчання та виховання)

Дидактика

3.Ч.1317. Впровадження системи електронного навчально-методичного забезпечення в науково-дослідну діяльність школярів / Г. В. Онопченко // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 35-40. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розкрито особливості впровадження системи навчально-методичного забезпечення в науково-дослідну діяльність школярів на основі використання електронних освітніх ресурсів. Визначено вимоги до структури та змісту науково-дослідної діяльності школярів, охарактеризовано інноваційні методи розвитку науково-дослідного мислення учнів, описано можливості, що надаються електронними освітніми ресурсами, подано їх класифікацію.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1318. Вчитель для обдарованих дітей як фасилітатор їх розвитку / О. Г. Ноздрачова // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 53-55. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Зауважено, що в сучасному українському суспільстві поняття обдарованості дітей викликає дедалі більший інтерес. Вчитель — це не лише суб'єкт для передачі знань, а й насамперед людина, яка любить свою професію та учнів, до яких вона має знайти індивідуальний підхід, для того, щоб у кожного виявити здібності, чи навпаки відставання в розвитку. У контексті сучасних освітніх завдань дедалі більшої актуальності набуває проблема готовності педагога до роботи з обдарованими дітьми. Визначено, що робота «вчителів для обдарованих дітей» і «звичайних вчителів» приблизно однакова. Мета дослідження — визначити те, що вчителі мають розвивати навчальне середовище, яке відповідає соціальному, культурному та мовному досвіду своїх учнів. Вони виступають керівниками, посередниками, консультантами, викладачами та лідерами для студентів і допомагають учням ефективно пов'язати свої знання, що базуються на культурі спілкування та досвіді навчання в класі. Вчителі повинні використовувати особистий культурний досвід учнів як основу для розвитку знань і навичок.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1319. Дидактичні засади організації освітнього процесу в науковому ліцеї / В. Мелешко // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 21-30. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Висвітлено дидактичні засади організації освітнього процесу наукового ліцею, що пов'язані з психологічними особливостями обдарованих учнів, схильних до наукової діяльності. Розглянуто дидактичні засади організації освітнього процесу як сукупності принципів, на основі яких будується цей процес. Висвітлено особливості дидактичної системи наукового ліцею з урахуванням специфіки її компонентів. Зміст, форми та методи навчання висвітлюються як умова формування дослідницьких компетентностей обдарованих учнів, що передбачені стандартом спеціалізованої освіти наукового спрямування. Сутність дидактичних засад автор розглядає кризь призму таких складників, як: організація освітнього процесу на принципах дослідницького, діялісного, акмеологічного підходів; урахування психічних якостей і характеристик у добірї змісту освіти (навчання), використання форм і методів навчання, що пов'язані з психічними характеристиками обдарованих учнів, схильних до наукової діяльності, їхніми інтелектуальними здібностями та пізнавальними потребами, що створюють ситуацію успіху. Пояснення сутності дидактичних засад освітнього процесу наукового ліцею розглянуто в контексті використання дієвих принципів, підходів, ідей, що реалізуються у змісті, формах, методах навчання, які забезпечують сприятливі умови для формування дослідницьких компетентностей учнів, поглиблення предметних знань, що сприяє здійсненню підготовки майбутніх дослідників у різних сферах діяльності.

Шифр НБУВ: Ж17506

3.Ч.1320. Дівчинка — перлинка / Л. В. Переяслова // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 94-97. — укр.

Описано досвід сільської школи щодо послідовної, цілеспрямованої, систематичної роботи з обдарованими дітьми, який надає можливість розвивати творчі здібності дитини з раннього віку. Героїнею рубрики «Я — обдарована особистість» стала талановита учениця 3-го класу Китайгородської ЗОШ І — ІІІ ступенів Хейло Вероніка, яка виявила неабиякі творчі здібності вже на початковому етапі навчання. Авторка пишається своїм навчальним закладом та талановитою ученицею.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1321. Застосування інфографіки як засобу інтенсифікації науково-дослідницької діяльності обдарованих школярів / О. Онопченко // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 68-75. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Досліджено питання використання інфографіки в освітньому процесі. Обґрунтовано доцільність використання інфографіки як інноваційного засобу візуальної комунікації в науково-дослідницькій діяльності обдарованих школярів. Розглянуто історичні аспекти та етапи становлення інфографіки, проаналізовано поняття «Інфографіка», її види, функції, принципи, а також найбільш відомі та доступні Інтернет-сервіси. Описано широкі можливості інфографіки, особливості її застосування в науково-дослідницькій діяльності обдарованих учнів.

Шифр НБУВ: Ж17506

3.Ч.1322. Моделювання уроку в початковій школі: ретроспективний аналіз / М. Лавренова, Н. Лалак, Т. Молнар, Л. Фенчак // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 76-81. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Порушено проблему моделювання уроку в початковій школі. На основі аналізу наукової, методичної та енциклопедичної літератури авторами було здійснено ретроспективний аналіз і розкрито сутнісні характеристики понять «модель», «моделювання», «модель уроку», «моделювання уроку». Зазначено, що дефініції «моделювання уроку», «проектування уроку» та «конструювання уроку» вченими тривалий час уживалися як синонімічні та розмежовувати їх почали нещодавно. Питання організації діяльності учнів на уроці хвилювали вчителів-практиків одвічно, однак проблема моделювання уроку набула особливої актуальності з розвитком педагогічної думки наприкінці ХХ — початку ХХІ століття. У контексті сьогодення ведеться полеміка щодо модернізації уроку. Акцентовано увагу на поєднанні традиційної й інноваційної підходів до уроку як основної організаційної форми навчання здобувачів початкової освіти. Урок є частиною життя учня та вчителя, проживання якої має демонструвати високу загальнолюдську культуру, забезпечувати становлення ціннісних орієнтацій. Доведено, що для якісної професійної підготовки майбутнього вчителя до моделювання уроку в початковій школі необхідні: загальнодидактичні знання законів, принципів, основних категорій, сутності освітнього процесу, змісту, структури, можливих форм і методів його організації; дидактико-методичні вміння проектувати уроки в початковій школі; розвинена здатність до рефлексивної діяльності; педагогічна майстерність.

Шифр НБУВ: Ж17506

3.Ч.1323. Освітні Інтернет-ресурси як засіб підвищення мотивації дітей до розвитку власної обдарованості / І. С. Задерихіна, О. О. Клець // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 42-47. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто застосування освітніх Інтернет-ресурсів з метою підвищення мотивації дітей до розвитку власної обдарованості. Цієї мети можна досягти, надаючи обдарованій дитині можливість безперервної роботи з навчальним матеріалом у цікавій формі. Представлено авторський інтерактивний плакат для ознайомлення з поняттям «гостинність», який учитель може використати для підготовки та проведення уроків, а також як основу для створення віртуального зошита чи науково-популярних електронних інформаційно-практичних комплексів для дітей та юнацтва.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1324. Освітні технології роботи з обдарованими дітьми: досвід Ізраїлю, Польщі та США / К. Андросович // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 89-99. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Розкрито основні освітні тенденції роботи з обдарованими учнями зазначених країн. В Ізраїлі акцентуються питання раннього виявлення обдарованості та максимального розкриття індивідуальних особливостей учнів. У Польщі широко функціонують психолого-педагогічні центри для вивчення рівня інтелектуального потенціалу дитини. Американські педагоги дотримуються думки про необхідність індивідуалізованого навчання та розроблення спеціальних програм для обдарованих. Найпоширенішими методами діагностики дитячих здібностей зазначених країн є: спостереження; експертна оцінка (учитель, батьки, однолітки); констатація певного рівня досягнутих успіхів; стандартизоване тестування.

Шифр НБУВ: Ж17506

3.Ч.1325. Особливості цифровізації вищої освіти в сучасних умовах / О. Базелюк // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 37-43. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Доведено актуальність і важливість використання логopedичної ритміки як інноваційного напрямку музично-корекційної діяльності в закладах дошкільної освіти (ЗДО). Визначено структуру, мету та завдання музичних занять з використанням елементів логоритміки. Охарактеризовано види музичної діяльності, які використовує музичний керівник ЗДО у системній роботі. Аргументовано роль музичної логоритміки не лише в корекційній роботі для дітей з мовленнєвими порушеннями, а й в ефективному загальному та музичному розвитку дошкільників.

Шифр НБУВ: Ж17506

3.4.1326. Педагогічні моделі STEAM-орієнтованого освітнього середовища для розвитку інформаційно-цифрової компетентності вчителя основної школи / Н. В. Сороко // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 2. — С. 142-150. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Активний розвиток суспільства знань вимагає реформування освіти та перегляду традиційних методів навчання з позиції оновлення форм, засобів та її змісту відповідно до таких світових процесів, як глобалізація та інформаційна революція. З огляду на це важливого значення набуває проектування моделей освітніх середовищ відповідно до впровадження світових тенденцій щодо нових підходів навчання на різних рівнях освіти особистості. Однією з таких тенденцій є STEAM-освіта, що потребує проектування STEAM-орієнтованого освітнього середовища (ООС). У цьому випадку особливого значення набуває розвиток інформаційно-цифрової компетентності (ІЦК) вчителів, що є важливим для підтримки та розвитку освіти відповідно до вимог інформаційного суспільства. З огляду на це, мета роботи — аналіз педагогічних моделей STEAM-ООС закладу загальної освіти (ЗЗО) та виокремлення характерних особливостей такого середовища та пропозицій щодо його основних компонентів. Для досягнення мети використано методи системного та порівняльного аналізу наукової літератури та звітів проєктів щодо процесів проектування педагогічних моделей STEAM-ООС; теоретичні методи синтезу та узагальнення для формулювання висновків і пропозицій щодо створення моделі STEAM-ООС ЗЗО для розвитку ІЦК вчителів. Виокремлено важливі компоненти, що є необхідними при проектуванні STEAM-ООС закладу загальної освіти для розвитку ІЦК вчителів: цільовий, комунікативний, змістовий, організаційно-діяльнісний, технологічний, результативно-діагностичний. Визначено, що цільовий компонент має стосуватися окреслення чинників впливу на формування мети, завдань, принципів і підходів навчання; комунікативний компонент охоплює завдання щодо підтримки взаємодії учасників навчального процесу; організаційно-педагогічний компонент має передбачати застосування необхідних підходів, форм, методів і засобів для розвитку ІЦК вчителів; змістовий компонент моделі має відображати навчальний контент, що сприятиме розвитку ІЦК вчителів для підтримки та розвитку STEAM-ООС ЗЗО; технологічний компонент має передбачати рішення завдань підбору засобів для забезпечення створення, підтримки та розвитку середовища; результативно-діагностичний компонент є реалізацією цільового компоненту та передбачає аналіз розвитку ІЦК вчителів для підтримки та розвитку STEAM-ООС ЗЗО. В результаті проведеного аналізу педагогічних моделей STEAM-ООС ЗЗО, визначено основні компоненти STEAM-ООС ЗЗО для розвитку ІЦК вчителів та описано завдання у межах цих компонентів.

Шифр НБУВ: Ж101424

3.4.1327. Психолого-педагогічні аспекти впровадження у практику роботи з обдарованою учнівською молоддю електронного наукового журналу на платформі Open Journal Systems / Г. В. Кузьменко, І. В. Братусь // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 35-41. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Розглянуто можливості впровадження в практику роботи з обдарованими, здібними до науки учнями, у рамках спеціалізованої освіти наукового спрямування, діяльність з розгортання видавництва та функціонування учнівського електронного наукового журналу відкритого доступу на платформі Open Journal System. Зазначається, що використання електронної відкритої журнальної системи Open Journal System в освіті відкриває нові можливості для консолідації ресурсів обдарованої учнівської молоді, координації науково-дослідницької діяльності, створює умови для інтелектуального, духовного і науково-творчого розвитку, тим самим сприяє нарощуванню наукового потенціалу країни. Поряд з цим вказується на наявність негативних процесів, що безпосередньо чи опосередковано впливають на свідомість молодого покоління, яке сьогодні фактично «живе» у віртуальному світі. Зазначено, що ці потенційно небезпечні тенденції пов'язані з відкритістю інформаційного простору, інтенсивністю та глобальним характером інформатизації суспільства, відсутністю збалансованого адміністрування відкритого інформаційного середовища, а брак життєвого та наукового досвіду учнів не завжди дає змогу вирізнити недобрсовісні вияви деяких видань, що виступають носіями негативних тенденцій. Усе це ускладнює роботу із залучення обдарованої учнівської молоді до створення учнівського електронного наукового журналу відкритого доступу на платформі Open Journal System і потребує з боку сучасної наукової спільноти координації спільних зусиль у відповідному напрямку. Запропоновано педагогічні умови успішного впровадження в практику роботи з обдарованою учнівською молоддю діяльність з розгортання видавництва та функціонування учнівського електронного наукового журналу відкритого доступу на платформі Open Journal System.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.4.1328. Результати дослідження педагогічних засобів профілактики та корекції залежності обдарованих підлітків від віртуального середовища / М. Новгородська // Пед. інно-

вації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 31-37. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проаналізовано результати дослідження педагогічних засобів профілактики та корекції залежності обдарованих підлітків від віртуального середовища. Для порівняння наведено результати світових досліджень з цієї проблематики. Доведено доцільність використання педагогічних засобів профілактики та корекції залежності обдарованих підлітків від віртуального середовища. Наведено приклади використання елементів арт-терапії в роботі педагога для ефективної профілактики та корекції залежності.

Шифр НБУВ: Ж71506

3.4.1329. Розвиток ключових компетентностей та навичок XXI століття крізь призму STEM-освіти / Н. С. Лукичова // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 48-51. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Запропоновано модель поєднання інформаційних технологій, математики та мистецтва відповідно до вимог сучасності, на шляху до STEM-освіти. Автор пропонує читачам ознайомитися з новими тенденціями в освіті: QR-код, AR, VR та електронні освітні ресурси. Розглянуто долучення до дослідницької та творчої діяльності, що допомагає розвивати вміння та навички, а також поглиблювати знання у STEM-предметах. Наведено приклади реалізації з досвіду діяльності, перші результати успішного залучення молоді, що дало змогу покращити умови для юних дослідників. Матеріал буде корисним для вчителів, батьків і всіх бажаючих до створення STEM-родини.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.4.1330. Теоретико-методологічні засади проектування змісту варіативного навчання у закладах загальної середньої освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.09 / В. І. Кизенко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогіки. — Київ, 2021. — 43 с.: рис. — укр.

Викладено результати дослідження теоретико-методологічних засад проектування змісту варіативного навчання у закладах загальної середньої освіти. Визначено пріоритети, пов'язані з профілізацією загальної середньої освіти. Проаналізовано наукову літературу, чинні державні документи та навчальні програми, підручники й посібники з проблеми дослідження. Обрунтовано важливість дидактичних принципів формування варіативного компонента змісту освіти. Схарактеризовано дидактичні функції курсів за вибором у процесі реалізації профільного навчання. Розглянуто змістово-процесуальний потенціал проектування варіативного навчання як ресурсу оновлення теоретико-методологічних засад проектування змісту варіативного навчання й основ розвитку дидактичної системи варіативного навчання. Розроблено й обрентовано комплексну структурно-функціональну модель проектування та реалізації варіативного змісту освіти. Схарактеризовано розроблені й обрентовані теоретичні засади здійснення діагностики ефективності реалізації змістово-процесуального потенціалу проектування варіативного навчання. Розроблено й обрентовано організаційно-педагогічні умови реалізації змістово-процесуального потенціалу проектування варіативного навчання як чинника моніторингу функціонування дидактичної системи варіативного навчання. Верифіковано результати наукового забезпечення та супроводу процесу реалізації змісту варіативного освітнього компонента у дидактичній системі варіативного навчання Київської гімназії східних мов № 1 (за підсумками Всеукраїнського експерименту 2012 — 2019 рр.). Доведено, що теоретико-методологічні засади проектування змісту варіативного навчання у закладах загальної середньої освіти детермінуються потребою в науковому проектуванні цілей (цілеутворення) освіти, що мають спрямовуватися у бік предметно-компетентнісної підготовки здобувачів профільної освіти задля забезпечення вільного орієнтування їх у житті та світі професій, сприяти у визначенні пріоритетів і цінностей майбутнього випускника закладу загальної середньої освіти у постійно змінюваних умовах під впливом політичних, соціально-економічних і соціокультурних трансформацій.

Шифр НБУВ: РА452169

3.4.1331. Теоретичні основи профілактики залежності обдарованих підлітків від віртуального середовища / М. М. Новгородська // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 98-103. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Наведено дані світових досліджень щодо залежних від віртуального середовища обдарованих підлітків. Представлено теоретичні основи профілактики залежності обдарованих підлітків від віртуального середовища. Показано різні погляди дослідників на фактор обдарованості підлітків і пов'язані з ним ризики виникнення залежності від віртуального середовища. Наголошено на наявність нагальної потреби профілактики цього явища. Виявлено фактори ризику виникнення залежності обдарованих підлітків від віртуального середовища. Описано модель профілактики залежності від віртуального середовища.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.4.1332. The development of external assessment in Ukrainian education at contemporary stage / S. Kubitskiy, Ya. Rudyk, O. Voshchevska // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 88-93. — Бібліогр.: 37 назв. — англ.

Досліджено особливості та перспективи розвитку сучасних процедур зовнішнього оцінювання в освіті, а саме: зовнішнього нез го оцінювання, сертифікації педагогічних працівників та інституційного аудиту. Автори дійшли висновку, що найбільш проблемною для практичного впровадження є сертифікація педагогічних працівників, яку запропоновано в найближчій перспективі проводити виключно на добровільних засадах з одночасним удосконаленням процедури атестації педагогів.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1333. Use of information and communication technologies in the technological educational industry / N. Vakulenko, O. Beznosiuk // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 71-80. — Бібліогр.: 77 назв. — англ.

Актуальність статті зумовлено необхідністю дослідження напрямів осучаснення методики викладання дисциплін «Трудове навчання» та «Технології», зважаючи на зміни в суспільстві, викликані активною інформатизацією та використанням інформаційно-комунікаційних технологій; необхідністю впровадження інноваційних підходів до проведення практичних занять, зокрема з виконання STEM-проектів, поєднання роботи з вивчення традиційних ремесл із використанням комп'ютерних технологій. Мета роботи — дослідження та систематизація можливостей використання ІКТ, закладених Державним стандартом базової середньої освіти та опис практичного досвіду використання ІКТ в освітньому процесі при викладанні дисциплін технологічної освітньої галузі. Методи: аналіз, порівняння, узагальнення опрацьованих джерел (нормативно-правових документів, наукових статей, навчальних посібників, офіційних інтернет-ресурсів); емпіричні методи (педагогічного спостереження, бесіди-інтерв'ю); дослідження досвіду практичних прикладів використання ІКТ в освітньому процесі загальноосвітніх шкіл. Досліджено досвід педагогів-новаторів щодо використання в освітньому процесі загальноосвітньої школи методичних комплексів (Kompas-3D, Corel Draw, Paint-3D, Solidworks, Inventor, Keyshot, комп'ютерних програм для вишивання Embird, Wilcom ES і Pattern Maker) для забезпечення технологічної освіти відповідно до вимог «Нової української школи». Проаналізовані методики викладання навчальних дисциплін із використанням ІКТ сприяють реалізації мети та завдань сучасної технологічної освітньої галузі; визначено шляхи модернізації освітнього процесу з урахуванням досвіду педагогів-новаторів; визначено доцільність широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання предметів «Трудове навчання» та «Технології».

Шифр НБУВ: Ж74078

Див. також: 3.Т.158, 3.Ч.1326, 3.Ч.1343, 3.Ч.1347, 3.Ч.1383, 3.Ч.1429

Теорія та методика виховання учнів

3.Ч.1334. Година спілкування. Фітокафе «Квітка здоров'я» / Г. В. Шевченко // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 67-75. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Подано авторську розробку години спілкування з елементами гри про цілісність властивості рослин України з позицій вчених-біологів і письменників-фольклористів. Через інформацію про лікувальні властивості рослин рідного краю та образно поетичне слово українських письменників в учнів формується екологічна компетентність, а саме: дбайливе ставлення до довкілля; пошана до народних традицій; розуміння й відчуття прекрасного в мистецтві та навколишньому житті; заохочення до активної екологічної діяльності, прагнення бути здоровим, адже люди за здоров'я платять великі гроші. Діти засвоюють важливе правило: природа подбала: бери даром, лікуйся, будь здоровим, але віддай плату — любов; люби природу, шануй, оберігай, ошадливо користуйся нею. Важливим є формування навичок критичного мислення, розв'язання проблем, прийняття рішень, роботи в команді, уміння взаємодіяти та комунікації.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1335. Корекція фізичного стану школярів 15—16 років засобами спортивного туризму: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02 / О. Г. Дем'янчук; Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України. — Київ, 2021. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Уперше теоретично обґрунтовано й розроблено технологію корекції фізичного стану школярів 15—16 років із застосуванням засобів спортивного туризму, яка враховує передумови виконання оздоровчої та корекційної діяльності, що покладені в основу мети, завдань, принципів, методів й умов її реалізації; діагностику фізичного стану; програму корекції фізичного стану, що містить інформаційно-теоретичний та практичний модулі; засоби й методи з їх упровадженням у позакласні та гурткові заняття з туризму, а також критерії ефективності. Вперше виявлено й обґрунтовано взаємозв'язок показників фізичного стану та технічної підготовленості зі спортивного туризму школярів 15—16 років. Уперше визначено й обґрунтовано підходи до диференціації засобів спортивного туризму залежно від показників фізичного стану та технічної підготовленості учнівської молоді 15—16 років для адекватного планування занять зі спортивного туризму. До-

повнено дані про показники фізичного здоров'я, фізичного розвитку й технічної підготовленості зі спортивного туризму школярів 15—16 років. Доповнено дані про сучасні підходи до організації занять учнівської молоді із використанням сучасних технологій оздоровчо-рухової активності, розширено уявлення про потребу школярів до виконання здоров'яформувальної діяльності, зацікавленості до занять фізичною культурою та інтересів у виборі видів оздоровчої рухової активності підлітків. Набули подальшого розвитку знання щодо особливостей моторики дітей старшого шкільного віку.

Шифр НБУВ: PA453301

3.Ч.1336. Особливості діяльності обласних закладів позашкільної освіти України (Полтавська, Кіровоградська, Сумська області): монографія / Л. І. Ворона; ред.: В. С. Курило. — Київ: АртЕк, 2022. — 330, [3] с.: рис. — Бібліогр.: с. 241-277. — укр.

Розглянуто сучасний стан та перспективи розвитку позашкільної освіти в Україні в процесі реалізації освітньої програми «Нова українська школа». Проаналізовано досвід організації позашкільної освіти в Україні на прикладі Полтавської, Сумської, Кіровоградської областей та роль органів публічної влади й місцевих програм у процесі освітнього менеджменту й формування освітньої політики в регіоні. Виокремлено та запропоновано основні напрями модернізації освітньої політики держави у позашкільній освіті становлення НУШ.

Шифр НБУВ: VA859408

3.Ч.1337. Проектний метод у формуванні екологічної компетентності школярів на уроках природничого циклу / Л. Д. Кожокар // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 81-83. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Проаналізовано проблему формування екологічної компетентності здобувачів середньої освіти за допомогою проектного методу навчання. Визначено сутність екологічного проекту й необхідність відбору вчителем тематики проектів і включення їх в освітній процес закладу. З'ясовано, що реалізація проектних технологій зумовлює зростання ролі кожного школяра в навчанні. Автором виявлено, що систематичне залучення школярів до участі в екологічних проєктах сприяє розвитку активної природоохоронної позиції. Доведено, що використання екологічних проєктів в освітньому процесі створює умови для успішного формування екологічної компетентності.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1338. Тенденції формування соціальної самовизначеності підлітків у педагогічній теорії і практиці першої половини ХХ століття: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ю. А. Васюк; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. — Полтава, 2021. — 20 с.: табл. — укр.

З'ясовано сутність феномену Усоціальної самовизначеності підліткаФ й окреслено пріоритети його розуміння та застосування в педагогічній науці та практиці першої половини ХХ ст. Виокремлено тенденції розвитку традиційних та інноваційних ознак самовизначеності особистості дитини та її ціннісних орієнтацій в освітньому просторі першої половини ХХ ст. Охарактеризовано зміст і засоби формування соціальної самовизначеності підлітків у педагогічних технологіях Вальдорфської школи (Р. Штайнер), Чиказької школи-лабораторії (Дж. Дьюї) та інноваційних виховних закладів (колонії та комуни) А. Макаренка. Систематизовано тенденції формування соціальної самовизначеності підлітків у освіті обраного для дослідження періоду на основі авторських критеріїв. Розкрито шляхи актуалізації прогресивних тенденцій самовизначеності особистості підлітка у сучасній системі освіти.

Шифр НБУВ: PA452852

3.Ч.1339. Формування етнокультурної компетентності в учнів закладів загальної середньої освіти з використанням творчої спадщини П. Чубинського / В. Й. Крамар // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 48-52. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Розкрито значення використання етнокультурної спадщини П. Чубинського у формуванні етнокультурної компетентності в учнів закладів загальної середньої освіти України. Проаналізовано внесок П. Чубинського в становлення української педагогіки в Україні. Визначено освітні функції етнокультурної спадщини П. Чубинського під час формування етнокультурної компетентності в учнів і реалізацію їх на практиці в закладах загальної середньої освіти України.

Шифр НБУВ: Ж100965

Див. також: 3.Ч.1266, 3.Ч.1328, 3.Ч.1396

Школознавство

3.Ч.1340. Дизайн інтер'єру закладів середньої освіти: історичний розвиток і сучасні тенденції: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.07 / Д. Ю. Косенко; Київський Нац. ун-т технологій та дизайну. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Вперше проведено системний розгляд меблювання інтер'єру закладів середньої освіти як об'єкту дизайн-проекування.

Обґрунтовано та визначено поняття «меблювання інтер'єру» як предметно-просторової системи, визначено періодизацію історичного розвитку шкільного меблювання, виявлено закономірності його розвитку як на ранніх етапах, так і в сучасності. Визначено й охарактеризовано сучасні та перспективні тенденції розвитку шкільного меблювання. Розширено та вдосконалено категоріальний апарат дизайну інтер'єру закладів середньої освіти, систему вимог до інтер'єру та меблювання закладів середньої освіти та відповідних властивостей предметно-просторового середовища. Розроблено комплексну систему типологію меблювання інтер'єру закладів середньої освіти.

Шифр НБУВ: РА452981

3.Ч.1341. Підготовка вчителів у системі післядипломної освіти з учнями старшої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. Ю. Сагадіна; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Проаналізовано наукову літературу та визначено теоретичні засади дослідження, методологічні підходи до реалізації його завдань: системний, середовищний, особистісний, діяльнісний та компетентнісний. Уточнено поняттєво-категорійний апарат дослідження: "профорієнтаційна робота", "професійна орієнтація", "професійне інформування", "профорієнтаційний аспект вчителя". Визначено поняття "готовність учителів до організації профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи", як особливий професійно-особистісний стан, що включає мотиваційне ставлення до організації профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи, знання та вміння їх ефективно реалізувати для досягнення педагогічних цілей. Визначено стан та узагальнено досвід підготовки вчителів у закладах післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи. Узагальнено зарубіжний досвід економічно розвинутих держав щодо забезпечення ними системи підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи. Відзначено недостатній рівень забезпечення організаційно-педагогічних та науково-методичних засад цього процесу. Зроблено висновок щодо необхідності переходу вітчизняної системи післядипломної освіти в режим інноваційного розвитку, що потребує розроблення організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з такими учнями.

Шифр НБУВ: РА452764

3.Ч.1342. Функціонал директора закладу загальної середньої освіти в умовах війни / О. М. Дікова-Фаворська // Укр. соціум. — 2022. — № 3. — С. 117-129. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Визначено на основі онлайн-опитування директорів шкіл головні проблеми, які виникають при прийнятті управлінських рішень в екстремальній ситуації, зумовленій війною в Україні. Ідентифіковано соціальні ризики та непередбачувані виклики, які постають перед директорами українських закладів загальної середньої освіти при виконанні функціональних обов'язків під час війни. Виявлено, що в сучасній ситуації до функцій директора школи належать не тільки традиційні з організації освітнього процесу, але й ряд нових, зумовлених актуальною ситуацією щодо гарантування безпеки всіх учасників процесу, забезпечення їхньої різнобічної підтримки, юридично правильного оформлення освітньої діяльності в умовах воєнного стану тощо. Показано, що зміна функціоналу директора закладів загальної середньої освіти під впливом значущих подій і суспільних запитів не є випадковим явищем, викликаним воєнним станом, а історичною закономірністю, притаманною розвитку української освіти від самих витоків її створення. Показано, що визначений професійним стандартом «Директор закладу загальної середньої освіти» перелік функцій і компетентностей не охопив всього обсягу процесів, що забезпечує директор закладу загальної середньої освіти, зокрема його управлінських дій в умовах екстремальних ситуацій, тобто реалізації функцій антикризового управління, яка потребує відповідної підготовки. Результати проведеного дослідження дозволяють судити, що в нинішній ситуації повномасштабного військового вторгнення Росії на територію суверенної України директори шкіл потребують посиленої правової підготовки, поглиблення фінансової грамотності, психологічної та інших видів підтримки. Розроблено рекомендації для наближення навчання в системі підвищення кваліфікації директорів закладів загальної середньої освіти до нових запитів, зумовлених потребами у поглибленні знань для прийняття ефективних управлінських рішень в умовах війни, зокрема щодо посилення юридичної складової навчальних планів; введення тренінгових курсів з відпрацюванням кейсів обміну власним досвідом розв'язання непересічних питань в особливих ситуаціях.

Шифр НБУВ: Ж24215

Див. також: 3.Ч.1318

Організація загальноосвітньої школи

3.Ч.1343. Особливості освітнього процесу наукового ліцею: навчальна і наукова компоненти / В. В. Мелешко // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 83-89. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто проблеми, що пов'язані з процесом навчання у наукових ліцеях як спеціалізованих закладах загальної середньої освіти наукового спрямування. У процесі аналізу особливостей освітнього процесу наукового ліцею виявлено окремі тенденції, що забезпечують успішність дослідницької діяльності обдарованих учнів і посилюють їх інтерес до наукової роботи на основі інтеграції навчального та наукового складників процесу навчання. Це потребує врахування психічних якостей і характеристик обдарованого учня старшого шкільного віку, зокрема високий рівень мотивації до навчання, наполегливість у досягненні успіху, готовність до застосування зусиль, прагнення досягати мети. З'ясовано, що застосування процедур інтеграції навчального та навчального компонентів як складників процесу навчання обдарованих учнів забезпечує умови для здобуття спеціалізованої освіти наукового спрямування на основі реалізації різних стратегій навчання та методик проектної діяльності. Також поєднання навчального і наукового компонентів цілісного освітнього процесу сприяє успішному формуванню дослідницьких компетентностей інтелектуально обдарованих учнів завдяки створенню ситуації успіху. Автор стверджує, що наукові знання передбачені для вивчення у формі спецкурсів або факультативів, мають відповідати інтересам обдарованих учнів, їхнім потребам у знаннях. На основі ознайомлення учнів з додатковими науковими відомостями вони отримують узагальнене уявлення про основні сфери навколишнього світу, засвоюють теоретичні наукові відомості чи достовірні дані про них. Отже, завдяки успішній інтеграції навчального та наукового змісту, інтелектуально обдаровані учні, окрім загально навчальних, засвоюють наукові знання, розширюють досвід дослідницької роботи, отримують пропедевтичну підготовку до наукової діяльності.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1344. Пріоритети якісного розвитку дошкільної освіти / В. М. Новіков // Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1. — С. 142-160. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Сьогодні проблема подальшого розвитку дошкільної освіти обговорюється у тісному зв'язку з впровадженням інноваційних освітніх технологій, застосуванням сучасних методів та інструментів функціонування закладів дошкільної освіти (ЗДО), удосконаленням їх структури і укріпленням ресурсної бази. Важливо усвідомити, що мотиваційним інструментом реалізації цих глобальних трендів є оцінка якості навчання в цих закладах. Вона підтверджує критичну важливість і економічну ефективність раннього розвитку дітей для їх подальшої життєвої перспективи з точки зору педагогіки і психології. Незалежна оцінка якості освітніх програм є найважливішим засобом інформування суспільства щодо прийняття кардинальних рішень про перспективний розвиток системи дошкільної освіти. Мета статті — визначення умов створення адекватного середовища розвитку дошкільного контингенту дітей з врахуванням досвіду зарубіжних країн. Новизна роботи полягає в отриманні результатів передусім щодо розвитку предметно-ресурсного середовища ЗДО, а також характеристики шкал оцінки якості дошкільної освіти, що дають можливість удосконалення стратегії розвитку системи дошкільної освіти, коригування освітніх програм та підвищення професійного рівня педагогічних працівників ЗДО. Надана характеристика «Шкал для комплексної оцінки якості освіти в дошкільних організаціях», які дають змогу об'єктивно оцінити відповідність функціонування ЗДО державним стандартам розвитку дошкільної освіти. Аналітичній оцінці піддано основні компоненти освітньої роботи ЗДО. З метою їх використання для оцінки якості освітньої діяльності ЗДО акцент переноситься з аналізу результатів навчання дітей на визначення потенціалу ресурсної бази таких закладів.

Шифр НБУВ: Ж25188

3.Ч.1345. Проблеми і перспективи державно-громадського управління закладами загальної середньої освіти в умовах децентралізації влади на засадах партнерської взаємодії / О. М. Онаць // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 27-34. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Обґрунтовано проблеми державно-громадського управління (ДГУ) закладами загальної середньої освіти (ЗЗСО) в умовах децентралізації влади та визначено його перспективні напрями розвитку на засадах партнерської взаємодії. Уточнено, що ДГУ освітою — це процес поєднання діяльності державних і суспільних суб'єктів управління в інтересах людини, соціуму, влади. Встановлено, що ДГУ ЗЗСО як активними соціально-педагогічними системами буде ефективним тоді, коли держава та громадськість стануть рівноправними партнерами і будуть працювати на істотні зміни в меті, завданнях, змісті та результатах управління. Аргументовано, що головною ознакою партнерства є встановлення контактів, що зумовлюються спільною діяльністю і передбачають: комунікацію (обмін інформацією), інтер акцію (обмін діями), соціальну першепцію (сприйняття й розуміння партнера). Визначено, що сутність партнерства полягає у встановленні зв'язків на взаємовигідних і рівноправних умовах між опорним ЗЗСО, як і іншими закладами, учнями та їхніми батьками, працівниками закладу освіти та членами місцевого співтовариства, меценатами та спонсорами, представниками культурно-освітніх установ і різних громадських об'єднань, органами влади

та місцевого самоврядування, представниками приватного та неурядового секторів для визначення способів і напрямів взаємодії для успішного спільного вирішення важливих питань життєдіяльності та розвитку як закладу освіти, так і всіх партнерів. Доведено, що основним аргументом щодо перспектив розвитку ДГУ ЗССО є перехід на партнерські відносини, які закріплені угодами та нормативними документами, що встановлюються між різними компонентами цілісної організаційної структури управління закладом освіти.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1346. Система управління середньою освітою в Англії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / В. В. Белова; Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогіки. — Київ, 2021. — 18 с. — укр.

На основі автентичної джерельної бази з використанням компаративного аналізу охарактеризовано систему управління середньою освітою в Англії у сукупності теоретичних засад, періодів розвитку, сутнісних характеристик організації та змісту. Розроблено періодизацію розвитку системи управління середньою освітою в Англії у визначених хронологічних межах, які охоплюють три періоди (початок реформи традиційної моделі управління середньою освітою (1980 — 1990-ті рр.); період удосконалення нової моделі управління середньою освітою (2000-ні рр.); акцентовано на новій моделі управління середньою освітою з новими характеристиками (починаючи з 2010 р.). Обґрунтовано комплексність концепту управління освітою в Англії на засадах класичних управлінських теорій та інноваційних орієнтирів теорій мережування, соціального партнерства, автономії. Розкрито структуру (поєднання вертикальної (центральний, місцевий рівні і рівень закладу освіти) і горизонтальної (мультиакадемічні трасти) площин) і зміст управління середньою освітою (який складає діяльність його суб'єктів з інтеграції таких напрямів діяльності, як оринковлення (лквазіринкова модель), інтенсифікація партисипації стейкхолдерів в управлінні шляхом започаткування шкільних органів управління освітою, посилення ролі закладу освіти у межах школобазованого менеджменту). Запропоновано рекомендації щодо врахування позитивного досвіду Англії з управління середньою освітою для України.

Шифр НБУВ: РА452454

3.Ч.1347. Узагальнена функціональна модель інформаційно-освітнього середовища закладу загальної середньої освіти / О. М. Мельник // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 2. — С. 94-99. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Обґрунтовано та наведено узагальнену функціональну модель інформаційно-освітнього середовища закладу загальної середньої освіти. В умовах пандемії, спричиненої коронавірусом COVID-2019, у зв'язку з переходом всіх закладів освіти одразу на дистанційну форму навчання, як ніколи нагальним стало питання створення інформаційно-освітнього середовища (ІОС) закладу загальної середньої освіти. З огляду на це постала необхідність внесення коректив у моделювання такого середовища з використанням комп'ютерних і хмарних технологій, яке надасть можливість організувати навчання за дистанційною та змішаною формами належним чином, вести облік навчальних досягнень учнів, будувати освітню траєкторію кожного. Таке моделювання сприятиме належному функціонуванню ІОС з метою забезпечення якісного освітнього процесу. Дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи «Розвиток інформаційного освітнього середовища сучасного навчального закладу України» (N держреєстрації 0117U006234). Для досягнення мети використано загальнонаукові методи, такі як аналіз наукових і науково-педагогічних джерел, у тому числі дисертаційних досліджень, синтез, узагальнення, порівняння, індукція, дедукція, опис, зіставлення, теоретичне моделювання. Запропонована узагальнена функціональна модель багаторівневої ІОС закладів загальної середньої освіти, яка є основою для розроблення технічними фахівцями всіх необхідних алгоритмів і відповідних програмних кодів, а також її належного інформаційного наповнення за участю педагогічних працівників. Висновки. Під ІОС закладу освіти розуміємо цілісну багаторівневу цифрову систему, яка поєднує підсистеми забезпечення управлінської, навчальної та наукової діяльності з відповідним змістовим і методичним інформаційним забезпеченням на єдиній програмно-апаратній основі (платформі).

Шифр НБУВ: Ж101424

Див. також: 3.Х.987, 3.Ч.1319, 3.Ч.1320

Спеціальні школи. Дефектологія

3.Ч.1348. Дидактичні умови формування мовленнєвої компетентності молодших підлітків в умовах інклюзивного навчального середовища основної школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / О. Г. Губарь; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. — Полтава, 2021. — 20 с.: табл. — укр.

Досліджено дидактичні умови формування мовленнєвої компетентності молодших підлітків в інклюзивному навчальному середовищі основної школи. Проаналізовано зміст і структуру

мовленнєвої компетентності молодших підлітків, виокремлено її компоненти (інтонаційно-просодичний, фонетико-фонематичний, лексико-граматичний, діалогологічний, психологічний), схарактеризовано критерії, показники й рівні її сформованості. Визначено, обґрунтовано та експериментально перевірено дидактичні умови формування мовленнєвої компетентності молодших підлітків в умовах інклюзивного навчального середовища основної школи: створення сприятливого мовленнєво-оточуючого середовища для молодших підлітків в умовах інклюзивного навчального середовища основної школи; забезпечення дидактичної адаптивності логопедичного супроводу молодших підлітків; розробка та упровадження навчально-корекційної методики формування мовленнєвої компетентності молодших підлітків.

Шифр НБУВ: РА452267

3.Ч.1349. Розвиток системи спеціальної освіти в Україні та Польщі (XIX — початок XXI століття): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03 / В. М. Шевченко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка. — Київ, 2021. — 52 с.: рис. — укр.

Дисертація висвітлює процес становлення і розвитку педагогічної науки і, зокрема, однієї з її галузей — спеціальної освіти. Здійснено системний теоретико-методологічний та історико-педагогічний аналіз концептуальних підходів дослідження проблеми освітнього феномену «система спеціальної освіти» в Україні та Польщі (XIX — початку XXI століття). Провідними для організації дослідження обрано історико-генетичний, динамічний, проблемно-хронологічний, компаративістський, системно-синергетичний, міждисциплінарний, прогностичний підходи. Виокремлено, науково обґрунтовано хронологічні етапи розвитку системи спеціальної освіти в Україні та Польщі (XIX — початок XXI століття): перший — 1805/17 — 1917/18; другий — 1917/18 — 1941/39 роки; третій — 1943/44 — 1991/89 роки; четвертий — 1991/89 — 2020 роки. Встановлено основні соціально-політичні, економічні, духовно-ціннісні детермінанти розвитку суспільства, що визначали вектори становлення теорії і практики спеціальної освіти в Україні та Польщі на кожному з означених етапів. Розроблено алгоритм історіографічного порівняльного аналізу («концептуальне ядро» дослідження). Створено логіко-структурну модель організації історико-педагогічного дослідження на кожному з виокремлених етапів (центральну складову якої склав алгоритм історіографічного порівняльного аналізу), що дало змогу підпорядкувати процес наукового пошуку єдиній стратегії і отримати однамітні одиниці аналізу в контексті різних історичних проміжків часу. Встановлено ступінь репрезентації зовнішніх і внутрішніх чинників якості спеціальної освіти у процесі історіографічного порівняльного аналізу кожного з етапів становлення її системи в Україні та Польщі (XIX — початок XXI ст.). Визначено ключові історичні ознаки, схожі та відмінні тенденції, індикатори розвитку якості спеціальної освіти на кожному з етапів становлення системи спеціальної освіти в Україні та Польщі (XIX — початок XXI ст.). Здійснено аналіз структури та результатів сучасної модернізації системи спеціальної освіти Польщі.

Шифр НБУВ: РА452976

3.Ч.1350. Удосконалення координаційних здібностей учнів з вадами зору на уроках фізичної культури з використанням сенсорноорієнтованих завдань: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02 / Л. О. Рядова; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського. — Львів, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено проблему підвищення рівня розвитку координаційних здібностей учнів середніх класів із вадами зору шляхом застосування на уроках фізичної культури програми удосконалення координаційних здібностей із використанням сенсорноорієнтованих завдань. Для поліпшення показників координаційних здібностей і функціонального стану зорового аналізатора застосовано вправи з використанням різних орієнтирів, зорових сигналів і т. д.; слухового аналізатора — вправи зі зміною напрямку руху, швидкості реагування на раптові звукові сигнали, під музичний супровід і т. д.; вестибулярного аналізатора — вправи зі зміною напрямку руху, з поворотами на різну кількість градусів і т. д.; тактильного аналізатора — вправи зі спортивним інвентарем, різним за фактурою, розмірами і т. д., а також рухливі ігри. Застосування на уроках фізичної культури школярів експериментальних груп запропонованої програми сприяло достовірному (р,05-0,001) підвищенню рівня розвитку координаційних здібностей, як наслідок, поліпшенню показників функціонального стану сенсорних систем.

Шифр НБУВ: РА452124

Див. також: 3.С.8

Професійна і спеціальна освіта

3.Ч.1351. Activities of the Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine in the conditions of modern challenges / V. Radkevych, L. Yershova, L. Bazył // Професійна

педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 125-143. — Бібліогр.: 138 назв. — англ.

Актуальність зумовлена необхідністю популяризації результатів наукової, освітньої, інформаційно-аналітичної, консультативно-дорадчої діяльності єдиної в Україні наукової установи, що здійснює науково-методичний супровід вітчизняної професійної та фахової передвищої освіти, що перебувають у стані реформування. Мета роботи — охарактеризувати сучасні виклики та ризики для системи професійної та фахової передвищої освіти, висвітлити основні результати діяльності Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (ІПТО НАПН України) у 2021 р. і перспективи його подальшого розвитку. Методи: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення); емпіричні (вивчення законодавчих і нормативно-правових документів у сфері професійної та фахової передвищої освіти, аналіз результатів діяльності структурних підрозділів ІПТО НАПН України та матеріалів, оприлюднених на його офіційному сайті та сайті фахового журналу «Професійна педагогіка»). ІПТО НАПН України представлено як єдину наукову платформу, що забезпечує науково-методичний супровід модернізації сучасної професійної та фахової передвищої освіти; проводить наукові дослідження з актуальних для професійної та фахової передвищої освіти проблем; розробляє та впроваджує в закладах освіти педагогічні інновації (концепції, методичні системи, методики, технології тощо); здійснює інноваційну освітню діяльність різних рівнів; готує висококваліфіковані кадри для професійної, фахової передвищої та вищої освіти за спеціальностями 011 «Освіта. Педагогіка» та 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями); займається видавничою, інформаційно-аналітичною та експертною діяльністю; активно розвиває міжнародні наукові зв'язки, бере участь у міжнародних науково-освітніх проєктах; системно впроваджує принципи прогностичності, академічної свободи, доброчесності, студентоцентризму. Охарактеризовано основні виклики та ризики у діяльності наукової установи, виявлено її актуальні завдання та шляхи їх вирішення. Охарактеризовано основні виклики системі професійної освіти (посилення світових інтеграційних процесів, стрімкий розвиток цифровізації, націоналізації, екологізації, інтернаціоналізації професійної підготовки майбутніх фахівців у розвинених країнах світу); проаналізовано зумовлені ними ризики (централізовану та бюрократизовану систему управління у сфері наукової і науково-технічної діяльності).

Шифр НБУВ: Ж74078

3.4.1352. Pedagogical conditions for the development of ecological culture of future specialists of maritime and river transport in colleges / T. Rulevska // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 87-94. — Бібліогр.: 91 назв. — англ.

Вирішення проблеми забруднення навколишнього середовища можливе через проведення низки заходів, серед яких важливе місце займає формування екологічної культури майбутніх фахівців морського та річкового транспорту (МіРТ). Мета роботи — обґрунтувати педагогічні умови розвитку екологічної культури майбутніх фахівців МіРТ у коледжах. Методи: теоретичні — аналіз, синтез, дедукція, порівняння, узагальнення (для аналізу наукових джерел із проблеми дослідження); емпіричні — усне та письмове опитування, метод незалежних експертних оцінок (для визначення педагогічних умов розвитку екологічної культури майбутніх фахівців МіРТ у коледжах). Здійснено аналіз законодавчих документів у сфері охорони навколишнього середовища; акцентовано увагу на проблемі забруднення довкілля внаслідок експлуатації МіРТ; з'ясовано значення екологічної культури майбутніх фахівців МіРТ в системі екологічної освіти; обґрунтовано педагогічні умови розвитку екологічної культури майбутніх фахівців МіРТ у коледжах. Обґрунтовано, що ефективність розвитку екологічної культури майбутніх фахівців МіРТ у коледжах буде зростати завдяки формуванню позитивної мотивації до набуття екологічних знань; цілісної екологізації змісту професійного навчання; застосуванню інноваційних технологій, зокрема кооперативного навчання; забезпеченню еколого-орієнтованого навчально-методичного супроводу професійної підготовки майбутніх фахівців МіРТ у коледжах.

Шифр НБУВ: Ж74078

3.4.1353. The essence and structure of pedagogical skills of the teacher of general education disciplines of the vocational education institution / M. Kabysb // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 108-118. — Бібліогр.: 115 назв. — англ.

Актуальність дослідження визначається запитом суспільства на випереджальну педагогіку, що забезпечує становлення та розвиток майбутнього педагога як творчої особистості, компетентної, відповідальної, здатної здійснювати професійну діяльність на рівні світових стандартів, готової до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Мета роботи — дослідження суті та структури педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін (ЗОД) закладу професійної освіти (ЗПО). Методи: вивчення наукових джерел — для з'ясування ступеня розробленості проблеми; узагальнення та систематизації — для формулювання власних поглядів на визначення сутності поняття «педагогічна майстерність викладача

ЗОД ЗПО»; структурно-компонентний аналіз — для виокремлення компонентів педагогічної майстерності викладача ЗОД ЗПО. Визначено сутність і структуру педагогічного феномена «педагогічна майстерність викладача ЗОД ЗПО». Педагогічну майстерність викладача ЗОД ЗПО обґрунтовано як інтегративну комплексну властивість особистості, що базується на досконалій професійно-педагогічній компетентності, забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності за рахунок синтезу знань, досвіду, цінностей і якостей педагога та виявляється у творчому розв'язанні професійно спрямованих завдань опанування учнями системою знань із дисциплін ЗОД задля розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників; виокремлено 5 взаємозалежних і взаємообумовлених компонентів педагогічної майстерності викладача ЗОД ЗПО (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, особистісно-рефлексивний, креативно-творчий); визначено перспективність подальшого обґрунтування педагогічних факторів та умов ефективного формування педагогічної майстерності викладача загальноосвітніх дисциплін ЗПО.

Шифр НБУВ: Ж74078

3.4.1354. Training of future specialists for entrepreneurial activity: realities and prospects / L. Bazył // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 149-158. — Бібліогр.: 155 назв. — англ.

Актуальність зумовлена об'єктивною потребою розв'язання проблемних питань підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності, що передбачає реалізацію інноваційних, а зокрема підприємницьких ініціатив громадян, формування «комфортного бізнес-клімату». Це сприяє економічному поступу Української держави. Мета роботи — проаналізувати існуючий стан підготовки майбутніх фахівців нееконімічних спеціальностей до підприємницької діяльності, виокремити основні її здобутки, перешкоди та спрогнозувати перспективи розвитку здатності до підприємницької діяльності в учнівській молоді ЗП(ПТ)О. На підґрунті осмислення ходу та результатів процесів демократизації та ринкової трансформації національної економіки в Українській державі обґрунтовано необхідність реформування підготовки здобувачів професійної освіти до підприємницької діяльності як фахівців, котрі повинні мати високий рівень сформованості професійних і ключових компетентностей, бути глибоко обізнаними з теоріями та практиками менеджменту, вільно володіти техніками та прийомами самоменеджменту й орієнтуватися в економічно-правовому просторі підприємницької діяльності, а також бути здатними прогнозувати й об'єктивно оцінювати ступінь ризиків кожної ситуації підприємницької діяльності; узагальнено необхідність урахування суспільних чинників у процесі реформування професійної та підприємницької освіти майбутніх фахівців: зниження активності населення та скорочення виробництва, внаслідок пандемії COVID-19 і запровадження карантинних заходів; зміна пріоритетів у мотивації ділової активності та поведінки громадян (визначальним мотиватором професійної діяльності фахівців став мотив обережності); проаналізовано реалії підготовки молоді до підприємництва, що пов'язані з розробленням за запровадженням: освітніх стандартів із конкретних професій, освітніх програм, навчально-методичних видань, організації та проведенням масових заходів, онлайн-курсів, навчальних занять, конкурсів тощо; констатовано, що метою створення цих напрацювань передбачено забезпечення якісної підготовки здобувачів різних рівнів освіти до підприємництва, а також розвитку підприємливості як однієї з ключових компетентностей; з'ясовано, що підготовка здобувачів освіти до започаткування власної справи є епізодичною, та як наслідок, — маємо незначні зрушення в рівнях сформованості підприємницької компетентності учнівської та студентської молоді; недостатній рівень спеціальних знань у сфері ринкової економіки та відсутність досвіду підприємницької діяльності педагогів також знижує ефективність підготовки здобувачів освіти до підприємництва; реальне ознайомлення учнів із природою підприємницької діяльності відбувається здебільшого в системі позашкільної та, зокрема неформальної освіти.

Шифр НБУВ: Ж74078

3.4.1355. Using project-based learning to teach professional-pedagogical entrepreneurship to primary school teachers in the system of continuing education / N. Kinakh // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 119-124. — Бібліогр.: 123 назв. — англ.

Неперервність педагогічної освіти педагогів безпосередньо впливає на формування та розвиток їхньої педагогічної майстерності загалом, і професійної підприємливості зокрема; в останні роки означена проблема особливо потребує своєчасного та неперервного коригування, викликаного ще й тим, що саме вчителі початкової школи вважають первинним реалізатором державної політики у площині розвитку та формування майбутнього покоління; значущість формування інноваційних і підприємницьких якостей сучасного педагога підкреслюється тим, що в Україні, за останні роки, з'явилась велика кількість спеціалізованих гімназій і шкіл, зокрема приватної форми власності, спрямованих на активне та неперервне впровадження новітніх педагогічних технологій, пошук нових підходів до якісної підготовки молодого

покоління до подальшого навчання, адаптації у суспільстві. Мета роботи — охарактеризувати проєктні технології навчання, впровадження яких забезпечить формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи. Методи: теоретичні: системно-аксіологічний, структурно-порівняльний, структурно-логічний, емпіричні: теоретичний аналіз педагогічної, фундаментально-філософської, управлінської літератури, нормативних документів, матеріали періодичних фахових і науково-метричних видань із теми дослідження; структурно-логічний аналіз і систематизація. Охарактеризовано найбільш ефективні проєктні технології навчання професійно-педагогічному підприємству вчителів початкової школи, що передбачають формування в них комплексу підприємницьких знань, умінь і навичок, сприяють професійному зростанню, реалізації власних підприємницьких ідей і розвитку підприємницької ініціативності. Встановлено, що основними проєктними технологіями навчання професійно-педагогічному підприємству вчителя початкової школи в системі неперервної освіти є: технологія симуляційних ігор, технологія дизайн-мислення, Agile-технології та бізнес-планування.

Шифр НБУВ: Ж74078

Професійно-технічна освіта

Педагогіка професійно-технічної школи

3.Ч.1356. Роль правової культури педагогічних працівників у системі професійно-технічної освіти України / О. Шульгіна // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 111-117. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто сучасні підходи щодо ролі правової культури педагогічних працівників у системі професійно-технічної освіти України. Уточнено, що: правова культура особистості — це обумовлені правовою культурою суспільства ступінь і характер прогресивно-правового розвитку особистості, що забезпечують її правомірну діяльність; правова культура педагога — це якість, яка формується на основі наявних правових знань, уявлень, поглядів, переконань, інтересів і ідеалів, потреб, мотивів, що виражається в правових відносинах, а також на основі морально-вольових якостей, правових умінь, навичок і звичок, як до іншої людини, так і до себе. Конкретизовано, що головними елементами правової культури як соціальної системи педагога є: правова діяльність, вирішення правових ситуацій, пов'язаних з професійною діяльністю, суб'єкти права, правова свідомість. Обгрунтовано, що комплексними проявами правової культури педагогічних працівників у системі професійно-технічної освіти України є: систематизовані наукові знання про право в законодавстві України, реально наявний у суспільстві правопорядок, заходи його зміцнення і способи охорони; дотримання правопорядку, активне неприйняття порушень правопорядку; соціально корисна поведінка, що виявляється в усвідомленій правомірній поведінці, вмій реалізації своїх прав і свобод, відповідальному ставленні до виконання обов'язків педагога, а також готовності в різних ситуаціях діяти юридично грамотно. З'ясовано, що до факторів, які впливають на формування правової культури педагога особистості, можна зарахувати такі: психологічні, юридичні, економічні, політичні, соціальні, духовні.

Шифр НБУВ: Ж71506

3.Ч.1357. Modernization of professional (vocational) education in accordance with the needs of society and the requirements of the labour market / V. Radkevych // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 4-18. — Бібліогр.: 13 назв. — англ.

На початку третього десятиліття незалежності України актуалізувалася проблема щодо відповідності професійної підготовки кваліфікованих робітників сучасним вимогам ринку праці, а також європейським стандартам і принципам забезпечення якості професійної освіти та навчання; у цьому зв'язку особливе значення мають концептуальні, законодавчі та організаційно-педагогічні заходи, спрямовані на модернізацію професійної (професійно-технічної) освіти (ППТО). Мета роботи — здійснення аналізу особливостей модернізації ППТО впродовж третього десятиліття незалежності України та на цій основі виокремити рекомендації для її вдосконалення на загальнодержавному рівні. Методи: теоретичні (індукція, синтез, узагальнення); емпіричні (вивчення та аналіз нормативно-правових документів (НПД) у сфері професійної освіти і ринку праці, програм професійної підготовки кваліфікованих робітників, результатів діяльності закладів ППТО. Охарактеризовано причини невідповідності якості професійної підготовки кваліфікованих робітників вимогам ринку праці; проаналізовано низку концепцій, НПД у сфері освіти та ринку праці та їх спрямованість на модернізацію ППТО; розкрито напрями взаємодії закладів освіти та роботодавців у вдосконаленні змісту та форм професійного навчання кваліфікованих робітників, запровадженні інноваційних управлінських, виробничих і педагогічних технологій тощо. Результати аналізу НПД освітніх програм професійної підготовки кваліфікованих

робітників надають підстави стверджувати, що впродовж третього десятиліття незалежності України модернізація ППТО урізноманітнюється: в оновленні змісту на основі компетентнісного підходу та дескрипторів Національної рамки кваліфікації; у вдосконаленні мережі закладів ППТО з урахуванням потреб національного та регіональних ринків праці; оновленні систем управління та фінансування на засадах децентралізації, передачі повноважень на регіональний рівень; активізації державно-приватного партнерства на підставі залучення до управління соціальних партнерів тощо.

Шифр НБУВ: Ж74078

3.Ч.1358. Pedagogical conditions for the development of industrial training masters' professional competence in institutions of vocational education services / E. Tsareva // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 36-45. — Бібліогр.: 43 назв. — англ.

Розвиток професійної компетентності майстрів виробничого навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ППТО) сфери послуг є основою забезпечення якісної підготовки кадрів у системі ППТО. Головною особливістю діяльності майстра виробничого навчання у порівнянні з іншими педагогічними працівниками є те, що його дії та завдання мають прикладний, фахово-виробничий характер, вирізняються чіткою професійною спрямованістю та наближеністю до умов сучасного виробництва, та підпорядковуються основній меті — цілеспрямоване формування свідомих, професійно компетентних, патріотично налаштованих, різнобічно розвинених особистостей кваліфікованих робітників, зокрема для сфери послуг. Тому в сучасному закладі ППТО сфери послуг мають бути створені такі умови, які забезпечать цілеспрямоване опанування цими педагогічними працівниками сучасними інноваційними педагогічними і виробничими технологіями, їх творчу професійну самореалізацію. Мета роботи — визначити та обгрунтувати педагогічні умови розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів ППТО сфери послуг. Методи: теоретичні: аналіз, синтез — для вивчення наукових досліджень, навчально-методичної літератури, сучасних освітніх практик для визначення педагогічних умов розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О сфери послуг; узагальнення, порівняння, зіставлення, — для порівняння підходів дослідників до розв'язання проблеми; емпіричні: спостереження за професійно-педагогічною діяльністю майстрів виробничого навчання, анкетування, онлайн-опитування педагогічних працівників, бесіди з педагогічними працівниками закладів професійної освіти сфери послуг, експертне оцінювання — для визначення основних педагогічних умов розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання. Визначено та обгрунтовано основні педагогічні умови цілеспрямованого розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О сфери послуг, зокрема: цілеспрямоване формування позитивної мотивації майстрів виробничого навчання до опанування інноваційними виробничими та педагогічними технологіями; домінування дієвої самоосвітньої діяльності в особистісно-професійному розвитку майстрів виробничого навчання; створення у закладі П(ПТ)О сприятливого інформаційно-освітнього середовища задля професійно-педагогічного розвитку майстрів виробничого навчання; організація інноваційної методичної роботи у закладі П(ПТ)О. Обгрунтовано, що визначені педагогічні умови розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О сфери послуг діють у разі забезпечення їх відповідними професійними методиками, педагогічними технологіями.

Шифр НБУВ: Ж74078

3.Ч.1359. Theoretical grounds for the development of professional culture of production training masters / L. Chohut // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 81-86. — Бібліогр.: 83 назв. — англ.

Актуальність дослідження визначається приналежністю проблеми підготовки педагогічних кадрів для системи професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О) до пріоритетних завдань Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку П(ПТ)О на 2022 — 2027 рр. Мета роботи — здійснити теоретичний аналіз проблеми розвитку професійної культури та уточнити поняттєво-категоріальний апарат (ПКА) дослідження. Методи: вивчення й аналіз філософської, загальнонаукової, методичної, психолого-педагогічної літератури, нормативно-правової бази, навчально-планувальної документації — для виявлення стану розробленості проблеми; узагальнення одержаної інформації — з метою визначення напрямів дослідження (уточнення гіпотези, поняттєвого апарату); порівняння, зіставлення — для порівняння підходів дослідників до вирішення проблеми формування та розвитку поняття «професійна культура»; синтез — для обгрунтування ПКА дослідження. Вивчено наукову літературу та інструктивно-методичні й нормативно-правові документи; здійснено теоретичний аналіз проблеми розвитку педагогічного феномена «професійна культура»; проаналізовано підходи дослідників до вирішення проблеми формування та розвитку професійної культури майстра виробничого навчання; уточнено ПКА дослідження. Зроблено висновки, що у сучасній

педагогічній науці проблема підготовки високоосвіченого, професійного та мобільного фахівця є продовженням не лише вітчизняних, а й світових традицій філософської та педагогічної думки; проблема розвитку професійної культури майстрів виробничого навчання закладів П(П)ТО у вітчизняному науковому доробку представлена не достатньо; поняття «професійна культура майстра виробничого навчання» визначено як інтегральна якість особистості, що містить сукупність взаємопов'язаних компонентів (професійна педагогічна самосвідомість, педагогічні знання та професійно актуальні ключові навички).

Шифр НБУВ: Ж74078

3.Ч.1360. Use of technical training tools for acquisition of future qualified workers-painters with the technology of performance of varnish painting / О. Тотська, І. Тотський // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 27-35. — Бібліогр.: 33 назв. — англ.

Актуальність роботи зумовлена, з одного боку, необхідністю організації освітнього процесу в закладі професійної (професійно-технічної) освіти (П(П)ТО) на рівні, здатному задовольнити вимоги Державного стандарту професійно-технічної освіти для підготовки (підвищення кваліфікації) робітників із професії «живописець» (випускник закладу П(П)ТО за кваліфікацією «живописець 4-го розряду» серед іншого повинен знати технологію виконання підлакового живопису), а з іншого, — важливістю використання в освітньому процесі комп'ютерних програм і технічних засобів навчання (ТЗН) для підвищення ефективності формування у здобувачів освіти умінь і навичок роботи за технікою «підлаковий живопис». Мета роботи — розробити алгоритм підготовки та проведення уроку з ознайомлення майбутніх кваліфікованих робітників-живописців із технологією виконання підлакового живопису. Розроблено алгоритм підготовки та проведення уроку з підлакового живопису, який має 3 послідовні етапи: оформлення дерев'яної тарілки в техніці «Крапковий розпис»; за допомогою комп'ютерних програм Windows Movie Maker, KMPlayer, MS Office PowerPoint, MS Office Word здійснення монтажу відео, його дефрагментація на окремі зображення, підготовка презентації та плану уроку; безпосереднє проведення уроку. За умов попередньої зміни підтапів та їх змістового наповнення розроблений алгоритм є ефективним для проведення уроків із живопису на інші теми та його можна використовувати під час опанування таких дисциплін як «Технологія виконання художніх робіт», «Основи композиції», «Рисунок».

Шифр НБУВ: Ж74078

Вища освіта

Педагогіка вищої школи

3.Ч.1361. Застосування Microsoft Forms у навчальному процесі / Н. В. Карпенко, В. В. Герасимов, А. О. Виноградова // Систем. технології. — 2020. — № 1. — С. 77-85. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Показано особливості використання програмного продукту Microsoft Forms для проведення оцінки зриву знань студентів. За результатами апробації зроблено висновок про доцільність використання даного рішення для тестування у вищих навчальних закладах.

Шифр НБУВ: Ж69472

3.Ч.1362. Магістерська дисертація; організація, вимоги до структури, змісту та оформлення: навч. посіб. для здобувачів ступеня магістра за освіт.-проф. програмами спец. 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегрована технологія» та 152 «Метерологія та інформаційно-вимірвальна техніка» / О. К. Нікітін, В. М. Зайцев; НТУ України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського». — Київ: КПІ ім. І. Сікорського, 2019. — 106 с.: рис., табл. — укр.

Наведено положення, пов'язані з основними етапами діяльності здобувачів ступеня магістра, починаючи з вибору теми магістерської дисертації і закінчуючи розглядом послідовності захисту магістерської дисертації на засіданні екзаменаційної комісії. Вказано структуру, зміст і об'єм як дисертації в цілому, так і окремих структурних складових. Прописано основні правила оформлення текстового, графічного і презентаційного матеріалів. Звернено увагу на необхідність реалізації проектно-конструкторської спрямованості дисертації відповідно до вимог освітньо-професійних програм.

Шифр НБУВ: ВА859697

3.Ч.1363. Методологічні основи інформаційної технології здобуття професійних знань в дуальній системі підготовки фахівців: монографія / О. І. Морозова; ред.: К. О. Метешкін; Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут». — Харків: ФОП Лисенко І. В., 2021. — 331 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 294-318. — укр.

Виконано аналіз процесів функціонування дуальної системи підготовки фахівців. Наведено системологічні й онтологічні основи підтримки процесів здобуття професійних знань у дуальній

системі підготовки фахівців. Запропоновано модель побудови освітнього ресурсу підтримки процесів здобуття знань для освітніх систем на основі онтологічного моделювання, призначеного для широкого кола користувачів, як для абітурієнтів, так і для науково-педагогічних працівників. Запропоновано концепцію будовання й використання цифрової платформи здобуття знань за спеціальністю. Розроблено засади формалізації длабоструктурованих процесів здобуття професійних знань у дуальній системі підготовки фахівців. Наведено методологічні основи створення інформаційної технології підтримки процесів здобуття професійних знань у дуальній системі підготовки фахівців. У наш час мережні інформаційні технології набувають усе більшої популярності. Таким чином, виникає необхідність правильного будовання й використання мережних інформаційних технологій підтримки освітньої діяльності. Запропоновано принципи створення систем підтримки процесів здобуття знань, що забезпечують інтеграцію освітніх і виробничих систем, значну увагу приділено такому питанню, як всебічне відображення науково-дослідної, навчальної, виховної і професійної діяльності кафедри. Запропоновані принципи також спрямовані на підвищення рівня професійної підготовки співробітників освітніх і виробничих систем. Побудовано модель організації та функціонування закладу вищої освіти у вигляді термінологічної системи, терміни якої пов'язані між собою гіперонімічними відношеннями.

Шифр НБУВ: ВА859465

3.Ч.1364. Соціально-педагогічні умови формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / М. В. Федорук; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2021. — 19 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено проблему формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти. Запропоновано авторську дефініцію поняття «соціальна компетентність старшокласників». Окреслено роль засобів неформальної освіти у формуванні соціальної компетентності старшокласників, діагностовано рівні її сформованості на основі розроблених критеріїв і показників. Теоретично обґрунтовано й розроблено структурно-функціональну модель формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти, що передбачає послідовну реалізацію таких основних блоків: концептуально-цільового, змістово-процесуального, результативного. Обґрунтовано й упроваджено соціально-педагогічні умови формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти: стимулювання суб'єктної позиції школярів; забезпечення соціально-педагогічного супроводу; модернізація змісту, форм та методів неформальної освіти; організація простору самодіяльності і допомоги.

Шифр НБУВ: РА452283

3.Ч.1365. Формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / О. О. Квітка; Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогіки. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Подано результати теоретико-практичного дослідження проблеми формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету. Проаналізовано стан розробленості вивченої проблеми в педагогічній теорії, визначено зміст і структуру загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей як дидактичного феномена на ґрунті висвітлення особливостей реалізації компетентнісного підходу в реаліях українських закладів вищої освіти. Розкрито дидактичний потенціал гуманітарних дисциплін щодо формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету. Виявлено та дефініційовано відповідні організаційно-дидактичні умови як основу моделювання досліджуваного процесу, розроблено та теоретично обґрунтовано структурно-функційну модель формування досліджуваного феномена. Конкретизовано й описано критерії та показники сформованості загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей. Розроблено програму дослідно-експериментальної роботи. Виокремлено та застосовано комплекс методів діагностування рівня вияву сформованості досліджуваного феномена. Здійснено дослідно-експериментальну апробацію дієвої ефективності авторської структурно-функційної моделі на основі створення відповідних організаційно-дидактичних умов. За допомогою сучасних методів математичної статистики підтверджено припущення про ефективність імплементації розробленої авторської моделі в освітній процес закладів вищої освіти.

Шифр НБУВ: РА452185

3.Ч.1366. Хмарні технології у вищій освіті: новація чи інновація? / Л. Калмикова, Н. Харченко, І. Мисан // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 99-111. — Бібліогр.: 23 назв. — укр.

Представлено авторський погляд на терміни «новації» та «інновації», урахування яких дає змогу більш коректно підійти як до розуміння відповідних їм понять, так і до вживання цих слів у різних освітніх центрованих контекстах. Наголошено, що

«новації» та «інновації» — це різні за значенням поняття. Так, термін «новація» номінує новоявлений об'єкт як такий, засвідчує сам факт появи нововведення, а «інновація» — означає процесуальність, тобто містить компонент процесу реалізації новоявлення. Розкрито суть хмаро-орієнтованих технологій і визначено їх статус з огляду на новації та інновації. Зокрема, хмарні технології розглядають як кардинально новий сервіс, який дає змогу надавати користувачам інтернету доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використання програмного забезпечення в онлайн-режимі. Описано переваги запровадження хмарних технологій в освітній процес закладів вищої освіти. Розглядаються поняття, які є складовими хмаро орієнтованих технологій, а саме: хмарні технології навчання; хмаро орієнтовані ІКТ навчання; хмаро орієнтоване навчальне середовище; хмаро орієнтоване освітньо-наукове середовище; хмаро орієнтована система підтримки навчання; навчальна мобільність студента; інформаційно-комунікаційна мобільність педагога.

Шифр НБУВ: Ж71506

Див. також: 3.С.69, 3.У.738, 3.Ч.1368

Організація роботи навчального закладу

3.Ч.1367. Зарахування вступників до закладів вищої освіти як задача багатокритеріального прийняття рішень за умов невизначеності / В. Є. Бахрушин // Систем. технології. — 2020. — № 3. — С. 68-79. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Проблема аналізу виконання передумов застосування алгоритму Гейла — Шеплі до розподілу вступників є актуальною, оскільки цей алгоритм використовується під час прийому до закладів вищої освіти в Україні та багатьох інших країнах. В роботі визначено основні фактори невизначеності, що стосуються переваг вступників і закладів вищої освіти та впливають на результати розподілу. Перехід до фінансування закладів вищої освіти за результатами діяльності може зменшити вплив цих невизначеностей.

Шифр НБУВ: Ж69472

3.Ч.1368. Роль і місце студентського самоврядування у підвищенні якості освіти: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих учених / ред.: Т. М. Бойчук, В. В. Максим'юк, О. І. Іващук, Н. І. Зорій, О. Й. Вівсяник, Н. І. Шутак; Буковинський державний медичний університет. — Чернівці: БДМУ, 2021. — 238 с. — укр.

Висвітлено світові та вітчизняні практики регулювання питань якості освіти й академічної доброчесності за участі студентського самоврядування. Проаналізовано питання формування соціально-психологічного клімату, професійної мотивації студентів в академічному середовищі. Охарактеризовано світоглядно-аксіологічні чинники функціонування студентського самоврядування й особливості гуманітарної освіти в сучасних умовах українського суспільства. Досліджено можливості поширення принципів академічної доброчесності шляхом просвітницьких кампаній у контексті студентської науки. Проаналізовано вплив оцінювання навчального процесу на академічну доброчесність.

Шифр НБУВ: ВА859287

3.Ч.1369. Формування груп для використання методу взаємного навчання / І. Н. Вдовиченко // Систем. технології. — 2020. — № 3. — С. 13-20. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Наведено метод взаємного навчання. Розглянуто показники, які впливають на формування груп. Представлено результати експерименту по формуванню схем взаємодії студентів в бригадах взаємонавчання. Для правильного підбору студентів в групи запропоновано соціометричний метод.

Шифр НБУВ: Ж69472

Організація вищої освіти

3.Ч.1370. Гуманізація та гуманітаризація вищої освіти України кінця XX — початок XXI століть (1985 — 2012 рр.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Р. В. Євсевич; Рівненський державний гуманітарний університет. — Рівне, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено теоретичні та практичні засади процесу гуманізації та гуманітаризації вітчизняної вищої освіти кінця XX — початку XXI ст. (1985 — 2012 рр.). На основі всебічного історико-педагогічного аналізу виявлено та охарактеризовано енезу, сутність, підходи науковців до вивчення гуманізації й гуманітаризації вищої освіти України. Осмислено сутність, проаналізовано ключові поняття, виявлено особливості, виокремлено основні періоди розвитку із властивими їм тенденціями, комплексно досліджено шляхи, інноваційні технології процесу гуманізації й гуманітаризації вищої освіти України у хронологічних межах дослідження. За результатами дослідження підтверджено ефективність авторського підходу до історико-педагогічного обґрунтування тенденцій розвитку процесу гуманізації й гуманітаризації вищої освіти України кінця XX — початку XXI ст.

Шифр НБУВ: РА452451

3.Ч.1371. Реформування вищої освіти України (друга половина XX — початок XXI століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. С. Рудчик; Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. — Кропивницький, 2021. — 20 с. — укр.

На основі всебічного історико-педагогічного аналізу виявлено та охарактеризовано суть, напрями реформування вищої освіти в Україні у другій половині XX — початку XXI ст., з'ясовано можливості її вдосконалення з урахуванням європейських освітніх стандартів, нагромадженого позитивного досвіду, національних традицій і сучасних тенденцій в організації вищої освіти в умовах інтеграції України в європейський освітній простір. Проаналізовано ключові поняття, історіографію та джерельну базу проблеми дослідження, комплексно досліджено тенденції та шляхи реформування системи вищої освіти України у другій половині XX — початку XXI ст. Систематизовано законодавчоправові та нормативні основи стандартизації вищої школи, на основі векторного напрямку розвитку вищої освіти, виокремлено періоди її реформування: радянської доби (1953—1991 рр.); незалежної України (1991—2014 рр.) та, відповідно кожному періоду, етапи реформування вищої освіти України: реорганізації вищої освіти (50—70-і рр. XX ст.); модернізації в часи нестабільності (80-і рр. XX ст.); інтегрування освіти, науки і виробництва (90-і рр. XX ст. — 2004 р.); реформаційних процесів в умовах євроінтеграції (2005—2014 рр.), розкрито притаманні їм ознаки.

Шифр НБУВ: РА453210

3.Ч.1372. Розвиток полікультурної освіти у вищій школі США: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. Ю. Сідун; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2021. — 22 с. — укр.

Здійснено аналіз категоріального поля дослідження і першоджерел полікультурної освіти (праці Я. Коменського, Й. Песталоцці, А. Дістервега, Дж. Дьюї). Представлено визначення полікультурної освіти. Виявлено соціально-політичні і культурні детермінанти зародження полікультурної освіти в США (зміна демографічної ситуації й імміграційної політики; зміна соціально-політичної ситуації в країні; трансформація освітнього процесу) й охарактеризовано етапи її розвитку. Проаналізовано основні концепції полікультурної освіти (етнічна, мовна, культурної депривації, антирасизму, радикалізму, генетичного детермінізму). Визначено організаційно-педагогічні засади полікультурної підготовки фахівців у вищій школі США і можливості впровадження прогресивних ідей зарубіжного досвіду в Україні.

Шифр НБУВ: РА452281

3.Ч.1373. Global background of educational comparative studies (on the example of higher education systems of Ukraine and Uzbekistan) / A. Mamanazarov, V. Chuzhykova // Професійна педагогіка. — 2021. — № 2. — С. 53-62. — Бібліогр.: 60 назв. — англ.

Зумовлена швидкими темпами розвитку систем вищої освіти в світі та формуванням зіставних і доповнюючих міжкраїнових моделей. Проведення компаративних досліджень надає змогу здійснювати ефективне прогнозування та планування освітньої активності в державах, що знаходяться на значній відстані одна від одної. Мета роботи — комплексний аналіз глобальної компаративістики освітніх систем з урахуванням їх високої динаміки, глибокої трансформації та селективної ідентифікації якісних і кількісних країнових змін. Методи: теоретичні, системного компаративного аналізу, статистичні, графічні, прогнозування, моделювання, експертного оцінювання. Проаналізовано особливості розвитку систем вищої освіти в глобальній економіці та визначено характерні риси її сингулярності; спираючись на сучасні дослідження сфокусовано увагу на суперечностях, що виникають в сучасному світі між прихильниками біхевіоризму та традиційного «Економіксу»; спрогнозовано ситуації розвитку ринку освітніх послуг виходячи з домінуючої на цей час неоліберальної політики урядів країн-лідерів та окремих продуцентів специфічних продуктів у межах розроблених сценаріїв динамізації кривої виробничих можливостей; обґрунтовано існуючі та перспективні моделі розвитку вищої освіти, а також напрями ідентифікації новітніх трендів вдосконалення; на прикладі розвитку вищої освіти Узбекистану та України запропоновано конкретні шляхи їх конвергенції, синергії використання селективних механізмів та інструментів розвитку та широкомасштабного співробітництва.

Шифр НБУВ: Ж74078

Див. також: 3.С.57, 3.У.751

Окремі галузі вищої освіти

3.Ч.1374. Теоретичні і методичні засади підготовки фахівців дошкольної освіти в університетах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / В. В. Іванова; Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Яязюна. — Київ, 2021. — 40 с. — укр.

Проаналізовано стан розроблення порушеної проблеми в науковій літературі, виокремлено методологічні підходи до підготовки фахівців дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії, викладено концептуальні положення щодо підготовки фахівців дошкільної освіти в зазначеній країні. Запропоновано періодизацію розвитку дошкільної освіти, схарактеризовано систему дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії в національному та європейському контекстах, проаналізовано нормативно-правове забезпечення системи дошкільної освіти в досліджуваній країні. Обрунтовано систему підготовки фахівців дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії. Окреслено принципи, форми та методи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності, проаналізовано навчальні плани і програми провідних університетів Сполученого Королівства Великої Британії та Північній Ірландії. Вивчено європейський досвід підготовки фахівців дошкільної освіти. Відрефлектовано становлення британської системи професійного розвитку фахівців дошкільної освіти в системі неперервної освіти. Схарактеризовано організацію професійного розвитку фахівців дошкільної освіти в системі неперервної освіти, зміст, форми та методи професійного розвитку фахівців дошкільної освіти. Обрунтовано вплив самоосвіти фахівців дошкільної освіти на забезпечення якісного освітнього процесу. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні. Виокремлено концептуальні орієнтири дошкільної освіти в Україні. Обрунтовано структуру та зміст підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в педагогічних ЗВО України. Виконано компаративно-педагогічний аналіз особливостей підготовки фахівців дошкільної освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північній Ірландії й України. Сформульовано рекомендації щодо вдосконалення підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні.

Шифр НБУВ: PA452547

Вища педагогічна освіта

3.Ч.1375. Методологізація загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників в умовах тривірневої системи вищої освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Л. Л. Бутенко; Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. — Старобільськ, 2021. — 44 с.: рис., табл. — укр.

Обрунтовано теоретичні та методичні засади методологізації загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників в умовах тривірневої системи вищої освіти. Розкрито історико-педагогічний аспект, сучасні підходи до визначення сутності загальнопедагогічної підготовки майбутніх фахівців сфери освіти, реалізації її завдань. Визначено концептуальні засади дослідження на основі сучасних методологічних підходів, багатомірної педагогічної дійсності, методології практичної діяльності, сутнісних ознак тривірневої системи вищої освіти. Представлено сутність, функції, принципи, структурно-функційну модель процесу методологізації загальнопедагогічної підготовки майбутніх фахівців сфери освіти, зміст та структуру методолого-праксеологічної компетентності майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників. Обрунтовано змістові лінії методологізації загальнопедагогічної підготовки, охарактеризовано відповідні технології (запитування, проблематизації, концептуалізації та ін.). Експериментально перевірено теоретико-методичні засади методологізації загальнопедагогічної підготовки майбутніх фахівців сфери освіти в умовах тривірневої системи вищої освіти, що забезпечують формування їх методолого-праксеологічної компетентності.

Шифр НБУВ: PA452463

3.Ч.1376. Організаційно-педагогічні особливості системи підготовки вчителів у Закарпатті (кінець XVIII — 40-і роки XX століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / С. Ю. Човрій; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено на основі системного ретроспективного аналізу організаційно-педагогічні особливості системи підготовки вчителів Закарпаття в контексті державно-територіальної приналежності закарпатських земель наприкінці XVIII — 40-их роках XX ст. (Габсбурзької монархії (до 1804 р.), Австрійської імперії (1804 — 1867 рр.), Австро-Угорської монархії (1867 — 1919 рр.), Чехословацької республіки (1919 — 1938 рр.), Угорщини (1939 — 1944 рр.)), обрунтовано періодизацію процесу становлення та розвитку закладів підготовки вчителів Закарпаття наприкінці XVIII — 40-их роках XX ст.: I етап (друга половина XVIII століття — 1919 р.) — зародження закладів педагогічної освіти та нормативно-правового регулювання їх діяльності, II етап (1919 — 1938 рр.) — організаційно-педагогічне реформування системи педагогічної освіти в контексті умов полікультурного регіону, III етап (1939 — 1944 рр.) — ідейно-патріотична спрямованість змісту підготовки вчителів у педагогічних закладах. Визначено особливості організації та змісту теоретико-практичної підготовки вчителів у закладах педагогічної освіти Закарпат-

тя досліджуваного періоду та систематизовано основні тенденції в їх розвитку відповідно до розробленої періодизації.

Шифр НБУВ: PA452763

3.Ч.1377. Особистісно-професійне становлення майбутнього педагога: [колект. монографія] / О. В. Акімова, В. М. Галузяк, О. В. Волошина, С. І. Губіна, М. О. Давидюк, С. В. Дембійка, О. В. Кобилянський, О. М. Кравець, І. М. Мельник, Л. Ю. Мудрак, О. Б. Наливайко, К. Ю. Подуфалова, В. А. Сапогов, М. В. Сапогов, О. В. Столяренко, О. В. Столяренко, В. А. Фрицюк, І. Л. Холковська, В. В. Шахов, В. І. Шахов; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця: Твори, 2020. — 227 с.: рис. — укр.

Проаналізовано різні аспекти проблеми особистісно-професійного становлення майбутнього педагога: формування професійної самосвідомості, професійної ідентичності, професійної відповідальності, професійно-педагогічної компетентності, педагогічної майстерності, спрямованості на творчу самореалізацію у професійній діяльності, готовності до професійного саморозвитку та ін. Розкрито освітній потенціал нових галузей педагогічної науки (едукології), а також особливості застосування інноваційних методів (сторітелінгу, кейс-методу) у професійній підготовці майбутніх педагогів. Проаналізовано процес формування спрямованості майбутніх педагогів на творчу самореалізацію у професійній діяльності. Висвітлено практику використання сторітелінгу як методу навчання у підготовці здобувачів вищої освіти (за освітньою програмою 011 «Освітні, педагогічні науки»). Запропоновано шляхи покращення професійної підготовки студентів закладів вищої освіти. Досліджено практичні аспекти формування професійної відповідальності майбутнього вчителя. Висвітлено особливості підготовки майбутніх учителів в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти. Досліджено соціально-психологічні особливості становлення професійної самосвідомості особистості студента.

Шифр НБУВ: BA859094

3.Ч.1378. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до створення цифрового контенту для навчання молодших школярів / І. Червінська, Л. Хімчук // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 14-21. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Актуалізовано проблему підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності в умовах сучасного цифрового суспільства. Розглянуто твердження представників цифрової гуманістичної педагогіки про основні підходи до вдосконалення майстерності майбутніх учителів у процесі застосування ІКТ для створення цифрового освітнього контенту. Вирішено й проаналізовано основні онлайн-платформи, які сприяють реалізації особистісно орієнтованого підходу й побудові індивідуальної траєкторії навчання для учнів молодшого шкільного віку, розвитку мотивації та розв'язання внутрішніх психологічних проблем. За результатами дослідження було виявлено низький, середній і високий рівні компетентності майбутніх учителів початкової школи створювати цифровий контент для навчання учнів 1 — 4 класів і здійснювати освітній процес незалежно від умов і місця їх перебування. Висвітлено особливості підготовки майбутніх учителів і визначено основні суперечності, які є рушійною силою для розвитку досліджень в аспекті означеної проблематики.

Шифр НБУВ: Ж71506

3.Ч.1379. Розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Є. В. Кочерга; Національна академія педагогічних наук України, Інститут вищої освіти. — Київ, 2021. — 19 с.: рис. — укр.

Наведено результати теоретико-експериментального дослідження проблеми теорії та методики післядипломної освіти — розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії при проходженні ними курсів підвищення кваліфікації в закладах післядипломної освіти. Надано визначення та розкрито структуру здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії. Теоретично обрунтовано й експериментально перевірено дієвість розроблених педагогічних умов розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів хімії в закладах післядипломної освіти. Доведено дієвість розроблених педагогічних умов та їх загальний позитивний вплив на якість підвищення кваліфікації вчителів хімії.

Шифр НБУВ: PA453348

3.Ч.1380. Розвиток професійної креативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами АРТ-терапії: монографія / О. Донченко. — Одеса: Гельветика, 2021. — 214 с.: рис., табл. — (Конкурс «Монографія на грант»; 2021). — Бібліогр.: с. 174-194. — укр.

Досліджено актуальну проблему сучасної психології та педагогіки — формування особистості креативних освітян, які зможуть гнучко адаптуватись і творчо трансформувати педагогічну діяльність відповідно до нових стандартів, ефективно й інноваційно вирішувати професійні завдання. Наведено результати аналізу теоретичних підходів до вивчення проблеми креативності, професійної креативності. Розкрито сутність поняття

«професійна креативність вихователів закладів дошкільної освіти», визначено структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, операційний, регулятивний), критерії (творча мотивація професійної діяльності, творче вирішення професійних завдань, творча операціоналізація професійних завдань, регуляція творчої професійної діяльності), показники та рівні (високий, достатній, середній, низький) розвитку досліджуваної здатності. Також наведено результати емпіричного дослідження особливостей розвитку професійної креативності в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та динаміку впродовж процесу фахової підготовки, доведено недостатній рівень її розвитку у здобувачів вищої освіти. Теоретично доведено доцільність застосування арт-терапії як засобу розвитку професійної креативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Доведено її ефективність і доцільність впровадження у процес професійної підготовки вихователів у закладі вищої освіти.

Шифр НБУВ: ВА859626

3.Ч.1381. Теоретичні і методичні засади проектування цифрових освітніх технологій у навчанні майбутніх учителів початкової школи: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.10 / В. О. Гринько; Луганський нац. ун-т імені Т. Шевченка. — Старобільськ, 2021. — 44 с.: табл. — укр.

Науково обґрунтовано теоретичні та методичні засади проектування цифрових освітніх технологій, розроблено й експериментально перевірено ефективність методичної системи проектування цифрових освітніх технологій у навчанні майбутніх учителів початкової школи. Проаналізовано зарубіжний досвід запровадження теорії множинних інтелектів у сучасній педагогічній практиці. Окреслено освітні можливості для проектування цифрових освітніх технологій. Розглянуто розвиток ключових умінь XXI ст. майбутніх учителів початкової школи засобами цифрових технологій. Сформульовано визначення когнітивних, креативних, комунікативних і колаборативних умінь майбутніх учителів початкової школи. Розкрито сутність цифрової компетентності здобувачів щодо проектування цифрових освітніх технологій для розвитку ключових умінь XXI ст. Теоретично обґрунтовано та розроблено модель проектування цифрових освітніх технологій у навчанні майбутніх учителів початкової школи, схарактеризовано критерії, показники та рівні сформованості умінь проектування. Розроблено рекомендації щодо впровадження основних результатів дослідження, визначено шляхи проектування цифрових освітніх технологій у контексті теорії множинних інтелектів. Представлено методичне забезпечення проектування цифрових освітніх технологій у навчанні майбутніх учителів початкової школи.

Шифр НБУВ: РА452246

3.Ч.1382. Теоретичні та методологічні засади едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти: монографія / А. О. Прокопенко; Харківська обласна рада. — Харків: Бровін О. В., 2022. — 323 с.: рис., табл. — укр.

З'ясовано й окреслено теоретичні та методологічні засади едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Приділено увагу розробці уніфікованого фрейму педагогічної концепції окремого фундаментального досліджуваного феномену, фрейму педагогічної концепції едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Теоретично обґрунтовано концептуальну модель системи управління едукативною майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, що складається з таких взаємозалежних компонентів: методологічно-цільового та організаційно-управлінського, професійно-зорієнтованого та структурно-функціонального й діагностико-результативного. Розглянуто і супутні питання едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Шифр НБУВ: ВА858745

3.Ч.1383. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до організації трудового навчання учнів в освітньому процесі початкової школи: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / В. А. Балакірева; Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — Одеса, 2021. — 40, [1] с.: рис., табл. — укр.

Вперше обґрунтовано теоретико-методологічні концепції професійної підготовки майбутніх учителів (МУ) до організації трудового навчання (ТН) учнів в освітньому процесі початкової школи як цілісної педагогічної системи, що охоплює методологічні підходи (особистісно-діяльнісний, системний, контекстний та технологічний) та принципи. Розкрито й обґрунтовано сутність і структуру феномена «підготовленість МУ до організації ТН учнів в освітньому процесі початкової школи» (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, діялісно-творчий, рефлексійно-оцінний компоненти), розроблено систему критеріїв (настановний, знанневий, поведінковий, аналітичний) з відповідними показниками. Схарактеризовано рівні (високий, достатній, задовільний та низький) підготовленості цих студентів до організації ТН учнів в освітньому процесі початкової школи. Визначено педагогічні умови їх підготовки до організації ТН учнів: усвідомлення ними організації ТН молодших школярів у вимірі сучасних концептуальних вимог Нової української школи, забез-

печення інтеграції фахових дисциплін у процесі підготовки МУ початкової школи, взаємозв'язок аудиторних занять із позааудиторною трудовою діяльністю. Розроблено модель їх підготовки до організації ТН учнів в освітньому процесі початкової школи (цільовий, змістовий, результативний блоки. Удосконалено змістові характеристики поняттєво-категоріального апарату дослідження, уточнено сутність понять «трудове навчання», «трудове виховання», «праця учнів», «підготовка», «професійно-педагогічна підготовка», «підготовленість», «професійно-педагогічна підготовка МУ до організації ТН учнів в освітньому процесі початкової школи». Набули подальшого розвитку зміст і методика підготовки МУ до організації ТН учнів у вимірі Концепції нової української школи. Розроблено й апробовано діагностувальну та експериментальну методики такої підготовки та інше.

Шифр НБУВ: РА452635

3.Ч.1384. Формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. М. Попова; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. — Київ, 2021. — 24 с.: рис., табл. — укр.

Розглянуто проблеми підготовки майбутніх учителів до іншомовного професійного спілкування в початковій школі. Зміна ролі освіти в сучасному світі, нагальна потреба постійно вчитися та вдосконалювати професійні навички в умовах глобалізації, інтенсивність сучасного суспільства, економічні та соціально-культурні процеси інтеграції сприяють розвитку іншомовної комунікації, збільшенню професійних контактів, розширенню міжнародної співпраці та мобільності. У зв'язку з цим зростає актуальність проблеми взаємодії фахівців за допомогою іноземної мови, особливо тих, чия професійна діяльність пов'язана з потребою постійно оновлювати та вдосконалювати свої знання, залучатись до програм академічної мобільності. Зміни в комунікаційній системі призводять до змін у системі цінностей, компетентності та культури цифрової епохи, сприяє формуванню нових форм професійної комунікативної взаємодії в освітньому середовищі, спонукає до переосмислення процесу та пошуку нових шляхів реалізації принципів готовності майбутнього вчителя до навчання іноземних мов. Зроблено висновок щодо їх орієнтованості на вивчення аспектів підготовки майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації в початковій школі, а також інноватизації освіти загалом, відтак виявлено недостатню розробленість аспекту професійної підготовки вчителів початкової школи до іншомовної професійної комунікації в початковій школі як у теоретичному, так і методичному контекстах, що й зумовило необхідність оптимізації вищезазначеного процесу. Розглянуто поняття «іншомовна професійна комунікація» як уніфікованої характеристики особистості фахівця, яка включає загальні (інструментальні, міжособистісні, системні) та фахові (психолого-педагогічна, іншомовна комунікативна, лінгвоукраїнознавча, лінгводидактична, полікультурна та інноваційна) компетентності, взаємовплив яких сприяє оптимізації його професійної діяльності. Уточнено зміст поняття «підготовка до іншомовної професійної комунікації в початковій школі», яке ми трактуємо як сукупність нових методик, організаційних форм, методів, прийомів, засобів навчання, спрямованих на формування в майбутніх учителів готовності до іншомовної професійної комунікації в початковій школі і мають вищий рівень активності суб'єктів освітнього процесу.

Шифр НБУВ: РА452285

3.Ч.1385. Формування ІТ-компетентності майбутніх магістрів як психолого-педагогічна проблема / І. Візюк, А. Поліщук // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 23-39. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

У вступі обґрунтовано проблему інформаційної та комунікативної компетентності в наш час, що є надзвичайно важливою, особливо в умовах карантину, коли нам доводиться сидіти вдома і працювати віддалено. Мета роботи — розробка та перевірка ефективності реалізації авторської програми для формування компетентності-ІТ майбутніх магістрів у галузі освіти. Йдеться про розробку та перевірку ефективності використання авторської програми для формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх магістрів у галузі освіти на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. На початкових етапах дослідження отримані результати довели, що в навчальних дисциплінах не було ІТ-змісту, тому професійна компетентність формувалася стихійно. Не вистачало розкриття змісту навчальних дисциплін підтримки ІТ для досліджень майбутніх учителів та освітан, оволодіння ними засобами ІКТ для підвищення ефективності наукових досліджень. Розроблені критерії, показники та методи вивчення складової інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх магістрів у галузі освіти, рівні сформованості дослідницької складової інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх магістрів у галузі освіти та визначено поняття «хмарні технології». Запропоновано різні завдання для вивчення інформаційної та комунікативної компетентності магістра. Впроваджено авторську програму формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх магістрів у галузі освіти. Зіставлено показники згаданої компетентності магістрів до і після експерименту.

Висновки: у висновках зазначено, що запропонована програма формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх магістрів у галузі освіти в рамках експериментальної групи виявилася ефективною та невипадковою.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ч.1386. Формування конструктивно-проективних умінь у майбутніх учителів початкової школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Н. М. Делікатна; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. — Тернопіль, 2021. — 19 с.: рис., табл. — укр.

Наведено результати дослідження педагогічного феномена формування конструктивно-проективних умінь у майбутніх учителів початкової школи. Проаналізовано стан розробленості досліджуваного питання в теорії професійної педагогіки, узагальнено наукові підходи до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в світлі компетентнісного підходу, встановлено, що це питання в наукових працях із теорії педагогічної освіти має різновекторне трактування. Уперше розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено функційно-структурну дидактичну модель формування конструктивно-проективних умінь майбутніх учителів початкової школи, яка складається з чотирьох компонентів (методологічно-атрактивного; визначення когнітивно-змістової основи; реалізації конструктивно-проективної діяльності; забезпечення рефлексійності конструктивно-проективної діяльності) та забезпечує цілеспрямоване константне вдосконалення конструктивної та проективної діяльності майбутніх учителів початкової школи як агентів змін. Визначено зміст і структуру конструктивно-проективних умінь майбутніх учителів початкової школи як єдності чотирьох компонентів (мотиваційно-атракційного; когнітивно-змістового; проектно-діяльнісного; рефлексійно-результативного); виявлено й обґрунтовано сукупність дидактичних умов як основу моделювання процесу формування конструктивно-проективних умінь у майбутніх учителів початкової школи (цілеспрямоване забезпечення атракції конструктивно-проективної діяльності на мотиваційно-ціннісному рівні; удосконалення змісту психолого-педагогічних дисциплін у контексті надання знань про особливості конструктивно-проективної діяльності вчителя початкової школи; активація застосування інноваційних інтерактивних форм, методів і засобів реалізації конструктивно-проективної діяльності в процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи; стимулювання рефлексії, спрямованої на оцінювання процесу й результатів конструктивно-проективної діяльності). Уточнено сутність понять «конструктивно-проективні вміння» і «дидактичні умови формування конструктивно-проективних умінь у майбутніх учителів початкової школи». Конкретизовано критерії та показники вияву рівня сформованості конструктивно-проективних умінь майбутніх учителів початкової школи (мотиваційний, когнітивний, проективно-діяльнісний та рефлексійний), рівнів сформованості конструктивно-проективних умінь майбутніх учителів початкової школи (низький, середній, достатній, високий). Розроблено критерійно-діагностувальний інструментарій для вияву рівня сформованості конструктивно-проективних умінь у майбутніх учителів початкової школи, програми експериментальної роботи з імплементації авторської моделі в освітній процес вищої педагогічної школи.

Шифр НБУВ: PA452362

3.Ч.1387. Цифрові технології у системі професійної підготовки майбутніх учителів інформатики / В. П. Ляшенко, С. І. Почтовіюк, Л. Д. Шевчук // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 41-47. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

На сучасному етапі важливу роль у підготовці майбутніх учителів інформатики відіграє впровадження цифрових технологій у навчальний процес. Стаття присвячена розкриттю педагогічного потенціалу сучасних цифрових офлайн та онлайн-технологій, що дасть змогу виокремити елементи досвіду їх впровадження в навчальний процес для вдосконалення системи професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики. Визначальною особливістю використання цифрових технологій у підготовці майбутніх учителів інформатики є формування особливого цифрового середовища в закладі освіти, інтенсифікація комунікативних зв'язків суб'єктів навчального процесу, які спрямовані на формування в студентів здатності до особистісного професійного самовизначення та застосування інноваційних підходів до навчання. Розкрито можливість використання цифрових технологій в організації навчання студентів, які переваги може дати використання цифрових технологій і чому їх використання вважається ефективним з урахуванням організації проведення сучасного навчального процесу.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ч.1388. Economic, psychological, pedagogical and methodological basis of professional training of future teachers of primary classes in the context of ideas of a new Ukrainian school / T. Shanskova, I. Kopovalchuk, N. Rudnytska, N. Kolesnyk, S. Maksymets // Фінанс.-кредит. діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 3. — С. 522-529. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Проаналізовано тенденції у зміні ключових компетенцій, яких потребує ринок праці. Вказано, що ці зміни зумовлюють нові компетенції, які мають бути сформовані у вихованців школи, що, своєю чергою, змінює вимоги до компетенцій учителя. Досліджено напрями економічних реформ української школи і вказано, що ці реформи будуть призводити до збільшення вимог до вчителя початкових класів і зростання рівня контролю за його діяльністю від громад, кошти яких будуть спрямовані на фінансування навчальних закладів кожної громади. Тому як пріоритетний напрям реформування української школи запропоновано системний підхід у підготовці майбутнього вчителя, деталізовано напрями переосінки компонентів цього підходу, вмісту компонентів та окреслено основи вимоги до складових компетенцій вчителя початкових класів. Доведено, що психолого-педагогічні засади (ППЗ) підготовки вчителя початкових класів і набування ним професійної компетентності є сукупністю взаємопов'язаних компонентів навчально-виховного процесу, які формують потребу в удосконаленні та інтересу до професії; стимулюють виховання особистості. Вказано не тільки на важливість знань і навичок, а й якостей, які забезпечать ефективний педагогічний процес; сформують належну самооцінку вчителя та його об'єктивну оцінку учнів. Досліджено негативні чинники, які можуть знизити ефективність комплексних ППЗ підготовки майбутнього вчителя. Вказано, що ключовою передумовою вказаних засад має бути формування вчителя як людини, яка любить дітей, радіє спілкуванню та дружбі з ними, уміє розділити їхні радощі та негаразди і не забуває, як сама була дитиною. Розглянуто систему методичних підходів підготовки учителів і вказано, що вона повинна мати на меті формування в майбутнього педагога прагнення інноваційної педагогічної роботи як основи його самореалізації. Проведено оцінку структури методичних підходів у сучасних умовах і вказано на її швидкоплинність. Тобто методичні підходи — це лише інструменти в роботі педагога, а постійний пошук педагогічних інновацій за бажанням удосконалення надасть можливість йому обрати правильні інструменти з запропонованого йому набору.

Шифр НБУВ: Ж73250

Див. також: 3.С.6, 3.Ч.1292, 3.Ч.1341

Фізична культура та спорт

3.Ч.1389. Вікові особливості формування психофізіологічних властивостей і фізичного розвитку спортсменів: автореф. дис. ... канд. біол. наук: 03.00.13 / Б. О. Артеменко; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. — Черкаси, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Дослідженню фізіологічні закономірності й особливості формування психофізіологічних властивостей і фізичного розвитку спортсменів різного віку, які займаються волейболом. З'ясовано, що у спортсменів-волейболістів, так і їх однолітків не спортсменів, формування морфо-функціональних, когнітивних, сенсомоторних, нейродинамічних і психомоторних властивостей підпорядковується закономірностям неперервного розвитку, нерівномірного та гетерохронного характеру їх формування. Встановлено у спортсменів особливості вдосконалення психофізіологічних характеристик на онтогенезі, які вирізняються більш динамічним і випереджаючим характером та вищим їх рівнем розвитку, а також високою пластичністю формування. Зокрема показано, що у підлітків і юнаків спортсменів психофізіологічні функції та нейродинамічні властивості поступово розвиваються і досягають свого найвищого рівня у зрілому віці 20 — 25 р. Уперше для психофізіологічних функцій і нейродинамічних властивостей установлено вікові періоди більш інтенсивного (15 — 17 років) і сповільненого їх розвитку (20 — 25 років). Доведено, що у підлітків 14 — 15, юнаків 16 — 17 і 18 — 19 та спортсменів зрілого віку 20 — 25 років існує високий ступінь залежності прояву психофізіологічних властивостей, а також успішності ігрової діяльності від генетично детермінованих індивідуально-типологічних особливостей ЦНС. Установлено, що ФРНП і ВНП є базовими властивостями ЦНС, що визначають характер взаємодії психофізіологічних функцій у формуванні функціональної системи ігрової діяльності волейболістів. Уперше за допомогою методів математичного моделювання — МГУА та кореляції — виявлено зв'язок морфо-функціональних, психофізіологічних, нейродинамічних і психомоторних властивостей з успішністю ігрової діяльності спортсменів-волейболістів. Побудовано багато-параметричні психофізіологічні моделі волейболістів різного віку, сформовано структуру їх ігрової підготовленості.

Шифр НБУВ: PA452187

3.Ч.1390. Індивідуалізація спеціальної підготовки гімнастів високої кваліфікації в багатоборстві: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.01 / О. Ю. Верняєв; Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України. — Київ, 2021. — 23 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено технологію побудови тренувального процесу гімнастів високої кваліфікації на основі індивідуалізованого підходу.

Сучасна спортивна гімнастика характеризується складністю змагальних програм і досконалою майстерністю виконавців. Важливу роль відіграє підвищення престижності гімнастики спортивної на міжнародній арені. При цьому максимально можливий рівень розвитку рухових здібностей не завжди обумовлює успішну реалізацію змагальних вправ у гімнастичному багатоборстві. На матеріалі результатів спортсменів, фіналістів у багатоборстві з гімнастики спортивної (чоловіки), обрнтовано технологію підготовки висококваліфікованих гімнастів до вищих досягнень на змаганнях. Наведено сучасний підхід до складання змагальної композиції (на прикладі вправ на паралельних брусах). Представлено основні аспекти, які стосуються підготовки гімнастів збірної команди України до головних стартів, обрнтовано побудову індивідуалізованої програми підготовки гімнастів до Ігор XXXI Олімпіади (на прикладі ЗМС України О. Верняєва), проаналізовано структуру та зміст змагальних композицій кращих гімнастів світу. Отримано нові дані про розробку технології індивідуалізації спеціальної технічної підготовки гімнастів високої кваліфікації на сучасному етапі розвитку гімнастики спортивної та рекомендацій до її застосування у тренувальному процесі. Проведені дослідження демонструють ефективність розробленого підходу, що підтверджується результатами виступів членів молодіжної збірної команди України з гімнастики спортивної у макроциклі.

Шифр НБУВ: RA452960

3.Ч.1391. Історико-філософські аспекти формування фізичної культури і спорту / Р. М. Поліщук // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 107-112. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Історія фізичної культури та спорту є суттєвою для формування розуміння та структурованої моделі тіловоховної культури і спорту, заснованої на реалізації їх ціннісного потенціалу в інтересах розвитку людини та суспільства. Важливим є історико-філософське осмислення формування національних змагань та основ тіловоховання. Вивчення особливостей формування розвитку фізичної культури і спорту допомагає пояснити закономірності історичної спадкоємності, сприяє витонченому розумінню процесів, що відбуваються в цій сфері.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

3.Ч.1392. Тенденції розвитку туризму в сучасному світі / М. А. Абисова, І. В. Саладід // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 89-94. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Проаналізовано зовнішні (природні, політико-правові, соціально-економічні) та внутрішні (зв'язані з попитом і пропозицією туристичних послуг; інституційні та техніко-технологічні) фактори, від яких залежить розвиток туризму як сучасного соціального інституту, впливового чинника суспільного життя на національному, регіональному та міжнародному рівні. Відзначається, що туризм, як інші соціальні інститути в сучасному світі, відчуває на собі вплив несприятливих екзогенних факторів, серед яких пандемія COVID-19 посідає чільне місце. Соціально-філософський дискурс туризму дозволяє не тільки виявити його місце в сучасному суспільстві, але й з'ясувати можливість антикризової участі в нестабільній соціальній ситуації, здатність до швидкої регенерації, інноваційного самооновлення. Показано необхідність розвитку нових напрямів туризму як чинників реалізації цілей сталого розвитку, стабілізаторів суспільного розвитку. Наголошується, що одним із трендів розвитку туристичної сфери стає перехід від індустрії послуг до індустрії вражень.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культур.

3.Ч.1393. Функціональний стан кардіореспіраторного комплексу в хлопчиків 10 – 11 років, які займаються спортом: автореф. дис. ... канд. мед. наук: 14.01.10 / О. Л. Онікієнко; Харківська медична академія післядипломної освіти. — Харків, 2021. — 20 с. — укр.

Зазначено, що клінічний матеріал дослідження представлено даними стану здоров'я 109 хлопчиків 10 – 11 років: 26 з них займаються футболом понад чотири роки; 34 – займаються футболом від двох до чотирьох років; 21 – займаються футболом до двох років; 28 – не займаються спортом (контрольна група). Зауважено, що клінічне дослідження включало ретельне вивчення анамнезу, фізикальний огляд, антропометрію із вимірюванням індексу маси тіла, відношення окружності талії до окружності стегон, вимірювання товщини шкірних складок над біцепсом і трицепсом плеча, над лопаткою, й над гребенем клубової кістки. Для визначення функціонального стану респіраторної системи проведено дослідження функції зовнішнього дихання на комп'ютерному пневмотахографі «Custo-Vit» (Німеччина) та «Спіроком» (ХАІ-Медика, Україна). Для визначення функціонального стану серцево-судинної системи проведено ехокардіографію із визначенням морфометричних показників серця та магістральних судин, визначенням насосної та скоротливої функції, переднавантаження та післянавантаження лівого шлуночка, загального периферичного судинного опору; доплерокардіографію із визначенням відношення максимальної швидкості раннього трансклапанного кровотоку до максимальної швидкості пізнього трансклапанного кровотоку на ультразвуковому апараті «Nemio» («Toshiba», Японія) та «Радмир Ultima PA» (Радмир, Україна). Для визначення біоелектричної активності

серця проведено запис стандартної ЕКГ на електрокардіографі «Юкард-200» (Ютас, Україна). Задля виявлення прихованих порушень серцевого ритму та провідності, «німої» ішемії міокарду та з метою визначення максимальних, мінімальних та середніх величин артеріального тиску проведено добовий моніторинг ЕКГ та артеріального тиску за допомогою апарату «Кардіосенс ЕКГ+АТ» (ХАІ-Медика, Україна). Для визначення функціональних можливостей серцево-судинної системи в умовах фізичного навантаження проведено функціональні проби за допомогою електрокардіографічного діагностичного комплексу з велоергометричною системою «CardioLab» (ХАІ-МЕДИКА, Україна). Використано непараметричні методи статистичної обробки матеріалу, багатфакторний аналіз Краскла-Уолліса, регресійний логістичний аналіз. Визначено, що респіраторна функція у хлопчиків 10 – 11 років, які займаються футболом, характеризується збільшенням дихального об'єму та хвилинного дихального об'єму по мірі збільшення стажу спортивними заняттями у порівнянні із однолітками, які не займаються спортом; 20,3 % хлопчиків, які займаються футболом, незалежно від стажу занять, мають знижені показники функції зовнішнього дихання на 20 %, що потребує подальшого їх моніторингу. Доповнено наукові дані щодо адаптації серцево-судинної системи у хлопчиків 10 – 11 років, які займаються футболом, яка залежить від стажу спортивних занять та характеризується збільшенням морфометричних показників серця, насосної та скоротливої функції, переднавантаженням та післянавантаженням лівого шлуночка. Визначено, що адаптація серцево-судинної системи характеризується зменшенням загального периферичного судинного опору на початку тренувань із подальшим збільшенням значень по мірі збільшення стажу спортивних тренувань. Діастолічна функція лівого шлуночка характеризується у дітей, які займаються спортом, збільшенням співвідношення швидкості потоку раннього діастолічного наповнення до швидкості пізнього діастолічного наповнення лівого шлуночка.

Шифр НБУВ: RA452356

Теорія та методика фізичного виховання

3.Ч.1394. Корекція тілобудови людини в процесі занять фізичними вправами: теоретичні та практичні аспекти: колект. монографія / ред.: А. І. Альошина, І. П. Випасняк, В. О. Кашуба; Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаніка, Волинський Нац. ун-т імені Лесі Українки. — Луцьк: Вежа Друк, 2022. — 535 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 498-534. — укр.

Представлено результати досліджень, виконаних за останні десять років науково-педагогічними працівниками Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаніка, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Сумського національного аграрного університету, Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту та Національного університету фізичного виховання і спорту України, Київського національного економічного університету імені В. Гетьмана. Розглянуто основи теорії вчення щодо просторової організації тіла людини, сучасні технології корекції тілобудови студентської молоді та жінок першого періоду зрілого віку в процесі занять фізичними вправами.

Шифр НБУВ: VA858843

3.Ч.1395. Теоретико-методичні засади прогнозування успішності спортивної діяльності на етапах базової підготовки: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.01 / О. О. Подригалю; Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України. — Київ, 2021. — 42 с.: рис., табл. — укр.

Представлено розв'язання актуальної науково-практичної проблеми прогнозування успішності (ПУ) спортивної діяльності на етапах базової підготовки у системі багатоборств підготовки спортсменів шляхом обрuntuвання концепції ПУ та зростання спортивної майстерності в єдинокориствах і складнокоординаційних видах спорту. Зазначено, що практична реалізація основних принципів прогнозування, а саме: системність, комплексність та інтегральність, об'єктивність та кількісний характер прогнозування, динамічність та специфічність, принцип зворотного зв'язку, дозволила розробити структуру концепції, яка складається із окремих етапів, послідовне виконання яких дозволяє здійснити прогнозування. Розроблено алгоритм прогнозування призначений для практичної реалізації моделі, який складається з п'яти етапів, на яких використовуються різні види прогнозу. Вперше запропоновано використання комплексу показників фізичного розвитку, індексів фізичного розвитку та дослідження соматотипу. Розширено наявні розробки щодо особливостей фізичного розвитку спортсменів єдинокориств, складнокоординаційних видів спорту та щодо оцінки особливостей соматотипу за допомогою біомедансного методу, що дозволило оцінювати фізичний потенціал спортсменів. Визначено психофізіологічні особливості стану спортсменів, обумовлені специфікою впливу виду спорту, з'ясовано психофізіологічні властивості, які є предикторами

успішності. Вперше доведено важливість гоніметричного дослідження та оцінки амплітуди рухів у суглобах кінцівок спортсменів єдиноборств, як предикторів успішності та інше. Розроблено методику ПУ, які базуються на послідовному аналізі за Вальдом та враховують різну інформативність ознак, за рахунок їх розміщення в прогностичні таблиці в порядку зменшення інформативності, даний метод має достатню універсальність, може бути використаний на різних етапах підготовки, при різних можливостях проведення досліджень. Залежно від завдання, може бути обрана різна ймовірність прогнозу від 80 % до 99,9 %. Обґрунтовано та розроблено концепцію прогнозування успішності та зростання спортивної майстерності в зазначених видах спорту на етапах базової підготовки.

Шифр НБУВ: RA453105

3.Ч.1396. Теоретико-методичні основи формування культури вільного часу школярів з використанням різних форм рухової активності: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02 / А. Б. Мандюк; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського. — Львів, 2021. — 35 с.: рис., табл. — укр.

Запропоновано шляхи наповненості культури вільного часу дітей шкільного віку змістовними формами рухової активності, здатними забезпечувати необхідний рівень локомоцій. Систематизовано підходи до вивчення проблем рухової активності різних груп населення у вільний час. Визначено структуру вільного часу учнів середнього та старшого шкільного віку, витрати часу на різні види діяльності та чинники, які впливають на їх вибір. Установлено чинники, які впливають на показники кореляції між витратами часу на рухову активність та інші види діяльності у вільний час. Визначено обсяг, основні форми та види рухової активності цих дітей у цей час. Виявлено чинники, які впливають на рухову активність учнів, та встановлено найзручніші для дітей шкільного віку джерела інформації про рухову активність. Обґрунтовано концепцію формування культури вільного часу дітей шкільного віку з використанням різних форм рухової активності. Доведено потенційну ефективність запропонованої концепції.

Шифр НБУВ: RA452646

3.Ч.1397. Фізичне виховання учнівської молоді в закладах освіти Румунії (кінець XIX — початок XX ст.): монографія / О. О. Цибанюк; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: ЧНУ, 2022. — 479 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 381-442. — укр.

Проаналізовано особливості організації фізичного виховання учнів закладів освіти Румунії в різні історичні періоди. Окремлено на основі вивчення джерельної бази історіографію проблеми, обґрунтовано ступінь її дослідженості та визначено історичні передумови розвитку фізичного виховання на території Румунії. Визначено та схарактеризовано особливості підготовки фахівців галузі фізичного виховання в румунських закладах вищої освіти на різних етапах, розглянуто роль національної румунської гри "Ойна" у фізичному вихованні сучасної учнівської молоді країни.

Шифр НБУВ: BA859142

Див. також: 3.Ч.1391, 3.Ч.1401

Організація фізичної культури

3.Ч.1398. Організаційні умови розвитку масового спорту в Курдистані: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02 / А. Р. Норі; Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України. — Київ, 2021. — 22 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено проблеми вдосконалення організаційних умов розвитку масового спорту в Іракському Курдистані з метою формування сучасної системи управління процесом залучення різних груп населення до рухової активності та ведення здорового способу життя. Визначено найбільш значущі фактори розвитку масового спорту в Іракському Курдистані. Встановлено, що головними складовими комплексу чинних факторів є зовнішні та внутрішні фактори. Дослідження їх впливу дало змогу визначити підходи до формування сучасних організаційних основ розвитку масового спорту в Іракському Курдистані. Обґрунтовано концептуальну модель комунікацій між суб'єктами масового спорту з урахуванням особливостей його розвитку в Іракському Курдистані, яка передбачає партнерські відносини між сторонами, які прямо або опосередковано беруть участь в управлінні цим процесом та наявність єдиного центру, який має організувати та координувати комунікації.

Шифр НБУВ: RA453290

3.Ч.1399. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / С. О. Онищук; Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — Одеса, 2021. — 23 с.: рис., табл. — укр.

Подано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти, що дозволило обґрунтувати педагогічні умови, побудувати модель і розробити методику забезпечення цього процесу, експеримен-

тально перевірити їх ефективність. Вперше визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (збагачення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури інформацією про спортивно-масову роботу в закладах загальної середньої освіти; залучення студентів до активної самостійної діяльності з розробки спортивно-масових проєктів під час педагогічної практики); усвідомлення майбутніми учителями фізичної культури необхідності організації спортивно-масової роботи як здоров'язбережувальної технології). Розроблено модель (цільовий, процесуальний, результативний блоки) підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти; визначено структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (функційно-професійний, операційно-технологічний, індивідуально-настановний компоненти); критерії оцінювання (когнітивний, діяльнісний, суб'єктний) із відповідними показниками. Охарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти (високий, задовільний, низький). Уточнено поняття підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи, ласпортивно-масова робота; подальшого розвитку дістала методика професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні діагностувальної методики для визначення рівнів сформованості професійно-орієнтованих знань та вмінь здобувачів освіти в контексті організації спортивно-масової роботи в школі, а також експериментальної методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-масової роботи в закладах загальної середньої освіти.

Шифр НБУВ: RA452470

3.Ч.1400. Теорія та практика олімпійської освіти: навч. посіб. / уклад.: Я. П. Галан; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича: Рута, 2021. — 111 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 109-110. — укр.

Розглянуто історичні та теоретико-методичні засади інтеграції олімпійської освіти в навчально-виховний процес. Охарактеризовано інноваційні форми олімпійської освіти в сучасній школі. Увагу приділено питанням патріотичного виховання засобами олімпійської освіти. Висвітлено особливості розвитку олімпійської освіти в Україні.

Шифр НБУВ: BA858888

Ігри

3.Ч.1401. Організаційно-методичні засади оздоровчо-рекреаційної діяльності дітей дошкільного віку в умовах дитячих футбольних клубів: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02 / Р. О. Сухомлинов; Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України. — Київ, 2021. — 26 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель організаційно-методичного забезпечення оздоровчо-рекреаційної діяльності дітей старшого дошкільного віку в умовах дитячих футбольних клубів, що включає організаційний, діагностичний, програмно-методичний та контрольний блоки, та опрацьовано технологічні та методичні умови її реалізації для підвищення безпечності та ефективності занять з дітьми дошкільного віку. Виявлено значущі чинники вибору спортивно-оздоровчого закладу для дітей старшого дошкільного віку, які включають оцінку якості, безпеки, комфортності умов, сприятливої атмосфери покращення організації рекреаційно-оздоровчої діяльності спортивно-розважальних центрів, організації співпраці закладу та сім'ї в напрямі підвищення рівня залучення дітей до рухової активності.

Шифр НБУВ: RA453285

3.Ч.1402. Теорія і методика викладання футболу: [навч. посіб.] / С. М. Войтенко, В. М. Костюкевич, І. І. Стасюк. — Вінниця: Твори, 2022. — 209 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 204-209. — укр.

Представлено навчальний посібник, в якому розглянуто основні теоретико-методичні аспекти викладання футболу на факультетах фізичного виховання і спорту педагогічних університетів. Подано матеріал з питань історії виникнення та розвитку футболу, теорії та методики навчання та вдосконалення техніки та тактики. Викладено правила гри, організацію і проведення змагань з футболу, положення про змагання.

Шифр НБУВ: BA859128

3.Ч.1403. Удосконалення тактичної підготовки кваліфікованих хокеїстів на траві в річному макроциклі: монографія / М. О. Перепелиця. — Вінниця: Твори, 2021. — 147 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 114-134. — укр.

Наведено теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової та методичної літератури. На основі отриманих експериментальних даних визначено кількісні показники техніко-тактичних дій

висококваліфікованих хокеїстів на траві в різних зонах ігрового поля та ефективність їх виконання. Встановлено особливості групових тактичних взаємодій гравців команд високої кваліфікації в хокеї на траві; обґрунтовано програму тактичної підготовки кваліфікованих хокеїстів на траві в макроциклі річної підготовки, побудованої на основі трициклового планування.

Шифр НБУВ: BA860004

3.Ч.1404. Удосконалення тренувального процесу кваліфікованих волейболістів на основі використання модельних характеристик змагальної діяльності: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.01 / М. О. Олійник; Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту. — Дніпро, 2021. — 22 с.: рис., табл. — укр.

Вперше науково обґрунтовано на основі аналізу та узагальнення даних літератури і результатів експериментальних досліджень експериментальну програму удосконалення тренувального процесу кваліфікованих волейболістів різного амплу на основі визначення модельних характеристик змагальної діяльності, яка містить алгоритм визначення показників техніко-тактичних дій у змагальному процесі, модельні підвідні та змагальні мікроцикли, комплекси спеціальних тренувальних засобів визначеної спрямованості — на удосконалення загальнокомандної, групової або індивідуальної підготовленості. Розроблено індивідуальні моделі найсильнішого гравця конкретного ігрового амплу (діагональний, догравальник, центральний блокуючий, розігравач) з їх акцентованим використанням у процесі удосконалення змагального процесу кваліфікованих волейболістів і моделі розвитку змагального процесу. Експериментально доведено ефективність програми удосконалення техніко-тактичної підготовленості та тренувального процесу кваліфікованих волейболістів на основі використання модельних характеристик змагальної діяльності.

Шифр НБУВ: RA453132

Див. також: 3.Ч.1389, 3.Ш.1471

Спорт

3.Ч.1405. Динаміка показників загальної фізичної підготовленості в системі фізичної терапії спортсменок віком 11 — 13 років, які спеціалізуються у важкій атлетичі, після травматичних ушкоджень опорно-рухового апарату / Е. Ю. Дорошенко, А. А. Орлов, О. Є. Черненко, А. М. Гуреева, І. В. Шаповалова, В. І. Глухих, С. Г. Польський, І. О. Сазанова, М. М. Сиром'ятников // Актуал. питання фармацевт. і мед. науки та практики. — 2021. — 14, № 3. — С. 374-381. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Цель работы — определить динамические характеристики показателей общей физической подготовленности тяжелоатлеток в возрасте 11 — 13 лет после травм опорно-двигательного аппарата в восстановительном и тренировочном периодах физической терапии. Контингент обследованных — 45 спортсменок (возрастная категория — 11 — 13 лет, квалификация — I, II, III юношеские разряды) СДЮШОР «Спартак» по тяжелой атлетике Запорожского областного совета, ДЮСШ «Колос» Каменско-Днепровского района Запорожской области, ДЮСШ Бердянско-городского совета Запорожской области и Харьковского областного высшего училища физической культуры и спорта, специализирующихся в тяжелой атлетике. Пациентов после травм опорно-двигательного аппарата поделили на две группы: основную (ОГ, n = 22) и контрольную (КТ, n = 23). Спортсменки контрольной группы получали стандартную схему лечения (общепринятая для медицинских учреждений). Для пациенток основной группы в восстановительном и тренировочном периодах разработана и внедрена программа физической терапии с контролем показателей общей физической подготовленности. Исследован анализ научной литературы и источников информации, представленных в сети Интернет; клиническое наблюдение, педагогическое тестирование, методы математической статистики. Выводы: интенсификация тренировочного процесса и форсирование подготовки юных спортсменок в тяжелой атлетике — ведущие факторы, которые приводят к травматическим повреждениям опорно-двигательного аппарата, мультисистемным патологиям и развитию патоморфозных явлений. Показатели общей физической подготовленности спортсменок 11 — 13 лет, специализирующихся в тяжелой атлетике, позволяют констатировать, что спортсменки основной группы имеют более высокую разницу прироста показателей, а тренд их общей физической подготовленности имеет линейную направленность на улучшение. Показатели общей физической подготовленности спортсменок контрольной группы имеют нелинейный характер по результатам тестов «бег 30 м, с» и «прыжок в длину с места, см».

Шифр НБУВ: Ж69485

3.Ч.1406. Моделювання потужності та ємності енергозабезпечення роботоздатності кваліфікованих веслярів на байдарках / Ван Сін'янь; Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України. — Київ, 2019. — 21 с.: табл., рис. — укр.

Розглянуто проблему підвищення ефективності спеціальної фізичної підготовки веслярів на каное на підставі моделювання

параметрів потужності та ємності енергозабезпечення роботоздатності кваліфікованих веслярів на байдарках. Зауважено, що представлений процес моделювання потужності та ємності енергозабезпечення включає моделювання контролю, оцінку й інтерпретацію показників, вибір засобів спеціальної фізичної підготовки. Увагу приділено розробці узагальнених, групових та індивідуальних моделей функціональної підготовленості, обґрунтовано можливості їх реалізації з урахуванням віку, статі, кваліфікації та спеціалізації веслярів. Показано нові можливості контролю, оцінки й інтерпретації показників потужності та ємності енергозабезпечення, їх визначення як критеріїв нормування тренувальних навантажень в системі спеціальної фізичної підготовки веслярів на байдарках.

Шифр НБУВ: RA439469

3.Ч.1407. Програмування тренувального процесу спортсменів у легкоатлетичному багатоборстві на етапі безпосередньої підготовки до змагань: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.01 / В. В. Адамчук; Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України. — Київ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено й експериментально обґрунтовано методичні підходи до програмування тренувального процесу висококваліфікованих спортсменів у легкоатлетичному багатоборстві на етапі безпосередньої підготовки до змагань. Розглянуто й узагальнено особливості змісту та структури тренувального процесу висококваліфікованих спортсменів у легкоатлетичному багатоборстві. Висвітлено розроблену методику контролю тренувальної роботи в легкоатлетичному багатоборстві. Проаналізовано календар змагань висококваліфікованих багатоборців у річному макроциклі.

Шифр НБУВ: RA452959

3.Ч.1408. Реалізація інтенсивного підходу до участі кваліфікованих спортсменів у змаганнях у системі річної підготовки (на матеріалі легкої атлетики): автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.01 / М. Ф. Рабін; Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України. — Київ, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Розглянуто реалізацію інтенсивного підходу участі до змагань кваліфікованих легкоатлетів. Обґрунтовано інтенсивний підхід до участі кваліфікованих легкоатлетів у змаганнях. Зазначено, що практична реалізація інтенсивного підходу передбачає вибір раціональної стратегії участі у змаганнях, використання доцільного підходу до планування змагальної діяльності протягом року, врахування гендерних і вікових особливостей конкретного спортсмена, коригування індивідуального плану участі у змаганнях відповідно до особливостей міжнародного та національного календарів змагань, специфіки змагальної діяльності у конкретному виді легкої атлетики в роки, коли проводяться чемпіонати світу та Ігри Олімпіад. Визначено динаміку результативності змагальної діяльності легкоатлетів високої кваліфікації в роки проведення Ігор Олімпіад і чемпіонатів світу, які сприяє успішному виступу в головних змаганнях з урахуванням особливостей сучасного календаря змагань, та обґрунтовано методичні підходи до участі у змаганнях у системі річної підготовки до головних стартів відповідно до обраної стратегії. Означено оптимальні кількісні показники змагальної практики спортсменів високої кваліфікації у процесі річної підготовки з урахуванням специфіки видів змагань легкої атлетики, віку, стажу занять, гендерних особливостей та календарів змагань. Встановлено оптимальну кількість змагань у системі річної підготовки легкоатлетів залежно від використання доцільного методичного підходу для вирішення стратегічних завдань у роки проведення Ігор Олімпіади, чемпіонатів світу з урахуванням сучасного календаря змагань і специфіки видів легкої атлетики. Окреслено оптимальні кількісні показники змагальної практики легкоатлетів високої кваліфікації до проведення головних змагань року, які сприяють успішному виступу в головних змаганнях, і їх раціональний розподіл у системі річної підготовки з урахуванням сучасного календаря змагань, гендерних особливостей і специфіки легкоатлетичного виду змагань. Виявлено особливості календарів України та Іраку, що принципово відрізняються за кількісними та якісними характеристиками, обумовленими традиціями та соціально-культурними чинниками довкілля.

Шифр НБУВ: RA452372

Друк

3.Ч.1409. Книги і періодика України в історичному контексті: 1929 — 1945 роки: монографія / Л. В. Дояр; Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова». — Київ: Ліра-К, 2021. — 225 с.: іл. — (Серія «Документальна пам'ять України»). — Бібліогр.: с. 169-188. — укр.

Увагу присвячено дослідженню виданої на теренах України друкованої продукції, що зберігається у сховищах Державного архіву друку Книжкової палати України. До видання увійшли наукові розвідки, написані на матеріалах вітчизняних книгодруків

і періодичних видань 1929 — 1945 років. У розвідці актуалізовано найбільш вагомі події міжвоєнного періоду та періоду Другої світової війни. Подано інформацію про друковані видання епохи сталінського будівництва соціалізму в УСРР — УРСР (1929 — 1938 рр.), будівництва мавзолею В. І. Леніна у спогодах українського каменяра Семена Шапіро, соціалістичну революцію у спорті (1931 р.), Всеукраїнське товариство оздоровлення праці та побуту, музично-мовленевий контент журналу «Радіо» (1935 р.).

Шифр НБУВ: ВА859261

3.Ч.1410. Книги і періодика України в історичному контексті: 1946 — 1964 роки: монографія / Л. В. Дояр; Державна наукова установа «Книжкова палата України ім. Івана Федорова». — Київ: Ліра-К, 2021. — 232 с.: іл. — (Серія «Документальна пам'ять України»). — Бібліогр.: с. 184-199. — укр.

Увагу присвячено дослідженню виданої на теренах України друкованої продукції, що зберігається у сховищах Державного архіву друку Книжкової палати України. Зауважено, що до видання увійшли наукові розвідки, написані на матеріалах вітчизняних книгодруків і періодичних видань 1946 — 1964 років з одночасним залученням продукції 1945 року, що в історії УРСР був першим повоєнним роком. У розвідці актуалізовано найбільш вагомі події воєнного періоду та періоду лібералізації суспільно-політичного життя в СРСР. Подано інформацію про зовнішньополітичні орієнтири повоєнної УРСР (1945 — 1947 рр.), індустріальне відродження УРСР у книгодруках 1945 — 1948 рр., дослідницькі праці українського радянського студентства 1956 — 1960 рр.

Шифр НБУВ: ВА859260

Преса

3.Ч.1411. Багатотиражні газети 1920 — 1930-х рр.: до питання методик історико-джерелознавчого дослідження / О. Вакульчук, Л. Дубровіна // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 170-179. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета статті — розкрити специфічні особливості багатотиражних часописів як окремого виду історичних джерел газетного типу, визначити основні методологічні засади та окреслити комплекс емпіричних методик, що дозволяють розкрити джерелознавчий потенціал багатотиражок 1920 — 1930-х рр. Методологія базується на принципах історизму й об'єктивності, системності, використано методи хронологічний, атрибуції, класифікації, систематизації, структурно-функціонального та бібліографознавчого аналізу. Уперше розкривається специфіка комплексу багатотиражних газет 1920 — 1930-х рр. як окремого виду галузевої періодичної преси та об'єкта історичного джерелознавства. Визначено специфічні особливості комплексного дослідження багатотиражок, засобів відображення ними історичної дійсності та можливості вивчення їх інформаційного потенціалу. Висновки: багатотиражні газети — масові періодичні видання, окремий специфічний вид радянської преси, становлення якого припало на період 1920 — початку 1930-х рр., коли партія й держава розробляли стратегію і тактику реалізації завдань ідеологічного впливу на свідомість «широких мас», організації «соціалістичного будівництва», прискорення економічного розвитку. Величезний пропагандистський потенціал, закладений у багатотиражних газетах, став полігоном маніпулятивних методів впливу на формування радянської ідеології та посилення контрольної функції партійних органів. Одночасно формувалися нові трудові відносини, ідейний патріотизм працівників, який сприяв згуртованості трудових колективів. Розгалуження структури й розвиток функцій багатотиражних газет, збільшення їх кількості та різновидів відображало цей процес та поступовий рух від відносної самостійності до абсолютної включеності у загальний радянський преси. Водночас багатотиражки — це живе джерело місцевого характеру, що може бути розкритим як через використання загальних принципів методології історичної науки, так і з допомогою часткових методик виявлення й атрибуції газет, наукового опису, класифікації та систематизації, інших ознак, що залежали від конкретно-історичних умов, пошуків методів політичного й економічного утвердження радянської влади.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Ч.1412. Журналістські публіцистичні жанри преси: навч. посіб. / О. Д. Кузнецова; Нац. ун-т «Львівська політехніка». — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2022. — 327 с.: іл. — укр.

Системно викладено теорію, методику журналістських публіцистичних жанрів преси та їх методів. Розкрито поняття, мету, завдання журналістської публіцистики. Охарактеризовано види сучасної публіцистичної творчості. Висвітлено роль та розвиток української національної публіцистики. Подано інформацію про жанрові ознаки журналістської зарисовки, методику роботи над зарисовкою, функції та ознаки тревел-журналістики та подорожного нарису, різновиди й інваріанти журналістських подорожних нарисів в українській періодиці. Розглянуто етапи написання журналістського портретного нарису.

Шифр НБУВ: ВА860021

3.Ч.1413. Специфіка диджитальної діяльності регіональних газет / А. А. Шелефонтьок // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 71-80. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета дослідження — проаналізувати особливості адаптації регіональної преси під запити диджиталізації останніх років. Як основний метод використано компаративний аналіз медійного дискурсу регіональних газет США, Німеччини та України. Вибір країн вмотивовано, провідною роллю, яку відіграють засоби масової інформації Сполучених Штатів на світовому ринку преси, а отже, тренди, притаманні цим інформаційним ринкам, у той чи інший спосіб виявляються й в українському інформаційному середовищі. Німеччина, за визначенням С. Михайлова, як і Україна, належить до європейсько-континентального типу журналістики, а отже, має подібний до української медіасистеми вектор розвитку (не береться до уваги політико-економічну складову й враховується лише умовна типологізація). Роботу присвячено аналізу специфіки диджитальної діяльності регіональної преси. Результатом дослідження став системний аналіз диджитальної практики газет «Наше місто», «Днепр вечерній» та «Зоря», які на сьогодні є провідними серед місцевих газетних видань Дніпропетровщини. Наукова новизна та практичне значення полягають у тому, що вперше тенденції, виокремлені у світовій диджитальній медіадіяльності, переносяться на українські реалії й з огляду на сучасний стан цифрової газетної журналістики регіонального рівня виокремлюються ті проблемні аспекти, вирішення яких надасть змогу суттєво підвищити ефективність досліджуваних видань. Серед головних проблем названо нестачу кваліфікованих кадрів, брак технологічних можливостей, небажання рекламодавців активно співпрацювати з онлайнними медіаканалами, нормативну невпорядкованість диджитальної діяльності в Україні, неготовність аудиторій сплачувати за онлайн-контент, відсутність навичок роботи з мультимедійними форматами та неготовність редакцій працювати у форматі 24/7.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.Ч.1414. Українсько-канадський часопис «Новий шлях»: період становлення та розбудови (1930 — 1941) / О. В. Богуславський // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 3-11. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета дослідження — визначення особливостей становлення та розбудови українського часопису в еміграції, що передбачає систематизацію та уведення до наукового обігу фактологічного матеріалу щодо діяльності як редакції «Нового шляху», так і суспільно-політичного оточення, яке впливало на інформаційно-ідеологічну політику видання. Основою дослідження є аксіологічний, культурологічний, системний підходи; використано методи історизму, аналізу, синтезу, узагальнення. Окреслено період становлення та розбудови редакції тижневика «Новий шлях» 1930 — 1941 рр. З'ясовано фінансово-економічні, суспільно-політичні та соціальні умови початку функціонування часопису. Визначено причини низької аудиторної активності українських поселенців у Канаді. Акцентовано, що основна заслуга у процесі становлення тижневика полягає у волонтерській, безоплатній праці редакційного колективу, що надало основу фінансовій стабільності в подальшому. Проаналізовано механізми розширення мережі читачької аудиторії, залучення нових авторів. З'ясовано, що саме зусиллями редактора М. Погорельського, керівника друкарні І. Соляничка та директорів видавництва В. Гулята, І. Гулята та О. Григоровича створювалася й зміцнювалася матеріально-технічна база видавництва, проводилися рекламні кампанії та пряма робота із залучення нових передплатників і читачів. Уперше проаналізовано й узагальнено інформацію про період становлення та розбудови українсько-канадського тижневика «Новий шлях».

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

Див. також: 3.С.33, 3.С.70, 3.С.79, 3.Т.193, 3.Т.207, 3.Ч.1409, 3.Ч.1410, 3.Щ.1543

Видавнича справа

3.Ч.1415. Індустрія книги у світі: особливості та тенденції розвитку: монографія / М. І. Онишук, Л. В. Татарінова; Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова». — Київ: Ліра-К, 2021. — 261 с.: іл. — Бібліогр.: с. 246-260. — укр.

Досліджено особливості та тенденції розвитку індустрії книги в провідних країнах світу. Розглянуто співвідношення та перспективи друкованої і електронної книги. Показано роль бібліотек, книжкових ярмарок, фестивалів і літературних премій у видавництві, розповсюдженні і читанні книги.

Шифр НБУВ: ВА859255

3.Ч.1416. Підготовка майбутніх фахівців видавничо-поліграфічної галузі до формування інформаційно-медійного простору засобами інфографіки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. М. Микитів; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено на основі теоретичного аналізу наукових праць підготовку майбутніх фахівців видавничої справи та редагування до формування інформаційно-медійного простору засобами інфографіки як специфічну педагогічну проблему, розроблено модель підготовки, визначено, науково обґрунтовано, експериментально перевірено комплекс організаційно-педагогічних умов: оновлення навчально-методичного забезпечення навчання засобами інфографіки, формування квазіпрофесійного контенту підготовки майбутніх фахівців із видавничої справи та редагування, створення інформаційно-медійного середовища в закладі фахової передвищої освіти. Визначено та науково обґрунтовано структуру, показники та рівні готовності вищезазначеного фахівця до формування інформаційно-медійного простору засобами інфографіки (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний компоненти). Розроблено навчальні, навчально-методичні, презентаційні матеріали (навчально-методичний комплекс; навчальні посібники, методичні вказівки до практичних занять, методичні рекомендації до лабораторних робіт, відеотренінг, майстер-клас впроваджено та використовуються в освітньому процесі закладів фахової освіти, коледжів України, рекомендації з удосконалення інформаційно-медійної діяльності прийнято підприємством із видавництва та підграфії).

Шифр НБУВ: PA452776

3.Ч.1417. Усупереч заборонам: видавничий проект А. Кримського та Б. Грінченка з випуску українських книжок для «народного читання» (1892 — 1896 рр.) / В. Волошенко, Т. Николаєва // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 46-60. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета статті — дослідження практик випуску А. Кримським і Б. Грінченком у 1892 — 1896 рр. українських книжок для народного читання на базі московського дубочного видавництва Є. Губанова, з акцентом на висвітленні способів вибору інструментів відстоювання національних пріоритетів у просторі між офіційними цензурними настановами й комерційними інтересами книгаря. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні принципів і методів студій з історії книги, читання та культурної антропології. На основі матеріалів епістолярної й публіцистичної спадщини А. Кримського та Б. Грінченка реконструйовано обставини започаткування проекту, встановлено чинники, які впливали на вибір творів для друку, виявлено поведінкові стратегії організаторів у налагодженні взаємодії з цензурними органами й комерційним книгарем при вирішенні питань отримання дозволу на друк, захисту авторських прав на рукописи, оформлення та редагування текстів. Узагальнено інформацію щодо реєстру українських книжок, виданих А. Кримським і Б. Грінченком. Указано практичні наслідки видавничих ініціатив. Висновки: всупереч заборонам на випуск українських популярних видань, А. Кримський і Б. Грінченко в 1892 — 1896 рр. спромоглися видати принаймні 11 книжок для «народного читання». Звернення до послуг московського дубочного книгаря вможливило їх друк у знайомому селянам форматі та поширення в українських селах. У відстоюванні ідей національної просвіти ініціатори проекту особливу увагу приділяли відбору творів та їх редагуванню. Через брак рукописів, відповідних вимогам організаторів, цензорів і видавця, видруковані книжки здебільшого були перевиданими раніше випущених у світ творів. Розгляд повсякденних проблем, які доводилося вирішувати, засвідчує роль одинаків-ентузіастів у просуванні справи «народної просвіти» в національному дусі. Водночас аналіз епістолярію українських діячів оприявнює широке громадське тло індивідуальних зусиль активістів із пошуків альтернативних стратегій подолання цензурних заборон: видавничі зусилля А. Кримського і Б. Грінченка були вписані у вибудовану громадівцями систему видавничих практик та інтелектуальних контактів.

Шифр НБУВ: Ж27630

Див. також: 3.Ч.1263

Засоби масової інформації

3.Ч.1418. Виклики інформаційного суспільства для журналістів та журналістики: навч. — метод. посіб. для здобувачів 2 курсу 2 магістер. рівня спец. «Журналістика» — 061 / Д. О. Виставкіна; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса: SIMEX, 2021. — 128 с. — укр.

Представлено навчально-методичний посібник в якому висвітлено виклики сучасної журналістики як поля інформаційних ризиків на глобальному та локальному рівнях. Запропоновано до вивчення ряд тем, до кожної з яких наведено: список рекомендованої літератури та використаних джерел, контрольні питання і матеріали для самостійної роботи, що сприяють отриманню студентами наступних знань: знання сучасних ознак інформаційного суспільства та впливу інформаційних технологій на формування нового мислення сучасної людини, тенденції журналістики в умовах електронної демократії, інформаційної економіки, ризиків сучасності як чинників змін у полі журналістики: феномену пост правди, нейтральності та непричетності

журналістів як чиннику втрати довіри, нових принципів селекції інформації та застосування штучного інтелекту в медійному полі. Зазначено, що студенти будуть вміти: ідентифікувати сучасні тенденції, протиріччя, виклики, застосовувати комунікативні технології для актуалізації соціальних ризиків та питань у медійному полі, робити фактчекінг в умовах інформаційного шуму та маніпуляцій, конструювати траєкторію професійного шляху журналіста. Призначено для здобувачів II магістерського та I бакалаврського рівня спеціальності 061 «Журналістика», студентів та аспірантів соціальних дисциплін.

Шифр НБУВ: BA859065

3.Ч.1419. Динаміка субстандартної лексики в українському масмедійному дискурсі: монографія / Т. М. Левченко, М. І. Навальна; Університет Григорія Сковороди в Переяславі. — Переяслав: Домбровська Я. М., 2022. — 167 с. — Бібліогр.: с. 156-166. — укр.

Вперше комплексно проаналізовано субстандартну лексику, яка широко функціонує в мові українських засобів масової комунікації. Простежено тяглість тенденцій: використання субстандартної лексики протягом двох десятиліть XXI ст. у мові українських масмедіа. Джерелами фактичного матеріалу слугували тексти українських масмедіа (інтернетні та друковані видання), зібраний та класифікований матеріал засвідчив розширення сфери вживання субстандартної лексики саме в другому десятилітті нинішнього століття. Зауважено, що субстандартна лексика в медійних текстах продовжує орозмовлювати сучасну публіцистику і вкотре підтверджує тенденцію дифузності лексики, певною мірою розхитуючи норми сучасної літературної мови.

Шифр НБУВ: BA860105

3.Ч.1420. Інструменти просування Інтернет-ЗМІ (регіональні практики) / А. Д. Баранецька, І. Ю. Крамаренко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 83-90. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета дослідження полягає у виявленні сучасних тенденцій просування Інтернет-ЗМІ (на прикладі регіональних медіа). Під час вивчення теоретико-методологічної бази з питання просування Інтернет-видань застосовано методи аналізу та синтезу; у процесі осмислення сучасних шляхів просування онлайн-ЗМІ використано методи рецепції та узагальнення; для висвітлення засобів промоції Інтернет-видань при нагоді став описовий метод; проведене опитування стало джерелом емпіричної інформації у виявленні домінуючих інструментів просування контенту в регіональних Інтернет-медіа. У роботі репрезентовано явище просування як маркетинговий чинник підвищення функціональної ефективності Інтернет-ЗМІ та комплексно описано тенденції застосування його інструментарію. Відтворено основні позиції фахівців регіональних медіа в застосуванні різних способів просування інформаційного продукту. Виявлено, що домінуючими тенденціями просування закордонських онлайн-медіа є агрегатори новин Укрнет, Google News та соціальні мережі. Розкрито переваги та недоліки використання тих чи інших інструментів у позиціонуванні Інтернет-видань. Сформульовано базові напрями активної присутності Інтернет-ЗМІ на інформаційному ринку. Визначено потенційні загрози зменшення відвідуваності сайту Інтернет-ЗМІ. Вказано додаткові шляхи привертання уваги аудиторії: нові формати подання тексту, використання мультимедіа, створення інтерактивних форм взаємодії із читачами, гіпертексту, залучення інших електронних ресурсів. Наукова новизна одержаних результатів полягає у виявленні найактуальніших та часто застосовуваних шляхів промоції регіонального інформаційного продукту, узагальненні домінуючих тенденцій у їх використанні.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.Ч.1421. Компетентнісна модель журналістської освіти в оцінці стейкхолдерів / М. В. Бутиріна, М. П. Анікеєнко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 136-143. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлення результатів емпіричного дослідження кореляції між змістом компетентнісної моделі журналістської освіти та компетентнісними потребами медіагалузі. Для реалізації мети проведено онлайн-опитування стейкхолдерів з використанням опитувального листа з 5 блоками компетенцій: «інструментальні навички», «Журналістські знання. Спеціальні медіанаукові знання», «Комунікаційна компетенція», «Галузеві/спеціальні знання та вміння», «Соціальна орієнтованість». Результати опитування узагальнено в конкретних цифрових показниках, оцінено їх вираженість. Для оцінювання одержаних даних застосовано методи порівняльного аналізу та синтезу. Зроблено висновок про наявність суттєвого розриву між компетентнісною моделлю журналістської освіти та змістом компетенцій, застосовуваних у практичній журналістській діяльності. Найбільшу кореляцію продемонстрували комунікаційна та мовна компетентності, що зумовлено функціональною природою журналістської діяльності. Знаннєвий компонент журналістської освіти у відповідях стейкхолдерів представлено переважно медіаправом, медіапсихологією та набором фундаментальних суспільних дисциплін. Наголос зроблено також на адаптивній компетенції, здатності працювати з джерелами та здійснювати верифікацію інформації. Уперше на основі компетентнісної моделі

Вайшенберга структуровано компетенції, запропоновані вітчизняним Стандартом вищої освіти. Одержаний диференційований перелік запропоновано для оцінювання стейкхолдерам медіагалузі.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.Ч.1422. Концептуалізація символічного образу Донбасу в новинних медіатекстах / Г. В. Микитів // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 4-7. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета дослідження — з'ясування засобів формування символічного образу Донбасу в сучасних медіатекстах. У ході роботи використано загальнонаукові методи: узагальнення, синтезу та системного аналізу, — які надали змогу виявити й систематизувати засоби формування символічного образу Донбасу в новинних медіатекстах, їх порівняння та зіставлення, виявлення семантичних і структурних особливостей; лінгвостеміотичного аналізу як спеціально-наукового методу дослідження для розкриття контенту концептуального образу Донбасу в новинному медіадискурсі. Встановлено, що поняття концептуалізації належить до центральних та основоположних у когнітивній лінгвістиці й розглядається як процес утворення та формування концептів у свідомості людини. З'ясовано, що концептуалізація образу Донбасу в новинних медіатекстах, у яких висвітлюються воєнні дії на Сході України, базується на символічних образах і ойконімах, які формують ментальне поле споживача інформації та створюють у його уяві образи, наділені символічним змістом. Охарактеризовано структурні та стильові особливості топонімів, виявлено, що вони мають здебільшого однокомпонентну структуру, рідше — двокомпонентну. Встановлено, що семантична структура ойконіма в новинних медіатекстах містить низку загальних та одиничних значень, що утворюють певний інформаційно-культурний контекст і формують символічний образ Донбасу. Також визначено напрями подальших наукових пошуків. Уперше виявлено й систематизовано засоби формування символічного образу Донбасу в сучасних новинних медіатекстах; з'ясовано їх семантичні особливості та охарактеризовано структуру; доведено, що засобами концептуалізації символічного образу Донбасу в новинному медійному просторі виступають ойконіми.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.Ч.1423. Механізм адаптації компонентів журналістської етики у професійній практиці журналістів-початківців / Б. А. Синчак // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3. — С. 53-58. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — з'ясувати розбіжності між теоретичними та практичними підвалинами професійної журналістської етики, що виникають на стику процесів опанування академічного підходу до порушеного питання та його фактичної дездатності в журналістському повсякденні. Базовими методами дослідження є синтез та аналіз, за допомогою яких опрацьовано теоретичну й емпіричну базу, що продемонстрована в таблицях, рисунках і наведена в списку літератури. Розглянуто альтернативний механізм адаптації окремих елементів журналістської етики для студентів і випускників кафедри журналістики, що є початківцями у практичній професійній діяльності. Для окреслення паралелей і взаємодій між теорією та практикою журналістики наведено основні підручники із журналістської етики, у яких фактично продемонстровано маніфест професійних ціннісних орієнтирів. У ході дослідження наведено узагальнені етичні принципи журналістики, які розкривають, що журналіст повинен та на що він має право. Ці дані є тезовою сукупністю постулатів згаданої бібліографії. Новизна роботи полягає в тому, що підхід до дослідження адаптації саме етичного компоненту в журналістській практиці не був полем комплексних досліджень вітчизняних науковців протягом останніх п'яти років. Результати розгляду етичного компоненту та проблематики, що з ним пов'язана, сигналізують про проблеми адаптації журналістів-початківців у виробничих умовах. Постановка проблеми здійснюється через розгляд основних документів, на яких базуються принципи журналістської етики, та порівнянні їх ключових постулатів із виробничими проблемами в практиці. Запропоновано альтернативні алгоритми дій для того, щоб чесно здійснювати професійну журналістську діяльність у межах сучасного ринку праці.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.Ч.1424. Неологізми та їх відтворення в інтернетних засобах масової комунікації / Л. Довбня, Т. Товкайло // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 209-232. — Бібліогр.: 41 назв. — укр. Значення мови як ретранслятора інформації, кваліфікатора досвіду, основного засобу спілкування, матеріального виразника ментальності стає чимраз очевиднішим. Мова відтворює об'єктивну пізнану дійсність і є одним з індивідуальних маркерів нації, вона забезпечує комунікацію у всіх сферах суспільного життя. Нові медійні контексти спонукають до розвитку незвичних неосемем, але це явище можливе за умови, якщо проекція похідного значення закладена в семантиці вихідного лексико-семантичного варіанта. Неологізм становить собою номінативну одиницю, що утворилася за продуктивною і регулярною словотвірною моделлю в певний період розвитку суспільства і може перейти в розряд загальноновживаної лексики за умови її мовлен-

невої актуальності й частотності використання, перш за все — у засобах масової комунікації. Перша чверть XXI ст. поставила людство загалом і український соціум зокрема перед новими викликами. Цей період для всієї планети означився появою нового вірусу SARS-CoV-2, що спричинив розвиток хвороби covid-19. Висвітленню індивідуальних і соціальних, фізичних і психологічних проблем, пов'язаних із захворюванням, що викликається зазначеним вірусом, приділяють значну увагу журналістські видання. Вони закріплюють у суспільному мовленнєвому вжитку інновації, що виникли у процесі міжособистісної комунікації та обмежилися в журналістському опрацюванні. Продемонстровано контекстну реалізацію зазначених лексем, які є домінантами Інтернет-ужитку. Саме вони характеризують не лише психологічний стан людей, прояви їхньої тривожності, страху, емоційну напругу тощо, а й кризу в економіці, що не могла не позначитися на фінансово-матеріальному становищі багатьох родин. Неологізми, тематично пов'язані з номінаціями на позначення нового вірусу та його впливу на людину й суспільство, слід класифікувати з огляду на їх лексико-граматичну приналежність, морфемну будову, стилістичне забарвлення тощо. Потребує унормування і їх правопис. Презентуючи новини з усіх сфер життя, засоби масової комунікації використовують живомовний лексичний матеріал, трансформують його і вводять у суспільне мовлення. Інноваційна лексика є мовним маркером сучасного суспільства. Потрапляючи в засоби масової комунікації, вона набирає нових проявів на мовленнєвому рівні і потребує подальшого лінгвістичного опрацювання і фахової інтерпретації. Особливо актуальним це є для тієї частини лексики, яка із плином часу переїде з мовленнєвого обігу до мовної системи.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.Ч.1425. Пропагування вакцинації від COVID-19 у профілях програми «ТСН» в Instagram та Facebook / Н. Ф. Семен // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 108-112. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Мета дослідження — проаналізувати особливості інформаційної кампанії щодо масової вакцинації від COVID-19 у профілях програми «ТСН» в Instagram та Facebook. У процесі дослідження використано метод аналізу для характеристики інформації про необхідність вакцинації від COVID-19, поданої в Instagram — та Facebook-профілях програми «ТСН»; метод аналогій та порівняння — для зіставлення інформації про щеплення від COVID-19 на аналізованих акаунтах «ТСН». Пости, що стосувалися вакцинації від COVID-19 у профілях Facebook та Instagram передачі «ТСН», було відібрано для дослідження за допомогою методу контент-аналізу. Застосовуючи метод узагальнення, вдалося дійти до логічних висновків та охарактеризувати особливості подачі інформації «ТСН» про необхідність вакцинації від COVID-19 у профілях Facebook та Instagram. Проаналізувавши акаунти програми «ТСН» в Instagram та Facebook, можна стверджувати, що тема вакцинації від COVID-19 тут не є топовою. Аналізовані профілі фокусуються на загальній інформації, статистичні захворювання по регіонах України, натомість рідко публікують пости про необхідність вакцинації від COVID-19. Оскільки вакцинація — це єдиний можливий метод вберегти чи спростити перебіг COVID-19, виникає потреба у підвищенні рівня довіри до щеплення серед населення. Соціальні мережі, зокрема Instagram та Facebook, сьогодні є перспективним каналом в інформованні громадськості про всі тонкощі вакцинування та його впливу на перебіг пандемії коронавірусу. У такі складні для людства часи медіа мають виробити чітку стратегію подачі інформації про необхідність вакцинації від COVID-19 на цих соціальних платформах. Для вироблення арсеналу таких навичок потрібно регулярно досліджувати прийом, що застосовують вітчизняні медіа в Instagram та Facebook для пропагування необхідності масової вакцинації. Результати можуть бути використані під час комплексних досліджень інформаційних кампаній українських медіа в Instagram та Facebook, а також для розроблення чіткої стратегії роботи українських ЗМІ під час висвітлення інформації про COVID-19 та вакцинацію від цієї недуги зокрема.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.Ч.1426. Реклама в ЗМІ: навч. посіб. / М. О. Кіца; Нац. ун-т «Львівська політехніка». — 2-ге вид., перероб. і допов. — Львів: Галицька видав. спілка, 2022. — 139 с. — Бібліогр.: с. 128-134. — укр.

Висвітлено поняття, особливості та функції реклами. Розкрито головні аспекти рекламної комунікації в сучасних засобах масової інформації. Наведено сучасні приклади порушень Закону України «Про рекламу» в українських засобах масової інформації. Розглянуто правові, етичні, фахові норми створення та розміщення рекламних повідомлень. Проаналізовано рекламу в сучасних рекламних ЗМІ України та виділено головні її тенденції.

Шифр НБУВ: ВА859952

3.Ч.1427. Сатирично-гумористичні тексти української блогосфери як інструмент відтворення дійсності / Н. І. Тяпкіна, М. М. Саралій // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 62-68. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета дослідження — характеристика сатирично-гумористичних текстів української блогосфери як інструменту відтворення дійсності та вияву громадянської журналістики. Для дослідження блогосфери використано методи аналізу й синтезу, систематизації даних та їх інтерпретації. Зроблено огляд літератури про творення сатирично-гумористичного ефекту в блогосфері, розглянуто наукові публікації про блоги, їх місце в публічному інформаційному просторі як інструменту відтворення дійсності. Для аналізу було залучено контент, що функціонує на відеохостингу YouTube, зокрема канали, що презентують сатирично-гумористичні тексти вітчизняного сегмента аналізованої платформи. Для виявлення популярних блогів проведено Інтернет-опитування. Інтерпретаційний метод надав змогу продемонструвати залежність сатирично-гумористичних текстів суспільної тематики від актуальної політичної ситуації в країні та суб'єктивної оцінки автором відтворених подій. На основі аналізу наукової літератури виділено характеристику блогу як образу реальності та інструменту відтворення дійсності. Окреслено популярні сатирично-гумористичні блоги, охарактеризовано й обґрунтовано їх функції та способи творення комічного ефекту. Блогосфера в системі масмедіа є потужною ланкою забезпечення комунікації та засобом донесення інформації. Через широке залучення реципієнтів формує стереотипи, настанови, упередження в суспільстві, а також зменшує чи збільшує соціальну напругу. Сатиричні й гумористичні тексти є важливим каналом передачі інформації від автора до аудиторії та одночасно засобом комунікації між самими реципієнтами. Блогери здатні залучити аудиторію до комунікації, а також здійснювати інформаційний, емоційний вплив за допомогою текстів. У зв'язку із цим необхідно розуміти виняткову важливість блогосфери для споживачів контенту, зокрема сатирично-гумористичного. У дослідженні визначено домінуючі функції популярних сатирично-гумористичних блогів Олексія Дурнева, ВAMPER TV, Майкла Щура (Телебачення Торонто) на відеохостингу YouTube. Окреслено фактуальний складник аналізованих текстів.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.Ч.1428. Сторітелінг як феномен сучасної комунікації / Т. А. Пода // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 102-107. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Проаналізовано феномен сторітелінгу як сучасної комунікаційної технології у контексті індустрії сучасних цифрових медіа. Описано структурну та змістовну складову специфіки мультимедійних історій. Також розглядається контекст використання поняття «сторітелінг», особливості та причини ефективності сторітелінгу як способу передачі інформації. Аналізуються причини актуальності цього методу організації мультимедійного контенту на сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, який ставить високі вимоги перед ергономікою інформаційних продуктів.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

Див. також: 3.С.34, 3.С.46, 3.С.58, 3.С.63, 3.С.75, 3.С.77, 3.С.81, 3.С.82, 3.С.83, 3.С.86, 3.С.88, 3.С.90, 3.С.92, 3.С.93, 3.С.97, 3.С.98, 3.С.103, 3.С.110, 3.С.112, 3.С.113, 3.С.127, 3.С.130, 3.С.133, 3.Ч.1265, 3.Ч.1302

Радіомовлення. Телебачення

3.Ч.1429. Підготовка телевізійних програм розважальної тематики як складової онлайн-навчання / Л. Г. Пономаренко, А. О. Мисечко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 129-138. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Мета дослідження — з'ясувати, які види розважальних телепрограм можливо проводити в умовах онлайн-навчання, а також запропонувати практичні кейси телевізійних програм розважальної тематики із виявленими особливостями їх проведення на онлайн-заняттях. Під час використання практичних кейсів щодо телевізійних програм розважальної тематики активно застосовувався метод проблемного навчання, зокрема метод рольової гри та метод симуляції, які допомагають студентам-учасникам відтворити реальну телепрограму розважальної тематики з усіма дійовими особами. У межах підготовки телевізійних програм розважальної тематики в умовах онлайн-навчання розроблено практичні кейси трьох видів програм: ток-шоу «Без ілюзії та обману», розважальна програма з елементами сторітелінгу «Що було далі?» та інтелектуальна програма «Найрозумніший студент». За допомогою застосування методів рольової гри та симуляції з'ясовано такі особливості їх проведення на заняттях в онлайн-форматі: ток-шоу «Без ілюзії та обману» і студентам складно жвжитися у роль гостей, якщо вони далекі від їх власного досвіду; потрібна ґрунтовна підготовка експертів, які мають добре володіти фактичною інформацією; значною мірою успіх гри залежить від майстерності ведучого; у розважальній телевізійній програмі з елементами сторітелінгу «Що було далі?» основний успіх залежить від майстерності оповідачів-учасників програми, які мають добре володіти голосом, чудово інтонувати, знати композицію оповіді й витримувати її, створювати інтригу

й тримати її до певного моменту; в інтелектуальній програмі «Найрозумніший студент» ведучий має добре продумати запитання та вміло керувати процесом і підштовхувати до правильної відповіді, апелювати до логічного мислення та асоціативних зв'язків. Найбільш успішною програмою розважальної тематики, яку було використано як складову онлайн-навчання, був проєкт з елементами сторітелінгу «Що було далі?» Одна із заборук успішності цього проєкту — учасники-студенти були знайомі впродовж тривалого часу, дехто навіть знав історії з дитинства одногрупників.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.Ч.1430. Телевізійна екологічна просвіта тревел-шоу «Орел і Решка. Чудо світу» 2020 р. — першого півріччя 2021 р. / О. Д. Кузнецова // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 32-39. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Мета дослідження — сприяти поліпшенню якості телевізійної екологічної просвіти, формуванню екологічного світогляду, екологічної культури телеглядачів. Методологічну основу дослідження становлять види наукового аналізу контенту телепередач «Орел і Решка. Чудо світу» 2020 р. — першого півріччя 2021 р. про зарубіжні національні парки, а саме: системний аналіз, контент-аналіз, порівняння, синтез. Використано описовий метод для показу ролі, функцій, значення національних природних парків в екологічній просвіті тревел-шоу «Орел і Решка. Чудо світу». Контент-аналіз допоміг виявити види екотуризму, специфіку методів телевізійної екопросвіти. Завдяки зіставленню статистичних даних трьох півріч досліджуваного періоду виявлено тенденції екологічної просвіти. Екологічне просвітництво в тревел-шоу «Орел і Решка. Чудо світу» — це наочне екологічне інформування, виховання, формування екологічної культури телеглядачів на фоні вражаючих ландшафтів, унікальної флори, фауни для формування екологічної культури телеглядачів. У випусках тревел-шоу показано закордонні подорожі до 5 заповідників, 20 національних парків усіх континентів, що перебувають під охороною ЮНЕСКО. Закордонні національні парки відтворено в телепередачі як унікальва природоохоронну територію, пристосовану для різних видів екотуризму, екологічного просвітництва, що має особливу екологічну, наукову, історико-культурну, рекреаційну цінність, де діють музеї, оглядові дільниці, місця для екстремального спорту та екстремальних розваг. Новизна дослідження полягає у предметі відтворення і екологічній просвіті тревел-шоу «Орел і Решка. Чудо світу» 2020 р. — першого кварталу 2021 р.; нових об'єктах дослідження — національних парках як охоронних територіях; новій функції і показу захисту довкілля від засмічення, надмірної експлуатації, шкідливого впливу масового туризму, особливостей телевізійного інфотейнмента як поєднання екологічного інформування з реабілітаційною й розважальною функціями під час занять екстремальним спортом чи розвагами на території національних парків.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

Див. також: 3.С.76, 3.С.84, 3.С.89, 3.С.99, 3.С.100, 3.С.104, 3.С.105, 3.С.107, 3.С.108, 3.С.109

Культурно-освітня робота. Самодіяльна творчість

3.Ч.1431. Галузь культури в умовах експерименту: теоретичні нотатки до програми регіональної трансформації / В. Виткалов, С. Виткалов // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 36-42. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Проаналізована одна з актуальних проблем регіональної культурної практики — роль методичних органів культури (Центрів народної творчості) в системі функціонування клубної мережі у зв'язку з реформою місцевого самоврядування. Наголошується на важливості пошуку нової управлінської структури (моделі), здатної взяти на себе повноваження, спрямовані на зміну ситуації в галузі. Підкреслюється важливість наукової складової у практиці майбутньої форми та пропонується відповідна модель науково-методичного Центру народної творчості, запропонована у процесі спільного обговорення даного питання з зацікавленими структурами авторами цієї статті.

Шифр НБУВ: Ж69407

Бібліотечна справа. Бібліотекознавство

3.Ч.1432. Бібліотека в середовищі цифрової науки: системно-інтеграційна взаємодія: монографія / В. О. Коланева; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. —

Київ: Ліра-К, 2020. — 321 с.: рис. — Бібліогр.: с. 286-321. — укр.

Розглянуто стратегію системно-інтеграційної взаємодії бібліотеки та цифрової науки, спрямовану на функціональну трансформацію бібліотеки з елемента наукової інфраструктури в учасника дослідницької діяльності на всіх її етапах — від збору й опрацювання первинних даних до отримання нових знань. Увагу приділено питанням синергії бібліотечної та дослідницької середовищ, комунікації в науковій і бібліотечній діяльності, інтелектуалізації наукових комунікацій.

Шифр НБУВ: ВА859262

3.Ч.1433. Бібліотечно-інформаційне середовище як драйвер змін та інновацій в освіті. II Всеукраїнська науково-практична конференція, (до 90-річчя Наукової бібліотеки ХНТУСГ), Харків, 30 жовтня 2020 р. / ред.: Н. М. Ніколаєнко, О. М. Рибальченко; Харківський національний технічний університет сільськогосподарства імені Петра Василенка. — Харків: ХНТУСГ, 2020. — 105 с.: іл. — укр.

Розглянуто питання взаємодії бібліотеки та закладу вищої освіти за умов сучасного інформаційно-освітнього середовища. Висвітлено досвід і проблеми використання світових інформаційних ресурсів, а також нових форм роботи з користувачами. Особливу увагу приділено діяльності Наукової бібліотеки ХНТУСГ. Акцентовано на використанні потенціалу книгообміну між бібліотеками в Науковій бібліотеці ХНТУСГ. Описано особливості впровадження УДК в роботу Наукової бібліотеки ХНТУСГ. Розглянуто рекламний продукт «Книга тижня» як засіб віртуальної популяризації нових надходжень до фонду Наукової бібліотеки ХНТУСГ. Досліджено колекцію рідкісних видань у фонді Наукової бібліотеки ХНТУСГ. Висвітлено питання використання авторитетного контролю в Науковій бібліотеці ХНТУСГ для забезпечення якості електронного каталогу. Розглянуто дистанційні сервіси інформаційних центрів ЗВО як інструмент підтримки навчальної та наукової діяльності університету. Визначено місце і роль Наукової бібліотеки ХНТУСГ у процесі адаптації студентів першокурсників.

Шифр НБУВ: ВА859785

3.Ч.1434. Вибрані праці (2010 — 2020): [збірник] / Ю. І. Горбань; уклад.: Л. А. Рибка, С. Г. Винокурова, О. О. Скаченко, А. Т. Рибка; Київський Нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ: Ліра-К, 2021. — 355 с.: іл., рис. — укр.

Видання включає вибрані праці кандидата культурології, доцента, директора наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв Юрія Івановича Горбаня, опубліковані впродовж десятиліття (2010—2020). До збірки увійшли наукові праці, присвячені проблемам бібліотечного менеджменту і маркетингу, інформаційного бізнесу, оптимізації та збереження книжкових пам'яток як національного культурного надбання, діяльності наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв. Видання охоплює наукові статті та доповіді на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, наукові та навчально-методичні видання, рецензії. Вперше зібрані під однією обкладинкою вибрані праці ілюструють дослідницькі інтереси та віхи наукової пошуку вченого.

Шифр НБУВ: ВС70014

3.Ч.1435. Видавничі та наукова діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного, 2014ІІ2018: ретроспект. бібліогр. покажч. / ред.: Г. А. Войцехівська, Д. О. Мироненко, Н. В. Світла; уклад.: В. М. П'яскіна; Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного. — Київ, 2019. — 230 с. — укр.

Висвітлено бібліографічну інформацію про діяльність бібліотеки протягом 2014—2018 рр. Досліджено видавничу та наукову діяльність бібліотеки й об'єднано з нею бібліотечних працівників і фахівців галузі, а також науковців, які вивчають питання бібліотечної справи, будівельного комплексу та житлово-комунального господарства. Подано інформацію про культурно-просвітницьку діяльність та засідання бібліотечного клубу «Національні святині». Викладено публікації працівників бібліотеки, публікації журналістів, колег та фахівців галузі про діяльність бібліотеки. Вміщено допоміжний довідковий апарат: іменний і хронологічний покажчик, а також алфавітний покажчик назв. До видання ввійшов перелік періодичних видань, на шпальтах яких розміщені публікації, та перелік скорочень назв організацій.

Шифр НБУВ: ВА858754

3.Ч.1436. До 100-річчя від дня народження Бориса Олексійовича Соколовського: спогади / Ю. Л. Цапко, Т. М. Лактінова // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — 2021. — Вип. 91. — С. 82-83. — укр.

Борис Олексійович Соколовський, син відомого вченого, ґрунтознавця академіка Олексія Никаноровича Соколовського, народився 31 березня 1920 р. Будучи військовим пенсіонером багато років працював перекладачем у науковій бібліотеці Українського науково-дослідного інституту ґрунтознавства та агрохімії ім. О. Н. Соколовського у Харкові (нині — Нац. наук. центр «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського»). Його зусиллями у бібліотеці було створено фонд

перекладів наукових публікацій — книг і статей із зарубіжних журналів англійською і німецькою мовами, що послугувало надійною підтримкою дослідницької діяльності вчених і аспірантів Інституту.

Шифр НБУВ: Ж29253

3.Ч.1437. Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі: матеріали Третьої міжнар. наук. конф., 14—16 трав. 2020 р. / ред.: Н. А. Бачинська, Л. Ф. Грінберг, Ю. І. Горбань, О. О. Каракоз, Н. І. Кобижча, В. В. Кушнар'єв, В. М. Медведєва, А. О. Мот'ко, Т. В. Новальська, Н. М. Піголенко, Л. І. Прокопенко, З. М. Свердлик, С. В. Селегей, М. М. Цілина; Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», Київський нац. ун-т культури і мистецтв, Білоруський державний університет культури і мистецтв, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, Університет «Україна». — Київ: КНУКіМ, 2020. — 216 с.: рис. — укр.

Звернено увагу на питання соціокультурної сфери в умовах глобальних світоглядних трансформацій, ідентифікатори змісту цифрової культури бібліотечно-інформаційного фахівця. Розглянуто інформаційно-контекстні детермінанти освітнього процесу факультету інформаційної політики та кібербезпеки Київського національного університету культури і мистецтв. Звернено увагу на бібліотеку як суб'єкт формування, збереження та трансляції національного наративу. Висвітлено аспекти становлення та передумови функціонування мобільних сервісів в Україні. Визначено актуальні компетенції персоналу довідково-бібліографічного обслуговування наукової бібліотеки, роль сучасної бібліотеки в медіаосвіті батьків. Висвітлено перспективи бібліотечної професії в епоху глобалізації, а також перспективи електронних бібліотек України в умовах діджиталізації суспільства.

Шифр НБУВ: СО38442

3.Ч.1438. Мультимедійні засоби в профорієнтаційній роботі з майбутніми абітурієнтами сфери інформаційної діяльності / Г. А. Єрмолаєва // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 144-148. — Бібліогр.: 4 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлити мультимедійні технології як один з ефективних засобів здійснення профорієнтаційної роботи з майбутніми абітурієнтами сфери інформаційної діяльності в закладах вищої освіти. Встановлено, що використання мультимедійних технологій у профорієнтаційній роботі надає змогу значно розширити охоплення цільової аудиторії, застосувати маркетингові Інтернет-стратегії просування пропозиції та адаптувати форми й зміст профорієнтаційних матеріалів до її характеристик. Окреслено прийнятні напрями, форми, методи проведення профорієнтаційної роботи з використанням технологій на кафедрі інформаційної, бібліотечної та архівної справи Відокремленого підрозділу «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв». Можливості сучасних технологій становлять основу ефективної стратегії розвитку сучасних освітніх систем загалом, збагачують та розширюють інформацію про майбутню спеціальність, суттєво поглиблюють кругозір майбутніх абітурієнтів, які цілеспрямовано обирають інформаційну діяльність. Новизна одержаних результатів зумовлена тим, що, незважаючи на активний інтерес наукової спільноти до використання мультимедійних технологій як одного з ефективних засобів здійснення профорієнтаційної роботи з майбутніми абітурієнтами сфери інформаційної діяльності в закладах вищої освіти, досі немає серйозних узагальнювальних праць, присвячених розгляду цього питання.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.Ч.1439. Особливості самостійної роботи студентів як складової професійної підготовки майбутнього фахівця документно-інформаційних комунікацій в умовах карантинних обмежень / Г. А. Єрмолаєва // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4. — С. 123-128. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета дослідження — висвітлити особливості методики організації самостійної роботи студентів в умовах карантинних обмежень під час світової пандемії. У ході дослідження використано такі методи: описовий (для зазначення теоретичних засад роботи); аналіз й синтезу, структурний (для узагальнення та систематизації одержаних даних). Встановлено, що самостійна робота студентів в умовах карантинних обмежень під час всевітньої пандемії активізувалася, вона набула низки особливостей у зв'язку з тим, що навчання у виші стало змішаним, що надало змогу поєднувати заняття з онлайн-діяльністю через дистанційне навчання. Окреслено методику організації самостійної роботи студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у порівнянні з традиційним навчанням. Новизна одержаних результатів зумовлена тим, що, незважаючи на активний інтерес наукової спільноти до організації самостійної роботи студентів у виші, використовували методичні рекомендації щодо її організації, які були розроблені викладачами в умовах традиційного навчання, на сьогодні потрібно врахувати сучасні виклики, зокрема щодо співпраці викладачів зі студентами за допомогою онлайн-ресурсів, які забезпечують цілеспрямований

«перехід» самостійної роботи в самоосвіту, самовиховання як основи становлення професійної майстерності фахівця з спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Результати дослідження можуть бути використані під час удосконалення навчально-методичного забезпечення з фахових дисциплін та підготовки методичних рекомендацій до організації самостійної роботи з дисциплін.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.Ч.1440. Сучасні проблеми гуманізації та гуманітаризації професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи / Н. Зозуля, Ю. Палеха // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 84-99. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Розглянуто тенденції функціонування вищої освіти в галузі соціальних комунікацій, насамперед зосереджено увагу на питаннях гуманізації та гуманітаризації професійної підготовки в кризових умовах пандемії. З'ясовано, що у зв'язку з провідними тенденціями в сучасній освітній сфері система професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи потребує відчутної оптимізації, зміни педагогічної парадигми, реалізації ефективного навчально-виховного процесу підготовки висококваліфікованих фахівців. Науково обґрунтовано необхідність гуманізації та гуманітаризації професійної підготовки майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Увагу звернено на забезпечення формальної та неформальної онлайн-освіти, що повинне відповідати таким викликам нового тисячоліття: антропоорієнтованому, який заснований на усвідомленні внутрішньої потреби і одночасно об'єктивній необхідності мобільного саморозвитку, умінні адекватно і динамічно контактувати з навколишніми і з самим собою. Гуманізоване онлайн-навчання гарантує, що неогнітивні компоненти навчання розглядаються через стосунки між викладачем і студентом, а також спільнотою, сприяючи спілкуванню та співпереживанню, стимулюючи зацікавленість вдосконалюватись. Встановлено, що гуманізація пропонує чіткі, практичні стратегії навчання для онлайн-навчання, які створюють інклюзивний клімат онлайн-курсу, здатний краще підтримувати когнітивні та афективні відмінності, що співіснують у рамках курсу закладів вищої освіти. Відносини між викладачем та студентом лежать в основі гуманізації, виступаючи сполучною ланкою між студентами.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.Ч.1441. Універсальна десяткова класифікація як міжнародна інформаційно-пошукова мова класифікаційного типу: навч. посіб. для студентів спец. 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / Н. І. Кобижча, І. П. Стефан; Київський нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ: Ліра-К, 2021. — 123 с.: іл., фот. — Бібліогр.: с. 91-93. — укр.

Наведено відомості з історії створення та поширення щойно введеної в Україні УДК як єдиної для індексування документів міжнародної інформаційно-пошукової мови класифікаційного типу. Розкрито властивості її організаційно-методичні основи побудови, правила та технологічний інструментарій загальної методики індексування. Побудову індексів УДК проаналізовано відповідно до правил, що регламентовані Консорціумом УДК і використовуються у світовій практиці індексування документів і інформаційних запитів.

Шифр НБУВ: ВА859263

Див. також: 3.Ч.1447

Бібліографія. Бібліографознавство

3.Ч.1442. Електронні ресурси українського історичного бібліографознавства: монографія / Н. Т. Стронська; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. — Київ: НАКККіМ, 2018. — 255 с.: іл., рис. — Бібліогр.: с. 153-186. — укр.

Розглянуто питання, пов'язані з розвитком електронних ресурсів українського історичного бібліографознавства кінця ХХ — початку ХХІ ст. і перспективами їх розвитку. Висвітлено персональний доробок українських бібліографів, становлення традицій, інновацій та перспективи створення персонального електронного ресурсу бібліографії. Розглянуто системи опису, інноваційні впливи та зміни пріоритетів у формуванні новітніх бібліографічних електронних ресурсів. Висвітлено, що за роки незалежності створилася розвинута галузь наукових досліджень української національної бібліографії та бібліографознавчої біографістики, де чільне місце посіли й українські бібліографи, і яка стала важливою джерельною базою для створення інтегрованого електронного довідкового ресурсу та витворення інтегрованої інформаційної системи «Українська бібліографія в особах» на базі широкого кола джерел у вигляді текстів, медіа-й ізографії, електронної бібліографії тощо.

Шифр НБУВ: ВА860419

Музейна справа. Музеєзнавство

3.Ч.1443. До історії створення та розвитку Національного музею космонавтики ім. С. П. Корольова / І. Д. Дячук // Наука та наукознавство. — 2020. — № 4. — С. 130-148. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета статті — узагальнення маловідомих широкій громадськості фактів, які стали визначальними для становлення музею, зокрема щодо ролі провідних учених та інституцій НАН України у формуванні національної фондової колекції, організації системних наукових досліджень та підтримці міжнародного співробітництва в сфері популяризації космічної науки і технологій. Джерельною базою дослідження є матеріали фондів Національного музею космонавтики ім. С. П. Корольова, Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного, Центрального державного науково-технічного архіву України, Державного архіву Житомирської області, наукові публікації та доповіді. Методологію дослідження складають загальноісторичні методи наукового дослідження: історико-генетичний, історико-порівняльний та історико-системний. Застосовано принципи хронологічного аналізу та соціального підходу. Розглянуто етапи створення фондів музею. Перший етап: утворення еморіального фонду, що містив особисті речі академіка С. П. Корольова. Другий етап: формування технічної складової колекції, представленої макетами перших космічних апаратів та аутентичними зразками космічного спорядження. Третій етап: передача у фонди технологічних зразків великогабаритної космічної техніки та приладів. Четвертий етап: формування гуманітарної складової в колекції, що відобразилась у комплектуванні фондів предметами образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, філософським творам представників космізму, аудіо та відеоматеріалами культурологічної тематики. П'ятий етап: процес наповнення національної колекції з космонавтики матеріалами з історії міжнародного співробітництва в космічній сфері. Висвітлено процес формування науково-технічної складової колекції музею, зокрема в умовах секретності в період до 1991 р., визначено особливості наукової концепції музею та відображення концептуальних ідей засобами музейної експозиції. Проаналізовано здобутки музею у сфері міжнародних відносин, показано співпрацю з музейним комітетом Міжнародної астронавтичної федерації на основі впровадження принципів «відкритої науки», популяризації знань через форми музейної роботи. Визначено роль музею у партнерській діяльності в рамках регіонального космічного кластера «Полісся», який об'єднав науковців, освітян, музейників та представників бізнесу.

Шифр НБУВ: Ж14597

3.Ч.1444. Інформаційний потенціал музеїв у процесі формування професійної компетентності студентів / І. Скакальська, І. Борак, Г. Сеньківська // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 285-303. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Актуальність дослідження полягає у важливості збереження музеїв, їх фондів та експонатів, які містять вагомий інформаційний потенціал, який варто залучати до процесу навчання. Мета дослідження — розглянуто проблему використання інформаційного потенціалу музеїв для формування професійної компетентності студентів. Методологія дослідження спирається на регіоналістичні підходи вивчення проблеми. Для виокремлення основних характеристик, інновацій, історичних зав'язків використовувалась SWOT-аналіз інформаційного потенціалу музеїв. Для опрацювання, типологізації і моделювання різного роду інформації залучались джерелознавчі методи. Крім того, в ході дослідження враховувалась власний досвід роботи авторів, як експертів у музеях. Наукова новизна полягає у створенні комплексного дослідження проблематики використання інформаційного потенціалу музеїв для формування професійної компетентності студентів. На основі критично проаналізованих фактів та реконструкції окремих подій доведено, що синергія музеїв спрямована на вивчення рідного краю (історичного минулого, освітніх традицій, біографістики, мистецтва, побуту тощо), збереження і популяризацію історичного досвіду. Всі ці чинники можна використати для формування професійної компетентності студентів. Наведено конкретні приклади із практичної діяльності музеїв, спрямовану на запровадження в освітню діяльність інноваційних методик. Висновки. Ретроспективний логіко-системний аналіз інформаційного потенціалу музеїв для формування професійної компетентності студентів, дозволив окреслити такі основні тенденції: передається культурно-історичний досвід через педагогічні методи в умовах музейного середовища; враховується інформаційність музейних предметів; здійснюється інтерактивна комунікація.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.Ч.1445. Комунікативні інструменти обласних краєзнавчих музеїв України в умовах пандемії COVID-19: перший досвід / Н. Бем, Т. Курченко // Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14. — С. 158-180. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто трансформації, які відбулись у соціокомунікаційній діяльності музеїв України у зв'язку із запровадженням загальнонаціональних карантинних заходів, пов'язаних із пандемією COVID-19. Введення жорстких соціальних обмежень змусило музеї усього світу терміново перевести свою роботу в онлайн режим та зосередитись переважно на сучасних комунікативних інструментах, що уможливили віддалений доступ до музейних колекцій та онлайн-комунікацію із суспільством. Вже за перші півроку карантинних обмежень кожна музейна установа обрала для себе найбільш ефективні форми роботи, чим збагатила загальний досвід організації онлайн-діяльності в інститутах соціальної пам'яті. Предмет аналізу — особливості перебудови соціальної комунікації обласних краєзнавчих музеїв України в початковий період локдауну та адаптованого карантину за допомогою використання сучасних інструментів. Визначено, що регіональні музейні установи, спираючись на рекомендації урядових установ, міжнародних та вітчизняних музейних комітетів та власний досвід, накопичений в докарантинний період, зуміли перебороти розгубленість перших днів і тижнів обмеження офлайн-діяльності та запропонувати суспільству оптимальні інструменти та форми доступу до музейних колекцій. З'ясовано, що основними каналами комунікації обласних краєзнавчих музеїв стали соціальні мережі, і в першу чергу мережа Фейсбук. В організації діяльності регіональних музеїв в перші місяці карантинних обмежень активно почали використовувались такі форми комунікації як онлайн-виставки, онлайн-конференції, онлайн-флеш-моби для дорослих та дітей, віртуальні зустрічі з кураторами музейних колекцій, майстер-класи в режимі онлайн, засідання у віддаленому режимі музейних гуртків тощо. Зазначається, що вже два роки поспіль людство продовжує жити в умовах пандемії і пристосовуватися до нових умов комунікації, отже досвід, набутий українськими краєзнавчими музеями в процесі налагодження комунікації із місцевими громадами в перші місяці соціальних обмежень, продовжує залишатися цікавим та актуальним.

Шифр НБУВ: Ж74618:Іст. н.

3.Ч.1446. Музей — платформа суспільного діалогу: матеріали III Міжнар. наук-практ. конф. Львів. іст. музею, Львів, 6 листоп. 2020 р. / упоряд.: І. Полянська; Львівський історичний музей, «Музей — платформа суспільного діалогу», міжнародна науково-практична конференція Львівського історичного музею. — Львів: Коло, 2020. — 443 с.: рис. — укр.

Розглянуто музей, як платформу суспільного діалогу. Представлено різноманітні аспекти музейної діяльності. Наведено

конкретні приклади із практичної діяльності музею, матеріали розкопок та розвідок, різні колекції Львівського історичного музею, фондову колекцію трипільської культури керамічну скульптуру, зброю, орнаментальну символіку, історичний костюм, музичні матеріали, філателістичні видання, музейні видання як біографічне джерело: мемуари, епістолярії, тощо. Висвітлено науково-фондову та освітню діяльність, представлено інноваційні та інтерактивні методики та практики, окреслено умови сучасної діяльності народних музеїв Львівщини та інше.

Шифр НБУВ: ВА860365

Див. також: 3.Ч.1276, 3.Щ.1536

Архівна справа. Архівознавство

3.Ч.1447. Інститут архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: формування та дослідження архівного фонду Національної академії наук України (2000—2020): [монографія] / О. В. Березовська, О. І. Вербіцька, Г. В. Індиченко, І. Г. Кіржаєва, Л. О. Матвійчук, К. Є. Новахотський, О. С. Онищенко, О. В. Січова, А. І. Шаповал, С. В. Шарабанова, Л. М. Яременко; ред.: О. С. Онищенко; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. — Київ: НБУ ім. В. І. Вернадського, 2021. — 341, [1] с. — укр.

Розкрито діяльність Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з формування, наукового дослідження та реконструкції Архівного фонду Національної академії наук України. Відображено роль інституту в процесі управління архівною справою та діловодством у НАН України та її установах. Увагу приділено реалізації державної політики у сфері архівної справи і діловодства в НАН України та її установах. Охарактеризовано процес формування та наукового дослідження архівної спадщини видатних вчених НАН України. Досліджено реконструкцію джерельної бази Архівного фонду НАН України, що відображають головні тенденції розвитку і здобутки НАНУ упродовж 1918-2018 рр. Увагу приділено Інформаційно-аналітичному дослідженню історії розвитку науки в провідних академіях наук зарубіжних країн.

Шифр НБУВ: ВС69775

Див. також: 3.Ч.1438, 3.Ч.1439, 3.Ч.1440

Мовознавство

3.Ш.1448. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. — Полтава: Довкілля-К, 2011. — 843 с. — Бібліогр.: с. 802-821. — укр.

Наведено глумачення понад 1300 термінів і понять традиційних і новітніх лінгвістичних галузей. Особливу увагу приділено термінології маргінальних мовознавчих дисциплін. Енциклопедування багатьох термінів і понять здійснено вперше. Із цією метою використано найновішу наукову літературу українською, російською, англійською, польською, чеською й ін. мовами. Подано етимологію термінів, хронологію виникнення й розроблення понять, аналіз дискусійних питань і ключових проблем відповідних мовознавчих дисциплін. Охарактеризовано сучасний стан дослідження, головні ознаки та типи представлених лінгвістичних реалій, їхні синонімічні й антонімічні кореляції, англійські еквіваленти.

Шифр НБУВ: ВС69705

3.Ш.1449. Лінгвоконцептосфера англійської мови (на матеріалі романів ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Х. Т. Павлюк; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса, 2021. — 19 с.: табл. — укр.

Увагу присвячено дослідженню лінгвоконцептосфери англійської мови (на матеріалі романів ХХІ ст.). Здійснено комплексний аналіз лінгвокогнітивних характеристик домінуючих художніх концептів у молодіжних романах-дистопіях із залученням теорій покоління та архетипів. Доведено домінування основного архетипу героїв для кола потенційних читачів аналізованих творів, тому провідним концептом романів-дистопій є саме концепт героїв, навколо якого відбуваються події, каталізаторами й ініціаторами якого він виступає. Базуючись на теорії мономіфів подорож героя, запропоновано розподілення концептосфери художнього твору на онімну й апеллятивну парцели, кожна з яких має власну специфіку дослідження і концептуальну вагу. Проведено вільний асоціативний експеримент зі стимулами на позначення протагоністів, який уможливив встановлення концептуалізації та категоризації цих антропонімів у ментальній лексиконі носіїв англійської мови, виявлення відзеркалення в отриманих асоціаціях ієрархічних концептуальних структур у свідомості респондентів. Установлено структуру домінуючих художніх концептів досліджуваних трилогій.

Шифр НБУВ: РА453356

3.Ш.1450. Найпоширеніші мовні помилки у науковій літературі / В. М. Плєскач, В. Ю. Ольшанецький // Нові матеріали і технології в металургії та машинобуд. — 2020. — № 1. — С. 85-87. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Шифр НБУВ: Ж16166

3.Ш.1451. Переклад класичних філософських текстів як відкрита інтерпретація: у пошуках автентичного смислу. Співвіднесення, логос, етос, даймон, мить: [монографія] / О. С. Кирилюк; НАН України, Центр гуманітарної освіти. — Київ, 2022. — 190 с. — Бібліогр.: с. 171-183. — укр.

Розглянуто проблему перекладу аристотелівського терміна «співвіднесення», а також проаналізовано переклади двох фрагментів Геракліта (50 та 119 DK) з акцентом на таких їхніх ключових концептах, як логос, етос і даймон. Розглянуто історико-філософську еволюцію у творах Платона, К'еркегора, Гайдеггера й інших мислителів поняття «мить», котре виявилось семантичним куматою, коли при збереженні його смислового інваріанту — фіксації декотрого переходу — воно у різні часи під впливом соціальних, культурних і теоретичних чинників зазнавало суттєвих змістовних трансформацій. В обох випадках переклад оригінальних термінів на інші мови призводив до зсувів їхніх первісних смислів, що дозволяє зробити висновок про те, що переклад філософських текстів є не буквальною відтворенням оригіналу, а значною мірою постає їхньою герменевтичною інтерпретацією.

Шифр НБУВ: ВА859028

3.Ш.1452. Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти: зб. наук. ст. за матеріалами XVI Міжнарод. наук.-практ. конф., 19 жовт. 2021 р. / Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківський нац. ун-т імені В. Н. Каразіна, Казахський нац. ун-т імені Аль-Фарабі, Бельський державний університет імені Алеко Руссо, Texas A&M University-commerce. — Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2021. — 377 с.: іл. — укр.

Представлено збірник наукових статей за матеріалами конференції. Висвітлено актуальні проблеми лінгводидактики та методики викладання іноземних мов, застосування у сучасному освітньому процесі традиційних та інноваційних технологій, прийомів та алгоритмів розвитку комунікативних та дискурсивних компетенцій іноземних студентів, а також психолого-педагогічні засади організації навчального процесу, міжкультурної адаптації та інтеграції іноземних студентів у освітній простір закладів вищої освіти, питання професійно-орієнтованого навчання іноземних студентів.

Шифр НБУВ: ВА860364

3.Ш.1453. Словотвір і текст: [монографія] / В. В. ерещук, О. Б. ерещук; Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаніка. — Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаніка, 2022. — 223 с.: табл. — укр.

Висвітлено словотвір із погляду його текстотворчих функцій. Предметом аналізу стали основні словотворчі одиниці та категорії в структуруванні тексту. З'ясовано лексикалізацію словотворчих формантів як текстотворчий засіб і текстоорієнтовану актуалізацію дериваційних морфем та похідні слова в організації тексту, окреслено текстотворчу спроможність комплексних словотворчих одиниць. Розглянуто формування конотативного компонента семантики тексту словотворчими засобами.

Шифр НБУВ: ВА859464

Див. також: 3.У.424

Мови світу

3.Ш.1454. Історія китайської мови: навч. посіб. / К. Г. Акбуда, Т. В. Вечоринська; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Одеса: Гельветика, 2021. — 221 с.: іл., кольор. іл. — укр.

Охоплено тематику програми навчальної дисципліни «Історія першої східної мови»; структурно складено з тем, у яких представлено періодизацію еволюційних процесів у китайській мові починаючи з XVI ст. до н. е. до початку ХХІ ст. Запропоновано висвітлення енези мовних фактів різних рівнів. Описано особливості системи мови крізь призму синхронії та діахронії. Нарівні із переліком фонетичних, лексичних та граматичних змін китайської мови у різні періоди її формування та розвитку застосовано принцип історичної реконструкції, що стверджує єдність сучасного і історичного. Розкрито особливості китайського мовознавства. Викладено давньокитайську мову докласичного періоду, їньські написи та їньську ієрогліфіку. Визначено лексичний склад давньокитайської мови епохи Шан-Інь, граматичні особливості мови їньських написів. Розглянуто розвиток середньокитайської мови, її джерела дослідження, фонетичні та лексичні особливості. Окреслено вплив інших культур на розвиток лексики середньокитайської мови. Охарактеризовано граматичні характеристики мови епохи Шести Династій та граматичні особливості мови епохи Тан, граматичні особливості мови епохи Сун.

Шифр НБУВ: ВА860679

3.Ш.1455. Моделювання тезауруса якісних прикметників у давньошотландській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / О. Є. Басалкевич; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів, 2021. — 24 с.: рис. — укр.

Проаналізовано сукупність синонімічних якісних прикметників давньошотландської мови, чие комплементарне співіснування розглядається у синонімічних рядах, вишикуваних в часі — діахронних чи історичних синонімічних рядах. Дослідження переходить у когнітивний план, в якому на базі утворених рядів розгортається фрагмент ад'єктивної асоціативної карти давньошотландської мови, до якого застосовується комплекс симулятивних технік, а саме: відстеження асоціативних антиподів, розгортання асоціативних структур прикметників, відтворення асоціативного експерименту для обраного стимулу, калькуляція віддаленості та схожості для будь-яких двох асоціатів спільного поля, диференціювання давньошотландської лексики на шести шкалах нечіткого асоціативного диференціала, що в межах дослідження названо історичним асоціативним тезаурусом давньошотландських якісних прикметників. Подібні лексикографічні студії не виконувались на матеріалі давньошотландської мови ні у вітчизняній, ні в британській мовознавчих школах. Методологічна новизна праці полягає у розробці методу реконструкції та дослідження асоціативних карт давніх станів мови, зокрема в семантичному диференціюванні лексики з синтезом ментальних (комбінаторно-семантичних) репрезентацій.

Шифр НБУВ: РА452945

3.Ш.1456. Українсько-давньогрецько-новогрецько-англійський словник: [понад 50 тис. слів] / В. Миронова, Н. Корольова, О. Коцкій, М. Ластовець; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ: Київський університет, 2020. — 559 с. — укр.

Українсько-давньогрецько-новогрецько-англійський словник містить понад 50 тисяч найуживаніших слів із максимальним відображенням їхніх значень. Сприятиме розширенню активної лексики, правильному вживанню слів в усному і писемному мовленні, оскільки наявні в бібліотеках України нечисленні видання належать переважно до кінця позаминулого століття й поступаються системністю представлення лексики. Також містить низку спеціальних термінів, які відтворюють неіснуючі за часів античності реалії.

Шифр НБУВ: ВА859502

Див. також: 3.Ш.1487

Викладання та методика вивчення іноземних мов

3.Ш.1457. Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / М. П. Васильєва; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. — Харків, 2021. — 20 с. — укр.

Проаналізовано теоретичні положення та узагальнено практику підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих для творчого використання конструктивних ідей європейського досвіду в сучасній вищій школі України. Уперше виявлено змістовий компонент підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих, який складається з фахової, психолого-педагогічної, дидактичної, методичної, науково-дослідницької та практичної підготовки. Поглиблено уявлення про форми й методи підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих; до наукового обігу введено законодавчі акти, освітні програми, плани провідних університетів Польщі з підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих. Матеріали дослідження відкривають нові можливості для подальших наукових пошуків у галузі компаративістики, сприяють вдосконаленню змісту, форм та методів підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих України.

Шифр НБУВ: РА452933

3.Ш.1458. Розвиток іншомовної освіти майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України (середина ХХ — початок ХХІ століття): [монографія] / І. І. Оніщук; ред.: О. В. Акімова; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця: Нілан-ЛТД, 2020. — 335 с.: табл. — укр.

Висвітлено проблему розвитку іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України. З'ясовано соціально-історичні та культурно-педагогічні передумови розвитку іншомовної освіти в Україні у період з середини ХХ до початку ХХІ століття, уточнено сутність поняття «іншомовна освіта». Визначено особливості формування змісту іншомовної освіти в педагогічних університетах України (середина ХХ — початок ХХІ століття). З'ясовано форми, методи та технології іншомовної освіти майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в Україні. Визначено шляхи імплементації зарубіжного досвіду іншомовної освіти в педагогічних університетах України середини ХХ — початку ХХІ століття.

Шифр НБУВ: ВА859029

3.Ш.1459. Теоретичні і методичні засади іншомовної професійної підготовки майбутніх викладачів технічних дисциплін: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Г. І. Зеленін; Українська інженерно-педагогічна академія. — Харків, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Звернено увагу на проблему підвищення якості іншомовної професійної підготовки майбутніх викладачів технічних дисциплін. У межах дослідження теоретично обґрунтовано, розроблено цілісну систему іншомовної професійної підготовки майбутніх викладачів технічних дисциплін, яка передбачає орієнтацію на використання іноземної мови як одного із засобів їхньої фахової (педагогічної та інженерної) підготовки і забезпечує формування іншомовної професійної компетентності. Розроблено науково-методичне забезпечення змісту системи іншомовної професійної підготовки майбутніх викладачів технічних дисциплін (наповнення освітніх компонентів формальної, неформальної та інформальної підготовки здобувачів), а також технологічне забезпечення системи (особистісно-орієнтовані, змістово-орієнтовані, процесуально-орієнтовані технології). Експериментальною перевіркою підтверджено ефективність розробленої системи.

Шифр НБУВ: РА452944

3.Ш.1460. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до реалізації практикоорієнтованого навчання старшокласників з особливими потребами:

автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Н. С. Щерба; Житомирський державний університет імені Івана Франка. — Житомир, 2021. — 39 с.: рис., табл. — укр.

На методологічному, теоретичному та технологічному рівнях досліджено проблему підготовки майбутніх учителів іноземної мови до практикоорієнтованого навчання старшокласників з особливими освітніми потребами. Обґрунтовано методологічні засади та сутність підготовки майбутнього вчителя іноземної мови у визначеному напрямі, запропоновано її концепцію та модель, спроектовано структуру інклюзивної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови, запропоновано критерії оцінювання, показники та рівні її сформованості. Представлено модель, рівні та заходи, що реалізують практичну орієнтацію навчання старшокласників з особливими освітніми потребами; обґрунтовано фактори, що мають позитивний або негативний вплив на організацію практикоорієнтованого навчання, та визначено способи мінімізації впливу останніх. Розроблено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів іноземної мови до практикоорієнтованого навчання старшокласників з особливими освітніми потребами (навчальну програму силабус, програми практик, навчальний посібник, навчально-інструктивні матеріали для проведення практичних занять, електронні засоби навчання). Доведено ефективність розробленої моделі підготовки майбутніх учителів іноземної мови до практикоорієнтованого навчання старшокласників з особливими освітніми потребами за допомогою авторської технології, що статистично підтверджено.

Шифр НБУВ: РА452291

3.Ш.1461. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки технічних перекладачів у закладах вищої освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / С. Ф. Панов; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця, 2021. — 40 с.: рис. — укр.

Вперше системно обґрунтовано теоретичні та методичні основи підготовки технічних перекладачів у закладах вищої освіти. Проаналізовано базові поняття дослідження; розкрито особливості підготовки технічних перекладачів, що інтегрують технічні (інженерія) і лінгвістичні (мовні знання, теоретичні та практичні) навички технічного перекладу) напрямі, які забезпечують якісну готовність виконувати фахову перекладацьку діяльність. Обґрунтовано систему формування і розвитку перекладацької діяльності технічних перекладачів як спеціально організованого процесу, що через взаємодію фахівця з технічної інформацією на технічному, філологічному і практично-перекладацькому рівнях сприяє становленню студента як творчого мовленнєвого дизайнера. Викладено й обґрунтовано концепцію і модель професійної підготовки технічних перекладачів у закладах вищої освіти; визначено критерії, показники та рівні професійної компетентності технічних перекладачів; розроблено систему діагностики результатів підготовки здобувачів вищої освіти. Виявлено та обґрунтовано організаційно-методичні умови формування та методичний супровід професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів у закладах вищої освіти. Експериментальні дослідження якості продукту перекладу та професійної компетентності підтверджують ефективність використання запропонованих методик тестування, доцільність їх практичного впровадження у процесі професійної підготовки майбутніх технічних перекладачів.

Шифр НБУВ: РА452450

3.Ш.1462. Теорія і практика формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Т. А. Кокнова; Луганський Нац. ун-т імені Тараса Шевченка. — Старобільськ, 2021. — 44 с.: рис. — укр.

Обґрунтовано теоретичні й методичні засади формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки. Здійснено ретроспективний аналіз лінгвометодичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки в українському науковому просторі. Проаналізовано наукові засади лінгвометодичної підготовки викладачів іноземних мов як сучасної педагогічної проблеми в системі вищої освіти України. Вивчено досвід розвинутих країн зарубіжжя й визначено шляхи впровадження компетентнісного підходу в процес підготовки викладачів іноземних мов. Розкрито сутність, зміст та структуру лінгвометодичної компетентності викладача іноземної мови і специфіку її формування в процесі фахової підготовки майбутніх викладачів іноземних мов. Обґрунтовано теоретичні й методичні засади системи формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки. На підставі визначених критеріїв, показників та рівнів здійснено діагностику рівня сформованості лінгвометодичної компетентності в майбутніх викладачів іноземних мов. Розроблено й експериментально перевірено систему формування лінгвометодичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у процесі фахової підготовки, що включає цільовий, суб'єкт-об'єктний, середовищний, змістовий та технологічний компоненти.

Шифр НБУВ: РА452146

3.Ш.1463. Формування комунікативної культури майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / К. Г. Завізіон; Університет імені

Альфреда Нобеля. — Дніпро, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено проблему формування комунікативної культури майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки та запропоновано новий підхід до її розв'язання, що полягає у впровадженні технології формування аналізованого феномена. Досліджено теоретичні засади формування комунікативної культури майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки та обрнтовано сутність, структуру і критерії зазначеного феномена. Теоретично обрнтовано та експериментально визначено доцільність технології формування комунікативної культури майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки, яка ґрунтується на культурологічному, системному, синергетичному, контекстному, особистісно орієнтованому та діяльнісному підходах і містить такі етапи: пропедевтичний, змістово-процесуальний, рефлексивний, контрольньо-оцінювальний.

Шифр НБУВ: RA453298
Див. також: 3.Ч.1384

Східнослов'янські мови

Українська мова

3.Ш.1464. Географічна лексика лівобережних середньонаддніпрянських говірок: склад, варіювання семантичної структури: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / І. В. Задорожня; НАН України, Інститут української мови. — Київ, 2021. — 18 с. — укр.

Вперше виявлено та системно проаналізовано найменування географічних об'єктів у лівобережних середньонаддніпрянських говірках із увагою до номінальної, формальної та семантичної варіантності мовних одиниць. Змодельовано структурну організацію цієї тематичної групи лексики, розглянуто мотивацію та особливості семантики. Відзначено архаїчність багатьох лексем, походження яких сягає праслов'янського періоду, що важливо для поглибленого пізнання генези середньонаддніпрянського діалекту. Серед аналізованих номенів географічної лексики зафіксовано лексеми, поширені в інших діалектах, та локальні назви. Відзначено варіювання семантики багатьох номенів, яке вирізняє ці назви від уживаних у діалектах інших регіонів та в літературному стандарті. Визначено способи номінації та словотворення, прокоментовано семантичні процеси, які відбуваються в цій тематичній групі лексики. Сформовано реєстр діалектних географічних назв Лівобережної Черкащини (понад 1500 назв).

Шифр НБУВ: RA452263

3.Ш.1465. Лексико-словотвірні процеси в системі дієслів-термінів сфери комп'ютерних технологій: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Л. В. Сменова; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. — Дрогобич, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено лексико-словотвірні процеси в системі дієслівних термінів сфери комп'ютерних технологій. З'ясовано особливості зародження та становлення комп'ютерної фахової мови як різновиду фахової української мови загалом і термінології сфери комп'ютерних технологій зокрема. З огляду на країну зародження комп'ютерної галузі та, відповідно, мову оригіналу цієї галузі акцентовано на виразно англійському забарвленні термінології сфери комп'ютерних технологій у різних мовах, серед інших її українській. Окреслено нові штрихи до вивчення природи терміна на сучасному етапі. Обрнтовано з урахуванням зміщення акцентів наукопарадигматичних ракурсів дослідження лінгвістичних явищ на сучасному етапі важливість і доцільність передавати дієслівну семантику (назви процесу, дії чи стану) у наукових текстах дієслівними термінами. Корпус дієслів на позначення наукових понять (процесу, дії чи стану) у комп'ютерній галузі залежно від наявності / відсутності в українській мові перекладних еквівалентів дієслів з мови-донора уналежено до двох типів — дієслова еквівалентного та безеквівалентного перекладу. Визначено походження дієслів еквівалентного перекладу та, відповідно, способи і механізми термінотворення. Встановлено прийоми перекладу в українській мові безеквівалентних дієслівних термінів, схарактеризовано особливості прояву їх семантики.

Шифр НБУВ: RA452162

3.Ш.1466. Мова — краса і сила. Суспільно-креативна роль української мови в XI — середині XIX ст.: монографія / І. Д. Фаріон; Нац. ун-т «Львівська політехніка». — 5-те вид., зі змін. і допов. — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2021. — 221 с. — Бібліогр.: с. 207-216. — укр.

Зауважено, що це дослідження перше в українському мовознавстві, у якому взаємини між мовою і людиною, мовою і нацією, мовою і державою розглянуто в онтологічно-діяльному розтині: мова не лише передумова буття людини і суспільства — вона основа його творення упродовж століть (від XI до середини XIX століття). Акцентовано, що унікальність і феноменальність української ситуації у тому, що не держава стояла на сторожі мови, а мова забезпечила собою всі можливості для відродження нації та держави. Цей феномен криється у метафо-

ричному визначенні мови як «краси і сили». «Краса» — це найвідкритіший звуковий бік мови, а «сила» — це її суспільно-креативна роль в українському націє- та державотворенні. Краса і сила мови — це те, що «двигнуло з упадку ту масу, якій, бачилося, не було рятунку» (І. Франко).

Шифр НБУВ: VA860026

3.Ш.1467. Нариси з історії українського словотворення (суфікс — чина / — щина): [монографія] / П. І. Білоусенко; НАН України, Інститут української мови. — Київ: ЛІПС, 2020. — 102, [1] с. — Бібліогр.: с. 84-90. — укр.

На матеріалі, виявленому в писемних пам'ятках XI — поч. XXI ст. різних стилів і жанрів, а також у сучасних діалектах, з'ясовано походження суфікса — чина (-щина) та його варіантів. Досліджено розвиток функцій форманта від найдавніших часів до сучасності. У разі необхідності здійснено зіставлення досліджуваного форманта із його попередником — суфіксом — ина. Визначено специфічні риси словотвірних типів і підтипів дериватів зі згаданими формантами, на основі чого зроблено висновок про те, що функції суфіксів — ина та — чина / — щина у творенні різних дериватів суттєво розійшлися, отже, в українській мові вони функціонують як різні словотвірні засоби.

Шифр НБУВ: VA859709

3.Ш.1468. Поліські діалекти в сучасній художній літературі: монографія / Ю. Громик, А. Яворський; Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки. — Луцьк: Вежа Друк, 2022. — 300 с. — Бібліогр.: с. 292-300. — укр.

Комплексно розглянуто загальні тенденції й індивідуально-авторську специфіку використання північноукраїнських лінгвальних елементів у сучасному художньому тексті (1991 — 2022 рр.). Окреслено для кожного письменника репертуар діалектних одиниць, які систематизовано за рівнями мовної системи та прокоментовано з погляду походження. Простежено функційне навантаження говіркових елементів, визначено ступінь насиченості ними художньої мови та особливості їхнього комбінування, а також співвіднесені діалектних одиниць із конкретним типом мови твору — мовою персонажів чи мовою автора.

Шифр НБУВ: VA858833

3.Ш.1469. Просте ускладнене речення в сучасній українській літературній мові: структура, семантика: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / О. О. Новікова; Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки. — Луцьк, 2021. — 36 с. — укр.

Цілісно досліджено формально-синтаксичні та структурно-семантичні вияви простого ускладненого речення в сучасній українській літературній мові. Уточнено й уніфіковано поняттєво-категорійний апарат, визначено мінімальний корпус термінів, необхідних для осмислення сутності поняття просте ускладнене речення в проекції на формально-синтаксичну та семантико-синтаксичну структуру речення. Подано типологію моделей, реалізованих у формально та семантично неелементарному реченні. На засадах комплексного підходу системно описано формально-синтаксичні та семантико-синтаксичні ознаки конструкцій, що ускладнюють просте речення. Охарактеризовано додаткову предикативність як диференційну ознаку ускладнювальних конструкцій, описано її граматичну семантику, систему засобів вираження та комунікативний потенціал напівпредикативних одиниць. Досліджено систему засобів вираження напівпредикативності в її зв'язку із семантикою та функційною спрямованістю поєднувальних конструкцій. Обрнтовано закономірності функціонування різних ускладнювальних конструкцій у простому реченні. Окреслено типологічні вияви відокремлених членів речення в структурі простого ускладненого речення. Простежено специфічні особливості речень з однорідними членами та їхній структурно-семантичний аналіз. Проаналізовано структурні особливості простих речень, ускладнених вставними та вставленими синтаксичними одиницями, уточнено основні принципи розмежування розглянутих конструкцій, описано їхні функційно-семантичні різновиди. Охарактеризовано речення зі зворотними, частками та вигуками, описано їхні лексико-семантичні, структурно-функційні й інтонаційні особливості вживання. Виявлено явища, суміжні з ускладненням у структурно-граматичному та семантичному аспектах.

Шифр НБУВ: RA452974

3.Ш.1470. Словник паронімів української мови / упоряд.: О. Сербенська. — Львів: Априорі, 2022. — 388, [2] с. — Бібліогр.: с. 388. — укр.

Описано понад 1250 слів-паронімів української мови (майже 500 паронімних гнізд). Подано їх акцентуаційну, граматичну та стилістичну характеристику.

Шифр НБУВ: VA859421

3.Ш.1471. Футбольна лексика у формальному та неформальному дискурсах: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / І. Р. Процик; Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки. — Луцьк, 2021. — 36 с. — укр.

Проведено комплексне дослідження футбольної лексики української мови: її формування, розвитку та функціонування впродовж понад столітньої історії футболу в Україні. Сформульовано визначення футбольного дискурсу, диференційовано формальний і неформальний футбольний дискурси. Здійснено соціолінгвістичний

аналіз побутування української мови в різних суспільних сферах, пов'язаних із футболом. Уперше в українському мовознавстві всебічно та системно досліджено футбольну лексику в діахронії та синхронії в усній і писемній формах мовлення — як історично сформовану та функційно розбудовану підсистему сучасної загальнонаціональної мови, що обслуговує комунікативні потреби українців у вагомій упродовж останнього сторіччя соціокультурній сфері. На основі рунтового аналізу фактичного матеріалу розглянуто періоди зародження, становлення та розвитку футбольної лексики з кінця XIX до початку XXI ст. через призму впливу мовних і позамовних чинників, запропоновано шляхи її оптимізації. Описано неформальний футбольний дискурс — жаргонізми у футбольній лексиці та соціолект українських футбольних фанатів. Проаналізовано футбольний ономастикон як один з основних маркерів соціолінгвістичних тенденцій в українській мові футболу — назви футбольних клубів, уживані у формальному дискурсі, та прізвиська футболістів, використовувані в неформальному дискурсі. Результатами діахронно-соціолінгвістичного дослідження української футбольної лексики доведено, що футбол є однією з небагатьох соціокультурних сфер національного життя, яка цілісно представлена в українській мові формальним і неформальним дискурсами.

Шифр НБУВ: RA452188

Див. також: 3.Ш.1492, 3.Ш.1513

Викладання та методика вивчення української мови

3.Ш.1472. Реалізація принципу наступності у формуванні текстотворчих умінь молодших школярів на завершальному етапі початкової мовної освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / О. В. Компаній; Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — Одеса, 2021. — 40 с.: рис., табл. — укр.

Досліджено та обрнтовано методологічні концепції, лінгвістичні і психологічні засади формування текстотворчих умінь молодших школярів на завершальному етапі початкової мовної освіти в процесі реалізації принципу наступності. Уточнено поняття "текстова діяльність", "текстотворча діяльність", "текстотворчі вміння", "текст", "переказ", "мовленнєвий жанр". Розкрито сутність феномена "формування текстотворчих умінь молодших школярів на завершальному етапі початкової мовної освіти". З'ясовано значення принципу наступності у формуванні текстотворчих умінь цих школярів. Визначено критерії (мовний, комунікативний, рефлексивний), показники та охарактеризовано рівні сформованості їх текстотворчих умінь за принципом наступності (високий, достатній, задовільний, низький). Виокремлено педагогічні умови реалізації наступності у формуванні текстотворчих умінь молодших школярів. Розроблено й перевірено модель та експериментальну методику реалізації принципу наступності у цьому формуванні. Передбачено методикою роботу над докладним, вибіркоким, стилістичним і творчим переказом та творенням розповіді за малюнком з одним сюжетом, тексту порівняльного, художнього і наукового опису, міркування-доказу, міркування-пояснення, міркування-розмірковування, мовленнєвих жанрів різних типів мовлення, що існують не тільки в художній літературі (описання пейзажу за репродукцією картини або за власними спостереженнями), але й у реальній мовленнєвій практиці (замітка, лист-привітання, лист-запрошення, електронний лист, SMS-повідомлення, записка з поясненням певного факту, есе, суперечка). Сконцентровано увагу на поглибленому вивченні мовних і мовленнєвих явищ (слово, словосполучення, речення, текст, розповідь, опис та міркування як тип мовлення). Визначено та обрнтовано етапи формування текстотворчих умінь (мовноспрямований, продуктивно-діяльнісний, оцінно-рефлексивний). Уточнено зміст аспектичних уроків та уроків розвитку комунікативних умінь.

Шифр НБУВ: RA452722

3.Ш.1473. Слово. Стратегії. Інновації: колект. монографія / Н. Д. Васильківська, Н. Р. Грицак, Я. П. Кодлюк, Т. Б. Кондрацька, Л. П. Куца, Г. С. Одинцова, Г. О. Островська, О. І. Петришина, Т. А. Рожко-Павлишин, О. В. Турко, О. І. Янкович; ред.: О. В. Турко, О. І. Янкович; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. — Тернопіль: Осадца Ю. В., 2022. — 327 с.: рис., табл. — укр.

Охарактеризовано актуальні проблеми лінгвістики та літературознавства. Окреслено та проаналізовано новітні напрями розвитку дошкільної освіти. Досліджено інноваційні підходи в методіці навчання мовно-літературної освітньої галузі початкової та середньої ланок загальної освіти. Увагу приділено сучасній лінгводидактичній тенденції викладання у вищій школі. Засобами комунікативної компетентності є педагогічні стратегії (технології), які мають чіткий алгоритм використання, ціль, вирізняються ефективністю, спрямовані на розвиток критичного мислення, толерантності в ставленні один до одного, командного підходу в розв'язанні завдань, лідерських якостей на засадах взаємоповаги й етичності. Зреалізовано міждисциплінарний підхід до розв'язання завдань підготовки майбутніх фахівців, що забезпечує всебічне формування професійних компетентностей, дає змогу

різновекторного особистісного становлення, сприяє глибшому розвитку вузькогалузевих умінь та навичок.

Шифр НБУВ: BA859915

3.Ш.1474. Стилістика української мови: навч.-метод. комплекс [для студентів спец. 035 «Філологія» (спеціалізація 035.09 «Фольклористика») освіт. ступеня «Бакалавр» освіт.-проф. програми «Фольклористика, українська мова і література та іноземна мова» / Л. Шулінова. — Київ: Франко Пак, 2022. — 80 с. — Бібліогр.: с. 76-78. — укр.

Представлено навчально-методичний комплекс для студентів спеціальності 035 «Філологія» (спеціалізація 035.09 «Фольклористика») освітнього ступеня «Бакалавр» освітньо-професійної програми «Фольклористика, українська мова і література та іноземна мова». Висвітлено стилістичну систему сучасної української літературної мови: основні поняття, категорії. Описано систему функціональних стилів сучасної української літературної мови, принципи та критерії диференціації стилів, методи стилістичних досліджень. Розглянуто науковий, медійний, офіційно-діловий, розмовний та художній стилі, а саме: їх системність, жанрову диференціацію, стилістичні функції мовних засобів, тенденції розвитку. Зазначено, що метою дисципліни є ознайомлення студентів із комплексом засадничих теоретичних питань щодо становлення, розвитку та функціонування всіх стилів української літературної мови в сучасних умовах розвитку суспільства й мови, а також формування умінь та навичок застосування теоретичних знань на практиці. Структуровано навчально-методичний комплекс за темами, до кожної теми запропоновано матеріали і методичний коментар до лекцій, питання для обговорення, завдання і методичний коментар до практичних занять. Особливо наведено тестові завдання для самоперевірки з відповідями, загальний список рекомендованої літератури та схему функціонально-стилістичного аналізу тексту.

Шифр НБУВ: BA858836

3.Ш.1475. Українська мова (для іноземних здобувачів): навч. посіб. / Т. М. Князь, Т. О. Петрова; Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва. — Харків: Бровін О. В., 2020. — 151 с.: іл. — Бібліогр.: с. 149-151. — укр.

Подано лексико-граматичний матеріал, що забезпечує глибоке оволодіння нормами сучасної української літературної мови, формує високий рівень комунікативної культури іноземних здобувачів у сфері професійного спілкування, у його усній і письмений формах. Представлено коригувальний курс, який актуалізує та систематизує опорні знання іноземних здобувачів з граматики української мови. Зазначено, що кожна з тем (підтем) навчального посібника має чітку структуру: теоретичний коментар, тренувальні (дотекстові, текстові, післятекстові) завдання, текст, а також тестові завдання. Спрямовано комплекс завдань на закріплення граматичного матеріалу, опанування особливостей граматичної системи та системи синтаксичних засобів вираження основних типів логіко-сміслових відношень (суб'єктно-предикатних, атрибутивних, об'єктних) у простому та складному реченнях, норм сучасної української літературної мови, основ культури усного та писемного спілкування, а також на моделювання фонових знань, необхідних у професійній діяльності. Наголошено, що матеріал навчального посібника підібрано з метою поглибити набуті іноземними здобувачами знання з української мови, забезпечити вміння спілкуватися з носіями мови, можливість отримувати фахові знання засобами мови, яку вивчають, брати участь у суспільному житті іноземної країни, забезпечити подальше сприйняття та розуміння оригінальної фахової літератури.

Шифр НБУВ: BA859144

Див. також: 3.Ш.1481, 3.Ш.1489

Германські мови

Англійська мова

3.Ш.1476. Англійська мова для спеціалістів у сфері харчових технологій: навч. посіб. для студентів закл. вищ. освіти / В. І. Воскобойник, О. В. Сільчук. — Київ: Ліра-К, 2022. — 266 с.: іл. — Бібліогр.: с. 264. — укр.

Приділено увагу формуванню комунікативної компетентності майбутніх фахівців у галузі харчових технологій та переробки сільськогосподарської продукції для забезпечення усного та письмового англомовного спілкування у професійній сфері. Навчальний посібник складено з 12 розділів, які сприяють розвитку мовленнєвих навичок студентів у чотирьох видах діяльності (говорінні, читанні, аудіюванні та письмі), граматичного довідника та глосарію термінів. Оригінальні тексти мають професійно орієнтований характер, що забезпечує збагачення словникового запасу майбутніх технологів фаховою англомовною лексикою та формування культури їх професійного мовлення. Запропоновано систему вправ до розділів, що допоможе ефективно засвоїти необхідні знання та виробити стійкі навички професійної англомовної комунікації. Додано аудіодиск з записами текстів.

Шифр НБУВ: BA859441

3.Ш.1477. Вербальні й невербальні засоби актуалізації соціокультурних цінностей британців та американців (на матеріалі англомовних масмедійних текстів): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / О. А. Світліковська; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Обрунтовано ключові ціннісні домінанти англомовних етносів з урахуванням лінгвокультурної та соціокультурної парадигм. Докладно проаналізовано вербальні засоби репрезентації концепту VALUES. Висвітлено частотність вживання ключових лексем, якими актуалізовані досліджувані цінності. Описано ядро та периферію номінативного поля концепту VALUES. Виявлено відмінності у вербалізаторах, що становлять ядро та периферію номінативного поля концепту VALUES у британських та американських масмедійних текстах. Значну увагу приділено «честі» як особливому складнику концепту VALUES, який відіграє непересічну роль у житті британців та американців. Установлено, що соціокультурні цінності актуалізуються не лише у вербальних складниках, але й у невербальних, по-різному корелюють між собою, виконуючи різні функційні ролі (інформативну, ілюстративну, культурологічну, евокативну, ревокативну та ін.). Ідентифіковано невербальні складники, що слугують репрезентантами досліджуваного концепту в масмедійних текстах. Виокремлено три типи текстів з різними видами взаємозалежності та взаємозв'язку між вербальними та невербальними складниками, а саме: тексти з повною, частковою і нульовою кореляціями.

Шифр НБУВ: RA452996

3.Ш.1478. Вербальні та невербальні засоби репрезентації економіки в англомовному передвибірчому дискурсі США: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Ю. В. Заблещий; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Досліджено вербальні та невербальні засоби репрезентації економіки в англомовному передвибірчому дискурсі США з урахуванням структурно-семантичних, комунікативно-прагматичних і функційних парадигм. Систематизовано вербальні й невербальні засоби репрезентації економіки; встановлено, що вони можуть мати статус як самостійних, так і симбіотичних одиниць та комбінуватися при цьому в комунікативно значущі анквали. У корпусі ілюстративного матеріалу вербальні засоби представлені широким спектром термінів переважно номінативної природи, які варіюються компонентним складом (одно-, дво-, три-, чотири- й п'ятикомпонентні одиниці) і способами творення (непохідні, афіксні, композити, аббревіатури). Простежено, що економічним термінам характерні полісемія, синонімія, неологізація, семантично-функційна трансформація, які в англомовному передвибірчому дискурсі США надають їм особливого емотивного забарвлення, перетворюючи на засоби впливу. Прагматичне навантаження економічної термінології підпорядковане ключовій меті цього жанру дискурсу, яке передбачає отримання електоральної більшості шляхом вибору тих засобів, які сприяють утвердженню власного іміджу, але дискредитують суперника. Виявлено, що невербальні складники є інтегральними компонентами мультимодальних текстів, які на основі спільних ознак поєднано в низку графічно-візуальних моделей: вербально-фотографічну, вербально-картографічну, вербально-символічну, вербально-іконічну, вербально-ілюстративну. Обрунтовано, що вербальні та невербальні компоненти по-різному корелюють між собою. Як результат, їм притаманні повна, часткова та нульова залежності. Зображення, які відтворюють економічні процеси, є поліфункційними компонентами, що доповнюють, іноді дублюють текстову інформацію, додаючи первинному значенню додаткових відтінків та виконуючи при цьому такі функції: атрактивну, інформаційну, естетичну, символічну, ілюстративну, функцію створення іміджу, характерологічну, сатиричну.

Шифр НБУВ: RA452464

3.Ш.1479. Динаміка розвитку словникового складу англійської мови сфери екології: монографія / Н. В. Партико, О. М. Камінська; Нац. ун-т «Львівська політехніка». — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2022. — 115 с. — Бібліогр.: с. 109-114. — укр.

Висвітлено динаміку розвитку англійської мови сфери екології та збагачення її словникового складу. Викладено теоретичні аспекти розвитку словникового складу англійської мови сфери екології. Розглянуто словоскладання як спосіб словотвору та відзначено особливості поповнення екологічного лексику англійської мови.

Шифр НБУВ: BA860033

3.Ш.1480. Дієслівна інвентаризація і параметризація емотивної лексики в сучасній англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / О. Д. Барановська; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів, 2021. — 18 с.: рис. — укр.

Комплексно досліджено систему емотивних дієслів як засобів вербалізації емоцій та реалізації категорії емотивності в англійській мові з позицій традиційної лексичної семантики, корпусного підходу та когнітивної лінгвістики. У ході роботи інвентаризовано емотивні дієслова англійської мови на основі різних джерел. Застосування електронного тезауруса WordNet та ресурсів сентимент-лексиконів дало змогу виділити емотивні дієслівні одиниці та зв'язки між ними у системі мови на основі об'єктив-

них критеріїв. Залучення корпусних даних уможливило виявлення дієслів з потенційним емотивним значенням, зокрема, цьому сприяло вивчення дієслівної семантичної просодії у СОСА. Емотивні дієслова англійської мови формують лексико-семантичну систему, яку можна піддати лексикометричній параметризації. Дослідженими параметрами цієї системи є парадигматичні (синонімія, антонімія та гіпонімія) та синтагматичні (моделі валентності, предикатно-арументна структура, сполучуваність) відношення в її межах, що дають змогу визначити значущість досліджуваної лексико-семантичної групи в лексико-семантичній системі англійського дієслова загалом. Системні дослідження такого типу важливі для вивчення структури ментального лексику носіїв англійської мови.

Шифр НБУВ: RA452468

3.Ш.1481. Перекладай з інтелектом: сучасне мистецтво: навч. посіб. / Н. М. Гриців, Ю. І. Шийка; Нац. ун-т «Львівська політехніка». — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2022. — 177 с. — укр.

Структуровано теми для занять з перекладу за спеціальністю «Філологія. Прикладна лінгвістика». Серед основних тем запропоновано: Modern arts, Culture and IT, Culture and creativity, Aesthetic computing, Media art, Purchasing string instruments, Opera and Ballet in modern society. Враховано ключові підходи до навчання майбутніх перекладачів, що їх буде застосовано у процесі навчання усного перекладу. Змістове наповнення посібника відповідає робочій програмі дисципліни та навчальному плану кафедри прикладної лінгвістики.

Шифр НБУВ: BA859413

3.Ш.1482. Позиціонування суб'єкта дискурсивної діяльності в англомовному інтернет-блозі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / О. А. Шкамарда; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя, 2021. — 20 с.: рис. — укр.

Досліджено позиціонування (англ. stancetaking) суб'єкта дискурсивної діяльності в англомовному інтернет-блозі. Результатом позиціювальних практик є суб'єктна позиція («станс», від англ. stance) — складний інтеракційний феномен, у якому відображено ставлення мовця / автора письмового повідомлення до предмету мовлення, інших суб'єктів та власних висловлювань / письмових повідомлень з урахуванням різноманітних індивідуальних та соціокультурних чинників. Простежено особистісні та соціальні аспекти позиціювальної діяльності людини в дискурсі авторського блогу. Встановлено, що інтернет-блог — це гіпержанр інтернет-дискурсу мультимодальної природи, що ґрунтується на авторських дописах і читальких коментарях, які містять у своєму складі вербальні та невербальні компоненти. Виокремлено три типи суб'єктів дискурсивної діяльності у блогосфері — суб'єкта-автора, суб'єкта-підписника і суб'єкта-гостя та ідентифіковано найчастотніші маркери їх мовленнєвої поведінки. З'ясовано, що суб'єкти дискурсивної діяльності у віртуальному середовищі блогу конструюють різні види позицій, а саме мікро-, макросоціальні (що мають універсальний характер) та епістемічні стани, використовуючи арсенал лінгвальних і нелінгвальних засобів. Доведено, що позиціонування — це стратегічно організована смислотвірна діяльність, у процесі якої суб'єкти послугуються глобальними, локальними та мовленнєвими стратегіями для побудови власних ідентичностей, властивих блог-дискурсу.

Шифр НБУВ: RA452465

3.Ш.1483. Просодія переконування в усних англомовних судовому та релігійному дискурсах (інструментально-фонетичне дослідження): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / А. В. Матієнко-Сільницька; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Представлено інструментально-фонетичне дослідження, щодо виявлення особливостей просодії переконування в судовому та проповідницькому дискурсах. Окреслено, що переконування розглядається як один із засобів мовленнєвого впливу, в структурі якого наявні раціональний та емоційний складники, а одним із засобів посилення емоційного впливу переконування є просодія. Запропоновано, за результатами аналізу мовленнєвого матеріалу, його систематизацію за такими екстралінгвальними чинниками, що зумовлюють реалізацію переконування в проповідницькому та судовому дискурсах: використання тактик, що слугують реалізації стратегії переконування, локалізація переконувального висловлення в певній композиційній частині проповіді/судової промови, ступінь емоційного впливу переконування. Проведено порівняльний аналіз просодичних (мелодійних, темпоральних і динамічних) особливостей реалізації переконування в англомовних судовому та проповідницькому дискурсах дав змогу встановити набір інтегральних і диференціальних просодичних ознак досліджуваних переконувальних висловлювань та створити інтонаційні портрети базових тактик, що реалізують стратегію переконування в означених дискурсах.

Шифр НБУВ: RA452639

3.Ш.1484. Структура та семантика стійких компаративних одиниць англійської мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / К. С. Радіонова; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя, 2021. — 19 с. — укр.

Проведено комплексне дослідження структурних та семантичних особливостей стійких компаративних одиниць англійської

мови. Простежено еволюцію досліджень багатоаспектної категорії порівняння й розглянуто теоретичне осмислення явища порівняння. Висвітлено питання, пов'язані з природою стійких компаративних одиниць, а також виділено основні риси, що відрізняють компаративними від інших мовних засобів з порівняльною семантикою, визначено структурно-логічну модель стійкої компаративної одиниці. Розроблено методику дослідження специфіки англійських стійких компаративних одиниць. Визначено лінгвістичний статус стійких компаративних одиниць в англійській мові. Запропоновано ідеографічну систематизацію стійких компаративних одиниць в англійській мові. Охарактеризовано принципи структурної та семантичної диференціації стійких компаративних одиниць, виокремлено моделі структурної організації компаративем. З'ясовано особливості семантичного наповнення стійких компаративем англійської мови, виявлено функціональне навантаження образів-еталонів у складі порівняльного ланцюга.

Шифр НБУВ: PA452443

3.Ш.1485. Структурно-семантичні та функціональні параметри англового вокабуляру митної сфери: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Т. В. Чухно; Запорізький нац. ун-т. — Запоріжжя, 2021. — 20 с. — укр.

Увагу присвячено дослідженню структурно-семантичних і функціональних параметрів англового вокабуляру митної сфери. Розкрито інтегративний генетичний характер пласту митної термінологічної лексики в англійській мові. Визначено «біфункціональний» характер значної частини базових митних термінів. З'ясовано, що основними шляхами поповнення лексичного складу англійської мови митної сфери є морфологічний та семантичний. Виявлено структурні типи одиниць спеціального вокабуляру, шляхи та способи їх формування. Проаналізовано механізм білатеральної експансії — механізм утворення структурних композицій митної терміносистеми в англійській мові (бікомпонентних та полікомпонентних). Встановлено характер внутрішніх семантичних відносин термінологічного поля митної справи. Визначено специфіку вербалізації основних понять митної сфери засобами англійської мови. Укладено глосарій найуживаніших англомовних термінів митної сфери.

Шифр НБУВ: PA452334

3.Ш.1486. English for Students of Physical Education Department: [навч. посіб. з англ. мови для студентів ф-ту фіз. культури] / уклад.: А. В. Уманець, Н. А. Глушкова, А. В. Дубінська, А. А. Крук. — Кам'янець-Подільський: Рута, 2020. — 210 с.: іл. — Бібліогр.: с. 210. — укр.

Наведено матеріал, який слугує ефективним підручником для аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи студентів, сприяє розвитку навичок усного та писемного мовлення з англійської мови за професійним спрямуванням. Посібник написано з урахуванням сучасних технологій навчання іноземних мов. Вміщено ефективну систему вправ, спрямованих на забезпечення формування рецептивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності, що сприяє розвитку навичок наукового пошуку.

Шифр НБУВ: BA859710

3.Ш.1487. Indonesia: Facts and Figures: навч. посіб. з англ.-індонез. пер. для самост. занять студентів / К. Багратіон, О. Буровська. — Second edition. — Чернівці: Брагинець О. В., 2021. — 149 с.: іл. — укр.

Наведено уніфіковані завдання, які поєднані тематикою «Індонезія» і мотивують студентів із профілюючою індонезійською мовою збагатити свої знання про культуру й історію цієї країни. Головну мету посібника відображено в завданнях кожного розділу, а саме: забезпечити безперервне поліпшення рівня володіння індонезійською та англійською мовами через закріплення звички впевненого усного та писемного мовлення, читання, говоріння та перекладу, здобутих на заняттях у навчальних закладах. Вміщено також двомовний словник слів-зв'язок і картки для активізації лексики великого спектру розмовних тем.

Шифр НБУВ: BA859696

Грецька мова

3.Ш.1488. Давньогрецька мова: підручник / Л. Л. Звонська; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — 3-тє вид., допов. і перероб. — Київ: ВПЦ «Київський університет», 2019. — 682 с. — Бібліогр.: с. 617-621. — укр.

Викладено основи фонетики, морфології, словотвору, синтаксису, діалектології, метрики. Теоретичні положення нормативної граматики проілюстровано цитатами та фрагментами зі 146 прозових та поетичних творів 39 авторів. Матеріал відкриває доступ до всієї різнодіалектної літературної спадщини античної Греції — від Гомера до Нового Завіту. Вміщено хрестоматію та давньогрецько-український словник. Висвітлено загальноосвітні та фахово-лінгвістичні значення вивчення давньогрецької мови, а також історію грецької мови із зазначенням локалізації основних літературних діалектів та авторів, що ними писали. Вперше послідовно вводиться грецька граматична термінологія — прототип латинської та сучасних європейських мов. Представлено таблицю українських, латинських та грецьких термінів.

Шифр НБУВ: BC69779

Романські мови

3.Ш.1489. Італійсько-українська лексикологія: порівняльний аспект: [посібник] / С. Дель Гаудіо; Київський університет імені Бориса Грінченка. — Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. — 154 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 136-149. — укр.

Представлено курс Лексикології італійської мови — навчальної дисципліни українських університетів, у якому викладається італійська мова, навчання розраховано на один семестр для студентів-романістів третього курсу. Систематизовано основні питання і напрями італійської лексикології з прикладами та паралелями з української мови. Зазначено, що у посібнику розглянуто лише головні теми з тих, що зазвичай вивчаються на заняттях, додаткові матеріали для самостійного читання і поглиблення знань зазначено наприкінці кожного розділу. Акцентовано увагу, що посібник є першим виданням такого типу в Україні та Італії.

Шифр НБУВ: BA859069

3.Ш.1490. Орфографічні особливості суплетивів сучасної французької мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05 / І. А. Бойко; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 19 с.: іл. — укр.

Досліджено орфографічні особливості суплетивів сучасної французької мови. Матеріалом слугували результати дослідження сімей слів української та французької мови, проведеного у співпраці проф. К. Грюаза та проф. Г. Крючкова (результати дослідження опубліковано у 3-х томах), французькі енциклопедичні словники Le Petit Robert, Larousse, Dictionnaire Littré з історії мови, етимології, орфографії, синонімії, аналогії, омонімії, антонімії, лексики, а також словник з історії французької орфографії проф. Н. Каташ. Узагальнено множинність підходів до вивчення явища суплетивізму. Проаналізовано суплетивізм, суплетивні утворення та сформовано понятійно-категоріальний апарат. Представлено історію дослідження суплетивізму. Визначено статус суплетивів серед лексико-семантичних категорій паронімії, антонімії, синонімії, аналогії та омонімії, гетеронімії. Досліджено графічні параметри мікросистеми суплетивних лексем. Уперше запропоновано створення семантичної мережі суплетивів сучасної французької мови. Описано суплетивні відношення, зокрема, представлено лексичні, граматичні суплетиви. Окреслено проблеми нормалізації французької орфографії. Охарактеризовано орфографічні особливості суплетивів сучасної французької мови. У процесі дослідження практичного матеріалу встановлено інвентар графічних засобів, що вживаються у складі суплетивів французької мови. Здійснено порівняльний аналіз складу орфограм суплетивів різних частин мови.

Шифр НБУВ: PA452448

Мови та мовні групи Європи, Азії та Північної Америки з невстановленою генетичною приналежністю

3.Ш.1491. Змішане навчання усного японського мовлення: теорія і практика: монографія / О. В. Асадчих, Т. С. Дибська; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ: Вид. дім Д. Бураго, 2021. — 282 с.: табл. — Бібліогр.: с. 226-255. — укр.

Висвітлено теоретичні та практичні питання навчання майбутніх філологів усного японського мовлення за авторською методикою, адресовано майбутнім фахівцям-японістам, які бажать удосконалити рівень компетентності в усному спілкуванні, використовуючи змішаний підхід до навчання. Представлено модель авторської методики (у двох варіантах — з використанням під час очних занять елементів мікронавчання (мікропошуку) та без них) змішаного навчання усного японського мовлення майбутніх філологів. Досліджено зміст компетентностей в усному японському мовленні студентів. Проаналізовано методику змішаного навчання усного японського мовлення майбутніх філологів. Запропоновано розроблені критеріїв та норми оцінювання компетентності в аудіюванні та говорінні майбутніх філологів.

Шифр НБУВ: BA859504

Фольклор. Фольклористика

Світовий фольклор. Фольклор народів окремих країн

3.Ш.1492. Діалектний компонент у фольклорних текстах із Західного Полісся: монографія / Ю. Грицевич; Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки. — Луцьк: Вежа-Друк, 2022. — 191 с. — Бібліогр.: с. 173-191. — укр.

Критично переосмислено на матеріалі значного масиву текстів із погляду вияву в них говіркових рис на фонетичному та словозмінному рівнях постулат про наддіалектний характер мови

фольклору, що дало змогу в підсумку переконливо констатувати виразну органічну кореляцію народнопоетичного та розмовного стилів народного мовлення (безумовно, якщо фіксація фольклорного фактажу передбачала послідовне збереження говіркових рис на всіх мовних рівнях). Установлено, що мова аналізованих фольклорних текстів виразно віддзеркалює фонетичні та словозміні риси, притаманні західнополюському діалекту української мови. Представлено, за результатами комплексного аналізу різних збірників, обрнтований висновок щодо безсумнівного евристичного потенціалу фольклорних текстів як діалектографічних джерел.

Шифр НБУВ: ВА858840

3.Ш.1493. Міфологічна триада «життя? смерть? безсмертя» у народній прозі: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.07 / О. В. Наумовська; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 42 с. — укр.

Проведено комплексне концептуальне дослідження міфологічного простору української прозової традиції, пов'язаного із тематикою життя, смерті та відродження / воскресіння героя і людства загалом. Подано розлогу із намаганням вичерпності характеристику історіографії наукового дискурсу від часів античності й до сучасності щодо проблем міфологічного підрунтя народної прози, танатологічних уявлень, уявлень і вірувань про посмертне існування та безсмертя. Осмислено просторову модель у міфологічній картині світу українства в компаративному висвітленні з культурними традиціями інших народів, що оприявлюється у міфологічній прозі. Проаналізовано результати проведеного опитування щодо побутування сучасних уявлень українців про посмертне існування людства. Висвітлено особливості образотворення казкового (чарівної казки) та неказкового (легенди, билици) епосу. Запропоновано класифікацію з детальною характеристикою образів, пов'язаних із сюжетними конструкторами моральної тематики та подолання смерті. Проведено розгорнутий аналіз парадигми мотивів смерті та відродження / воскресіння героїв чи людства загалом в українській казковій і неказковій прозі. Зокрема, на матеріалі текстів українських народних чарівних казок схарактеризовано експліцитний та імпліцитний рівні вираження мотивів загибелі / смерті протагоністів, виокремлено мотивами подолання смерті через подорож героя до потойбіччя та повернення до профанного світу: катабасису (спуску героя вниз до потойбіччя) та анабасису (сходження героя вгору за вертикаллю).

Шифр НБУВ: РА452575

3.Ш.1494. Міфологічні образи та магичні ритуали в українському фольклорі Закарпаття: етнопсихологічний аспект: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.07 / О. М. Тиховська; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів, 2021. — 36 с.: рис., табл. — укр.

Уперше в українській фольклористиці комплексно проаналізовано міфологічні образи та магичні ритуали українського фольклору Закарпаття в розрізі етнопсихології. На засадах ідей учених міфологічної та психоаналітичної шкіл у фольклористиці вивчено образи язичницьких богів, демонів, дводушників, надприродних істот, персоналізації стихій, виявлено їх зв'язок із психологією українців. Різноманітні магичні ритуали розглянуто як метафоричну спробу людини відчутти себе деміургом, здійснити вплив на природу та власне життя відповідно до законів контагіозної та гомеопатичної магії. Акцентовано на особливостях об'єктивності міфологічних образів у народних повір'ях, міфах, казках, бувальщинах, легендах, замовляннях і календарних піснях Закарпаття.

Шифр НБУВ: РА452552

3.Ш.1495. Образ коня в системі зооморфної символіки українського фольклору: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.07 / О. І. Левчук; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів, 2021. — 19 с. — укр.

Уперше здійснено комплексне та цілісне дослідження образу коня в системі зооморфної символіки українського фольклору. На підставі аналізу різножанрових творів уснопоетичної творчості й обрядів, ритуалів, що пояснюють текст, з'ясовано символічне значення тваринного образу у фольклорній картині світу українців. Простежено перцепцію образу коня від міфологічної в найдавніших жанрах фольклору до власне поетичної в ліричних піснях, малих фольклорних формах, народному мовленні. Доведено, що образ коня займає одне з визначальних місць у системі зооморфної символіки, виявляючи при цьому амбівалентну природу, але здебільшого позитивне функціональне навантаження.

Шифр НБУВ: РА452189

Літературознавство

3.Ш.1496. Збірник статей за матеріалами Всеукраїнського круглого столу «Історія, оркестрована на людські голоси» присвячений 90-літтю від дня народження класика вітчизняної гуманітарної науки XX—XXI століть Михайлини Хомівни Ко-

цюбинської / ред.: П. М. Ямчук, К. М. Вергелес, А. М. Шагохін, М. В. Костюк; Уманський нац. ун-т садівництва. — Київ: Талком, 2022. — 111 с.: іл., портр. — укр.

Висвітлено основні етапи життєвого та творчого шляху видатної учасниці антитоталітарного Руху Опору, «шестидесятниці», літературознавиці, перекладачки, громадської і культурної діячки Михайлини Коцюбинської. Зібрано наукові статті, розвідки, есе, які в різних аспектах освітлюють присутність в XX та XXI століттях цієї непересічної, проте, ще недостатньо мірою вивченої особистості та пов'язаних з її феноменальною постаттю духовно-інтелектуальний та соціально-культурний контекст. Органічним доповненням вміщених текстів є подані в книзі світлинні і автографи М. Х. Коцюбинської. Розкрито українську культуру як унікальну одиницю світової цивілізації. Окреслено філософію гіпертексту в епоху новітнього розвитку інтернету.

Шифр НБУВ: ВА858634

3.Ш.1497. Інтертекстуальний аналіз: теорія і практика: [навч. посіб.] / В. А. Просалова; Донецький нац. ун-т ім. В. Стуса. — Вінниця: ТЗАОРИ, 2019. — 174 с.: табл. — Бібліогр.: с. 162-174. — укр.

З'ясовано історію виникнення теорії інтертекстуальності та розкрито її основні положення. Висвітлено ключові проблеми теорії й методики інтертекстуальних досліджень, подано зразки аналізу художніх творів з позицій інтертекстуальності / інтермедіальності. Досліджено застосування інтертекстуального підходу для вирішення важливих літературознавчих і міждисциплінарних завдань. Охарактеризовано характерні тенденції розвитку сучасної літературознавчої науки, яка активно засвоює зарубіжний досвід. Процес народження смислів не піддається чіткій фіксації, залежить від багатьох чинників. Зауважено, що мнливість і множинність смислів ускладнює тлумачення художнього тексту. Інтертекстуальність усуває однозначність його сприйняття, змушує реципієнта долучати смисловий потенціал уведених у текст фрагментів і таким чином розширювати його асоціативний спектр, відновлювати забуті та приховані смисли.

Шифр НБУВ: ВА859738

Світова література. Література народів окремих країн

3.Ш.1498. Етнокультурний простір у малайзійській англо-мовній літературі: символічно-концептуальна репрезентація: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / М. Ф. М. Маджід; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 18 с. — укр.

Увагу приділено проблемі моделювання етнокультурного простору в малайзійській англо-мовній художній літературі. Зазначено, що витоки англійської літератури пов'язані з епохою британської колонізації. Малайзійська художня література англійською мовою не є національною, але вважається унікальною і стає об'єктом лінгвістичних досліджень. Малайзія є багатомовним, багаторелігійним, багаторасовим суспільством, що складається переважно з малайців, китайців та індійців. Досліджено п'ять романів малайзійських авторів англійською мовою. Розкрито значення символів, концептуалізацію культурно-значущих явищ в етнокультурному просторі Малайзії. Етнокультурна проблематика охоплює політичні, культурні, соціальні проблеми. Концептуалізації, символізації, метафоризації підлягають спосіб життя у Малайзії, релігійні та сімейні традиції, клас, ідентичність, роль жінок у суспільстві, шлюб, емоції, явища й об'єкти природи (сад, птаха).

Шифр НБУВ: РА452435

3.Ш.1499. Зарубіжна література європейської Античності та Середньовіччя: лекц. матеріали / І. В. Козлик. — Івано-Франківськ: Симфонія Форте, 2022. — 252 с.: табл. — укр.

Системно-аналітично розглянуто «онтологічну картину» розвитку красного письменства історико-літературних епох Античності та Середньовіччя у єдності світоглядного, естетичного та поетологічного рівнів оприявлення. Висвітлено значення античної літератури в історії європейської культури і для актуальної сучасності. Проаналізовано синтез античності та християнства як базове джерело формування європейської літературної традиції. Увагу приділено культурному обміну та взаємозв'язкам між Заходом і Сходом за доби європейського Середньовіччя. Охарактеризовано проблему людини як індивіда в середньовічній свідомості і культурі. Увагу приділено питанню про відношення мистецтва до дійсності. Досліджено специфічний літературний напрям як основну структурну складову літературного процесу за доби Середньовіччя.

Шифр НБУВ: ВА859565

3.Ш.1500. Роман І. Шоу «Багач, бідняк»: аналіз та інтерпретація: навч.-метод. посіб. / О. М. Лесінська, І. М. Микитюк; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича: Рута, 2020. — 192 с.: табл. — укр.

Укладено для студентів 5 курсу спеціалізації Філологія (Германської мови та літератури (переклад включно), перша —

англійська) факультету іноземних мов. Вміщено такі компоненти структури посібника: блок завдань для мовного, стилістичного та перекладацького аналізу; блок питань і завдань для обговорення сюжетних ліній, проблематики, персонажів роману І. Шоу «Багач, бідняк»; блок завдань креативного характеру. Сприяє розвитку умінь та навички аналізу, інтерпретації та перекладу художнього тексту. Дає змогу навчити студентів сприймати іноземну мову у певному культурно-часовому контексті. Розкрито питання роботи над текстом.

Шифр НБУВ: BA858742

3.Ш.1501. Романтична концепція національної ідентичності у слов'янських літературах 30 Ц 60-х років XIX століття (на прикладі творчості Карела Запа): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.05 / С. С. Кость; ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника». — Івано-Франківськ, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено на прикладі творчості К. Запа романтичну концепцію національної ідентичності у слов'янських літературах 30 – 60-х років XIX ст. Комплексно вивчено доробок К. Запа у контексті чеського національного відродження, обрнуто його значення у формуванні національної ідентичності. Схарактеризовано особливості літературознавчого сприйняття доробку К. Запа. Визначено вид творчості К. Запа й обрнуто доцільність її розгляду як індивідуальної моделі стратегії національного буття. Окреслено суспільні, культурні та літературні виміри національної ідентичності, перформативний аспект літератури як духовного атрибута нації та націєтворче значення романтизму доби чеського відродження. З'ясовано етномагологічний аспект інтерпретації суспільного та духовного життя слов'янських народів. Обрнуто закономірність світоглядної еволюції К. Запа і значення національної ідеї як головної концептуальної засади та морального імперативу його творчості. Проаналізовано стильові особливості і жанрову парадигму літературно-критичної та редакційної діяльності К. Запа.

Шифр НБУВ: PA452161

3.Ш.1502. Становлення і розвиток поетичних норм німецьких віршованих текстів VIII – XXI століть: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Н. Г. Ходаковська; Київський національний лінгвістичний університет. — Київ, 2021. — 39 с.: табл. — укр.

Досліджено процес виникнення та розвитку поетичних норм німецьких віршованих текстів (ВТ) у давньо-, середньо-, ранньота новітньо-німецькій періоди розвитку німецької мови. Виявлено лінгвальні й екстралінгвальні чинники становлення та розвитку поетичних норм німецьких ВТ протягом історичного розвитку німецької мови. Простежено й описано діалектику традицій і новаторства у німецьких ВТ давньо-, середньо-, ранньота новітньо-німецького періодів розвитку німецької мови. Охарактеризовано виражальні засоби німецьких ВТ у різні періоди розвитку німецької мови. Докладно вивчено й уточнено лінгвістичний статус ВТ як об'єкта лінгвістичних досліджень, тобто як словесного твору, складниками якого є лексичні одиниці та мовно-естетичні знаки, що є елементами поетичної мови, сюжету та композиції. Обрнуто методологічні особливості та розроблено методику дослідження характеру і закономірностей змін, що відбувалися у становленні та розвитку поетичних норм ВТ у процесі розвитку німецької мови.

Шифр НБУВ: PA452428

3.Ш.1503. Творчість Олексі Ізарського: стратегії жанру та стилю: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / О. І. Руднянин; Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. — Івано-Франківськ, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено жанрові стратегії та стильові особливості художньої та документальної творчості Олексі Ізарського на матеріалі його сімейного роману-хроніки, до якого ввійшли повісті «Ранок», «Віктор і Ляля», «Чудо в Мисловицях», «Саксонська зима», романи «Київ», «Полтава», «Літо над озером», «Столиця над Ізаром», а також на основі документальних жанрів щоденника і листів письменника різних періодів. Уперше в українському літературознавстві здійснено комплексний аналіз творчості Олексі Ізарського крізь призму жанрово-стильових особливостей його «сімейної хроніки», тобто романів і повістей, об'єднаних образом головного героя Віктора Лисенка. Досліджено теоретичні аспекти жанру сімейного роману-хроніки, наголошено на специфіці історизму та особливостях лінійної побудови сюжету; виокремлено риси ідентичності, а також досліджено жанрово-стильові модифікації документальних жанрів щоденника й листів митця; окреслено світоглядно-інтелектуальні вектори творчості письменника в контексті української еміграційної літератури другої половини XX ст., зокрема періоду існування Мистецького українського руху, до представників якого належав письменник.

Шифр НБУВ: PA452127

3.Ш.1504. Японська література XX століття: підручник / І. Бондаренко, Ю. Кузьменко; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2021. — 518 с.: іл., фот. — укр.

Представлено теоретичний та практичний матеріал з історії японської літератури XX ст., що розрахований сформулювати цілісне уявлення про літературний процес означеного періоду, а

також познайомити з життєвим і творчим шляхом найбільш знакових майстрів художнього слова того часу та їхніми творами. Видання містить низку українських перекладів оригінальних віршів і прозових творів японських авторів, що сприяє наочному засвоєнню теоретичного матеріалу. Дає можливість відкрити цікаві сторінки з історії Японії, дізнатися про традиції і побут її населення, осягнути тенденції та явища літературного життя країни різних років, познайомитися з найнаочнішими постажами минулого століття, їхньою долею та творчістю. Послідовно розкрито основні віхи та процеси літературного життя країни упродовж трьох історичних діб — Мейджі (1868—1912), Тайшю (1912—1926) і Шюва (1926—1989).

Шифр НБУВ: BA859505

Див. також: 3.Ч.1283, 3.Ш.1449

Література Європи

3.Ш.1505. Відтворення авторських художніх кодів в українських перекладах п'єс В. Шекспіра «Отелло», «Макбет» і «Сон літньої ночі»: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16 / Г. В. Лебедева; Харківський нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. — Харків, 2021. — 20 с. — укр.

Дисертацію присвячено аналізу українських перекладів п'єс В. Шекспіра «Отелло», «Макбет» і «Сон літньої ночі» із застосуванням семіотичного інструментарію та обрнуто взаємозалежності вибору перекладацьких стратегій в процесі відтворення художніх кодів автора від адекватного семіотичного декодування оригіналу. Семіотичний інструментарій використовується для пошуку в оригіналі семіотично навантажених одиниць, з яких складається авторський художній код і визначення поняття індивідуально-перекладацького коду. Окреслено критерії пошуку семіотично навантажених одиниць В. Шекспіра та структуру його художнього коду. Компаративний перекладацький аналіз семіотично навантажених одиниць В. Шекспіра в українських перекладах п'єс демонструє стратегії відтворення перекладачами елементів художнього коду автора.

Шифр НБУВ: PA452972

3.Ш.1506. Міфопоетичні парадигми в англійській бароковій літературі (системно-функціональний та поетикальний аспекти): автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.04 / М. О. Зукенко; Дніпровський нац. ун-т ім. О. Гончара. — Дніпро, 2021. — 40 с. — укр.

Досліджено міфопоетичні парадигми в художній спадщині англійських письменників доби бароко, встановлено особливості функціонування міфу в англійській літературі XVII ст., визначено специфіку імплементації міфів у творах англійської барокової літератури різних родів і жанрів (лірика, епос, драма), з'ясовано особливості міфопоетичної системи англійської барокової літератури. Детально розглянуто міфопоетичні структури в різних жанрах англійської метафізичної лірики (Дж. Донн, Дж. Герберт, Р. Крешо, Дж. Халл, Е. Марвелл та ін.). Встановлено, що міфопоетична парадигма творення є домінантною в метамфізичній картині світу англійських поетів XVII ст. й імплементається через символічний союз (людини і світу, людини і природи, чоловіка і жінки) як співтворчість реалізації Божого задуму. Виявлено й охарактеризовано потужний міфопоетичний струмінь в англійській бароковій драматургії (В. Шекспір, Дж. Форд, Дж. Флетчер, Ф. Бомонт). Відзначено домінантні міфопоетичного світобачення Дж. Мільтона — уведення архаїчних міфологем з метою увирознення біблійних міфів, утілення філософських роздумів про зв'язки людини із Богом і Всесвітом, скороминуше та вічне у плині часу, усвідомлення єдності християнської та суспільно-національної історії як єдиного процесу в постійній динаміці і трансформаціях. Встановлено на підставі дослідження різновидів роману англійського бароко (високого і низового), що авторський міф у романному тексті вибудовується на основі традиційного міфу і є творчою інтерпретацією архетипно-міфологічних структур. Розглянуто модифікації міфів у романній спадщині Дж. Макензі, Р. Бойла, П. Герберта, Дж. Баньяна та ін., як вияви індивідуальної семіосфери та авторського стилю. Визначено домінантні художньої картини світу у різновидах англійського роману XVII ст. (галантно-героїчний, політико-героїчний, крутізський, дидактико-алегоричний та ін.), провідні міфопоетичні парадигми у творчості англійських письменників доби бароко розглянуті крізь призму культурної традиції та в аспекті взаємодії біблійних, античних, національних міфів у художніх текстах.

Шифр НБУВ: PA453104

3.Ш.1507. Становлення літературної фантастики в хорватському письменстві: від середньовіччя до модернізму: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.03 / М. Ю. Клинець; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено становлення модерної моделі літературної фантастики в хорватському письменстві. Задумано для з'ясування еволюції фантастичної образності упродовж значного історико-літературного відрізка тексти різних епох. Увагу приділено репрезентативним творами, що становлять канон хорватської літератури,

а також творам, які рідше потрапляли у фокус літературознавців, однак є важливими для вивчення розвитку фантастичної літератури в Хорватії. Висвітлено специфіку залучення фантастики в літературі Середньовіччя, Ренесансу, Бароко, Просвітництва. Проаналізовано функціонування фантастики в романтизмі та модернізмі. Представлено контекст епохи, викладено теоретичні положення стосовно окремих кодів фантастики у зв'язку з поетикальними особливостями епохи, здійснено класифікацію літературної фантастики на різних рівнях. Встановлено, у яких моделях, типах та образах есплікується фантастичне та які функції виконує літературна фантастика у художньому творі. Простежено взаємозв'язок між особливостями літературної фантастики й історичним контекстом певного літературного періоду.

Шифр НБУВ: RA452617

Див. також: 3.Ш.1501, 3.Ш.1503, 3.Ш.1516

Література України

3.Ш.1508. Методика контекстного вивчення української літератури в системі курсів за вибором у профільній школі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / І. А. Тригуб; Миколаївський нац. ун-т імені В. О. Сухомлинського. — Миколаїв, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Визначено сутність поняття «контекстне вивчення творів української літератури в системі курсів за вибором у профільній школі», яке розуміємо як форму організації навчальної діяльності старшокласників, що ґрунтується на концептах диференційованого підходу та реалізується через поглиблене, розширене опрацювання навчального матеріалу в кореляції зі змістом профільних предметів. Виявлено критерії (гностичний, операційний, продуктивний) з відповідними показниками. Охарактеризовано рівні сформованості змінь контекстного вивчення творів української літератури в системі курсів за вибором (високий, достатній, середній, елементарний). Науково обґрунтовано та експериментально апробовано педагогічні умови контекстного вивчення творів української літератури в системі курсів за вибором на профільному рівні (інтеграція змісту і форм літературної освіти, контекстності у вивченні художнього твору; поетичне формування в учнів умінь контекстного розгляду літературного твору; творче застосування традиційних та інноваційних методів і прийомів контекстного вивчення художнього твору; партнерська взаємодія суб'єктів освітнього процесу). Розроблено й апробовано експериментальну методику контекстного вивчення творів української літератури в системі курсів за вибором на профільному рівні, яка реалізувалася за такими взаємопов'язаними етапами: мотиваційно-репродуктивний, конструктивний, творчий. Було задіяно такі різновиди контексту: історичний, біографічний, філософсько-культурологічний, літературознавчий, мистецький, особистісний для розгляду творів мистецтва доби модернізму. Використано такі методи, прийоми та види навчальної діяльності: шкільна лекція з елементами евристичної бесіди; складання опорного конспекту; виразне читання художніх творів (поетичний вернісаж), евристична бесіда; випереджувальні завдання літературознавчого характеру; різні шляхи аналізу художнього твору; індивідуальна та групова дослідницько-пошукова робота (зокрема, презентації у формі усного повідомлення чи буктрейлеру, розміщеного у «Google Classroom»); використання хмарного середовища, цифрового ресурсу «Mentimeter» (створення «хмар слів»), віртуальної дошки Padlet.com; укладання глосарію; виконання письмових пізнавально-аналітичних творчих завдань; лабораторна робота над текстом художнього твору; проведення дебатів; підготовка мультимедійних презентацій, віртуальних екскурсій, створення навчальних проєктів тощо.

Шифр НБУВ: RA452135

Див. також: 3.Ш.1473, 3.Ш.1505

Українська література XIX — початку XX століття

3.Ш.1509. Дискурс української середньовічної літератури в науковій спадщині Івана Франка: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / С. М. Борщ; НАН України, Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка. — Київ, 2021. — 23 с. — укр.

Комплексно проаналізовано наукову спадщину І. Франка, зокрема праці, у яких висвітлено основні питання української середньовічної літератури. З'ясовано зміст поняття «дискурс» як процесу формування наукової дисципліни «Історія української літератури», зафіксованого у відповідних текстах зі спадщини І. Франка (отже, пов'язаного з історико-культурним контекстом) на прикладі періоду, який сучасні медієвісти називають раннім і зрілим українським Середньовіччям. Проаналізовано франкознавчі праці XX — XXI ст., вивчено наукові медієвістичні тексти І. Франка та інших науковців, наведено порівняння із сучасними дослідженнями. Встановлено, що дискурс української середньовічної літератури в науковій спадщині вченого формують такі висловлювання-функції: тяглість і неперервність української національної літератури; тісний зв'язок писемних та усних пам'яток; «двоїстість» літературної мови (співіснування од-

ночасно церковнослов'янської та народної мови); неможливість установити точне авторство й дату написання / компонування / перекладу середньовічного твору (для більшості текстів визначення часу їх написання й авторства залишається на рівні гіпотез); «напіворигінальні» тексти раннього і зрілого українського Середньовіччя; «легендовий стиль» давніх пам'яток; традиційність, шаблонність, імперсональність киеворуської літератури.

Шифр НБУВ: RA452301

3.Ш.1510. Збірник наукових статей III Всеукраїнських Шевченківських читань / Ю. В. Авраменко, С. А. Брижицька, Г. М. Верба, С. С. Дембійський, Н. В. Дига, О. І. Калінович, О. Р. Коломієць, М. Г. Колос, В. С. Коркач, Н. М. Кухарева, В. М. Лялько, Г. С. Мазоха, Л. І. Мацько, В. П. Мельник, Г. М. Остронос, Н. М. Павлик, В. М. Подрига, Я. О. Потапенко, Г. І. Потапенко, В. В. Ревага, О. М. Свириденко, Т. М. Соловйова, Н. П. Смірнова, О. І. Тонконог, О. В. Ткаченко; ред.: М. І. Скорський, О. В. Колибенко, Ю. В. Коптюх, В. П. Мельник, В. М. Ткаченко, О. І. Калінович, Н. М. Кухарева; «Переяслав», національний історико-етнографічний заповідник. — [Переяслав-Хмельницький], 2011. — 187, [2] с. — укр.

Розкрито процес створення і діяльність Переяслав-Хмельницького Шевченкового товариства «Тарасовий заповіт», увагу приділено залученню учнівської молоді міста до поглибленого вивчення життя і творчості поета. Висвітлено історію створення цієї міськрайонної громадської організації. Увагу приділено діяльності Тараса Шевченка, різним аспектам його творчості, місцю і ролі творів Шевченка у сучасному житті тощо.

Шифр НБУВ: BA859275

3.Ш.1511. Нове-давнє дійство: українська драматургія кінця XVIII — 60-х років XIX століття: монографія / Л. М. Задоржна; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — 2-ге вид., допов. і перероб. — Київ: Київський університет, 2019. — 371 с. — укр.

Розглянуто своєрідність та основні здобутки української драматургії кінця XVIII — 60-х років XIX ст., що представляє образне і тематичне багатство історії української літератури нової доби в період її національного відродження. Українська драматургія зазначеного періоду розвивалася в атмосфері національного відродження: за умов активізації самосвідомості українського народу, що виявилася у зусиллях, спрямованих до відтворення кращих сторінок історичного минулого, розбудови духовної культури, захисту мови; це був рух до відтворення національної держави, забезпечення національної самоідентичності засобами літературної творчості. Український націєтворчий процес у цю добу здійснюється переважно завдяки мистецькій праці, в іншій площині життя народу, доповнює працю українських істориків і політиків кінця XVIII — 60-х рр. XIX ст., створюючи прецедент виняткової ваги: взаємодії різновекторних соціокультурних чинників у житті українського народу. Рішуча відмова від заданих канонам біблійних мотивів тематики, локальності якої відповідали така її присутність, як наявність у драматичних творах алегоричних постатей, нехтування образами-алегоріями давньої драматургії найбільш зримо виявляють відмінності, котрі ознаменують українську драматургію нової доби, цілковито відоміюючи її образно-тематичний лад, що відповідає тенденції десакралізації художнього мислення цієї епохи в цілому. Вирізняючись новаторством, українська драматургія кінця XVIII — 60-х рр. XIX ст. насамперед вдало синтезує просторово-часову парадигму розвитку мистецтва (театр і література), творчості й культури в цілому, з повною відповідністю цьому історично-етапові буття народом засвідуючи «потреби суспільства в найбільш адекватних йому потребам переживаннях смислу буття» (Михалев В.).

Шифр НБУВ: BA859498

3.Ш.1512. Тенденції розвитку педагогічних ідей і просвітницька діяльність українських письменників Західної України (кінець XVIII ст. — 1939 р.): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / М. А. Багрій; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. — Дрогобич, 2021. — 40 с. — укр.

Уперше здійснено системний аналіз тенденцій розвитку педагогічних ідей і просвітницької діяльності українських письменників Західної України (кінець XVIII ст. — 1939 р.). Запропоновано періодизацію літературного процесу в Західній Україні (кінець XVIII ст. — 1939 р.) крізь призму історико-педагогічного виміру, визначено п'ять основних періодів розвитку західноукраїнської літератури: 1) церковно-освітній (1772 — 1820-ті рр., поділяється на два етапи: 1772 — 1805 рр. та 1806 — 1820-ті рр.); 2) будительсько-просвітницький (1830-ті — перша половина 1870-х рр., має два етапи, які розмежовує 1848 р.); 3) піднесення літературного життя другої половини 1870-х — 1914 рр.; 4) воєнно-революційних потрясінь 1914 — 1919 / 1920 рр.; 5) міжвоєнний період XX ст., у якому відстежуються два етапи: 1920-ті та 1930-ті рр. Кожен із цих періодів має свої риси й особливості дійсно-ціннісного та художньо-стильового характеру, у виразненні в художніх рефлексіях широкого комплексу проблем освіти, виховання та розвитку особистості. Їх носіями і продуцентами виступили представники кількох генерацій

західноукраїнських письменників. Проаналізовано ідейно-тема-тичне та жанрове розмаїття педагогічно орієнтованих творів українських письменників. Здійснено персоніфікацію літературно-го процесу на західноукраїнських землях крізь призму висвітлення освітніх проблем. Увіражено творчі надбання літераторів, які були педагогами. Виявлено науково-педагогічні та навчально-методичні здобутки українських письменників означеної доби. Проаналізовано й узагальнено сутність педагогічних поглядів українських письменників на проблему просвітництва українського народу. Уточнено поняття категоріального апарату. Узагальнено досвід просвітницької діяльності українських письменників досліджуваної доби щодо різноманітності її форм і методів. Окреслено напрями творчого використання педагогічних ідей і досвіду просвітницької діяльності українських письменників кінця XVIII — 30-х рр. XX ст. за умов реформування сучасної вітчизняної освіти. Подальшого розвитку набули уявлення про сутність і зміст просвітницької діяльності української інтелігенції в галузі збереження національних традицій, культури, мови, школи кінця XVIII ст. — 1939 р. Проаналізовано і введено до наукового обігу низку маловідомих творів вітчизняних письменників та архівних документів.

Шифр НБУВ: RA452234

3.Ш.1513. Шевченкове слово в мовах світу: словник-довідник / упоряд.: Л. П. Гнатюк, Л. П. Дядечко, Т. Є. Набережна, І. Л. Покровська, Т. Є. Набаражнева, Т. С. Доценко, А. Г. Саркисян, Т. Арнаут, Н. Каджая, І. Мchedладзе, Л. Мьольс, Л. В. Артемова, Н. С. Ісаєва, О. С. Стасюк, Н. А. Іванютина, Н. Б. Дем'яненко, О. М. Вронська, С. М. Лучканин, Д. Балакова, О. В. Мазєпова, О. Федосов, Н. А. Іванютина, О. О. Половинко, Ж. Фінк-Арсовскі, Л. І. Даниленко, С. Л. Міхеєва. — Київ: Київський університет, 2020. — 531 с. — укр.

Уперше представлено повне зібрання крилатих висловів Кобзаря, яким надано різноаспектну лінгвістичну кваліфікацію, в українській, російській та білоруській літературних мовах, а також на прикладі цитат, ремінісценцій, алюзій показано проникнення Шевченкових слова в різні мови світу: азербайджанську, англійську, болгарську, вірменську тощо. Книга є унікальною у світовій лексикографії: це перший багатомовний словник письменника в жанрі словників крилатих слів.

Шифр НБУВ: BC69745

Українська література XX — XXI ст.

3.Ш.1514. Грані великого таланту: Максим Рильський — поет, перекладач, учений: [монографія] / Т. Руда; ред.: Г. Скрипник; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. — Київ: Вид-во ІМФЕ, 2017. — 143 с. — Бібліогр.: с. 139-142. — укр.

Вміщено дев'ять статей; три перші присвячені науковій, науково-організаційній і перекладацькій діяльності Максима Рильського, його внеску до літературознавства, фольклористики, інших галузей гуманітарного знання. У другому розділі викладено праці про взаємини Рильського зі слов'янськими ученими і митцями, його подорожі по країнах Слов'янщини, популяризацію та дослідження творів слов'янських письменників. У працях третього розділу розглянуто творчу рецепцію Рильським поетичної спадщини Т. Шевченка і О. Пушкіна. Завершено збірник статтею про місце Криму в його біографії та творчості. Розкрито деякі аспекти особистості та творчої діяльності М. Т. Рильського, талант художника й інтелект якого були напрощод рівновеликі і перебували в цілковитій гармонії. Виокремлено особливості творчої індивідуальності Рильського, що була рідкісним сплавом різноманітних талантів і здібностей. Зазначено, що художня і наукова його творчість нероздільні, вони насправді жили одна одну. Про Рильського-поета написано чимало праць і в Україні, і за її межами, діяльність же Рильського-вченого привертала менше дослідницької уваги. Визнано, що Рильський пізнавав і зображував дійсність і через поетичну рефлексію, і через наукові абстракції.

Шифр НБУВ: BA859848

3.Ш.1515. Постає В'ячеслава Потапенка в українській літературі помежів'я XIX — XX століть: монографія / М. В. Нікольченко; Маріупольський держ. університет. — Київ: Ліра-К, 2022. — 183 с. — Бібліогр.: с. 164-183. — укр.

На основі літературознавчих джерел і архівних матеріалів вперше в українському літературознавстві здійснено цілісне та системне дослідження художнього масиву творчості В'ячеслава Потапенка (проза, драматургія, поезія, публіцистика). На рівні мікроаналізу прокоментовано ідейно-тематичний зміст, жанрово-композиційну структуру, домінуючі засоби образотворення письменника, визначено реалізоцентричні вектори та підгрунтя модерністської стилістики його творів, переважно більшість яких уведено до наукового обігу вперше. Художню спадщину митця вперше розглянуто у контексті розвитку полістильової моделі (романтизм, реалізм із ознаками неореалізму, неоромантизму, імпресіонізму, психологічного письма) в українській літературі помежів'я XIX — XX століть. Представлено

першу спробу комплексного прочитання формозмісту творів В. Потапенка, специфіки художнього інструментарію, мистецького світу письменника. Заакцентовані аспекти індивідуально-авторської поетики осмислено в тогочасному літературному процесі як синкретичну стильову модель, а мистецьку самодостатність творів прозаїка та драматурга репрезентовано крізь виміри домінуючих критеріїв художності. Визначено місце та роль літературної спадщини В. Потапенка у розвитку вітчизняного письменства.

Шифр НБУВ: BA859355

Історія літератури. Ідейно-художні особливості літератури

3.Ш.1516. Пам'ять і простір. У колі торунських і дрогибицьких авто/біо/гео/графій: [монографія] / В. Дуркалевич. — Дрогобич: Коло, 2022. — 290 с. — укр.

Зазначено, що дослідження розгортається на пограниччі гео-поетики, семіотики, теорії автобіографії та студій над пам'яттю, що надає можливість розглядати Торунь і Дрогобич крізь призму формування їх повоєнних авто/біо/гео/графічних тожсамостей. Зауважено, що обидва міста становлять вихідний пункт для послідовної проблематизації складних переплетень оповіді, простору та пригадування-пам'ятання у торунських і дрогибицьких текстах авторства Здзіслава Врубеля, Мечислава Вільчевського, Ришарда Ковальського, Тадеуша Закшевського, Сильвії Дуллін, Теофіла Косінського /Луца ван Дайка, Анджея Хщока, Генрика Гоффмана, Вільгельма Діхтера, Ервіна Шенкельбаха, Леопольда Люста/Генрика ерінбера. Наголошено, що книга показує, у якій спосіб робота з просторовими рамками автобіографічної пам'яті переростає у розбудовану культурну практику. Проаналізовано шувльологічні сюжети, завдяки яким Торунь і Дрогобич опиняються у нових компаративних контекстах.

Шифр НБУВ: BA859719

3.Ш.1517. Рецепція барокової драми в українській літературі XX ст. у контексті типології стилів: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Н. І. Пелешенко; НАН України, Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Увагу присвячено комплексному аналізу наукової спадщини І. Франка, зокрема працям, у яких висвітлюються основні питання української середньовічної літератури. З'ясовано зміст поняття «дискурс» як процесу формування наукової дисципліни «Історія української літератури», зафіксованого у відповідних текстах зі спадщини І. Франка (отже, пов'язаного з історико-культурним контекстом) на прикладі періоду, який сучасні медієвісти називають раннім і зрілим українським Середньовіччям. Проаналізовано франкознавчі праці XX і XXI ст., вивчено наукові медієвістичні тексти І. Франка та інших науковців, наведено порівняння із сучасними дослідженнями. Встановлено, що дискурс української середньовічної літератури в науковій спадщині вченого формують такі висловлювання-функції: тяглість і неперервність української національної літератури; тісний зв'язок писемних та усних пам'яток; «двоїстість» літературної мови (співіснування одночасно церковнослов'янської та народної мови); неможливість установити точне авторство та дату написання / компонування / перекладу середньовічного твору (для більшості текстів визначення часу їх написання й авторства залишається на рівні гіпотез); «напіворигінальні» тексти раннього та зрілого українського Середньовіччя; «легендовий стиль» давніх пам'яток; традиційність, шаблонність, імперсональність києво-руської літератури.

Шифр НБУВ: RA452349

3.Ш.1518. Українська проза 1920-х — 1940-х років: реінтерпретація християнської аксіології: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Г. В. Протасова; НАН України, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Комплексно досліджено уявлення християнської аксіології в українській прозі 1920-х-1940-х рр. на матеріалі творів Бориса Антоненка-Давидовича, Івана Багряного, В. Домонтовича (Віктора Петрова), Михайла Івченка, Юрія Косача, Михайла Могилянського, Валер'яна Підмогильного та Миколи Хвильового. Означено поняття християнської аксіології як системи цінностей, притаманних християнській культурі. Упродовж першої половини XX ст. за умов тоталітарних режимів в Україні та в країнах Європи християнська культура та пов'язані з нею цінності переживають кризу і водночас реактуалізуються, про що свідчать, зокрема, філософські та літературні твори того періоду. Проголошена Ніцше наприкінці XIX ст. «смерть Бога» загострила потребу пошуку етичних орієнтирів, актуалізувала індивідуалізований релігійний пошук у філософії та літературі. Проаналізовано, яким чином українська проза 1920-х — 1930-х рр. прагнула відповісти на виклики перед людиною в історико-культурній ситуації атеїзму та матеріалізму. У другій половині 1940-х років, у повоєнний еміграційний період, українські письменники прагнули виробити засади такої естетики, яка б дозволяла, з одного боку, зберегти зв'язок із традицією, а з іншого — інтегруватися у європейський контекст. Якщо у 1920-х письменникам ішлося про розрив людини з її культурним ґрунтом, частиною якого було християнство, та наслідки цього

розриву, то у 1940-х роках у прозі та есеїстиці постало питання про повернення до ціннісної норми як у духовному житті індивіда, так і в суспільстві.

Шифр НБУВ: РА452129

Див. також: 3.Ш.1468

Ораторське мистецтво

3.Ш.1519. Основи риторики: навч. посіб. / В. Д. Шинкарук, В. М. Теслюк; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — Київ: Ліра-К, 2021. — 319 с.: іл., табл. — Бібліогр.: с. 314-319. — укр.

Висвітлено теоретичні та практичні основи риторики. Розкрито сутність і проблеми взаємодії оратора й аудиторії. Розглянуто стратегію і тактику оратора, етапи та види підготовки до виступу, закони логічного мислення. Увагу приділено культурі мови, техніці мовлення, принципам і засобам полеміки. Наведено термінологічний словник з дисципліни «Основи риторики».

Шифр НБУВ: ВА859358

3.Ш.1520. Риторика: навч. посіб. для аспірантів / А. С. Токарська; Нац. ун-т «Львівська політехніка». — Львів: Растр-7, 2022. — 223 с.: іл. — Бібліогр.: с. 175-181. — укр.

Звернено увагу на ораторське мистецтво в житті сучасної людини. Розкрито поняття риторики і комунікації та їхнього взаємозв'язку. Висвітлено проблемні аспекти у вивченні риторики і комунікації, а також закони риторики та комунікації. Запропонована концепція освоєння мистецтва красномовства у жанрі наукової, науково-дослідної діяльності та усних виступів перед слухачською аудиторією. У посібнику, крім теоретичного матеріалу, подані взірці публічного красномовства, а також запропоновані нетрадиційні форми проведення занять: рольова гра, тренінг тощо. Наведено глосарій з риторики з зазначенням походження слів.

Шифр НБУВ: ВА860304

Дитяча та юнацька література

3.Ш.1521. Екологічні аспекти сучасної літератури для дітей (на матеріалі прози З. Мензатюк, О. Ільченка, І. Андрусяка): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Ю. О. Куманська; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. — Тернопіль, 2021. — 19 с. — укр.

Вперше досліджено екологічні аспекти сучасної літератури для дітей. На матеріалі прози З. Мензатюк, О. Ільченка, І. Андрусяка доведено ефективність екокритики. Простежено роль інтердисциплінарних досліджень у сучасному літературознавстві, зокрема проаналізовано становлення та розвиток екокритики («зелених студій») як аналізу літератури та культури в аспекті екологічних взаємодій. У творах Олени Пчілки, О. Іваненко, В. Нестайка, В. Близнеця простежена тема взаємодії людини і природи — одна з провідних у літературі для дітей ХХ ст. Досліджено, що сюжет «Арніки» З. Мензатюк розгортається як варіант казки про живу воду за допомогою мотиву подорожі. Для проблематики міських казок «Тисяча парасольок» характерне поєднання морально-етичних, пізнавально-екологічних і міфологічних аспектів. Екологічна складова жанру есе у збірках «Український квітник» та «Зелені чари» полягає в ідеї про збереження природи, зокрема червонокнижних видів рослин. В оповіданні О. Ільченка «Де живуть тварини» в художній формі презентовано етологію та екологію українського світу. Твір «Мандрівка Дощинки» проаналізовано на перетині літератури та природознавства. В оповіданнях «У кого ріжки кращі» та «Як коник співати навчився» продемонстровано вплив літератури для дітей на формування принципів екологічної взаємодії. Доведено, що екологічні аспекти віршопісень І. Андрусяка «Зайчиків книжечка» зреалізовано в соціальному вимірі. У повісті-казці «Третій сніг» екологічна тема переплітається з антиколоніальною. Екологічні аспекти у творі «Морськосвинський детектив» розглянуто в контексті жанрово-стильових особливостей.

Шифр НБУВ: РА452306

Мистецтво. Мистецтвознавство

(реферати 3.Щ.1522 — 3.Щ.1592)

3.Щ.1522. Дизайн та мистецтво в контексті соціокультурного розвитку: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 07 — 08 верес. 2022 р. / ред.: А. А. Білик, О. В. Чепелюк, J. M. Curoska, M. B. Колосніченко, Т. Ф. Кротова, Р. Д. Михайлова, О. О. Рогоченко, С. Imbach, P. Jun, G. McDaniel, A. A. Білик, М. П. Артеменко; Херсонський нац. техн. ун-т. — Херсон. — Кам'янець-Подільський: ХНТУ: Панькова А. С., 2022. — 233 с.: рис., табл. — укр.

Звернено увагу на проблему універсалізму оператора в сучасному аудіовізуальному мистецтві України. Висвітлено творчий внесок М. Андрійчука в розвиток українського мистецтва. Наголошено на важливості збереження родинного дому А. Ерделі в м. Мукачеві, описано етапи відновлення будинку та перспективи його використання. Розглянуто міжнародну типологію жанрово-видової структури образотворчого мистецтва Китаю, репрезентацію жіночого костюма в культурі хайпай на матеріалі станкового живопису Китаю. Узагальнено історичні закономірності розвитку, технологічні процедури, ареальні ознаки, особливості поєднання утилітарних та практичних функцій в декоративному та прикладному мистецтві.

Шифр НБУВ: ВА859981

3.Щ.1523. Мистецька культура: історія, теорія, методологія: доп. та повідомл. X Міжнар. наук. конф. (Львів, 18 листопа. 2022 р.) / ред.-упоряд.: Л. О. Купчинська, О. П. Осадця; відп. ред.: Л. Сніцарчук; Львівська національна наукова бібліотека імені Василя Стефаника. — Львів: Львів. нац. наук. 6-ка ім. В. Стефаника, 2022. — 272 с. — укр.

До збірника увійшли матеріали, які виголошено дослідниками з України (Вінниця, Івано-Франківськ, Київ, Львів, Северодонецьк, Харків) і Польщі (Краків). Основна тематика їхніх виступів: історичні, теоретичні та методологічні аспекти мистецької культури загалом та музичного, образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва, театро- і кінознавства, музейництва зокрема. Розглянуто локальні особливості бойківських виробів, ажурні очіпки кінця XIX — першої половини XX ст., традиційні вишивки Львівщини. Описано вплив кольору на художньо-графічну образність орнаментальних мотивів у вишивці. Презентовано українсько-литовський науково-дослідний проект «Унікальні технології етнографічного текстилю: досвід збереження в Західній Україні та Литві». Подано інформацію про музичне мистецтво, трансформацію баладності шевченківської поезії у солоспівах М. Лисенка та С. Людкевича. Представлено організацію та проведення мистецького проекту «Камерна музика в музейному інтер'єрі» (до 70-річчя діяльності кафедри камерного ансамблю та квартету Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка). Окремлено творчість Нестора Нижанківського у висвітленні прижиттєвої української преси. Установлено тенденції відродження хорової спадщини С. Воробкевича. Описано 24 дитячі п'єси для фортепіано Віктора Косенка. Охарактеризовано фортепіанну творчість Лео Орнштейна в контексті новаторських тенденцій у музичному мистецтві XX ст.

Шифр НБУВ: ВА859833

3.Щ.1524. Мистецькі практики під час війни: український вимір / А. М. Тормахова // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 70-74. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Окремлено мистецькі практики, що виникають у сучасному українському культурному просторі. Визначено специфіку війни як феномену, що відбувається не лише у фізичному, а й інформаційно-віртуальному просторі. Наголошується, що відбувається реактуалізація мистецьких творів, створених у довоєнні часи, що набувають нового життя. Виникають нові візуальні та аудіальні артефакти, тематика яких висвітлює актуальні для сучасної української культури теми. Основою для них постають фрагменти бойових дій, перемоги та героїчні вчинки, страждання та мрії українського народу. Мистецькі практики у воєнні часи чинять потужний вплив на реципієнтів, дозволяючи об'єднати їх у спільній боротьбі. Їх ідеологічний потенціал, що реалізується через художньо-емоційну форму, виступає одним із шляхів спротиву, засобом прояву тих почуттів, які є спільними для усіх громадян України та європейської спільноти. Мистецькі практики є не лише сублімацією для багатьох українців, а й ефективним засобом комунікації, що дозволяє донести власні страждання та біль, віру та сподівання до представників інших країн.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1525. Рецепція феномена активності мистецтва в античній та середньовічній естетиці / М. М. Бровко // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 50-55. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Проаналізовано роль античної філософсько-естетичної думки в осмисленні феномену активності мистецтва. Акцентовано увагу на тому, що, насамперед, потрібно чітко поставити питання про те, що можемо покласти в основу аналізу історичної генези загальнотеоретичного розуміння процесу активності мистецтва. Інакше кажучи, потрібно з точки зору теорії і логіки визначитись із чого, власне, потрібно розпочинати аналіз історико-теоретичної основи проблеми. Доведено, що важливо у філософсько-теоретичному відношенні є постановка в добу античності проблеми цільового впливу мистецтва на практичне життя людини. При цьому нерідко мистецтво, його доцільність і практичну значимість порівнювали з іншими формами творчої духовної й матеріальної діяльності людини: наукою, історією, ремеслом тощо. Фундаментальну постановку даної проблеми з філософсько-естетичної точки зору чи не найперше знаходимо в Платона. Зазначається, що найважливіші витoki інтерпретації активності мистецтва в системі Платона слід шукати, насамперед, у його загальнофілософських теоретичних принципах. Аристотелівська концепція активності мистецтва, значною мірою ґрунтується не лише на філософських, а й на естетичних засадах. Відомо, що Аристотель інтерпретує прекрасне в активно-діяльному аспекті. Діяльнісний аспект прекрасного логічно впливає з обґрунтованої Стагіритом ієрархії форм духовної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1526. Світлопис композитора Нестора Нижанківського / У. Б. Молчок // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 60-66. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто фото роботи фундатора української музики, педагога, громадсько-культурного діяча початку XX ст. Нестора Нижанківського як окремої частини публіцистичної спадщини митця. Висвітлено його діяльність в Українському фотографічному товаристві як учасника мистецьких імпрес у Львові та за кордоном. Описано діяльність на сторінках часописів «Світло й тінь», «Назустріч». Наведено перелік фото робіт Н. Нижанківського, що поклали світ на сторінках львівських часописів. Проаналізовано тематичний спектр світлопису українського композитора, який має яскраво національних характер. Встановлено, що його праці мають пізнавальний і виховний потенціал, зумовлений естетичною природою. Визначено провідні жанри фотожурналістики Н. Нижанківського, а саме інформаційний та художньо-публіцистичний. Розглянуто авторські статті, присвячені проблемам розвитку фото справи на початку XX ст.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1527. Світоглядний україноцентризм життєтворчості Михайла Кречка / О. Кравчук // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 81-87. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Запропоновано концепцію україноцентризму як системи світоглядно життєтворчості Михайла Кречка. Виявлено багатовекторну діяльність митця у сфері диригентської, композиторської, педагогічної, публіцистичної, громадської діяльності. Розглянуто питання україноцентричності як системи поглядів свідомих громадян держави. Запропоновано нову концепцію терміну «україноцентризм» — консолідуючої світоглядної системи справжнього патріотизму як любові до своєї Батьківщини та широго націоналізму як утвердження власної національної ідентичності. Охарактеризовано вплив діяльності М. Кречка на процеси розвитку, реінтеграції української національної культури.

Шифр НБУВ: Ж69407

Див. також: 3.Щ.1537

Образотворче мистецтво

3.Щ.1528. Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / А. В. Лісова; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця, 2021. — 21 с.: рис. — укр.

Розроблено й охарактеризовано відповідні педагогічні умови та модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів (далі Ц МУ) мистецьких дисциплін (далі Ц МД) у педагогічних коледжах (формування мотиваційної готовності МУ музики до художньо-творчої діяльності, оволодіння студентами професійно-творчими вміннями та навичками шляхом залучення до активної творчої діяльності, спрямування студентів до здійснення самостійних художньо-творчих проєктів). Конкретизовано поняття "розвиток творчого потенціалу МУ МД у педагогічних коледжах". Обрунтовано структурні компоненти (мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний, операційно-технологічний), критерії, показники та рівні професійної готовності МУ музики до художньо-творчої діяльності. Розроблено та експериментально перевірено методику реалізації педагогічних умов розвитку творчого потенціалу МУ МД у педагогічних коледжах, розроблено та впроваджено в освітній процес педагогічних коледжів методичні рекомендації.

Шифр НБУВ: RA452766

3.Щ.1529. Теорія і практика формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Н. М. Лупак; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. — Тернопіль, 2021. — 36 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено й обгрунтовано концепцію та педагогічну систему формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології, яка охоплює концептуально-цільовий, технологічний, діагностично-результативний блоки та їхнє змістове наповнення. Обгрунтовано теоретико-методологічні засади інтермедіальної технології у вигляді трьох базових концептів: методологічного, теоретичного, технологічного як педагогічної системи (стратегії і тактики) інноваційного типу з позиції міждисциплінарного підходу. Визначено організаційно-педагогічні умови, форми, методи і засоби інтермедіальної комунікативної діяльності, які сприяють ефективному формуванню комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей.

Шифр НБУВ: RA452151

3.Щ.1530. Формування естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у позааудиторній роботі університету: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / А. М. Карам; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. — Київ, 2020. — 20 с.: табл. — укр.

Висвітлено проблему формування естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Проаналізовано становлення, розвиток вітчизняних та зарубіжних філософських, культурологічних і педагогічних теорій щодо сутності категорій «компетентність», «естетика», «естетична компетентність». Науково обгрунтовано сутність і структуру поняття «естетична компетентність майбутніх учителів образотворчого мистецтва». Визначено критерії, показники та рівні сформованості естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. З'ясовано рівень сформованості естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Теоретично обгрунтовано та експериментально перевірено технологію формування естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у позааудиторній роботі університету. Встановлено, що форми і методи формування естетичної компетентності мають соціальну зумовленість і практичне спрямування, тому відображають способи взаємодії викладачів і студентів, ступінь активності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у позааудиторній роботі та часовий інтервал її здійснення. До ефективних методів формування естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва належать: складання індивідуальних програм особистісного зростання, самопрезентація, складання та захист творчих проєктів, вирішення індивідуально-ціннісних проблем (кути, сніжки, графіті); вправи; створення естетичних ситуацій, кейсів, портфоліо, рефлексивно-експліцитний метод та ін. Результативність та педагогічну ефективність розробленого змісту, форм, методів, засобів, педагогічних умов як складових технології формування естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у позааудиторній роботі університету доведено кількісно-якісними змінами у рівнях сформованості естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Показники сформованості досліджуваного феномена в експериментальних групах на контрольному етапі дослідження значно перевищують показники контрольних груп студентів і в декілька разів перевищують відповідні показники, здобуті на констатувальному етапі дослідження. Так, виявлено, що в експериментальній групі кількість респондентів з високим рівнем сформованості гностичного компонента зростає з 20,79 % до 39,72 %, емоційно-ціннісного — з 29,19 % до 38,03 %.

Шифр НБУВ: RA452373

Див. також: 3.С.85, 3.У.250

Архітектура

3.Щ.1531. Принципи ревалоризації ансамблів генуезьких фортець на території Кримського півострову: автореф. дис. ... канд. архітектури: 18.00.01 / К. Д. Веприцька; Харківський нац. ун-т будівництва та архітектури. — Харків, 2021. — 24 с.: рис. — укр.

Досліджено актуальну проблему визначення стратегії та принципів ревалоризації архітектурно-археологічної спадщини на території Кримського півострова. Узагальнено результати попередніх досліджень, суміжних до проблематики дисертації. Визначено історію становлення архітектурної археології на теренах України. Проаналізовано проблеми становлення, розвитку та сучасного стану охорони архітектурно-археологічних об'єктів України. Виявлено тенденції сучасного підходу до охорони архітектурно-археологічної спадщини в межах міста. Розглянуто аспекти поняття ревалоризації в країнах Європейського Союзу, різницю в інтерпретації цього поняття, характер ревалоризаційних втручань на різних типах об'єктів. Розглянуто процес переходу від охорони пам'яток до їх ревалоризації на прикладі Італії (з огляду на спадковість об'єкта дослідження). Виявлено практичну та наукову складові процесу валоризації. Встановлено перспективи використання управління спадщиною на основі цінностей. Узагальнено основні етапи ревалоризації. Проаналізовано практику ревалоризації архітектурно-археологічної спадщини у країнах Європейського Союзу, завдяки чому виявлено методи фізичної та віртуальної ревалоризації пам'яток. Проаналізовано літературні, графічні, натурні джерела з архітектурної археології генуезьких фортець Криму, виявлено проблеми їх охорони, збереження, сучасного використання та промоції. Досліджено загальний характер створення італійських укріплень в Криму, їх типологію та структуру, а також історію ремонтно-відновлювальних і реставраційних робіт на них. Визначено основні засади стратегії комплексної ревалоризації архітектурно-археологічних об'єктів на прикладі генуезьких фортець Криму. Встановлено проблеми та ризики збереження, розвитку та управління архітектурною спадщиною генуезьких фортець Криму, можливі напрями дій щодо створення проєкту стратегії їх ревалоризації. Проведено натурні дослідження об'єктів фортець Чембало та Кафа методом фотограмметрії. Визначено концепцію створення віртуального музею генуезької фортеці Кафа та концепцію фізичної ревалоризації фортеці Чембало шляхом музеєфікації як частин стратегії комплексної ревалоризації генуезьких фортець Криму.

Шифр НБУВ: RA452994

3.Щ.1532. Філософія архітектурної творчості: навч. посіб. / С. Г. Буравченко, В. В. Карпов, Л. Н. Бармашина, О. Г. Пивоваров, Н. В. Бжезовська; ред.: С. Г. Буравченко; Національний авіаційний університет. — Херсон: Олді Плюс, 2021. — 226 с.: іл., рис. — укр.

Увагу приділено становленню національної української архітектури. Розглянуто сучасні архітектурні тенденції. Висвітлено аспекти та проблеми монументальної архітектури. Зазначено, що філософські знання і підходи стають необхідними в самовизначенні архітектора та знаходженні принципів діяльності будь-якого архітектурного осередку — майстерні, бюро, ательє, студії, або архітектора як творчої персоналії.

Шифр НБУВ: VA859630

Див. також: 3.Т.231

Декоративно-прикладне мистецтво

Промислове мистецтво

3.Щ.1533. Теоретичні напрями дизайну України другої половини ХХ — початку ХХІ ст.: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.07 / О. М. Яремчук; Київський нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ, 2021. — 15 с. — укр.

Звернено увагу, що зростання попиту на проектування якісної продукції сформувало стійку потребу у конкурентоспроможних фахівцях із дизайну. В цьому контексті успіхи дизайнерської галузі залежать від якісної профільної освіти на основі потужного теоретичного базису. За результатами дослідження проаналізовано та систематизовано теоретичні напрями вітчизняного дизайну та на основі аналізу наукових текстів виокремлено 15 напрямів. Вперше сформульовано та проаналізовано гіпотези розвитку нових теоретичних напрямів: візуальної культури, медіадизайну, концептуалістського, перцептивного. Запропоновано нову етимологію терміна дизайн та нове формулювання парадигми дизайну у контексті постмодерністських мистецьких практик.

Шифр НБУВ: RA452456

Живопис

3.Щ.1534. Зображення музичних інструментів та музик волинськими іконописцями / М. В. Пазинюк // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 66-72. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Досліджено особливості зображення традиційних музичних інструментів на іконах волинського ікономалярського осередку, охарактеризовано особливості сакрального мистецтва Волині крізь призму аналізу духовної спадщини ікон даного регіону. Музичні інструменти в руках намальованих персонажів ікон характеризують, насамперед, твори народної течії українського ікономалярства, надаючи їм не лише особливого настрою, але й географічної конкретики та національної ідентичності. Виявлено, що мотиви зображення музичних інструментів у структурі ікони засвідчують поєднання двох видів мистецтв — музики і живопису в українській традиційній культурі, а також намагання наблизити Святих до реального життя простих людей, конкретизувати місце євангельської події.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1535. Танець під музику часу: транскрипція мистецтва та науки в хороводі античних муз / К. М. Гамалія // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 85-92. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Із метою структурованої репрезентації предмета дослідження розглянуто семіотичне відтворення яскравими представниками живопису кінця XV — початку XX ст. співіснування в культуротвірчій діяльності емоційно-естетичної та раціональної складової. Виявлено та продемонстровано наявність композиційних і художньо-естетичних особливостей візуалізації такого єднання, притаманних кожному з періодів в історії мистецтва від Ренесансу до Модерну. В контексті результативності та специфіки синтезу науки і мистецтва наведено приклади творчого доробку природознавців Француза Бернара Паліссі та нашого співвітчизника Миколи Шарлеманя. Доцільність повернення до синкретичності культури, підкріплюється висновком про очевидність для живописців Нового часу нероздільності наукової та художньої творчості в античній філософії.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1536. Твори Тетяни Яблонської в колекції Дирекції художніх виставок України / І. В. Ситник // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 72-78. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено творчий доробок української мисткині Тетяни Яблонської (1917 — 2005) із фондів Дирекції художніх виставок Міністерства культури та інформаційної політики України (Дирекція). Через Дирекцію пройшли майже всі твори художниці, які сформували важливу частину колекцій в музейних збірках України. Застосовуючи історико-хронологічний і культурологічний методи, аналізується інформація про наявність творів Т. Яблонської у фондах Дирекції, з'ясовується хронологія їх переміщення у музейні колекції України, виявляються невідповідності в інформації інвентарних карток музеїв щодо атрибуції окремих полотен. Завдяки аналізу облікових даних Дирекції художніх виставок України у дослідженні відновлено назви й датування творів Т. Яблонської з Національного художнього музею України в Києві й Харківського художнього музею.

Шифр НБУВ: Ж69407

Музика та видовищні мистецтва

3.Щ.1537. Борис Лятошинський і польська культура. Комунікативні поля творчості: автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства: 26.00.01 / І. Б. Савчук; Національна академія мистецтв України, Інститут проблем сучасного мистецтва. — Київ, 2021. — 34 с. — укр.

Здійснено комплексний аналіз ролі Бориса Лятошинського у процесі взаємодії культур. Зазначено, що біографічний і соціокультурний складники синтезують і поетично репрезентують роль митця в українсько-польських крос-культурних комунікаціях довоєнного й повоєнного часу. Уперше досліджено значення Лятошинського як культурного діяча у міжкультурних комунікаціях. Окреслено раніше не відомі життєві факти, що підтверджують визначальну роль митця у просуванні українського мистецтва в європейській культурній простір. Введення до наукового обігу корпусу нових фактів, визначальних для художнього і громадського життя Лятошинського зрілого та пізнього етапів, збагачує знання про культурний контекст повоєнної епохи та в цілому прояснює вектори культурної історії України XX століття. Порушено питання комунікативних форматів соціокультурного і художнього простору. Взаємозалежність сприйняття твор-

чості та її вписування у текст культури актуалізує прихований буттєвий наратив Б. Лятошинського як людини Європи. Через власну модерну художньо-виражальну систему європейського зразка Б. Лятошинський вибудував комунікаційні містки, завдяки чому вперше в історії радянської України було презентовано й згодом включено у соціокультурний простір іншої європейської держави український мистецький компонент. І вперше ці надважливі процеси було ініційовано не імперським центром, а культурним діячем із регіонального осередку.

Шифр НБУВ: РА452402

3.Щ.1538. Джерелознавство історії української музичної культури: [монографія] / Л. П. Корній; ред.: Л. А. Гнатюк; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. — Київ. — Ніжин: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського: Лисенко М. М., 2019. — 311, [8] с.: іл., фот. — Бібліогр.: с. 245-283. — укр.

Розглянуто музичне джерелознавство як спеціальну галузь українського музикознавства. Визначено її теоретичні та практичні аспекти. Розкрито специфіку використання музично-історичних джерел в українській музичній культурі від середньовіччя до бароко.

Шифр НБУВ: ВС69897

3.Щ.1539. Дослідження методів вилучення вокалу у зміксованих записах / В. Ю. Царик, Вікт. В. Гнатушко // Систем. технології. — 2020. — № 3. — С. 46-56. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Розглянуто задачу сліпого поділу сигналу, а саме, виділення вокальної доріжки з готового зміксованого запису. Мета дослідження — виділення характеристик вокального сигналу на підставі існуючих методів і програмних засобів. Проаналізовано існуючі методи виділення вокалу: методи частотної фільтрації, фазового віднімання та методи на основі систем штучного інтелекту. Проведено порівняльний аналіз роботи програмних засобів для ізоляції вокалу та методу фазового віднімання, що надало змогу зробити висновки про недостатню ефективність існуючих методів ізоляції вокалу у зв'язку з неврахуванням особливості тембру голосу в конкретній музичній композиції.

Шифр НБУВ: Ж69472

3.Щ.1540. Естрадне музичне мистецтво України кінця XX — початку XXI століття як фактор євроінтеграції української культури: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / М. І. Дружинець; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. — Київ, 2021. — 20 с. — укр.

Здійснено комплексне дослідження естрадного музичного мистецтва (ЕММ) в контексті євроінтеграційних процесів в Україні кінця XX — початку XXI століття, обґрунтовано змістові параметри, за якими відбувається євроінтеграція українського ЕММ в сучасний європейський культурний простір, простежено основні тенденції його еволюційних процесів у вимірах трансформації форм масової комунікації, висвітлено теоретичні та практичні засади розбудови системи професійної музичної освіти в галузі ЕММ. Уточнено поняття "естрадне музичне мистецтво", що інтерпретується як складний культурно-мистецький феномен, що функціонує в просторі масової культури та охоплює широкий спектр жанрів, напрямів та стилів популярної інструментальної та вокальної музики. Поглиблено уявлення, щодо ролі вокальних талант-шоу та пісенного конкурсу Євробачення як чинників, що сприяють культурній євроінтеграції сучасної української естрадної музики, розуміння значення освітньої діяльності сучасних мистецьких закладів вищої освіти як провідних осередків у підготовці фахівців у сфері ЕММ України тощо.

Шифр НБУВ: РА452779

3.Щ.1541. Метаморфози образу Орфея у французькій сольній кантаті XVII — XVIII століть / Г. А. Джулай // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 25-31. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Зосереджено увагу на специфіці трактування образу Орфея у французькій сольній кантаті XVII — першої половини XVIII ст., репрезентованій у творчості М. А. Шарпантьє, Л.-Н. Клерамбо, Ф. Курбуа та Ж. Ф. Рамо. Виявлено змістовні та типологічні ознаки цього жанру та особливості його тембрової інтерпретації. Обґрунтовано поетико-інтонаційну своєрідність творів названих авторів, що виникли на перетині типології італійської кантати та жанрово-стильових настанов французької класицистсько-бароочної музично-історичної традиції, яка формувалася на тлі духовно-етичних шукань культури французького абсолютизму та його салонної культури.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1542. Музична комунікація як інтерпретативний феномен (на прикладі творчості XX — початку XXI ст.): автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства: 17.00.03 / Ю. В. Ніколаєвська; Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової. — Одеса, 2021. — 36 с. — укр.

Обґрунтовано теорію музичної комунікації як системи, що зумовлена творчою практикою інтерпретування музичного мистецтва XX—XXI ст. та узагальнює її. Актуалізація інтерпретативної парадигми в останню третину XX — початку XXI ст. пов'язана з домінуванням в системі музичної комунікації суб'єкту

творчості, позначено як Homo Interpretatus (людина, що інтерпретує). На прикладах композиторської та виконавської творчості у стилевій множинності мистецького простору ХХ—ХХІ ст. наголошено на принциповій інтерпретувальності будь-якого феномену музичної творчості. Уперше запропоновано розуміння музичної комунікації як інтерпретативного феномена та актуалізовано інтерпретативно-комунікативний підхід при дослідженні різних артефактів музичної комунікації ХХ—початку ХХІ ст.; сформульовано когнітивний органон, що охоплює всі складові музичної інтерпретації як комунікативного досвіду, обґрунтовано доцільність введення в науковий обіг поняття лHomo Interpretatus та лкомунікативна стратегія, концептуалізовано їхню роль в музикознавстві та надано дефініції; розроблено концепцію Homo Interpretatus в мистецтві ХХ—ХХІ ст.; запропоновано типологію комунікативних стратегій та апробовано на ґрунті музичної творчості ХХ—початку ХХІ ст.; змодельовано структуру музичної комунікації як багаторівневу та відкриту систему. Homo Interpretatus позначено центральним елементом системи наукового опису комунікативної парадигми — інтерпретології, що базується на синтезі когнітивістики та музикознавства та є науковим методом, що структурує новий простір комунікації. Інтерпретативний вимір увиразнений через теоретичну та практичну складові теорії музичної комунікації. Окреслено вплив змін в системі комунікації на параметри музичного твору, його виконання та наукового опису.

Шифр НБУВ: RA453239

3.Щ.1543. Музична критика Осипа Залеського на сторінках часопису «Свобода» (1960 — 1970 рр.) / О. А. Білінська // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 42-47. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Розкрито тематичну палітру музично-критичних публікацій музикознавця і композитора Осипа Залеського. Проаналізовано двадцять досі невідомих рецензій і відгуків музичного критика, надрукованих у різні роки в часописі «Свобода» — періодичному виданні української громади в Америці, яке друкувалося від 1893 року. Дописи О. Залеського присвячені аналізу творчості відомих представників українського музичного мистецтва, нових книжкових видань, записів на платівках творів українських композиторів та фольклорних зразків.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1544. Музично-архаїчні форми втілення східнослов'янських жіночих божеств в обрядовій фольклорно-пісенній традиції / Т. Каплун // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 114-119. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Розглянуто жіночі міфологічні образи, що збереглися в обрядових жанрах традиційного пісенного фольклору східних слов'ян, а також засоби їх втілення у народно-пісенному матеріалі. Головним завданням стало виявлення, класифікація та визначення засобів втілення архаїчних елементів культури жіночих божеств у традиційному обрядовому пісенному фольклорі східних слов'ян. Виявлені форми репрезентації імен слов'янських жіночих міфологічних істот та божеств у народів східнослов'янської групи з виділенням вербально-музичних та інтонаційно-ритмічних формул звернення на прикладі обрядових календарних пісень.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1545. Музично-вербальна еміненція в інтерпретаційному дискурсі мистецтвознавства: автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства: 26.00.01 / О. В. Фрайт; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. — Київ, 2021. — 35 с. — укр.

Представлено мистецтвознавчу адаптацію, концептуалізацію і трактування філософсько-герменевтичної категорії еміненції тексту з міжгалузеву опорою на ідеї та положення естетики, культурології, компаративістики, філософії етнокультури. Досліджено музично-вербальну еміненція в єдності її складових (мімесис, діалог і полілог, інтермедіальність, інтертекстуальність, трансцендентність, екфразис, інтерпретація) та доповнено рецептивними поняттями (асоціації, антиципація, аперцепція та ін.), розглянуто в інтегративних вимірах програмової та вокальної творчості, «музичної» прози та музичного паратексту в літературі. Розроблено класифікацію інструментальної програмовості з інтертекстуальним, інтермедіальним та онтологічно-інтенційним тематично-образними рівнями, здійснено порівняння музичних інтерпретацій однієї поетичної основи та віршів із тотожними «музичними» назвами, простежено стильову еволюцію омузикалення творчості одного поета, запроваджено поняття «музична номеносфера літературних заголовків» і нові різновиди музичних екфразисів і гіпотипозису в прозі. Запропоновано дослідницькі вектори музично-культуральної компаративістики.

Шифр НБУВ: RA452634

3.Щ.1546. Національна історія в мистецьких образах як сутність композиторської творчості Михайла Вериківського: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / А. О. Кармазін; Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. — Суми, 2021. — 20 с. — укр.

Досліджено творче мислення М. Вериківського (1896—1962) та детермінованість його сутності національно-історичною тема-

тикою. Актуальність теми визначається, по-перше, введенням у науковий обіг поняття «парадигма національно-історичної тематики» творчості М. Вериківського і, по-друге, дослідженням виважу парадигми національно-історичної тематики творчості у мистецькому доробку композитора. Основний напрям дослідження визначено специфікою обраної теми: від періодизації творчого шляху М. Вериківського в контексті втілення національно-історичної тематики — до розгляду кантати «Гайдамаки», «Волинських акварелей», аналізу та оркестрування автором Концерту для фортепіано з оркестром.

Шифр НБУВ: RA453208

3.Щ.1547. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / А. Г. Поліхроніді; Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Вперше науково обґрунтовано сутність феномену лготовність майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти; визначено його структуру (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний компоненти), критерії (особистісно-настановний, орієнтаційно-інформаційний, операційно-процесуальний, оцінно-корегувальний) із відповідними показниками; охарактеризовано рівні лготовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти (високий, достатній, задовільний, низький). Науково обґрунтовано педагогічні умови формування лготовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти; актуалізація розвивального середовища закладу вищої освіти, спрямованого на стимулювання творчості майбутніх учителів музичного мистецтва в освітньо-професійній (за характером) і музичній (за змістом) діяльності; використання інтерактивних методів навчання в процесі партнерської взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва як учасників освітнього процесу; наповнення компонентів освітньо-професійної програми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва інклюзивним змістом освіти. Розроблено модель формування лготовності майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. Уточнено сутність конструктів лнтегрована освіта, лнклюзивна освіта, лдтіти з особливими освітніми потребами, лпрофесійна діяльність учителів музичного мистецтва в умовах інклюзивної освіти.

Шифр НБУВ: RA452948

3.Щ.1548. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з дитячим хором: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В. В. Юнда; Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. — Старобільськ, 2021. — 20 с.: табл. — укр.

На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної, культурологічної та мистецтвознавчої літератури розкрито стан доцільності проблеми фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з дитячим хором та її понятійно-термінологічний апарат. Проаналізовано історико-педагогічні аспекти розвитку дитячого хорового виконавства в Україні. Визначено сутність, структуру й особливості формування компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва в роботі з дитячим хором у процесі фахової підготовки. Розроблено критерії та показники рівнів сформованості їхньої компетентності; теоретично обґрунтовано, змістовно розроблено й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з дитячим хором у процесі вивчення фахових дисциплін.

Шифр НБУВ: RA452982

3.Щ.1549. Риторика і стилістика оперного твору: від словесно-музичного тексту до образного змісту (на матеріалі творчості російських композиторів ХІХ століття): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Чжу Веньфен; Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової. — Одеса, 2021. — 17 с. — укр.

Розглянуто риторичну та стилістичну в російській опері ХІХ ст. У зв'язку з чим поетапно встановлено і викладено історичні та теоретичні пролегомени явища риторичної, досліджено шляхи включення цього феномену до сфери музичного тексту, його кореляції з явищем оперного твору, композиторської поезики та стилю. Для вирішення окреслених задач залучено теоретичний апарат загальної та музичної риторичної, лнгвістичної тексту, музичної текстології, літературознавства. Репрезентовано характеристику взаємодійносин поетично-словесної основи і музики в опері, уточнено відмінності поетичного та прозового слова та особливості їх функціонування в цьому жанрі, акцентовано на принциповій значимості роботи зі словом саме російських композиторів ХІХ ст. Виявлено особливий вплив на формування російської опери даного періоду ллушкінської теми. Визначено риторичні аспекти оперної творчості М. Глінки, М. Римського-Корсакова, М. Мусоргського в контексті функціонування загальних мовних формул, так званих семантичних фігур, що мають конкретне структурне оформлення, а також правил побудови комплексу різноманітних елементів, що у своїй цілісності ведуть до переконливості музично-мовленнєвої взаємодії.

Встановлено, що кожен з перелічених композиторів вибудовує свої стосунки з риторикою: від використання принципу риторичного узагальнення (вживання певних жанрово-стилістичних музичних формул для характеристик героїв, станів та ситуацій) до створення власної авторської риторики.

Шифр НБУВ: РА452928

3.Щ.1550. Семантико-стилістичні риси мелодики у Літургії для мішаного хору Михайла Вербицького / В. Мойсіук // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 37-41. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Здійснено аналіз семантико-стилістичних рис мелодики Літургії для мішаного хору Es-dur М. Вербицького за виданням у редакції М. Гобдича. Вказаний аспект твору розглянутий крізь призму національної пісенної та загальноєвропейської музично-риторичної традиції. Автор виходить із переконання, що творчість М. Вербицького є важливою для розвитку української музичної культури у різних її сферах, тому вимагає шанобливої уваги й дослідження різноманітних її аспектів, серед яких зв'язок духовної спадщини митця із загальноєвропейською і національною професійними та народною традиціями є одним із домінуючих. З'ясовано, що семантико-стилістичні риси мелодики Літургії для мішаного хору М. Вербицького яскраво свідчать про синтез пануючої у творі національної церковно-співочої традиції, що має витоки у народній пісенності з традицією загальноєвропейської музичної риторики. Українські пісенність-кантовість і галицька елегантність свідчать про ментальне кордоцентрично-софієне, камерно-ліричне й, водночас, інтимно-експресивне осмислення жанру у душі національної ранньоромантичної музики. Для мелодизму Літургії на формальному рівні характерні наспівність, заокругленість ліній, широта дихання, прагнення до розв'язання мелізматикою та ін., що на рівні образно-концептуальному створює особливе відчуття національного звучання, навіть без цитування фольклорного матеріалу. Натомість усталені музично-риторичні фігури еднають семантику та стилістику твору із загальною площиною загальноєвропейської традиції.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1551. Сучасне музичне мистецтво і комп'ютерні програми: навч. посіб. / А. І. Бондаренко; Київський нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ: Ліра-К, 2022. — 281 с.: мал., табл. — Бібліогр.: с. 278-281. — укр.

Систематизовано досвід застосування технологій у створенні музики. Розглянуто історію звукозаписних пристроїв та електромузичних інструментів, їх вплив на розвиток музичного мистецтва. Виокремлено сучасні музичні напрями, поява яких завдячує розвитку комп'ютерних технологій. Представлено базові відомості з музичної акустики. Докладно описано роботу з музичними комп'ютерними програмами, а саме — набір нотного тексту, обробку аудіофайлів, створення фонограм шляхом підготовки MIDI-файлу, і наступної з ним роботи у програмах багатоканального зведення з підключенням віртуальних синтезаторів і семплерів. Розкрито можливості застосування комп'ютера для створення музики. Окремлено напрями електронної музики та питання її класифікації. Охарактеризовано напрями танцювальної електронної музики, експериментальні напрями електронної музики, комп'ютерна та алгоритмічна музика.

Шифр НБУВ: ВА859456

3.Щ.1552. Тема кохання у пісенній культурі: специфіка та типологія / Т. Каблова, Н. Каданцева, В. Тетера // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 99-104. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Запропоновано систематизацію естрадно-пісенної творчості на тему кохання з урахуванням її специфіки та типології. Розглянуто умови існування таких вокальних творів у динаміці словесних змін масової культури. Проаналізовано текстові, гармонічні, мелодичні особливості естрадних пісень на тему кохання та виявлено їх характерні спільні риси та внутрішні розбіжності. З'ясовано, що естрадно-пісенна творчість на тему кохання за своїм символічним змістом тяжіє до створення концептуального комунікаційного простору, який в умовах певного культурно-історичного періоду втілює закодовану інформацію щодо цінностей та поглядів соціуму на стосунки людей.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1553. Теорія і практика диригентсько-хорової школи в Україні XX — початку XXI століття: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / А. К. Мартинюк; ДВНЗ «Переяслав-Мельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». — Переяслав, 2021. — 45 с.: рис. — укр.

Висвітлено історико-педагогічні аспекти дослідження та тенденції історичного розвитку диригентсько-хорової школи в Україні XX — початку XXI ст. з урахуванням змін, які відбувалися в системі мистецької освіти упродовж зазначеного періоду. Розглянуто теорію та практику Львівської, Одеської, Київської та Харківської регіональних диригентсько-хорових шкіл, формування яких відбувалось упродовж двох етапів: каталізаційного (1910-ті — 1950-ті рр. XX ст.) та зрілого (1960-ті — 2020-ті рр.). Виявлено динаміку їх розвитку в емоційно-особистісній, інтелектуально-творчій, діалогово-наслідувальній, виконавсько-інтер-

претаційній, дидактико-акмеологічній сферах. Здійснено порівняльний аналіз функціонування регіональних диригентсько-хорових шкіл, розроблено модель формування національної диригентсько-хорової школи в Україні XX — початку XXI ст. та визначено перспективи її розвитку. Доведено, що розмаїття регіональних і авторських шкіл утворює національну диригентсько-хорову школу як духовно-практичну продуктивну соціокультурну систему виконавського та педагогічного спрямування, засновану на домінуванні української соборної хорової та педагогічної традиції.

Шифр НБУВ: РА452848

3.Щ.1554. Філософська категорія еміненності: проєкція на музично-літературне кореспондування / О. В. Фрайт // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 79-85. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Узагальнено внесок українських музикознавців до процесу формування компаративних студій у царині мистецтвознавства, висвітлено основні досягнення (фундаментальні ідеї і положення та часткові напрацювання) й запропоновано запровадження філософсько-герменевтичної категорії «емінентного тексту» Г.-Г. Гадамера як термінологічної одиниці ідіому музично-культуральної компаративістики. Предметом дослідження є концептуалізація музично-вербальної еміненності як культурно-мистецького феномена, що ґрунтується на творчій інтерпретації закладеного у творі додаткового змісту. Розглянуто деякі виміри сполучення музики й слова (програмна й вокальна творчість, «музична» проза, музична критика письменників і белетристика музикантів, музична номенсфера в літературі) у руслі сучасних компаративістичних теорій.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1555. Формування готовності майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи із застосуванням проєктних технологій / Лян Хайє; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. — Київ, 2019. — 20, [1] с.: рис., табл. — укр.

Досліджено проблему формування готовності до вокально-хорової роботи студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів із застосуванням проєктних технологій. Подано аналіз базових понять дослідження, висвітлено специфіку, сутність та зміст означеного феномена, визначено принципові підходи, що зумовило виокремлення мотиваційно-емоційного, компетентісно-конструктивного, самостійно-творчого, рефлексивно-корекційного компонентів готовності майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи із застосуванням проєктних технологій, визначено педагогічні умови їх формування. Вперше сформульовано й обрнтовано критерії, показники, охарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи із застосуванням проєктних технологій. Розроблено та впроваджено в педагогічно-мистецький процес поетапну методику формування готовності студентів до вокально-хорової роботи із застосуванням проєктних технологій, яка є цілісною системою, що передбачає узгодження з психологічними та художньо-творчими вимогами до управління вокально-хоровим процесом та змістовими складовими проєктної діяльності, застосування комплексу проєктних технік, методів, стратегій управління творчими процесами. У цілому дослідження підтвердило, що запропонована методика сприяє ефективності формування готовності майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи, досягненню студентами оптимальних і презентабельних мистецьких результатів, отриманню якісних проєктних продуктів вокально-хорової діяльності в умовах факультетів мистецтв педагогічних університетів.

Шифр НБУВ: РА439478

3.Щ.1556. Формування готовності майбутніх учителів музики до сценічного партнерства засобами ансамблевого виконавства / Хуан Ханьцзе; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. — Київ, 2019. — 20 с.: рис. — укр.

Звернено увагу на актуальну проблему формування готовності майбутніх учителів музики до сценічного партнерства засобами ансамблевого виконавства. Уточнено сутність поняття «сценічне партнерство» та «готовність до сценічного партнерства» в контексті підготовки педагога-музиканта. З'ясовано педагогічний потенціал вокально-ансамблевого виконавства як засобу формування готовності майбутнього вчителя музики до сценічного партнерства. Розкрито зміст структурних компонентів готовності майбутнього вчителя музики до сценічного партнерства, що формується засобами вокально-ансамблевого виконавства, емоційного, когнітивно-рефлексивного, діялісно-операційного, мотиваційно-вольового та комунікативного (як інтегрального стосовно решти структурних компонентів). Визначено критерії та відповідні показники, спрогнозовано та охарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів музики до сценічного партнерства, що формується даними засобами. Обрнтовано комплекс педагогічних умов та розроблено методику формування готовності майбутніх учителів музики до сценічного партнерства засобами вокально-ансамблевого виконавства; експериментально підтверджено їхню ефективність.

Шифр НБУВ: РА439587

3.Щ.1557. «Im wunderschönen Monat Mai» Р. Шумана в інтерпретації Лей Суй, Х. Шефер та Б. Бонней // Чжу Лін // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 52-60. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто питання інтерпретації камерно-вокальної музики західноєвропейських композиторів китайською, німецькою та американською співаками. Проаналізовані погляди різних музикознавців на проблему вокально-виконавського стилю як передумови інтерпретаційних розбіжностей. Визначено, що на особливості прочитання камерно-вокального твору впливають епохальні, національні параметри стилю виконавця, традиції конкретної виконавської школи та особливості його мови. Уточнюється поняття оперного та камерного амплуа виконавця, що не завжди виявляє залежність від природних даних співака. Відзначається, що особливостями камерно-вокального виконавства є відчуття ансамблевої взаємодії, точність виконавської інтонації та майстерність у втіленні найінтимніших почуттів. Наголошено на особливостях німецької мови, де на перший план висувуються просодія та фонетика, що спонукає виконавців шукати нові джерела вокальної виразності. У відповідності до визначених позицій аналізується текст-музичні особливості та виконавські версії першої пісні «Im wunderschönen Monat Mai» з вокального циклу «Dichterliebe» ор. 48 Р. Шумана, зроблені китайською співакою Лей Суй, німецькою виконавицею Х. Шефер та американкою Б. Бонней. Робиться висновок про високу якість усіх трьох версій, проте виділяється варіант Х. Шефер як наближений до еталону у зв'язку з мовленнєвим параметром. Підкреслюється перспективність розвитку китайської школи камерного співу, зважаючи на професійну якість та індивідуальність трактовки Лей Суй відомого шуманівського романсу.

Шифр НБУВ: Ж69407

Див. також: 3.Щ.1568, 3.Щ.1572, 3.Щ.1584, 3.Щ.1585, 3.Щ.1592

Музика

Окремі види музики та музичного виконавства

3.Щ.1558. Вокальні композиції у фільмі «Сватання гусара» (за мотивами водевіло М. Некрасова «Петербурзький лихвар»): драматургічний аспект / О. В. Ерошенко // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 92-99. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Виявлено музично-виконавські складові вокальних композицій фільму «Сватання гусара» (за мотивами водевіло М. Некрасова «Петербурзький лихвар») (1979, реж. С. Дружиніна) в драматургічному аспекті. Виявлено аналогічність розміщення вокальних номерів щодо дететичного художнього простору фільму; встановлено повне поєднання вокальних номерів з елементами композиції картини; розглянуто використання музичної лейттеми (строфа з дуету «Три голубки»), що синтезує ліричну ідею фільму; відзначено важливість вокальних композицій для представлення різних художніх сфер картини (ліричної, гротескно-комедійної, гротескно-драматичної, жанрової). Визначено, що основним драматургічним завданням вокальних номерів фільму є виразне та переконливе розкриття художнього образу героїв, що визначає першорядну роль вокальних композицій у сюжетно-образній концепції фільму.

Шифр НБУВ: Ж69407

Див. також: 3.Щ.1578

Інструментальна музика

3.Щ.1559. Андський чаранго як феномен південноамериканської музичної культури / Т. В. Філатова // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 15-24. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Систематизовані історіографічні знання про чаранго — автентичний андський різновид гітароподібних латиноамериканських інструментів, що виник у результаті реплікації старовинних європейських зразків хордофонів корінним населенням високогірних районів Перу, Болівії та ін. країн. Побутування інструмента в автохтонному середовищі, поряд зі споконвічно індіанськими ритуальними музичними атрибутами, пов'язане з естетикою андського звуку в доколоніальній історії. Екзогенний характер поширення чаранго, що став південноамериканською «транскультурною іконою», розкритий у взаємозв'язку з міфологемами, шлюбними ритуально-обрядовими конотаціями індіанських народів кечуа і аймара (к'яса, каджемо). Узагальнені органологічні особливості багатьох видів відгалужень сімейства чаранго. Відзначені напрями розвитку виконавських ресурсів та репертуарного фонду. Актуалізація практики гри на чаранго, вдосконалення відомих та винахід нових конструкцій інструмента обу-

мовлені явищами індіхенізму та загальносвітовою тенденцією міжкультурної взаємодії.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1560. Варіаційна форма у китайській фортепіанній музиці / Чжао Юе // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 110-114. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто специфіку розвитку такої музичної форми як варіаційний цикл та специфіку його розвитку в контексті розвитку китайської фортепіанної музики. Визначено умови виникнення таких циклічних форм як похідних творів від поетичної складової китайської культури. Виокремлено типові варіаційні цикли, обумовлені традиціями національного мистецтва й специфікою світогляду. З'ясовано, що варіаційні цикли є характерним жанром для китайської фортепіанної музики, який зберігає імпровізаційність та поступовість у розгортанні композиції з видозмінами, що забезпечені темпо-ритмічними, імпровізаційними або вільним викладенням матеріалу. Наведено музичні твори китайських композиторів у відповідній типології форми.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1561. Диригентський жест як інструментально-виконавський феномен: компаративно-технологічний підхід: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / С. А. Мурза; Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової. — Одеса, 2021. — 19 с. — укр.

Досліджено диригентську жестову систему як виконавський комунікативний інструментально-оркестровий феномен. Наведено визначення понять «диригентський жест», «виконавська диригентсько-жестова мова», «виконавський диригентський жест» і «метатекст музичного твору». Здійснено історичний огляд європейської диригентської традиції з точки зору еволюції диригентської техніки. Проаналізовано властивості диригентського жесту у невербально-комунікативній виконавській ситуації з оркестровим колективом. Визначено функціональні, структурні, змістовні особливості диригентської мануальної жестикуляції як специфічної невербальної музично-мовної системи, що отримує розвиток як структура, здатна до комунікативного втілення ціннісних засад музики. Звідси — особливості мовної системи диригентських жестів, яка (подібно до самої музики), з одного боку, спирається на інтимно-психологічні, максимально-індивідуалізовані (виконавські індивідуально-стильові) умови; з іншого боку — на універсальні мовні параметри (історико-стильові, композиційні, темпоральні, музично-мовні умови музичного твору). Досліджено хронотопічні та якісно-звукові характеристики у системі диригентського жестового втілення; аналізуються співвіднесення форм ігрових рухів музикантів-інструменталістів та диригентської жестової системи. Розглянуто індивідуальні властивості системи диригентських жестів деяких провідних диригентів ХХ—ХХІ ст., а також типологізуються певні об'єктивні тенденції стосовно диригентських жестів і постановки.

Шифр НБУВ: РА453240

3.Щ.1562. Жанр фортепіанної багателі в сучасній українській композиторській творчості: індивідуально-стильовий аспект: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / К. В. Моцаренко; Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової. — Одеса, 2021. — 20 с. — укр.

Виявлено шляхи розвитку жанру багателі у фортепіанній творчості сучасних українських композиторів, визначаються індивідуально-стильові риси фортепіанної багателі у розмаїтті композиторських інтерпретацій багательного жанру. З'ясовано присутність фортепіанної багателі у творчості українських композиторів від ХІХ ст. та особливості її розвитку на сучасному етапі, що відкриває можливість простежити енезу української багателі від традиційної п'єси-«дрібнички» до музичного мікрокосму у багательному стилі В. Сильвестрова. Виявлено активний інтерес українських композиторів на межі ХХ — ХХІ ст. до жанру багателі, що сприяє значному його розвитку в сфері фортепіанної творчості. Охарактеризовано феномен багательного стилю В. Сильвестрова як оригінальне явище сучасного українського музичного мистецтва. Проаналізовано зразки фортепіанних багатель вітчизняних композиторів демонструють різноманітність композиторських трактувань багательного жанру та надають підстави для їх типологізації відповідно до індивідуального стилю кожного з композиторів і художньої концепції того чи іншого музичного твору. Представлено зразки багательних циклів українських композиторів утворюють такі жанрово-стильові типи фортепіанної багателі: романтична мініатюра (В. Кирейко), багатель-пейзаж (Б. Стронько), багатель-стилізація (П. Захаров, І. Степанова-Боровська), концертна багатель (Л. Шукайло), багатель-перформанс (О. Шмурак). Виокремлено багательний стиль В. Сильвестрова у якості унікальної авторської концепції музичної творчості українського композитора, що набула універсального значення в масштабах його творчого мислення взагалі. Висвітлено основні ознаки багательного стилю В. Сильвестрова на рівні композиційної структури, музичної мови та змістовного наповнення його макроциклу багатель «Цикл циклів». Визначено фортепіанні багателі В. Сильвестрова у якості унікального зразка переосмислення структурно-композиційних

та музично-семантичних нормативів багателі як жанрового типу інструментальної мініатюри.

Шифр НБУВ: RA452624

3.Щ.1563. Культурно-просвітницькі ініціативи Роберта Харта як катализатор вестернізації оркестрового мистецтва Китаю / Кан Інчжен // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 75-80. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Розглянуто роль британського дипломата, мецената, просвітителя і музиканта-аматора Роберта Харта у процесі вестернізації оркестрової культури Китаю кінця XIX — початку XX ст. Охарактеризовано його здобутки як засновника першого оркестру європейського зразка, сформованого з китайських виконавців, та організатора музично-освітньої системи підготовки місцевих інструменталістів. З'ясовано, що створення музичної школи для оркестрантів сприяло поширенню західного інструментарію і формуванню засад професійної музичної освіти. На основі архівних документів здійснено аналіз концертних програм оркестру Харта і його участі у культурно-масових заходах столиці. Показано значення музично-просвітницької діяльності Р. Харта у процесі вестернізації культурного простору Пекіна.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1564. Методика інструментально-виконавської підготовки магістрантів в системі вищої музично-педагогічної освіти України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / С. У; Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. — Суми, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Вивчено стан проблеми формування та визначено сутність і зміст поняття "інструментально-виконавська підготовка магістранта в системі вищої музично-педагогічної освіти". Обрунтовано функції та наукові підходи до підготовки в інструментальному класі майбутніх викладачів гри на музичному інструменті в системі вищої музично-педагогічної освіти України. Розроблено структуру та модель методики інструментально-виконавської підготовки магістрантів і визначено педагогічні умови даної підготовки в системі вищої музично-педагогічної освіти України, критерії, показники та рівні інструментально-виконавської підготовленості студентів магістратури в системі вищої музично-педагогічної освіти України. Теоретично обгрунтовано та експериментально перевірено модель методики інструментально-виконавської підготовки таких магістрантів.

Шифр НБУВ: RA453123

3.Щ.1565. Образ давнього Києва в українській фортепіанній музиці 1980-х років (на прикладі програмних циклів Б. Фільц, І. Соневицького, Г. Саська) / А. Бондаренко // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 31-37. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розкрито образ давнього Києва на підставі аналізу драматургії та стилістики програмних фортепіанних циклів Б. Фільц, І. Соневицького й Г. Саська. Визначено типи програмності, до яких належать означені твори: узагальнений («Київський триптих» Б. Фільц) та картинний («Триптих» І. Соневицького і «Відгомін століть» Г. Саська). Охарактеризовано драматургію цих творів, в основі якої своїтний принцип композиції. Виділено три образні лінії, що простежуються в усіх циклах: епіко-драматична, сакральна-християнська та народно-побутова. Відзначено особливу увагу композиторів до втілення сакральна-християнської образності. Виявлено спільні інтонаційні символи, за допомогою яких втілено образ давнього Києва: дзвону, церковної монодії, токатоного руху та народного наспіву. Показано багатогранність образу давнього Києва, втіленого в розглянутих творах.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1566. Особливості програмних заголовків китайських дуетів для фортепіано та традиційних інструментів / Лю Сяосі // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 104-110. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто питання втілення програмної музики в різноманітних дуетах для фортепіано та традиційних інструментів сучасних китайських композиторів. Виявлено, що камерно-інструментальна музика є істотною й важливою частиною китайської музичної творчості, що підкреслюється історією розвитку традицій ансамблевої гри на національних інструментах. Зазначено, що поєднання традиційних тембрів у китайській музичній творчості засвідчує горизонтальну взаємодію двох цивілізаційних пластів — європейської та китайської музичних культур. Визначено, що майже всі дуетні композиції китайських композиторів наділені програмними заголовками, якому напрямку підпорядковані музичні події твору. Виявлені основні тенденції трактовки поняття програмної музики в сучасній західній теорії музиці — праці Дж. Гепокоскі та Р. Скрутона. У відповідності до них проаналізований ряд камерно-інструментальних творів китайських композиторів. Зазначено, що найбільш показовим для китайських інструментальних дуетів за участю фортепіано є психологічний та наслідувальний (або репрезентативний) тип програмності; менш розповсюдженим виявляється описовий тип. Визначено роль програмності в подібних творах як частини мен-

тального коду китайської нації та окреслено значення інтерпретаційного стилю в передачі програмної назви.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1567. Перетворення національних та світових тенденцій в розвитку китайської скрипкової музики на прикладі творчості Ма Сіцонга: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Лі Янь Лун; Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка. — Львів, 2021. — 20 с. — укр.

Висвітлено проблематику міжкультурної взаємодії Схід — Захід в аспекті музичного окциденталізму на прикладі творчості Ма Сіцонга як представника китайської скрипкової мистецтва. Прослідковано шляхи адаптації європейської скрипки в Китаї та становлення національної композиторської скрипкової школи у XX ст., основоположником якої є Ма Сіцонг. У відповідності до етапів розвитку китайської музичної культури вперше рівноцінно розглянуто європейський-китайський-американський періоди творчості митця. Відтворено повноцінну картину стильової динаміки та визначено пріоритети жанрової парадигматики за рахунок аналітичних спостережень над усіма скрипковими творами, зокрема — маловідомими та нововідкритими діаспорними опусами, в яких спостерігається одночасна орієнтація на культуру своїх предків і новонабутої країни. Визначено провідні образно-художні концептосфери, відповідні основним типам програмності (лірико-пейзажна, жанрово-побутова, релігійно-обрядова, епічна) з втіленням музичних рис китайської та інших етнолокальних культур Сходу (монгольська, тибетська, уйгурська, тайванська). Зазначено, що спираючись на здобутки європейської традиції скрипкової музики, композитор адаптував широкий спектр художньо-стильових напрямків XX ст. (імпресіонізм, символізм, неоромантизм, неофольклоризм, урбанізм, експресіонізм, неоархаїка, примітивний наїв, мінімалізм), зумовлених зустрічним рухом Сходу і Заходу. На перетині національної традиції і технік XX ст. Ма Сіцонг активізував розширення ладо-гармонічної систем, метро-ритмічного комплексу, фактурно-тембральних та формотворчих засобів.

Шифр НБУВ: RA452853

3.Щ.1568. Поетика камерно-вокального циклу в композиторській творчості другої половини XX століття (на прикладі камерно-вокальних творів С. Слоніського): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Ду Вей; Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової. — Одеса, 2021. — 16 с. — укр.

Розглянуто характерні властивості поезики камерно-вокальних циклів С. Слоніського як специфічної цілісної системи характерних ознак і художніх прийомів. Розглянуто поняття поезики у дискурсивному колі естетичних, літературознавчих і музикознавчих досліджень, що дозволяє вивчати музичну поезику як системну цілісність засобів вираження у художньому творі в її проєкції на композиторську творчість. Досліджено принципи циклічної побудови та художні умови циклізації у камерно-вокальній творчості у взаємообумовленості та взаємозалежності з явищем «сюжетності» в музиці. Визначено теоретично-концепційні засади, загальну логіку та художньо-змістові принципи взаємодії слова та музики як основи композиційної побудови камерно-вокального циклу. Простежено характерні властивості поезики камерно-вокальних циклів С. Слоніського як специфічної цілісної системи характерних ознак та художніх прийомів. Досліджено художньо-образну семантику «Шести романсів на вірші А. Ахматової» та «Десяти віршів Анни Ахматової» як втілення авторської моделі камерно-вокального циклу. Краса й естетична вагомість поетичного слова, його художня досконалість мала для композитора надзвичайне значення, тому творчість А. Ахматової була для нього джерелом натхнення.

Шифр НБУВ: RA452338

3.Щ.1569. Семіологія камерно-інструментального мистецтва України кінця XX — початку XXI століть: автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства: 26.00.01 / А. І. Кравченко; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. — Київ, 2021. — 36 с. — укр.

Науковою проблемою дисертації є семіологія камерно-інструментального мистецтва з концептуалізацією інтертекстуальності та інтермедіальності як її центральних категорій та впровадження концепції і типології музичної інтермедіальності до мистецтвознавчого дискурсу. Обрунтовано міждисциплінарне розуміння семіології камерно-інструментального мистецтва України кінця XX — початку XXI ст., що спирається на положення і дослідницький інструментарій теорії інтертекстуальності та інтермедіальності, кінесики і прокесіми, мультимодальних студій, філософії та естетики музики, когнітивної музикології та культурологічної герменевтики у їх дискурсивній єдності. Розроблено концепцію музичної інтермедіальності, яка включає принципи медіального синтезу, транспозиції та синергії, а також типологію інтермедіальних зв'язків у камерно-інструментальному мистецтві, що окреслює мультисеміотичний, моносеміотичний, експліцитний, імпліцитний, координаційний та субординаційний рівні їх функціонування. Визначено семіотичні аспекти та естетико-культурологічне значення інтертекстуальних та інтермедіальних кодомовних стратегій композиторського творення, висвітлено їх вплив на процеси жанротворення та появу виконавського типу

«універсального інтерпретатора». Розглянуто амбівалентні моделі організації простору ансамблевої комунікації та охарактеризовано семіосферу виконавських інтермедіальних проєктів у камерно-інструментальному мистецтві.

Шифр НБУВ: RA453306

3.Щ.1570. Сучасна концертна практика як елемент суспільних змін / С. В. Виткалов // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 47-52. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Виявлено потенціал сучасного музичного мистецтва, представленого різними групами виконавців, концертуючих у регіонах на тлі політичної і військової напруги. Аналізується їх організаційно-культурна й художня діяльність та доводиться думка про те, що сучасна між культурна комунікація стимулювала появу нового типу митців, в основі творчості якого лежить високий інтелект, постійний художній пошук, спрямований як на використання етноскладової інших країн, так і розширення потенційних можливостей власного музичного інструменту через застосування рор-violin, що дозволяє їм у власній творчості сполучати різні стилі — джаз, фолк, класику, сучасні ритми, ігноруючи традиційні рамки жанру.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1571. Темброво-фактурна специфіка транскрипцій за участю баяна чи акордеона композиторів Харкова кінця ХХ — початку ХХІ століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / М. Ю. Площенко; Харківський нац. ун-т мистецтв імені І. П. Котляревського. — Харків, 2021. — 20 с. — укр.

Вивчено транскрипційну творчість для різних народно-інструментальних складів за участю баяна / акордеона сучасних композиторів Харкова — Б. Міхеєва, О. Назаренка, А. Стрільця, що є першим системним науковим досвідом для сучасного українського музикознавства. Цю тему слід розглядати в контексті актуальних сучасних досліджень, присвячених українській національній музичній культурі, її «емблемним» репрезентативним явищам, серед яких провідне місце займає український народний оркестр, його генезис, шляхи професіоналізації, становлення та розвитку жанрово-стильової системи від фольклорних джерел до композиторської творчості. У зв'язку з цим здійснено огляд історії становлення та історіографії вивчення харківського регіональної школи народних інструментів, її баянно-акордеонного підрозділу; висвітлено генерацію музикантів, композиторські, виконавські, освітні традиції. Вивчено транскрипції представників харківської школи різних поколінь — Б. Міхеєва, О. Назаренка, А. Стрільця, що демонструють поєднання композиторської та виконавської майстерності, віртуозний концертний стиль, ретельне ставлення до збагачення сучасного професійного народно-інструментального репертуару за рахунок творів світової класики.

Шифр НБУВ: RA449049

3.Щ.1572. Формування готовності майбутнього вчителя музики до художньо-інтерпретаційної діяльності в процесі вокального навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Я. Лінч; Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. — Суми, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Комплексно досліджено проблеми формування готовності майбутнього вчителя музики до художньо-інтерпретаційної діяльності в процесі вокального навчання. Виявлено сучасний стан розробки проблеми формування готовності майбутнього вчителя музики до художньо-інтерпретаційної діяльності в процесі вокального навчання в педагогічних закладах вищої освіти України. Визначено структурні компоненти готовності майбутнього вчителя музики до художньо-інтерпретаційної діяльності. Розроблено структурно-функціональну методику формування готовності майбутнього вчителя музики до художньо-інтерпретаційної діяльності в процесі вокального навчання в педагогічних закладах вищої освіти України. Схарактеризовано критерії, показники та рівні сформованості означеної якості в майбутнього вчителя музики. Експериментально перевірено ефективність методики формування в майбутнього вчителя музики готовності до художньо-інтерпретаційної діяльності в процесі вокального навчання на основі створеної структурно-функціональної моделі.

Шифр НБУВ: RA452337

3.Щ.1573. Фортепіанна спадщина Сергія Борткевича у актуальному просторі виконавського мистецтва ХХ — початку ХХІ століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / Є. О. Левкулч; Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. — Київ, 2021. — 15 с. — укр.

Зазначено, що за життя С. Борткевича його твори часто виконувались у концертних залах Європи, мистецьких програмах європейських та американських радіостанцій. Про їх беззаперечний триумф свідчать численні позитивні відгуки критиків у тогочасних періодичних виданнях, враження від концертів та сподаги про них, що збереглися у приватних листуваннях та інших архівних документах різних країн. Інтерес до творчості митця підсилювала його власна, авторська концертна діяльність: спочатку як піаніста-віртуоза, а пізніше — як композитора-виконавця і диригента. Гастролі С. Борткевича охоплювали Австрію, Іспанію, Німеччину, Нідерланди, Росію та інші країни Європи.

Після Першої світової війни він виступав як запрошений диригент із Віденським симфонічним оркестром, Чеським та Сілезьким філармонічними оркестрами, Великим симфонічним оркестром Віденського радіо RAVAG, іншими колективами. У кожному розділі дисертації розглянуто питання, пов'язані із долею творчої спадщини С. Борткевича. Наведено гіпотетичні причини відсторонення його музики на периферії європейського культурного простору. Музику увагу приділено огляду архівних документів і наукових досліджень від початку ХХ ст. до сучасності. Розглянуто умови, в яких відбувалось формування й становлення творчої особистості митця, висвітлено історію його концертних виступів та педагогічної діяльності. Досліджено виконання музики композитора піаністами з різних країн світу.

Шифр НБУВ: RA452472

Танець. Хореографія

3.Щ.1574. Бальна хореографія у країнах Південної Америки кінця ХVІІ — початку ХХІ століття / Т. С. Павлюк // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 7-15. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Мета роботи — аналізування історичних процесів розвитку бальної хореографії у Південній Америці, кінця ХVІІ — поч. ХХІ ст. Вперше здійснено спробу наукового дослідження актуальних питань проблематики розвитку бальної хореографії у Південній Америці, кінця ХVІІ — поч. ХХІ ст. Висвітлено особливості історичних процесів розвитку бальної хореографії у Південній Америці кінця ХVІІ — поч. ХХІ ст. Загальними особливостями латиноамериканської програми є відсутність щільного контакту між виконавцями (тут здебільшого зберігається контакт рук, дозволена відстань між партнерами, а також елементи сольної танцювальної імпровізації) та більш розкутий зовнішній вигляд (короткі, відкриті сукні та костюми по фігурі). Доведено, що бальна хореографія у країнах Латинської Америки є складовою культурного життя, існуючи у всіх своїх формах — як соціальні танці, сценічна хореографія, як спортивно-конкурсний рух. Встановлено, що Латиноамериканський регіон є батьківщиною багатьох танцюристів екстра-класу. Мультикультурне середовище та національні традиції сприяють підготовці фахівців-хореографів, які блискуче опановують і близькою за пластикою латиноамериканською програмою, і європейськими танцями. У країнах Латинської Америки працюють й відділення компанії Arthur Murray International, Inc. Танцювальні класи Артура Мюррея розташовані у Пуерто-Рико, Мексиці, Перу та Бразилії.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1575. Народне хореографічне мистецтво українців Закарпаття другої половини ХХ — початку ХХІ століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / А. В. Тимчула; Київський нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ, 2021. — 16 с. — укр.

Уперше комплексно проаналізовано народну хореографічну культуру українців Закарпаття. З'ясовано етнокультурну специфіку регіону й іноетнічні впливи на формування народних танців українців Закарпаття. Проаналізовано обрядові та позаобрядові народні танці, виявлено регіональні особливості формування народно-сценічного хореографічного мистецтва Закарпаття. Доведено, що в танцювальній культурі українців Закарпаття збереглися дохристиянські елементи, зокрема, танцювання по колу, у напрямку по сонцю для посилення текстів танечних пісень. На основі аналізу весільної обрядовості виявлено характерні окремим територіальним етнічним групам танці. Проаналізовано творчість професійного колективу народно-сценічного танцю Закарпаття (танцювальна група при Закарпатському народному хорі) та постановки провідних українських балетмейстерів за межами регіону, що створені на основі танців бойків, гуцулів, долинян і лемків. Охарактеризовано діяльність аматорських колективів українського народно-сценічного танцю Закарпаття другої половини ХХ — початку ХХІ ст.

Шифр НБУВ: RA452262

3.Щ.1576. Формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. В. Добролюбова; Луганський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Старобільськ, 2021. — 20 с.: рис., табл. — укр.

Обґрунтовано теоретичні засади формування готовності майбутніх викладачів хореографії до професійної діяльності, розкрито її сутність, структуру та особливості. Проаналізовано сучасний стан підготовки майбутнього викладача хореографії та охарактеризовано види балетмейстерської діяльності. Визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у професійній діяльності. Виокремлено та обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у процесі професійної підготовки, здійснено їхню

змістовну розробку. Експериментально доведено ефективність реалізації запропонованих педагогічних умов.

Шифр НБУВ: RA453226

3.Щ.1577. Хореографічне мистецтво: методологічні рефлексії сучасних українських дослідників: колект. монографія / А. І. Підлипський, О. І. Карандеева, К. А. Лук'яненко, М. Д. Коростельова; Київський нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ: Ліра-К, 2020. — 119 с. — укр.

Представлено погляди сучасних українських дослідників на методологію наукових розвідок з хореографічного мистецтва. Розкрито бачення концептуальних підходів до дослідження проблем народно-сценічної хореографічної культури Тернопільщини (А. Підлипський), чоловічого танцю в балеті (О. Карандеева), балетного театру України 1950 — 70-х років (К. Лук'яненко), інтерпретації балетів класичної спадщини наприкінці ХХ — на початку ХХІ століття (М. Коростельова). Репрезентовано широку палітру наукового інструментарію з різних галузей гуманітарного знання в проєкції на хореографічне мистецтво.

Шифр НБУВ: BA859348

Театр

3.Щ.1578. Імагологічний дискурс втілення образу Турандот у світовому музичному мистецтві: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Ван Юй; Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка. — Львів, 2021. — 20 с. — укр.

Прослідковано історичну еволюцію музичних втілень образу Турандот, впровадив його 300-річного існування у світовій культурі. Акцентовано, що імагологічний напрям дослідження дозволив окреслити та типологізувати героїню за імагосемантикою Сходу у площині орієнтально-екзотичної тематики Заходу. Простежено кореспондування музичних втілень образу Турандот з мистецькими стилями і напрямками: бароко, класицизм, романтизм, модерн, веризм, неокласицизм, експресіонізм, постмодернізм тощо, співвідносно з етапами європейського екзотизму. Висвітлено особливості прочитання образу Турандот представниками різних національних шкіль: французької, австро-німецької, італійської, скандинавської, російської, американської, української, китайської.

Шифр НБУВ: RA452854

3.Щ.1579. Інтеркультурність акторського тренінгу в сучасному театральному мистецтві: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / В. Д. Штефюк; Київський нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ, 2022. — 16 с. — укр.

Досліджено інтеркультурність акторського тренінгу в сучасному театральному мистецтві як інтеркультурного синтезу театральних тілесних і ментальних практик. Виявлено специфіку інтерпретації традиційних східних практик в європейських акторських тренінгах, розкрито вплив західного театру на розвиток східного акторського тренінгу, охарактеризовано сучасні інтеркультурні методи підготовки актора, розглянуто інтеркультурний полілог акторського тренінгу у світовому театрі кінця ХХ — перших десятиліть ХХІ століть, визначено перспективи впровадження сучасних методик акторського тренінгу у вищих мистецьких навчальних закладах освіти в Україні. Вперше в українському мистецтвознавстві досліджено інтеркультурні джерела та шляхи збагачення акторського тренінгу у взаємозв'язку акторського мистецтва і наук про людину, тілесних і духовних практик, нові методи, моделі та програми підготовки сучасного актора, виявлено їх відмінності від традиційних моделей західної та української театральної школи.

Шифр НБУВ: RA452644

3.Щ.1580. Концептуально-сміслові поле балетної критики в Радянській Україні 1920 — 1930-х років: монографія / А. М. Підлипська; Київський нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ: Ліра-К, 2021. — 380 с. — Бібліогр.: с. 321-344. — укр.

Концептуалізовано становлення балетної критики в Радянській Україні у 1920—1930-х рр., охарактеризовано художньо-естетичні погляди російських радянських критиків балету цього періоду, відтворено балетно-критичний поліфонізм в оцінці авангардних пошуків форми та змісту «радянської балетної вистави» 1920-х рр., з'ясовано основні аспекти балетно-критичної рефлексії на класичний танець в умовах пролеткультівських та авангардистських інтенцій в Радянській Україні 1920-х рр., охарактеризовано погляди критиків на авангардистських експериментуваннях в балетному театрі УСРР другої половини 1920-х рр., відтворено панораму естетичних підходів та балетно-критичної думки щодо становлення хореодрми в рамках концепту «соцреалістичне мистецтво», виявлено основні ознаки балетної критики другої половини 1930-х рр. як транслятора соцреалістичних принципів. Зазначено, що упродовж 1920—1930-х рр. балетна критика в Радянській Україні стала помітним явищем у художньо-критичному дискурсі, однак не було розроблено методологію об'єктивної фахової балетної критики та власної школи.

Шифр НБУВ: BA859457

3.Щ.1581. Матеріали до енциклопедії української театральної культури: [статті]. Ч. 1. А — е / О. Боньковська, І. — Я. Гамкало, Д. Дзюба, О. Зінч, Л. Івченко, Є. Коваленко, Г. Конькова, Л. Корній, М. Кузьмін, І. Лисенко, А. Муха, О. Немкович, В. Олійник, Г. Полянська, Т. Руда, Р. Сенькусь, Л. Тарасенко, Н. Томозова, В. Турквич, Т. Швачко; голов. ред.: Г. Скрипник; наук. ред.: О. Зінч, О. Немкович; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. — Київ, 2022. — 163 с.: іл. — укр.

Увагу присвячено висвітленню переважно трьох галузей української театральної культури — оперного, балетного, музично-драматичного театру. У статтях представлено різнобічний погляд на театральне мистецтво, охоплено його різні складові як синтетичної цілісності. Зауважено, що низка матеріалів засвідчує погляд на театр як на субсистему культури. Відтак висвітлено творчість оперних співаків, диригентів, режисерів, художників-сценографів, балетмейстерів, артистів балету, драматичних акторів, музикантів-інструменталістів, антрепренерів, а також історичні явища вітчизняного театру.

Шифр НБУВ: B359173/1

3.Щ.1582. Матеріали до історії українського театру. Від витоків до початку ХХ століття / ред.: Р. Пилипчук, М. Суліма, О. Шевчук, О. Красильникова; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. — Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2016. — 278, [1] с. — укр.

Висвітлено особливості становлення українського театру. Увагу приділено старовинному українському театру до унормування нової української мови (XVI — XVIII ст.). Розглянуто розвиток українського театру впродовж першої половини — 70-х років XIX ст. Акцентовано на золотій добі українського театру та на шляху до відкриттів модерної доби.

Шифр НБУВ: BA860223

3.Щ.1583. Сюжетно-образна взаємодія європейської опери та китайського музичного театру: до проблеми діалогу культур: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Ван На; Одеська національна муз. академія ім. А. В. Нежданової. — Одеса, 2021. — 16 с. — укр.

Розглянуто сюжетно-образну взаємодію художніх традицій європейської оперної традиції та китайського музичного театру у світлі проблеми діалогу культур. У зв'язку з цим розглянуто явище діалогу у літературознавчих та музикознавчих дослідженнях, що дозволяє простежувати діалогічну взаємодію культурних традицій Сходу та Заходу у музично-театральному та оперному мистецтві. Визначено теоретично-концепційні засади та культурно-історичні передумови вивчення явища оперного сюжету та оперної сюжетології як актуальної сфери сучасного музикознавства. Це дозволяє простежувати логіку та загальні принципи побудови сюжету художнього твору у цілому, та оперного твору зокрема. Виявлено провідні засади й художні властивості явищ інтерпретації та реінтерпретації літературного першоджерела у оперному мистецтві країн Сходу та Європи. Простежено втілення традиційного східного сюжету у європейській оперній творчості на прикладі опери «Турандот» Дж. Пуччіні. Цей період характеризується внутрішніми структурними змінами, що відбулися у взаємодії Сходу і Заходу в європейській музиці, в тому числі в оперному мистецтві. Проаналізовано та виявлено взаємозв'язок досліджуваного явища з активними інтеграційними процесами, що відбуваються в сучасній світовій культурі. Розглянуто принципи реінтерпретації «Записок божевільного» М. В. Гоголя й зіставлення кола образів і художніх рішень з ліЩоденниками божевільного Лу Сіня, який став основою для оперного твору Го Венцзіна. Досліджено різні аспекти, пов'язані зі створенням образу головного героя та особливості його втілення в творах М. В. Гоголя, Лу Сіня й Го Венцзіна.

Шифр НБУВ: RA453238

3.Щ.1584. Театр опери та балету і Державна Консерваторія у Вінниці як феномени національної культури першої половини ХХ ст.: монографія / О. М. Черкашина. — Вінниця: Нілан-ЛТД, 2020. — 435 с.: іл., фот. — Бібліогр.: с. 206-243. — укр.

Досліджено діяльність двох таких музичних артефактів Вінниці, як Народна (державна) Консерваторія — Музичний Технікум і Театр опери та балету з великим репертуаром вітчизняних і європейських оперно-балетних творів. На основі архівних матеріалів, історичних і краєзнавчих досліджень простежено процеси становлення та діяльності цих двох унікальних музичних інституцій Поділля, що відіграли важливу роль у становленні музично-освітнього та музично-театрального життя Вінниці першої половини ХХ ст. Результати дослідження можуть бути залучені до навчальних програм курсів історії української музичної культури та музичного мистецтва у вищих та середніх навчальних закладах України, а також історії музичної педагогіки, музичної регіоналістики, музично-історичного краєзнавства та джерелознавства.

Шифр НБУВ: BA859806

Див. також: 3.Щ.1526

Кіномистецтво

3.Щ.1585. Виразальні засоби аудіовізуальної творчості: [тексти лекцій] / Г. О. Десятник; ред.: Л. П. Мужук; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ: КНУ, 2023. — 167 с. — Бібліогр.: с. 167. — укр.

Розглянуто методологічні засади аудіовізуальної творчості. Охарактеризовано виразальні засоби екранної драматургії, мовного виступу, операторської творчості, звукорежисури в кіно і телебаченні, а також режисерської творчості. Висвітлено композиційний монтаж як засіб організації екранної драматургії.

Шифр НБУВ: BA860211

3.Щ.1586. Дієвий аналіз аудіовізуальної драматургії: [тексти лекцій] / Г. О. Десятник, Л. Д. Лимар; ред.: Л. Г. Пономаренко; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ: Навч.-наук. ін-т журналістики КНУ, 2022. — 100 с. — Бібліогр.: с. 100. — укр.

Розкрито особливості та мистецьке значення методу дієвого аналізу аудіовізуальних творів — одного з найважливіших інструментів режисерської та акторської творчості.

Шифр НБУВ: BA859404

3.Щ.1587. До питання становлення професії «звукорежисер» в Україні / М. Ю. Ужинський // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Мистецтвознавство: наук. зб. — 2022. — Вип. 40. — С. 120-125. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Досліджено становлення звукорежисури та діяльності звукорежисера в українському культурному просторі. На основі вивчення архівних матеріалів, нормативних документів окреслено тенденції й підгрунтя виникнення професії звукорежисера, уточнено естетичні засади у формуванні звукорежисури в Україні. Подано періодизацію та основні етапи формування еволюції звукового компоненту, що вплинуло на розвиток як музичного мистецтва, так і культурно-мистецьких процесів кінця XIX — початку XXI ст. Завдання роботи — обґрунтування поняття звукорежисерської професії як культурно-мистецького феномену другої пол. XX — початку XXI ст. Розкрито питання взаємодії техніки та мистецтва у сучасній культурі, наголошено на взаємозв'язку техніко-технологічного й мистецького компонентів у художній культурі, вказано на низку напрямів у мистецтві, поява яких інспірована науково-технічним прогресом.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Щ.1588. Експлікація архетипів і символів у сучасних українських художніх фільмах / Л. Г. Пономаренко // Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2. — С. 8-14. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Мета роботи — експлікувати архетипи та символи в сучасних українських художніх фільмах історичного жанру, які було вироблено впродовж 2015 — 2021 рр. За об'єкт дослідження обрано саме ті сучасні кінокартини історичного жанру, назви яких є однойменними з головними героями фільму. При цьому до уваги не брався той факт, наскільки реальними чи псевдоріальними були прототипи головних героїв обраних для аналізу фільмів. Основними загальнонауковими методами, які застосовано в даній роботі, є аналіз літератури та досліджуваного питання (щодо експлікації архетипів і символів та їх використання в сучасних українських художніх фільмах історичного жанру), опис (обраних фільмів за основними критеріями — дата виходу на екрані, режисер, екранізований твір), порівняльний аналіз (для з'ясування схожостей та розбіжностей між архетипом і символом та видами національних архетипів), метод експлікації (для з'ясування суті національних видів архетипів). Крім того, у статті використано такі емпіричні методи: суцільної вибірки (для відбору відповідних фільмів) та контент-аналізу з елементами якісного аналізу (для з'ясування використання у фільмі переважних національних архетипів і символів як засобу їх реалізації). Експліковано, що архетип і символ як ключові поняття дослідження хоч і належать до різних сфер і підсвідомого, нематеріального та свідомого, матеріального, проте доповнюють один одного, виражаючи архетипно-символьний зміст повідомлення. Тож ці поняття не є тотожними чи взаємозамінними, а перебувають у тісному взаємозв'язку. Також висунуто припущення, що національні архетипи ґрунтуються на загальнолюдських архетипах. У сучасних українських художніх фільмах з головним героєм — історичною чи псевдоісторичною особою — яскраво виражені такі архетипи: архетип землі, який починає формуватися за допомогою кадрів з власне українським ландшафтом і до узагальнення про Україну як державу загалом; архетип сильного лицаря, яким переважно є головний герой фільму; архетип свободи, який створюється у процесі боротьби лицаря за рідну землю.

Шифр НБУВ: Ж23244:Соц. комун.

3.Щ.1589. Історія українського кіно: у 5 т. Т. 2. 1930 — 1945 / Р. Бучко, О. Волошенюк, А. Дорошенко, Л. Кульчинська, Л. Новікова, О. Пашкова, Р. Росляк, С. Тримбач; ред.: Г. Скрипник, С. Тримбач; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. — Київ, 2016. — 443, [42] с.: іл., фот. — укр.

Зазначено, що другий том «Історії українського кіно» присвячено розвитку екранного мистецтва в Україні впродовж 1930 — 1945 років і висвітлює як власне мистецький процес, так і сфери освіти, кінопреси, кінопрокату і кінофікації тощо. Окреслено аспекти тогочасної державної політики щодо кінокультури. Розглянуто основу роботи над історичним дослідженням вітчизняного кіномистецтва. Названо деякі праці присвячені минулому нашого кінематографа: «З минулого кіно на Україні» (1959) Георгія Журова; тритомна «Історія українського радянського кіномистецтва. 1917—1954» (1959) Івана Корнієнка, Алли Жукової, Георгія Журова, Андрія Ромішина; збірники — «Мистецтво екрана» (1966), «Життя і герої екрана» (1970), «Українська кінопанорама» (1972) Світлани Зінч, Нонни Капельгородської, Алли Жукової, Валентина Рибак-Акимова; «Становлення українського радянського кінознавства» (1977), «Мистецтво мультиплікації» (1982) Олени Шупик; два томи «Історії українського радянського кіно» (1986—1987). Проаналізовано чимало кіноявищ та імен, запропоновано новий погляд на історію кіно, вільний від ідеологій та культурницьких загальників. Із новітніх праць наведено «Історію українського кіномистецтва» Василя Ілляшенка (2004), у якій йдеться про період 1893—2003 років.

Шифр НБУВ: B359135/2

3.Щ.1590. Смеслоутворення в кінематографі: жанрові механізми / Л. Кульчинська; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. — Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2016. — 142, [1] с.: іл., фот. — Бібліогр.: с. 134-[143]. — укр.

Досліджено жанрові механізми продукування і трансляції значень у кінематографі. Шляхом зіставлення й порівняння західної та радянської жанрової теорії та кінокритики, практик кіноіндустрії та відгуків глядачів, показано, яким чином жанрові категорії зумовлюють способи сприйняття та інтерпретації кінематографа, беруть участь в організації глядацької і культурної пам'яті та спрямовують практики кіновиробництва.

Шифр НБУВ: BA860224

3.Щ.1591. Фольклорні традиції в українському кінематографі 1960 — 2010-х років: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / К. С. Степаненко; Київський нац. ун-т культури і мистецтв. — Київ, 2021. — 18 с. — укр.

Досліджено проблему функціонування фольклорних традицій в українському кінематографі 1960—2010-х рр. Встановлено, що витоки українського фольклорного кіно варто шукати у творчості майстрів кіногалузі 1920 — 1930-х рр.: Д. Демущього, О. Довженка, І. Кавалерідзе, В. Кричевського, І. Савченка, П. Чардіна тощо. Як мистецький феномен фольклорне найбільшого розвитку набуло у 1960—1970-ті рр., коли визначальною для формування стилістики в українському кіно стала поетична традиція народної культури (Б. Івченко, Ю. Ілленко, М. Мащенко, І. Миколайчук, Л. Осика, С. Параджанов тощо). З кінця 1980-х рр. поетичний напрям у вітчизняній кіногалузі був підданий негласній забороні. Упродовж 2000—2010-х рр. з'явилися кінокартини, в яких живописний візуальний ряд, використання автентичного мистецтва сприяло відродженню фольклорної стилістики у кіномистецтві (О. Володкевич, М. Ілленко, О. Костюк, І. Правило, Д. Сухолитко-Сабчук, В. Тихий, В. Чабанюк, Г. Яровенко тощо).

Шифр НБУВ: PA453241

3.Щ.1592. IV Міжнародна науково-практична конференція «Режисура екранних мистецтв: методологія навчання, інновації та досвід»: [зб. матеріалів, 13 — 14.03.2019 р.] / Київський нац. ун-т театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, Державний комітет телебачення та радіомовлення, Український інститут підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіомовлення і преси, Національна спілка кінематографістів України. — Київ: КНУТіТ ім. І. К. Карпенка-Карого, 2019. — 91 с. — укр.

Наведено результати сучасних досліджень у галузі аудіо-візуального мистецтва. Зокрема, запропоновано шляхи становлення шкіл таких суміжних професій, як майстерність ведучого телепрограм, звукорежисури, радіовиробництва та ін. Висвітлені думки й ідеї демонструють різноманітні підходи до розвитку екранних мистецтв і свідчать про актуальність і необхідність існування такого комунікативного дискусійного майданчика, де професіонали практики та теоретики могли б виявити ключові проблемні питання та обговорити перспективи розвитку медіа в Україні.

Шифр НБУВ: BA859010

Релігія. Релігієзнавство

(реферати 3.Э.1593 — 3.Э.1610)

3.Э.1593. Ментальне та духовне здоров'я спортсменів в контексті інтеграції релігії та спорту: роль спортивного капелана в системі підготовки спортсменів: автореф. дис. ... д-ра філософії в галузі богослов'я: 09.00.14 / Ж. Пінтер; Ужгородська українська богословська академія. — Ужгород, 2022. — 20, [1] с. — укр.

Проаналізовано сучасні чинники психологічного супроводу спортсменів найвищих досягнень у контексті забезпечення їх ментального здоров'я. Простежено взаємозв'язок християнства з фізичною культурою та спортом протягом усього існування людства, наведено приклади фальсифікації реального характеру взаємовідносин між ними. Окреслено причини уваги Церкви до фізичної культури та спорту. Обрунтовано концепцію психологічного забезпечення у системі підготовки спортсменів у спорті найвищих досягнень, засновану на взаємодії спортсмена, тренера, спортивного психолога та спортивного капелана. Доведено взаємозв'язок роботи тренера та спортивного капелана (психолога) з етапами вдосконалення змагальної діяльності у спорті. Уточнено та доповнено інформацію про особливості і задачі забезпечення ментального та духовного здоров'я на різних етапах багаторічної підготовки спортсменів. Проаналізовано вплив спортивного капелана (психолога) на формування фенотипічних властивостей особистості — характер, спрямованість, здібності. Засвідчено, що позитивний вплив на результати діяльності змагання надає формування у спортсменів таких психологічних якостей, як: високий рівень мотивації досягнення, впевненість у собі, цілеспрямованість, стресостійкість, здатність до саморегуляції та самоконтролю. Підтверджено зв'язок наявності розвинених волевольних якостей спортсмена (наполегливості, рішучості, відповідальності, дисциплінованості тощо) зі станом його ментального та духовного здоров'я.

Шифр НБУВ: RA452436

3.Э.1594. Різновиди магічного трансгуманізму: від шаманізму до техномагії / Л. С. Гоц // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 11-15. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Попри часті заяви трансгуманістів про абсолютну раціональність, науковість своїх ідей та ідеології, дослідники справедливо відзначають міфологічні, релігійні, магічні коріння й складові сучасних трансгуманістичних учень. Магічний світогляд та трансгуманізм мають спільні архетипові витоки й мету. Роботу присвячено класифікації різновидів магічного трансгуманізму у синхронно-діахронному вимірі культури. Розроблено цілісну типологію та періодизацію магічного трансгуманізму та відповідні дефініції. Типологію трансгуманізму на основі найбільш відомих магічних напрямів надано в історикологічній послідовності виникнення цих типів: шаманський трансгуманізм (Т), езотеричний Т, теургічний Т, алхімічний Т, кабалістичний Т, окультний Т, техномагічний Т. Усі, крім останньої форми можна визначити як сакральний, ідеалістичний трансгуманізм. Техномагічний Т є доволі новим феноменом, що виникає у ХХ ст. і існує на перетині сакрального і секулярного, матеріалістичного трансгуманізму. Зазначені різновиди утворюють гібридні форми і співіснують у часі паралельно.

Шифр НБУВ: Ж69407

Див. також: 3.Т.222, 3.Ю.1619, 3.Ю.1624

Окремі релігії

Християнство

3.Э.1595. Громади евангельських християн-баптистів радянської України в політичних, соціокультурних вимірах тоталітарної доби (40 — 80-і рр. ХХ ст.): автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01 / О. І. Висовень; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». — Переяслав, 2021. — 38 с. — укр.

Здійснено комплексний історичний аналіз становлення громад Евангельських християн-баптистів (ЄХБ) радянської України в політичних, соціокультурних вимірах тоталітарної доби (40 — 80-ті рр. ХХ ст.). Релігійний соціум, його синергетичну модель в період комуністичної диктатури представлено на базі вперше використаних архівних матеріалів центральних, галузевих, особистих колекцій, польових досліджень із застосуванням сучасного теоретико-методологічного інструментарію. Проаналізовано

характер і масштаби карально-репресивних заходів органів спецслужб УРСР у відношенні до членів братства ЄХБ; осмислено правомірність та морально-етичний аспект використання в атеїстично-виховних і виправних цілях тоталітарною владою психіатричної медицини, освітніх і науково-культурних закладів УРСР. Показано соціокультурні наслідки репресивної політики радянської влади щодо вірних ЄХБ України, їхні матеріальні та духовні втрати; здійснено кількісно-якісну характеристику засуджених і ув'язнених за релігійні переконання; створено морально-етичний образ засуджених і членів їхніх родин, організаторів і учасників репресій. Окреслено недостатньо вивчені аспекти проблеми, визначено напрями майбутніх дослідницьких пошуків.

Шифр НБУВ: RA452849

3.Э.1596. Дві розвідки про християнські старожитності Кавказу / К. Ф. Сталь; вступ. ст.: В. Корнієнко; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського, Національний заповідник «Софія Київська». — Київ: Гурович В. Г., 2022. — 71 с.: іл. — (Пам'ятки історичної думки України. Спащина Одеського товариства історії та старожитностей; вип. 4). — укр.

Видання є археографічною публікацією двох праць дійсного члена Одеського товариства історії та старожитностей Карда Стала, присвячених опису християнських пам'яток Кавказу. Їх автор особисто бачив, коли служив при штабі російської окупаційної армії, що придушувала визвольний рух кавказьких народів. Обидві праці написані у 1874 р. та у 1875 р., спеціально для Одеського товариства, після того, як за новим статутом до сфери його дослідницьких інтересів було включене все східне узбережжя Чорного моря, в тому числі й Кавказ. Перший нарис стосується пам'яток у верхів'ях річок Кубані та її приток, другий — гірських народів Інгушетії. До обох документів долучені оригінальні авторські малюнки.

Шифр НБУВ: BA859552

3.Э.1597. Спільнота: обличчя, виклики, покликання. Успенські читання: [зб. доп. XVIII щоріч. міжнар. конф.] / упоряд.: К. Сігов. — Київ: ДУХ і ЛІТЕРА, 2019. — 287, [16] с.: кольор. іл. — укр.

Зуважено, що людська спільність і її втілення — спільнота — створили і продовжують творити саму сутність людини, людяність як таку. Після всіх криз Середньовіччя, переворотів Ренесансу і Нового часу сьогодні християни стоять перед новими викликами, але і на порозі позитивних змін, надія на які пов'язана з відродженням малих спільнот. Запропоновано збірку доповідей XVIII щорічної міжнародної конференції «Успенські читання». Відомі українські й іноземні теологи, філософи, вчені, церковні й громадські діячі діляться своїми роздумами про значення теми спільнота для сьогодення, досліджують її різні виміри — біблійне й патристичне коріння, історичні, освітні й загально-культурні аспекти.

Шифр НБУВ: BA861236

3.Э.1598. Українське християнство у цифровому світі: виклики та перспективи: колект. монографія / П. Балог, В. Волковський, Г. Коваленко, Ю. Лавриш, М. Петрушків, У. Севаст'янів, А. Смирнов, С. Тимченко, А. Шиманович, М. Балаклицький; ред.: А. Смирнов; Нац. ун-т «Острозька академія», Konrad Adenauer Stiftung. — Острог: Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія», 2022. — 284 с.: іл. — укр.

У монографії «Українське християнство у цифровому світі: виклики та перспективи», підготовленої колективом знаних українських релігієзнавців, філософів, богословів, зроблено спробу з'ясувати вплив цифровізації на розвиток християнських спільнот в Україні, віртуальної реальності на трансформацію форм релігійності сучасної людини, християнської комунікації на медіатизацію релігійного життя. З'ясовано теоретичні передумови місіонерської активності християнських церков у медійному просторі. Звернено увагу на реальність церковного служіння під час війни. Висвітлено особливості онлайн-комунікації православного духовенства в Україні, майбутнє української церкви в технологічному світі.

Шифр НБУВ: BA861190

3.Э.1599. Liquidation of the Ukrainian Greek Catholic Church in 1946: ideological and propagandistic component / I. Datskiv, L. Kapitan // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 119-127. — Бібліогр.: 6 назв. — англ.

Мета дослідження — системний аналіз політики радянської влади та органів державної безпеки, спрямованої на ліквідацію Української греко-католицької церкви в контексті вирішення національного питання на західноукраїнських землях. Використано

комплекс загальнонаукових (аналіз, синтез, порівняння, діалектичний) та спеціальних (історико-генетичний, історико-порівняльний, історико-типологічний, проблемно-хронологічний) методів історичного пізнання. Завдяки залученню нових документів проаналізовано процес ліквідації владними радянськими структурами УГКЦ у Західній Україні, з'ясовано заходи, спрямовані на нівелювання впливу греко-католицької церкви на місцеве українське населення та висвітлено репресії стосовно її кліру. Висновки: із потраплянням після Другої світової війни під радянський вплив західноукраїнських територій перед сталінським керівництвом постало питання впокорення й консолідації місцевого населення, котре сповідувало греко-католицизм, що передбачало насамперед нейтралізацію УГКЦ, яку розглядали церковною «п'ятою колоною» Ватикану, а окремі її представники підтримували тісний зв'язок з українськими націоналістами. Ліквідацію УГКЦ було здійснено з ініціативи вищого партійного керівництва СРСР за найактивнішої участі органів держбезпеки, котрі використовували різноманітні політико-ідеологічні засоби впливу на священнослужителів і віруючих. Діяльним учасником знищення УГКЦ стала Російська православна церква, що співпрацювала з НКВС. Важливу роль відіграли також репресії щодо кліру й вірян. Проте ідеологічно-пропагандистська та репресивні заходи радянського керівництва все ж не призвели до остаточного зникнення УГКЦ, оскільки вона продовжувала діяти в підпіллі.

Шифр НБУВ: Ж27630

Див. також: З.Т.171, З.Х.1130

Православ'я

З.Э.1600. Записання із творів митрополита Григорія Цамблака до «Послання Мисаїла до папи Сикста IV» / Н. Заторський // Укр. іст. журн. — 2022. — № 2. — С. 139-150. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета дослідження — стисло представити дослідження впливу творчості київського митрополита Григорія Цамблака на «Послання Мисаїла», а також дослідити характер записань зі «Слова похвального Євтимію Тирновському» до грамоти 1476 р. та їх вплив на критичне видання останньої. Застосовано порівняльний метод текстології. Вперше вказано на «Слово похвальне...» митрополита Григорія як джерело текстувальних записань до «Послання Мисаїла». Висновки: у процесі порівняння виявлено комплекс із дев'яти фрагментів, записаних із двох частин «Слова похвального...», які було використано при укладенні грамоти Мисаїла 1476 р. При цьому більшість уривків перейнято у вигляді прямих цитат, із деякими видозмінами та додатками, зумовленими особливостями нового твору. Усі записання розташовані в розділах XIII — XV З, що назагал відповідає методу роботи укладача епістоли Мисаїла, які подібним чином компактно виліди цитати й парафрази канону за недужого на глас З у розділ XX 6.

Шифр НБУВ: Ж27630

З.Э.1601. Історичне та релігійне значення Манявського Хресто-Воздвиженського монастиря: автореф. дис. ... д-ра філософії в галузі богослов'я: 09.00.14 / Юасф; Ужгородська українська богословська академія. — Ужгород, 2022. — 28 с. — укр.

Системно узагальнено історичне та релігійне значення Манявського Хресто-Воздвиженського монастиря. Показано, що це значення рунтується на веденні манявськими ченцями аскетичного та високоморального життя, які, на основі духовного подвижництва, здійснили вагомий вплив на українське суспільство, оскільки були гідним прикладом послідовного наслідування християнських принципів, ідеалів і цінностей. У діяльності Манявського Хресто-Воздвиженського монастиря простежено тривалу традицію Православної Церкви, тому що за основу Уставу Манявського Скиту був узятий устав св. Василя Великого, що свідчить про історичне та релігійне значення Манявського монастиря, який є значною ланкою у тягlostі православної традиції чернечого життя. Встановлено, що манявські ченці гармонійно поєднували у своєму житті аскетичні принципи анахоретства та правила спільножиттєвого чернечого життя, а таке поєднання стало причиною значного впливу Манявського монастиря не тільки на релігійне, але й на світське життя, а також на історичні процеси в цілому. Розвинуту думку про те, що Манявський Скит став справжнім «Українським Афоном» завдяки моральному та духовному подвижництву манявських ченців, а саме завдяки їх освіченості, їх послідовному і строгому аскетичному життю, моральній досконалості та дотриманню ними моральних християнських принципів. Уточнено, що в Уставі Манявського Скиту був утілений принцип гармонійного поєднання фізичної та духовної праці, оскільки духовне сподвижництво ченців і молитва чергувались із фізичною працею. Обрунтовано, що у «Завіті Духовному» Феодосія Манявського простежуються елементи теорії теозису, яка полягає в тому, що обоження людини, її преображення та причетність до Бога можливі завдяки дотриманню моральних принципів і веденню морально-досконалого життя та виконанню Божих заповідей. Показано, що ідея теозис-

су Феодосія Манявського свідчить про підтримку святоотцівської традиції манявськими ченцями та, відповідно, вказує на історичне значення монастиря для розвитку православ'я. Висвітлено історичне та релігійне значення Манявського Скиту, яке полягає в тому, що у його виникненні простежується святоотцівська традиція та традиції афонського подвижництва, оскільки біля витоків його заснування були Іов Княгиницький та Іван Вишенський, які дотримувались традицій афонського аскетизму. Наголошено, що первинною метою та мотивом виникнення чернецтва доцільно вважати духовне піднесення і природний прояв палкого бажання присвятити своє життя спасінню своєї душі після прийняття та осмислення християнської віри, яка одухотворює її неопітв.

Шифр НБУВ: РА452437

З.Э.1602. Листи з афонського Ватопедського монастиря на Січ до П. Калнишевського та І. Глоби (1767 — 1768 рр.) / С. Шумило // Укр. іст. журн. — 2022. — № 1. — С. 180-189. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Мета публікації — введення в науковий обіг документів, які розкривають невідомі факти існування тісних зв'язків афонського Ватопедського монастиря із Січчю у XVIII ст. і ктиторської підтримки козацькою старшиною цієї обителі. Методологічні задачі ґрунтуються на принципах історизму, наукової об'єктивності, системності, діалектичному підході до історичних явищ. Відповідно до поставленої мети й завдань було використано сукупність загально наукових, міждисциплінарних, спеціальних методів дослідження. Уперше до наукового обігу введено листи архімандрита Ватопедського монастиря за 1767 — 1768 рр. на ім'я останнього кошового отамана П. Калнишевського та генерального писаря Війська Запорізького І. Глоби. Виявлено малознані аспекти ктиторської підтримки козацькою старшиною афонських монастирів і, зокрема, «ктиторського патронування» з боку Січі, її кошового отамана П. Калнишевського древньої обителі та школи, що діяла при ній. На основі архівних джерел по-новому розкривається історія українських контактів із Ватопедським монастирем у XVIII ст. Ктиторами, донаторами, жертводавцями святогірських обителі у той час нерідко виступали представники козацької верхівки, які розглядали свою участь у підтримці монастирів як неодмінний атрибут власного елітарного статусу у суспільстві.

Шифр НБУВ: Ж27630

З.Э.1603. Матеріали Х ювілейних Річинських читань, приурочених 65-річчю пам'яті Арсена Річинського: наук. зб. / ред.: П. Мазур, О. Саган, А. Колодний, М. Кашуба, О. Лотоцька, П. Яроцький; Українська асоціація релігієзнавства, НАН України, Інститут філософії імені Г. С. Сковороди, Тернопільський національний мед. університет імені І. Я. Горбачевського, Кременецький мед. фаховий коледж імені А. Річинського. — Київ, 2021. — 80 с. — укр.

Висвітлено визначальну роль Арсена Річинського у становленні національно-культурної та релігійної ідентичності українців. Розкрито його погляди щодо значення атмосфери, проблеми відходів, гігієнічних вимоги до штучного освітлення, гігієнічного значення дихальної гімнастики. Подано інформацію про гігієнічні рекомендації А. Річинського стосовно тканин і одягу.

Шифр НБУВ: ВА859291

З.Э.1604. Повчання святих отців землі нашої про роль посту у житті християнина віри православної: монографія / Л. В. Процюк; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ: Компринт, 2022. — 163 с. — Бібліогр.: с. 154-159. — укр.

Представлено короткий огляд особливостей посту людей до християнської доби та християн віри православної від гріхопадіння людей у раю і до наших днів. Спирочись на авторитет Отців Православної Церкви, проаналізовано основні причини та помилки людей у їх прагненні до свого духовного зростання у разі виконання головних рекомендацій Закону Божого. Показано форму та мету посту у Старому Заповіті та його віроповчальний характер у Новому Заповіті. Основну увагу акцентовано на повчаннях учителів вселенських та святих, які своїм праведним життям підтвердили необхідність дотримання посту в основу якого покладено допомогу своїм ближнім та покаяння у своїх гріхах, що сприятиме духовному зростанню християнина.

Шифр НБУВ: ВА859240

З.Э.1605. Православ'я як чинник політичної мобілізації сучасного буття України та Болгарії: історичні паралелі й сучасні тенденції / А. Березовенко // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 89-101. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Мета дослідження — проаналізувати мобілізаційний вплив православ'я в різноманітних проявах суспільного розвитку України й Болгарії у соціокультурній і політичній сферах в історичній перспективі та на сучасному етапі. Методологічну основу становить комплекс методів, у тому числі порівняльно-історичний, а також компаративного, дискурс- і контент-аналізу. Новизною є визначення й порівняння мобілізаційного впливу православ'я як чинника соціополітичних та культурних змін в Україні й Болгарії. Не заперечуючи того, що секулярність виступає іманентною характеристикою сучасної політичної організації держав європейського ареалу, стаття розглядає православ'я як джерело

легітимізації влади вказаних країн. Мобілізаційна роль православія в нації- та державотворенні аналізується як частина їх внутрішньополітичної динаміки і як предмет зацікавлення зовнішньополітичних сил. Оскільки обидві країни були й залишаються частиною так званої сфери інтересів РФ, то розглядаються особливості реалізації цього впливу. Робиться висновок про те, що, незважаючи на принципову відмінність характеру впливу РФ на православне церковне життя України й Болгарії в ретроспективі, сьогодні цей вплив націлений на перетворення обох держав на частину «російського світу» подібними методами. У цьому світлі спеціальну увагу приділено розгляду явища семіотичного аутсорсингу, тобто присвоєння культурно цінних лінгвосеміотичних знаків через їх включення у власну культурну парадигму як питомих. За умов типових нині гібридних форм політичного протистояння (у тому числі інформаційного) саме «перекоування» символічно цінних знаків, себто вузлових для національного історичного нарративу елементів національно специфічної лінгвосеміотичної сфери, стає впливовим інструментом реалізації чужих для даної держави політичних інтересів.

Шифр НБУВ: Ж27630

3.Э.1606. Greek churches in the Southern Ukraine in the making (the late eighteenth — the first half of the nineteenth century) / L. Levchenko // Укр. іст. журн. — 2021. — № 6. — С. 102-115. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

Мета статті — репрезентація результатів дослідження історії херсонських та миколаївських грецьких церков наприкінці XVIII — у першій половині XIX ст. Методологія дослідження базується на загальноприйнятих принципах і методах історичної науки. Історія грецьких церков Херсона та Миколаєва висвітлюється на основі рукописних джерел із державних архівів Херсонської, Миколаївської, Одеської обл., які вперше вводяться в науковий обіг. Це дало можливість вивчити нові факти та імена, зробити висновки про роль церкви у житті херсонської й миколаївської грецьких громад. Висновки: історія грецьких церков відображає історію греків на півдні України під владою Російської імперії. Коли греки оселилися у Херсоні, їхні зв'язки з Батьківщиною були ще досить міцними. Це видно в декорі Софійської грецької церкви, у бажанні мати грекомовних священників. Російський уряд намагався взяти під контроль грецьких громадян за допомогою православної церкви. Грецькі священники мали підкорятися уставам російської церкви. На той час, коли греки дійшли до Миколаєва, їх зв'язки з рідною землею ослабли. Греки, які служили на Чорноморському флоті, майже не цікавилися будівництвом грецької церкви Св. Миколая, оскільки Адміралтейський собор задовольняв їх релігійні потреби. Ці греки піддалися асиміляції швидше, ніж їх співвітчизники, котрі не служили на флоті. Миколаївська громада цивільних греків була неспроможна будувати свою церкву без державної допомоги та пожертвувань представників інших національностей. Нестача бюджету викликала пошуки коштів, суперечки з грошових питань, взаємні звинувачення у шахрайстві. Асиміляція цивільних греків відбулася в архітектурі Миколаївської грецької церкви, збудованої як зменшена копія Адміралтейського собору, у зросійщених іменах греків, які були парафіянами грецької церкви, і в контролі, який мали над нею російські священники. Історія херсонської та миколаївської грецьких церков відрізняється від історії одеської Свято-Троїцької церкви, яка стала притулком для учасників руху за національну державність. Грецькі церкви не тільки допомагали грекам інтегруватися у чуже середовище і зберігати національну культуру, але й сприяли їх асиміляції.

Шифр НБУВ: Ж27630

Див. також: 3.Т.177, 3.Т.178, 3.Т.187

Католицизм

3.Э.1607. Ігор Скоцилас (1967 — 2020): біобібліогр. покажч. / упоряд.: І. Альмес, І. Скоцилас; Український католицький університет, НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського. — Львів: Вид-во Укр. католиц. ун-ту, 2022. — 102, [41] с.: фот. кольор. — укр.

Представлений Біобібліографічний покажчик акумулює інформацію про життєвий і творчий шлях І. Скоциласа (5 квітня

1967 — 20 грудня 2020) — історика Церкви, дослідника домодерної релігійної культури, унійної ідеї та інституційної історії Київської митрополії, доктора історичних наук, проректора Українського католицького університету з наукової роботи, завідувача кафедри історії УКУ. За структурною видання поділяється на нарративну частину та перелік наукового доробку вченого. Вміщено статтю доктора історичних наук І. Гирича, який охарактеризував значущість досліджень і концептів І. Скоциласа в контексті української історичної науки останніх понад ста років. Наведено біографічні дані, що репрезентують його професійну та творчу діяльність, участь в академічних і громадських організаціях, національних та міжнародних проєктах і програмах, наукових стажуваннях, нагороди й відзнаки тощо. Бібліографія І. Скоциласа налічує 479 позицій, їх згруповано в чотири тематичні блоки: окремі видання — тобто монографії, автореферати, збірники статей (16 позицій); упорядкування — збірники джерел і статей, які упорядковували учений (8); редагування та рецензування — членство в редакційних колегіях та рада, наукове редагування й рецензування видань і сайтів; статті — у наукових збірниках і журналах, енциклопедіях, періодиці, на веб-сайтах (українською, англійською, білоруською, іспанською, італійською, литовською, польською, російською мовами) (319 позицій). Матеріали укладено у хронологічному порядку, в межах кожного року — за алфавітом їхніх назв.

Шифр НБУВ: ВА859971

3.Э.1608. Категорія «екологічна відповідальність» в етичному вченні Католицької церкви в XXI ст. / О. А. Матюхіна // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 42-46. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Категорія екологічної відповідальності займає одне з провідних місць у сучасній екологічній етиці. Досліджено особливості осмислення цієї категорії в етичному вченні католицької церкви. Католицька церква розглядає наявність «екологічної відповідальності» кожної людини як одну з основних умов вирішення екологічних проблем. Увага приділяється зв'язку екологічної концепції католицької церкви з її вченням про сутність та призначення людини.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

3.Э.1609. Папа Франциск у Каїрі. Аналіз бренду понтифіка в мережі Instagram / Е. М. Матер'ян // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 117-122. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Instagram вже давно є однією з найпопулярніших соціальних мереж із понад 1,14 мільярда користувачів у всьому світі. Сьогодні багато релігійних лідерів використовують цей додаток і залучають мільйони підписників. Папа Франциск є одним із найвидатніших релігійних діячів нашого часу. На основі публікацій під час візиту до Каїру досліджено, як він використовує Instagram для створення особистого бренду та як це пов'язано з його авторитетом. Мобільні пристрої та програми, які працюють за тим самим принципом, що й Instagram, відкривають шлях для нової аудиторії та нових взаємодій між релігійними лідерами та їхньою аудиторією. Запропоновано нові ідеї щодо вивчення відносин між релігійними лідерами та владою в епоху ЗМІ.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

Іслам

3.Э.1610. Іслам у Східній Європі: традиція поміркованості / М. Якубович, С. Ісмаїлов; Нац. ун-т «Острозька академія». — Ічня: Формат, 2019. — 134 с. — (Бібліотека ісламознавства). — Бібліогр.: с. 105-110 та знесках. — укр.

Висвітлено особливості ісламської доктрини поміркованості (аль-васатійя), ґрунтуючись, передусім, на ранньомусульманських тлумаченнях Корану й Сунни, а також працях середньовічних і сучасних авторів. Особливу увагу приділено дослідженню спадщини ісламських учених зі Східної Європи (Ісмаїл Гаспринський, Мухаммад Асад, Алія Ізетбегович та ін.), а також тому унікальному досвіду, якого мусульмани регіону набули за багато століть співіснування з представниками інших релігій.

Шифр НБУВ: ВА861191

Філософські науки. Психологія

(реферати 3.Ю.1611 — 3.Ю.1725)

3.Ю.1611. Діалогічне мислення: становлення та розвиток / Т. Д. Суходуб // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 60-66. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Робота присвячена розумінню діалогу як способу розвитку культури філософського мислення. Проводиться аналіз сформованих в історії філософії та культури концептуальних підходів до діалогу, діалогічного мислення як феноменів соціокультурного буття. Показано, що в історико-філософському процесі діалог може бути представлений і як поняття гносеології, і як концепт у філософських міркуваннях, і як жанр філософських роздумів або художньо-літературно-філософський жанр. Зроблено висновок, що актуалізація проблеми діалогічного мислення в історико-філософському аспекті набуває у сучасному суспільстві й соціально-філософський сенс, адже проаналізовані у статті підходи слугують теоретичним підґрунтям для практичного вирішення суперечностей нинішнього соціокультурного буття.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філосо. Культур.

3.Ю.1612. Інформаційно-освітній простір сучасного суспільства: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03 / І. Г. Коляда; Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — Одеса, 2021. — 19 с. — укр.

Теоретично осмислено феномен інформаційно-освітнього простору сучасного суспільства. Дослідження демонструє, що концептуалізація поняття відбувалася в напрямку від усвідомлення простору як онтологічної категорії до розуміння простору як соціальної категорії, з його визнанням частиною соціокультурного процесу. Розкрито положення, що досліджувані простір є необхідним елементом інформаційного суспільства. Новий еволюційний виток у галузі інформаційних технологій трансформує інформаційне суспільство в суспільство знань та smart-суспільство. Ці характерні риси сучасного суспільства і визначають вектор розвитку інформаційно-освітнього простору. Глобалізація розширює межі інтерпретації феномену інформаційно-освітнього простору до явища освіти без кордонів. Суб'єктивність, гнучкість, фрагментарність та відкритість робить його динамічною структурою, придатною до конструювання та розвитку. Окреслено шляхи конструювання, які засвідчують можливість одночасного існування безлічі суспільних конструктивів. Актуальним є розгортання національного інформаційно-освітнього простору та його інтеграція в світовий. Ці процеси перебувають під впливом небезпеки втрати своєї національної ідентичності та крос-культурної визначеності.

Шифр НБУВ: РА452276

3.Ю.1613. Лекції з філософії: навч. посіб. / М. В. Баранник; Державний університет інфраструктури та технологій. — Київ: Ліра-К, 2022. — 165 с.: іл. — укр.

Відображено зміст основних тематичних розділів курсу філософії для студентів закладів вищої освіти — предмету та історії філософії, онтології, філософської антропології, гносеології, соціальної філософії. Із величезного обсягу філософської спадщини вибрано найбільш цікаві та важливі аспекти, необхідні для формування світоглядної і понятійної культури майбутніх спеціалістів. Використання дидактичних схем призначено для більшої чіткості та економності викладу навчального матеріалу. Філософії належить провідна роль у соціально-гуманітарному циклі підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою, що зумовлено як особливостями предмету і функцій філософії, так і соціокультурною ситуацією, що склалася в сучасному суспільстві. Зазначено, що завдяки дослідженням найбільш загальних сутнісних закономірностей буття природи, суспільства, мислення і людського існування філософія слугує дороговказом для молоді людини у формуванні особистісних громадянських і соціально-культурних компетентностей, системного критичного мислення, засвоєнні морально-етичних цінностей, розвитку здатності адекватної орієнтації та адаптації до суспільної і професійної життєдіяльності.

Шифр НБУВ: ВА859449

3.Ю.1614. Розвиток евристичних методів на початку третього етапу розвитку філософії та науки / С. С. Зуб, І. Г. Ялова // Фіз.-мат. освіта. — 2020. — № 2. — С. 58-65. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Підвищення інноваційної культури громадян неможливе без модернізації освіти, яка на сьогодні повинна включати обов'язкову підготовку майбутніх фахівців до власної інноваційної діяльності, основою якої є евристичні методи. Обізнаність в підходах, закономірностях, методиках, інструментах творчої роботи є необхідною умовою продуктивної інноваційної діяльності. Період кінця ХІХ — початку ХХ ст. став найбільш насиченим

новими підходами щодо розширення методів винахідницької діяльності через стрімкий розвиток інженерних і психологічних наук. Мета роботи — дослідження розвитку евристичних методів на початку третього етапу розвитку філософії та науки, визначення основних досягнень і напрямів наступних досліджень. Використано такі методи: аналіз і синтез змісту технічних, математичних, фізичних, філософських, психолого-педагогічних, історичних наукових і методичних досліджень щодо проблеми формування та розвитку евристики на початку третього етапу розвитку філософії та науки; порівняльно-історичний, ретроспективний методи; структурно-логічний аналіз. Серед найважливіших досліджень із питань евристики на початок третього етапу розвитку філософії та науки слід виділити праці Енгельмейєра, Маха, Рібо та Пуанкаре, які намагалися систематизувати послідовність етапів, методи та підходи у винахідницькій діяльності. Послідовності етапів винахідницької діяльності, запропоновані Енгельмейєром та Пуанкаре; систематизування Махом і Пуанкаре основних інструментів пізнання; твердження про обов'язковий взаємний обмін результатів досліджень науковцями, сприяння та соціальне об'єднання дослідників; проголошення головної ролі несвідомого Рібо, Махом, Енгельмейєром і Пуанкаре — все це визначило подальші дослідження психологічних, філософських, педагогічних, технічних наук щодо розвитку евристичних методів. Зроблено висновки, що зроблений аналіз розвитку евристики в період кінця ХІХ — початку ХХ ст. надав можливість оцінити ті значні досягнення у визначенні природи творчості та закономірностей винахідницької діяльності, які надали потужний поштовх для наступних напрямів досліджень. Саме в цей період, завдяки активній співпраці науковців із різних галузей і різних країн, вдалося систематизувати евристичні методи, визначити послідовність етапів у винахідницькій діяльності. Визнання вченими провідної ролі несвідомої психічної діяльності в процесі винахідництва вказало на важливий напрям досліджень для психологічних наук.

Шифр НБУВ: Ж101424

Див. також: 3.С.68, 3.Щ.1525, 3.Ю.1639

Філософія

Метафізика. Онтологія

3.Ю.1615. Місто і міське повсякдення у вимірах філософської антропології / А. І. Литвиненко // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 65-70. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

За допомогою аналітично-дослідного інструментарію філософської антропології досліджено «місто» і «міське повсякдення» як дві взаємно пов'язані та складно скоординовані онтологічні сутності. Наукова новизна роботи полягає в концептуалізації міста як складно організованого та подекуди експансивного щодо людського ества поняття. Місто категоризується не лише як простір буття та самореалізації людини, але і як таке онтологічне середовище, у межах якого сутнісні риси людини зазнають певних аберацій під впливом потреби адаптуватися до постійно змінних умов життя. Встановлено, що місто епохи постмодерну пов'язане з поглибленням процесів глобалізації, тотальною технократією, засиллям маскульту і, як наслідок, дегуманізацією, а міське повсякдення набуває щораз більш загрозливого впливу на людину як створіння духовне, унікальне (йдеться про втрату індивідуальності, власного «Я», перебування в колі екзистенційних загроз, що характеризують сутнісний простір міста). Таким чином, аналіз концептів міста й міського повсякдення в сукупності зв'язків із людиною реалізує одне з основних завдань філософської антропології, що полягає у виявленні сил і потенцій, завдяки яким містянин «рухається» до своєї сутності. Актуалізовано низку проблемних векторів загального питання окреслення міста в баченні філософської антропології, кожен з яких може стати предметом подальших наукових розвідок.

Шифр НБУВ: Ж69407

3.Ю.1616. Психологічна онтологія (Досвід нетрадиційної онтології): монографія / В. Л. Петрушенко. — Львів: Новий Світ-2000, 2020. — 115 с.: іл. — укр.

Досліджено фундаментальні проблеми сучасної філософії та реальні проблеми організації повсякденного життя людини, що

досліджуються філософією. Розгорнуто означену проблематику, відштовхуючись не від розгляду понять і категорій філософії, а від того, як через психологічні механізми і здібності людини відкривається реальність і як вона від первинних психологічних вражень та утворень переходить до онтологічних сутностей, що, у кінцевому підсумку, виявляються фундаментом її суто людського відношення до світу. Запропонований нетрадиційний погляд на проблеми онтології, згідно якого буття не стільки є абстракцією вищого рівня узагальнення, скільки явищем, неминуче присутнім у нашому реальному життєвому досвіді. Обраний незвичний шлях розкриття теми відштовхується не від визначення та співвідношення філософських понять, а від психологічних переживань дійсності людиною.

Шифр НБУВ: ВА859548

3.Ю.1617. Формування екологічної свідомості в умовах глобалізації / С. С. Орденів // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 46-50. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розкрито специфіку формування екологічної свідомості за умов глобалізації. Акцентовано увагу на недостатньому забезпеченні з боку урядів країн екологічної рівноваги та безпеки природокористування на інституціональному рівні. Наголошується, що для подолання негативних тенденцій в екологічній сфері формування екологічної свідомості повинно відбуватися у напрямку досягнення оптимальної взаємодії суспільства і природи, а також забезпечення гармонізації матеріального і духовного життя суспільства. Сучасна екологічна свідомість повинна подолати суперечності, які виникають у системі людина-природа шляхом зміщення акцентів етичних засад — від антропоцентризму до екоцентризму, що дозволить відновити рівновагу між людиною та біосферою у процесі суспільного розвитку.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культура.

Див. також: 3.У.260, 3.Ю.1635

Гносеологія (епістемологія)

3.Ю.1618. Гносеологія та епістемологія: навч. посіб. / В. Петрушенко. — Львів: Новий Світ — 2000, 2018. — 201 с. — укр.

Висвітлено найбільш важливих тем і проблем, пов'язаних із природою, засобами, механізмами та можливостями людського пізнання. Означені проблеми подаються на основі новітніх філософських досліджень, але в авторській структурі й інтерпретаціях. Зазначено, що поєднання гносеологічних та епістемологічних підходів та методологій, що взаємно доповнюють один одного. Уперше докладно розглянуто пізнавальні здібності і можливості людини. Висвітлено мовно-лінгвістичні складові пізнавальної діяльності. Проведено аргументоване розрізнення гносеологічного та епістемологічного аналізу знання.

Шифр НБУВ: ВА859549

3.Ю.1619. Міф та міфопоетика як тип людського сприйняття / А. А. Гоцалюк // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 15-21. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Актуальність теми пояснено констатацією латентного вияву міфу в культурі, його атрибутивне й навіть імперативне значення для культури. Тип міфу, що лежить в основі деякої культури чи певного світосприйняття, відповідним чином структурує світ, задаючи специфічну «сітку бачення», фактично обумовлюючи уявлення про принципи причинності, простору, часу, типи класифікації, способи ідентифікації в межах конкретно-історичного світосприйняття. Встановлено, що міфопоетичне світосприйняття володіє власною специфікою побудови образів і саме цей тип світосприйняття виявляється найбільш придатним для історичних періодів, коли суспільство перебуває в точках біфуркації. Визначено, що міфопоетика як певний тип міфу для свого функціонування потребує певного типу соціальності. Надзвичайно важливими є адаптивна та творча функції міфу. Інші функції міфу (пізнавальна, комунікативна, координаційна, інтегративна) фактично є похідними від двох основних функцій. Зроблено висновок, що і міфопоетика і аналітика, як різні типи людського світосприйняття, однаково необхідні людині, бо функцією аналітичного світосприйняття є підтримання людського буття як такого, натомість функцією міфопоетики є потреба зробити це буття власне людським. Міфопоетика обґрунтовує і підтримує людське буття, відповідаючи за все коло питань, пов'язаних із прагненням людини до смислу і з можливістю його суміщення з прагненням до реальності.

Шифр НБУВ: Ж69407

Філософія та методологія науки

3.Ю.1620. «Духовна медицина» Абу Бакра Ар-Разі: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 09.00.03 / Рахім Амір Хуссейн; Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — Одеса, 2021. — 21 с. — укр.

Здійснено соціально-філософський аналіз проекту «Духовної медицини» видатного персидського філософа-медика, вченого-енциклопедиста Середньовіччя Абу Бакра ар-Разі. Увагу приділено експлікації цього комплексу ідей як соціокультурної універсали в сучасних цивілізаційних контекстах, виявленню його загальнолюдських гуманістичних смислів. Зауважено, що наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в соціально-філософському ракурсі представлено сутність і зміст «Духовної медицини». Визначено перспективи збагачення ідеями та практиками проекту сучасної філософії здоров'я (фізичного, психічного, духовного, соціального), інтеркультурної медицини, біоетичної парадигми, медичної аксіології, соціальної екології тощо. Досліджено й узагальнено принципи гармонійної взаємодії інтелектуалів і влади в арабо-мусульманському світі в епоху Мусульманського Відродження та шляхи застосування цих принципів для досягнення соціальної рівноваги, сталого та прогресивного розвитку соціуму на усіх його рівнях (індивід — спільнота (міська спільнота) — суспільство в цілому — глобальний соціальний універсум). Проект «Духовної медицини» реалізовано в ситуації пандемії COVID-19, глобальної медікалізації публічної сфери та стрімкої технологізації медицини.

Шифр НБУВ: РА452837

3.Ю.1621. Квантологія: часові потреби та правові інтереси: навч. посіб. / А. М. Подоляка, В. І. Литвиненко, П. М. Лісовський. — Київ: Ліра-К, 2022. — 115 с.: рис. — Бібліогр.: с. 110-115. — укр.

На міждисциплінарному рівні викладено квантологію як динамічно нове суспільне дослідження про вимірювання в постсучасності. Визначено в критеріальному вигляді часу, простору та розвитку фундаментальну субстанцію квантології, що становить мудрість особи, держави та суспільства. Розглянуто ентропійний метод оптимального розрахунку нейроенергетичних витрат у квантології. При цьому зосереджено увагу на кодифіковано-пізнавальні алгоритми системи знань. Передбачено, що квантова комп'ютеризація є перспективною у розвитку науково-технологічного прогресу людства. Означено квантологію як диференціально-інтегральну картину мудрості та презентовано квантологію як теоретико-функціональну систему методологічного знання. Описано інституціоналізацію як ноосферну основу правових знань у квантології.

Шифр НБУВ: ВА859439

3.Ю.1622. Наука в контексті філософських знань: монографія / М. Г. Мурашкін; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. — Дніпро: Монолит, 2021. — 183 с. — Бібліогр.: с. 182. — укр.

Досліджено особливості наукового і філософського знання, одним із предметів яких є філософія науки, яка має певні закони, має свої критерії встановлення істини. Ці закони і критерії філософії науки не суперечать структурам і категоріальним системам як теоретичної науки так і філософії. Встановлено, що неklasична філософія розглядає розум, вплетений в світ. Але філософія в своїх категоріальних структурах значною мірою відсторонюється від безпосереднього досвіду. Тому і виникає необхідність в обов'язковому посиланні на факти, перевірені практикою.

Шифр НБУВ: ВА859175

3.Ю.1623. Особливості знання про природу на ранніх етапах суспільного розвитку / О. М. Сідоркіна // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 50-54. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Розглянуто особливості формування та характер знання про природу на ранніх етапах суспільного розвитку. Показується детермінованість процесу взаємовідносин між природою та людиною та специфіки системи знань про природу особливостями індивідуальної і суспільної праці. Доводиться, що витокі переплетіння різних форм духовної культури та суспільної свідомості первісної людини, нерозчленованість її знань про природу і пізнавальної сфери загалом полягають у нерозчленованості самого суспільного буття. Подібний характер ставлення до природи та засоби її пізнання відображали рівень розвитку матеріальних продуктивних сил суспільства, культури, пізнавальної діяльності, загальні умови життя.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філо. Культура.

3.Ю.1624. Феномен триразового потроєння (3x3x3) богинь в архаїчній символіці і народних орнаментах / Є. М. Причепий // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія: наук. зб. — 2022. — Вип. 41. — С. 3-11. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

В архаїчній символіці, народних орнаментах, міфах та чарівних казках часто трапляються три жіночі образи (три богині) або три частоти, що їх замінюють. На зображеннях давніх богинь присутні три знаки. Це свідчить про тісний зв'язок числа три з богинями. Трійка богинь привернула увагу дослідників архаїчної символіки (А. Голан, М. Гімбутас). Аналізуючи матеріал символіки, орнаментів та казок, зроблено висновок, що в них, крім трьох богинь, присутній феномен триразового потроєння богинь (трьох «поколень» трійок богинь). Першою трійкою були богині підземелля, сфери життя і небес, що утворились унаслідок поділу Богині-Космосу на сімку сфер, з яких були виключені чотири чоловічі сфери. Поділ кожної з цих богинь на

свої трійки зумовив появу другого «покоління» — трійки богинь небес, трійки сфери життя і трійки підземелля. Поділ останніх на свої трійки утворив третє «покоління». Збільшення кількості богинь зі зміною «покоління» призвело і до зміни структури Космосу (Богиня-Космос структурувалась відповідно до кількості божеств-сфер). Першому «поколінню» відповідав семичленний (семисферний) Космос, другому — 28-членний Космос, а третьому — 88-членний Космос. Дослідження феномену триразового потроєння богинь може пролити світло на розуміння теогонії в міфології давніх людей.

Шифр НБУВ: Ж69407

Див. також: 3.С.91, 3.Э.1594, 3.Ю.1629

Історія філософії

3.Ю.1625. Екзистенціальний характер філософування Василя Стуса та Альбера Камю / Я. Ю. Котець // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 82-85. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто специфіку екзистенціального характеру філософії Василя Стуса та Альбера Камю. Охарактеризовано аспекти творчості В. Стуса, що висвітлюють концепцію людини та буття в контексті філософії екзистенціалізму. Розглянуто та проведено порівняльний аналіз філософії екзистенціалізму В. Стуса та А. Камю і встановлено спільні мотиви відповідності в осмисленні самоцінності та неповторності людини, буття та виокремлено концепцію бунту, яку мислителі позиціонують як позитивне вираження абсурду.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культура.

3.Ю.1626. Соціально-філософський вимір учення Григорія Сковороди про щастя / Н. Юхименко // Соціол. студії. — 2022. — № 2. — С. 14-19. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Здійснено аналіз учення Григорія Сковороди про щастя. Розкрито розуміння філософом феномену людини та її місця у Всесвіті. Зосереджено увагу на тому, що вся філософія Григорія Сковороди має ціль — навчити розпізнати в собі людину, ідентифікувати її й бути нею. Визначено, що Григорій Сковорода саме людині у Всесвіті відводив основну роль завдяки здатності до самопізнання. Окреслено, що в Григорія Сковороди погляд на щастя ідеалістичний, християнський, який ґрунтується на таких складниках, як самопізнання, сродність праці, легкість (що виводиться з необхідності), чистота внутрішнього світу людини, дружба. Адже вміння людини бути щасливою спрацює й на суспільне благо. Головне — визначити своє місце у Всесвіті. Дослідження вчення Г. Сковороди про щастя здійснено в соціально-філософському вимірі сучасного суспільства.

Шифр НБУВ: Ж100935

3.Ю.1627. Філософські дискусії про метафору в парадигмах когнітивної лінгвістики та аналітичної філософії / Г. Ільїна // Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. — 2021. — Вип. 2. — С. 131-138. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Розглянуто роль метафор у філософії. На відміну від риторичного значення метафори як фігури мови та мовного тропу, філософська метафора виступає як носій смислового значення філософської теорії. Розглянуто теорію концептуальних метафор Лакофа-Джонсона. Показані когнітивістські та аналітичні підходи до філософського аналізу метафор. Визначено, що філософія використовує метафоричну мову не тільки для формування засобів виразності: метафори становлять основу будь-якої метафізичної системи й утворюють її основу.

Шифр НБУВ: Ж71506

Див. також: 3.С.16, 3.Ч.1307

Логіка

3.Ю.1628. Особливості розвитку логіки початку ХХ та ХХІ ст. / Л. Г. Комаха, Н. А. Колотілова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 14-19. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Досліджено особливості розвитку логіки на початку ХХ та ХХІ ст. Продемонстровано, що початок минулого століття характеризувався суттєвими зрушеннями у логіці насамперед у науковому ракурсі завдяки розробці формалізованих мов та тісним зв'язком із математикою, підґрунтя чого було закладене в працях другої половини ХІХ ст. У результаті ми отримали величезну будову сучасної формальної логіки. На початку теперішнього століття розвиток логіки стимулюється насамперед запитом освіти, що в другій половині ХХ ст. обумовило критику формальної логіки й розробку неформальної логіки, яка привернула увагу широких кіл науковців і здобувачів освіти. На сьогоднішній день формальна й неформальна логіки об'єднують свої зусилля в розробках аргументативної проблематики як у

напрямі побудови загальної теорії, так і в дослідженнях аргументації у різних типах дискурсів, а також у межах комп'ютерних наук.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культура.

Етика

3.Ю.1629. Безеталонне вимірювання ціннісних орієнтацій особистості: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. ... д-ра філософ. наук: 09.00.03 / В. В. Готинян-Журавльова; Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — Одеса, 2021. — 31 с. — укр.

Вперше в сучасному українському дискурсі виконано дисертаційне дослідження, в якому проведено соціально-філософський аналіз безеталонного вимірювання ціннісних орієнтацій особистості. Зауважено, що оскільки в сучасній науковій думці не було чіткого визначення безеталонного вимірювання, в дисертаційній роботі наведено та проаналізовано із застосуванням логічного і системно-параметричного аналізу авторське визначення такого виду вимірювання. Зазначено, що безеталонне вимірювання належить до виду вимірювань, які концептуально пов'язані з дослідником, його знанням, вмінням. Проаналізовано аксіологічну площину використання даного виду вимірювання в сучасному українському суспільстві. В дослідженні застосовано метод безеталонного вимірювання щодо вимірювання ціннісних орієнтацій особистості, процесу формування ціннісних орієнтацій особистості, змін, які відбуваються в системі ціннісних орієнтацій особистості під впливом змін у суспільстві. Зазначено механізми вимірювання ціннісних орієнтацій особистості. Визначено онтологічну сутність ціннісних орієнтацій особистості. Зауважено, що оскільки людина живе в межах певної культури і сама створює культуру, то в рамках дослідження розглянуто людське вимірювання культури в системі ціннісних орієнтацій особистості. Розкрито особистісне вимірювання людини в соціокультурному контексті. Проаналізовано явище мультикультуралізму, що характерне для сучасного українського суспільства. Підкреслено вплив культури, під впливом якої відбувалося формування ціннісних орієнтацій особистості як певного квазіеталонного зразка, на світосприйняття інших культур.

Шифр НБУВ: РА452824

3.Ю.1630. Екологічна культура людини як основа гармонійного розвитку суспільства / О. П. Скиба // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 112-117. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Зазначено, що в останні десятиліття в усьому світі зростає інтерес суспільства до проблем охорони природи та раціонального використання природних ресурсів, збереження екологічної рівноваги. Тривалий час людина намагалася саме підкорити природу, демонструвала споживачьке ставлення до природи і розраховувала побудувати ідеальне суспільство за допомогою наукового знання. Хибність такого підходу люди усвідомили не так давно, лише на початку ХХ століття. І актуальними стають питання про місце людини у природі, про зміну ставлення до природи, що допоможе зберегти для майбутніх поколінь природні багатства нашої планети. Ціннісні орієнтири у ставленні до природи змінюються, але сама ситуація зміниться на краще, якщо нові цінності стануть надбанням широких верств населення, частиною їхньої екологічної культури. Вирішити проблему формування у сучасної людини екологічної культури допомагає поява низки нових наук у сфері екологічного пізнання, таких, як екологічна етика, етика благоговіння перед життям А. Швейцера, етика відповідальності Г. Йонаса, соціальна екологія тощо.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культура.

3.Ю.1631. Нові форми соціального контролю, або «Щастя? Ні, дякую!» / К. С. Гончаренко // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 27-32. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Розглянуто концепт «щастя», але не в якості духовної цінності, а в розумінні матеріального благополуччя. Соціальному, яке активно просуває цю думку, завдяки такому підходу, все простіше маніпулювати людиною, а, відповідно, і — контролювати. За таких обставин людина поступово перетворюється на носія «щасливої свідомості», що в прагненні до матеріальних благ втрачає себе, набуваючи характеристики «одномірної». Чим більше людина занурюється в цей процес, тим менше вона здатна свідомо оцінювати світ і себе в ньому. У такий спосіб, ми маємо намір унаочнити, що примарність та ілюзорність «споживчого щастя» поступово перетворює людину на по-кьєркегорівськи найнещасливішу, що позбута свідомого та критичного погляду на дійсність. А її несвідоме існування лише сприяє посиленню контролюючих механізмів соціального.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культура.

3.Ю.1632. Поняття сучасної екології в фокусі соціально-філософського та наукового знання / Т. Г. Шоріна // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 76-81. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

З'ясовано потенціал філософського світогляду у комплексі науково-екологічних знань та місце концепції «сталого розвитку» у вирішенні проблем екологічної кризи як сучасного глобального «виклику». Завданням статті є уточнення сучасного розуміння терміну «екологія» та його предметного кола. Важливим філософсько-методологічним підходом до аналізу екологічної проблеми є виявлення її зв'язків із різними сторонами суспільного буття та звернення до питань великого соціального і гуманітарного звучання. Наголошено, що вирішення глобальних екологічних проблем напружено пов'язане зі скороченням антропогенного впливу на біосферу до рівня, при якому зберігається здатність біосфери до відтворення здорового навколишнього середовища. Повною мірою реалізувати все це можна за умови зміни системи ринкових цінностей людини, відповідних діяльнісних орієнтацій і стереотипів поведінки.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культура.

3.Ю.1633. Специфіка екологічного дискурсу в XXI столітті / І. П. Скиба // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 55-59. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Проведено дослідження специфіки екологічного дискурсу в XXI столітті. Приймаючи думку, що екологічний дискурс (ecological discourse) може розглядатися з двох позицій: по-перше, як дискурс, який обмежений виключно питаннями екології як науки; по-друге, як дискурс середовища, що оточує людину в її життєдіяльності, автор досліджує екологічний дискурс переважно в широкому сенсі слова, що означає екологію розуму, екологію пізнання, дії, комунікації, творчості тощо. Такий ракурс дослідження надає екологічному дискурсу антропологічного виміру, а методологічні основи нових гуманітарних (філософських, соціологічних, психологічних, педагогічних, освітніх тощо) парадигм, зокрема стратегії екологічного мислення та екологічної етики, при цьому виявляють значимість на основі міждисциплінарного синтезу знань на рівні дискурсу.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культура.

3.Ю.1634. «Турбота про себе» як соціокультурний конструкт: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03 / Г. С. Івченко; Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — Одеса, 2021. — 24 с. — укр.

Зазначено, що результати дослідження ілюструють, що «турботу про себе» можна визначити як набір різноманітних соціокультурних практик, осмислене та дисципліноване застосування яких має сприяти духовному зростанню, фізичному та ментальному вдосконаленню, саморозумінню та конструюванню себе суб'єктом, котрий прагне до саморозвитку та повноцінного життя в умовах складного та суперечливого соціального простору сучасності. При цьому досліджуваний соціокультурний конструкт демонструє полісемантичність і розмаїття можливих інтерпретацій. З'ясовано, що в сучасних дослідженнях теорії та практики «турботи про себе» велику роль грає філософська позиція енактивізму, що репрезентує свідомість суб'єкта як синтетичний процес формування картини реальності через взаємодію між мозком, тілом та зовнішнім середовищем. Ключовим поняттям енактивізму є досвід. Акцентовано, що не менш важливою когнітивною практикою, яку можна вважати ефективною для пізнання проблематики «турботи про себе», є конструктивізм. Він являє собою цілий комплекс гносеологічних підходів, серед яких найбільш вживаним є епістемологічний конструктивізм. У процесі вивчення генези конструкту «турбота про себе» доведено, що цей конструкт по-справжньому актуалізувався саме в суспільному просторі, на перетині пошуків сенсу буття кожним окремим індивідом та необхідності вирішення різноманітних життєвих завдань поточного характеру. Зауважено, що на даний час вже склався цілий набір традицій тлумачення «турботи про себе», які, однак, змінюються по мірі соціокультурного та технологічного трансформування світу. Людині доводиться постійно переоцінювати свій навколишній світ та ідентифікувати свою особу в цьому світі, відмежовуючи своє буття від існування інших індивідів, та наділяючи власне буття специфічними смислами. Цей процес супроводжується перманентним конструюванням себе. Наголошено, що проведені дослідження дає підстави стверджувати, що конструкт «турбота про себе» має конституює значення, адже практика «турботи» відіграє фундаментальну роль у створенні передумов благополуччя сучасного соціуму. Креативний потенціал конструкту «турбота про себе» може мати найрізноманітніші прояви у соціокультурному просторі сучасного суспільства. Увагу зосереджено на тому, що в сучасному світі практика «турботи про себе» є невіддільною від практики безперервної освіти та самоосвіти протягом життя людини.

Шифр НБУВ: RA452825

3.Ю.1635. Формування екологічної свідомості як відповідь на виклики сьогодення / Н. А. Ченбай // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 71-76. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Проаналізовано феномен екологічної свідомості, обґрунтовано його соціокультурний та цивілізаційний виміри. Показано, як кризові явища в європейській культурі та цивілізації зумовили необхідність формування глобальної свідомості, яка існує в зв'язках із іншими формами суспільної свідомості, які також екологізуються. Проілюстровано, що накопичення проблем, по-

в'язаних із поглибленням екологічної кризи на планеті, зумовило необхідність зародження нового напрямку філософських досліджень — екологічної філософії; зроблено акцент на проблемі інтеграції екології й філософії в сучасному філософському і науковому знанні.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культура.

3.Ю.1636. Legal and illegal actions «confrontation»: socio-philosophical dimension / S. P. Kharchenko // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 67-71. — Бібліогр.: 8 назв. — англ.

Визначено, що соціокультурна, політична, економічна, управлінська, господарська, а також правова обумовленість дії права формують його специфічне системоутворююче ядро. Право має зовнішню площину, яка пов'язана з формами і методами права, правовими законами, правомірною поведінкою суб'єктів права, а також внутрішню площину, яка формує поточне розуміння права в контексті його історичної динаміки. Правова дія виникає з ядра природного права, пов'язаного з потребами та інтересами людей, а також визначає якість державної влади. Держава, в свою чергу, забезпечує умови для правової дії, оскільки виробляє спеціальні механізми, які призначені для правового регулювання. Зміна смислового ядра права, поступове нівелювання природного права як базової традиції, відмова від традиції як такої, породжує нову реальність і «нову нормальність», в якій немає межі між правовою дією і неправовою дією. Метою дослідження є аналіз змісту термінів «правова дія» і «неправова дія» з метою їхньої подальшої концептуалізації. Ключовим завданням стало осмислення феномену «конфлікту» між правовою дією і неправовою дією в термінах філософської онтології, соціальної філософії, філософії права. Філософсько-правовий, філософсько-лінгвістичний, а також компаративний методологічні принципи допомогли показати, що соціальне пізнання правової дійсності дійсно протікає в процедурах розуміння, інтерпретації, освоєння соціальної реальності, однак повне розуміння не завжди присутнє, а іноді відсутнє взагалі, що й породжує конфронтацію між правовою дією і неправовою дією. Якщо «інтерпретація» підмінює «розуміння», тоді всі природні канони руйнуються, включаючи канони природного права. Показано, що традиції у міжнародній та міжкультурній правовій дійсності є різними, тому вони й не збігаються, а конфронтація між правовою дією та неправовою дією наростає. У межах нової глобальної правової нормальності правове регулювання нерідко здійснюється як односторонній механізм, що діє в рамках якоїсь однієї ціннісної моделі, непридатної для носіїв різних правових традицій. У висновках «правову дію» представлено як фактор, що зберігає деякий справедливий баланс у суспільстві, а також є похідною правової держави, яка все ще продовжує формуватися під впливом природного права, традиції, канону як базових підвалів суспільства і держави. Доведено, що «правова дія» формує базові принципи правової поведінки як соціально значущої зовнішньої практичної діяльності, що оцінюється з різних позицій.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філософ. Культура.

Див. також: 3.Х.926, 3.Ч.1268, 3.Э.1608

Психологія

3.Ю.1637. Історія психології: від витоків до епохи просвітництва: [підруч. для здобувачів освіти ступеня бакалавра освіт.-проф. програми 053 Психологія]. Ч. 1 / Н. М. Токарева. — Кривий Ріг, 2022. — 382, [1] с.: іл. — укр.

Висвітлено загальні закономірності та розкрито сенс формування предмету психологічної науки — від уявлень мислителів стародавнього світу до концептуальних підходів науковців епохи Просвітництва. Розглянуто динаміку та логіку розвитку психологічних теорій, наукових ідей у контексті загальної історії культури. Процесуальні виміри становлення психології охарактеризовано як поле діяльності видатних вчених, біографічні нариси про яких доповнюють інформаційний континуум представленого курсу.

Шифр НБУВ: В359161/1

3.Ю.1638. Наукова школа академіка, фундатора генетичної психології Сергія Дмитровича Максименка / ред.: С. П. Яланська. — Київ: Видавництво Людмила, 2021. — 423 с.: фот. — Бібліогр.: с. 401-423. — укр.

Ювілейна книга присвячена видатному науковцю — академіку, українському психологу, фундатору наукової школи генетичної психології С. Д. Максименку. Висвітлено аспекти наукової діяльності вченого всеукраїнського та міжнародного рівня. Представлено основні здобутки наукової школи видатного вченого, розкрито анотації дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук та доктора психологічних наук. Розкрито теоретичні засади діяльного опосередкування особистісного розвитку в контексті експериментально-генетичного, генетико-моделювального, генетико-креативного методів генетичної психології.

Шифр НБУВ: СО38434

3.Ю.1639. Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: зб. наук. ст. [VIII Міжнар. наук.-практ. конф.] / ред.: О. В. Гузенко, М. А. Бойченко, С. М. Грицай, І. Л. Кежковська, С. М. Коваленко, Д. В. Кудінов, А. К. Минбаєва, Г. Л. Єфремова, О. І. Огієнко, А. А. Сбруєва, Л. О. Суцєнко; Комунальний заклад «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти». — Суми: Цьома С. П., 2021. — 356 с.: рис. — укр.

Розкрито теоретичні та практичні основи розвитку інноваційних процесів в освіті, особливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. Висвітлено питання розвитку соціально-психологічного потенціалу особистості в умовах інноваційних змін в освіті, ретроспективний погляд на інновації в навчально-виховному процесі та управлінні, культурологічні. Розглянуто етнологічні та філософські засади освітніх інновацій, розвиток особистісно-професійної компетентності в умовах післядипломної освіти та вплив інноваційних процесів на управління освітою в сучасному світі та розвиток суспільства.

Шифр НБУВ: ВА859183

Загальна психологія

3.Ю.1640. До аналізу питання варіативності соціально-психологічних форм психічного / Г. Коваль // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 76-95. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Проаналізовано психогностичну проблему в межах теоретико-методологічних настанов синергетичного підходу. Актуальність розвідки обумовлена контекстом розробки питання варіативності соціально-психологічних форм психічного. Застосовано методологічний аналіз психогностичної проблеми з погляду синергетичного підходу. Розкрито специфіку синергетичного підходу до психогностичної проблеми порівняно з асоціативним та генеративним підходами. Обґрунтовано можливість розглядати змістовне навантаження термінологічної конструкції «форма організації психічного» як формально-змістовної системи. Крім того, через теоретичний аналіз та висвітлення уявлень про зміну форми організації психічного обґрунтовано необхідність виокремлення умов переходу психічних форм у соціально-психологічні та переходу соціально-психологічних між собою. А саме — доведено можливість розглядати змісти психіки як чинники збурення однорідності певної її форми. Низку уявлень щодо демаркації форм психічного було виокремлено шляхом аналізу положень загально-психологічної теорії діяльності. Останнє визначає специфіку переходів між різними формами системної організації психіки. Зі свого боку, це підтверджує те, що підґрунтям зміни структури системи в межах певної форми організації психічного виступає «продукт» (зміст), утворений в межах попередньої форми організації. Висновки: аналіз наявних у загально-психологічному дискурсі уявлень щодо демаркації форм психіки дав змогу окреслити передумови специфіки переходу між ними. Такими передумовами виступають зміни, які співвідносні з певною формою організації психіки. А саме — механізм забезпечення змін у структурі системи; зміст як основний «продукт» упорядкованості в цій формі; критерій інтеграції (упорядкування) змісту психічного у «форму цілого». Водночас питання щодо конкретних критеріїв інтеграції в межах певної форми організованості психічного залишається відкритим. Сформульовано припущення, що критерії інтеграції у форму цілого видозмінюються в процесі філогенетичного та онтогенетичного розвитку реалізовані на людині системної організації психіки.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1641. Загальний дизайн і зміст «Моделі ключових систем психологічно обумовлених факторів структури психологічної готовності до інноваційної діяльності», основи формування «інноваційності», вагомості компетентності конкурентоздатності особистості (ч. 5) / В. П. Чудакова // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 56-65. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Представлено авторське дослідження «Психолого-організаційна технологія формування компетентностей конкурентоспроможності особистості в умовах інноваційної діяльності організацій» (В. Чудакова) та моделей її реалізації. Розглянуто «компетентність інноваційності»: розкривається актуальність, термінологічно-понятійний апарат, розкривається методика «Експрес діагностика інноваційності» (В. Чудакова, 2016). Представлено загальний дизайн і зміст «моделі психологічної структури процесу інноваційної діяльності» в дослідженні психологічної готовності до інноваційної діяльності, а також основи формування компетентності «інноваційності».

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ю.1642. Методологічні засади дослідження емоційної експресивності родичів стосовно осіб із хронічними шлунково-кишковими захворюваннями / Т. Пастрик // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 306-321. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Мета дослідження — вироблення методології дослідження емоційної експресивності родичів стосовно осіб із хронічними шлунково-кишковими захворюваннями на основі провідних сучасних інструментальних моделей у галузі психології здоров'я. Застосовано інструменти теоретичного вивчення літератури: аналіз, синтез, узагальнення та систематизація даних з досліджуваної проблеми. Результати аналізу літератури свідчать про те, що біопсихосоціальна модель, модель одужання та модель емоційного дистресу слугують методологічними засадами для вивчення емоційної експресивності боку родичів стосовно осіб із хронічними шлунково-кишковими захворюваннями. Біопсихосоціальна модель ураховує недоліки біомедичної моделі, розмежовуючи недугу й захворювання як результат взаємодії систем на клітинному, тканинному, тілесному, внутрішньоособистісному та соціальному рівнях. Емоційна експресивність родичів стосовно особи з шлунково-кишковими захворюваннями розглядається як мікросистема, яка належить до ширших субсистем: мезосистема (залучення особи з шлунково-кишковими захворюваннями до інших середовищ: місця роботи, місцевої громади і т. ін.), екзосистема (зміни, пов'язані з пандемією, які зумовили необхідність адаптації осіб із хронічними захворюваннями) та макросистема (існування соціокультурних норм, зокрема стигм, пов'язаних із хронічними захворюваннями). Модель емоційного дистресу за своїми характеристиками дає змогу вивчати прояви емоційного дистресу осіб із шлунково-кишковими захворюваннями та його динаміку відповідно до рівня емоційної експресивності родини стосовно до цих осіб. Модель одужання впроваджує цілісний, особистісно-орієнтований підхід щодо підтримки фізичного і психічного здоров'я. Висновки: розглянуті моделі дали змогу віднайти оптимальні підходи до вироблення методології дослідження емоційної експресивності родичів стосовно осіб із хронічними шлунково-кишковими захворюваннями. Отже існує доцільність використання цих теоретичних моделей, які скеровують добір психодіагностичного інструментарію для здійснення комплексного вивчення конструкту емоційної експресивності.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1643. Онлайн когнітивно-поведінкова терапія емоційного дистресу студентів у період пандемії COVID-19 / Л. Засєкіна // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 49-62. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

COVID-19 пандемія на сучасному етапі трансформується у другу хвилю пандемії, пов'язану з пандемією розладів психічного здоров'я. Незважаючи на той факт, що студенти упродовж тривалого часу не вважалися вразливою категорією населення у період пандемії, результати останніх досліджень доводять, що вони переживають актуальний стрес, тривожність, самотність та депресію в умовах вимушеної соціальної ізоляції. Мета дослідження — емпіричному вивченні емоційного дистресу студентів під час пандемії COVID-19, та науковому обґрунтуванні авторського онлайн ресурсу, базованому на когнітивно-поведінковій терапії (КПТ). Використовувалися методи теоретичного та емпіричного дослідження, зокрема психодіагностичний інструментарій, представлений шкалою психологічного благополуччя К. Ріффа, шкалою депресії А. Бека, шкалою резиліентності С. Хамса та ін., шкалою тривоги А. Бека. Для тематичного аналізу творів студентів використовувалася комп'ютерна програма Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC). Результати дослідження психологічного благополуччя свідчать про те, що найнижчий рівень вираження мають субшкали позитивного ставлення до інших, самоприйняття, цілі в житті та управління оточенням. Тому при розробці онлайн ресурсу саме ці аспекти психологічного благополуччя були враховані. Результати лінійного регресійного аналізу свідчать про те, що тривожність, депресія та резиліентність сукупно є значущим предиктором психологічного благополуччя. Водночас лише депресія є незалежним значущим предиктором психологічного благополуччя студентів. Враховуючи тривожність та самотність як основні проблеми, про які зазначали студенти у своїх творах, а також соціальну тривожність, яка зростає в умовах неможливості вдосконалювати комунікативні вміння під час пандемії, ресурс був спрямований на зменшення цих негативних емоційних станів. Відповідно до трьох блоків онлайн ресурс отримав назву 3 (ТРИвожність) D (Депресія) САМ (СА-Мотність). Аналіз виділених категорій когнітивних процесів, афектів, часу у творах студентів та методологічні засади КПТ дали змогу вибудувати зміст та структуру онлайн ресурсу для студентів. Висновки: онлайн КПТ є важливим інноваційним форматом надання психологічної самопомогі студентам в умовах соціальної ізоляції.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1644. Психологічне благополуччя студентської молоді: порівняльний аналіз у ковідному і воєнному контекстах / Н. Савелюк // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 322-340. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Описано результати теоретичного аналізу та порівняльного емпіричного дослідження переживання українською студентською молоддю психологічного благополуччя в умовах ковідної пандемії та в ситуації воєнного стану. Емпіричний: питальник «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріффа, в Україні перекладений та адаптований С. Карскановою. Математично-статистичні:

обрахування загальних середніх показників, статистичний критерій однорідності Колмогорова-Смірнова, факторний аналіз методом головних компонент. Порівнювалися дві підгрупи студентів, досліджені: перша — у лютому та березні 2021 року, друга — у березні та квітні 2022 року. Згідно з порівняльним аналізом даних двох емпіричних зрізів, проведених на різних вибірках студентської молоді в розпал «епіхеми ковіду» та на початку війни в Україні, виявлено окремі статистично значущі зміни — як позитивні, так і негативні — в переживанні психологічного благополуччя респондентами. Узагальнено визначено, що позитивні трансформації відповідних переживань найбільшою мірою стосуються «Автономії», а негативні — «Управління середовищем». Також встановлено, що в ситуації війни досліджена українська молодь продемонструвала істотно вищу когнітивну складність при осмисленні власного психологічного стану, порівняно з умовами ковідної пандемії, оскільки за результатами факторного аналізу в другій субвибірці виокремлено 22 факторні структури супроти 11 у першій. При цьому як яскраво домінують категоріально-сміслову структуру переживання психологічного благополуччя студентами першої підгрупи виокремлено біполярний фактор «Мої життєві плани та їх реалізація якособиста гордість / Відсутність уміння планувати життя як джерело моїх особистих розчарувань»; другою — теж біполярний, але менш вагомий фактор «Осміслене та приємне самовдосконалення в соціумі / Задрисна і безглузда самотність». Встановлено, що, незважаючи на статистично значущі відмінності між оцінками окремих пунктів за «Шкалою» К. Ріфф, ієрархії основних факторів психологічного благополуччя, визначені в обох випадках за усередненими показниками міри переживання студентською молоддю, істотно не відрізняються.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1645. Психологічне благополуччя: теоретичні підходи до визначення поняття / Т. Можаровська // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 155-167. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

В останні десятиліття стрімко збільшилось досліджень про щастя, що призвело до появи нових емпіричних знань про механізми, шляхи, особливості та процеси, які сприяють особистісному щастю та благополуччю. В умовах сьогоденної світової пандемії, спричиненої коронавірусом SARS — COV-2, більшість людей опинилися в незвичних для них умовах, що вплинуло на зміну стилю та способу життя кожного. Людству довелося шукати нові шляхи забезпечення та реалізації власного благополуччя та благополуччя інших. Мета роботи — теоретичний аналіз дослідження проблеми психологічного благополуччя особистості. Методи. Для уточнення сутності базових понять досліджуваного феномену застосовано теоретичні методи, зокрема, аналіз, синтез, узагальнення, систематизація й теоретичне моделювання. У результаті теоретичних розвідок з цієї проблеми здійснено аналіз підходів до визначення благополуччя та його видів. Виявлено тенденцію об'єднання різних теорій та підходів аналізу психологічного й суб'єктивного благополуччя до єдиного комплексного вивчення благополуччя. Описано компоненти психологічного благополуччя. Висновки наукових розвідок досліджуваного феномену включають опис та обґрунтування вимірів психологічного благополуччя, а саме: особистісний, соціальний, матеріальний, фізичний та духовний. Особистісний вимір психологічного благополуччя враховує суб'єктивний показник внутрішнього відчуття щастя та комфорту. Соціальний контекст психологічного благополуччя обумовлюється мірою задоволеності особистістю якістю своїх міжособистісних відносин, соціальних ролей та соціального статусу. Матеріальний вимір психологічного благополуччя визначається суб'єктивною оцінкою реального достатку особистості та об'єктивного співставлення останнього з бажаним достатком; визначається наявністю можливості задовольнити вітальні потреби особистості та сприяють її духовному розвитку. Фізичний вимір психологічного благополуччя визначається рівнем здоров'я людини та передбачає наявність потенційних (резервних) можливостей організму, адекватність пристосування до змін навколишнього середовища, толерантність до непередбачуваних і стресових подій.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1646. Психологічні аспекти кроскультурної взаємодії у медіасередовищі: зб. тез І Міжнар. студент. наук.-практ. конф., 08—09 квіт. 2021 р. / упоряд.: О. І. Свідерська, І. І. Сняданко; Нац. ун-т «Львівська політехніка». — Львів: Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2021. — 149 с. — укр.

Представлено збірник тез доповідей молодих науковців учасників І Міжнародної студентської науково-практичної онлайн-конференції. Актуалізовано проблему кроскультурної взаємодії у медіасередовищі, розкрито труднощі з яким зіштовхується сучасна практична психологія а також розкрито особливості формування критичного мислення в умовах сьогодення. Висвітлено результати наукових напрацювань у таких напрямках: використання інтерактивних онлайн-технологій у дистанційному навчанні, критичне мислення і медіа-маніпулювання, психологія комунікації у кроскультурній взаємодії, збереження психологічного здоров'я у цифрову епоху, кроскультурні аспекти збереження психологічної безпеки, психологія ефективної самопрезентації в

інформаційному середовищі, загальні проблеми практичної психології.

Шифр НБУВ: ВА859274

3.Ю.1647. Психологічні аспекти мовної гри як засобу впливу на свідомість людини / О. Хайрулін // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 256-269. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Посилення ігрових, маніпулятивних аспектів сучасного комунікативного середовища, усього комплексу його впливів на особистість і соціальні процеси, актуалізує шерг ризиків і загроз, що пов'язані з можливим використанням інформаційного (медіа) простору для дестабілізації соціального благополуччя українського суспільства. Сучасні медіа-засоби і технології їх застосування дозволяють використовувати психологічні закономірності впливу інформації на свідомість, ціннісну, психоемоційну сфери та поведінку людини, наносити збиток її психологічному добробуту та безпеці. Тому наведене дослідження має на меті теоретично дослідити психологічні закономірності феномену мовної (мовленнєвої) гри як засобу впливу на свідомість людини, обґрунтувати семантико-психологічну детермінацію наслідків такого впливу. Застосовано методи абдукції, феноменологічної редукції, метод аналізу і систематизації наукових положень та підходів до вивчення психологічних закономірностей феномену мовної (мовленнєвої) гри, метод теоретичної реконструкції (моделювання) семантико-психологічної детермінації впливу інформаційних засобів на свідомість людини. Результати. За результатами дослідження конкретизовано категоріально-понятійний зміст психологічних аспектів феномену мовної (мовленнєвої) гри у контексті використання її ефектів для впливу на психічну сферу людини. Актуалізовано атрибутивність наведених аспектів у процесах, що пов'язані з проблематикою інформаційно-психологічної безпеки особистості в сучасних умовах. Обґрунтовано семантико-психологічну детермінацію наслідків впливу інформаційних засобів, медіа на свідомість людини. Поглиблено наукові уявлення про характер впливу масової комунікації на психічну сферу людини через психологічні ефекти ігрової дії вербальної інформації. Встановлено, що психогенні ефекти медіа-впливу пов'язані передусім із перформативним характером інформаційних повідомлень та особливостями семантико-синтаксичної організації тексту. Наведені аспекти через механізми психічного системогенезу діють як пускові аферентації для мотиваційної активізації психіки адресата, його сприйняття та засвоєння інформації адресанта. Висновки: результати дослідження дозволяють висновки про актуальність продовження психологічних та психолінгвістичних розвідок феномену мовної (мовленнєвої) гри як джерела і засобу маніпулятивного, індокринального впливу на свідомість людини, а також про доцільність врахування психологічних особливостей явища мовної гри в аналізі медіа-контенту, виявленні джерел інформаційно-психологічного (перформативного) впливу інформації на свідомість адресата та прогнозуванні наслідків такого впливу на особистість і соціальні процеси.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1648. Психологічні засади людської екодеструктивності: «tedeum vite» чи колективне «мортідо» / О. Попик // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 202-213. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Мета роботи — спроба осмислення екодеструктивної діяльності людини крізь призму досягнень психологічної науки. Зокрема, витоки людської екодеструктивності запропоновано шукати у потязі до руйнування, що визначено як мортідо. Методи дослідження — аналіз, узагальнення та систематизація теоретичних джерел вітчизняних і зарубіжних учених з питань психологічних витоків екодеструктивності та агресії, в т. ч. у ставленні до навколишнього середовища. На основі екстраполяції даних щодо причин міжособистісної агресивної поведінки, сформовано висновки, що екодеструктивність у ставленні до навколишнього середовища може виявлятися більш наявно, коли вона є прихованою за ширмою інституцій, тобто реалізуватися деперсоніфіковано, за умови, що довілля посідає роль «об'єкта». Визначено, що об'єктивізація довілля, деперсоніфікація в питаннях управління довіллям, а також завуальованість загрозливих наслідків екодеструктивних проявів постають основними психологічними чинниками, що становлять підґрунтя метафізики антропогенної діяльності. Екодеструктивність розглянуто через руйнування, як глибоко екзистенційний процес, що характеризує й супроводжує буття людини, а також через категорію свободи. Визначено, що свобода детермінувала дебіологізацію людини та створила певний емоційний вакуум, відчуття порожнечі та втраченого минулого, і цей травматичний досвід в еволюційному вимірі призвів до формування середовища свого існування. Запропоновані інструменти скорочення екодеструктивних впливів, зокрема самокорекція й самоусвідомлення в процесі реалізації управлінських рішень, як атрибут персоніфікації в питаннях управління якістю довілля. Висновки: виявлено, що антропогенний вплив є екодеструктивним в тому випадку, коли ця діяльність невідрізнена або ж нелімітована, тобто порушує природний фон чи усталені механізми саморегуляції і підтримки гомеостазу в екосистемах, саме тому важливою є демаркація предметного поля й окреслення

перспектив мінімізації екодеструктивних проявів виключно через усвідомлення психологічних механізмів, що лежать в основі невиправданого руйнування людиною себе та середовища свого існування, а не будь-якої діяльності, що може мати певний вплив на стан довкілля.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1649. Психологічні особливості переживання фрустрації майбутніми психологами: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / А. І. Стеценко; Переяслав-Хмельницький державний педагогічний інститут імені Григорія Сковороди. — Переяслав, 2021. — 23 с.: рис., табл. — укр.

Теоретично обґрунтовано та емпірично вивчено переживання фрустрації майбутніми психологами (МП) к суб'єктивного, внутрішньо опосередкованого емоційного стану негативної модальності, що виникає у ситуації емоційної депривації значущих потреб і продукує відповідну фрустраційну реакцію, диференційовану за спрямованістю вияву та типом фіксації. Розроблено на засадах суб'єктно-діяльного підходу структурно-функціональну модель переживання фрустраційних станів суб'єкта освітньо-професійної діяльності, за якою змістовий складник фрустрації переноситься з системи потреб суб'єкта в систему його актуальних емоційних станів та поведінкових реакцій. Досліджено соціальний та особистісний типи детермінації фрустрації МП у контексті співвідношення "зовнішнього та внутрішнього" профілю фрустраційних переживань. Представлено особливості прояву фрустрації МП у таких стійких емоційно-поведінкових характеристиках, як ригідність, дратівливість, тривожність, агресивність, переживання фрустрації полягає у реалізації фрустраційної реакції переважно екстрапунітивної спрямованості. Розроблено програму психокорекції фрустраційних переживань, апробовано комплекс психотехнологій, спрямованих на активізацію фрустраційної толерантності як особистісного ресурсу МП.

Шифр НБУВ: РА452756

3.Ю.1650. Психологічні особливості тривожності й саногенності депривованої особистості / Д. Гошовська, Я. Гошовський // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 56-68. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — встановити психологічні особливості тривожності та висвітлити необхідність саногенності особистості, яка зазнає негативного й обмежувального впливу різновидової депривації. Для реалізації мети дослідження залучено науково-теоретичні методи: аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, що дало змогу вибудувати концептуально-логічну послідовність між ключовими поняттями й констатувати — депривована особистість зазвичай переживає різновидову і різномодальну тривожність, тому завдяки набуттю компетенцій саногенного мислення вона спроможна досягнути ревіталізаційного ефекту і налагодити гармонійніше життя. Аналіз науково-психологічної джерелознавчої бази дав підстави констатувати, що різновидова депривація негативно впливає на психо-і соціогенезу особистості, зокрема на підвищення її полімодальної тривожності, а це нагально потребує залучення саногенних ревіталізаційних підходів. Депривація сповільнює та ускладнює особистісний розвиток, зумовлює розбалансування афективності, негативно впливає на статусно-рольову ідентифікацію. У депривованої особистості різновидова тривожність тривога корелює зі стійким (явним або латентним) почуттям провини та стимулює гіпертрофовані самоаналіз, самокартання тощо. Перебування у стані депривації лише посилює особистісну тривожність, тому постає нагальна необхідність у застосуванні саногенного мислення, що передбачає активацію рефлексії як механізму, спрямованого на зниження численних дисконфортів і страждань від впливу негативних емоцій та інших психостанів. Висновки: депривована особистість, переживаючи відчуття знехтуваності, занедбаності і меншовартості, перебуває зазвичай у стані підвищеної тривожності, що негативно впливає на її спілкування та життєдіяльність. Результативним виходом зі стану деприваційної тривожності є саногенні мислення і рефлексія, що дозволяють досягнути сприятливого ревіталізаційного ефекту.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1651. Психологія стресостійкості особистості: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / О. О. Когут; Університет Григорія Сковороди в Переяславі. — Переяслав, 2021. — 42 с.: рис., табл. — укр.

Стресостійкість особистості розглянуто як системно-інтегративну властивість особистості, яка забезпечує прогнозованість біопсихологічних реакцій на стрес, оптимізацію соціокультурних та організаційно-поведінкових стратегій подолання надскладних і надзвичайних ситуацій, визначення ціннісно-сміслових трансформацій постстресових наслідків. Розроблено системну модель стресостійкості особистості. Виокремлено складові стресостійкості особистості: психофізіологічну, емоційно-комунікативну, когнітивну, ціннісно-вольову. Встановлено, що розвиток стресостійкості особистості детерміновано: реакцією особистості на стрес, її особистісними характеристиками й умовами соціокультурного середовища. Визначено концептуальні засади інтегративного розвитку та формування стресостійкості особистості. Запропоновано авторські методики та програму інтегративного розвитку стресостійкості особистості. Доведено ефективність застосування про-

грами «Стресостійкість» для курсантів-поліцейських і патрульних поліції. Зазначено, що інтегративний розвиток стресостійкості особистості поєднує сучасні психологічні ідеї, диспозиційний і ситуативний дослідницькі підходи. Розроблено універсальну матрицю для розробок психологічних програм розвитку та формування стресостійкості особистості. Вдосконалено діагностичний та оцінювально-критеріальний моніторинг показників розвитку стресостійкості особистості. Поглиблено розуміння змісту інтегративного підходу в розвитку та формуванні стресостійкості особистості. Доведено ефективність застосування діагностики стресостійкості особистості за принципами диференційного підходу. Виокремлено критерії оцінювання розвитку стресостійкості особистості: біопсихологічний, соціокультурний, організаційно-поведінковий.

Шифр НБУВ: РА452574

3.Ю.1652. Соціальний вимір колективної пам'яті / Н. Г. Мозгова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2. — С. 20-23. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Досліджено феномен колективної пам'яті. Показано, що колективна пам'ять завжди вмонтована в конкретний соціальний досвід і у такий спосіб тісно пов'язана з часовими та просторовими ув'язненнями. На бачення власного минулого дуже впливає те, чим і ким ми є сьогодні. Центральною проблемою статті є теоретична реконструкція уможлиднених пошуків сучасними вітчизняними та зарубіжними дослідниками підвалин феномену колективної пам'яті.

Шифр НБУВ: Ж70861:Філол. Культур.

3.Ю.1653. Тренінгова програма гармонізації почуття власності / І. Губеладзе // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 40-54. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Мета роботи — розроблення змісту і структури та презентація авторської програми гармонізації почуття власності особи. Для розробки тренінгової програми було використано низку методів інтерактивної роботи і психоедукації з метою гармонізації почуття власності: метод незавершених речень, рольова гра, симуляція, мозковий штурм, групові методи роботи, дискусія, психологічні практикуми, творчі домашні завдання тощо. Представлено авторську тренінгову програму гармонізації почуття власності, яка складається зі вступу, завершальної частини та трьох основних модулів: «Почуття власності як соціально-психологічний феномен: моє, наше, чуже, ніче», «Чинники посилення почуття власності: контроль, самоінвестування та інтимне знання», «Наслідки і можливості гармонізації почуття власності». Кожен з модулів має на меті опрацювання різних складових почуття власності: контроль, самоінвестування грошей, часу чи інших ресурсів та глибоке інтимне знання. Загальний обсяг тренінгової програми складає 26 академічних годин. Запропонована тренінгова програма може бути використана для гармонізації почуття власності особи, як серед старшокласників і студентів, так і серед дорослого населення загалом. Висновки: впровадження та вивчення ефективності тренінгової програми гармонізації почуття власності показало доцільність її використання серед старшокласників та студентської молоді, а також дорослого населення, що сприяло оптимізації прояву відповідальності, само-ефективності, самоідентичності та залученості особи. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці програми психологічного тренінгу для гармонізації почуття власності щодо територіальної громади та власної країни.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1654. Basic hope and existential anxiety among adulthood generations / B. Gawda // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 44-55. — Бібліогр.: 34 назв. — англ.

Дослідження є спробою виявити рівень базової надії та екзистенційної тривоги у період дорослості. Базова надія розглядається як позитивне почуття, що відіграє фундаментальну мотиваційну роль у регуляції поведінки людини. Надія розглядається як перспективна емоція, яка, на відміну від страху/тривоги, спрямована в майбутнє. Вважається, що екзистенційна тривога обернено пов'язана з надією та прямо пов'язана з невирішеними внутрішньопсихічними конфліктами. Досліджена вибірка з 139 дорослих учасників із загальної популяції. Вони представляли три стадії дорослості: доросле життя (59), раннє доросле життя (28), середнє доросле життя (52). Вони заповнили дві анкети самовимірювання, зосереджені на базовій надії (Опис базової надії — 12 Trzebinski and Zieba) та екзистенційній тривожності (Опитувальник екзистенційної тривоги Weems and associates). Отримані дані демонструють, що у період ранньої дорослості життя опитані демонструють вищий рівень екзистенційної тривоги та нижчий рівень базової надії, ніж інші дорослі покоління. Молоді люди, які відчувають вищу екзистенційну тривогу, не вірять, що їхнє майбутнє буде позитивним. Дорослі жінки демонструють вищий рівень базової надії, ніж чоловіки, тоді як рівень екзистенційної тривоги однаковий як у жінок, так і у чоловіків. Висновки: результати засвідчують особливості вікової стадії під назвою «настає дорослість». На цьому етапі розвитку люди особливо вразливі, сповнені страху за своє майбутнє, їм доводиться приймати важливі рішення щодо освіти, професійних рішень, тісних міжособистісних стосунків. Оскільки їх надія

перебуває на низькому рівні, а екзистенційна тривога висока, вони не сприймають своє майбутнє позитивно.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1655. Distrust as a psychological phenomenon / V. Kravchenko, I. Shastko // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 124-137. — Бібліогр.: 27 назв. — англ.

Мета роботи — здійснити теоретичний аналіз проблеми недовіри як психологічного феномену, що тісно пов'язаний з довірою. Для реалізації мети дослідження використано методи психосоціального підходу (оскільки недовіра проявляється як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях); суб'єктного підходу (оскільки недовіра — самостійний психологічний феномен); системного підходу (дає змогу врахувати всі зв'язки, види, форми, критерії довіри-недовіри, а також детермінанти, наслідки, функції). За допомогою цих методів розкрито сутність недовіри, що має свої критерії та особливості. Аналіз вітчизняних і зарубіжних студій дав підстави розглядати психологічний феномен недовіри як засіб безпечності існування людини в глобальному світі. Як і інші науки, що досліджують довіру — недовіру (філософія, соціологія, культурологія, економіка); психологія містить низку нерозв'язаних методичних і технологічних проблем. Актуальним вбачається дослідження зв'язку довіри до себе та довіри до світу. Саме тому в цьому дослідженні визначено сутність недовіри; простежено зв'язок довіри до себе й довіри до світу; розширено уявлення про недовіру як засіб безпечності особистості; вивчено недовірливість як особистісну рису. Визначено, що запорукою рівноваги довіри до себе і довіри до інших є наявність певного рівня саморефлексії (усвідомленості, духовності), що забезпечує людині спокій і прийняття в невідомій складній ситуації або ж страх і неприйняття, що часто спонукає людину діяти нестеречно чи навпаки — шаблононо. Висновки: отже, недовіра може проявлятися в підозрливості, ревнивості, внутрішній напрузі, «захисті», наївності, конформності, догматизмі, негативізмі, скептицизмі, інгімофобії, небажанні будувати довгострокові плани, страхові змін, надмірній схильності до узагальнень тощо.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1656. Subjective assessment of changes in life during COVID-19 pandemic: comparison of Polish and Ukrainian adults / E. M. Szepietowska, E. Zawadzka, S. Filipiak // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 355-366. — Бібліогр.: 28 назв. — англ.

Перший етап пандемії COVID-19 був пов'язаний із наростаючим відчуттям масових травм і втрат. Дослідження показує, що останні два роки пандемії сприймаються як з точки зору втрат, так і вигравіш. Мета дослідження — порівняння думок дорослих поляків та українців щодо змін у різних сферах життя внаслідок двох років пандемії. Опитування проводилося онлайн за допомогою опитувальника COVID-19 Sense of Life Changes. Відповіді надали 270 поляків та 109 українців. Очікувалося, що учасники повідомлять, чи змінилися та яким чином (позитивно, негативно чи ні) окремі сфери їхнього життя під час пандемії. Результати. Респонденти з Польщі та України помітили як негативні, так і позитивні зміни в різних сферах життя внаслідок пандемії. Думки щодо багатьох питань, висловлені двома групами, були подібними, проте респонденти з України, як правило, оцінювали дворічний період пандемії більш позитивно (як час незначних негативних змін або час, який мало змінився в їхньому житті). Висновки: результати відображають той факт, що відбулася зміна в емоційній та когнітивно орієнтованій оцінці дворічної пандемії.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1657. The illusion of not knowing in metacognitive monitoring: a brief review / M. Avhustuk // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 10-22. — Бібліогр.: 17 назв. — англ.

Проаналізовано деякі ключові особливості ілюзії незнання в метакогнітивному моніторингу навчальної діяльності студентів. Серед основних концепцій впливу ілюзії незнання на метакогнітивний моніторинг точності навчальної діяльності студентів університету ми прагнемо вивчати й аналізувати різні типи вивченої інформації, а також особистісні, когнітивні, метакогнітивні та індивідуально-психологічні характеристики студентів. Більше того, дослідження може дозволити краще прояснити явище ілюзії незнання та його вплив на точність метакогнітивного моніторингу. Використані теоретичні та порівняльно-практичні методи вивчення ілюзії незнання в метакогнітивному моніторингу навчальної діяльності студентів університетів. Учасники вивчали тексти, висловлювання та пари слів українською мовою. Вони виконували JOL, aJOL, RCJ та aRCJ судження. Процедура калібрування допомогла визначити середні показники як ілюзії знання, так і ілюзії незнання. Висновки полягають у тому, що ілюзія незнання як помилка точності метакогнітивного моніторингу (поряд з ілюзією знання) може мати місце у всіх типах метакогнітивних суджень, особливо в перспективних судженнях про вивчене. Найвищий рівень незнання проявляється у вивченні пар слів, менших текстів усіх стилів та в запитаннях «Так»/»Ні»/»Не знаю». Більше того, також вдалося виділити ефекти особистісних, когнітивних, метакогнітивних та індивіду-

ально-психологічних характеристик студентів. Висновки: розглянуто вплив різних типів інформації, обраної для експерименту та запропонованої для вивчення, а також особистісних, когнітивних, метакогнітивних та індивідуально-психологічних особливостей студентів. Результати дослідження вказують на ілюзію незнання як помилку точності метакогнітивного моніторингу поряд з ілюзією знання.

Шифр НБУВ: Ж71450

Див., також: 3.С.23, 3.Ш.1519, 3.Ю.1619, 3.Ю.1707, 3.Ю.1723

Психологія особистості

3.Ю.1658. Актуалізація екзистенціальних смислів як форма психологічної інтервенції в кризовій психології / Т. Бородулькіна // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 25-43. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Мета роботи — обґрунтування можливості застосування актуалізації екзистенціальних смислів в якості форми психологічної інтервенції в кризовій психології. Теоретичний аналіз проблеми актуалізації екзистенціальних смислів як форми психологічної інтервенції в кризовій психології; систематизація та класифікація практичного досвіду роботи зі смислами з використанням метафоричних асоціативних карт (МАК); метод аналізу одиничного випадку. Орієнтування на внутрішнє буття людини, її Духовну складову та екзистенціальні смисли в психологічній практиці є важливим. Одним із шляхів до «Духовного Я» людини є актуалізація екзистенціальних смислів та самосвідомості; а свідомою робота зі смислами є ресурсною для людини при переживанні нормативних та ненормативних криз. МАК розглянуто як один з ефективних інструментів в роботі з екзистенціальними смислами, серед розмаїття яких виділено конкретні набори, які більше підходять для роботи зі смисловою сферою людини та духовною складовою її самосвідомості. Обґрунтовано доцільність використання авторських МАК актуалізації екзистенціальних смислів «Руки Небесні або Земні» як майндфулнес-практики та форми психологічної інтервенції в кризовій психології. Спрямовуючу, актуалізуючу функцію при роботі з цими МАК виконують запитання екзистенціального змісту, що супроводжують зображення на кожній карті в МАК «Руки Небесні або Земні». Описано авторські техніки актуалізації екзистенціальних смислів з використанням МАК. Здійснено аналіз конкретних індивідуальних випадків на основі результатів виконання авторських технік з актуалізації екзистенціальних смислів, які доводять, що під час виконання запропонованих вправ увага учасника такої роботи спрямовується в Духовну площину. Робота з екзистенціальними смислами є необхідною та доцільною на заключних етапах подолання людиною кризового стану.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1659. Генезис архетипових образів становлення професійного спрямування особистості: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / О. М. Танасійчук; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса, 2021. — 18 с.: рис., табл. — укр.

Здійснено теоретичне узагальнення та вирішено актуальне питання енези архетипових образів у процесі становлення професійного спрямування. Обґрунтовано можливість використання поняття «архетип», установлено його відмінність від визначення «архетиповий образ». Підкреслено необхідність дослідження професійного спрямування через розкриття психологічних особливостей професійного становлення. Проведено психодіагностичне вивчення генезу архетипових образів професійного спрямування, що розвивається за рахунок динаміки фактору активності образу Я, який протягом навчання поступово знижується, набуваючи мінімальних значень у випускних курсах, починаючи зростати на етапі професійної адаптації, маючи плато між етапами професійної адаптації та первинної професіоналізації, поступово зростаючи до етапу професійної майстерності; фактор активності образу героя за тенденцією перебігу схожий на фактор активності образу Я. Тобто, образ Персони повністю відповідає образу Я фахівців, вони розуміють і рефлексують своє соціальне обличчя або професійне Я; фактор оцінки образу Я характеризується відмінностями в самооцінці студентів і фахівців, при чому студенти перших курсів найнижче оцінюють себе по відношенню до інших. Найбільше відмінностей з оцінкою себе спеціалістами етапу професійної майстерності, тобто їх самооцінка є найвищою в порівнянні із самооцінкою студентів; фактор сили образу Я — спостерігається тенденція типу параболі, з вираженими місцями плато, за якими не встановлено відмінності. Вольові якості особистості мають дві максимально найвищі точки у студентів першокурсників і фахівців, на етапі професійної майстерності, та одну низхідну — між останніми курсами навчання та переходу до практичної діяльності; фактор сили образу героя має дещо імпліцитну схему прояву, маючи перевагу та більші показники на етапі навчання у студентів перших курсів, поступово, починаючи від третього курсу відбувається зростання ознак, що найбільш пікового розвитку знаходить на етапі професійної майстерності; фактор оцінки образу

антигероя протягом навчання починає значно домінувати та поступово виходити на перший план, коли для спеціалістів взагалі це питання не має значення, через тенденцію до високого рівня саморефлексії, і, як наслідок, повноцінного аналізу власних негативних якостей та прийняття їх у повному обсязі; фактор сили образу антигероя поступово зростає та набуває адекватної оцінки, уникаючи знецінення, але спостерігається спадання в оцінці вольових якостей особистості на етапі професійної діяльності, що є свідченням або прийняття своєї Тіні або вираженістю в особистості негативних професійних характеристик.

Шифр НБУВ: RA452240

3.Ю.1660. Дослідження когнітивного компонента ціннісних орієнтацій студентів-волонтерів / Д. Подолячук // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 185-201. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Досліджено ціннісні орієнтації студентів педагогічного університету. Мета роботи — представити результати емпіричного вивчення особливостей когнітивного компонента ціннісних орієнтацій студентів педагогічного університету, які беруть участь у волонтерському русі. Вивчення теоретичних аспектів проблеми здійснено з використанням загальнонаукових методів (аналізу, синтезу, узагальнення). Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій студентів виконано за допомогою методики вивчення індивідуальних цінностей Шварца, адаптованої В. М. Карандашевим. Обробку отриманих результатів здійснено за допомогою методів математичної статистики (критерій Фішера, критерій Стьюдента). Аналіз теоретичних джерел дозволив констатувати важливість ціннісних орієнтацій як особистісних чинників волонтерської діяльності студентів. При цьому в структурі ціннісних орієнтацій важлива роль належить когнітивному компоненту, що відображає нормативні ідеали студентів, їхні ціннісні уявлення («цінності-знання»), що тією чи іншою мірою впливають на особистість. Визначено абсолютні показники середніх значень різних типів нормативних цінностей та їхній ранг для студентів-волонтерів і студентів, які не практикували волонтерську діяльність. Порівняльний аналіз із застосуванням критеріїв Фішера і Стьюдента дав змогу визначити відмінності у ставленні обох груп студентів до різних типів цінностей. Висновки: проведене дослідження засвідчило, що у ставленні до більшості типів нормативних цінностей (безпека, конформність, гедонізм, універсальність, влада, традиції) між студентами-волонтерами і тими, що не беруть участі у волонтерській діяльності, відсутні статистично значущі відмінності. З'ясовано, що найбільш значущими для всіх студентів є цінності доброзичливості та безпеки. Основними групами цінностей, ставлення до яких відрізняє студентів-волонтерів від тих, які не займаються волонтерською діяльністю, є досягнення та доброзичливість. У ставленні до інших груп цінностей (самостійність, стимуляція) також спостерігаються певні відмінності між студентами досліджуваних груп. Проте за помітної різниці в абсолютних середніх показниках ці відмінності не досягають рівня статистичної значущості. Варто також відзначити достатній рівень обізнаності сучасних студентів з різними типами нормативних цінностей.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1661. Медіа-релігійність як нова форма прояву релігійної свідомості: психологічний аналіз феномену / Н. Коструба // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 83-95. — Бібліогр.: 27 назв. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз психологічних особливостей медіа-релігійності як нової форми прояву релігійної свідомості. Методи. Для реалізації мети дослідження були використані методи теоретичного наукового пошуку: аналіз, синтез, узагальнення, психологічне моделювання. Аналіз українських та закордонних праць щодо психологічних аспектів медіа-релігійності дозволив окреслити особливості цього феномену, визначити його структурні компоненти. Науковці описують загальні риси медіа-релігійної картини світу, серед яких масштабність, гіперсимволічність, орієнтація на сьогодення, емоційна насиченість повідомлень. Релігія у медіа виконує просвітницьку, комунікативну, терапевтичну та популяризаційну (рекламну) функції. Медіа-релігійність — це нова форма релігійної діяльності та функціонування релігійної свідомості, яка виникла завдяки розвитку масової культури та засобів масової інформації. Така релігійність особистості має мережеві принципи комунікації, розмиває кордони між сакральним, ритуальним і секулярним, світським, змінює релігійну ідентичність особистості. Медіа-релігійність дає можливість брати участь у онлайн службах із будь-якої точки світу і, таким чином, дає можливість обрати релігійний напрямок, не приїзжуючись до певної території чи країни. Медіа-релігійність має трьох компонентну структуру: когнітивний (проявляється як раціональний чи ірраціональний), емоційно-мотиваційний (орієнтація на зовнішні чи внутрішні цінності) та поведінковий (діяльність релігійна активна чи пасивна). Висновки: медіа-релігійність є закономірним проявом процесу переходу релігії у інформаційне суспільство.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1662. Ніяковіня жінок через своє тіло під час інтимної близькості з партнером (BISC-UA): україномовна адаптація

шкали / Т. Завада, А. Широка // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 124-138. — Бібліогр.: 35 назв. — укр.

Ніяковіня жінок через своє тіло під час інтимної близькості з партнером — важливий аспект сексуальності, пов'язаний зі здатністю жінки отримувати сексуальне задоволення від близькості з партнером. Це один з ключових показників гармонійних сексуальних стосунків, які можна оцінити за допомогою психодіагностичних інструментів, проте, в українській психології немає валідних методик для його оцінки. Відтак, метою цього дослідження стали переклад та адаптація українською мовою Шкали ніяковіня жінок через своє тіло під час інтимної близькості з партнером BISC-UA. Відермана, а саме, визначення розподілу відповідей за кожним твердженням шкали, її факторної структури, а також показників внутрішньої узгодженості тверджень, тест-ретестової надійності та конвергентної валідності. Методи. Адаптація проводилася на жінках (N = 731) віком 18 — 47 років, 37 з яких взяли участь у процедурі тест-ретестової надійності у проміжку п'яти тижнів. Для оцінки конвергентної валідності шкали BISC-UA були використані Шкала задоволеності зонами тіла, Опитувальник образу тіла та Багатовимірний опитувальник сексуальності. Результати. За показниками асиметрії та ексцесу більшість тверджень шкали мають нормальний розподіл з помітною лівосторонньою асиметрією. Результати експлораторного та конфірмаційного факторного аналізу підтверджують, що шкала BISC-UA є однофакторним інструментом, який складається з 15 тверджень (RMSEA = 0,00, RMR = 0,086, GFI = 0,996, NFI = 0,994, CFI = 1,00, N = 731). Шкала BISC-UA володіє високими показниками внутрішньої узгодженості тверджень (Альфа Кронбаха 0,95, Омега МакДональда 0,96). Шкала демонструє значимий рівень тест-ретестової надійності ($r = 0,72$) та конвергентної валідності при порівнянні з конструкторами задоволення своїм тілом та психологічними тенденціями у сексуальних стосунках. Висновки: україномовна Шкала ніяковіня жінок через своє тіло під час інтимної близькості з партнером (BISC-UA) володіє значимими психометричними показниками і може бути рекомендована для використання у наукових дослідженнях якості сексуального життя жінок.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1663. Особливості психологічної травматизації нащадків і свідків Голодомору / Т. Гордовська // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 22-37. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Мета роботи — теоретичний аналіз останніх наукових досліджень з проблеми психологічних наслідків Голодомору, їх впливу на психічне здоров'я та зіставлення результатів дослідження з концептом моральної травми як формою передачі травматичного досвіду через покоління від свідків до нащадків. Застосовані теоретичний аналіз літератури та систематизація досліджень останніх років з проблеми травматизації осіб-свідків Голодомору та їхніх нащадків (проблеми моральної травми), а також методи синтезу, аналізу та узагальнення інформації. Результати дослідження свідчать про ключові направлення в галузі досліджень психологічної травматизації осіб, які пережили Голодомор, характеристики, прояви та механізми передачі травматичного досвіду. Встановлено, що моральна травма є одним із важких психологічних наслідків геноциду. Висновки: моральна травма часто узгоджується з індивідуальним та колективним контекстом і має спільні ознаки з концептом колективної та культурної травми і посттравматичним стресовим розладом. Проте, на противагу цим поняттям, у структурі моральної травми виділяють наявність негативних моральних емоцій. Зокрема, переживання почуття провини, страху, сорому, тривоги. Моральна травма узгоджується з дослідженням індивідуальних наслідків травматизації свідків та нащадків Голодомору, оскільки описує ушкодження моральної свідості та цінностей людини, спричинених суб'єктивним сприйняттям та переживанням в індивідуальному досвіді ситуації як травмуючої. Водночас у визначеннях колективної та культурної травми ключове місце посідає наявність спільного травматичного досвіду.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1664. Оцінка стійкості змін компонентів інтернальності майбутніх психологів у результаті впровадження авторської програми / Т. Кетлер-Митницька // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 166-177. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Описано результати експериментального дослідження, спрямованого на оцінку стійкості змін компонентів інтернальності студентів-психологів через 3 роки після впровадження авторської програми. Методи. З метою оцінки сформованості компонентів інтернальності використано опитувальники «Локус контролю» (у модифікації О. Ксенофонової), «Самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії» (за М. Фетискіним, В. Козловим, Г. Мануйловим), «Здатність до прогнозування» (Л. Рєгуш), «Тест атрибутивних стилів» (Л. Рудіна), «Шкала контролю за дією» (Ю. Куль в адаптації С. Шапкіна), «Стиль саморегуляції поведінки-ССП-98» (В. Моросанова). Для порівняння отриманих результатів застосовано t-критерій Стьюдента. За даними зіставлення трьох замірів (до впровадження, після впровадження та через 3 роки після впровадження авторської програми), в експериментальній групі найбільшою мірою підвищився усереднений

показник регулятивного компоненту інтернальності. Проте його зростання, дуже інтенсивне у період впровадження програми, в подальшому уповільнилося. Позитивні зміни когнітивного компоненту були менш вираженими, але більш рівномірними. Показник особистісного компоненту зріс за час формувального експерименту, але за наступні 3 роки незначно знизився порівняно з рівнем другого заміру. В цілому, за всіма компонентами інтернальності членів експериментальної групи усереднених показників, отриманий в результаті остаточної діагностики, перевищував результати першого заміру. Застосування t-критерія Стьюдента довело статистичну значущість виявлених позитивних змін. В контрольній групі зміни усереднених показників компонентів інтернальності є незначними та не мають статистичної значущості. Висновки: отримані дані дозволяють дати позитивну оцінку стійкості змін компонентів інтернальності майбутніх психологів в результаті впровадження авторської програми «Формування інтернальності майбутніх психологів як чинника готовності до особистісно-професійного саморозвитку». На відміну від членів контрольної групи, ті студенти, з якими було проведено розвивальні заняття, протягом трьох років після впровадження програми посилили інтернальні прояви.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1665. Постановя психософійного дискурсу толерантності / А. Фурман, О. Шаюк // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 230-243. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Вперше окреслено теоретичне поле зачаткування психософійного дискурсу толерантності, який науково проектується розгорнути за вчинковим принципом В. А. Роменца, а також за методологічними підходами, нормативами і засобами вітакультурної методології наукової школи А. В. Фурмана. В контексті актуальності створення новітньої моделі/концепції толерантності системно розглянуто найбільш значущі точки її генези в найважливіших вимірах філософського та наукового осмислення, тенденції розуміння та інтерпретації цього ковітального феномену людського повсякдення, його формованні суспільного уреалення і суб'єктного життєреалізування. Водночас толерантність розкрито і як важливий концепт сучасного теоретичного мислення і професійного методологування, а також як інтегральну особистісну рису-якість. Однак найважливіша авторська ідея, що сформульована як надзавдання дослідження, полягає в тому, щоб обґрунтувати вчинок толерантності як вузловий осередок життєдіяльності і в першому предметному наближенні визначити його психософійні контури за допомогою системного набору методів: критичного аналізу, рефлексивного синтезу, логічної та емпіричної індукції, смислової дедукції з використанням інтелектуальних засобів мислєдїяльності і професійного методологічного моделювання. Внаслідок отримано теоретичне обґрунтування моделі вчинку толерантності як взаємодоповнення чотирьох компонентів — ситуаційного, мотиваційного, діяльного і післядіяльного. Таке структурне узмістовлення канонічно організованого вчинення уможливило висвітлення векторів психософії толерантності, аргументування продуктивності розробки психософійного напрямку вивчення толерантності як світоглядної універсалії, котра співвідносить ментальні і мовленнєві, емоційні та інтелектуальні, раціональні та ірраціональні, екзистенційні та моральні складові історичного досвіду людства, збагачує масову свідомість уявленнями про прийнятні форми, методи і засоби соціальних учинків, ситуаційної взаємодії та порозуміння, а відтак програмує життя всіх і кожного згідно із законами гуманності, солідарності, співдружності. Висновки: проведені дослідження доводять, що евристичний напрям конструктивної розробки розлогої проблематики людської толерантності є не так її детальним психологічним вивченням, як психософійним осмисленням, ціннісним наповненням і вчинково-канонічним зреалізуванням великих спільнот, малих груп і кожної особистості зокрема. Це дає змогу світоглядно програмувати життєвий шлях зрілої особи, яка стала на шлях розсудливого вчинення.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1666. Психологізм оповідання Оксани Забужко «Сестро, сестро...» / Т. Б. Івасенко // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 90-97. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Розкрито автобіографічну основу твору, вказано на особливості вираження внутрішнього світу персонажів оповідання. Акцентовано на психологічному нарративному типі, що об'єктивізує емоційність як домінуючу рису поетки твору. Осмислено роль художніх засобів зображення у становленні індивідуального стилю письменниці. Досліджено творчість письменниці в літературному процесі. З'ясовано, що Оксана Забужко властиве звернення до феміністичної теми, яка в українській літературі залишається актуальною. Доведено, що письменниця у своїх творах прагне зазірнути за межу людської свідомості й осмислити стан людського буття. На прикладі оповідання «Сестро, сестро...» досліджено своєрідність психологізму головних персонажів.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ю.1667. Психологічна генеза творчих здібностей видатних діячів науки: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / В. Є. Виноградова; Національна академія педагогічних наук

України, Інститут психології імені Г. С. Костюка. — Київ, 2021. — 40 с. — укр.

Проаналізовано, систематизовано й узагальнено наукові праці з теорії творчості та концепції розвитку творчих здібностей. Здійснено аналіз умов, які можуть стати дієвими щодо формування творчої особистості. Розглянуто питання створення розвивального середовища в родині задля сприяння розвитку задатків дитини. Досліджено дитячі, юнацькі роки та професійне становлення В. Вернадського, І. Мечникова, К. Ушинського, визначено основні умови розвитку їх наукового таланту. Проаналізовано суб'єкт-суб'єкту зорієнтованість відносин у системах «дорослий — дитина», які сприяють розвитку творчих здібностей науковців. Визначено фактори, які вплинули на формування творчих здібностей видатних особистостей в умовах індивідуального підходу. Важливим є суб'єктно-ціннісний підхід у розвитку творчої особистості. Зазначено умови організації розвивального середовища для розвитку творчості у науковій діяльності. З'ясовано психологічні аспекти активізації та оптимізації творчого процесу як у шкільній, так і в університетській освіті. Проаналізовано вплив оточення на формування особистостей видатних науковців. Придлено увагу родинам батьків, близького оточення, викладачів, колег, які безпосередньо впливали на формування світогляду майбутніх науковців. Простежено зв'язки між значущими соціально-політичними подіями та формуванням світогляду видатних діячів науки. Досліджено фактори, що впливають на формування наукового таланту в умовах звичайного життя. Розроблено концептуальну модель розвитку творчої особистості. Вказано на те, що основними аспектами є генетико-фізіологічні передумови розвитку, особливості когнітивних процесів та якості особистості. Соціальними чинниками творчої активності є мотиваційно-ціннісні компоненти, якість розвивального простору освітнього середовища, соціально-психологічні та політичні умови. Визначальним для становлення творчої особистості є мікро- та макросередовище. Системоутворювальним чинником у проблемі розвитку здібностей виступає особистість. Пошук особистістю власної цілісності може виступати фактором розвитку творчих здібностей і сприяти спроможності робити наукові відкриття.

Шифр НБУВ: РА452407

3.Ю.1668. Роль типу прив'язаності в сприйманні романтичних взаємин чоловіків та жінок / З. Крижановська, К. Бабак // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 230-239. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз та емпіричну верифікацію положення про те, що тип прив'язаності чоловіка та жінки має значення в сприйманні їхніх романтичних взаємин. Теоретична частина роботи будувалася на основі порівняльного аналізу західних науково-теоретичних досліджень щодо проблеми близьких міжособистісних відносин, включаючи сучасні. На основі здійснених теоретичних пошуків та узагальнень розроблено програму емпіричної перевірки визначених положень, яка реалізувалася через метод опитування. Достовірність та надійність результатів забезпечувалася науково-методологічною обґрунтованістю дослідження, використанням адекватних поставленим завданням методів, репрезентативністю вибірки, застосуванням апарату математичної статистики. Зроблена спроба інтеграції основних положень теорії прив'язаності Джона Боулбіта Мері Ейнсворт щодо значення спілкування з дорослим у ранньому дитинстві для подальшого розвитку особистості та близьких взаємин. Це дає можливість прослідкувати динаміку розвитку міжособистісних відносин людини в онтогенезі як узгоджених і взаємопов'язаних процесів, в якому досвід попередніх відносин впливає на подальшу соціальну взаємодію особистості. Об'єкт дослідження був визначений сферою романтичних взаємин. Вони характеризуються тісною інтенсивною взаємодією між протилежною статтю, яка базується на закоханості та характеризується почуттям довіри. Варто відзначити, що швидше прив'язаність до матері, а ніж до батька постає як та сфера дитячо-батьківських відносин, яка має найбільш виражений зв'язок із типом прив'язаності в романтичних відносинах. Це відповідає результатам, отриманим іншими дослідниками, щодо переважаючого впливу прив'язаності до матері на побудову романтичних взаємин. Саме мати є головною фігурою прив'язаності для більшості дітей різної статі, тому відносини з нею більше пов'язані з подальшими відносинами в житті людини, ніж відносини з батьком. Висновки: в процесі емпіричного дослідження вдалося з'ясувати, що романтичні взаємини в сприйманні досліджуваних чоловіків та жінок можуть бути охарактеризовані з позиції типів прив'язаності, що лежать в їх основі та відрізняються за параметрами емоційної забарвленості взаємовідносин з романтичним партнером, наявністю довіри та спільної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1669. Формування картини світу особистості в сучасному інформаційному суспільстві: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / В. В. Кириченко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут психології імені Г. С. Костюка. — Київ, 2021. — 42 с.: рис., табл. — укр.

Вперше розроблено психологічну концепцію стратегіальної організації особистісного світосприйняття у сучасному інформаційному

суспільстві. Визначено сутність психологічних особливостей взаємодії особистості з цифровим інформаційним простором. Розкрито зміст психологічної феноменології формування картини світу в умовах роліової ідентифікації реципієнта та комунікатора. Розроблено й апробовано методологію дослідження інформаційної культури особистості. Розширено дослідницьку проблематику психології життєдіяльності особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства. Доповнено зміст поняття «картина світу», «особистісне світосприйняття» в межах дослідницької методології творчої конструктології В. О. Моляко. Запропоновано програму розвитку критичності мислення у здобувачів вищої освіти; подальшого розвитку набули положення про функціональне значення інформаційної культури як ресурсу адаптації особистості до соціального середовища.

Шифр НБУВ: РА452966

3.Ю.1670. Характерологічні прояви толерантності до невизначеності у осіб, які працюють з Custody records / Г. Стояцька // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 341-354. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Мета роботи — вивчення окремих психологічних рис осіб, які працюють з системою Custody records, та особливостей їх реагування на ситуації невизначеності. Зокрема, наведено результати емпіричного дослідження, проведеного впродовж літа та осені 2021 року серед працівників Національної поліції, дотичних до виконання функцій конвоювання та службових обов'язків офіцерів з прав людини. Custody records як інноваційний електронний інструмент відеобліку та спостереження, вимагає від співробітників підвищеної уваги до власних професійних дій, що може спричинити напругу та інтолерантність до роботи в умовах новизни та невизначеності. Концептуальною гіпотезою дослідження стало припущення про існування суттєвих відмінностей між позитивною, негативною або нейтральною оцінкою необхідності працювати в умовах запровадження custody records та індивідуальними схильностями респондентів розглядати та оцінювати невизначені ситуації як бажані або, у випадку прояву інтолерантності до невизначеності, як небажані чи загрозливі. Основним методом дослідження було обрано дискримінантний аналіз. Зважаючи на специфіку вибірки, психодіагностична методика, що застосовувалась у дослідженні, мала відповідати методичним рекомендаціям щодо використання в системі МВС України. Нею став «Опитувальник толерантності до невизначеності» (Intolerance of Ambiguity Scale, IAS) Стенлі Баднера (україномовна адаптація Барко В. І., Остаповича В. П.). До основних результатів дослідження можна віднести встановлення високого рівня зв'язку між ставленням до професійних обов'язків в умовах функціонування custody records та такою характерологічною рисою особистості як «джерело інтолерантності складності». Висновки: зробивши крок для подальшого вивчення проблеми толерантності до невизначеності, це дослідження підкреслює необхідність розуміння того, як правоохоронці ставляться до професійної діяльності в умовах необхідності враховувати наявність зовнішнього незалежного контролю за процесами, які відбуваються у закритій спеціальній установі.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1671. Ціннісні орієнтації як чинник медіарелігійності особистості: емпіричний аналіз / Н. Коструба // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 214-229. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Дослідження спрямоване на емпіричне обґрунтування про цінності як чинник медіарелігійності особистості. Методи. Для досягнення мети були використані два опитувальника: методика Шварца та особливості медіарелігійності особистості (Н. С. Коструба). Для статистичної обробки було застосовано методи кореляції Пірсона, лінійного регресійного аналізу та для порівняння різних груп вираховували Н-критерій Крускала-Уоллеса. Результати. Здійснений аналіз ієрархії цінностей досліджуваних продемонстрував домінування цінностей збереження (безпека, конформність), що передбачає захист порядку, стабільності та соціальної гармонії. Провідні позиції у ієрархії мають цінності, які виражають інтереси групи (доброзичливість, конформність). Тоді як цінності, що спрямовані виключно на інтереси особистості (влада та стимуляція), зайняли останні місця за рівнем значущості у респондентів. Здійснений аналіз взаємозв'язку домінуючих цінностей та сформованої медіарелігійності особистості дозволило виявити, що усі компоненти досліджуваного явища пов'язані із домінуванням цінностей традиційності та безпеки. Крім уже зазначених, домінування цінностей конформності, доброзичливості, універсальності та досягнень пов'язані із високим рівнем медіарелігійності опитаних. Значущі відмінності між групами опитаних із різним рівнем медіарелігійності особистості зафіксовано у ціннісних орієнтаціях конформності, традиції, універсальності, добра, гедонізму та безпеки. Не дивлячись на виявлені кореляційні зв'язки інших цінностей із рівнем медіарелігійності, такі цінності як влада, досягнення, самостійність і стимуляція не мають суттєвих відмінностей у досліджуваних групах. Висновки: достовірними чинниками для прогнозування диференціації досліджуваних на групи залежно від рівня схильності до медіарелігійної активності визначено критерії домінування таких ціннісних орієнтацій як повага до традицій, добро-

зичливе ставлення, прагнення до задоволення, а також бажання стабільності і гармонії.

Шифр НБУВ: Ж71450

Див. також: 3.Ю.1644

Галузева (прикладна) психологія. Психологія окремих видів діяльності

3.Ю.1672. Віртуалізація як феномен освітнього простору / С. Лукашук // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 163-176. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз віртуалізації як феномен освітнього простору, розкрито поняття віртуалізації в системі навчального середовища, вказано на характерологічні властивості віртуального простору; проаналізовано роль явища віртуалізації в процесі навчання та всебічного розвитку особистості. Здійснено спробу аналізу феномену як природного компонента життєтворчості суб'єктів навчального простору, що зумовлюється системою техногенних, соціокультурних та економічних факторів. Вказано на те, що візуалізація навчального процесу дає можливість прояву нового соціального середовища, ставши таким чином відправною точкою фундаментальних трансформацій процесу освіти. Визначено, що сама природа віртуального має різний характер — віртуалізація, опосередкована індивідом або машиною. У першому випадку явище виникає в процесі безпосередньої взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу. Другий випадок збільшення віртуалізації освітнього простору передбачає зменшення міжособистісного спілкування учасників процесу, самотійне освоєння навчального матеріалу, використання особистістю гаджетів як заміників суб'єктів процесу навчання. Вказано на характерологічні властивості віртуального простору за Д. Івановим: не суттєвість впливу (зображення створює ефекти, характерні для реального); обумовленість якостей і характеристик (предмети штучні та мінливі); ефемерність (свобода входу, вона забезпечує можливість переривати і відновити присутність). Проаналізовано роль явища віртуалізації в процесі навчання та всебічного розвитку особистості, яка дає змогу не лише здійснювати безперервну освіту і саморозвиток протягом усього життя, а й успішно орієнтуватися та функціонувати, як професіонал у сучасному інформаційному світі. Висновки: інформатизація та комп'ютеризація освіти, широке використання глобальної мережі інтернет призведе до радикальних змін у системі освіти в цілому, оскільки така ситуація передбачає всебічний розвиток особистості.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1673. Готовність до розв'язання конфліктів як чинник психічного здоров'я адвоката у його професійній діяльності / Н. Хазратова, Л. Малімон, О. Терентьев, А. Олійник // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 367-381. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Представлені результати емпіричного дослідження взаємозв'язку копінг-стратегій у конфлікті, що використовуються адвокатами, з опосередкованими показниками їх психічного здоров'я та професійної успішності; а також порівняння цих показників у адвокатів з різними стажем, інтенсивністю роботи та професійною успішністю. Мета роботи — аналіз психологічної готовності адвоката до розв'язання конфліктів, що мають місце в його професійній діяльності, як чинника його психічного здоров'я на робочому місці. Для збору первинних даних були застосовані анкетування та психодіагностичні тестові методики: Н. Холла «Емоційний інтелект»; Дж. Роттера «Локус контролю»; М. Лазаруса — на виявлення копінг-стратегій особистості в конфлікті та К. Томаса — на виявлення домінуючої стратегії поведінки в конфлікті. Виявлено взаємозв'язок між показниками професійної успішності адвокатів та інтернальності у сферах професійних досягнень та здоров'я, а також емоційного інтелекту. Зі збільшенням стажу роботи і успішності адвоката підвищується емоційна обізнаність та здатність регулювати власні емоції, що запобігає емоційному та професійному вигоранню. Відсутність значимих кореляцій між успішністю адвоката і його копінг-стратегіями засвідчує: стратегії успішних адвокатів є гнучкими і можуть змінюватися. Збільшення досвіду роботи не спонукає адвоката до вибору якоїсь однієї копінг-стратегії. Статистичне порівняння показало динаміку такої копінг-стратегії, як «прийняття на себе відповідальності». Зі збільшенням стажу професійної діяльності до 15 років питома вага цієї стратегії знижується. У адвокатів зі стажем роботи більше 15 років її представленість знову зростає. Порівняння адвокатів з високим і низьким рівнем професійної успішності показало, що ця стратегія використовується успішними адвокатами, але з певними обмеженнями. Висновки: збільшення стажу та успішності професійної діяльності адвоката супроводжується підвищенням емоційної обізнаності, саморегуляції, інтернальності у сферах професійної діяльності та власного здоров'я. Копінг-стратегія «Прийняття на себе відповідальності» (потенційно стресогенна) найчастіше застосовується адвокатами-новачками (неуспішно, бо зумовлює поступову

відмову від неї) і зрілими професіоналами (в комплексі з іншими стратегіями).

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1674. Деструктивний вплив бойового стресу на емоційну сферу особистості військового / О. Ляш, М. Яцюк // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 128-140. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — встановлення деструктивного впливу бойового стресу на емоційну сферу військового. Використаний контент-аналіз бесіди, методика на визначення рівня стресу Л. Рідера, РНҚ-9 шкала самооцінки депресії, шкала тривожності Тейлор, методи математичної статистики. Розглянуто проблему впливу бойового стресу на емоційну сферу військового. Зазначено, що основною реакцією військовослужбовця на бойові події є бойовий стрес, відмінною особливістю якого є наявність стрес-факторів бойової обстановки. Уточнено, що бойовий стрес розуміється як багаторівневий процес адаптаційної активності людського організму в умовах бойової обстановки, що супроводжується актуалізацією механізмів реактивної саморегуляції і закріпленням специфічних пристосувальних психофізіологічних змін. Результати дослідження вказують на те, що негативні психічні стани, які виникають у військовослужбовців у період виконання небезпечних для здоров'я і життя завдань, після повернення з зони бойових дій проявляються у загостренні почуття честі, гідності та справедливості, зростанні реакцій некеруваної агресивності, тривоги, конфліктності, що різко ускладнюють процес реадптації демобілізованих військових та безумовно вимагають проведення психологічної корекції. Отримані результати дослідження свідчать про те, що тривалі психотравмуючі фактори бойової обстановки деструктивно впливають на емоційну сферу військових, а в силу особистісних особливостей, у багатьох демобілізованих порушується регуляція поведінки, а також моральноетична та когнітивна сфери. Висновки: встановлено, що у формуванні деструктивних наслідків вагому роль відіграють конфліктні переживання в системі цінностей та смислів професійної діяльності військовослужбовця, які актуалізуються в ситуації загрози життю та здоров'ю особистості. За допомогою точної оцінки та прогнозу впливу бойового стресу на особистість військового з'являється можливість командирам частин та підрозділів спрогнозувати виникнення деструктивних психічних станів, а також динаміки поведінки особового складу в екстремальних умовах та адекватно реагувати на зміни в обстановці.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1675. Змістовні складові особистісного функціонування військовослужбовців відповідно до рівня освіти / В. Мушкевич // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 270-290. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета дослідження — перевірка гіпотези про значимі відмінності у рівні вираженості показників фрустрованості, агресивності і психоемоційного вигорання у досліджуваних різного освітнього рівня. Для дослідження якості характеристик досліджуваних, релевантних змістовим показникам їх фрустрованості, агресивності і психоемоційного вигорання використано методику діагностики рівня соціальної фрустрованості Л. Вассермана, методику вивчення фрустраційних реакцій С. Розенцвейга, методику діагностики самооцінки психічних станів Г. Айзенка, методику вивчення показників і форм агресії А. Басса-А. Даркі, методику вивчення агресії Е. Вагнера, методику діагностики рівня емоційного вигорання В. Бойко. Встановлено, що достовірно вищий ступінь незадоволеності сферою медичного обслуговування, можливість проводити відпустку, незадоволеності житлово-побутовими умовами, наявності показника «комунікація» при агресії демонструють ті досліджувані військовослужбовці, які мають вищу освіту. Достовірно вищий ступінь незадоволеності своїм положенням у суспільстві, незадоволеності власним способом життя в цілому, наявністю типу поведінки при фрустрації «екстрапунітивна реакція з фіксацією насамозахисті», прояву підозрливості, ворожості, вираженості показника емоційного вигорання «емоційна відчуженість», симптому емоційного вигорання «психосоматичні і психофізіологічні порушення» демонструють досліджувані, які мають середню освіту. Достовірно найвищий ступінь незадоволеності рівнем власної освіченості, незадоволеності взаєминами з подружжям, прояву негативізму, синдрому емоційного вигорання «загнаність у кут», симптому емоційного вигорання «незадоволеність собою» демонструють досліджувані з неповною вищою освітою. Достовірно вищий ступінь незадоволеності способом проведення свого дозвілля, вищий ступінь прояву директивності, характеризуються типом фрустраційної реакції «імунітивної реакції з фіксацією на самозахисті», «екстрапунітивна реакція з фіксацією на задоволенні потреби», «страх» при агресії, «опис» при агресії, прояв образи, показник «почуття провини», симптом емоційного вигорання «емоційний дефіцит», симптом емоційного вигорання «загальний рівень психоемоційного вигорання», такий симптом емоційного вигорання, як «емоційно-моральна дезорієнтація». Виявили ті досліджувані, які мають неповну середню освіту. Достовірно вищий показник типу фрустраційної поведінки «імунітивна реакція з фіксацією на задоволенні потреби», симптом емоційного вигорання «переживання психотравмуючих обставин», демонструють випробува-

ні із середньою спеціальною освітою. Висновки: констатовано, що у цілому освітній рівень досліджуваних ніяк не пов'язаний з проявом у них тривожності, фрустрації, агресивності і ригідності.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1676. Особливості ресурсів психологічної безпеки військовослужбовців: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / В. А. Кушніров; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса, 2021. — 16 с.: табл. — укр.

Проведено теоретичний аналіз уявлень щодо ресурсів психологічної безпеки. Узагальнено погляди вчених і визначено, що психологічна безпека детермінується ресурсами, є динамічною системою, що підтримує оптимальний рівень функціонування, її індикатором виступає відчуття психологічного благополуччя. Встановлено, що у військовослужбовців виражені ресурси стійкості, вони є мотивованими на успіх при соціальній підтримці і вольовій саморегуляції, позитивно оцінюють минуле, але теперішнє не є насиченим, а майбутнє не виступає ресурсом. У призвонників можливість отримати соціальну підтримку знижує використання власних ресурсів стійкості (оптимізму) і резильєнтності), але це не перешкоджає проектуванню майбутнього життя, вони саморегулюють підвищення агресивності, яка імовірно маскує тривожність, но типове поводження (активність, рішучість, необдуманість вчинків) не спрацьовує в новій ситуації життя Встановлено предиктори ресурсів, що активуються при відчутті психологічної небезпеки у військовослужбовців і призвонників. У військовослужбовців, що відчують небезпеку є вираженими комплекс ресурсів стійкості (оптимізм і резильєнтність), далі представлені ціннісно-смислові та інструментальні ресурси. У призвонників, що не відчують безпеку на перших позиціях розташовані інструментальні ресурси, мотиваційні ресурси, емоційно-вольові і ресурс стійкості (резильєнтність). Розроблено програму тренінгових занять, що спрямована на збереження і розвиток ресурсів психологічної безпеки.

Шифр НБУВ: РА452149

3.Ю.1677. Психокорекція проявів соціально-психологічної дезадаптації учасників бойових дій / Т. Кочубинська // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 111-127. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета дослідження — теоретичне конструювання та апробація авторської методики психокорекції проявів соціально-психологічної дезадаптації учасників операції Об'єднаних сил. Застосовані методи дослідження: теоретичні: філософсько-психологічний аналіз дослідження, узагальнення теоретико-методологічних підходів, моделювання та конструювання; емпіричні: формувальний експеримент з використанням психодіагностичного комплексу методик; методи математичної обробки даних: порівняльний аналіз за t-критерієм Стьюдента. Реалізація програми психокорекції відбувалася відповідно до 5 етапів: діагностичного, інформаційно-просвітницького, індивідуальної психокорекції, групової психокорекції, оцінки ефективності. Участь у запропонованій програмі психокорекції взяли 38 учасників ООС. Для встановлення достовірності психокорекційної програми, а саме виключення вірогідності вікових динамічних змін, експериментальне дослідження проводилося з 40 учасниками ООС, які не брали участь у програмі психокорекції. В запропонованій програмі представлені засоби психокорекційного впливу: виокремлено просвітницький блок (лекції, навчальні семінари, програми соціально-психологічного супроводу) та блок психокорекційної роботи (індивідуальна та групова психокорекція), що впливали на прояви соціально-психологічної дезадаптації учасників ООС та сприяли виникненню конструктивних особистісних змін. Основним завданням програми психокорекції є особистісні зміни учасників ООС: гармонізація Я-концепції; емоційна складова: підвищення рівня прояву емоційного комфорту, зниження рівня прояву негативних емоцій: тривожності, агресивності, депресивності; комунікативна складова: підвищення комунікативного потенціалу та конструктивних способів взаємодії; поведінкова складова: вироблення конструктивних поведінкових стратегій; мотиваційно-ціннісна складова: гармонізація екстернальності та інтернальності, підвищення мотивації долаання перешкод, конструктивні ціннісні орієнтації. За результатами порівняльного дослідження за t-критерієм Стьюдента для залежних виборок встановлені якісні відмінності в показниках соціально-психологічної дезадаптації учасників ООС до та після участі у психокорекційній програмі: знизилася прояви показників по шкалах Я-фізичне і Я-сімейне; знизилася прояви агресивності, зокрема переживання образи, фізичної; особистісної тривожності; дезадаптації; неприйняття себе; емоційний дискомфорт; внутрішній контроль. Висновки: результати формувального дослідження підтверджують ефективність запропонованої програми психокорекції.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1678. Психологічний симптомокомплекс фрустраційної поведінки військовослужбовців: гендерний аспект / В. Мушкевич // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 177-197. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

Досліджено та проаналізовано гендерні особливості фрустраційної поведінки військовослужбовців різної статі, подано їх емпіричне обґрунтування, представлено процедуру та методику дослідження фрустраційної поведінки військовослужбовців,

виділено основні психологічні особливості фрустраційної поведінки військовослужбовців різної статі. Використано методи математичної статистики та психодіагностики: методики діагностики рівня соціальної фрустрованості Л. Васермана, вивчення фрустраційних реакцій С. Розенцвейга, самооцінки психічних станів Г. Айзенка, агресії Е. Вагнера, показників і форм агресії А. Басса і А. Даркі, рівня емоційного вигорання В. Бойка. Зауважено, що в жіночій частині військовослужбовців, порівняно з чоловічою, спостерігається достовірно вищий ступінь незадоволеності соціальними досягненнями. Встановлено, що достовірно вищий ступінь прояву агресивності демонструють досліджувані чоловічої статі. Доведено, що в жінок-військовослужбовців, якщо порівняти з чоловіками, спостерігається вищий ступінь вираження таких показників, як «переживання психотравмуючих обставин», «розширення сфери економії емоцій», «незадоволеність собою». Порівнюючи з жінками, в чоловічій частині досліджуваних спостерігається достовірно вищий ступінь вираження таких симптомів емоційного вигорання, як «емоційний дефіцит», «особистісна відчуженість», «редукція професійних обов'язків», «емоційна відчуженість», «психосоматичні та психовегетативні порушення», «неадекватне вибіркове емоційне реагування». Висновки: представлені показники вираження психологічних особливостей фрустраційної поведінки військовослужбовців різної статі залучені до перспективи подальших досліджень, які будуть спрямовані на психодіагностичний та психоедукаційний процеси у вивченні уявлень військовослужбовців про психологічне здоров'я та здоровий спосіб життя, на виявлення мотивів та стереотипів поведінки, що спрямовані на підтримання, збереження та покращення психологічного здоров'я військовослужбовців різної статі з різним рівнем як об'єктивного, так і суб'єктивного бачення якості професійного функціонування.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1679. Психологічні засади модульно-розвивальної взаємодії учасників освітнього процесу ЗВО: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / А. Н. Гірняк; Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. — Івано-Франківськ, 2021. — 38 с.: табл. — укр.

Розглянуто проблеми психологічного узмістовлення якості вищої освіти та ефективності розвивальної взаємодії викладача і студентів в умовах інформаційного суспільства. Здійснено системне методологічне, теоретичне та емпіричне обґрунтування поетапного розгортання модульно-розвивальної взаємодії в освітньому просторі сучасного ЗВО, що має полірівневу організацію та функціонально оптимізує особистісне зростання і професійний розвиток учасників освітнього процесу. Розв'язання цієї проблеми досягнуто шляхом аргументованого розкриття системи психологічних характеристик модульно-розвивальної взаємодії як комплементарного взаємодоповнення її періодів, етапів, механізмів, стилів, умов, інструментів, змістового наповнення, структурних і функціональних особливостей.

Шифр НБУВ: РА452269

3.Ю.1680. Психологічні особливості саморегуляції поведінки у майбутніх педагогів у процесі професійного становлення / О. Логвись // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 257-269. — Бібліогр.: 24 назв. — укр.

Мета роботи — аналіз основних зарубіжних та вітчизняних поглядів до розуміння феномену саморегуляції особистості в психологічній науці та емпіричне дослідження показників загальної саморегуляції поведінки та гнучкості у майбутніх педагогів. В основу наукової розвідки покладено теоретичний розгляд теми: аналіз та узагальнення психологічних підходів вивчення теми саморегуляції. Емпіричну частину статті представлено у дослідженні загального рівня саморегуляції та гнучкості у майбутніх педагогів. Задля отримання результатів обрано методику «Стиль саморегуляції поведінки» (В. Моросанові). Реалізація дослідження відбувалася з використанням google-forms онлайн-форматі. Відповідно до мети дослідження проаналізовано два показники: гнучкість та загальний рівень саморегуляції. Аналіз теоретичних джерел дозволив припустити, що саморегуляція поведінки особистості є важливою складовою діяльності педагога. Опрацьовані результати емпіричного дослідження показали, що майбутнім педагогам притаманний середній і низький рівні саморегуляції та відповідно регуляторної гнучкості. Висновки: здійснене дослідження дало можливість проаналізувати різні аспекти та погляди на розуміння феномену саморегуляції поведінки та емпірично виявити рівень розвитку його сформованості у майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1681. Сучасні тенденції в американській психології спорту і фізичних вправ / О. Шевчук, Д. Власюк // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 394-406. — Бібліогр.: 30 назв. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз організаційних і концептуальних змін, які спостерігаються в сучасній психології спорту та фізичних вправ в США. Для реалізації мети дослідження використувався аналіз публікацій в профільних наукових журналах, а також вивчення офіційних документів та інформаційних матеріалів професійних об'єднань спортивних психологів. Розвиток психології спорту в США демонструє більш швидкий по-

ступальний рух починаючи з 90-х років. Спостерігається якісне зростання в галузі прикладної психології спорту. Відмічається затребуваність напрацьованих психологів-практиків в сфері психології продуктивності. Проте в процесі розвитку виявились організаційні та методологічні проблеми розширення сфери прикладного застосування набутого досвіду, інтеграції з організаційними культурами спортивних організацій, професійної ідентифікації, навчання і сертифікації компетентностей. Провідні фахівці психології спорту рекомендують здійснювати більш послідовні кроки в напрямі визначення дисципліни, як підгалузі психології продуктивності, визначитись з місцем і функціями спортивних психологів в організаційній культурі спортивних організацій, формувати професійну ідентичність спортивних психологів, проводити розмежування на рівні професійних послуг і компетентностей з психологією фізичних вправ, продовжувати діяльність по вдосконаленню професійних етичних і кваліфікаційних стандартів відповідно до вимог часу. Висновки: проведене дослідження показало, що увагу експертів в найбільшій мірі привертають проблеми трансформації поля діяльності спортивних психологів, вивчення і поширення передових практик, місця спортивних психологів в організаційній культурі спортивних організацій, професійної ідентифікації спортивних психологів, навчальних програм по актуальними професійними компетентностями, вдосконалення нормативної бази сертифікації фахівців.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1682. Теорія і практика психологічного консультування сімей / М. Мушкевич // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 291-305. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Обґрунтовано визначення сутності психологічного консультування сімей, яке трактується як система професійної діяльності психолога, як цілеспрямований процес, представлений використанням прийомів та методів, спрямованих на дослідження й інтерпретацію індивідуальних та міжособистісних особливостей членів сімей для створення оптимальних умов розвитку, адаптації та самореалізації кожної окремої особистості та сім'ї в цілому. Розроблено процедуру психологічного консультування сімей, загальною методологією якого ґрунтується на провідних ідеях системного підходу, в якому особливі акценти зосереджені на цілісності системи, у якій будь-які зміни, що відбуваються в одній із підсистем, обов'язково впливають на всі інші підсистеми та на систему загалом. Представлений алгоритм психоконсультативної процедури складається з двох етапів і процес розпочинається із психодіагностичного етапу — реалізується застосування проективної методики «Малюнок сім'ї». Другий етап — психоконсультативний — аналіз результатів та виділення і реалізація шляхів позитивних змін міжособистісних стосунків сімей. Представлено класифікацію гендерної диференціації вираження особистісних чинників членів сімей, доведено різницю особистісного та сімейного функціонування в представників із різним сімейним статусом, рівнем функціонування. Виявлено, що в результаті психоконсультативного впливу кількість членів сімей зі сформованою настановою на позитивне сприйняття та прийняття партнера або інших членів ядерної сім'ї, від рефлексивної позицією й готовністю до генерування конструктивного простору подружніх і сімейних взаємин, до культивування «здорових» сімейних цінностей і настанов, реалізації конструктивних ролевих патернів сімейного функціонування збільшилася. Висновки: виділено психологічне консультування як важливий компонент психологічної допомоги сім'ям із використанням системного підходу до сім'ї, спрямованого на розвиток позитивних змін щодо сімейних цінностей, сімейних ролей, установок, особливостей подружніх і міжособистісних стосунків і ставлення, прийняття партнера чи інших членів ядерної сім'ї.

Шифр НБУВ: Ж71450

Див. також: 3.С.18, 3.Ц.1221, 3.Ч.1293, 3.Ю.1649, 3.Ю.1693

Психологія праці. Інженерна (технічна), авіаційна та космічна психологія

3.Ю.1683. Домінантні психологічні чинники готовності до змін серед майбутніх українських правоохоронців / Г. Стоячка // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 215-229. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Здійснено пошук концептуальних динамічних чинників, які визначають і спричиняють конфігурацію психологічної готовності до сприйняття змін серед нового покоління українських поліцейських. Представлено результати продовження дослідження психологічної готовності до змін серед майбутніх українських правоохоронців. На цьому етапі дослідження проведено регресійний аналіз показників за 8 методиками дослідження. Метод побудови моделі множинної лінійної регресії — метод найменших квадратів. Основні результати дослідження — це здійснення покрокового регресійного аналізу 13 психологічних показників, які можуть визначати таку психологічну властивість як готовність до змін. Аналіз підтвердив концептуальну гіпотезу про наявність ієрархічно зумовлених ступенів причинно-наслідкового зв'язку між готовністю до змін та різними сторонами професійної

мотивації, відкритості до нового досвіду, мотивації до успіху, соціальної адаптивності. Коефіцієнт детермінації (R2) отриманої оптимальної регресійної моделі становить 65,54 %. Це означає, що саме на такий відсоток готовності до змін визначається психологічними показниками, обраними для дослідження. Проаналізовано коефіцієнти регресії та підраховано коефіцієнти еластичності отриманої моделі. Домінантними чинниками у формуванні готовності до сприйняття змін серед майбутніх поліцейських визначено такі показники як: зовнішня позитивна мотивація, внутрішня мотивація та відкритість до нового досвіду. Найменш значущі чинники, котрі зумовлюють готовність до змін у цьому соціальному середовищі — це толерантність до двозначності, рівень психологічного благополуччя та мислення зростання. Висновки: загальномайбутні правоохоронців можна вважати цілком сприятливим соціальним середовищем для вивчення феномену готовності до змін. Мотиваційний комплекс та спрямованість на набуття нового досвіду визнані ключовими психологічними чинниками формування готовності до змін для цієї професійної групи.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1684. Основи психології управління: [навч. посіб.] / В. П. Іващенко, І. М. Фріман, Є. М. Фріман; Український державний університет науки і технологій. — Дніпро: Акцент ПП, 2022. — 166 с.: табл. — Бібліогр.: с. 162-166. — укр.

Викладено поняття психології управління, розглянуто її предмет, структуру та функції. Розглянуто також основи міжособистісного спілкування в організації, його рівні та функції. Проаналізовано бар'єри ефективного міжособистісного спілкування, поняття психологічної сумісності. Відображено поняття особистості в психології управління. Висвітлено поняття, види, роль структури та межі конфлікту, функції конфліктів. Проаналізовано причини виникнення конфліктів, динаміку та механізми конфлікту.

Шифр НБУВ: ВА860199

3.Ю.1685. Особливості детермінації готовності до змін серед майбутніх українських правоохоронців / Г. Стояцька // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 214-232. — Бібліогр.: 29 назв. — укр.

Досліджено проблему психологічних чинників сприйняття змін майбутніми українськими поліцейськими. Мета роботи — доведення концептуальної гіпотези про існування низки психологічних чинників, що здатні впливати на рівень готовності до змін серед курсантів, які здобувають вищу освіту і проходять підготовку до роботи в Національній поліції України. Застосовано факторний аналіз (factor analysis, component analysis) з основними методами, що були використані при побудові факторної моделі — метод головних компонент (Principal Component Analysis) та метод обернати (Varimax із нормалізацією Кайзера). На прикладі вибірки курсантів, які навчаються в українських закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, проведено дослідження тих психологічних чинників, які зумовлюють сприйняття змін особистістю. В дослідженні використано 8 методик та 13 показників. Вперше для дослідження готовності до змін серед майбутніх правоохоронців застосовано визначення рівня мислення зростання та імпліцитних теорій навчання (за методикою С. Dweck). Результати дослідження стали основою для проведення факторного аналізу для зниження розмірності та виділення компонентів, що визначають структуру взаємозв'язку між досліджуваними показниками. Вдосконалено уявлення про готовність до сприйняття змін майбутніми працівниками правоохоронних органів через емпіричну верифікацію таких її детермінант як професійна мотивація, відкритість новому досвіду, мотивація до успіху, соціальна адаптивність. Довопнено комплексне розуміння основних психологічних чинників, що впливають на формування готовності сприймати зміни молодими правоохоронцями. Висновки: до висновків дослідження можна віднести встановлення того факту, що в структурі особистості майбутнього правоохоронця можна виділити два ортогональних фактори (компоненти), детермінованих різними наборами змінних. Отримані компоненти визначено як проактивну та реактивну складову особистості щодо готовності сприймати зміни та реагувати на них.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1686. Особливості темпоральних властивостей держслужбовців з різними рівнями ригідності: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / І. В. Жаровська; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса, 2021. — 18 с. — укр.

Проведено теоретичний аналіз вивчення темпоральності та ригідності особистості, досліджено темпоральні ознаки професійної реалізації державних службовців. Розглянуто та порівняно особливості прояву видів ригідності у держслужбовців із помірним рівнем ригідності та високим рівнем ригідності. Встановлено, що держслужбовцям із високим рівнем ригідності притаманні: упертість, педантизм і ригідність у ситуаціях, які пов'язані з виходом із зони комфорту, використання стереотипної поведінки, ігнорування та прийняття нових можливостей; переживання емоційної напруги у незвичних ситуаціях життя; складність адаптації при освоєнні нової соціальної ролі; наявність негативного досвіду в адаптації до змін і нового. У держслужбовців із високим рівнем ригідності відзначено щільний взаємозв'язок її видів

із темпоральними властивостями, тау-типом, часовою перспективою та збалансованою часовою перспективою. Побудовано моделі темпоральних властивостей держслужбовців із різним рівнем ригідності. У державних службовців із помірним рівнем ригідності визначено такі чинники: «Помірна ригідність в залежності від стану і досвіду», «Структурована поведінка під впливом ситуації», «Збалансована часова перспектива», «Зв'язність минулого і сьогодення», «Власна одиниця часу», «Неприйняття нового». У державних службовців із високим рівнем ригідності встановлено наступні чинники: «Власна одиниця часу», «Не зв'язаність часової перспективи», «Впевненість у власних цілях», «Вплив психічного стану на когнітивну гнучкість», «Нездатність змінити думку в процесі досягнення мети», «Полінезалежність», «Досвід в ситуаціях змін». Обрунтовано тренінгову програму для респондентів із високим рівнем ригідності, що призначена для підвищення кваліфікації державних службовців.

Шифр НБУВ: РА452180

3.Ю.1687. Психологія праці та інженерна психологія: навч. посіб. / В. В. Кириченко; Житомирський державний університет ім. І. Франка. — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. — 239 с.: рис., табл. — Бібліогр.: с. 234. — укр.

Проаналізовано теоретичні та методологічні основи психології праці та інженерної психології. Висвітлено сучасні погляди на проблеми вивчення суб'єкта праці, психологію професій і міжособистісної взаємодії. Наведено теоретичні узагальнення, що дають можливість всебічно вивчити проблему особистісного розвитку працівника. Висвітлено психологічну проблематику взаємодії особистості з технічними системами та віртуалізації професійної діяльності.

Шифр НБУВ: ВА860200

3.Ю.1688. Чинники професійного самовизначення обдарованих старшокласників / Н. А. Бельська, М. Ю. Мельник // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 5-17. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Узагальнено особливості сучасного ринку праці та тенденції його розвитку. Описано професійні переваги сучасних учнів старших класів. Представлено результати дослідження особистісних і когнітивних чинників професійного самовизначення обдарованих старшокласників. Подано порівняльний аналіз показників розвитку інтелекту (загального, математичного, просторового, вербального) юнаків і дівчат. Описано емпірично виявлені п'ять незалежних груп інтересів і схильностей (профіль навчально-професійних інтересів). Представлено емпірично виявлене інтелектуальне забезпечення (когнітивні кореляти) кожного із зазначених профілів.

Шифр НБУВ: Ж100965

Див. також: 3.Х.974

Психологія творчості. Психологія наукової, науково-технічної та художньої діяльності

3.Ю.1689. Арт-терапія як метод духовної підтримки пацієнтів у клінічній практиці / О. Лазорко, Т. Федотова // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 240-256. — Бібліогр.: 39 назв. — укр.

Визначено місце духовної підтримки пацієнтів методами арт-терапії в системі професійної допомоги в клінічних умовах. Важливими завданнями є аналіз останніх досліджень щодо духовної підтримки пацієнтів в клінічній практиці; узагальнення та систематизація основних методологічних підходів та огляд прикладних досліджень із заявленої проблематики; експлікація категоріального апарату; обґрунтування контетпоральних моделей духовної підтримки пацієнтів в арт-терапевтичній взаємодії; визначення психотерапевтичних мішеней духовної підтримки пацієнтів в арт-терапевтичному процесі. Стаття має характер теоретико-методологічної розвідки. Основні методи дослідження — аналіз останніх досліджень щодо духовної підтримки пацієнтів в клінічній практиці за допомогою інструментів арт-терапії; синтез, узагальнення та систематизація основних методологічних підходів та прикладних досліджень; експлікація категоріального апарату; теоретико-методологічне моделювання. Огляд зарубіжних та вітчизняних наукових публікацій дає можливість зробити висновки про те, що духовна підтримка пацієнтів в період одужання в умовах клініки є фундаментальною умовою швидкого одужання пацієнтів незалежно від діагнозу та перебігу захворювань. Арт-терапія як метод духовної підтримки пацієнтів у клінічних умовах має високий потенціал застосування та вимагає подальшого вивчення, апробування та запровадження в умови стаціонару. Висновки: визначено духовну підтримку як терапевтичну допомогу пацієнтам знайдено смисли, надію та цілісність у їх житті та стосунках, відчуті свій зв'язок з собою, іншими та Всесвітом, а також дати їм відчуття турботи, співчутливої присутності та безумовного прийняття, готовності бути разом у складні часи, вислухати та поважати їх індивідуальні духовні переконання та вірування. Виокремлено психотерапевтичні мішені, для яких духовно орієнтована арт-терапія є ефективною: самореалізація та саморозвиток, самопізнання, прийняття

реальності, пошук сенсу і мети існування та усвідомлення самоцінності. Проведений мета аналіз наукових джерел дозволив визначити основні моделі сучасної арт-терапії заснованої на духовній підтримці: Модель континууму експресивної терапії; Модель відновлення; Модель тіла і розуму в арт-терапії. Важливим завданням сьогодні є віднайдіння ефективних інструментів арт-терапевтичної роботи та створення програм духовної підтримки пацієнтів, що, безумовно, є перспективним напрямком подальших досліджень.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1690. Психологія творчості: навч.-метод. посіб. / уклад.: І. С. Калиновська; Уманський державний пед. університет імені Павла Тичини. — Умань: Сочінський М. М., 2022. — 299 с. — Бібліогр.: с. 290-299. — укр.

Висвітлено теоретичні та практичні аспекти психології творчості. Охарактеризовано зміст і структуру творчої діяльності. Розглянуто етапи та механізми творчого процесу. Описано основні види та рівні творчої діяльності. Розкрито психологічні особливості творчої особистості. Окреслено шляхи та способи діагностики та розвитку творчого потенціалу особистості.

Шифр НБУВ: ВА860091

Медична психологія

3.Ю.1691. Дослідження психології ортобіоу людини: колект. монографія / Н. В. Родіна, Т. П. Чернявська, О. І. Кононенко, М. К. Кременчуцька, Л. Я. Барінова, О. Ю. Доценко, Л. П. Перевазко, А. В. Кернас, І. В. Добриніна, А. С. Єрмакова; ред.: Н. В. Родіна; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Київ: Ліра-К, 2021. — 233 с.: рис., табл. — укр.

Розроблено теоретичні та методичні підходи до оцінки ортобіоу людини. Досліджено психологічну специфіку ортобіотичного погляду на системне розуміння психологічного здоров'я, як щодо окремих його фундаментальних аспектів, так і щодо їх прикладної реалізації. Наведено оригінальні розробки колективу авторів, зокрема вперше представлено системні дослідження ортобіоу особистості із застосуванням компетентнісного підходу. Наведено результати дослідження оптимістичного відношення до життя як активуючого ресурсу особистості. Розглянуто проблему впливу сучасних технологій на психологічне здоров'я. Вперше запропоновано підхід, що встановлює співвідношення понять «психологічне благополуччя» та «успішність діяльності особистості» у контексті ортобіоу людини. Особливу увагу приділено проблемам активації особистісних ресурсів для подолання важких життєвих ситуацій в рамках ортобіотичного підходу та гармонізації розвитку особистості. Розглянуто ортобіоу людини як процес балансування психологічних ресурсів, в якому важливу роль грає успішна діяльність людини, її символічна реальність, труднощі у встановленні психологічної інтимності та сексуальне здоров'я особистості, а також проблеми залежності від втрати часу.

Шифр НБУВ: ВА859259

3.Ю.1692. Особливості концептуалізації випадку у межах психоаналітичного напрямку / О. Журавльова, О. Журавльов // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 112-123. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Визначено та проаналізовано особливості концептуалізації психологом особистісного випадку клієнта у межах психоаналітичної парадигми. Встановлено, що актуальність наукової розвідки обумовлена посиленням вимог до оптимізації та підвищення ефективності роботи спеціаліста-клініциста в умовах стрімких змін соціальної реальності та перманентного пришвидшення темпу життя людини. Для уточнення сутності досліджуваного феномену було застосовано теоретичні методи, зокрема, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація наукових джерел із результатів емпіричного вивчення проблеми концептуалізації особистісного випадку. Охарактеризовано основні періоди становлення ідеї формулювання випадку клієнта. Визначено ключові функції вказаного етапу психотерапевтичного процесу, серед яких виявлення специфічного для пацієнта способу організації знань, емоцій і поведінки, чітке прояснення центральних проблем особистості та їх диференціація від другорядних запитів, створення підґрунтя для розробки ефективного плану лікування. Висвітлено сутність динамічності та нешаблонності як основних рис процесу опрацювання особистісної події у межах психоаналітичної парадигми. Встановлено специфічні характеристики концептуалізації випадку залежно від обраного спеціалістом напрямку психоаналізу: структурної концепції психічної діяльності особистості, теорії об'єктних відносин чи селф-психології. Окреслено погляди науковців на структуру вказаного початкового етапу роботи спеціаліста з клієнтом. Висновки: формулювання особистісного випадку відповідно до положень психоаналітичної теорії передбачає пошук детермінант проблеми особистості поза межею її свідомості. Процес концептуалізації не є чітко структурованим, адже потребує одночасного врахування широкого спектру чинників, які швидко трансформуються та розміщені на різних рівнях психічної діяльності.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1693. Особливості психологічної підтримки населення в період військових дій методом символдрами (імагінативної психотерапії) в роботі клінічного психолога / О. Кихтюк // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 178-187. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Мета роботи — теоретичний аналіз наукових джерел з ефективності застосування методу символдрами у практичній роботі психологів практиків; емпірично дослідити використання цього методу у роботі клінічного психолога по стабілізації емоційного стану, саморегуляції та зниженні тривожності, активізації ресурсного потенціалу особистості в умовах військових дій. Використано теоретичні методи: аналіз, синтез та узагальнення наукових джерел по використанню та опису сучасних аспектів практичної роботи в методі символдрами; методика особистісної тривожності Спілберга — Ханіна. Теоретично проаналізовано особливості виникнення та встановлення методу символдрами. Представлено опис останніх наукових пошуків та досліджень в рамках психотерапевтичного впливу символ драми на особистість. Теоретичний аналіз літератури засвідчив ефективність використання цього методу по подоланню негативних емоційних переживань, зниженню агресивних проявів упідлітків, подоланню наслідків травматичних подій. Проведення психотерапевтичних сеансів із експериментальною групою, засвідчило позитивну групову динаміку. Визначено ефективність використання даної психотерапії по наданню психологічної підтримки та допомоги у роботі клінічного психолога. Використання стандартних мотивів символдрами «Луг», «Потік», «Квітка», «Гора», «Дерево» сприяли розвитку креативності, творчості, візуалізації та розумінню символіки, уявних образів. Впровадження мотиву «Ділянка землі» у психотерапевтичні сеанси відобразило можливості відновлення планування, звернення до внутрішніх ресурсів, знаходження відчуття безпеки. Проведене емпіричне дослідження, опитування та бесіда з учасниками експериментальної групи засвідчили позитивну динаміку розвитку та встановлення адаптивних механізмів у саморегуляції тривожності, подолання стресу, віднаходження ресурсів. Висновки: використання кататимно-імагінативної психотерапії (символдрами) в роботі клінічного психолога є ефективним методом психологічної підтримки та допомоги людям по подоланню емоційних розладів, зниженню тривожності, виробленню адаптивних механізмів психіки по відновленню, активізації внутрішніх ресурсів особистості. Проведене емпіричне дослідження, що базувалося з використанням методу символдрами засвідчило високі показники зниження особистісної тривожності в учасників експерименту.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1694. Патопсихологія: навч.-метод. посіб. / А. М. Османова, Г. В. Хорунженко; Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». — Київ: Талком, 2022. — 187 с. — Бібліогр.: с. 185-187. — укр.

Висвітлено основні сучасні клініко-психологічні уявлення про порушення психічних процесів і структури особистості при різних психічних захворюваннях, що дозволяє здобувачам освіти оволодіти теоретичними основами і принципами патопсихологічного синдромного аналізу порушень психічної діяльності людини. Структура посібника допомагає виділити головні аспекти досліджуваних тематичних розділів, організувати і конкретизувати освітній процес у контексті компетентнісного підходу. Розглянуто особливості розладів відчуттів та сприймання, а також розлади психічних пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери: розлади уваги, розлади пам'яті, розлади мислення та мовлення і рухової активності.

Шифр НБУВ: ВА858615

3.Ю.1695. Психологічна підтримка особистості: методи та особливості роботи клінічного психолога / О. Кихтюк, Т. Федотова // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 63-75. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — здійснити теоретико-методологічний аналіз понять психологічної підтримки, психологічної допомоги, психологічної реабілітації, першої психологічної допомоги (ППД), психологічного консультування; емпірично дослідити ефективність групової роботи в превентивній діяльності клінічного психолога на прикладі впровадження соціально-психологічного тренінгу з формування комунікативної толерантності та ненасильницького спілкування особистості. Використано методи теоретичного наукового пошуку — аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукових джерел з питань методів роботи клінічного психолога, психологічної допомоги, підтримки, реабілітації особистості; проведено спостереження, бесіди, анкетування та статистичне опрацювання отриманих результатів до та після впровадження експериментальної програми. Представлено головні аспекти професійної діяльності клінічного психолога. Обґрунтовано важливість здійснення головних завдань діяльності та професійної спрямованості клінічного психолога: діагностики, превентивної навчальної роботи, психопрофілактики, направлення на реабілітацію, проведення психотерапії. Проведений теоретичний аналіз понять психологічної підтримки, психологічної допомоги (ППД), психологічного консультування засвідчив схожість та не принципову тотожність, направленість на знаходження

особистісних ресурсів, на адаптацію до нових ситуативних життєвих обставин людини. Описано важливість проведення ППД. Виокремлено головні сучасні методи роботи клінічного психолога. Описано метод ненасильницького спілкування, метод «рівний-рівному». Визначено ефективність проведення психологічних та психотерапевтичних груп підтримки в роботі клінічного психолога. Емпірично засвідчено ефективність проведення соціально-психологічних навчально-формувальних тренінгів, базуючись на методах ненасильницького спілкування і методі «рівний-рівному». Висновки: проведення експериментальної програми у формі соціально-психологічного тренінгу показало ефективність використання еkleктичного підходу у виборі психотехнічних методів для групової роботи клінічного психолога. Впровадження таких навчально-розвивальних програм являє собою психологічну допомогу та підтримку сучасної молоді на етапі становлення зрілої особистості.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1696. Психологічні індикатори емоційної безпеки батьків дітей з особливими освітніми потребами / О. Іванашко, Ж. Вірна, Л. Сіпко // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 153-165. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Проведено теоретичне та емпіричне обґрунтування психологічних індикаторів емоційної безпеки батьків дітей з особливими потребами. Мета презентованого матеріалу — теоретико-емпіричне обґрунтування відмінностей між емоційними станами батьків дітей з особливими освітніми потребами та батьків, які котрі мають дітей з типовим розвитком та окреслення межі необхідності запровадження психокорекційних заходів щодо емоційної безпеки батьків дітей з особливими потребами. Теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, систематизація наукової літератури); емпіричні (методика «Агресивна поведінка» (Є. Ільїн та П. Ковальов); методика «Діагностика ставлення до хвороби дитини» (ДСХД) (В. Каган І. І. Журавльова); методика «Самооцінка емоційного стану» (А. Уесман та Д. Рікс); методика «Шкала депресії Зунга» (адаптація Р. Балашової); статистичної обробки даних: метод визначення середньої величини; t-критерій Стюдента. Статистична обробка даних здійснювалась за допомогою комп'ютерного забезпечення Statistica 10. Теоретичне обґрунтування проблеми стосується необхідності вивчення емоційної безпеки батьків дітей з особливими потребами в силу обов'язкового супроводу корекційної роботи з дітьми адекватними проявами емоційних станів дорослих. Розроблена програма емпіричного дослідження, а також комплекс використаних методів статистичної обробки результатів дослідження дає змогу конкретизувати теоретичні положення у вигляді реальних психологічних фактів: психологічними індикаторами емоційної безпеки батьків дітей з особливими потребами є показники нозогнозії, контролю активності, загальної напруженості загального рівня депресії. Висновки: запропоновано рекомендації щодо корекції емоційних станів батьків дітей з особливими освітніми потребами, де зазначено, що їх комплексний соціально-психологічний зміст може змінюватися залежно від психологічного запиту.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1697. Психологічні особливості впливу стресу на виникнення психосоматичних розладів у дітей старшого шкільного віку / І. Грицюк, О. Хлівна // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 55-67. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Мета роботи — розкрити погляди на сучасне бачення психосоматичних розладів, що виникають у дітей старшого шкільного віку в умовах сучасного інформаційно насиченого та агресивного середовища. Висвітлити результати емпіричного дослідження з цієї тематики. Проаналізувати різноманіття досліджень, що стосуються впливу стресу на дітей старшого шкільного віку та виникнення у зв'язку зі стресовими ситуаціями психосоматичних розладів. Визначити психологічні і психосоматичні аспекти впливу стресу на життя та здоров'я дітей старшого шкільного віку. Опираючись на погляди відомих науковців, зокрема З. Фрейда, про те, що всі органічні страждання мають психологічну зумовленість, розкрити своє бачення впливу емоційної стійкості та самооцінки на функціонування внутрішніх органів. Методи: теоретичні (аналіз проблеми на підставі вивчення наукової літератури, систематизація та узагальнення одержаної інформації). Та емпіричні: психодіагностичні методики (Пісенський опитувальник соматичних скарг, контрольний перелік ознак психопатії, тест-опитувальник Г. Айзенка для діагностики властивостей і типу темпераменту, шкала психологічного стресу RSM-25, малюнковий тест «Автопортрет»), що дозволили нам розкрити наше бачення впливу стресу на появу психосоматичних порушень. Результати: у ході теоретичного аналізу виявили, що погляди на сучасну психосоматику виходять за рамки ув'язнені лише про здоров'я чи хворобу. Так само і поняття «стрес» виходить за рамки розуміння «погано» чи «добре». Зазначено про необхідність враховувати, що більшість людей, в тому числі й діти, в сучасному суспільстві знаходяться під впливом стресу, бо в часи науково-технічної революції, в якій ми живемо, посилюється психічна діяльність людей. Проаналізовано особливості дітей старшого шкільного віку засвоювати й переробляти вели-

кий обсяг інформації, необхідність швидкої адаптації, перші пошуки професійної реалізації, пошук себе тощо. Розглянуто виникнення проблеми емоційного стресу, тобто напруження й перенапруження фізіологічних систем організму під впливом емоційних чинників, як причини психосоматичних розладів. Аналіз отриманих даних полягав у виявленні відмінностей між представниками двох груп — групи емоційно стійких респондентів (середня емоційна стійкість та висока емоційна стійкість) з низьким рівнем стресу та групи емоційно нестійких респондентів (висока емоційна нестійкість та дуже висока емоційна нестійкість) з середнім рівнем стресу. Значна увага приділена опису психологічної картини хвороби, оскільки від такого знання залежать наступні терапевтичні заходи. Висновки: в умовах стресу, а також з урахуванням нестійкої або заниженої самооцінки діти старшого шкільного віку більш схильні до психосоматичних розладів серцево-судинної системи, системи органів травлення.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1698. Психологічні особливості формування здатності до комунікативної взаємодії у дітей з порушеннями спілкування: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / О. О. Пимбаленко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут психології імені Г. С. Костюка. — Київ, 2021. — 22 с.: рис., табл. — укр.

Увагу приділено пошуку чинників, що здатні сприяти розвитку комунікативної взаємодії у дітей з порушеннями спілкування, а також шляхів психолого-педагогічної корекції з метою формування здатності до комунікативної взаємодії у дітей з порушеннями спілкування. Проаналізовано найбільш відомі успішні моделі психолого-педагогічного втручання, що застосовували до дітей з порушеннями розвитку, зокрема з порушеннями спілкування. Визначено, що незважаючи на різні психологічні та педагогічні методи, спільною рисою усіх цих втручань була зміна сімейної моделі та усталення авторитету батьків та/або дорослих, що є найближчим колом дитини, і які змогли набути авторитету у дитини з порушеннями спілкування та утвердитися як її референтні особи. Запропоновано методику психолого-педагогічної корекційної роботи, спрямовану на формування комунікативної взаємодії у дітей з порушеннями спілкування. Методика передбачає використання певної моделі поведінки дорослих, що оточують дитину, для формування у неї мотивації та здатності до комунікативної взаємодії. Запропонована модель поведінки спрямована на залучення дитини в емоційно значущої взаємодії, формування авторитету значущого дорослого та становлення його як референтної особи для дитини з порушеннями спілкування. Для підтвердження ефективності даної методики було проведено експериментальне дослідження. Результати експерименту свідчать про численні позитивні зміни, що відбулися в поведінці та розвитку дітей за період експериментального втручання, що підтверджено результатами структурованого спостереження і тестами АТЕС. Шляхом структурованого спостереження виявлено, що в результаті експериментального втручання якісно змінилися моделі взаємодії у дітей: зросла кількість епізодів активної взаємодії і знизилася кількість епізодів взаємодії під тиском. У результаті втручання частина дітей почали ініціювати взаємодію, чого на момент первинного спостереження не відбувалося. За результатами тестування АТЕС можна відзначити значне зниження балів за всіма категоріями питань, зокрема в розділах «Мова/комунікативні навички» і «Соціалізація», які були пріоритетними в цьому дослідженні. Такий результат свідчить про значний прогрес у дітей і ефективність запропонованої методики.

Шифр НБУВ: PA453225

3.Ю.1699. Адаптація української версії «Spiritual Health Assessment Scale» (SHAS) / О. Лазорко // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 150-162. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

Представлені результати української адаптації опитувальника «Шкала оцінки духовного здоров'я», розробленого в 2014 р. Др. К. Л. Гаур (Індія), призначеного для вимірювання стану духовного здоров'я особистості. Шкала містить три субшкали для вимірювання духовного здоров'я: саморозвиток, самоактуалізація та самореалізація. Кожна субшкала містить сім тверджень, що стосуються означених понять. Основна мета цього дослідження — переклад, адаптація та стандартизація опитувальника для української вибірки. Теоретичний аналіз дав змогу систематизувати сучасне розуміння духовності та духовного здоров'я особистості, а також проаналізувати складові компоненти цього конструкту в англійській версії опитувальника, показники його надійності та валідності. Розглянуто потенціал розвитку духовності під час одужання пацієнтів із різними видами фізичних та психічних розладів у клінічній практиці. Емпіричний аналіз полягав у перевірці психометричних властивостей української версії опитувальника. Для цього проведено процедуру подвійного перекладу тексту та його експертної оцінки, перевірку валідності та надійності тесту відповідно до психометричних вимог, а також стандартизацію тесту на неклінічній вибірці. Процедура адаптації опитувальника SHAS продемонструвала високі психометричні властивості: показники надійності та конструктивної валідності цілком відповідають психометричним вимогам. Показник внутрішньої узгодженості (Коефіцієнт Кронбаха

альфа) становить 0,79, показник ретестової надійності — $r = 0,76$, $p < 0,01$. Конструктивна валідність оцінювалася шляхом кореляції субшкал методики зі шкалами інших психодіагностичних методик та продемонструвала задовільні показники значущості за більшістю показників. Отже, "Шкала оцінки духовного здоров'я" може бути якісним інструментом вимірювання рівня духовного здоров'я особистості. Висновки: створення української адаптації психодіагностичної методики "Шкала оцінки духовного здоров'я" дає змогу зробити висновки про можливість та доцільність подальшого використання української версії опитувальника як психодіагностичного інструменту для визначення об'єктивного рівня розвитку духовного здоров'я особистості. Цей інструмент приваблює для психотерапевтичної практики, адже містить відносно небагато тверджень і водночас описує найважливіші компоненти духовного здоров'я особистості. Шкалу можна використовувати для визначення прогресу клієнта в терапіях різних напрямів.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1700. What every psychologist and psychotherapist should know about the placebo and nocebo effect / S. Giacomuzzi, E. Markus, N. Barinova, K. Garber, A. Kocharian // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 68-82. — Бібліогр.: 20 назв. — англ.

Лише декілька медичних термінів використовуються так часто, навіть у метафоричному плані, як слова плацебо та ноцебо. Майже будь-який психолог і психотерапевт вважає, що він / вона добре знає, що розуміють під поняттями плацебо або ноцебо, але, зазвичай, не можуть пояснити, як саме це працює. Крім того, більшість психологів та психотерапевтів одразу замислюються про клінічні випробування. Однак багато речей приписують ефекту плацебо або ноцебо, який насправді не підпадає під цю концепцію з точки зору суворої наукової термінології. Тому наведена стаття підсумовує поточні дискусії щодо ефектів плацебо / ноцебо, посилаючись на сучасну наукову літературу. Для реалізації мети дослідження ми використовували методи теоретичного наукового дослідження. Таким чином, пацієнти більш схильні до розвитку ефектів ноцебо — це ті, хто має альтернативні або негативні переконання в галузі охорони здоров'я або досвід або нереальне сприйняття лікування; управління цими факторами є основною стратегією протидії ефекту ноцебо. Висновки: медичні працівники можуть допомогти мінімізувати вплив ефекту ноцебо, використовуючи спосіб формування та передачі інформації про лікування, включаючи переваги та несприятливі ефекти. Встановлення позитивної взаємодії з самого початку та залучення пацієнтів до рішень щодо їх лікування та забезпечення розуміння ними причини їхньої хвороби та того, що вони можуть зробити для лікування своїх симптомів, швидше за все, призведе до кращих результатів лікування.

Шифр НБУВ: Ж71450

Див. також: 3.Ю.1701

Соціальна (суспільна) психологія

3.Ю.1701. Генезис і динаміка дисонансів особистості: системний підхід: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / О. В. Мазяр; Національна академія педагогічних наук України, Інститут психології імені Г. С. Костюка. — Київ, 2021. — 44 с.: рис., табл. — укр.

Встановлено загальний механізм формування незбалансованої психічної суперечності особистості на емоційному, когнітивному та поведінковому рівнях. Змодельовано психофізіологічний цикл інверсії емоційних станів, які набувають бінарної форми й амбівалентного змісту. Показано структурну специфіку знакової системи, синкретичний характер формування сублогіки й особливості когнітивної інверсії в ситуації незбалансованої психічної суперечності. Виявлено закономірності інверсії комунікативного кола (контрагентів), що здійснює соціальну інтеграцію особистості у різних варіантах психічного розвитку. Запропоновано структурно-функціональну модель особистості, яка дозволяє аналізувати динаміку системного дисонансу та показує умови формування патологічної субособистості. Розроблено типологію особистостей, в основу якої покладено уявлення про незбалансовану психічну суперечність як ключовий фактор типологічних змін; схему формування емоційної амбівалентності, когнітивних суперечностей і соціальної динаміки особистості в ситуації невротичного розладу; принципи субособистісного аналізу дисонансів особистості. Уточнено та систематизовано науково-психологічні погляди на особистісну проблематику і класифікацію психічних розладів. Поглиблено та розширено уявлення про сутність феномену ультрапарадигмальної стадії парабіозу; специфіку сигнально-знакової системи людини; соціально-психологічні ролі контрагентів; сутність психотерапевтичного дискурсу, представленого у втраченому художньо-літературному описано методи нівелювання незбалансованої психічної суперечності особистості.

Шифр НБУВ: РА452965

3.Ю.1702. Дизайн-мислення як ефективний метод адаптації до змін / Х. М. Беспалюк, К. В. Процак // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1. — С. 121-131. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Розглянуто сутність дизайн-мислення (ДМ), обґрунтовано його актуальність в умовах кризи та пандемії COVID-19. Зазначено, що ДМ — один із найкращих методів, який надасть змогу організації не тільки вижити в кризових умовах, але й досягти успіху. Проаналізовано процес ДМ і наведено дизайнерські техніки й інструменти, які варто використовувати на кожному етапі цього процесу. Визначено відмінності методів і традиційного підходу (застосування логічного мислення) та нестандартного ДМ. Вказано переваги дизайн-мислення, а також недоліки та складнощі його застосування.

Шифр НБУВ: Ж29409:А:ПЕУ

3.Ю.1703. Загальний дизайн і програма організації комплексного емпіричного дослідження «Психології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» (ч. 3) / В. П. Чудакова // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 57-66. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Представлено загальний дизайн і програму організації й здійснення комплексного емпіричного дослідження щодо експериментальної перевірки і впровадження авторської «Психолого-організаційної технології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» (В. Чудакова) та моделей її реалізації, а саме: «1. Діагностичної моделі експертизи сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» і «2. Корекційно-розвивальної моделі рефлексивно-інноваційного тренінгу, коучингу «Сучасні психологічні технології формування компетентностей конкурентоздатної особистості в швидко мінливих умовах інноваційної діяльності організації» (частина 3).

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ю.1704. Ключові соціально-психологічні особливості подружжя зі свідомою багатодітністю / Н. Чепелева // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 288-302. — Бібліогр.: 17 назв. — укр.

Здійснено теоретичний та емпіричний аналіз окремих соціально-психологічних особливостей подружніх пар зі свідомою багатодітністю. Теоретичний соціально-психологічний аналіз феномену багатодітності щодо характеристик, які зумовлюють, сприяють свідомому вибору багатодітності подружжя. Розроблено анкету і здійснено опитування, яке включало декілька сутнісних блоків — питання щодо прийняття рішення про багатодітність, щодо труднощів багатодітної родини, особливостей внутрішньосім'яної та соціальної підтримки. Теоретично й емпірично виявлені соціально-психологічні особливості людей, які свідомо стали батьками 3-х і більше дітей та відчувають у цьому своє покликання, потребу і бажання, базуються на високих репродуктивних початкових установках у більшості респондентів. З'ясовано, що перехід сім'ї до багатодітності може здійснюватися різними етапами, але можна ствердити, що усвідомлену багатодітність слід розглядати як заплановану багатодітність. Це підтверджується даними статистики й соціокультурними механізмами, за якими саме наявність 3-х і більше дітей є тим рівнем, який зумовлює життєздатність суспільства і родини. Проаналізовані дані опитування благополучних багатодітних родин, де спостерігається життєва стійкість сімейної системи, жінки займаються професійною діяльністю, самореалізовані, і при цьому поєднують материнство та виховання дітей, адже в сучасному світі цінність батьківства конкурує з іншими цінностями, зокрема з успішною професійною діяльністю і кар'єрою. Встановлені певні суспільні установки та стереотипи щодо багатодітності. Наведені сучасні погляди суспільства, згідно з якими призначення жінки — це не лише материнство і дім, а й інші можливості для реалізації закладеного в ній потенціалу. Основою свідомої багатодітності подружжя є особистісна і соціальна зрілість його членів. Висновки: сформульовані соціальні і особистісні характеристики, проблеми і труднощі, з якими стикаються батьки зі свідомою багатодітністю. Доведено, що соціальна підтримка хоча й відіграє суттєву роль, але насамперед потрібно формувати її на базі психологічної готовності, свідомого вибору, можливостей самореалізації таких сімей і батьків зокрема.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1705. Крос-культурна адаптація та стандартизація шкали симптомів моральної травми / Л. Засекіна, М. Козігора // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 139-152. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто результати культурної адаптації та стандартизації шкали симптомів моральної травми (МТ) цивільного населення під час війни. Мета дослідження — перекласти, адаптувати та на емпіричному рівні дослідити психометричні властивості шкали симптомів МТ у цивільного населення під час війни. У дослідженні взяли участь студенти та викладачі педагогічного коледжу, а також вчителі загальноосвітніх шкіл Волинської області,

які відвідували цикл тренінгів «Психологічна підтримка вчителів шкіл», організованого Управлінням Державної служби якості освіти у Волинській області у період 26 квітня – 15 травня 2022 (n = 111), середній вік досліджуваних $21,93 \pm 8,58$, мешканці Волинської, Рівненської та Львівської областей. Процедура перекладу та культурної адаптації здійснювалася відповідно до рекомендацій ВООЗ щодо перекладу психодіагностичного інструментарію та містила чотири етапи, зокрема прямий переклад (3 перекладача, які обізнані з психологічною термінологією); група експертів для зворотного перекладу (2 особи), претестування та когнітивне інтерв'ю; остаточна версія. Надійність шкали визначалася через показники внутрішньої узгодженості за допомогою альфи Кронбаха для вибірки (n = 111), що становить 0,7, та тест-ретестової надійності (n = 32) з розривом у 8 днів, що становить $r = 0,67$, $p < 0,01$. Дискримінантна валідність визначалася через показники кореляції MISS-M-SF та PCL-5 ($r = 0,04$, $p > 0,05$) і MISS-M-SF та GAD ($r = 0,07$, $p > 0,05$). Конвергентна валідність виражена кореляцією між показниками, отриманими за шкалою MISS-M-SF та іншим опитувальником для діагностики емоційного дистресу, зокрема PQН ($r = 0,28$, $p < 0,05$). Конструктивна валідність представлена показниками кореляції загального показника симптомів MT за стислою шкалою та усіма пунктами знаходиться в діапазоні 0,45 - 0,71. Описова статистика застосовувалася, щоб описати середні значення, медіану, стандартні відхилення і діапазони сумарного показника за шкалою та окремих пунктів. Статистична обробка даних здійснювалася з допомогою IBMSPSSStatistics, версія 22. Висновки: результати дослідження свідчать, що шкала MISS-M-SF може використовуватися для визначення симптомів MT серед цивільного населення під час війни.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1706. Медіарелігійна активність як чинник психологічного благополуччя особистості / Н. Коструба // Психол. перспективи. – 2021. – Вип. 38. – С. 110-123. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.

Здійснено емпіричний аналіз психологічного благополуччя особистості у взаємозв'язку з її медіарелігійною активністю. Для реалізації мети дослідження були використані такі методи: стандартизовані опитувальники (Методика внутрішньої стійкості BASIC PH, Опитувальник «Стабільність психічного здоров'я – коротка форма» (MHCSCF-UA) та опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо (україномовна адаптація О. Сенік)), а також метод нарративу. Серед статистичних методів було застосовано кореляційний аналіз Пірсона та знаходження відмінностей в розподілі оцінок. Значна частина респондентів реалізує свою потребу у релігійній приналежності за допомогою медіасередовища (61,7 %). Медіарелігійна активність статистично значимо прямо пропорційно корелює з типом автонаративу, позитивним минулим, стабільністю психічного здоров'я, віруваннями та цінностями. Тобто опитувані, що часто звертаються до інформаційних тематичних джерел та релігійних практик схильні позитивно оцінювати своє минуле, у них високі показники стабільності психічного здоров'я. Виявлено статистично значимі відмінності у показниках психологічного благополуччя опитаних, які є медіарелігійно активними, та тих, хто не використовує релігійні ресурси у медіапросторі. Такі дані свідчать, що медіарелігійно активні особистості осмислюють свій досвід та знаходять у ньому нові смисли, частіше відчувають щастя, можливість зробити важливий внесок для суспільства, цікавість до життя, знаходять опору у вірі та духовних цінностях, які допомагають пережити кризові періоди, а також схильні покладаватися на Божественні сили у процесі вирішення проблем. Висновки: медіарелігійна активність особистості пов'язана із високими показниками психологічного благополуччя, а саме із стабільністю психічного здоров'я, із віруваннями та цінностями як копінг стратегією подолання стресових життєвих обставин.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1707. Невротичні стани у подружній парі як чинник порушення життєдіяльності сім'ї / О. Фенина // Психол. перспективи. – 2021. – Вип. 37. – С. 244-255. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.

Розглянуто аналіз сімейної ситуації на сьогоднішній день в Україні, коли ситуація в багатьох сім'ях різко змінилася через пандемію, введення карантинних обмежень, коли сімейні пари перебували на ізоляції від зовнішнього світу. Особлива увага приділяється сім'ям з порушенням гармонії в сім'ї, з тенденцією до розлучення, до зруйнування шлюбних відносин. Ініціатором розлучення, в більшості сімей, які звернулися за допомогою, виступає дружина. Пропонуються результати емпіричного дослідження особливостей прояву емоційної сфери в подружніх парах. Зокрема прояву невротичних станів, тривоги, істеричного типу реагування, астенії, невротичної депресії, обесивно-фобічних порушень. Аналізуються конкретні діагностичні методи та методики, що застосовуються у роботі з подружніми парами. Методи. Для дослідження прояву невротичних проявів у подружніх парах нами було використано наступні методи дослідження: бесіда, Методика діагностики неврозу (К. Хек, Х. Хесс), Клінічний опитувальник для виявлення та оцінки невротичних станів (К. К. Яхін, Д. М. Менделевич). Також з

подружніми парами проведено консультативну роботу з приводу їх запити. В емпіричному дослідженні взяли участь 18 подружніх пар. Виявлено, що прояв невротичних станів пов'язаний з життєдіяльністю подружньої пари впливає на гармонію в сім'ї, планування майбутнього, на повсякденне життя в цілому, є причиною можливих розлучень. Проведене дослідження засвідчило, що подружнім парам притаманний високий рівень тривоги, як серед жінок, так і серед чоловіків; жінкам, в більшій мірі, притаманний істеричний тип реагування, а чоловікам астенія. Більшість сімей сформулювали свій запит, як руїнацію стосунків, дисбаланс в подружній парі, погіршення в сексуальних стосунках, складнощі у взаємодії з дітьми. Дані показники свідчать про необхідність психотерапевтичної допомоги. Висновки: дослідження засвідчило, що в більшості подружніх пар є схильність до неврозу. Більшість відразу наголошували на підвищеній тривожності, втраті віри в майбутнє гармонійне життя, відчай. Важливим моментом є складнощі у перебуванні в доміві цілими днями з дітьми, партнером, а в деяких сім'ях, з батьками одного з подружжя. Прослідковувалась втрата віри в себе, в свої сили, зниження самооцінки.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1708. Особистісні чинники життєвого самовизначення (ч. 2) / Ю. М. Ковальчук // Освіта та розвиток обдар. особистості. – 2021. – № 4. – С. 14-19. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.

Наведено концептуальний аналіз феномена самовизначення як провідного чинника реалізації життєвого проекту. Зміст концепції становлять такі основні тези. Функціональне призначення самовизначення полягає в забезпеченні самостійності життя, що є провідною умовою реалізації його природного призначення, – життєвого проекту. Самовизначення є втіленням функціональної необхідності та «права» будь-якого суб'єкта проекту життя на самостійність у вирішенні стратегічних і ситуативних завдань його існування. Чинником виникнення потреби в самовизначенні є аморфність і невизначеність життєвої ситуації. Самовизначення як специфічну форму активності людини утворюють акти, які вона здійснює для того, щоб визначитись стосовно себе: подолати хаос невизначеності в собі і впорядкувати себе засобами самовизначення. Психологічною запорукою цієї активності є така властивість людини, як нетолерантність до невизначеності. Спонукає до подолання невизначеності та психологічні способи його задоволення – механізми, що сформувалися еволюційно. Механізм самовизначення серед них належить до категорії фундаментальних. Самовизначення передбачає орієнтацію на власні еталони й індикатори оцінки результативності руху життя та дистанціювання від еталонів й індикаторів інших його чинників, оскільки лише власні критерії й показники є найбільш точними в силу їх природної високої чутливості до автентичності станів їх власника та носія. Самовизначення – процес, що відбувається на свідомому, підсвідомому та безсвідомому рівнях особистісного функціонування. Самість людини – це система психіки, що забезпечує процес самовизначення і досягнення стану самовизначеності. Це зумовлено її функціональним призначенням, що полягає в забезпеченні психологічної саморегуляції як універсального процесу, що охоплює всі види, форми та рівні життєдіяльності індивіда. Самовизначення належить до провідних функцій системи самості. Ядром самості є генофеном автентичності. Генофеном автентичності виконує функцію особистісного генетичного чинника цілісності життя й автентичності його руху як процесу втілення його проекту. Завдання генофенома автентичності полягає в тому, щоб у відповідності до властивого йому програмним алгоритмом утримувати в концентрованій стисnutій формі й унікальній конфігурації всі системотвірні складники та якісні характеристики життя, виконувати на цій основі роль генетичного чинника цілісності життя й автентичності його руху як процесу втілення його проекту.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ю.1709. Особливості життєстійкості та адаптивності студентів у кризових ситуаціях / Н. Кордунова, І. Мудрак, Н. Дмитріюк // Психол. перспективи. – 2021. – Вип. 38. – С. 96-109. – Бібліогр.: 18 назв. – укр.

Здійснено теоретичний аналіз психологічних особливостей життєстійкості та адаптивності студентів у кризових ситуаціях. Методи. Для реалізації мети дослідження були використані методи теоретичного наукового пошуку: аналіз, синтез, узагальнення. Для проведення емпіричного дослідження – «Тест життєстійкості» S. Maddi (адаптація Д. Леонтьєва, О. Расказовой), опитувальник «Адаптивність» А. Г. Маклакова, С. В. Чермяніна. В дослідженні взяли участь 80 студентів першого курсу Волинського національного університету імені Лесі Українки. Результати. Аналіз праць українських та закордонних науковців засвідчує, що життєстійкість є необхідним елементом адаптаційного потенціалу особистості, завдяки якому людина чинить опір негативним впливам середовища, стає впевненою й рішучою у власних діях. Життєстійкість сприяє збереженню здоров'я та підтриманню оптимального рівня працездатності й активності в кризових ситуаціях. Висновки: життєдіяльність – це важлива складова адаптивності студентів у кризових ситуаціях. Доведено, що адаптивність як стійка властивість особистості є внутрішнім

підгрунтям спроможності до пристосування в будь-яких умовах життєдіяльності та готовності до взаємодії з середовищем.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1710. Психологічна діагностика сумісності і спрацьованості в управлінських командах / А. Черкаський // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 382-393. — Бібліогр.: 20 назв. — укр.

Викладено результати емпіричного дослідження сумісності і спрацьованості в управлінських командах. Мета роботи — здійснити теоретичний аналіз та провести емпіричне дослідження сумісності і спрацьованості в управлінських командах. В основу дослідження покладено наступні методи: теоретичні (аналіз проблеми на підставі вивчення наукової літератури, систематизація та узагальнення одержаної інформації) та емпіричні — дослідження проводилося за допомогою наступних методик: 16-факторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла (16PF-опитувальник), характерологічний опитувальник К. Леонарда і Р. Шмішека, тести про оцінку особливостей командної поведінки та визначення бажаного стилю управління, розроблені проф. Ю. В. Синягиним, «Решітка бажаного підбору» (В. В. Калінін, Ю. В. Синягин). Проведено теоретичний аналіз понять «сумісність» і «спрацьованість», зроблено аналіз смислового поля, в якому використовується термін сумісності, синонімами якою часто стають наступні: психологічна сумісність, спрацьованість, згуртованість, спільність інтересів, безконфліктність, психологічний клімат. Зазначено, що сумісність в основному пов'язана зі сферою міжособистісних стосунків, а поняття спрацьованості, яке часто вживається разом з сумісністю, на відміну від останньої, торкається узгодженості діяльнісних характеристик суб'єктів. Оскільки діяльність і міжособистісні стосунки є двома взаємопов'язаними сторонами єдиного процесу взаємодії, іноді спрацьованість розглядається як синонім сумісності. Особливий акцент робиться на тому, що сумісність відображає психологічну єдність суб'єктів в області стосунків і виражається в максимальній високій позитивній оцінці один одного і стосунків, що склалися, за однієї або декількома їх характеристиками. Сумісність несумісність тісно пов'язана з типами відношення: симпатією, антипатією, байдужістю. Спрацьованість характеризується максимально можливою результативністю спільних дій (діяльності) суб'єктів в певній області при відносно низьких психофізіологічних витратах на виконання цих дій (діяльності). Висновки: зазначено, що в основі «командної спрацьованості», перш за все, лежить наступне: збіг основних психологічних характеристик або таке їх поєднання, яке забезпечує найкращу внутрішньоконтактну взаємодію; єдність і спільне бачення (перш за все, цілей діяльності команди, збіг: ієрархії орієнтацій на завдання діяльності, поглядів на прийнятний стиль управління і дистанцію як організаційну, так і психологічну); збіг характеристик орієнтацій на зовнішні і внутрішні цінності.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1711. Психологічні особливості застосування ненормативної лексики у міжособистісній комунікації / О. Діса, А. Чумак // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 69-86. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Розглянуто проблему застосування ненормативної лексики у сучасному суспільстві, висвітлено соціально-психологічні фактори, що сприяють порушенню нормативності мовлення. Зазначено, що неконтрольований потік нецензурної лексики може «активізуватися» в епоху глобальних історичних потрясінь та соціальної нестабільності. Під час російсько-української війни спостерігається лінгвопсихологічний дисбаланс між нормативною та ненормативною лексикою в країні (військових конфліктів, революцій, загрози розпаду держави, економічної кризи тощо). Підкреслено неоднорідність та багатофункціональність досліджуваної проблеми, яка на сучасному етапі є актуальною та складною в аналізі. Представлено результати емпіричного дослідження особливостей застосування ненормативної лексики студентами закладів вищої освіти. Методи. Використано методи анкетування, психодіагностики. Для встановлення відмінностей між групами було використано критерій U-Манна-Уїтні, для знаходження взаємозв'язків-кореляційний аналіз за допомогою коефіцієнта кореляції Р-Спірмена. Встановлено психологічні чинники, які детермінують схильність до застосування нецензурних слів у міжособистісному спілкуванні. Показано, що певний рівень комунікативних здібностей, агресії, рефлексії, соціального самоконтролю, гнучкості, мовленнєвої тривожності та міжособистісний емоційний інтелект по-різному впливають на можливість застосування ненормативної лексики студентами у процесі міжособистісної комунікації. Встановлено взаємозв'язки між показниками вербальної агресії та показниками гнучкості, самостійності і міжособистісного емоційного інтелекту. Висновки: специфіка міжособистісної комунікації не є монолітною структурою, вона має багатофункціональний та динамічний характер. Ненормативна лексика виступає психологічним інструментом, який активно використовується у міжособистісній комунікації, але не кожною людиною, і у більшості випадків обумовлюється ситуацією та індивідуально-психологічними особливостями особистості. Ненормативні мовленнєві конструкції, які застосовуються в міжособистісній комунікації, в залежності від контексту та ситу-

ації можуть сприйматися по-різному, і необов'язково характеризуватимуть мовця, як неосвічену та некультурну особистість. Отримані результати значно розширюють і доповнюють існуючі дослідження стосовно нормативності та культури мовлення, яка передбачає дотримання нормативності мови, граматичних та стилістичних правил, доречного застосування мовленнєвих конструкцій тощо.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1712. Психологічні принципи комунікацій при створенні управлінських команд / А. Черкаський // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 303-313. — Бібліогр.: 28 назв. — укр.

Мета роботи — розглянути та проаналізувати основні принципи й теоретичні моделі комунікацій в управлінських командах. В основу дослідження покладено теоретичні методи: аналіз й узагальнення наукових джерел із проблем вивчення комунікації в управлінських командах. Наведено основні визначення поняття «комунікація» в сучасній науці, проаналізовано процеси комунікації, що забезпечують ефективну роботу команди. Зазначено, що міжособистісне спілкування, обмін інформацією, тобто комунікація між членами команди, виступає основою для безпосереднього об'єднання людей в інтересах отримання синергетичного ефекту від спільної діяльності. Особливий акцент на тому, що здатність людей спілкуватися один з одним, тобто встановлювати канали комунікації, не є єдиною умовою створення команд. Для команд важливим є формування ними комплексу власних норм і правил спільної роботи, рольова структура виконання обов'язків, особлива організаційна культура і стиль управління і т. д., однак всі вони можуть бути вироблені командою тільки за наявності добре сформованої системи комунікації між її учасниками. Отже, в командах вибудовується більш потужна мережа комунікаційних каналів, як за розгалуженістю, так і за обсягом інформації, що по них проходить. У сучасних умовах здатність команд до створення системи комунікації — одна з ключових їхніх компетенцій, а найважливішою умовою формування комунікаційного потенціалу команди є довіра її учасників один до одного. Створення атмосфери довіри в команді є важливою складовою побудови і розвитку комунікаційної мережі, формування комунікаційної дифузії, відсутність яких фактично стане непереборною перешкодою для створення команди свого загального людського потенціалу, перетворення персоналізованих знань в командні знання. У висновках зазначено, що командна комунікація дозволяє не тільки забезпечити кращу реалізацію знань, умінь і навичок кожного учасника команди на своєму робочому місці, але і сформувати механізм, що забезпечує потоки ідей, знань і спостережень від одного члена команди до всіх його колег. Важливе значення має підготовка керівників команд, всього управлінського персоналу, навчання методів налагодження комунікаційних каналів по горизонталі і по вертикалі.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1713. Результативність психологічного супроводу для розвитку показників особистісного функціонування членів сімей, що мають проблемних дітей / М. Мушкевич // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 198-214. — Бібліогр.: 16 назв. — укр.

Процес психологічного супроводу сімей, що мають проблемних дітей, спрямований на вивчення особливостей особистісного функціонування дорослих членів сімейної системи, їх психологічного стану, кола проблем, завдань для їх розв'язання, зануренням у реальне життя сім'ї. Етапність психологічного супроводу передбачає первинну діагностику та обговорення результатів стандартизованих і проєктивних методик; вивчення прогалин у знаннях членів сім'ї щодо особливостей особистісного функціонування на рівні шлюбної та батьківської підсистем і надання конкретно-необхідної інформації розвитку психологічної культури; консультування щодо покращення особистісної та міжособистісної взаємодії; опрацювання індивідуальних та сімейних дисфункцій психотерапевтичними методами за допомогою складання діаграм, написання казки, опису метафоричної сімейної скрині. Змістовні ресурси психологічного супроводу орієнтовані на прогностичні та значущі особистісні предиктори розвитку особистісного функціонування дорослих членів сімейної системи: низький рівень вираження «гіпопротекції»; позитивне ставлення до дитини; низький рівень розширення сфери батьківських почуттів; кооперація з дитиною; обернено пропорційний шизоїдний тип акцентуації; низький рівень симбіозу з дитиною; низький рівень вираження «потурання»; обернено пропорційний рівень мінімальності санкцій; обернено пропорційний епілетоїдний тип. Висновки: запропоновані складові елементи психологічного супроводу сприяють подоланню негативної психологічної симптоматики та підвищенню функціональності сімейної системи. Виокремлено на психодіагностичному етапі симптоми й проблеми та розглянуто як результат неоптимальних, дисфункційних взаємодій членів сім'ї, а не як атрибут того чи іншого її члена. Фокусами психодукційного, психоконсультативного та психотерапевтичного впливу стали виділені чотири неконструктивні особистісні та міжособистісні чинники, як-от «інтровертовано-педантична особистісна диспозиція», «домінантно-агресивна

особистісна диспозиція», «психастенічна особистісна диспозиція», «потуральної виховної диспозиції».

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1714. Роль мови у контексті ідентичності та аккультурації мігрантів / І. Тарасюк // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 233-243. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Сучасний політичний та суспільний розвиток актуалізує значення мови в контексті національної, культурної та соціальної ідентичності особистості. Особливого значення питання мови та її функцій набуває в руслі успішної інтеграції мігрантів у іншомовному середовищі. Згідно з актуальними дослідженнями та опитуваннями населення в мультикультурних суспільствах, мові належить вирішальне значення в процесі інтеграції, а відтак сприяє успішній аккультурації мігрантів. Мета роботи — здійснити огляд та проаналізувати наявні теорії мовної комунікації в контексті ідентичності особистості. Для реалізації поставленої мети було використано базові теоретичні методи дослідження, а саме: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення. Дослідницький центр П'ю у Вашингтоні 2017 року оприлюднив результати опитування мігрантів по всьому світі, котрі засвідчують, що саме володіння мовою домінуючої більшості є надважливою передумовою, аби стати повноцінною частиною суспільства, бути інтегрованим та визнаним у ньому. Для поглибленого вивчення впливу мови на життя мігрантів у іншомовному середовищі було розроблено багато теорій з мовної комунікації. Одна з найбільш відомих теорій у контексті теми ідентичності є теорія соціальної ідентичності (SIT), за якою мова є ознакою, через яку особистість сигналізує свою соціальну ідентичність та належність до певної групи. Теорія етнолінгвістичної ідентичності (EIT) фокусує увагу на взаємозалежності між етнічною та мовною ідентичністю. В центрі уваги не лише мовленнєві дії, але й соціально-психологічні процеси, котрі лежать в основі міжкультурної комунікації. У центрі теорії комунікативної адаптації (CAT) — соціально-психологічні фактори, що впливають на процес комунікації між різними, несхожими мовцями. В процесі такої комунікації відбувається усунення мовленнєвих відмінностей або ж навпаки наголосення на них (приміром через діалект або соціолект). Висновки. В контексті аккультурації мові належить беззаперечно важлива функція, адже завдяки їй відбувається обмін інформацією про належність до тієї чи тієї групи. Діалекти та акценти надають інформацію про регіональне походження. Через соціолекти мігранти ідентифікують себе з певними соціальними групами. Знання мови домінуючої більшості відкриває додаткові перспективи для навчання та праці, а знання мови свого етносу дає можливість не втрачати зв'язків зі своєю етнічною спільнотою. Це і є основним принципом інтеграції, а відтак і успішної аккультурації.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1715. Problems of parent-child relations / D. Abdulaeva // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4. — С. 98-103. — Бібліогр.: 7 назв. — англ.

Висвітлено проблему розвитку комунікативних навичок, заснованих на забезпеченні здорового клімату між батьками і дітьми, емоційному та сенсорному прийнятті батьків своєї дитини та їх психологічної підтримки. Розкрито результати дослідження автора по вивченню сімейних відносин, запобігання агресивності дітей у ситуації негативних відносин з батьками. Акцентовано на відображенні сили сім'ї у відносинах з дітьми, особливості соціалізації в сім'ї та поза нею.

Шифр НБУВ: Ж100965

Див. також: 3.С.85, 3.Ч.1385, 3.Ш.1519, 3.Ю.1647, 3.Ю.1669, 3.Ю.1684, 3.Ю.1698, 3.Ю.1720

Дитяча психологія

3.Ю.1716. Афективні прояви у батьківській поведінці та їх вплив на розвиток дитини дошкільного віку / І. Грицюк, С. Міліщук // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 38-48. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Мета роботи — розкрити теоретичні та емпіричні аспекти того, як пережиті в дитячому віці стреси, негативний травматичний досвід можуть впливати на формування особистості дитини дошкільного віку. Та як проявляються ці впливи «тут і тепер» через порушення поведінки та емоційно-вольової сфери дошкільника. Проаналізувати погляди науковців, щодо впливу негативного раннього досвіду на психічне та фізичне здоров'я в дорослому віці. Методи: теоретичні, а саме аналіз проблеми на підставі вивчення наукової літератури та узагальнення отриманої інформації. Та емпіричні: тест-опитувальник батьківського ставлення А. Я. Варги та В. В. Століна. Методика Ю. Е. Альошиної «Установки в сімейній парі» та методика О. С. Кочаряна «Діагностика поведінки в конфліктній ситуації». Використано проєктивну методику, малюнок «Моя сім'я». Для діагностики емоційної сфери дітей, обрано картки «Монстри почуттів» Ю. Гох-Корона, Х. Корона. Ці методи дозволили проаналізувати сімейну картину та емоційні переживання дітей в цих сім'ях. Виявили, що ранній негативний досвід, а саме страждання в наслідок

жорстокого ставлення будь-якого порядку провокують складну роботу імунної системи, яка є головним модератором контролю тіла. Мозок може витримувати серйозні стресові події, але якщо вони передбачувані, але непередбачувані, навіть самі легкі, стають фатальними. Коли маленька дитина стикається з емоційною травмою клітини мозку виробляють гормон, під дією якого в гіпокампі сповільнюється ріст нових клітин, що призводить до зменшення здатності обробляти емоції і справлятися зі стресом. В результаті емпіричного дослідження, виявили негативні фактори виховання з боку одного з батьків, несприятливу емоційну атмосферу в сім'ях, що проявляється у вигляді порушення поведінки дітьми, а також високим рівнем агресії, порушенням самоцінки та самосприйняття. Висновки: опираючись на погляди дослідників психофізіологів, нейропсихологів, саме ранній досвід знецінення, насилля, жорстокого ставлення може вплинути на розвиток очно-лобної кори, яка є моральним центром мозку. Такі діти в майбутньому можуть стати такими ж агресорами, проявляти антисоціальну поведінку тощо.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1717. Віртуальна субкультура сучасних дітей в контексті піраміди потреб А. Маслоу / В. І. Сіткар // Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2. — С. 25-34. — Бібліогр.: 21 назв. — укр.

Зазначено, що сучасні цифрові технології стають важливим інструментом впливу на світогляд особистості, формування її інтересів, поглядів і потреб. Інформаційне суспільство дає змогу легко задовольнити будь-які інформаційні потреби. Глобальна інтернет-мережа приваблює дітей, підлітків, молодь та інші категорії людей як зручне і доступне джерело різної інформації. Нова картина світу, що формується в підростаючих поколіннях завдяки електронним засобам, призводить до певних змін у психології: інший механізм сприйняття світу, специфічні ціннісні орієнтації, несподівані способи самореалізації особистості тощо. Нині діти сприймають інтернет не як набір технологій, а як середовище проживання. Це вже не окрема віртуальна реальність, а частина їх життя. Здійснено спробу зобразити «цифрові потреби» в контексті віртуальної субкультури, застосовуючи схему, що відображає піраміду потреб за А. Маслоу.

Шифр НБУВ: Ж100965

3.Ю.1718. Гендерні відмінності поведінкового компоненти соціального інтелекту дітей з особливими освітніми потребами / М. Коць, Т. Дучимінська, С. Полікарчик // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 96-110. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз та емпіричне дослідження гендерних відмінностей поведінкового компоненти соціального інтелекту дітей з особливими освітніми потребами. Вибірку склали учні 7 — 11 класів навчально-реабілітаційного центру. Загальна чисельність яких склала 60 осіб: 36 хлопців та 24 дівчат. Досліджувані представляли собою групу різну за статевими та віковими параметрами. Для проведення емпіричного дослідження використано: опитувальник «Соціальна адаптованість», тест «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації» (К. Томас, адаптація Н. Грішиної), шкали самомоніторингу Снайдера. Результати. Встановлено, що хлопці більш соціально адаптовані, ніж дівчата. Це зумовлене, перш за все, середовищем, в якому навчаються діти з особливими освітніми потребами. Підтверджено, що у хлопців найбільше виражений оптимальний рівень самомоніторингу, тоді як в дівчат переважає високий рівень. Це свідчить про те, що у хлопців феномен самомоніторингу більш розвинутий ніж у дівчат. Висновки: виявлено низку статистично значущих кореляційних зв'язків, а саме: між стилями поведінки в конфліктних ситуаціях та рівнем самомоніторингу дітей з особливими освітніми потребами, а також між рівнем соціальної адаптованості та стилями поведінки у дівчат.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1719. Еволюційні тенденції булінгу як остракізація контактів у навчальному середовищі / В. Назаревич // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 168-184. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Здійснити теоретичний і практичний аналіз змін у тенденціях булінгових стратегій остракізації контактів у навчальному середовищі. Проаналізувати питання психологічного цькування в освітньому просторі, вирішення якого великою мірою залежить від поставлених цілей та обраних стратегій його теоретичного вивчення і засобів емпіричного дослідження. Для дослідження факторів переходу до тенденції остракізації як виходу із булінг-стратегій в освітньому просторі проведено емпіричне дослідження, в якому використано методику ціннісних орієнтацій М. Рокіча для виявлення особливостей поведінкових виборів і цінностей особистості остракізатора та методику «Діагностика мотивації до успіху» Е. Елерса, для дослідження вікових змін мотивації учасників групи остракізаторів у навчальному середовищі, на основі результатів яких здійснено аналіз отриманих аналітичних даних. Висвітлено основний механізм процесу зародження остракізму, який визначається нами як розширення індивідуальних моделей соціально прийнятної стереотипної поведінки булерів у різних видах взаємодії та стресових ситуаціях. Сформовано класифікацію основних механізмів пасивного подолання активних проявів

агресії, на основі яких було представлено фактори переходу до тенденції остракізації як виходу із булінг-стратегій в освітньому просторі: виховання/покарання; втрата цікавості як форма еволюції ціннісних орієнтацій особистості; підкорення булера; підкорення жертви; вікові зміни мотивації. Висновки: зроблено висновки в системі вивчення еволюційних тенденцій явища булінгу як остракізації контактів у навчальному середовищі про те, що індивід-остракізатор може володіти досить високим рівнем цінності спілкування як включеності у всі процеси групової життєдіяльності та можливості особистісного впливу на її перебіг; формування особистості остракізатора в старшому шкільному та студентському віці може бути наслідком високого рівня домагань індивіда та можливого прояву синдрому «відмінника»; рівень особистісної та соціальної відповідальності збільшує рівень мотивації осіб до успіху, а також передбачає застосування латентних форм агресивної поведінки як прояву остракізаторських тенденцій.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1720. Емоційна прив'язаність дитини до матері як предиктор її соціальної адаптації до шкільного навчання / З. Крижановська, К. Бабак // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 138-149. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз та емпірична верифікація положення про те, що тип прив'язаності дитини до матері є одним із чинників соціальної адаптації першої до шкільного навчання. Теоретичний соціально-психологічний аналіз феномену емоційного зв'язку дитини та матері щодо його значення в питанні соціальної адаптації дитини. На основі здійснених теоретичних пошуків та узагальнень було розроблено програму емпіричної перевірки визначених положень, яка реалізовувалась через метод бесіди та опитування. Теоретичний огляд предмету дослідження в науковій літературі дозволив виявити, що серед соціальних чинників які мають вплив на процес адаптації дитини до школи науковцями виокремлюються прискорення темпу життя, підвищення навчальних вимог, зміна життєвих стереотипів та способу життя. Одним із сучасних чинників дитячої адаптації сьогодення є відмінність дошкільного та шкільного освітніх середовищ. Чим варіативнішими стають освітні середовища дошкільного і шкільного дитинства, тим більшою актуальністю набувають проблеми забезпечення наступності між ними. Науковці пропонують звернути увагу на позицію мами, якість прив'язаності дитини до мами, стиль дитячо-батьківських взаємовідносин, власне ставлення мами до освітнього закладу. На думку дослідників, емоційна прив'язаність необхідна для повноцінного психічного розвитку дитини, слугує відчуттям безпеки, сприяє власному розвитку, успіху та соціалізації. Здійснене емпіричне дослідження дало можливість підтвердити думку науковців щодо впливу типу прив'язаності дитини до мами на процес її адаптації до шкільного середовища. Відтак діти з надійним типом прив'язаності адаптувалися до школи найбільш успішно та емоційно спокійно, характеризувалися легкістю контакту з однолітками та вчителем. Висновки: проаналізовано соціальні та особистісні чинники, з якими зустрічаються діти в процесі їх соціальної адаптації до школи. Доведено, що серед низки умов, які мають вплив на особистість дитини, коли вона починає процес навчальної діяльності, є тип прив'язаності з матір'ю, її підтримка та допомога.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1721. Емоційний інтелект та соціальні навички у дітей з особливими освітніми потребами: діагностично-дослідницький аспект / Т. Дучимінська, М. Коць, А. Кульчицька // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 99-111. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Мета роботи — дослідити особливості прояву соціальних навичок та рівня розвитку емоційного інтелекту у дітей, що мають особливі освітні потреби. Теоретичний аналіз, систематизація наукових джерел дозволила констатувати наступне: емоційна сфера, емоційний інтелект дітей з особливими потребами має свої особливості — зниження можливостей довільної регуляції поведінки, підвищена збудливість, або навпаки загальмованість; до структури емоційного інтелекту входять самосвідомість, самоконтроль, мотивація та соціальні навички; соціальні навички — це сукупність орієнтирів і сформованих дій, що дозволяють дитині успішно соціалізуватися (прояв почуттів та емоцій, навички міжособистісного взаємодії, ситуативне регулювання емоцій, тощо). Емпірична частина дослідження ґрунтувалася на методиках: «Діагностика емоційного інтелекту» Н. Холла; «Опитувальник Емін» Д. Люсіна та «Опитувальник соціальних навичок» А. Гольштейна. У результаті дослідження розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок дітей з особливими освітніми потребами вдалося встановити наступне. Інтегративний показник емоційного інтелекту дітей з особливими освітніми потребами має переважно низький рівень сформованості. Досліджувані притаманні низький рівень самоконтролю емоцій та усвідомленні емоцій. Показники внутрішньоособистісного емоційного інтелекту демонструють, що в більшості вибірки дослідження переважає середній рівень розвитку, що характеризується розумінням власних емоцій та здатністю управляти ними. Респонденти мають певні здібності до контролю експресії, здатності контролювати зовнішні прояви своїх емоцій. Дослідження міжособисті-

сного емоційного інтелекту дозволило констатувати низький рівень розвитку цього показника. Досліджувані мають складності у розумінні почуттів і намірів інших людей. Дослідження соціальних навичок опитаних продемонструвало високий рівень розвитку цього показника, який характеризується початковими навичками, навичками реакції на думку іншої людини, навичками планування майбутніх дій, навичками альтернатив агресивної поведінки. Водночас, навички самовираження у спілкуванні у досліджуваних мають показники низького рівня розвитку. Висновки: здійснене дослідження дало можливість визначити особливості емоційного інтелекту та соціальних навичок у дітей з особливими освітніми потребами.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1722. Методика «Kids' Skills» як спосіб трансформації дитячих проблем у навички / М. Химко // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 270-287. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Розглянуто природу небажаної поведінки, її причини та цілі, описано кроки та способи її діагностики. Описані центральні ідеї терапії, скерованої на вирішення, та її особливості в роботі з дітьми. Ознайомлено з історією становлення методу «Kids' Skills» (дитячі навички), проаналізовано його теоретико-методологічну основу, описано основні етапи цього підходу. Використано такі методи дослідження, як аналіз та узагальнення теоретичних джерел вітчизняних і зарубіжних учених із питань проблемної поведінки дітей, центральних ідей терапії, скерованої на вирішення, особливості роботи з проблемною поведінкою дитини та методики «Kids' Skills» (дитячі навички). Результати аналізу теоретичних джерел дають змогу виділити й охарактеризувати ознаки небажаної поведінки у дітей та їхні цілі. Описано класифікацію чотирьох цілей небажаної поведінки, запропоновану Р. Дрейкусом, та її основні наслідки. Представлено головні кроки, які відіграють важливу роль для діагностики проблемної поведінки. Основний акцент зроблено на підході до короткотермінової терапії, скерованої на вирішення, де пошук причини проблеми не є ключовим елементом роботи. Тому важливим є представлення та опис центральних ідей цього напрямку, а також його особливості у роботі з дітьми. Детально описано методику роботи з дітьми «Kids' Skills» (дитячі навички), розроблену фінським психіатром Беном Фурманом. Відображено шлях її становлення, теорії та підходи, які вплинули на створення програми. Висновки: метод «KS — дитячі навички» є ефективним інструментом допомоги дитині, покращує стосунки сімейної системи, формує новий конструктивний мислення та ставлення до перешкод, які трапляються на життєвому шляху. В основі цього підходу — співпраця, віра у здібності дитини, бажання вчитися. Це структурований поетапний підхід до роботи з дітьми з доволі широким спектром психологічних та поведінкових проблем.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1723. Психологічні особливості емоційних переживань у молодшому шкільному віці / Н. Дмитрюк // Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39. — С. 87-98. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз та емпіричну верифікацію положення про те, що емоційні переживання є важливим чинником цілісного психічного розвитку молодшого школяра. Теоретичний психологічний аналіз феномену зв'язку емоційних переживань щодо їх значення в питанні цілісного та гармонійного розвитку особистості. На основі здійснених теоретичних пошуків та узагальнень було розроблено програму емпіричної перевірки визначених положень, яка реалізовувалась через проєктивні методи. Здійснений теоретичний огляд предмету дослідження в науковій літературі дозволив виявити, що переживання можна розглядати як особистісний, індивідуальний феномен, що виникає з появою процесу розуміння та визначається свідомістю особистості та здійснює вагомий вплив на її психічний розвиток. Період молодшого шкільного віку є важливим у житті зростаючої особистості, адже усі події проєктуються через траєкторію емоційних переживань та здійснюють вирішальний вплив на психічний розвиток особистості. Здійснене емпіричне дослідження дало можливість підтвердити думку науковців про те, що до основних чинників, які визначають рівень психічного розвитку особистості молодшого школяра, відносять інтерес та специфіку емоційних переживань школярів у процесі включення їх в навчальну діяльність. Відтак в учнів з високим рівнем або індексом прояву емоційних переживань більш виражені негативні емоції, тривожність, погане самопочуття, їм важко управляти своїм емоційним станом. Це призводить часто до емоційної дезадаптації, конфліктності з однолітками та дорослими. Висновки: в роботі проаналізовано, що емоційні переживання забезпечують процес становлення, перетворення та розвитку особистості через значущі об'єкти, явища, інших суб'єктів. Доведено, що зниження динаміки негативних емоційних переживань, досягнення певного рівня впевненості позитивно впливає не лише на процес засвоєння знань, умінь та навичок, але й на особистісний розвиток молодшого школяра.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1724. Психологічні особливості просторово-часової депривації та стигматизації особистості / Д. Гошовська,

Я. Гошовський // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38. — С. 10-21. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Здійснено теоретичний аналіз психологічних особливостей просторо-часової депривації (депривованого хронотопу) та стигматизації особистості. Для реалізації мети дослідження було задіяно методи наукового теоретичного аналізу: аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення. Науково-психологічний аналіз джерелознавчої бази дав підстави стверджувати, що проблема просторо-часових обмежень особистості тісно корелює з її стигматизацією. Режим різновидових обмежень блокує вітальну активність людини, а скутість, нестача (як і перенасичення) особистісного простору вносять хаотизм і амбівалентність в усвідомлення нею часу життя. Просторова депривація ускладнює і сповільнює побудову як адекватних образів Я та гармонійної Я-концепції, так і блокує особистісний потенціал та пригнічує індивідуальний оптимізм та легенду власного життєвого шляху. Депривована особистість має низку проблем із соціальною адаптацією, а перебування на ранніх етапах онто- і соціогенезу в навчально-виховних інституціях закритого типу зумовлює песимістичний модус самоусвідомлення. Просторо-часова депривація породжує розбалансованість психологічного світу особистості, зумовлює психоемоційне вигорання, розвиток надмірної тривожності, фрустрованості та інших депресивних станів. Вона культивує в дитини пригніченість і маргінальність та накладає певну стигму, яка з різною мірою успішності долається упродовж усієї життєдіяльності. Діти-сироти й вихованці інтернатних закладів досить часто чітко поляризують світ за параметром «свій-чужий», можуть переживати соціальну ексклюзію та низку інших обмежень свого психосоціального розвитку. Висновки. Блокування просторо-часових вимірів депривованої особистості слугує істотним психотравмивним чинником і негативно впливає на її психоструктуру, зокрема на сенсорно-емоційні, когнітивні та ціннісно-поведінкові компоненти. Деприваційна стигма може постати причиною асоціальної і/або девіантної поведінки особистості, тому необхідним є фаховий ревіталізаційний супровід, що містить превентивні, консультативні та корекційно-розвивальні заходи.

Шифр НБУВ: Ж71450

3.Ю.1725. Теоретичний аналіз психологічних особливостей перфекціонізму у юнацькому віці / С. Марчук // Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37. — С. 141-154. — Бібліогр.: 26 назв. — укр.

Розкрито теоретичний аналіз психологічних особливостей перфекціонізму у юнацькому віці. Мета роботи — теоретичний аналіз психологічних особливостей перфекціонізму у юнацькому віці. В основу дослідження покладено теоретичні методи: аналіз, синтез та узагальнення наукових джерел із проблем вивчення перфекціонізму та психологічних особливостей юнацького віку. До результатів належить теоретичний аналіз базових позицій вивчення перфекціонізму в осіб юнацького віку. Представлено огляд досліджень різних науковців до причин виникнення перфекціоністських тенденцій. Стаття містить опис деяких вікових особливостей виникнення і розвитку перфекціонізму. Проведений аналіз наукової літератури вказує на те, що батьки мають істотний вплив на розвиток перфекціонізму у дітей. Доведено, що пробле ма перфекціонізму досить нова в українській науковій літературі, і наявність потреби дослідження перфекціонізму вимагає більш глибокого аналізу цього феномену на сучасному етапі розвитку психологічної науки в Україні. Зроблено опис психологічних особливостей періоду юнацтва, зокрема, новоутворень у юнацькому віці та кризи ідентичності. Описані окремі індивідуально-типологічні передумови розвитку перфекціонізму. Зазначено актуальність вивчення перфекціонізму саме в юнацькому віці. Визначено, що кожен тип перфекціонізму має вплив на формування особистості юнаків. Ступінь вираженості кожного типу перфекціонізму в юнацькому віці є різним. Константовано, що найбільш представленим є високий рівень перфекціонізму, орієнтованого на себе в осіб юнацького віку. Висновки: у висновках зазначено, що перфекціонізм як психологічний феномен має значний вплив на формування особистості. Для юнацького віку є характерними завищені вимоги до себе, тому юнаки вважають, що оточуючі пред'являють їм завищені вимоги. Відповідно до наукових досліджень, високий рівень перфекціонізму, орієнтованого на себе, найбільш характерний для осіб юнацького віку.

Шифр НБУВ: Ж71450

Див. також: 3.Ч.1331, 3.Ю.1697

Авторський покажчик

- Абисова М. А. 3.Ч.1392
Абрамов Д. В. 3.Ц.1227
Авімов Я. А. 3.Х.1165
Авраменко І. А. 3.Х.130
Авраменко Ю. В. 3.Ш.1510
Автушенко І. Т. 201
Агайрова А. А. 3.У.442
Адамчук В. В. 3.Ч.1407
Адасюк І. П. 3.У.729
Акбудақ К. Г. 3.Ш.1454
Акімова О. В. 3.У.383,
3.Ч.1377
Аксенова І. В. 3.У.271
Албул І. 3.Ч.1308
Александрова В. О.
3.С.137
Алексеев І. В. 3.У.576
Алексеев К. 3.Ч.1285
Алев Р. В. 3.Х.951
Алієва А. Ю. 3.У.726
Алюшкіна Т. В. 3.У.646
Ангелко І. 3.У.263
Андреева Н. М. 3.У.621
Андрійченко Ж. О. 3.У.578
Андріяшевська М. С.
3.Х.1091
Андросевич К. 3.Ч.1324
Андрощук Г. О. 3.У.373
Андрухів О. І. 3.Х.786
Андрющук В. В. 3.С.99
Андрющук І. П. 3.У.492
Андрющенко О. С. 3.У.287
Андрюхіна М. В. 3.У.298
Анікеєнко М. П. 3.С.93,
3.Ч.1421
Анісімова О. Ю. 3.У.439
Аніщенко Н. 3.Ч.1315
Аніненок І. О. 3.У.683
Аніпова О. П. 3.Ч.1251
Антоненко Н. В. 3.У.715
Антонюк О. В. 3.Ч.1286
Антонюк Д. А. 3.У.319
Антонюк К. І. 3.У.294,
3.У.319
Ануфрієв М. І. 3.Х.1192
Апанасенко К. І. 3.Х.1038
Арич М. І. 3.У.546
Аримбекова П. М. 3.У.392
Аркуша О. Г. 3.Т.188
Арсенко А. Г. 3.С.55
Артеменко Б. О. 3.Ч.1389
Артеменко М. Ю. 3.Х.947
Аршакин Г. Д. 3.С.39
Асадчук О. В. 3.Ш.1491
Афанасьева О. С. 3.С.39
Афонін Е. А. 3.С.71
Ахрамович В. М. 3.С.37
Ашпоток Н. І. 3.Ч.1302
Абаб К. 3.Ю.1668,
3.Ю.1720
Абакіна О. О. 3.Ц.1220
Абакиріна Н. А. 3.Х.793
Абаєнко К. Є. 3.У.334
Абаєць І. Г. 3.У.340,
3.У.504
Абаєць Д. В. 3.Х.823
Абаєць О. М. 3.Х.915
Абаєва К. О. 3.У.446
Абаєв І. В. 3.У.246
Абаєв Я. І. 3.У.246
Абаєв Р. О. 3.Ц.1226
Абаєва К. Є. 3.С.88
Абаєва В. А. 3.Ч.1383
Абаєва О. М. 3.С.122
Абаєвський М. 3.Э.1598
Абалон О. Д. 3.У.278
Абалонюк І. Ф. 3.У.678
Абалонюк М. Д. 3.У.711
Абалонюк М. В. 3.У.587
Абалон П. 3.Э.1598
Абалон А. В. 3.У.683
Абалон О. О. 3.Х.1192
Абалон Н. О. 3.Х.1150
Абалон В. 3.У.311
Абалон А. 3.Х.812
Абалон Д. В. 3.Х.933
Абалонська А. Д. 3.Ч.1420
Абалонник М. В. 3.Ю.1613
Абалонська В. М.
3.Х.1198
Абалонська М. Л.
3.Ч.1260
Абалонська О. Д.
3.Ш.1480
Абалонський О. І. 3.У.403
Абалон В. В. 3.Ц.1229
Абалон Л. Я. 3.Ю.1691
Абалон Л. Н. 3.Ц.1532
Абалон М. Ю. 3.У.492
Абалон С. С. 3.У.496
Абалоневич О. Є. 3.Ш.1455
- Бабанов О. В. 3.Х.857
Бабанова Н. М. 3.Х.842
Баулін О. В. 3.Х.1166
Бахрушин В. С. 3.Ч.1367
Бахтіна Ю. С. 3.Х.843
Бахчев К. В. 3.Х.956
Бахчев К. В. 3.Х.936
Бачинська Н. А. 3.Ч.1287
Бачинський В. Т. 3.Х.1167
Бабко С. В. 3.У.515
Бевзенко Л. 3.С.131
Бедрий М. М. 3.Х.864
Беззуб Ю. 3.С.48
Беззубов Д. О. 3.Х.1039
Белєй Н. П. 3.У.281
Белоченко Д. Ю. 3.Ц.1240
Беляк А. О. 3.У.429
Бем Н. 3.Ч.1445
Бенедисюк І. М. 3.Х.1020
Бенедисюк Л. Я. 3.У.341
Бербер А. І. 3.У.621
Березовенко А. 3.Э.1605
Березовська О. В. 3.Ч.1447
Березлавська О. І.
3.У.383, 3.У.401,
3.У.506
Берест І. Р. 3.Ч.1286
Берест М. М. 3.У.431
Берідзе Т. М. 3.Ч.1260
Бернацький М. В. 3.Х.1003
Беспалов В. М. 3.У.621
Беспалук Х. М. 3.У.259,
3.Ю.1702
Беспарточна О. І. 3.Ч.1313
Бессараб А. О. 3.С.63
Беленок О. 3.С.131
Беленок О. А. 3.С.55
Белікова К. Г. 3.Х.959
Белкін Л. М. 3.Х.1178
Белкін М. Л. 3.Х.1178
Белова В. В. 3.Ч.1346
Белозерова О. В.
3.Ц.1236
Бельська Н. А. 3.Ю.1688
Беляєв О. Є. 3.Ч.1279
Белякова О. В. 3.У.491
Бжезовська Н. В. 3.Ш.1532
Бикова Г. 3.Х.960
Бистряков І. К. 3.У.495
Бігняк О. В. 3.Х.1005
Бігус М. М. 3.У.750
Бікулов Д. Т. 3.У.617
Біла-Тіунова Л. Р. 3.Х.908
Біла-Тіунова Ю. 3.Х.908
Біленчук П. Д. 3.Х.1153,
3.Х.1200
Білік П. 3.Х.847
Білік Р. С. 3.У.371
Білінська О. А. 3.Ш.1543
Білогорах Х. Р. 3.С.83
Білокінь Р. М. 3.Х.924
Білорус О. Г. 3.У.381,
3.Ч.1278
Білорус Т. В. 3.У.645
Білокурська О. 3.У.379
Білоус М. В. 3.Ц.1236
Білоус Н. 3.Т.165
Білоус О. Ю. 3.У.749
Білоус-Осінч Т. І. 3.Х.908
Білоусенко П. І. 3.Ш.1467
Білоусова О. С. 3.У.547
Білошенко О. Ю. 3.Х.1012
Білошицька Н. М. 3.Х.884
Білушак Т. М. 3.У.296
Біль М. М. 3.С.150,
3.У.341
Бісик С. П. 3.Ц.1241
Благуєн І. І. 3.У.383
Блажевіца Є. В. 3.Ч.772
Блакитка Г. В. 3.У.308
Блєстів Т. І. 3.Х.946
Блінова Г. О. 3.Х.956
Бліхар М. 3.У.554, 3.Х.802
Бліхар М. М. 3.Х.994
Бобришова Л. В. 3.Х.956
Бобро Д. Г. 3.У.493
Бобровський О. І. 3.Х.913
Бобух І. М. 3.У.349
Бовгіря А. 3.Т.177
Богдан І. А. 3.Х.869
Богдан І. В. 3.У.601
Богдан Т. П. 3.У.601
Богів Я. 3.Х.795
Богіра М. С. 3.У.484
Богріновська Л. М.
3.У.563
Богуславський О. В.
3.Ч.1414
Боднарук М. І. 3.Х.1072
Божук Т. 3.С.33
Бойко В. М. 3.Ч.1273
Бойко І. А. 3.У.626,
3.Ш.1490
Бойко І. В. 3.У.620
Бойко Н. 3.С.131
Бойко О. В. 3.Х.900
Бойко О. Г. 3.У.399
Бойко О. О. 3.Х.1051
Бойко О. П. 3.Х.1143
Бойченко В. П. 3.Х.1084
Болбот І. М. 3.У.363
Болдова А. А. 3.У.563
Болотова Т. М. 3.У.383
Большакова Д. О. 3.Х.1088
- Бондар С. В. 3.Х.1139
Бондаревська К. В. 3.У.533
Бондаренко А. 3.Ш.1565
Бондаренко А. І. 3.Ш.1551
Бондаренко В. 3.Х.960
Бондаренко В. В. 3.Х.965
Бондаренко Г. 3.Т.237
Бондаренко Є. І. 3.Х.791
Бондаренко І. 3.Ш.1504
Бондаренко І. С. 3.С.21
Бондаренко О. В. 3.У.624
Бондаренко Ю. Г. 3.У.730
Бондарчук М. К. 3.У.576
Боньковська О. 3.Ш.1581
Борак І. 3.Ч.1444
Борейко Н. М. 3.У.563
Борзенко О. О. 3.У.400,
3.У.434
Борисевич С. О. 3.Х.946
Борисов В. І. 3.Х.1075
Боровик А. В. 3.Х.942,
3.Х.1105, 3.Х.1113
Боровик П. М. 3.Х.999
Бородіна О. М. 3.У.682,
3.У.691
Бородулькіна Т. 3.Ю.1658
Бороздих Н. В. 3.Ч.1262
Бортник Н. 3.Х.967
Бортник Н. П. 3.Х.933
Борш С. М. 3.Ш.1509
Боряк Т. 3.Т.196
Босак І. Д. 3.У.404
Бота О. В. 3.У.611
Ботякова В. В. 3.Х.1098
Боцула О. І. 3.У.702
Бошницький Ю. Л. 3.Х.1153
Брадлов В. В. 3.С.133
Браташ М. А. 3.У.638
Братуш І. В. 3.Ч.1327
Брижицька С. А. 3.Ш.1510
Брийовська Б. 3.Х.1070
Брік С. В. 3.У.293, 3.У.593
Бровко М. М. 3.Ш.1525
Бровко О. І. 3.У.271
Бруханський Р. Ф. 3.У.348
Брубль Є. О. 3.У.405,
3.У.600
Брубль Н. С. 3.Х.1143
Буглай Н. 3.Т.208
Будка Р. В. 3.Х.1153
Будник Л. 3.У.367
Будякова О. Ю. 3.У.515
Буза К. А. 3.Х.1194
Булугіна О. Ю. 3.Х.880
Буравченко С. Г. 3.Ш.1532
Бурак Д. І. 3.У.217
Бурдін М. 3.Х.1014
Буренков В. М. 3.Т.210
Бурка А. В. 3.Х.1072
Буркинський Б. В.
3.У.624, 3.У.737
Буркіна Н. В. 3.У.510
Бурлаєнко Т. В. 3.Ч.1301
Бурлай Т. В. 3.С.10
Бурлачук В. 3.С.131
Бурмістрова В. А. 3.Х.903
Бурова О. 3.С.131
Буровська О. 3.Ш.1487
Буряковський С. Г.
3.Ц.1241
Бусарева Т. Г. 3.У.266
Бусол О. Ю. 3.Х.1153
Бутенко А. А. 3.У.621
Бутенко Л. Л. 3.Ч.1375
Бутиріна М. В. 3.С.93,
3.Ч.1421
Бугкалюк В. О. 3.С.55
Бутко М. П. 3.У.330
Бучарська І. С. 3.С.59,
3.С.96
Бучко Р. 3.Ш.1589
Вавренюк С. А. 3.Х.982
Вайда Т. С. 3.Х.954
Вайдеховська О. Р.
3.Х.993
Вакарчук С. Г. 3.У.668
Вакульчук О. 3.Ч.1411
Валах М. Я. 3.Ч.1279
Валєсян С. В. 3.Ч.762
Вальо А. М. 3.Х.937
Вамболь С. О. 3.Ц.1218
Ван На. 3.Ш.1583
Ван Сінґіань 3.Ч.1406
Ван Юй 3.Ш.1578
Ванєєва О. О. 3.Ч.1273
Ванюшина О. Ф. 3.С.28
Варава І. П. 3.Х.854
Варех Н. В. 3.С.34
Василішина О. В. 3.У.313
Василів С. 3.Ф.765,
3.Х.1133
Васильєв О. М. 3.У.264,
3.У.583
Васильєва М. П. 3.Ш.1457
Васильєва О. О. 3.У.383,
3.У.390
Васильківська Н. Д.
3.Ш.1473
Васильців В. Г. 3.У.492
Васильчук Т. 3.С.6
Васьковий І. 3.У.263
Васюк Ю. А. 3.Ч.1338
Вашук Д. 3.Т.229
Вдовиченко І. Н. 3.Ч.1369
- Вдовичен В. А. 3.Х.993
Вегеш М. 3.Т.202
Вей О. 3.Х.955
Венгер І. О. 3.У.483
Венгуренко Т. Г. 3.У.563
Веншель В. Т. 3.У.558
Веприцька К. Д. 3.Ш.1531
Верба Г. М. 3.Ш.1510
Вербицький П. С. 3.Ц.1235
Вербівська Л. В. 3.У.425-
3.У.426
Вербішка З. А. 3.Х.870
Вербішка О. І. 3.Ч.1447
Вергелюк Ю. Ю. 3.У.563
Вергунов В. А. 3.У.683
Верес О. В. 3.Х.1046
Вересляк М. Р. 3.У.740
Веретельник О. В.
3.Ц.1241
Верещак В. Г. 3.Х.946
Верменич Я. 3.Ф.777
Верняев О. Ю. 3.Ч.1390
Версаль Н. І. 3.У.587
Верстак А. 3.У.379
Вершинська Т. В.
3.Ш.1454
Вешнікова В. В. 3.Х.989
Вижва С. А. 3.У.668
Виноградова А. І. 3.Х.1117
Виноградова А. О.
3.Ч.1361
Виноградова В. С.
3.Ю.1667
Виноградова В. С.
3.Х.1166
Висовень О. І. 3.Э.1595
Височанська М. Я. 3.У.702
Виставкіна Д. О. 3.С.41,
3.Ч.1418
Виткалов В. 3.Ч.1431
Виткалов В. Г. 3.Ч.1255
Виткалов С. 3.Ч.1431
Виткалов С. В. 3.Ш.1570
Вишневецька О. В. 3.У.701
Вібуль Є. О. 3.Т.202
Візінок І. 3.Ч.1385
Візіяк Ю. Я. 3.У.538
Вінничук І. 3.У.379
Вірна Ж. 3.Ю.1696
Вірт А. О. 3.Х.1085
Власова В. П. 3.У.532
Власюк Д. 3.Ю.1681
Вовк В. М. 3.Х.817
Вовчак О. Д. 3.У.627
Вовченко О. В. 3.Ч.1265
Водоласкова К. Ю.
3.Х.1186
Водьмо М. П. 3.Х.1109
Водянка Л. 3.У.379
Возняк Г. В. 3.У.341
Войтенко В. О. 3.У.383
Войтенко С. М. 3.Ч.1402
Войтко О. С. 3.Ц.1222,
3.Ч.1276
Волинський Г. М. 3.С.63
Волковський В. 3.Э.1598
Володавчук В. С. 3.У.738
Волоньч Д. Ф. 3.Х.1160
Волонцевич Д. О. 3.Ц.1241
Волохова І. С. 3.У.553
Волошенко В. 3.Ч.1417
Волошенко О. 3.Ш.1589
Волошина О. В. 3.Ч.1377
Волошина Т. В. 3.Ч.1303
Волощук В. В. 3.Ц.1241
Ворона Л. І. 3.Ч.1336
Воскобойник В. І.
3.Ш.1476
Гаватюк Л. С. 3.У.347
Гавіньський А. 3.Т.232
Гавкалова Н. Л. 3.У.632
Гавран В. Я. 3.У.242
Гаврилєнко С. О. 3.У.383
Гаврилєнко В. О. 3.Х.922
Гаврилєнко В. Я. 3.С.138
Гаврилєнко І. П. 3.У.278
Гаврилєнко О. К. 3.С.144
Гавриш А. П. 3.У.241
Гавриш А. С. 3.У.418
Гавриш С. А. 3.У.418
Гагарінов О. В. 3.У.632
Газдайка-Василишин І. Б.
3.Х.1081
Гай-Нижник П. 3.Т.200
Гайдар А. А. 3.У.445,
3.У.681
Гайдєнко С. М. 3.У.262
Гайдулін О. О. 3.Х.1003
Галаєва Л. В. 3.У.651
Галаз Л. В. 3.У.750
Галамай Р. Я. 3.Х.916
Галауязк В. М. 3.Ч.1377
Гальків Л. І. 3.У.259,
3.У.470, 3.У.627,
3.У.750
Гальчак С. Д. 3.Т.218
Гальченко М. 3.Ч.1309
Галєянц М. К. 3.Х.1003
Гамала К. М. 3.Ш.1535
Гамкало І. — Я. 3.Ш.1581
Ганчев О. І. 3.С.145
Ганяйло О. М. 3.У.694
Гапєєва О. М. 3.У.438
- Гарасимів Т. 3.Х.814,
3.Х.1187
Гарашук О. В. 3.У.604
Гарбар Є. О. 3.Ш.1220
Гарбарєць І. 3.У.367
Гаркуша А. Г. 3.Х.1143
Гаркуша В. А. 3.У.617
Гаркуша В. В. 3.Х.956
Гармасар В. Г. 3.Ц.1222
Гапєлюк В. О. 3.Х.1153
Гепєлош К. В. 3.У.525
Гець В. М. 3.С.20,
3.У.316, 3.У.682
Гелєй С. 3.Ф.775
Генєга Р. 3.Т.213
Георгієва М. Д. 3.У.240
Герасименко А. С. 3.Ч.1307
Герасименко О. О. 3.С.4
Герасимов В. В. 3.Ч.1361
Герасимова Е. М. 3.С.30
Герасимчук Н. А. 3.У.309
Герасимова О. А. 3.У.349
Герман М. Г. 3.У.284
Гернею Ю. О. 3.У.370,
3.У.464
Герус Л. 3.Т.235
Гікало Ю. В. 3.Ц.1216
Гіріна Т. С. 3.С.76
Гіоанє І. М. 3.Ф.769
Гіряк А. Н. 3.Ю.1679
Гладких Д. М. 3.У.575
Глазунова О. Г. 3.Ч.1303
Гліньська Н. В. 3.Х.1140
Глюєк І. В. 3.Х.1173
Глухів В. І. 3.Ч.1405
Глушченко Я. І. 3.У.585
Гнатюк А. І. 3.Х.908
Гнатюшко Вікт. В.
3.Ш.1539
Гнеушева В. О. 3.У.571
Гобєла В. В. 3.У.411,
3.У.641
Гойко А. Ф. 3.С.138
Голобородько А. Ю.
3.У.523
Головань О. О. 3.У.617
Головаха Є. 3.С.131
Головаха А. В. 3.Х.1113
Головей В. Ю. 3.Ч.1254
Головіна О. Л. 3.У.702
Головко Л. В. 3.С.56
Головко С. Г. 3.Х.854
Головко-Марченко І. С.
3.У.539
Голод А. П. 3.У.728
Голощук Г. В. 3.У.383
Голєв В. А. 3.У.261
Гончар Л. В. 3.У.301
Гончар Л. О. 3.У.429
Гончаренко Д. О. 3.У.461
Гончаренко К. С. 3.Ю.1631
Гончаренко Н. В. 3.У.699
Гончаренко О. 3.Т.206
Гораль Л. Т. 3.У.274
Горбаль Н. І. 3.У.480
Горбань Н. С. 3.Х.1153
Горбань Ю. І. 3.Ч.1434
Горбатенко В. П. 3.Х.842
Горбатюк Л. М. 3.У.697
Горбачук А. 3.С.131
Горбачук В. М. 3.У.383
Горбенко Т. М. 3.У.627
Горбулін В. П. 3.Ц.1222
Горєєв В. В. 3.Х.935
Горєнко Н. М. 3.С.22
Горліца К. А. 3.У.427
Гордовська Т. 3.Ю.1663
Горло Н. В. 3.Х.793
Горлова О. П. 3.У.664
Горюхівський А. С.
3.Ц.1241
Горшніков О. П. 3.Х.1173
Горьченко Р. І. 3.Х.964
Горьчук В. Ф. 3.У.624
Гостєва О. Ю. 3.Х.979
Готіян-Журавльова В. В.
3.Ю.1629
Гощ Л. С. 3.Э.1594
Гопалко А. А. 3.Ю.1619
Гопуляк Ю. В. 3.Х.1068
Гощовська Д. 3.Ю.1650,
3.Ю.1724
Гощовський Я. 3.Ю.1650,
3.Ю.1724
Грабовська Г. М. 3.Х.1004
Грабовська І. 3.С.73
Грабовський А. В. 3.Ц.1241
Гребенник Н. Г. 3.У.711
Гребін В. В. 3.Ц.1219
Грекова Л. Ю. 3.Х.1175
Грень Л. М. 3.Х.983
Грень Н. М. 3.Х.1184
Грєшко Р. І. 3.У.379
Грєшук В. В. 3.Ш.1453
Грєшук О. Б. 3.Ш.1453
Грінб О. Г. 3.У.619
Грінбовський В. В. 3.Т.212
Грінво С. Д. 3.Х.904
Грінвак Б. Л. 3.Х.831
Грінгорєва Т. 3.Т.187
Грінгорєв О. М. 3.Х.1211
Грінгорєва О. С. 3.У.552
Грінів Н. Т. 3.У.383
Грінчак Н. А. 3.У.393

- Гринчишин І. М. З.У.341
Гринько В. О. З.Ч.1381
Гринько П. Л. З.Ч.478
Гришак Н. Р. З.Ш.1473
Гришак О. С. З.У.492
Гришечко Ю. З.Ш.1492
Грищенко А. А. З.У.599
Грищенко Л. Л. З.У.507
Гришук Н. М. З.Ш.1481
Гришук І. В. З.У.392
Гришуленко С. І. З.У.489
Гришук І. З.Ю.1697,
З.Ю.1716
Гришко В. В. З.Х.979
Гринченко Р. В. З.У.637
Громик Ю. З.Ш.1468
Грубічко А. З.Т.208
Грукач В. З.Т.159
Грунтковский В. З.У.379
Губарева І. О. З.У.338
Губарь О. Г. З.Ч.1348
Губеладзе І. З.Ю.1653
Губерник А. О. З.У.621
Губицький Л. В. З.Т.214
Губина С. І. З.Ч.1377
Гудзицька Л. Ю. З.У.587
Гудзь Г. О. З.У.587
Гудіма Т. С. З.Х.979,
З.Х.1036
Гудошник О. В. З.С.81
Гузар У. С. З.У.728
Гузєла М. З.У.1141,
З.Х.1208
Гузиць О. В. З.Ч.1295
Гуйван П. Д. З.Ч.1115
Гук Н. З.Х.990, З.Х.1124
Гулай В. В. З.Ф.764
Гулак Л. З.У.1131
Гулій О. І. З.У.341
Гуляєва Н. З.Ч.1292
Гуляков К. В. З.Х.1099
Гумєний А. А. З.У.563
Гумєнський О. А. З.Х.1166
Гумєнюк Г. Д. З.У.447
Гумєнюк Т. З.У.1204
Гумін О. В. З.Ч.1171
Гупало В. Д. З.Т.231
Гураленко Н. А. З.У.935
Гурбанов Н. Г. З.У.281
Гурєєва А. М. З.Ч.1405
Гурковський В. І. З.Х.946
Гурнович А. В. З.Ш.1232
Гусєйлі Аласкар Магбет
оглу З.К.1122
Гутик А. В. З.Х.1145
Гуртова Н. О. З.Х.1075
Гудуляк Г. Д. З.У.486
Гудуляк Ю. Г. З.У.486
Гуштан Т. В. З.У.740
Давиденко Н. М. З.У.269
Давидова Л. Ю. З.У.540
Давидова Н. О. З.Х.1003
Давидовський Л. С.
З.Ч.124
Давидко М. О. З.Ч.1377
Данайканич О. В. З.У.281
Даниленко Ю. С. З.Х.908
Данилишин Б. М. З.У.601
Данильченко Д. О.
З.Ч.1241
Данєлян С. А. З.Х.996
Даніліч О. В. З.Ч.1260
Данькевич С. М. З.У.485
Данько Н. І. З.У.723
Дараган М. М. З.Т.212
Двудіт З. П. З.У.351,
З.У.755
Дегтяр Я. Р. З.Х.992
Дегтярєва О. О. З.У.654
Дейнеко Л. В. З.У.651
Дейнеко С. В. З.Х.1199
Дейсан І. М. З.У.511
Делікатан Н. М. З.Ч.1386
Дель Гаудіо С. З.Ш.1489
Дембицька С. В. З.Ч.1377
Дембицький С. З.С.131
Дембицький С. С. З.Ш.1510
Демидова Л. М. З.Х.1075
Демко М. Я. З.У.586
Демченко С. Ф. З.Х.986
Демчук В. С. З.С.5
З.С.25, З.С.74, З.С.117
Дем'яненко В. О. З.Х.1153
Дем'янух В. А. З.Х.1113
Дем'янух О. Г. З.Ч.1335
Денисенко М. П. З.У.515
Дербаб О. А. З.У.727
Дерев'яно Б. В. З.Х.1034
Дерев'яно Н. З. З.Х.1113
Дериколєнко А. О. З.У.663
Десятник Г. О. З.Ш.1586
Десятник Г. О. З.Ш.1585
Дехтяр Н. А. З.У.507
Дешко А. Л. З.У.575
Джабраїлов Р. А. З.Х.979
Джулай Г. А. З.Ш.1541
Джунь В. В. З.Х.1045
Дзекун Ю. О. З.У.300
Дзьомба Н. М. З.С.46
Дзюба Д. З.Ш.1581
Дзюбенко О. М. З.У.703
Діба М. І. З.У.370,
З.У.464
Дібська Т. С. З.Ш.1491
Діга Н. В. З.Ш.1510
Діндин М. Л. З.У.492
Діса О. З.Ю.1711
Дичко Н. В. З.Х.894
Дітгарєнко Г. В. З.Х.1071
- Діденко Т. С. З.У.546
Дідич Т. О. З.Х.1183
Дідківська Л. В. З.С.154
Дідковський В. З.Ш.1224
Дікарев О. І. З.Х.1198
Дікова-Фаворська О. М.
З.Ч.1342
Дільна З. Ф. З.Х.1173
Дічко Г. О. З.Х.897
Дмитренко А. В. З.У.352
Дмитренко М. А. З.Х.946
Дмитришин Л. І. З.У.342
Дмитрієв І. О. З.Х.878
Дмитріков Н. О. З.Ю.1709,
З.Ю.1723
Дмитрук Д. А. З.С.10,
З.С.122
Дмитрук С. Ф. З.Х.946
Дмуховський Р. З.У.367
Добко Т. З.Т.203
Добриніна І. В. З.Ю.1691
Добровольська В. В.
З.Ч.1247
Добролюбова Н. В.
З.Ш.1576
Добряк Д. С. З.У.690
Довбня Л. З.Ч.1424
Довжук І. З.С.102
Додукало М. Ю. З.У.723
Долінська М. З.Х.1121
Долінська М. С. З.Х.1130
Долінський Л. В. З.У.563
Долок А. В. З.У.364
Донік О. З.Т.185
Донченко О. З.Х.1380
Доронін І. М. З.Х.1053
Дороніна І. А. З.Ш.1222
Дорощ А. П. З.У.688
Дорошенко А. З.Ш.1589
Дорошенко Е. Ю. З.Ч.1405
Дорошук Г. А. З.У.637
Досенко А. К. З.С.86
Доценко О. Ю. З.Ю.1691
Дояр Л. В. З.Ч.1409-
З.Ч.1410
Драган О. І. З.У.673
Дребот О. І. З.У.446,
З.У.485, З.У.690,
З.У.692
Дрешпак В. М. З.С.130
Дрицький С. І. З.Ш.1241
Дробица Г. А. З.Х.952
Дроботун Д. С. З.Х.842
Дрозд О. Ю. З.Х.1113
Дрозд Р. З.Т.171
Дроздов Л. В. З.Ш.1236
Друтова В. Г. З.У.576
Дружинець М. І. З.Ш.1540
Дручусь С. З.Ч.1249
Ду Вей З.Ш.1568
Дуб А. Р. З.У.341
Дубина М. В. З.У.512
Дубицький О. Ю. З.Х.933
Дубініна О. З.Ч.1301
Дубицький В. Ю.
З.Ч.1218
Дубровіна Л. З.Ч.1411
Дудар О. З.С.48
Дудич Г. М. З.У.484
Дудич Л. В. З.У.484
Дудіч О. З.Т.203
Дульська І. В. З.У.603
Думберг К. С. З.Т.224
Дунаєвська Л. Г. З.Х.813
Дуркалевич В. З.Ш.1516
Дутко А. З.Х.1123
Дутчак В. Ф. З.У.383
Дутчак Р. Р. З.У.383
Дучицька Т. З.Ю.1718,
З.Ю.1721
Дядченко Г. І. З.У.704
Дячок О. Ю. З.У.334
Дячук І. Д. З.Ч.1443
Ерастов В. І. З.У.587
Євсєєва-Северина І. В.
З.У.626, З.У.656
Євсєвич Р. В. З.Ч.1370
Євтеєва Д. П. З.Х.1075
Євтушенко Г. Л. З.У.298
Євтушенко М. В. З.У.647
Єжов М. Б. З.У.624
Ємельянова Т. О. З.Ч.1249
Ємельянова Ю. З.С.68,
З.С.91
Єніна Л. В. З.Х.1029
Єргілаєй К. В. З.Ш.1223
Єрмак О. О. З.Х.920
Єрмакова А. С. З.Ю.1691
Єрмакова О. А. З.У.624
Єрмолаєва Г. А. З.Ч.1438-
З.Ч.1439
Єрошенко О. В. З.Ш.1558
Єсімов С. З.Х.967
Єсімов С. С. З.Х.1050
Єсіменко Т. І. З.У.472
Єщенко П. С. З.У.291
Жалій О. Ю. З.Ч.1273
Жаліло Я. А. З.У.575
Жаровська І. З.Х.800,
З.Х.1054
Жаровська І. В. З.Ю.1686
Жарська І. О. З.У.621
Жеребіло І. В. З.У.341
Живага О. В. З.Ч.1265
Живко З. Б. З.У.641
Жила Д. О. З.У.616
Жмур Н. В. З.Х.1135
Жолківський П. Ф.
З.У.321
- Жук П. В. З.У.341
Жук Ю. І. З.У.611
Жукевич І. В. З.Х.1134
Жукова І. В. З.Х.875
Жуленова О. В. З.С.120
Жуленова О. С. З.С.131
Жулик В. В. З.С.124
Журавель М. З.Х.1214
Журавльов О. З.Ю.1692
Журавльова О. З.Ю.1692
Жураковська Л. А. З.У.680
Журба О. З.Т.179
Заболотський Ю. В.
З.Ш.1478
Заболотна М. Ф. З.Х.793
Завада Т. З.Ю.1662
Завадяк Р. І. З.У.281
Завальний С. Є. З.Т.161
Завальний О. І. З.У.701
Завгородній В. А. З.Х.1207
Завгородня М. Ю. З.У.651
Завгородня С. П. З.Х.946
Завидняк А. В. З.Х.931
Завізон К. Г. З.Ш.1463
Загнітко В. М. З.У.668
Заєрхіна І. С. З.Ч.1323
Задніпровський О. Г.
З.У.360
Задорожна Л. М. З.Ш.1511
Задорожня І. В. З.Ш.1464
Зайка Ю. О. З.Х.1003
Зайчківський А. О.
З.У.646
Зайцев В. М. З.Ч.1362
Зайцева З. З.Т.193
Зайцева І. В. З.С.70
Закревська Ю. М. З.У.524
Залознова Ю. М. З.У.666
Залуцька Х. Я. З.У.643
Залуцький І. Р. З.У.335
Залуцький Р. І. З.У.341
Замелюк М. І. З.Ч.1311,
З.Ч.1313
Замрига А. В. З.Х.976
Замрій А. М. З.У.529
Замула А. Ю. З.У.1213
Замула А. І. З.У.675
Заплітна І. А. З.Х.870
Запорожєць А. О. З.У.619
Запучляк В. З.У.379
Засєкіна Л. З.Ю.1643,
З.Ю.1705
Загорський Н. З.Є.1600
Захарєнко Н. С. З.У.619
Захарєвська А. А.
З.У.718
Захаркін О. О. З.У.507
Захарков А. В. З.Х.1143
Захарков А. В. З.Ш.1241
Захарова О. Ю. З.С.85
Захарченко В. І. З.У.375
Захарченко О. В. З.Х.956
Захарчук О. В. З.У.701
Захїдина О. Р. З.У.559
Зацько І. Г. З.У.522
Заяць А. З.Т.219
Заяць Т. А. З.У.283
Зварич О. І. З.У.342
Зварич Р. В. З.Х.831
Зверков М. І. З.У.279
Звонкова Г. Л. З.Ш.1222
Звонська Л. Т. З.Ш.1488
Здота Д. В. З.Ш.1230
Зелєний Г. І. З.Ш.1459
Зєльдіна О. Р. З.Х.979
Зєркіна О. О. З.У.737
Зіненко О. І. З.С.78
Зінчук О. З.Ш.1581
Зінченко В. М. З.Х.1164
Зінченко О. В. З.У.615
Зінченко С. В. З.Ш.1241
Зінчук Т. О. З.У.318
Зінькевич Ю. Є. З.Х.1118
Злобина О. С. З.С.131
Зозуля Н. З.Ч.1440
Зоська Я. В. З.С.28
Зрбицька І. П. З.У.477
Зубо С. С. З.Ю.1614
Зубко Є. В. З.Х.1101
Зубко Т. Л. З.У.308
Зубрицький М. І. З.Х.889
Зуєнко М. О. З.Ш.1506
Зуляк І. З.Т.211
Зюзан С. Ю. З.У.611
Зіванашко О. З.Ю.1696
Іваненко О. З.С.131
Іваненко Т. М. З.Х.879
Іванець Т. М. З.С.129
Іваньшків Б. В. З.С.88,
З.С.92
Іванов Ю. Б. З.У.332,
З.У.479
Іванова В. В. З.Ч.1374
Іванова О. Ю. З.У.332
Івановська А. М. З.Х.855
Іванський А. П. З.Х.886,
З.Х.991
Іванченко Ю. С. З.Х.974
Іванчук У. В. З.У.541
Івасенко Т. Б. З.Ю.1666
Івашковський Р. І. З.Х.943
Івашенко В. П. З.У.642,
З.Х.844, З.Х.1011,
З.Ю.1684
Івашенко О. С. З.С.131
Івохін Є. В. З.У.424
Івченко С. З.Ю.1634
Івченко Л. З.Ш.1581
Івченко О. С. З.Т.169
- Ігнатенко Н. З.Ч.1304
Ігнатов С. О. З.Х.956
Ігнатюк В. В. З.У.707
Ізтелеуова М. С. З.У.392
Ілін Л. М. З.Х.825
Ільїна А. З.Ч.1288
Ільїна Г. З.Ю.1627
Ільчак О. В. З.У.694
Індиченко Г. В. З.Ч.1447
Іоасаф З.Є.1601
Ірклєнко А. І. З.У.852
Ісаєва І. Ф. З.Х.901
Ісмаїлов С. З.Є.1610
Іщенко Н. Ф. З.У.321
Ішук С. О. З.У.341
Іосипів Ю. З.Ш.1235
Каблова Т. З.Ш.1552
Каданцева Н. З.Ш.1552
Казьмирчук М. З.Т.183
Кайдалов Р. О. З.Ш.1227
Кайло І. Ю. З.Х.1153
Калаур І. Р. З.Х.1003
Калачєнкова К. О.
З.Х.1057
Калашник О. М. З.Х.1132
Калєтнік В. В. З.Х.1056
Калінович О. І. З.Ш.1510
Калішкова Л. З.У.1366
Кальмук Р. О. З.У.222
Кальмух О. З.Ч.1260
Калюжний Р. А. З.Х.951
Калєєв А. О. З.Х.946
Камішєнєв Г. В. З.Ш.1240
Каміньська О. М. З.Ш.1479
Каміньська Г. Г. З.У.694
Каміньський П. В. З.Х.1096
Камсарян М. К. З.У.578
Кан Інчєн З.Ш.1563
Канарик Ю. С. З.Х.980
Канцір В. З.Х.1138
Капітанєнко Н. П.
З.Х.1017-З.Х.1018
Капітанєць С. В. З.Х.973
Капліна О. В. З.Х.1154
Каплун Т. З.Ш.1544
Капля Л. В. З.У.626
Капля О. М. З.Х.1192
Капустян В. О. З.У.529
Капустян О. А. З.У.311
Капустян О. В. З.Ч.1275
Каракаїт Г. В. З.С.132
Каракурч Г. В. З.Ш.1241
Карам А. М. З.Ш.1530
Карандєєва О. І. З.Ш.1577
Карбан Ю. В. З.У.390
Карєлін В. В. З.Х.1120
Карпін О. І. З.У.470
Кармазін А. О. З.Ш.1546
Карнохощий П. В.
З.Ш.1241
Карпалюк І. Т. З.У.619
Карпенко А. В. З.У.383
Карпенко Н. В. З.Ч.1361
Карпич І. З.Ч.1308
Карпін О. П. З.У.734
Карпінський Б. А. З.У.549
Карпов В. А. З.Х.915
Карпов В. В. З.Ш.1532
Касєрович Ю. В.
З.У.564, З.У.575
Касєнчук М. З.С.131
Касєнчук М. Г. З.С.49,
З.С.62
Кашновець С. О. З.Х.1162
Кашніцька А. Ю. З.Х.1153
Кваша О. О. З.Х.1153
Квітка О. О. З.Ч.1365
Кєльман М. З.Х.839,
З.Х.846
Кєльман М. С. З.Х.792
Кєльман Р. М. З.Х.792
Кєшко В. М. З.У.592
Кєрнає А. В. З.Ю.1691
Кєтєлєр-Митицька Т.
З.Ю.1664
Кієнко В. І. З.Ч.1330
Кієзм М. О. З.У.299,
З.У.436, З.У.754
Кієр'ят'єв О. О. З.Х.1083
Кієрленко О. М. З.У.707
Кієрлюк Н. М. З.У.674
Кієрлюк В. П. З.Х.1064
Кієрлюк О. С. З.Ш.1451
Кієрченко В. В. З.Х.1066,
З.Ю.1669, З.Ю.1687
Кієрченко Г. В. З.У.432
Кієрченко Р. З.С.27
Кієслєв Ю. О. З.Х.999
Кієслєнко Г. О. З.Т.228
Кієфяк В. З.У.379
Кієфяк О. З.У.379
Кієхтук О. З.Ю.1693,
З.Ю.1695
Кієвалов С. В. З.Х.908
Кієйко В. В. З.У.447
Кієтенко В. О. З.Т.160
Кін О. М. З.С.69
Кіндратець О. М. З.Х.793
Кірдан О. З.Ч.1308
Кієраєва І. Г. З.Ч.1447
Кієр'янн В. І. З.Х.1125
Кієма М. О. З.Ч.1426
Кієш Г. В. З.У.281
Кієянн В. М. З.Х.1143
Кієлка Д. І. З.Х.1140
Кієль О. О. З.Ч.1323
Кієчановський І. С.
З.Х.1172
Кієшня Г. М. З.С.80
- Клєщенєв Н. О. З.Х.841
Кліменєв В. В. З.У.706
Кліменєв Н. С. З.С.48
Кліменєв М. С. З.С.125,
З.С.155
Кліменєв М. Ю. З.Ш.1507
Клімкєвич Р. А. З.Х.1173
Кліновий Д. В. З.У.292,
З.У.495
Клопов І. О. З.У.667
Клочко В. М. З.У.383
Клочко О. А. З.С.38
Клочко О. В. З.У.563
Княєєв В. В. З.Ш.1241
Княєєв С. І. З.У.624
Княєєв Т. М. З.Ш.1475
Коба Л. Ю. З.Ч.1316
Кобєць В. М. З.У.303
Кобзар О. Ф. З.Х.956
Кобичка Н. І. З.Ч.1441
Кобил'якський О. В.
З.Ч.1377
Ковалєнко А. А. З.Х.842
Ковалєнко В. І. З.Ш.1231
Ковалєнко Г. З.Є.1598
Ковалєнко Є. З.Ш.1581
Ковалєнко Л. Б. З.У.243
Ковалєнко Ю. М. З.У.563
Ковалів М. З.Х.1131
Ковалів М. В. З.Х.1050
Ковалів О. І. З.Х.1062
Коваль А. М. З.У.668
Коваль А. О. З.У.743
Коваль Г. Г. З.С.18, З.Ю.1640
Коваль Г. В. З.С.18
Коваль І. З.Х.785, З.Х.1179
Коваль І. З.Х.899
Коваль Р. М. З.Х.971
Ковалов О. І. З.Х.915
Ковалов О. З.Ч.1309
Ковалова О. А. З.Ч.1266,
З.Ч.1300
Ковалова О. В. З.Х.1146
Ковальчук В. З.Х.860,
З.Х.863
Ковальчук В. М. З.У.243
Ковальчук Н. О. З.У.347
Ковальчук С. А. З.Х.1164
Ковальчук Ю. І. З.Х.1153
Ковальчук Ю. М.
З.Х.1708
Ковєрзєв О. З.Х.979
Ковтанюк Ю. С. З.Ч.1249
Ковтун О. С. З.Х.1153
Когут О. О. З.Х.1651
Когут В. І. З.У.616
Койдацька Н. О. З.С.98
Колдєць Я. П. З.Ш.1473
Кожєвнич В. О.
З.Х.1027
Кожкар Л. Д. З.Ч.1337
Козачок І. В. З.Х.914
Козачук Д. А. З.Х.908
Козачук О. Г. З.Х.824
Козичка І. П. З.Х.1064
Козирська І. З.Ю.1705
Козіт Н. С. З.У.563
Козлєк І. В. З.Ш.1499
Койчєва О. С. З.Х.908
Кокнова Т. А. З.Ш.1462
Колєнда Н. В. З.У.567
Колєсник О. Т. З.Х.212
Колєсник Т. М. З.У.638
Колєсничєнко А. С. З.У.578
Колєсничєнко О. С.
З.Ч.1221
Коліч О. З.Х.815
Колієніс С. А. З.Х.930
Колодїйчук І. А. З.У.497
Колодїж В. В. З.У.372,
З.У.482
Коломєєв Н. В. З.Х.1102
Коломєєв О. Р. З.Ш.1510
Коломєєв П. В. З.Х.997
Колос М. Г. З.Ш.1510
Колот А. М. З.С.4
Колотилова Н. А. З.Ю.1628
Колохо В. В. З.Х.946
Колєда І. Г. З.Ю.1612
Колєда Н. М. З.Ч.1308
Комарніцький І. О. З.У.429
Комаша Л. Г. З.Х.1628
Комісарєнко С. В.
З.Ч.1282, З.Ч.1284
Комова М. В. З.С.75
Компанїй О. В. З.Ш.1472
Кондратєнко Н. О. З.У.638
Кондратєв Т. Б.
З.Ш.1473
Коновалов М. А. З.Ш.1231
Коновенко О. І. З.Ю.1691
Контрїмівчєнє Д. З.Ч.1249
Конькова Г. З.Ш.1581
Копанєва В. О. З.Ч.1432
Коплов С. З.Т.192
Копилова Н. О. З.С.50
Копітло О. В. З.У.744
Коптєва Г. М. З.У.739
Кордунова Н. З.Ю.1709
Корєпанов Г. С. З.У.323
Корєпанов О. С. З.У.323
Корєпанова К. О. З.У.542
Коркач В. С. З.Ш.1510
Корнєлюк Ю. З.Х.798,
З.Х.968, З.Х.1055
Корнєєв Ю. В. З.Х.1065
Корнєєва Ю. В. З.У.505

- Новак В. О. 3.У.707
 Новак Г. В. 3.У.621
 Новак І. М. 3.С.116
 Новаковська І. О. 3.У.321
 Новацька Н. І. 3.У.706
 Новаченко Т. В. 3.С.23
 Новицька Н. В. 3.У.560, 3.У.563
 Новицький В. А. 3.У.563
 Новік А. Ю. 3.У.536
 Новіков В. М. 3.С.143, 3.Ч.1344
 Новіков О. В. 3.Х.1100
 Новікова В. В. 3.У.592
 Новікова І. Е. 3.У.267
 Новікова К. А. 3.Х.1075
 Новікова Л. 3.Ш.1589
 Новікова М. М. 3.У.639
 Новікова О. О. 3.Ш.1469
 Новгородська М. 3.Ч.1328
 Новгородська М. М. 3.Ч.1331
 Новохатський К. Є. 3.Ч.1447
 Ногас Н. І. 3.Х.985
 Ноджак Л. С. 3.У.443
 Ноздрачова О. Г. 3.Ч.1318
 Норі А. Р. 3.Ч.1398
 Носаченко О. А. 3.Х.915
 Носенок В. 3.У.1250
 Обсець О. В. 3.У.537
 Обняк О. В. 3.У.621
 Овечкіна О. А. 3.У.761
 Овчаренко Є. І. 3.У.761
 Оганезова А. В. 3.У.275
 Одинова Г. С. 3.Ш.1473
 Одрехівський М. В. 3.У.616
 Одріно О. Т. 3.Т.174
 Окольніча Т. 3.Ч.1308
 Окушко О. В. 3.У.363
 Окушко А. А. 3.Х.1135
 Олех Г. С. 3.У.391
 Олешко А. А. 3.У.515
 Олівська М. Г. 3.У.285
 Олівський В. 3.У.1673
 Олівський В. 3.Ш.1581
 Олівський М. 3.Т.238
 Олівський М. А. 3.Ч.1286
 Олівський М. О. 3.Ч.1404
 Олівський О. С. 3.С.32
 Олівський О. В. 3.У.593
 Олівський О. М. 3.У.617
 Олівський С. Ю. 3.Х.842
 Олівський Ю. О. 3.С.39
 Оліярник В. О. 3.П.1232
 Оліховик М. В. 3.Х.1178
 Ольшанецький В. Ю. 3.Ш.1450
 Ольшанська О. В. 3.У.328, 3.У.515
 Ольшанський О. В. 3.У.736
 Омедьяченко Л. В. 3.Х.1040
 Омедьяченко В. А. 3.У.314
 Омедьяченко О. М. 3.У.314
 Онач О. М. 3.Ч.1345
 Онисько О. В. 3.У.563
 Онисько С. В. 3.У.563
 Онисьченко Б. П. 3.Х.956
 Онисьченко О. С. 3.Ч.1447
 Онисьченко Я. Д. 3.У.675
 Онисьчук М. І. 3.Ч.1415
 Онисьчук С. О. 3.Ч.1399
 Онікієнко Л. О. 3.Ч.1393
 Оніщак А. В. 3.У.516
 Онисьчук І. Г. 3.Ш.1458
 Онопченко Г. В. 3.Ч.1317
 Онопченко О. 3.Ч.1321
 Опацький Р. М. 3.Х.956
 Опейда П. О. 3.Ч.1271
 Орленко С. С. 3.Ю.1617
 Орлик С. Т. 3.Т.217
 Орлов А. А. 3.Ч.1405
 Орловська Н. А. 3.Х.1094
 Ортинський В. 3.Х.1103, 3.Х.1142
 Осадчий А. Ю. 3.Х.908
 Осипова Є. Л. 3.У.713
 Османова А. М. 3.Ю.1694
 Остапенко Л. 3.Х.1123
 Остапенко О. 3.Х.940
 Остап'як В. 3.Т.216
 Островська Г. О. 3.Ш.1473
 Островська К. Ю. 3.Ч.1294
 Острогляд О. В. 3.Х.825
 Остролюбка Л. І. 3.С.19
 Остронос Г. М. 3.Ш.1510
 Отрешко Н. 3.С.131
 Очколяс Д. В. 3.Х.848
 Павленко Т. А. 3.Х.1075
 Павлік Н. М. 3.Ш.1510
 Павлішин М. Л. 3.У.627
 Павлов Я. В. 3.Ч.1220
 Павлова Т. В. 3.Х.915
 Павлюк Т. С. 3.Ш.1574
 Павлюк Х. Т. 3.Ш.1449
 Павлютин Ю. М. 3.Х.906
 Пазинюк М. В. 3.Ш.1534
 Палеха Ю. 3.Ч.1285
 Паламарчук Г. В. 3.Х.1107
 Палеха Ю. М. 3.Ч.1440
 Палеха Ю. І. 3.Ч.1286
 Паленюк М. Г. 3.Ч.1249
 Палько О. П. 3.Ф.776
 Пальчук О. І. 3.У.515
 Паляничко Н. І. 3.У.485
 Панасюк В. 3.У.367
 Панов С. Ф. 3.Ш.1461
 Панова О. О. 3.Х.882
 Панфілова Т. О. 3.У.550
 Панченко С. А. 3.С.82
 Панчишин С. 3.У.270
 Панчук І. 3.Т.213
 Паньків Н. С. 3.У.422
 Панькова Л. О. 3.Х.971
 Паращевин М. 3.С.131
 Парновський С. Л. 3.Ч.1281
 Парпан У. 3.Х.1008
 Партико Н. В. 3.Ш.1479
 Парута О. 3.Х.788, 3.Х.811, 3.Х.1030
 Пархета В. І. 3.Х.975
 Пархоменко В. 3.Т.167
 Пархоменко-Кучевіт О. І. 3.Х.921
 Пасінович І. І. 3.С.119
 Пасичник М. С. 3.Ч.1286
 Паска М. 3.С.3.У.728
 Пастрик Т. 3.Ю.1642
 Пастушенко Г. 3.Т.166
 Патен І. М. 3.У.259
 Патиська-Попета М. М. 3.У.318
 Паур І. 3.Т.192
 Пахлевандзе А. 3.Х.1196
 Пахота Н. В. 3.У.712
 Пашкевич М. С. 3.У.286
 Пашкова О. 3.Ш.1589
 Пашковський М. І. 3.Х.1140
 Пащенко О. 3.Х.1075
 Пекарчук В. М. 3.Х.837
 Пелешенко Н. І. 3.Ш.1517
 Пенчук Г. С. 3.У.524
 Переважко Л. П. 3.Ю.1691
 Перегулова Т. В. 3.У.534
 Перелігінна Р. В. 3.Х.1153
 Перемелія М. О. 3.Ч.1403
 Перешолкін С. М. 3.Х.891
 Перешолова Л. В. 3.Ч.1320
 Перкун В. Т. 3.Т.163
 Пердович Ю. М. 3.Х.1009
 Петренко Н. С. 3.Ч.1265
 Петренко О. І. 3.У.580
 Петриченко Л. О. 3.Ш.1220
 Петришин Н. Я. 3.У.443, 3.У.735
 Петришина О. І. 3.Ш.1473
 Петрова Т. О. 3.Ш.1475
 Петрудан-Щербакова Л. Ю. 3.С.13
 Петрушенко В. 3.Ю.1618
 Петрушенко В. Л. 3.Ю.1616
 Петрушина Т. О. 3.С.55
 Петрушка А. І. 3.С.97
 Петруськевич М. 3.Э.1598
 Печко Ю. Є. 3.Х.1180
 Пивовар М. 3.Х.860
 Пивоваров О. Г. 3.Ш.1532
 Пивоварова Н. П. 3.С.95
 Пижова О. В. 3.Х.1003
 Пидліпенко Є. В. 3.У.725
 Пидліпенко О. В. 3.П.1231
 Пидльгун Н. В. 3.Х.838
 Пиріг Р. Я. 3.Т.180
 Письменський Є. О. 3.Х.1082
 Пидьваля Ю. 3.Ч.1308
 Підкуйко С. І. 3.У.570
 Підліпський А. М. 3.Ш.1580
 Підліпський А. І. 3.Ш.1577
 Пікус Р. В. 3.У.587
 Піляєв І. С. 3.У.248, 3.У.757
 Піптер Ж. 3.Э.1593
 Пісоцька К. О. 3.Х.956
 Пітак Я. М. 3.П.1241
 Піщик Х. 3.Х.1006
 Плескач В. М. 3.Ш.1450
 Плесан Х. В. 3.Ч.1246
 Плева К. В. 3.Х.965
 Плешкова О. В. 3.П.1236
 Пліш І. В. 3.У.480
 Плотников О. В. 3.У.382, 3.У.551
 Плохий В. М. 3.Х.883
 Плухута Є. П. 3.Х.898
 Плузник О. С. 3.Ч.44
 Плюшкін А. Ю. 3.Х.1090
 Плющенко М. Ю. 3.Ш.1571
 Повстин О. В. 3.У.241
 Погуляйко Ю. М. 3.У.331
 Пода Т. А. 3.Ч.1428
 Подзигун Г. В. 3.Х.907
 Подик С. О. 3.У.721
 Подкопаєв С. В. 3.Х.1140
 Подобний О. О. 3.Х.1109
 Подоляка А. М. 3.Ю.1621
 Подоляка С. А. 3.Х.1212
 Подольничук Д. 3.Ю.1660
 Подра О. П. 3.У.443
 Подрез-Ряполова І. В. 3.С.1035
 Подрига В. М. 3.Ш.1510
 Подригалю М. А. 3.П.1227
 Подригалю О. О. 3.Ч.1395
 Подуфалова К. Ю. 3.Ч.1377
 Позигун І. О. 3.Х.796
 Позняк О. В. 3.С.148-3.С.149
 Полехіна В. 3.Ч.1308
 Поліванов В. С. 3.У.268
 Полікарчик С. 3.Ю.1718
 Полін С. Б. 3.Т.212
 Поліхроніди А. Г. 3.Ш.1547
 Поліщук А. 3.Ч.1385
 Поліщук Р. М. 3.Ч.1391
 Полтавський А. О. 3.Х.1166
 Польський С. Г. 3.Ч.1405
 Поляков О. В. 3.Х.1129
 Полякова О. Ю. 3.У.457, 3.У.479, 3.У.607
 Поляська Г. 3.Ш.1581
 Поляська О. Є. 3.У.621
 Полярна С. С. 3.У.383
 Пономаренко Л. Г. 3.С.63, 3.Ч.1429, 3.Ш.1588
 Пономарьова Г. Ф. 3.Ч.1220
 Попик О. 3.Ю.1648
 Поплавська А. В. 3.У.429
 Попов А. Ф. 3.Ч.1271
 Попова А. О. 3.У.494
 Попова Л. М. 3.Ч.1384
 Попова О. Л. 3.У.460
 Попович О. С. 3.Х.1075
 Попович Р. О. 3.Ч.1273
 Посельський О. О. 3.Х.1166
 Постан М. Я. 3.У.621
 Поталенко Г. 3.Ш.1510
 Поталенко Я. О. 3.Ш.1510
 Потійко С. 3.У.694
 Похопень І. 3.У.586
 Почтовий М. 3.Х.1159
 Почтовий С. І. 3.Ч.1387
 Привиденцов О. Г. 3.Х.1150
 Приказюк Н. В. 3.У.587
 Приставка П. О. 3.П.1230
 Приходько І. 3.П.1221
 Причепей Є. М. 3.Ш.1624
 Проданчук М. 3.У.379
 Прокопа І. В. 3.С.51, 3.У.682
 Прокопенко А. О. 3.Ч.1382
 Прокопшин-Рашкевич Л. М. 3.У.724
 Прокоп'юк О. 3.Т.178
 Прокоф'єва О. В. 3.У.587
 Пронченко Г. 3.Ш.1224
 Пронченко Ю. Д. 3.У.619
 Пронь С. С. 3.Х.1195
 Пронь Н. Б. 3.У.439
 Прослова В. А. 3.Ш.1497
 Проскура Г. М. 3.Х.885
 Проскурніна Н. В. 3.У.741
 Проскура Г. В. 3.Ш.1518
 Прохорова В. В. 3.У.614
 Прохак К. В. 3.Ю.1702
 Проценко В. М. 3.У.276, 3.У.634
 Проценко Є. О. 3.Т.205
 Процик І. Р. 3.Ш.1471
 Процик Л. В. 3.Э.1604
 Процик Н. Ю. 3.У.696
 Прохіяк Є. 3.Х.1174
 Псюк М. О. 3.У.322
 Пузырська П. В. 3.У.515
 Пукавський Ю. 3.Х.1179
 Пулянович О. В. 3.У.281
 Пурденко О. А. 3.У.308
 Пустьовніт Р. Ф. 3.У.465
 Пустьовніт Ю. 3.Х.938
 Путицева Т. В. 3.У.403
 Пуцята І. С. 3.С.100
 Пушкар М. 3.У.367
 Пушкар П. В. 3.Х.1203
 Рабін М. Ф. 3.Ч.1408
 Радіонов Ю. Д. 3.У.557
 Радіонова К. С. 3.Ш.1484
 Радул О. 3.Ч.1308
 Радул Д. Д. 3.У.624
 Радько І. П. 3.У.363
 Раєвцева О. В. 3.У.271, 3.У.431
 Рашко Г. Ф. 3.Ч.1271
 Размолдичкова І. 3.С.6
 Разумова К. М. 3.У.706-3.У.707
 Рарицька В. Б. 3.Х.995
 Расевич І. В. 3.У.684
 Расторгуєв О. В. 3.Х.939
 Ратиський В. В. 3.Х.917
 Ратушня О. М. 3.Х.899
 Рахім Амір Хусейн 3.Ю.1620
 Рахманов О. 3.С.131
 Рашевська К. Є. 3.Х.1215
 Рева В. В. 3.Ш.1510
 Редзюк Є. В. 3.У.433, 3.У.595
 Резнік В. 3.С.131
 Резнік Н. П. 3.У.412
 Резнік О. С. 3.С.131
 Резнікова Н. В. 3.У.440
 Репан М. І. 3.Х.956
 Репело В. В. 3.Х.956
 Решетняк О. І. 3.У.299
 Репіна Ю. С. 3.Х.1140
 Рибальченко Л. В. 3.У.476
 Рибчинський Є. Ю. 3.Х.905
 Рижкова С. А. 3.Х.956
 Рижок З. Р. 3.У.484
 Рижковська О. В. 3.С.29
 Риндак О. Т. 3.С.146
 Ринкевич Н. С. 3.У.635
 Рискальчук А. О. 3.У.731
 Ричка В. 3.Т.175
 Рібун Л. 3.У.263
 Різник С. В. 3.Х.856
 Ріппа М. Б. 3.У.563
 Рогольська В. В. 3.Х.1143
 Рогач С. М. 3.У.309
 Рогов В. Г. 3.У.670
 Родіна Н. В. 3.Ю.1691
 Рожко-Павлішин Т. А. 3.Ш.1473
 Романенко В. В. 3.У.561
 Романенко Є. О. 3.Х.946
 Романишин Ю. Л. 3.У.705
 Романова А. 3.Х.809-3.Х.810, 3.Х.818
 Романовська Ю. А. 3.У.315
 Романцова С. В. 3.Х.1173
 Романюк Е. В. 3.У.730
 Романюк С. І. 3.Ч.1282, 3.Ч.1284
 Ромашко О. М. 3.У.360, 3.У.625
 Ромців О. І. 3.Х.1176
 Роне А. П. 3.Х.1153
 Росляк Р. 3.Ш.1589
 Россоха І. І. 3.Х.1153
 Рубан Ю. 3.Ф.767
 Рубінштейн О. Л. 3.Т.225
 Руда О. І. 3.У.504
 Руда Т. 3.Ш.1514, 3.Ш.1581
 Руда Т. В. 3.Х.973
 Рудевська В. І. 3.У.582
 Руденко Ю. Ю. 3.Ф.763
 Руднев В. А. 3.П.1241
 Руднева К. Є. 3.П.1241
 Рудницька Ю. С. 3.Х.994
 Руднянин О. І. 3.Ш.1503
 Рудчик О. С. 3.Ч.1371
 Рудницька О. В. 3.У.621
 Русаль Л. 3.Х.809
 Русанівський С. 3.Х.960
 Рушченко І. П. 3.С.141
 Рушчин М. О. 3.У.492
 Рушчин Н. М. 3.У.492, 3.У.584
 Рябець Н. М. 3.У.383
 Рябова Л. В. 3.С.37
 Рябуха О. С. 3.Х.965
 Рябенко О. П. 3.Х.888
 Рядова Л. О. 3.У.1350
 Савельєва І. В. 3.У.711
 Савелюк Н. 3.Ю.1644
 Савицька В. М. 3.Х.1077
 Савицька О. М. 3.У.383
 Савка В. Я. 3.Ф.771
 Савка М. В. 3.У.678
 Савка О. І. 3.Х.1153
 Савліва Н. О. 3.Х.1022
 Савчук В. К. 3.У.355
 Савчук В. С. 3.П.1222
 Савчук Г. М. 3.Ч.1286
 Савчук І. Б. 3.Ш.1537
 Савчук Р. М. 3.Х.908
 Савьолова В. А. 3.Ч.1271
 Сагадіна О. Ю. 3.Ч.1341
 Саган Д. О. 3.Х.1132
 Садовенко А. І. 3.Х.881
 Садовський М. В. 3.Х.950
 Саєнко О. 3.У.379
 Саянус М. А. 3.У.621
 Сазанова І. О. 3.Ч.1405
 Сазанова А. О. 3.Х.1000
 Сайченко Я. В. 3.Х.1067
 Саківська О. М. 3.У.412
 Саладкі І. В. 3.Ч.1392
 Салашенко Т. І. 3.У.338, 3.У.436
 Саліхова О. Б. 3.У.461, 3.У.760
 Салманов О. В. 3.Х.1155
 Сало Я. В. 3.У.621
 Сальнікова С. С. 3.С.26
 Саламон-Міхеєва К. Д. 3.У.694
 Самоїленко І. М. 3.Х.1166
 Самоїленко І. О. 3.У.619
 Самоїленко Л. Я. 3.У.322
 Самофалова М. О. 3.У.412
 Сандул Я. М. 3.Х.908
 Санченко А. Є. 3.Х.979
 Сапогов В. А. 3.Ч.1377
 Сапогов М. В. 3.Ч.1377
 Сарай М. М. 3.Ч.1427
 Саркісова Ю. В. 3.Х.1167
 Сатур Л. М. 3.У.592
 Сафохіна Л. В. 3.Х.952
 Сахарова О. М. 3.Ч.1314
 Сахненко М. Д. 3.П.1241
 Саченко С. 3.У.367
 Саяпіна Т. П. 3.Ч.1303
 Свєрдлов Д. В. 3.Х.956
 Свіда О. Г. 3.Х.1114
 Свиріденко О. М. 3.Ш.1510
 Свістунів О. С. 3.У.672
 Світлівська О. А. 3.Ш.1477
 Світлоока В. Ф. 3.Х.1165
 Свічко С. О. 3.У.262
 Севаст'янів У. 3.Э.1598
 Сегада С. 3.Т.211
 Седачук Г. П. 3.У.462
 Селіванова О. О. 3.Ш.1448
 Селішев С. В. 3.У.706
 Семен Н. Ф. 3.С.89, 3.Ч.1425
 Семенець-Орлова І. А. 3.С.60
 Семенченко А. І. 3.Х.946
 Семенюк Д. В. 3.П.1231
 Семенюк В. 3.У.379
 Семчик В. О. 3.Х.1024
 Сеньківська Г. 3.Ч.1444
 Сеньківський Р. 3.Ш.1581
 Серга Т. О. 3.С.40
 Сергієнко Г. І. 3.Х.793
 Середина Л. В. 3.С.17
 Сердюк О. С. 3.У.265
 Серєда О. 3.С.132
 Серєдинська Ю. 3.Х.1055
 Серкевич І. Р. 3.Х.1173
 Серков А. 3.Ш.1234
 Седакова В. В. 3.Х.1139
 Сидоров М. 3.С.87, 3.С.132
 Сидорова А. В. 3.У.510
 Сидорова Е. О. 3.Х.887
 Сидорук І. І. 3.С.14
 Сидорук С. В. 3.У.567
 Симончук О. 3.С.131
 Синьківський В. 3.Ч.1235
 Синчак Б. А. 3.Ч.1423
 Снявська О. Ю. 3.Х.963
 Сняк С. Т. 3.Т.223
 Сиром'ятников М. М. 3.Ч.1405
 Сиротенко Н. А. 3.У.366
 Сисоєва В. П. 3.Х.1101
 Ситник Г. В. 3.У.308
 Ситник І. В. 3.Ш.1536
 Ситник Н. І. 3.У.459
 Сич О. А. 3.Х.1166
 Сиваха В. В. 3.С.123
 Сивакова С. О. 3.С.94
 Сідор М. І. 3.Х.908
 Сідоркіна О. М. 3.Ю.1623
 Сідчук О. С. 3.Ч.1372
 Сідчук Л. О. 3.Ч.1476
 Сініцина О. 3.Ч.1241
 Сінчук О. М. 3.Ч.1260
 Сіпко Л. 3.У.1696
 Сірант М. І. 3.Х.934
 Сірий М. І. 3.Х.1153
 Сірик З. О. 3.Х.912
 Сірюк А. С. 3.П.1237
 Сірчук Н. М. 3.Х.1016
 Сітчук В. І. 3.Ю.1717
 Сітова О. В. 3.Ч.1447
 Сітова О. Ю. 3.Х.1043
 Скапоцька І. 3.Ч.1444
 Скавельюк І. 3.У.430
 Скарга О. 3.Ю.1633
 Скаба О. П. 3.Ю.1630
 Скідан О. І. 3.С.79
 Склярова І. 3.С.54
 Склярова Л. 3.С.131
 Скопенко В. В. 3.У.619
 Скопенко Н. С. 3.У.626, 3.У.656
 Скоромна О. Ю. 3.У.593
 Скоричев Павлів О. 3.Х.958
 Скриніш Г. О. 3.У.269, 3.У.721
 Скриніш Н. А. 3.У.644
 Слівницький О. А. 3.П.1241
 Слівка С. 3.Х.801, 3.Х.816
 Слівка Т. О. 3.У.427
 Слівський В. Г. 3.У.390
 Слободян Н. О. 3.Х.917
 Слободян А. М. 3.У.412
 Слободяник Ю. Б. 3.У.366
 Слотвінська Н. 3.Х.1151
 Смаколов В. 3.С.131
 Смакота В. В. 3.С.55
 Сметава В. 3.Х.857
 Сменава Л. В. 3.Ш.1465
 Смик В. К. 3.С.7
 Смирнов С. 3.Э.1598
 Смирнов М. І. 3.Х.1161
 Смирнова Н. В. 3.У.621
 Смирнова Н. П. 3.Ш.1510
 Смолянок В. Ф. 3.Х.842
 Смолярчук М. В. 3.У.484
 Собакарь А. О. 3.Х.956
 Соболев А. 3.С.131
 Соболев В. М. 3.У.380
 Соболева М. В. 3.У.380
 Соболева Н. 3.С.131
 Соболева Т. О. 3.У.281
 Собочук В. 3.У.311
 Соколенко Л. Ф. 3.У.356
 Соколовська І. П. 3.У.268
 Соколовський І. 3.С.131
 Солдатенко О. А. 3.Х.1143
 Сахненко М. Д. 3.П.1241
 Саченко С. 3.У.367
 Саяпіна Т. П. 3.Ч.1303
 Свєрдлов Д. В. 3.Х.956
 Свіда О. Г. 3.Х.1114
 Свиріденко О. М. 3.Ш.1510
 Свістунів О. С. 3.У.672
 Світлівська О. А. 3.Ш.1477
 Світлоока В. Ф. 3.Х.1165
 Свічко С. О. 3.У.262
 Севаст'янів У. 3.Э.1598
 Сегада С. 3.Т.211
 Седачук Г. П. 3.У.462
 Селіванова О. О. 3.Ш.1448
 Селішев С. В. 3.У.706
 Семен Н. Ф. 3.С.89, 3.Ч.1425

- Сорокопуд В. І. 3.Ц.1230
 Сорокін О. 3.Х.890
 Сосновська О. О. 3.У.585
 Согніков Ю. М. 3.У.621
 Софінська І. 3.Х.1205
 Сохіяк А. С. 3.Х.1078
 Сохник А. Я. 3.У.484
 Спасова К. І. 3.Х.1001
 Спільник С. І. 3.Х.1110
 Ставицький О. М. 3.Ц.1220
 Стадник А. Г. 3.С.28
 Стадник О. В. 3.Ч.1286
 Стадник О. С. 3.У.296
 Стаднік І. В. 3.Х.1041
 Сталь К. Ф. 3.Ф.1596
 Станаско Н. С. 3.С.119
 Станішевський В. Ю. 3.Х.1015
 Станкевич Ю. В. 3.Х.1097
 Станкова М. Д. 3.Ц.1222
 Старенький І. 3.Т.229
 Стасюк І. І. 3.Ч.1402
 Стахів І. М. 3.У.728
 Стащук О. В. 3.У.567
 Стегній О. 3.С.131
 Стемківська Г. О. 3.Ч.1283
 Стемківська О. І. 3.Ф.766
 Степаненко В. 3.С.131
 Степаненко В. В. 3.Х.954
 Степаненко К. С. 3.Ц.1591
 Степанов В. М. 3.У.260
 Степанов В. Н. 3.У.272
 Степаско Л. М. 3.У.314
 Стефанчук М. О. 3.Х.1003
 Степанко А. І. 3.Ю.1649
 Степенко С. П. 3.С.188
 Стойко Н. Є. 3.У.484
 Стойко О. М. 3.Х.842
 Стойко О. Я. 3.У.581
 Столяренко О. В. 3.Ч.1377
 Столярук Х. С. 3.У.540
 Стوماتов Е. Г. 3.Х.1088
 Сторонянська І. 3.У.335-3.У.336
 Сторожук Б. 3.У.379
 Стоян Т. 3.Т.197, 3.Т.201
 Стоячка 3.Ю.1670,
 3.Ю.1683, 3.Ю.1685
 Страгонов В. М. 3.Х.1153
 Стрельбицька С. М. 3.Ч.1286
 Стрельников А. В. 3.Х.908
 Стрельченко І. Г. 3.У.402
 Стригуль Л. С. 3.С.137
 Стрільць В. В. 3.Ц.1240
 Стронська Н. Т. 3.Ч.1442
 Струх Н. Р. 3.У.734
 Стручін І. В. 3.У.665,
 3.Ц.1229, 3.Ц.1233
 Ступак О. Ю. 3.С.61
 Ступень О. І. 3.У.484
 Ступень Р. М. 3.У.484
 Стяжкіна О. 3.Т.224
 Суббот Н. І. 3.Х.1065
 Сукмановська Л. М. 3.Х.956
 Сусяк М. С. 3.Х.941
 Сухаревська Г. В. 3.С.127
 Суходол Т. Д. 3.У.1611
 Сухомлиннов Р. О. 3.Ч.1401
 Сухонів В. В. 3.Х.924
 Сьомік Б. І. 3.Т.209
 Сьомік О. Б. 3.Т.209
 Тайрова-Яковлева Т. 3.Т.182
 Танасійчук О. М. 3.Ю.1659
 Танчак Я. А. 3.У.576
 Тараканов М. Л. 3.У.737
 Таран С. Ф. 3.У.337
 Тарандушка Л. А. 3.У.392
 Таранець С. В. 3.Ц.1225
 Таранський І. П. 3.У.740
 Тарасенко А. В. 3.У.512
 Тарасенко Л. 3.Ц.1581
 Тарасенко О. О. 3.У.512
 Тарасова К. І. 3.У.621,
 3.Х.915
 Тарасюк В. М. 3.Х.842
 Тарасюк І. 3.Ю.1714
 Тарнавська М. 3.Х.1126
 Тарнавський В. А. 3.У.692
 Тарновська І. В. 3.У.532
 Татарінова Л. В. 3.Ч.1415
 Татауров В. П. 3.Ч.1298
 Тацій В. Я. 3.Х.1075
 Теліженко С. А. 3.Т.233
 Тельвак В. 3.Т.180
 Темченко Л. В. 3.С.59,
 3.С.96
 Терентьев О. 3.Ю.1673
 Терещенко Г. М. 3.У.439
 Терещка В. О. 3.У.295,
 3.У.744
 Терлюк І. 3.Х.850
 Тесленко С. О. 3.Ч.1312
 Теслюк В. М. 3.Ц.1519
 Теслюк С. А. 3.У.567
 Тетеря В. 3.Ц.1552
 Тимань Н. 3.Х.866
 Тимечко І. Р. 3.У.329
 Тимошук М. Р. 3.У.744
 Тимченко О. Ю. 3.Ц.1222
 Тимченко С. 3.Ф.1598
 Тимчула А. В. 3.Ц.1575
 Титаренко В. В. 3.С.95
 Тихий О. В. 3.Х.965
 Тиховська О. М. 3.Ц.1494
 Тихомірова А. О. 3.У.539
 Тихомірова О. К. 3.Х.977
 Тищенко А. А. 3.Ц.1241
 Тищенко В. В. 3.У.761
 Тищенко О. В. 3.Х.813
 Тищенко О. І. 3.У.761
 Тібілова Л. М. 3.У.484
 Тімуш Д. І. 3.Х.893
 Тіточка Т. І. 3.Х.1091
 Тищенко В. В. 3.Х.961
 Ткач Л. М. 3.Ч.1286
 Ткаченко Є. В. 3.Х.871
 Ткаченко Н. М. 3.Х.1165
 Ткаченко О. 3.Т.158-
 3.Т.159
 Ткаченко О. В. 3.Ш.1510
 Ткаченко Г. 3.Т.158-3.Т.159
 Ткаченко Я. С. 3.У.694
 Ткачук В. А. 3.У.278
 Ткачук М. А. 3.Ц.1241
 Ткачук М. М. 3.Ц.1241
 Товкайло Т. 3.Ч.1424
 Товмасян Б. Р. 3.У.714
 Тодощак О. В. 3.Х.908
 Токарева Н. М. 3.Ю.1637
 Токарева К. С. 3.Х.1022,
 3.Х.1178
 Токарська А. 3.Х.803,
 3.Х.1128
 Токарська А. С. 3.Ш.1520
 Токарський Т. Б. 3.У.520
 Толкачова І. А. 3.Х.1066
 Толстих Н. 3.С.131
 Толстих Н. В. 3.С.55
 Тома М. Г. 3.Х.1080
 Томашевська А. Р. 3.С.119
 Томашевська О. А. 3.У.309, 3.У.514
 Томозова Н. 3.Ш.1581
 Томчук А. В. 3.Х.1105
 Томчук О. В. 3.У.282
 Тонкіх І. Ю. 3.С.90
 Тонконог О. І. 3.Ш.1510
 Торбас О. О. 3.Х.1158
 Торічний В. О. 3.Х.1049
 Тормахова А. М. 3.Ш.1524
 3.Х.1123
 Трач Ю. В. 3.Ч.1256
 Трубко О. А. 3.Х.979
 Тригуб І. А. 3.Ш.1508
 Тригуб О. В. 3.У.587
 Тримбач С. 3.Ш.1589
 Трифанова О. В. 3.У.310
 Трофанчук Г. І. 3.Х.822
 Трофименко В. Г. 3.Ц.1232
 Трофименко О. В. 3.С.62
 Трошківський Т. С. 3.У.658
 Троцьок Н. В. 3.Х.1044
 Троян В. М. 3.Ч.1280
 Трушкіна Н. В. 3.У.635,
 3.У.666
 Туз Н. 3.Ц.1235
 Туманов О. О. 3.С.139
 Тур О. В. 3.У.479
 Турило А. А. 3.У.297
 Турило А. М. 3.У.297
 Туркєвич В. 3.Ш.1581
 Турко О. В. 3.Ш.1473
 Турлова Ю. А. 3.Х.1153
 Тюрменко І. І. 3.Ч.1249
 Тяпкина Н. І. 3.Ч.1427
 У Сінмей. 3.Ш.1564
 Удалова Н. М. 3.Х.956
 Удовіка Л. Г. 3.Х.897
 Ужинський М. Ю. 3.Ш.1587
 Уманців Г. В. 3.У.359
 Усенко С. О. 3.У.390
 Устименко В. А. 3.Х.979
 Устименко О. В. 3.Х.946
 Устинова І. П. 3.Х.1178
 Устинова-Бойченко Г. М. 3.Х.1150
 Устрицька Н. І. 3.Х.1173
 Фаїзов А. В. 3.У.720
 Файвішенко Д. С. 3.У.322
 Фаріон І. Д. 3.Ш.1466
 Федик Л. Б. 3.Х.826
 Федина В. В. 3.У.563
 Федорко Д. Є. 3.Х.1177
 Федорова Н. В. 3.Х.1026
 Федоруц М. В. 3.Ч.1364
 Федотова І. В. 3.У.709
 Федотова Т. 3.Ю.1689,
 3.Ю.1695
 Федченко В. М. 3.Х.1143
 Федько О. 3.Ф.779
 Феленчак Ю. Б. 3.У.728
 Феніна О. 3.Ю.1707
 Фенчак Л. 3.Ч.1322
 Фетько І. І. 3.Х.1201
 Фешур Р. В. 3.У.744
 Філіпович Л. О. 3.С.95
 Філатов В. В. 3.Х.1209
 Філатова Т. В. 3.Ш.1559
 Філінович В. В. 3.Х.1052
 Філіпчук Н. 3.У.379
 Філоненко О. 3.Ч.1308
 Філь Г. О. 3.У.259
 Фоменко А. Є. 3.Х.956
 Фоміна О. В. 3.У.359-
 3.У.360
 Фостяк В. В. 3.У.576
 Фрайт О. В. 3.Ш.1545,
 3.Ш.1554
 Франчук В. І. 3.У.411
 Франчук І. Б. 3.У.492
 Фришук В. А. 3.Ч.1377
 Фріман С. М. 3.У.642,
 3.Х.844, 3.Х.1011,
 3.Ю.1684
 Фріман І. М. 3.У.642,
 3.Х.844, 3.Х.1011,
 3.Ю.1684
 Фролова Є. І. 3.Х.908
 Фролова Н. Б. 3.У.547
 Фурман А. 3.Ю.1665
 Фурман Т. Ю. 3.У.510
 Хазратова Н. 3.Ю.1673
 Хайруліно О. 3.Ю.1647
 Халмон П. В. 3.Х.978
 Халюк С. О. 3.Х.859
 Хандій О. О. 3.У.606
 Ханін І. Г. 3.У.577
 Харабара В. 3.У.379
 Харазішвілі Ю. М. 3.У.493
 Харитоненко І. О. 3.Х.1153
 Харківська А. А. 3.Ц.1220
 Харковенко Р. 3.Х.896
 Харченко М. В. 3.У.668
 Харченко Н. 3.Ч.1366
 Харченко Ю. П. 3.У.330
 Харчук Т. В. 3.У.526,
 3.У.755
 Хаустова В. Є. 3.У.299,
 3.У.457
 Хаустова Є. Б. 3.У.515
 Хвесик М. А. 3.У.495
 Хвіздова Є. 3.У.281
 Хемій А. І. 3.У.587
 Хижняк Л. М. 3.С.123
 Хижняк О. В. 3.С.123
 Химко М. 3.Ю.722
 Химович О. С. 3.Х.128
 Хитра О. Я. 3.Х.1145
 Хитра О. 3.Х.895
 Хільчевський В. К. 3.Ц.1217, 3.Ц.1219
 Хімчук Л. 3.Ч.1378
 Хлянь Я. В. 3.У.582
 Хлевній О. В. 3.Ц.1242
 Хлебнікова І. 3.У.560,
 3.У.563
 Хлібович І. 3.Ц.1224
 Хліва О. 3.Ю.1697
 Хмельницька Л. 3.Ч.1306
 Ходак С. М. 3.Х.1031
 Ходаківський М. Д. 3.Х.842
 Ходаківська Н. Г. 3.Ш.1502
 Ходирев О. І. 3.Ц.1218
 Холковська І. Л. 3.Ч.1377
 Холіва І. А. 3.У.711
 Хоминин І. 3.Х.1111
 Хомутенко А. В. 3.Х.1165
 Хомутенко В. П. 3.Х.1165
 Хомячук А. П. 3.Ч.1311
 Хоптар А. О. 3.Т.215
 Хоптар А. Ю. 3.Т.215
 Хоптар Ю. А. 3.Т.215
 Хорватова О. О. 3.Х.1153
 Хоруженко Г. В. 3.У.1694
 Храмов Ю. О. 3.Ц.1222
 Храмова І. В. 3.Х.910
 Хридоцька А. В. 3.Х.1025
 Хриплі К. О. 3.Х.979
 Хром'як В. 3.У.693
 Хун Ханьцзе 3.Ш.1556
 Цанко Хуїнь 3.Ч.1436
 Цанулчак А. Ю. 3.У.470
 Царик В. Ю. 3.Ш.1539
 Цепенко С. 3.Х.1214
 Цибань В. О. 3.Ц.1222
 Цибанюк О. О. 3.Ч.1397
 Цивін М. Н. 3.Ч.1287
 Цимбал О. І. 3.С.148
 Цимбаленко О. О. 3.У.1698
 Циналевська І. А. 3.У.624
 Цішук О. 3.Х.911
 Цішук Р. 3.У.367
 Чабаненко Ю. С. 3.Х.1012
 Чаварга А. 3.Т.202
 Чайка Т. Ю. 3.С.137
 Чайковська М. П. 3.У.719
 Чала Т. Г. 3.У.323
 Чаркіна Т. Ю. 3.У.710
 Чебанова Т. Є. 3.У.711
 Чеберяко О. 3.Ф.780
 Ченбай Н. А. 3.Ю.1635
 Чепелєва Н. 3.Ю.1704
 Чепко І. Б. 3.Ц.1232,
 3.Ц.1241
 Чепурко Г. 3.С.131
 Червінська І. 3.Ч.1378
 Череватюк В. Б. 3.Х.1051,
 3.Х.1178, 3.Х.1182
 Череди́нченко О. О. 3.У.514
 Череди́нченко С. В. 3.Ч.1310
 Черемних І. В. 3.С.84
 Череп А. Д. 3.С.3
 Черешнів І. А. 3.Ц.1218,
 3.Ц.1233
 Черешнюк О. І. 3.У.484
 Черешнюк О. 3.У.367
 Черкас О. Г. 3.Х.877
 Черкаський А. О. 3.Ю.1710,
 3.Ю.1712
 Черкашина О. М. 3.Ш.1584
 Чернега В. М. 3.Х.1028
 Черненко Д. І. 3.У.323
 Черненко Н. О. 3.У.585
 Черненко О. Є. 3.Ч.1405
 Черниш Н. Й. 3.С.124,
 3.С.128
 Чернишов В. В. 3.У.613
 Чернодубова Е. В. 3.У.693
 Черноус С. М. 3.Х.813
 Чернявська Л. В. 3.С.77
 Чернявська Т. П. 3.Ю.1691
 Черняк Н. П. 3.Х.1143
 Чеснік Н. М. 3.У.673
 Чевранов Є. В. 3.Ц.1241
 Чехович З. В. 3.У.624
 Чжао Юе 3.Ш.1560
 Чжен В. А. 3.Т.222
 Чжу Веньфен 3.Ш.1549
 Чжу Лін 3.Ш.1557
 Чижевський С. О. 3.Ц.1221
 Чижов Д. А. 3.Х.949
 Чирчик Л. М. 3.Т.212
 Чирков А. В. 3.Ц.1230
 Чистоклетов Л. 3.Х.895
 Чикарькова М. Ю. 3.Ч.1252
 Чмутова І. М. 3.У.578
 Чобіток В. І. 3.У.674
 Човрій С. Ю. 3.Ч.1376
 Чорнай О. 3.Х.1116
 Черношівська В. 3.Х.1119,
 3.Х.1127
 Чубарь О. Г. 3.У.281
 Чудакова В. П. 3.Ю.1641,
 3.Ю.1703
 Чудновець О. М. 3.Ц.1238
 Чуенко В. І. 3.Х.1002
 Чужиков А. В. 3.У.444
 Чужаєва І. К. 3.У.441
 Чулида Л. І. 3.Х.1178
 Чумак А. 3.Ю.1711
 Чумак О. В. 3.У.735
 Чумаченко С. М. 3.Ц.1229, 3.Ц.1233
 Чуніцька І. І. 3.У.563,
 3.У.596
 Чукній А. 3.Т.191
 Чухно Т. В. 3.Ш.1485
 Шабоштин В. В. 3.Х.956
 Шай Р. 3.Х.808, 3.Х.957
 Шак Р. 3.Х.805
 Шамкало К. Ю. 3.У.507
 Шандор Ф. Ф. 3.У.281
 Шандра В. С. 3.Т.188
 Шандрівська О. М. 3.У.317, 3.У.708
 Шаповал А. І. 3.Ч.1447
 Шаповал Н. В. 3.Х.858
 Шаповал Ю. І. 3.У.247
 Шаповалова І. В. 3.Ч.1405
 Шапошнікова І. О. 3.С.138
 Шарабанова С. В. 3.Ч.1447
 Шаран О. В. 3.Ф.770
 Шарков І. М. 3.Х.1003
 Шаров О. М. 3.У.679
 Шаршов С. І. 3.У.624
 Шатило О. М. 3.Х.1166
 Шатілова О. В. 3.С.47
 Шатковська Л. С. 3.У.694
 Шахов В. В. 3.Ч.1377
 Шахов В. І. 3.Ч.1377
 Шацька З. Я. 3.У.515
 Шашина М. В. 3.У.339
 Шаляк О. 3.Ю.1665
 Швачко Т. 3.Ш.1581
 Швед А. Б. 3.У.639
 Швиданенко О. А. 3.У.266
 Шевченко А. В. 3.У.653
 Шевченко А. О. 3.У.592
 Шевченко В. 3.Т.190
 Шевченко В. М. 3.Ч.1349
 Шевченко Г. В. 3.Ч.1334
 Шевченко С. 3.С.131
 Шевченко С. І. 3.Х.956
 Шевченко С. Ю. 3.Ц.1241
 Шевченко-Перепелкіна Р. І. 3.Х.915
 Шевчук Л. Д. 3.Ч.1387
 Шевчук Л. М. 3.Х.1060
 Шевчук О. 3.Ю.1681
 Шевчук П. Є. 3.С.142
 Шевчук Т. 3.Т.189
 Шевяков М. О. 3.Х.936,
 3.Х.956
 Шейміна Н. М. 3.Т.212
 Шелефонтьок А. А. 3.Ч.1413
 Шелудько Е. І. 3.У.651
 Шелудько Н. М. 3.У.506
 Шелудьяков Р. С. 3.Х.1012
 Шемаєва Л. Г. 3.У.575
 Шем'якін М. В. 3.Х.999
 Шепітько М. В. 3.Х.1075
 Шепотько М. А. 3.Х.1079
 Шеремет С. П. 3.С.62
 Шеремета О. В. 3.У.621
 Шерстюк І. В. 3.Х.917
 Шерстюк Р. П. 3.Х.917
 Шестерняк М. 3.У.367
 Шейка Ю. І. 3.Ш.1481
 Шило Е. П. 3.Х.966
 Шило О. Г. 3.Х.1140
 Шиманович А. 3.Ф.1598
 Шимко І. 3.С.6
 Шимко Я. Р. 3.У.563
 Шинченко Л. 3.С.134
 Шиндировський І. М. 3.У.374
 Шинкарчук В. Д. 3.Ш.1519
 Широка А. 3.Ю.1662
 Ширяєва Л. В. 3.У.375
 Шинкіна М. П. 3.Ч.1298
 Шинков С. Є. 3.У.506,
 3.У.594, 3.У.677
 Шинковський С. Б. 3.У.744
 Шиян Н. І. 3.У.700
 Шкамарда О. А. 3.Ш.1482
 Шкарлет С. М. 3.У.288
 Шкурпушкіна І. О. 3.У.621
 Шляфман Н. Л. 3.У.624
 Шляхов О. Т. 3.Т.185
 Шматко Н. М. 3.У.619
 Шматка С. 3.У.367
 Шолойко А. С. 3.У.587
 Шоріна Т. Г. 3.Ю.1632
 Шпак Ю. О. 3.У.322
 Шпак Я. О. 3.У.496
 Штефан І. П. 3.Ч.1441
 Штефюк В. Д. 3.Ш.1579
 Штець Т. Ф. 3.У.492
 Штудлер І. О. 3.У.268
 Шуба Б. В. 3.Х.1045
 Шулдінова Л. 3.Ш.1474
 Шульга М. 3.С.131
 Шульга Р. 3.С.131
 Шульгина О. 3.Ч.1356
 Шульженко Н. В. 3.Х.1075
 Шулькевич Т. В. 3.У.246
 Шумило М. Є. 3.Х.1137
 Шумило С. 3.Т.176,
 3.У.1602
 Шуміло Я. М. 3.У.636
 Шушакова І. К. 3.У.360
 Шубель А. І. 3.Х.622
 Шурба Н. С. 3.Ш.1460
 Шербай С. 3.Х.797, 3.Х.810
 Шербак С. В. 3.Х.1444
 Шербак В. В. 3.Х.1113
 Шербакова О. В. 3.У.268
 Шербанюк О. В. 3.Х.871
 Шербіна В. В. 3.Х.1165
 Шербініна І. 3.У.367
 Шірко М. Г. 3.У.307
 Шірок Р. Т. 3.Х.1021
 Шурко У. В. 3.У.518
 Шулданов С. О. 3.У.986
 Юнда В. В. 3.Ш.1548
 Юнко С. 3.Х.956
 Юринець Ю. Л. 3.Х.1178
 Юрковська Л. 3.У.281
 Юрченко М. 3.У.559
 Юрчино Ю. В. 3.Х.1156
 Юрчино Н. 3.Ю.1626
 Юрчино В. О. 3.Ч.1279
 Юрчино В. М. 3.У.390
 Явір В. А. 3.Х.842
 Яворський А. 3.Ш.1468
 Якимчик І. М. 3.У.623
 Якимова А. 3.Ч.1269
 Якимов І. П. 3.Т.226
 Яковенко М. В. 3.С.47
 Яковинська Т. 3.Т.232
 Яковлев С. В. 3.Х.1153
 Яковлев С. 3.У.241
 Якубенко Б. О. 3.У.535
 Якубович М. 3.Ф.1610
 Якушченко Ю. М. 3.Х.1032
 Яловега І. Г. 3.Ю.1614
 Яленкова І. Г. 3.У.468
 Янковий В. О. 3.У.643,
 3.У.655
 Янковий О. Г. 3.У.643
 Янкович О. І. 3.Ш.1473
 Яновська В. П. 3.У.432,
 3.У.467
 Янченко Н. В. 3.У.539
 Янчик М. 3.У.447
 Ярема О. Г. 3.Х.1050
 Яременко А. О. 3.Х.954
 Яременко Л. М. 3.Ч.1447
 Яремчук В. Д. 3.Х.819
 Яремчук О. М. 3.Ш.1533
 Ярем'як В. В. 3.У.539
 Ярмол Л. 3.Х.866
 Ярмоленко Ю. О. 3.Х.946
 Ярова А. 3.Т.236
 Ярошенко І. 3.Ч.1315
 Ярым-Агаєв А. Н. 3.У.725
 Яссін М. А. А. 3.С.67
 Ястремський О. І. 3.У.610
 Ятчук О. М. 3.С.98
 Яцків Я. С. 3.Ч.1263
 Яцків М. В. 3.Ю.1674
 Яцкіна Д. 3.С.26
 Abdullaeva D. 3.Ю.1715
 Abernikhina I. 3.У.572
 Afanasov D. V. 3.Х.807
 Akhundova N. E. 3.С.156
 Akimova I. 3.У.752
 Almarashidi O. 3.У.759
 Alpeissova Sh. 3.У.758
 Andrusiak I. 3.У.453
 Anhelko I. V. 3.У.343
 Antonova L. 3.С.111
 Artushok V. S. 3.У.421
 Arzhevitina S. 3.У.387
 Avasteva N. 3.У.395
 Avbustiuk M. 3.Ю.1657
 Babachenko M. 3.У.304
 Babichev A. V. 3.У.528
 Bagirova G. I. 3.Х.1074
 Baleva M. 3.С.106
 Bakhishov A. 3.У.408
 Balanovska T. 3.У.698
 Balazuk O. 3.У.358,
 3.У.752
 Barabash O. 3.У.747
 Baranik Z. 3.У.660
 Baranovskyi O. 3.У.406

- Barinova N. 3.Ю.1700
Barskiy I. 3.У.612
Batorshyna A. 3.У.759
Baulin D. S. 3.ІІ.1245
Bazhenova O. 3.У.453
Bazyl L. 3.У.717,
3.Ч.1351, 3.Ч.1354
Beglytsya V. 3.С.111
Berezhnitska G. 3.У.687
Bereznyets A. 3.У.608
Beridze T. 3.У.660
Bezosiuk O. 3.Ч.1333
Bezpartochniy M. 3.У.742
Bilenchuk P. D. 3.Х.851
Bilochenko A. 3.У.687
Bilozhenko V. S. 3.Ч.1267
Biriuchenko S. 3.У.676
Blikhar M. 3.У.598
Blikhar V. 3.У.628
Bogma O. 3.У.661
Bogoyavlenskiy O. 3.У.756
Bohiv R. 3.У.499
Boiarko I. 3.У.362
Bokshys O. 3.У.544
Bondarenko O. S. 3.Х.945
Borodin A. 3.У.416
Borodin I. L. 3.Х.918
Borodiyenko O. 3.У.544
Bortnik A. 3.У.420
Borysenko L. 3.У.251
Borysyuk O. 3.У.574
Boyko D. 3.С.64, 3.С.106
Bozhkova V. 3.У.419
Brazilii N. 3.У.365
Britchenko I. 3.У.385,
3.У.395, 3.У.415,
3.У.742
Brukh O. 3.У.687
Bryhada O. V. 3.У.451
Budiaiev M. 3.У.384
Bunchuk O. 3.У.568
Burdeina N. 3.У.384
Buriak I. 3.У.324
Burmaka L. 3.У.304
Burmaka T. 3.У.450
Cherap A. 3.У.660
Cherevatiuk V. 3.Х.1202
Cherniak A. M. 3.Х.969-
3.Х.970
Chohut L. 3.Ч.1359
Chuvaridynskiy V. 3.У.543
Chuzhykova V. 3.Ч.1373
Суходоля О. М. 3.У.493
Danilova E. 3.У.277
Dankevych V. Y. 3.У.488
Dankevych Y. M. 3.У.488
Danylyuk Kh. 3.У.733
Dashko I. 3.У.660
Datsii N. 3.С.111
Datsii O. 3.С.111
Datskiy I. 3.У.1599
Datsyuk-Tomchuk M.
3.У.574
Davydiuk Yu. 3.У.384
Dembitskiy S. 3.С.24
Deyneka T. 3.У.389,
3.У.456
Diduk A. 3.Х.1136
Dligach A. 3.У.388
Dluhopolskiy O. 3.У.455
Dmytriieva O. 3.У.395
Dobosh Z. 3.У.598
Dokiienko L. 3.У.648
Dolgalova O. 3.У.531
Dosenko A. K. 3.С.113
Dotsenko T. 3.У.407
Dramaretska K. 3.У.698
Dreval Yu. D. 3.У.451
Dubiei Yu. V. 3.У.397
Dukhnovska L. 3.У.661
Duliaba N. 3.У.417
Dyakonova I. 3.У.573
Dykan V. 3.У.420
Dzhadan I. 3.У.417
Dziuba O. 3.У.369
Esh S. 3.Х.919
Farat O. 3.У.588
Fedotova Yu. 3.У.450
Filatova I. 3.У.353
Filipiak S. 3.Ю.1656
Finagina O. 3.У.324
Fisun K. 3.Х.1073
Garafonova O. 3.У.503
Garber K. 3.Ю.1700
Gawda B. 3.Ю.1654
Gerasimenko D. 3.Х.919
Gerasymenko A. 3.У.414
Giacomuzzi S. 3.Ю.1700
Giedratsis V. 3.У.455
Girchenko T. 3.У.649
Golubkova I. 3.У.304
Govorko O. 3.У.369
Grytsay O. 3.У.346,
3.У.396
Gurina A. 3.У.618
Gusakov S. 3.У.612
Haber J. 3.У.573
Hasanov Elshad Eldar oglu
3.Х.1190
Havdo Yu. R. 3.Х.969-
3.Х.970
Hembarska N. 3.У.733
Hirina T. 3.С.104
Hladii I. 3.У.369
Holik V. 3.У.698
Honcharova A. 3.У.509
Horbach L. 3.У.345
Horbachenko S. 3.У.501
Horielyshev S. A. 3.ІІ.1245
Horska K. 3.С.103
Hrashchenko I. 3.У.277
Hrynenko I. M. 3.Х.969-
3.Х.970
Hrynkevych O. 3.У.751
Hrynyuk N. 3.У.648
Hrytsai I. 3.У.346
Hrytsenko L. 3.У.362
Humeniuk I. 3.У.415
Humeniuk V. 3.У.388
Hurbyk Yu. 3.У.566
Hirina T. 3.С.108
Issue L. 3.С.115
Ilchenko N. 3.У.449
Illiaschenko N. 3.У.419
Illiaschenko S. 3.У.419
Ilyash O. 3.У.417
Ingram K. 3.У.384
Ivanets H. V. 3.ІІ.1245
Ivanets L. 3.У.326
Ivanets M. H. 3.ІІ.1245
Ivanova A. 3.С.31
Ivanova N. 3.У.388
Ivashchenko A. 3.У.307
Izbash S. 3.У.566, 3.У.568
Jawaid A. 3.С.115
Kabysuk M. 3.Ч.1353
Kalenyuk I. 3.У.234
Kalinnina A. 3.У.614
Kalynovskyy A. 3.У.588
Kamenska I. 3.У.544
Kantsir V. 3.У.1163
Kapitan L. 3.У.1599
Karlin M. 3.У.569
Karpuchenko M. 3.У.353
Karvi O. 3.У.396
Kashecha M. 3.У.344
Katarzyna Nazar 3.Х.1093
Kharchenko S. P. 3.Ю.1636
Kharchenko Yu. 3.С.32
Khmelnyarchuk M. 3.У.463
Khomyak T. 3.У.396
Kinakh N. 3.Ч.1355
Kitsa M. V. 3.У.452
Kitsa M. V. 3.С.110
Klipkova O. 3.У.545
Klymash N. 3.У.661
Klymenko M. 3.У.717
Kochan A. 3.Ю.1700
Kobut M. 3.У.417
Kobichuk V. 3.У.407
Kokhaniuk T. 3.У.598
Kolesnikova O. 3.У.500
Kolesnyk A. 3.У.756
Kolesnyk N. 3.Ч.1388
Koliadienko S. 3.У.304
Kolinets 3.У.759
Kolyukh V. 3.У.306
Konovalchuk I. 3.Ч.1388
Kopytko M. 3.У.628
Korotkiy O. V. 3.Х.861
Korenyev V. 3.У.660
Kosova T. 3.У.307
Kostiana O. 3.У.565
Kostyrko R. 3.У.368
Kovalchuk O. 3.У.453
Kovalchuk T. 3.У.500
Kovalenko V. 3.У.602
Kovalenko Y. 3.У.324
Kovalska Ye. 3.С.66
Kovshova I. 3.У.449
Kozlova L. 3.С.111
Kozmuk N. 3.У.545
Kramarev H. 3.У.648
Kravchenko I. 3.У.543,
3.У.608
Kravchenko V. 3.Ю.1655
Kravchuk A. 3.У.573
Krivtsova T. O. 3.У.350
Krot J. 3.У.365
Kruhlov V. 3.У.395
Krykhiyvska N. 3.У.588
Kubitskiy S. 3.Ч.1332
Kudriavtseva O. 3.У.395
Kulchytskyi M. 3.У.513
Kulikova Ye. 3.У.602
Kulynych T. 3.У.756
Kupyrta M. 3.У.687
Kutsenko T. 3.У.589
Kuzheliev M. 3.У.406
Kuzmenko O. 3.У.344,
3.У.407
Kuzmenko R. I. 3.Ч.1268
Kuzmin O. Ye. 3.У.421
Kuzmynchuk N. 3.У.589
Kuznetsova S. 3.У.369
Kuzoma V. 3.У.386
Kvasnii L. 3.У.733
Kwilinski A. 3.У.487
Kyrkach S. 3.У.590
Kyrchenko R. 3.С.24,
3.С.45
Kyrylenko O. 3.У.618
Laguta Ya. 3.У.676
Lagutina I. 3.У.944
Lankin S. V. 3.Х.807
Lapko O. 3.У.648
Laptieva V. 3.У.449
Lavrenenko V. 3.У.629
Lavrynovych O. 3.Х.861
Lazarenko Yu. 3.У.503
Lekh H. A. 3.У.343
Levchenko I. 3.У.395,
3.У.415
Levchenko L. 3.У.1606
Levinska T. 3.У.304
Liadova Y. O. 3.У.350
Lieonov S. 3.У.344
Lisogor L. 3.У.343
Lisovska L. 3.У.326
Litvinov A. A. 3.У.305
Liu Chang 3.У.325
Lobzhanidze 3.Х.1202
Los Z. 3.У.398
Losonczy P. 3.У.415
Lozovska O. 3.С.115
Lozynska O. I. 3.У.590
Lubchenko O. 3.У.368
Lupak R. 3.У.417
Lutsenko A. 3.У.251
Lutsenko Yu. V. 3.Х.969-
3.Х.970
Lych V. 3.У.630
Lychenko I. 3.У.628
Lyypova T. 3.У.452
Lyypova L. 3.У.454
Lytyuchenko A. 3.С.64,
3.С.106
Lytyuchenko O. 3.У.353
Lytyyn S. 3.Х.1136
Maister L. 3.У.369
Makarenko M. 3.У.612
Makhova H. 3.У.629
Maksymets S. 3.Ч.1388
Maliuk V. V. 3.Х.969-
3.Х.970
Malykhina V. 3.У.544
Mamanazarov A. 3.Ч.1373
Mamonov K. 3.У.325
Marchenko V. 3.У.1267
Marchenko V. 3.У.385
Marhasova V. 3.У.303
Maritz D. A. 3.С.807
Markovskyy V. 3.У.453
Maskus E. 3.Ю.1700
Maslov V. 3.У.487
Mayboroda T. 3.У.255
Mayovets Ya. 3.У.513
Mayovets Ye. 3.У.513
Mazaraki N. 3.У.414
Melnik O. 3.У.251
Miklukha O. 3.У.752
Milito I. 3.У.344
Mitiuk L. O. 3.У.669
Mityushina I. 3.У.416
Mohylevska O. Yu. 3.У.421
Momot T. 3.У.353
Moroz V. P. 3.Х.1058
Mozgawa-Saj M. 3.Х.1092
Mrykhina O. 3.У.326
Murashko O. 3.У.509
Muravskiy V. 3.У.357,
3.У.361
Mursalov M. M. 3.У.383
Murshudli F. F. 3.У.383
Musienko I. 3.У.747
Musiiets T. 3.У.676
Myhalkiv A. 3.У.500
Mykhailchenko M. 3.У.698
Mykhailiuk G. 3.У.408
Mykhailov V. 3.ІІ.1244
Mykhailova V. M. 3.ІІ.1243
Mykhailova A. V. 3.ІІ.1243
Mykhailchenko H. 3.У.531
Myronets O. M. 3.Х.918
Naia Bobrovska N. 3.У.386
Naumenko M. 3.Х.1073
Naumov M. 3.У.450
Navickas V. 3.У.649
Naydenko O. 3.У.565
Nekhaienko O. 3.С.64
Nepran A. 3.У.756
Nester A. A. 3.У.669
Nikitchenko S. 3.У.501
Nikitin O. 3.У.669
Nisan Yuce 3.Х.1189
Novak V. 3.У.618
Novykova O. O. 3.ІІ.1245
Novytskiy H. V. 3.Х.969-
3.Х.970
Obikhod T. V. 3.Х.851
Obolenska T. 3.У.454
Obolenskiy O. 3.У.394
Oleshchuk P. 3.У.306
Onopriienko O. 3.У.277
Orlov V. 3.У.717
Ostapchuk T. 3.У.676
Ostapenko H. 3.С.106
Ostapenko T. 3.У.277,
3.У.385
Ostapenko V. 3.У.565
Ostapenko V. M. 3.У.502
Pankiv O. 3.У.499
Pankova L. 3.У.324
Pedchenko N. 3.У.389,
3.У.456
Perevozova I. 3.У.398
Petersons A. 3.С.114
Petrorenko I. 3.У.306
Petra I. 3.У.343
Pilyavets V. 3.У.358
Pleskun I. 3.У.390
Poberezhna Z. 3.У.716
Polhrishchuk B. 3.У.752
Polishchuk R. 3.У.628
Poltorak A. 3.У.251,
3.У.386
Polukarov Yu. O. 3.У.669
Ponomarenko V. 3.У.590
Popelo O. 3.У.503
Popova N. 3.У.420
Porpulit O. O. 3.С.112
Potryvaieva N. 3.У.386
Poznyakovska N. 3.У.752
Prodanchuk M. 3.У.500
Prokhorova V. V. 3.У.528
Prots N. 3.У.569
Prots V. 3.У.369
Pyvovarov V. V. 3.Х.969
Radchenko H. 3.У.307
Radkevych V. 3.Ч.1351,
3.Ч.1357
Radov D. 3.У.417
Raiko D. 3.У.419
Rayevnyeva O. V. 3.У.502
Razumova E. 3.У.618
Revenko A. 3.У.501
Rezanova E. 3.С.121
Riabeka Ye. 3.У.501
Riashchenko V. 3.У.368
Rokocho V. 3.У.509
Rokytsky Ye. 3.Х.981
Romanenko O. 3.У.452
Romanenko Ye. 3.У.394
Romanishina V. 3.У.669
Romaniv R. 3.У.354
Romaniv S. 3.У.354
Romanishko O. 3.У.388
Rudenko I. 3.У.736
Rudnytska N. 3.Ч.1388
Rudyk Ya. 3.Ч.1332
Rudyska T. 3.Ч.1352
Rulievskiy T. 3.У.717
Rus-Poltavskaya A. V.
3.С.136
Rustamzade A. 3.У.408
Sahaidak M. 3.У.420
Salabai V. 3.У.498
Salmikova S. 3.С.24
Samborskiy O. 3.У.568
Samoilov P. 3.У.398
Samoilovych A. 3.У.503
Savluk S. 3.У.387
Savvitskiy O. 3.У.498
Sazonets O. 3.У.398
Serdvyukov K. 3.У.406
Sereda V. S. 3.Х.1210
Sergeeva O. 3.У.602
Serogina D. 3.У.450
Shanskova T. 3.Ч.1388
Shapovalova A. 3.У.631
Sharova T. 3.У.566
Sharovatova O. P. 3.У.451
Shastko I. 3.Ю.1655
Shcherbnya L. I. 3.Х.969-
3.Х.970
Shehokin R. 3.У.394
Sheheda O. V. 3.У.488
Sheliuk A. 3.У.573
Sheludko S. 3.У.602
Sheremeta B. 3.У.326
Shesterekova L. 3.У.250
Shesternyak M. 3.У.354
Shevchenko G. Ya. 3.Ч.1267
Shevchenko I. 3.У.395
Shevchenko N. 3.У.598
Shevchuk O. 3.У.357,
3.У.361
Shkurupii O. 3.У.389,
3.У.456
Shkvarchuk L. 3.У.517
Shliakhtun P. 3.У.306
Shmatkovska T. 3.У.687
Shteingauz D. 3.У.487
Shuliuk B. 3.У.527
Shumilo O. 3.У.415
Shvets S. 3.У.409
Shvets N. 3.У.650
Shykhnenko K. I. 3.ІІ.1243
Shylo L. 3.У.572
Shynkarenko O. 3.У.665
Shypulina Yu. 3.У.419
Sierova I. A. 3.С.140
Silakova H. 3.У.661
Simak S. 3.У.384
Sirenko N. 3.У.251
Skorokhod I. 3.У.345
Slatvinska M. 3.У.602
Slav'yuk R. 3.У.517
Slavik S. 3.У.649
Slotvinska N. 3.Х.1163
Smerichevskiy S. 3.У.307
Smoliar L. 3.У.417
Sobchuk V. 3.У.747
Sobolova H. 3.У.353
Sodoma R. 3.У.687
Sofienko A. 3.У.455
Sokyrynska I. 3.У.572
Solodovnik O. 3.У.395
Sorochak O. 3.У.751
Sorokovi P. 3.У.396
Sovenko O. 3.У.454
Srovnalnikova P. 3.У.649
Stanasiuk N. S. 3.У.421
Stashchuk O. 3.У.574
Stamach M. 3.У.630
Sukurova N. 3.У.509
Sybyrka L. 3.У.759
Sydorov M. 3.С.24, 3.С.66
Sysoieva I. 3.У.358, 3.У.752
Syvolap L. 3.У.501
Szczepanski M. 3.У.463
Szepletowska E. M.
3.Ю.1656
Taran O. 3.У.384
Taran Ya. 3.У.306
Tarasiuk G. 3.У.676
Tepluk M. 3.У.420
Terovanosova O. 3.У.589
Timmer A. 3.С.115
Titarenko L. 3.С.121
Tkachenko Yu. 3.Х.1073
Tkachuk I. 3.У.650
Tkachyk L. 3.У.513
Tkalenko S. 3.У.509
Tokar V. 3.У.759
Toporkova O. 3.У.572
Totiska O. 3.Ч.1360
Totyskiy I. 3.Ч.1360
Tregub A. 3.С.107, 3.С.109
Tregub A. M. 3.С.105
Troian A. 3.У.698
Tsareva E. 3.Ч.1358
Tsebenko O. 3.У.545
Tsebenko S. 3.У.453
Tsygankova T. 3.У.454
Tsymbal B. M. 3.У.451
Tsymbal L. 3.У.254
Tul S. 3.У.389, 3.У.456
Tyschenko V. 3.У.565,
3.У.631
Umantsiv H. 3.У.388
Umantsiv Iu. 3.У.388
Ustinov R. 3.У.612
Vakulenko N. 3.Ч.1333
Varenko T. V. 3.У.528
Vaskovych I. M. 3.У.343
Vasyliieva T. 3.У.255
Vavdiichyk I. 3.У.449
Vavdiuk N. 3.У.687
Vavzhenchuk S. 3.Х.1073
Vavzov R. 3.У.415
Verba D. 3.У.568
Verhal K. 3.У.389, 3.У.456
Verkhovod I. 3.У.566,
3.У.568
Vlaetos O. 3.У.661
Vinichuk M. 3.У.628
Volosuk V. 3.У.410
Volianskiy P. B. 3.ІІ.1243
Volkova M. 3.У.450
Volodavchuk V. 3.У.415
Volosiyuk V. 3.У.386
Voronica Yu. 3.У.566
Vorontsova O. 3.У.410
Vorontsova A. 3.У.255
Voshchevska O. 3.Ч.1332
Vostriakova V. 3.У.629
Vovk V. 3.У.598
Voznyuk M. 3.У.499
Vyarniol L. 3.У.453
Yashkina D. 3.С.64-3.С.65
Yastrubskiy M. Ya. 3.У.421
Yatsenko O. 3.У.454
Yatsyshyn S. 3.У.357
Yershova L. 3.Ч.1351
Yurkhanov Y. V. 3.У.528
Yurchenko Yu. 3.У.630
Yusifov F. F. 3.С.156
Zadorozhnyi Z. 3.У.361
Zadorozhnyy Z.-M. 3.У.357
Zaiats O. 3.У.415
Zaika S. O. 3.У.451
Zalietok N. 3.Т.172
Zamaslo O. 3.У.513
Zamula I. 3.У.500
Zaporozhchenko R. 3.С.64
Zapukhliak I. 3.У.588
Zatonatska T. 3.У.455
Zavadska D. 3.У.591
Zawadzka E. 3.Ю.1656
Zhadanova Yu. 3.У.398
Zherlitsyn D. 3.У.406
Zhezherun Yu. 3.У.589
Zhukova I. 3.У.394
Zinchenko O. 3.У.324
Zivitere M. 3.У.368
Zubko T. 3.У.449

Показчик періодичних та продовжуваних видань

Агрохімія і ґрунтознавство. — 2021. — Вип. 91
3.Ч.1436

Актуал. питання фармацевт. і мед. науки та практики. — 2021. — 14, № 3
3.У.746, 3.Ц.1236, 3.Ч.1405

Буков. мед. вісн. — 2020. — 24, № 2
3.Х.1167

Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер. Фіз.-мат. науки. — 2020. — Вип. 4
3.У.311, 3.У.424

Вісн. НАН України. — 2020. — № 12

3.Ч.1273, 3.Ч.1278,
3.Ч.1281-3.Ч.1284

Вісн. НАН України. — 2021. — № 1
3.Т.220, 3.Т.231, 3.Ч.1258,
3.Ч.1263-3.Ч.1264, 3.Ч.1270-
3.Ч.1271, 3.Ч.1275,
3.Ч.1277, 3.Ч.1279

Вісн. Нац. авіац. ун-ту. — 2021. — № 2

3.С.30, 3.С.32, 3.С.80,
3.Ч.1251, 3.Ч.1253,
3.Ч.1268, 3.Ч.1302,
3.Ч.1391-3.Ч.1392,
3.Ч.1428, 3.Э.1608-
3.Э.1609, 3.Ю.1611,
3.Ю.1617, 3.Ю.1623,
3.Ю.1625, 3.Ю.1628,
3.Ю.1630-3.Ю.1633,
3.Ю.1635-3.Ю.1636,
3.Ю.1652

Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 1

3.У.295, 3.У.346, 3.У.470,
3.У.480, 3.У.517, 3.У.616,
3.У.708, 3.У.722, 3.У.724,
3.У.729-3.У.731, 3.У.733,
3.У.751, 3.Ю.1702

Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Проблеми економіки та упр. — 2021. — 5, № 2

3.С.119, 3.У.242, 3.У.317,
3.У.326, 3.У.351, 3.У.443,
3.У.541, 3.У.734, 3.У.750,
3.У.755

Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 3

3.У.554, 3.Х.785, 3.Х.788,
3.Х.795, 3.Х.803, 3.Х.810,
3.Х.812, 3.Х.814, 3.Х.816,
3.Х.821, 3.Х.840, 3.Х.846,
3.Х.850, 3.Х.860, 3.Х.866-
3.Х.867, 3.Х.895, 3.Х.934,
3.Х.957, 3.Х.958, 3.Х.968,
3.Х.990, 3.Х.1054-3.Х.1055,
3.Х.1103-3.Х.1104,
3.Х.1121, 3.Х.1127,
3.Х.1133, 3.Х.1141,
3.Х.1163, 3.Х.1174,
3.Х.1179, 3.Х.1205,
3.Х.1214

Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Сер. Юрид. науки. — 2020. — 7, № 4

3.Ф.765, 3.Х.797-3.Х.798,
3.Х.800-3.Х.802, 3.Х.805,
3.Х.808-3.Х.809, 3.Х.815,
3.Х.818, 3.Х.820, 3.Х.830,
3.Х.839, 3.Х.847, 3.Х.863,
3.Х.890, 3.Х.911, 3.Х.940,
3.Х.955, 3.Х.967, 3.Х.1008,
3.Х.1023, 3.Х.1030,
3.Х.1087, 3.Х.1111,
3.Х.1116, 3.Х.1119,
3.Х.1123-3.Х.1124,
3.Х.1126, 3.Х.1128,
3.Х.1131, 3.Х.1138,
3.Х.1142, 3.Х.1151-
3.Х.1152, 3.Х.1187,
3.Х.1208

Вісн. Полтав. держ. аграр. акад. — 2021. — № 3
3.У.390, 3.У.684

Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. — 2022. — № 1
3.Ц.1217

Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. — 2022. — № 3
3.Ц.1219

Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 1
3.С.4, 3.С.116, 3.С.142,
3.С.144, 3.С.149-3.С.152,
3.С.156, 3.Ч.1344

Демографія та соц. економіка. — 2022. — № 2
3.С.11, 3.С.56, 3.С.143,
3.С.147-3.С.148, 3.У.605

Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 1

3.Х.796, 3.Х.804, 3.Х.807,
3.Х.824, 3.Х.837, 3.Х.868,
3.Х.922, 3.Х.925, 3.Х.945,
3.Х.962, 3.Х.976, 3.Х.984,
3.Х.1005, 3.Х.1012-
3.Х.1013, 3.Х.1018,
3.Х.1025, 3.Х.1077,
3.Х.1088, 3.Х.1090,
3.Х.1105, 3.Х.1118,
3.Х.1120, 3.Х.1144,
3.Х.1157, 3.Х.1161,
3.Х.1172, 3.Х.1176,
3.Х.1184, 3.Х.1190

Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 3

3.Х.843, 3.Х.859, 3.Х.864,
3.Х.870, 3.Х.882, 3.Х.889,
3.Х.899, 3.Х.909, 3.Х.932,
3.Х.986, 3.Х.988, 3.Х.996,
3.Х.1002, 3.Х.1016,
3.Х.1021, 3.Х.1029,
3.Х.1032, 3.Х.1045,
3.Х.1057, 3.Х.1068,
3.Х.1110, 3.Х.1147,
3.Х.1149-3.Х.1150,
3.Х.1159-3.Х.1160,
3.Х.1192, 3.Х.1201,
3.Х.1211

Держава та регіони. Сер. Право. — 2021. — № 4

3.Х.799, 3.Х.813, 3.Х.841,
3.Х.876, 3.Х.897, 3.Х.914,
3.Х.933, 3.Х.935, 3.Х.938,
3.Х.942, 3.Х.949, 3.Х.963-
3.Х.964, 3.Х.971, 3.Х.993-
3.Х.994, 3.Х.1067,
3.Х.1072, 3.Х.1079,
3.Х.1086, 3.Х.1094,
3.Х.1114, 3.Х.1196,
3.Х.1215

Держава та регіони. Сер. Право. — 2022. — № 2

3.Х.871, 3.Х.894, 3.Х.898,
3.Х.900, 3.Х.931, 3.Х.953,
3.Х.975, 3.Х.985, 3.Х.1070,
3.Х.1096, 3.Х.1106,
3.Х.1129, 3.Х.1139,
3.Х.1146, 3.Х.1177,
3.Х.1209

Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 2

3.С.7, 3.С.21, 3.С.28,
3.С.40, 3.С.70, 3.С.78,
3.С.81, 3.С.86, 3.С.89,
3.С.92, 3.С.94, 3.С.96,
3.С.101, 3.С.103, 3.С.107-
3.С.108, 3.С.110, 3.С.127,
3.С.133, 3.У.296, 3.У.705,
3.Ч.1413, 3.Ч.1421-
3.Ч.1422, 3.Ч.1438,
3.Ц.1588

Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 3

3.С.46, 3.С.63, 3.С.82-
3.С.83, 3.С.88, 3.С.93,
3.С.97, 3.С.104, 3.С.109,
3.С.130, 3.Ч.1248,
3.Ч.1414, 3.Ч.1423

Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. — 2021. — № 4

3.С.34, 3.С.57-3.С.59,
3.С.76-3.С.77, 3.С.79,
3.С.90, 3.С.98-3.С.100,
3.С.105, 3.С.112-3.С.113,
3.Ч.1420, 3.Ч.1425,
3.Ч.1427, 3.Ч.1429-
3.Ч.1430, 3.Ч.1439

Економіка України. — 2020. — № 1

3.С.135, 3.У.266, 3.У.452,
3.У.474, 3.У.495, 3.У.553,
3.У.725

Економіка України. — 2020. — № 2
3.У.370, 3.У.372, 3.У.427,
3.У.465, 3.У.556

Економіка України. — 2020. — № 3

3.С.154, 3.У.248, 3.У.316,
3.У.382, 3.У.433-3.У.434,
3.У.442, 3.У.485

Економіка України. — 2020. — № 4

3.У.336, 3.У.597, 3.У.603,
3.У.666

Економіка України. — 2020. — № 5

3.У.264, 3.У.291, 3.У.482,
3.У.530, 3.У.600, 3.У.652

Економіка України. — 2020. — № 6

3.У.265, 3.У.290, 3.У.460,
3.У.464, 3.У.493, 3.У.601,
3.У.691

Економіка України. — 2020. — № 7

3.У.319, 3.У.400, 3.У.472,
3.У.550-3.У.551, 3.У.575,
3.У.579, 3.У.580, 3.У.595,
3.У.599, 3.У.757

Економіка України. — 2020. — № 8

3.У.279, 3.У.330, 3.У.349,
3.У.381, 3.У.643, 3.У.679

Економіка України. — 2020. — № 9

3.С.146, 3.С.153, 3.У.329,
3.У.467, 3.У.494, 3.У.534

Економіка України. — 2020. — № 10

3.С.20, 3.У.461, 3.У.547,
3.У.560, 3.У.583

Економіка України. — 2020. — № 11

3.У.335, 3.У.557, 3.У.682,
3.У.760

Економіка України. — 2020. — № 12

3.У.247, 3.У.283, 3.У.432,
3.У.440, 3.У.468, 3.У.564

Збалансов. природокористування. — 2020. — № 1

3.У.325, 3.У.486, 3.У.609,
3.У.688, 3.У.692, 3.У.702,
3.У.704, 3.У.743

Збалансов. природокористування. — 2020. — № 2

3.У.321, 3.У.445-3.У.446,
3.У.690, 3.Х.1062, 3.Х.1064

Інженерія природокористування. — 2020. — № 1

3.Ц.1218

Інженерія природокористування. — 2020. — № 3

3.У.665, 3.Ц.1229,
3.Ц.1233, 3.Ц.1240

Наук. вісн. Нац. гірн. ун-ту. — 2020. — № 6

3.У.306, 3.У.384, 3.У.397-
3.У.398, 3.У.414, 3.У.416,
3.У.420-3.У.421, 3.У.451,
3.У.500, 3.У.661, 3.У.669,
3.Ц.1243, 3.Ц.1245

Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 2

3.У.280, 3.У.524, 3.У.617,
3.У.656, 3.У.673, 3.У.675,
3.Х.919

Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. — 2020. — 26, № 6

3.У.546, 3.У.626, 3.У.646

Наук.-інформ. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. Сер. Право. — 2021. — № 12

3.Х.786, 3.Х.792, 3.Х.817,
3.Х.825-3.Х.827, 3.Х.831,
3.Х.853, 3.Х.891, 3.Х.944,
3.Х.1000, 3.Х.1006,
3.Х.1009, 3.Х.1031,

3.Х.1065, 3.Х.1080,
3.Х.1082, 3.Х.1115,
3.Х.1130, 3.Х.1132,
3.Х.1134, 3.Х.1183,
3.Х.1204, 3.Х.1207

Наука та наукознавство. — 2020. — № 4

3.У.288, 3.У.373, 3.Х.1019,
3.Ч.1257, 3.Ч.1265,
3.Ч.1267, 3.Ч.1276, 3.Ч.1443

Наукоєм. технології. — 2020. — № 3

3.Х.937, 3.Ц.1230

Наукоєм. технології. — 2022. — № 1

3.С.37, 3.У.706-3.У.707

Нові матеріали і технології в металургії та машинобуд. — 2020. — № 1

3.Ш.1450

Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 2

3.Ч.1291, 3.Ч.1300,
3.Ч.1313, 3.Ч.1320,
3.Ч.1323, 3.Ч.1327,
3.Ч.1329, 3.Ч.1331-
3.Ч.1332, 3.Ч.1334,
3.Ч.1337, 3.Ю.1688,
3.Ю.1703, 3.Ю.1717

Освіта та розвиток обдар. особистості. — 2021. — № 4

3.Х.965, 3.Ч.1266,
3.Ч.1311, 3.Ч.1316-
3.Ч.1318, 3.Ч.1339,
3.Ч.1343, 3.Ч.1345,
3.Ч.1387, 3.Ю.1641,
3.Ю.1666, 3.Ю.1708,
3.Ю.1715

Пед. інновації: ідеї, реалії, перспективи. — 2021. — Вип. 2

3.Х.960, 3.Ц.1224,
3.Ч.1288, 3.Ч.1301,
3.Ч.1309, 3.Ч.1315,
3.Ч.1319, 3.Ч.1321-
3.Ч.1322, 3.Ч.1324-
3.Ч.1325, 3.Ч.1328,
3.Ч.1356, 3.Ч.1366,
3.Ч.1378, 3.Ю.1627

Проблеми економіки. — 2020. — № 2

3.С.140, 3.У.262, 3.У.273-
3.У.276, 3.У.315, 3.У.318,
3.У.328, 3.У.332, 3.У.334,
3.У.338, 3.У.342, 3.У.350,
3.У.404, 3.У.430, 3.У.435,
3.У.436, 3.У.457, 3.У.459,
3.У.471, 3.У.488-3.У.489,
3.У.496, 3.У.504, 3.У.510,
3.У.533, 3.У.537, 3.У.539-
3.У.540, 3.У.549, 3.У.578,
3.У.581, 3.У.596, 3.У.610,
3.У.614, 3.У.623, 3.У.625,
3.У.632, 3.У.635, 3.У.640,
3.У.671, 3.У.680, 3.У.699,
3.У.720, 3.У.754

Проблеми економіки. — 2021. — № 4

3.С.47, 3.У.243, 3.У.261,
3.У.271, 3.У.286, 3.У.299,
3.У.323, 3.У.340, 3.У.380,
3.У.425, 3.У.431, 3.У.479,
3.У.502, 3.У.512, 3.У.523,
3.У.528-3.У.529, 3.У.532,
3.У.542, 3.У.559, 3.У.577,
3.У.607, 3.У.638-3.У.639,
3.У.653, 3.У.723

Проблеми міщності. — 2020. — № 3

3.Ц.1232

Професійна педагогіка. — 2021. — № 2

3.У.250, 3.Ц.1244,
3.Ч.1333, 3.Ч.1351-
3.Ч.1355, 3.Ч.1357-
3.Ч.1360, 3.Ч.1373

Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 37

3.Ч.1385, 3.Ю.1645,
3.Ю.1647-3.Ю.1648,
3.Ю.1653, 3.Ю.1657,
3.Ю.1660-3.Ю.1661,
3.Ю.1674, 3.Ю.1677,
3.Ю.1685, 3.Ю.1697,
3.Ю.1700, 3.Ю.1704,
3.Ю.1707, 3.Ю.1712,
3.Ю.1714, 3.Ю.1718-

3.Ю.1719, 3.Ю.1722,
3.Ю.1725

Психол. перспективи. — 2021. — Вип. 38

3.Ю.1640, 3.Ю.1643,
3.Ю.1655, 3.Ю.1663,
3.Ю.1665, 3.Ю.1672,
3.Ю.1678, 3.Ю.1683,
3.Ю.1695, 3.Ю.1699,
3.Ю.1706, 3.Ю.1709,
3.Ю.1713, 3.Ю.1716,
3.Ю.1720, 3.Ю.1724

Психол. перспективи. — 2022. — Вип. 39

3.С.18, 3.Ю.1642,
3.Ю.1644, 3.Ю.1650,
3.Ю.1654, 3.Ю.1656,
3.Ю.1658, 3.Ю.1662,
3.Ю.1664, 3.Ю.1668,
3.Ю.1670-3.Ю.1671,
3.Ю.1673, 3.Ю.1675,
3.Ю.1680-3.Ю.1682,
3.Ю.1689, 3.Ю.1692,
3.Ю.1693, 3.Ю.1696,
3.Ю.1705, 3.Ю.1710-
3.Ю.1711, 3.Ю.1721,
3.Ю.1723

Систем. технології. — 2020. — № 1

3.У.305, 3.Ч.1361

Систем. технології. — 2020. — № 2

3.С.39, 3.У.298

Систем. технології. — 2020. — № 3

3.Ч.1367, 3.Ч.1369,
3.Ц.1539

Систем. технології. — 2020. — № 4

3.У.246, 3.Ч.1294

Соціол. студії. — 2021. — Вип. 2

3.С.26-3.С.27, 3.С.31,
3.С.64, 3.С.91, 3.С.106,
3.С.121, 3.С.153, 3.У.758

Соціол. студії. — 2022. — № 1

3.С.45, 3.С.52, 3.С.68,
3.С.87, 3.С.114, 3.С.125,
3.С.132

Соціол. студії. — 2022. — № 2

3.С.13, 3.С.24, 3.С.54,
3.С.65-3.С.66, 3.С.73,
3.Ю.1626

Соціум. Документ. Комунікація. Сер. Іст. науки. — 2022. — Вип. 14

3.С.33, 3.С.43-3.С.44,
3.С.102, 3.С.134, 3.Т.158-
3.Т.159, 3.Т.206, 3.Ч.1285,
3.Ч.1306, 3.Ч.1424,
3.Ч.1440, 3.Ч.1444-3.Ч.1445

Телекомунікац. та інформ. технології. — 2020. — № 1

3.У.747

Техн. механіка. — 2021. — № 4

З.Т.221, З.Т.223, З.Ф.777,
З.Ф.778-З.Ф.779, З.Х.896

**Укр. культура: минуле,
сучасне, шляхи розвитку.
Напрямок: Культурологія. —
2022. — Вип. 41**

З.Ч.1246, З.Ч.1250,
З.Ч.1252, З.Ч.1254,
З.Ч.1431, З.Ш.1524-
З.Ш.1525, З.Ш.1527,
З.Ш.1563, З.Э.1594,
З.Ю.1615, З.Ю.1619,
З.Ю.1624

**Укр. культура: минуле,
сучасне, шляхи розвитку.
Напрямок: Мистецтвознав-
ство. — 2022. — Вип. 40**

З.Ч.1255, З.Ш.1526,
З.Ш.1534-З.Ш.1536,
З.Ш.1541, З.Ш.1543-
З.Ш.1544, З.Ш.1550,
З.Ш.1552, З.Ш.1554,
З.Ш.1557-З.Ш.1560,
З.Ш.1565-З.Ш.1566,
З.Ш.1570, З.Ш.1574,
З.Ш.1587

**Укр. соціум. — 2022. —
№ 1**

З.С.5, З.С.62, З.С.95,
З.С.122, З.С.136, З.У.401,
З.У.469, З.У.677

**Укр. соціум. — 2022. —
№ 2**

З.С.17, З.С.22-З.С.23,
З.С.38, З.С.49, З.С.60,
З.С.71-З.С.72, З.С.117,
З.С.123, З.С.126, З.С.141,
З.У.314, З.У.439

**Укр. соціум. — 2022. —
№ 3**

З.С.10, З.С.25, З.С.51,
З.С.115, З.С.128, З.У.594,
З.У.651, З.Ч.1342

**Укр. соціум. — 2022. —
№ 4**

З.С.29, З.С.74, З.С.120,
З.С.124, З.У.343, З.У.441,
З.У.506

**Фіз.-мат. освіта. —
2020. — № 2**

З.У.257, З.Ч.1298,
З.Ч.1326, З.Ч.1347,
З.Ю.1614

**Фінанс.-кредит. діяль-
ність: проблеми теорії та
практики. — 2020. —
Вип. 3**

З.У.239, З.У.251, З.У.254-
З.У.255, З.У.293, З.У.304,
З.У.344, З.У.358, З.У.361-
З.У.362, З.У.363-З.У.366,
З.У.368, З.У.389, З.У.394,
З.У.403, З.У.454-З.У.455,
З.У.463, З.У.487, З.У.531,
З.У.563-З.У.566, З.У.569,
З.У.573, З.У.582, З.У.589-
З.У.592, З.У.602, З.У.608,
З.У.613, З.У.615, З.У.618,
З.У.630, З.У.648-З.У.650,
З.У.676, З.У.693, З.У.740,
З.У.742, З.У.744, З.У.756,
З.Х.1073

**Фінанс.-кредит. діяль-
ність: проблеми теорії
та практики. — 2021. —
Вип. 3**

З.С.111, З.У.307, З.У.322,
З.У.331, З.У.345, З.У.354,
З.У.357, З.У.369, З.У.387-
З.У.388, З.У.396, З.У.406-
З.У.410, З.У.450, З.У.453,
З.У.456, З.У.498-З.У.499,
З.У.501, З.У.503, З.У.507,

З.У.509, З.У.513, З.У.527,
З.У.543-З.У.545, З.У.567-
З.У.568, З.У.571-З.У.572,
З.У.574, З.У.576, З.У.585-
З.У.586, З.У.588, З.У.593,
З.У.598, З.У.612, З.У.627-
З.У.628-З.У.629, З.У.631,
З.У.660, З.У.687, З.У.698,
З.У.717, З.У.728, З.У.752,
З.У.759, З.У.761, З.Ч.1388

**Юрид. вісн. Повітр. і
косм. право. — 2021. —
№ 2**

З.Х.823, З.Х.838, З.Х.872,
З.Х.918, З.Х.921, З.Х.951,
З.Х.981, З.Х.1004,
З.Х.1027, З.Х.1033,
З.Х.1044, З.Х.1048,
З.Х.1051, З.Х.1056,
З.Х.1058, З.Х.1066,
З.Х.1074, З.Х.1089,
З.Х.1092, З.Х.1095,
З.Х.1101, З.Х.1135,
З.Х.1136, З.Х.1175,
З.Х.1182, З.Х.1189,
З.Х.1200

**Юрид. вісн. Повітр. і
косм. право. — 2021. —
№ 3**

З.Х.806, З.Х.851, З.Х.854,
З.Х.862, З.Х.878, З.Х.888,
З.Х.892-З.Х.893, З.Х.929,
З.Х.939, З.Х.943, З.Х.950,
З.Х.1007, З.Х.1022,
З.Х.1039, З.Х.1046,
З.Х.1052, З.Х.1071,
З.Х.1076, З.Х.1093,
З.Х.1097, З.Х.1100,
З.Х.1102, З.Х.1117,
З.Х.1122, З.Х.1180,
З.Х.1186, З.Х.1202,
З.Х.1210

**Eastern-Europ. J. of Enter-
prise Technologies. —
2021. — № 3/13**

З.У.277, З.У.324, З.У.353,
З.У.395, З.У.419, З.У.449

**Eastern-Europ. J. of Enter-
prise Technologies. —
2021. — № 5/13**

З.У.385-З.У.386, З.У.415,
З.У.417, З.У.716